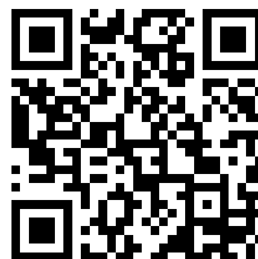

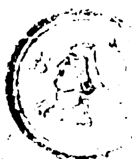

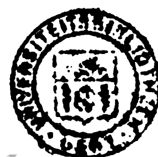

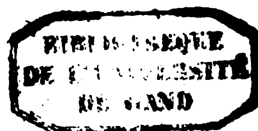
Borri

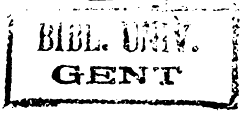
Jan bottelgier heeft

dit boeck gemaect gheheeten Sōme ruyrael. Sprekende van allen rechten :·

Si desen teghenwoerdighen voca
bulaer salmen bevinden dat verstant eñ
bediet int langhe verclaert van alle dye
vreemde oft walsche termen die in desen
boeck van bottellier staẽ. om te bat wer
stant vander materiẽ te hebbẽ. dye welc
gheset sijn in ordinancie bi. A. B. C

Aremeuten is te verstaen
aen te nemẽ een proces in sul
ken state alst biden voersaten
ghelaten heeft
Affirmacie is te verstaen yemant toe
te segghen een sake warachtich te sijn
Appliceert dat is een woert biden an
deren te voeghen dat bi een dient.
Advoe is een voecht oft gemachticht
Assigneert bewijst
Appensement dach van baraet
Assise dat sijn dinghe daghen.
Adverse is teghen partye
Adheritance is yemant voer recht
in een erve te setten
Arbitres sijn dadincluden
Adioincten sijn personen bi ghe
woech oft bi gheenicht
Auctouseren is macht te gheven
Avene tot ghesichte van een yegelijc
Aboli dat is te vrye te doẽ eenich
crijme oft delict
Arrest is eẽ sentẽcie gegevẽ bidẽ over
sten rechter daer mẽ nz af appelleren en
mach
Avendiose swaerlic oft verdrietelijc.
Almes es niemant Arier fieff is leẽs
leen Articuleert bi articule te setten
een sake oft materie.
Accõmodacie is een toewijnghe.
Accable is als eẽ uut sijn propoest wat
anders seit daer toe niet dienende
Alligement is verlichtinghe vã ee
nighe lasten

Actie is een recht oft toesegghẽ te heb
ben tot een sake
Apprehenderen is aenvaerden
Attribueren is aen hem te betrecken
Adoptif is een aen te nemẽ eñ te hou
den oft sijn kint waer
Abortif is een dracht die doot ter we
relt coemt
Abcisez dat is een kint ghesneden uut
sijns moeders lichaem
Aulmousnir is een aelmissen ghever
oft die aelmissen distribueert.
Amplieren dat is verbreden
Acceptilacie is een maniere vã een
contract ende voerwaerde.
Accessore is een sake die uutẽ anderen
spruyt Ayeul is een grootvader
Arbitrale is een uutsprake oft segghẽ
van arbitres oft segsluden.

Bail is een voecht oft regierer
van heerlike goeden
Bournen erfpalen
Baroen sijn als ghenootẽ oft bãreherẽ.

Calumpnieur is een wetelike val
sche sake te intenderẽ oft voersettẽ.
Comparuit is als yemant een betreckt
voer recht eñ niet en coẽt dan neemt die
anď comparuit dat hi vschenen is
Contumace is verwonnen te wesen
die ghedaecht is eñ niet en vschijnt
Compareren is verschijnen
Consequent is een quade gewoẽte te
laten ghebruken Calũpnia is als
boven Competent redelic.
Confiscacie is vboernisse van goeden.
Civile, is eẽ sake die bloet noch lijf en
roert Crimmele is een sake
die lijf oft lit aen gaet
Curateur regierer
Compositeur sijn dadincluden

Contremanderen wederbieden.
Cederen dat is dat een sijn recht eenē anderen ouer gheeft
Constitueren machtighen oft stellen
Collusie is als een sijn recht een ander ouer gheeft eñ weder brieuen neemt dat hi daer aen gheen rechten heeft
Contētiose een sake daer ghescil af is.
Coniure is vermaninghe
Collaterale die ter siden aengheuocht een sijn bi een suerste
Constant volstandich
Circonstātes toebehoertē vā een sake.
Crime mesdaet
Clandestine heymelic
Competeert aengaet
Consigneren dat is een in handen te geuen oft bewisen eenich pāt voer scult
Cas is eē sake Coroboreert gestert
Contract voerwaerde
Conseruacie beschermenisse.
Compensacie is v̄likinghe deen scult oft deen sake oft vonnisse oft cost oft schade te setten teghens dandere.
Cōspiracie. is een opset te makē ō quaet te doē teghens dē oppersten die regiert.
Corrupcie is een recht te breken eñ tot sinen wille te ghecrighen.
Complices sijn mede doenres oft mede ghesellen
Chābērlaige. is trecht vandē cāberline
Contenderēde is te v̄clarē in sinē eysche tgeent daer hi toecomen wil
Concluderen is een slot eñ eynde te maken van eenighen saken
Concedeert ouer ghifte.
Cituacie is staende husinge eñ erue.
Committimus is beuelinghe

Diligenterē is sake te benarsten
Deffault is in gebreke te vallē. vandē beteykēde dach te recht te comen
Deffaillēt. is die geē die in gebreec vālt.
Domicelle is woenstat.
Declinacie is te declineren eñ hem te bringhen vandē rechter daer hi voer te recht betoghen is segghende. dz hi daer niet sculdich en is te rechte te staen
Dillatorie is die sake te v̄trecken of te v̄woeuen die voer recht hanghet.
Declareren is verclaren
Delict is mesdaet Delay is uitstel
Decisoie is te verstaen een eynde van een sake
Delinquanten. sijn mesdadighe ofte broekighe of ouertreders
Dependeert dat is comende oft sprutende wt een sake
Difficulteit dat is verschil ghelijc als tusschen swart eñ wit.
Dedol is bedroch.
Diminuez is te v̄minderen een somme van costen iudiciale oft andere
Detenteer is die ghebruker van enighe goeden.
Dismes sijn thienden
Defectif dat is ghebreckelic.
Depost is yemant penninghē of goeden in bewaernisse te gheuen.
Distractien dat is veruteeninge vā eenighe goeden
Differerē. is wāneer men een sake laet te doē om een anders wille so differeert hi
Decepcie is bedroch.
Delibereren. dat is te sluten wat een doen oft segghen wil
Decideren dat is een sake te eynden eñ wt te spreken
Dedoptio dat is ghelijc adoptijz als hier voren ghescreuen staet
Detalio dat is ghelijc:
Desurt is diefte
Diffamatoie dat is vermakēde eñ een quade fame sprede[n]de

Desisteren is dat een hē quijt maect vā enich dinc of een ander ongebruyc doet.
Douarie is die lijftocht of te huwelijxe voerwaerden van man of wijf.
Discontinueert is ongehanteert
Detencie is een dinck ond' te houden dat een ander van hem mz rechte eyschet
Delinquant dats een misdader.
Deposicie is sijn goet onder yemant te leggen in bewaernisse
Debiliteit dat is mismaectheit
Dedice gesticht

Exclus wtgesloten
Euocacie is een sake te betreckē vā den rechter die de kennis toebehoert seggende dat den rechter hem tegens ware eñ gunstich sijn wed' partye
Enfraynte is gebroken sekerhede of dat recht misbruyct
Execucie dat is tghewijsde te innen
Excommunicacie dat is den ban.
Exibée is in recht te voerschijn getoēt.
Escange is wisselinge
Excercitoer is die een sake excerceert. oft bedient
Expireert verschenen oft den tijt is ouergegaen.
Emolumenten sijn de profiten of vruchten van eenre saken
Edictum is een generael gebot
Erreur is een dwalinge
Esclaude oneere.
Esclissement is verscheydinge
Emptio is een coopinge
Extractien betogen
Emancipacie is een sijn eygen voecht te maken
Epaue is een die men nz en weet waē hi is. of wie tgoet toebehoert
Euidente dat is kenlic.

Edificie is tymmeraetsie of huysingē
Effect is een sake metten wercke te volbrengen
Eminent dat is bouen schinende

Fauctre te vergheefs of negheen
Furiose cranc sinnighe personen.
Furpie is loesheit of bedroch
Feodale heergewade oft leenrechten
Faite is wanneer een stelt sijn sake in faite dat hi bewisen wil tghene dat hi voert stelt
Fraude is bedroch oft daer bedroch in is
Furtiue haestelic.
Flagri is geteykent biden rechter
Friuolle is een lichte sake eñ in hem seluen neghene
Faulsonnerie is een sake daer valschept in is
Fiscus is die ghene die sheeren recht bewaert als procuruer of aduocaet

Ghedecideert eñ gedetermineert is een sake ten eynde gebrocht bij sentencie eñ vonnisse
Garant is een waerborghe
Garnir bewaert of besorcht te sijn
Gheexibeert vt sup vā exibee
Ghereliceert vlicht.
Gourle dargent bigordel van gelde

Hostellen sijn waerden vā herbergen
Herbeguagie recht van herberge die sommige leenen sculdich sijn
Heresie ongeloue
Hostieulx sijn reetscappen van enighen ambacht of werc
Hallos sijn pooten of willigen

Impetreren vercrigen
Intermeren waerachtigen tghene datmen vercregen heeft eñ van

waerden gewijst of bekent te sijn
Intendit is die principale meininge vā den eyscher.
Inthimeren is laten weten
Imposeren is voertsetten of aenseggen
Interrupt te vervallen van rechte.
Intenteren aenleggen of beginnen
Institutoers sijn die ghene die een sake of recht instellen
Interlocutoer is te gheuē op een vōnis begeerte vā gerenuncieert te sijn van een rechter voer dander
Inuocatio is te v̄staen wāneer een rechter een anđ rechter te hulpe roept
Inepte is nẏ behoerende of nẏ dienende
Impertinent onbequame
Interrest scade of achterdeel
Iniurie is diffamacie of scoffiericheit
Inuasien is een opset
Ingratitude is een ondancbaerheit.
Imputee is die berust of belast is
Illegitime ongetrout als bastaerden
Iteratiue is weder om te seggē dẏ eens gedaen is geweest
Iuratoire dat is bi eede te ghelouen te betalen tprincipael eñ costen
Inaduertencie onwetenheit

Laps beloop van tide.
Locale ghemein castume
Liticonteste is wanneer een eyscher eyschet daer die verweerer toe seit ick en bin v niet sculdich ontkennende die schult so contesteren sij liten
Legataire dat is die ghene diemen wat bespreect of maect bi testament
Ligitime is getrout
Lese maieste tegens dē here te misdoen.

Molesteren dat is te moeyen
Mueren veranderen
Mise de fait hantstellinge vā rechte
Mainteneren is tonderhouden
Mixte dat is een sake gemenget
Monopole is wāneer enige vā enigher neringhe of ambachtē makē een meuyte onderlinge huer goet nẏ min te gheuen.
Manachier dreigementen.
Manifeste openbaer of bekent.
Mutilacien dat is yemant tontleenen of doot te slaen

Notoire dat is openbaer.
Nombre is tghetal
Namptiseren in pande setten
Nichete lopaerdie
Nampt dẏ eest ghene dẏ in pāde geset is
Negatijf is een sake diemē ōtkēnē mach

Obserueert is ghebruyct onderhouden of nae geuolcht
Obtinueert gehouden of v̄cregen
Operacie wercken
Obligacie is een verbant spruitende uut cracht vā enige contract
Oppressien druckinghe
Ostentacie is een verheffinge
Obmissien misdaet

Peremptoire dat is exceptie die de sake alheel te niet doet als te seggen ic en ben v niet sculdich.
Presenteren is v̄schinen voer dē rechter
Preciose waerdige reliquie of ander
Preiudicie achterdeel
Promoter is een die een anđ voert stelt of vordert
Positijf sijn articulen die een eyscher of verweerer doet vā sijn voerstel.
Proprietaire is eygendom
Prescripci dat is goet gecocht of anders duechdelic v̄cregen eñ besetē te hebbē .x. xx. xxx. lx. iaer. dā eest goet prescribeert

Posthumes is dz uterste vā een sake
Prodicie verraderinge
Parricide is vaē moed suster broeder of
enich vā sinen bloede te doden
Proposeert dat is voert stellen
Pertinenten is behoerlic
Premissen is te kennen te geuē daer op
datmē vercrijcht mādemēt of remissie
Peritore is een sake intenterē ind gront.
Possessore is besit of gebrukenisse
Procederen is voertuaren met rechte.
Preuencie is wāneer een rechtē die ierste
kennis heeft eñ die and daer nz an comē
en mach
Promissie toelatinghe of consent.
Postumis kinder die nader doot vanden
vader geboren sijn
Precedent voergaende
Perturbeert verstoert of gehindert
Predecessoer dz is een voerlaten
Presumpcie vermoeden
Parage maechscap.
Participacie mede deelachtich
Pupilles weesen onder huer iaren
Productie dz is bi tuge oft anders te doē
bliken vā sijn voertstel
Perpetuele ewelic of te ewigen daghen

Querelle beclachte of questie
Quiteren quijtscelden
Quanti minoꝛ eñ quāti plurimi dz zijn ledē
eñ specien vā actien also i rechtē gehietē

Reproches sijn wrakinghe vā tugē
of anders
Rescriptie sijn brieuē geimpetreert van
den paeus om yemāt te verdachuaerdē
Reintegre weder ghestelt int ghene dat
hem ofhandich gemaect was
Rapelleert wederroepen
Refuseren weygeren
Referendares rechters die biden geeste-
liken rechte gestelt sijn
Remiop eest wederkeerē der geen-
re die aengesproken sijn anďs dan voer
hueren rechter eñ daer af begeert mē ren
uop.
Redebitore is met recht wed te eyschen
tgene dz ṽcrocht is mits heimelic gebrec.
Recreance dz eest ghebruyck vand sake
daer questie om is soe langhe alst proces
ghed uert.
Redemptie is lossinge aē goet te hebbē.
Restabliz wed gestelt int sijne
Reconuencie dat is wanneer een becla-
get den ghenen die hem in rechte betogē
hadde
Rapt berouinghe
Rapoꝛt ouer te brengen.
Rauesthissement dat sijn makinghe die
man eñ wijf malcanderen doen
Restringere dat is een sake of ghewoen-
te dat te breet was te restringheren eñ te
verminderen.

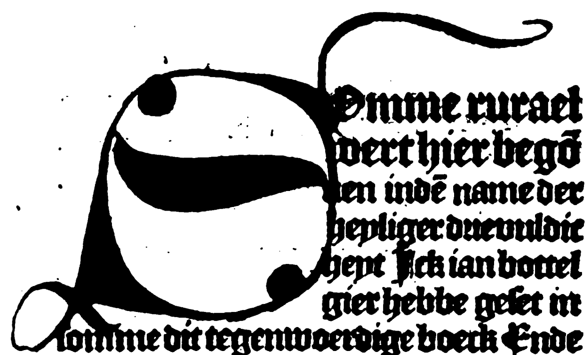
Souuerain dat is die opperste
Subiect dat is ondersate.
Souffisant bequaem of seker genoech.
Saunegaerde is wanneer een prince ye-
mant neemt in sijnre bewaernis
Specialic heeft veel manierē met bison-
der eest gemeyn
Sommacie maninge
Serue eygen
Subrogues is een die inde plaetse van
een anď geset wort
Surrepcie is wanneer dat een ṽcrijcht
brieuen verswigende die waerheit vand
sake.
Successie besterffenis.
Stipulacie macht te gheuen

Supposeert ondↄ geset.
Suffragant is een wijbisscop
Saisine beset
Signifierende dat is beteykenende
Sensible verstandenisse eñ wetentheit
Satisfactie voldoen
Siccaire is een lop die ordineert hoe dat men rechten sal dootslagers ofte die ghe ne die yemant vergheuen
Sacrilegie is wanneer men kerckelike of heilighe dingen steelt
Sortilegie is tooverie
Sedicio is een beroerte eñ cōmocie ondↄ die gemeinte te maken tegens de ghene die regieren
Sodomite dat is werc tegen der naturē

Tribunale is die stoel daer mē recht doet
Transporteren is een sake een anderē op te dragen
Transigneren is een sake een andↄ op te gheuen
Transactie is compact te makē oft ouer comen van saken die in recht hanget
Tutoers of tutelle zijn voechdē of regierers
Tangibile gheuoelende oft gheuoelen mach
Tabellion sijn secretarisen of te notarisen vanden heere of te coninc
Turpitude leelic of leelicheit.

Verificacie is van een sake te doen bliken bi tughen oft anders
Vacant is een officie onbedient
Vendicie vercopinge
Utiliteit oerbaer
Violence ghewelt
Ventileert is een van een materie bi monde te openbaren voer een rechter
Vehemente is een blikende eñ openbare suspicie of vermoeden

Zweeren is vander saken niet te weten
Ypoteque is enich goet dat welcke dat tot enigen renten ofte sculden verbondē wordt.

Somme ruraet
wert hier begō
nen indē name der
heyliger drievuldic
heyt Jck ian bottel
gier hebbe geset in
somme dit tegenwoerdige boeck Ende
is geintituleert somme rurale. om dat
tet allen leeken dienende is Eñ ic ian al
le manieren van weghē ghenegen we
sende totē edelre practikē des stijls des
waerlijcs hoefs merckende dat die mē
schelike nature in mi seer cranc is. Soe
heb ic versaemt eñ gheset in ruraelscē sō
me tghene dat ic heb onthoudē van wi
sen clercken in waerlikē eñ gheestelikē
rechten van veelrehande eñ in waerli
ke hoven also wel int parlement als bu
ten Jc ian voerscreven bidde oetmoede
lijc allen menschen die dit boeck le-
sen dat sij corrigeren tghene dat ic qua
ec gheschreven hebbē ¶ Capitel. i.

Ghelikerwijs alst ghe-
scit is biden philosophen dat
practike is die tweeste conste
van philosophien eñ die oec die weerelt
meest leert eñ onderwijst om wijslijc te
leven: soe wil ic bewijsen die fundacie d
practiken. Die welcke is forme eñ werc
hoe hem een yeghelic mensche die hem
tot advocaetscip of postulacy des waer
lijcs hoefs gevē wil eñ stellē hē selvē re-
gulerē sal dz is te wetē dz practike is die
tweeste conste die welke bewijst eñ leert
wānneer die mensce sprekē sal eñ wānneer
niet Eñ is geheetē bi harē iersten name
ethica. ten tweeden pronomica. ten der
derden rethorica. eñ ten vierdē politica.
Bi haren iersten name daer si bi gehee
ten is ethica so wijst si den mēsche ende
leert eerbaerlic te levē eñ te doen doech-
delike wercken eñ hem te wachten van
scanden. Eñ dit toebehoert allē mēscen
van eeren. eñ die hē regulerē willen by
manieren van iusticien. Bi haren twee
sten name is si geheeten pronomica. eñ
leert den mensche hoe dat hi sijn bewa
ren sal eñ leven sal bi reden eñ bi maten
eñ hoe dat mē een huysghesin regieren
sal eñ die kinderen leeren sal eñ inleyden
totter practike lucratiue op dz si bid prac
tiken mogen comen tot perfectien. noo
troest te schuwen eñ euiteren Die derde
naem der practiken is rethorica. eñ die
leert den mensche spreken ende ordine-
ren sijn redenen bi bekender talen ende
die te modereren. Te weten sijn saken
te setten in terminus. bi maioer minoer.
ende conclusy consonanten eñ ghelikē-
de den saken. eñ om te sustineren eñ be-
schermen oft defenderen sijn propos by
argumentē vā logiken die welcke leerē
proberen synen eysch ende propos het
si bi dialetica of sophistria: oec so leert si
eñ bewijst bi consten vā gramatike wel
te lesen eñ te scriven sonder vicie vā bar
barisme. die welcke dat sijn seer notable
saken tot die conste van practiken. Die
vierde naem is politica: eñ is die edelste
want bi deser conste eñ practike, so leert
die mensche steden eñ volc eñ lantscap-
pen regieren eñ onderhoudē dat volck
van eenen lantscap of stede in eendrach
ticheit ende iustici Eñ leert oec mede die
wonachtige vā eender stede sullen ond
houden eñ bewaert worden een yeghe
lic na sijn doen. Te wetene om te setten
auys op alrehande hantwercke. dat
daer gheen bedroch in en geschiede Op
die comanscap. dat die goet sijn eñ wette
lic Ende oec op die steden. eest dat si rijc
sijn of arm dat si dz voerscrevē regimēt
daer in gebruiken willen dāt dye practi-

ke den wisen leert. op dat si dat volck ende die steden leeren eñ raden mogẽ hoe si hem bewaren sullen in rechtẽ ende in iusticie: want Inutarium esset lex in ciuitate. nisi in ea esset qui legẽ tueret. Om welcke dinghen te doen behoefmen te weten die rechten. die castumen. die ghewoenten der steden ende plecken. ende oec die delen der iusticien. om welcke te weten ende te bewisen Alsoe dat waerlic hof dat ordineert ende begheert. ende als ons meesters segghen in haerlieder beginsel. Qui nescit partes iniuam in tẽdit ad artes Te vergheefs treet hi ter cõsten of ter practiken die niet en weet dye voerscreuen deelen biden welcken dye conste of practike diemen begheert hair openbaert. Ende om te beghinnen dat eerste deel ende postulacy der practiken vanden waerliken houe. soe wille ic segghen ende bewisen die deelen ende ledẽ die daer toe versocht sijn. deen nã dandr: ende ierst wat dinck dat iusticie is. De reg. iur̃. Hoe suldi weten. dat iusticie na gescreuẽ recht is eẽ vaste eñ ewige wille die welcke een peghelijc gheeft dat zijs is Ut Digestis de iusticia et iure lege prima.

Hier na wil ic v bewisen wat dinc dz recht is. ende welcke die gheboden den rechts sijn. Ca. ij.

Die gheboden van rechten sijn eerbaerlic te leuen hẽ seluen te wachtẽ van yemãt onrechte te scaden. eñ een peghelic dat sijn te gheuen. Institutta de iusti. & iur̃. paragrapho iur̃ precepta.

Hier na volcht wat recht is. Recht is iusticie te doen also wel den cleynen als den grootẽ. den vremdẽ als den bekenden Eñ een rechter in wat plaetsen dz hi recht sit. is schuldich die figure gods voer hem te hebbẽ. op dat hi meer ontsien sal god den mensche. Iuxta illud. Deũ iudex pre oculis habere debet.

Daer na volcht hoe menich proper namen het sijn van rechten. Dair af sul dy weten datter seuen manieren sijn vã rechte Te weten natuerlic recht. ghescreuen recht. . om ghescreuen recht. hatich recht. ghemein recht. recht to ttẽ dingẽ. eñ recht inden dinghẽ Ut C. si cer. pe. l. indu. iur̃.

Voert weet inden ierstẽ wat natuerlijc recht is. Natuerlijc recht is. recht der vrijheit ende van liberteit twelke mannen ende wiuẽ eñ alle manieren van beesten hebben van naturen datse dat ghebrukẽ moghẽ van hare condicie weghẽ. alsoe wel bider lucht als bider aerden oft byder zee. Ten ware die seruitute die welcke die mẽsche selue geuonden heeft hem seluen obligerẽde by eenyghertande ghevanghenisse alsoe wel op die menschen als op die beesten want diẽ vrijheit die hem ghegheuen is vander natueren hem bider voerscreuẽ seruitute ghenomen wort. Institutta de iur̃ naturali gentiũ & ciuili. ius autẽ gentium.

Recht bescreuen dat is de edele constitucie der rechtẽ die welcke zijn gemaect eñ ghepasseert biden keyseren eñ bi dat heilige consilium ende bi dẽ raet der senatoren Ende die heilighe decretalen zijn ghemaect vã onsen heylighen vader den paeus gheheeten gheestelike rechten Eñ die rechtẽ ghegheuẽ biden keiseren heetẽ waerlike rechten Ut institutta de iur̃: naturali gentium & ciuili pagrapho constat.

Onghescreuen recht dz is een

custume die een lantscap ghewoenlikē is. ende is openbaerlic gehouden eñ geobserueert. ende is ghelijken een bescreuen recht eñ wet bi approbatien vandē outsten vanden lande in dien men ond den teghenwoerdighē ter contrarie niet gesien en heeft Instituta de iur̄ naturali gentium et ciuili peragrapho lex non scripto.

¶ Recht dat hatich is dz is recht Daer bi castume vanden lande contrari is den ghescreuen recht geliker wijs zijn saken vā retrait die welcke die gheneyn castume hiet int recht saken van belofte of ander saken die den recht contrari sijn. Ende nochtās de castume die geheneert se bitse eñ approbeertse

¶ Ghemeyn recht dat die wijse segghen is een recht dat hem accordeert metten ghescreuen rechten ende tot castumen vanden lande. Ende dz die twee tsamen consonanten. ghelijc als gescreuen recht is ghelijc ghemaect den castumen vander plechē want dan ist ghemeyn recht ende castumen tollerabel.

¶ Recht totten dinghen dat is. Hoe wanneer dat yemant heeft dz vsufruct van eenigher proprieteyt. ende dye proprieteyt of eygendom hoert eenē anderen toe. ende oeck soe wanneer iemāt gheleent heeft een sekere somme van pēninghen op panden ende die pandē een ander toebehoren. Ende dese voerghenoemde dingē sijn twee. dat een is vsufruct eñ tander propeteyt of eygendom

¶ Recht inden dinghen dat is rechte hebben inder proprieteyt of eygēdom in reale saken. of in dat propepant of ander roerlijc goet. Ius ad rem et ius in re.

¶ Daer na volcht wat dinc is dz waerlike hof. Capittel. iii.

Om dat ick bin ghestelt inder ghenoechtē der practiken soe wil ic bewisen wat waerlike hof is. Het is een plecke die de rechter hout in sinē landen tot ghewoenliken dagen om de saken te kennen. waer af hi schuldich is recht te doen tusschen den partien bi gesworen mannē. of scepenen. of andē. Eñ inder waerheit dat hof is ghehetē waerlijc. dat welcke gehouden wort bi waerliken ende tijtliken heerē. Ende dat hof is gheheten geestelic. welcke bi geesteliken heeren. als bisscoppen ende officialen gehouden wordt. ende om gheestelike dingen. want tot eenen yegeliken vā voerscreuen houen toebehoert te kennen die saken die hem lieden toebehorē als van haren ondersaten. oft saken vā naturen hem toebehorende na dat dye scristure seyt. Redde deo que sunt dei. et cesari que sunt cesaris

¶ Daer na volcht te weten wat dinc is castume vand plecken Capit. iiij.

Castume vander plecken na den ouden vanden lande. is een stantuastichheit ghehoudē ende gheobserueert biden outsten vandē lande: daer toe gheeendracht ende dat ghe confirmeert ende ghesterct als nader ghelegentheyt der pleckē Of het is een dinc ghepasseert bi lancheyt van tijdē twelc tot castume voerscreuen gherōmē ende geconfirmeert mach sijn ende is schuldich ghenoech te wesen Ende oec is differencye tusschē dye castumen. wāt daer is een heimelike castume eñ die is sorchlic om twifel der probatien. Ende daer is oec opēbaer castume. ende die is lichter dan dander want si probeert haer selten So eest behoerlic eer dat een castume gescreuē sal sijn. dat si eerst bi. xij. vā

den outsten vãden lande of meer gheap
probeert si. op dat haerlieder vonnis ꝛe-
uelch daer af hebben mach Ende vã de
sen vonnisse heeft geappelleret geweest
in walantsce houen. van welcker appel-
laciẽ heft geuugiert geweest wel gewerẽ
eñ qualic geappelleert geweest Noch is
daer castume geheeten openbaerlic. die
welcke is soe openbaer. datmense voer
gheen twifel hebben en mach. geliker-
wijs veel dinghen sijn soe openbaerlijc
gheuseert ende gehouden in enighẽ lan
den. dat si een yeghelijc kennelijken sijn
ende van sulcker castumen machmen
hem wel ghedraghẽ totter discretien vã
den houe. alsoe verre als die weder par
tie niet en stelde in fayt der contrarie Eñ
daerom is geset die differencie onder die
twee castumen. dat is te weten die hey-
melike. ende die openbaerlike. soe sal hẽ
een wachten dat hi niet voert en stelt die
heymelike. want si is swaer ende sterck
te proberen Hoe weet dat na ghescreuẽ
rechten castume ghehouden. v. iarẽ es
van waerden. eest dat si ghelijc is dẽ ge
screuen rechten Codice de vectigalibus
et cõmissis lege neqꝫ cõmissum. Ende
om te stercken tghene dat ghesept es by
hostiensi. Consuetudo est usus ratio-
nabilis competẽti tempore prescriptus
Institutis de iure naturali pagrapho.
Ex non scripto Eñ dat meer is. so wil dꝫ
ghescreuẽ recht dat die castume vã wer
den si. de welcke gheobtineert oft ghe-
houden is bi tweeste vonnis. C. de l. et
consue. Noch segghen die decretalen dꝫ
castume en hoert niemant toe ghewesẽ
te sijn na tsegghen des gemeyns volcs
niet wetende wattet si. maer na tghene
dat die wise wetachtige mannẽ daer af
segghen gheapprobeert te sijn bi võnis-
sen ende approbacien

¶ Hiernavolcht wat usus. stijl. ritus.
oft ghemeyn obseruancy is Ca. v.

Aenghesien wat dinck dat
castume is so is te weten wat usus is. so
suldi weten datter luttel differenci is tus
schen usus. stijl. ritus eñ gemeyn obser-
uancie. al eest dat die aduocatẽ sulke ma
niere van namen hen gheuen. al oft sij
seer ꝛe schelende waren die eene vanden
anderen. nochtan om properlijc te spre-
ken Usus stijl ende ritus is een ghewoẽ
te ende ordinancie ghewoenlic ghehou
den int hof van sommighen dinghen
bi deie manieren van reguulen. gheliker
wijs in een hof is men gewoenlijc geen
diffaut of oerlof te gheuen voer xij. uren
ende in een anď hof voer noene Eñ des
ghelijcs van ander ghewoenlike dingẽ
tot eenď pleckẽ. eñ ander tot anderẽ plec
ken Want die ghewoentẽ der houẽ dye
en sijn niet gelijc of consonantẽ. al ist dat
die opẽbare of heymelike castume daer
si Eñ usꝰ wordt int hof gheapprobeert
bi deie wegẽ. Die ierste als prescribeert
is. die tweeste als by vercual gheiugiert
ende geconfirmeert is. Die derde alst so
openbaer is datter die rechter hout voer
gheuest of gheconfirmeert eñ dat open-
baerliken ghebuypct

Stijl is een dinc twelcke bi lãc-
hede vã tidẽ is int hof so geregelt dꝫ nie-
mãt int hof en is woenende of frequen
terende. daer af twifelẽ mach. alst hier tẽ
houe gewoenlic is wãneermen deffaut
hebbẽ wil of oerlof tegẽ sijn wedď ptie. so
moet hi doen bliken sijn acte anders en
sal hijs nꝫ obtineeren of hebbẽ eñ des ge
lijcs van veelrehande exempelen.

Ritus is een dinc dꝫ ge woẽlic is
tusscẽ een gemeynte van dien cõtreyen
of lande gelikerwijs men segghẽ mach

het is meerder ghewoēte messen of wa-
penen te draghen in vlaenderen dan in
vranckrijcke eñ al eest al also nochtās en
eest noch castume noch vsus noch stijl p
perlic te spreken: mer ritus

¶ Ghemeñ obseruanci dz is een
vastinghe die welke die here is des lāts
heeft gheuest in sijn hof bouen die stijl of
ritus die daer is Daer om wāthet som-
wils van node is dat die rechteren ma-
ken nieuwe vestinghē om de quaetheit
der cloecker lieden te beletten. die welke
altoes studeren om te comen oft te doen
teghens die vsancien of stilen der voerle
denen tiden/ Ghelikerwijs of een rechtē
ordineerde. datmen des een dages pley
ten soude de criminale saken ende des ā
deren daechs die ciuile saken ende dz sou
de die rechter doen houden bi ghemeen
obseruanci, also als die ghescreuen wet
dat hebben wil. Plus peccat q̄ cō-
tra ordinationem iudicis constitutā fore
facit: quam qui contra legem scriptam
peccat.

¶ Hier na volcht te seggen wat dinck
dat iurisdictio is Capit. vi.

Iurisdictie dat is een wer-
dicheit die welke die heeren heb-
ben om iusticie te doen van misuallē oft
clachten die gheschiet sijn in haren lan-
den. Em Johan. andree. Officium iudi
cis est racionabilis z equus modus qui
indicturis condemnandos condemnat.
absoluendos absoluit penas infligit vel
remittit. denegandos denegat. concedē
da concedit. facienda facit scd'm q' decet

¶ So si sidi weten dat iurisdictie gedeilt
is in drien. die een is ordinarijs. die and
natuerlike. die derde is bi comissie of ge
geuen ¶ Die iurisdictie ordinaria is die
welke die prince heeft eñ hout in sijn lāt
want hi en heft bouē hē niemāt dā god
alleen. ende daer om mach hi iugerē oft
doen iugeren bi sijn beuoelen der pleckē
na consciencie. ghelijc als die conic doet
bi sijn perlement of baeliuwen daer toē
ghesct. ¶ Natuerlike iurisdictie is die
welcke die heren hebben van hare heer
scappien waerdich: als van haren lenen
of anders. ghelijc banreheerē houdē in
hare baroenscip die hoghe iusticierē. eñ
die borchgrauen die middelbaer iusticie
die officieren die houden die lange iusti-
cie want een yeghelic na den synen heft
iurisdictie eñ macht. ende behoert recht
te doen van saken in sinen lande gesciet
wesende: also verre als sijn iurisdictie be
grijpt. nochtans en hebben sij gheen iu
risdictie ordinarie: want het is van node
dat si haer vonnis van anderē latē doē.
dan bi hem. te wetene bi haren leenmā
nen of haren baeliuwē of stedehouders
ende hebbē ressoert tot haren ouerstē. te
wetene totten prince die welcke heeft iu
risdictie ordinarij haer te corrigeren nae
consciencie. ende anders nieman ten he
uet dat ouerste ressoert. mer middelbaer
ressoert moghen sij wel hebben.

¶ Die commissie oft ghegeuen iurisdic-
tie is. die welcke ghegheuen is het si bij
prince of bi ander die macht heeft dat te
doen. ghelikerwijs een prince of een an
der heer stelt of settet tot enigher plecken
yemant sijn baeliu of maerscalck te we-
sen om iusticie te doen inden name van
hem. het si bij warachtighe beseghelde
brieuen of anders ende sulke macht iusti
cie te bewaren eñ te executerē als die pri
ce selue doet Ghelijckerwijs een prince
gheeft sommighe steden preuilegien ō
wetten ende iurisdictien te stellen. ende
dat bi brieuen. des soe en mogen si bouē
dat inhoudē harer brieuen niet doen

¶ Hier na volcht wz dz assise is. Ca. vij

ASsise is een vergaderige
der wiser rechteren ende officierē
vanden landen die welke hout oft doet
houden die ouerste vand prouinciē Eñ
daer selen wesen alle baeliuwen. stede-
houders. serganten eñ ander officieren
vāder iusticien ende prouoestē reael op
die boeten. eest sake dat si gheen wittelic
excusatie en hebben Eñ die assise is scul-
dich gecondicht te wesen doer alle stedē
ghelegen onder de voerscreuen assyse.
bi beuele vanden ouersten baeliu. ende
biden sergant eñ oec die stede ende dach
der presentacie Ende die baelu bi conic
liker ordinancie is schuldich de assisen te
houden van drie maenden in drie maen
den. ende int eynde van elcker assisen sal
hi condighen die assisen om dat een iege
lic weten mach hoe ende wāneer hi pro
cederen sal Want inder assise eest proces
seer scerp. Want so wie daer niet en cōt
of hem en presenteert den dach vand pre
sentacien. die doet deffaut sonder reme-
die. Ende daerom salmense te voren cō-
dighen Inder assise selen alle processen
ghedecideert sijn. eest datment doechde-
lic doet alle bekende misdaden sullen zijn
ghecorrigeert. ende alle bannen vervult
worden Ende men sal antwoerden per
soneliken of in proper persone. ende een
yeghelic is sculdich gehoert te wesen in
sine clachte het si op edel of op onedel op
officieren serganten of andere wāt geen
officieren of dienaren en sijn sculdich in
den voerscreuē assisen gebreclic te sijn.
als voerscreuē is sond wittige excusacie
Eñ bider assisen is te verstaen purgacy
oft correxi van allen misdaden ghedaen
inden lande Eñ wāneer indē assisen die
heeren vanden lande eñ oec die wise v-
gadert sijn. so machmē nieuwe cōstitu-
cien ende ordinancien makē eñ stellē. eñ
die ander die scadelic sijn te niete brengē
eñ tot gheenen anderē tiden Eñ si moe-
ten also gecondicht sijn datse nyemant
ignoreren oft niet weten en mach. ende
also en machmense nūmermeer repro-
beren. ¶ Voert so en salmē in ghenē
lande assyse houden dan inden lande vā
den ouersten. biden welckē die assise ge-
houden is eñ heft iusticie sonder middel
want in anderen landē so en mach noch
en is die ouerste baeliu die voerscreuen
assisen niet sculdich te houden. eñ es oec
sculdich die voerscreuē assisen te houdē
totter ouder pleckē daer si gewoenlic zijn
te wesen. eñ oec en salmense nz houdē in
nieuwē pleckē. mer in gemeinē plecken
wāt alsulcke notabel hof eñ iusticie sal-
men openbaerlic houden

¶ Hoe menē vdachuaert sijn wed parpe in
thof hi si vry of anders Capit. viij.

AEngesien dat hier voir is
ghesect die manier des waerlijcs
hoefs. So wil ic v leerē eñ wisen hoe die
eyscher sijn wed parpe sal doen dagen eñ
cōuenieren ten houe Eñ ō datter plemēt
is dz ouerste hof. so wil ic v wisen hoe mē
int voerscreuen perlement die wed parpe
sal doen daghen

¶ Soe suldi weten dat wie een
ander wil doen daghen int perlemēt het
si in realen saken of criminale saken. hij
behoeft te hebben mandement vanden
coninc inhoudende die cause waer om.
Ende sal dat voerscreuen mandement
geadresceert of ghescict sijn aendē ierstē
sergant baeliu of stedehoud Eñ is de ma
terie swaer als in criminele misdadyge
saken soe sal hi ierst informacy doen dan
hi hem doet dagen.

¶ Eest in saken van penningē

of van sculden so machmen daghē sondˀ
informacie ꝑcedente Also so soude hi doē
in saken van nieuwicheit of van simpel
re sazinen of reale Eñ ist vā node dat hi
verdachuaert si tot redelikē dagē. te we
ten alo dat hi.l.milen gheseten is vā pa
rijs.so sal hem die sergant verdachuaer
den om hem te presenterē eñ dach betep
kenen ten minsten van.xi.daghen eñ al
so voert na gelegentheit des lants

¶ So suldi wetē dattz perlemēt
beghint alle iare des anderē daghes na
sinte martijn indē winter voer die ierste
presentacij Eñ des anderē daechs daer
na die tweeste ꝑsentacij Eñ daer om soe
wie een andˀ wil doē dagē int voerscreuē
ꝑlemēt dz moet tē minstē gescië.xi.dagē
voer dē voerscreuē dach vādˀ presentacij
allso dattē.xij.dach si den dach vandˀ ꝑsen
tacij.of anders den dach en soude niet re
delic sijn. Eñ soe sult ghijt verstaen van
allen baeiliuscappen gelegen onder dat
voerscreuen perlement.

¶ Item oft ghesciede dz iemant
buten dien daghen woude iemant van
sinen baeiliuscap doen daghē.hi mach
dat doen in extraordinarien dagē noch-
tans ist van noode dat die citacie of mā-
dement daer op verweruen inhoudēde
sij.dat en dach was beteikēt in ōs voer-
screuē ꝑlement niet tegens staēde dattet
ꝓres daer behoert.eñ bi redenen. eñ dz
is mandemēt sculdich in te houden.eñ
den dach vandˀ citacij sal redelic wezē. al
so alst geseit is eñ na stile vandē ꝑlemēt
Qd volumus fieri nō obstāte qꝫ nūm se
deat perlamentum de gracia speciali et
extensa.

Voert so en mach gheē officier
yemāt int ꝑlement dagē van sijns selfs
auctoriteit oft macht vā wat sakē dattet
si ten ware dz hi sondˀlinge mandemēt dˀ
toe hadde eñ waert dat hijt sondˀ mande
ment dade so en eest vā geenre waerdē.

Itē ist dat de officier een mādē-
ment heeft om yemant te daghē in sakē
van misdaden inhoudende te cōparerē
personelike of in proper persone so moet
hi seluer comen.eñ hout dat mandemēt
also niet so mach hij een procureur stellē
Ende ist dattet mandement inhoudēde
is seluer te comen.so salmē hem ṽdach-
uaerden waer mē vinden can. Ende ist
datmen hem niet en vindt.so salmēt cō-
dighen tot sijnre woenstat.of totter plec
kē daer hi meest ṽkeert of ter pleckē dair
die misdaet gedaē is.eñ eest om een sim
pel mesdaet so eest genoech tot sinen hu
se of totter pleckē Eñ eest om heerlike sa
ken.so salmen ṽdachuaerden op de plec
ken des kijcks.eñ tot sinē huse

¶ Item eest om clachte vā nieu
wicheit soe behoeftmen twee adioern e-
menten of citacien.te weten die ierste dˀ
partye te verdachuaerden de welkemē
doet ṽdachuaerden op die plecke cōten-
ciose om die clachte te sien interinerē eñ
daer toebehoirt eenē bequamelikē dach
nadˀ gelegēthz dˀ pleckē mer ist een stede
so is tweertoef vā drie dagē lāc genoech.

Item waer dat sake dat die ge-
ne die te ṽdachuaerden is woenachtich
ware butē dz coninrijc of heerscappie eñ
hi ṽdachuaert waē ō misdadige sakē of
ō selue te ꝯperē eñ de misdaet ī coninrijc
gedaē ware of in heerscapie vā enigē he
rē so ist genoech datmē hē cōdicht op de
plecke daer de misdaet gesciet is of op de
palē des coninrijcs daer hi woēt sondˀ an
der beteikenis waert sorchlic bi hem te
gaen.maer waert sondˀ sorche soe waert
goet datmēt hem dede te weten

¶ Item waert dat iemant lage in een stede of op een slot. soe dat die officier hem niet en dorste dagen om sorghe van sinen liue so eest ghenoech dat hi zijn exploit doet aenden drapbeom ende daer toe sal hi met hem leyden twee oft drie mannen te minsten om sijn exploit te sien vol bringen.

¶ Item waert om te daghen de woenachtighe des lants in vremden steden. so eest ghenoech datmense verdachuaert totter steden daer si alder naest ghelegen sijn. Ende daer sal hij op eenen merct dach int openbaer sijn exploit doen ende dan sal hi die wete van sinen exployte metter relacien vastmaken an die porte vander stede daer hi die heeren of lyeden verdachuaert heeft. so dat wie bi hem lieden gaet of reyst mach hem doen weten hoe ende in wat manieren dat exployt ghedaen is ende om hem luden copie te gheuene eest dat sijt begheeren. Ende men salt laten gheuesticht aen die porte also lange alst duren mach. alsoe heb ic sien doen tot sonder ghetal. also wel an heren woenende in henegouwe als in vlaenderen daer die dachuaerden of gescheden te doernike om dattet was een stede naest gheleghen op die palen van den conincrike. Ende die daechbrieuen waren vast ghemaect aen die porte daer men ghinc in henegouwe ende alst daer te doen was ende alst in vlaenderen te doen was des ghelijcs. Ende oec alsoe tot vele sloten ende castelen na ghelegende de exployten aenden barrieren.

¶ Vanden ghenoten van vrancrijcke soe suldi weten dat sij onder gheenen rechter gheseten en sijn dan alleene onder den coninc of sijn perlement ende daer om worden sij ghedaecht biden coninc. ende die coninc gheeft sonderlinge mandement en daer hise bi daecht. Seg ghende Adiornamus vos etc. welc mandement is den naesten officier beuolen dat hi den ghenoot voerscreuen sal doen weten tinhouden van sinen mandemente ende den dach die hij compareren sal int perlement wanttet die coninck alsoe wil. ende hier af sal die officier sijn relacie doen.

¶ Vanden prelaten.

¶ Prelaten verdachuaertmen alsmen ander lieden doet het sij in realen saken oft personelen.

¶ Vanden capittelen verdachuaertmen den deken ende capitel ende doetse vergaderen so vele dat haer ghenoech is. ende houden daer haren raet ende deliberacie. ende dien gheuen si in ghescrifte

¶ Vanden moniken ende nonnen prijset hi datmen doet comen den abt ende couent ende datmen die clock luydet ende capittel hout soe datter redelijc ghetal der moniken si om te concluderen ¶ Ende des ghelijcs vanden nonnen verdachuaert men de abdissen ende tconuent dair of sullen si scriuen

¶ Vanden gherecht van eender stede salmen verdachuaerden den baeliu die meeste mannen ende scepenen nae dat die ghesworen der stede geordineert zijn om te vergaderen in cameren. te weten in plecken dair si haren raet gewoenlic zijn te houden so vele van hem lieden dat ghenoch si. ende dat ouer te scriuen

¶ Item waert datmen een ghemeynte verdachuaerde dat selden gheboert dat salmen doen openbaer ¶ In cas van appellacien prijst hi datmen doet verdachuaerden den here daer men af geappelleert heeft ende zijn baeliu oft stedehouder ende dat is

ghenoech in saken vander iusticiē van
dat officiē dat de baeliu oft stedehouder
daer thoent.

¶ Item ende waert datter ghe:
appelleert ware vanden rechteren dye
welcke iugieren of verwisen tot verma
ninghen vanden heere als leenmannē
scepenen. censiers of andere dye welcke
iugieren bi die consciencie des heeren of
sijn baeliu of stedehouder of meeste vā
den gherecht. meer datter ghenoech es
datmen verdachuaert de here baeliu of
stedehouder mer sonderlinghe pruist hi
datmen verdachuaert de ghene die dat
vonnisse ghegheuen hebben. Het si
leenmannen oft scepenen of senciers of
andere Eñ die reden is want als de rech
teren alsulcke dinghē iugieren. dat ghe
schiet op haer cost ende boete: daer haer
lieder heere niet in ghehoudē en is. En
de is dat de here in cas van appellacien
niet en compareert so verre als hi vdach
uaert is of sijn baeliu van sinē rechters
so weet dat hy daer anders gheen scade
bi en lydt. dan hij gheenē eysch doen en
mach. of die sake niet weder hebben en
mach. al waert dz sijn rechters wel ghe
oerdeelt hadden. ende daer om eest van
noode hem te presenteren ende compa
reren. want hoe soe soude hi sijn recht v
crighen daer hi niemant en heeft die vo
re hem eyscht. want mach die mensche
ende de rechter den eysch niet doē soe en
moghē die rechterē niet houdē tegēs dē
appellant wāt waert qualic gewesen of
geiugiert dz soude die scade zijn vandē ge
nen die geiugiert haddē eñ nz des heerē
vā wien si rechterē sijn. eñ waert dz dye
rechtēs haer nz en presenteerdē dz en sou
de des herē scade nz zijn noch op sijn boet
oft cost mer die appellacie soude te niet
gaen sijn toe sorge vā sinē rechterē eñ
zōdō pjudici des heern gelic dz hi ꝯpeerde

¶ Mer het is een ander vā een
rechter die iugiert van hē seluen sonder
mede hulp van rechterē want dā moest
men den here of sinē baeliu proprelic v
dachuaerdē of zijn stedehouder waert dat
eenich van hem de sentencie ghegheuē
hadde. ende die reden is want die here is
rechter van hem seluen eñ van hē is ge
appelleert ende van anders niemāt. eñ
daer om moet hi vdachuaert sijn Ende
al waert al also dz die bailiu of stedehou
der die sentencie ghegheuen hadde van
den welken het geappelleert si. nochtan
moetmē verdachuaerden den here met
sinen baeliu of stedehouder. om dat de
sentencie ghegheghēuen is indē name
des herē de welke also geiugiert afwijst
Exēpel ¶ Die regēt vā rijsele of sinē ste
dehoud heft een sentēcie gegeuē vāder
welcker geappelleert is. weet dz in sakē
vā appellacie so moet de graue vā vlaen
derē vdachuaert wezē vandē conīc bi se
kere brieuē of ādere ghesliert vā des co
ninc wegē tot enigē coninclikē rechē mer
van coninclikē rechterē so en machmen
niemant vdachuaerdē dā alleen die sen
tēcie gegeuē heft ō dz hi ordinarie eñ da
gelijcx iugiert eñ die ptie de appellacie te
wetē doet ist datz des lāts gewoente is
Ende gescreuen recht so pruist hi datmē
verdachuaert de partie ende den rechter
dartie weten doet

¶ Ende ist dat enighe partie verdach
uaert si int parlement. eñ si haer presen
teert bi procurer. ende het gebuerde dz
om enigerhande saken hanghende dye
ierste dachuaert cesseerde. Soe eest ghe
noech datmen den procurer verdach
uaert die welke hem gepresenteert heeft
in die principael sake vanden beghinsel
des dages. vandē baeliuscappe tonen

ende vandien. Maer waert bi also dat-
tet perlement ghebrake voer dat iaer so
moet mē verdachuaerdē dē meester ō te
dienē vā sinē pcesse dz nacomēde plemēt

¶ Item so suldi weten dat in sa-
ken van appellatien die dachuaert sal zijn
ghedaē binnen drie maendē. ende niet
meer en mach mē verbeydē. maer cort-
ter mach ment wel doen tot dien ynde
dat daer sij eenen bequamen dach alst
gheseit is. Wāt in voerledē tidē moecht
ment doē binnen den iaer bider ordinā-
cy vandē plemente so eest also verbon-
den. de welcke was gemaect āno xxiiij.

¶ Item soe suldi weten eest dat
enighe saken hangende int plement nz
gheexpediert en is dat voerscreuen ple-
ment duerende. so moetse gecōtinueert
int ander plement bij die gemein regel
des perlements eñ daer en behoeft geē
dachuaert meer af te sijn.

¶ Item oftet gheuiele dat een
een appellant na sijnre appellacie had-
de bequamelijc tijts ghenoech als van
xi. of xij. dagen totten naestcomende p-
lement toe. ende hi verbeyde om te ver-
crighē een adioernement of daechbrief
eer dz plement begonnē waer. ende die
rechter daer en bouen heftet dye parcye
doen weten: posito dat nader appellaci
die gedaen was totten daghe des dach
uaerts toe noch gheen iaer en was. soe
dat bi dien schijnt daer gheen interrup-
cy te sijn. Mer weet dattet adioernemēt
ofte dachuaert gerekent is voer nz ende
twolch vander appellacye is de sert. Ita
fuit dictum per arrestum anno. xxiij. p
stephano de pedio cont bertrandum de
marestanis.

¶ Maer in sake van verseker in-
ghe so coemt men altijts genoech noch
om te vcrigen een adioernemēt. posito
of aengesien dat die sake waer om die v-
sekeringe begeert was waer ghescheet
int iaer voerleden nochtans in sulkē sa-
ken soe is een mensche tot allē tidē daer
toe v bonden sekerheit te gheuen niet te-
gens staende enige exceptie welckē dat
se si. Ita fuit dictum p arrestū āno xxvi.
per epm callecoci

¶ Van den ionghe soe wie ver-
dachuaerdē wil die te ionc sijn vā dagē
so ist noot datse voersien sijn tutoers als
voechden eñ curatoers. eñ ist dz si geen
en hebben so prijst hi datmē biden rech-
ter diet toebehoert hē lieden tutoers oft
voechden maken. Eñ ins oeck datter
mandemēt vand dachuaert dat inhou
de eñ dz die exploitierer vandē mande-
mente of daechbrief dit laet doē. Dit ge-
daen wesende soe prijst hi datmē v dach-
uaert den kinderē properlijc eñ oeck die
voechden eñ dat te relaterē of anders die
dachuaert soude te niete gedaen sijn.

¶ Vandē dullē ende inclantste
ende veroudert domde lieden so prijset hi
ist datmen se v dachuaerdē wille datmē-
se voechdē gheeft eñ datmē se ghelijc da
get hē liedē eñ oec haer voechdē of anders
soude die dachuaert voer nz sijn

¶ Ghi sult weten dat die sergāt
die sijn adioernement doet al eest dat hy
daer af beueel heeft eñ vā des conincx we-
gen daer toe geset si. so eest behoerlijc ist
dat hi dat doē wil in lande van anderen
rechterē dz hi toespreke den heē ond wi-
en hi dz doen wil eñ v dachuaerdē sine ō-
dersatē of den baelin of stedehoud op dz
hise vindē mach eñ vint hise nz neme de
sergaten vand pleckē. eñ alle naersticheit
vā hē ghedaen wesende ist dat hise nz en

uindt ende hi soude moten reysen sond adiornement/soe mach hi roepē die naeste ghebueren ende in haer teghēwoerdicheit bewisen hoe dat hi niemant van des heeren weghen gheuondē en heeft ende daer om ende bi harē gebreke doet hi sijn explooit an hem lieden.

¶ Item waer sake dat die heere of baeliu hem ghenen sergant leenen en woude. soe mach hi daer af ghetugenisse nemē vāder somnaci des heren baeliuus ende stedehouders

¶ Nochtans suldi weten waer dat sake dat hi den heere seluer verdachuaerden soude: soe en behoefde hij ghenen sergant te leenen om sijn explooit te sien doen: want die sergant en is daer te ghenwoerdich niet gheroepen inden lāden van sommighen heeren dan om te wachten dat daer gheen onbehoerlijke dinghen en ghescieden ende dat die heere niet ignoreeren en mach of daer yet teghens hem ghescipe. of teghēs sijn ondersaten. op dat hi hem oposeren mach ist datmen hem ouerlast doet of tegens sijn iurisdictie

¶ Van heerē die iusticie hebbē

Eest datmen den heere verdachuaerden wil van sijnre iurisdictiē weghē om saken die hi sijn stedehouder of sijn baeliu ghedaen heeft Of eest dat die sergant in saken van officien heeft ghedaen dingen daermen hem ōme verdachuaerden mach Weet datmen hoort te v̄dachuaerden den proper die heere eñ sijn baeliu of stedehouder of sergant. bi wiē dat eñ dat die saken toegecomen sijn of anders die dachuaert en soude van gheen re weerden sijn

¶ Ende waert in saken van appellacien eñ men geappelleert hadde den baeliu. so behoefmen te verdachuaerdē den baeliu ende heere Ende die redē is want men behoefmen te verdachuaerden den ghenen die vp here v andē dinghe is. eñ die properlic daer in mach winnen of v̄liesen of anders en doechter niet ten waer in anderen saken van corruptien of and̄ voergheseitte quaetheit teghē den voerscreuen baeliu stedehouder of sergant want dan soude een yeghelijck sijn last dragen

¶ Voert is te besiene dat ghene twelke behoef is te doen naden subiectē houen ende castumen der plecken ghelikerwijs conincklike houen gelegen onder tparlement. so eest noot datmen die verdachuaert bi commissij inhoudende die saken alst voer ghesept is Ende ghescieder wat in plecken die bi enich middel of anders ghehouden sijn. die heere daer dat onder ghehoert en is niet schuldich onderdanich te wesen. Ende die sake gehoudē inder commissij die en mach die heere niet weygheren onderdanich te wesen.

¶ Maer waert heerscappie vrij ghehouden ende sonder middel vandē coninc. so en waert gheen behoef dz die commissi die sake inhoudende ware.

Maer het waer ghenoech te antwoerden op sinen eyssche Eñ behoert te hebben eenen bequamen dach. Te wetene dat hi sal hebben vanden daghe dat hij verdachuaert is tottē daghe van zijder presentacien viij. dagē of anders dē dach en soude niet bequaē sijn nae sommige pleckē mer i p̄sonele sakē ist genoech vā v. dagē eñ in reale of heerlike sakē xv dagen eñ in criminel sakē so ist vā iij. dagē in iij. dagē eñ vā xv. tot xv. dagē naer somacy so machmē p̄cederē tottē ban eñ d̄ bouē is te v̄staē vādē plamēt soe gel̄t is.

¶ Item in houen van subiectē
heeren soe suldi weten dat in personeli-
ke saken die heere verdachuaerde sijn
volck van des morgens tot den auent
ende van des auents totten moeghen.
Maer nv om dat de weerelt genegē is
ter appellatien van haren heern so pry-
set hi datmen eenen bequamen dach be
tepkent te weten vā .vij. daghen alst ge
sept is Eñ eest int cas reale. soe prijst hy
damen hem dach beteikent van xv. da
gen binnen der vier octauen ende si sul
len verdachuaert worden op die cōtēmi
ose placke eñ men salt te weten doē ꝫijs
selfs persone of tot sinen huyse Ende
in dien dattet ware in cas reale. het sou-
de moeten ghescieden biden heere. dꝫ is
te weten biden baeliu of sinen stedehou
der Isset in cas feudael of vā leen bi mā
nen. Ende isset in lande cottiere het be
hoert te wesen bi prouoest. meyer. of ste
houder ende bi scepenen. mannen cot-
tiers. inwoenende of rechters.

¶ Item waert dat sake dꝫ uwē
ondersate leenman ware van eenen
anderen heere dan vā v ghi moecht hē
doen dachuaerden als uwen ondersate
ende als kaerle: sonder te bewaren of te
houden die regule die toebehoorēde is
den leenmānen Ende in dien uwe ondē
sate verdachuaert wort van eenen ande
ren heere om sake van erue dat hi vā hē
houdende ware. Weet dat na dat hi hē
hadde doen dachuaerden op dat erue hi
soude hem mogen inchimeren op uwe
heerlichett ende ghi soudt hem sculdich
wesen obediencie te doen

¶ Item waert datter yemant
fugitijf of wechlopende ware ende liep
in een kercke. daer om en salmen niet la
ten men sal hem verdachuaerden in de
kercke voersijn misdaet want die dach-
uaert is goet bequaem ende vast. Itē
ende of yemant wech liepe. ende mē nꝫ
en wiste waer mē hem vinden soude. so
ist genoech. datmē hem v̄dachuaert int
openbaer ende in die kercke. Eñ voert
So salmen hem gedragen totter castumē
der pleckē Want daer is differencie tus
schen den plecken ¶. de test. l. vt cōtine-
tur decretali vniuersal.

¶ Item bider castumen vandē
waerliken houe ende plecke Ist dat ghi
yemant verdachuaerden wilt in crimi
nele saken eñ uwe wet sy bi ghesworen
mannen. mē moetet ō wet dagen ende
daer na verdachuaerden voer den here
eñ die mannē in de kercke op eenen son
dach. of op eenē anderen heiligen dach
ende daer af salmen relacie doen opten
dach alsmen pleyt ende also salmē drye
dagen doen. eñ twierde toecomende ofte
anders en doechtet niet

¶ Item soe suldi weten soe wie
yemant verdachuaerdē wilt in een lāt-
scap van eenen heere die welcke dꝫ lant
hout bi middel vanden here die doet v̄-
dachuaerdē Weet dat hi prijst dꝫ die ser
gant die de dachuaert doē sal come eerst
tot den here ond̄ wien hy die dachuaert
doen wil of sijn baeliu. of stedehoud̄. ist
datmense vinden mach. Eñ ist dat hise
niet gheuinden en kan so mach comen
die sergant biden heere subiect ofte mid-
delbaer Eñ ist dat hi dien niet en vint so
mach hi roepen die ghebueren ende be
wisen hoe hi noch heere noch baeliu ste
dehouder noch sergant en kan geuindē
aenden welcken hi sijn exploit doen sou
de inden lande vanden heere [illegible] on
dersaten Ende daer om [illegible]
ke roept hi die ghebuerē eñ vā [illegible] doet

hi voer hẽ lieden sijn exployt. eñ daer af
sal hi relacie doẽ. eñ also is sijn exploit vā
waerden Eñ eest dat hi anders doet: soe
en eest niet ontfanclic of van werdẽ Eñ
also eest geordineert bi coninclike con-
stitucien die welcke sijn gemaect zeer co-
ninc philips tijt. eñ oeck so willent alsoe
hebben die ghescreuẽ rechten in .li. viij.
xij. vñ vi. l. meminerint cuncti ꝛc

¶ Daer nae volcht hoemen een dach-
vaert teghen ghebien mach. of onleden
te bewisen wair om hi nz comẽ en mach

Capittel. ix

Tegen ghebot of onledige
lieden en is anders nz dan om te
verlenghẽ den dach die de mensce toe ge
comen is bi siecte of ghevanghenisse. of
bi dachvaert van sinen ouerstẽ of by be-
devaert begõnẽ voer die dachvaert wāt
anders gheen teykenẽ en mogẽ si bewi
sen dat die dachvaert vā gheenre waer-
den en si. ¶ So suldi weten. dat soe wie
wil voertsetten onledẽ van cranckheit. ist
int perlement te doen: so eest noot dat hi
dat bewise bi brieuen vā sinẽ curept die
hem ghevisiteert heeft in sijn cranckheit
of bi die ghene die hem in siechede gesiẽ
heeft cranc wesende. eñ dat hi dat betuy
ghe met woerdẽ of met sinẽ eet of andꝰs
en doechtet niet. ¶ Ende eest dat dit ghe
sciet int hof subiect: soe prijst hi dat hi dat
probeer bi yemande de welcke dat certi
ficeert als geschiet te sine. eñ hi daer me-
de ghelast is dat te seggẽ. Eñ en wiltmẽ
niet ghelouẽ: so is hi bereyt iemāt te lei-
den tot sinen bedde daer hi sieck leet. eñ
eest dat ghi mi niet ghelouẽ en wilt so si
met mi yemant gesondẽ op die costẽ vā
onghelijc vandẽ ghenen die mi nz ghe-
louen en willen ende also ic segghe also
eest mi beuolen

¶ So suldi weten dat in locael
houen sijn drie onleden. ende die vierde
wetcomende ghelikerwijs of ghi v dach
vaert v weder partye voer den rechter:
den iersten dach mach hi õleden senden
des ghelijcs dẽ tweesten dach eñ dẽ der-
den dach mach hi senden onledẽ van si-
nen liue Want na den onleden vā sinen
liue en dersmen gheen andꝰ ontfanghẽ.
om datter naꝰ castumẽ dz sondꝰlincste is

¶ Soe wil ic bewisen welke on
leden ontfanckelic sijn Ten iersten onle-
de van siecte. ten andꝰden van gevange
nisse sonder bedroch. dat is te weten dat
hi hem selue hadde doen vanghen van
opgesette auijs Of onlede van doodlike
verloghe of onlede van bedevaert ghe-
sproten voer de dachvaert. of onlede vā
dachvaert int conincs hof of vā sinẽ pri-
ce Of onlede vā sijns vaders of moedꝰs
afliuicheit of van sinen broeder diẽ dach
of den anderen daer na. Of vā afliuicheit
van kinde twelke ghestouẽ ware bi eni
ghen ongheual gelikerwijs of een kint
verbarnet verworcht of vdronckẽ ware
Of onleden vā sijnre huysvrouwẽ dye
dien dach beuallen ware van kinde. oft
stouue. of dat si in haren arbeit is. Of on
lede van een vrouwe die hi beslapẽ sou-
de. of die afliuich ware Of onleden in sa
ken van erfnissen buten den houe vā si-
nen heere die welcke int hof van sinẽ he
re soude oeck dach bereikẽt wesen om erf-
nisse: want hi meer prijst ondꝰdanicheyt
te hebbẽ tot sinẽ here dā tot eenẽ anderẽ
¶ Ghesien die ontfanclike on-
leden soe wil ic bewisen die niet ontfanc-
kelic en sijn Ende weet waert datter ye-
mant quame ende dede onlede van on-
schult of van wedꝰghebodẽ te sijn nader
ure geuigiert of gewesen int hof hi coẽt

te laet Item so wie sijn excuse doet voer
de vre vāder pleyte. die doetse te vgeefs.
Item so wie ghenē dach van theerēs ye
rye weghen beteykent en hadde. ende
hi sijn onleden ofte excusacie doen wou
de voer den dach: soe en soude dat nz do
ghen. ten ware dat hi des anderē dages
ter vre van playte weder quame. Item
in veel houen die onleden en sijn niet on
fanckelijc. ten sij datse ghesterct ende ge
affirmeert waren bi reden dat sij waer
achtichliken die onleden voer waerach
tich houden. Itē onleden ghemaect
buten dat coninckrijcke na ouden houen
en sijn niet ontfanckelic. Maer die clerc
ken die soudē ter contrarie segghē waer
die conste waerachtich. nochtans soudt
in vele houē alsoe ghewesen sijn ende sij
sijnt alsoe ghewoenlic. ¶ Ende hoe wel
dat die onlede ontfanclic si / die partie sal
nochtās nerstich wesen ō deffault te eys
schen. behoudē sijnre onledē: wāt in dat
eynde vandē onleden so isser behoeflike
dat die onledigher doe tusscher ō partie
sijn onlede goet wesende. ist dat die par
tie hem dat niet verdraghē en wil of an
ders en soudt nz wesen sonder clachte

¶ Vanden eedt die de onledige
doen sal na rechte te spreken so wil icu be
wisen dat hi schuldich is bi sinen eedt te
affirmeren of te stercken drie dinghen.
dat ierste is dat dye onlede die hy seyt sij
waerachtich ende goet. Ten tweesten
dat hi sonderlinge belast is om dz te doē
Ten derden dat die ghene voer wien hij
die onledicheit doet hem properlic daer
mede belast heeft. ¶ Item onlede van
crancheit sal bewesen sijn bi brieuen vā
sinen pastoer Ende onlede van geuan
genisse bi des heeren brieuen die hē ghe
uanghē hout. Ende onlede van sterfli
ke oerlighe sal tusschen den edelen ghe
waerachticht sijn inhoudende die saken
ende teghēs wien die oerloghe sij. ende
waer hi hē hout om de voerscreuē oerli
ghe ghebiedende hem also haest als de
oerloghe gheeynt is of bestant gheghe
uen is: die onleden te proberen eñ waer
te maken in beheerliken tiden Eñ in tey
ken der waerheit heb ick desen brief bese
gelt met minen seghel rc. ¶ Ende het
is van noode die te releueren bi cōmissi
hier op gheghenen vanden rechter. om
dit waer te maken binnē die naestcomē
de daghen van pleyten na den pays oft
bestant of sekerheit dier gheghenē si. ist
dat hi redeliken dach hebbē mach Ende
cest dat hijs niet doen en mach. so mach
hi den rechtē diligenteren. of gracie van
hem impetreren of verweruē dat te doē
den naestcomenden dach vā pleyte als
men doet in onlede vā siecten
¶ Daer na volcht geen onlede oft wedē
gebot te doē vā zijre dachuaert
Capittel. r.

Na ghescreuen rechten al
Neest datter yemāt ō dachuaert sij
ten houe bi sijn weder partie tot eenē se
keren dach. op welcken dach hij en ont
biet. noch en onledighe. noch en ontscul
dighe. noch en weō gebiet om sekere sa
ken die hi heeft op dien dach: so is hi scul
dich verstekē te wesen vanden clachtē
van dier dachuaert. ia al waert soe def
faut teghēs hem ghegheuē ware. so en
mach hi van rechts weghen niet wesen
ghereleueert om die sakē die hier na vol
ghen. na dat recht seyt Ultra posse nihil
Te wetē waert dat die verdachuaert is
ware in roeringhē om te gaen tot sijnre
dachuaert eñ in de dachuaert toe q̄men
die sakē eñ redenen die hier na volghen

Dat die wegen alsoe bedectwaren met
snee datmē den wech nz vindē en mocht
sonder sorghe van sinen liue Ontwede-
ren donce. blicpm gebroken brugghen
of ghebroken passagien: also datmen nz
wel andersins en can ghepasseren om
wassinghen der wateren. of om ghebro
ken diken. of om riuieren die wt harē ri
uagen geuloept sijn. die welke mē nyet
passerē en mach sonder dangier vandē
liue so en mach mē niet voerd gaē. Ghe
houwenisse vā geuāgenisse optē wech.
of genomen te worden van sinē viandē
of vanden vianden vā sinen here. bi de-
se voerscreuen saken eñ redenē mach de
ghene dye verdachuaert is geexcuseert
sijn ten houe. maer des sal hi doen blikē
dat also wesende opten dach datmen hē
v̇dachuaert om te sien iugeren ende wi
sen tprofijt vanden deffault. datter tegē
hem genomē is. Noch wil dat gescreuē
recht dat weesen beneden haren iarē. fu-
rieusen oft rasende die gheuallen sijn in
cranchheit selen geexcuseert sijn ten si dat
men met haer liedē heuet doē dachuaer
den haer voechdē. anders en gheeft mē
gheen exploypten teghen hem

¶ Daer na volcht vandē deffaulten eñ
contumacien. Ca xi.

Je deffault is niet te com-
pareren bi hē seluen. of bi procu-
reur ghenoech gefundeert int hof opten
beteykenden dach. Soe wil ick bewisen
bi hoe veel deffaulten mach men tot sijn
re clachte geraken. so suldi weten na sty-
le vanden perlement in waerlike of ciui
le actien. eest dat de verwerer nieten co-
met opten iersten dach die hem beteikēt
is. die partye eyschende sal obtinerē def-
faulte ende cōmissie van nieus. ten and-
den perlemente daer na volgende, om
te comen tot die verdachuaerdinghe eñ
horen iugeren die profiten vandē seluen
deffaulte ende te procederen tot querele
nader redelicheit Ende eest dat ten seluē
anderdē perlemente noch die verwerer
niet en coemt. die eyscher sal hem v̇wō-
nen hebben van alle verweringe ende
defensie. Ende weder omme binnē den
seluen anderden dach sal dye verwerer
v̇dachuaert sijn te comē horen iugeren
die profiten van beiden deffaulten. Eñ
ter derder verdachuaerdinghe soe sal de
eyscher geraken tot sinē eysche op die ve-
rificatie ende sekerheden die daer op ge-
daen selen sijn bidē voerscreuē houe Eñ
hoe wel dat hij ten beteykenden daghe
tē houe niet en quame. so en soude noch-
tans dat voerscreuen hof daer om nyet
laten te iugeren of recht te wisen ende te
doen op dien voerscreuē deffaultē. mer
men soude iugeren. ende recht eñ von-
nisse wisen of hij daer ten houe ende ter
verdachuaerdinghe inder teghenwoer
dicheit gecomē ware.

Et ita fuit ordinatum in parlamento. et
per modū edicti obseruatum. Anno do-
mini millesimo tricesimo vicesio secūdo

¶ In gemeyne sakē.

¶ Die deffaulten in ghemeene
saken is te weten dat soe wāneer die hee
re souuerain of opperste rechter doet ver
dachuaerden yemant subiect onder eni
ghe ander heeren subiect vanden seluē
heere souueraen ende den ghedaechden
hem laet veruallen in deffaulte ten ho-
ue van sinen souuerain. weet dat om den
iersten deffault hi en de die heere daer bi
onder gheseten is die hem weder roepē
soude willen in cas van ren voy. v̇loren
ende sijn veruallen bi sijn absencie vā al
len recht aengaēde renvoy voerscreuē.

Eñ daer toe verliest de deffailant alle de clinarie voer den ierste deffaulte Itē den anderden deffaulte verliest hi alle dilatorie eñ exceptie die hi hebbē soude mogē behaluen die cōtinuacien Item ten derden deffaulte vliest die deffaulant alle pemptorie. eñ na costume vā sommighe houen is den eisch den epscher toe gewesen bi deffaulte Eñ na costume vā sommighe houen is die epscher schuldich te verificeren ende te proberen sinen epsch Mer die deffailant is exclups eñ vsteke van allen weren weder segghen ofte repliquen Na den epsch gedaen

Item waert dat naden epsch gedaen in presencie vandē verwerer oft van sinen procuruer in actie personele. den seluen verwerer ofte procuruer ten daghe hem betepkent niet en quame. so soude den epsch vandē epscher geapprobeert eñ genoech berecht wesen. Ita fuit ordinatum in parlamēto anno predicto p dño iohanne de sacro monte

Incas van appiel.

Item in cas van appiel en es niet meer dan een deffault Waer bi eest die rechter. hi vualt van sijnre sententie ende inden boetē Eñ ist bi partie ghetimeert. hi verualt vandē profite vandē sententie. eñ isset bi partie appellant. hij verualt vander appellacie ende boeten. Itē bi deffaulte psonele: voer die ierste diffaulte is men versteke van allē werē ofte verweren Ten anderden deffaulte van peremptorie. ende is die informatie ghehouden voer inquisitie. op dz de boete geincorporeert si. inder cōmissie vandē deffaulte eñ de sake ghedeclareert inder cōmissie ende verdachuaerdinghe ghedaen aenden persone ofte domicilie

Alsoe wordt geordineert int parlement anno M.ccc.xlvii.

Deffault gheobtineert tegens anderen

Item soe wie obtineert enige deffault teghens andere eer hij voerder in saken procedeert opten principael. hi behoert te doen iugeren die profiten vāden deffaulte geobtineert oft anders hij soude verliesen Ita fuit ordinatum in plamento anno. xxii. pro episcopo nouiomeñ cōtra abbatem sci eligij in causa nouitatis. & est ratio. qr qd petijt nō habebit cū stilus repugnet nec aliū petijt

Item van yemāt te daghen. die naer daghinghe voerdē dach afliuich wordt

Item oft gebuerde dat enighe vdachuaert wordt. eñ binnen der tijt afliuich wordt: so dat hi niets dien nz en cōparecrde tot sinē beteikendē dach. weer dat die epscher nochtās hebbē soude deffaulte eñ cōmissie te hooren iugeren die profiten vanden seluen deffaulte: maer die cōmissie soude iustificeren oppositie. Ende waert dat nyemant en quame tē daghe die also beteikēt ware. die eischer soude hebbē cōparuit ende ander cōmissie te verdachuaerdē de erfgenamē van den afliuighen te comen hoeren iugeren die profiten vanden seluen cōparuit Eñ en wouden si niet anders cōpareren noch bij comen si souden verdachuaert worden weder an te nemē of te laten die arrēme nte vandē proces. Ita fuit dcm̄ āno M..lxiiii p reddituario ville tornacenē cōtra heredes iohis gallant.

Op hoe veel manierē mē mach wezē ghecontumasseert

Item so wel na recht vanden plemente voerscreuē als in andere houē subiecten mach een ende sult werē in seuen manieren generalen scdm innocen

cium quintũ gecontumasseert sijn in .xij. re saken dats te weten in nõ veniendo p ut dictum est in nõ respõdendo. in obscu/ re respondendo. In non exhibendo. In nõ iurãdo In nõ restituẽdo ꝛ in recedẽdo Eerst in non veniẽdo. dats te weten niet te comen ofte compareren ten dage beteikent. als bouẽ gescreuẽ staet in die rubrike ❡ In non respondendo dat is te weten. eest dat yemant dach heeft in sake te antwoerden. ende niet en wilde ãtwoerden hi is als ghecontumasseert

❡ In obscure te antwoerdene. Dats te weten: als yemant heuet te antwoerdẽ in saken. ende hi antwoerdt duysterlikẽ sonder declaratie souffissant te doen. hi is werdich gecontumasseert te wesen. ff. de interrogatoriis dictionibus. l. de etate. pagrapho interroga ac. l. tacuit

❡ In non exhibendo. Dat is te weẽ. dat so wie tot eenẽ bitepkendẽ ende tot eenẽ sekeren dach beteykent is eñ tijt ghegeuen ende ghesetende geordineert is sijn saken ende sijn proces: eñ sijn scrifturen inden houe vanden perlemente ende in den rechte den ghenen die te rechte sittẽ ouer te leueren ende te gheuen: ende hi dat niet en doet. hi is contumax: ende v'liest die beneficie ende profite van diẽ daghe ende behoert versteke te wesen van sijnre scrifturen: ende die scrifturẽ van p tie comparant sullen daer alleen bliuen ff. de appel. l. creditor pagrapho Iussus ꝛc. In nõ iurando. Dats te weẽ. ist dat yemant schuldich is te swerẽ inder sake of te affirmerẽ. of te antwoerdẽ totter sake. eñ hi tot sinẽ beteykendẽ dage gebrechlic valt. hi behoert te vuallen vander sakẽ. eest te swerẽ inder sake. ende oft ware te antwoerdene ten articulen van partye aduerse. die articulen selen wesen eñ bliuen onghea ffirmeert ende niet gheantwoert. Dats te weten. dat so wie gebreclic valt te comen sien open doẽ. ofte affirmeren articulen. of antwoerden ten seluen articulen voer cõmissarisen ten daghe daer op gheordineert: dye articulen vander partie diligente behoren gehouden te wesen voer ghewaerct Ende also behoertet gheapponiteert te wesen bidẽ rechter Eñ die partye diligente is schuldich te betugen sine saken. als gewaerct bi tugen Ende soe wes hi betugẽ mach dat sal ongewaert wesen ende bliuen. Maer die ghene die niet ghecomẽ en is sal bi deffaulte vloren hebben eñ verstekẽ wesen van allen replicquen ofte weder segghen. ende en sal niet gheroepen noch gheappelleert sijn om te sien of horen wisen sweren die tughen van sijn weder partie. ten si dattet der partie belieft. Voert sal hi gecõdemneert worden indẽ costen van sijn weder partie vandẽ dach daer hi in gebreclic ware. die costen van den cõmissarissen/ clerckẽ aduocaten. of procureurs. die cõmissie. rescriptie. verdachuaerdinge daer op gedaen. ende in den costen vanden dage die dienẽde is õ te sien eñ horen iugerẽ eñ wed stellẽ die sake aen cõmissarisen ꝛc. Eñ dese rubrike is gehoudẽ eñ geobserueert int perlement met reden. ende hebbẽ litiscõtestie et per consequent geantwoerdt inder sake in faite contrarie Ende daer om men moet betughẽ die tot sijnre saken wil geraken. ende rechtuerdige vonnisse vercrigen Want dẽ eedt ghelijck als in antwoerde eñ affirmacie en is niet meer dã eenen eedt in calumnia. Dats te v'staen dat eenẽ eedt is te hebbẽ goede cause oft sake. ende is der gheen eedt of sake dꝫ die partien hẽ gedragen si totẽ eedt van sijn weder partie. dat welcke en is gheen v'uallen van saken. eer die litiscontestie ge

daen si. eñ redene contrarie geordineert op dat ghene dat voerscreuẽ staet eñ bescreuen recht wil dat die eysscher tottẽ eet voerscreuen sijn saken beuughẽ sal met sekertughẽ Ende daer om sal partie dili gente ofte tegenwoerdich obtineren. eñ also vandẽ verweerer C. li. ij. rude iura mento ꝓpter calumniã dando. l. cũ et iu dices. xc. c. iiij de iure iurando manifeste In nõ restituẽdo. dats te wetẽ. ist geordi neert of weđ gheuẽ bidẽ rechte dz de ꝑtie restitueerẽ sal seker sake cõtẽciose eñ de ꝑtie dat niet en doet ten daghe hẽ beteykent. hi valt in deffaulte soe dat hẽ die rechter mach doen executeren tot sinen coste eñ daer toe vervalt hi indẽ boeten om dz hi niet ghedaen noch volbrocht en heft de ordinancie of beueel vandẽ houe. ut. ff. de re vendi. l. qui restitue ❡ In receden do. dats te weten of yemant dach haddẽ ten houe. hoe wel hi daer present ware: ende vertoghe uten houe ende dat hi nz en ware inder rollen of papier als hi ge roepen wordt. hi waer gecõtumasseert eñ vervallen vander beneficien of profi te van dien daghe C. li. iiij. contumax ẽ ille qui cum agitur recedit

❡ Naden dach van besien

❡ Item wie niet en coemt nadẽ den dach van besien hi verliest ten ierstẽ deffaulte thesit: ende tot sommigen plec ken die gehele sake

❡ Te sien interineren of aenleggen beclachte van nieuwicheде

❡ Item soe wie niet en coemt tẽ daghe gheassigneert totter plecken om te sien interineren een beclachte van nieu wichede. die sergant ofte dienre behoert biden seluen deffaulte sijn clachten te in terineren so verre alst hem moghelic is Ende om des te sien iugeren eñ cõfirme ren is hi sculdich dach te assigneren indẽ houe daert aenhangẽde is. ende te assig neren partie. hoe dat hij bi sijn deffaulte heeft gheinterineert die beclachte eñ dat te bescriuen. Ende den rechter behoert des bi sentencie te cõfirmeren Ita fuit dictum ⁊ consultũ per iohãnem canart aduocatum regis in parlamẽto ⁊ etiam iudicatũ per arrestũ pro ciuitate tornacẽ si: contra dñm abbatem sancti amandi in pabula

❡ Nader opositie

❡ Item so wie niet en coemt na der opposicie. ende valt in deffault in be clacht van nieuwichede. hi verliest de sa ke ten iersten deffault

❡ Bi manieren van memorie.

❡ Item soe wie valt in ghebre ke in ghescrifte te gheuen bi manierẽ vã memorie. hi en valt in geen pericule vã der sake. want na dien datter is te bedra gen bi memorie hi mach hem bedragen ter memorien vãden houe. ende daer op nemet recht

❡ Per interdict.

❡ Item so wie is in deffaulte te rapporteren per intendit ten daghe beteikent eñ gheassigneert: hi vliest ende ver buert die sake vã deffaulte

❡ Bi ghescrifte

❡ Item so wie is in deffaulte te rapporteren ofte ouerbrenghen ten eynde van ꝓroces. oft inder sake sijn scriftu ren. hi verliest die beneficie ofte profiten vanden dage ghelijc voerscreuẽ staet in den articule In nõ exhibendo gestelt bi ij Ita fuit ordinatum in parlamento per ar restũ ãno. lxxvi ꝓ iacobo de le. ruelle ex vna parte. et iohanna danlen ex altera parte.

¶ In cas van oppositie ende beteikē
den dach

¶ Item om een deffault allene
in cas van oppositie ten daghen erpres-
selic geassigneert. als voerscreuē staet hi
vliest sake of state eñ beneficie dien dach
dienende Constitutū & ordinatū fuit per
arrestum curie anno lxx. per quandā ap
pellationē factam a preposito de mō di-
dici inter partes ibidem procedētes Die
rubrike wilt seggen. dat wie gebreckelic
valt als voerscreuē staet in cas van op-
positie. eest op brieuē van erecutie. ghe-
lijc brieue van obligacie. onder segel rea
le of ander daer enighe garnissement of
namptie in cas vā oppositie toebehoert.
weet dat om een deffault allene niē ver-
liest alle weren ofte verweringhe. Mer
eest op brieuē vā euocaci oft dier ghelijc
men en verliest om de ierste deffaulte nz
dan declinacie. eñ voer die anderde def-
faulte dilatorie Eñ voer de derde deffaul
te alle verweren eñ die sake. eñ na castu-
me van sommigē pleckē. wordt dē epsch
ter erecutie gheseit sond meer teykenen
daer af te hebbē Eñ ist na den epsch ghe
daen: mē vliest declinatorie eñ dilatorie:
eñ mē sal ꝓcederē op peremptorie.

¶ Recht aen te horen.

¶ Item soe wie niet en coemt
ten dage hem dienende. trecht of die sen
tencie te horen. het si voer hem of tegēs
hem. daer om en sal trecht of die senten-
cie niet af ter bliuen witghesproekē of ge
pronuncieert te sijn als behoert op dz die
ptye des beteykēt is gheweest te comen
ten dage cōpetent om recht te horē. weet
dat die ptye diligente om rechtelic te ge-
raken tot sinē ꝓpoest eñ epsch. sal terstōt
sinen epsch ouergeuē ꝑ intendit. eñ bye
ptie absence sal geordineert zijn. sijn sake
ouer te geuē ꝑ litiscōtestacie alleē eñ optē
voerscreuē intendit salmē inquisicie doē
eñ besoekē die waerhz. eñ daer op sal mē
recht doen Mer na stijle vandē huse ge
hieten recht vandē quadē huse van ami
ens. op dat den epsch in arguacie gestelt
ware ten iersten deffaulte: so soudemen
ten anderen tween deffaultē daer an iu-
geren partye sinen epsch sond voerd in-
quisitie te doen. Also eest oec in veel and
houen. maer die best nad redene is dē sti
le vanden parlemente.

¶ In houen subiecten eñ localen

¶ Item in sommighe houē sub-
iecten ende localen daermen recht doet
bi vermaninghe vandē baeliu: so moet
men hebbē drie deffaulten. ende die vier
de toecomende Mer die vierde en dient
niet dan te horen ofte sien iugerē die ꝓfi
ten vandē drie deffaultē geobtineert by
den epscher. eñ tē voerscreuē vierdē def-
faulte salmē iugerē of wisen den epscher
sinen eisch al bi deffaulten eñ cōtumaciē
Eñ ist in cas reale den epscher sal gestelt
sijn in possessie Ende eest in cas van roe
rende goeden: so sal hi gheset sijn in besit
ende administracie of handelinghe. en-
de ten is van ghenen doen dē epscher si-
nen epsch andꝰ te approberen of te veri-
gen. noch den deffaillant meer te doē da
gen. om te horen trecht wisen. of anders
C. li. iij. rubrica de iudicijs. l. properādū
nobis &c Eñ in cas criminele. die ghene
die ware in deffaulte. soude wesen bi cō-
tumacie verwonnē vand sake eñ gebānē
wten lande eñ sine goedē geappliqueert
eñ verbuert aendē heere

¶ Int parlement ofte hoge houen.

¶ Item wie verdachuaert is in
hoghe houen: als parlementē of hoghe
houen onder parlemente. of hoge houē

vander prouincie of dier gelijc. Weet ist
dat hi niet en coemt of en compareert. so
sal de deffaulte geiugierteñ gewijst we
sen tegens hem hoe wel hi gepriuiligiert
ware van sekere priuilegien. waer bi de
rechter die deffaulte voerscreuen gheeft
niet en soude mogen kennē of wisen op
hem. om dat hi ten daghe hem beteykēt
niet gecomē en ware sijn priuilegiē alle-
geren. want gheen priuilegie en helpet.
eest dat hi verdachuaert wordt voer den
rechter vander prouincie. ten si dat hi tē
daghe coemt allegeren sijn preuilegien
voerscreuen. Want priuilegie is een sa-
ke verworuen. ende niemāt en is nz pri
uilegien gheboren Ende daer om is een
yeghelic sculdich sijn priuilegien in dien
hijs ghebruken wil te comen alligeren.
als voerscreuen staen. ¶ Item ghi sult
oec weten. eest dat sake dz dye epischer nz
voert coemt totē verdachuaert ten houe
ende hi valt in deffaulte de verweerer he
met oerlof eñ consent vandē houe vāden
parlemente: eñ costen. ist dat sake datter
ghesciet is eer dat den epsch open ghe-
daen si. ende op dat die verweerer mach
doen blyken eñ te kennen gheuē. dat hē
ten seluen daghe dach beteykent eñ ghe
assigneert ware. ende en mocht hij des
nz te kennen gheuē of oec daer toe comē
mochte. dat hijt soude doē bliken. hi en
soude niet hebbē dan comparuit. eñ op
die selue cōparuit soude hi hebben com-
missie sijn partie te doen daghen. om te
comen horen iugeren die proufte vandē
deffaulte teghens hem geobtineert. die
sulck wesen soude. dat den oerloue eñ co
sten soude den verweerer toe gewesen zijn
ende waert na den epsch ghedaen so sou
de die epischer veruallen sijn vander ver-
dachuaerdinghe vanden rechtdach der
sake weder ghebrocht tot faite ende van
al dat ghene dat hi tot dien dage toe daer
af ghedaen of gheuordert soude hebben
metten costen vanden daghe Ende die
ghedaechde soude hebben oerlof. Ende
dit is tprofijt vander deffaulte in sulcker
saken in dient ghesciede voerder litiscō
testacie: soe soude die epischer weder mo-
ghen aenlegghen anderwerue bi nieu-
we verdachuaerdinghe: maer na die cō
testacie niet. want hi waer al heel v̄ ual-
len van sinen epsch. ende en soude daer
toe nz meer mogen geraken ofte com

¶ Van deffaulte te doen na de lap ghe-
nomen ende epsch ghedaen

¶ Item weet eest dat dē verwe-
rer naden epsch tegens hem gedaen de-
lay neemt. ende dach weder te comen:
het sij om auijs oft raet daer op te nemē
ende hi ten seluen daghe niet en coemt.
hi verliest alle declinatorie ende dilatorie
ende sal weder verdachuaert worden p-
emptorie. daer hij schuldich wesen sal te
antwoerden Ende waert dat hi noch in
deffaulte gheuiele ten selue daghe hem
beteykent om te antwoerden. hij soude
ghecondemneert worden indē epsch eñ
inden cost. Ende of hi naden epsch ghe-
daen tegens hem als voerscreuē is dach
name te antwoerden. ende ten seluē da-
ghe viele in deffaulte: hij soude worden
ghecondempneert inden epsch: want dz
dach te antwoerden is vander natueren
datter niet meer en is dan een deffaulte
alleen Want waer dat hi quame. hi sou
de moeten antwoerden peremptorie. of
anders soude hij veruallen inden epsch
Also is gheuseert in parlement.

¶ Op sekerhede bestant of payes.

¶ Item of enighe verdachuaer
dige gegeuē worde tot begeerte vā pre

om te hebbē sekerhede bestant oft pays na costume vander plecken. ende dz dye sergant daer toe ghecōmitteert relateert of scriuet dat hi den gedaechdē gesprokē heft. eñ hi daer op viele ī deffaulte voer die ierste deffaulte behoerde die sekerhede ghepronunciecrt te worden mz recht ende vonnis eñ bij brieuen geintimeert eñ gecondicht d̄ ptie met een sergant ꝛc. Eñ oft den ghedaechten niet geuonden en worde: deffault sal ghegheuen zijn eñ cōmissie te horen iugeren die profitē vanden deffaulte. Eñ binnē dier tijt sal gheimposeert ende ghesetsijn tusschē p̄tien sekerhede op peyne van confiscatie eñ op haer lijf Ende isser daer na eenich gebreck. die deffaulantē selē gecōtumaseert worden bij twee deffaulten sonder meer Daer bouen selē si gheappelleert of gheroepē sijn te rechte vandē coninck van drie daghē in drie daghen ꝛc. eñ gebannen vandē conincrijc ofte lande in di en si niet te voerschine en comē. Nader opinien vā sommiger eñ bi andere opinien. en behoerter maer een deffault. ist gedaen eñ gecōdicht aenden persone eñ eest so niet ghadaen. soe selē daer wesen twee deffaulten ende dan behoertet geiugeert te wesen vāder sekerhede. eñ dz condighen op peynen daer op ghestelt. die welcke sijn capitales et confiscabiles Ende dit meest allo gheuseert na costume tegenwoerdicheit

Te sien sweren eñ belien tugen

Item soe wie dach heuet voir recht of cōmissarisen te horen sweren oft belien ghetugen teghens hem. Eest dz sake dat blijct vanden dach daer op ghe assigneert bij relacie vanden doerwaerder. ende niet en coemt. die tuyghen selē ghehoert ende beleydt sijn in sijnre absentien sonder die nemmermeer te moghen wraken. ten ware dat int beginsel vander audiencie die partyen te vreden warē te horen die tugē belien. gedaecht. of ongedaecht. in absencie alsoe wel als in presentie. C. li. iiij. rubrica. de testibus autentica si aliquis ab aliquo cōtra legem. ꝛc

Hoe die procuruer vanden coninck niet vallen en mach in deffault

Dat es te wetē dat na stijle vanden parlemente in cas van sauuegaerde en frayncte gheen deffault ghegeuen en wordt tegens den procuruer vāden voerscreuē coninc hoe wel nochtās dat met hem gheen partye adiuncte en ware Eñ die redene is dese als dz in cas daermen tracteren soude vande demayne vandē coninc geen deffault en mach ghegheuen worden teghens den voerscreuen procuruer vandē coninc. om dz hi niet en mach vercorten noch verminderen den demayne vandē coninc voerscreuen. maer hi machse wel bewaren. ende beschermen. Ende hoe wel dat die ptie geiniurieert ī sauuegaerde en frainte hem daer gheen partie op maken en woude nochtan en souden die boeten eñ reintegracien vanden vrede daer om nz ongheweesen ende ongheiugeert bliuē. maer si souden hem toe ghewesen ende gheiugeert sijn al waert dat hijse nz hebben of aen nemen en woude. Alsoe woe det ghedaen per arrestum. tegens le cōte dōpt martijn. om een arm man die hi hadde doen iniurieren. die welcke was in die sauuegaerde vanden coninc. ānomillesimo. ccc. lxxvij. ende dat in sulkē saken men en gheeft geen deffault

Vanden presentacien.
Capittel. xij.

Presentaci is hem te cōpa-
rerē in persone. oft mz procuruer
inden houe ten daghe hem geassigneert
ten tiden eñ wilen die rechter sittende is
in tribunael eñ houe mz mannē ofands
alst behoert. Ist in houe daer mē ōwijst
bi vermanynghe vandē heere oft biden
rechter. eñ eest in houen souuerain. ofte
hoghe houen. het is ghenoech dat hi hē
presenteert voer den griffier. te werē in
perlemente. welke eest hoechste hof vā
den coninckrijc. salmē hem presenterē tē
daghe van sinen baillie ou seneschalcie.
aenden griffier met een cedulle wel ver
staende. aenden griffier in ciuile sakē in
cas ciuile ende aenden griffier crimineel
van cas crimineel eñ an elc sijn cedel ge
uen van sijnre presentacien. Eñ soe wie
inden daghen van presentacien vandē
bailliages na regule vandē parlemēte
ende na tbort gehanghē voer die doere
vanden seluē parlemente hem niet en
presenteert weet dat hi te laet coemt.

Item waert dat die verdachuaerdinge
ghegheuē ende gheassigneert ware ten
daghe extraordinarie of onghewoenlic.
dats te segghē oft ware buten daghe or
dinaries vandē bailliages als voerscre
uen is. so soudemen nochtan moetē pre
senteren ten daghe geassigneert sonder
verbeyden andere ghewoenlike dagen
met cedule van presentacien. als voer-
screuen staet.

In cas van appiel te presenteren.

Item waert in cas van appiel
soe soude die rechter daert af gheappel-
leert ware. eñ den partie inthimee hem
moetē presenteren ten daghe gheassig-
neert of anders die partye soude hebbē
deffault. Ende of den rechter daer af ge-
appelleert ware hē nz presenteerde. eñ
dye partie inthimeē haer presenteerde
die deffaulte sal ghegeuen sijn optē rech
ter voerscreuē tot sulken profite dat dye
appellacie te niete wesen sal.

Waert int parlement o in dat die coninc
like rechten niet en sustineerden gheen ap
pellacie. mer waer die rechtē subiect hi sou
de amenderen of ōbeterē die appellacye
Ende also soudet wesen in houē royale
vā rechtē subiect. Eñ die ptye inthimee
sonde sustineren sijne sake inden houe:
want in sulcker saken en behoert gheen
renvoy. Ende waert dat die partye in-
thimee hem niet en presenteerde hi sou-
de veruallen biden deffaulte van sijn sa
ke dye ghemtimeert ware. eñ den rechtē
in dient hem belic soe soude sustinerē sijn
vonnis. Ita fuit ordinatum in parlamē
to anno. M. ccc. xxvij. contra guerardū
mesla pro heredibus marie labāde.

Ghepresenteert te sijne ende niet te cō
pareren ten daghe

Item weet hoe wel dat partie
behoerliken gepresenteert ware tē voer
screuen parlemente eñ ten daghe dz sijn
sake ghedinget soude worden niet gepē-
senteert en ware. als hi in die camer inde
rolle gheroepen soude worden. deffault
soude teghens hem ghegheuē sijn in di
en hi selue personelic sine saken bewaer
de ende presenteerde. maer wortet be-
waert ende ghepresenteert bi procuruer
ende de procuruer ten dage dat hi voert
gheroepen waer also voerscreuen staet
hem niet en cōpareerde. eñ hi des ande-
deren daghes alsmen dinghet quame
eñ bewese dat hi ouermits sekere noot-
saken of onleden ten daghe voerscreuē
niet comen en mochte. dat hof is wel cos
tumelic te releueren die negligencie vā-
den procuruer: want tet te hart ware dz

partie bij negligencie vandē procurater
hoer sake of querele verliesen soude ofte
vallen in deffault aenghesien dz si daer
gheen scult in hebbē en soude. Et ita
sunt ordinatū p vno hoie ambieñ anno
millesimo.ccc. vicesimoquinto

¶ Vanden appellant niet te presenterē
teghens sijn partye

¶ Item of partie appellant ten
daghe gheassigneert in cas van appiel
haer niet en presenteert also wel tegens
partie die winner geweest heeft al tegēs
den rechter daert af gheappelleert is.
Weet dat hi sal wesen gereputeert geen
appellant:ende hē sal gebodē wesen die
sentencie eñ vōnisse ter executiē te leggē

¶ Item dat die verwerer niet gehoudē
en is te procederen voer dē eysscher

¶ Item die partie verwerende
en is niet gehouden te procederē ten be-
liefthaer voer datz hair is doē blikē hoe
eñ in wat manierē of condicien die ptye
eysschen haer presentaet tegens hē:want
bi min dan suffissant mach presentacye
gebueren eñ geschien.eñ den dach vercre-
gen ende geobtineert vanden ptye ver-
werende.vander presentacie ende geob
tineert eñ vercregen oerlof vandē houe
ende oec die coste ende daer om behoert
hi hem te presenteren specialikē tegens
alle de gene daer hi tegens te doē mach
hebben bi name eñ bij toename. Ende
isset in sake vā appellacie dye presentacie
behoert in te houdē

¶ Van hē te presenteren teghens eenē
yeghelikken bi name.

Item oft ghebuerde dz een mā
oft sijn procurator hadde te doē teghens
veel personen te presenteren al op eenen
dach.ten waer niet ghenoech dat hij hē
presenteerde teghens een bi name ende
teghens allen anderen.daer hij op dien
dach int hof teghen soude hebben. Mer
hi behoert te declareren alle dye ghene
daer hi teghens te doene heeft als voer-
screuen is ende elcke sake bisonder.ende
bi presentacie bisonder oft anders die pre
sentacie en ware nz souffissant Also isset
wtghesproken int parlement tot amiēs
te laon:te sinte quintijn eñ elders

¶ Van houen daermen recht doet
bi vermaninghe

Item hebt ghi te presenterē in
houen daermen rech doet bi vermanin-
ghe eest een clerc of een poerter van eni-
gher steden.hi behoert te presenteren bi
aduoe.also soude mede doen een wede-
we vrouwe of ioncurouwe. of anđs die
presentacie en ware niet souffissant Die
reden is om dat clercken poerterē of we-
duwen useren van priuilegien.die clerc-
kē van tonsure. die poerterē vā vrihedē
van priuilegien landen steden eñ de we
duwen van recht vanden meduwen dz
sulc is. Als die opperste die in bewaer-
nisse heuet. oft souuerain heere tempo
reel eñ si sijn oec in die hoede vandē bis-
scop.sonderlinghe als die waerlike rech
ter haer soude willen molesteren of bi ge
breke van rechte in waerlike houen Eñ
daer om eest geordineert dz clerckē poer
ters of weduwenhem presenterē sullen
bij eenen aduoe die gheen poerter noch
clerck en is op dat hi in hem seluen ghe-
ne vander voerscreuen priuilegyen oft
rechtē hebben en sal:mer hi behoert on
dersate te sijn vanden heere onder wien
datter ghebuert.op dat in dien enich ge
breec ware inden seluen psone daer hi ad
uoe voer ware dz die here dz aē hē mach
vhalē eñ soude gehoudē zij dz te beteren.
Daer ō behoeē si wel voer hē te siē die

voer een ander aduoe sijn. eñ daer om p̄
senteren si hem bi eenen aduoe ende mē
behoert te registreren die presentacie vā
bouen ghescreuē bi aduoe. eñ die namē
ende toenamen vandē presentant. ende
die namen ende toenamē vandē aduoe
Ende si sullen presenteren in sulcken ho
ue bi consent vanden heere. ende bidden
daer na den heerē of rechters die te rech
te sitten. of si die presentacye houdē van
werden ghedaen bi hem eñ sinē aduoe
die welcke hem behoert te presenterē te-
ghens allen. ende alle die ghene of wat
personen daer hi op dien dach teghens
te doen mach hebben inden houe. daer
hi hem presenteert. eñ teghen den ghe-
ne daer hem dat hof kent op dien dach
aen te doen hebbē Ende sonderlinge te-
gens die of dese eñ behoertse te noemen
ende den rechter in vermaninghe van
recht behoertse te houdē voer gep̄seteert

¶ Item voer open houe

¶ Item so wie hem presenteert
eer den rechter heeft op ghedaen dē hof
ofte vierschare eñ hem gepresenteert es
om officie ten ware van gheenre waer-
den noch oec na dat die vre gewesen wa
re of dz die rechtē op gestaē ware vandē
stoele tribunael. ¶ Item van procu
ruer nidē name vā sinen meester

Item als procuruer hem p̄sen-
teert hi behoert hem te presenterē inden
name van sinē meester. of ten is vā geē
re waerden Want dede hijt in sinen na
me. sinen meester waer gehoudē eñ ge-
reputeert. als onghepresenteert.

Van des daghen te wachtē Ca. xiiii.

Item sinen dach te wach-
ten ende te bewarē int hof. is te
compareren ten daghe gheassigneert.
ende na die presentacie ghedaen verbey
den datmen onme gheroepen sij inden
rolle vanden papier daer men dinget bi
gescrifte oft bi presentacien geregistreert
Eñ also an behoert men voert te comen
eñ dienen ten daghe. na dat die sake eysc
schet. op dat p̄tie aduerse daer gepresen-
teert si. Eñ is des niet: so salmen dē dach
bewarē properlic. dat es te weten. eest
dat die teghen partie niet en coemt of en
wordt gepresenteert bi procuruer solueēt
so behoert men dien dach te wachtē. en-
de te bewaren. ende segghen. eest in ho-
uen daermen dinghet bi vermaningen
des rechters. Heer rechter ick beware
al hier minen dach in desen houe op he-
den teghens dese ꝛc. die ic hadde doen ū
dachuaerden om dser saken. als blijken
mach bider relacie van uwē sergant. eñ
biden mannen die daer toe teghēwoer-
dich waren. waer hi tegenwoerdich ge
comen ic soude teghens hē mynē epsch
doen ende want ick hem niet en vveme
of yemant van sinen weghe. ic bewaer
minen dach ter tijt toe dattet tijt is. dz ic
deffault mach hebben tegens hē eñ vor
trachte vādē seluē deffaulte gerakē tot
minen epsch die ic in sijnre absenciē doe.
in deser manieren ꝛc Ende behoert te de
clareren sinen epsch/ ende doen sijn con-
clusie ende seggen. welcke conclusie ick
behore te gerakē op mijn weder partie.
ende soe veel gheuordert sijn als dat hof
segghen sal. ende make daer op mijn be
clachte rechtelike ende begheer recht.
Daer op behoert die baeliu te verma-
nen den houe. dat si daer af recht seggē
Ende die rechters ofte mannen behorē
te segghen dat die deffailant rechtelic eñ
bi een doerwerder voer een doere geroe
pen sal sijn. ende eest dz hi niet en coemt
noch yemāt ghenoech ghemachticht
heeft van sinen weghen bij procuracie

in dient men met procureder beleidē mach
nade relacie daer of gedaen int hof. dē ep
scher behoert te seggen Heer rechter eñ
v mijn herē die rechters sijt ghi hebt ge-
hoert die relacie vā uwen doerwaerder
eñ mannen. hoe dese ꝛc. behoerlic geap
peleert eñ voert geroepen niet en coemt
noch en cōpareert niemant van sinē we
ghen eñ hebt ghesien hoe dat ick rechte
lic minen dach bewaert hebbe tegēs hē
ter vre competent. eñ noch ben ic bereit
te doen na der vre ist vā node Waer om
ic v bidde dȝ ghi mi mȝ recht die vre segt
eñ toewijst Dan behoert die rechter die
mannen of scepenen te v̓manen. Eñ sij
behoren te seggen eñ met rechte nae dat
dye epscher sinen epsch niet en doet dan
van cateelen of roerende goeden. eñ die
acie is personelic Het is tijt te geuē def-
fault eñ wij wisent hem toe Dat gedaē
sijnde nae dat die deffault mi is toe ghe-
wesen ic begere so gheuordert te sine bij
cracht van minen deffaulte dat mijn cō
clusie mi toe gewesen worden bi v ende
die partie deffailāt daer in gecondēneert.
eñ bedwongen met condemnaci vandē
costen of also veel als ghi met recht wij-
sen eñ seggen sult. dat ic behore geuordt
te sijn. Daer op die mannen oft scepenē
tot v̓maninghe vandē rechter segghen
sullen Ist voer den eersten dach dat si nȝ
en weten wat noodsaken of onleden dat
die deffailant gehadt mach hebben. eñ
daer om na stile vā den houe salmen hē
weder dach leggen ten viertiensten da-
ghe eñ binnen behoudelike vre. als op
sinen anderden dach. ende dien dach be
hoert den rechter hē te assigneren in pre
sencie vanden rechters of scepenen daer
wesende int hof wāt andere v̓ dachuaer
dinghe en behoert ghedaen te sijn eñ al
so wesen geprorogeert eñ behoert te sijn
tot die vierde v̓ dachuaerdinghe die wel
ke dient. om te horen dat recht ingeren
eñ wijsen die profiten vanden deffaultē
eñ vanden dagen voerscreuē Tot welc-
ke vierde v̓ dachuaerdinghe of xiiij. da-
ghen hem te presenterē te houe ter vren
competent. want alsdan en behoeft mē
geen dach te bewaren iegens partie an
ders dan om trecht te horen. want cōtu
macie is trecht. eñ men ist den epscher
schuldich toe te wijsen op sijn conclusie.
Eñ daer om behoert allē epscheren ten
eersten daghe dat hi deffault sal hebben
sinen epsch eñ conclusie ghedaen te heb
ben op dat hi daer op mach bewarē alle
sijn rechtdagen eñ hebben sijn deffaul-
ten als na epsch in recht gedaen wāt an
ders en warē die deffaulten niet vā sulc-
ker excellencien ofte crachten. Eñ dit es
een die notabelste poynte vā aduocacie.
Ghi sult weten dat bij der manierē voer-
screuen behoert den dach bewaert te si-
ne te houe isset in epsch vā pecunie of vā
delict ciuile eñ die vre en behoert men nȝ
te wijsen voer den middach ist in houen
daermen dinget voer den middach Eñ
ist in houen datmen dinget naden mid-
daghe: die vre en behoert niet gewesen
of gheiugeert te wesen voer die vespere
tijts in allen tijden Want in tijde vā so
mer behoert men dan ende is tijt te gaē
spacieren. eñ in tijde vā winter dan isset
tijt te gaen eten.

Item in cas reele

Item waer den epsch reele: so
ismen schuldich die vre te wachten eñ te
bewaren ter tijt toe dat die sterrē aen dē
hemel sijn of dier ghelijcke vre. al waert
datmen te houe dingede voer den mid-
daghe of na den middaghe want te dier
tijt toe moetmen sinen dach bewarē. eñ
en sullen voer die tijt geen deffaultē ver-
creghen noch ghegeuē sijn.

¶ Item vanden epsscher qualick aen te
legghen

¶ **Item ende of die epscher wa**
re deffailant die v̄werer soude bewaren
sinen eerstẽ dach alleẽ totter vte behoer-
lic. eñ dan in manieren voerscreuẽ van
sijn dach te bewaren soude hẽ oerlof vã
den houe eñ den coste toe ghewesen sijn
op dat hi dede bliken. dz hẽ op dien dach
dach bereikẽt ware. ¶ In cas crimineel

¶ **Item of dẽ epsch ware in cas**
crimineel men behoert sinen dach te be
waren tot dat die sonne onder ware. het
waer in appiel van iij. daghen in iij. da
gen of in die eerste v̄dachuaerdinghe

¶ Hier na volgen dagen vã aduijs da-
gen van apensement. dagen vã beraet.
of dagen om absencie van beraet.

Capitel xiiij

Dach van aduijs van apen
sement van berade of vã absencie. van
berade en is anders niet dan partyen cõ
parentẽ in houe eñ dẽ epscher sinẽ epsch
open ghedaen heuet. die v̄werer mach
met rechte epschen eñ hebben delay. eñ
begheren eenen anderẽ dach daer op eer
hi schuldich is te antwoerdẽ ten ware in
cas ghepreuilegeert Daer omme so wil
ic tonen die manieren aengesien dat ick
die sake ghetoent eñ bewesen hebbe bo
uen gescreuẽ die al bi regule van weerli
ke houen sijn prealables deen naden an
deren ¶ Itẽ dach van aduijs

Item ghi sult weten dat dach
vã aduijs is een delay dat die verwerer
mach eñ behoert te hebben int hof. wãt
dach vã aduijs en muteert of en v̄andert
die state vanđ sake nz want om dach vã
aduijs te hebbẽ den epscher en heeft geẽ
profijt eñ na stile vãdẽ parlemente dach
van aduijs en is anđs niet dan te sien cõ
missien rescripsien eñ ander excrementẽ.
daer op die v̄weerre v̄dachuaert is ende
men hẽ v̄uolgen wil. Eñ hoe wel dz sõ-
mighe argueren dat den v̄werer schul-
dich is te v̄weren eñ dattet is vã sijn sap
te eñ daer om geen delay en sal hebben.
Die redẽ en is nz waerdich mer sal heb-
ben dach vã aduijs om daer na te proce
deren als na redene behoiẽ sal Wãt als
voerscreuẽ is dach van aduijs nz en ver
andert die state vander sake eñ daer om
en behoertet nz meer dan eens ghegeuẽ
te wesen inđ sake. Dach vã berade

¶ **Item dach van berade is vã**
anđ condicien van edelre naturẽ eñ pre-
cioser. Eñ weet dat soe wie epschet dach
van berade in sijnre sakẽ na stile vandẽ
parlemente eñ van anđ houen die welc
ke stile is gewoenlic eñ notoerlic gehou
den. hi behoertet te hebben ten naesten
dingedach daer aen volghende ten wel
ken daghe hi schuldich is te antwoerdẽ
bi pemptorie op de sake eñ epsch daer hi
sijn beraet op geepscht heeft want anđs
en ist niet dach vã beraet daer op. dan te
antwoerdẽ perpemptorie opten epsche
gedaen kennende of ontkenuende. wãt
dair na en behoert geẽ declinatorie noch
dilatorie wãt van allen is hi ercluys eñ
of geset als hy dach vã beraet geepschet
heeft. eñ anđs te antwoerdẽ en waer nz
õtfanclic. Eñ daer om behoeft die aduo
caet hẽ wel te bedenckẽ eer hi dach vã be
rade epscht.

¶ Itẽ dach vã bedenckẽ of apensement.

¶ **Itẽ dach vã apẽsemẽt is ende**
dient sonđlinge in cas daer mẽ verdach-
uaert is te antwoerden of delayeren die
sake ende excrementen vã eẽ proces daer
die partye epschende of verwerende wa
re oflinich ghewoorden. ende die partye
die te liue ghebleuen waer. woude oeck

die proces voert v̊uolgen. twelc hi niet
en soude moghen doen. hi en dede eerst
dachuaerden die erfgenamen vand̊ do-
der side ten houe daer die proces hangē-
de ware. in wat state dat die sake eñ pro-
ces ghebleuen waer ten dage dienende.
Als dan soude den epscher in dien hy dē
erfgenamen hadde doen dachuaerden.
segghende dat si aen namen den proces
eñ sake indē state daert hoer voeruader
ghelaten hadde eñ voert procederē daer
op als ten sake behoren sal ende dan mo-
ghent die erfghenamen weder accepie-
ren of aen nemen in dient hē belieft Eñ
of sijt niet weder aen nemen en wouden
nochtans en sal die epscher niet laten te
achteruolgen eñ voert te varen met alle
diligencie sijn proces als dat behoren sal
als na sommacie gedaen aenden erfghe
namen van tproces weder aen te nemē
of te laten varen. die procuroer ende die
rechter en sullen niet laten voert te varē
ind̊ saketer begheerte van partye Ende
wat daer na gedaen eñ gewesen sal wor
den die erfgenamen vanden doden sul-
len des ghehouden wesen te volbrengē
bi execucie van iusticie

¶ Itē hoe men mach eñ behoert te doen
dachuaerden den erfgenamen vanden
doden. te comen. weder aen te nemen of
te laten dye exrementen van een proces
begonnen tegens een die ouerledē wa-
re Capittel xv.

Oft gheboerde dat int pro-
ces hangende eenich vāden par-
tyen ostlivich wort. eñ dat die verwerer
ware die epscher soude moetē doē dach-
uaerden indient int parlement hangen
de ware die erfgenamen vāden v̊werer
binnens iaers te comen wed̊ aen te ne-
men of te laten die exrementen vanden
proces vander sake. in state daert biden
bode in gelaten ware. of and̊s en waert
niet te tijde gedaen. eñ dat proces soude
bliuen frustre eñ interrupt Eñ waert in
andere houē royale men soude die dach
uaerdinghe moeten doen ten eersten as-
sise in dient proces die assise ware. ende
waert proces buten assise het soude moe
ten ghedaen sijn binnen eenre maent of
xl. dagen na stile eñ costume vāden ho-
ue of daer mochte interrupcie of cauilla
cie in vallen. eñ nochtans om sekerlic te
procederen den dach dienende ten sake.
behoert partye leuende te bewaren en-
de nemen cōparuit teghens den doden.
eñ daer op doen v̊dachuaerdē die erfge-
namen te antwoerdē. eñ alsoe en mach
hi gheen interrupci of belet hebben Eñ
na stile van sommighe houē cōparuit spe
cialiken den epscher behoert te hebben
deffault ten daghe dienende eñ ignore-
ren dat partie aduerse ostliuich ware eñ
hebben cōmissi die te doen dachuaerdē.
Eñ die sargant sal scriuen hoe dat hi die
dachuaerdinghe nz en heeft mogen doē
om dat die partye ostliuich is eñ daer op
sal genomen wesen cōparuit.

¶ Item vanden epscher ghestoruen

¶ Item waert dē epscher die ge
storuē waer. weet dat die v̊werer mach
comen ist in parlement binnens iaers.
ende specialiken ten eersten dat hi can of
mach in dien sijn daghen noch ghed ue-
ren van sijn bailliage of senescalchie Eñ
ist in anderen houen royale binnen den
assise ist proces van assise als voerscreuē
staet of binnē dē daghen dienēde ten ho-
ue Eñ isset buten assise. tsi in houen roy
ale of andere ten eerstē dingdage na der
doot vā ptye eñ dz proces wed̊ aen te ne
men metten exrementē vandē seluen in
den state daert was tegens dē erfghena
men vandē doden epscher eñ daer of ne-

men brieuen inhoudende den state ō tō-
derhoudene vanden proces. op dz daer
gheen interrupcie in en valt. eñ daer op
voert procederen na dat behoren sal Eñ
na opinie vā sommige ist dat die epscher
nz en coemt die ỏwerer sal nemen cōpa-
ruit inhoudende hoe dat vandē dodē die
erfnamē weð tproces aen nemen sullen
eñ dat hem luden doen condigen hoe dz
dese etc. ỏuolcht tproces begonnen bij
dese ꝛc. hoer voersater als epscher eñ dz
hi ỏwerende procedeert inder saken Eñ
dese opinie voerscreuen is die rechtuaer
dichste om of te doen alle twiste. Eñ dat
partye geen sake hebben en mach te ig-
noreren. Want die redene en gehenget
niet dat yemant ghecondēneert sal wor
den in sake sonð hem te appelleren. dā ō
absencie van rade

Item dach om absencie van beraet

Item dach om absencie van beraet is noch van andere naturē eñ cō
dicien. eñ en is niet soe preciose als dach
van beraet wāt dach van absencie is sul
ke dat ptye epschende eñ ptye ỏweren-
de die hebbē mogen eens durende tpro-
ces eñ niet meer in wat state dat die sake
si. het si na litiscontestacie of daer voren.
eñ men mach hē die niet weigeren. hoe
wel nochtās de partyē die de absencie ep
schende ware. bi hē hadde sinen raet eñ
aduocaet een oft meer Ita dictū fuit per
arrestū in plamento an. M. CCC. lxx
inť duas ptes q̄ erant de viromandia in
causa appellationis Hier nae vol-
ghet wat personen epsch moghen doen
in waerlike houen. Capit. xvi

Na dat ic ghewesen eñ ghe-
openbaert hebbe hoe ende in wat
manieren men sal doen ỏdachuaerden
eñ te houen betrecken sijn weð partye.
vā hē te presenteren eñ sinen dach te be-
ware Ic wil tonen wat personen die mē
in epsch te houe waerliken ontfangē sal
tegens een anð eñ wat psonē men wra-
kē sal Itē eē man vā onurie cōdicien.

Ghi sult weten dat in epsch in waerlike houen men nz ontfangē en sal
een man vā serue condicie teghens een
man van vrie condicie hi en ware bi auc-
ture geautoriseert vanden prince.

Item gebannē bi crisme of criminele
faite

Itē men sal niet ontfangē eē man die bi faite criminele sulke waer hi
ghehoudē dat hi sijn lijf ỏ liesen soude of
dat hi bi cōtumacie daer ō gebannē wa
re vanð pleckē Ten ware dat hi sinē pri-
ce souueram die faite hē waer ỏgeuē. eñ
hē weð geset in sijn goede fame partyen
gehoert eñ geappelleert eñ daer op sijn
gracie gheinterineert. bi rechter die des
machtich ware. Item de gene die
inden ban is vanð heiliger kercken.

Item men en sal dits ghelijc nz ontfanghē een die indē ban of ercōmuni
cacie is ist datment claerlic mach probe-
ren eñ doen bliken dattet also is bi brie-
uen van ercōmonicacie eñ anders niet.

Vrouwe inder echte.

Itē een vrouwe die inder echtē is en salmen oec nz ontfanghē ten ware
dat si geauctoriseert ware van harē mā.
of van harē prince eñ daer of hadde brie
uen eñ intermacië. ptien gheappelleert
daer op bi rechter cōpetent.

Item furiosen eñ weesen

Itē men en sal niet ontfangē eē man furiose gedurende sijnre siecten
sonð curatoer. wāt wat hi dede geduerē
de sijnre siectē ten ware vā gêe̅n weert wer
den Mer anðs waert in dien hi buten ð
siecten ware. hoe wel hi nochtans som-

rchts weder daer in viele. Item men en sal oec niet ontfangen enigen weese. ten si met sinen voechdē die hē met recht cō petent gestelt eñ gheordineert waren.

Van clercken.

Item men en sal oeck gheen clerc ontfangen hi en sal eerst borghe of caucie gestelt hebben bi eenen waerlikē man ond die iurisdictie vanden rechter daer die sake hangē soude te restitueren die costen eñ vonnissen te volbrenghē in dient vā node si Itē vā eē ūswoeē mā

Item men en sal niet ontfā gen eē man die met valscheit heeft voer recht sijn trouwe ūswoten. eñ daer of is gecondēneert oneerbaer openbaer. ten waer dat hi met sijn prelaet daer of ghe dispenseert waer eñ bi sinen prince ghe relaxeert. eñ wed gheset in sijn goede fa me eñ daer of hebben brieuē van verifi catie ptpen geappelleert eñ daer op ghe hoert voer rechter dair toe gecōmitteert eñ cōpetent Van ongelouige Item men en sal nz ontfangē die van ketterie openbaerlic geteikeet eñ ghediffameert is ten si dat hi bi sinen prelaet wed ghe dispenseert is eñ wed gheset in goede fa me Itē men en sal oec nz ontfanghē eni ge iodē of ongelouige psonē tegens dat heilighe kersten recht ihū xpo. ten si dat hi om des te doen geauctoriseert si van si nen prince Itē van procuroers

Item ghi moecht weten des ghelijcs also men die voerscreuen perso nen nz ontfangen en sal datmen oec niet ontfangen en sal enige procuroers voir hē noch geen procuroers die van sulker condicien waren

Item vanden genen diemen ontfan gen sal of ontfanclic sijn

Item weet dat ter contrarie men ontfangen sal alle de ghene dye vā wie condicie sijn in waerlike houen also wel in epsch als in ūweren he t si bi hē of bi procuroer in dien si sijn tot harē dagē gecomen eñ haers selfs voecht eñ en zij si haers selfs voecht nz. bi harē voechdē Eñ die vtlandich ware bi curatoer Eñ daer om wil ic thouen om te procederen in ordinācie vāden procuroers/ eñ daer na vandē voechdē eñ daer nae die cura toers Ita vidi in plamento dici ⁊ ordina ri anno m. ccc. lxi.

Van procuroers Capit. xvij.

EEn procuroer is na bescre uen recht de ghene wien die sake vandē cōstituant beuolen is te doē eñ te bewaren met procuracie. of andn macht daer op gegeuen ff. eodē. l. negociū et l. de procur. l. exigendo a filio ⁊c. Nota offi cium procuratoris ē q procurator man datū sibi iniunctū ex alta diligētia serua re tenet ad negociū sibi iniunctū fidelit exequēdū. nec eñ sufficit talē diligentiā exhibere qualē reb⁹ suis adhibet iō ma ior ab eo exigit C. mandati in re māda ta iō dr q negligentia que in proprijs re bus culpāda ē in alienis ē vituperanda Of andrs en sal men den procuroers niet ontfangē. Want so wes bi valsche pcu roers of niet genoech gefundeert gedaē ware en sal van geenre waerden sijn eñ die sentencie daer op geheuen en soude men nz executeren C. de procura. l. licet Eñ oec en sal die procuroer bij corrupcie of quaethede sinen meester gheen preiu dicie hind of scade doen wetens die meest ter en soudt aen hē ūhalē in dien hi goet hadde aen te ūhalen Eñ daer ō behoert eē wel voer hē te sien wien hi procuroer constitueert C. de trāsactionib⁹. l. trāsac tionis placitū ⁊c. Hoe veel ma nieren van procuroers men vint

¶ Item ghi sult weten dat men vint drie manieren vā procuroers. Die eerste is. die procuroer ten sake of cause. die men hiet in waerlike houen die procuroer vand officie. Die andde is die procuroer ad negoces. dats te weten die bi procuroer exerceert die sake van een ander. eñ daer in behoort die procuracie in te houden eñ specialiken die sake vclaren. Die derde is eē procuroer a litigie. dats te weten een procuroer gemachticht generaliken te eysschen eñ te vweren tot allen sakē gemeen Eñ daer toe is genoech eē generale procuracie Eñ in cas criminele en heeft procuracie geen stat. Item dat niemāt in eysch ontfangē en wort bi procuracie ten si bi brieuē vā gracie

¶ Item gheconsidereert dz voirscreuen is. is te weten dat niemāt nadē stile vand crone van vrancrijch in eysch ontfangē en wort bi procuroer. ten si bi brieuen van gracie vāden coninc welke brieuen niet langer in waerden en bliuē dan een iaer ten waer dat binnens iaers die sake aengeleit eñ begonnen waer so soudense geduerē ten eynde toe vand sake Ex hoc de stilo curie francie ꝛc.

¶ Costume van henegouwen.

¶ Item na regule eñ vsancie vā henegouwen en wort niemant in eysch ontfangen bi procuroer mer men moet selue in persone dat proces an leggen of anders en waer hi niet ontfangē Mer tis in vrancrijc een andr gewoente want bij procuroer worden ontfangē in eysch alle kercken catedrauler collegien. stedē die gemeente hebben prelaten eñ digniteit Item so mach een procuroer onledigen den dach die hi heeft voer sinen meester op dat hi daer te voren getoent heeft procuroer te wesen int selue hof: Want het ware onredeliken dz om die redelike onleden vanden procuroer den meester sōder sake of scult hebben soude enighe scade of preiudicie Mer hi is sculdich te doē blijken sijn noodsaken ¶ Itē te verargen die sake van sinen meester

¶ Item een procuroer en mach die sake van sinen meester nz vargen bi termen nō licites eñ onbehoerlike in faite van redelike procuracie wor dan dye procuracie begrijpt buten weten of consent vā sinen meester C. de procuratoribus l. inuit⁹. ff. de procuratorib⁹. et lege ignorantis ꝛ mandato ꝛc. ¶ Itē vā procuracie die nz en ware ond segel autētelic.

¶ Item weet dat procuraci die nz en ware ond seghel autentelic. die en ware van geenre waerdē of ontfanclic. ten ware dattet waer ond tsegele vā enighen edelen man die wel int hof bekent ware gelijc heren of vrouwen iusticie of heerlichede hebbende in dient te doē ware vanden houe vā sijn souuerayn. mer waert int hof van sinen heere het waer genoech ond een goet mans seghel Itē van eē vrouwe die procuroer ware.

¶ Item weet dat geen vrouwe van wat state dat si is ontfanclic en is in procuracie si si gehuwet of niet voer enigen persone wie hi si ff. de regulis iuris l. ij. et C. eo li. ij. l. alienam suscipere defensionem Want haer is verboden alle faiten van wapenen eñ van procuracie om die redene van calciburna al wast dz si die wijste eñ cloecste was dan eenighe andere nochtans en conde si geen mate houden eñ si ouerliep eñ molesteerde dē rechter om dat hi geappointeert of ghewesen had tegens hair opinie waer om ꝛc. ¶ Item vandē ghenen die niet ontfanclic en syn.

¶ Item generaliken en salmen niet ontfanghen voer procuroer alle de

ghene die inden capittele oft articule pre cedente gedeclareert sijn niet ontfanclic te wesen in epsch in waerliken houē wt ghesett een clerc want een clerc is wel ōt fanclic in procuracie op dat sijn procuraci behoerlic eñ wel gefundeert si.

¶ Item hoe een procuroer wel ghefundeert is

¶ Item so wil ic thonen hoe een procuracie mach sijn wel behoerlic ghefundeert. Eerst weet dat procuracie ghepasseert in gheestelike houen niet waerdich en is in waerliken houen. tusschen personē eñ saken waerliken Mer waert in gheestelike saken of gheestelike personen so waer die procuraci goet eñ gestadich. Ita fuit ordinatū in plamento p areslum curie. anno dñi m.ccc.lxvi.

¶ Item datgheen ridder ontfanclick en is in procuracie

¶ Item weet dat gheen ridder ontfanclick en is in procuracie eñ wilde hys hem onderwinden so mach die partye hem wraken niet met reproche oft v wijte mer om sijn edel digniteit vā riddscape die sulc is dat hem niet en betaemt te ondwinden van enighe sake van procuracie· die welke ghehouden is tussce die clercken. quasi vile opus Noch den rechter is schuldich nae opinie van sommigen hē tontfangē Wāt tersfōt waert hoer beliefte so souden si hem willen behelpen van beneficie of preuilegie vā riddersceappe. eñ alsoe houtet die bescreuen recht ff. de procura. l. filiū famils' et C. illo eo ti. l. militem ¶ Item dat geen moniken ontfanclic en sijn.

¶ Item ghi moecht wetē dz moniken niet en sijn ontfanckelic in waerlike houen hi en heeft speciale cōmissie vā des specialiken te doen Ende hoe wel hi die cōmissie hadde dat waer in gheestelike of kerchelikē sakē want anders waert ouerden eñ tegens die decretale die sept Monaci non debēt se intromittere de negocijs secularib? sed sufficiat tenere claustrum ¶ Wat saken begeert sijn in procuracie Capittel xviij.

Weet dat in procuraci behoren vij. punten of saken begrepē te wesen dats te weten so wie die procuracie constitueert eñ voer wien dattet geschiet eñ dattet si een persoen voer wien men dat wel doen mach. ghecōmitteert of machtich van digniteit. eñ dat sijn seghel daer aen gheset si eñ dat die procuracie inhouden sal in epsch eñ in vwerē. eñ tgheent daer mede den procuroer hē bi cracht van dien behelpen wil. wāt nz meer machts en heeft die procuroer dan die procuracie hem en gheeft dats te weten in cas die begheren speciale of sondlinghe macht gelijc in procuracie die gemaect sijn ō negoces bi procuroer te doē Want daer begeren of behoert speciael beuel of macht als in huwelic te maken diese bi procuroer maken wil in aherita te te doen of tradicion vā erue. als eens anders lant of heerlichz te regierē te bewaren baeliu of officiers te maken. ontfangher daer of te sine ander te setten in possessie vā officie In die sake bouē geroert behoert die procuracie in te houdē die sake specialike bi sond. Mer in procuracie die si gealitigeert om in houē te procederē deen ptye teghens dādere. en behoeft men mer die generaliteit vā gemene pcuracie inhoudende tegens allē eñ eenē yegelikē wāt wairt tegēs een alleen ten soude nz mogē dienē teghens een ander Ende so wat bi een vanden procuroers begonnen of ghedaen is. dat dye ander sal moghen voert veruolghen ende vol

doen Eñ specialiken salt inhoudē die iu
gie of sentencie te betalen in dient vā no
de si Eñ dat die constituant in die procu
racie sal v̇bindē sijn lijf eñ goeden Ende
daer ō so moet die procuracie gedaen eñ
gepasseert sijn voer mānen. voer wien
dannen hē mach obligerē Ten waer dz
sake dat hi selue eenen segel hadde sulke
dat hi hem seluen daer mede obligieren
mach eñ dattet van waerden si eñ goet
gevondē mach worden. Eñ alsoe soude
die procuracie eñ die obligacie vā waer-
den eñ goet gevonden wesen ond' sinen
segel gelikerwijs als voerscreuen staet.
Eñ dit sijn die pointen specialen vā een
procuracie hoe wel dat vele and' pointē
int generale daer in begeert wordē. als
ic v die exempele tonen sal bi procuracie
ghefoermeert int generael Waer bi men
allen anderē makē sal mogē in speciale.

¶ Procuracie in forme. Capit. xix.

Allen den ghenen die dese
tegēwoerdighe letteren sullē sien
of horen lesen salupt. condt eñ kenlick si
eenen yegeliken dat voer mi in propere
psone gecomen es dese ꝛc. Die welc bij
sijn liberale eñ vrye wille gemaect gecō
stitueert beuolen eñ gemachticht heeft.
eñ biden inhoudē vā desen maect mach
tich constitueert eñ beueelt dese eñ dese.
ꝛc sinen procuroers generale eñ speciale
eñ elc vā hem bi sonder eñ voer al Wil-
lende dat die condicie of macht vanden
eenen niet arger of minder en si dan die
andere. mer so wes deen beginnen aen
leggen doen of aen nemen sal of gedaē
begonnen of aen geleit of aengenomen
sal hebben den anderen of andere sullen
mogen doen voldoen v̇volgen eñ belp-
en ten eynde in alle sinen saken negoces
eñ querelle die hi op gedaen of gheroert
heeft of op doen eñ roeren mach tsi voir
hem of tegens hem in eysch of in v̇weerē
tegens alle personen van wat state dz si
sijn. in wat hof. of auditoer. of voer wat
recht dattet si gheestelic of waerlic of ho-
ren stedehouder Allen cōmissarissen ge-
cōmitteert of te cōmitterē allen arbiters
of arbitroers eñ minlike cōpositoers ge
deputeert of te deputeren. eñ voer allen
anderen hebbende macht van kennisse
of administracie van saken si sijn referē-
da res of niet Tot welke eñ elc bi sonder
eñ voer al indient noot si die voerscreuē
constituant heeft ghegeuen eñ biden in
houden vā desen gheeft volle macht au
toriteit eñ beuel speciael te sijn eñ te ꝯpa
reren voer hem eñ in sinē name ten da-
ghe gheassigneert of te assigneren het si
in baeliuscape in senescalchie. in assisoes
buten assise in pleiten van xv daghen of
van viij. dagen of andere pleiten ten da
ghe gheassigneert of te assigneren het si
in iugementen of buten iugementē. hē
te presenteren te ontledigen of contremā
derē eens oft meer. te verifieren eñ goet
te doen sinen ontleden of contremand of
contremanden indient noot si. te repro-
chieren of te tegen seggē ten ontlede of cō
tremand gedaen teghens hem. indient
noot si. ꝯplente of pleitē. het si in eysch of
in v̇weren tegens allen eñ eenen yegeli
ken die hē van doen ware ontginnen be-
ghinnen dadingen eñ beleiden ten eyn
de dachnaerdē eñ v̇dachuaerdē prepose
ren seggen eñ pronūcieren bi monde of
bi gescrifte alle formen eñ manieren. tsi
bi libelle of tegens libelle in cas van pro
prieteit of anders tsi bi articulen bi repli
cacien of duplicacien. het si bi redene vā
rechten of bi faiten contrarie of bi inten-
dit. Het si bi mannen van memorie. of
van litiscōtestacie. proposeren antwoer
den ten propoposicien. ende affirmeren

articulen. te antwoerden ten articulen.
tsi bi monde of bi gescrifte. te accepteren
cōmissarissen een oft meer te betrecken.
eñ aministreren tugen so veel dats ghe-
noech si die te doen swerren eñ andere te
gens hē betogē sien sweren te doē repro-
ces saluacien protestacien. eñ redenē vā
rechte. accorderen eñ hebben namen eñ
wenamen vāden tugen tsi int eynde vā
audicie of andˀs Te geuen brieuē instru-
menten eñ alle munimenten. in forme
van getugen. te sweren indˀ sielē vāden
constituant te doen alle manierē vā eedē
dat redene eñ costume vā rechte begeert
te aduoeren eñ te desaduoeren. te eysschen
eñ te begeren garand of waringe. of sō-
maci van waringe of pticipacie van ge
selscap van sake of van querelle te eysschē
of doen mōstrance vandˀ plaetse oft plec-
ke. te intenteren beclachte of beclachten
in cas van saisine of besit ende van nieu
wicheyde of andˀs te cōpareren ter plecke
oft plecken cōtenciose eñ daer van te op-
poseren in dient vā node si te doen. te p-
poseren eñ te alligeren alle manierē vā
excepcien declinatorien dilatorien of per
emptorien wedˀ aen te nemen eñ te resu
meren tproces eñ errementen vant pro
ces of te renūcieren in dient van node si.
te concluderen in recht eñ recht te eysschē
ende recht te horen bi sentencie arrest ap
pointement interlocutorie of decisorie te
appelleren de selue of releueren. vˀuolgē
eñ belien. eñ te renūcieren in dient noot
si te eysschen eñ te begeren de costē. die te
doen taxeren diminueren. eñ daer vā te
begeren executie die te vˀuolgen ten eyn
de toe te pacefieren cōpromitterē. trans-
signeren quijtschelden vˀgeuen wedˀ leg-
gen relaxeren cōcederen eñ obligerē. bi
trouwe bi peine eñ tot dagen bi brieuen
of sondˀ brieuen te accepterē voer hē eñ

in sinen name, erue: of sijn proper erue
doen passerē in vest of desuest eñ decreet
brieuen of ghescriften daer of te geuē. eñ
die penningen daer vā comende te ont-
fangen quittancie of quittancien daer of
te geuen Dat te glouen. eñ te vryen eñ
te bewaren: eñ daer op te obligeren of te
vˀbinden hem eñ alle sijn goedē het si er
ue of pachten of lenen of enighe andere
goeden In te halen. te begheren. te heb
ben te vˀuolghen eñ te eysschen sculdē. of
enige ghelden of leenghelden of pachtē
of renten of incomingen van ghelden.
of andere schulden die men den seluē cō-
stituant schuldich is of mach wesen. die
te ontfanghen den sculdenare daer of te
ontlasten eñ quittancie daer of te gheuē
te vergeren met sinen mannen. sijn leen
of te leenen te regieren te bedienen eñ al-
le manieren van vugementen oft vōnis-
sen te doen biden mannen te houdē plei
te of pleiten in houe of te houen van iu-
risdicien: te cōiureren of te vˀmanen die
mānen eñ te doen of te doen doē naeuol
gende hare vōnissen alle execucien ende
exercitacien van recht ende van iusticie
te doen eñ constitueren baeliu eñ sergā-
ten te begeren weder keren oft renuoy
van sinen ondersaten. of van sakē van
sinē ondersaten te treden in possessie. in
trouwe eñ hōmage of hulde. eñ andere
houdinge tsi te erue of lijftochte te vˀcrij
gen besit possessie. eñ prescripsien vā tij
de te gheuen in erf oft in pachte. tsi erflic
oft in lijftochte sinen eruen oft landē. eñ
daer op brieuen gheuen eñ decreet daer
op te ghelouen die te vrien eñ te waeren
eñ daer op te vˀbindē sijn erue eñ goedē.
te doē alle obligacien eñ renūciacien ge-
neralen eñ specialen te ontfangē hōmai
ge eñ hulde. eñ dat quijtscheldē. eñ an-
der weder te setten in dient vā doen wa-

te Aduens et desauens priuilegien van
heren eñ poerterien. te substituieren een
oft meer hebbende sulcke gelike macht
als voerscreuen staet. Eñ van die selue
substituten te appelleren tsi van een oft
meer. Eñ generalic eñ specialic te doen
in alle tghene dat voerscreuen is eñ anđ
saken den voerscreuen cōstituāt aengaē
de of toebehoerende circūstances eñ aen-
cleuinghe alsoe veel als den constituant
selue soude mogen doē in dië hi in psone
present eñ tegenwoerdich ware hoe wel
die sake nochtans begheerde meerre eñ
vorder macht. dan in allen sakē of enich
van hem bisonder hier bonē begrepē is
So beloeft die selue constituant bi sijnre
trouwe eñ op die obligaci eñ v̄bande vā
alle sine goeden erueroerende eñ onroe
rende die hi daer omme v̄bondē eñ ghe
obligeert heeft te houden goet vast ghe
stadich eñ van goeder waerden tot eewi
gen dagen alle tgeent dat bij den procu-
reer oft procuroers of substitutē of bi ee-
nich van hem in alle tgheent dat hē aen
gaet of toe behoert. ghedaen gheprocu-
roert eñ geordineert sal worden eñ tghe
wijsde oft vonnisse te betalen eñ volbrī-
ghen tsi met hem of tegens hem so ver-
re alst redene wesen sal eñ van node si.
des te orconde rc.

¶ Item datmē in procuracie niet en be-
hoert te betrecken dā die pointen diemē
daer in behoeft   Capittel rr.

Ghi sult weten dat dye for-
me vander procuracien hier bo-
uen ghescreuen sijnde hout alle leen oft
saken van procuraci. men mach daer af
nemen tgheent dat ten sake dair men in
is dienende eñ behoeftich is Want ten
is niet expedient al te setten in allen pro-
curacien Eñ so wanneer men constitu-
eert procuroer die procuracie behoert in
te houden dat die procuroer mach substi
tueren een oft meer procuroers of substi
tuten welke substituten bi crachte vā p
curacie of substitucie hebben sal alsulke
gelijcke macht als den substituāt Meer
eer den substituant hem sal moghen be-
helpen te houe vā sijnre substitucie. het
behoert dat aen den principale procura
cie si anner. of ghehecht die substitucie.
eñ onder seghel autentelic of anders die
substitucie en ware van ghe enre waer-
den C. de procuratoribus l. nulla dubi-
tatio etcetera

¶ Van procuroer van enigen wesen

¶ Itē bi bescreuē rechte moech
di weten dat voechden van weesen hoe
wel si nochtans bi autoriteit van rechte
gheordineert eñ ghestelt waren: niet en
mogen doen noch constitueren eenigen
procuroer voer hem in sake đ weesen aē
gaende. si en moeten eerst dz proces als
voechden aengheleit hebben eñ liticon
teste inđ sake. niet soude den seluē weese
bi autoriteit van sinen voechdē den pro
curoer selue constitueren. of anđs hy en
ware niet soluēt of genoech gefundeert.
C. li. ij. de procura. l. neq3 tutores. neq3
procur.   ¶ Vā procuroer gemach
richt aen wien men ghifte gheeft

¶ Itē oft gheboerde dat yemāt
gheeft een anđ eenighe ghifte. ende om
meer actie te hebben tot er ghiften. den
ghifter wil maken sinen procuroer den
gene dien hi den ghifte gegeuen sal heb
ben om die selue ghifte te hebbē wel soe
mach hijt doē hoe wel dat inđ waerheit
die sake si den procuroer int secreet vanđ
saken. ff. de procuratoribus l. si quis in
rem rcetera

¶ Vanden procuroer ghetracteert te zijn
bij die partye daer hi tegens procedeert

¶ Item het is inden bescreuen

rechte. ist dat sake dz die procuroer epsch
doet ten hove voer sinen meester tegēs
yemāt eñ den genen daer die procuroer
voerscreuen den epsch op doet eenige sa
ke heeft te epschen den voerscreuē procu
roer Weet dat hi dat wel epschen mach
voer den seluen rechter dair die voerscre
uen procuroer den epsch voir gedaen he
uet voer sinen meester eñ en mach daer
of niet declinerē al waert dat hi oec waer
van yemande anders subiect. mer sou-
de den procuroer moeten antwoerdē ō
sijnre sakē ciuile of ands die rechter sou-
de mogen intredicceren of wedsleggē dye
saue vā sijnre procuracie bij redene indē
seluen hove. Eñ die clercken hieten dese
peticie mutuā peticionē. C. de pcura. l.
actionem ei q̄ absentis.

¶ Hoe een procurator here is vand sa-
ke na die litisconteslacie

Item bi bescreuen recht als de
procuroer die sake bij crachte van sijnre
procuracien so verre gebrocht heeft. dat
die sake is litisconteste hi is here vand sa
ke eñ den cōstituant of den ghene die hē
gemachticht heeft en mach hē niet v̄uol
gen noch van sijnre macht v̄steke̅ ten be
liefde den procuroer ten waer dat si viā-
den worden mortele deen tegens dande
re. of dat die procuroer siec worde eñ die
sake niet en mochte v̄uolgen of bi enige
andere occasie eñ gebreke die daer tegēs
ontfanclic ware Also soude den constitu
ant vandē procuroer moghen makē eñ
machtigen anderē procuroer eñ anders
nz. ff. de procū. l. post litē cū sequētibus.

¶ Item dat dē procuroer na die litiscon-
testacie die sake mach voert v̄uolghen

Item ghi moecht weten dat eē
procuroer die de sake heeft begonnen eñ
specialiken ghelitisconteslieert mach dye
selue sake ondhouden eñ v̄uolgen tot in
decisie. al waert dat die constituant ofli-
uich ghewoorden ware hanghende dies
so en ware dye vigoer van sijnre macht
niet ghemindert of gearcht eñ hi en sou
de in die sake niemant mogen constitue
ren Eñ also wilt die bescreuē recht C. li.
ij. rubu. de procura. l. nulla dubitatio ⁊c
Eñ die costumiers sijn van opinie. dz so
wanneer die constituant ofliuich wort.
dat die macht vādē procuroer expireert
eñ te niete gaet na den recht die seit Mor
tuo mandatore expirat mandatum ⁊c.

¶ Vanden procuroer die sinen meester
scade doen soude bi sijnre scult.

¶ Item ghi moecht weten dat
so wat procuroer sinen meester bi sijnre
scult ignorācie of v̄sumenisse scade doet
inder saken die hi voer sinē meester ver
volcht. dat hi des ghehouden is te bete-
ren bij actie van beuel. ten waer dat die
scult of v̄sumenisse sulc ware dat hē niet
moghelic en was des te weten of aduise
ren en mochte biden memorien of bewi
singhen van sinen meester. C. li. iiij. ru
brica siue titulo manda. l. cū per procu-
ratorem ⁊c. et l. etiam si contrariam ⁊c.

¶ Van procuroer sonder procuracie.

¶ Item datmen ghenen procu
roer sonder procuracie ontfangen en sal
Ende so wes hi hem ghedaen ende ghe
procedeert ware ten ware van gheenre
waerden Hoe wel die sake geprocedeert
ende ghebrocht ware totter sentencien.
ende die sentencie ghegheuen ware. soe
waert inutile want daer en waer gheen
partye tgeent dat in recht behoert. dats
te weten epscher eñ verweerder. anders
en mach geen recht stat nemen ff. de p-
curato. l. negocium et C. eo. l. cautio ra
ti habicionis ⁊cetera.

¶ Item hoe een mach onwerken die sake daer hi in besterven of erfghename of is sonder procuracie

¶ Item na bescreuen rechte so is dat die gherechte erfgename vandē generie te houe onderdachuaert ware wel soude mogē onwerpē die sake om sijn voervader sonder procuracie op dat hi stelde caucie ende borchtochte soluent dat ghe wijsde te betalen C. li. ij. rubrica. de procuratoribus l. exigendi a filio tuo. Mer in landen costumiers en wert dit niet also gheuseert of ghepleecht Wāt niemāt en wort daer ontfanghen in eysch noch in verweren bi procuroer sonder procuracie

¶ Item vanden procuroer generael. of van officie vanden coninc of andere.

Capittel xxi

Procuroer van officii of generael is den ghene die te houe is promotoer of machtich hem partie te maken tegens alle delinquāten die indē landen of iurisdictie vanden heere daer hi onder is gebrocht hebben hetsi bi partie adiuncte of niet op datter informacie si vandē sake precedēt eñ anders niet en behoert hijs te doen eñ te tracterē te bewaren eñ te beschermen dat erue heerlicheit eñ demaine van sinen here want sonder procuroer vā officie. en behoert ende en machmen niet tracteren noch doen enighe confiscacie voer den here gelijc men sien mach int plement bi den procuroer vanden coninc.

¶ Item weet dat van die edele diensten vanden procuroer van officie niet en behoeft sulcke solemniteit van procuracie als in andere procuracie als voerscreuē staet wāt het is genoech dat hi sommierlic geinstitueert eñ ghecōmitteert si van dē here onder sijn zegel om alle sijn rechte querellen eñ saken te bewaren Wāt als die here so machtich is dat hi heeft sulke houen heerlicheit eñ hoge iusticie sijn segel is soluent ghenoech dat te doen

¶ Item ghi sult weten dat alle procuroer generael of van officie sal mogen bi informacie precedēt al waer er andere partye dan hem doen vrdachuaerden eñ vertrecken in rechte tegens hem alle partiē die hi bi informaci sal doen bliken schuldich verdachuaert te wesen sonder informacie ghedaen ende den rechter des gewent te hebben so dat hem daer of cōmissie ghegeuen si eñ sondē die aduocaet vā dē officie en mach hi noch en behoert geē partye te doen dachuaerden. noch voer recht betreckē C. de aduocatis fisci. l. raciona. priuate rei &c.

¶ Item hoe een procuroer generael hē roeren mach horende die dingetale van partyen

¶ Item oft ghebuerden dat partyen pleiteden of dingheden voer recht deen tegens dandere sonder dat die procuroer generael van geenre siden als partye in adiuncte ware: eñ dye procuroer hoerde inder saken. datter eenige cas of sake ware die hem eñ sinen dienste aengaen mochte so mach hi segghen Heer rechter ic hebbe horen dingen verclaren eñ ventilleren bi sulcke partye sulcke saken dat ic reden hebbe mi te poiren Ende mijn conclusie eñ meninghe is. ist dat dese partye obtineert tegen dese &c. te geraken eñ te hebben sulke boeten om die office ¶ Item des ghelijcs mach segghen teghens den partye aduerse of weder partye doende conclusie vā deen side eñ van dandere hoe wel dair gheen informacie of en ware eñ dat hi van een-

sten niet adiunct en ware met enigẽ vã
den ptyen. na dat hi heeft hoeren ventile
ren ende verclaren tghene daer hi hem
om porren mach Want diewil gebueert
dat die procureur generael is met eñ te-
gens beyde dẽ partien: eñ mach hẽ ghe
uen adiunct met elc vandẽ partien. Ita
fuit ordinatum in parlamẽto pro iohan
ne flamingi ciue tornaceñ actore contra
dñm abbatẽ sancti amãdi in pabula ha
bitatiõis eiusdẽ. anno dñi M. ccc. lxviij.
¶ Item ghi sult weten dz tegenstaendẽ
die edele officie vandẽ procureur van of
ficie. eñ dat hi hem mach porrẽ bi adiũc-
te of gheen ghelijc voerscreuẽ is eñ doẽ
alle conclusie ciuile eñ criminele Want
in houẽ daer een procureur generael is.
en behoert hem nyemãt te vorderẽ een
conclusie crimineele te doen. dan die pro
cureur alleene. die welke mach wt crach
te van sinẽ dienste cõtenderẽ tot allẽ epi
den eñ partie. want na die oude rechten
souden v̇vallen tot peyne de talie. dz is so
wie vertiele van sijn veruolghe te dra-
gen sulcke pine als mẽ wil doen draghen
den ghenen diemẽ v̇uolcht. Eñ daer õ
is die procureur van officie ghecitueert
of ghestelt. op dat hi contenderen mach
tot allen saken sonď pericule van partye
adiuncte. op dat alle mesdaden mogẽ co
men tot kẽnisse Want daer en is int ge-
nuissen van partie adiuncte niet dã doe-
ten ciuile ende costen. Nochtans in sulc-
ker saken noch vã soe hoghe materie en
mach hi noch en is sculdich te adiunge-
ren of in te vallen sonder informacie pre
cedent. ende sonder auctoriteyt vanden
rechter

¶ Item dat die procureur generael wel
mach vallen in deffaulte

¶ Item ghi moecht weten dat
niet tegenstaende sinen dienstẽ. eest dat
hi maect partie tegens andere partie: eñ
daer eenighe appointementẽ te houdẽ
sijn. Ende te verificeren het si commis-
sarisen of anders ende die procureur fail
leert te dienen tot sinen dagen die hẽ ge-
geuẽ ende geordineert sijn Hoe wel eni
ghe partie adiuncte met hem ware. soe
mach hi wel vallen in deffaulte teghẽs
hem Eñ mẽ mach also wel tegens hem
nemen exploit. als tegens andere ptye.
Ten ware dat hi van sinen dienste hem
mach releueren Want bi crachte vã sijn
re officien in dien hi mochte bewisen eñ
thouen sine onleden die hi gehadt soude
hebbẽ in cause van sijn officie in wat ma
nieren dattet ware. soude hi hem mogẽ
doen releueren Maer of die partie die dz
hem adiunct ware niet en quame. ende
viel in deffaulte sonď die sculde vanden
procureur voerscreuẽ. hi en soude dz ge-
releueert worden in tgene dat hem aen-
ginc: maer soude die weder partie gera-
ken eñ ghecrigen alle exploiten dienẽde
ten selue dage. Maer waert dz die selue
procureur te doen hadde ter cause vã sy-
nen dienste. aengaende die lande heerlic-
heit of demaine van sinen prince of here
men en soude tegens hem niet mogẽ ne
men exploit. ende hi en mach die heerlic
heit of demaine van sinen heere niet mi
deren noch vercorten of belasten: maer
mach hi se wel meeren. want in sulcker sa-
ken ware den prince of heere in sijnre iu-
risdictien als minoer. Ende daer om en
mach gheen exploit daer op geraken of
gegeuen worden

¶ Itẽ dz in sauuegarde of vrede geẽ def
fault gegeuen en wordt

¶ Item die wise willen segghẽ
dat in cas vã sauuegaerde enfrainte geẽ

deffault gegeuē en wort tegens die pcu-
ruer generael Eñ die redene is. om dat
als die sauuegaerde gevonden wort en-
frainte behoert te wesen reintegree. hoe
wel nochtans die ptie iniuriee hē niet en
woude poerē noch doen enige saiten vā
iudicie noch andˀs Daer om en soude de
procuruer niet latē te vˀuolgen die boetē
voer sinen heere: eñ om die reintegracie
eñ oec soudē vandˀ sauuegaerdē die boe-
ten ptie toe gewesen wordē in haer abse-
cie ter cause vandˀ reintegraciē. die welc
ke hi nemen mochte ofte niet in dien hē
beliefde

Ita fuit ordinatum p arrestū curie parle
mēti int dnm comitē dōmarti ex una p
te et vnū pauperē famulū qui erat in sal-
uegardia. et qui fuerat pulueratꝰ p famu-
los dicti comitꝭ Et qr defectus nō dabat
cōtra pcuratorē officij in causa saluegar
die Ita fuit dictū p arrestū dicte curie ple
menti int iacobum de re seruientem ar-
morum ex una parte. & inter iacobū de
piere de tornaco ex altera. anno domini
M.lxxiij

Item vandē brengher des briefs

Capittel. xxij.

Brengher des briefs dz die
clercken hieten portator litteraꝝ
is den ghene die hē ptie maect vā enige
actie of beloften vā brieuē: als houder
des brieues: eñ om dat dye inhoudē den
principale of houdˀ des briefs: soe moget
ghi weten dz om des wille dz ick getoent
hebbe wat personē men ōtfangē mach
sondˀ procuruer of mz procuruer Wil ick
thoenen eñ bewisen: hoe mē sondˀ pcura
cie intenderē mach eysch hoe wel de brie
uen eñ obligaciē optē ghene nz gemaict
en waren die den eysch ofte vˀuolgē dede
So mach die houder vandē brieue den
eisch eñ vˀuolch doen: gelijc of die brieuē
tot sijnre behoef: of op hē gemaect warē
wāt so wie is houder des briefs. ende dz
hi die brieuē bi hem heeft hi is heere vā-
der sake Eñ mach daer op ordinerē qui-
teren cederē eñ transignerē tot sinē wil-
le. ende die ghene daer die brieuē eñ ob-
ligacien op ghemaect sijn eñ principael
is vandˀ saken en heft daer aen geen toe
seggen ten ware dz hi woude argueren.
eñ bewisen enighe gebreken of deffaul-
ten tegens den houdˀ des briefs ende dat
hi die brieuē qualikē genomē ende ghe-
cregen hadde. Ende waer die houdˀ des
briefs voerscreuen bi goeder trouwe en
de wille vanden principael. ende hij als
houder des briefs gheintempteert had-
de eysch tegens den gheobligeert of scul
denaer bi crachte vanden seluen brieuē
ende doen verdachuaerden ten houe. nē
meermeer en mach die principale comen
noch doen teghen ghene dat die houder
des briefs voerscreuen ghedaen oft be-
gonnen sal hebben. noch en sal in geen-
rewijs daer teghens ontfanghen wor-
den Maer tghene dat bij hem begonn-
nen ende ghedaen sal wesen: sal bij hem
worden beleyt ende veruolcht ten eyn-
de toe. met hem of teghens hem of van
sijn procuruer: want na dat hij seluer de
sake aenghelept ende begonnen sal heb
ben mach hi wel constituerē procuruer
maer nyemant als houder des briefs.
want wanneer biden houder des briefs
dye sake aengelept ende beghonnen es.
het moet byden seluen brengher wesen
gedecideert. Ende daer om sijn si schul-
dich int beginsel vandˀ sakē of pces haer
brieuē int hof ouer te geuē waer bi si ge-
houdē eñ gekent wordē voir houdˀs des

brieſs. eñ en behoren die niet weð te heb
ben tot dat die ſake gedetermineert of ge
eynt ſi. op dz niemãt andꝰs vã dien brief
ofte brieuen hẽ en mach vermetẽ: of weſen
houder des brieſs. wanchet en ware niet
goet dat veel perſonẽ hẽ mochtẽ vã eenẽ
nen brief maken houder

¶ Item van brenger ſbriefs daer de pri
cipael af geſtoruẽ ware

¶ Item ghi moecht weten. eeſt
dat enige brieuen van obligacie inhou
den op brenger op houder des brieſs: eñ
die gebrocht werdẽ bi yemant ten houe
daer die principael daer den brief op ghe
maect is of liuich ware Ende mẽ daer ꝑ
ſoude willen ſegghẽ. dat die houder des
briefs in rechte nz ontfanckelic en ware
als houder ſbriefs Weet dz hi ontfangẽ
ſoude wordẽ. ende die ſchuldenaer ſoude
moeten antwoerdẽ. eñ en ſoude daer te
gens niet mogen ſegghẽ. hoe wel de pri
cipael geſtoruẽ ware als voerſcreuen is
Maer waert dz die erfgenamẽ vandẽ pri
cipale woudẽ ſeggẽ eñ arguerẽ te houe
dz hij nz en ware rechtuaerdich houder
ſbriefs eñ dat hi die brieuen gecregẽ heft
met loesheit ſonð wille eñ gebode van
den ofliuigen. of ſonð wete vã hẽ lieden
die erfgenamẽ ſijn vandẽ ſaetweldigen
eñ dz hi geen tytel en heeft die te hebben
waer bi hij nz ſeggẽ noch bewiſen mach
dat hi is rechtuerdich houð des briefs of
dat ſi hẽ gegeuen ſijn. welke behoert te
weſen in ſulcker ſake. ende oec en mach
hi niet segghen of bewiſen teſtamẽteur
te weſen vanden principael of voir teſta
menteur geinſtitueert. noch oeck dat hij
die brieuen of brief ghecocht heeft vã ye
mant. dies machtich was te vercopẽ. of
dat hi die heeft bi tranſactie of mangelin
ge van andere ſculden of om actie die hi
hebben mochte opten principael of i eni
ghe andere maniere Eñ waer om blijct
dat hi die brieuẽ heeft ſonder tytel of rede
ne. eñ behoren weð te comẽ aen de voer
ſcreuen erfgenamẽ Weet dz tot deſe con
tredict of tegenſeggẽ ſoudẽ ontfanghen
worden die ſaetweldighe of die erfgena
men vandẽ principale. eñ niet den ſchul
denaer noch nyemãt anders Ita fuit or
dinatū ꝛ conſultū in plamento p. maio
res cōſultores ꝛ aduocatos in vna cauſa
que erat inẽ petrum de la ſope ex vna p
te. ꝛ viduam ſire ſimō ab alia pte. ꝛ fue
runt conſultores mgr̄. i. anchẽ mgr̄ an
dreas de mōlinis. vnde petra et al.

¶ Van inſtitutoers eñ exercitoers.

¶ Capittel. xxiiij.

ITem inſtitutoers eñ exer
citoers ſijn de familiẽ die de coop
luden hebben in faite vã hare comãſcap
ſo wel te watere als te lande eñ diet faite
belepen eñ gouuernierẽ vã hare coman
ſcap ſonð dat die coopliedẽ daer in ꝑſen
cie ſijn: ſo moechdi weten; dz die oec ont
fanckelic ſijn te houe ſonð harẽ meeſters
in fayte vã hare comanſcap ſonð anð p
curacie of brieuẽ te hebben. hoe wel dat
die ſake hẽ liedẽ niet aengaet. anðs dan
als knechts eñ regierers vanð comãſcip
gelijc als dinen knecht bi di is geſtelt eñ
gecōmitteert te belepen eñ te vuerẽ dine
comãſcap ter zee Eñ daer in eenich ghe
brec valt. bi coopẽ. bi leenẽ. of bi anð con
tracten ofte ſake. die hẽ vallen ofte op co
men mach in ſijn comãſcap. weet dz hij
daer toe ontfanclic is. eñ ghi en ſoudt nz
mogẽ refuſerẽ maken of tegens ſeggen
ghi en ſoudt moetẽ voldoen eñ volbren
gen dat bi hem gedaen ware geloeft ge
accordeert of ongeaccordeert. vbonden
of toe geſeit. het ware in rechte oft buten

rechte Ten ware dz inden knecht gevon
den ware enige fraude of collusie tegē
v. eñ alsoe soudt ghi hē mogē desauoerē.

¶ Item vanden knechtē die comāscap
beleien of regieren

¶ Item ghi moecht wetē eñ ver
staen. dattet also is vandē knechtē die co
manscap te lāde voer harē meesters be
lepen C. li. iiij. de institutoria et exercito
ria actione. l. seruus tuus &c. et l. ex con
tractibus seruoz &c. et l. institutoria &c.
et li. iiij. et si a muliere. Soe suldi we
ten wat differencie of geschil e datter is
tusschen actie institore eñ exercitorie So
eest dat institorie is properlic die sake. dz
biden coopmā gestelt of beuolen is den
knecht Ende exercitorie is die sake die ge
cōmitteert ware bider vrouwē die coop
wijf ware C. l. iiij. de institutoria et exerci
toria. l. si a muliere.

¶ Item vanden conchiergen.
Capittel. xxiiij.

Conchiergen zijn die ghene
die gecōmitteer sijn biden heeren
te bewarē eñ te regierē huer hof of huys
duerende ter wilen dz si wt den lande zijn
ende dier huys of hof in hare bewaernis
se of protectie hebbē So moechdi weten
dat die voerscreuē conchiergen of bewa
rers vā sommighe houē of huysen ont
fanclic sijn te houe. om die saken ende ne
cessiteyt of gebreke den huyse aengaen
de sond and procuracie of brieuen voerd
te hebbē van huerē meester. op dattet d
conchiergerie aengaet eñ hi mach doen
dachuaerdē eñ mē mach hem doē dach
uaerden Eñ dē here vandē huse ofte ho
ue soude moeten vā waerdē houdē rge
ne dat biden concherge in tfait ofte sake
vand concheargerie gedaen soude wesen
Ten waer gelijc voirscreuen staet inden
rubrike of artikel voerscreuen dz dē here
mochte bewisen ofte thoenen enige fau
te of collusio tegens hem Voert meer so
soude men bi reden mogē v dachuaerdē
den heere vandē huyse aendē psone vā
den conchierge eñ aen sijn conchergerie
voer andere saken wesende vander iuri
dictie vand plecke Twelcke die conchier
ge sinen meester of heere mach doē con
digen eñ laten wetē. in dien hi sinē mees
ter of heerscap soe lief hadde. eñ in deser
manieren eest wel geuseert in landē van
tuimiren. als die heeren wt zijn eñ die sa
ke aengaet den landē die totte voerscreuē
conchiergerie eñ hof dependeert sijn Eñ
also eyschet tbescreuen recht: want onge
lijc ware dat om die absencie vandē hee
re. die dicwil lange wt sijn. die sculdena
ren daer si tegens te doen hebbē v toeuē
moesten die wed coemste vandē heeren
dat dicwils verlange valt C. li. &c. iij. ru
brica vbi de criminibus agi oportet. l. i. &c.
et autentica quo in prouincia &c.

¶ Vanden tutoers eñ curatoers.
¶ Capittel. xxv.

Tutores ende curatores zijn
die ghene die biden rechter eñ bij
consente vandē vrienden vanden weezē
ghestelt sijn regierers eñ voechdē ouer
den weesen onder haer iaren Ende weet
datter differencie is tusschen tutoers eñ
curatoers Want die tutoers sijn dē ghe
nen die voechdē gestelt sijn ouer dē wee
sen onder haren iaren Eñ die curatoers
sijn den ghenen die regierers gestelt sijn
ouer den furiosen ende die hē seluen niet
regieren en konnē. of dē ghenen die wt
landich of in cranchheden sijn So sijn die
voerscreuen tutoers ende curatoers om
saken aengaende dē ghenē die si te regie
ren eñ te bewaren hebbē ontfanckelikē

het sij in eyssch of in verweren. Hoe wel dat si gheen andꝰ procuracie of macht en hadde dā vā haer voechdie of tutelle het ware genoech/ hoe wel dz die sake huers selfs psone nz aen en gaet Eñ die macht vā hare voechdye geduert alsoe lange tot dat die kinderen gecomē sijn tot harē tijt. Dats te weten die knecht. kijns tot haer xv. iaren. eñ die meyskijns tot haren xi. iaren. ¶ Eñ die macht vandē curatoers die geduert totter tijt toe dz die furiose weꝰ gecomen sijn in behoerlike state. eñ die wtlandige weꝰ gecomē sijn te lande of datmē waerachtich vneemt dat hi doot is. of vandē ghenē die bouen huer tijt of out sijn so lange als sij leuen. Eñ nyemāt en mach tutoer of curatoer wesen. hi en si abel sijn eñ ontfanckelijc te houe. ghelijc als ghij gehoert hebt in des rubrike daer af mencie makende oft sprekende Eñ sij moeten hebben funda tie vā rechtē of gerecht. die des machtich is te doen. of anders alle tghene dz si gedaen hadden en ware vā gheenre waer den ¶. li. v. tit. de cōfirmādo tuto. l. i. testamento matris ꝛc.

¶ Item van weesen die gheen voechdē en hebben

¶ Item oft gebuerde dat enige weesen gheen voechdē en haddē. eñ mē die betrecken woude in sake of recht: soe soude de rechter of gherechte daer si onder waren hem voechdē setten. ende dit mach geschien ter begheerte vāden ghenen die se soude willen betrecken in rechte. of andꝰs en soudemen op hem lieden gheen actie mogen intenderen. ende dē gherecht soude ghebyeden daer toe die naeste vriendē van vader ende moeder die welke dat niet en soudē mogen weygeren. ten ware dat si bewisen mochten sekere onleden of nootsaken. die ontfanc lijc waren Eñ daer en behoert nyemant anders toe te wesen dan die magen van hē in dien mense ghecrigen mach. ende en mach men se niet gecrigen: so sal dz gerechte yemant anders ordinerē daer toe nut ende dienende. ¶. li. v. tit. q peñt tutores ꝛc. l. i. amore adolesente et. l. iij. si filius debitorem ꝛc.

¶ Item dat een man gheen voecht en mach sijn van sinen wijue

¶ Item ghi moecht weten dat die bescreuen recht vbiet dat hoe wel een man behoert te sijn curatoer of mōboer van sinen wiue/ eñ huer goedē te hebbē in sijn bewaernisse of regiment. Nochtans of gebuerde dz die vrouwe geuiele in state dz si behoefde curatoers of regierers te hebbē. huer man en soudes nyet mogen wesen Die reden is om des wille. dat hi leuer sijns selfs profijt vā sijns wijfs goedē hebbē soude. dan die pfyte van sijns wijfs erfgenamē. in dien si vā hem gheen kinder en hadde. ¶. qui pñt esse tutores. l. maritus et si rebus.

¶ Item soe wie voechden wesen mogen.

¶ Item noch moechdi wetē dat stommen. douen. blinden. noch ridderē die staet vā wapenen volghē. noch personen die niet en sijn vanꝰ pleckē daer dz ghebuert. ende die ghene die niet en hadden sekerheit te doen: of die ghene die nz souffissant en ware ouermits zijre snodicheit of faculteyt. noch die gene die eyghen is. noch die ghene die den weesen schuldich is. noch de ghene die antwoerde vloren heeft te houe noch den rechter in sijnre prouincien Alle dese voerscreuē personen en behoerē gheen tutoers of curatoers te wesen. Eñ nader opinie van

sommighe en behoren oec gheen te we-
sen stiefuader of stiefmoeder. C.li.v.ru.
qui pñt ꝛc. a legibus sequentibus cum
auten. ꝛc

Item van leeninghe die de voecht of
regierre den weesen leent

Item oft gebuerde dat enige
voechde leende van sijnẽ goeden inden
nootsakẽ vanden weese. dat soude hi vã
des kints goedẽ weđ hebbẽ in dient qua
me tot profite vandẽ kinde oft weese. eñ
waert dz hijt anders dede of geleent had
de vandẽ goeden des weeses. eñ begon-
de enige proces of querelle die nz en qua
me tot profite vandẽ weese sond consent
toedoen ende aduijs vã des kints magẽ
van vađ eñ van moeđ. weer dattet waẽ
tot pericule vãdẽ tutoer of curatoer diet
anders gedaen hadde C. de administra
cione tutorũ. l. in sump. ꝛc. et. l. nouissi
mis. ꝛc. et. l. non ignotum.

Item van appiel te doen bidẽ voecht

Item noch suldi weten waer
dat enige voecht of voechdẽ enige pley-
te of proces haddẽ voer den weesen ende
die sentencie gegeuen wort tegens hem
hi mach appellerẽ maer hi waer gehou
den dat te doen biden rade eñ goetdunc
ken van des weeses vriendẽ eñ magen
beyde vã vađ eñ moeđ. of anđs het wa-
re op sijn pericule eñ last Eñ waert dz hi
nz en appelleerde. eñ de weese namaels
vonde. dat hi reden eñ sake gehadt had-
de te appelleren hi soude dz moghẽ ver-
halen aenden voecht of voechden. of aẽ
haren erfgenamẽ Wãt het is actie optẽ
goedẽ vandẽ tutoers. Eñ waert dat die
tutoer of curatoer appelleerde ende hij
gheen diligencie dede te veruolgẽ die ap
pellacie. dat waer oec op sijn pericule eñ
laste Wãt die redenẽ eñ bescreuen recht

dat also begheren C. de administratiõe
tutorum. l. si bona

Item van quitancie gegeuen biden
voecht of voechden

Item of een tutoer eyschet dẽ
schuldenaer die dẽ weese daer hi voecht
af is schuldich is. eñ de sculdenaer wien
de schult gheeyscht wordt begeert van
den voecht sekerheyt te hebben dat hij
of sijn erue namaels geen hinder of sca-
de en heuet vandẽ weesen voer die scult
wel mach die schuldenaer vandẽ tutoer
nemen behoerlike quitancie van tghe-
ne dat hi als voecht betalen sal eñ dz sijn
voechdye daer in geincorporeert si: wãt
anders is die voecht sculdich enige seker
heyt te doen Eñ die quitancie is alsoe se-
ker dat die weese nẽmermeer noch nye-
mant van sinent weghẽ daer tegens co
men noch doẽ en mach. C. ad ministra.
l. xiij. tutores de.

Item van rekeninghe te doen bij
den voecht of voechden

Item oft gebuerde dat enige
vanden vriendẽ eñ magen vã enighen
weese begeerden eñ wouden rekeninge
hebbẽ vanden tutoers of curatoers vã
alsulcken goedẽ. als si vã des weeskints
onder eñ hãdelinge afgehadt hebbẽ eer
dattet kint of kinderẽ gecomẽ waren tot
haers selfs voechdye. eñ huer rekeninge
seluer eyschen moechtẽ. Weer dz sij niet
sculdich en sijn te hebbẽ. voer dz kint selfs
mondich is Eñ oft gebuerde dat die tu-
toer hem qualic regeerde. eñ dat hi sijns
selfs goet of des kints goet qualic wech
brochte. daer des weesekints goedẽ bi v̄
douwen of v̄ mindert souden mogẽ wer-
dẽ. dat behoert biden vriendẽ dẽ here of
rechter te kennen gheghevẽ sijn. eñ daer
in voersien te wesen mz remedie voer dẽ

weese C. administrat. l. pro officio admi nistrat et. l. si tutores et. l. curatores.

Item van bespreck of ghifte ghegheuen of besproken enighen weesen

Item of die tutoers of regierers wisten of mochten weten dat enige ghifte of bespreck ware ghegheuẽ of besproken bi enigher manieren. eñ dat hijs versloechte bi negligẽcie of simpelhede: so dat den weese daer bi hinder of scade heeft. weet dattet ware tot pericule vanden tutoers of van hueren eruẽ in dien sij afliuich waren. aengesien dattet actie is die dalen mach op huerẽ eruẽ. als voerscreuen staet C. li. v. ti. de administrãc. tu. l. si tutores. l. curatores ꝛc.

Item hoemẽ in voechdye treden sal.

Item weet dat dat bescreuen recht ende oec die beste redene begheert eñ eyschet. dat so wãneer een is ghestelt eñ gemaect tutoer of curatoer ouer den ghenen die in voechdie behoert te staen. hi ter stont sculdich is die eruerende goeden toebehoerende den weesen te doẽ bescriuen nz rechte: eñ dat te inuentariserẽ eñ daer ouer te roepẽ die magen vandẽ weesen van vadẽ eñ van moedẽ. eñ vanden inuentorie te gheuẽ copie den vrienden Eñ sijn daer enighe verderflike goeden hi is sculdich die te ṽcopen tẽ dierstẽ eñ dat ghelt beleggẽ aen renten ten profite vanden weesen. of die bescreuẽ rechten of sommighe ghehengen datmẽ vãden penningen vanden weesen courtoisie of hoesche bate nemen sal. als thiene van hondert ende daer benedẽ. ende dat om dat de weesen van hueren goeden leuen moghen sonder die te verminderen dan ten minsten dat des moghelijc is. C. li. v. ti. de administrationum. l. tutores et curatores ꝛc.

Item dat gheen voechten mach oñschult doen van voechdye

Itẽ of die tutoer of curatoer niet binnens lants en waren als si gecoren worden tutoer of curatoer. eñ si weder gecomen waren exercerende vandẽ saken der weesen aengaende voer excusacie. eñ si hẽ daer na vandẽ voechdie excuseren wouden. weet dz hi gheen excusacie doen en mach die stadt hebbẽ sal. Want na dat een psoen gheordineert eñ ghe ordineert wordt biden rechtẽ of gherechte. bi begheerte vanden vriendẽ. hi si in dienste of niet. hi is sculdich aen te nemẽ sonder enige excusacie Ten ware so grote dattet gherechte bleke ende goet dochte: dattet redene ware des ontsleghen te wesen. C. de administra. l. tutor licet absens.

Item dat gheen voechden en sijn

Item ghi sult wetẽ dz in sommighe landẽ custumiers anders gheen voechdẽ ouer dẽ weesen en sijn: dan die scepenen vander plecke eñ die rechtẽs die int lant sijn na dat si genaemt zijn. eñ dye nemẽ dẽ weesen eñ huer goedẽ in bewareniſſe sonder ander puisse van voechden Mer weet dattet is grote perikel eñ last voer hẽ lieden. wãt alsulke last als voerscreuen is vandẽ voechden hoe dz si sculdich zijn die weesen te regierẽ eñ huer goeden. noch is die last meerre vandẽ rechtẽs die des doen want met reden sijn si sculdich rekeninge te doen daer af voer den souuerain of hoechste rechter vandẽ lande als die kinderen gecomẽ sijn tot hueren iarẽ. of anders die rekeninge en waer vã geenre werdẽ. eñ en waer nz wel noch behoerlic gedaẽ eñ die redẽ is dubbelde wãt niemãt ontfanget goedẽ of sakẽ vã iemãt anders hi en is sculdich ṽ af rekeninghe

te doen voer die ghene daer mē sculdich
is te doen. ēn die rekeninge corrigierē en̄
wederleggen mach in dient vā noode si
En̄ die scepenē die de rekeninge te doen
hebben. en mogēs nȝ doen aen hē seluē
en̄ en mogē geen rechters wesen vā haer
selfs sake. het ware onredelic. die redene
waer om ꝛc. En̄ die beste redene is. dȝ si
prouisie doē vā voechdē ouer dē weesen
vanden magen En̄ of mense inder plec
ke niet gecrigen en conde: soe salmē bidē
gerechte andere cōmitteren die daer toe
nut sijn

Item die differencie vandē pupillen en̄
vanden orphanen of weesen

Itē weet dȝ nader opinie van
den wisen en̄ vā bescreuē recht: differen
cie is tusscen pupillē en̄ orphanē of wee-
sen Te wetē dȝ pupillē sijn die ghene die
gheen moed en hebbē En̄ orphanen zijn
die ghene die geen vad en hebbē Noch-
tans soe wat kinderē sijn ond haer iaren
sond vader en̄ moed. die sijn ghenaemt
pupilles of ond huer iaren

Item vanden voechden sonder cau-
cie of borchtochte.

Item oft gebuerde dat enige
tutoers of voechden gestelt wordē ouer
weesen. om te doen tprofijt vāden wee-
sen en̄ en hadden gheen caucie of borch-
tochte gestelt en̄ daer op yet deden en̄ ex
ploiterdē enighe saken den weesen aen-
gaende weet waert dat sake dȝ si daer na
woudē redargueren of afgaen tghene
dat si gedaen haddē of noch doen wou-
den. dat soudē si mogen doen specialikē
den weesen. Wāt voechdye sond caucie
of borchtochte en ware nȝ souffissant: of
wel gefundeert. En̄ alle tghene dȝ ghe-
daen wordt bi administracie niet profite
lic gefundeert en is vā gheender waerdē

C. li. v. ti. xii. ꝟ ut omissam. ꝟ. l. v. tit. lt.
qui possunt esse tutores. l. neq3 a p̄side. ꝛc.

Item van brieuen van voechden in
forme alst behoert   Capit. xxvi.

Allen den ghenen die dese
ghesente letteren sullen sien of ho
ren lesen. N. saluyt Weet een yeghelijc
alsoe als tot allen rechte vā goeder iusti-
cien behoert versien ende toeghesien te
wesen totten pupilles oste weesen bene-
den haren iaren bi sulker formen en̄ ma
nieren. dat sij en̄ huer goeden en̄ saken
moghen bewaert en̄ gheregiert wesen
tottē meesten oerbaer ende profite van-
den voerscreuen weesen Ende wel waer
eest dat onlancx sijn afliuich geworden
die ende dese vader ende moeder of dye
of dese vader of moeder vanden welckē
of welcke is gebleuen dit kijnt of kinder
weesen onder haren iaren Waer om wi
alsoot ons ter cause van onser officie of
dienste ende iurisdictie toebehoert die be
waernisse vanden orphanen. of pupillē
of weesen onder huer iaren. ende ander
sijnde in onser iurisdictie. die hem niet en
moghen noch en connen regieren son-
der onse behoerlike prouisie. hebben ter
bede begheerte van desen. die hem sept
sake ende actie hebbende te intenderen.
ende te doen eysch teghens die voerscre-
uen weesen onder huer iaren Doen ver
dachuaerden ende tot ons comen tot se-
keren daghen dese ende dese magen vā-
den voerscreuen weesekinderē: soe wel
van des vaders syde al van des moeds
side. om bi hem lieden te kiesen den ghe
nen die best nut ende oerbaerlijcst sijn tu-
toers te wesen. die welcke ghesamender
hant daer op belast wesende. ghecoren
hebben dese van des vaders side. ende
dese van des moeders syde als voech-

den te wesen ouer den voerscreuē weezē
segghende. dat dye alð oerberlicste sijn
voechden te wesen. dat gehoert hebben
de. hebben wi gecōmitteert geordineert
eñ gestelt eñ mz desen tegenwoerdigen
brieuen. wi macht eñ auctoriteyt vā on-
sen dienste betrouwende: die sinnen ge-
trouwicheit eñ diligencie van hē lieden
cōmitteren ordinerē ende stellen tutoers
voechdē eñ regierers vandē voerscreuē
weesen eñ van hueren goedē. hē lieden
macht geuende. eñ volcomē auctoriteit
gelijc als tot goede ghetrouwe tutoers
voechdē eñ regierers behoert ende schul
dich sijn te hebben. om te regieren eñ te
administreren in allen sakē negoces eñ
andere noodlike saken den weesen voer-
screuen toebehoerende eñ aengaende toe
behoren eñ aengaen mach ghedueren-
de den tijt eñ ter tijt toe dat si selfmōdich
sijn. eñ dz also wel in eysch als in verwe-
ren Eñ waer af die voerscreuē voechdē
dese eñ dese gedaen hebbē in onsen han-
den den eedt castumelic te doē in sulcker
saken in presencie vandē voerscreuē ma
gen eñ vriendē. die hē lieden daer toe ge
kent hebben eñ gehoudē goet eñ soluēt
wel daer toe dienende als voerscreuē is.
Eñ daer toe hebbē si gesworē eñ geloeft
te geuē eñ te doen goede getrouwe reke
ninge eñ bewisinge voer ons of voer dē
voerscreuen weesen in tide eñ ter plecke
alst behoren sal. Des te ghetughe

¶ Hier na volcht vā baeliuwē ontfan-
geren eñ andð officiers die ō hare offici te
houe ontfanclic sijn Ca. xxvij.

Allen baeliuwē ter cause
van haren baeliuscap moghen
doen vðdachuaerdē ten houe. eñ si mogē
verdachnaert wordē ō huere officie eñ si
en behoeuē andðs geē pcuracie of macht
vā die brieuē vā haer baeliuscap Ende
daer om in sijnre baeliuscap ē cause vā
officie ist in lande locale. eñ daer geen p
curuer generael ī harē houe en is mach
hi doē vðdachuaerdē eñ betreckē in sake
alle psonen eñ is ontfanclic het sij in cri-
minele of in ciuile. na datter de castume
vandð plecke begeert. wāt si sijn differen
ten eñ diuerschē. wāt in plecke eñ ī houe
daer een pcuruer generael is. die baeil-
iuen behoert nz te hebbē vā die comure
of vðmaninge van rechte

¶ Item van renuop va n houen.

¶ Item ghi moecht weten dz de
baeliu sondð verdachnaert te sijn mach
wel in andð houē gaen: begeren eñ eischē
renuop vā sinē ondðsaten aengesiē dz hi
gesundeert is niet macht vā sinē baeil-
iuscap: die welcke behoert in te houdē dz
te eysche. eñ daer af hebbē bi diē speciael
beuel eñ macht. andðs en soude hijs niet
wedð gecrigen. Eñ oec op dat die baeliu
heeft in sinen houe sulcke recht: dz hi die
sake berechten eñ die kēnisse daer af heb
ben mach. eest in houe daer hi subiect af
is Eñ eest in houe vā buerē. hi behoert
met hē te nemen sinē here hebbende die
macht of hoech; sulke sakē te berechtē eñ
tsamē begerē tvoerscreuē rēuop die wel
ke hē liedē behoert gedaen te wesen. tē si
dz die geuangē gehoudē eñ vðbondē si te
te antwoerdē. of dz hi geuangē geweest
si niet mesdaet of fayte in welker en be-
hoert gheen renuop.

¶ Item wat saken begeert sijn in ren-
uopen.

¶ Item weet dat in renuop na-
der opinie van sommige behoren dese sa
ken Te wetē here die renuoperen mach
ende heere die renuop begeert eñ subiect
of ondðsate die van sijnen heere begeert

gerenuopeert te sijne. of anders renuop
en behoert niet te ghescien

¶ Item van renuop in houe.

¶ Item hoe wel dat na regule
van rechte eñ na rade vanden raetsherē
vandē plaintiuie dye subiect oft ondsate
geen renuop en begeert. eñ daer sake sij
renuop te begheerē vandē heere subiect
of souuerayn here dats te vstaen vandē
here daer die subiect ondr is. so is sculdich
eñ gehouden den here daer vā renuop
begeert is te renuoperen. eñ om die neg
ligenci of simpelhede vādē subiect. en be
hoert die heere die bi middel zijn diligēcie
doet niz te vliesen sijn recht Ita fuit cōsul-
tum p consultores & aduocatos parisi⁹ in
plainento p dño epo tornacen ad cām
siue iurisdictionis de wets. inc iohannez
wadiponte burgū tornacen ex vna pte
& iohēm cusenbiē etiā burgensem torna
censem ex altera pte ex eo qꝫ questio erat
p hereditatibus pēdentib⁹. &c. ¶ Hoe
moechdi weten. dz die baeiliu in allē sa-
ken dienende eñ aengaende sijnē dienst
van baeiliuscap mach eñ is schuldich te
dachuaerden. ende gedachuaert te sijne
eñ hi moet antwoerdē duerende eñ also
lange als hi leuende is: mer als hij doot
is: so is die actie geexpireert: want zijn erf
genamē en warē niet ghehoudē te ant-
woerden Item ghij moet vstaen dat in
sulcke forme ende maniere ist mede van
den stedehouds vandē baeiliuwen Itē
noch suldi vindē vandē baeiliuwē ropa
len eñ huer stedehouders: hoe eñ in wat
manieren si schuldich sijn te sweren van
hueren officien

¶ Itē brieuē vā constitucie vandē baeil
iuwen in forme behoerlikē Ca. xxviij

Allen den ghenē die dese let
teren selen sien salupt doē te wetē
dat wi wt sonderlinge betrouwē van sij
nen getrouwichede eñ goede diligē cie
van onsen wel geminden. dese: de selue
gemaect gecōmitteert eñ gestelt hebbē.
Ende biden inhoudē vā desen makē cō-
mitteren eñ stellen onsen baeiliu eñ be-
waerre te wesen vā onsen rechte heerlic-
heit appendances eñ toebehoerē. die wij
hebbē in onser stede lande castelepnscap
eñ herlichede vā sulcke plecke &c. op sulc
ken rechte weddē profiten eñ emolumē
ten gewoenlike eñ daer toe behoerē alsoe
lange alst ons beliefte: eñ van onsent we
gen hebbē wi hem gegeuen eñ mits de
sen gheuen volle macht auctoriteit ende
beuel speciael te doen te bewarē. exerce-
ren eñ ondhouden voer ons eñ in onsen
name die voerscreuē officie vā ōsen bail
iuscappe eñ al dat eenē goedē baeiliu be
hoert eñ mach cōpeteren of aengaen eñ
toebehoeren Te doē. te houdē. eñ te be-
waren onsen ghedingen voer ons eñ in
onsen name te vmanen eñ te cōiureren
rechtelic onsen rechters eñ mannen in on
sen houe eñ huer vonnissē te exercerē eñ
volbrengen: ende te begeren wederkerē
eñ renuop vā houe vā allen saken ende
querelles ons in cause vand voerscreuē
officie aengaende eñ toebehoerende ende
onsen ondsaten vander voerscreuē plec-
ke tot allen tide eñ wāneer des vā doen
is ende die sake begeert. eñ generalic al-
so wel te doē voer ons eñ indē name vā
ons in die sake voerscreuē: als of wi dair
present eñ tegēwoerdich waren eñ doen
seggen. begeerē. eñ vuolgen soudē mo-
gen Soe geuen wi in mandement ende
beuel allen onsen mannē officieren en-
de ondersaten vandē voerscreuen lande
eñ plecke. dat si onsen voerscreuē baeliu
sinen stedehoud gecōmitteert eñ ghede
puteert: obedierē eñ verstaen diligēlijc

of naerstelijc inden seluē dienste. doende
bewarende ende exercerende sonder dif-
ficulteyt of enighe faulte. biddē ende be-
gheeren seer vrientdeliken in hulpe van
rechte. in dient van node sij allen anderē
rechters ende officiers of haer stedehou
ders gecōmitteert of gedeputeert eñ on
dersaten te samen. ende elc van hem by-
sonder in dient noot si. dat sij onsen voer
screuen baeliu sinen gecōmitteert of ge
deputeert inden voerscreuē dienste wil-
len ende hē belieuen te leenen. rade. hul
ste. bistāt ende vangenisse in dient noot
sij. eñ daer van versocht worden. ontbie
den voert onsen rentmeester vander sel-
uer plecke nu sijnde eñ namaels sal woe
den moghē. dat hi den seluen onsen bael
iu betaelt eñ oplegt sonder weder seggē
die wedden daer toe geordineert. ten ter-
minen geassigneert eñ gewoenlic Ende
soe wes hi den voerscreuen baeliu daer
voer ghegeuen ende betaelt sal hebben
mits quitancie vandē voerscreuē baeliu
brengende mz deser tegenwoerdige co-
pie daer of autentijc dat sullē wi vā wer
den houden eñ dz passeren in sijnre reke
ninge sonder enyghe wederseggēs des
te ghetuygen

Item vandē ontfangers.

Capittel. xxix.

Ghi moecht weten dat ont
fanghers sijn die ghene dye ghe
committeert ende ghedeputeert
sijn te ontfanghen regieren ende onder
houden tontfanc van enighē heeren ste-
den of kercken. ende die daer af hebben
macht bi brieuen geordineert eñ beuel
van harē heere Weet dz dese ontfancke-
lic sijn te houe ter cause van hare officie
sonder ander procuracie noch beuel spe-
ciale te hebbē Ende mogen ter cause vā
haren dienste doen dachuaerden ten ho
ue allen persoonen die in rechte sijn ont-
fanckelic. het si om tractate van coman-
scap of contract. het si ō renten onbetaelt
of andere sculdē. of afterstal. hoe wel dat
tet onder hem noch in haren tijt niet ge-
schiet en is: maer daer te voren. op datt
een dienste van hare ontfangerscap aen
gaet of aengaen mach. ende men soude
moeten antwoerden ten sake gelijc als
aenden heere Wāt daer toe verbreet hē
die macht vandē ontfangerscip. wtghe-
sept in cas die de heerlicheit of demayne
vandē heere aenginc: want daer toe sou
de die heere of procureur om des te doen
ghemachticht metten ontfanger of son-
der den ontfanger cōpareren. Itē die
ontfangher mach oeck te houe verdach
uaert sijn ter cause van sinen dienste. en
de hij is schuldich te antwoerden. ende
sijn heere en soude hem daer in niet mo-
gen desauoeren dz is maken. Ende die
selue ontfanger mach cōmissie gheuen
onder sijn segel. om hem te doen betalē
aengaende sijnen dienste. in dien dat er
sij in plecke sulcke macht hebbende En
de vanden sergant oft dienre van sijnen
heere maken collectoer die welcke hem
belieft Ende mach oec gheuen quitanci
en van alle tghene dat hij ontfangen sal
die welcke bliuen sullen tot ewighen da
ghen in waerden Eñ sijn here en mach
daer teghens niet segghen. op dat sij ne
macht daer in geincorporeert ende begre
pen sij. Ende hi mach gheuen in hueri-
erwaer arrenderen den tijt van negen
iaer of daer beneden Ende daer op ghe-
uen sijne brieuen. die welcke goet ende
van waerden houden sullen. Ende hij
mach vercoopen dat coorn. hout. visch
ende andere emolumenten ofte goeden
sijnen dienste aengaende. die welcke vā

waerden wesen sal Ende mach cōstitue
ren ontfanger ende ontfangers eñ daer
op gheuen sijne brieuē eñ macht die wel
ke goet ende van werdē wesen sal voer
allen recht. want aen hē hanget eñ aen
gaet faute ende errers vanden voerscre
uen dienste vā ontfangerscap eñ niet aē
hem alleen. maer aen sinen erfgenamē
mede. want het is actie dye opten erfge
namen daelt. in dien in sijn rekeninghe
enich ghebreec of faulte ghevondē woedt
Eñ daer om is hem gheconsenteert te
doen ende constitueren officiers tot sijn
re believe: want het is op sijn perikel of
scade. eñ sulc is die officie vanden rente
mīs eñ ontfangers. Ende daer om seg
gen die wise dattet groot perikel is offi
cie van ontfangerscap te hebbē. wāt het
gaet op haren eruen ende opten eruē vā
harē eruē allsolāge als die sake geduert
ende mach sijn auene of in toecomendē
tiden weder gevondē Ende sijn oec ghe
houden rekeninge te doen van allē harē
saken werckē ontfanc uutgheghevē. dis
tributie ghescrifte of cōprobacie van ge
boden van haren heere. van allen nieu
wen werckē of faite van comanscappe.
daer op bi verhoginghe of v̄steigheren
na die redene begeert. ende oeck die bre
uen daer op gemaect. hoe eñ in wat ma
nieren ende voer wien dattet ghesciet is
want anders en behoert niet gepasseert
te wesen. noch daer af oec ontlast te sijne
want in saute van ontfanck en behoert
gheen sake gepasseert te sijne sond veri
ficatie ende sonder brieuen. als dye som
me groter is dan xx. scellinge of daer bo
uen. ende sulcke is die regel vanden re
keningen vandē ontfangers

Hier na volcht die macht vandē ont
fanghe

Capittel. xxx.

Allen den ghenen etc. Sa
luyt: doen te weten eenen yegel
iken. dat wi uut sonderlinge betrouwē
als volcomelic geinformeert van sinen
ghetrouwicheide eñ goede diligencie vā
onsen wel geminden dese. etc. de selue ge
ordineert gemaect eñ gestelt hebbē ende
biden inhoudē van desen tegenwoerdi
gen ordineren makē eñ stellen onsen rēt
meester generael ende speciael van alon
sen lande iusticie eñ heerlicheit in comu
ghen exploiten. emolumenten eñ profi
ten. die wi hebben eñ hebbē moghen in
.N. Om bi hem tontfangen ordineren.
heffen vercopen. verhueren of i erf ghe
uen aen een of meer. ende op tghene dz
daer of bi hem gedaen woedt: brieuē vā
obligacien ende van verbande of quitā
cien te maken. maken ende constituerē
ōtfangers een oft meer in zijn stede. daer
hi nochtans af hebben sal die last eñ fai
te: collecteuers een ofte meer exploict ende
veruolch te doen van allen sakē dē voer
screuen dienst toebehoerende ende aēgaē
de. ende die te belepen ten eynde toe en
de decisie in dient noot si. ghelijc wij sel
uer souden mogen doē in dien wi tegen
woerdich waren mits ons of onsen ghe
cōmitteert of gedeputeert. goede eñ ghe
trouwe rekeninge doende. vandē welc
ken hi gedaen heft sinen eet in onsen hā
den. ghelijc als tot sulcker sakē behoert.
Doe gheuē wi in gebodē allen officiers
ende ondersaten. dat si hem in saken vā
sinen dienste obedieren neerstelijc eñ hē
leenen. rade. hulp. ende bistant in dient
noot si. ende bi hem begheert woet: des
toeorconde.

Hier na volcht tinhouden van
der macht van eenen sergant oft exploi
tiere in forme.

Capittel. xxxi.

Allen den ghenen etcetera
Salupt doen te wetē. dat wij wt
sondlinghe betrouwen vā goede sinnē
eñ goede diligencie eñ ghetrouwichede
van desen N. den seluē gemaect gestelt
eñ beuolen hebbē eñ biden inhoudē vā
desen maken stellen ende beuelen onsen
sergant of exploitiere in onser heerlicheit
eñ iusticie van N. eñ vanden toebehoer
ten den seluen op sulc recht profite ende
emolimenten daer toe ghewoenlic wel-
ke officie is nu ter tijt vacant bijder doot
van dese N. Eñ vanden welken dienste
van sergantscappie de voirscreuen heeft
gedaen den eet gewoenlic dat wel eñ ge
trouwelic te bewaren te exerceren eñ be
dienen so lange alst ons gheliest So ge-
uen wij in mādemēte ende beuel onsen
baeliu vander plecke oft sinen stedehou
dēr eñ allen onsen anderen dienres eñ of
ficiers bidden eñ begeren allen anderen
dat si onsen voerscreuen sergant doende
sijn offici vā sergenterie willen doen en-
de leenen alle manieren van rade hulpe
bistant eñ vangenisse indient noot si eñ
si des bi hem v̄socht worden Welke ser-
gant wij v̄bieden met desen brieue alle
kennissen vā saken Gegeuen ꝛc. Weet
als die sargent doot is dat die actie vā si
nen exploit in saite van sinen dienste ꝛc
en valt op sinen eruen dan in tgheen dꝫ
hi in execucie ontfangen hadde

Hier nae volcht vanden marglieren of kercmeesters Capittel xxxij

Die welke sijn de ghene die
in bewaernisse hebben die goedē
eniger kercken toebehoerende. eñ die ael-
missen eñ die renten daer toe behoerende
ontfangen eñ die wtgeuen eñ distribue
ren als dat behoerlic is. Prouisoeren sijn
geheten den ghenen dye oec gestelt sijn
te bewaren eñ te ontfangen die goeden
den gemenen armen toe behoerende als
heilige geest meesters eñ hemluden ad-
ministreren die goeden eñ aelmissen die
hē gegeuen eñ besproken sijn of bespro-
ken worden. So moechdi weten dat in
beide dese officiē die gecōmitteerde daer
toe mogen ter cause van hore officie ver
dachuaert sijn eñ daer doen dachuaerdē
in waerlike houen eñ men is sculdich te
gens hem te antwoerden. eñ si moeten
oec antwoerdē sonder ander procuracie
of beuel te hebben. dan die macht of be-
uel van haren dienste voerscreuē. Eñ si
sijn sculdich als si enige saken aen leggē
willen gefondeert te sine vā hoer macht
welke macht behoert gedaen eñ geghe
uen te sijn bi consente vā die meeste par
tye vanden ondsaten so wie dat aengaet
eñ dat die macht gheconfirmeert si bijdē
here daert onder ghelegen is. eñ dat bij
behoerlike brieuē of patente die voersey
de officiers wt cracht van haer machte
mogē v̄copen v̄hueren v̄pachten eñ ar
renderen alle emolimenten eñ goeden
daer toe behorende behaluen die princi-
pale ende daer of geuen brieuen daer in
hoer macht si begrepen eñ gheincorpo-
reert die welke goet eñ van waerdē we-
sen eñ bliuen sullen Ende weet dat dese
dienst daelt opten erfnamen. om dattet
is actie eñ maniere van ontfanck eñ ad-
ministracie of handelinghe. Eñ daer ō
en behoertet niemant ghestelt te wesen
hi en si soluent eñ vast genoech Ten wa
re dat hi in sinen tijt rekeninge eñ bewi-
singhe ghedaen hadde voer den geuen
die daer bi sculdich sijn te wesen. eñ daer
of quitancie ghepasseert voer den heere
daert onder te doen is eñ oec daer of brie
uen nemen om hem of sinen eruen daer
mede te mogē weerē indient noot waer

¶ Hier na volcht tinhouden van horen dienste vanden kercmeesters ¶ Ca. xxxiii

Allen den ghenen die dese letteren &c. saluyt Doen te weten
dat gehoert hebbende dat rappoort eñ con
sent van onsen wel ghemindē onderså
ten die inwonende eñ ondsaten van on
ser stede N. daer om vergadert bi onser li
centie eñ bi eengheroepen of die meeste
deel van hem luden seggende dattet caf
tumelic is eñ vā node inder voerscreuē
stede om openbaer weluaren der seluer
stede eñ gemeente daer van te makē cō
stitueren eñ ordinerē bi ons nae hoer aē
brenghen eñ electie seker personen mar
gliseers. regierers. eñ administratoers
vanden goeden toebehoerende der kerckē
der seluer stedē. het si aelmissen of ander
profiten eñ emolimenten ghecomē ghe
geuen te comen eñ te gheuen op dattet te
bet mogen wesen eñ worden gheregiert
eñ onderhouden die welke byden aduys
eñ consente vā onsen ondsaten voerscre
uen ons sijn ouer gegeuen aengebrocht
eñ gheaffirmeert N. et N. voer die abel
ste nutste eñ souffisanten nu ter tijt dair
toe dienende eñ des te doen regierē ende
onderhouden ons biddende dat wij dat
consenteren gehengen laten wesen ende
affirmeren willen Eñ hem volle macht
eñ auctoriteit geuen den voerscreuen diē
ste te doen exerceren eñ onderhouden ende
daer of gheuen onse behoerlike brieuen
Waer om ist dat wij ghehoert hebbē die
relacie accoert eñ cōsent vāden voerscre
uen onsen ondsaten die voerscreuen bo
uen genoemt van onser macht auctori
teit eñ heerlicheit naden eet van hē ghe
nomen vanden seluen dienste wel ende
ghetrouwelic te exerceren na hoer beste
sinnen wetenscap vermogen eñ diligēcie
welke sake si geswoeren eñ ghelooft heb
ben te doen. hebben gecommitteert ge
stelt eñ ghemachticht. eñ bijden inhou
den van desen tegenwoerdighen cōmit
teren stellen eñ machtigen regierers eñ
administratoers te sine vanden goeden
renten incominghen profiten eñ emoli
menten der voerscreuen kercke comēde
eñ toebehorende te comen eñ toe te horē
om bi hem te doen disposeren eñ ordine
ren het si bi een iaer oft meer ten meestē
profijte eñ orbaer dat mogelic wesen sal
Willen consenteren eñ ordineren dat al
le tgheent dat bi hē alsoe gedaen sal wor
den goet vast eñ ghestadich wesen sal eñ
sullen daer of mogen geuen eñ accorde
ren brieuen van sekerheden eñ van ver
bande die welke dragen sullen eñ verbin
den die goeden vander voerscreuē ker
ke. eñ sullen mogen doen dachuaerden
in houe eñ in rechte also wel ghee stelicke
als waerlick die sculdenaers die de voer
screuen dienste tracteren eñ sculdich we
sen sullen Eñ helpen eñ aenleggen sakē
eñ in eysch of in verweren ten eynde toe.
Maken eñ constitueren procuroers .eē
oft meer. eñ al te doen oft doen doen dat
regule van rechte eñ proces eyschet en
de begheert. eñ te verbinden dat ghewijs
de te betalen indient noot si: het si mz hē
of teghens hem inder sake of dienst voer
screuen. Des sullen si ghehouden wesē
goede rekeninghe ende bewijsinghe te
doen van alle tgheent dat bi hem gedaē
sal worden Dese voerscreuen tegēwoer
dighen brieue van machte sal geduerē
tot onsen wederseggen of tot wederseg
ghen vanden ingheseten eñ ondersaten
voerscreuen eñ niet langher. Des te ge
tughe etc.
Ende si moeten in cas van eysch bi hem
hebben hoer brieuen van machte eñ oec
brieuen vā gracien vanden coninc

¶ Item vanden testamentoers eñ subroguez. Capitel xxxiiij.

Noch machmen weten. dz testamentoer of subrogierde testament te voldoen sijn ontfanclic te houe nae dat si gefundeert sijn bi testament rechtelic. Eñ si en behoeuen anders geen macht dan die testament om te eyschen eñ te verweren eñ daer om heb ic dit al hier int cort gheset aldaer ic spreke vanden genen die te houe moghen doen dachuaerden om dat te tonen bi regulen. want elders op die rubriche sal ick daer of volcomeliker spreken

¶ Hier na volgen die exceptien die den ghenen die ten houe verdachuaert sijn hebben moghen tegens haer ieghens partie Capitel xxxv.

Nu als ic ghetoent hebbe. hoemen doet eñ mach doen dachuaerden te houe eñ wat personen moghen doen dachuaerden eñ wat personen niet. het si in horen name particulier of inden name van yemant anders. bi procuratie. of titre van officie ghecommitteert eñ gedeputeert doen als voerscreuen staet ende hoe veel actien sijn. daer saken wt spruyghen So wil ic v tonen hoe ghi te houe sult een die verdachuaert is mogen verweren eñ varieren teghens partye aduerse bi exceptien eer ghi schuldich sijt te antwoerden bi peremptorie die welcke is periculose of sorgeliken. Want het is te antwoerden in kennen of onkennen die de laetste terme vander saken is. Want dese antwoerde ghedaen. en behoeftmen in kennen niet dan executie. eñ in onkennen probacie Eñ daer om wil ic v tonen hoe eñ hoe veel exceptien men vint ende sculdich sijn te gaen voer peremptorie Eerst so sijnder drie exceptien dz is te weten Exceptie declinatorie. exceptie dillatorie eñ exceptie peremptorie. die welcke sijn eñ mogen worden geproposeert ten houe in eenre saken indient inder saken behoert of dienende is of anders so mogen si verscheiden worden den eersten sonder den lesten of die leste sonder die eerste Eñ alle propositoren van desen exceptien sijn schuldich te weten die hem daer mede behelpen willen dat hi eerst schuldich is te proposeren die declinatorie indien si stede heeft om inder saken te proposeren ende dan daer nae dilatorie indien si stede heeft ende daer na peremptorie. indien si oec stede heeft of den genen die best inder saken dienen soude eñ meest van node ware op dattet si nader regule voersc. Mer wie dat hem vanden laetsten eerst beholpe den eersten en soude gheen stat hebben eñ en soude niet ontfanghen worden Eñ daer om salmen hem behelpen elc na regule vanden seluen. als voerscreuen is Eñ behoert te seggen die propositoer ist dat dese in mijnre saken niet en dient. ic segge eñ protestere dz dese mi goet wesen sal. Eñ ist noch dat dese mi niet goet en is ic segghe eñ protestere sonder te scheyden vanden eersten of vanden anderen indien si gheproposeert waren anders dan op protestacie voert te gaen mijn recht gehoert. eñ bi regule voer allen wercken eñ daer om moetmen die proposeren gelijc voirscreuen staet. die redene is datmen niet en varieert in waerlike houen dan eens contenderende tot eenen eynde. om elc een vanden voerscreuen exceptien. gelijc dz so wie antwoerde van sommige saken peremptorie eyschende die sake. hoe sal hi daer na mogen declineren of hem behelpen met dilatorie dat en soude niet mogen wesen Eñ daer bi moget ghi verstaen. dat also als voerscreuen staet moet gheproposeert sijn. eñ men mach groot pro

siit nemen tot welcken partye niet en āt woerde Want bi ghewoenten blivense notoire voer gheapprobeert. quia qui tacet consentire videtur

¶ Exceptien declinatorie

¶ Eñ om te declareren die sakē voerscreuen ic wil v tonen wattet is exceptie declinatorie naden rechte eñ ghewoente van allen houen is hem te declineren vāden rechter daermen voer verdachuaert is. indien men voelt datmen ghehindert soude wesen in enigen sakē of manieren. op datmen sotteren mach aen den rechter. ¶ Itē voer recht daermen ondˀ ghelegen is

¶ Nu wil ic tonen hoe datmen hem behelpē mach te houe met deser exceptien van declinatorie Dats te weten woert ghi vˀdachuaert voer rechter. daer ghi niet onder gheseten en siit eñ men v eenighen eysch doet ghi en siit niet schuldich te antwoerden ten believe v dan om twee saken. Te weten of ghi geuangen waert metter faite vā mesdaet of dȝ ghy vˀbonden waert met brieuē. waer bi ghi ghehouden sout wesen te antwoerden. voer allen here oft rechterē. Mer waert ghi gheuangen buten die twee punten onder enighe andˀ heren of rechterē ghy moet aduoerē eer ghi vˀbonden siit te āt woerden eñ doen begeren bi uwen here rennoy eñ also moecht ghi declinerē vā den seluen rechter. Ten waer in sake gepreuilegiert of in saken vā preuencie die elders wel in andˀ articulen gedeclareert sal worden. want in dien saken en is geē rennoy. ¶ Item bi preuilegie van tonsure of clergie.

¶ Item men mach declineren bi preuilegie van crune ende bi monicie daer op ghedaen mer waer die verdachuaerdinghe ghedaen aen persone die declinant is schuldich seluer te comen allegieren siin preuilegien of andˀs soude desault ghegeuen worden tegens hē eñ also ist met anderen preuilegien indien hē yemant daer mede soude willē behelpē. het waer bii preuilegie vandē coninc vā poerterie of ādere Quia vnusquisq; habet preuilegiū suū allegare. alias iudex habet negligere ¶ Item vanden serganten van wapenen.

¶ Item moghen alle serganten van wapenen declinerē alle rechtere in vrancrĳc wtgeseit die conestable die welke is hoirē rechter Ten ware in cas reele. want in cas reele moetmen antwoerdē voer allen rechteren daer ondˀ dat die realiteit is ghesitueert ¶ Vanden muntslaghers vanden coninc

¶ Item noch mogen wel declineren alle muntslagers van des conincs munte. alle rechters in vrancriic wtghe seit die prouoest vandˀ munten vandē coninc Ten ware in cas reele. of in cas vā eenighe comenscap die si gedaen mochten hebben want daer of moeten si antwoerden voer den rechter locale in faite vandˀ seluer comēscap. sĳ si goet of quaet of vanden sculden daer van eñ andˀs etc.

¶ Van poorterien ghepreuilegeert

¶ Item noch mogen poerters van enighe poerterie gepreuilegeert declineren op dat si niet vˀbondē en siin bii antwoerde litiscontestant om actie van pecunie of dat si gheuanghen siin in cas vā delict metter mesdaet gelĳc voerscreuen is wtgeseit die voerseide actie reele.

¶ Item die officiers vanden coninc

¶ Item moghen declineren die officieren vanden coninc van allen sakē bi hē gedaen in faite van hoer officie wāt daer of en siinse niet gehouden te sotterē of te antwoerden dā voir hoer recht rop

sie .mer van ander saken souden si ghe-
houden wesen te antwoerden voer den
gherechte vander plecke daer si ond' ge-
seten waren

¶ Die studenten van parijs

Die studenten voerscreuē mo
ghen declineren van allen rechter locale
wtghesceit vanden conseruatoer van pa
rijs die hoer conseruatoer is. want daer
voer sijn si sculdich te antwoerden ende
voer niemant anders

¶ Vandē brieuen besegelt metten sege
le vanden chasteleet van parijs.

¶ Item men mach declinerē vā
allen rechteren inden coninc rijc vā brie-
uen ond' tsegel vāden voerscreuen chas-
teleet wtgesceit preuoest van parijs want
anders geen rechter en behoert die kennis
se te hebben ¶ Item vanden marc
ten van champaigne eñ van brie

¶ Item men mach declineren
van allen obligacien eñ ghelosten ghe-
daen inden voerscreuen marcten want
anders gheen rechter en behoert die ken-
nisse daer of te hebben inden coninc rijc-
ke dan die meesters vanden seluē marc-
ten ¶ Item van heeruaerden

¶ Item men mach declinerē al-
le rechters inden coninc rijc wtgesceit die
prouosten vāden maerscalcken vā vrāc
rijc. die van allen saken in heeruaerden
die kennisse sculdich sijn te hebben ende
vanden propen ō seluer

¶ Van rechters buten hoer bedriue.

¶ Item men mach declineren van allē
rechters die butē hoer bedriue hem vor-
deren kennisse te nemen van enighen sa-
ken. ¶ Van rechters die geen iuris
dictie of macht en hebben vand' sake kē-
nisse te nemen

¶ Item men mach declineren vā rech-
ters die sulcke iurisdictie of macht n' en
hadden die sake te kennen daer questie ō
ware. Quia iurisdictio sine correctione
nulla est

¶ Itē van rechter gelijc den gedaechdē

¶ Item men mach den rechter decline-
ren die gelijc is den ghedaechden na be-
screuen redene Quia per iparem nō ha
bet imperiū. Item van rechters heb
bende ghelike saken den vdachuaerden

¶ Item men mach declinerē na
sommighe rechter hebbende ghelike sa
ken als den ghene is daer of hi doet voir
hem dachuaerdē inm̄ prouincie voer an
der rechter daer die castume gelijc soude
wesen Quia iudex habens similem cau
sam cause sibi cōmisse a iudicio ille repel
litur Eñ daer om dat hi lichtelic ghene-
gen soude wesen sentencie te gheuen die
sijn sake profitelic eñ gelijc ware

Van hatigen rechter.

¶ Men mach declinerē vā rech
ter die op hem hatich ware eñ sonderlin
ghe iustitie hate Quia odia debent restri
gi & fauores ampliari. Eñ bijden voerē
declinatoriē met andere de subtile aduo-
caten daer toe vinden eñ adiousterē mo
gen. mach mē hē behelpen bi declinacie
die welcke is die eerste exceptie. diemen
eerst proposeren sal in rechte

¶ Exceptie dilatorie.

Exceptien dilatorie is te vindē
wegen eñ manieren van delaeyende die
proces te doen delaieren so langhe eñ so
veel alsmē mach bi veel manierē. Eerst
salmē sien op die vdachuaerdinge. wāt
so wanneer dan dach gheassigneert niet
cōpetent en ware als voerscreuē staet in
den capitel vand' vdachuaerdinghe. so
soudemen die sake mogē delaierē eñ te
niet doen voer die reise eñ soude den ep-

scher van niews doen dachuaerden

¶ Item dat die v̄dachuaerdinghe rechtelic eñ behoerlic ghedaen si.

¶ Item dat die verdachuaerdighe behoerlike gedaen si ter plecke ende domicille bi sergeant dye des macht heeft te doen eñ dattet ghedaen si in tide eñ bi dage ghelijc alst inden capittel vandē v̄dachuaerdingen begrepen si .of anders en waert van geenre waerden ¶ Itē als den epsch bi sonð gespecificeert is

¶ Als den epsch niet ghespecificeert en is dats te wetē dat niet genoech en is te seggen Ic v̄dachuaerde v tot alle tgheent datmen v sal connen epschen ist dat den epsch niet en is gespecificeert. sulke v̄dachuaerdinge machmen dilaperen ¶ Item als tot die v̄dachuaerdinghe gheen relacie en is

¶ Item als die verdachuaerdighe ghebreect van relacie vanden doerwaerder of sergeant of bi monde of bi ghescrifte Item ten is niet ghenoech in sware saken aen den procuroer van een baroen of prelaet. mer men is schuldich te gaen ter plecke eñ beteikenen den heere of sijn domicille die dachuaerdinghe. of aen den genen die voer hem sijn.

¶ Item v̄dachuaerden voer twee commissarissen

¶ Item wanneer die verdachuaerdinghe is voer twee rechters commissarissen of andere ende die een deffailiert eñ die anð verset wort vā officie bij souuerain ofte anðs dat machmen delaperen. ¶ Item van twee heren houdende heerlichheit in eenre iurisdictien

So wanneer twee houden per indiuis eenre iurisdictie. eñ die een vanden rechters deffailliert. dan machmen dilapeeren ¶ Item van v̄dachuaerdinghe niet ghedaen ter plecke.

¶ Item so wāneer die verdachuaerdinghe in cas van erue niet gedaē en is ter plecke sonderlinge alst die reus niet en consenteert ¶ Item van v̄dachuaerdinghe te significeren anden here.

Als eenighe verdachuaerdinghe ghedaen wort eñ die here vanð plecke buyden exploitere niet daer bi gheroepē en ware of sijn bailiu of stedehouder vanden bailiu want in sulker saken soude die v̄dachuaerdinghe wesen defectijf ¶. vnde .l. meminerint cuncti

¶ Item als die cōmissie gebreckelic valt.

¶ Of die commissie ghebreckelic ware. of dat si niet en ware nae die sake of dat si inhout te v̄dachuaerden in psone daer si simpele schuldich is te wesen of dattet si bi gheboden of executorie. eñ niet en behoert te sijn dan euocatorie. of dattet is sonder cōmittimus in andere iurisdictie te executeren hoe wel dat die iurisdictie dair dat wesen soude subiect ware bi middele of te v̄dachuairdē een leenman die op sijn leen woenachtich ware om saken sijnen leen aengaende of dē toebehoren der seluer tot corter dagen dā te xv. dagen eñ dat buten octauen of eē ander geen leenman wesende buten dagē cōpetent naden stile vandē houe of vander plecke .of dat die cōmissie of mandement. ist bi mandement geen subiect in een hout dan soude menen mogen delaperen ¶ Item dat die sergeant abele si des te doene.

¶ Itē dat die sargant abele wesen sal des te doen. eñ dat hy die termen van sijnre commissien niet en excedeert Item ist dz hy niet en bescrijft onder sijn seghel of en relateert bi mōde .indient in plecken si die bi beuele gedaen wort son

der cōmissie. want niet meer en behoert te excederen die geboden. Itē of hi meer scrijft of relateert dā hi gedaen heeft daer men relacie is gheuiseert te doen het si bi minre souffissant presentacie vā partye aduerse het si bi beuelen dach vā aduijs of dach van alle te sien of dach van absēcie of dach van bedinckē het si dat die epscher niet ōstandlic en is bi der forme dye hi procedeert het si bi epschen declaracie vander sake geepschet in veruwe in nōbre in ghewicht in ponden in prise in daghen in plecke in persone in tijde. het si bi epschen die plecke te besien of bi epscē garand te dien toe het si bi ghesélscap te epschen inder sake het si bi respijt vā betalinghe of dach of tijt ouerschenen het si bi den aduocaet vand sake het si interdict of postulacio de aduocatione. of den procuroer int saite van procuracie te exerceren het si dat den epscher wil concluderen ten eynde in pertinēte ind sake eñ breeder dant behoert. eñ weder trecken wil tot conclusie pertinente of datter geproposeert si eenighe sake niet dienende ten saken of gescriften meer of vorder dā daer ghedinget ware ¶ Itē ō te epschen vertrec van beclachten of vā epsch

¶ Item te hebben die hant ghegeuē vā den liue of vanden goeden indient daer op gestelt is eer men behoert te ātwoerden totter sake ten si in cas criminele. Item tegens geuangē in and houen.

¶ Item bi ghebreke van siecten vā oorloghe van vrouwe kint dragende ten seluen daghe van vad of moed doot ten seluen dage ō dachuaert te wesen mz meer andere eñ si niet alle en comen. behoert ghedelayeert te wesen tot contumacē of dat hi proposeert affirmatiue voir negatiue Et econtra Of dilatorie bi interlocutorie. daer mē of int recht gewesen waer binnen iij. maenden alsdan soudemē hē moghen betrecken an den souuerain of hoechste rechter C. de dilationib⁹ l. quoniam plurimū erunt. Itē vā eucq̄sicie niet gedaen binnen iij. maenden.

¶ Item van eucquisicie niet gegedaen binnen iij. maenden Eñ of enige vandertugen wtlandich waren binnen vij. maenden dā behoertmen hē te betrecken aenden souuerain of hoechste rechter C. de dilationibus l. quoniā populum contra. Item soe wanneer dat proces is in rechte eñ den rechter differeert.

¶ Itē wanneer die proces staet in rechte eñ den rechter differeert die sentencie diffinitiue te geuen langer dan ij. iaer in cas ciuile eñ in cas criminele langer dan iij. iaren C. de iudicijs l. proponem nobis visis Eñ exceptie dilatorie voerf met dat gene dat subtile aduocatē sullen moghen adionsterē ende hebben mach sijn ghediffereert eñ geuarieert in proces die welcke exceptien men sal ten andden mael proposerē eñ recht gehadt op die interlocutorien die daer of comen eñ spruiten mogen en machmen veel accidencien van variacien eñ appellacien niet gecrijgen: so moetmen doen eermē coemt tot peremptorie die welc is die leste dier valt of volcht.

¶ Exceptie peremptorie.

¶ Exceptie peremptorie is een excepci die al geheel eñ al pime dē epsch aende epscher sond datter bekent of ghelochent si tot epsch. mer te antwoerden bi forme vā pemptorie. eñ daer mede te niete dē epsch vā ptye Gelijc als te pposerē betalige respijt quitācie ghifte of trāsactie of pscripcie van tijde vsucaptio surreptio inuocatio van brieuen of mrakinghe van seghel of dat den epscher nz out

fanckelic en si of dat den eysch is inepte en-
de veel ander manieren alle die neyde in
rechte. ghelijckerwijs als bi exceptie de
dol of simple die hem in veel manierē in-
genereert bi deceptie bi salonierie bi tri-
cherie of bedriechende bij obligacie on-
moghelic of teghens die openbaer sake
of tegens kercke of sake vanden outaer.
tegens recht of tegēs generale obseruā-
cie eñ costume vanden lande of in selike
manieren Item bi eyschen meer dā die
obligacie of scult de bedraghet of sake dat
niet gheloeft en si bi eyschen eer dē dach
geuallen si of in andere plecken dan mē
sculdich is of bi eyschen per andwijs ge-
lijc of tot sommige coniunctiue waer eē
sake geloeft eñ die een alleene dat wou-
de eyschen. of bi gelosten ongheghouden
of niet volbrocht of te nemen stacker ga-
rand of aduen of bi andere dan vanden
eysch nae dien den eysch gedaen te houe
te sijn ōwonnen het si per contumaci of
andēs bi interruptie van proces of bi ar-
menten van proces niet ghereliueert. of
bi beneficie van rechte aduani die welc-
ke niet en gehenghet dat vrouwen haer
moghen obligeren of ōbinden voer ye-
mant om obligacie van weesen of van
knechte familier of van furiose durende
sijnre siecten of van eygen of persone be-
dwongen bi geuanckenisse of van vrou
weū bonden metter echtscap sond aucto
riteit vā heren man of prince of vā vrou-
wen mēd echtscap om sake vā hoerre du
warie sonder beneficie vanden recht be-
lien diese daer op soude mogen kiesen of
van quittañ niet gheexcinieert of vā pe-
cune niet genōbreert of onbetaelt. of vā
cōpromis sond dach sond trouwe eñ son
der peine of van brieuen die nz in en hou
den of en begripen die sake wair ō die cō
cluderen of die gecancelleert waren vici

osen of gerateert: in somme in name dē
termen of tijden suspiciosen om segel on
bekent of niet autentique of niet executo
rie Itē bi dese exceptien moecht di v noch
behelpen tegens allen dē genen die nut-
recht ūlore u hebben antwoerde in wair-
like houen of die abel sijn in recht te sine
specialiken in eyschen het si bi eysch frus
tre of inepte die welke nz ontfanckelic en
is het si bi eysche gedaen tegens dē ker-
sten rechte of bi saken ongodlic of tegēs
god of tegens edictū vanden prince. het
si tegens brieuē prescripten van xx. iarē
in actie personele of van xxx. iaren na be
screuen recht of van xl. iaren in actie vā
ypoteque Het sibi prescriptie i cas reele.
van x. iaren tusschen dē tegenwoerdigē
of van xx. iaren tusschen den absentē het
si van brieuen of respiten vandē coninc.
dat ouer tiaer van heren datum geledē
ware het si in cas van restitucie van mi
nores of weesen na dattet iaer ouer hoer
self mondicheit geledē ware. het si tegēs
costume locale die niet prescriptelick en
ware vā vi. iaer of meer wāt daer bene-
den en sijnse niet ontfanclic. het si in cas
van vsucaptio bi min dā drie iaren wāt
andēs en waert niet ontfanclic het si in be
clacht van nieuwicheide of in denūciacie
van nieuwe iniurien of gebreke nae dat
tet iaer geleden ware die welcke daer na
niet ontfanckelic en ware. het si in pecu-
ne ongenōbreert ouer dē tijt van ij. iarē
want daer ouer en wairt niet ontfancke
lic het si in sake gheloeft bi vreese constāt
ouer naer want daer na en waert nz ont
fanckelic het si in actie de dol. ouer twee
iaren die welke daer nae niet ontfancke
lic en ware het si in actie redebitore ouer
den tijt van vi. maenden want daer nae
en waert niet ontfanckelic het si in actie
diminutijf ouer dat iaer; het si in actie

de quātiminoris of de quanti plurimi o-
uer tiaer het si van sculdeghedaen in ge
mene saken ouer xv. iaren het si in actie
de bael binnē xiiii. iaren vāden minoer
het si in cas van successie welc na bescre-
uen recht geepscht moet sijn binnen iij.
maenden eñ na casthume binnens iaers
Het si in cas van testamēt buten s iaers
want nz langer en ghedueert dye macht
vanden testamēters. Het si bi execucie
gedaen ouer tiaer gheleden Want in al
len dē voerscreuen tijden soe wie die laet
expireren eñ ouergaen en sijn daer nae
niet ontfanclic Het si van sentencie ghe
appelleert eñ niet gerelieuert in behoer-
like tijt Het si tehens ofō minoer of wee
se sondr tutoer het si tegens of met furio-
sen of crane van sinnen sonder curatoer
eñ dat die voechdie si souffissant gedaen
biden rechter of gherecht die des mach-
tich is te doen. Het si bi procuroer vā hē
te constitueren. hi en is gheconstitueert
vāden minoer of weesen bi auctoriteit vā
sinen voechdē. Het si te substitueren vā
hem eer si inder sake hebbē litiscōtestaci
Het si in cas van paps bestant of seker-
hede ghegeuen bi rechter royale wāt an
ders geen rechter en behoert die ken-
nisse Het si vanden gebannen vandē co
ninctijc want aen anđs geen rechter dā
vanden coninck en behoert die kennisse
Eñ bi die exceptien voerscreuē behoert
inrleste gheuarieert te sijn in rechte met
andere die subtijl aduocaten daer toe sal
commen adiousteren of bi brengen om te
differeren totten epsche.

¶ Item laps oft verloep van tijden.
Capittel xxxvi.

Nae bescreuen rechte vint-
men xx. manieren van laps van tidē
biden welcken trecht vā sommige hoer
actie experiert. Wanneer te houe eer dz
in enige vanden voerscreuē laps vā tij-
de hē soude laten vuallen of vlopen

¶ Van mandement gheimpetreert.

¶ Die eerste manier is dz so wā
neer men heeft een mādement geimpe-
treert vanden coninc. om een anđ te doē
dachuaerden op seker actie eñ dit māde
ment niet en si begonnen te interineren
binnens iaers. Weet datter is gheexpi-
reert eñ en sal niet gheinterineert wordē
bi euocacie noch anders eñ des ghelijcs
machmen verstaen vanden gracien eñ re
missien vanden saluegarden ꝛc. Hic est
per constitutiones parlementi ordinatū
Itē vā obligacie brieuē mz eēs te betalē

Die anderde maniere vā laps
is in brieuen van obligacie dye voer eēs
of tot een termijn sijn te betalen. het si in
obligacie personele. of in obligacie van
ypoteque dat is te weten. in obligacie p
sonele moet chdi weten dat den obligacie
brief daer op gedaen daer gheen questie
of epsch gedaen en si rechtelic voer rechē
competent binnen den tijt van xx. iaren
expireert eñ prescripte Eñ waert dat mē
daer op actie of epsch doen woude. men
en soude niet ontfangen wordē Eñ in ac
tie van ypoteque binnen den tijt van xl
iaren Mer nae regule vanden bescreuē
rechte die welke is die edelste daer hem
de wijse meest an houden Weet dat ob-
ligacie psonele gelijc voerß es niet en ex
pireert of en is prescripte dan xxx. iaren
onuergecōmē Eñ i obligacie ypotheque
xl. iarē Eñ so wāneer die voerß iaren v
ledē sijn en sal mē nz ontfanghē worden
C. de ānuali exceptiōe li. v. ad hec

Vanden weesen ondr hoer iaren

Die derde maniere van laps
es binnen welcker tijt die weese vander
sake in sijnre ionchein gheboerde daer hi
of veruallen ware soude gherelie-

neert worden na dē tijt dat hi tot sine ia-
ren gecomen ware. bi actie diemen hiet
restituci. ad inte. weet dat of den ghene
die in voechdie geweest heeft. hem vint
bedrogen in enighe saken die hi in sijnre
ionchede gedaen eñ gepasseert heeft. of
dat sijn voechden gedaen hebbē daer hi
of v̓uallen of bedrogen is. daer of mach
hi actie maken binnens iaers nae dat hi
tot sinen iaren gecomen ware eñ den ia
re gheleden en soude hi niet ontfanghen
worden. C. de in integ. restitu. minorū. l.
eo tempore. Item nae een and̓ rechte in
codē noch mach den minoer hem restitue
ren binnen iiij. iaren na dat hi tot sinen
daghen ghecomen is van tgheent daer
hi in veruallen of in sijnre minoriteit be-
droghen ware.

Item bi lancheit van tijde

Die vierde manier is bi wat
prescriptien bi houdinghe van langhen
tijde van̓ saken dair men in possessie of
is mach v̓creegen sijn in sake reele Soe
weet dat binnen den tijt van x. iaren te-
ghens den tegenwoerdighen mach pos
sessie prescriberen Eñ binnen den tijt vā
xx. iaren tegens den absenten Ende soe
wie naden voerscreuen tijt daer tegens
questie soude willen maken hi en soude
niet ontfangen worden. Dats te weten
vanden tegenwoerdigen de gene die dē
voerscreuen tijt ghewoent hadden in de
selue contree. eñ tusschen dē absent daer
den ghene die eysch intenderē soude wil
len ghewoent hadde buten die selue con
tree. Want die sijn ghehouden voer ab
sent eñ gheen andere C. de prescriptione
longi temporis. l. cum post notā ⁊ omis
sam possessionē Vanden differencie vā
den cōtree. dum in longa tēporis p̄scrip
tione. Noch moet ghi weten dat op dese
rubrike is te weten dat soe wie hem laet
prescriberen teghens enighe preuilegie
binnen den tijt van xl. iaren dats te wetē dat
men dye contrarie geuseert of gebruyct
heeft van̓ preuilegie bi den gebruere on
ghepreuilegiert teghens die preuilegie
Weet dat die preuilegie is daer in aboli
eñ te niet So ist oec hoe wel dat die ghe-
preuilegeert niet en heeft tegens hē dye
daer of ter contrarie vseert. het si bi den
tijt van xxx. iaren verliest den ghepriui-
legeert sijn preuilegie De priuilegijs de
cretali et de terra

Dev sucaptio

Die vijfte maniere is bi welc-
ken tijt actie vsucaptio hem mach soete-
ren eñ stede hebben So weet dat binnē
den tijt van iij. iaren heeft actie vsucap-
tio stede te weten in sakē mobilen so wie
die possessie den tijt vā iij. iarē tot recht-
uaerdigen tijtel heeft ghegadt. eñ na dē
drien iaren en isinen niet ontfanckelic C.
de vsucaptione et legibus sequētibus.

Van castume locale.

Die seste manier is bi welcken
tijt castume locale mach prescriberen. so
weet dat als een castume geuseert is. eñ
ghecastumeert in sommige plecken bij
den tijt van vi. iaren die welcke si conso
nanten ten bescreuen gerechte passeert.
ghelijck castume locale. C. li. iiij. ru. de
vectiga cōmissi. l. cōmissis.

Van beclachten van niewichede

Die seuende maniere is binnē
wat tijde datmen beclachte van niewic
heden doen eñ intenteren mach Te we
ten so wie hē voelt ghehindert van nieu
wichede in possessie diemen doē wil op
sinen eruen hi is sculdich te clagen met
beclachte van nieuwicheden binnens
iaers of and̓s nae den iare en soude hi hē
daer mede niet mogen beclaghen eñ en
ware niet ontfanckelic C. vti possidet l.

tundam de quo agitur.

Denunciacie van enighen nieuwen wercke

Die achste manier is binnen welker tijt denūciacie van nieuwe iniurie sculdich is gedaen te sine Soe weet dat so wye hem voelt ghehindert te sine van eenigen nieuwen iniuriee diemen tegens hem doet. eñ in sijn preiudice of achterdeel hi is sculdich eer dat werc vol maect is te comen op dat werck eñ daer bi hem roepen sekere personen als tugē eñ nemen eenen steen in sijn hant eñ seggen Dit werc datmen hier maect eñ beghint ic voele dat ic daer bij ghehindert ben eñ ick laet v weten eñ vmane v dat ghi des oflaet eñ ontmaect eñ repareert al dat ghi daer of gedaen hebt inden eersten eñ behoerlike state eñ indiē ghi des niet en doet ic protestere dattz bidē rechter die des behoert te kennen al gerepareert eñ in sinen eersten eñ behoerliken staet ghestelt sal worden ten costen perikel eñ boeten vāden genen die dit werc doet of doet maken eñ in ghetughe van dien behoert hi dē steen die hi in sijn hāt heuet te werpen int werck also verre als hi voelt dattet gherecht is Eñ dat gedaē ist dat daer nae enige werck meer gedaē wort behoert gerepareert te sijn eñ ghestelt in behoerlike state biden rechter tot vuolghe eñ beclachte vandē gene die dz werc denūcieert Eñ waert dat hi vbeyde tot dattet werc gedaen ware hi soude dat moeten doen bi beclachte of denūciacie vā nieuwen werc binnens iaers wāt buytens iaers en soudemen nz ontfangē worden C. de nou operis nūciatione et C. de no. ope. denū. l. sequātibus

Van pecune ongenombreert.

Die neghende manier is binnen wat tijt de actie van pecunie ongenombreert of onbetaelt behoert eñ schuldich is stede te hebben So suldi weten dat so wie hem soude willen beclagen van pecune die men hem schuldich ware eñ hē niet ghenombreert en ware. of datmen woude segghen dattet tot sekeren dagē te betalen ware of dattet betaelt ware eñ dē ghene diet ontfanghen soude daer teghens seide In sulker wijst en salmē nz langer beiden dan twee iaren sond actie te maken voer rechter cōpetent want so wie langer beide hi en soude niet ontfangen worden C. et si omissam hereditatē

Vreese vander doot

Die tiende maniere is binnē welcker tijt enige saken gedaen wt vreese vander doot mach eñ behoert ghereliueert te sine bi restitucie van vreese van der doot. so suldi weten ist dz yemant wt driegement eñ vreese vanď doot gedaen of vleden heeft enige saken of geloften die hem hinderlic sijn op dat hi des daer na sonď driegement eñ vreese niet en cōfirmeert of en ratifficert hi mach dz vuolgen aen den rechter binnens iaers ende daer of actie makē niet te houdē nech te volbrengen tgheent dat wt vreese eñ anxte gedaen eñ geloeft ware mer na dz iaer en soude hi nz ontfangē wordē C. de his qui vi vel metus causa gesta sunt. l. per vim vel metum mortis

Actie de dol. dat is van bedroghe

Die elfte maniere is binē wat tijde actie de dol of vā surple behoert ende mach stede hebben Soe weet dat soe wie enige contract maect onď foume vā goeder trouwe van sijn partye aduerse. a dol deceptio ende surple moet in sulke contract die hem vint ghehindert of bedrogen veruolghen eñ hem betreckē in

rechte binnē twee iaren. op dat hi de dol deceptis of surple mach gereliueert sijn Eñ ist dat hijs binnen den voerscreuen ij. iaren niet en doet hi en sal niet ontfangen worden. C. de dolo malo l. non possunt tibi obesse tēpora

¶ Actio redebitorie

¶ Die twaleste maniere is binnen welcker tijt actio redebitorie behoert eñ sculdich is gheintenteert te sijn. Hoe weet dat so wie enige saken of goedē gecoft hadde die hi nz leueren en soude mogen of niet leueren en woude ten daghe dat hijt sculdich waer te leueren. eñ die coper ōbeide nae den dach vi maenden sonder daer of eysch rechtelic te doē voir recht competent hi en soude daer na geē eysch daer of mogen doen die ontfanckelic ware noch enighe restitucie daer of hebbē C. de delic. actio l. cum proponas seruum quē apud

¶ Actio de quātiminoris

¶ Item die dertiende maniere is binnen welker tijt actio de quantiminoris stat heeft Ho weet dat soe wie enige sake gecoft hadde die naden coep ghevonden ware minre of arger dan die vercoper te kennen ghegeuen hadde Waer sculdich eñ ghehoudē daer of te doen eñ intenteren actie van restitucie rechtelic. eñ voer recht cōpetent binnens iaers eñ of hijs binnens iaers niet en dede. hi en waer daer na niet ontfanckeliken. C. de delic. actio l. cum proponas.

¶ Van iniuriosen woerden.

¶ Item die viertiende maniere is binnen welcker tijt actie van iniuriosen woerden mach of behoert gheintenteert te sine Ho weet ist dat binnēs iaers gheen beclachte gedaen en woer van iniuriosen woerden voer rechter cōpetent die actie is daer of geexpireert eñ en ware niet ontfanckelic. C. de iniu: l. si non cōuit

¶ Actie in cas van rekenige

¶ Die vijftiēde maniere is binnen welcker tijt actie van rekenighe vā den ontfangherscap van sommige ontfanckelic is Hoe weet dat in cas van rekeninge van enigen ontfangerscap dye actie nz en expireert noch en prescribeert bi ghenen tijt eñ so wie ontfanger is vā yemant hoe wel lange gebeit ware den ontfanger eñ sijn eruen souden ghehouden sijn goede rekeninghe te doen in diē gheen rekeninghe cōpetent daer of ghedaen en ware in voerleden tijden. C. li. ij. rij. de negociis gestis l. curatorē tibi.

¶ Van openbaer wercken.

¶ die sestiēde maniere is binnē welcker tijt actie van eenigen ghemenē wercke dat is inder sake gemeene mach eñ behoert geintenteert te sijn Ho weet dat indien beuolen eñ geordineert wort bijden administratoers vand stede of te lande te maken of te doen maken enigē wercke. het si in metselerie of timmerage of ander edificie op enighe erue soe behoert gemaect te sijn so vrome als om ewich te dueren Eñ dat behoert also ghedaen te sijn daer om ist gheordineert bijden factoers vanden rechte dz si wel toesien sullen den ghenen die dat werc maken. eñ specialiken die administratoers daer toe gestelt. Want waer daer enich ghebreck geuonden binnen den tijt vā rv. iaren naden wercke gedaen si warē ghehouden of horen eruen daer of goede rekeningh te doen. eñ naden vijftien iaren is die actie daer of teghens hē ghe expireert eñ gheleden C. de ope pub l. ōnibus qui cā māda fuerit pub.

¶ Dilatorie.

¶ die seuētiende maniere is binnen welker tijt die actie geintenteert per

dilatorie mach ende behoert te sijn determineert So weet dat die actie geproponeert voer recht mach eñ is sculdich gedecideert te wesen tot sentencie binnē den tide vā drie maenden. of in d ien des nz gedaen en wordt: men mach hē betrecken aen den souuerain eñ men mach daer bi al geeuoquiert wordē voerdē souuerain om die selfde deffaulte C. de dilacō. l. quoniam plīn. erunt

Vanden saken gestelt in enquisicie.

Item die achtiende maniere is: binnen welcker tijt die saken gestelt i enquisicie eñ cōmissarisen: schuldich is gheconcludeert te wesen in rechte. ende ouergebrocht te houe om te wisen tot eenen behoerlikē eynde So weet dz binnen drie maenden behoren gecōcludeert eñ ten eynde van audicie gebrocht te zijn om dat recht te horen. in dien die tugen binnens lants sijn. of datmense gecrigē mach Eñ in dien si warē buten die prouincie of lāde. weet datter binnē ses maenden behoert te wesen Eñ waren si ouer zee binnen. ix. maendē eñ niet langer C. de dilacō. l. quoniam plīn erunt

Wanneer tproces es interrupt

Die xix maniere is binnē wat tijt tproces is interrupt: so weet dat proces hāgende in waerlike houen tusschē partien. mach eñ behoert te sijn interrupt gehouden. in dien dat na enige deffault gebuert inder litiscōtestacie duolghe ordinarie Want voer die litiscōtestacie die deffaulten sijn alle geordineert eñ gheliminteert Maer na litiscōtestacie. ende dz die sake behoert te wesen in cōmissarisen iffer van enighe negligencie eñ specialiken anden eyscher. ende dat hi sijne sake niet en veruolcht eñ laet ouer lyden dye drie maenden van produrie: sonder yet te doen van productie eñ laet ouerlidē tiaer in alle te seggen. daer in mach mē merken perfecte interruptie vandē welcken men niet en sal gereliueert worden. tē sij bi detencie van geuangenisse. dat dē eyscher mach gehadt hebbē in vreemde cōtreye. twelc hi niet en heeft mogen laten weten.

Vanden querelles ofte saken hangēde in rechte.

Die xx maniere is binnē welcker tijt die saken of querellen hangende in rechte behoren gedecideert te sijne bij sentencie diffinitiue. So weet dat die sake of querelle hangēde in rechte behoert te sijn gedetermineert eñ beleyt tot sentencie in dien die sake ciuile is. binnē drie iaren Eñ is die sake criminele binnē. ij. iaren. of in dien des niet en ghebuert: so salmē moghē die sake betrecken eñ euoqueren voer den souuerain bi faulte vā goede. ten sij bi grote noodsaken vā onleden. C. de iud. l. pperandū nobis visū.

Van seruagie

Die xxi maniere is binnē welcker tijt prescriptio in seruagie stadt heeft so weet dat ghelijc dz in cas vā ppietëit x. iaer is voer den tegenwoerdighen. eñ xx. iaer voer den absenten. so hebbē oeck stede in actie vā seruage tegens den tegēwoerdigen in. xl iaren eñ. xx. iarē tegēs den absent Eñ bi sulcker tijt mach mē vercrigen prescripci van seruage op sommighe plecken of sommige lande: als wegen te hebbē over eens anders landt. sinen drop te hebbē op eens anders erue. of sijn doer ryden of doervaren C. de serui. et aqua. &c. vbi 7. l. cum talis questio

Van tide de bail.

Die xxij. manier is binnē welker tijt die bail van enighē minoer expi-

veert Soe weet dat soe wanneer die mi-
noer geleden heeft .xxiiij. iaer te vollen. hi
mach wedercomē tot sinen lande of er-
ue noch die bael en heeft daer gheen seg
gen meer op. C. de testamentarea tutel-
la. l. si tuto.

¶ Van erfteníssen sonder die scul-
de te betalen

Die xxiij maniere is binnē wel
ker tijt mē moet apprehēderen in erfnisse
dier hebben wil sonder vreese of perikel
vanden schuldē vanden doden te betalē
So weet dat so wie apprehenderē wille
enighe erue eñ successie vā yemant sonď
perikel vanden schuldē te betalē vandē
dooden wel mach hijt doen. op dz hi bin
nen eenre maent. na dattet testamēt vā-
den dode geopent sal wordē: of na dattet
hem ter kēnissen gecomē sal wesen dz de
dode gestouē is daer hi of eruē wil doet
maken inuentorie vā alle met beneficie
van rechte. die welcke behoert te wesen
binnē twee maendē daer na also sijnt. iij.
maendē tijts daer in nadē testamēt opē
ghedaen wort. of nader doot: eñ also sou
de hi sekerlic aenuaten. of apprehenderē
bi cautie te reformerē of weď te keren in
dien daer enighe schuldē geuondē wor-
den. die geapprobeert waren of worden
maer mē en soude hē nz voerder mogen
appresseren of bedwingē. dan die inuen-
torie draecht of beloopt Eñ in dient hijs
binnē der seluer tijt nz en dede en sal daer
niet ontfangen wordē bi deser forme. C.
de habenda vel adtrahēda hereditate. l.
sancimus iam duas esse

¶ Van testamenten

¶ Item die xxiiij maniere bin-
nen welker tijt dat testamēt behoert vol
daen eñ volbrocht te sijn So weet dat so
wie aenueerdt executie bi forme vā testa-
ment. hi behoertet volbracht te hebben
binnens iaers. Of in diē des niet gedaē
en wordt die erfnamen vandē testamen
toer mogent nemē eñ hebben met rech-
te mits borgen stellende dat testamēt te
volbrengen C. de fide cōmissa autentica
hi. amplius que defuncti

¶ Item soe wie met rechte in enighe
ghifte comen wil.

¶ Item die xxv maniere is bin-
nen welcker tijt muse defaut stadt heuet
so weet dat soe wie in ghifte legatarie hē
wil setten met beneficie vā muse defaut hi
is des schuldich te doē binnens iaers na
dattet testament is gheopent eñ te voer
schine gecomen. oft naden iare en soude
hi niet ontfangen wordē bi deser manie-
ren Ende also eest vandē donarien bin-
nens iaers. na dat die man doot is C. de
edic. diui. tol. zc.

¶ Van erfnisse aen te nemen

¶ Item die xxvi maniere is bin
nen welker tijt men behoert te apprehen-
deren erfnisse. of anders den here of den
sculdenaers soudent mogē aplicquierē
of aentasten mz rechte. Soe weet dz soe
wie apprehenderen wil die successie vā ye
mant als erfnamē. dz behoert hi te doen
binnē. C. dagen eñ hi en mach nz lāger
differerē na bescreuē rechte. Wāt waert
dat hi langer toefde. die here mach daer
op stellen sijn hant als an onbesettē goe
den. of die sculdenaers mogē hē te recht
betreckē. eñ begeerē dz die goedē geinuē
tariseert worden om hē luden betaelt te
worden also verre als si die sculdē deden
bliken Eñ of die erfnamen naden voer-
screuen hondert dagē quamen si en sou
den niet ontfangē wordē. mer het soude
gedaen blivē daer af gedaen ware. C. q
bona. l. possessio. Maer die callumniers

segghen. dat daer toebehoert den tijt vā een iaer eñ vijfthien daghen Eñ in dien die heere alst iaer geleden is dat aē hem niet en trecket of dat die schuldenaers nz en betreckē als voerscreuen is: soe mach die erfgename als dan comē eñ aenuatent of aprehenderent. C. de here. habēda vel attrahenda. l. licet incontinenti

Van appelleren.

Die seuentwintichste is binnen welcker tijt mē mach ende behoert te appelleren vā sentencie contrarie So weet dat mē appellerē moet ter stont alst tot sijnre kēnissen coemt. dier p̄sent ware. eñ so wie datter niet en ware: so geringhe alst totter kennisse comē soude vanden ghenen die hē soude moeten v̄croit te wesen bider voerscreuē sentencie. Eñ hi is schuldich als hi die tydinghe gehoert heeft ter stont te comē aenden gherechte eñ appelleren Eñ eest ter plecke daer hi niet comen en mach. so sal hi te minsten binnen. viij. dagen na dz die sentēcie gegeuen ware comē voer notarijs eñ daer appelleren vā dier sentencie dye tegēs hē ghegheuē ware bi sulcke gerechte in sulken houe. op sulcke sake. op sulckē dach Eñ vā dier appellacie is hij schuldich te hebben instrument op dz hi hē dair mede behelpen mach voer dē recht̄ souuerain daer hi sijn appeel behoert te relieuerē. eñ dat ghedaen sijnde. so sal hi dat ter stont doen condigen of doen signifieren dē rechter of gherechte daer hij of gheappeleert heeft bi brieuen patentes: op dz den gherechte daer hi of gheappelleert heeft niet en attempteert in enigher manierē op die sake vanden appeel. Eñ dit mach al ghescien eñ gedaen sijn bi procureur. Eñ in dien nz gedaen en wort binnē dē tijt van. viij. dagen en ware daer na nz. ontfanckelijken eñ de appellatie ware acti deserte Jta est ordinarium per cameram parlementi & sic tenetur in curijs regis.

Van appiel te relieueren.

Die achtentwintichste maniere is binnen welker tijt men mach ende is schuldich te relieueren sijn appeel So weet dat so wie gheappelleert heeft van sommige gerechte die sonder middelen resorteren int parlement: hij moet sijn appeel relieueren inden seluē parlemente binnen den tijt vā drie maenden naden apppellacie gedaen Eñ of den appeel so cordt ware gedaen voer die dagen vanden baeliuscap of senechalscap die schuldich sijn te dienen in p̄lemēt voerscreuen den ghenen aen wien den p̄lement gedaen is. in dien hi gerelieueert mach zijn van den dach cōpetent voer die presentacien int p̄lement vanden baeliuscap of seneschalscap van daer den appeel gedaen is. hi ist sculdich te doen of sijn appaellacie ware deserte Eñ is in deser ghehouden dach cōpetent. den tijt vā. xij. dagen tusschen den dach van v̄dachuaerdinge eñ tusschē den dach vā p̄sentacie inde voerscreuen perlement inden termen in dien dat tusschen parijs eñ die plecke daer de v̄dachuaerdinghe gedaen wort. hebbē soude van instancie. xl. milen. Eñ alsoe moechdi v̄staen van meer meer eñ van min min Eñ in dien den dach vā appellacie totten dage vā presentacie int parlement so cort ware. dat gheenē dach cōpetent en mochte wesen na de instructie voerscreuen. dan soude men moetē impetreren v̄dachuaerdinge vā relief?. binnen den daghe of eer in dien et ghescien mochte eñ dan soude mē die v̄dachuaerdinge doen binnē drie maenden daer an volghende. hoe wel dz den dach geuiele

veert Hoe weet dat soe wanneer die mi-
noer geleden heeft. xiiij. iaer te vollen. hi
mach wedercomē tot sinen lande of er-
ve noch die bael en heeft daer gheen seg
gen meer op. C. de testamentarea tutel
la. l. si nuto.

¶ Van erfenissen sonder die scul-
de te betalen

Die xxiij maniere is binnē wel
ker tijt mē moet apprehēderen in erfnisse
dier hebben wil sonder vreese of perikel
vanden schuldē vanden doden te betalē
So weet dat so wie apprehenderē wille
enighe erue eñ successie vā yemant sondē
perikel vanden schuldē te betalē vandē
dooden wel mach hijt doen. op dz hi bin
nen eenre maent: na dattet testamēt vā-
den dode geopent sal wordē: of na dattet
hem ter kēnissen gecomē sal wesen dz de
dode gestoruē is daer hi of eruē wil doet
maken inuentorie vā alle met beneficie
van rechte. die welcke behoert te wesen
binnē twee maendē daer na also sijnt. iij.
maendē tijts daer in nadē testamēt opē
ghedaen wort. of nader doot: eñ also sou
de hi sekerlic aenuaten. of apprehenderē
bi cautie te reformerē of wed te keren in
dien daer enighe schuldē gevondē wor-
den. die geapprobeert waren of worden
maer mē en soude hē nz voerder mogen
appresseren of bedwingē. dan die inuen-
torie draecht of beloopt Eñ in dient hijs
binnē der seluer tijt nz en dede en sal dair
niet ontfangen wordē bi deser forme. C.
de habenda vel adtrahēda hereditate. l.
sentimus iam duas esse

¶ Van testamenten

C Item die xxiiij maniere bin-
nen welker tijt dat testamēt behoert vol
daen eñ volbrocht te sijn So weet dat so
wie aenneemt executie bi forme vā testa
ment. hi behoertet volbracht te hebben
binnens iaers. Of in dien des niet gedaē
en wordt die erfnamen vandē testament
voer mogent nemē eñ hebben met rech-
te mits borgen stellende dat testamēt te
volbrengen C. de fide cōmissa autentica
li. amplius que defuncti

¶ Item soe wie met rechte in enighe
ghifte comen wil.

C Item die xxv maniere is bin-
nen welcker tijt nise defaut stadt heuet
so weet dat soe wie in ghifte legatarie hē
wil setten met beneficie vā mise defait hi
is des schuldich te doē binnens iaers na
dattet testament is gheopent eñ te voer
schine gecomen. oft naden iare en soude
hi niet ontfangen wordē bi deser manie-
ren Ende also ersi vandē donarien bin-
nens iaers. na dat die man doot is C. de
edic. diui. tol. zc.

¶ Van erfnisse aen te nemen

C Item die xxvi maniere is bin
nen welker tijt men behoert te aprehen-
deren erfnisse. of anders den here of den
sculdenaers soudent mogē aplicquierē
of aentasten mz rechte. Soe weet dz soe
wie aprehenderen wil die successie vā ye
mant als erfnamē. dz behoert hi te doen
binnē. C. dagen eñ hi en mach nz lāger
differerē na bescreuē rechte. Wāt waert
dat hi langer toefde. die here mach daer
op stellen sijn hant als an onbesettē goe
den. of die sculdenaers mogē hē te recht
betreckē. eñ begeerē dz die goedē geinuē
tariseert worden om hē luden betaelt te
worden also verre als si die sculdē deden
bliken Eñ of die erfnamen naden voer-
screuen hondert dagē quamen si en sou
den niet ontfangē wordē. mer het soude
gedaen blivē dair af gedaen ware. C. de
bona. l. possessio. Maer die calumniers

segghen.dat daer toebehoert den tijt vā een iaer eñ vijftien daghen Eñ in dien die heere alst iaer geleden is dat aē hem niet en trecket of dat die schuldenaers nz en betreckē als voerscreuen is:soe mach die erfgename als dan comē eñ aenuatent of aprehenderent. C. de here. habēda vel attrahenda. l. licet incontinenti

¶ Van appelleren.

¶ Die seuentwintichste is binnen welcker tijt mē mach ende behoert te appelleren vā sentencie contrarie So weet dat nē appellerē moet ter stont alst tot sijnre kēnissen coemt. dier p̄sent waree.eñ so wie datter niet en ware:so geringhe alst totter kennisse comē soude vanden ghenen die hē soude voelen v̓cort te wesen bider voerscreuē sentencie. Eñ hi is schuldich als hi die tydinghe gehoert heeft ter stont te comē aenden gherechte eñ appelleren Eñ eest ter plecke daer hi niet comen en mach. so sal hi te minsten binnen.viij.dagen na dz die sentēcie gegeuen ware comē voer notarijs eñ daer appelleren vandē sentencie dye tegēs hē ghegheuē ware bi sulcke gerechte in sulken houe.op sulcke sake.op sulckē dach Eñ vā dier appellacie is hij schuldich te hebben instrument.op dz hi hē daer mede behelpen mach voer dē rechtē souuerain daer hi sijn appeel behoert te relieuerē.eñ dat ghedaen sijnde.so sal hi dat ter stont doen condigen of doen significeren dē rechter of gherechte daer hij of gheappeleert heeft bi brieuen patentes:op dz den gherechte daer hi of gheappelleert heeft niet en attempteert in enigher manierē op die sake vanden appeel. Eñ dit mach al ghescien eñ gedaen sijn bi procurer.

Eñ ist dien nz gedaen en wort binnē dē tijt van.viij.dagen nu ware daer na nz ontfanckelijken eñ de appellatie ware et tie deserte Ita est ordinatū per cameram parlementi ꝛ sic tenetur in curijs regis.

¶ Van appiel te relieueren.

Die achtentwintichste maniere is binnen welker tijt men mach ende is schuldich te relieueren sijn appeel So weet dat so wie gheappelleert heeft van sommige gerechte die sond̓ middelen te souueren int parlement:hij moet sijn appeel relieueren inden seluē parlemente binnen den tijt vā drie maenden naden apppellacie gedaen Eñ of den appeel so cort ware gedaen voer die dagen vand̓ baeiliuscap of senechalscap die schuldich sijn te dienen in p̄lemēt voerscreuen den ghenen aen wien den p̄lement gedaen is.in dien hi gerelieueert mach zijn van den dach cōpetent voer die presentacien int p̄lement vanden baeiliuscap of senescalscap van daer den appeel gedaen is. hi ist sculdich te doen of sijn appaellacie ware deserte Eñ is in deser ghehouden dach cōpetent.den tijt vā.xij.dagen tusschen den dach van v̓dachuaerdinge eñ tusschē den dach vā p̄sentacie inde voerscreuen perlement v̓iden termen in dien dat tusschen parijs eñ die plecke daer de v̓dachuaerdinghe gedaen wort. hebbē soude van instancie.xl.milen. Eñ alsoe moechdi v̓staen van meer meer eñ van min min Eñ in dien den dach vā appellacie totten dage vā presentacie int parlement so cort ware. dat gheenē dach cōpetent en mochte wesen na de instructie voerscreuen.dan soude men moetē impetreren v̓dachuaerdinge vā relief̄.binnen den daghe of eer in dien ghescien mochte eñ dan soude mē die v̓dachuaerdinge doen binnē drie maenden daer an volghende.hoe wel dz den dach geuiele

buten den daghe vā baeiliuscap of sene
scalscap vā daer die partien waren. ende
dattet in dagen ware ertraordinarie. eñ
in dient anders gedaen ware. ten ware
van gheenre waerdē. eñ die appellacie
ware deserte Item of den appiel is te re
lieueren voer gerechte die assise houden
ghelijc als die rechters ropalen doē Als
den baeiliu vā vermendoys. eñ dē bael
iu vā amiens eñ sommige andere. weet
datmen relieueren moet sijn appiel bin-
nen den eerstē assise die dē rechter souue-
rayn vandē gherecht daert of gheappel-
leert is. sal sijn te houdē vā dage cōpetēt
voer die p̄sentacien vā assise. eñ en wort
tet soe niet gedaē die appellacie ware de
serte Item oft te relieuerē ware voer ge-
rechte die gheen assise en houden die ap
pellacie behoert gerelieueert te sijn bin-
nen den tijt vā .xl. dagen. eñ ten daghe
gheassigneert cōpetent oft anďs die ap-
pellacie ware deserte Eñ of den dach soe
cort ware datt gheen dach cōpetent en
mochte wesen tē dage vandē assise: so be
hoert cōmissie geimpetreert te zijn ten ier
sten datmē mach binnē dye p̄sentacien
vanden assise eñ daer op den dach assig
neren ten anderde assise daer an volgen
de. Ita videt᷑ ⁊ vtitur inde in omnibus
curijs regis per stilum et ordinacionem
curiarum secularum

Van appellacien te revoncieren

Die xxix maniere is binnē wel
ker tijt men revoncierē mach vā appel-
lacie bi hem of voer hē gedaen So weet
dat soe wye nað appellacie gedaen van
sommigen gherechten revoncieren wil
vander appellacie dat salmē mogē doē
binnen achte daghen na dat die appella
cie gedaen is naden recht van sommige
plecken Maer na beschreuen redenē het
behoert gedaen te sijne binnen thien da
ghen naden dach vander appellacie. eñ
soe wie langer vertoefde. het waer te la
te te revoncieren eñ men soude moeten
relieueren die appellacie. of daer of te ōu-
uallen. de decretali de sentencia ⁊ re iudi
cata cum inc̄ vos Eñ ghi moecht weten
dat naden wisen eñ den cōstitucien van
parlement: soe wie verbeit te appellerē
ten achsten of ten thiensten dage naden
dach van die sentencie ghegeuen. ende
daer na raet heeft ten appiel te revoncie
ren. so weet dat an die revonciacie te doē
so vele dagen sijn als aen die appellacie
soe dat hi heeft twee. viij. of twee. x. te re
voncieren vanď appellacie. dat is te we
ten twie. viij. dagen te revoncieren indē
lande daermen heeft. viij. daghen te ap
pelleren Eñ twee. x. dagen te revoncie-
ren daermen heeft te dagē. x. appellerē

Exempel op appiel.

Sentencie wordt gegeuen te-
gens mi ten saterdage. ic en was daer nyt
tegenwoerdich: eñ ic en hebbes niet eer
gheweten Eñ daer om gehadt dat te ap
pelleren. quam ic ten achstē daghe ende
appelleerde vandē rechter. de welke die
tegens mi die sentencie ghegheuen had
de. Ende voert soe verbeide ich andere
achte daghen daer na. dat waren vijfthie
ne daghen nader sentencie. Ende mij
worde gheraden te revoncieren van mi
ne appellacie Ich quam revoncieren
ten anderden achte daghen. ende ic quā
in tijts. Ende alsoe sult ghijt verstaen
van twee. x. daghen in lande daermen
vseert van thien daghen te revoncieren
ghelijc voerscreuen staet Ita fuit consul
tum per sapientes cōsiliarios plamēti
Maxime per dominū presidentem. et

plures alios dños parlamenti in cã que
vertebatur inter philippum de chãsin ex
una parte z iohãnem de campis ex altera
ra pte per quẽdam appellacionẽ emissaz
ex pte iohannis de campis

¶ Van erroer op arrest vã parlement.

¶ Die derthichste maniere is.
binnen welcker tijt erroer op arrest van
plement behoert eñ is schuldich gedaen
te sijn So weet als dat arrest vã plemẽt
niet en mach geappelleert te zijn Eñ daer
om hietmẽt arrest. Welc so gearresteert
eñ gegeuen is bi sentencie. datter gheen
appiel en behoert of en ghescie. Maer
wie hẽ daer af voelt gehindert. hi mach
binnen der tijt vã een iaer proposeren er
roer op die arrest teghens hẽ ghepronũ
cieert. ende daer op doen requeste bij ge
screfte aenden requesten vandẽ conic eñ
gheuẽ die erroer diemẽ wil ꝑposeren Eñ
of die erroer ontfanckelic is. die heerẽ vã
den requesten vandẽ conic sullẽ seynden
aenden heere vandẽ plemẽte die beger
ten eñ erroeren geformeert bi articulẽ mz
een mãdement inhoudẽde dat die reqsti
rentẽ voerscreuen erroerẽ gheuiseteert
worden eñ ontfangẽ: eñ gebodẽ vandẽ
plemente voerscreuen. dat te sien eñ ont
fangen: so dz die partien moghẽ daer op
gehoert sijn. eñ dz hof vanden plemente
sal selue dat berechtẽ Maer eer die erro
ren õtfangẽ wordẽ sal die ptie diese ꝑpose
ren wil moeten namptiseren in handẽ
vandẽ voerscreuẽ houe. C. xx. pont ten
sersten: om die boeten in dien die propo
sant vanden voerscreuẽ erroers verniele
welcke hi soude moeten betalen vã boe
ten ende costen vã partie aduerse. Per
ordinationem curie plementi sic tenetur
et cõse tuatur sine dubio.

¶ Vanden actien vanden kinderen
onder huer iaren

Die xxxi manier is binnẽ welc
ker tijt men mach doen eñ intenderẽ ac
tie tottẽ kinderẽ bliuende in huer mino
riteyt. om sake vã huer vad eñ moed Te
weten eest dat binnen der tijt van vijf ia
ren nader doot vandẽ vader oft moeder
niet gedaen en wordt. daer na en sal niet
ontfangen wordẽ C. de statu defunctoꝝ.

¶ Hier na volcht sijnen eysche for
meren te houe. ¶ Capittel. xxxvij.

Te weten hoemẽ mach vag
rieren in waerlike houen voer kẽ
nen of onkennẽ inder sake so wil ic thoe
nen hoe men mach eñ is sculdich te doẽ
sinen eysch in waerlike houe. eñ bi mon
de of bi ghescrifte. So dat so wie wil doẽ
eñ intenderen eysch tegens yemant: hij
is schuldich te doen eñ te informeren be
hoerlic. eñ den eysch moet inhoudẽ drie
saken. dats te weten maioer minoer: eñ
conclusie Maioer. ghelijc dat in cas van
delict doen intenderen eysch of supplica
cie dz also veel is. die moet hebbẽ in haer
seluen maioer gheallegeert. van rechte
castume. geboden. of edict van lande no
toerlic bewaert.

¶ Exempel

¶ Heer rechter dese N de welke
is guilswaert: is voer v bewogen tot mij
re begeerten op tghene dat waer is, dat
in uwer iurisdictien is recht eñ castume
die welcke die bescreuen recht is concor
dant of ghelijc de welke inhoudẽ eñ wil
len Eest dat yemant bi sinen wille eñ zõ
der redene wacht eñ beuecht enighe an
dere. voersien wesende vã iboden wa
penen. eñ hij hem daer op iniurieert oft
quetst tot soe groote misdaet: dat tot effu
sie van bloede ende bloetstortinghe valt
hi vervalt inden peyne eñ boeten daer

op gestelt ende geset. ende in den boeten
van partie. N. u ist dat sake dat dese ma-
ter gheproposeert. is waer dat die voer
screuen. N. van sijn onbehoerlike ende
verdoemelike wille onlanges of tot desen
daghe sond te hebben saken noch rede-
nen wel toegemaect ende verwapent met
stercken ende verboden wapenen hem
stelde in wacht met wille ende meininghe
ende voersichticheit in sulke plecke daer hi
wel wist dat ic liden soude ende gewoen-
lic was te liden mi bespronghen ende be
vochten heeft. ende geiniurieert seer on
tamelike tot effusie van bloede. daer ick
mi of houde seer grotelike geiniurieert
misdaen ende bescadicht van minen lyue
ende goeden ende tot lachtere van mi. minen
state ende van mijn eere. ende oic van mi
nen vrienden Ten si dat bij uwer goeder
iusticien daer in versien wort met rechte-
like prouisie: so eest dat ic contendere ende
concludere tot desen eynde teghens den
voerscreuen N. dat in dien hi kennen ende
belien wil dattet also is. dat hi bi u ende
uwer goeder iusticien ghecondemneert
sal worden. dat te beteren tegen u als de
heere. ende teghens mi: als partie gein-
iurieert van alsulker boeten. beteringe
ende punicien. alsoe wel eerlicken als
proffitelike Ende van declareren die self
de boeten ende conclusie nader usancie
ende costume vander plecken. Of sulke
boeten ende punicien als die discretie
vanden houen sien sal. dat tot redene ende
recht behoert. Doende eysch van allen den
costen scaden ende in interesten. in alle
dat veruolghe vander saken totten eyn-
de toe Biedende te betughen van mijn
der saken ondelf of contrarie die ghene-
gen begheeren. also veel dats ghenoech
sijn sal tot mijnre conclusie te comen en-
de te gheraken. of also veel als ic daer af
betughen mach. Alsoe hebbe ic gestelt
maioer minoer ende conclusie in eysche
Ende also moechdi weten ende verstaen
van allen anderen Soe suldi weten dat
noot is te segghen. of in sulke boeten als
den houe etc. Daer om dat soe wie sinen
eysch soe precioese doet. dat hij daer in niet
en set of en betreet die pointe: ende hij dan
properlic allen sinen eysch bi tughen niet
en gheraect. die rechter en mach daer af
niet wisen. dan na tgene dat geallegeert
of gerupcht sal wesen Noch die rechter en
mach niet voerder wisen dan partye al-
legeert. ende daer om eest van doen te seg-
ghen of alsoe veel alst hof. etc. Item
desghelijcs moetmen segghen ende re-
stringeren alsoe veel als ic betughen sal
moghen Want so wie hem vermate al-
le te betugen. of tot eysch precise ende niet
al en betughede volcomelic. na sommi-
ghe opinie ware perikel in sinen eysch ende
daer om eest expedient te segghen. of al-
so veel als ic betugen mach Item tis
oec van noode te eysschen costen. scaden.
ende interesten. Want wie sinen eysch he-
uet te formeren. ende dat niet en eysschet
hi en mach daer niet meer toe comen noch
hi en machse daer na niet eysschen of eysch
daer of doen die ontfanckelic ware.
Quia scdm allegata et probata iudicandum est

¶ Eysch op twist van iusticie in plecke daermen niet en useert van commissie.

¶ Capitel. xxxviij

Heer rechter ick hebbe dese
doen verdachuaerden voer u op dat ick
tot deser plecken. N. hebbe dye iusticie
hoghe. middele. ende laghe. soe verre
als tot myddele iusticie mach ende be-
hoert toe te horen alleen ende voer al sun-
der dat nyemant anders daer en heeft

noch en behoert te hebben enighe heer-
licheit prise clam noch arrest per indivis
noch anders Eñ daer of bin ic in goede
besit ende possessie bi mi ende mijn voir
saten. wien god genadich sij ende wien
ic represensentere in deser partie van so lan
gen tijt dat gheen memorie en is ter con
trarie ende dat ghenoech behoert te sijn
tot goede possessie eñ iuste tijtle ende tot
wete ende gesichte van eenen yegelijkẽ
of vanden ghenen diet hebben willẽ siẽ
of wetẽ Niet te min de selve. N. is hem
gheuordert bi hem. of bi ander diet hem
te dancke doen. alst waer is semblabelic
te treden op minen voerscreven lande of
heerlicheit. ende iusticie. ende hem vor-
deren. daer op te vanghen. exploitieren
of arresteren ende daer af die kennisse te
willen hebben tot mijn grote preiudicie
in dien daer in niet voersien en wort mz
rechtelike prouisie ende remedie: so con-
cludeerde ic tegens hem dat hi ten iersteẽ
bedwongen worde mi te repareren alle
tghene dat hi daer of gedaen heeft bekẽ-
nende dat hijt ghedaen heeft tot ongelijc
ende sonder dat hi daer enighe recht of sa
ke hadde dies te doen. ende oec ghecondẽ
neert te sijn daer toe teghens v te beterẽ
van wien ict houdende ben. ende die nu
schuldich sijt te bewaren: ende teghens
mi sulcke boeten of beteringhen. in dien
hi dat lijdt ende kent ghedaen te hebben
Ende eest dat hi dat onkent. soe hope ic
so veel te doen voelen ende bewisen. dat
ic sal moghen gheraken te mijnre cõclu
sien oft alsoe veel als ick bewijghen sal
moghen doende eysch vanden costen.
scaden ende interestz.

¶ Eysche op infractie van iusticie in
plecke daer men niet en vseert van com
missie.

¶ Capitel xxix.

Heer rechter ick hebbe de-
se. N. doen verdachvaerden voer
v op dat in mijn iusticie ende heerlicheit
hoghe myddel ende laghe die ick heb-
be in sulker plecke. N. daer dat ic hebbe
houe ende ghedinghe. baciliu. mannẽ.
feodalen ende sergenten. ghelijc als tot
hoghe iusticien mach ende behoert te cõ
parteren angaen eñ toebehoren. sonder
contredict hinder of letsel van yemant.
Ende wel is waer dat de voerscrevẽ N.
onlancs geuonden is in mijnre heerlic-
heit ende iusticie. ende wordt daer geuõ
den in tegenwoerdicheit vand misdaet.
doende sulcken delict eñ sake. zc. Ende
om totter seluer sake te remedieren ende
te voersien gelijc alst recht begeert ende
bewijst. mijn sergent stelde zijn hant op hẽ
eñ dede hem gebodẽ dat hij sijn lijf ghe-
vangen gheven soude om te betreren zijn
mesdaet Niet te min bi sijn õbehoerlike
ende verdomelike wille in desen stucke
bi sijnre cracht ende macht Ende puere
onghehoersaemheit rebelleerde tegens
mijnẽ sergant. ende alsoe vele dat inuri
erende hem grotelijck ende vsmadende
ende frangierende de haet vander iusti
cie die op hem bi sijnre mesdaet ghesedt
was als voerscreven is. hi ontginc ende
wechliep eñ scheide wt mijnre iurisdictiẽ
in grote esclande eñ versmadenisse van
mijn voerscreven iusticie ende in mijn p-
iudicie. Ten si dat bi v die mijn overste
sijt eñ die mi schuldich is te bewarẽ daer
in voersien wordt mz rechtelike prouisie
ende remedie. Soe concludeer ick ye
ghens hem. dat in dien hij kennen ende
liden wille die saken bouen ghescreven
hi sal die waerheit kẽnẽ ghi sult hẽ cõstrige
rẽ eñ bedwingẽ wed te comẽ eñ doẽ obe
diẽcie eñ hẽ na wed te sendẽ i minẽ houe
dair vād saks de kẽnis behoirt te wezẽ an

ghesien dz die delinquant is myn geuä-
ghen waer hi si. om recht te doen naď sa-
ke Ende in dient hijt ontkent ic biede al-
so veel. ꝛč

Epsch op twist vā seruage Ca. xl.

HEer rechter ick heb desen
doen dachuaerden voer v daer ō
dat alsoe lange tijt gheleden is. dat geen
memorie en is ter cōtrarie. Ic hebbe soe
bi mi so bi myn voersaten daer ic sake op
tle eñ iuste actie of hebbe besit eñ posses-
sie ter cause vā myn iusticie eñ heerlichz
die ic hebbe in deser plecke N. dats te we
ten te hebben serfz taillables. tot myj eñ
tot myn voerseyden iusticie vā iare te ia
re eñ te nemē eñ te exigeren ter cause vā
der voerscreuē myn heerlicheyt op een
yeghelic van myn serfz. eñ specialikē op
ten voerscreuē N sulke bede die tot ande
ren tiden eñ iarē hi of sijn voersaten nyp
hebben vredelic betaelt. eñ voldaē ē cau
se van myn recht iustitie eñ besitpropie
tarre So eest dat die voerscreuē. N. hoe
wel dat hi nz ignoreren en mach noch en
is sculdich met redene dat recht voer mi
hier bouen geallegiert. nochtans vuoer-
dert hi hem eñ wilt tegens redene voe-
deren hem te excepteren van myn voer
screuen seruage of eygendom. eñ bi loes
heit hem voldert te nemen nyeuwe ad-
uen van anderen heren. vāden welken
hi hem wil houdē ondsate tegēs redene
eñ recht vanden coninc. ende specialikē
teghens bescreuen recht. die niet en hen
get dat nyemant vā serue of eygen cōdi-
tie hem mach eximpteren sond die auc-
touteyt vā sinen heere in dier sake Ende
in dien hijt doet hi is schuldich weder ge
brocht te werden totter iurisdictie van si
nen heere van wien hi serf of eyghen is.
Ende sijn heere mach hem clamerē eñ
begheeren wes te hebben. waer hi hem
weet. eñ also betrect hi hem in grote pre
iudicie van myj des te doen. in dien byj v
die minen heere sijt daer in niet versien
en wordt met behoerlike remedien. So
concludere ic teghens den voerscreuen.
N. dat hi bi v si bedwongen ende gecō-
demneert te laten sinē lesten eñ nieuwē
aduen: eñ mi te beteren tghene dz hi daer
afghedaen heeft. eñ an mi weď te vallē
an myn heerlichz gehoudē eñ bewaert.
eñ daer toe in mynre bede daer om geor
dineert. in dien hi dz bekēt alsoe te wesen
eñ in dien hijt ontkent. ic biede alsoe veel
te doen voelen eñ bewisen: dat genoech
sijn sal om te geraken tot mynre cōclusie.
of also veel als ic betugen mach doende
epsch van costen. ꝛč.

Epsch op twist van simpel besitē
plecke daer mē niet en vseert vā cōmissie
Capitel. xli.

HEer rechter ic hebbe desē
N. doē verdachuaerden op dat
bi mi eñ minen voeruaďs daer
ic sake tijtle eñ iuste actie of hebbe: in be-
sit eñ possessie vredelic bē eñ hebbe ghe-
weest bi so lange iarē. dz geen memorie
en is ter cōtrarie of so lange dattet mach
eñ sculdich is ghenoech te wesen goede
possessie vercregē te hebbē eñ te houden
ten ghesichte eñ wete vā allē den ghenē
die des hebben willen sien of weten. eñ
specialiken vanden voerscreuē N. te ne-
men tontfangen eñ te hebben alle iaer
te deser tijt ꝛč. op sulche lande eñ erue dz
die voerscreuen N. hout. gebruyct. ende
possesseert hondert schellinghe tsjens ofte
iaerlicse rente. of sulcke sculdē. ꝛč. dattet
mach wesen sake op allen seruagien die
men op eens anders erue hebbē mach.
Eñ hoe wel dz de voerscreuen. N. heeft

nieuwichwerten iare eñ tiden mi betaelt
binnen mijnre tijt eñ minen voersaters
daer ic sake of hebbe in deser saken N iet
tenmin hi heeft zeder desen tijt wederseyt
te bet alen onrechtelic tot groten onghe
lijc eñ sonder reden of sake. tot mijn gro
te scade ende achterdeel. Ten si dat bij u
daer in voersien wordt bi remedie vã iu
sticie: so segghe ick eñ concludere tegens
den voerscreuẽ. N. indien hi bekennen
wil die saken bi mi gheproposeert waer
achtich wesende. dat hi die waerheit kẽ
nen sal: ende sal bi u gecondemneert eñ
bedwonghen worden mi van nu voert
aen te voldoen eñ betalen mijn voerscre
uen renten met alle dẽ achtersalle daer
bi gheuallẽ eñ opgelopen. die selue ren
te wech te bekennẽ eñ te belien mi schul
dich te wesen. eñ op suicke plecke of erue
daer toe obligieren eñ ypotequierẽ grõ
delic. eñ mijn saisine of besit daer op ver
lien waerachtich wesende eñ tot iuste ty
tle tot ewigen dagen. voer mi. minen er
uen of sake vã mi hebbende Eñ in dien
hi dat ontkent of wederseyt. ick biede so
vele te betugen. dat ic hope te gheraken
tot mijn voerscreuen cõclusie of also ve
le als ic betugen sal mogẽ doende eysch
vanden costen. ꝛc.

¶ Eysch op nieuwichede daermen niet en vseert van commissie

¶ Capittel .xlij.

HEer rechter ic hebbe voer
u doen dachuaerden. N. op dz bi
mi ende mijn voersaten daer ic sake tijt
le eñ rechte acie of hebbe te declarerẽ eñ
te bewijsen in tide ende ter plecken in di
en van node si. in goedẽ besit eñ posses
sie ben: van so langen tijt. dat gheen me
morie ter contrarie en is. ende dat ghe
noech is ende behoert te wesen tot goe
den possessie vercreghen te hebbẽ ende
te houdẽ Ende aengesien dat ic ben een
man adele eñ waerdich tot allen rechte
van possessie ende besit te vercrigen. eñ
biden laetsten iaren ende biden terminẽ
te nemen tontfanghen ende te hebben
bi mi of biden ghenen die van mi sake of
macht gehadt hebbẽ: de welke ic gehad
ende wil hebben voer goet ende vã wer
den. op sulke plecke dat die voerscreuen
N nu ter tijt hout sulken rente. of sulken
wechlidinghe of terraige of redeuante.
Eñ van des te nemen ende tontfangen
ten tiden ende terminẽ ghecaraschuniert
hebbe lop ende gepossesseert bi mi eñ bi
den ghenen die sake vã mi gehadt heb
ben tot ghesichte ende wete van allẽ dẽ
ghenen diet hebbẽ willen sien of weten
ende specialiken vanden voerscreuẽ. N.
die nu ter tijt daer in set twist eñ gescil tot
groot onghelijc ende sonder sake onbe
hoerlic ende van nieus. Ten si dat bij u
daer in voersien wordt bij remedie van
rechte. protesterende. of ick in enichsins
gheseyt of [illegible] hebbe sake die roerẽ
of aengaen math proprieteit. dz en is an
ders niet dan alleen om te cõforterẽ mij
besit So concludere ic: dat in diẽ hi bekẽ
nẽ will die sake bi mi geproposeert waer
achtich wesende dz bi u geseit eñ ghewe
sen si voer recht. dat hi mz ongelijc ende
quade cause was eñ is geopposeert. eñ dz
ic mz goede eñ iuste cause gesclaecht heb
be. Ende dat die hant vã iustitie of recht
die bider voerscreuẽ oppositie gestelt eñ
ghelet is op die sake contẽciose: of ghetõ
gen ende te weten gedaẽ si tot minen pro
fite Ende of mẽ procs daer af soude moe
ten doen. dat mi die recreancie ghedaen
ende ghewesen si met possidere eñ princi
pael doende alle cõclusiẽ dienẽde eñ perti
nente tot beclachte vã nieuwichede doẽ

epischen. eñ behoren toe te hoein met cõ-
dēnnacie vanden costen

Eysch op twijst ende gheschil vā pro-
prieteyt. Capitel. xliij.

Heer rechter ic hebbe doen
hijdachuaerdē voer u dese. N. op
tghene dat ic segghe eñ proposere. dz wi
len adam de vos mijn vad in sijn leuen
de liue heeft ghehoudē lon. eñ possesseer
de sekerlic een seker plecke eñ woenstadt
ghehieten die woenstede vandē bossche.
gelegen inder prochien ꝛc. Eñ tot welc
ker woenstede behoerde eñ behoert vā
landen eñ renten ꝛc Eñ daer in hadde de
voerscreuen mine vader alle recht van
heerlichede ende van ꝓprieteyt. eñ was
in hulde eñ hōmaige vā heere in goede
besit eñ possessie. ghelijc als vā sijn pro-
per sake hem gecomen eñ geuallē bi sijn
re legitime eñ natuerlic successie. eñ he-
uet daer of ghehadt die besit eñ possessie
sijn leuen lanc rustelic eñ vredelijc. ende
daer in woendt allijnich: sonder dz hi hē of bi
yemant vā hem sake hebbende. enighe
sake gedaen si. waer bi dat hi of sijnen er-
uen mochten of behoerdē gheen te heb-
ben recht vā ꝓprieteit. eñ alsoe si dat bi ge
nerale custume. daer de doden erft den
leuenden nader doot vā mijne vad voer
screuē: op mi als sijn recht oer eñ oudste
kint alleen. eñ voer al succedeerde quam
eñ erfde den voerscreuen woenstede. lā-
de eñ toebehoren Eñ dat ic daer bi bē eñ
behoer te wesen vā alle in goede possessi.
Eñ hebbe eñ behoer te hebbē alle recht
vā ꝓprieteit ten sake voerscreuen eñ sond
dat ic hē dede enighe sake waer bi dat ic
daer of verureemt oft verworpen mach
sijn. of behoer te wesen. Niet te min die
selue. N. sonder sake of tijtle redelike. es
hem geordineert ende geset inden voerscre

uen huys woenstede lande eñ toebeho-
ren. ende occupeert. heffet ende explop-
tiert die profiten ende emolumentē wed
seyt eñ becommert: dat ick nieten mach
daer in beuken noch possesseren mijn gro
ten onghelijc ende sonder sake. ende he-
uet alsoe ghedaen bi seker iaren in mijn
grote preiudicie hinder eñ scade Eñ ver-
duysterende ende becōmerende dz recht
van mijnre proprieteit ende successie na-
tuerele Ten si dat bi u daer in versien eñ
ghere mediert si bij faite ende remedie
van recht ende iusticie So maec ic mijn
conclusie tegens den voerscreuē. N. dat
bi uwer goeder sentencien si ghesept ende
determineert die voerseyde woenstadt
lande ende toebehoren: welc bliuen eñ
behoren sal aen my. als aenden rechten
erfgher ende possessoer. ende dair in heb
ben alle recht van proprieteit als tot mijn
goede erue alleen ende voer al. ende dat
hi si uutgesloten ende verstekē geheelic
sonder daer aen te hebben recht. tijtle. sa
ke. of actie eghene. eñ oec dat hi bedwō
gen si weder te gheuen ende te restitue-
ren alle die profiten ende emolumenten
daer af ghecomen ende ghevallen ende
dat bi goede regule ende regiment daer
of mochte of behoerde te comen. of ghe-
comen wesen ende ghedaelt tot iuste esti
macie de quantipluri. Eñ dat hāgende
alle dat proces daer om gedaē eñ te doē
souden moghen comen eñ vallen bi zij.
te vorchōmere occupacie si verstekē vā
allen besit ende possessie daer op vertre-
gen als qualic vercreghen: in dien daer
eenighe waren. als sonder sake. tijtle te
dene noch actie die hē waerdich si of wer
dich mach sijn eñ my alle gekeert te sijn
tot pure ende rein delucie of onsuiuinge
ende daer toe gecondemneert te sijn inde
costen ende interesten. ꝛc. biedēde te bewi

gen. eñ maken protestacie vã desen tegẽ woerdigen epsche in dien daer cõtredict ondieue of gheoposeert si. dat volcomelijker te declareren. corrigeren. vermeeren eñ diminueren in dien vã node si eñ bij gescrifte doen eñ ouer gheuẽ het si bi maniere van libelle. ofte anders. Protesterẽde noch dit alle te doen proposeren. seggen maintenerẽ. het si bi monde of bi gescrifte gelijc in sulker sake behoert eñ schuldich is gedaen te sijne na ons stijle. of gemeyn obseruancie vandẽ houe mijn ontbouden behaluẽ totten einde

¶ Hier na volcht vandẽ epschen int speciale

¶ Capittel. xliiij.

Nu dat ick ghetoent hebbe vanden epschẽ eñ verwerẽ int generale So wil ic seggẽ eñ thoenen daer af in speciale Eñ eerst beginnẽ in cas vã simpele besit die sulcke is Waert dat yemant die enighe twiste of becõmeringe stelde in possessie vã andere. ende die gene die des becommert daer of heeft ghebruyct ende ghepossesseert den tijt van een iaer of meer. eñ de ghene die hẽ hout voer ghehindert. remedie vã rechte hebbẽ wil. hi behoert eñ is sculdich beclachte te doen aen den rechtẽ. daer of die sake contenciose gehouden is eñ doen den detentoer verdachuaerden eñ doen comẽ voer hem het si bi cõmissie. of bi gebode van monde. na dat die custume vander plechẽ is tot sulkẽ eñ so behoerlikẽ dage als in cas reale mach eñ is schuldich toe te horen Ende dat ghedaen. sinen epsch open te doen van simpel besit tegens dẽ detentoer in deser forme

¶ Van simpel saisine of besit. eñ vã ydel besit. ¶ Capittel. xlv.

Simpele besit is te ghebruken vander saken sonsiere of grondelic bij thien iaren tusschen den thyen iaren tusschen den teghenwoerdighen: ende twintich iaren tegens den absenten na bescreuen recht eñ na die castumẽ eenẽtwintich iaer Ende nochtans so wie tgebruyck gehadt heuet vander saken sonsiere langer dan een iaer ende men hem wil becommeren of beletten rechtelijck weet dat hi dan van besit daer in geuonden wordt ghebruken sal duerende dye proces: ende also langhe als recht hem daer af vertieken sal. Maer so wie dẽ tijt van prescript tbesit ghehadt heeft. gelijc als vandẽ voerscreuen tiden. ende specialiken van eenentwintich iaren naden castumiers heeft hi ghebruyct sulkẽ tijt te iuste tijtle: gelijc als vã ghifte of emptie of successie Hi heeft iuste actie vã simpele besit. ende en behoert daer af niet vertieken te worden. ¶ Item ydel besit is te ghebruyken vander sake sonder niet rechte daer in ghesette wesen. ende sonder ghescrifte te hebben. als die sommighe segghen souden teghens een andere. Het belieft mi dat ghi hebben sult dit besit van desen huyse. ende hem daer of den sloetelen gheuen of die assinaire van andere proprietept. ¶. de contrahen. emptio. l. non predicto Een epsch in simpel besit suldi vinden die manier op dye rubriche ende capittel van. xl. opte twist van seruaige. Want anders niet en is simpel besit dan twist in seruitute onbetaelt: ghelijc als sijn twij ende andere taillies schuldich wesende. ende wegen geacastumiert Ende weet dat niet teghenstaende den epsch van partye aduerse in dien den detentoer teghens den epsch wil segghen hangende die proces. hi selue ghebruyken vander sake contenciose eñ die redẽ is daer om dat hi in possessie

gheuonden wort vanđ sake contenciose· bi een iaer of meer en is hi niet schuldich noch en mach ůsteken worden om geen saken die partye segghē soude voer ken-nis vander sake. eñ bi sentencie daer op ghegheuen. eñ en valt daer gheen recre-ancie noch establissement dā alle tot een reyse: dat by sentencie diffinitiue daer op geordineert si. partien ghehoert daer op in alle forme van proces ordinarie in sulcker sake. eñ behoert die beclachte ge-daen te wesen bi cōmissie. bi gescrifte die sake inhout Eñ daer om wil ic v thoenē bi exemple die forme dat te doen by ma-niere de formulaire

Commissie van simpel besit

Capittel. xlvi.

Kristram vandē bossche rid-der eñ rade vandē coninc here de sanechon eñ van rinceuael baeliu van vermondois. den eersten sergant vandē coninc inden voerscreuē baeliuscap. die daer op versocht sal worden: saluyt. van der side van ian van forest ons te kēnen ghegheuen beclagende: hoe dat bi hem eñ sinen voersaten daer hi sake af heeft heeft gheweest in goede possessie eñ be-sit van geleden tijt te hebben wech en-de ridinge doer den lande eñ velde van colart du viuier Eñ van dier possessie eñ besit heft den seluē beclagēde eñ zijn voer-saten gebruyct eñ geuseert vredelijke in voerleden tiden. ende tot onlancs tot ge-sichte eñ wete van allē den ghenen diet hebben willē weten of sien. voer hē sijn volc of ghesinne te gaen te comē te voet ende te paerde: met wagenē of m; karrē eñ in alle andere maniere soe veel eñ tot allen tiden. als hem des ghelieft eñ van node ghewe eest heeft in des vserende eñ possiderende bi so lange tijt dz gheen me-morie ter contrari en is. of ten minstē bij so langhe tijt datter mach eñ schuldich is ghenoech te wesen tot goede possessie v̀-cregen te hebbē. eñ te houden tot waer-achtighe eñ iuste tijtle te declareren in ti-de ende ter plecke in dien t [illegible] si. Niet te min die selue ian du viuier bi zijn onbehoerlike wille in deser sake bi hem of bi sinen gebode heeft den voerscreuen wech of wegen also becōmert op gedol-ven eñ ghestopt. dat menē daer niet gaen noch riden en mach te perde noch te voe-te. Eñ dat meer is: hē vordert daer op te planten ghe boemtē eñ tuinnghē: op dz daer ghenē wech nēmermeer en si in die en hijt benemē mocht. eñ daer toe mede quade woerdē eñ faite dz wederseyt en-de ůbiet daert hem mogelijc is. so dat bi sijnre becōmeringe van woerdē eñ faits men daer nz en mach gaen noch varen die welcke is tot grotē hinder preiudicie eñ scade vandē voerscreuē beclagenden hem belettende eñ becōmerende in sijn voerscreuē possessie eñ besit. onbehoerli-ke eñ sonđ sake als hi seyt. biddende dat wi daer in voersien willē met behoerli-ke remedie Daer om eest dz wi v beuelē eñ ontbiedē in dien noot si. dz ghe appel-leert den ghenē diemē schuldich is te ap-pellerē op die plecke cōtenciose. in dien t v blijct also wesende als voerscreuen is. ghi hout eñ bewaert die selue clagende in sijn voerscreuen possessie eñ besit. eñ daer af hem doen eñ laten besitten. ende vseren vredelike afnemende den twist eñ becōmeringe daer in gedaen of ghestelt tegens den voerscreuen vandē forest. eñ in cas van refuz. contredicte of opposicie gheeft eñ bereykent den refusant eñ op-posant dach behoerlic voer ons of onsen stadthouder in des conincs hof tot sinte quintin om te procederē eñ voert te gaē

int die voerscreuen oppositie refu͡z. ende wedseggen circumstances eñ toebehoren eñ voert alst behoren sal Certificerende ten dage daer op geassigneert bi uwē bescriuen van alle tgheent dat ghi daer of ghedaen eñ ghevonden hebt Eñ des te doen geuen wij v volle macht ontbiedē eñ beuelen allen ondsaten vanden conic bidden eñ begheren in allen anderen dz si v of uwen deputeerden dit doende helpen eñ obedieren naersteli͡c ghegheuen onder onsen segel ꝛc. So moechdi wetē. dat in deser cōmissi behoert te hebben oppositie. Ghelijc alst bliken mach inden inhouden bouen gescreuen want andˢ en waerse niet gheiustificert of rechtuaerdicht want in verlachte van sijnre saken en is niemant te gelouen. Want of partie woude opposeren die opposant soude bliuen possessoer ter tijt toe eñ duerende die proces eñ dat hi daer wt rechtelikē gesteken ware om des wille dattet questie is van simpel besit eñ niet van nieuwicheden want alsdan soude in cas vā oppositie die sake contenciose genomen eñ gestelt worden in handen van iusticien. tot dat die partie gehoert die recreancie geseit ware dē ghene die de claerste recht hebben soude. Mer in deser materie en behoert niet ghesetet te sine in handen vā iusticie noch recreancie dan aen den ghene die possessoer geuonden wort Want bi die nature vander sake hē toe behoert tot indecisie ende pleite metter proue dē possessoer na bescreuen recht. Possideo quia possideo

¶ Hier na volcht hoemen formeren ende articuleren sal sinen epsch bi gescrifte.

Capittel xlvij.

Nae dien dat ic getoent hebbe die manier van doen eñ formeren sinen epsch bi monde in waerlike houen. Hoe wil ic tonen hoe datmen des mach eñ is schuldich te doen eñ articuleren bi ghescrifte de welcke is eē die notabelste sake eñ practikelicste of constelicste vander aduocacie. So moechdi eñ sult wetē Dat bi drie manieren mach sijn gheordineert sinen epsch te articuleren bi gescrifte dats te weten bi manier vā memorie. bi intendit eñ bi faiten contrarien

¶ Bi maniere van memorie

¶ Item bi maniere van memorie: gelijc als inden epsch gedaen bijden epscher eñ in die vˀweringe vanden verwerer gheen faiten cōtrarien en sijn met men mach hē bedraghen van rechte eñ in discrecie vanden rechter Alsdan en behoefmen niet te articuleren dā bi maniere van memorie. dat is te segghen inder waerheit te vˀstaen dat gheen noot en is om te declareren dat recht van twij te examineren enigen tugen Want mogen gedaen wesen die scrifturen alleen

¶ Bi intendit

¶ Item per intendit is so wanneer den epsch sulc is dat partie vˀwerēde ontkent alle die faiten gheproposeert bijden epscher dā machmen eñ moet articuleren den epsch bi forme van intēdit Eñ en behoeft daer geen antwoerde vā partie aduerse. want daer en behoert te wesen niet dan een litiscōtestacie die welke behoert ioncte eñ vereenicht te wezē ten articulen vanden epscher Eñ ick sal hier naemaels segghen wattet is van litiscontestacie Eñ ten is gheen doen in deser saken of partie te horen eenighen tughen dan van der siden vanden epscher

¶ Bi faiten contrarien.

¶ Item ende bi faiten contrarien is wanneer dat die een partie of dan

dere proposeren of allegierẽ in sinẽ eysch
faiten positijf eñ contrarien deen vã dã-
dere eñ dat sijt setten in faiten diemẽ hier
faiten contrarien om dat elc vanden par
tien biet sijn saken te proberen. Eñ dan
moet elc vanden partijen articuleren si-
nen eysch ten eynde gedinget. eñ makẽ
articulen positijf dats te seggen te expri-
merẽ sine maioer sijn minoer eñ sijn cõ-
clusie gelijc als ic v hier bouẽ hebbe ge-
toent eñ daer behoert te wesen respõsijf.
dats te weten articulen die antwoerden
ten positijf van partije aduerse. eñ diese
te niete doen eñ ondoen. eñ dit hiet men
faite contrarie So suldi wetẽ daer op. dz
int scriuen den eyscher behoert eerst te ar
ticuleren die conclusie vã sinen eysch bij
forme van intendit eñ daer in v kiesen al
le die eynden daer hi toe comen of comẽ
deren wil. want anders die articulen dier
na volchden souden ghetreckent sijn. eñ
en souden niet ontfangen worden eñ dã
articuleren sinen eysch. eñ hem funderẽ
van enige maioer van recht of vã castu-
me die tot sijn sake dienende ware. ende
die begerende si sijn conclusie. Eñ men
behoert te doen die cortste articulen die-
men doen mach Wãt attedieuse sake is
van so langhe articulen: so wel voer den
rechter als voer den tughen Eñ elc arti
cule behoert in hem seluen te conclude-
ren sijn substancie of anders en waer hi
niet wel ghefundeert noch gearticuleert
eñ sijn positijf gedaen eñ geconcludeert
in hem seluen so wel bi hẽ als na tgeent
datter na volgen sal die eynden eñ cõclu
sien sullen hem schuldich sijn ghewesen
te worden Daer na behoert te volghen
die responsijf die sculdich sijn te antwoer
den tot elcken vanden articulen positijf
vã partie aduerse eñ die te destrueren eñ
te niet te doẽ in alle. het si bi argumentẽ
van faiten het si bi argumenten van cas
tume of bi argumenten van rechte. en-
de also procederen totten tween lestẽ ar-
ticulen toe. die gemeenlic ghesel sijn int
eynde van allen articulen Dats te wetẽ
die sakẽ bi mi geproposeert sijn warach
tich claer ende notoires. eñ heeft partije
aduerse ope bekent eñ beleden warach-
tich wesende in als of eens deels etc. en-
de en behoren niet gelatẽ te sine hoe wel
dattet dunct datse gemeen sijn Wãt het
is dicwil gesien dat partije proposant bi
ghetugen die twee articulen of een van
dien gheraect heuet sijn conclusie soe en
behoert oeck niet vergheten te sine te set
ten in articulen concluderende als bouẽ
biedende te betughen van minen saken
&c. eñ ontkẽnende die faiten van partije
aduerse die ontfanclick eñ hinderlic mo-
ghen sijn teghens den minen tottẽ welc
ken ic niet en hadde so volcomelic geant
woert datse gheheel eñ al mochten ghe-
destrueert eñ ghecancellert sijn. Want
ic hebbe ghesien verliesen sake om dz in
dien articulen niet en ware int eynde ont
kent die faiten hinderlic van partije ad-
uerse etcetera

Hier na volcht hoe men articulerẽ sal
inden eysch responsiue ten eynden ende
conclusien contrarien.

Capitel xlviij.

Op dat bi v mijn heren ope
mannen iugierende inden houe
vanden casteel inder castelrie van mo
taigne op die schelt ghesen eñ ghewesen
si voer recht eñ tot profijte vã hoghe eñ
mogẽde here mijn here vã conchi. graue
van soisson here ende bewarer vã wegẽ
des coninics vãden casteel castelerie iusti

die eñ heerlicheit vã montaigne met sijn
toebehoren tot die promocie eñ v̇maniu
ghe vã sinen baeliu ter seluer plecke ter
cause vãder officie Tegẽs edele mijñ he
re alard die hem seit here van loccron rid
der Dat die voerscreuen van loccron on
wijslick eñ in bedrieghe vand̃ iusticie te
gens eñ in preiudicie vãder plecke hem
is ghevordert onlanchs eñ ond̃ decsele vã
der iusticie die hi seit te hebben indẽ voer
screuen lande vã loccron te v̇coepen . of te
v̇haesten bi erploit van iusticie eñ heer
licheit een husinghe eñ erue ghelegħen
in die selue heerlicheit van loccron aen ne
men noch aen hem attribuerẽ in die sel
ue heerlicheit sulke noch so hoge iusticie
noch kennisse bi hem noch bi enigẽ rech
ter die hi heeft . noch en behoert te hebbẽ
in die selue heerlicheit . noch berlachten.
bestellingen. verbuerten . peinen ghiftẽ
noch seruice of diensten van here ontfan
ghe bi fautte van contracten noch and̃s.
hoe wel dattet ware tusschen sinen ond̃
saten noch specialiken van andere. daer
hi gheen houe of kennisse sculdich en is
ofte houden Noch oec in die voerscreuẽ
heerlicheit te hebben and̃s gheen iustici
e of heerlicheit dã iusticie fonsiere . die nz
en henghet noch en behoert dat te doen
noch te hebbẽ na die castume notore vã
den lande Eñ in also veel als hi hem voe
der gheuordert eñ gesterct is bi hem en
de niemant anders in sinen name van
meer noch ander iusticie eñ heerlichz ne
men noch hebben dan tegens den voer
screuen here vã conchi als sinen here in
den name als bouẽ. bi sijn bedrieghe he
uet verboert alle die voerscreuen heerlic
heit van loccron. of sulke iusticie eñ heer
licheit fonsiere of and̃ die hi seit te hebbẽ
als ghecõfisquiert eñ gheappelicquiert
anden demaine eñ heerlichz vandẽ voer
screuen casteel vã montaigne. eñ si ende
mach sijn gheconsolideert ter tafel propri
eteit van die selue hoghe iusticie ghelijc
sake gecomen eñ geuallen was ander voer
screuen hoghe heerlicheyt als voer ver
boert van bedriege van rechte : teghens
sijn gherechte here van wien hi hout eñ
sculdich is te houden die voerscreuẽ heer
licheit van loccron Eñ of hi dat voerscre
uen lant niet en had v̇boert noch also is
dat hy v̇boert sal hebben alle die iusticie
eñ heerlicheyt . die welke hi had de ende
mochte hebben eñ dat hi se niet en hout
dan simpelic als gaste eñ ondersate van
den voerscreuen here vã montaigne Eñ
of des niet dat hi gecondemneert si indẽ
boeten van xl. ponden paresijs aenghe
sien dat hi edel is eñ des ghelijcs dat die
materie contenciose des eyschet of in sul
ke boeten of v̇boerteñ als ten discrecie vã
den houe be [illegible] voerscreuen heeren
rechters in deser sake geuonden sal wor
den de voerscreuen here van loccron mis
daen te hebben eñ dat des rechters hant
daer om ghesetop voerscreuen lant vã loccron
eñ op die iusticie eñ heerlicheit derseluer
om den bedrach bouen gescreuen . hout
eñ waerdich si tot in d̃ [illegible] ter cõser
uacie van rechte der sake contenciose. eñ
of ghi in enigher manieren sein dat se wa
re of behoerde te sijn ghegheuẽ ter begeer
ten vanden voerscreuen here vã loccron.
dat dat niet en si anders dan bi mannen
van relacacie of recreancie sonder meer :
si den voerscreuen baeliu indẽ name vã
wien hi procedeert tegens den voerscre
uen van loccron tot alle sinen epruden eñ
conclusien fatten eñ proposten bi hẽ in
deser sake ghehouden eñ gheproposeert
wel ontfanclic hebbẽ iuste sake titel en
de warachtighe actie dus te doen ende te
eyschen eñ dat niet en si waerdich aendẽ

voerscreuen van locron exceptie noch v̄
weringhe bi hem ghedaen. noch geseit
ter contrarie mer daer of volcomelic ver
uallen. En̄ om te comenen̄ te geraken
ten saiten en̄ conclusien voers̄. of sulcke
als met redene behoorē sal ten discretie vā
den houe seit en̄ proposeert die selue bael
iu inden name voerscreuen die saiten sa-
ken en̄ redenen hier na volgende protes-
terende volcomeliker seggen en̄ v̄claren̄.
indient noot si. begerende daer op recht
en̄ bi regule mits condemnacie vanden
costen scaden en̄ interessen ghedaen of te
doen inden v̄uolghe vāder sake ten eyn
de toe Eerst is waer dat die voerscreuen
here van conchi ter cause vand̄ bewaer
nisse hem gecōmitteert en̄ gheordineert
biden coninc vandē casteel castelerie lan
de iusticie heerlicheit en̄ toe behoren van
mortaigne de welke den coninck toe be-
hoert ghelijc als sijn demaine en̄ coninc
rijc So ist dat inden voers̄ lande dē voir
screuen van conchi toe behoert alle iusti
cie en̄ heerlicheit en̄ niemāt anders. uutge
seit die cas van ressort toebehorende den
coninc of sinē cōmissarissen en̄ officiers.
Item totten welken castele vā mortaig-
ne houe is van gedinge en̄ dingedagen
prefix en̄ determineert openbaerlic ghe
houden en̄ bewaert van xv. daghen te
xv. dagen en̄ heeft die selue houe ressort
en̄ kennisse van alle die voers̄ lande vā
mortaigne also v̄re als totter iusticie ma
nierlic behoert en̄ mach behoren. Item
en̄ inden seluen houe sijn sommige ende
veel edele tēnemens so wel in ghenoten
als in edelen leenen en̄ hōmages alle ge
houden en̄ kerende ten seluen houen vā
den voerscreuen casteel in hulde in pach
te bi monde of bi handen aenden voers̄
here van mortaigne. als aen horen wa
rachtigen en̄ gherechtigen here

Item tusschen welken tēnemens leenē
en̄ ghenoten voerscreuē. die voerscreuē
van locron hout in trou en̄ in hulde van
den voerscreuē casteel en̄ heerlicheyt vā
mortaigne inden name als bouen. dye
voerscreuen lande vā locron dalēde vā-
den voerscreuen casteel sonder middele.
Item in welke lant ende leen vā locron
wel mach sijn dat de voerscreuen van lo
cron heeft of gehadt heeft iusticie fonsie-
re. bijden welken bi sine hostes cotiers
of inwonende daer bi of ghemaect heeft
of macte iugien hi heuet of hadde iusti
cie fonsiere die niet en begrijpt enige kē-
nisse dan vanden desines of aimes van-
den landen en̄ eruen ghehouden vandē
voerscreuen lande van locron ende hem
te doen betalen of sinen hostes houden-
de renten ghelijc als tot casnime vā grō
delike iusticie mach. en̄ niet meer noch
anders
Item dat die voerscreuen saken ghepro-
poseert warachtich sijn ende notoires en̄
dat den voerscreuen van locron niet en
mach noch schuldich en is te ignoreren
noch per consequent attribueren. noch
aentrecken tot hem die iusticie ende heer
licheit van sinen gherechten here. Wel
is waer dat die voerscreuen van locron
onder dersel en̄ v ecuwe van grondelike
iusticie die hebbē mach ter seluer plecke
in bedrieghe vāder seluer iusticie aen ne-
mende die iusticie recht ende heerlicheit
vā sinen gherechten here daer hi dz voir
screuen lant van locron in trou en̄ in hul
de of hout is hi hem geweert en̄ onder
wonden te vercopen of doen vercopē of
verhaelsen voer simpele gelofte vā scul
de een seker husinghe en̄ erue ghelegen
inden voerscreuen ambocht van locron
die welke toe behoerde colart pottier

¶ Item dat heeft hi onwettelic ende onbe
hoerlic ghedaen. en doen doen bi hē sijn
hostes of cotiers welc hi niet schuldich
en was noch en behoerde te doen ter be-
gheerten vā eenen gehieten ian de bain
hout sonder dat hi dede bliken dat hē bij
sinen souuerain of ouerste geaccordeert
of geoctroyeert was dat te mogen doen
noch dattet hem onthoden was Welke
vercopinghe beliep ter somme tot van
xxx. ponden of daer omtrent Item noch
is bi hem daer na geuoordert die voersey
de huisinghe en erue den coper daer in te
vestigen en te eruen gelijc of hi ghehadt
hadde hoghe iusticie. en sulke dat hi dat
mochte doen en geuen decreet. twelc hy
nz doen en mach noch en behoert te doē
meer dan andere iusticiers hebbēde ge-
lijcke condicie ten si bi bedriege van rech
te en heerlicheit van sinen here ghelijck
voerscreuen staet Item noch perseuere
rende van quade tot arger de selue vā lo
cron niet content daer of hem is gheuor
dert te bekennen en te willen bekennen
bi hem sijn ondersaten ende mannen be
clachte te ontfangē van contracten coop
scheulden onbetaelt en daer of te doen v
manynghe aen sinen voerscreuen rech-
ters en iugien bi hem sijn meyer of sinē
stathouder en daer of doē deuoleren en-
de wijsen vonnissen houdēde houe daer
op ende doē exploitacien of exploit van
rechte twelck hi niet doen en mach noch
en behoert Item noch bedrieghende en
vorder in quade perseuererende bijden
voerscreuen van locron hoe wel dat bij
den voerscreuen baeliu van mortaigne
als sinen here hem hadde ontbodē ghe-
weest En doen weten voer die voercopi
ghe vanden voerscreuen huyse. bi hem
onbehoerlike gedaen als voerseit is. dz
die hant van minen here van conchi als
die ouerste hant ghestelt was op die goe
den vanden voerseidē collart pottier op
grote peine ghegeuen opten seluen col-
lart en op sinen goedē. ten versoecke vā
thomas aubron. ter cause van seker be-
clachte die hi aenden baeliu daer op ghe
daen hadde als rechter die des schuldich
en machtich was te doē. en daer dat ver
volghe op bleef sonder interrupcie van
proces en so dat die voerscreuen here vā
locrō nz en mocht noch sculdich en was
te ignoreren. Item dat noch meer is co-
mende en attempterende tegē sinen he-
re is hem den voerscreuen vā locron ge-
uordert tot alre sijnre macht teghens re
den en sinen heere te kennen en contsan
gen beclachte op die penningen vanden
voerscreuen vercopinghe vandē selfden
huyse en erue ter begheerte van een ge-
hieten ian die ouerste die welke dz arger
is niet en is sijn subiect noch ondersate ē
nichsins Item en also niet teghenstaen
de enige geboden of andere wete bi den
seluen baeliu van mortaigne als sinē o-
uer herē. daer op vanden voerscreuē vā
locron gedaen En dat hi die penningen
van die selue vercopinghe woude settē en
consigneren inden handen des voerscre
uen baeliuys als ouerste hant. om daer
of te ordinerē alst behoren soude Desge-
lijcks noch heeft die selue van locron tot
meerre mesdaet ind seluer sake vercocht
en verhaeste meer sonder enigen blikē vā
die somme contenciose bedroech twelck
hi niet schuldich en was te doen. Niet te
min hadde hi en heeft des weygerende
gheweest segghende dat aen hē als rech
ter toebehoerende die detencie kennisse be-
waernisse en ghewijsde ter cause vā sijn
re heerlicheit vā locron. Item waer om
aenghesien tgheent dat voers. is die be-
clachte daer op bi den baeliu gedaen ver

dachuaerdinghe dach bewaert eñ ont-
houdinghe daer op ghedaen eñ alle dat
recht v sancie castume eñ redene begeert
eñ tgheent dat v mijn heerẽ die rechters
daer toe sellen mogen eñ sculdich sijn te
poiren behoert ghesen te sijn eñ gewesẽ
totter intencie meninghe . eñ epsch van-
den baeliu inden name als bouen. niet
iegenstaende eenige redenen gheprops
seert usancie of castume geallegeert bidẽ
seluen van locron Tot welcke antwoer
de saluie eñ v wereet den voerscreuẽ bael
iu so bi tgheent dat voerseit is eñ gepro-
poseert als bijden antwoerden hier nae
volgende. Inden eersten op tgeent dat
de voerscreuen van locrou seit dz vã sijn
proper erue is hi here vanden selfdẽ am
bocht van locron dat hem gecomen en-
de ghedaelt is bi natuerlike successie. en
de bijden rechte dat vanden dode erft dẽ
leuendigen. Eñ allo ist hem gecomẽ vã
aue grootherre eñ vad In welc ambocht
hi heeft eñ behoert te hebben iusticie en-
de heerlicheit consistere of grondelic sulke
als te mogen kennen bij hem ende sinẽ
rechters ter vermaninghe van hẽ of vã
sinen meyer oft stedehouder vanden sel
uen meyer beclachten clains vanginge
bestellinge dẽ vijften penninc eñ peynẽ
tusschen wat personen dattet si eñ te doẽ
iugementen eñ exploiten . eñ daer of is
in hoede possessie eñ besit van so langen
tijt dat ghene memorie en is ter contra-
rie Antwoert den seluẽ baeliu inden na-
me als bouen dat bi oerloue vandẽ pro-
posant dat en sal hem van geenre waer-
den sijn noch en sal stadt hebben . Want
hoe wel sonder preiudicie die voerscrenẽ
van locron sij erfgename bi successie vã-
den voerscreuen ambocht vã locron. eñ
daer heeft enighe iusticie eñ heerlicheyt
als voerscreuen is daerom en ist niet be

hoerlick noch vallen en mach in begrip
van vstant naturele dat onder deser vã
grondelike herlicheit of iusticie hebben
mach i die selue plecke sulcke noch so ho-
ghe iusticie om te mogẽ kennen beclach
ten vanginghe bestellinghe eñ penẽ tot
saughen om ghebreck van contractẽ bi
brieuen of anders. noch meer doen aen
nemen noch kennen dan voerseit is Eñ
dat aen grondelike iustici mach of schul
dich is toe te horen Item ond derse van
die selue iusticie winnẽ acquesterẽ. noch
apprehenderen en mach tot hem enige
possessie of besit. die hẽ mach of sculdich
is goet noch waerdich te wesen. tegens
of in preiudicie van sinen gherechtigen
here bi veel redenen .
Item die eerste redene is dz hoe wel son-
der preiudicie de voerscreuen vã locron.
bi hem of sijn voeruader vercregen had-
de eenighe possessie als hi seit twelck die
voerscreuen baeliu hem niet en bekent.
so en soude hem dat nz waerdich wesen.
noch enich profyte draghen nu ter tijt in
deser sake. want het is tegens dẽ coninc
onsẽ here die opperste here is vand voer
screuen heerlicheit van mortaigne daer
die voerscreuen heerlicheit vã locron of
coemt eñ en mach niemant hem vorde-
ren besit ende possessie te vcrijgen die hẽ
waerdich mach sijn ten si bi gracie were
eñ consent vanden coninc eñ dat daer of
behoerlike brieuen ghemaect eñ ghege-
uen sijn: makẽde expres mencie vander
ghifte niet alleen teghens den coninc ter
cause van sijn edel coninckrijc . die welke
mach maken eñ instituerren rechten die
wisen nieu statuten stellen. eñ die oude
vnielen eñ te niete doen indient hem be
lieft als heere eñ beleyer des rechters tot
sijnre edele prouisie eñ discrecie sond dat
yemant and's mach noch en behoert te

hebben interpretacie ne geene Eñ daer
om tegens den beleyder des rechts eñ ꝺ
castume gheen castume en mach noch
en behoert prescriberen . noch per conse-
quent possessie vercrijgen noch besit die
hout noch waerdich si sonder sijn aucto
riteit eñ consent Itē nu ist also in deser sa
ken Want de selue van locron teghens
de selue heere van conchy sijn gherechte
heere representerende dē persone vandē
coninc in deser sake noch bi hem noch hi
sijn voervaders die hi gehadt heeft niet
en mach noch en heeft mogen ꝟcrijgen
sijn besit of possessie contrarie der voersč
heerlicheit van mortaigne vanwien die
voersč heerlicheit van locron gehouden
is als voerseit is waer om ꝛc. Itē in onꝺ
stant die voerseide saken bijden voersei
den baeliu geproposeert laboreert die be
screuen recht om den voersč baeliu ende
ten propoeste. waer om hi procedeert te
gens den voerscreuen vā locron bijder
redenen om dat so wie nemen of ꝟcrijgē
wil possessie tegens andere. het behoert
te wesen vanden een gebuere ten ande-
re hebbende rechtuaerdighe tijtle. eñ dȝ
hi abele si des te doen oft anders ten wa
re van gheenre waerden of ten soude hē
niet comen tot genen profijte. Item oec
en mach die voerscreuen van locron nȝ
seggen noch mainteneren bi redene. dȝ
hi gebuere si vāden voersč here vā mor-
taigne Mer bi contrarie redenen of ar-
gumenten: is rechte subiect aengaende
die voerscreuē heerlicheit vā locron daer
ghescil is vander iusticie ende bi conse-
quēt en mach noch en behoert te hebbē
enige besit noch possessie . die hem noch
sculdich en is waerdich te sijn teghens si
nen here waer om ꝛc.

Item soe en mach hi oec niet seggē noch
mainteneren bi reden dat hi des te doen
heeft iuste noch recht uaerdige tijtle sulc
ke die hem mach comē noch sculdich en
is te comen tot hulpe te ꝟcrijghen besit
of possessie ne geene ten waer dȝ hijt spe-
cialiken toende . twelc hi niet gedaen en
heft noch en is hem des vermeten eñ bi
consequent possessie noch besit bi hē ge-
alligeert en is schuldich te hebben stede
Want bi redene eñ recht ꝟstāt moet die
minoer of comen vanden maioer. noch
den minoer en mach niet comprehende
ren dē maioer. Nu ist waer dat die voer
screuen heerlicheit van locron af comt
als minoer vander voerscreuen iusticie
eñ heerlicheit van mortaigne opter stelt
als van sijn maioer Waer ō besit of pos
sessie: indien hi enighe ꝟcregen hadde te
gens den maioer sonꝺ tijtle. en waer hē
noch en soude van gheenre waerdē we
sen. noch en soude hebben stat tot preiu-
dicie van sinen here noch van sinen ma
ioer .

Item eñ hoe wel dat sonꝺ preiudicie die
voerscreuen heere van locron bi hem of
sijn voervaders ꝟcreghen hadde posses
sie of besit van meerder iusticie dan son-
siere of grondelike onꝺ decsel vandē sel-
uen sonsiere so en waert hem vā gheen
re waerden noch bi ander redene aenge
sien dat hi anꝺs geen tijtle en bewijst . of
en toent als voerscreuen is want dā sou
der moeten wesen clandestine eñ na dat
tet clādestine ware. so en waert noch tās
hem van gheenre waerden teghens si-
nen here so en soudet oec doen bij stercke
redene tegēs gebuere particulier Wair
om ꝛcetera. Item want na bescre-
uen recht warachtich is dat possessie ꝟ-
creeghen van due wegen. die een is sub
tile eñ en is nȝ waerdich dats te wetē clā
destine bi crachte of happes of per prie
re. Nu ist, dat indien hi eenich hadde,

aenghesien dat hi geen tijtle en toent of
consent vanden here als voerscreuen is
dat is clandestine de welke diemen nz en
behoert noch en is sculdich te substineerē
Item op tgeent dat welcke de voers̄ vā
locron seit dat hi kennen mach ind̄ voer
screuen heerlicheit van locron de clains
bestellinghē pennen ꝛc. hi is als voerscre
uen is in possessie eñ besit. ten ghesichte
eñ wete vanden here van mortaigne en
de van allen anderē die welcke dies heb-
ben willen sien oft weten ꝛc. Antwoer-
den voerscreuen baeliu inden name als
bouen dat bi den oerloue vanden voers̄
proposandt die contrarie warachtich is
Eñ hoe wel sonder preiudicien yet daer
of wesen mach. daer die voers̄ baeliu nz
of en weet So ist te wetē dat inder waer
heit dat geweest soude hebben bi prijere
of bede in welke sake gelijc als voerscre-
uen is. possessie daer op v̄cregen niet en
soude houden. noch en ware waerdich
om den proposant want dair bi soude hi
tonen claerlic. dz hijt sonder bede niet en
hadde mogen doen. Item want in rech
te ende warachtighe v̄stant nieman en
mach dencken dat enige here tegens hē
sond̄ sijn cōsent of wille soude willē hen-
gen of consenteren enige possessie te ver
crijghen Eñ of hi dan bi sinen wille des
doet dat is bi bede twelck niet waerdich
en is als voers̄ is. Eñ oft van waerden
wesen soude dan souden daer of brieuen
moeten blikē makende mencie daer of.
dat in deser tegenwoerdige sake niet en
blijct waer om ꝛc. Item conforterende
tpropoest vanden seluen baeliu: die pro
poest vanden voerscreuen vā locron en
is niet waerdich want hi hem niet en v̄-
met dan van besit sonder tijtle in ghene
ende specialiken sonder te allegieren dat
recht van proprieteit dat hi heeft bi hem

of bi andere Ende daer om dat hi niet en
heeft noch en v̄met te hebbē dan simpe
le besit alleen so bewijst hi dat hi niet en
had noch en heeft recht van proprieteit.
Eñ aenghesien dat hi geen recht vā pro
prieteit en heeft eñ dat hi hem dies nz en
v̄met so en behoertet hem niet toe gewe
sen te sine Want met rechte en ismen nz
schuldich meer te gheuen dan partye ey
schet Waer bi het blijct dat aengesien dē
besit. daer hi hem of v̄met minre si dan
souffissant gelijc als geuonden sal wordē
bi tgeen dat voers̄ is Eñ en is hem niet
behulpelic van recht van proprieteit. hi
en heeft sake tijtle of actie die hem waer
dich sijn mach mer behoert daer of al he
le v̄steken te wesen. Item desgelijcs dat
die voers̄ van locron hē niet en v̄met vā
tiltre honorable of eerlic. ghelijc als van
coep van manghelinge van heerlicheit
of esclissement die hem mach geuen noch
attribuerē besit of possessie tollerable of
speciale op die termen daer hi hem op v̄
laet Mer hi en v̄met hem nz dan vā suc
cessie sond̄ declaracie. die welke sake niet
en is te ondhouden noch ontfanclic. ten
eynde daer hi toe treet of pretendeert.
Item sijn die voers̄ saken bouen gepro
poseert notoires eñ clare ten propoeste en
de intencie vanden seluen baeliu. Eñ is
daer of gemene mare inden seluē lande
vā mortaigne eñ daer omtrent. eñ heeft
partye aduerse die bekent eñ beledē waer-
achtich wesende. alle of sommige of so
vele dat die meninghe vanden voerscre
uen baeliu mach eñ behoert gheuoerch
te sijn. Soe concludeert die selue baeliu
inden name als bouen teghens den sel-
uen van locron ten eynden ende conclu
sien bouen ghegeuen eñ gheroert. ont
kennende die faiten geproposeert in de
ser sake bijden seluen van locron. tonen

welken den voerscreuē baeliu ꝛc en had
de so veel of to volcomelike geantwoert
of ghesolueert dat om te wieten eñ te ver
wieten. eñ dat hem waerdich sijn mach.
noch preiudicie draghen aenden voers
baeliu Siedende die te betughen van si
ne saken of faiten die hem ontkent soudē
wesen so veel als tot sijn conclusie te mo
ghen comen of also veel als hi daer of be
tugen sal moghen doende protestacie in
dient noot si contrarie tot allen protesta-
cien die partye aduerse gedaen heeft. die
doen of draghen soude moghen preiudi
cie in enich sins. onthouden gedaen ten
eynde toe.

¶ Daer na volcht bi faiten contrarien.
Capittel xlix.

Ghi moecht eñ sijt sculdich te weten. dat bi faiten cōtrarien behoert te setten eñ te articuleren sinen eysch by partye ontwerende Eñ om dies dat ick v ghetoent hebbe hoe den eyscher mach ende behoert te articuleren. in maioer. mi noer antwoerde eñ conclusie Soe weet dat alle in gelijcke forme ende maniere sculdich is te articuleren den verweerer. dit specialiken wel verstaende dat hi alsdan maect alle sine eynden contrarien. ten eynden vanden eyscher eñ die faiten articuleren contrarien ten faiten vandē articulen vanden eyscher. eñ sijn conclusien contrarie ten conclusien vanden eyscher Eñ die redene is dat indien die eynden niet en waren contrarien die welke de eerste sake is die visiteren doet dē proces. het en ware niet ghelimiteert in faiten eñ daer bi so soude daer faulte wesen eñ men soude moeten amenderen a paine eñ nichete die faiten vanden intendit eñ dat arger is het soude moeten wesen in preiudicie vanden simpelen. die simpeliken gescreuen hadde Want men dit ke verliest die sake eñ en sonde iugemēt decisoer niet geset mogen wesen. eñ also soude daer bi wesen den proces defectijf Eñ daer of sal geuonden worden op die rubrijke ghetekent alle gheartículeert.

¶ Daer na volcht bi manieren van memorien te articuleren sinen eysche Ca l.

Articuleren sinen eysche bi manieren van memorie. is ende valt in tas wanneer partyen gehoert in iugementen binden proposten vāder eēre side noch vander andere niet gheproposeert en is faite contrarie ne gehene. Mer valt alle in rechte ende in discrecie vanden rechter eñ alsdan is sculdich die rechter hem luden te appointeren. te bescriuen bi maniere van memorie elc sijn proposten eñ conclusien Soe moecht ghi eñ sijt schuldich te weten dat die maniere vā articuleren bi maniere vā memorie is ghelijc die maniere van faiten contrarie wtghesett dat int eynde van intendit daer men seit in faiten Ende om te comen totten conclusien voers ꝛc. segget. Ic hebbe gheproposeert tot allen tijden die faiten eñ redenen die hier nae volgē. etcetera. Men moet segghen wanneer bi maniere is van memorie. Ende om te comen totten conclusien voerscreuen seit ende proposeert bi maniere van memorie die redenen die hier nae volghen Ende daer nae articuleren sijn maioer. sijn minoer sijn posicie eñ sijn antwoerden sonder te setten in ghene faiten contrarien dan al in rechte ende in narracie vander sake ende also articuleren totten tween lesten articulen die men costumelic is te doen in faiten cōtrarien daer mē seit Item ende dat die saken voerscreuen waerachtich sijn

eñ heeft partye aduerse dat bekent &c.
want alsdan behoertmen te articuleren
in die stede So concludeert die voerscre-
uen &c. dat aenghesien die saken voerẽ
geproposeert die claer sijn eñ notoires in
rechte So concludeer ic als bouen doen
de protestacie dat hoe wel dat ic niet en ṽ
stae anders gescreuen te hebben dan by
maniere van memorie eñ also alst recht
onderwijst te doen die in deser sake labo
reert eñ arbeit. Waer om indien ic ghe-
raect hadde enichsins sake. die saite be-
gheert dat. dat si sonõ preiudicie vã mij-
re saken doende noch protestacie. dat in-
dien die discrecie vanden rechter saghe.
dat die sake niet en mocht gedaen sijn son
der saiten dat of god belieft wesen sal vor
der te proposeren declareren ondhoudẽ
seggen eñ betugen indient noot si Ende
also mach ic mi lijden vã vorder of meer
te articuleren õ te tonen formulare daer
op want bijden formulare vanden arti-
culen die ick hier voren hebbe ghetoent
mach redelike tot allen verstaen wesen
daer in te sien eñ te wetẽ hoemen articu
leren mach bi maniere van memorie

¶ Hier na volcht te articulerẽ bi manie
re van intendit Capittel li.

Articuleren per intẽdit. so
valt wanneer dat den epscher si-
nen epsch gedaen heeft te houe teghens
den ṽweerer ende die ṽweerer niet en ant
woert dan bi ontkennen alleen eñ hem
niet en set in andere saiten noch redenen
ter contrarien. So moechdi eñ sijt schul
dich te weten dat alsdan volcht. dat den
rechter behoert te ordineren dat den ep-
scher sinen epsch beghinnen sal bi inten-
dit ghearticuleert bi maioer minoer en-
de bi conclusie allene want alsdan en be
hoeft gheen recitacie noch ãnwoirde So
suldi weten datmẽt articuleren moet in-
der manieren hier na gescreuen Voer v
dese N. verstaet die saiten te betugen eñ
stellen in waerhede sulke N. tegens sul
ke N. die saiten hier na ghearticuleert bi
forme eñ maniere van epsch. contende-
rende ten eynde alle te betugen. of alsoe
veel als hi daer of betugen sal moghen
dese N. si bi v ghecondemneert ende be
dwonghen hem te voldoen sinen epsch
daer toe gecondemneert indẽ costen ge-
daen eñ te doen int vuolch van deser sa-
ke tot die taxacie ghereserueert tot v Eñ
om tegheraken tot desen eynde seit ende
proposeert dye voerscreuen N. dat hier
na volcht Eerst &c. articulerẽ sinẽ epsch
ghelijc als ic ghetoent hebbe hier bouẽ.
Want dit mach alle verstaen sijn bijdẽ
exempel precedit die instructien daer op
wel ṽstaen die daer na volgen So lijte
ick mi vorder te formuleren aenghesien
dat bi eenen exemple mogen alle ande-
re ṽstaen sijn vãden ghenen die verstãn
hebben

¶ Hier nae volcht te formeren sijn li-
tiscontestacie Capittel lij

Litiscontestaci is te ontkẽ
nen den epsch van partye bij een
ontkennen voer alle verweringhe. Eñ
daer om hietment litiscontestacie. die li-
tiscontesteert bi generael ontkẽne op al-
le den epsch eñ en soeket gheen declinato
rie noch dilatorie anders dan peremptto
rie dat is te ontkennen puerlic den epsch
diemen hem doet doer allen verweren.
want voer dẽ ontkennen en is den rech-
ter gheen here vander saken dat voir hẽ
is ghelitiscontesteert ende daer te voren
moghen alle weghen sijn geproposeert
mer na die litiscontestacie in gene en be-
horen noch en mogẽ gheproposeert sijn.
Eñ daer om is alsdã die rechter here vã
der sake. want recht moet bi hem nemẽ

derk̄te want alle interlocutorien sijn ge
leden Want litiscontestacie na bescreuē
recht en is anders niet dan te doen eysch
principael op sekere questie voer dē rech
ter Eñ op welcken eysche vā partye ad-
uerse ghedaen is antwoerde in helpen.
of specialike in ontkennen den seluen ey
sche nae die saken des briefs van ian an-
dreien . Litiscontestacio est negocii princi-
palis hinc et inde a p̄mo iudice facta nar
ratio et ad eam secuta responsio vt C. de
litiscontestatione l.i.

Wat litiscontestacie sculdich is in te hou
den

¶ Soe moechdi weten dat met
recht litiscontestacie behoert principalic
in te houden die sakē Dats te weten ōt-
kennen absolucie van eysch condemna-
cie vanden costen. Eñ of enige van dien
drien ghebrake si ware defectiue eñ niet
souffisant Eñ die rechter en is niet scul
dich die te ontfanghen Want in deser sa
ke discrecie vanden rechter behoert dair
toe te voersien want dickent die subtijl v̄
werer na dat hi anders niet en heeft dan
ontkēnen voer allen v̄weren gaerne sa-
ghe dat die proces ware defectijf . om te
prolongieren die sake Quia rei est fuge-
re Mer den rechter behoert tot sulke ma
licie of subtijlhz toe te sien ō ducht vā ap
piel So sal ic v tonen die maniere te ma
ken sijn litiscontestacie bi ghescrifte

¶ Litiscontestacie bi ghescrifte Cap̄.liij.

Heer rechter op dat bi v sij
ghesecit ghewesen eñ geordineert
voer recht voer dese tegens dese dat den
eysch met recht ghedaen voer v in rech-
te eñ op welke ghi hē hebt gheordineert
te rapporteren bi intendit tegens mi en-
de mi bi litiscontestacie: set de voerscreuē
N. in ontkenne al den eysch vandē voer
screuen eyscher begherende instanunēt
dat niet en beruycht ghelijck alst wesen
sal . of god ghelieft van dien eysch te sijn
quijt ontslagen eñ geabsolueert doende
eysch vanden costen scaden eñ interrestz
die taxacie ghereserueert tot uwer discre
ci Eñ weet datmen daer niet en behoeft
meer oft andere scrifturen te doen noch
allegieren eñ oft gedaen ware so behoer
ter die rechter te versteken eñ niet te ont
fanghen Want het ware sake impertinē
te of onbehoerlic eñ niet ontfanclic

¶ Hier na volcht vā verweringhe in sa
ken Capittel liiij.

Aenghesien die manierē vā
den eyschen . vanden obligacien
vandē actien eñ vanden peinen die alle
sijn ten propoeste te doē eñ causeren sinē
eysch nae der doctrine eñ onderwijse bo
uen ghescreuen So wil ic tonen die ma
niere van hem te v̄weren in sake v̄dach
uaert eñ gheeysschet te houe. Eerst tottē
eersten eysch die ic ghedaen hebbe in die
rubriche vanden eyscen die welcke was
eyschen vā catheel of silberhauen.

¶ Verweren op eysch ghedaen

¶ Soe moechdi weeten dat ghi
eerst moecht repeteren in cortse die sake
vanden eysch vanden eyscher eñ conclu
sie Tot welken eysche eñ impeticie ic āt-
woerde doende conclusie dat hi tot sinē
voerseiden eysch niet en sal ontfanghen
worden Eñ waert ontfanckelic dat niet
en is dat hi gheen cause tilre noch actie
hebbē en sal die hem waerdich si tot sijn
re intencie of meninghe. mer daer of al-
heel wt ghesteken eñ veruallen. eñ per
consequent dat ic si quijt ontslaghen en-
de gheabsolueert van sinen conclusien.
eñ dat hi gecondenneert si inden costen
bi mi gedaen eñ noch te doen in deser sa-

ke tot taxacie vanden houe Eñ om te co
men tot desen eynde of eynden. segge ic
eñ proposere dat hier nae volcht Heer
rechter so wie proposerẽ wil eysch tegẽs
andere in iugemẽte hi behoert te forme-
ren eñ adorneren sinen eysch bij sulcker
maniere datse inhoudende si sekere sakẽ
gedeclareert de welcke sulc si datse mach
of behoert te setten vã sijnre naturen iu-
gementen sake van actie van contract of
van maleficie of ander sake sulc dat seke
re conclusie daer of behoert of mach vol
gen totten welken den eyscher mach pre
tenderen eñ dat hi gheeft obligacie bi cõ
tract of bi maleficie als voerscreuẽ is nu
en is so niet in deser sake Want daer den
eyscher sinen eysch doet dat ic aen hẽ ge-
houden ben inder somme vã xxx. pont.
ter cause van wijnen ghebrocht ꝛc. hi en
heeft niet gedeclareert van wat wijnen.
noch van wat tijden noch dat ic hẽ daer
of gelofte gedaen hebbe per stipulacion
van obligacie sekerlick noch anđs noch
dat ic hem ghelooft hebbe weder te ghe-
uen noch betalen tot sekerẽ dagen wair
om ic concludere als bouen Eñ of hi õt-
fanckelic ware dat niet en is so set ic in õt
kenne sinen eysch eñ impeticie Waer õ
me ic concluderẽ als bouen vã nieus eñ
of van minen saken enighe in tugen ge
uiele so bye ic of wil alsoe veel betughen
als om te comen tot mijnre conclusien.
Protesterende of ic niet alle en betuych-
de dat so wes ick daer of betugen sal mo
gen mi waerdich wesen sal ꝛc. Eñ of die
sake sulc niet en ware so moecht di weten
eñ v̄staen dat ghi nader sake moecht eñ
sculdich sijt te formerẽ uwen eysch eñ cõ-
clusie. want niemant en soude moghen
ignoreren tot onghelike bi proper exem
ple Mer na bescreuen recht vã sake sem
blables of ghelijcke schijnt ghelijcke iu
gement Iuxta illud de similib9 similit'
iudicium.

Verweren op eysch van huystraet.
Capitel lv.

EErst gerepeteert dẽ eysch
van partye ꝛc. hi v̄weret doende conclu
sien contrarien eñ van niet contfangen.
Ic antwoerde dat so wie sinen eysch doet
in houe tegens andere eñ doet finale cõ-
clusie tegens partye v̄ dachuaert tot sijn
re begheer ten hi behoerter te doen ende
garnir van dẽ partyen wien dat aen gaẽ
mach sekerlic dat iugement mach beset
ten decisore of anders en ist nz waerdich
eñ en is niet te sustineren want iugemẽt
op onseker en is niet waerdich. mer be-
hoert versteken te wesen. na dat hi is op
peremtorie eñ niet ghedaen en heuet op
cõclusie per pemptorie Waer om ic seg-
ghe dz desen eysch bij redene eñ bi sijnre
naturen is sulcke datse aengaet also wel
eñ alsoe verre eñ aen dese N. als aen mi
die welke hi nz en heeft doen v̄ dachuaer
den sond de welke ic niet en behoer noch
en mach procederen in deser sake Waer
om ic behoer te hebben oerlof vandẽ ho
ue tegen den voerß eyscher met condem
naci vanden costen op protestacie dat of
daer tegens ghesiet ware te begeren ga
rand of geselscap nae dat die sake eyschẽ
sal. of anders voert te procederen inđ sa-
ke gheeyschet ghelijc als nae redene be-
horen sal recht ghehadt eñ op elken eyn
de eñ bi regule met allen anderen cõclu-
sien pertinentes.

Verweerre van huystraet ghenomen
op enighen dode
Capitel lvi.

EErst repeterẽ dẽ eysce vã
ptye ꝛc. Ic ãtwoerde dz gehoert dẽ eysch
van ptye õ die te v̄nielen warachtich is

dat ic ben biden recht. dat vanden dode
erft den leuenden in rechte beuonden bi
besit ende possessie te hebben eñ te apre-
henderen als rechte erfgenamen legitti
me ende natuerlike successor vā dese. N.
Ende daer bi hebben gehadt waerachti-
ghe eñ rechtuerdighe tijtle. te nemen. eñ
te apprehenderen alle die goeden daer dē
ofliuighē gebruyct of hadde eñ possesseer
de ten dage vā sinen ouerliden Eñ also
si dat mijn voervader ten daghe vā sinen
ouerliden gebruycte of possesseerde vre-
delijck daer of dat den eysscher nu eysch
doet van welke sake ic ben in tijtle voer-
screuen getreden in die possessie ende be
sit. ende hebbe daer of altijts gebruyc
eñ possessie gehadt tot noch toe. die wer-
dich is sake vā huysraet vsucapio. Eñ
eest in sake reele. dat werdich is prescrip-
cie. ende voer sulker tijt dattet ghenoech
behoert te sijn tot goede possessie te heb-
ben ende rechtelic Waer om ic cōclude-
re ghesien die conclusie te voren ghealle-
geert: dattet ghenoech behoert te wesen
in allen. Capit. lvij.

Verweeren in actie reele

Eerst repeterē vandē eisch
van partye aduerse ende sond cō
clusie contrarien. declinatorien. eñ dila-
torien geleden eñ corroborees Ghi mo-
gheren eñ sijt schuldich te eysschen dach die
plecke te besien. die welke is vā vier ma
nieren: als ick v hier nae inder rubriche
daer toe dienende declarerē sal. Eñ daer
na garand. dat die clercken hietē euictio
dwelcke is sulcke. als ic v inder rubricke
daer toe dienende declareren sal Eñ dese
sake presupposees: ghi v moget in dese p
tye verweren bi houdē van langetijt of
al oplaperen eñ intenderē verlachte vā
nieuwicheide daer op. Eñ weet dat ghy
in deser partie hebbē moecht ander ver-
werē bi verlachtē vā nieuwicheide. met
daer en behoert gheen dach van besien
gheeysschet te sijn. noch garand. dan hē
te beclagen binnens iaers als voerscre-
uen staet.

Verweren van actie mixte of psonele
Capittel. lviij.

Eerst repeteren den eische.
ende cōclusien van partien decli-
natorie eñ dillatoriē gheledē: mach ghe-
seit sijn peremptorie. is waer dat om te
vernielen die cōclusien vā partie aduer-
se. ic ben met iuste tytile van possessie of
tot iuste tytre van gifte of tot iuste tytre
eerlic van coop. in besit eñ possessie. te.
heffen. te ontfanghen eñ te nemen de bi
mi ende bi andere vā minent weghē. de
vsufruis of vruchtē vā sulker plecken cō
tencioes. eñ daer eysch of ghedaē wordt
tegēs mi. of vā sulke partie of porci: als
mi aēgaen mach ter cause voerscreuen:
tot besien eñ wete vā eenen yegelikē. eñ
specialiken vandē voerscreuē eischer die
ic houde op sulke plec eñ de ic houde per
indiuiis tegēs dese. N. N uist waerach-
tich dz dese N nu ter tijt mi daer eysch of
doet. eñ en toent noch en allegiert tytle
noch en proposeert sake dye hē tegēs mi
waerdich mach wesē. waer om ic cōclu-
deer als bouē doen die eysche vādē costē

Verweren op simpel besit dat die cler
ken hieten seruitude de possioen.
Capittel. lix.

Verwerē op simpel besit.
dat de clercken hieten seruitude die
possession So ist van persone tot psone
vā sake tot sake. of vā psone tott sake. eñ
diuideren: want deen is personelic: ende
dander reele. de personele is in vsufruis
of vruchtē ende emolumenten vā ewige

possessie te hebben ende bevolen op continuacien gheeft actie van simpel besit. Die reelen sijn als te hebbē possessie op sijn ghebueren van sinen drop of water ganc bi conduiten. of andˢ. of wech. wegen eñ utgangen ouer tlant of erue vā sijn ghebueren. of te hebbē possessi te setten te leyen. te timmeren op te mueren ende daer om hiet mēse seruitude om dz sij hebben ghesichte of aengaen grondelike saken.

¶ Op simpel possessie

¶ Item simpel possessie is die een psone heeft op andere. eñ is gehieten prestatio de possessiō. als die een ander sculdich is enighe dagen te sayen. of te mayen. of te varen of paerden te leenen: eñ veel andere sulcke manieren vanden possessie: die gehieten sijn prestacio. daer om datse tot persone gedaen worden Hoe moecht dy weten dat dese possessie vcregen wort bi cōtumacie binnen. x. iaren tegens dē tegenwoerdigen. eñ binnen. xx. iaren tusschen den absentē Eñ daerom mach mē in deser sake verweren bi deser manierē Eerst verweren tot alle declinatorien eñ dilatorien mach sijn geargueert. dat hy tot desen eische niet en behoert ontfangē te sijn. of ten minsten gheen sake en heft. Want van niet te hebbē wegen doer dz lant gedeclareert biden eyscher. die v were die rechte heere is vandē gronde vanden seluen lande eñ dat hem coemt bi natuerlike succesie ende directe Ende heeft daer of gebruyct eñ gepossesseert sondˢ dz daer enighe wegen of doergangen gheweest hebben bi een iaer ij. iij. iiij. v. of bi x. iaren of meer ten besten ende wete vā eenē peghelikē: eñ vandē seluē eyscher sonder enighē hindˢ vā wederseggē noch datter ye meer ghe eyschet was noch begeert weghen noch doergangen Waerom ghesien eñ geconsidereert mijn possessie tot iuste eñ goede tijtre ende dat hi. hem niet en vermet vā brieuen hantuesten noch ghescriften te hebbē die daer of mentie maken dan vā simpel besit. van den welckē hi betrect tot seruitute op minen erue die welcke is sake infauorable. So concludere ic als bouē doende eysch vanden costen

¶ Verweren in cas van possessie eñ vā prestacio ¶ Capittel. lx.

Verweren in cas vā possessie. dat anders gehieten is seruāge vā parsone Tot desen verwerē mach men eñ is sculdich te allegieren saiten cōtrarien teghē partie eysschende gelijc als te segghen Ic vermete mi van als de cōtrarie: want ick ben in goeden besit van mi te houden ende te draghen vrilic sondˢ bede. noch ongelde. noch coruee of dienste sculdich te wesen. noch betalen bi my noch bi ander van minent wegen. so en dede mijn vader noch mijn moedˢ. Eñ daer in heb ic gheweest eñ ben sulcke eñ so langen tijt dattet ghenoech mach ende behoert te wesen tot goede possessie vcregen te hebben eñ te houden daer in. aenghesien dat ic abel ben des te mogē vcrigen na dien dat ic gepossesseert hebbe daer in: tot besien eñ wete vā eenē pegheliken. eñ specialikē vandē eyscher bi een vijf eñ thien iaer eñ meer wedelic Ic die my persone bē eñ hā tracteert vā seruitute op mi So cōcludere ic etc.

¶ Van eyghen hoe dat hij hem vrijt bi possessie

¶ Item of seruitude ware op enighen persone in conditie Hoe mach zij verweert: ic ben in besit ende possessie vry te draghen vry als den coninck: ende daer of wil ic mi ende mach aouuerē

Want mijne moeder was een vrij wijf
ghelijc als den coninck: ende niemāten
heeft deel totten coninck. dan theylighe
cruys van orliens eñ sinte agnes vā ber
ri: so behoer ic te sorteren ende ben vā na
ture vanden lichame. C. de rei. vendi.
l. partum Ende vanđ doot van mijnre
voerscreuen moeder heb ic gheweest in
sociable vandē coninc. xxij. iaer eñ meer
tot besien eñ wete vanden eyscher ende
vanden lande. waerom ic segghe. dat ic
behoer te bliuen in onderdanicheit van
den coninc. segghende dat lange houdē
van eyghen: waerdich is aenden posses
seer: want vriheyde is tot nature ontfanc
kelic: eñ en behoert niet weder roepen te
sijn na dattet vercreghen is van yemant
de regulis iuris Item eñ of den eyscher
argueert van prestaci: soe mach daer te
ghens sijn gheseit en verweert. Al hebbe
ic betaelt enighe sake dat heft gheweest
bi schulde die ick schuldich was of bi be
dwange van faite of bi vreese constāt vā
der macht vā dese N. die gecasturniert
of ghewoenlic was te vseren van faite.
Of het is geweest bi ignorancie eens eñ
niet meer Conditionis indebiti. Waer
om ic concludere als bouē. rc

¶ Verweeren ghedaen bi gescrif
te articulement Capit. lxi.

Opten eische gedaen tegē
den heere van locron biden baeil
iu van mortaingne ghegheuē ten houę
bi faiten contrarien: machmē verweerē
eñ ouerbrenghen bi ghescrifte bider ma
nieren hier na volgende ghegheuen eñ
gemaect bi exemplen contrarien den re
denen voer gescreuen: op dat bij v mijn
heerē die mānen houdēde in leen vandē
selven casteele van mortainge. rechters
in deser saken. tusschen eerbare eñ wyse
Jan bottelgier baeiliu vander castelerie
ende heerlicheit van mortainge vādē na
me dat hi procedeert teghens edele heer
alard du locron ridder: sij ghesein eñ ge
wesen met rechte tot proffite vandē voer
screuen van locron eñ teghens den seluē
baeiliu. dat die voerscreuen baeiliu niet
ontfangen en sal worden te doen den cō
clusien ende eyschen die hi gehadt heeft
Eñ of hi ontfanckelic ware dat nz en es.
dat hi gheen sake noch actie en heeft. en
de of hi enighe hadt datse te niet ghesein
worden: of sulcke datse van geenre wer
den en sijn totten propoest de voerseyde
van locron hebbēde goede eñ iuste actie
ende sake hem te verweren. ende dat hij
gheen boeten verbuert en heeft noch cō
fiscatie en sal op hem mogen vallē noch
behoren ende heeft wel eñ rechtelic ghe
daen gheheent eñ exploitiert bi hem of sa
ke van hem hebbende. baeiliu meyers
ende rechters in sijn voerseide heerlich.
van locron. van alle grondelike heerlic
heit ende visscoterie of boechgraefscap eñ
also als tot sulke heerlicheit mach eñ be
hoert weete horen sonder enich bedroch:
begeert gehoudē eñ bewaert te sijn in zijn
goede recht possessie eñ besit. van sulcke
iusticie als voerscreuē is: te hebben eñ te
houden inder voerscreuē heerlicheyt vā
locron om te comen eñ te gheraken tē ein
de bouen gescreuen. dis faiten sakē ende
redenen hier na volgende begheerende
recht geordineert te wesen. ¶ Eerst sept
ende proposeert de selue van locron: dat
biden recht dat vanden dode erft dē leuē
dighen. soe wie is recht oer eñ erfghena
me vā enigen magen eñ legitime hem
toebehoert de successie recht ende heerlic
heit die sijn voervaders proprietaerlic hou
dende eñ possesserende was. ten dage dat
hi oflinich worde ¶ Item ende biden sel

nen recht machmen obtineren eñ apre-
henderen alle rechten vā besit eñ posses-
sie sulcke. ende alsoe directe als sijn voer
vader gedaē hadde: eñ heft gep̄senteert
dese selue sake recht ende actie in deser sa
ke. ¶ Item eñ bi vromer redene heeft
noch in de selue sake die voerscreuen erf-
name als voerscreuen is recht vanden
besitter al geheelijc iegen biden rechtē
daer den dode erft den leuendighen als
voerscreuen is Eñ daer toe is waerdich
eñ laboreert of werket ten profite vandē
voerscreuen erfname. die maniere vanū
successie die sulc is. dat van tghene dz hij
beseten eñ tghebruyc gehadt sal hebben
bi so langhen tijt tot de selue tijtle: het is
ende behoert ghenoech te wesen tot goe
de eñ iuste possessie te hebbē ende te hou
den ¶ Itē desghelijcs dat dit geweest is
in gesichte eñ tot wete vandē ghenē dye
daer na hebben willē settē daer in of doē
enighen cōmer of letsel die welcke nz en
hebben gheweest weesen of iwlandich
den tijt gheduerende daer si of hebbē of
pretenderen moghē ignorancie

¶ Item so ist waer dat die saken ghepro
poseert die waerachtich claer ende noto
res sijn. dat die voerscreuen van locron
is recht ende legitisme oer of erfgename
ghebleuen: van wilen mijn heer ian vā
locron sinen vader: die welke daer of ge-
bruyct eñ ghepossesseert in de selue heer
licheit. te mogen kennē bi hem ende sijn
saecweldige gecōmitteert eñ baeliuwē
meyeren eñ officiers vā allen beclachtē
ghiften peynen eñ ander opensten van
iusticien Eñ daer of te doen of doen doen
executie sond middele te vercopen te ver
haessen van sijn iusticie goeden ende er-
uen na dat bi vōnisse van sinen mannē
geiugeert was ende ghesēit. ¶ Item
ende int selue recht vredelic gehoudē. eñ
ghepossesseert heeft de voerscreuē heer-
licheit van locron sijn leuen lanc sond' dīe
faculteyt neghene. ende daer in worde
afsluitich Waer bi de selue van locron die
nv tertijt is recht hebbēde van wilen sinē
vader. als voerscreuen is met redene is
sculdich int selue natuerlic recht te bliuē.

¶ Item ende dat meer is. troestende dz
recht vander successie vanden voerscre-
uen van locron. niet alleen aen hem ge-
comen noch gedescendeert en is bij zijn
voerscreuen vader als hi seyt: mer noch
bi meerre reden ist hem ghecomen van
aveul. aue: ende grootvere: ende also vā
p̄decessoers in successoers. posterioremēt
eñ successiuement sonder enighen mid-
delen tot desen daghe. ende dat de voer-
screuen van locron is houdēde ende ge-
bruyckende totten seluen tijtle die heer
licheit. hier bouen gheallegeert

¶ Item ende vande selue heerlicheit he
uet ghepossesseert ende tbesit ghehadt
vredelic soe wel bij sijn voeruaders als
bi hem. daer hij sake of heeft als hij seyt
tot ghesicht ende wete van allē den ghe
nen diet hebben willen weten ende sien
ende specialiken vandē voerscreuen hee
re van montainge baeliu of stadthouē
wiese gheweest sijn. sonder dat daer ye
ghestelt gheweest si of ghedaen enigen
commer of faculteyt neghene ¶ Item
van welcke possessie ende besit met et
recht van proprieteyt van alle die iustici
ende heerlicheit die de voerseyde van lo
cron niet en heuet gheuseert. noch ghe-
possesseert cladestinemente Maer exer-
cerende openbaerlijc hebbende meyer.
rechters ende houdende vā hem sergen
ten ende andere officieren van iusticye
pleyte in open houen. ende ghedinghe
van. xv. daghen tot xv. daghen bi vermā
ninghe of besweringhe vā hem of sinen

voerscreuen meyer of stadthouder.
¶ Item daer of ende tot dien tijtre is man
nen feodal of edel leenmānen vandē sel-
uen casteel eñ castelerie van mortainge.
sittende int iugement vandē houe met-
ten anderen mannē feodalen. ten gesich-
te ende wete vandē baeliu vā mortain-
ge mannē eñ genoten sondi wedseggen
of letsel hem te doen noch daer in te stel-
len. Item waer om eñ gheconsidereert
tghene dat voerseyt is. de voerseide van
locron mach segghē eñ sustineren dat de
voerscreuen baeliu niet en sal ontfangē
worden tegens de iusticie besit eñ posses
sie van proprieteit vanden voerscreuen
van locron: eñ of hij ontfanclic ware dat
niet en is. hi en heft sake recht noch actie
mer behoert te ondhoudē sijn possessie an
ghesien datter is claer eñ notorie tghene
dat de voerscreuē vā locron stelt in fayte
in dient noot sij ¶ Item ende also wel bi
sijn natuerlike proprietarie recht vā suc-
cessie eñ patrimonie hem gecomē eñ ge-
uallen als voerscreuē staet. als oec dz hij
tot diē tijtre daer of gepossesseert eñ tge
bruyc gehadt heeft bi. i. ij. iij. iiij. v. vi. vij
viij. ix. x. xx. xxx. iaren eñ meer Ende bij
sulcke eñ so lange tijt dattet mach eñ be-
hoert ghenoech te wesen ōtegen te heb
ben goede eñ iuste possessie. ia recht som-
siere grondelijc. eñ proprietarie behoert
geseit eñ gewesen te sine ten proposit vā
den seluen van locron. eñ tegens dē voir
screuen baeliu. niet teghenstaende sake
ghepoposeert bidē baeliu Totten welc
ken antwoerde de voerscreuen vā locron
inder manierē hier na volgende ¶ Tot
tet ghene dat de voerseide baeliu indē na
me als voer ghesept eñ ghepoposeert is
in substancie dat de voerscreuen here vā
conchy die bewaernisse heft vandē voer
screuen casteel. om ende inden name vā
den coninc ende mach ende behoert dair
bij te vseren in die partye of prouincie vā
sulc recht eñ wete. als den coninc of sinē
officiers in iusticie. Eñ dat recht vander
voerscreuē castelerie bewarende. willen
de daer bi concluderen. dat tegens sinen
heere: eñ bi meerre redene teghens den
coninc niemāt en mach ōtrighen posses
sie. Daer tegens antwoerdt eñ soluert
de selue vā locron. dat biden oerloue vā
den propposant in deser sake niet en mach
noch en is also geleit noch verstaen wāt
hoe wel sondi preiudicie dat die voerscre-
uen vā conchy heft nu ter tijt die bewaer
nisse van mortainge. ghelijc ander voer
tijts ghehadt hebbē dair om en mach hi
noch en behoert tondoen noch ōtreem
den trecht vandē ondersaten vander sel-
uer heerlicheit van mortainge. sonderli
ghe vander voerscreuen feodalen ende
edele heerlicheit. houdende gelijc als de
voerscreuen van locron aenden welckē
hi heeft ghelooft. ghelijc als aenden an-
deren edelen ende ghesworen goede be-
waernisse: ende te wesen goede heere. eñ
hem lieden te houdē in rechte Waer om
niet meer dan die herē voermaels en be
hoerden te particuleren dz recht vanden
voerscreuen van locron inden welcken
hi hem geuonden heeft gelijc als die an-
dere ghedaen hebben die voer hem ghe
weest hebben Waer om. etc.
¶ Item ende totter ghene dat die voer-
screuen baeliu segghen wil: dat tegens
den coninc de souuerayn ende ouerste is
vander voerseide heerlicheit van morta
inge eñ tegens hē niemant en mach ōt-
righen possessie Antwoert de voerscre
uen van locron. dat teghens den coninc
hoe wel hi ouerste is van mortainge. hij
en heeft vercreghen possessie. teghens.
want hi en heft ghebruyc noch begeert

ander vecht dan van patrimonye dat
hem coemt ende daelt als voerscreuē is.
sonder voerder annemen begripē noch
clameren. van welc recht hi heeft gebru
ket eñ gheuseert hem ende sijn voerua-
ders daer hi sake of heeft. Ende hoe wel
dat enighe possessie bi hem of sinē voer-
uaders daer gheweest ende vercreghen
sij: so en mochtet noch en behoerdet te ar
geren noch hinderen totten voerscreuen
van locron: maer consorteren helpen eñ
vorderen bi veel redenen die hier na vol
gen ¶ Die eerste is dat die bescreuē recht
nyemant en accepteert. dat so wie recht
van possessie ende besit vercregen heeft
biden tijt van x. iaren tusschen dē tegen
woerdigē eñ bidē tijt vā xx iaren tusschē
dē absentē bi also dz hi is besitter vā goeder
trouwen. ende dat hi wel sij tot recht vā
possessie te vercrigē dat hij niet en mach
vercrigen eñ of hijt vercregen heft dz en
sal nz houdē noch werdich zijn. waerō. rc
¶ Item ende of gearguert is dat er sij
voer den coninc teghens welcke gheen
besit en mach vercregen sijn Hoe seit de
voerscreuen vā locron. dat in deser sake
den coninc hoe wel hi si ouerste heere vā
mortainge: so en eest niet vanden demai
ne van sijn coninrijc: mer is ende was
vercocht ende vercreghen heerlicheit bi-
den coninghen voertijts: wien god ghe
nadich sij. Ende hoe wel dat teghens zijn
demayne possessie of besit vercreghē en
mach wesen. daer om en is niet. tē mach
wel vercregen sijn teghens coop bi hem
ghedaen. waer om. rc.

¶ Item die anderde reden is. dat biden
voerscreuen rechte niemant en mach in
sake noch in materie vā coop. of vercrijch
hebbē meerder noch beter recht dan vā
sijn voerualders. waer van dat hem dye
sake valt ende neder daelt Ende hoe wel
nochtans dat die coninc heere sij eerlike
ende grondeliken van mortainge bij ac
quest alst voerscreuen is ende inden tide
van sijn acquest hij ghevonden heeft dē
voerscreuen van locron of sijn voeruaders
machtich van recht ende van possessi bi
hem gheallegiert. also behoert hi met re
dene hem te laten ghebruyken Ende an
ghesien dat niemant dan den heere daer
toe en contendeert als te setten twijst oft
belet Waerom. rc.

¶ Item die derde redene is: dat van sinē
eruen niemāt en mach noch en behoert
te sijn ercluz. noch versteken. ten si dz hij
bi brieuen van contract dair toe sij verbon
den ende gheobligiert ende daer na ver-
wonnen bi mesdade capitale bi hem ge
perpetreert. si ghecōdempneert vandē
liue ende van confiscacie van goeden
Nv en eest alsoe niet in deser saken want
die voerscreuen van locron en is nz ver-
bonden noch geobligiert in enighe sakē
noch en heeft niet mesdaen in peyne ca-
pitale. noch parpye en vermet huer des
niet. Waer om hij mach of behoert sijn
heerlicheit belet of geconfisquiert te heb-
ben Waer om. rc.

¶ Item ende totter tyhene dat die voer-
screuen baeliu mainteneert dat de voir
screuen van locron heeft ghedaen abuz
of bedroch van iusticie Waer om. rc.
Antwoerdt de voerscreuen heere van lo
cron. dat hij sonder oerloue vanden baeliu
van mortainge. hij niet en heeft gedaen
bedroch delict noch ongehoersaemheit
in deser saken: maer heft bekent nz rech-
te hem directelijc toebehoerende ter cau-
se van sijnre iusticie van locron. eñ daer
of hi vseert ende ghewoenlic is te vseren
bi hem ende sijn voeruaders. als hij sept
sonder meer te hebbē ghedaen noch an-
genomen dan hem moghelijc of schuld-

dich was te doen Waer om. etc.
¶ Item ende totter ghene dat die voerscreuen baeliu van moerainge seit ende mainteneert dat of de voerscreuen van locron heeft in die voerscreuen heerlichz van locron recht ende besit. te kennē vā allen verlachten pepnen etc. Hoe is des ghewest besit van clandestine of besit van bede of genomen die niet en maken te substineren. Waer om. etc.
¶ Antwoerdt die voerscreuen van locrō dat bijden oerloue vanden voerscreuen proposant: de voerscreuen bailiu in deser sake argueert souffisante argumentē want dat besit eñ possessie. daer die voerscreuen van locron hem of vermet: is besit ende recht proprietare. prescript vā. lx iaren ende meer: bi hem ende sijn predecessoers of voersaters die niet en mach ū staen wesen. besit clandestine. of ghenomen en macht oec niet sijn bi bede vā heere tegheene dat hij daer om gedaen heeft. noch dat hem noch sijn voersaters van node ghewest is. Maer hem vermet van besit heerliche ende proprietare als voerseit is. Waer om. etc.
¶ Item ende totter ghene dat die voerscreuen baeliu mainteneert. dat de voirseyde van locron supposeert dat hi teghē sijn ghebuere mach ūcrigen possessie. so en mach hi niet tegens sinen heere. etc.
¶ Antwoerdt de selue van locron: dat hi wel weet ende bekent. dat hi gheen ghebuere en is. noch dat hi die selue heerlicheyt van locron. van ghebuerscap van moerainge niet en hout: maer is daer sūiect ende ondersate. ende dat die heere vā moerainge is sijn heere Ende van wien hij houdende is ende bekent te houden die voerseide heerlicheit van locron. Waer om hi seyt dat hi des doet tot sinē proposit. want sijn heere met rechte hē behoert te houdē ende te bewarē in rechte ghelijck sijn vasale. ende des heuet hij gheloeft bi sinen eede als rechte here an wien hi om die voerscreuen heerlichept ghedaen heeft hulde. Soe begheert hij dat hi hem int recht van besit proprietare wil houden ende bewaren. niet dat hi hem vermetende sij van nieuwe possessie of besit ūcreghen. Waer om. etc.
¶ So concludeert die voerscreuen van locron aengesien dat voerseyt is: ten einden bouen ghescreuen verkoren. segghēde die saken faiten ende redenen bij hem gheproposeert: waerachtich ende daer wesende. Ende desgheliics heeft se partye aduerse bekent waerachtich te wezē alle of sommighe soe vele dats genoech sij. ontkennende alle fayten gheproposeert bijden voerscreuen baeliu. contrarie of hinderlijt teghens den voerscreuē van locron ende den sijnen. byedende te betughen ende verseckeren soe vele daer op dats ghenoech sij: onthouden gedaē ten eynde toe.

¶ Hier na volcht vanden obligacien. ende hoe veel manieren die sijn

¶ Capittel. lxij

Nu dat ic ghethoent hebbe die maniere te maken ende arneuleren sijnen eysch. Hoe wil ick u thoenen waer of dat eysch ghedaen behoert te sijne. ende mach wesen.
So moechdy weten dat ghi niet en hebt noch en moecht hebben sake te doen tot yemant eenighen eysch. hi en si teghens u verbonden of gheobligeert. want anders en soudt ghi gheen actie hebben eñ daer om wille ich u thonen wat verbande of obligacie is Obligacie is verbande vā rechte die bedwinct dē psone te vol-

doen daer of dat hi verbonden is. ¶ C. de actionibus et obligationibus. So sijn twee principael manieren vā obligacie Die ierste is obligacie van contract. die anderde bi maleficie. So is te weten dat obligacie contract haer diuideert in obligacie per contract. ende in obligacie gelijc als per contract: so doet oec obligacie bi maleficie Soe is te weten dat obligacie maleficie haer diuideert in obligacie maleficie, ende in obligacie gelijc als bij maleficie Ende also sijn .iiij. manierē vā obligacie: maer die twee ierste zijn principale.

¶ Van obligacie bi contract.

¶ Obligacie bi contract haer diuideert in veel manieren als bi woerdē bi gheloefte: bi consent. bi emptio bi vendicio of vercopinge. bi transacti. bi ghifte. bi mādemēt. bi consignatie. bi deposit bi accōmodatio. bi locatio bi bewaringe bi contract verbale of bi brieuen. bi operatie bi redemptio per rei vendicatio. bi iugement. bi valsche weghē. eñ bij vele andere die int recht vallen. die te langhe waren te vertreckē Maer ic hebbe ghenoemt de behoefliicste ende die meer vallen in termen in waerlike houē. also als bi contract Obligacie ghelijc als bi contract: is in hem te hebben materie inō saken hetsi bi ander of sonder andere. ghelijc aen hem seluen: ghelijc alsmen sake hebben sonder tegens andere bi materie die sulc ware eñ so redelic datse also goet ware als gelofte eñ ghelijc ware als contract gemaect Want dicwil ghebuert dat een mā niet en is volcomelic bij woerdē of bi brieuen verbondē tot een andere eñ nochtans met redene eñ rechte verstant hi is gehoudē te doen teghens hem selke re sake. die sijn mach ghelijc als of ic ghedaen hebbe persoenlic eenighē dienst. hoe wel dat hi mi niet en hadde beuolē te doē of dat ic daer toe niet verbonden en sij bi contract. nochtans na dat ic ghedaen of gelaboreert hebbe voer hem. hi is mi gehouden ende verbondē gelijc als bi contract Want niemāt en mach noch en behoert te houdē dat wel doen van ande sonder remuneracie Eñ alsoe sulc ghijc verstaen van andere saken Wār in veel manieren mach iugieren obligacie. ghelijc als bi contract

¶ Obligacie bi maleficie.

¶ Obligacie bi maleficie is. ghelijc rapine ende diefte. ongheliyc mesdaē iniurien van mesdaet of vā woerdē. oppressien. scaden. leet extracien. distracē vermoeghen. tegens termijn van rechte, moert te ghebieden of dootslach spoliacien. priegement. inuasien. verspien. eñ alle andere scaden gedaen bi maleficie.

¶ Obligacie per maleficie is gedaē wt maleficiē of mesdaet. of scadē voertsprekē doen ende dragen bi subtile weghen. en de bedecte manieren. daermen of heeft of mach hebben obligacie: ghelijc als bi maleficie ende equipolle tot obligacie vā maleficie. Hoe sal ick v thonen van elcs sonderlinghe ende claerlic hier na. gelijc alst comen ende vallen sal deen propoest naden anderen: want alsdan salt weder comen te pas te tracteren vā elcs volcomeliker eñ breeder in stede om corteliic of in corte te mogen begripen questien vā elc op hem seluen Ut iusti de obligacio. sequens diuisio Hoe weet dat gelijc als met goeder trouwen houdelic is ter contrarie obligacie van maleficie van quader trouwe en is niet houdelijc. want in onmoghelijc en mach hem niemāt obligieren of vbindē dat stede hebbē mach

¶ Item obligacie a turpitudine gelijc soe wye geobligeert ware yemant te slaen of te doden. of doen. of segghē andere lee like saken of iniurie: sulcke en is nz waer dich noch ontfanclic

¶ Item obligacie teghens goede saken als soe wie gheloeft hadde te incitieren of betronen mannen van religien of geestelic te doen tegen haer oerdene of andere ghelike saken. dese en is niet te houdē noch ontfanckelic ¶ Item obligacie die ware tegens den wet gods en is nz houdelic. noch den ghene die ware teghē die heilighe kercke ¶ Item obligaciē tegen dē mandemēt of ghebodē vanden prince of teghēs ghemien recht sulke en sijn niet te houden ¶ Item obligacie repugnans oft contrarien deen den anderen op een ghelyke sake en sijn niet te houden ¶ Item obligacie tegens natuerlike duechdē of medelidē en is oic nz te houden. dats te weten te ghelouen nēmermeer duechden oft goet te doen sijnen kinde of sinē magē sulke obligacye en is vā geenre werdē. ¶ Itē obligacie van eens andˀs sake onwetelic en is niet waerdich ¶ Item obligacie vā ghemeine sake sondˀ auctoriteyt vandē prince en is niet te houdē. Wel mach sijn datmen noch soude mogē vindē andˀ manier vā obligacie die niet en zijn houdelic noch ontfanclic na dat die sake ghelegē is of ghebuert diuers dz niemāt en soude mogen bescriuē: mer die meeste ptie heb ic u ghetoent. eñ en machmen gheen so weemde vinden. men salt bi een vandē bouen gescreuē wel mogen vˀstaen na bescreuē recht die seit De similib? idē ē iudiciū. ꝛc̄

¶ Vanden obligacien in speciale.

¶ Ic heb u nu ghetoent vandē obligacien die int generale mogē of behoren verstaen te wesen. Daer na wil ic u thoenen vanden obligacien die int speciael gemaect moghē worden. Obligacie in speciale is bi woerdē expres eñ om sekere saken gedaen van deen partye dē andere bi contract willichlic Eñ weet dz naden wisen obligacie speciale geleden gaet ende is waerdich voer de generale ghelijc of ic vˀbonden ende geobligeert hadde alle mine goeden generalic tegēs enighē persone. eñ daer na teghens een andere gheobligeert hadde eenich lant of andˀ goeden ghespecificeert bi sonder. Weet dat die obligacie int generale niet en is werdich teghens die int speciale eñ en soude daer om niet laten te doen vercopen of executeren om dye generale dē ghenen die hebben soude die speciale op dat den gheobligierden gewondē ware in possessie Ten ware dz die rechters hāt daer op ierst ghesetwareˀ. Soe en soude mede den ghene die gheobligeert ware hi en soude niet moghē vercopē sommighe of eens deels van sinen goedē. niet tegenstaende die generale obligacie. ten ware dat den ghene daer hi teghēs gheobligeert ware it generale daer op recht begonnē eñ aengelept hadde voer die vˀcopinghe Also ist gewijsdert eñ gewesen in sommighe houē eñ tot sommige rechten eñ also begeertet dz voerscreuē recht

¶ Op huyscraet

So weet dat obligacie op huijscraet niet en bedwinct noch en vˀbint den geobligeert. ist dat sake dat hi blijft i possessie vā zijn goedē sondˀ datz st bi auctoriteit vā recht. eñ bi inuectorie daer op ghedaen datse also zijn wedˀ gheleēt den geobligeert machse vˀcopē of obligeren tegēs andere diese ter stont mogen vˀdraghen uten handen vanden ghenen aen wien

datse verbonden waren Mer ander sa-
ke waert van landt of erue. in dientse ge
obligeert of verbondē ware mz rechte of
ypoteque inden lande daermē vseert vā
ypoteque. Eñ inden lande daermē des
n.et en vseert.sal dye rechtē hant daer op
ghestelt worden tot dien eynde bi vōnis-
se van rechte:want alsdan gheduert die
obligacie tot datse voldaen is. Itē weet
dat in menich obligacie geseit wordt. dz
den ghene daermē aen verbonden is ge
loeft sal sijn vandē costen.bij sijn simpel
woerden.sond andere ghetugen daer af
te doen Weet dat des niet werdich en is
eñ is valsch eñ sijn vloren woerdē Wāt
na bescreuen rechte niemant in sinen sa
ken is gheloeflijck.waer om des niet en
dient noch en is goet inder obligacie

Op lant of erue

Obligacie op lant of erue.

Weet dat ghi niet en moecht noch en be
hoert te obligieren noch verbijnden dē
erue dat waerdich si sond den here daert
ond gelegē is.eñ dattet ghedaen sij met
rechte.noch ghifte noch verbāde die an-
ders ghedaen ware en ware niet ontfāc
kelic Maer den vruchtē daer of moech-
di wel verbijnden drie iaer lanc.ende nz
langher sond dē heere. Eñ of ghi die lan
ger verbinden woudet. dat soude moe-
ghe schien mettē heere. of anders soe en
waert van gheenre wardē.

Dat die erue geobligeert nz en mach
vercocht sijn:mer vruchten

Item of een erue of lant wa-

re geobligeert voer een seker somme vā
penningen bi brieuen ghemaect eñ ghe
passeert voer den here eñ gherecht daert
ond ghelegē is.in dien daer enich ghe
brecviele inder betalinghe.soe en soude
men nz moghē vcopen dat erue om die
schulden te betalen.maer mē soude wel
moghē setten in handē vanden heere ō
te ontfanghē die vruchtē daer of die scul
den gheuerifieert tott tijt toe dat van die
vruchten vanden seluē lande of erue ont
fanghen sal wordē so veel dat die schult
of obligacie voldaen sal wesen. eñ andrs
en mach ment noch en is ment schuldich
te doen.ten ware bi also dattet lant of er-
ue gherappoteert of opghedragen wa-
re inden handen vanden heere om den
schulde Ende in dien dan inder betalin-
ghe ghebrec ware: so soudemē dat erue
moghē vercopen eñ anders niet. Do
weet dat dese regule sulc niet en is.in cas
daer men gheoblighcert ware ond zegel
royale:want daer mach mē obligierē si-
ne erue sonder die wete vandē here daert
onder ghelegē is.na dat die brieuē ghe
maect sijn eñ verleden.ende daer bi sou-
dement vcopen bi rechtē royale daermē
aen vallen soude.maer dē here daert on
der gheleghē is: soude daer van gedert
wesen van sijn recht.eñ soude bi hē ghe
uerst worden tot commissie vā des rech
ters royale.

Vanden mercten in campainge.

Item soe wie gheoblighcert

ware inden mercten vā cāpainge weet
dat met dier obligacie men vercopē sou
de dat erue vandē gheobligierden: ia bij
stercker eñ vromer redene. Al waert bij
andere obligacie of sake vercoft: soe sou-
demen weder recouuererē te profite vā
den ghene die de obligacie vandē merc-
ten hadde:want gheen obligacie en pre
cedeert die voerscreuen obligacie:soe en
doet die obligacie ond zegel royale van-
den castelet vā parijs noch andere: wāt
dese bouen alle gaet. al waert datse lon-
ger ende daer na ghemaect waren. wāt

also sijn gepreuilegiert die marcten van
coninghē voermaels vā so langen tijdt
dat gheen memorie ter cōtrarie en is. eñ
alsoe wordet onderhouden.

¶ Vanden heere gheuanghen te sijn vā-
den vianden des gheloues.

¶ Item of gebuerde dat enighe
heere gheuangen worde vandē viandē
des geloues. eñ hi niet en hadde hem sel
uen mede te lossen sonder hulpe ende bi
stant sijnre ondersaten men soude mogē
daer om vercopen erue of lant van sijnē
ondersaten. dat ondʼ hem ghelegen wa-
re in dien die ondersate nz en hadt andʼs
aen te gaen. eñ dat hijs nz helpē en wou
de. Eñ die reden is. dat al vanden heere
coemt. eñ het ware onmogelijc datse nz
en souden gheholpen worden in sulcker
noot van tghene dat hē coemt.

¶ Ghemeyne sake

¶ Item noch na opinie vā som-
mighe voer die conseruatie noodlike vā
der sake ghemeyne van enighen steden
daermen woenachtich ware. eñ om die
meeste profite ende vtiliteyt vander ghe
meinte/ behoefde te hebben sekere finan
cie diemē niet gecrigen en mochte sondʼ
enighe erue of lant te vcopen of datmen
dat erue om die reparacie vandʼ stede be-
hoefde af te werpē eñ te mete doē. Weet
datter ghescien mach ō sekeren prijs nz
tegenstaende. dattz nz en ware die wille
of cōsent vandē ghene diet toebehoerde
Eñ also ist ghedaē in veel pleckē eñ veel
reysen. eñ des accordeert ende gehenget
dat bescreuen recht.

¶ Obligacie van ypoteque.

¶ Obligacie van ypoteque is
wāneer enighe vbint bi forme vā ypote
que alle zijn ruerende goede. eñ specialikē
lant of erue. om die gheloefte te volbren
gen van enighē contracten of geloeften
daer hi hem in verbint. Eñ als hi heeft
also vbonden sijn lant of erue. en is dese
ypoteque nz gehindert noch vmindert
bi enighen obligacien die hi daer op doē
mach. Mer sijne goeden principalic sijn
erue of lant bliuet geobligiert eñ geypo
tequiert des te voldoen eñ te betalē. Mer
dese ypoteque eñ heeft gheen stede in al
len landē. want veel steden ende plecken
sijn daermen des niet en vseert. als in v-
mendois in amienois eñ in die castelerie
van risele. in tournesis in die heerlicheit
vā mortainge. eñ sint amāt eñ indē lan-
de vā campainge vā brie. eñ daer ōtrent
heft de voerscreuē obligacie bi ypoteque
stadt. want ter stont als een man is ghe
obligeert ypoteque heeft zijn stadt. Itē in
de stede vandē voerscreuē ypoteque vse
ertmen een andʼ maniere vā des rechts
hant te stellē opten lande of erue diemen
also obligiert tot cōseruacie vā betalige
eñ specialiken eest des coninics hant. eñ
men geobligiert sij bij obligacie royale.
wāt alsdā vlijt eñ gaet te bouen alle obli
gacie Nochtās hoe wel dat des conincs
hant dair op geset ware als voerscreuen
is waer des middelē herē hāt daer te vo
ren op gheset daert erue of lant ondʼ gele-
gen ware. dye soude stadt eñ voerganc
hebbē voer des conincs hant: maer des
conincs hant ware executore. ende des
heeren hant ware enocatore Tē ware dz
des vbondē erue in des herē hant opge-
dragen ware als voerscreuē is ī de voer
seyde sake: want als dan waert executo-
rie.

¶ Obligacie van dode panden

Obligacie vā dode pāde is te ob
ligierē eñ vbindē een erue eñ die te settē ī
handē vā yemant om die te houden soe

langhe. dat den ghene die den erue toebehoert met rechte dat ghelouet sal hebben om eenen sekerẽ soẽ van penningẽ die hi daer op gehadt eñ gheset heeft om te houden te possesseren ende te gebruyken alle die vruchtẽ eñ molumentẽ daer van comende. te heffen eñ tontfanghen biden ghenen diet also is ouer ghegeuẽ eñ gheordineert sond' defalquier of of te slaen. gheduerende also lange als hi gerembonseert: eñ die erue wed' gelost sal worden met alsulcke pẽninghe als daer op staen sullẽ. Eñ dese obligatie hiet mẽ morgage dats te verstaen. dat den pande niet of en slaet noch en lost hem seluẽ: maer men neemt daer of ende vry wech draecht tghene datter op comẽ eñ wesen mach. Hoe weet dat dese forme vã obligacie niet en behoert noch en is sculdich gedaen te wesen. dan tusschẽ broed's eñ susters bi ordinancie vã makinge van dẽ vader. om die vorderscap vã enighẽ vã sinen kinderen. ghelijc of een leen of een edele heerscappie. die met rechte naturelike gaen soude aenden oudsten. eñ hi heuet sonen of dochteren jongher die nz en hebbẽ noch eruen en souden dan twiste deel inden edelẽ heerlichedẽ of ambachten. So weet dat hi weel mach ordinerẽ eñ laten tot een of twee vã sijn dochterẽ of and' jonge kiderẽ een leen of and' heerlicheit sulcke alst hem belieuẽ sal voer zij kinderen die dat leen of heerlicheit houden sullen tot een dode pande: so langhe alst den oudsten des sal hebbẽ ghelost vã also veel pẽninghen. als die vad' daer op stellen eñ ordineren sal. Hoe wel hi daer op ordineerde eñ stelde also vele of meer dan den leen of heerlicheit werdich ware in vercopinghe. eñ en sal nẽmermeer weder keren totten oudsten. totter tijt toe dat hi dat vander voirscreuẽ somme weder ghelost of afghecocht sal hebbẽ. hi of sinen eruen: want sijn eruen souden niede bliuen in sulcke laste. eñ oec die erfgenamen vanden ghene diet besit in manierẽ voerscreuẽ: bliuen in dat recht. eñ sullent houden. alsoe wel als hier vaervaders. Ten ware dattet quame aenden oudsten of aen sinen eruen van rechtẽ afcoemste. Eñ daer bij dat de selue die des also hout anders gheen erue en hadt die hem naerder ware

Obligacie van dode pande op kerckẽ

Item na opinie vã sommige dese obligacie mach ghescien eñ geuallen tot enegen kercken bi aduijs of ghifte van aelmissen. ghelijc te assignerẽ een somme vã penninghẽ enigher kercken eñ dat te v'bindẽ eñ obligerẽ op een stucke lants bi dode pande. om die te houdẽ lange als de erfname vandẽ ghene diet also hadde verbondẽ dat af ghecocht eñ ghelost sal hebbẽ als voerseit is. Meer na opinie van sommighe. dese obligacie en mach niet ghescien dan tusschẽ broed's eñ susters. Eñ ghi sult weten. dat in dien daer enighe landt arable of ackerlant of woenstede in pande ghesetis die enighe vruchten wtgheeft: eñ men die wil ofcopen. of lossen. op dat des doode pande te niet sij. Men is dat sculdich te doen. eerst op lande arable of ackerlant. als dat coren of ghemayet eñ wech geuoert is. Ende eest op and' erue na dat die vruchtẽ daer of sijn ende and's niet na custume locale.

Vanden obligacien int particulier

Capittel. lxiij.

Ghesien die obligatien int generael ende int speciael. So wil ic v thonen int particulier. Hoe weet of twee persoonen. of meer geobligeert sijn om een somme te samen sonder diuise of

[illegible]heit noch dat ghedeclareert si voer wat partie of vele elc belast is. Weet dat die [illegible]weldighe diemen des sculdich is sal mogen eyschen denghenen diet hem belieft eñ die sal moeten eñ gehoudē sijn te antwoorden met recht eñ die sculde be talen. niet tegenstaende enige argumēt ter contrarie Exempel Jan eñ iacob sijn geobligeert an thomas ō die somme vā hondert pont pa. bi ghemene obligacie eñ ō ten was niet elcs voer sijn aendeel noch elcs een voer al Het gheboert dat ia cob arm wort. eñ wort vliende. thomas siet dat den dach van betalinge gecomē is eñ dat iacob niet en heuet mede te be talen mer ian heeft genoech so spreect hi ian an eñ begheert betalinge vand obli gacie Jan antwoert dat hi gaerne sijn aen deel betalen sal mer niet voer iacob voer hit. Thomas antwoert dat hi gheobli geert is in die somme van C. pont eñ dz hi die sculdich is te betalen Jan seit dat ten is elc een voer al eñ dz hi niet voor der ōbonden en is dan in die helft aenge sien dat si niet meer en waren dan twee daer om en is hi niet sculdich dan L pont Die and antwoert dz hi is tegēs hē ōbondē van C. pont. eñ dat hoe wel inder obligacie niet begrepen en is elc eē voer al. so en istoet nz elc voer sijn porcie eñ aendeel daer om zc. Alle gesien eñ ge hoert het woert ghesent bi vonnisse dz ian gehouden was in alle die voerseide som me eñ dit accordeert dat bescreuen rechte. Et plures sint obligati quilibz in solidū tenetur

Van sommi ghe geobligeert daer den eenen betaelt.

Item eñ die sculden also ver bonden bi penningen geboertet dat die een des betaelt. al die and ōbonden sijn daer of ontslagen. want den sculde eens betaelt en mach nimermeer wesen ghe eyschet. eñ sy wie daer na des eyschte hi soude vuallen in peine de quaduple nā bescreuen recht ff. de duob9 reis vterqz

Van oligacie pye.

Sommighe vragen wattet is obliga cie pie. So wil ict v tonen daer om dat ic in obligacie generale daer of int corte ge sproken hebbe Soe moechdi weten dat obligacie pie is eē obligacie sond cōtract of sond stipulacie brieuē mer wort gedaē ghelijc als bi contract Ghelijck of een so ne ware ghevangen van sculden of ghe vangen vanden viandē eñ hi gherason neert ware eñ des niet en mochte betalē eñ sijn vader hem lossede vand gevanc kenisse of perikel. weet dat als hi weder gecomen soude wesen den soen die alsoe is ghelost van sijns vaders goeden ghe houden eñ gheobligeert is tegens sinē vader bi obligacie pie hem wed te gevē die penninghen die hi voer hem betaelt sal hebben Eñ also sult ghijt ōstaen van eenen broeder aen den anderen of vandē eenē neve aen den anderē So waert oec vanden eenen neve aen den anderen op dattet ware bi manier vā pie dats te seg gen wt compassie eñ mededelijden eñ son der enige fraude want also en waert gee obligacie van pie mer van fraude ende turple die niet te houden en ware. gelijc als voerscreuen eñ geroeuen is Eñ die se tet dat rechte tusschen den vad ende thint want men en sciet niet ghebueren sulke compassi tusschen and. Eñ patri matri qz pie succurrere nato.

Obligacie bi consent van partye niet tegenwoerdich

Item obligacie mach geschiē bi consente als die partyen daer nz tegē woerdich en sijn eñ dat van genen node eñ is dat sē daer tegenwoerdich sijn. Eñ obligacie mach ghedaen sijn bi brieuen

of boetscappē als procuroers . of noch bi
besloten brieuen onder bekende seghel.
Instit. de obmissis ℞. Item in aliis con
tracti.

¶ Obligacie bi maniere speciale

Het is te weten dat na dz voer
seit is obligacie mach gedaen sijn bi spe
ciale manier bi vijf wegen Die eerste is
bi wege van leeninghe de welcke is een
minlike wech eñ dat den rechter behoert
te hebben fauorable. Die anderde is bij
sculde gheloeft ter cause van sekere ende
rechtuaerdighe ghelosten wāt dair fault
te ghevonden ware dat en is niet te hou
den Die derde is wanneer enige sake is
ghestelt in bewaernisse in handen van
yemant die des aen neemt te bewaren.
want alsdan is hijt ghehouden te bewa
ren eñ weder te geuen eñ of hi des ontkē
de hi soude vallen in grote peine indient
tegens hem bewijst ware. Die vierde
is bi pande ghe set eñ gestelt in nampte.
of in onderpande vanden sculde te beta
len Die vijfte is bi mutuele actie C. si cer
pe.

¶ Obligacie op termine
ofter stont.

¶ Het geboert tot somtijden dz
die ghelosten die ingenereeren eñ waer
dich sijn obligacie sijn gemaect tot termi
nen of ter stont Gelijc of ic ghelove weñ
te gheuen x. pont sonder tijt of tot sinen
wille Hets te vstaen dat dese sculde is ter
stont weder te geuen dat is te weten bin
nen x. dagen na bescreuen recht Want
het en is niet te vstaen dat die schuldena
re sijn ghelt reet heeft ter stont te betalen
mer na die x. dagen mach sijn bedwon
gen met rechte Obligacie die ghemaect
is op terminen. ghelijc als ic u ghelovē
sculdich te wesen viertich pont te betalē
tot sint iansmisse naestcomende eñ obli
gacie tot sekeren dagen gemaect worde
Weer dat si die xl. ponden schuldich sijn
ten daghe alsmen die ghelofte doet te be
talen Mer eysch en mach niet ghedaen
sijn tot sinte iansmisse daer an. Eñ daer
om schijnt dat so wye recht heeft aen de
sake ten daghe dattet geloeft wort bi he
uet recht ten dage dattet vschijnt. Eñ so
schijnt het vandē vruchten vandē oest ge
set in pachte Hoe wel dat die pachtenaer
niet schuldich en is voer lichtmisse daer
aen volgende Insti qui mo. cōtrahi. ob
ligacio ℞. omnis stipulacio.

¶ Te gelouen tot sommighen.

Het gheboert somtijden dat eē
sake geloeft is tot een reise of meer: som
mige gelouen ten eerste meer Voer is te
weten dat die sake is somtijt gheloeft we
ghen een oft meer Wanneer den ghene
diet geloeft antwoert naden eysch tegēs
den gene dien hijt gheloeft ghelijc of eni
ge. of sommige of twee eyschende warē
tot een anđ geloeft ghi dat ghi ons gevē
sult x. pont ende den ghene diet also ghe
eyscht is antwoert. Ic gheloeft eñ ic salt
geuen deen of dander van u. want ist dz
hijt also geloeft elc van hem beidē wien
hijt also geloeft heeft des te geuē macht
hem eyschen eñ het sijn twee obligacien
of gelosten . eñ en behoert des niet vstaē
te wesen een ghelofte alleen ghedaen tot
tween

¶ Van twee of meer sculde
naers te wesen.

Noch gheboertter dicke dz twe
of meer sijn sculdenaers van een sake ge
lijc als of men vraghede tot ian gheloeft
ghi mi te geuen vijf scellinghen . ende eē
ander eyschet tot een ander also die daer
bi is gheloeft ghi mi te geuen de selue v.
scel. eñ elck antwoert voer hem seluē ick
gheloefse te gheuen eñ te betalen Weer
dat bi sulke woerden is die sake gheloeft

tot elc van hem. eñ sijn sculdich elc van den ghenen diet ghelouen al geheel hoe wel totten eenen eñ totten anderen ghe loste ghedaen ten is niet dan een v̉bande eñ of deen ontfanct den scult. hi scheit dē scult. eñ of deen betaelt hi heeft ghequijt eñ gequitet den anderen ff. de duob⁹ reis stipu. C. eodem ti. l. duo vel plures ⁊ ex huiusmodi

¶ Van partye niet tegenwoerdich

¶ Item weet dz obligacie die ge daen wort tot yemant niet teghenwoer dich daer toe noch comende Eñ oft ghe hoerde datter brieuen of sijn die tughen dat die partyen teghenwoerdich waren waer obligacien te doen. Weet dat dye voerscreuen brieuen behoren daer of ge weest te wesen. ten ware dat dē ghene die seggen wilde als dz hi daer bi nzen was dede bliken behoerlike eere dat die obli gacie cesseerde dat hi elders was ten da ghe dat die obligacie gedaen wort

¶ Item bi leeninge nampte of bewaer nisse

¶ Item van obligacie die gedaē wort bi leeninghe of bi nampte eñ bi be waernisse. bi leninghe ghelijc of ic leene yemant enighe sake het is sake vā nom bre of ghetale of sake bi gewicht of bi ma te want dicke geboertet datmen nz weer en gheeft die selue sake. Eñ daer om be hoertmen et weder te geuen in sulke ghe wichte of in sulke mate of in sulke gheta le Eñ en is daer geen ercusacie ten moet also weder ghegeuen sijn voer enigen v̉ liese van brande of ander auonture. Eñ dit hietmen properlic leeninghe wā neer die sake manlic geleent is sonder per daer of te gheuen.

¶ Bi nampte ghelijc of een sake ghege uen si in onderpande eñ den gene die nē sculdich is des aen neemt voer sijn schul de alsdan is hi sculdich dz te bewaren vā allen auonturē Mer ist dat hi dat in on derpande nemet bi maniere vā minne. daer om dat hi ter bede van enighe heeft enighe sake daer op geleent hi is gehou den vri vander sake. ist dz hi fortune v̉lo ren wort op datter si sonder die sculdē vā hem eñ dat hi des niet en heeft moghen v̉hoeden Eñ daer om en soude hi niet la ten sijn leeninge te eysschen

¶ Item bi bewaernisse of yemant set in bewaernisse enige sake tot een ander ist dz de sake v̉loren wort inder bewaernis se vanden genen die des aen genomen hadde te bewaren hi en is niet gehoudē des weder te geuen indient fortū sine sa ken si of sculden eñ dat hi des niet en he uet mogen beteren noch v̉hoedē op dat ter geen bedroch in geuonden en si ende dat hi daer gheen loen of en heeft om die bewaernisse. want so soude hi gehoudē sijn dat weder te geuen Mer of den ghe ne die de sake toe hoerde begeerde eñ ba de dē bewarer dat te bewaren eñ bi auō turen wort v̉loren dat is tot perikel van den ghene diet also begheerde datmen et hē bewaren soude Want sijn ongheual en behoert niet te wesen tot preiudici vā den gene die daer om niet en dochte wā neer hi daer of geboden wort te bewarē. Insti quibus modus con. obli. pagra. l. n. et in. ¶ Castume vā henegouwe

¶ Item vāden obligacie na cas tume van henegouwe mogher ghi we ten datter twee manieren sijn vā obliga cien die een is hē te v̉binden bi opdracht van erue gedaen eñ geleden rechtelic eñ daer den here of gedient ware. of datter ghedaen si tot sijnre beliefte sulke forme vā obligacie is executore in henegouwē

so geringe als men daer mede rechts ple
get eñ men doet v̓copen dat erue also op
ghedragen mit rechte Die anderde ma-
niere is wanneer een leenman hem ob-
ligeert onder sijn segel of wanneer men
hē obligeert voer leenmānen des graef
licheits of wanneer men hem obligeert
voer den scepenen vander stede ghepre-
uilegieert. Alle sulcke obligacien en sijn
niet dan euocatorien eñ men en soude nz
mogen vercopen dat erue vanden ghe-
obligeerden mer men soude executeren
die vruchten vand̓ erue eñ den huysraet
vā den gheobligeerdē eñ niet meer noch
andere executie en soude mē daer of heb-
ben ¶ Hier na volcht hoe men for-
meren sal obligacie bij ghescrifte bi ma-
nier van formulare Capitel lxviij.

Allen denghenen die desen
letteren sullen sien of hoeren lesen.
N. salupt Doen te weeten eenen yeghe
liken dat voer ons N. als vd̓ er rechte ziī
gecomen eñ gecompareert in properen
personen dese N. de welcke N. wonen-
de in sulcker plecke N. als hi seyt bi sine
puere eñ liberale wille bekēnende dat hy
v̓coft hadde eñ v̓coste tot iuste eñ recht-
uaerdighe cope eñ in goeder trouwē de
se N. wonende N. als hi seit die somme
van xx. mudden corens totter mate van
deser stede N. sulke eñ also goet coren als
tot x. d̓. tournois na de beste elcke rasire.
mids betalende eñ opleggende om dye
voerscreuen coep die somme vā xl. gou-
den gulden ghehieten franchen vander
munte eñ teiken des conincs van welkē
somme die voerscreuen N. hem gehou-
den eñ bekent heuet. hout eñ bekēt wel
eñ volcomelic voldaen eñ betaelt te we-
sen in gereeden penningen bi hem ende
tot sinen profite ontfanghen eñ wel ghe
telt eñ vande voerseide somme van pen
ningē heeft hi quijt gescouwen eñ quijt
scelt den seluen coper sine eruen oft sake
van hem hebbēde mids welke coep dye
voirscreuē v̓coper beloefde bi sijnre trou
we daer op gesworen wel eñ getrouwe-
lic den voerseiden coep. eñ die voerseide
x. mudden corens gelepen eñ leuerē op
sijn perikel eñ costen binnen sulcken da-
ghe N. inder stede van N. in behouder
hant. daer wagen eñ karre sal moghen
varē in sulker plecke of strate als de voir
screuen coper des wil hebben ghelevert
sonder ander termine dage excepci noch
delay des te leueren te nemen noch beg-
ren want hi hem nu ter tijt hē hout voer
gesommeert geintimeert. eñ vermaent
des te doen betalen eñ leueren binnē dē
voerseiden dage Consenterende eñ ouer
geuende bi sijn vrie liberalen wille dz al-
sulke sommarie eñ v̓maninge vā waer
den si hebbende alsulke macht als oft ge
daen ware met allen rechte daer toe die-
nende ghedaen te sijn Ende daer toe tot
dien eynde des te doen houden ende vol
brengen heeft die voerscreuen v̓coper ge
obligeert ende v̓bonden alle sine goedē
huysraet eñ erue roerende eñ onroeren-
de generalic eñ specialic bi weghe eñ for
me van ypoteque van gebode vā rechte
ontfangen de main assise eñ van allē we
gen eñ manieren van stipulacie of dz ob
ligacie van recht eñ bescreuē recht ende
costume toebehoert eñ op c. scellingē te
v̓boeren of den vijfsten penninc bi forme
van peine van alle die somme. of datter
onbetaelt ware. Welcke peine of vijfste
penninck als dat best beliefi aen den co-
per te ordineren of den houder des briefs
aen welken alle macht eñ actie van dese
tegenwoerdige obligacie is beuolen bij
consent eñ beliefte vandē voerseidē par-
tyen welke peine of vijfste penninc indiēt

verboert wort al of een deel biden verco peren hi daer om bedwógen wort voer warhere datter ware geestelic of waerlic biden coper oft houder des briefs ghebleft heeft op hem en op sine goedē te geuē en te betalen metten principalen son der des te v̄minderen. en alle costen scaden en interest daer op ghedaen en tot meerre sekerheit en op nimmermeer te comen tegen tgeent dat voerseit is die v̄ coper heeft geobligeert en v̄bonden sijn proper persone tot detencie vā geuangenisse besloten indient dair gebreck ware in tgheent dat voerscreuen is en is geobligeert hem te mogen vangen en ōthouden waer en tot wat plaetse dat hi geuonden wort buten tghewijsde om so lange geuangen te bliuen niet teghenstaende daerop sine goeden en eruen recht gedaē of geuordert ware of genomen of ghearresteert. en dz exploit totter volcominge vander obligacie voerscreuen ghedaen worden missions costen scaden en interest, de welke hi gebrocht heeft totten viguer of crachte vander obligacie voersē. En daer toe renūcierende tot allen sakē hoedanich die sijn generalen en specialē so wel van rechte als van vsancie en gewoente die hē waerdich waren of te hulpe en te bate souden moghen comen tegens den rechten v̄stant en inhoudē vā deser pegenwoerdiger obligacie en den voerscreuen coper oft houder van desen in enichsins oft sake bi eenigen weghen of manieren soude beletten mogen hinderen of retarderen noch den inhouden van desen en die volle betalinghe achter stellen of te niete doen

¶ Renouacie oft vernieuwinge vā sculden. Capittel lxv.

Vernieuwinghe die enige doen in horen sculden wanneer si hē presenteren vāden eenen sculdenaer opten anderē en daer of spreect dat bescreuen recht meer dan die custumiers doē. En seit aenstet die keeringhe en v̄nieuwinghe dat die een sculdenaer doet tottē anderen van enigen sculde wanneer hi hem geeft sijn sculdenare in sijn stede. dz en is niet wel mogelic te geschien. ten si dat den sculdenaer daermen op wil aengaen die sculde daer teghenwoerdich si en dat hi des consenteert en gheloeft die sculden te betalen totten sculdenaer van sinen sculdenaer. En dat den gene daer ment allso an gheloeft te betalen hem bekeert en aengaet opten sculdenaer van sinen sculdenaer of anders en waert vā gheenre waerden C. de nouali l. delegatie debiti

¶ Van sijn sculden te vercopen

Item daer en bouen seit dz bescreuen recht bouen geallegeert dat hoewel men niet en mach sijn sculden bekeren noch v̄nieuwen vanden eenen sculdenaer opten anderen. sonder cōsent en de weete van den gene diet sculdich ware tweelc redelic is nochtās moechdi weten dat des niet tegenstaende een yeghelic mach vercopen sijn sculde. en daer in actie gheuen den ghene diet hem believe welcke sake goet en ghestadich si Ende mach den coper bi dier sculde doen en intenderen actie van dien aen den v̄boerden of sculdenaer telken dat hem belieft. C. de legationibus debiti

¶ Van sinen sculde te veranderen

Ghi moecht weten dat niemāt en derf noch en is sculdich tegens sinen wille en consent bekeren te betalen eenē anderen tgheent dat hi een schuldich is. Als of ian en iacob schuldich sijn robert iacob en mach sonder den wille van ian

niet den sculde vanderen. dat ian robert sculdich is. want reden is dat elc hout sijn stede tot hem seluen sonder vandert te si ne teghens sinen danck C. d. l. si solutu bi pecunias

¶ Van sinen brieuen te inuoleren.

¶ Item nae opinie van sommighe coustumiers is vandert sommighe ghelofte of sommighe obligacie of ouerdracht dat enige hebben tonen anderen bi vnieuwen somwijlen den dach van betalinghe die gheloeft is of gheobligeert inden gelosten het si bi brieuen oft anders. Gelijckerwijs of een man geobligeert en verbonden is tegens yemant van een somme van penningen tot sommighen daghen en hi henghet vanden een payment bi delay tot enen anderen. het schijnt dat hy vandert en vnieuwt heeft sijn brieuen en sijn obligacie en dat daer bi die ouerdracht of den brief van obligacie si vnieuwt en vandert van sijnre eerster waerden en also subsumeert die wijse. So sal ic u wijsen daer op dat die nieuwe rechten bewijsen en tonen te houden: en sept die keiser iustiniaen in sijn boeck daer of. van wien lestwerf wort gedaen en ghepasseert bi sinen rade. Wij willen verbeteren de boecken die spreken vander veranderinghe der actien hoemen die verwisselt of vandert van deen op dandere. en willen declareren dye oude twijffelen van rechte die daer op waren obscure en duister. En stellen dat indien eenighe sculde naer die enighe ander met hem heeft. of die sinen eysch vandert vanden eenen tot ten anderen of die pande ontfanct op zijn sculde. of dat hi vmeert of vmindert sijn sculde of dat hi stelt tijt of condicie in betalinghe of dat hi ofneemt of wisselt of ontfanghet brieuen van minder ghelt dan te voren hem gheloeft was of gedaen enighe andere saken. waer bi die oude stelers van rechten seiden dat obligacie ghemuteert ende vandert was. Wij niet en willen dat daer bi si of mach sijn veranderet eenighe sake vanden eersten aligement. mer sal bliuen die eerste obligacie in haerre waerden En sal so veel geaugmenteert en vmeert sijn. ten ware dz die partyen aen beiden siden daer op specialic verclaert hadden en ghelaten die eerste obligacie van ghenre waerden te sijne bijden anderden en anders niet. Want wij willen en het is redelick dat die vanderinghe vanden obligacien die ter goeder meninghe ghedaen sijn niet en worden vandert of vernieuwet Ten si dat bi speciale of sonder langhe consent gedaen si en vnieuwt bijder kerche of simpel manieren en van woorden capicieuses ende niet met rechte ten ware bi also datter die partyen segghen expresselic en declareren des alsoe te sijn So datter geen fraude noch decepcie en wort gheuonden noch ghepresumeert C. de. l. innouacionum nrencia corrigentes ꝛc.

¶ Hoe veel manieren innouaci mach ghedaen sijn

Na opinie vanden ouden rechters en eerste boeck. Innouacie of vanderinghe mach geschien in vele manieren. ghelijckerwijs als te vanderen die terminen vander betalinghe begrepen inder obligacie van borghe te nemen naer der obligacie dye obligacie niet te eyschen of veruolghen binnen xxx. iaren nae bescreuen rechte Ipp oportque binnen xl. iaren en na die costumiers van picardye xxi. iaer Van vrouwe die waerlic wesende gheobligeert ware en daer nae ghinc in religie en deen professie ten ware dat die obligaci inhout en begrypt also wel binnen religie als buten Alle dese conds

rien innoueren obligacien. ghelijck als
voerscreuen staet Ten si dat bi den par-
tyen gedeclareert si. dz so wes men daer
of doet. datter is sonder preiudicie te dra-
ghen totter obligacie C. de verborum ob-
ligationibus.

Hier nae volcht vanden actie. en hoe
veel manieren die sijn Ca. lxvi.

Actie is dat recht dat den ey-
scher heeft: en mach hebbē tegēs
den verwerer. te intenderen sinen eysch
in rechte partye gheroepen ita bescreuē
recht Actio es ius prosequendi in iudicio
quod sibi debetur ff. de verborum obli.
in prin. Et obligacio est iuris vinculum
quo necessitate abstringimur soluēde rei ende
actionibus et obligationibus li. iiij. Na
dat ghetoent ende geseit is die forme vā
den obligacien wil ic v nu tonen vandē
actien. Want sonder obligacien en mach
niemant hebben sake noch actien Ende
dair ō hieten die rechten obligacien moe-
der vanden actien. want vā hem sijn al
le actien ghesproten Hoe moet hi weten
datter sijn twee souuerainen of opperste
actien en principale vanden welcken al
le ander wt spruten en dalen. Die eerste
is actie personele. Ende die ander is actie
reele want hoe wel dat sommige nomē
veel manieren van actien nochtans vā
dese twee spruten en vallen alle anderē

Ten eersten om te spreken van actie p
sonele moet hi weten dat actie persone-
le is dat recht dat mē heeft en mach heb
ben in allen saken van delict en van allē
contractē in alle obligacien het si bi cōtract
of also als bi contract. het si bi maleficie
of anders als bi maleficie. Die ander is
reele en verspreit haer in allen eyschē die
op erue of lande gedaen worden. en sijn
van proprieteit en dat sonder des te ghe
takē niet en mach delibereren of decide-
ren want bi der reden vā actie reele. het
moet wesen dat dē eysch si gestelt op pro
prieteit of op oude becommeringe of op
nieuwe nōij. ghelijc als ic hier nae trac-
teren en seggen sal alst behoert bi regu-
le en daer om wil ic weder ommē keren
tot die eerste actie psonele de welcke haer
diuideert en spreet in veel formen ende
manieren na de gelegentheit vander sa-
ke

Van iniurien

Eerst ist ghehieten actie van
iniurie of van quade daden bi violencie

Van gheboden

Daer na ist ghehieten actie van gebodē
als of yemant ghebiet bi sinen brieuē of
anders tot een ander dat hi heren maken
sal of doet maken sulc werc etc.

Van ghelosten

Daer na hietmen actie vā ghelofte als
of yemant bi wille enige sake gheloefdē
dat hi hem sculdich te houden alst title is
legimsine Iuxta illud omne promissum
cadit in debitum.

Stipulatie

Dair na ist ghehieten actie stipulaire ge-
lijc als die obligacien sijn diemen maect
het si bij brieuen of anders daer trouwe
in ghelooft is en antwoerde van cōsent.

Noxale

Daer nae hietet actie noxale ghelijc dat
wanneer enighen eyghen van eygen cō-
dicie misdoet yemant. en dat der boete of
beteringhe toe behoert. De noxali actio
de noxa. C. li. ii.

Redebitorie

Daer na hietment actie redebitorie. ghe
lijckerwijs wanneer nae enighen coep
ghedaen men vint datter ghebreck is of
fraude inder sake ende vanden redebitorie
C. li. ii. cum proponam

Serviane

Daer na ist ghehieten seruiane ghelijc kerwijs als te epschen enige saken die v̄ cocht waerē die mē houdē soude in hyper waer C. de pactis uoet seruiano interdict

¶ Bi actie contrarie

Daer na hietmen bi contrarie actie vā geboden. ghelijckerwijs als te epschen die saken die eenige houden soude geobligeert l. superius eñ als bi actu contrari en ¶ Actie van ghebode

Actie van gebode gelijckerwijs als procuroer te sine voer yemant. in sake van appiel daermen teghens hebben soude op datter niet en si bijden sculde of gebreke van procuroer. Alsdan mach die procuroer begheren op sinen inteste tgeēt dat hi ander sake ghelept soude hebben C. l. xc.

Institore

Actie institore is. wanneer dē knecht vā een coepman die sijn comēscap voert of beleit leenteenighe penningen voer sinē meester alsdan is die meester daer in gehouden C. l. insit.

¶ Executore.

Actie executore is. wanneer den knecht vanden coepman vercoept sine comenscap den meester is gehoudēn te ratifieren wel ghedaen te sine C. l. exerci.

Actie quātiplurimi ¶ Quātiplurimi is. so wie sculdich es te leueren coren tot eenen sekeren dach eñ hi daer in ghebrekelic valt bi sommighe iaren. den coper mach epschen te hebben die waerde vā den coren totten besten prise vanden iaren vanden faulte dat hi nz en sal betaelt hebben eñ also is hijt sculdich te hebben C. si triticum petat l. xij.

¶ Quātiminoris.

Daer na hietse actie quātiminorū ghelijkerwijs als enighe vint sijn comenscap die hi ghecoft heeft nā datset geleuert is arger eñ minre dan hem int comēscap doende ghegeuen was te v̄staen eñ ghesien was vāden ghene die daer of tescreet wel wiste Alsdan is den v̄coper sculdich te beterē die faulte de welke hi wel noch te gedeclareert hebben eñ dat wel wiste eñ v̄stonde C. edilicijs. actio si pdu̅t.

¶ Vice de litigie.

Daer na vandertet in actio van litigie. gelikerwijs so wie v̄coste enige sake die hangende ware in proces. dat en mach men noch en behoermen niet te vercopen Eñ oft vercoft ware soe soudement weder moeten setten in sinen eersten staet eñ den v̄coper waer gehouden des te beteren tegens den here van alsoe veel als den prijse dragen soude eñ den ghene die t cofte indiē hijt wiste soude verliesen sijn ghelt eñ den coep waer te niete. C. l. creditur pignus ¶ Actie de dol·

Daer na ist ghehieten actie de dol gelijc als in enigen coep daermen of v̄ uolghen wil den geobligeerden of v̄bonden fraude geuonden wort Eñ dese actie en gheduert niet langer dan twee iaer nadē coope gedaen Want so wie hem binnē dier tijt daer of niet en behelpt daer nae en ist niet ontfanclic C. de dol. excep. C. ultra

¶ Compensacie.

Compensacie hietet actie van compensacie die de clercken hieten recompensacio. ghelijc te segghen. tusschen creditoers een somme tegēs andere. wāneer recht van compensaci des mach onderhoudē Want in waerlike houe en heeft dese actie geen stadt daermen vseert van castume locale. dats te seggen in lande castumiers mer beserue n recht henget dz cōpensacie gedaen si in sakē die dependerē of spruiten deen van dandere: ghelijck of twee coepluden waren vergadert in sake van comenscap: ende si hadden ver-

sekert deen totten anderen in hoe rekeninge daer mach compensacie stat hebben in ghelijcke sake C. l. i. l. constat peccatum

¶ Van ghiften

Daer na ist actie gehieten van ghifte de welcke gheschiet in drie manieren. ghelijckerwijs ghifte tusschen den levendẽ. ghifte legataire eñ ghifte om sake vã huwelic. Dese iij. ghiften beruycht dz beschreven recht eñ niemant anders C. de ubo ,rum obliga. l. donum

¶ Reivendicatio

Daer na hietet actie de reivendicatio gelijckerwijs als yemãt onthout eens anders sake sonder eñ over den consent vã den ghene die toebehoert om die weder te gecrijgen machmen intenderen actie de reivendicatione Wãt dickent en willen niet clameren of seggẽ die sake. als ghestolen om crisme eñ vreese die daer of soude mogen volghen. Nochtans is dit een ghelijcke substancie of sake. mer die reivendicatie is graciose of hoefscher eñ en beleit gheen crisme ten si dz de rechter siet datter dieste bi furte si. C. l. ij. rubrica in quibus casibus restitui.

¶ Van contributie

Daer na hiet actie van contributio. dat de sommige hieten cas vã desconfiture. ghelijc of een geobligeert is tegens sommighe eñ dat hi te recht geboden of ontboden si van den genen die hi schuldich is eñ dat si tusschen hem luden geschille hebben wie daer eerst betaelt sal wordẽ. daer om dat elc seit dat hi behoert te precederen in betalinge om vrese dat de goeden niet en sullen mogen die sculdẽ volbrenghen Weet dat indien daer so veel goeden niet en sijn. als om al te betalen alsdan sal contributie stad hebben ende sullen betaelt worden ter marck. dats te weten alsso veel deen als dandere C. l. et c. si alij et varies pignus

¶ Usucaptio

Daer na hietet actie de usucaptione ghelijc als of yemant gehadt eñ ghebruyct heeft die sake of huysraet van een ander tot iuste tijtle bi eẽ iaer of meer het mach hem toe behoren bi acti de usucaptio die haer niet en vspreit dã op toecreide goet C. de usucaptione l. in iusticia civile constitutum

¶ Prescriptio.

Daer na ist ghehieten actie vã prescriptio. ghelijckerwijs of yemant van erve ende possessie van eenige sake reele ghehadt hadde dat gebruyct eñ possessie tot iuste tijtle bijden tijde van x. iaren tusschẽ den tegenwoerdich eñ van xx. iaren tusschen den absent hem behoert die proprieteit vander sake bi actie van prescriptio C. de quadri. scrip. et.

Vã emptio

Item bi actie de emptio ghelijckerwijs als te appelleren enighe daer men of gecocht hadde enighe erve die nader hant eñ naden coep becommert ware eñ den coper eyschede sine waringhe. hi ist sculdich te hebben bi deser actie hoe wel dat die vcoper om des niet geloeft en hadde te waren

Vã actie vã proximiteit

Van actie van proximiteit gelijkerwijs of yemant vcoept sijn erve tegen yemãt vreemt of yemant van sinen gheslachte Weet dat binnens iaers na dat die vcopinghe gedaen sal sijn den naesten van sinen bloede sal moghen eyschen dat lãt of erve also vercoft om sulke penningen alst sonder fraude vcoft sal sijn op dat hi coemt vander side daer die erve af coẽt. of den vercoper ghecomen is eñ anders niet

Transactie.

Actie van transactie ghelijkerwijs als te setten sine saken eñ actien die men heeft inden handen van eenen anderen eñ hẽ ghegeven sijn actie

Van restitucie
Actie van restitucie in terme ghelijc als die weesen comē tot horē iarē volmaect. ende vinden dat si ghehindert eñ bescadicht geweest hebben in horen sakē van den ghene diese hout bi cracht van deser actie hi is sculdich die weder te hebbē op dat hi binnen een iaer na dat hi gecomē is tot sijn iaren dat eyscht. Eñ alsoo is vā een die om openbaerlike sakē hadde wt landich geweest binnens iaers

Actie van dotale

Actie van dotale is die actie van duwarien die de vrouwen behoren te hebben op dien leen eñ lande die hoer man hoer bewijst voer die trouwe

Actie de dos

Actie de dos is dat recht dat de mannen hebben in tgheent dat die vrouwen brēghen in huwelic eñ dat si in voerledē tijden pleghen te doneren by recht de dos voer trouwe gelijc nu doen die mannen eñ daer om is differēcie tusschen dos eñ donarie. Want dos is voer den mannē eñ donarie is voer den vrouwen.

Van fideiussio.

Actie van fideiussio dats te vstaen wanneer yemant is borghe ghebleuen voer een andere eñ hi bedwonghen is te voldoen tgheent daer hi voer geloeft heeft. dat salmen eñ mach vhalen opten gene daer hi borghe voer is. mer eer hi antwoert inder sake of yet betaelt. sal hy hē doen dachuaerden Wāt daer na en ware gheen vhalen aenden principale. C. de fideiussor et mandatoribus zc.

Actie in sake

Actie in sake ghelijc als recht te hebbē in proprieteit van sommighe of enige erue daer een andr die vruchten of neemt bi deser actie heeft eñ mach hebben sake te vweren trecht vāder proprieteit sonder te naken of te roeren anden vsufructuarie of vruchten C. l iiij. certi et indubitati iuris zc.

Actie totter sake.

Actie totter sake gelijkerwijs dat mach hebben de ghene die hout die fructuarie of vruchten van enige erue in lijftocht of tot sekere tijt sonder enich recht te hebbē inder proprieteit Want bi deser actie behoert hi te houden dat recht van sijn vsufructuarie of vruchten noch den proprietaire en is sculdich daer in te raken noch aenden costen eñ oncosten mer hi is sculdich in rake te houden die woningen C. li. iiij. l. certi z indubitati iuris zc.

Van vercopinghe.

Actie van vercopinghe. gelijc of yemant vercoft hadde enighe sake op datter si bi contract van goeder trouwe want weet dat alsdan hi sculdich is bi vercopinghe so seker te wesen datter by middele si vā pecune gheestimeert eñ genombreert of anders die vcopinge en soude niet houden

Actie van restitucie

Actie van restitucie. dat is te restitueren die vcopinghe van enigen coep gedaen daer den vcoper hem vint bedraect of bedrogen ouer die helfte van der waerden Want bi deser actie men mach sijn ghelt restitueren eñ die coep behoert gedaen te sijn te niete Dit is op roerēde goedē met op erue of lant niet ouermits dat sulcke coep ghedaen wort bi rijpe eñ langhe declaracie van rade eñ daer en valt gheen surple

Actie van edelicio

Van actie de edelicio dat is wanneer dat yemant vcoept een hert die sulke van cōdicien is dat hi niet en mach op een stede bliuen of vrocuen daer den coper van sinen coep of bedrogen is bi deser actie behoert te wesen reintegrere C. li iiij. de edelicys l. i. zc.

Actie vectigale.

¶ Van actie vectigale ghelijck van den penninghen of gabelles geordineert bijdē ouden constitucien geconfirmeert bijdē princen. Bi deser actie valt men in grote boete van transgressien sond des te kondighen C. li. iiij. de vectiga. l. ij neqz cō missum et alijs etc.

¶ De locatio

Daer na hietet actie de locatie gelijckerwijs als te ṽhueren eenige saken. tenē welcken scaden of periculen dat behoert te sijn. Weet dat of die garderobe is gehuert eñ de dingen die welke die daer inne sijn verloren worden bi dieven bi breken of delvē de voers. garderobe sonder dattet is bi scult de vanden gene diet verhuert bi recht verstant het is sonder sijn perikel. Mer oft anders gevonden wort bi negligencie vand dore of veinstre dat ter gheen violencie of en bleke het ware tot perikel vanden gene die de garderobe toe behoerde. Also moecht ghijt weten eñ ṽstaen van ander dingen ghegeuen in huyrware C. l. iiij. de locato etc. l. dominus etc.

¶ De depos

¶ Daer na hietet actie van depos gelijc als te setten eñ consigneren in bewaringhe eñ depost yemāt enige saken. Weet dat bi deser actie denghene diet bewaert en is daer of niet gehoudē rekeninghe te doen indient bi sake van fortune of ongeval die hi niet en heuet mogen ṽhoeden ṽloren sijn noch die erfgenamen en sullē gehouden sijn daer of rekeninghe te doē Ten ware dat hi aennemē die erfnamē behoerlic daer of belast geweest hadden eñ dat si geloeft hadden des te bewaren eñ anders of den bewaerre geen sake en heuet daer of dz hi hem mach of sculdich is te excuseren met rechte eñ men hē des eyschet weder te hebbē hi ist sculdich weder te geuē sonder cost noch daer en valt gheen temporisatie of dilaien mer hi het moet peremptorie weder geuen C. de deposito l. i. et alijs sequētibus

Actio suffragrant.

Daer na hietet actie suffragrant ghelijckerwijs als vanden arbeit eñ laboer dz enige aduocaet gedaen heeft inder sake van yemant te helpen. daer men hē noch sculdich ware Wāt bi deser actie behoertet hem voldaen eñ betaelt te wesen bij taxati vanden rechter. na der sake vādē persone eñ naden aduocaet C. de suffragio l. i. si quis desiderans sua

¶ Finium regundorum

¶ Noch hietet actie finium terre. Dats te weten te setten eñ te stellen palen optē lande eñ erve om te scheiden die differentie op ten landen eñ erven deen vanden anderen bi een ghelegen Eñ wat peine of ṽboerte daer valt diese valschelic ṽset: so weet dz bi deser actie behoert daer toe gheremedieert te sine. eñ gaet op wege de furt eñ gewelt natuere van criesine. C. l. finium regundorū l. etc.

¶ Actie van saken ghedaen

¶ Oec hietet actie van saken gedaen gelijckerwijs of ic doe enige sake voer een andere absens die hem profitelic is in sijnre saken hoe wel dat hi nu des niet benosen en hadde eñ bi mijn toedoen of dienste daer enighe profijt si. bi deser actie is hi ghehouden mi weder te gheuen tghene dat ick ghelett eñ verteert sal hebben in sine saken te doen. mer nae den recht waert vader of moeder die des deden in der sake vā horen kinderen dese actie en soude gheen stat hebben met hem luidē. want et natuer also bewijst te doen mit redene van ontfermherticheit ende vaderlike natuer C. de negocijs gestis etc.

¶ Actie mutuelle

¶ Hier na hiet actie mutuelle.
ghelijckerwijs wanneer yemant heeft ee
nige doen dachuaerden voer recht ende
den ghene die ghedachuaert is doet voer den
seluen recht dachuaerden den ghene die
hem heeft doen dachuaerden om tegens
hem te antwoerden. ¶ C. de procurato. l.
actio. eisqz absen.

¶ Actie van ghesellscap

¶ Daer na hietet actie van ghe
sellscap gelijckerwijs als twee sijn te samen
in een gesellscap in comenscap Weet dat
die een mach setten of totsetten die pennin
gen ende die ander den arbeide. ende die arbeide
die comenscap te helpen ende nochtans bi
deser actie heeft den eenen alsoe veel pro
fijts ende vlees als den anderen ¶ C. pro so
cio l. i. et alij l. &c.

¶ Van dingen ghecoft of vercoft

¶ Hier na hietet actie van sake
gecoft of vercoft gelijc of yemant vercoft had
de eenighe sake tsij in erue of anders. weet
dat wanneer die sake vercoft is bij een coep
den coper heeft actie alleen vander som
men vanden prijse ende gheen andere. ende
ist in erue des ghelijcs en mach die verco
per niet meer eyschen dan de somme van
den penningen bi also dat die coper dair
inne gheeyscht si. ¶ C. de re emp. vendit l.
ij. et l. sequentibus

¶ Actie simple.

¶ Hier na so hietet actie simple
wanneer den gelofte simple is datter ge
ne stipulacie en si. dan simpel gelofte of
voerwaerde gelijc als enige saken te ge
louen sonder stipulacie anders dan van ant
woerde van sulke ghelofte en is geen ac
tie ¶ C. de legato et conducto

¶ Actie van voechdie

Daer nae hietet actie van voech
die. als wanneer yemant [illegible]
die ende binnen ghe[illegible] sijn ghe[illegible]
voechden die sijn goeden regieren ende [illegible]
sake bi deser actie is huer [illegible] te [illegible]
¶ C. de tetia tutella z alijs titulis et leg[illegible]

De curacio

¶ Daer nae hietet actio de cura
cio als wanneer yemant is [illegible]landich. of
[illegible] of [illegible] van sinnen so dat hi hem
niet en mach hier helpen. alsdan behoert hem
gegeuen te sijn bi den recht curatoers die
sijn goeden regieren moghen. weet dat
hijt bi deser actie wel doen mach.

¶ Actio de bail.

¶ Daer na hietet acti de bail ge
lijckerwijs als so wanneer yemant valt
in voechdie die leen heuet hem toe beho
rende. alsdan en behoertet anders geen
voecht dan die naeste vander side. daer
dat leen af coemt die den kinde in baelg
bewaernisse ende regiment hebben sal ende
bijder actie mach hijt ende is sculdich te doen.

¶ Actio popularie

¶ Item het is te weten dat tus
schen andere actien is een actie ghehiete
actie populare de welcke is seer noodlic
ende behoeflijch tusschen den anderen. ende is
sulc dat oft gheboerde dat in eenige stede
eenighe recht valt dat toe behoert den ge
meenen profijt vanden volcke so weet dat
een of meer daer of mogen doen ende in
deren actie ende also wel wijf als man. ende
daerom dattet hem seluen aengaet in pro
per scade so soude mede een weese dat is
te verstaen sinen voecht voer hem. Ende in
deser actie populare eyschende ende veruol
ghende mach sijn veruolcht bi procuroer
op dat den eyscher ware geprejudiceert
in sijn proper sake ende bescadicht. Meer in
cas daer hi niet en ware geprejudiceert
of bescadicht ende en hadde geen actie po

pulare uniuersale ende niet partyculare. hi en soude niet ontfangen worden bi procureer. maer hi soude selue sine eisch moeten veruolghē in persone oft personen. in dien daer meer dan eene ware eñ den verweerer sij dat den eyscher in deser actie sake heeft particulere of uniuersale van populare is dan ontfanclic bi procureer. eñ ten is actie populare nz verstaen om die particulier van eenē ambacht of van een collegie. of van een stede. maer nz er die actie aengaen op allē generalic: eñ daer om eest ghehieten actie populare. want alsoe wel aengaen den cleinē als den groten. eñ also wel is ontfanckelic [illegible] als die grote [illegible] allee [illegible] meer. C. de popu. actio. l. i. [illegible] C. de penna. l. licet. rc.

C Actio de furtiue

[illegible] na hietet actie de furtiue ghelijck als yemant ghecocht heeft ghe[illegible] gheweden. hi is sculdich die te weder keren eñ weder te gheuen sonder weder te hebben die penninghē die hi daer om ghegheuen heeft [illegible] deser actie. C. de furtiue [illegible] l. ma [illegible] rc.

C Actio de posthemes

[illegible] na hiet actie de posthemes [illegible] als yemant geboren is nae doot van sinen vader of ghesneden woet uten lichame [illegible] noot. eñ niet ghebo[illegible] woet. heeft hi naturlike leuē daer om eñ eest niet hi en sal bi deser actie erfname wesen. ende breect eñ vernielt die testamente die sijn vaē gemaect heeft na sine doot. op hope dat hij gheen kinderen meer en hadde dan u leuendich waren. C. de posth. heredibus r. l. sequeñ.

C Actie de mise de fait.

C Daer na hietet actie de mise de fait. ghelijckerwijs als yemant heeft enighe ghifte legataire. daer hij of tghebruyc hebben sal nader doot vanden legatoir of ghifter. eñ hi vreest die berōmerheit. biden seggen vandē keiser Adriaen die dit recht heeft geordineert. hi heeft actie hem te doen stellē of te setten in sinen ghiften van aelmissen bi deser actie ende rechte. Desgheliics heeft een vrouwe of ionc vrouwe in huer donarie. nad ooc van hueren man ende bi deser actie ma ghen si daer in bewaert eñ gehoudē sijn nz rechte. C. de edcō diui. adria. tolleñ rc.

C Van condicie onsekere

C Daer na hietet actie van onsekere condicie. want so wie nz en volbienget die condicie: hi en is niet schuldich te hebben die ghifte bi deser actie. C. de cōdicionibus inser et. l. sequeñ.

C Actie van vernieuwinghe.

Daer na hietet actie vā vnieuwinghe dat is wanneermē vernieuwet ende ouerset sine schulden vandē eenen sculdenaer optē anderē of wāneermē na die obligatie ontfanct eens deels vandē schulde. of wāneer men gheeft gracie of delay van enighē vanden paeymente. Weet daerom sulcke vernieuwinge dye crachte vanā obligacie niet en is veranderd: want die obligacie huer nz en verandert nz rechte: maer bi consent verandert. eñ also dat die geobligierden nz en consenteren bi woerden. dat die een obligacie si veranderen bi die anderde. die eerste blijft in haer stede. eñ en verandert nz C. de noualib? r legationib? nouationū

C Actie van solucie of deliberatie

Daer na hietet actie de acceptilacio. dat is te doen quitancie ende quitscheldinghe vanden gheloften of verbande die de een heeft op een anderen. dwelcke

ghescien mach bi veel weghen: ghelijc
als ghi vinden moghet inde rubrike .li.
C.et.ff. die bi seer edel eñ proper manie
re daer of tracteert. C.de acceptilationi-
bus z.l.se

¶ De doptio

¶ Hier na hietet actie de doptio
dat is wanneer yemant gheen kinderen
en heeft: eñ hi een ander neemt voer sijn
kint. dat moet wesen bi auctoriteit vā si-
nen prince. eñ dat dat kint dat hij aenne-
men wille si noch inder mach eñ ondda-
nicheit vā andere: want van een kijnt dz
gehuwelict ware en machment noch en
ismment niet sculdich te doen. C.de accep-
tionibus z.l.se.

¶ De emancipatione

¶ Daer na hietet actie de eman
cipatione Dat is so wāneer enighe settē
wille sijn kinderē wt huer onderdanichz
eñ regiment op dat si doen mogen mās
daet eñ dat huer geloefte ghehouden eñ
van werden si .C.de emancipa. liberoz
et.l.se.

¶ De ingratitude

¶ Hier na hiet actie de ingrati-
tude of ondanckerheit. dat is wāneer ye
māt in ondanckbaerchz neemt tgheen dz
hē is gegevē wt gracien. of daer na vto-
rent den ghenē die hē de ghifte wt graci-
en gegeven heeft. weet dat de ghifte als
dan mach sijn wederroepē bidē ghiver.
C.de ingra liberoz

¶ Van actie copulare.

¶ Daer na hiet actie copulare.
gelikerwijs wāneer dz yemāt heeft ghe
dient enighe om te hebbē loen of huyere
of dat hi si werdich huyere te hebbē eñ si-
nen meester vā sekerē tijt betaelt hadde
sekere huyere. eñ daer na hēm en wou-
de betalen voer die anđ tijt Weet dat na
gescreuē rechte hi gehouden is hē we te be-
talen van alsulcke huyere om dē anderē
tijt: als hi hem betaelt hadde vandē eers-
ten tijt Ten sij dz tusschen hē beiden enī-
ge voerwaerde of cōdicie expresse gemaect
sij C.l.viij.

¶ Van onbehoerlike condicie

¶ Oec isset actie van onbehoer-
like condicie. dat die clerckē hieten cōdici
ones indebite: ghelijc als soe wāneer ye
mant op enighe condicie betaelt bi igno
rancie of onwetenscappe merre dan hij
schuldich is bij deser actie is hi schuldich
weder te hebben tghene dat hi meer be-
taelt heeft. C.l.vē ¶ Actie sonder sake

¶ Itē noch hietet actie sonder sa
ke ghelikerwijs als yemant een anđ ge
vet enighe sake in bewaernisse: eñ dē ge-
nen dient alsoe ghegheven is wedercype
des weder te ghevē. alle of eens deels bi
deser actie machment weđ vercrigen dats
te weten al geheelic. tghene dat hij hē in
bewaernisse ghegheuē eñ gestelt hadde

¶ Actie mixte

Daer na hietet actie mixte ghe
lijc dat so wāneer die sake roert ende aen
gaet actie psonele eñ reele daer bi de ynnē
eyschen soude te hebbē vā .ij. of .iij. iaren
of meer: die vruchtē vā enighe erve afslāe
sonder yet te eyschen aende gronde ende
nochtans soude men moetē ruerē aende
gronde eñ datz neđ daelde vā enige die
tanderen tiden gerecht gheweest of ghe
hadt hadde

¶ Die servitude de possessio

¶ Hier na hietet actie van servi-
tude van possessie ghelijc als te hebben
recht vā wegen of wech doer dē lande of
erve vā yemāt of rechte vā drop op eens
āđs erve of recht te lenē of timerē op eēs
anđs muer. eñ ander sakē dier ghelijc.

¶ Van seruitude van prestacio

¶ Oec hietet actie vã seruitude de prestacio. ghelijc als is recht te hebbẽ dat yemant is ghehouden te doen enige werckẽ. als sinen mersch te hopen. of in sinen bosch af te houden. ende andere gelike wercken

¶ Item vanden actien reelen.

¶ Capittel. lxviij.

Actie reele heeft toe gesichte tot erue of lant eñ gronde vander proprieteit vã sommige saken. als recht te hebben van successie bi coop bi ghifte of bi anders vercregen inder proprieteit van sommighe erue. hi si feodael of erflike. ghelijc als die eruen die van heerẽ in pachte gehouden worden Noch so moghe ghi weten dat er anđ eruen sijn dye niet gehoudẽ en worden in leen noch in erue: gelijc als eruen sijn. die geset sijn in vry alleus die welcke niet ghehoudẽ en worden vã enighẽ heerẽ dan vã god. eñ dat van diẽ erue geen ingaen eñ wtgaen gemaect en wordt. dan bi den ghene die dat erue toebehoort. de welcke coemt ter plecke in pñsencie van sommige daer om specialic als tugen geroepen: eñ seit Dese erue die ic houde vã god. sette ic inden handen. etc. eñ make hem daer ouer heere tot sijn vryen eygen. eñ van sijn erue tot ewighen. om een sekeren coop die ic bekenne daer of teghens hem ghedaen te hebben mits die somme N. daer ic mi of houde voer wel eñ volcomelyke voldaen eñ betaelt Eñ ghelooue tegens dese vercopinge nẽmermeer te comen. ende ic geloue hem brieuen daer of te gheuen onder mijn segel. of onder segel autentike Ende na ander costume lant of erue van dier natuere wordt anders gedaen ende bi ander manieren. die soe vry ghehouden sijn ende beswaert deen den anderen sonder den heere of sonder vermaninghe Ende alsoe onterft hem den vercopere. ende hi erft den cooper. eñ gheuẽ daer of brieuen onder huerẽ segele. Eñ ghi moget weten. dat dese actie reels haer diuideert eñ spreect in drie manieren. dz is te weten. in actie proprietaire. in actie van nieuwicheide. ende in actie van simpel besit ende niet meer en ghebieden die rechten.

¶ Actie proprietaire

¶ Item ten iersten actie proprietaire is sulc dat die proprieteyt coemt bij successie naturele. ghelikẽ bi successie vã rechte oirpe. of bi oirpe lateral of collateral. dat is te verstaen van vađ eñ moeđ lateral: ghelijc als van broeders eñ susters collateral: ghelijc als bij oemen of neuen.

¶ Actie van nieuwicheide

Van beclachtẽ van nieuwicheide ghelijc als ghebruyc te hebbẽ vã enighe erue bi iare. eñ vanden lesten exploiten. dese actie van nieuwicheide spreydet haer in seuen manieren Die ierste is vã den generalen entredis: ghelijc als wanneer yemant doet deluen onder die muere van andere. of plantẽ enigen boem daer die wortel daer an hinderlic si. Het toebehoert bi deser actie geremedieert te sijn. C. li. viij cum pritis radicibus etc

¶ Daer na volcht actie van nieuwicheide. die welcke goeden die de clercken hieten. quorum bonorum. Ghelijc als enighe erue valt ende verschijnt een ander bi oirpe laterale of collaterale ende ment hem daer op settet bi enighẽ commer. bi deser actie mach eñ behoert daer toe ghe remedieert te sijn ende versien. op dat hi binnen een iaer nader doot vandẽ ghe-

ne daert hem afgecomē is des doet. Wāt
na dat iaer en soude dese actie geen stadt
hebben. ende en soude hē niet waerdich
sijn. C. li. viij. quorum bonor.

¶ Daer na volcht actie van nieuwiche-
de. welcke lap die clercken hieten. quorū
legator: ghelijc als of yemant eyscht te
hebben den ghifte die hem in testament
ghegheuē is bi enighe ofluinghe. op dat
hijt binnēs iaers eyschet nader doot vā
den ghene die hem besproken heeft: wāt
anders en soude gheen stadt hebbē dese
actie. C. li. viij. quorum legatorum. rc.

¶ Daer na volcht actie van nieuwiche-
de van crachte ghedaen. dat die clercken
hieten. vim vi. ghelijc als yemāt neemt
met crachte erue of lant. of enighe posses
sie. Bi deser actie vā nieuwichede mach
daer toe versien ende gheremedieert zijn
op dat binnens iaers naden cracht ghe-
daen men coemt tot remedie. C. li. viij.
vnde vi. rc. ¶ Daer nae volcht ac-
tie van nieuwichede bi twij opten wtlā-
dighen Ghelijck als yemant becōmert
dat recht vanden ghenen dye om rechte
sake wtlandich is Wāt bi deser actie die
de clercken hieten. si per vim alio modo
turbatus fuerit absēs posse. rc. mach eñ
behoert te sijn dair in voersien aendē wt
landigen. op dat hi binnens iaers na zijn
wedercoemste hem daer of wil behelpē.
ende anders niet. C. li. viij. si per vim.

¶ Daer na volcht actie vā nieuwichede
als ghi hout dz die clerckē hietē. vti possi-
dent. als elc vanden partyen vermeten
op een erue te hebbē die leste of rechtuer-
dichste possessie Ende dese actie is die ge
meynste. dwelcken dicken valt. wāt elc
seyt te hebben die leste exployten of pos-
sessien. ende hem seluen sonder van an-
dere comende dan van hem. Ende bi de
ser actie mach daer in versien wordē toe-
ten ghene die claghende is in dien hi be-
wijsen ende thonē mach de leste exploitē
bi hem vercreghen: maer des te doē bin
nens iaers dz hi hē voelt gehindert. wāt
anders en waere hem dese actie vā geen-
re waerden. C. li. viij. vti possidetis

¶ Actie van simpel besit

¶ Daer na volcht actie van sim
pel besit: ghelijc als yemāt vandē recht
proprietaire die hi heuet in sommighe er
ue. hem is laten deffaissyer bij possessie
ghenomen van enighe. sond iuste sake
of iuste tijtre. daer den possessoer heft ge
bruyct langer dā een iaer: so dat beclach-
te van nieuwichede daer geen stadt heb
ben en mach Dan moet hi dair toe doen
remedieren bi beclacht van simpel besit
Ende nochtans blijft den besitter in die
possessie. duerende den proces. eñ bij be-
clachte vā nieuwichede en besit niemāt
dan die ghene die thonen mach die leste
exploiten: hem toebehoerende

¶ Van actie criminele

¶ Capittel. lxviij

Actie criminele is sake te
hebben te veruolgen iemāt vā
fayte. daer hi of mach of schuldich is peine
te draghen. vander doot. of vā leden te v
liesen. of vā banninghe vā stede of lāde
tot peyne vanď doot of van leden. of ghe
set op die caeck: of wesen slaeft. of getey-
kent te sijn bi openbaer teikenen. of ghe
vonden te zijn ongheloiuich. of tegens zijn
gerechte lants heere: of maker van val-
schen brieuen of seghelen. want alle dese
faiten sijn gehieten crimes So weet dz
crime sijn gedniideert in tween. dats te
weten crisme capitael. ende crisme onca
pitael. ¶ Crisme capitael is om faiten
daer bi men verliesset thijsende onteant
die doot met rechte. in dien mē gehoudē

want ghevangen. of isinen niet ghevan-
gen, datmen daer bi draecht sulcke ban
ninghe die der doot waerdich is dat wel
ke is teyken ghebannen te sijne op pey-
ne vander doot in dien men ghehouden
worder: want alle dit equipollet peine ca
pitael Soe moget ghi weten dat crisme
capitale haer divideert in neghenthiene
manieren: die alle sijn gerekent capitale

¶ De lese maiestatis

Die ierste is crisme op tractaet te doen. doen laboreren ende machinerē hoe dattet si. teghens de edele maiesteyt vanden coninc. want van alle sulcke de-lict of mesdaet niemāt hoe hoge iusticier dat hi si. en mach daer of kēnisse dragen of hebben. anders dan die coninck ende rechter alleene Nochtans dz hijt daer toe ghecōmitteert ware. ende anđs niet

¶ Prodicio.

Die anderde is prodicio die ghe daen wordt bi enighe teghens sinen he-re: of tegens enighen persone tegens si-nen heere. in wat manieren dattet ghe-schiet. volcht crisme capitale teghens an dere en waert niet capitale. ten ware dat bi p̄rodicie doorslach volchde of so quaet als doot. gelijc als bider prodicie vā eni-ghe den hantdadigen ghequetst hadde. om ter doot te brenghē den ghenen dye ware prodit ende verspiet eñ nochtans ware ontgaē vander doot hoe wel dz die doot daer af niet en volchde. nochtās de ghene die gedaen hadde sulcke prodicie waer vervallē in crisme capitale vā p̄di cio: wāt het en is nz bi sinē sculde dat die doot niet ghevolcht en is

¶ Moert

¶ **Die derde is moert ghelijcte** doden eñ te slaen enighe p̄sone specia lic om tsine te ghecrigen int heymelike of int bedect. alle alsulcke sijn crisme capita le van moerdt. Ende daer en staet gheen remissie toe van prince noch vry-hede van kerckē noch anđ vrihede die si hebben mogen. Ten si dat si clercken zijn daer of si mochten ghebruken eñ useren van previlegie van clergie ende gevon den in tonsure C. l. ix. de sicarijs. l. facti.

¶ Rapt

¶ **Die vierde is rapt ghelijc als** te vercrachten vrouwen hoedanich si zijn want die rechten willē. dat gheen vrou-wen vā wat state dat si sijn. tegens hue-ren danc of wille ghetraullieert en sullen worden. ten si op crisme capitale de rapt C. li. ix. de raptu. virgi. l. rapto.

¶ De aucis.

¶ **Item die vijfste maniere is te** doen crisme de aucis. dat is te verstaē. te slaen of te geraken vrouwen die kint dra ghen bi sulcker maniere. dat die vruchte van haren lichame daer af verloren wa-re. want van sulcken faite. valtmen in crime capitale de aucis.

¶ Van scerpelerie of violencie.

¶ **Itē die seste is crachte diemen** in normendie hiet scerpelerie of tot ande ren plaetsen violence. gelijc als yemant te nemen tsijne in weghe bidē velde. en-de in heimelike stede tegens sinen danc hoe wel hi niet geslagen en woedt of ghe quetst aen sijn lichaem. nochtās en is nz ten valt in crisme capitale eñ scerpelerie eñ hiet dep̄datoere agror: eñ en behoert nz te hebbē refuge noch enighe vrihede van kerckē noch elders. C. ad. l. iuli. de vi. pu. l. ob. debitū. z. l. se.

¶ De siccare

¶ **De. vij. maniere is crisme de** siccaire: ghelijck als te doen doorslach in sommighe p̄sonē bi glavien swaerdē of

andere wapene. bi stenē of bi andere ma niere: want alle dese dootslagers verual len in crisme capitale de sicaire ℭ. de sic carijs. l. i. n. m.

¶ De patricide

Die viij manier so is de patrici de: gelijc als te verradē of ter doot te brē ghen sijn vadē eñ moeder. Want bi ghe screuen recht dese crime en ghelijct ghe nen anderen eñ is andˀs: ende bi andˀ ma nierē te corrigieren. ende behoeē te ōliezē die. iiij. elimentē eñ haer leuē: eñ steruē sondˀ elimētē bi diuerse manirē gescreuē indē rechte. ℭ. de crimie sacrile. l. i. n. m.

¶ Sacrilegie

Item die. ix. maniere is crisme van sacrilegie ghelijc als te ghelouen te ghens dat heilighe ghelooue ihesu cristi. gheestelic te spreken Sacrilegie is te doē te segghen te comen tegens die ghebodē vanden coninc of van sinen prince: wāt daer tegens te doen machmen vallē in peyne capitale. ℭ. de maleficijs

¶ Sortilegie.

Die x. manier is crisme de sorti legie: gelijc als te doē touerie om dē volc ke te hinderen. seggende ōmaninge vā heilighe worden geestelike. eñ daer om doen eñ aenbedē dē duuel eñ dien te doē comen. want alle allsucke saken vallē in crime capitale de sortile. ℭ. de maleficijs

¶ De heresie

¶ Item die. xi. manier is crisme de heresie. ghelijc te doen gelouen eñ ar gueren vā allen dingen die zij of wesen souden tegēs dz heilighe ghelooue vā on sen heere god. vandˀ kerckē eñ vandē ge boden der seluer. eñ vandē heiligē canō eñ alle des te ondhouden. ℭ. de sedicio nibus. ꝛc.

¶ Sedicio.

¶ Itē die. xij. maniere is crisme van sedicio: ghelijc als yemant meut of doet tegens sinen prince of rechte lants heere. om te tracteren of brengen ander tot haren wille. om te wederseggen. te tracteren sinen heere of sijn ghemeinte. bi wege die tumulte. welcke sake is cri minele: eñ begheert pugnicie sonderlin ge extraordinarie: eñ daer mē of valt in criesme capitale de sedicio: ℭ. de se. dicionī bus. l. i. li. i. ꝛc.

¶ Monopole

¶ Item die dertiende is crisme de monopole. gelijc soe wāneer yemāt hem vordert te doen. in een lāde of stede vergaederige van volcke. seggende. wi behoren al so ghetracteert eñ belept te zijn eñ behoren vā sulckē ambocht te hebbē sulcke vriheide eñ sulcke winninghe. eñ en behoeē daer voren nz lāger te werckē eñ ōse werck latē te sulcker vre ꝛc̄ Welc ke valt in sulcker misdaet. dz hij verualt in crisme capitale de monopole ℭ. supra de sedicionibus

Van cōspiracie.

Item die. xiiij. manier is crisme van cōspiracie. geliker wijs te doē meu tacie tegens die ordinancie of ghebodē vandē prince. om die te ōderuē eñ te des truieren bi saite vā gemeinte. eñ daer is differencie hier in. hoe wel dattet dunct wesen al monopole: want monopole is tusschē die gemeinte eñ sake die sondˀlin ge dies aengaet. Eñ cōspiracie is te ver gaderen dē volcke voer sake die den prī ce aengaet. eñ nochtās en roert nz aendē liue vandē prince. als doet sedicio. eñ al le sulcke sakē vallē in crisme capitale vā cōspiratie. ℭ. vt supā de sedicionibꝰ. l. i. n.

¶ De talio

¶ Itē die. xv. manier is crime de

talio: ghelijc als soe wanneer yemant hem vordert te intgieren of te accuseren enige vā crime hoedanich die sij. bi partie ghe formeert eñ gecōcludeert. dat hi ter doot wordt gecōdemneert na bescreuē recht. in dien hi vervalt vā sulcker cōclusie. hij behoert te dragen sulcke peyne. eñ dit es geheeten crime de talio Maer nu ter tijt is bidē wijzē geaduiseert eñ geordineert te hebbē in houē vā rechte procuruer vā officie of generael. die welcke maeckt die cōclusien criminelē bij informatie precidente. die afnemet dese maniere vā actie de talio want partie mach passeren bi conclusie ciuile. eñ die procuruer doet die conclusie criminele die welcke hy doē mach sonder perikel vā boeten bi redene vā zijn officie. eñ also mach gepasseert eñ gedaē sijn die officie van iusticie. eñ weert dye rigoer of strenghicheit de talio. C. l. ix de hijs qui accusare. l. crimē

¶ De furt

¶ Item die. xvi. maniere is crime de furt. die waerlike hiet diefte. Mer nochtans groote differentie is tusschen furt ende diefte Want furt is sake ghestolen: ghelijc als te houdē yemants goet. te missaken eñ onkennen die sake. van welcke diefte gheen crime capitale na en volcht. dan int furt. C. l. vi. de seruis fugitiuis autentica noua. l. cū glo. ptinent.

¶ De vespertilio.

¶ Die. xvij. manier is de vespertilio: ghelikerwijs wanneer yemant is so qualic doende. dz hi hē stelt tot veel maleficien of misdaden als te moerden ende te stelē. ende vele meer ander sulcke maleficiē of misdadē daer hi of vermaert si inden lande Alle man behoert te sijn sergant eñ vangher om te vanghē sulcken misdadigen. eñ die te brenghen aenden rechter. ende daer valt grotelic crime capitale de vespertilio. die niet en hoeren in steden gepreuilegiert. noch emunite vā kercken. noch gheen andere dā vā clercgie. in dien hi inden habiten of clercdere ende tonsure geuangen si C. l. ix. xu. de crimi. stelionat9. l. imperpetuum

¶ De corruptio

¶ Item die. xviij. maniere is crime de corruptio: ghelijc als enighe officier of rechter onder dexsel vā sinē dienste of anders wijst yemant ter doot sond sake. ende laet den ghene die dē doot v'diet heuet eñ die keert bi dissimulaci of anders tot onslach. sulcke peyne is criminele capitale de cōcussio C. ix. ad. l. iuliam repetundar. l. v. nimis pena metus

¶ De sodomite

¶ Die. xix. maniere is crime de sodomite/ ghelijc als te doen tegens alle saiten vā natueren: eñ dat gheen mā of wijf natuerlic toe en behoert te doen

¶ Van crime oncapitale ¶ Ca. lxix.

Crime oncapitail is alle misdadē die criminēle zijn: mer nz capitale gelijc als voerscreuē is indē beginsel van deser rubrike: ende si spreyt eñ diuideert haer in twee manieren

¶ Van valscheit

¶ Dat is te weten in crime vā valscheit eñ crime oncapitael Soe moet hi wetē dat crime vā valscheit dz die clerckē hietē crimē falsi: is crime ō misdade vā valscheit: gelijc als vā valsche brieuē. vā valsche zegele gecontrefait. vā valsche pcuruers. ende vā sulcke ghelike sakē Om welcke crime geen peine capitale en behoert. maer peyne arbitrale na discretie vā dē recht C. li. ix ad. l. corneliā. l. script

¶ Op trouwe te lieghen

¶ Crime oncapitale is eñ valt op trouwe te lyeghen: op corruptie van

rechter of van and. r'n. officieren of dienres: op simpele diefte of furte: dair men niet om en verliest dan doire of banninghe: of van quade eñ onbehoerlike eedē van welcken daermen of geset wordt op die caeck: onbehoerlic te spreken vanden coninc of vā sinē prince. daernie af wort ghetekent metten teyken des rechts vā te contrefaiten yemans teykē of hanteyken. vā notariscen. vā comāscap. oft van ambachte. of simpel toueringe. daer mē af ghesetwordt op die caeck. eñ veel and' ghelike saken eñ misdadē die crimineele sijn. eñ niet capitale.

¶ Vanden coninc vandē misdaden bouen gheroert ¶ Capittel. lxx.

Na dat ic gheseit ende ghetoent hebbe die actien ciuilen eñ criminelen. eñ hoe men mach doen ende formeren den eysch in waerlike houē het si bi monde of bi ghescrifte. Daerna wil ic segghē eñ thoenē vandē peynē die behoren ende volghen op die misdaden voerseyt. ghedaen ende gheperpetreert bi yemant Soe moechdi weten dat peyne vā rechte is biden ouden geaduiseert om te verhoeden ende teghen die quade wille vanden quaden. ende andere willende quaet doen of misdoen. ende die te hinderen bi huer quaet Hoe wel dat die peyne als dan behoert biden rechter verstaen te wesen. niet opt scarpste: wāt naden wisen. recht sond' ontfermherticheit is te scaerp. ende misericordie sond' recht is te slappe. Ende daer om behoert men daer toe te hebben voersienicheyt ende middelen bi wise ende diepe discretie vā rechte Ende daer om wordt geordineert vanden wisen achte manieren van peynen Insti. l. iiij. ti. de iniurijs pena autē iniuriarum et. §. sequeñ.

¶ Ter cause van persone.

Die ierste maniere is ter cause vanden persone ghelijc dat soe wie misdoet enighe gheestelike personē. of van digniteyt of van officie. sonderlinge om sinen dienst: of enighe vredelike personē sonder behoerlike redene. of vrouwe of ionckfrouwe Weet dz die peine of correctie ende misdaet meerd' is eñ behoert te wesen dan tot andere persouen ghelijc deen den anderen. of die ghewoenlijc sijn scumers of ruters te zijn Ter sake vād' plecke

Die andere maniere is ter sake vander plecke. ghelijc so wie misdoet in heylighe of ghewijde stede. of in plecke daer die recht eñ iusticie stadt hout of inden houe of huyse vā sinē here. of in merckten of plecke. daer de coopliedē comē om te comāscapen de welcke is in hoede eñ bewaernisse vā iusticie. daer de merct af verstoert ende belet is. of in p̄sentie vanden here of sinē stadthouder de welke behoren ontsien eñ gheeert te wesen Weet datmen meer tot sulcker plecke misdoet dan in and' plecken Want die quaet wil doen naden wisen hi behoertet te minstē te doen also secretelic alst hē mogelic is.

¶ Om sake vand' tijt

Die derde maniere is om sake vand' tijt gelijc dz soe wie misdoet bi daghe of op heilige dagen of op andere hoge dagen ghelijc als inder hoechtide vā paesschen. van kersmisse. van pincxtere of andere hoechtiden gheboden bijder heiligher kercken gheuiert ende geeert te wesen in allen kerstenrijc. ende in sulken daghen en behoren die gheen dach van bataelie te nemen. eñ wes misdaet als dā geschiet: staet tot groter peyne dā op andere daghen

¶ Om sake van qualiteit

¶ Item de vierde maniere is bi sake van qualiteit ghelijc te misdoen bij leelike ende ontamelike maniere in sulckerwijs datmen daer in niet en ontsiet gode. die iusticie. noch niemant. eñ dz noch te luttel gedaen te hebben. ende datmen daer blide om is ende waert noch te doen datmen doen soude. want niemãt en behoert te begheeren quaet te doen. Ende alst wt heeten toerne ghedaen is soe behoertmen daer af berouwe te hebbẽ. eñ begheren dat te beteren eñ nz argher te doen: ghelijc als soe wie misdoet: eñ dat wil missaken of loechenẽ: welcke is twisele van moert. ende behoert meer ghecorrigeert te zijn dan andere

¶ Om sake van quantiteyt.

¶ Die vijfste manier es bij sake dequantiteit gelijc misdade ongenadelic. te quetsen den persone inden aensichte. hem of te slaen handen of voetẽ bi aduise: ende begheren die also te schenden dat hi nẽmermeer gheen eerlijc man en sij. want veel groot is sulcke mesdaet dã den ghenen die wt thoorn eñ hette van bloede ter auontuere gedaen wort. ende hoe wel dat daer af gehoudẽ ware been of aerm.

¶ Om sake van intencie

¶ Item die seste maniere is. bij sake van intencie: ghelijc als so wie mesdoet bi voersichticheit: wachtẽ bi proposit ende aduijs: veel meer mesdoet hi dã oft haestelic gedaen ware. wãt niemant en behoert te nemẽ wrake vã zijre misdaet die hẽ gedaen ware. mer behoert te kerẽ aendẽ rechte. eñ daer õ zijn alle oerligẽ ende wraken verboden anders dã tottẽ heeren eñ niemãt en behoert noch en mach des doen. hi en valt in veel meerre peyne dã in heeten bade ende votenden moede

¶ Om sake van castume.

Die seuenste maniere is bi castume: ghelijc als enighe die castumelijc sijn te vechten teghẽ den volcke. eñ zijn bi nanieren schumers Eñ sulcke personen behoren so gecorrigiert te sijn: dattet exempele sij van allen anderen

¶ Om sake van auontuere.

¶ Die achtste maniere is by cas van auontuere. ghelijc dat so wie eenen anderen misdoet in ongevalle eñ onwetens. daer om en sult nz bliuẽ ongecorrigiert: wãtmẽ nz recht en mach niẽ nyemant hinderen oft quetsen. daer en valt correctie toe. ende interrest aenden partye na bescreuen recht. hi veruallt in peyne. ¶. ad. l. acq̃. nam ludus rc. Maer in deser sake behoirt die sake graciofer te wesen. dan oft anders ghedaen ware. ende nochtans behoerter correctie toe So moget ghi weten dat alle peine mach eñ behoert verstaen te wesen. datse wesen sal bi enighe vanden voerscreuen achte manieren in generale of in speciale. Maer die declaratie en mach noch en behoert ghescreuen te wesen: want een man vã verstant in deser practike mach ende behoert genoech te weten ende te verstaen wanneer hi declareert die custume vander plecken die so diuerse ende veelrehãde sijn. dattet niemant en soude connẽ bescriuen Eñ nochtans so wie frequẽteert of hantiert die plecken. si sijn lichtelijc te weten eñ te verstaen. Niet te min ick sal daer of hier na declarerẽ vanden hoechsten of meeste peynen of correcien. na dz elcke rubrike toebehoert bisonder. Ende na bescreuen recht en behoert nyemant hoe out dat hi si verdreghẽ te wesen van der peyne oft correcie capitale. in dyen

hi in sulke tijt is dat hij die misdaden doe mach C.li.ix.rubrica de penis.l.impug nitas delicti.

¶ Item wanneer datter meer is dan een tot een mesdaet. ende die sommighe des doen. ende die ander niet. die welcke sijn saecweldighe vande faite of mesdaet

¶ Capitel .lxxi.

Henghesien dat dicke ghe byuert dat tot een mesdaet zijn sommighe personen: daer die sommighe zijn saecweldighe ende die ander niet So is te weten datse alle sijn hantdadighe. die totter misdaet te doen gheuen pyne of ar beyt. het si in rade of in dade of in onder stant of in ghebode van des te doen. het si in wisen of institueren des te doene of deelachtich te wesen: ghelijcken of daer toe te leenne paerden. knechten. harnas wetelic omdes te doen. het si in helpen of ratio diviseren vand faite te doen: het sij bi drieghement precedente. Alle sulke sijn gehouden complices of mede gesel len. ghelijc den hantdadige na bescreuen rechte Maer andere sijn die tot een mes daet mogen wel doen geselscap en noch tans en sullen si niet gehouden worden voer complices. noch voer hantdadige. ghelijc die huysghesinne of ghebueren van sommighe: of die dicwil verghesel scapen: sonder yet vand sake te weten of ghelijc sijn de sommighe die tusschen den delinquanten gaen om te scheiden ende te verhoeden dat quaet dat daer geschien mochte sonder te gaen met mesdadigen Want so wie hem sekerlic wil houden son der complice gherekent te wesen. die en sal niet gaen metten mesdadigen hoe dattet sij wat met hem lieden te comen en is so veel suspicie niet: want sulcke gaet met een andere. dat hi sijn meyninghe nz en weet Maer met hem weder om te ghaen en mach hem niemant ignoreren. Ende met recht en sijn si gheen complices die met wetenscap noch metter daet niet en sijn behulpich totter faite. C.l.ix. de pe nis sancimus

¶ Te antwoerden ende affirmeren ar ticulen. ¶ Capitel .lxxij.

Hengesien dat ic ghetoent hebbe die forme te articuleren soe wel in eysch als in verweren. die byden exemple voerscreuen mach doen en ghe uen exemple in allen saken: soe moechdi weten: dat in forme van proces behoerter accoert ende alleens te sijne: dat alsoe ge screuen si. als ghedinget en of des niet dattet ghene dat anders gescreuen ware sij ghecruyst of gereytent. van intendit of ar ticule accorderen Soe moechdi weten. dz of daer cruce is in intendit dat is ind dis cretien vand rechte te apointeren. Ende of inden articulen cruce ware. dat blijft inden eede vanden aduocaet. indien hise affirmeren wil ghedinget te hebben of in substantie. ende also mogen die crucen or dineren en die redenen wesen geconcor deert of ghediscordeert

¶ Vander affirmatie en antwoerde vanden articulen

¶ Item dat ghedaen noch moech di weten. dat hi behoert te affirmeren en de antwoerden ten articulen: so wel van der eender pertye als vander andere biden manieren hier na bescreuen

¶ Item van vijf condicien vanden articulen

¶ Het is te weten dz alle articule valt in rechte of in faite. of in suppositio. of in negacio of in condicio. En nz meer forme van articulen en vallen. en isset arti cule van rechte. so en valt daer anders geen antwoerde dan die weghen van rechte.

Eñ of die articule is van faite contrarie: so behoert men te verantwoerdē. ick en ghelooues niet. Eñ of dan die articule es suppositijf. ende daer bi niet antwoerdelic. ende daer faiten warē antwoerdelijc so en gheloeft hijs niet Eñ also moecht di eñ sijt sculdich te antwoerden vandē cōdicionele articule. Eñ vanden negatiue en behoert anders gheen antwoerde. de articule is negatiue Eñ dair bi en valt et daer gheen affirmatie of negatie vā mijnre side of partie Ende of daer faiten warē preiudicabile aenden mine. ic en gheloues niet. men sal antwoerden. Wāt mē dicke heeft gesien querelle verliesen som mirement Item als te affirmeren die articulen inder manieren alst behoert. dat die affirmant daer of betreckē mach enighe saken in dienthem believt. ende daer na en soude hi niet moghen trecken. nemen noch gheuen Ende moeten die articulen so bliuen. eñ dat recht daer op gedaen sij. noch recht noch commissaris en mach daer of niet betrecken. ende enquisitie daer op ghedaen examinatie vā tughen op die faiten onbekent inden voerscreuen articulē. mach alsdan recht daer op stade nemen

¶ Capittel. lxxiij.

Vanden redenen van rechte.

Ghi moecht ende syt schuldich te weten dat in alle processen hoe wel dz si sijn bi faiten contrariē. bi tugen vand eender side of vand andr ware op recht mach ghewesen worden Noch tans na bescreuen recht. eñ na vsanci eñ stijl vā waerlike houen in wat state dat dye proces si. na dat de articulen ouer gegeuen sijn totten beteykenden dach om recht te horen sijn outfanclike redenē vā rechte ende gescriften. daer gheen faiten en souden wesen die in tugen vallen souden. so wel vand eenre siden als vand der ander. ende te senten eñ besicden inden proces. hoe wel dat die proces ware ghe concludeert in rechte tusschen die partien eñ de sake ghesloten eñ gesegelt eñ ouer gebrocht te hōne niet tegenstaende: so mogen als dan redenen van rechte ontfangen wordē. het si dat een vandē ptien alleene die gheuē wil of beide die partien. want van gheen vanden voerscreuē ptijen en behoerense ghewepgert te sijn tot ter sentencie te gheuē. C. li. vij. tit. sententiam rescindi non posse. l. peremptorias exceptiones

¶ Die forme te articuleren redenen van rechte ¶ Capittel. lxxiiij.

Om te comen ende te geraken ten eynden ende conclusiē gedaen ende getoien bij dese. N. eysscher in der saken hangende voer v mijn here die scepenen van sulcker plecke. N. teghēs dese. N. verwerer. Ende dat bi v mijn voerscreuen heeren die scepenen die selue cōclusien hem mogē wesen gedaen ende confortert ende die proces daer op gedaen ende ouer ghesēt voer v noch meer ende om meer ende volcomelijker te hebben ende te gheraken die waerheit vander saken. gheeft ouer. sept ende proposeert di voerscreuen. N. die redenen vā rechte die hier na volghen begheerende dat alle ghesien hem recht ghedaen si

¶ Eysch in cas van een camp van batalye

¶ Capittel. lxxv.

Concluderende ende begherende te veruolghen altijt mijn materie vand voerscreuē practike di ni begonnē. na dz ic getoent heb eñ gestelt i mēnoie hoe mē mach eñ behoert te

doen sommeren eñ arriaderen sinẽ eysch
het si bi monde of bi gheschrifte so wel in
cas vā delict. in cas criminele. als in cas
vā contract van besit ende vā propietei
so wille ic v thonen die maniere bi dingen
eñ vervolghende sake tusschen andere ende di
uers. die niet dicke en valt in sake. ende
daer om wille ict exempleren. soe wel in
eisch als in verweren bider manier hier
na volgende. ¶ Heer rechter ɿc. Ic heb
be voer v te proposeren voer dese N. tegẽ
dese. N. die ic daer sie seker sakẽ eñ reden
zyneeren grotelic aengaende eñ gera
kende: ende daer om het verdriet eñ mis
haget mi zeere dat ic het segghen moet.
Maer inder waerheyt ende biden eede
die ic hebbe ende behoer te houden tottẽ
rechte totter advocatie. doen raden ende
onderhoudẽ eñ waer toe ghi mi hebt be
dwongen sond des te segghen eñ te rue
ren inder saken van minen meester. ick
en soude mi niet moghẽ liden. om dz zee
re expresselic dienende sijn in sijnre natu
ren Ende daer bi begheere ic oetmoede
liken aenden partie adverse ende aen si
nen vrienden. dat si mij daer of houden
willen ontschuldich eñ geexcuseert Wat
inder waerheit het en is niet om te iniu
rieren sinen persone noch sinen vriendẽ
in dient in andere materie diende. maer
ic ben daer of expresselic ghelast te seggẽ
want ic hem soude willen dienen eñ sinẽ
vrienden van allen minen cleynen ver
mogen Ende also doetet mi mijn mees
ter segghen. diet mi ghegheven heeft bi
memorie. ende daer of heuet hi mi gelo
vet te advoeren bi sinen besegelden brie
ve met segele autentic. ɿc. Hoe blijct et
hoe dat men in sulcker sake niet schuldich
en is te dinghen sonder te hebben bi me
morie ghegheven. in tegenwoerdicheit
vanden ghenen die des doet doen eñ ge
loeft te advoeren in die presencie vā goe
den mannen. om dat die sake is te groot
eñ aengaet die eer van edelen eñ vā vriẽ
den In reparabile in dient ghescheet. eñ
daer om behoert die advocaet daer of te
hebben acquijt ende ontslach ɿc. Want
het is te weten sekerlic dat ick des niet en
soude willen doen. segghen. noch main
teneren. ten waer dat ic daer toe van mijn
partie versocht ware. eñ vā v heer rechtẽ
bevolen ende bedwonghen. Ende daer
om bidde ic aenden voerscreuẽ N. ende
an sinen vrienden dz si hem bieden mz bel
ghen en willen. eñ aen v heer rechtẽ dz ic
bi uwer licentie eñ oerlof mach segghen
eñ argueren tghene dat mi bevolen is
te segghen om die saken van minẽ mees
ter. ende dat ic daer aen niet mesdoen en
mach ¶ Ter diein behoert die rechter te ant
woerdẽ Proposeert uwe sake na dz ghi
denct ghetrouwelic dat die materie van
uwen meester begheert. Eñ machtet u
wel te segghen iniurie yemant die niet
en dient tot uwer materie. ende en doet
ghevoelen inder sake van uwẽ meester:
want dz hof verbiet u. belast eñ bedwinct
op te vervallen in allen peynen daer toe
introduit of dienende. ende ghi misdoen
moecht Eñ dair toe behoirt de advocaet
te antwoerden Mijn heere ick en sal en
god beliefs niet te segghẽ ten si mij ghe
gheven bi memorie ende dat mi niet wel
waerheit en denct. dat se dient inder sake
van minen meester. ende waer of ick bij
hem sal sijn ghestert ende advise ende ic
sal mi na minen vermogen bewaren eñ
wachten te missegghen Dat gedaen zij
die die advocaet behoert te segghẽ ende pro
poseren sijne saken na dat die materie be
gheert. onderhoudende die sake soe gro
telic als hem mogelic is ende dan valt
tot zijnre conclusien inder manieren hier

navolgende Waer om alle ghesien ick
mach contenderen tot desen eynde eñ cõ
cluderen dat de voersz N. bekent ende be
lijt die saken bi mi geproposeert warach
tich sijnde. hi sal die waerheit bekennen
eñ sal daer of ontlasten sijn cõsciencie die
daer of gequetst eñ belast is eñ bi v sal hi
gecondemneert worden v̄betert te heb-
ben sijn lijf eñ goet eñ die cõfiscacie daer
behoren sal Eñ ghi sult hem doen exec
teren ter doot alsoe als die castume in sul
ker sake begheert etc. Ende of hi des ont
kent ic segghe voer minen meester ende
om te geraken die conclusien bouen ge-
screuen of sulke als die castume wijst eñ
begeert dat mijn voersz meester N. die bi
tugen noch bi brieuen des niet en soude
mogen betugen mer bi hem of bi sinen
aduocaet. hi salse betugen eñ bieden soe
veel daer of te betugen of god wil dz sijn
goede recht tegens den voersz N. die ick
daer aensie in velde beslotē als edel mā
mach ende behoert te doē te paerde met
wapenen eñ van alle andere noodlike sa
ken dienende eñ behorende eñ profitelic
wesende tot pande van batailie in sulcke
sake als edelheit begheert eñ ouerleuert
daer of die hantschoon of gaige tot eē on
derpande protesterende so verre ende so
veel te doen als dat hof seggen sal dat hy
ghehouden sal sijn te doē om sijn eere te
bewaren eñ tot sijn conclusie te gerakē.

¶ Verweren van onderpande

Item tot verweren van onder
pande van campe van batalie moech-
di weten. dat bijden rechten decretale is
v̄boden dat in batalie doende niemāt en
sal ontfanghen worden mer si betuycht
of openbaert bi tugen of brieuen den ep-
ische of anders bi ordinācie van proces ex
tra ordinarie Indien den rechtē blijct dat
tet vā node si eñ die sake crimineel si. eñ
de dat hi iuste eñ redelike presumpcie he
uet des te doen noch anders niet.

¶ Item dat nieman in campe en sal ont-
fanghen worden dan om drie saken

¶ Ende nae den rechten vandē
heiligen decreet die sulc sijn als voerscre
uen is hoertmen te wetē dat daer op ge
ordineert bij den edelen coninghen van
vranckrijcke keiser in hoer conincrijck en
de maker ende beleider des rechts dat nie
mant en sal ontfangen worden in cam-
pe dan om drie saken dat is te weetē om
moert om rapt eñ om brantstichtinghe
van huysen Die welke sijn drie sakē ope
ghesleept begheren te wesen met rechte
Eñ noch dat de sake si ghesciet eñ niet
gedacht te doen eñ niet ghedaen. eñ dat
daer of mer si of bij presumpcie die mach
eñ behoert te porren eñ anders niet Mer
om dies dat die saite ghedaen gheweest
is so moerdadelic eñ soe maliciose voer-
sichtelike niet tegēstaende die presump-
ci. so en soude hi des niet mogen betugē
volcomelic met tugen Eñ daer om is de
campe ontfanckelic om te gheraken die
waerhz bedect eñ heimelic. Eñ behoert
de gene die des begeert sake te hebben dz
te doen eñ te eysschen ghelijck als bijder
doot eñ verraderscap vā sijn vadr of moe
der van sinen broeder of suster. van sinē
soen of dochter. van sijn oem of moeye.
van sijns susters of broeders kint. of vā
sijns oems of moeyes kint Eñ voer sijn
gherechte lantshere indien die sake valt
in actie populare dat is te weten oft van
sake is die hē aengaet te sprekē of te vāt-
woerden ghelijc of een edel man die niet
en is vā des conincs huysgesin causeer-
de van v̄raderie tegens den coninc hi en
ware niet ontfanckelic in campe vā batae-

hic want ten is niet actie populare die eē
gemeen man behoert te v̉antwoerden
acere. Noch oeck so en mach noch en be
hoert geen clerc te vechten in campe vā
bataelie ten si datter hem belieft eñ hi hē
doet wedroepē. noch man onmachtich
sijnre leden specialic van leden princip a
le ghelijc als van hoten van ghesichte.
van arm van hande of van voet of van
siecte caduque of na opinie van sommi
ghe een man die furiose geweest hadde
eñ daer of belast ware

¶ Van campe te paerde

¶ Die manier te presenteren dē
campion of den gene die den cāpe doen
sal ghewapent te paerde / Mijn here die
conuestable of den ghene daer toe gede
puteert hier is dese N. die voer v is als
voer den here wien des behoert gedaen
te sijn ꝛc. die hem presenteert mz paerde
eñ wapenen in state eñ habite sulke als
tot eenen edelen man als hi is machtoe
behoren ghelijck als om te gaen inden
campe eñ beuechtē eñ doen sinen camp
teghens dese N. inden name gods eñ v̉
heiliger maget maria eñ van sinte iorıs
die goods ridder eñ van allen heilighen
Jn wille eñ bereit te doen tgeent dat hy
sculdich is voer hem eñ sinen aduoe op
tgeent dat hi heeft doen segghen eñ pro
poseren in rechte tegens den voerseiden
N. bijden welken pande vā bataelie ge
iugeert is geweest. tusschen den partyē
bijder forme eñ maniere datter hof ver
stant heeft dz hijt sculdich is te doen om
sijn recht eñ eer te bewaren eñ als castu
me in sulker sake begeert v oetmoedelic
biddende dat om sijn recht ende eer te be
waren metter hulpe gods bi hē of sinen
aduoe indient noot si ghy hem houden
wilt in vaste eñ besloten campe eñ daer
in hem leueren eñ doen hebben sijn tee
der partye in sulker tee eñ tot sulker tijt
als tot sulker sake toe behoert sonď voer
dese noch ander sake te hebben dan hi bi
redene sculdich is te hebben het si in wa
pen of andˢ Eñ ic protestere soe wel om
hem als om sinen aduoe den seluen ad
uoe te hebben te wisselen paerden ende
harnas het si voer hē of sinen aduoe. of
om sinen paerde. of voer den paerde vā
sinen aduoe of te gaen eñ weder op te sit
ten te sitten eñ te slappen eñ te wijnden.
te vechten te voet eñ te paerde het si nae
den wed op sitten of daer te voten. hem
of sinen aduoe te behelpen van alle sijn
wapene eñ vā ele te laten den ghene die
hi genomen soude hebben of nemē sou
de eñ te nemen ander in die stede ander
also genomen te laten eñ weder te nemē
die cortste eñ andere indient noot si ende
hem te moete coemt. Eñ hem te behel
pen van alle eñ van elcke vanden seluē
wapenen int beghinsel inden middel eñ
int eynde eñ durēde alle dien dach of da
ghen die hem gegeuen soudē wesen toe
alle sinen wille eñ moede dat god eñ sin
te ioris. hem sal willen in alle des te doē
sijn recht ende eer bewarende laten heb
ben eñ geuē Protesterende noch te spre
ken te begheren rechter indient van doē
is hem te verhalen eñ aduiseren ende te
dragen hem of sinen aduoe weder te be
springhen ingresseren ende oplopen soe
vele eñ so menichwerf als god ende sin
te ioris hem daer of macht gheuen sullē
Ende van alle des eñ daer in soe veel te
doen als tot warachtige. eñ getrou edel
man om sijn goede recht eñ eer te bewa
ren mach eñ behoerlic is te doen Protes
terende noch dat indient also ware dz hy
sijn tegēs partye nz en mochte v̉winnē
bi daghe competent twelck hi sal of god

ende sinte ioris gelieft dat hi mach conti
nueren sijn batalie des anderen dages.
of tot sulken daghe of dagen als dat hof
ordineren sal Protesterende noch te seg-
gen te hebben eñ te doen bi hem of sinē
aduoc alle saken generalic of specialick.
dat in sulke sake mogen eñ behoren ghe
daen te sijn nae usancie . castume of stile
daer toe geordineert eñ dat noodlike en-
de proffitelike mach wesen hem of sinen
aduoc eñ dat sijn tegens partye niet ver
sien en sal wesen noch gewapent vā an
dere wapene noch hernas dan hi na cas
tume vanden houe mach eñ behoert te
hebben Eñ of hi eenighe stocken broch
te lēmere of swaerdē dagghe glauie scil-
de noch ander gheenre hande swaerder
noch anders ghedaen dant behoert te si
ne dat die hem genomen si . eñ dat hi in
die stede geen ander hebben en sal . mer
daer of bliuen ouuersien. Segherende
oetmoedelic dat ghi alle protestacien bo
uen ghedaen eñ alle ander pertinenten
in sulker sake ontfanghen wilt eñ die be
den bi hem ghedaen consenteren

¶ Protestacie van verwerer.

¶ Item behoert die teghen par
tye te doen haer proposicien ghelijc nae
datter dienen mach eñ behoert den ŭwe
rer hem alsdan te wachten dat hi niet en
seit dan in ŭwerende eñ dat hijt also pre
senteert eñ cōmunieert alle sijn propoest.
sonder yet weder te seggen noch allegie
ren ¶ Dicunt quidam eē de consuetudi-
ne . q prouocatus aīquā aduocatus ad
aliquem finem aliqua proponat deb; di
cere que sequūtur saluis et retentis ratio
nibus nostris et defensionib⁹ per me s
per aduocatum meū proponendis con-
tra proposita et contra me alligata ad fi-
nem quod ibi non cadat duellum prout
dictum est

¶ Die somme vanden presentacien en-
de protestacien van campe te voet.

¶ Aenghesien die presentacien
vanden campe te paerde soe volcht daer
na die presentacien te doen voer den cāp
vechter te voete . Eerst dat gesupposeert
al gedinget totten rechte vanden camp
te geuen eñ wijsen . eñ alle exceptien die
daer toe behoren om den campe voer dē
eyscher eñ om geen campe voer den ver
werer eñ na datter camp sal wesen so sal
men seggen eñ thonen dye protestacien
dier behoren totten campe te voete . die
sulc sijn dats te weten den campe die be
hoerter Ic protestere te hebben tijt ende
dach cōpetent eñ dach beteikent . hangē
de welker tijt ic mach worden onderwe-
sen tot alle tgeent datter dienēn behoert
in allen faite van campe van bataelie te
hebben meestereñ instructoer daer toe
dienende stede plecke eñ huse te hebben
vitalien eñ ordinancien daer toe nut eñ
camp geordineert eñ ghesloten van sul-
ke lancte eñ vā sulcke breete als daer toe
mach eñ behoert te behoren . na usancie
eñ stile vanden houe . dit is voer den ey-
scher Eñ voer den ŭwerer in sulker ma-
niere wtgeseit besloten campe . want hi
wel woude dat die campe allsogroot wa
re als alle die werelt ꝛc. Te hebben den
voerscreuen camp eñ die sonne geleden
Eñ of die ŭwerer binnen der tijt niet en
quame dat hi gereputeert ware als con
tumas eñ den ŭweetre gheraect eñ ge-
condemneert vander sake te hebben eē
stoele eñ een plaetse om den stoele te heb
ben aduoc voer hem die alsoe veel doen
mach als hi selue soude mogen doen in-
dient van node ware sijn lijf te hebbē ge
ordineert eñ toe ghemaect als in sulcker
sake betaemt met eyn rache die beste en
de ten besten dat hi sal moghen te bliuen

ende te slappen indien noot si behoerlike schilt en ghebonden nader vsancie ghewoenlic ten beste dat hi sal connen de selue te stellen en ofwerpen indien hem believe die weder aen te nemen of te laten als hem goetduncken sal: stocke behoerlike nae vsancie ende castume vanden beste hout dat hi sal konnen vinden van sulcker lancie en sulker dicte also scerp ende also ghehecht van sulker ordinancie te houden of te nemen mette arm of meter hant alst gewoenlic is en ten besten dat hi sal mogen die selue of te setten en of die ghevallen ware weder opte nemen also menichwerf als hem goet duncken sal. Hem te stellen op een knye of op twee of opter aerden. en hem weder op te heffen alst hem ghelieft te spreken tegens sinen meester indient noot si gehoert te sijn. indien hi den rechter spreken wil of aenden rade. Hem te rusten te drincken te eyschen. te hebben indient noot si te proposeren en begheren vander vre hem te vtrecken nader vre met rechte. Te vechten bi aduoe indien hem siecte op quame dz of god wilt niet en geboere van prolongacie van daghe indient van node ware En generalick en specialic van alle die protestacien die aen regule van campe van bataelie toe behoren te doen sonder eenich te laten noch te renuncieren nimmermeer gheeyscht en begheert in tijde en in wile gegelijc als of bi woerden expres ghedeclareert. en alle gheseit en begheert waren en oec ghenaemt. En alst behoert ende mach toe behoren in sulker sake die eeden te sweren inden campe als hier nae gheseit sal sijn want alsoe veel en alsulc ist in den eenen campe als inden anderen dats te verstaen. inden campe te voete als te paerde

Antwoerde van partye aduerse

Capittel lxxvi.

Van die teghens partye behoert gheproposeert te sine ter contrarie ten ware hi also datter nz en mochte sijn gearguecert inden premissen ten eynden van niet te ontfangen op datter geen bataelie en behoer te ghescien. en tot allen anderen declinatorien. dilatorien en exceptien etc. En daer na salmen vweren bi faiten contrarien en specialic altijt contenderende datter gheen bataelie en behoert te geschien en sonder bataelie niet ghelijden en mach dan behoert hi te seggen En indien dat ghi heer rechter sien sult dat gehoert hebbende die redene van partye cape van bataelie geschien moet en dattet anders niet passeren en mach. twelc sal alst ons duncr recht daer op gehadt en bi regule die vwerer onkent alle argumenten geleden als voerseit is behoert te seggen eer hi den pande of hantscoen weder gheeft Mijn here die rechter in deser sake. ic segge dat van alle tgeent geheelic dat dese N. die aen dander side is heeft doen segghen bi sinen aduocaet en proposeren tegens mi welcke sake hi heeft gheuestiicht. en daer op ghetogen sijn pande of hantscoen teghens mi. Ic segghe en antwoerde tegens hem daer op. dat hi heeft ghelogen in des te willen segghen en mainteneren als valsch ende quade als hi is. ende ic ontkenne alle tgheent dat hi gheseit en gheproposeert heeft het si bi hem of bi ander voer hem seggende indien ghi wijst en iugiert dat ter camp van bataelie behoert te wesen ic sal mi verweren als een edel man goet ende ghetrou als hi is ende ic ben. ende als de ghene dye tegen hem verweerende goede en iuste sake heuet En hi sal hem wachten dat hi niet en seit dat hi hem v-

wiman en sal anders dan hem te verwerẽ
waer tãz hi hem vorder ỽ mate hy waer
ỽbonden als dẽ epscher dat hem te hart
ware. want als ỽweerre behoert hi alle
sine conclusie eñ ỽweringe te doen wãt
het waer genoech dat hi anders niet en
dede inden campe om sine sake te gera-
ken dan ỽ weren so dat sijn teghens par
tye hem nz en ỽwonne. Itẽ ten behoert
niet vergheten te sijn dat also als inden
preuise vanden epscher ghesejt is dat die
aduocaet hem behoert te excuseren. en-
de die solemniteit die daer toe dienẽde is
sulche behoertse te seggen eñ te doen die
aduocaet vanden ỽwerer eñ also diligẽ
telic

Hoe datmen inden campe wesen sal.
Capitel lxxvij.

Nu dat die twee camp vech
ters inden campe bi presentacien gheor
dineert behoren ghebrocht te sijn die hei
lighe euãgelien van god eñ den missael
Eñ alsdan behoert die epscher te nemen
bijder luchter hant den verwerer. eñ hẽ
houden op die heilighe euangelien seg-
ghende die woerden hier na volgende.
Ghi die ic houde bijder hant bi god den
scepper eñ bi sinen heilighen ic hebbe v
beroepen op goeder sake eñ iuste querel
le die ic tegens v hebbe. eñ dat ghi ghe-
daẽ hebt sulke sake ꝛc. daer ic v of beroe-
pe Eñ ic en hebbe gesteente noch crude
op mi waer bi ic hebben mach of verri
ghen mach hulpe tegens v dan die hul
pe gods sinte ioris van mijn wapen eñ
van mijn goede recht. Eñ die ỽweerre
daer nae houdende die hant op die heili
ghen behoert te segghen in deser manie
re. Bi god eñ bi sijn heilighen ick hebbe
goede sake eñ recht tegẽs v. eñ ghi hebt
mi beroepen qualic eñ valschelic eñ ghi
hebt quade sake tegens mi eñ ic en heb-
be brieue gesteente noch crude noch an-
ders waer bi ic v ỽwinnen mach dan bi
der hulpe gods sinte ioris mijn wapen
eñ mijn goede recht dat ic tegens v heb-
be. Sciendum est q actor licet pro-
testatus fuerit de et super premissis. pro
ut superius dictum est eñ velit descende-
re vel mutare equũ l. alias facere possit
scdm consuetudinẽ galicanẽ. tamen ad
uersarius si velit. poterit eum interfice-
re in descendendo l. eum licite contra ire
prout melius poterit non obstãtibꝰ pro-
testationibus suis quibus non tenet̃ de
ferre scdie l. secũde oportet in contrarium
protestari defensorem ꝛc. So moet ghi
weten dat so wie epscht bi aduoc vã wat
sake dattet si hi si edel of onedel hi moet
hẽ presenteren eñ wesen met sijn aduoc
ghewapent eñ toe ghemaect inder ma-
nieren als den aduoc Eñ of den edel mã
allegiert van valsche eede den kaerle eñ
camp daer of si gheiugiert eñ gewesen.
Die edel man en sal niet comen ghewa
pent als den kaerle mer als een edel mã
met sine campvechter. Want alsoe be-
hoertet hem toe inden lande castumier.
Eñ wort also gewesen bijden conuesta-
ble van bonlonois. die geboerde eenen
valschen eede teghens hem eñ teghens
eenen anderen edelen here van woudh
Item ghi sult weten dat epsch ghescAhiet
ter cause van valsche eeden tusschẽ edel
mannen in dien sake is van kateel Wel
macht gedaen sijn bi ghemachticht als
voerscreuen is. Ner na den dach vandẽ
epsch tot alle die dagẽ die campvechters
behoren te comen alle gewapent. eñ op
ghereden met horen campvechters ghe
lijc als om te vechten met horen camp-
vechters. Die reden is dese want ghelof
te van bataelie des begheert eñ behoert

dat die batacelie si gheiugeert in wat manieren dat si sculdich sijn te vechten mer also geringhe alst ghesert sal wesen bidē mannen dat die bataelie behoert te sijn te paerde Die campvechters en sellē hē daer niet meer bliken. Eñ te paerde behoertet geiugeert te sijn ter eeren vandē edelē eñ dit al wesende voer tacheel wāt tet alsoe ghesert wou bijden voers heere van wendijn

¶ Van beclachte van nieuwichede
Capittel lxxviij.

Beclachte van nieuwichede dat die clercken hieten interdict bi vele manieren mach geboeren. wāt weet dat in alle die manieren dat ghi sijt ende sult worden belet. inder sakē daer ghi of sijt in besit eñ possessie bi v of ādere daer ghi sake of hebt. Eñ van deser possessie eñ besit tghebruyc ghehadt hebt bi sulcker tijt dattet mach eñ behoert genoech te sijn tot goede possessie eñ iuste titele v. creghen te hebben eñ te behouden. ghi moecht v dair of beclagen in nieuwichede op dat ghijt binnēs iaers doet na dat tet beletende hinder daer of ghedaen si. Want of ghi nae den iare gheleden verbeidet v te beclaghen tot deser nieuwichede en sout ghi niet ontfangen worden mer soude moeten ghescien bi simpel besit als voerseit is Eñ oft waer in twij van seruitude of prestacio. of dattet ware van erue. het soude moeten geschien bij beclachte in cas van proprieteit. ghelijc als ic hier na seggen sal Eñ daer om differeren die saken van simpel besit eñ van nieuwichede ende van proprieteit. Want simpel besit en behoert geen stat te nemen dan op twij van seruitude ende van proprieteit op sake van erue ende gronde proprietarie. eñ op beyde mach stat nemen beclacht van nieuwichede. want daer op generalic eñ op alle andere twij hoedanich si sijn het si op sake roerende personele reele. gheestelic waerlic na die possessie vercregen bij behoerlike tijt eñ bijden lesten iaer dat beslupt ende confirmeert. Want indient bijden lestē iaer daer of ware onghecontinueert die nieuwichede soude of ghetogen sijn Eñ waert bijden lesten iare ghecontinueert die nieuwichede soude houden eñ bliuē eñ soude den besitter durende dē proces hebben die recreancie vander sake contenciose. Want ghi moecht eñ sijt schuldich te weten. dat of beclachte van nieuwichede stat neemt op een sake het moet gesproten sijn vander sake in maier vā den twij eñ belet dat van nieus daer op ghestelt sal sijn. belettende des met onrecht eñ sonder cause onbehoerlike ende van nieus bi die selue woerden eñ dz die cōmissie si iustificiert van opposicie wāt anders gemissende tot dye termen sout quaet wesen Noch is vā node dattet begrijpt dat in cas van opposici die sake cōtenciose genomen eñ gheset si in handē vanden rechter ende iusticie om dē gheschil van partye. eñ dach te beteykenen op die opposicie te houe. Eñ sal die sake contenciose hanghende die proces ghehouden sijn in handen vanden here. eñ gheregiert ter tijt dattet geblekē sal worden van een vanden partyen dat hi des heeft ghebruyct vanden lesten exploitē bijden lesten iare als voerscreuen is Eñ die partye behoert gheiugiert eñ gewesen te sijn die recreancie. dats te wetē dat die sake contenciose hem sal in handē geset sijn ter tijt toe dat vanden principael gheordineert sal sijn bijden rechter partyen daer op gehoert Ende daer om behoefmen in beclachte vā nieuwichede

te dinghen al tessens declinatore eñ dila
torie indien ment heeft eñ specialic op de
recreancie eñ opten principale Wãt dic
ke gheboert dat mach sijn al gedetermi
neert tot een reyse ende daer om behoert
ment also te dingen. of anders men sou
de verstekẽ worden vã tgheent datmẽ
gelaten hadde te dinghen. Want weet
dat possessore is die cas of sake van nieu
wicheide eñ die petitore is de sake vã pro
prieteit Ende dit mach wel al beleit sijn
voer een rechter of gerecht. Ende dit al
daer bi ghedetermineert sij. mer eerst be
hoert bekent te sine vãden possessoer eñ
na dat bijden petitoer die sake gewonnẽ
ware of vercreghen. die executoré vandẽ
petitoer soude procederen aenden execu
tie vanden possessoer C. li. viij. ru. vti
possidentis l. fundum de quo agitur Eñ
men moet expresselic segghen inden be
ghinsel van sine sake te dinghen. eñ eer
men daer of ghehadt heeft sijn bedachte
daer of in enich sins geroert ware int din
ghen sake die begheert of roert tot reali
teit dat niet en is dã alleen eñ anders nz
dan om te starckẽ sijn besit eñ possessie
eñ die redene is dat alle tgheent dat ghe
roert ware vã gronde eñ realiteit die be
dachte soude moeten wesen in forme vã
realiteit. de welke is die leste wege ende
forma van iustitie in sulke sake. Eñ nae
datmẽse roert of raect geen andꝰ en heeft
stat Wãt het is die sommiere eñ leste we
ghe te procederen in sulke sake Ende an
ders die verweerre soude eyschẽ die plec
ke te sien eñ bi also soude die nieuwiche
de of ghenomen sijn. Eñ die actie ware
pure proprietarie. Eñ daer õ soude moe
ten ghescien dat dẽ eyscher sinen eysch
verde want hi en soude niet geintẽpteert
hebben sijn eyschende bedacht bi forme
daer toe behoerlic want men behoert in

proprieteit sinen eysch te doen bi libelle.
eñ daer toe antwoerden bi libelle. gelijc
als hier nae ghesei sal sijn in die rubrike
geteikent metten getale vã lxxxiij. En
de dit en behoeft men nz in bedachte vã
nieuwichede. So weet dat nae tgheent
dat voerscreuẽ is op welke sake bedach
te van nieuwichede stat neemt int gene
rael het behoert gesien te wesen op wat
sake int speciael So ist te wetẽ dat in vi.
manierẽ bedachte vã nieuwichede stat
neemt int speciael. dat die clercken hietẽ
cas interdict. ¶ Die eerste manier
is vandꝰ nieuwichede vanden bome. of
andere ghelijcke saken die hinder eñ on
recht doet sijn ghebueren bi sijnre tackẽ
of wortelen die de ghebuere scadelic sijn.
eñ daer of mach intenteren bedachte vã
nieuwichede C. li. viij. ru. de interdictis.
l. cum proponas radicis ¶ Die an
derde maniere is te onthoudẽ die goedẽ
vanden dode tegens den rechten erfna
me die gheerft sijn bijden redene dair dẽ
dode den leuenden erft. eñ daer of mach
men intenterẽ bedachte van nieuwiche
de C. li. viij. ru. quorũ bonorũ l. heredi
tatẽ ¶ Die derde manier is te ont
houdẽ die goeden legates of enighe ghe
geuen eñ vercent eñ dair of machmen in
tenteren bedachte van nieuwichede C.
li. viij. ru. quorũ legatorũ vñ vi. l. recte
possidẽti ¶ Die vierde maniere is
te beletten yemant in sijn besit of posses
sie gewoẽlic eñ daer of mach mẽ intente
rẽ bedachte vã nieuwichede wãneer dy
ret met furie eñ crachte ontnomen is C.
li. viij. ru. vnde vi. l. recte possidenti
¶ Die v. manier is te beletẽ dẽ absentẽ
in zijre possessie eñ besit eñ dair of mach
mẽ intenterẽ bedacht van nieuwichede
op dat hi binnẽs iaers na sine coẽste dés
doet C. li. viij. ru. si per vi l. alio mõ l. iu
dices absentes

¶ Die seste maniere is yemant te beletten in sijn recht besit eñ possessie. Ende daer of interciteerteñ spruter die gemeenste forme eñ maniere van nieuwichede C. li. viij. en. uti possidetis l. uti possidentis fundum de quo agitur

¶ Van renuop of beclachte van nieuwichede

¶ Item ghi moecht eñ sijt schuldich te weten dat ghelijc als nieuwe beclachte stadt neemt in allen saken als voerseit is wel mach mede ghescien eñ stat nemen tusschen gebueren deen tegens dander so macht mede ghescien tusschē dē heren eñ subiect of subiect eñ heeren die bi middele houden eñ die beclachte soude comen vanden ouersten. Mer of den here middele des begeert. hi ist sculdich weder te hebben recht doende op die beclachte. Eñ dese renuop heuet hi bi dignitet van sijn iusticien eñ heerlicheit. Wāt tusschen allen anderē dese sake en woert niet gherenuopeert mer blijft inder kennisse vanden ouersten indien men hem daer eerst betrect. om dattet is sake van preuencio ¶ Exemple dat also stat neēt beclachte van nieuwichede tusschē subiect eñ here. ende dat die renuop daer of mach eñ sculdich is te gescien. Ic hebbe sien iugeren bi arrest vanden parlemēt tusschen den scippers vā doernic die hē beclaechden vanden scepenen der seluer stede die welke sijn hoer rechters ordinarie. Die beclachte was ghegeuen van den coninck. eñ in cas van opposicie begheert woert int parlement vanden renuop. eñ bi arrest worde die sake gherenuopeert aenden scepenen voerscreuen

¶ Exemple eñ arrest

¶ Item noch woertet soe gheseit om d.. prouoest eñ gesworen vand voirscreuen stede van doernike teghens den [illegible] houders der seluer stede die beclachte van nieuwichede ghegeuen vā den coninc die welcke haddē doen dachuaerden bi opinie den voerscreuen prouoest eñ gesworen int parlemēt die renuop gheeyscht die sake woet gherenuopeert vanden parlemēt aen den voerscreuen prouoest eñ ghesworen hoer rechters

¶ Arrest van ghelijcke saken

¶ Item ick hebbe noch ghesien vanden edelen here van lignen tegens den seneschal van henegouwe die op die tijt was here van mortaigne opter saek van des conincs wegen Eñ die voerscreuen here van lignen was houdende sinen leen van mortaigne. Ende dit was daer op dat hi houdēde was die beclachte van nieuwichede. Die voerscreuē seneschal begheerde die saken weder te hebben recht doende aen minen heere den baeliu van vermendoys voer wien die sake was bi opposicie. die voerscreuē baeliu iugierde dat hijs niet schuldich en was weder te hebben. om die beclachte van nieuwichede was sake gheprivilegiert Die voerscreuen here van ligne appelleerde daer op int parlement. het worde gheseit wel gheappelleert eñ qualic geiugeert ¶ Exempel van den procuroer vanden coninc van arrest.

¶ Dat oeck beclacht van nieuwichede sepuet alleen vāden procuroer vandē coninc tegens enige subiecten eñ ondsaten. Wel ist waer dat inden houe royale tot peronne in vermēdoys woet gedaen een beclachte van nieuwichede biden procuroer vandē coninc tegēs dē poerterē eñ ondsatē vand stede vā doernic op tgeent dat de voerscreuē procuroer seide dat ter cause van betalinghe van peronne of tribupt die coninck was in possessie ende besit te nemen ende te heffen

die rechten vanden voerscreuen tribuyt
op alle die aldaer doerlijdē van wat plec
ke dat si sijn ɀc. Eñ die voerscreuen van
doernic seggende die contrarie ɀc. Item
ic sach beclaghen in beclachte van nieu
wichede die prouoest eñ gesworen vanđ
voerscreuen stede van doernic teghens
den tribuyt van elken wonende in torne
sijs tot welke beclachte die procuroer vā
den coninc opposeerde eñ allso heb ic tan
deren tijden sien beclaghen tegens den
coninc.

Hoe dat in beclachte elck verstaen is ep
scher ende rechter

Item oft gheboerde dat enige
waerlike persone hē beclaechde in nieu
wichede van eenen persone gheestelick
daer om en sout niet bliuen. die gheeste
like persone soude moeten eñ waer ghe-
houden daer op te procederen mettē cla-
ghen. wāt om sijn clergie en soude hi hē
daer tegens niet mogē weren hi en sou-
de moeten antwoerden totter clachte eñ
die reden is dat alle beclachte van nieu-
wichede heeft sake reele. hoe wel dattet
volcomelic niet en si reele Eñ mach een
yeghelic in deser sake epscher sijn v̄staen
als tot epsch eñ verwere want elck van
hem allegeert vā sijnre side die possessie
vander sake cōtenciose te hebben aen hē
gewesen met die recreancien Eñ dit sijn
die conclusien die daer toe dienen. Ende
want die sijn alle ghelijc also wel aen dē
v̄werer als aen dē epscher wil eñ v̄staet
die recht dat een yeghelic si epscher ghe-
reputeert eñ alsoe wottet ghesciet eñ ghe
wesen in een sake van nieuwichede om
de ioncfrouwe van bullimont teghens
den pastoer vandē madelene in doernic
bi minen heere den baeliu van vermen
dois in beclachte van nieuwichede daer
de voerseide pastoer v̄werende was. eñ
die capitle van doernic was met hem.

Van beclachte op niewe twij eñ ghe-
scille van iusticie eñ arrest der seluer

Item ende of die voerscreuen beclach
te geuiele op nieuwe twij ende ghescille
van iusticie tusschen eñ opposicien ghe-
uiele Weet dat in deser partye recreācie
gheen stat en heeft noch vander eenre si
de noch vander ander mer blijft de sake
contenciose in handen vanden here van
wien die beclachte is ghegheuen die wel
ke daer of macht heeft te kennen. Eñ in
sulker sake en is gheen recreancie eñ die
redene is dat iusticie so edel sake is datse
behoert te bliuen aen dē ouersten die nie
mant en beroeft ouermits dattet van hē
coemt eñ daelt eñ dat hijt heeft te bewa-
ren tot in decise vander sake Eñ dꝫ recht
seit wie dat behoert te hebben Alsoe wor
tet ghesciet bi arreste van parlement om
den bisscop van doernic tegens den pro
uoest eñ ghesworen der seluer stat in een
beclachte van nieuwichede tusschen dē
voerscreuen bisscop claegher eñ den ghe
sworen opposenteren in cas van iusticie

Beclachte in cas gheestelike eñ arrest
der seluer.

Item dat beclachte van nieu-
wichede mach vallen eñ stat nemen op
sake gheestelike Een exempel gheboer-
de daer of opten iare m. ccc. lxxiiij. inder
stede van chalons. Dat enighe personē
quamen de welke seiden dat si hem niet
houden en machten vā dansen bi mira-
kel van god eñ woudē comē inder stede
vā chalons: Eñ om dat te wedstaen die
bisscop ordineerde datmen processie dra
gen soude bi sommige collegien Eñ de-
de ghebode alle sinen ondersaten. dat si
tot dier processie wesen soudē Eñ desge-
lijcs ordineerde hi dat die capitle vander
voerscreuen stede van chalōs daer comē

souden. Die voerscreuen vanden capit
tel waren des weigerende. leggende dz
si daer in subiect eñ niet gehoudē en wa
ren mer deden andere processie vā hē sel
nen eñ vā horen ondersaten eñ ordineer
den dat si daer alle comen souden Daer
op die voerscreuen bisscop die hem seide
ouerste. impetreerde een beclachte van
nieuwichede seggende dat hi was die o-
uerste vanden capitel ɂc. Die voerscre-
uen vanden capittel seggende dattet be-
clachte daer op vallen noch stat nemen
en mochte eñ daer en bouen dat si warē
exempt van allen saken vanden voersei
den bisscop. Daer op geordineert wort
bi arrest dat die beclachte stat nemē sou-
de eñ daer en bouen dat si scriuen soudē
ten eynde van besit

Exemple in ghelike saken eñ arrest

Item bi andere ende starcker
redene dz beclachte vā nieuwichede stat
neemt eñ valt op geestelike saken Weet
dat tusschen twee pastoren tot norman-
die geuiel een beclachte van nieuwiche-
de op dat gene dat die een seyde. dat sijn
prochie geduerde eñ streckede tot sulker
plecke Eñ die andere seide die contrarie
ende dat hi was int besit te gaen tot dier
plecken visiteren eñ berechten eñ admi
nistreren die sacramenten aen sinen on
dersaten Eñ daer op dat die een vanden
voerscreuē pastoren daer hadde berechte
Die andere ipetreerde beclachte vā nieu
wichede Ende die ander pastoer daer te
ghens opposeerde Daer op worden da-
gen geassigneert inden parlemente. eñ
worde gheproposeert dat beclachte van
nieuwichede daer op en behoerde geen
stede te hebben Ende bi partye aduerse
wort geseit dattet wel wesen eñ geschien
mochte ɂc. Alle ghesien het wort geseyt
bi arrest dat beclachte van nieuwichede
daer op wel mochte eñ behoerde sta: te
nemen eñ dat si scriuen souden ten eyn-
de van besit ɂc. Ende die sake worde ge-
stelt in handen vanden coninck eñ daer
bi en mach niet vstaen wesen dat dat cor
pus domini wort ghesetin handen van
den coninc.

Van beclachte op ghifte legatare.

Item weet dat beclachte stat
neemt op ghifte legataire na dz die ghif
ter gelaten soude hebben eñ gegeuen sa
ke daer hi possessie of ghehadt hadde in
sijn leuendē lijue eñ dair in waer ofliuich
geworden Eñ alsoe wortet ghewesen in
parlemente om een poerter van riemē.
die welcke seide te hebben bi ghifte lega
tarie recht eñ possessie in sekere plecke bi
den rechte daer den doden erft den leuen
den Die erfgenamen vanden ofliuigen
seggende ter contrarie eñ dat si selue wa
ren in rechte vā possessie eñ bijden rech-
te daer den dode den leuenden erft want
si waren rechte erfnamen vanden voer
screuen ofliuigen ergo ɂc. eñ dat beclach
te van nieuwichede tegens hoer rechte
eñ natuerlike successie en behoerde geē
stat te nemen nz tegenstaende die ghifte
legatarie die den eyscher mainteneerde
ɂc Alle ghesien het wort ghesett bi arrest
dat beclachte vā nieuwichede stat daer
op nemen soude. eñ wort geordineert te
bescriuen ɂc.

Van beclachte op mandemente roy-
ale eñ arrest daer op.

Item dat beclachte van nieu-
wichede wel mach stat nemen op man-
demēt royale eñ arrest geimpetreert op
sommighe saken na die mādement ge-
interineert tot vdachuaerdinghe Weet
dat mijn vrouwe vā amboise hadde ge
impetreert een mandement vanden co-

nine op rechte te mogen gecrijgen op tē
lande vā bordes dat houdende was die
here van bordes .eñ was gheboden dat
si met faite daer in ghesett eñ rechtelic ge
houden souden worden inden voerscre-
uen lande eñ in cas van oppositie dach
bereikent worden in parlement hangē-
de welke sake den voerscreuen here van
bordes impetreerde een beclachte van
nieuwichede segghende hoe dat hi was
in besit ꝛc. Daer op oppositie gheschie-
de inden parlement geproposeert wort
bijder voerscreuen vrouwe dat beclach-
te teghens hoer mandement niet en be-
hoerde stadt te nemen eñ dat si was pre
alable eñ eerst geimpetreert ꝛc. Daer ō
recht daer op behoerde eerst ghedaen te
wesen ghesett ghewesen eñ geordineert
Het wort daer tegens verweert ter con-
trarie Alle ghesien het wort geseit bi ar-
rest dat die voerscreuē beclachte was sa-
ke ghepreuilegiert eñ sulke dat van sijn
recht nz en behoerde ghedifffereert te we
sen eñ dz beclachte wel stat nemē moch-
te niet tegenstaende den voerscreuē mā
dament. eñ dat eerste vā nieuwichede
bekent soude wesen Gedaen int iaer m.
ccc. lxxv. inder maent ꝛc.

Recreancie te hebben op sake arrest

Item ghi moecht weten dz in
beclachte van nieuwichede so wie tonē
mach mit besit brieuen van titele rechte
woert behoert hi te hebbē die recreancie
sonder ander tughen Eñ also wortet ge
seit bi arrest van parlement om meester
gillis le tourne archidiaken van doerni
ke teghens den bisscop d' seluer stede op
een beclachte van nieuwichede gheim-
petreert bij den voerscreuē archidiaken.
teghens den voerscreuē bisscop daer op
dat die voerscreuen archidiaken seyde te
hebben sekere compositien mitte voer-
screuen bisscop of sijn voersaters Die sel
ue bisscop segghende ter contrarie bi op
positie die sake ventilee int parlement
Die voirscreuen archidiaken toende op
sijn titele die brieuen beseghelt vanden
voerscreuen bisscopen. Rechtewoert die
recreancie worde gheadiugeert eñ toe ghe
wesen aen den voerscreuen diaken. Eñ
also hebbe ic dat sien wijsen van andere
ghelijcke vonnissen in vele saken

Van niet te declareren die titele in be-
clachte.

Item ghi moecht weten dz in
beclachte vā nieuwichede en is van ge-
nen node te declarerē titele hi en wil als
totten eynde van besit possessie eñ recre
ancie. Mer in diffinitiue is ghenoech te
hebben iuste titele als totten principale.
Mer als totter recreācie. het is genoech
te hebben eñ te betugen besit Iuxta illū
Possideo quie possideo Eñ nz te min seg
ghen die voerscreuen rechten dat in wa-
rachtighe besit behoert te wesen iuste ti-
tle oft anders en ist van geenre waerdē.
na bescreuen rechte. Possessor male fidei
nullo tempore perscribit

Te vercrijghē possessie clandestine bi
crachte of met bede.

Noch willen die rechten distin
gueren possessie bi drie ander manieren
Dat is te weeten bi possessie vercregen
met crachte ende bi possessie v'cregen bi
bede dat die clercken hieten clam vi pre-
corus want bi geen vanden voerscreuen
manieren possessie vercreghen en geeft
ghen actie van possessie. mer behoren
daer of versteken te wesen sulcke deten-
toers C. li. viij. ru. uti possidentis l. uti
possidentis fundum de quo agitur

¶ Van possessie te vercrijgen tegens dē coninc.

¶ Item possessie vercreghen teghens den coninck en hout gheen stede byder redene van sijnre digniteit eñ oec van sijnre maiesteit imperiale. want hi conditoer is van recht. Eñ daer om dat recht om eñ bi hem ghedaen en behoert hem niet teghens noch contrarie te sijn want hi en valt in geen exemple tegens andere. noch geen sake en behoert hem te gelijcken Eñ daer om en mach tegēs hem nieman recht hebben van sinē ondersaten. Nochtans sietmen dicke dz de procuroer vanden coninc hem dicke beclaecht in beclacht van nieuwichede vā sinen ondersaten eñ so doen oec die ondsaten vanden coninc eñ daer bi so schijnet dat beclachte daer op valt eñ stat nemet. iae in anderen saken dan in sijn demame ende coninclijcke maiesteit. wāt daer in en valt geen beclachte van nieuwichede.

¶ Van vercreghen possessie tegēs weesen of wtlandigen.

Item noch mach di weten dz tegens weesen tegens expatriees of wtlandigen noch tegens furiosen of crancke van sinnen durende hoer siecte. besit en mach noch en behoert vcreegen te zijn op dat binnens iaers na dz die weese gecomen sal sijn tot sijn selfs mondichz. of den wtlandigen weder ghecomen of dē furiosen weder gekeert tot sine moraliteit of sinnen beclachte gedaen wort bijden delayant nae bescreuen rechte C. li. viij. Si aduersus fiscū vsucapiōis l. contra eos.

¶ Van besit te verliesen bi niet te besitē

Item ghi moecht weten dat alsoe wel als men possessie vcrijcht bi besitten inden name van andere om dē gene in wiens name men possesseert. also wel wort verloren bi andere die laet te possesseren van tgheent dat hi heeft ende behoert te hebbē in bewaernisse voer andere Eñ daer om om wijslic te viseren nyemant en behoert te vcrijgē possessie tegens hem want ghehengenisse is ont ercfnisse na die castumiers eñ nae bescreuen recht. Eñ noch is meer getroest dit recht. ff. de acquirendo possessionē l. possideri et C. li. viij. cu. vii vil. vi pulsos.

¶ Van den ghedaechden ghebreckelick te vallen tot sijn daghe.

Item ghi moecht weten op beclachte van nieuwichede die vdachuaer dinghe behoert eerst ghedaen te sijn op die plaetse contēciose tot seker eñ behoerliken dage om te sien interineren die beclachte eñ om te seggen eñ allegierē dat op oppositie indien hem goet dunct eñ of hi tot dien daghe niet en schijnt bi hē. of bij procuroer die beclachte weder ghebrocht tot faite als tot execucie bijden claghen eñ daer op deffault beghert. die executoer behoert te segghen. dat also verre als hi des mach eñ sculdich is te doen hi weert die twij eñ geschille. ende hout eñ wederstelt dē eyscher in sine possessie eñ besit bi crachte vanden deffaulte Eñ om des te sien toe wijsen cōfirmeren ende decreteren bij sijn rechter. behoert vā alle des te scriuen aen den rechter Eñ dz gedaen die clagher behoert te nemen cōmissie. om te doen den seluen deffailant dachuaerdē tot sekeren dage. om te sien wijsen die profijten vanden voerscreuē deffaulte eñ die execucie vāden deffaulte confirmeren eñ decreteren indient hē goet dunct Eñ dat ghedaen den rechter behoert te wijsen eñ confirmeren tgeent datter gedaen geweest is bijden sergenten si dat die gedaechde so sonderlinghe

onleden tot dien daghe gehadt heeft dat
men rechtelic verstaē mach: welcke een
swaer sake is des te allegieren eñ te thoe
nen Eñ mach wel tot dien daghe makē
onleden. gelouende des goet te doen Eñ
niet te min die sergant en behoert niet af
te laten te doen sijn explopt behaluē dpe
onleden: eñ daer op dach te assignerē aē
den partien voer sinen meester. tot welc
ken dach die onledē gevericifiert. dē recht
mach eñ behoert te gheuen cōmissie iter
ratiue. op die sake te wesen op die plaetse
contenciose. om te sien partie cōparante
die voerscreuen beclachtē interinerē Eñ
of die partie nz en verifieerde sijn onleden
die beclachte soude wesen geinterineert
bi cōtumas: als den epscher te houdē eñ
te bewaren in sijnre possessie eñ besit eñ
soude deffault gegeuen sijn biden execu
tuer aenden deffaillant ende dach betep
kent tē houe voer dē rechter: om te sijn in
gieven die deffault bijden rechtē vanden
executoer. Ende of die onlede waerdich
ware sonder cōmissie iteratiue. in vollen
houe soude die oppositie moeten geschie
den naden onleden geuericifiert: om te al
legieren op die plaetse contenciose: ende
daer op procederē: ghelijc of ware op die
plecke. na dat de partien des accordeer
den of soeliete. Also wordet gewesen int
perlement om deupn de lpauwe teghēs
ian cannee die ghewest was in deffaul
te. op die interinatie vā een beclachte vā
nieuwichede.

Hoe veel tugen sijn op recreancie vā nieuwichede.

Item ghi moghet weten. dat
in beclachte van nieuwichede op die re
creancie ghedaen. ist te betugen vā wat
partye datter si. daer en behoert af ende
is sculdich te hebben hoe veel articulē dz
daer op sijn. meer dan ix. of x. tugen om
elcke ptye. Eñ of die materie ware seer
hoghe. ende seer beliepe tot groten prise
soe en behoerter niet meer te sijn dā. xvi.
ten alre hoechsten Ende also wordet ge
sept ende geordineert biden parlemente
ende gheordineert ende bewaert bij allē
statuten.

Van garant of waringhe in nieuwichede eñ arrest

Item noch moechdi weten dz
in cas van nieuwichede gheen garant
of waringhe en is. die redene is om des
wille dat so wanneer datter oppositie op
valt. elc sept epscher te wesen. bp te willē
segghen selue int besit te wesen Ende al
soe woutet ghesept bi arrest van plement
inden iare. M. C C C. lxxiij. President
doen ter tijt heer gielis vā bescot Die pa
graphe wil segghen. dat hoe wel dat in
beclachte van nieuwichede adueu van
waringhe gheen stadt en heeft ende en
is oec niet ontfanckelijc. Niet te min oft
gebuerde dat iemant gecocht hadde eni
ghe erue ende binnens iaers dat hi ghe
cocht hebben soude. vserende eñ continue
rende vanden besit vander sake die hij
ghecocht soude hebben tot titele van sij
nen coop. yemant hem beclaechde dair
op in nieuwichede rechtelic. Weet dat
na dat de voerscreuen beclachte comen
soude binnen den iersten iare dat de coo
per des begonnē hadde te gebruken eñ
vserē vandē besit eñ possessie. die hi hou
dende ware ghecocht eñ vercregen te heb
ben. wel soude hp moghē hebbē actie te
epsschen sijn garandt of waringe dwelc
is sinen cooper: of de sake van hem heb
bende Mer in dien dat iaer ghcledē wa
re na die vercopinghe dat hijt gecocht sou
dē hebbē. als voerscreuen is: eñ mē dan

daer op verlaechde verlacht van nyeu-
wichede. as dan en soude daer geen wa-
ringhe vallen om die reden. dat die be-
neficie vã nieuwichede gheen terme oft
tijt en heeft. dan den tijt vã een iaer ende
ouer dat iaer in forme vã verlahte. dẽ
coper en heeft noch en is gehouden geẽ
waringhe te doẽ. mer andere sake waer
tet. in forme vã simpele besit of vã pro-
prieteit: wãt als dã waringe soude stadt
hebbẽ: soe verre als tot forme vã warin-
ghe mach eñ is schuldich toe te hoeren:
eñ waren ghetrouwe coep. ghelijc als
daer volcomeliker sal gedeclareert wor
den inder rubrike vander waringe. ghe
teykent optẽ ghetale van lxxxvi

Dat ihoudẽ vã een verlacht van nie-
wicheide in ghescrifte

Capittel. lxxix

Deze forme te makẽ eñ for-
merẽ sijn verlachte vã niewiche
de. is sulcke bi manierẽ van formulare:
als hier na volget. Carle bider gracíẽ
gods coninc vã vrancrijke: aen dẽ eerstẽ
doerwaerd of sergent die daer op versocht
sal sijn Salupt Vand side vãdẽ prouest
ghesworen eñ scepenẽ vã onser goeder
stede eñ stadt van doernic. is ons ghe-
poseert ende ghetoẽt in verlachte. dat so
wel biden ouden rechten ende usacie vã
onser voerscreuẽ stede. als bi sekere and̃
iuste tijtele te declarerẽ in tijde ende ter
plecke. indiẽt noot si. ende and̃s behoer-
lijke Si gheweest hebben ende noch sij
in goede possessie ende besit. te nemẽ te
ontfanghen eñ te hebben op elckẽ stoep
wijns. vercocht ende versleten in onser
voerscreuẽ stede ende vrihede der seluer.
van wat persoene. van wat staete. am-
bochte. of vã wat diẽste dat hi si. vi. penĩ
ghe tournois van exijse. ende van allẽ

anderen dranckeu. vercoft inder voer-
screuen stede sekere andere exijsen. na dz
vã dien bi onsen consente gewoenlic eñ
gheuseert is te nemen ende te hebbẽ. Eñ
welcke exijse is gekeert eñ gestelt inden
nootsaken vã onser stede: is noch de sel-
ue onse stede in besit ende possessie. te be-
dwingen ende doen bedwingen. om dẽ
voerscreuen exijse te hebbẽ ende te ontfã
gen tot huerẽ proffite alle de ghene ende
den ghenen. die daer om horen bedwon
gen te wesen. soe veel ende menichwer-
uen als die sake ghebuert is. Ende van
deser possessie ende besit. hebbẽ die voer
screuen clagers ghebruyct eñ gheuseert
vredelic bi hẽ: huerẽ volcke officiers. ont
fangers. ende andere daer toe ghecõmit
teert ende gedeputeert. bij sulcke ende so
langhẽ tijt: dat gheen memorie en is ter
contrarie. ten minsten dattet ghenoech
is ende mach wesen tot goede possessie te
cregen te hebben ende te behouden. Nz
te nun ian de manerier: hem segghende
nu ter tijt bewaerder van onser munte:
in onser voerscreuen stede vã doernic bi
sinen onbehoerliken wille in deser par-
tie. als die clagers segghen. Hem is ge-
worden te vercopen of doen vercopen in
onser stede ende vrihede der seluer. gro-
te quantiteyt van wijnen int groote en
de ander openbaerlic ende notoerlic son
der daer om te willẽ voldoen of betalẽ dẽ
exijse. hoe wel dat hij veel reysen hẽ des
vermaent eñ beuolen is gheweest. mer
is daer af gheheel ende al tegens seggẽ-
de: hoe wel dat bi declaratie hem is ghe-
weest gewent die quãtiteit eñ somme vã
den wijnen eñ vandẽ waerden die mach
eñ sculdich is waerdich te wezẽ de voer-
screuen exijse bedragende ter somme vã
C. pont of daer õtrent behoudelic goede
rekeninghe eñ declaratie te doẽ. als des

noot si. dwelcke is in groote hinder pre-
iudicie ende scade vanden voerscreuē cla
gers. de selue belettende den rechter van
hueren rechte. besit ende possessie mz on
gelijc. eñ sonder sake onbehoerlic. eñ vā
nyeus als sij segghē. Begheerende seer
oetmoedelic daer op vsien te wesen bi re
medie graciose eñ behoerlike Waer om
wi die versien willen. ende gheuē reme-
die vā iusticie in allen sakē daert behoert
ontbieden wi v. eñ om dattet is sake vā
preiudicie: dair die kennisse ons af toebe
hoert. cōmitteren in dien t noot sij. dat in
dien appelleert de voerscreuē manessier
eñ andere die vā node sijn te appelleren.
ter plecke cōtenciose: v blijct also te sijne.
Hout ende bewaert de voerscreuen cla-
gers in huer voerscreuē possessi eñ besit
Ende van dien doet ende laet ghebrukē
eñ vseren vredelike werende eñ afnemē
de den nyeuwen belet daer op ghestelt bi
den voerscreuen manessier: of bi sijn fait
of gebode. eñ aenden seluē clagers oft
den huere gecōmitteerde ende deputeer
de. hem bedwinget te voldoen eñ betalē
den voerscreuē exijse. om den wijn alsoe
bi hem of sijn factoers vercocht om dye
somme eñ extimacie bouen ghescreuen
Eñ in cas vā oppositie dit belet vā nieu-
wichede of doet. eñ restablissemēt gedaē
eerst eñ voer allē werc. realic. eñ deffayt
vander voerscreuē somme eñ extimacie
vand sake cōtenciose: genomē eñ ghesët
in onsen handen. als in handen vanden
meesten. daer om dat de voerscreuen cla
gers: bi preuilegie vā ons gegeuen niet
en pleyten dan in onsen houe van parle
ment van parijs. om die sake ruerende
ende aengaende onser voerscreuē stede:
gheeft eñ assigneert dach sekere ende cō-
petent den opposantē in ōsen houe vanden
parlemēt te parijs. nz tegenstaende dat
tet valt teghē den clagers. om te procederē
ende voert te gaen inde voerscreuē oppo
sitien. ende voirt so wel opten principael
als op die recreancie: eñ alst redelic wezē
sal. Certificerende onsen wel geminden
eñ ghetrouwe. den volcke houdende on
sen parlement vā alle tghene dat ghi gevō
den ende gedaen sult hebbē Aendē welc-
ken wi ontbieden: dat die partiē gehoert
si doen goede corte expedicie van rechte
Want ons also geliefr ghedaen te wesen
ghegheuen rc. Ende bi deser cōmissie
mogen sijn alle andere verstaen eñ ghe-
daen na dat die sake eyschet eñ betaemt:
accuserende daer mede sijn nyeuwiche-
de eñ sijn termen. in maioer. in minoer:
eñ in conclusie. Eñ also behoert ghijt te
verstaen vanden anderē toecomenden.

¶ Van werck ghedaen in preiudicie eñ
hinder van ander: in dien die ghene dye
ghehindert is claghet.

¶ Item ende oft gebuerde dz ye-
mant dede maken enich werck. dat welc
ke ware in preiudicie vā andere. eñ den
ghene die ghepreiudiceert ware hem be
claechde bi beclachte van nieuwichede
opten ghenen die sulck werck maectē of
gemaect haddē eñ dach beteykent ware
aen den wercliedē: te wesen op die plaet-
se cōtenciose. Weet dz of die wercluden
des seluen nieuwē wercs waer ō si alsoe
verdachuaert sijn. woudē hebbē warin-
ghe van haren nyeuwen wercke. daer
sij om verdachuaert zijn Het is van node
ten seluen dage datmē wesen sal ē plaet-
se cōtenciose. dz si doen bringen den ghe
nen die hem des heeft doen doen of doen
maken. eñ in presencie vandē executoer.
behoert te cōpareren die ghebieder van
den werc. eñ hē opposeren niettē wercke
den vanden nieuwē werc: eñ den werck

edinoeren. eñ aenmenen die saite. ende ü
weren vander oppositie Ende oft opten
selue dage niet also gedaen en ware. en-
de die wercliede vandē nieuwē wercke
sonder te brengē huerē meester opposeer-
den ende accepteerden dach bi hē seluen
sonder hueren voerscreuē meester of be-
steder des wercs: nae die opinie vanden
wisen sij en souden daer na niet mogen
comen daer toe: ende en souden nz ont-
fangen worden Ende souden de werclie-
den vanden nieuwē wercke huer oppo-
sicie moeten substinerē. dat frustre ware
want vā huere saite en hebben sij gheen
besit. waer bij sij anders niet en sijn dan
wercliede n sonder and' tijtele Ende daer
om behoertet versien te wesen. dat in ty-
de den meester of besteder des wercs sij
ghe appelleert.

¶ Verloren te hebben den possessore eñ
te recouuereren op petitorie.

¶ Ghi moecht weten dat bij be-
screuen recht in dien geualt dat yemāt
verliest die possessie of possessore in cas
van nieuwichede: voer enigē rechter die
daer of kēnisse mach hebben. als mē hē
ierst daer aē beroept. of den ghene die op-
poseert begheert aen dē rechtē die daer of
behoert te kennen: dat hi bedwinget zijn
wederpartie. die de voerscreuen possesso-
re heft gewonnē te doen caucie in rechte
te sijn voir hem op die proprieteit. dair of
den ghene die v'loren heeft die possessore
hem wil veruolghen voer hem. Weet
dat hi des sculdich is te doen den ghene
die den possessoer eysche te winnen Ende
in dien hi des niet doen en wilt. die rechtē
behoert weder te gheuē zijn possessore aē
den ghenen diet dair te voren hadde Eñ
dat behoert ghedaen te sijne eñ begeert
als den recht. daer voir dat die possessore
is geinuenteert bi pretentie niet en ware
rechter vandē petitore. Ende om dat bij
middelen van anderē heerē is gehoudē
ende alsoe behoertet ghedaen te sijne. en-
de begheert. diet sonder twijfelen doen
wilt inden beginsel vanden proces van-
den possessore. of and's den rechtē en wa-
re niet sculdich te ontfanghē dē clagher.
Want bi bescreuen redenen. die posses-
sore ende petitore haer moghē bij eenen
rechter alleen determineren . C. li. viij.
rubrica de tabulis exhibendis. l. unica et
C. uti possidetis. l. i. z. c. i. de causa posses-
sionis.

¶ Verwerē in beclachte vā nyeuwiche-
de. ¶ Capittel. lxxx.

TOtten verwere in beclach-
te van nieuwichede. is lichte sake
te doen: want vā node is te doen alle fay-
ten cōtrarien ende cōclusien contrariē eñ
allegieren vā sijn teghens partie possessie
eñ besit eñ die leste exploiten: maer noch-
tans is van doen dat den opposant resta-
blir ten exploite. ten minsten bi teikē bi-
den de selue teiken goet te doen. of and's
die executuer en soude nz ontfanghē die
oppositie. maer soude procederen in sijn
exploit. eñ daer op te opposeren tot allen
eynden. eñ en behoert daer anders nyet
tot die exploit te doen. Ende oft ware
sake die begeerde wederkeeringe. die nz
en ware in termen te wederkeerē: gelijc
oft ware edificie vā huysinge die voldaē
eñ volmaect ware of and' sake. die om te
wed'keerē vā node ware datse geheel eñ
al te niete eñ afgeworpen wordē. tot gro-
te coste. weet dat allsdan die executuer hē
mach liden sond' wed'keeringe. and's dā
bi wederkeeringe vā teiken. gelouende
voerder daer in te doen tē goetduncke vā
den houe Eñ al geset in des conincs hāt

als sake cõtenciose: want bijden stijle vã
procederẽ in sulcker sake weet. dat dẽ op-
posant niet en behoert ontfangẽ te wezẽ
in oppositie seggen noch proposeren. eer
dat hi gedaen sal hebben restablissemẽt
te houe bi ordinancie vanden recht. Eñ
daer en bouen cõtenderẽ tot allen eyndẽ
cõtrarien. wãt alle tghene dz voir een ge
thoent is eñ gewijst: is eñ in dient voer
dẽ anderẽ in deser sake Eñ daer bi mach
eñ behoert genoech te zijn van tghene dz
voerscreuen is Wãt aendẽ eysscher selue
maect genoech te wederbrenghẽ sijn be
clachte tot faite: wãt het maect libelle en
de eysch.

Van beclachte in cas van proprieteyt
Capittel lxxxi.

Beclachte in cas vã pprie-
teit is die sommiere eñ laetste ma
niere. eñ forme vã recht te begheeren op
enighe erue. daermẽ bi langẽ tijt of ghe-
weest hadde verureemt So eest te wetẽ
dat na datmen haddẽ bi verureemtheit
v loren sijn beclacht vã nieuwicheyde So
machmẽ wel trecken tot desen Wãt die
heeft eñ mach recht hebbẽ in possessore.
diet niet en heeft in petitore Eñ daer om
soe moet op wetẽ. dattet is in differẽcie
tusschen possessore eñ petitore Wãt sulc
possessore en strect nz voerder dã aen die
possessie. dat enighe genomẽ mach heb-
ben op enighe possessi eñ sake. eñ dz hiet
men recht van possessore. Eñ petitore is
trecht datmẽ heeft opten gronde vandẽ
erue of lant. bij successie of bi coop. of bij
ghifte of ander rechtuerdige tijtle Ende
sulc recht hietmen recht de petitore.
Ende mach desen eijsche oeck ghedaen
worden in allen. eñ tot allẽ tijden tegens
den besitter tẽ sij dz die besitter v tegen
heeft recht vã prescriptie tot iuste tijtele
Want het waer seer veel waerdich aen-
den besitter. indient des daer te voren ge
weest hadde in teghenwoerdicheit van
den petitore. Ende nochtans in dien die
besitter tot iuste tijtle vã possessie des nz
beseten en hadde niet tegenstaende den
tijt van prescriptie. die petitore soude zeer
re daer tegens mogẽ vichten. om te ver-
nielen sijn possessorie. bi petitore Niet te
min den besitter soude dair af besitter bli
uen den proces duerende Want zeer ede
le sake is van prescriptie. ghelijc als ick
hier na thoenen sal in die rubrike daer af
mencie makende. geteikent biden geta-
le van. C. xxix. Eñ daer om dat beclach-
te van petitore. behoert ghedaen te sijne
na die rechtste regule van procederen in
sulcken sake bi gescrifte eñ bi cõmissie: in
houdende expresselic die sake daer ic v de
regel af thoenen sal. eñ forme: eñ manie
re oec hoe dattet ghedaen mach ende be-
hoert te sijn Wãt seer preciose sake is tus
schen den wijsen: te doen eñ formerẽ een
beclachte op petitore. eñ zeer precioselijc
moetmẽ hem wachten uit maken. datz
alle gemaect sij op petitore sonder yet te
geraken of te roeren vã die possessore. ge
lijc bi exempel hier na die ic v thoenẽ sal
sal moghẽ bliken

Dat inhoudẽ vã een cõmissie i cas vã petitore eñ vã pprieteit. Capit. lxxxij

Commissi in cas vã petito
re eñ vã proprieteit mach also ge
daen sijn eñ formerẽ in sulcker manierẽ.
Tristran vandẽ bossche ridder here van
famechon eñ vã rinscheual. raet des co-
nincs: eñ baeliu van verniendois. den
iersten sergant vandẽ coninc vand bael-
iuscap die daer op v socht wordt Saluyt
v ander side vandẽ edelẽ here borgne vã
sinte symon ridder. is ons te kennẽ ghe-

geuen beclagende ende seggende dat hi
recht heeft van proprieteit te hebben al-
leene eñ voer al alle iusticie hoghe mid-
del eñ laghe inder stede vā tolirii. inwoe
nende eñ ondersaten der seluer Eñ also si
dat. als van sijn heerlicheit die hi heeft ē
saken vā sijn recht vā ꝓprieteit geuseert
ende gewoenlic is te vseren: so wel bi hē
als bi sinen voeruaders daer hi sake of he-
uet so langen tijt. dat gheen memorie en
is ter cōtrarie. of dattet genoech is eñ be-
hoert te wesen tot goedē rechte van ꝓprie
teit vercregen te hebbē eñ te behoudē. Eñ
behoert daer te hebben alle hoge iustici
middele eñ laghe: gelijc als bi hem hier
bouen is ghealligiert: alleene eñ voer al
tot iuste ende goede tijtele. te declareren
daer ende wanneer des noot sijn sal. op
een seker plecke ende woenstede gehietē
N. staende inder stede van tollirp. Niet
te min den abdt ende conuent van onser
urouwenkercke van bretеuil segghen te
hebben besit vander iusticie op die selue
plecke bi beclachte van nieuwicheде. bij
hem daer op geobtinueert alleenlic: en-
de vorderen hē te willen op dye selue be-
clachte obtinueren possessie. Hoc taceat
in quo possessio non esset acquisita ꝑ cau
sam nouitatis Eñ en willen niet gehen-
gen den voerseiden clager te vseren van
sijn iusticie. mer hebbē hem daer gehin-
dert ende belet tegens den recht van zijn
ꝓprieteyt: gelijc als hi seit Begheerende
daer op versien te wesen bi behoerlike re
medie van iusticie. Daer om eest dat wi
v ontbieden ende beuelen. dat ghi dach
uaert den seluen regulieren voer ons te
comparеren op die plecke contencіose.
Ende indient v blijct vanden saken bo-
uen gescreuen. bij confessie of bekennen
van partien of anders behoerlic. bedwī
get de voerseide religiose te cesseren ende
ofstaten vanden twist ende belet bi hē lie-
den gedaen. of geset inder sake contencio
se. ende of te laten thesit. dat si segghen ē
op te hebben tegen trecht van ꝓprieteyt
vanden voerscreuen clager. ende hē latē
gebruken ende vseren sijn recht van pro
prietet Ende of die religiose of ander vo-
re hem die tot oppositie ontfanclic sijn: hē
opposeren ter contrarie. of sijn delayeren
de of wederseggende: ghi sult die dagen
tot sekere eñ behoerlike daghē voer ons
of onsen stadthouđ indē houe royale tot
sinte quintijn: teghens den voerscreuen
clagher om te segghē allegierē. eñ tegēs
diē saken vā huere oppositie of wedseg-
gen of contredict. te antwoerdē aen den
voerscreuen heere. beclagende in cas vā
ꝓprieteit daer. Ende tot alle tghene dz tē
sake vanden saken voerscreuē hē lieden
sal eñ willen geeyschet worden. eñ te pro
cederen voert alst na redene behoren sal.
Des te doen. gheuē wi v macht ontbie-
den eñ beuelen aen allen den ondersatē
vandē coninc inden voerscreuen baeliu
scap. bidden eñ begheren aen allē ande-
ren. datse aen v des doende. eñ aen uwē
deputeerden obedierē eñ vstaen naerste
lic. Ghegheuen. ꝛc.

¶ Instructie hoemen behoert hier
op te procederen.

¶ Ende om dat partien vdach-
uaert te houe bi cōmissie ende de selue cō
missie wedergebrocht tot faite bij forme
van eysch dat ghenoech geschien mach.
want die cōmissie gedaen ende sake ghe
eyscht. de verweerer eer hij antwoerdt in
gheenre manieren mach eyschē in ghe-
scrifte te hebben eñ bij libelle. den eysche
tot eenen sekeren dach. eñ noch daer op
weder te keeren eerst ghedinget tot die ū
dachuaerdinghe. of onbehoerlic gedaē

ware.ende of daer in ware yet van decli natorie of dilatorie. Ende of dies niet.libelle behoert daer op geepscht te wesen. ende die rechter behoertet te doen gheuē tot sekeren dage.eñ het is die proper forme te dinghen in sulcker sake.die rechtelic daer in wil ꝓcederē.eñ diet anders doet hi doetet simpelic eñ en behoert nyemāt te antwoerden in sulcker sake. sonder libel le ierst gheepscht te hebben.eñ eer hi ant woerdt totter propriteit of petitore. Wāt om der side vanden epscher:mach sijne grote difficulteit te formeren syn libelle. Want ghelijc als die cōmissie is extract te doen.ende beginnen epsch:so is mede den libelle in forme van proprieteit ende petitore:want om een woert alleen van ghebreke.ware te niete cōmissie eñ libel le.indien si andere termen inhoudende waren dan alle op recht van proprieteit sonder yet te begripē vā besit.noch daer of te roeren dan alleene recht vā proprie teit. Want dat besit is vlorē aendē voerscreuen epscher eñ verkregen om den verweerer. Ende daer om en behoert den epscher in dier sake nz te roerē. Hoe wil ic v thoenē bi forme van maniere vā formu larie die stijle te makē eñ te formerē zijn libelle in cas vā ꝓprieteit Want bi tghene dat ic hier bouen hebbe geformeert:een beclachte in cas van proprieteyt. wanneert dat gebuerde.dattet besit ende pos sessie verloren ware bi cas van possesso re Maer eer wil ic v thoenen die maniere te doen een beclachte ende cōmissie in cas van proprieteit. hoe wel datmen vā nyeus woude maken beclachte teghēs den possessoer ende mach geformeert zijn bi deser forme cōmissie in cas vā proprieteyt generale.

¶ Dat inhouden vā een cōmissie in cas vā proprieteyt generale

¶ Chaerles.ꝛc. aen den ierstē doerwaerder van onsen parlemente.of aenden onsen sergent die daer op vsocht wordt Saluyt. Vander side van ian vā den bosche wonende.ꝛc.is ons te kennē ghegheuē seer claghende.dat wilen adā sijnen vader.of dese sinen oem ꝛc.al sijn leuen lanc gehouden heuet ende posses seerde vredelic van een seker plecke ende woenstede ghehieten .N. of van sulcke lant.of sulcke iustici.ꝛc.of van sulcke ren ten.ꝛc.staende tot sulcken plecke ꝛc.met al den exploiten.profiten eñ emolumen ten.toebehoren ende aencleuen daer toe behorende.ende daer in hadde alle recht van heerlicheit.van propriteit.of vā pro prieteit indient gheen heerlicheit en had de als van sijn goede recht hē gecomen ende geuallen.soe bij die generale costu me.daer den dode erft den leuenden die welcke is natuerlike recht ende legittie of behoerlike successie.of anders behoer lic.of bi behoerlike coop bi hem gedaen ende verkregen in tijde. hoe wel dat hijt bi enighe manieren of weghen heft ghe discontinueert bij aduertenci oft anders twelc ic wel mach vcommerē of afterha len.eñ behoert bi redene eñ iusticie ꝛc. Eñ also si dat biden rechte hier bouē geallegiert aen dē seluē clager alleene ende voer al is eñ behoirt toe te horē al de voir screuen woenstede lande ende toebehoren als aen die naetste erue natuerlic ge bleuen:vanden voerscreuē wilē sinē va der of vandē voerscreuen wilē sinē oem. ꝛc.ofte segghē als aenden ghene diet in voerleden tide heeft gecregē behoerlijc sonder dat hij ye daer of yet dede. waer bi hi trecht van proprieteit daer af verlo ren mach hebbē hi en is daer af gebleuē ende behoert te wesen recht erfgename

grondelic ende heere alleene: eñ voert al
of van sulcke partie. ꝛc. die te declareren
N iet te min robeert des camps wonen
de in sulcker plecke ꝛc. N. bi sinen onbe-
hoerlikē wille in deser sake eñ tot onrech
te: eñ sonder redene of sake. so heft hi daer
aen gestelt: eñ stelt hinder eñ cōmer van
saue. of andˀs onbehoerlic is hi hē gestelt
eñ ghesteken in die detencie vandˀ seluer
plecken. eñ woenstadt lande of toebeho-
ren of vandˀ voerscreuen iusticie eñ heer-
licheit. ꝛc. of van die voerscreuē rentē eñ
bi sommighe iarē eñ terminē heft die ge
geuen eñ genomē tot groten onrechteñ
sonder sake eñ noch voudert hi hē te doen
van dage te dage sondˀ dat hi hē des ver-
dragen eñ aflaten wil. daer op behoerlic
begheert eñ vmaent is geweest. de welc
ke is tot grote preiudicie vandē voerscre
uen clager. Eñ hem frauderende in sijn
recht: grondelic eñ propuetarie: ghelijc
als hi seit. Ten ware dz daer in vsien wa
re met remedie: waer om wij die willen
eenen yegelijc houdē: eñ bewaren in zijn
recht v ontbiedē beuelende indient noot
sij. dat ghi ghebiet den seluē robert. dz dē
cōmer die hi gestelt heeft. eñ stelt. af doet
stellen aen die selue plecke. woenstat. eñ
aencleuinge. ꝛc. of lande. of rentē. ꝛc. ces-
seert eñ aflaet van allē. eñ daer af laet ge
bruken eñ vseren vredelijc den voerscre-
uen clager. als van sijne sake tot sijn goe
de recht prepuetarie toebehoerende We-
dergheeft. ende weder ghekeert al tge-
ne dat hi daer af geheuen eñ gehadt he-
uet. bedragende ter sommen toe van. C
pont of daer omtrent. behoudelijc iuste
ertimacie volcomeliker te declareren in
dient noot sij. hē daer toe bedwingende.
eñ alle andere die daer ō behorē bedwon
gen te sijn. bi alle behoerlike weghē en-
de manieren redelike Eñ in cas vā oppo
sitien wederseggē of cōtradictie vdach-
uaert den opposanten wederseggende of
weygerende tot sekeren dagen in onsen
parlemēt te parijs niet tegenstaende dz
tet valt totter voerscreuē opposin. weige
ringe. of wederseggen. antwoerden aen
den seluen clager in cas reele ende ꝓprie-
tarie circūstances ende dependēces: als
na redene behoirt sal Ouerscriuende tge
ne dat ghi hier af gedaē sult hebbē Des
te doen. ꝛc. ontbieden ꝛc. gegeuē. ꝛc

Die maniere te formeren libel-
le in cas van proprieteyt bi generale for-
me.

Capittel. lxxxiij.

Voer v myn heren die bael
iu van vmendois. of uwen stadt
houder. ende die mannen vandē coninc
iugierende in sinen houe. vā mondidier
die ghene of den ghenen dien de kennis-
se daer af behoert Segghen ende propo
seren inden rechte religiose personen en-
de eerbare: die abdt ende conuent vandˀ
kercke onser vrouwen van breteul. eys-
schers in cas van proprieteit tegens ma
necier de la mare verwerer inder seluer
sake Dat die voerscreuen religiose zijn in
hoefde ende in leden met hueren goedē
inden sauegaerde speciale ende protectie
vanden coninc. ende ter cause van huer
kercke sijn sij zeer hoghelijc ende edelijc
ghefundeert van veel edel possessiē dye
sij houden ende hebben: als geamortisi
ceert vanden demaine vander kercken:
ende van outs ende soe langhen tijt. soe
wel in die voerscreuen stede van breteul
als elders ende tusschen dē anderē rech-
ten ende possessien die sij hebben. Wel
waer ist. dz si iusticie hebbē eñ heerlichz
in sommige stedē vandˀ stede vā breteul.
ende als bi accort ouer langhe tijde ghe-

daen van eens deels. sommighe vandē heeren vander stede. eñ andere van andere side: als tot sekere ende iuste tijtle te declareren. in tijde ende in wijse in dient noot sij.: dese religiose hebbē ghehadt inder stede van breteul recht alleen eñ vore al te hebbē ouen groot ende cleine. vā welcke ouen de voerscreuē religiose hebben huer backers indē name vā hē heffen ende nemen: eñ behoren te heffen eñ te nemen. alle die profiten ende emolumenten die daer af comē moghen Ende tot welcken ouen: alle die inwoenende derseluer stede van breteul. eñ huer woēstadt: sijn banieren. eñ betogen vā banieren. in sulcke manieren: dat gheen vanden ingeseten noch andere. dan de voerscreuen religiose. en moghen maken in hueren huyse noch hebben plecke noch huysinghe binnen der stede. noch inden toebehoren der seluer ouen groot noch cleine: sondˀ die licentie ende goetdunckē vanden seluē religiosen. ende en moghē noch en sijn sculdich de selue inwoenende noch enich van hem te backē noch te doen backen broot. vladen. taerten. pasteyen. noch ander dingē tot andere ouē: dan totten ouen vanden religiosen. Eñ of enighe vanden voerscreuen inwonēde of ander inder selue stede hadde ouen groot of cleyn. of dat hi ghebackē hadde broot of ander dinghē tot ander ouen dā totten ouen vanden religiosen. die voerseide religiose hebbē recht weđ te nemen eñ te hebben tghene dz also gebackē ware of gedragen om te backē: als tegēs hē ōbruert eñ te bedwingen die misdaders vandē boetē daer toe ghewoenlic eñ geordineert tē profite vandē voerscreuen religiosen ter cause vā huer iusticie eñ heerlicheit ende te breken de voerseyde ouen clein of groot also ghedaen inde voerscreuen plecke: sonder huer auctoriteit. Eñ of enighe heeft ouen groot of cleine indē voerscreuē stede of lande van breteul. so ist gebuert of is vandē auctoriteyt oerlof eñ goetdunckē vanden voerscreuen religiosen. eñ mits seker profitē ende iaerlicse schulden. die si daer af gheuen den voerseyden religiosen. welcke sake is: bekennende de voerseide bānire iusticie eñ heerlicheyt eñ recht van proprieteit. dye daer in hebbē de voerseide religiose daer si of geuseert: ende tghebruyck ghehadt hebben: bi sulcke eñ so langē tide. dz geē memorie en is ī contrarie. of tē minstē bi sulcker eñ so langē tijt. dat genoech is tot goede recht vā proprieteit te hebbē te bewaren eñ te houdē met alle heerlichede eñ iusticie daer toe dienēde eñ sondˀ enich belet tegenwoerdich Eñ welcke rechte n die religiose zijn claer eñ notoires. tē lande eñ plecke eñ is daer af stēme eñ gemein mare. eñ heeft ptie aduerse des bekēt eñ beledē waerachtich wesende eñ notoires alle of eens deels Eñ des nz tegenstaēde die voerscreuē manessier inwonēde eñ ā derlate der seluer stede vā breteul zedˀ. iij. iarē herwaerts of daer ōtrent: heeft ghemaect of doē makē in sinē huse indˀ voerscreuē stede vā breteul een ouē indē welckē hij bact of doet backē cōtinuelic zedˀ dē tijt voerē broot vladē taerten pasteyē eñ ander dingē tot zijnre beliefte eñ sondˀ dye licens of oerlof vandē voerscreuē religiosen tegēs huerē wille eñ cōsent nemēde eñ betreckēde tot hē des doende dz recht vandē ꝓfite. dz dē seluē religiosē behoerde. of behoert toe te horē ī cause bouē gescreuē Welc profijt mach werdich zijn eñ dragē om elc iaer ī sōme vā lx pōt parež eñ dat is sculdich toe te horen den seluen religiosen: als van huerdˀ recht proprietarye daer of dat ghebruyct ende hem

voerdert te useren die voerscreuē manes-
sier dela mare:ende hē seit daer of gheep
geert te sijne bi een sententie die hi seit ge-
hadt te hebben indē dinctalen van mon
dier op een proces ghesprokē wt cas van
besit eñ nieuwicheide daer op tusschē dē
voerscreuen ptien. Ista clausula non ha
bet locū in forma cōmuni et dū possessio
non esset acquisita Welcke saken sijn eñ
hebbē gedaen biden voerscreuē manes-
sier. in groote preiudicie hinder eñ scade
vanden voerscreuē religiosen. hē lieden
belettende ende becommerende in huer
recht van proprieteit als voerscreuen is
So cōcluderen de selue religiose. tegens
den voerscreuen manessier. dat ghesien
tghene dat voerscreuen is. eñ dat die dis-
cretie vanden houe sal behorē eñ mogē
verstaen. dat geseit si ghewijst eñ gepro-
nuncieert: alle die rechtē voerscreuē we-
sende eñ toebehorende den seluen religi-
osen alleen. eñ voer al eñ hē lieden wesē
ghedeclareert. eñ toegewesen. hē lieden
wesende ende toebehorende in volcomē
rechte van proprieteit eñ heerlicheit met
die possessie ende besit. die daer op hoert
ende mach volgen tot recht vā proprie-
teit. eñ si die voerscreuen manessier ūste-
ken ende veruallē vā sijn besit eñ posses-
si: die hi seit te hebbē inō sake. eñ die wesē
te gheuē tot profite vandē religiosē daer
toe si bedwongē weder te gheuē eñ resti-
tueren den seluen religiosen. om den tijt
dat hi also tegens recht eñ redē heeft ge-
houden: eñ aengenomē die sake cōtenci
ose: die waerdē dz behoerdē te heffen eñ
te hebben de voerseyde religiose. of den
waerde bouē geclaert van. lx. pont pari
sijs. of die iuste taxaci vandē houe: eñ dē
ouen vandē voerscreuē manessier sij af
ghewoepen ende te niete ghedaen. bijdē
auctoriteit vanden voerscreuen religio-
sen. of anders also dat behoeren sal Dit ca
pittel en schijnt gheen stadt te hebben.
Daer om dat den verwerer hadt posses-
sie ūcregen in cas van besit. eñ daer bij
ter tijt toe dat hi daer of ūsteken sal wor-
den: sal hi daer of gebruken. ende dat die
voerscreuen manessier ghewesen sij om
die faiten wercken eñ vordeinghe bouen
gescreuen: om elcke reyse dz hi ghebackē
heeft of doen backen inden ouen bi hē ge
daen of doen makē. als voerseit is: m. lx
pont parisijs vā boeten of sulcke als de
hof segghē sal. ende in allen anderē boe-
ten eñ conclusien behoerlic eñ noodelijc
totten voerscreuen religiosen. Dit capit
tel en heeft geen stadt. om dat hier bouē
gheseit is die possessie ūcregen dat wech
draecht. ter tijt toe dat die pprieteit sal ge
determineert wesen. sij daer toe die voer
screuen manessier gecōdemneert inden
coste scade eñ interest: ghedaen eñ noch
te doen in desen ūuolghe. biden voerscre
uen religiosen. biddende vanō side van
den religiosen van hueren faiten of sakē
so veel te bewijsghē dattet genoech zijn sal
om te obtineren in huere cōclusie bi pro-
testacie. dat so wes si daer af selen mogē
bewijsghē hem waerdich si. eñ stadt houe
stellende in ontkennen eñ ūsake die faiten
vā ptie aduerse cōtrarie of hinderlic ten
faiten vā desen tegenwoerdigen libelle:
eñ tot alle tghene dattet hof soude mogē
ūstaen. die hi doen soude ten propoesten
vandē voerscreuen religiosen. eñ tot hu
re cōclusie. die vander side vanden voer-
screuen manessier soudē wesen gheppo-
poseert in dien hijse ppoposeerde ondanc
liken. Eñ doende protestacie van desen
tegenwoerdighē libelle biden voerscre-
uen religiosen. oft bij andere voer hem
meerderen. minderen. amenderen. cor-
rigieren. ende declareren volcomelijker

in dient noot si En alle andere protestatien. die de selue religiose sijn van noode te onderhouden: ghedaen ten eynde toe in behoerliken manieren ende gewoenliken. die libelle in cas va propietetit. ghedaen en gheformeert: als geexempleert is hier bouen. alle andere mogender af sommieren na dat de saken sijn het en is gheen boec diet al begripen mach. ende daer om is ghenoech een exepel op een sake. en ic wil thoenen die verweren dye daer in is dienende ende behoerlike

Verwere op epsche in cas va proprieteyt. Capittel. lxxxiiij

Erwere in cas va proprieteyt opten epsch die int generale gheschien mach bide manieren hier na volghende Eerst te dinghen op die verdachuaerdinghe. ofte soluent en behoerlic ghedaen is. of daer in dat bij practike van aduocatie va als mach sijn iweert om te niete te doen die verdachuaerdinghe. Daer na declinatorie. en dillatorie daer op te werck gestelt in dien daer enighe sijn of gecrigen mach die waerdich sijn. behoert daer op epsch gedaen te sijn en comissie weder ghebrocht tot saute. te hebbe bi gescrifte ende bi libelle de epsch op eenen sekeren dach Ende dat hietme libelle: ende behoert also gheepscht te zijn bi sommighe redene Die een is dat seer nauwe ende difficile sake is te doe te maken ende te formeren sulcken epsch bi gescrifte als voerscreuen is: ende daer om vintmen dicke voerdeel in die materie te varieren. Die ander redene is: dat ten daghe dat weder ghebrocht wordt die libelle. noch mach men daer hebbe ander daghen van aduijs op die libelle. Ende noch op dien dach int wederkeeren. in dien hi niet en vindet te wederseggen aenden libelle Ende dattet inhout alle tghene. dattet schuldich is in te houden Soe mach den epscher epschen dach die plecke te sien De welcke is also nauwe ende difficile sake ende moeplic te doen: gelijc als ic v hier na wel segge sal. Na dach van besien. in dien me daer in niz en vindet te varieren. mach noch den verwerer epschen garandt of waringe. de welcke is oec sake seer difficile. en daer behoren veel induces en maniere van variementen. ende noch weder omme hebbe dach die plecke te besien Ende daer om ten iersten sal ic v thonen vander plecke te sien ende hoeme dat doet en mach doe want het is een sake prealable: want soe wie antwoerde op die sake voer de dach van besien. hi soude te laet comen: ende en soude gheen garant moghe epschen.

Van besien ende ostentacie v plecken Capittel. lxxxv.

Esiens der plecken is wanneer die verwerer epschet dese induce dat den epsch ghehoert is. dwelck is proprietarie reele. op dat hi properlijc mach weten. op welcke erue desen epsch valt. hi mach epschen besiens der plecken contenciose Welcke sake de epscher is schuldich te doene met rechte binnen den dinghedaghe. ende niet opten dinghedaghe. Ende behoert daer te wesen heere en manne: soe alst genoech si recht te segge in dient noot ware: den epscher ende den verwerer tegenwoerdich. En de die voerscreuen ghecomen ter plecke ten daghe ende tijt geseyt. Den epscher behoert te segghen. ende doen sijn ghesichte ende de monstrācie in deser manieren. Heere baeliu: ende v mijn heeren die mannen. Ick segghe ende besie dese erue. waer op wij hier sijn ghecomen

men.ende diemi toebehoert vā daer tot
hier.ende van hier tot daer. Ende gaen
op elcker siden vander plecken. Ende
ghelijck als dese erue: begrijpet int lan-
ge: in de brede ende int middele ende ma
ke daer of aenden partie dier gheeyscht he
uet in uwer presentie. ende sijne ghesich
te ende assentie tot uwen segghen eñ be
liefte Ende ic segghe dat tot minē rechte
eñ mi toebehoert al heel op deser erue. dz
besitte hebben: ende exploicteren daer op
alle profiten ende emolumentē ende toe
behoren. comende ende wassende op de
ser erue: soe vele eñ telckē dattet behoert
ende tijt is: ende daer af doen possessorē.
onderhoudē eñ regieren: ghelijc als vā
mijns selfs sake. daer ick af bin in goede
possessie eñ besitte: eñ mijn voersaters
daer ic sake of hebbe. Ende make desen
besien bi protestacie. die voerder te doen
in dient dat hoff seit eñ also thehorē sal: eñ
sculdich sal sijn te doen tot wisen vanden
mannē ende vandē houe in dient vā no
de sij: eñ alsoe verre alst bi goede cirqua-
mainement eñ determinement is schul
dich toe te horen eñ ghedaen behoert te
wesen. ¶ Te doen op eenen huyse

¶ Ende waert op huse datter be-
sien gheschiede: men behoert daer inne te
gaen: eñ gaen bouen eñ beneden. eñ seg
ghen ghelijc als hier bouen gheseit is.
Ende men behoert te cloppē aen die do-
re: eñ die clincke vander doren laten ghe
lupt gheuen. eñ raken aenden balcken
eñ gaen ront omme ten besten datmen
mach eñ segghen ghelijc hier bouen es
gheroert.

¶ Besien voer baeliu royale ordinarie.

¶ Item het is te wetene. dat na
die houen royalen. eest voer baeliu roy
ale ordinarie. dat is te seggē. dat hi rechtē
sij in hem seluen. het is ghenoech dattet
ghescheet voer twee cōmissarisen. die hi
cōmitteert ende sergant om die exploitē
te doen. in dien daer enighe vallen. ende
dat sij doen moghē relacie aenden houe
van tghene datter af ghedaen is ten eer-
sten dinghe daghe daer aen volghende.
Eñ alsdan mach daer sijn op die relacie
vanden mannē vanden faiten der com-
missarisen ten dage daer an volghende
gedinget dat goet dunct etc.

¶ Exempel

¶ Ick sach een gheschille op een
schouwen. om dat den ghene die den aē
schouwen dede. hadde ten daghe te ho-
ue na die schouwinge sijn sake weder wil-
len brenghē tot faicte: sonder begeert te heb
ben aen den partien noch aenden rechtē:
of sijn schouwinghe was ghehoudē voir
solucie of niet. daer den verwerer hē be-
greep: als onsouffisantelic ghedaen te
sijn Eñ daer bi so dat oerlof vanden ho-
ue wordt ghegheuē etc. Die de beschou-
winghe dede mainteneerde eñ seide. dat
hi gedaen hadde sulcke scouwinge dats
ghenoech was. ende of hi des begripen
woude. hi soude dat wederstaen: als re-
delic soude wesen: eñ dattet hē vā ghenē
node en was anders dan te onderhouden si
nen eysche. als den eyschere behoert te
doen. dwelcke hē behoerde toeghewezē
te sijne. in dien dat den verwerer anders
niet segghen en woude. Alle gesien. het
wort gheseit biden houe vandē coninck
in tournesis: daer warē. xx. leenmannē
seer notabele: eñ dit geraden bij sommi-
ghe ander custumiers. dat dē ghene. die
den aenschouwē dede niet en hadde des
te begheren. ten ware dattet hē beliefde
eñ en hadde anders niet dā te onderhouden
sinen eisch principale. na sijn aenschou-

wien gedaē ¶ Mer als die bescouwinge
bi hem gedaen. ware berispet bidē ver-
werer. als dan soudet hebben de eysscher
te onderhoudē: eñ daer op hebbē die vō-
nisse vanden mannē. eer hij optē eysche
principale behoert te procederen. Ende
wordt de eysscher versteken van deser in-
terlocutorie.

¶ Aenscouwinghe naden houe vā-
den parlemente

¶ Item naden houe vandē par-
lemente. tot deser beschouwinge te doen
die erue daermen des op doet. eñ die be-
schouwinghe. die daer af gedaen wordt
wordt al gheset in gescrifte. ende worden
daer af gedaen rescriptien: of ghescriften
die daer gehoudē wordē inden houe vā-
den parlement. om daer op te mogē or-
dineren. eñ gescreuen Eñ exemple gefi-
gureert eñ betogen. na die situacie ende
schijne vanden erue. ten besten datmen
mach om bat te verstaen biden herē. die
scouwinghe ende die sake Hoe moghet
ghi weten. dat so wie perfectelic ende son-
der faulte dat wil doen: hi behoert te seg-
gen daer toe. ende habunderende tghe-
ne dat voerscreuen is van hier tot daer:
ende van daer tot hier. den middele. en-
de alle also alst begrijpt in de breete ende
inde lancte: eñ alle. ende so verre dat goe-
dē bepalinghe of defrens mi toegeest als
voerscreuen is Hier toe en mach gheen
faute wesen inde scouwinge te doen So
sal ic u thoenen die exemple. Proces be-
gonde ende gheuiel tusschē dē prior van
plarneoisen bi hesdin eisscher ter eenre si-
den ende dē inwoenende vand stede vā
daulphine. verweere ter ander sidē. om
sekere weplande. die de voerscreuē prior
woude aen hem betrecken ter cause van
sijnre priorscap als hem toebehorende al-
leenē ende voer al: sonder dat de voerscre-
uen van daulphine daer mochten brien-
gen of leyden huer beesten te weydē De
voerscreuen van daulphine seggēde ter
contrarie Op welckē gescille die scouwi-
ghe worde gheysschet biden voerscreuen
van daulphine. De prior dede scouwin-
ghe alst behoerde Na die scouwinge ge-
daen Die voerscreuen prior dede makē
graften ront omme also hi sijn scouwin-
ghe gedaen hadde: so dat die beesten der
voerscreuen stede van daulphine niet en
mochten comen weydē als si ghewoen-
lic waren te doen eñ dz huerē tijt geduer-
de Eñ dat meer is. hadde die voerscreuē
prior doen wechuoeren dat hoy vanden
voerscreuē weplāt. die hē lieden int ghe-
meine toebehoerde So begeerden si. dz
si daer of wesen souden gerepareert: en-
de die graften geslecht oft af ghedaen eñ
weder gestelt in behoerlike state. Siden
meester worde gheantwordt. dat op dye
plecke nie en was om die sake scouwin-
ghe gedaē: noch biden scouwē en noch
te die plecke vanden graften daer in niet
verstaen wesen noch begrepen. noch de
scouwe en haddes niet begrepē. noch ge
declareert bi designatie vā woerdē noch
van ostentacie. Daer op wordt ghean-
wordt dz bi orloue vandē proposant scou-
winghe was ghedaen van daer tot hier
ende alsomen daer goede defrens eñ be-
palinghe behoert te hebbē recht daer op
ghehadt Daer toe gerepliqueert wort:
dat bi orloue vandē proposant goede de-
frens hē liedē noch niet en hadde uitscheyr-
den. waer om. etc. Alle ghesien. het woer
gheseit: dat die scouwinge gehoudē sou-
de sijn in suspens. indien die partien hem
woudien daer op verthoenen: tot dat de-
frens hem soude willen ende hadde oec
daer of verscheiden

¶ Van waerscape oft waranderinge
ven vercochten dinghe

¶ Capittel.lxxxvi.

Waringhe dat de clercke hieten emptio actio de euictione: is
vande vercochten dinghen waeren en-
de te leueren biden vcoper aenden coop
den coop gedaen so verre als goede trou
we ordinācie vā recht mach eñ behoert
te gehengen eñ biden sculde vandē vco-
per: of in sijn tijt ware ghebuert die scade
op vercochte goet. ¶.de euictionibus
So moechdi weten. dat soe wie epschen
wil garant of waringhe. hij behoertet te
epschen in rechte. so vroech ende tot sulc-
ker tijt. eer dat hi inder sake yet gheant-
woordt heeft tegen den epscher. eñ dz dye
sake noch is gheheele: wāt anders so sou-
de hi hē vsteken van zijn garant of warin
ghe noch dē vcoper en soude nz gehou-
den sijn te antwoerdē. indien hi vindt de
sake erghents of geuordert: die hē dragē
mochte pjudicie totten verweren vand
sake Eñ behoert genaemt te wesen den
ghenē diemē epschet tot waringe: of ten
is van gheenre waerdē Eñ behoert ge-
protesteert te sijn of hi coemt of niet. de ep
scher sal doen tgene dat hi sculdich is vā-
den proces te onderhoudē tegen zijn wed
partie. of daer ware perikel: indien de ga
rant niet en quame datmē nz wed en sou
de mogē comen des te seggē int proces:
maer mach sijn geeischt dach vā aduijs
dach vā declaratie. vā declinatorie. of di-
latorie. die nz roeren en soude pemptorie
noch litiscōtestacie dach vā besien Wāt
alle sulcke wtsette of dilaten en ruerē nz
of aē en gaen die pemptorie Eñ dē garāt
geepscht ten houe: men behoertet te noe
men. eñ de recht behoert hē te ordineren
eñ te doen dagen tot eenē sekeren daghe
Eñ behoert alle proces te vtboenen ofte
scorssen tot dat tgarāt geepscht eñ geroe
pen sij of gecōtumasseert bi dye cōtuma
cien in dien hi niet en quame Eñ hē ge-
comen te houe hij mach eñ behoert te zijn
alsoe gesommeert ¶ Te somme
ren bi garant ghecomē in rechte of iuge
ment.

¶ Ic hebbe v doen dachuaerden
in desen houe. daer om dattet waer is dz
dese. N. mi vuolcht ter cause vā erue. N.
die ic vā v gecocht hebbe. eñ seit: datmē
hem sulcke rente. N. daer op sculdich is:
daer hi of heeft gedaen epsch op die voer
screuen erue. eñ en wil hem daer of nz v-
dragen Eñ ghi weet dat inden coop dier
geschiede tusschen v eñ mi. om de voersē
erue. ghi daer of niet vmaendet. dwelck
wesen soude in mijn grote preiudicie ende
scade ten ware dat ic van v daer of waer
gewaert eñ quijt gehoudē alst redelic is
Eñ daer om ic vmane v: in presentie vā
rechte behoerlic. dat ghi sijt ten voerscre
uen dage tegens dese. N. om bi v aen te
nemen die laste vandē proces: eñ tottē v-
weren vand sake. ter wijle dattet geheel
is. eñ in state te vweren bi alle behoerli-
ke wegen. Eñ in dien ghi des niet doen
en wilt ic protestere ter stōt in rechte dat ic
of verliese ic enighe sake bi uwē gebrecke
daer op v te vhalen in tide eñ in wile. eñ
dat ghi mi gheuen sult alle tghene dz toe
verweren behoert eñ schuldich is toe te
horen. indiē ghi enige sake hebt die daer
toe goet eñ waerdich si. Eñ van deser de
nūtiacie behoert brieue te nemen. eñ vā
dē antwoerde die den ghene doet: die op
waringhe geroepē is. hem daer of te be-
helpen in sijn proces eñ sake

¶ Van waringhe te contumasseren

¶ Ende of den ghedaechten int

stuck van waringhe niet en quame: hij
behoert te sijn ghecontumasseert bi dypen
dinghedagen. ende bijdē vierdē daer en
bouen met intimacie Eñ dat gedaen dē
eysscher behoert te begheren. hē toe ghe-
wesen eñ geseit te sijne, dat bidē deffaul-
ten tegens hem geraect sulc recht hem si
wtgenomē. dat sulcke verweren als hij
sal mogen doen eñ comen tegens sinen
eysscher vā die voerscreuen rente: daer hi
af begeert hem waringhe eñ contumas
gheerne sal hyt doen: eñ ten besten dat hij
sal connen en mogē. doende protestatie.
dat indien hi vlies of scade ghecreghe dz
hi dat mochte betrecken eñ verhalen op
ten voerseiden gecontumasseerden ende
op sijn goeden. mids den coste. scade eñ
interrest. Eñ van deser protestacien be-
hoert brieue te nemen. of anders hij wa
re ghescapen te verliesen sijn verhael eñ
waringhe Eñ indien hijt also doet. ende
hem scade geuiele bi gebreke vā warin-
ghe dat soude hi mogē verhalen op sijn
garandt

¶ Van waringhe of gheen waringhe.

Want hoe datmen seit ghemei-
lic. datmen niet en waeret die en wilt bi-
den oerloue vanden ghene die des seit:
maer men mach wel seggē. datmē geen
waringhe aen en neemt: mē en wilt Nz
te min behoert bi dese regule bouen ghe
screuen wederkeeren vā waringe altijt
bewaert te sijn opten vercoper indien hi
behoerliken des vermaent wordt.

¶ Van garandt of waringhe cōparant.

¶ Ende of de garandt comet te
houe: soe behoert hem den eysscher ver-
nieuwet wordē: als voerseit is. op dat hi
aenneemt die waringe Eñ wacht v wel
dat of hi eyscht dach van besien. dat ghi
daer tegens sijt: soe lange als ghi moget

eer hi aen neemt die waringe: wāt hij en
soude daer na niet willen aennemē. hoe
wel hi sculdich is aen te nemē: gelijc als
hier na ghesein sal worden

¶ Waringe geloeft te doen

¶ Nochtans willen segghen die
wijse. die de rechten gemaect hebbē. dat
de vercoper. ten sij dat hi geloeft warin-
ge properlic ende specialic vandē vcofte
dinghe hi niet gehoudē en is tot warin-
ge properlic: maer nochtās de coper he-
uet ende mach hebbē actie opten vcoper
te eysschen onbescadicht te sijn van al tge
ne. dat hi hem niet en heeft gedeclareert
eñ verclaert in sinen coop: eñ dat hi hem
verswegen heeft tghene datmē hem nu
eysschet dwelcke ghegenereert ende ghe-
sproten is voer dē coop C. li. viij. de euic-
tionibus. l. non dubitatur

¶ Van borghe van waringhe.

¶ Item ghi moecht weten ende
sijt sculdich te weten. dat oft gebuerde dz
in enighē coop ware gheloefte van wa-
ringhe biden vercoper: eñ noch daer toe
borghe vā waringhe. eñ men belaste of
belette dat erue also vercocht. eñ die cop
hadde vermaent den vercoper om wari
ghe. eñ daer op waer te vreden. ende die
vercoper hangende dies: afliuich ware
of ghekeert tot armoede so dat hi niet en
mochte waren sinen coop: eñ dan die sa-
ke ontoghen ware vanden coper Weet
dat den coper hē soude mogē betrecken
eñ gaen opten borghe vā als: al en had-
de hijs nz ghesommeert of latē wetē den
voerscreuen borghe C. li. viij. tit. de ēpti
onibus. l. empt. laudato

¶ Item datmen behoert te sommeren
den garandt of vercoper

Gelijc als hier bouē geseit is in
deser rubrike. dat also gheringe als den

coper veruolcht wort vander sake die hi gecocht heeft hi behoertet te sommeren aen sijn waringhe of aen sinen erfgena meneer hij yet inden proces beghint in peremptorie. of anders hi set in perikel dz verhael vander waringhe die hem behoerde gedaen te sijn: eñ en soude de vercoper niet gehouden wesen. noch sijn erue noch sijn borghe daer toe te antwoerden. C. li. viij. de euictionibus. l. emptor fundi et. l si controuersia

Item vanden vercoper te vermanē eermen die penningen betaelt

Item oft gebuerde dat inden vercoften dinghe ware enighē twist oft swarcheit. eer die coper geledicht hadde sijn handen vanden prise eñ penninghē vanden cope Weet dat eermen bedwingen mach den coper die penninge te betalen: men mach eñ behoert te vmanen garant aenden vercoper. of aen sinen eruen Ten si bi alsoe dat de vercoper dede goede versekeringhe vandē penningē weder te keeren indien daer enighē commer of belet geschiede biden sculde vanden vercoper C. li. viij. ru. de euictionib9 l. si post perfectam vendicionem.

Dat waringe gheen sake en heeft in sake geconfisquert die vercoft wordt.

Item oftet ghebuerde dat die heere dede vercopen enighe erue die hē ware gheraect ende ghebuert. Weet dat daer toe gheen waringe en valt: wāt geen regule begrijpt die heere. C. li. viij creditorem euictionem nō debere. l. i. Noch seit die bescreuen recht Dat wanneer die vercopinge is voldaen: alle die profiten behoerē toe den coper: eñ so doet mede alle tsurplus vandē profite eñ scade Want de vercoper en is gehoudē na die vercopinghe gedaen om sake die vallen mach op de vercofte sake eñ geleuert ten ware dat die becōmeringe eñ beledt diemen daer op doen soude. quame bi oc casie eñ sake vanden vercoper: of van sake die voer die vcopinghe gesprokē waer vanden saken die begheerende te hebben waringhe Eñ dattet gesommeert sij: eñ doen weten aenden vcoper. of sinen eruen of sine borgē. indien daer eenich waren. C. li. iij. ru. de piculo et cōmodo rei. ven. l. i.

Van waringe in cas personele

Item dat in ander manier dā in vercopinghe van erue valt waringe. Ic macht wel wisen bi exēpel. voer mynen heere die baeliu van vermendois. dede die iusticie ende scepenē vā doernic die preuoesten ende gesworen der seluer. bi een mandement royale dachuaerden op tghene dat die iusticie ter cause vā een tribuyt die de selue iusticie houdēde ware vander stede. ghehadt hadt grote scade. daer bij dat die scepen dom gheweest hadde bi langen tijt gepermuteert ende verandert: eñ begherden daer van te sijn gerecōpenseert vander somme vā. C. pont. Den procurer vander stede cōparant eñ tegenwoerdich doē ter tijt te houe declareerde eñ seide. dat vand sakē vā der stede behoerde ghedinghet te wesen voer de voerseide preuoest ende ghesworen: of in parlemente bi preuilegie die si daer of hadden: ende begherde gerēuoyeert te sijn Die voerscreuē iusticie seggēde ter cōtrarie: ende datse haddē cōmittimus vanden coninc expresselic inhoudēde die saken. waer om rc. Eñ dat aenden preuoest ende gesworen niet en soude gerenuoyeert sij. wāt si en behoerē nz te wesen rechtēs vā huere saken na dz die selue warē vdachuaert. wāt sij en mochtē nz

begheren aen hē lieden selue geremyop-
eert te sijn Het wort gewesen datter geē
remyop af wesen en soude; ende begerde
de iusticie dz si declareren soude. waer bi
dat sij gehadt hadt dat gebiet; eñ vā wat
tide Die iusticie seide vanden tide dat sij
die tribuyt gehoudē hadde. eñ bij faulte
van scepenen die niet en hadden vol ghe
tal Eñ dattet was declaratie ghenoech.
Die procuruer seggende dattet was on-
souffissante declaratie. Eñ dat si waren
gehoudē te declarerē dat iaer eñ dē maēt
eñ bi wat scepenen dattet gheweest had
de. het wort gewesen. dat die iusticie ghe
houden was te declarerē dat iaer eñ der
maent. eñ die name vandē scepenen die
in gebieke geweest hadden. Eñ dit was
wel gewesen Do gheringe als de voer-
screuen procuruer hoerde noemen den
voerscreuen scepenē bi name hi begerde
te hebben garant eñ waringhe op hē lie
den voer dye voerscreuē stede. eñ dat hij
dach hebbē soude; om hem lyeden te doē
dachuaerdē op waringe Die voerscreuē
iusticie daer tegēs seide. seggende datter
gheen garant en behoerde staedt te nemē
na dat si begonnen haddē die ghedinge
ende geprocedeert in declinatorie eñ per-
emptorie. eñ daer op begeert recht; ende
genomen vonnisse Eñ gehadt eñ ōtfan
gen daer op recht eñ vonnisse; soe dat sij
nēmermeer om gheen garandt in deser
saken epsch doen en mochten. Die voer
screuen procuruer seggende ter cōtrarie.
eñ dat sij noch niet en hadden gheproce-
deert a peremptorie negeene; noch a lite
contestacie. noch also dz die sake yet was
ghearcht om die waringen in dienste vā
node waren ꝛc. Het wordt gewesen dat
de procuruer dach hebben soude. om zijn
garant te verdachuaerdē Eñ wel waest
gewesen Die scepenē geroepen eñ gero-
men te houe. si argueerden tegēs den pro-
curuer vander stede. die se tot garant v-
dachuaert hadde. dat si niet gehoudē en
waren te procederē met hē daer op noch
waringhe doen; want te laet heeft hij se
doen dachuaerden. daer hij alreede had-
de tegens den iersten epscher gheproce-
deert. a declinatorie et dilatorie; eñ dz die
sake was geiugiert daer te bliuē. sond hē
te appelleren. die hadden iuste sake decli-
natorie ꝛc Die voerscreuen pcuruer seg
gende dat declinatorie noch dilatorie niet
en aercht die sake. noch en gheeft occasie.
den garāt en mach wel die sake aēnemē
eñ verweren; sond van yet te wesen gep
turbeert Het worde geiugiert dat de pro-
curuer heeft te laet den garant doē dach
uaerden eñ dat sij niet gehoudē en warē
te waeren Van welcke vonnisse gheap-
pelleert wort bidē voerscreuē procuruer
int parlement Welcke sake ghedinghet
in cas van appeel Het wordt ghesept bij
den houe vanden parlemente. dattet ge
weest hadde qualic gheiugiert ende wel
geappelleert; ende van nu voert aen die
voerscreuen proces soude vander voerē
iusticie tegens den voersepden scepenen
geappelleert worden tot garandt ende dz
hi vroech genoech die hadde doē v dach-
uaerden; want declinatorie eñ dilatorie
eñ declaraciē noch bescouwinge en hijn
dert niet mē en mach daer na wel epschē
garandt Ende die reden is; dat den ver-
werer alsdā weet properlic waer om eñ
waer op hi verdachuaert is ende wordt
die stede ghesett buten den proces ꝛc. Eñ
daer macht wel bliken. dat declinatorie
noch dilatorie. declaratie. bescouwinge.
noch ander induces niet en gheuē noch
en hijnderen men en mach daer na wel
appelleren sijn garant. na dat aendē pri-
cipael anders niet en is gheprocedeert.

Hoe wel dat daer te voren gheseit is: dat men ierst moet appelleren of eyschen ende formeren sijn waringe voir allē wercken. dats te weten: eer dat aenden principale sij yet geprocedeert of dz die sake si ergheus in ghearcht: om dē ghenē diet waren sonde

¶ Hoe veel waringē men mach hebbē.

¶ Item in waringhe te eyschen mach men eyschen tot drien toe: ende nz meer: eñ mach elc hebbē alle die delayē. dat een alleen mach hebbē deen na dander. Ita fuit ordinatū in plamento p domino iohāne de biaulien. cōtra iohannē de bello cartu āno dñi. M CCC xxxviij

¶ Te noemen sijn waringe bi name

¶ Item is gehoudē die gene die garant eyschet te noemē sijn garandt. of anďs hi en behoert nz te hebben bidē stile vanden parlemēte. eñ anď houē ropalen die daer aen hangen. Ita fuit in plamento anno dñi. m. ccc. xxij: maer nadē stijle van plement. eñ de chastelet vā parijs. ten is gheen noot datmen noemet. dan segghē Ic heb waringhe te appelleren of te eyschen: soe begheer ic geappelleert te hebbē. Item of die ŏdachuaerde nz en woude aennemē dz garant daer ō en eest niet: die verdachuaerde en sal doē die protestacie daer toe dienende eñ behorende als voerscreuen is.

¶ Dat inhouden van een cōmissie te doen dachuaerden sijn garandt.

¶ Capittel. lxxxvij.

Hier na wil ic thoenen dye forme ende maniere te maken ende te formeren die cōmissie. te doen dachuaerden sijn garandt bi formulere Tristran du bosch. ridder heere van famechō ende van rinsceual. raet des conincs ende baeliu van vermendoys den iersten sergant vanden coninc in de voerscreuē baeilinscap. dier op versocht sal wordē saluyt Vander side van N. is ons oetmoedelijc gebeden ende begheert. dat hij tot titele van coop dwelcke is iuste titele eñ iuste erremente: heeft ouer langhe ghecoft ende vercregen een sekere plecke eñ woenstadt gelegen in sulcker plecke N. houdende N. ende daer of hi zeder tghebruyc ende possessie ghehadt heeft vredelic: sonder contradict of belet hem gedaē is gheweest van yemant Niet te min is nu ter tijt voert gecomen dese N. die seit te hebbē daer op recht ende rente. of iaerlicse sculden. vande welcke hem daer nz of geseit en was in voerwaerde vanden seluen coop: als hij seit Ende daer ō heeft hi hē doen dachuaerdē te houe. die welcke exposant gehoert hebbende dē eysch vanden voerscreuē N. ons heeft gebedē ter wilen dat die sake is geheele. dat wij hem willen doen dachuaerden: ende voert roepen sijn garant. daer op aengēsien dat voerscreuē is. ons biddēde daer op versien te wesen bi remedie vā rechte ende iusticie Waer om wi considererēde. dat van redene ende recht hē des sculdich sijn eñ mogen doen ende dattet also is ons ghelast te doen. ende met recht v ontbieden ende cōmitterēt indient noot sij. dat ghi v transponteert voer dē voerscreuen N. dat die voerscreuen exposant in recht heeft genaemt verclaert ende begeert: ende rechtelic daghet tot sekerē eñ behoerliken dage voer ons of onsen stedehouder. in des conincs hof tot sinte quitijn: tegen den voerscreuē exposant om aen te nemen dat verweren ende garāt vanden proces ende twij. die daer set ende hem vordert te setten de voerscreuē N op dz erue bi hem vercoft ende geleuert

senden voerscreuen exposant: teghẽ eñ ouer tghene. dat hi seit dat hijs hem niet verclaert en hadde inden contract. ende coop gedaen vand voerscreuẽ erue duerende dat die sake is goede ende geheele ende sulcke als in sulcke sake behoert mit alle alsulcke brieuen ende verweringen als hi daer op heeft ende mach hebben ende behoert te hebben of weet. ende alle bewaert ende versien van tghene dat daer toe mach ende behoert aen te gaen ende toebehoren Horen eñ ontfanghen daer op vander siden vandẽ voerscreuẽ exposant. alle sommacie. intimacien. begheerten protestacien ende anders: als tot sulcke sake is sculdich toe te horen. eñ sijn bi usancie. stijle. ende castume locale behoerlic te doen ten eynde van waringhe. antwoerden tot allen circonstances ende dependances daer op. ende procederen ende voertgaen als redelic wesẽ sal Certificerende onsouffissantelijck bij uwen ghescrifte: tghene dat ghi daer of ghedaen sult hebben. ten daghe dat ghi daer op beteykent sijt. om te procederen als redelic wesen sal Des te doen. gheuen wi macht. ontbieden allen ondersaten vanden coninc inde voerscreuẽ baeliuscap. bidden ende begeren allen anderen. ꝛc. ghegheuen. ꝛc.

¶ Hier nae volcht die verwerin- in cas van waringhe.

¶ Capittel. lxxxviij.

Verweringhe in cas van waringhe dat is. Weet dat nae bescreuen recht men mach hem verweren in waringhe die niet ghewoest en heeft. ¶. C. de emp. l. emptor hitatis non dubitatur: Ende na die waerlike houen: hi en waret niet hi en wil: maer het is een sake diemen niet schuldich en is te onderhouden Want in allen coop rechtuaerdige ghetrouwichede. behoert dair in verstaen te sijn Ende dan na dat vanden coop diemen vercoft sal hebben enighe sake na volcht: die welcke is spruytẽde op die sake. die inden coop wel verclaret mochte gheweest hebben. die vercoper ende sijn erue is daer in ghehouden Maer van tghene datmen seit. datmen niet en waert mẽ en wil. mach also sijn verstaen datmen niet aen en neemt verweringhe te doen van waryinghe men en wil Maer of men daer op is ghesommeert ende v'maent met rechte. als voirscreuen is. hoe wel dat hij die waringhe niet aen en neemt: nochtans sal hi moeten int eynde antwoerden van costen ende schaden. die bij sijnen schulde of ghebreke. sulcke coop te leueren als tot ghetrouwichede behoert. niet gheleuert en heeft. ende dat bi sijnre faulten ende sculde is ghecomẽ ¶. C. de emp. l. si contrauersia. ꝛc. Ende om al te segghen. mach hi wel comen te houe. in dien hi om sijn waringhe gheroepen wordt Ende ghehoert hebbende den eysch van waringe antwoerden nae allen wedersegghen. ende na twee deffaulten ende andere exceptien ende inducen: ende seggen ic heb wel ghehoert tghene dat begeert is van desen. N. in cas van waringhe teghen mi. Ick sal mi wachten te misdoen ende niet meer en dencke ic daer af te ãtwoerden nu ter tijt. ende men coemt noch ghenoech voerder te procederen: wanneer de pype wed' aẽlept na die pleyte gedaen tusschen die twee andere partien. Ende als dan sijn daer noch al nieuwe inducen ende wedersegghen. eñ is hoe dat partie heeft onsouffissantelic geprocedeert eñ na aẽscouwinge noch desiẽ noch

ander waringhe:want tot allen eynden waringhe en behoert niet aengenomē te sijn so langhe als men dair tegē mach Ten waer dan mē hadt al te seer euidēte sake ende proprieteit:die te wederstaē eñ te waeren.

¶ Van hem te betrecken aen dye waerborghe.

¶ Item wel mach hem betreckē den coper aen den borghe die hi heeft vā den coop te waeren:wāt de borghe is gehouden der waringhe te doen na dat hi ghelooft heeft. Hoe wel nochtans datter hem niet gesommeert en ware: wiē mē den sake soude willen of nemē C.li.viij. de euictionibus.l.auctore

¶ Van syn garant wete te doen

¶ Nauolgēde een ander die seit. Dat so wanneer men opstelt querelen opten coper die waringe hebbē wil.het behoert dat hijt sal laten wetē met rechte aen sinen garant of anders den garant en ware daer niet aen gehouden. C.li.viij. tit.superius dicta.l.emptor.fundi.&c. et l.si cum questio tibi.et.l.cum successores

¶ Van garandt of waringhe in sake prescriptie.

¶ Ghi moecht weten dz in dien de coper heeft gehoudē bi p̄scriptie.ende daer na hem gebuert ghedinge of belet daer hi af eyschen mach garant opten v̄coper.of op sinen eruē.of op syn borgen weet dat daer in geen waringe en is. C.li.viij.tit.de euic.l.si obligata.

¶ Van waringhe ongeloeft te doen.

¶ Voert begeert dat bescreuen recht.dz of yemant heeft gecocht enighe erue.eñ hem niet geloeft en is waringe te doen bi v̄gheten ofte anders.weet dz hy niet en mach bedwongē wordē die penningen wt sinen handen te latē gaen:ter tijt toe dat die vercoper hem gheloeft sal hebben te doen waringe souffisante eñ rechtelic C.li.viij.tit.superius dicta.l.si post perfectā vendicionem. Item te is gheen twifel.dat in dien de coper heft gecocht sake.die hi wel weet datter andere toebehoert. dan den v̄coper.of datter sy dul of fraude daer en is gheen waringe C.li.viij.tit.predicta.l.si fundū sciens

¶ In wat manieren ende hoe crimē behoren ghecorrigiert te sijn ende hoemen hem mach formeren p̄tie in cas van crime ¶ Capittel.lxxxix.

Na dat gescit is vanden actien personelen:possessores. ende reelen So volcht daer na te thoenen vā den criminelen Hoe wel datter bouē gescit is:hoe veel manieren sijn van crimē Noch wil ic v thoenen in wat manieren crisme mach ende behoert te sijn gecorrigiert ende gepugniert:eñ bi wien:waer ende hoe:eñ hoemen hem mach formeren partie denuncierende Het si in partie formerende:het si ter cause vā officie. ter begheerten vandē procurier van officie:of biden recht van officie van recht So moechdi weten:dat nadē wisen mē vindt vier manieren van crisme. die bij iusticie behoren gecorrigiert te sijn Ghelijc als bi denunciatie:bi present vanden misdaet:bi accusatie van partie ghesormeert:ende bi openbaer mare.daer enquisitie eñ informatie p̄cedente of gedaē is Bi denunciatie Gelijc als so wāneer yemant hē nz en wil makē ptie noch formerē tegēs yemāt vā enige crime nochtans coemt hi eñ geeft die iusticie des te kennē.eñ biet te administrerē of noemē tugen Die rechtē behoert alsdan wijslijc te considereren die maniere vandē aenbrenghēr syn persone:of hi is geloefflijc

of niet: of hi is man hantich. wat sake of
redene. die hi heeft des te segghẽ. of dz hi
is vanden bloede vanden gequetsten. of
hi arm is of rike. eñ i alle des. die manie-
re vanden aenbrenger. den tijt: eñ plec-
ke daert was. eñ alle die circonstances.
C. li. ix. xii. de hijs qui accusare non pñt:
l. i. et. l. qui crimen publicum Ende of hi
vindt dat hi man is gestantich of vã ge-
loue. ende daermen ghéloue aen setten
mach so behoert die rechter te arbeiden.
eer hi hẽ porret: dat hi daer af hebbe voir
gaende informacie: op dye denunciacie
oft dat aenbrengen Eñ indien hi daer in
geraken can ter cause van sijn officie op
die denũciacie. wel mach hi hem porren
tot vanghen: ende interrogacie aenden
gheuangen daer op: eñ nae die maniere
vanden geuangen: procederẽ tot questie
van faite. na dat hi bi informacie precidẽ
re oft stille waerheit sien soude. dat die sa
ke begerẽ soude. eñ andꝰs niet. Eñ of hi niet
en woude bekennen of belien: soe mach
wel geprocedeert sijn. om welvare van-
der iusticie vã officie tegẽs den geuangẽ
na dz die rechter siet. dat bidẽ getugẽ die
hi gehoert heeft in sijn informacie hẽ sou
de mogen behelpen in enquisitie tegẽs
den ontkẽne. die den geuangẽ doen sou
de in zijn aentasten op die sake op hem ge-
sett in rechte: eñ daer na recht doẽ Na be-
screuen recht vrouwe en mach niet wroe-
gen. noch daer toe ontfangen sijn ten sij
voer haer seluẽ of voer haer kinderẽ. op
dat si waerachtige moedꝰ si. C. li. ix. de crĩ
ti. qui accu. nõ pos. l. de crimine qd pub-
licorum Item een broeder en is niet ontfane
lijc in wroegen tegens dẽ anderen. C. li.
ix. ti. predicto. l. propter insidias. Die vadꝰ
macht doen. indien den soen hem hadt
willẽ woerdẽ eñ ware in accusaci õtfanc
lijc. C. li. ix. ti. iã dicto. l. neganda est Een
die vã crime geaccuseert is en mach geẽ
ander accuseren et criminosus criminosum
accusare non põt. ff. de accu. l. qui accusa
re et. ij. q. i. prohibentur Die dienstknecht
en mach sinen meester niet wroegen daer
hi familie af is. noch den eygẽ sinẽ mees
ter. noch sinen heere: eñ of hijt dede. hi be
hoert gecorrigiert te sijn de iallio. C. li. ix.
ti. qui accu. nõ pos. l. si quis ex familiari-
bus. ¶ Si tegenwoerdicheit vanꝰ mis-
daet moech di weten dat de rechter hem
mach eñ is schuldich te porren ter cause
van sijnre officien. tegẽs den broeckers
ende hem aenseggẽ die faite: eñ hẽ aen-
tasten van peine capitale vã sijne officie
alleene. sonder ander denũciacie noch in
formacie precidente Eñ indien de broec-
ker des bekẽt die correxie dair of behoert
geiugiert te sijn nadꝰ sake: als hier na ge-
sept sal zijn in die xii. rubrijk sequente Eñ indꝰ
en hi ontkent: eñ die sakẽ lichtelic si te be-
tugen. den rechter of den procureur ge-
nerael behoert te betugen Ende dat be-
tuget: pugnicie behoert na te volgen eñ
õf daer gheen tugen en sijn wel ghetreet.
na dz die sake is in tegẽwoerdichept des
rechtꝰs: die rechter mach eñ behoertet te
stellẽ tot questie of pine om te gerakẽ die
waerh: sondꝰ perte sparen om rechtelic te
gerakẽ eñ de misdaet te corrigierẽ ¶ Si
partie geformeert mach eñ behoert alle
rechtꝰ die van criminele sake mach eñ be
hoert te kennẽ. ontfangẽ eenẽ yegeliken
die i houe õtfanclic is: gelijc als voerscre
uen is indꝰ rubrike daer af mencie makẽ-
de. geteykent mettẽ Capittel. viij. te ma
ken partie tegens dẽ geaccuseerden eñ ne-
mẽ eñ behoudẽ dẽ geaccuseerdẽ in beslo
ten vangenisse op dat den rechtꝰ si oec te
bouen vanden aenbrenger. op indien hi
veruiel van sinẽ veruolghe. dz hi mach
weder gheuen den costen ende boeten

na die costume vander plecken. want in sommighe plecke eñ na beschreuen rechte. periculose sake eest hē te formerē eñ ma-
ken partie tegēs yemāt criminelic. wāt wie daer of veruallet: hi veruall na bescre-
uen rechte in alsulcken peyne eñ correctie als den ghene is sculdich te dragen eñ te hebbē dien hi veruolcht. dat die clercken hieten peyne de talion. dat is te segghen sulcke ghelike peyne als hi concludeert eñ veruolget tegēs den ghene die hi aē-
gebrocht heeft: d welcke is geuondē on-
sculdich m; rechte ¶ Mer men vindt luttel rechters of houen. daer dit recht si gehou-
den of bewaert: wāt het waer seer swaer te corrigieren ter doot den ghene die niet en hadde misdaen: dā recht besoeckē vā-
den ghene die hi meynde of hielt. dat sijn magen ghesłagen hadt. Eñ nochtās ofte blekedat de wroeger hadt aengebrocht bi valsche accusacie wetens. weet dat hi seere swarepeine sculdich ware te dragē als van valsche wroeger. C. li. ix. ru. de calumpniatorib9. l. qui nō pbasse crimē quō intendit et. C. li. ix. ru. qui accusare nō possunt. l. criminis accusationē. ¶ Soe moechdi weten dz na opinie vā sommige na dat een geuangen is bi accusatie van partie ghesormeert eñ in rechte ghestelt daer naen behoert hi m; ghesæt te sijn in peyne vā questie: mer behoert dat pces gedaen te sijn ordinarie tegēs den geuā-
gen. ten ware dz dē recht gheopenbaert wort. dat die sake worde moerdadelic see-
re onbehoerlic eñ piudiciose: so dat de tu-
gen claer waren. wāt nadē rechte in cri-
me. die tugen behoeē te wesen alsoe clare vanden, pposant d sakē: als dē clarē dach blinckende opten middage. Testes dnz esse luce clariores. C. de pba. l. si. Ende daer om. of die rechter wort ghewaer de sake also moerdelic. eñ de gheuangē see subtijl ware. dat hi niet en wonde bekē-
nen bi seggende woerden. ende die sai te ware meer kennelic dā niet Ist een recht die macht heeft te examinerē wel. mach hijt doen om den mesdaet te gerakē en-
de corrigieren: na dat hi ghecrigen mach vehemente presumptie Eñ eest een rech-
ter die sulcke macht niet en heft: als te ex-
amineren: so behoert hi daer af te sprekē m; sijn ouerste here eer die waerachticheit niet ghewetē en soude wesen: op dz den moerdenaer comen mach ter kēnisse vā iusticie Eñ ic en rade geen rechter dz hij in sulche sake pcedeert tot examinatie tē sij dz hi selue si souueraen of ouerste. wāt daer is perikel vā twifele ¶ Si gemein mare die men hiet in walsche houē ba in-
formaci precedente. of anders bi gemeine fame eñ openbaer mare: gelijc als of ye-
mant ware so vermaert inden lande dat hi waer moerdenaer. ende strosser optē wegen. eñ dat daer eñ bekēt waer eenē yegheliken. datet also ware Si dese mis-
daet eñ sake mach ghedaen sijn inwelch van crisme bi iusticie sond and partie: of bi officie. of bidē procureur vā officie Eñ den rechter macht wel doen tot sijnre be-
geertē ter cause vā zijn officie. So moget ghi wetē dz cas van crime opēbaer diui-
deert in tween. wāt deen is notorie van rechte eñ dand is notorie vā fait Die no-
torie vā recht is: gelijc als de gene die ge-
condēneert is vā crisme m; rechte die n;
geuangē en is eñ daer om n; gerecht en is: mer wort gebannē op zijn lijf. eñ speci-
aliken uten coninccrijc: wāt alle sulcke zijn geuallē in crisme capitale opēbaer eñ zijn te corrigierē sond and pces. Die notorie vā faite is gelijc geseit is. dz bi officie vā iusticie mach zijn eñ behoert gecorrigiert te wesen Eñ nochtās indiē de recht niet en mach aphēderē of vāgē sulc misdadi-

so is hij sculdich die te recht te roepen ende cõtumasserẽ. indien si nz en comẽ. eñ bi contumas bãnen op haer lijf. op dz de crime die niet en was dan notorie vã fait te. of daer in valt evocacie: worden mach crime openbaer van rechte. dier bij valt in execucie Wãt den crime opẽbaer nz rechte. draecht sijn sentencie voer hẽ. ende dz en doet niet die crime vã faite Item ghi moecht weẽ. dz in cas criminele en is niemant ontfanclic bij pcureur. eñ of de procureur hẽ des vorderde te procederen: so en sal hi niet ontfangẽ wordẽ mer is sculdich te procederẽ in state: na dz den dage is eñ behoert te dienẽ. niet tegẽstaẽ de begeerte vã pcureur daer op willẽde dienen noch aennemẽ. Eñ alsoe wordet geseit bi arrest vandẽ plemente om dẽ pcureer vanð stede van doernic: eñ iã vã den kerckẽ nz hem. tegẽs ian floriin. op dz ghene dz de voerẽ iã floriï was vdach taert. op cas vã vrede gebroken na den rechte der seluer stede vã doernic criminelic Als dã de selue ian floriin woude antwoerdẽ bi pcureer. het wordt geseit: dat niet ontfanclic en was dẽ pcureer vt. l. penul. ꝑ agra. ad crimẽ. ff. de publicis iudicijs. eñ wort deffault gewesen tegens dẽ voerscreuẽ ian floriï Dat wordt geappelleert int plemẽt. het wordt geseit. wel gewesen: eñ qualic geappelleert

¶ Wat de rechtẽ te doen heeft tegens de accusacie ¶ Capit. xc.

Ghesien hoe eñ bi hoe veel manieren mẽ mach vuolgẽ den ghenẽ die geaccuseert of ghewroecht is vã crime Thoenẽ wil ic wat die rechtẽ te doen heeft daer op. op die accusacie Hoe moecht ghi weẽ: dat in dien den gewroechdẽ niet en is vanð iurisdictiẽ vandẽ rechter: daer hi geuangen sal wesen om meerre eñ dinchte vandẽ affcreuẽ eñ renuiopẽ. hi behoert vlus te stellen tot examinacie met woerden. Ende in dien hi niet en bekent die sake of ignoreert mẽ behoert hem subtiliken te interrogueren: wãt bi subtile interrogacien of ondsoecken dicke kennen eñ onkennẽ: eñ so geringhe als des ghedaen is. nẽmermeer en behoert daer af gedaen te sijn renuiop. Eñ of hijs niet kennẽ of ontkennẽ en wil. so behoert den rechtẽ hẽ te naken van hẽ te setten: of te bedragen op enquisitie vã sinen lande Wãt in dien de rechter subtijl is: qualic sal hi mogẽ vã een vande drie pointen ontgaẽ. hi en bekent of ontkent of hem stellet in inquisitie vã sinẽ lande. Eñ van welcke vandẽ drien. daer of dat hi geuangẽ wort nẽmermeer en valter renuiop Ist dat hi hẽ set in enquisitie: mẽ behoert hẽ te eysche of hi voelt te wesene een goet man. dz hi niemãt en behoer te ontsien die hẽ kent. die tegẽs hem wil of behoert te deposeren: op dz hi hẽ set in alle enquisitien van allẽ tugẽ Want in dien hi alsoe doet hij en mach nẽmermeer daer tegens segghen Ende of hi seide. ic en wil mij niet bedragen in die deposicie van een pegelic. Alsdan isinen schuldich te vraghen van wien ende waer om. Wãt indien daer ware veete of hate. die en behoren teghens hem niet gehoert te sijne. Noch moecht ghi weten nae dat den gheuangen hem gheset is in enquisitie. nemmermeer en behoert hij gheset te sijn in questie van faite: wãt mẽ hẽ onge lijt doen soude ende hinderen. Want questie en behoert gheen stadt te nemen als die sake sulcke is. datter gheen tugẽ en sijn noch ghevinden en can: eñ nochtans is die sake presumptuoes als daer af informacie blijct

¶ Castume van artoys

¶ Hoe weet dat bij de costume
van artops ende van sommige plecken
Een edel man en set hem in gheen ere en-
quisitie. noch en is sculdich te settẽ. noch
worden bedwongẽ hem daer in te setten
ten sij dat hijt begeert. Eñ hoe wel datt
ghedaen ware buten sinen weten ende
consent: soe en behoertet hem niet te hin
derẽ: ten sij dat hi hem daer aẽ bedraecht
bi sinen wille

¶ In wat plecke of plecken crijme be
hoert gecorrigeert te sijn.

¶ Capittel. xci.

Na die usancie van waerlij
ke houen. ende sonderlinghe na be
screuen rechte. dair die crijme gedaen eñ
geperpetreert sijn. daer behoren se gecor
rigiert te sijn Eñ hoe wel dat se geuangẽ
ware in andere iurisdictiẽ daerom indi-
en hi gheantwoerdt heeft in kennẽ of ont
kennen: of geset in enquisitie dair salmẽ
die sake determineren want nadẽ rechte.
daer die pleyten of ghedinghe zijn begon
nen. daer behoren se gheeynt te wesen.

¶ Van crijme ghedaen onder hoge
iusticie. ende hi wech loept indẽ bedriue
van een ander rechter

¶ Ende oft gebuerde dat enige
ghedaen hadde. ende geperpetreert eni
ghe crime inden bedriue van hoge iusti-
cier. ende daer gheuanghen si. eñ die an
hem op gestelt die geuangen des ontken
de weet dat hoe wel dat dẽ here onder wiẽ
hi des ghedaen hadde hẽ begheerde we-
der te hebben. hij en behoerdes niet weder
te hebbẽ: want hij is verbonden vã ant-
woerden: ende of hijt ontkent als voer-
screuen is. Ende den heere die hem ver-
uolcht of doet veruolghen. bewijs ghede
dat die gheuanghen ghedaen heeft die
faite in sijnre iurisdictiẽ: de welc is crimi-
nele: eñ daer onder hi hẽ tegẽwoerdichlijc
veruolcht tot daer toe: hi ist schuldich weder
te hebbẽ Mer die kẽnis hẽ weder te gheuẽ
of niet. behoert aendẽ rechtẽ die hẽ also ge
uanghen heeft op sijn bedriue. Ende of
hi tegenwoerdich ende inde hitte niet ge
uangen en ware. als dã en behoert hijs
niet weder te hebbẽ Want na sommige
noch en soude hi niet weder hebbẽ ten wa
re dat de ghene die hem veruolcht zijn hant
op hẽ geleit hadde

¶ Van een heere weder te hebben zijn
subiect in cas van crime:

¶ Item na sommighe opinie of
ghebuerde dat enighe baroen gheuagẽ
hadde enigen misdader rechtelic: of te be
rechten aen een ander baroen of ander
heere hebbẽde hoge iusticie. eñ die hiem
voer cas van crime: eñ de geuangẽ seit.
dat hij voer hem niz en wil antwoerden:
want hi heere heeft die hi schuldich is te
noemen. ende vandẽ seluẽ here begeert
te sijn weder te hebbẽ. hi behoerten weder
te hebbẽ om daer af recht te doen nader
sake. ten ware bi also: dat hi gheuanghẽ
geweest hadde in tegenwoerdicheit vã
der misdaet: alsdan en waer daer gheen
renuoy.

¶ Van weder te hebbẽ sinen inwoenẽdẽ
¶ Item oft gebuerde dat enigẽ
wonende onder enighe hoge iusticier: mis
daen hadde enighẽ anderen: die niet co-
men noch gaen en mochte onder die iusticie
vanden seluen heere vander crijme.
ende die voerscreuen heere vinden mocht
te den ghenen die hem misdaen hadde.
onder andere hoghe iusticier. eñ hi daer
dede geuangẽ nemen. [illegible] hem daer te
verbinden te antwoerden noch [illegible]
begheert ware van sinen heere onder wi-
en hi woenachtich is. hij isser schuldich

weder te hebben. Mer den here dien we der hebben soude behoert te assigneren aen den ghene die in sijn iurisdictie of bedriue niet comen en mach. Stede seker eñ eerbaer eñ hof om den ghene die partye maken wil recht te hebben. eñ hem gheleie geuende gaende eñ comende. eñ dien dach daer toe dienende eñ so veel dz daer of recht ghedaen si. eñ den misdaet ghecorrigeert

Vanden officiers royale.

Ende oft geboerde dat enige hoghe iusticier ander dan den coninc geuanghen hadde in sijnre iurisdictie of bedriue officier of sergant vanden coninck om cas van crime. die hi in sinē bedriue misdaen eñ gedaen hadde. Weet dat hi daer of niet en behoert te kennē mer souden weder hebben den recht royale om daer of te doen sulcke punicie als ten sake behoren sal want vādē officiers vānden coninc sonderlinghe van cas criminele. behoert te bliuē die kennisse aen dē coninc eñ aen sinen officiers Eñ na sommighe niet. ten ware in hoeren dienst eñ officie doende

Vander plecke daer enige belast van crime hem luden mogen suueren.

Capittel xvij.

Ende of eenighe waren die om twifel hem stellen in rechte eñ suueren als innocentes vander sake op hem ghelast of teghens haer lijf vweren of ōte wederstaen anden appel of voert roepinghe aen sijn ouerste here. Weet dat van deien plecken mach hi hem stellē in die een Eñ in welken vanden drien dair hi hem set dat behoert hem waerdich te sine eñ stat houdē tot suueren. of hem te ontslaen van die voertroepinghe vā sinen here. of ander die hem om dier sake souden willen in rechte betrecken eñ setten in banne Den eersten daer hi hē onder behoert te setten is den coninc inden baeliuscape van preuosteit onder wien hi woenachtich ware. Den andere den here dair hi onder woenachtich ware in dien hi hoghe iusticie hadde Den derdē den here daer die faite onder geschiet is. want onder wien dattet si vanden drien mach ghenoech sijn. eñ is waerdich die suuerheit bi hem ghedaen. partye daer toe ghereopen Noch mach ghevraecht sijn of enighe vanden voerscreuē tween heren onder wien dat gedaen gheweest hadde dats te weten den here ondō wien men ware woenachtich of den here onder wien die faite ghedaen geweest hadde niet en hadden hoghe iusticie an wien men dan behoren soude te gaen suuerē. Weet onder den coninc want hi beuanghet al Eñ of een vanden tween hadde hoghe iusticie hi soude daer mogē gaen Want anden ghene vā beiden diet si is waerdich Mer die behoerlicste is te gaē onder sinen here na dat hi hoghe iusticie hadde Eñ tot wat houe men hē set men moet appellerē die partye geiniurieert. dats te weten die naeste vanden doden. eñ den procuroer vanden baeliuscap indient ghescie inden houe van een vanden voerscreuen heren Eñ indient gheschie onder sinen heere met partyen. eñ den procuroer vanden coninc. soude mē moeten roepen dē here onder wien des gheboert eñ ghesciet ware Eñ also behoertet ghedaen te sijn tusschen allē heren want alsdan moetmen roepen partye eñ die iusticie vander eenre side ende van dander. eñ ander suueringhe en is niet waerdich. ten si vanden clerckē die aen hoer ordinaire rc.

Van een woenachtich onder den coninc te suueren.

¶ Oft gheboerde dat een woen
achtich onder den coninc te suiveren de
de dootslach inden bedwie van een ba-
roen of here en̄ niet gevangen en ware.
en̄ daer of gheroepen ware opten ban.
en̄ hi contumas gebannen wert vandē
bedwinc op sijn lijf. en̄ daer na hem set in
recht in houe roiale bij remissi. weet dat
den ban te niet gheset soude sijn mer het
soude moeten gheschien dat den exploit
vanden baroen of here en̄ sine costē we
der ghegeven waren eer hi weer gevan
ghenisse comen soude so waer hi oer ont
fanckelic in purge of suiveren bi remissie
vanden here daer hi onder woenachtich
ware na dat hi hem sette in houen roya
le En̄ wel ist redene dat beter en̄ starker
is. dat hi inden houe vanden ouerstē hē
purgeert of suivert dan inden houe van-
den subiect Ende na dat den subiect des
mach doen. bij sterker reden macht die
coninc en̄ ist sculdich te doen.

¶ Een exempel vander sake

Het gheboerde dat die sone vā
minen here van souastre in artois en̄ dē
sone heer ian van belle deden enen doot
slach te monchy in artoys. Om welcke
sake si hē purgeerden te beauquesne on
der den coninc en̄ deden voert roepē den
genen dye sculdich waren gheroepen te
wesen Ten daghe dienende compareer
den die officiers van artois seggende te-
gens die suiveringhe en̄ dat si voert ghe
roepen gheweest hadden bi hem luden
en̄ gebannen vanden houe van artoys
om die sake allegierende veel redenē tot
dien eynde Die ghevangen segghende
ter contrarie Alle gesien bijdē houe roy
ale die voers̄ banningē van artoys wor
den te niete ghedaen die deffaulten beta
lende bijden voerscreven ghevangen

¶ Hoe dat die rechter behoert ghevan-
ghen te nemen den genen die hem pur-
geert

¶ Ghi moecht en̄ sijt sculdich te
weten dat so geringhe als een man ghe
set is in rechte ond̄ rechter die des mach
doen. weet dat hi ter stont hem behoert
gevangen te nemen in besloten gevan-
genisse en̄ doen kondigen bi beseghelde
brieven en̄ patentes aenden rechter dye
daer om hem dede roepen. het si den co-
ninc of andere dat hi houdende is sulke
N. sijn ghevangen om te doen recht tot
recht van allen saken en̄ specialiken van
sulke saken N. daer hi hem of gestelt is
en̄ over ghegeven in rechte en̄ dat of ye-
mant weet of hem wil eyschen enige sa-
ke om die voers̄ sake of andere. hem cō-
pareert tot sulken inden ghedinghe die
hi van hem houden sal en̄ sal daer of doē
alle tgheent dz tot goede iusticie machen̄
behoert gedaen te sijn nader sake ende o
vermits die iusticie also ghecondicht be
hoert te cesseren van allen aenspraekē en
de van allen v̄volghe dat indē houe be-
gonnen hadde te doen of meende te doē
mids hem wedergevende die exploiten
van sinen deffaulten en̄ cōtumasses. en̄
behoert over te scriven aen dē rechter vā
den purgacie hoe dat hi ontfanghen he-
vet sijn brieven patentes op die detencie
van dese N. en̄ suiveringhe of purgacie
van dese en̄ dat hi daer of gaerne doē sal
alle tgheent dat tot hē behoren sal. en̄ nz
meer en behoert hi daer of te scrivē. mer
nochtans behoert te cesseren alsdan. en
de daer na en behoert hi nz vorder te pro
cederen

¶ Van wat saken. men niet en behoert
ontfanghen te wesen tot purgacie.
Capittel xxiij.

OM dat voerscrevē is en̄ ge

hoert hoemen hem leidē sal · eñ behoden in rechte eñ purgacie. Het is van node te sien van wat saken men niet sculdich en is tontfangen tot purgacie in waerlike houen So moet ghi weten datter sijn veel sakē die niet ontfanckelic en sijn tot purgacie ghelijc als moert brande van husen vercrachters van vrouwen. strooſers inden wegen. dat die clercken hietē depredatores populorū verraders onghetrouwe burgheren sulcke en sijn niet ōtfanckelic in rechte van purgaci. Eñ die reden is dat mits dat sulke misdaet is so onbehoerlic eñ lelic so en wilt die usanci van waerlike houē niet datmen hē daer of stellen mach tot purgacie Want purge en begheert niet dan sake diemen betugen mach indien den partyen hē dan wouden besculdigen eñ sulke crimen en moghen niet betuycht sijn dā bi proces extraordinarie met gemene mare. daer om datse ghedaen sijn alsoe heimelic eñ bedectelick alsmen mach eñ daer om en valter gheen purgacie want partye hoe wel si gheappelleert eñ gheroepen ware en soudes niet connen noch mogē betugen dan bi auontueren eñ bi presumpcie Waer om des en behoert niet te vallen in purgacie want in dien si alsdan bi purgacie mochten ontgaen si souden alle ontgaen Want na dat den persone geset woet tot purgacie men hem niet stellen en mach dan in proces ordinarie. eñ die saken bouen ghescreuen behoren geset te sine in proces extraordinarie Ende daer om is seer grote differencie tusschē die saken die ontfanckelic sijn in purgacie eñ die andere die niet ōtfanclic en sijn Eñ wel behoert den rechter hem daer of te wachten. want grotelic soude hi daer of mogen begrepen worden eñ vallē in mysselen van rechte. mer hi en behoert hem niet te porren sonder iuste informacie precedente eñ sonder vanghenisse vā tegenwoerdicheit des misdaets

¶ Dat inhouden vanden brieue vā enighe tontfanghen tot purgacie

Capittel xciiij.

Die maniere te maken ende te formeren dē brief vā recepcien rechtelic eñ tot purgacie. dese te sendē aen dē here daert behoert ghesent te sine Aen den hoghen eñ mogenden here mijn here die baeliu van vermendois of aen sinen stathouder dese ꝛc. baeliu van mortaenge op die scelt Salupt in onse heerlicheit lieue eñ eerbaer here u wil ghelieuen te weten dat wij des dinxdages xx. daghen in iunio int iaer M. ccc. lxx. als baeliu eñ rechter vāder voerscreuē plecke van mortainge ontfanghen hebben in rechte in presencie vanden leenmānē vander voerscreuen plecke dese de welcke bi sijn vrie wille is gecomen hem geuangen gheuen als aen sinen here van wien hi ondersate of is om te verbeiden trecht teghen een yeghelick van allen saken daermen hem of soude moghen veruolghen si waren criminele of anders. eñ sonderlinghe vā deser sake N. datmē op hem vermoeden mach sonā sake als hi seit Eñ daer ghi hem of doet appelleren eñ roepen tot recht vanden coninc. als hi verstaen heuet. So certificeer ic u dat ic hem gheuangen houde eñ bi ghewijsde van recht waer ō ic behoer te significeren. dat den eersten dach wesen sal inden houe van myn here ten voerscreuen plecke vā mortainge opten twaelfsten dach vander maent vā iulio de welke dach is van ghedinge ten voerscreuē plecke eñ tot allen anderē daert behoert aen ghedaen te sijn Eñ wie enighe sake

tegens den voerscreuen geuangen soude seggen willen protesteren noch allegieren noch teghens die purgacie die hi in meninghe is voer ons te doen Weest indien v goetdunct ten voerscreuen daghe of dagen daer aen volgende dye op hem sullen sijn betepkent. eñ gaerne sal daer of gedaen worden alle tgheent dat met redene behoren sal So begheer ick aen v dat ghi des considereert eñ wilt laten cesseren of doē cesseren die voertroepinghe bi v daer op begonnen ende alle tgeent dat ghi daer of gedaen sult hebbē tot deser tegenwoerdighe weete begherende oetmoedelic dz bi v also gedaen si.

¶ Om wat saken men mach setten een persone op pinen of examinaci.

Nae dat geseit is van wat sake men niet ontfangē en wort in purgacie of suueringhe So volcht te sien hoemē van dier saken ende van andere ghelike men mach setten tot questie van pinen. om te weten die waerheit vander saken bij horen monde eñ bi proces extra ordinarie Soe weet dat hi behoert ghesette sine tot questie vā pinen den ghenen die bi informacie precedente sulke eñ de welke doen warachtighe eñ sekere suspicie vander saken daer hi om is gheuangen eñ dat hi die sake ontkent de welke informacie eñ sake eer hi tot questie gheset si den gheuangen behoert ghetoent te sijn aen den rade vanden houe eñ den geuāghen horen hoe hi die sake ontkēt tegēs die informacie die tegēs hem werct sonder dat die informacie hem si ghetoent. eñ bijden rade eñ ordinancie vanden rade des hoefs ghesien die informacie Behoert ghesceit te sijn dat den geuanghen geset si tot questie extraordinarie sonder dat hi anders gheset si tot pinen ōte weten die waerheit vander sake Eñ dat behoert den rechter te doen inder presencie van drie of vier ten minsten vandē voerscreuen raetsman vā den houe. Eñ ofdē gheuangen om die eerste questie niet en wil sijn sake bekennen Den rechter behoerten of te settē tot des anderen daghes eñ dan roepen die raetsluden eñ hem tonen hoe dat om die waerheide te weeten hi gheprocedeert heeft met questie tegēs dese N. die niet en wil bekennen. te weten ist wat hi daer of voert behoert te doē Eñ die raetsluden behoren te seggen dz noch si ondersocht den gheuangen of hi die waerheit sal willen seggen. Ende is des niet dat hi weder geset wort tot questie anderwerf eñ also alsdā bi rade ende ordinancie vā den raetsluden des houes tot drien vier of vijf reisen indiē noot si. opdattet si bi also veel daghen eer tijt tot dat die waerheit ghewetten si indiē moghelic is Eñ dies niet. den geuangen is meer te setten tot ontslach dan ter doot. Mer wel sal hem den rechter wachten dat hi sonder consente vanden raetsludē hem niet en settet tot questie. eñ dat sijn questie si sonder vuer of sonder sulkē laste. als dat sijn leden niet en sijn noch en worden gebroken tot crepel of mutacie. want het waer tot perikele vandē rechtē hoe wel nochtans dat hi besculdicht geuonden worde Eñ sal hē oec wel wachten den rechter dat alle tgheent dat welke hi daer of doen sal also ghesceit si eñ gewesen bijden mannen of bijden gerechte of bijden raetsluden als voerscreuē is ende bi hem seluen hem niet en settet tot questie. wāt hijt doē soude tot sinē grote perikele van liue eñ vā goede. ende dat hi des doet al bijden clerc vanden houe.

Ende telken tgheent dat dair of gedaen
sal worden maken proces v̓bale dair die
mannen die rechters eñ raetslude in ge-
naemt sijn Welke proces verbale geset
si inden papier vanden houe. of in cedu-
le beseghelt vāden voersepden rechters
eñ raetsluden. Eñ alle dat gheent dz dē
geuangen bekennen sal of seggen sal in
questie of pinen of daer buten. Eñ of hy
vanden eenen dach totten ander twijfe-
len sal in propoest want dat is seer te con
sidereren om totter waerhede te ghera-
ken Eñ of al des niet en helpet den rech-
ter is sculdich weder te setten den geuan
ghen in hoessche eñ breede vangenisse.
so dat hi weder also gheset si dat die ques
tie of pine daer aen niet en schijnt. Ende
alsdan behoert hē dē recht wel te wach-
ten dat hi hē niet en ontslae in onbehoer
liken state. want het soude wesen tot si-
nen perikel om dattet schijnen soude dat
tet sonder cause hem ghedaen ware met
hem breedetsijn vangenisse tot sijn we-
derseggen of tot wederseggen vanden
houe. Eñ alle den proces wel bewaren
daer op ghedaen eñ specialiken die infor
matie. op dat indiē daer of enich v̓wolch
ghevielle. dat hem dē rechter daer mede
verweren mochte. Eñ thonen tgheent
dat hem gheroert hadde des te doen om
sijn eer eñ officie te bewaren Eñ dat also
behoerlic gheconserueert den rechter en
behoert nz te differeren des te doē. noch
gheen edel appeel dat d'pe gheuanghen
daer op mach doen nae dat hi also proce-
deert als voerscreuen is en sal van geen
re waerden wesen. Want rechtelic ende
sonder perikel mach hijt also doen. ende
anders niet. Eñ oft te doē ware in houe
van rechter die iugierde bi vermaninge
van mannen de welcke nae sommighe
costumen niet en willen noch en behoorē
te weten vander questie of pinen Want
bi questie en souden si gheensins wijsen
so verre als si dat wisten Weet dz oft wa
re in houen dair die mannen wijsden bi
hoer vsancie eñ recht si en behoerden nz
te iugieren bij bekennen of belijden vā
questi of pinen. want sulcke rechters en
hebben gheen macht te stellen oft te doē
stellen yemant tot enige questie of pine.
noch en mogē iugierē. ten si dattet voer
hem bekent is van partye. sonder stadt
van enighen swaren tormente of pine of
ten si dattet beruycht si bi behoerlike tu-
ghen Eñ also begheertet die vsanci van
onderdanighen houe

¶ Dat inhouden vanden brief vanden
here die betreikent wesen sal vanden ghe
uangen die hem sal willen purgeren of
suueren Capittel xcv.

Dese manier om weder ouer
te scriuen bij dē here of rechter de
welke des is ghekondicht eñ laten wetē
is dese Tristrā dit bos ridder here vā fa-
mechon eñ van rinseuael. raet vanden
coninc eñ baeliu van vermendoys Aen
den wijsen eñ eerbarē dese N. baeliu vā
mortaenge opter scelt saluyt Wij hebbē
ontfanghen uwe brieuen patētes. bij dē
welcken ghi ons hebt laten weten ende
ghecondicht dat ghi in uwer gheuange
nisse hebt eñ hout dese N. die om die sus
picie van dese N. dair hi of was v̓maert
hem ghegeuen uwen gheuanghen om
te verbeiden recht vander voerscreuē sa
ke of anders daer men hem of soude mo
ghen of konnen eyschen Ons biddende
dat die voerscreuen roepinge bi ons op-
ter voerscreuen sake begonnen of anđs
wij cesseren willē ende oflaten. ende vā
meer daer om tighens hem te procede-

ren. Weet dat ghesien uwe brieue daer
op transcriptes wij gaerne daer of doen
sullen alle tgheent dat ons toe behoorẽ sal
te doen ter cause van onser officie Des te
oerconde onsen seghel. daer of wij vserẽ
inden voerscreuen dienste gheset op de-
sen brieue. Ghedaen eñ ghegeuen den
xvsten dach vander maent N. anno M.
cc. lxx. &c.

Den epsch van partye tegens den ge nen die hem ghesets heeft tot purgacie of suyueringhe Capittel xxvi.

EEn gheuanghen ghestelt
in houe die tegens partye compa
rant teghens hem mach alsoe segghen
Heer rechter ic aensie dese N. die ghi ge
uangen hout. om recht te doen vã hem
nae dat behoeren sal tot goede iusticie die
ick weet eñ ben sekere dat ghi sijt eñ wilt
wesen sonder fraude eñ sonder hate. en-
de alsulke hebt ghi altijts gheweest. en-
de noch oft god belieft soe sult ghi wesen
in deser sake de welcke is so lelick eñ ver
doemelic van hem seluen als ic hier nae
segghen sal bijden adueu vã minẽ mee-
ster die mi also inghegheuen heeft eñ ghe
geuen bi memorie. Bijden welcken ick
hebbe ten besten dat ic hebbe connen eñ
moghen interrogueren Mer indẽ waer
heit ic gheloue sekerlic dat hi recht heeft
eñ dat sijn cõsciencie hem porret recht te
soecken. Om die welcke te hebben eñ te
ghecrijghen ende den misdaet ghecorri
geert te wesen Ic segghe dat dese N. die
welcke is daer uwen gheuanghen. alst
recht is in sulker sake tot sulken daghe.
eñ in sulc iaer of daer omtrent eñ in sulc-
ker stede of daer bij. met quade propoest
met faite wacht met voerdachte i moert
eñ quade faite. hem vorderde te wachtẽ
eñ verbeiden dese N. Eñ dat meer is ad
uiseerde dat hi hem vindẽ machte in hei
melicker stede eñ uten ghesicht eñ beken
nen vanden volcke de welke was ende
is een seker teyken van moert vã quade
eñ lelike faite gelijc als de ghene die bi si
nen quadẽ wille om anders ghene sake
wt en was noch en dachte te doen. ende
daer sonder spreken heeft hem benochtẽ
ghequetst eñ ghesleghen met wapẽ soe
veel dat hi hem ter doot brochte. dat wel
ke is teghens eñ in versmadenisse van-
den weluaren ṽ iusticie van minen mee
ster sinen natuerliken soen eñ van alle si
nen vrienden Eñ daer toe van alle ende
een yeghelic die hem inder bewaernisse
des weluaren van iusticie betrouwen te
bliuen ende te leuen Ten waer dat bij u
daer in voersien wort met remedie van
iusticie Hoe concludeer ic dat indien den
voerscreuen N. om die voerscreuẽ sake
is gheuanghen gehouden. kennen wil
die saken bi mi gheproposeert. hi sal die
waerheit kennen. eñ bi u eñ uwer von-
nessen sal hi ghecondẽneert worden ter
doot eñ gheexecuteert so dat gesleept te
sine aen die iusticie of galghe openbaer
tot dat hi doot si eñ gewoirget. Eñ indiẽ
hi ontkẽt mijn meester biet so veel te be-
tugen als om te geraken tot sijn conclu-
sie.

Verweringhe om den gheuanghen in cas van crisme Capittel xxvii.

DAnder sijde vanden geuã-
ghen mach eñ behoert te sine ver
weert tot allen eynde. het si declinatoers
of dilatoers of ander excepcien stadt heb
bende. Eñ eerst die gheproposeert ende
voert ghestelt eñ te werc ghesets behoert
te sine ghedinghet ten eynde dat den ey
scher behouden si geuanghen die tot sul
ken eynde ende sake contendeert. Ende

dat hy hebben sal sekerhede te wederkē
ren ende antwoerden van costen eñ boe
ten indien hi veruiel. ghelijc als hi sal of
god wil daer nae voert ghestelt worden
of hi is ontfanckelic in rechte nae tgeent
datter voren ghetoent is. inder rubrike
die gheteikent is bijden ghetale. daer of
mencie makende alle saken gheconside
reert. Te weeten of den geuangen staet
heeft op preuilegie daer hi hem of behel
pen mach inden seluen houe om te diffe
rerē totter iurisdictie ð seluer Wel mach
hijt doen indien hi twijfelt in hem seluē
vander sake Ende of hi niet en heuet an
den exceptie ende dat hi sculdich is te ātw
woerden aenden voerscreuen epscher.
Noch behoert hi te nemen alle induces
op sinen epsche ende eerst repeteren den
principalen epsche eñ daer op nemen al
le verweren behoerlick anders dan ken
nen of ontkennen die welcke bi exceptie
mogen die sake prolongieren verlangē
eñ uutstellen indient moghelic si. sonder
te treden in peremptore. van kennen of
ontkennen ghelijc of hi niet ghedaen en
hadde declaracie van sinen propoest die
hi setten soude in faite eñ dit te tugen be
gheren souden. so behoert men te epschē
des te hebben. want in allen saken daer
tughen behoren daer behoren mede de
claracien ghelijc als van tijde van plec
ke van daghe van persone. of anders dē
epsch is onsouffissant eñ daer om mach
sijn verweert totten tegenwoerdighen
epsch Eñ nae alle varoiementen van ex
cepcien primaulx men behoert te seggē
Heer rechter totten epsche die ghedaen
heeft partye aduerse bijden welken ouer
mits die premissien die hi ghearguëert
eñ voert gestelt heeft. hi heeft veruolcht
ten eynde dat mijn meester in deser sake
de welke is een man van geerouwichede van goeden leuen ende vā goeder fa
me eñ van goede hanteringhe sulke es
hi ghehouden eñ vermaert. Eñ alle de
ghene die hem kennen eñ met wien hy
om gegaen heeft hem daer voer houdē
Noch nye en was hi gheuanghen noch
vermaert ter contrarie anders dan bidē
ghene diet ieghenwoerdelics doet ende
maect hem partye teghens hem eñ ver
volcht dat hi si gedemneert ter doot etc.
Om te veruolghen eñ te hebben saken
contrarien den sinen. dat is te weeten dz
mijn meester si vrij quijt eñ ontslaghen
vanden conclusien vanden voerscreuē
epscher eñ innocent geuonden ende son
der sculde vandē faiten bi hem voert ge
stelt ende daer of ontslaghen si ende ghe
absolueert den voerseiden epscher si ge
condemneert in boeten van valschende
quaet wroegher in sulke sake als in pey
ne de talio of andere sulke als bijdē casu
me vanden houe sculdich sijn sal te dra
ghen daer toe si ghecondemneert in eer
like ende profitelike beteringhe tegens
minē meester om die lelike iniurien dye
hi op hem ghestelt heeft sonder scult alst
bliken sal mits cost scade eñ interest ge
daē eñ noch te doē Ende om te obtinue
ren al dat voerscreuen is eñ alle andere
behoerlic tot discrecie vanden houe sept
ende doet mi mijn meester segghen den
welken ic hebbe met alle mijnder macht
ondersocht op die sake. om te ghecraken
die waerheit vander saeke ende vander
materie bi oerloue vanden houe die mi
daer op ghegheuen is gheweest. Dat ge
sien ende gheconsidereert den epsch vā
partye aduerse eñ sijn premisse bidē wel
ken hi coemt eñ doet sijn conclusi in wel
ke premisse hi ghesept eñ ghedeclareert
heeft bi sinē wille eñ wel heeft hi daer in
gedaē wāt hi was met redene ꝛc gehou

den te doen Hi heeft gheseit eñ voert ge
stelt. dat tot sulcker tijt tot sulken daghe
ende tot sulcker plecke mijn meester ge-
daen heeft den fait eñ moert daer om hy
sijn cōclusi maect Waer om eñ om rech
telic te antwoerdē bi regule. ic mach kie
sen eñ segghen voer minē meester excep
tie sulke eñ soe eerlic datter wel mach al-
heel te niete doen den eysch eñ conclusie
vanden voerscreuen eyscher. wāt het sal
inder waerheyt beuonden worden. dat
mijn meester ten daghe eñ ter tijt dat hi
seit die voerscreuen moert gedaen te we
sen was soe verre eñ in sulke ghelegent
heit van lande dat in gheenre wijs niet
en mach noch en behoert gedacht te sijn
dat hi ten voerscreuen daghe ende plec-
ke was noch wesen en mochte want tot
ten seluen daghe eñ tijt was hi inder ste
de van N. de welcke is vander plecke v̄
claert bijden eyscher verre van daer xx.
milen of daer omtrent die welck is alibi
souffissant eñ sulc dat mijn meester biet
te bewijsen eñ hi settet in fait dat bi ghe
nen verstande en soude moghen geseyt
sijn dat mijn meester hadde oft hebben
mocht enighe scult ten faite gealligiert.
bi den voerscreuē eyscher. waer bi in dié
mijn voirscreuen alibi wil kennen ende
belijen hi sal die waerheit bekennē. mijn
conclusie sal mi toe gewesen worden. eñ
of hijt ontkent ic bie daer of so veel te be-
tughen als om te comen eñ te gherakē
tot mijnre cōclusie protesterēde. dz recht
daer op ghehadt tot desen eynde eerst en
de al voren voert te procederen als na re
dene behoren sal. Mer om des wille dat
ick v̄ werrebẽn eñ aen allen verweeren
is promis bi bescreuē recht te useren vā
allen exceptien eñ recht te hebben tot elc
ke sake bi regule nae dat sijt begheeren.
Noch wederseit noch ghewijgert en be
hoert hem luden te wesen. Ick make ex
pres protestacie te useren vā allen excep
tien behoerlic tot mijn verweeren. eñ elc
bi sonder eñ daer op recht hebben eñ bij
regule onthoudende voir minē meester
als nu sijn onthouden op protestacie we
der te kerē ten faite principale als tijt eñ
wijle is of mijn exceptien niet waerdich
en waren tot ontslach dat soe sijn sal. in
dient gode gheliefet ende mijn goede recht

¶ Van bestande te setten op sekerhede
tusschen den partyen die te houe sijn
Capittel xxviij.

Weet datter noch is een an
der manier vā crisme daer actie eñ eysch
dickent of comet de welcke is seer noodi
ke om die weluaere vanden urede te stel-
len tusschen den volcke. eñ wel behoert
tot dienste van rechte Dat is te doen en
de te stellen tusschē partyē die sijn in twis
te het si tot begheerte van partye of van
officie die urede. bestaende of sekerhede.
want weet datter is differencie tusschen
dese drie want die bestande niet langher
en gheduert dan een iaer of eenen dach.
Die urede of sekerhede duert eewelick.
Noch isser differencie te eyschen bestāt
of pays of sekerhede ghelijc als ic u seg-
ghen sal. Bestant te eyschen mach ghe-
daen worden om presumptie die men he
uet van wrele van wat persone datter si.
Eñ oft is in houe daer men recht doet bi
v̄manige vanden here bi vonnisse vā
mannē weet datmen doē moet beclacht
voer recht eñ bi v̄maninghe vanden he
re. eñ bi vonnisse van mannen behoert
gheseit te sijn dat die eyscher behoert ge-
set te sijn in bestant vanden coninc of vā
den here of stede die sulke vryheit heeft bi
hantueste of anders eñ vluchs behoert

ment te doē kondighen datter bestant is
gegeuen met rechte tusschen dese N. eñ
sijn vrienden eñ van dese N. eñ sijn vriē
den Eñ men hoertse te noemē Ende dat
ter niemant en si durende de selue bestā
de die malcanderen mesdoen op te ôual
len in peine van moert eñ verraderie in
dien hi geuonden ware. Eñ des niet ge
bannen te sijn vten lande tot eewighen
daghe als verrader Eñ dat den eyscher
dat laet weten an alle sinen vrienden op
alle tgheent dat hi ôbueren mach. ende
oec behoert te vercrijghen anden sergēt
dat hijt condicht van tsheren wegen an
den vrienden vanden partyen op dat in
dien si yet seggen wouden met recht. dz
alsdan den bestant durēde dach beteikēt
si teghens den eyscher Dat gedaen den
baeliu behoert te vraghen den mannen
of den sergent soe veel gedaen heeft dat
tet bestant behoerlic ghegheuen is Die
mannen behoren te segghen ya. op dat
hi voldoen mach tsurplus. Eñ dat ghe
daen. twelc waerdich is sake eñ bestāde
gedaen eñ ôlc den met rechte eñ vonnis
se behoren te sien geregistreert inden ho
ue die daghenpartien eñ sergent die den
exploit ghedaen sal hebben. eñ de man
nen die de vonnisse ghegeuen hebben
Anders isset van payse of sekerhede te heb
ben. want het is van node diet hebben
wil te doen dachuaerden die partye van
wien men dat hebbē wil tot sekeren da
ghen voer rechter die des gheuen mach
Dats te wetē oft in houe ware daer mē
vseert bi commissie het moet ghescien
bi commissie inhoudende die sake Ende
indient si in houe daer men vseert bi ver
maninghe van mānen sonder commis
sie het moet ghescien bij beclachte ge
daen anden mannen Eñ die mānen be
horen te seggen dat dye partye vā wien
men dat beghert verdachuaert si bi ser
gent eñ bij mannen ten veertiensten da
ghe eñ buten octaue van pays te geuen
oft sekerhede op tgheent dat daer of be
gheert wort Eñ beteikenen dat bij dē ho
ue eñ met rechte is ghesent ende gheordi
neert dat hangende den dach daer op be
teikēt: sekerhede behoert te wesen tussc
den partyen contenciosen maghen ende
vrienden vander eenre sijden eñ van die
andere side op te ôuallen in capitale pey
ne eñ op alle tgheent datmen mesdoē en
de verboeren mach
Item hem luden ghecomen ten daghe
beteikēt partye die ôdachuaert is mach
allegieren dat pays of sekerhede niet en
mach noch en behoert te begrijpen eni
ghe die saech weldich sijn. mer behoren
te bliuen buten payse bestant of sekerhe
de. Ende noch na sommige custumiers
na dat hi niet en doet aensprake noch aē
uechten den rechter behoert daer toe te ô
sien. sonder daer te stellē swaerer state dā
sekerhede. Niet te min alsser yemant is
die pays begeert bestade of sekerhede
in houe behoertmense te gheuen wt ge
seit den saecweldighen of hantdadighen
deren teghens den anderen van wat sta
te dat die personen sijn. of in wat plecke
dat die sake ghedaen si eñ specialikē hoe
wel dat te houe die partyen malcanderen
vondē sond ôdachuaerdige ya. hoe wel
dattet begheert ware vā een vrouwe. so
soude sijt moetē geuen vā haer eñ vā ha
ren vriendē Eñ also wort ghesent bi ar
rest vandē parlement eñ gedaen voer enē
man die daer tegēwoerdich sach eē wijf
nz tegēstaēde enige sake of redene die de
vrouwe conde allegierē. noch aduocaet
voer haer dat si niet en was daer toe sculdich
bedwonghen te wesen bij redenen
Hoe wordet ghesept dat si gheuen sou
de sekerhede Hoe wel oeck dat den ghe-

ne van wien men begeerde die sekerhe-
de ware vā andere iurisdictie ya al waer
hi van buten des conincrijcs eñ daer bij
woude segghen dat men hem niet doen
noch bedwingen en soude so soude hi dz
moeten geuen. Eñ alsoo wortet noch ge-
seit bi arrest vanden parlement om ian
hassart. die woenachtich was te valen-
chijn tegens mijn here engraud vā hel-
sijn ridder raet vanden coninc Eñ noch
hoe wel dat den ghene op wien men be-
geert die sekerhede priester waer of clerc
simpele so soude hi ghehouden wesen te
gheuen die sekerhede bi syn ordinarie of
renuoy vanden rechter sonder citacie eñ
also wortet geseit met vonnisse bij mijn
here den baeliu van vermendois in des
conincs hof toe mare in tornesis. ō mijn
here van lannoy eñ heer willem van so
neur priester canonic van doernic. Om
welke sake twist was tusschen den par-
tyen Alle ghesien bijden rade vā parijs
het wort geseit dattet wel gewesen was
bijden voerscreuen baeliu Mer so ghe-
ringhe als die waerlike rechter wort ge-
ware dat sekerhede begheert is op prie-
ster. eñ den priester hē behelpet met sijn
priesterscap. die waerlike rechtē niet sijn
hant heeft dese autoriteit eñ macht in de-
sen stucke opten priester dat niet teghen
staende die clercscap. hi mach hem hou
den ghevanghen eñ hem doen leidē ten
costen vandē clercke tot sijn ordinarie of
behoerlike rechter. eñ in sijnre presencie
doen gheuen sekerhede aen den waerli-
ken die des begheert Eñ also wortet ge
daen telcken dattet die sake begheert int
parlement eñ in alle coninclike houen.
Item oft gheboerde dat gheen vanden
partyen en begheerden verstande of se-
kerhede aen dē rechter daer om en soudt
niet bliuen den rechter en soude wel mo

ghen doen eñ sculdich is te doen van we-
ghen sijns diensts eñ daer toe bedwin-
ghen den principalen wien dat aengaet
eñ alle die maechscap vander eenre side
eñ vander andere Ende also ist gheordi-
neert dattet in allen coninclikē houe ghe
daen wort telken dattet die sake begeert
Item of er eenighe ware ope den payse
of sekerhede niet en woude gheuē Hi be-
hoert geuangen te bliuen so langhe als
hi tot obediencie ghecomen is. Eñ daer
om en blijft niet sekerhede en is tusschē
den partyen Eñ oft geboerde dat hi ver-
dachuaert wort eñ niet en woude cōpa-
reren daer opten daghe geassigneert eñ
hi hem liet vwinnen per cōtumas daer-
om en soud niet bliuen sekerhede en sou-
de wesen tusschen den vrienden eñ ma-
ghen vander eenre side eñ vander ande-
re eñ hi selue. Eñ is den rechter sculdich
om hem te bringen tot obediencie. te set-
ten van daghe te dage eters in sinē huy-
se eñ die vmeeren vā daghe te dage Eñ
dat meer is mach hem appelleren ende
roepen totten rechten des conincs. van
iij. daghen tot iij. daghen. eñ hem ban-
nen bijden deffaulten eñ sijn goedē aen
hem betrecken. tot dat vander remissie
des conincs versien ware na obediencie
ghedaen vander voerscreuen sekerhede
Eñ of enighe quade des hanghende ge-
schiet ware. hi en ware daer of niet ghe-
vriet So en souden oec die handadighe
ghelijc of payse of sekerhede ghebroken
So moechdi weten dat die sekerhede is
veel sorgheliker dan die paps wesen sou-
de. want die paps ware te niete bi nieu-
we sake opcomēde of om eten of ō drinc-
ken te samen nae opinie van sommige.
om dattet schijnt dat die is gheexpireert
ende te niete ghestelt bi nieuwe commu-
nicacie te samen ghedaen Ende

dat den twist gheleden daer bij doet be-
hoert te sijn. Eñ inder waerheit isset en-
de behoertet te wesen in consciencie van
redene van rechte eñ iusticie ¶ Mer ande
re sake isset van sekerhede. wãt om eten
noch om drinckē. noch om cōmunicacie
noch om geen andere nieuwe sake die se
kerhede niet en archt noch en vmindert
mer de sake blijft altoes criminele die dz
breect of daer ouer doet. hoe wel dat een
andere dan die enfrapingant des sweret
want so wie dat dat sweert hi is ghehou
den dat te tijde alle sine vrienden te laten
weeten of anders hi setse in perikel van
crime waert dat sijt niet en wisten. Hoe
moecht di noch weten. dat pays geswoorē
bi verenicheit van vrienden of van arbi
tres is houdelic op peine vã crime. wãt
het is so edel sake van pays eñ vã seker-
hede dat na dattet gegeuen is eñ partye
daer op haer verlaet alst redelic is. ende
met redene doen mach ende behoert die
rechten willent. eñ het is redelick dattet
ghehouden si. of anders nimmermeer
goet man en soude bliuen in vrede

¶ Dat inhouden van een commissie in
cas van payse of van sekerhede
Capittel xcix.

Die maniere te formerē en-
de te maken die commissi in cas vã pay
se eñ van sekerhede is dese Tristran vã-
den bosche ridder here vã famechon en-
de van rinseual raet vanden coninc. en-
de baeliu van vermendoys den eersten
doerwaerder vanden coninc in dieselue
baeliuscap. die daer op v socht sal wordē
saluyt Geclaecht is hem iegens onse he
re lastelic dese N. segghende dat hoe wel
dat hi is een man van payse eñ sulke be
gheert hi te leuen eñ conuerseren sonder
te doen noch aen te halen twij ghesch il.
noch vechtelic tegens andere na sine v-
moghen eñ of bi enige inaduertencie bi
hem. of oec enige andere bi hem enigen
wederspoet twij gheschil of vechtelic ge
boerde so wil hi daer of vri wesen. eñ be-
gheert regule van rechte eñ wil hem be
waren eñ vsten met recht als een vrede-
lic man. eñ die bi regule vã iusticie hem
wil regieren Eñ also si dat dese N. sondr
redelike sake die hi hebben mach te wil-
len comen op hem noch opten sinen. is
onlanck geuvordert met woerden ofte mz
wercken van hem te doen dragen vreese
eñ driegemente van woerden in liue eñ
in goede eñ vreese grotelic dat indien bi
remedie van recht dair toe niet voersien
en ware met behoerlijke prouisie datter
quaet na volghen soude op hem op sijn
goeden of opten sinen Hoe heeft hi ons
oetmoedelic ghebeden van onser proui
sie daer op eñ dat hi vandē voers N. eñ
vanden sinen mach hebben die sekerhe
de vanden coninck om te leuen eñ te bli-
uen in vreden Daer om ist dat wij v ō-
bieden eñ beuelen indient noot si. dz ghi
terstont eñ sonder vtreck v transporteert
eñ treet totten voers dese N. daer ghi hē
vinden moecht inder macht vand voer
screuen baeliuscap in ghewiede stede of
daer butē eñ of des niet tot sijn woenste-
de indien hi een heuet of des niet ter plec
ke of plecken dair hi meest hanteert eñ v
kerende is in openbaer wtroepinge. in
dient si in steden daer wtroepinghe be-
hoert Ende of des niet tot luyden vã der
clocken inder prochien van daer hi is in
dien ghi hem niet vinden en moget doē
de diligencie openbaer daer op. op dz hi
des nz en mach ignorerē noch wedseggē
hi noch sinē vrienden. Ende den seluen
verdachvaert te compareren in persone

tot behoerliken daghe voer ons of onsẽ
stedehouder in des conincs hof tot sinte
quintijn tegens den voerscreuen clager
om hem te doen gheuen bi ons of onsen
stathouder goede eñ getrouwe sekerhe-
de alst behoren sal. eñ dat hi binnen den
voerscreuen dage niet en misdoet. noch
en doet misdoen bi hem noch bi andere
sine magen eñ vrienden in enigher ma
niere in geene sake noch in goedẽ. op al
so veel als hi verboeren mach in liue eñ
in goeden ter tijt toe dat bi ons of onsen
voerscreuen stathouder ten voerscreuẽ
daghe daer of geordineert sal sijn alst be
horen sal. Ende des te doen geuen wij v
macht ontbieden eñ beuelen alle dẽ on-
dersaten vanden voirs baeliuscap dat si
v eñ uwen ghecommitteerden eñ gede
puteerden daer in doen hulpe eñ bistan
dicheit eñ geuen troest ende rade indien
ghi des te doẽ hebbet. Eñ vã alle tgeene
dat ghi daer of ghedaen eñ ghehouden
sult hebben ons ouerscrijft ten voerscre
uen daghe sekerlic Ghegeuen tot welkẽ
dach betepkent. indien die ghedaechde
coemt die sekerhede behoert ghegeuen
te wesen Eñ of hi niet en quame. eñ dat
in ghebreke van sijnre coemsten deffaul
te ghegeuen worde sonder te obedieren
aen die commissie ghesien dat ouerscri-
uen vanden sergant deffault sal tegens
hem ghegeuen sijn tot sulken proffijte dz
die sekerhede behoert gepronũcieert en-
de uut ghesproken te sine te houdẽ ende
stat hebbende Eñ daer op brieuen te ge-
uen bijden welcken behoert ontbodẽ te
wesen aendẽ eerstẽ sergent of doerwaer
der dat die voerscreuẽ sekerhede is bi dẽ
deffaulte daer op vercregen toe ghewe-
sen eñ sommeren dẽ voerscreuen deffai-
lant. dat hi eñ den sinen dat houdẽ op te
verboeren eñ te vuallen in allen peinen

daer toe introduites eñ gestelt Item en-
de daer op behoert ghescreuen te wesen
bijden sergent eñ dz gedaen is waerdich
sake ghepasseert met vonnisse ghelijc of
bi alle proces ende limite ghedaen ware
Want alsoe ist gheordineert om tegens
te staen den quaden eñ andere misuallẽ
die bijden langhen proces diemen daer
van plach te doen ghescheden dicwil bi
den subtijlen die hem lieten contumasse
ren eñ namen delay eñ onleden ⁊c.

¶ Die constitucie vanden coninck sinte
lodewijc diemen hiet die viertichste vã-
den coninghen Capittel C.

Om te scuwẽ die grote qua-
den eñ ghescillen die van daghe
te daghe sproten eñ ghescieden in vrãc
rijcke bijden wrakẽ die voertijts plagẽ
te ghescien eñ gedaen te wordẽ deen te-
gens den anderen eñ dicken opten ghe-
nen die daer of niet en wisten eñ die daer
toe gheen scult en hadden Eñ dicke ghe
boerde dat een faite van heete vergade-
ringhe op stont tusschen den sommigen
daer een partye of bleef ghequetst ende
ghewont Eñ om hem luden te wreekẽ
si aduiseerden naden vrienden vanden
hantdadighen die dair of niet en wisten
eñ hem daer of niet en wachten eñ ghin
gen die oplopen eñ quetsen dat welke in
der waerheit moert was eñ quade faite
Eñ dair op wort gheordineert bijden co
ninc sinte lodewijck dat vã nu voert an
na dat een faite ghebeort was tusschen
welcken partyen dattet ware van dien
dach of dat des ghedaen ware tot dat xl.
daghen daer nae om ghecomen waren
soude wesen bestant bijden coninck. die
welke men hieten soude die veertichste.
eñ datter beuaten soude die voers xl. da
ghen alle die vrienden van beiden sijdẽ

ingenomen die handdadige. bij sulcker
manyere. dat die handdadighe die hem
vorderden. dat ware in moert ẽn quade
faite. ende soude veruallẽ die ghene dye
des doen souden in peine capitale sulcke
als van moert ẽn in confiscatie van hue
ren goeden So weet dat hoe wel dat dit
is geordineert gheweest met recht ende
edict vanden coninc: ghelijc als hier bo
uen ghesiit is. de welcke is coninc ẽn kei
ser in sijns selfs coninccrijc. ende die daer
mach maken recht ende edict tot sijnder
belieften Daer om willen dicke die officie
ren ropalen seggẽ: wanneer infractie of
ghebrec vandẽ. xl. dagen voerscreuẽ ge
buert in die heerlicheit van enige hoghe
iusticieren. op dese leuan dat si segghen
dat aen hẽ lieden behoert die kẽnisse: ẽn
om dattet is edict ropale ꝛc. Nochtans
moechdi weten. dat bij deliberatie van
seere groten rade. te parijs is ghedelibe
reert: dat in dien die sake gebuert is in de
heerlicheit van hoge iusticier die daer of
neemt die kennisse te doen. eer die officie
ren vandẽ coninc daer toe comẽ. weet dꝫ
aen hem als hoge iusticier schuldich es
te bliuen. Mer in dien de voerscreuẽ of
ficiers vanden coninc beginnẽ ierst daer
op huer exploite ẽn kennisse: weet datꝫ
hem lieden toebehoren sal. Ẽn dit recht
is meer gheuseert ẽn meer gedaen indẽ
lãde vã piccardyen aen deserzydẽ vanꝺ
sommen. ¶ Nota dat nader opinie vã
den wijsen. die niet en valt in bescreuen
recht. noch dat vandẽ viertichsten nꝫ en
volcht. ten si datter sij gheslagen: want
om moerden de voerscreuen viertichste
niet en gescien. Ẽn is daer eenich vech
telic. hoe cleine dattet sij. hoe wel datter
gheen bloet stortinge en ware: soe valtet
in die voerscreuen. xl. daghen. op peyne
van moert die dat breect. Hoe moechdi
weten. dat die. xl. dagen voerscreuẽ niet
en begripen die ierste handdadige want
tusschen den ghenen die bi castume mo
gen veete houden die ierste handdadige
en vallen niet in die. xl. dagen die een te
gens den anderen: so en souden huer an
dere magen ende vrienden. die de ierste
handdadighe met hem nemen soudẽ: te
gens huer ierste partie handdadige: hoe
wel dattet ware in wrake. Mer in dien si
op andere ghingen dan op die ierste hãt
dadighe. alsdan soudẽ die. xl. dagen ghe
broken wesen. Ende die redene is. dat
die andere niet en warẽ totter ierster fay
te. ẽn mogen ẽn behoren te ignorerẽ die
ierste faite Ẽn daer om worden die xl da
gen geordineert biden coninc in sinen co
ninccrijc: want so gheringhe als een fay
te is geuallen: men en mach niet gaen
wreken aenden ghenen dies niet en wis
ten: dan op die handdadige diet nꝫ ontkẽ
nen en mogen.

¶ Van crime van diefte.

¶ Capittel. C. i.

Ghi moecht ende sijt schul
dich te weten. dat diefte is een cri
me die bi furtiue mẽt ghedaen is nachte
ẽn daer om eest verboden so wel biden ou
den rechte. als biden nieuwen Et dicitᷣ a
furuum quod est obscurum quia obscu
re seu absconse fit hoc opus Soe weet dꝫ
na den wijsen custumiers mẽ vint twee
manieren van diefte. dats te weten ma
nifestes of clare. ẽn diefte onmanifestes
ẽn onclare. Diefte clare of blikende. dat
is ghelijc als een geuonden ware in fay
te of dat hi geuonden ware metter diefte
lopende of den ghenen die die ghestolen
goeden in bewaernissen ghegeuen wa
ren. oft teghens den ghenen daert ouer
geruycht ware of den genen diet huysde
of hoefde want na den rechte die raetge

ners eñ hulpers sijn gereputeert als de
dieuen selue Dieste onblikelic of duyster
is een ander materie ende maniere van
dieste. gelijc of als iemant sake te loeche-
nen: of te ontkennen die gheleent ware.
of die ghevonden ware. na datmē wetē
soude wpent behoerde: oft anders doen
onghelic eñ scade sonder hē dat te kēnen
te gheuē: ofte leennen op eens andꝛ goet
enich ghelt. na dz die ghene diet behoert
des ghewetten hadde Want alsdan sou
de hijt mogen vuolgen als sijn gestolē
goet Eñ desgheliics is gehouden voer
onbekende dieste. alle manierē vā eens
anders goet te hebben eñ te onthouden
sonder openbaringhe. Eñ of ghi mi vra
get wat furte is: als voerscreuen staet.
Het is properlic te declareren. alle diestē
die ghestolen ende gedaen sijn sondꝛ dat
den ghene wien die sake toebehoert des
weet: ende die sake ghenomen sij indꝛ be-
waernisse vanen ghene diet toebehoert
of vanden ghene diet in bewaernisse he-
uet. Eñ dieste sonder furte is eens andꝛs
goet te behouden: sonder die weeꝛ te ghe
uen. of sonder te seggen of te doen weten
So weet dat dese twee manierē vā dies-
ten. dat is te weten vā openbaer eñ hey
melike dieste Die opēbaer dieste die des
doet: hi valt in peine capitale. ghelijc als
te hangen. als de dieste groter ware dan
vijf. ß. C. li. vi. de ser. fugi. auc. sed nouo
iure cum glo. Ende daer beneden hij be
hoert te verliesen een ore. Et quo volu-
mine collatione. x. de pace tenenda. C. si
quinqꝫ solidos. Eñ of hi anderwerf ghe
vangen ware van een cleine dieste. dats
te weten onder v. ß. hij valt in peyne ca-
pitale ghelijc als gehangen te sijne.
Item so wie valt in heymelike dieste
hi behoert gecorrigiert te sijne viervout
als die sake waerdich is tegens dē here

ende weder gheuen den partie sijne goe
den of sake diet waerdich sij: mitdꝛs cost
scade. eñ interrest: of hij behoert geslagē
te sijne int openbaer in dien hijs niet we
der te gheuen noch te betalen en hadde.
C. li. vi. cu. de fur. et ser. corrupto. l. in ciui
qui ex naufragio So ghebuerter dicken
dat ghestolen sake wort geuondē onder
den ghene die totter dieste gheen scult en
heeft. Ghelijc als soe wie ghecocht had-
de ghestolen goeden. ende nochtans die
ghene die sijn goeden bekent hadde ope
aenvaerdese als ghestolen. weet dat die
ghene in wiens handen des geuonden
ware. soude van node wesen te vindē sij
nen vercoper. ofte anders die rechter en
soude hem niet laten in vreden vander
dieste: want waert so niet. een yeghelijc
soude mogen seggen. dat hijse ghecocht
hadde. Ende die dieste soude te veel ver-
wen hebben van beschermenisse. welc
iusticie niet en mach gehengen: wāt tot
sulcken vermoede ismen schuldich te ore
regieren met bannen. daer om datter so
delike sake is eñ groot quaet. tē ware dat
ter so seere in versien ware bi remedie vā
iusticie. ende te veel leechanders souden
hem stellen eñ vallen op stelen: sondꝛ an-
ders yet te doen. Ende weder om desge-
lijcs alsoet wel redene is dat die misdaet
gecorrigiert sij: so ist oec redelike dz doech
de ontfanget haer loen. Ende daer omme
eest wel redene dat of dieste ghevonden
wordt in handē vanden ghene diet on-
sculdich is: eñ men hem wil daer of ver-
volgen. dat hi mach daer op hebbē ver-
hael. in dien hijt vinden can of weet Eñ
willen die wijse segghen. dat hi hebben
mach verhael dē gene diet alsoe begeert
So eest te weten dat int ghene dat voer
screuen is van verhael in cas van dieste
is tot usancie van sommyghe plecken.

maer nader usancie ghewoenlike herwaerts die riuiere vanden somme. isser yemant die ghecocht heeft enighe sake in volle merct ter goeder trouwen. ende nz wel en kent den vercoper. eñ daer na gebuert dattet wort bekent van yemãt als gestolen goeden. Eñ also om des weder te hebben. hem betrect te recht. segghende ende thoenende. dat doen hijt laetste sach. dattet sijne was Eñ die ghene dye ter goeder trouwen als voerscreuẽ is gecoft hadde: seide dat hi coper ware. ende seide dat hi daer of anders geen verhael en wiste te vindẽ dan sijn vercoper: of dan hem seluen: die warachtighe coper was eñ dat hi anders gheen verhael en soect als ghesecht is. Weet dat of den eyscher meten doet bliken tegens den coper. dat hi selue die sake ghestolen heeft. den vercoper soude verliesen tghene dat hi daer aen gheset heeft sonder andere peyne schade noch interrest te hebbẽ noch sonder ander verhael te versien noch te eyschen tẽ is dat hem beliefst. Mer in dien hi sijn verhael wiste te halen. of te vinden: hi waer vry vanden eyscher: want hi die partye voldoen soude vander sake ende vandẽ penninghen. die den cooper daer of betaelt hadde ¶ Diefte particulier

¶ Noch vindt men ander diefte

die specialic doen te corrigieren: ghelijck so wie steelt aen die sepulture vandẽ doden: wãt mẽ heft dicke geuondẽ dz enige na dat die doden waren begrauẽ: hẽ namen huer bloc. daer si in lagen eñ huer dootcleet daer sij inne ghewonden waren. of den beelden. of die cruycen sulcke diefsten zijn capitale C. li. ix. de sepul. viola l. si quis sepulcrũ cũ. l. seq. ¶ Item daer is noch een ander diefte die te corrigierẽ is sonder verdrach: ghelijc als enige die stelen ander kinderen om die te vercopen of in andere onbehoerlike manieren. of wie steelt een ander eygen. om te betrecken buten die usancie eñ dye bedriue vã hueren heere. eñ sulcken diefte ghehietẽ diefte plagians. ¶ Itẽ noch sijn andere diefsten die grotelic zijn te corrigierẽ Gelijc als die subtile dieuen. die bi veruaernissen doen wechlopen die beesten vanden velde. ter tijt toe dat dẽ hoeder daer of verliest dat ghesichte: eñ dan stelent bi hueren gesellen die daer bi sijn: eñ sulcke dieuen sijn te corrigieren capitale: eñ hieten die recht sulcke crimen ontscaect

¶ Van hengers of die ghene die dieften henghen

¶ Item willen alle die rechtẽ ciuilen:

dat so wie consenteert deelachtich is ende verswijcht diefte: het sij man oft wijf. dat hi sij gecorrigiert criminelic sonder verdrach. dat is te weten om die grote diefte van peyne capitale: eñ die cleine diefte te weten van. x. l. of daer beneden dat hi sij gecorrigiert van crime oncapitale: gelijc als van eeu oec Eñ of daer enighe suspicie is sonder volle tughe. dat hij sij gecorrigiert mettẽ banne. C. li. ix. de hijs qui latro. vel alijs crimi. l. eos q secũ Eñ vanden recht vanden ontscaeckers voerscreuen. die bewisen dz recht de abige. C. l. abacti animalis

¶ Van vrouwen die huer dinghen wechbrenghen

¶ Item ende oft ghebuerde dat

een wijf ghehuwelict: haer voerderde te stelen enighe sake van huerẽ huyse sonder die wete van huerẽ man Weet dattet dz recht niet en wil dattet gheheeten si diefte. noch dz den man mach veruolch doẽ van restitucie: mer daer hi die goedẽ wiste hi behoertse weder te hebben hoe wel

datse yemant gerocht hadde. of daer op
geleent enighe penninghē ghelijc oft ge
stolen ware. hoe wel dat in deser sake nz
en valt correctie vā dieste C. li. vi. rub. de
furtis. l. q̄uis et melius. ff. re. āmo. per
totum.

❡ Van dieste bi armoede

❡ So weet dz nadeu recht canō.
om dieste niemant en behoert te dragen
correctie capitale: eñ sonderlinghe alst ghe
daen is wt armoede. eñ die sake wedd ge
geuen sij. ende die misdader dz kent nae
den decretale. Si quis ppter necessitatez
de fur.

❡ Van doot te slaen den dief stelende

Noch sijn andere decretalen die
segghen: dat die ghene die dootslaet den
dief stelende: en hoert nz te dragē correctie
noch verliesen die cōmunicatie vanden
outare: of dat hi daer of ghebiecht ware.
Eñ dat meer is: so seer haet trecht dē dief
dat om den dief stelende doot te slaen. nz
en wil dat recht datmen god voer die sie
le bidt na den decretale. Fures z latro
nes de fur. Noch wil die recht vā ciuile.
dat soe wie dootslaet den dief stelende dz
hi tot geen peyne daer of en si: eñ specia
liken alst bi nacht is. C. li. ix. de sicca. l. si
ut allegas et decreta. de homici. c. si per
fodiens Biden statuten des rechters
vanden. xij. tafelen eñ daermē of vseert
na die custume vandē castelet vā parijs
eñ biden preuosteit. eñ dz geuseert is in
vrancrijc: dat of enige geuangen wordt
om enige cleine dieste die meer gedaē is
bi teken vā armoede: dan ō quade wille
ende die tanderen tiden nz begrepē en is
geweest vā andd dieste. hi behoert gecor
rigiert te zijn bi banne vandd plecke Ende
of hi tanderen tiden daer of begrepen ge
weest hadde. dats te weten: of hi geban
nen ware van enighen plaetsen. of daer
hi of geteykent ghewe est hadde van ore
of vā ander teiken van iustitie: hij ware
waerdich te hangen So wie steelt paer
den of merien vanden iersten dieste hi is
waerdich te hangen So wie steelt in hu
sen daer hi in woent: of geherberght is tē
iersten dieste is hi waerdich te hangen
So wie steelt sinen heere of sinen meest
ten iersten dieste is hij waerdich te han
gen So wie in kercken steelt. het si gro
te of cleyne ten iersten dieste is hij waer
dich te hangen. Eñ tusschē alle die voer
screuen sakē Soe wie steelt dat yser van
een ploech: ten iersten dieste is hi waer
dich te hangen

❡ Hoe dat actien spruyten. het sij bij
maniere natuerlic of ciuile

❡ Capittel. C. ij

NAtinhouden vanden sa
ken bouen gescreuen: ende hoe
dat actie mach sijn ingeset gheformeert.
eñ gearticuleert. het sij ciuile. of crimine
le. daer na volcht te wetē waer of actien
spruyten. het sij bi natuerlike maniere. of
bi accidēt. dz die clerckē hietē derez diuisi
one. dats te segghē. vandd diuisie of ondd
scheet vandd sakē. gelijc als te wetē waer
om. aen wien eñ hoe. Daer of spreect in
stitut: twelc is dat ierste boec van allē ci
uilen rechten Eñ seit alsoo: dat alle saken
des werelts maect distinctie of ondd scept
sulcke: dz dat die een sijn ghemeyn ende
die ander particulier. die andere corpore
le. die andere incorporeele. die andere na
tuerlike. die andere ghemeynlic niemāt
aengaende

❡ Vanden saken tot allen ghemeyn

Vā gemeine sakē zijn de lucht. lo
pende riuierē die riuierē der zee. die plaet
sen. die regiens. ende die gemeyn stratē.

want het en mach niemant toebehoren
bi ghemeyn recht. datmē hiet dat recht
ten volcke. alle mogen sij daer of vseren
bi actie gemeine: ende mach elc visschē
inden wateren eñ ghemein hauen sonđ
misdoen. Ende of dat water ende riuier
ouervloept bi ouervloedich water: ende
verspreyt in verren lande. tot die geboē-
te tuiminghe ende eruenvā enighen here
daer bi woenachtich: weet dat de scuptē
ende scepen daer mogen comē driuē tot-
ter riuiere daer sij haer spreyt. eñ daerse
eynde neemt: ende buten haer scepē. het
sij aenden boemen of staken of anđs ten
besten dat si mogen ghedurende dē tijt
dat die vloeyt geduren sal Maer daerō
en eest niet: dat of dat water weder ver-
treet. die rechte vandē eruē en blijft aen
den heere in die waerde daert te vorē in
was Ende durende die vloeyt hebben
sij dat voerdeel: so heeft oec dat gemeyn
recht. ende den ghenen die daer werckē:
dat alsō aen te comen ende binden haer
touwen huer netten hangen: ende doen
huerē oerbaer daer toe dienēde De iure
geñ. Insti. li. ij. de re. diui. pagrapho. et
quidem naturali. et pagrapho flumina
autē.

¶ Dat gheen kerckelike saken en be
horen vercocht te sijn

¶ Item ghi moecht weten. dat
die helighe reliquen: noch saken beho-
rende ten heiligen dienste noch ghewij
de saken: en behoren niet vercocht te sijn
noch beswaert om geen sake dan om de
redemptie eñ vlossinge der kerstenē die
ghevangē souden wesen vandē ongelo
uigen. dat die clerckē hietē p redemptio
ne captiuorum

¶ Te wyeden kercke of plecke.

¶ Eñ oft gebuerde dat yemant
ordineerde enighe plecke om te wyeden
Weet dat oft niet en ware geauctoriseert
ende geamortificeert vanden prince. eñ
ghewyet vanden prelaet: ten waer nyet
ghehouden ghewyet. Maer daer om en
waert niet. ten waer plecke tot ghewye-
de ghegeuen. noch nimmermeer en be-
hoertet weder te keeren aen de waerlike
hant: want een sake eens gegeuen of ge
voecht tot god. en mach nemmermeer
dienen noch toebehoren een andere. en-
de wel ist redene: want na dat de sake ge
geuen ende gekeert is tot god waerlic of
gheestelic en behoert nēmermeer te die-
nen noch te behoren eenen anderē. Als
of een man of wijf gode gegeuen sijn by
religie. eñ gheprofessijt sijn: nēmermeer
en mogense andere toebehorē noch wor
den waerlic: so en soude oec sake eniger
kercken toebehorende. eñ die tot enighe
kercke ghedient hadde: nēmermeer en
behoert dienst te doen aen andere dan aē
god Eñ bi gelike redene: so en doet geen
ander sake. Ende na datse inden name
gods ghecocht sijn het si proprieteit of an
dere possessie. nēmermeer en moghense
noch en behoren weder gestelt te sijn tot
vsancie waerlike Eñ hoe wel datse nyet
ghewyet en waren. of en moghē wesen
nochtans en behorense anđs nyemant
toe te horen Eñ sijn sulcke pleckē gehie-
ten orphanes dair om datse nēmermeer
en mogen ghekeert wordē tot andere sa-
ken. noch preindice: gelijc als de weesen
Pro redemptione captiuoꝝ. Insti. li. ij.
de rer. di. pagrapho. nullius autē. Ende
oft gebuerde dat enighe hadde gheordi-
neert een ghewyede stede: om hē of sijn
vrienden specialijc verclaert. Het en be-
hoert niet dat enighe anđ mogen eyschē
noch recht daer in hebbē te begrauē son-
der consent vanden ghene die daer of he
re is ende ouerste. Maer of een stede of

plecke is. om te begrauen een geslacht te
wel mogen eñ behoren daer voerdeel te
hebben alle die vandē geslachte sijn son-
der andꝰ verlof te hebbē. Insti.li.ij.de re.
di.pagrapho si quis vo.et pagrapho re
ligiosum locum

Van natuerlike saken

Item biden natuerlikē rech-
te moechdi weten. dat de wilde beestē eñ
vogelen die nestelen inder lucht. dats te
seggen in gemeynē velde: eñ oec die nes-
telen in gemeine aerde. bi gemeinē rech
te behorense den gene diese nemē mach.
daer in en is gheen differentie of mense
vanghet op sijn erue of op eens andꝰs er-
ue: want waermense vanget bijdꝰ seluer
redene ende rechte. behorense diese ierst
mach vanghen

Van te iagen op eens andꝰs lant.

Mer nochtās enige makē dif-
ferentie te heffen die prope of wilt op zijn
erue of heerlicheit: eñ die te iagene tot op
een andere: so verre als hijse sien mach.
die selue behoertet toe om reden vandē
veruolghe. Ende also willent die cultu
miers tegenwoerdige. Mer bi die oude
rechten de iure geñ. het soude bliuen aē
den ghene dien geuangen hadde Ende
weet dat biden seluen rechte oft gebuer-
de. dattet ghene dꝫ bi enige also gheuan
gen ware. ontginc vander bewaernisse
vandē gene diet houdē soude: eñ een an-
der daer na dꝫ vangē mochte. het en son-
de nꝫ meer behorē dē ghene diet bewaer
de: mer soude wesen andē ghene diet an-
werf genomē hadde Eñ die redē is. dat
soe wāneer een beeste vā sulcker cōdicie
is ontgaen. si coemt eñ valt op huer vry
hede natuerlic. eñ mē vanget in also vry
condicie eñ natuerlic recht alsment andꝰ-
werf vanget: als ofment int wilt geuan
gen hadde. noch den ghene diet ierst ge-
uangen hadde. en soude sake noch acie
hebben die te nemen

Vanden byen die den honich maken

Eñ biden selue rechte weet dat
die byen die den honich maken. Oft ge-
buerde dat den ghene diese bewaert en-
de opuoet in sijne eruen eñ die wech vlie
gen in anderē plecken eñ vallē op dinen
boem of elders op dijnen eruē. weet dat
sij v niet en behoren. voer dat ghijse ont-
fangen hebt in uwen corue: eñ gheset in
uwer vrihede Wāt dyprende datse inde
lucht sijn: ende op huer vlieghen sijn sij
sijn sonder meester eñ sondꝰ here. eñ zijn
gekeert in huers selfs vrihede Eñ daer ō
den ghene diese also ghecrigen mach: is
daer of here bi ghemeyn recht. Eñ alsoe
sult ghijt verstaen vā allē anderē sakē eñ
gemeyne vogelē. Mer so veel differētie
is na datse gecomē zijn op uwe erue: ghy
moecht een yegelijc daer of verwerē en-
de iagen vā uwe erue. ten waer bi alsoe
dat den ghene vā daerse ontgaen warē
die veruolchde mꝫ gesichte eñ mꝫ roepē
of luyden of gelupt chonende claerlic dꝫ
se van hē bi sinen wete. of dattꝫ hē wel kē
nelic is datse gesceyden sijn: wāt anders
soude hi daer of vlorē hebbē die kennisse
eñ vrihede Insti.li.ij.de re.di.pagrapho
apium quoqꝫ fera.

Van paeuwen ende duyuen

Itē ghi moecht weten dat vā
ander vlieghende voghelen ghelijc als
paeuwē eñ duyuē. hoe wel datse schijnē
properlic vā eenē huyse. gaende eñ kerē
de daghelics vliegen Niet te min biden
rechte bouē geallegiert sijnse gehouden
ende gereputeert wilde vogelen: als die
byen sijn daer ic te voren of ghesproken
hebbe: want of sulcke paeuwen of duuē

sijn genomen buten huer bewaernisse. ende lande:si behoren den gene diese nemen mach:als voerscreuen is. ten si dat hise veruolcht met ghesichte ghelupt of roepen als voerscreuē is. Insti.li.ij.de re.diui.pagrapho pauonum quoq3.

¶ Van hanen hennen eñ capoenen.

¶ Item daer iegens moget ghy weten dat die hanen hennen capoenen. gansen.tamme vogelen.en sijn gehouden van sulcker cōdicien.eñ nz wilt.dair om of sulcke vogelen gescheiden sijn vā der bewaernisse ende verschepden buten den lande eñ heerlicheit vandē ghene diese hadde.en eest niet.dat waer dat si sijn of gaen.si en bliuen warachtelijck hē toebehorende:want sij nz en zijn van nateren gemeine:mer singulier:ende moecht die weder halen eñ begheren eñ eysschē waer ghijse weet. Eñ soe wie die onthout in diē hi weet wiese toebehoert hi verualt in heimelike dieste:gelijc hier bouen geseit is inder rubrike vandē dieste de welcke is geteykent bydē ghetale vā C.i. Insti.li.ij.de re.diui.pagra. gallinarum quoq3.

¶ Van wilden gansen eñ enuogelen

¶ Mer ander sake so is vanden gansen.wilde enuogelen ende vanden faisanen:want wāneer die ontgaen mogen vā huere bewaernisse. si keren weder tot huer vrpe natuere ghemeine:eñ behoren den ghene diese daer nae ierste vangen mochte. Hoe soude mede een man die vrpe is.in dient ghebuerde dat hi geuangen ware vā sinē viandē:ende hi niet vbonden en ware met woerden. Want die persoone hem verbijnt met woerden ende anders niet:daer hi hem niet wel of ontbinden en mach. eñ wedi comen tot vryhede eñ hi mach ontgaen van sinen vianden.ende vandē banden der vangenissen Weet dat hi wedi kerē soude tot sijn natuerlike vryhede Insti.li ij.de re.di.pagrapho Item ea que

¶ Vanden edelen ghesteenten

¶ Item weet dz die edele gesteēten behoren den ghene diese vint: want het is sake vā ghemeine vryhede eñ dye daer weder keert biden ghemeinē recht dat die clercken heten de iure geñ Insti. li.ij.de re.diui.pagrapho Itē lapilli.

¶ Van saken ghecomen of ghedreuē tot andere lande

¶ Eñ oft gebuerde dat bi vloede van watere eens deels vā dinen erue wech drijft:ende verschept van dinen erue.het si bomē of husen.ende dat andrpuet in anderen lande daert water dz aen brenct.weet dat daer om niet en sal toebehoren die sake alsoe aenghedreuen tot anderen lande aendē ghene die dat erue wesen soude.ten waer bi also dattet daer so langhe bleue.dattet wortel name aen dat lant daert aen ghedreuē ware.want dan soudet toebehorē den gene diet lant behoerde daert an gedreuen ware. Eñ noch in andere maniere. Oft gebuerde dat enighe sake quame vereenigen aen dijn landt.eñ telcken cleefde aen dijn lant eñ name wortel.hoe wel dat3 coemt vā eens anders erue.weet dz sulcke anwassinghe of vermeeringe v toebehoert bp den gemepnen rechte Insti.li.ij.de.rer. diui.pagrapho.qđ si vis fluminis

¶ Vanden vlopeden

Eñ oft gebuerde dat een water liet sinen gerechten ende gemepnē loop eñ dede of maecte eenē anderen loop die ghene die dat wat hantierē sullē oec mogen eñ hebbē recht te volgē dē nieuwen loop so lange als die riuiere daer loopt.

Eñ oft weder coemt tot sinen iersten loop also mogen ende sijn schuldich weder te comen die ghene die hantieren dat water ende dat velt Eñ oft gebuerde dat al dat velt oft velden ouervloepen: dat en souden niet veranderen die natuere vanden velde: want dat water vertreet. ende dat velt blijft aenden ghenen diet velt toebehoerde. Maer duerende des: die ghene die hantieren dat water eñ dz velt. nemen daer hueren cuers ende hantieringhe vā sceepinghe ende visscherie ghelijc als tot vloede van water toebehoert Insti. li. ij de rer. diui pagra. qd̄ si vis fluminis.

¶ Van eens anders goet eenich werck te laten maken

¶ Eñ oft ghebuerde dat yemāt enich werck maect van eens anđs goet weet dat of dat werck mach gebrocht zijn tot sijn ierste natuere den ghene die te voren dat goet toebehoerde soude wesen bi den gemeinen rechte here vander sake. gelijc of een maecte eenē coop van eens anders gout of siluer. den ghene die dē coop ghemaect hadde en soude daer of geen here wesen: mer de ghene die gout of siluer toebehoerde Ende die reden is. want ofmen den coop smolte. dat gout of siluer soude weder comē tot sijn ierste natuere. Eñ daer bi den here vanđ stoffe is daer of ghebleuen heere: wāt die sake is weder ghekeert tot sijn natuerlike recht Maer soude anders wesen enighe sake gemaect te hebben van andere goeden. dat niet wederkeeren en soude moghen tot sijn ierste ende natuerlike vriheit want alsdan soude daer af heere bliuen diet gemaect hadde: gelijc als so wie gemaect hadde wijn van enige druyuen. nēmermeer die wijn en mach weđkerē tot druyuen Eñ daer om den ghene diet maecte blijft daer of heere eñ die here vā den druyuen sal daer of hebbē sijn interest of scade. Insti. li. ij. de re. diui. pagra pho cum ex aliena materia

¶ Te maken enighe saken eensdeels met sijns selfs goet ende eens deels met eens anders goet

¶ Item eñ oft ghebuerde dz enighe gedaen of gemaect hadde enighe sake eens deels met sijn goet eñ eensdeels mz eens anđs goet. Gelijc als of yemāt gemaect hadde van sinen wijn: eñ van eens anđs honich of suker. weet dat dye ghene diet ghemaect heeft behoert daer of heere te wesen Eñ die reden is. dz die maker niet alleene daer an geset en heeft eens deels van sijn goet: maer oeck zijn consten ende arbeit Eñ daer om ist recht eñ redene dat hi daer of heer blijft want hi daer aen meest ghesett eñ toe ghedaen heeft. Mer daer om en eest nz dat die ander die daer toe gedaen heeft eens deels vander materie: hi en sal hebbē sake weder te hebben die interrest van sijn materie ofte goeden: of die waerde daer of. eñ vandē winsel indien daer enich is of vā dē vlies bi portie vā comāscape Insti. li de re. di. pagra. qd̄ si p̄ti ex sua materia.

¶ Van tabbaert te makē vā zijn wolle.

¶ Nochtans willen die rechten dat soe wie makē soude of gemaect hadde een tabbaert van sijns selfs wolle. eñ al op gemaect. eñ om den tabbaert te vchieren. bi een ander daer aen gemaect wordt vā siluer of vā goude of vā brodure of anđs: so dz nochtans dz voerś werc beter ware dz daer op geset ware. na dat den tabbaert gemaect gheweest hadde. weet dz daer bi nz wesen en soude. dē tabbaert en soude toebehoren dē ghene dien ierst gemaect hadde vā zijn wolle ō wien ierst die tabbaert gemaect ware in hoer grote. hoe wel dz opsettē vā goude of vā

den silver beter ware dan den tabbaert: Maer die ghene die dat werck daer op geset ende geleuert heeft hi sal hebbē die interest eñ scade vanđ materie. Insti. li ij. de re. di. pagrapho si tamen alienam purpuram.

¶ Van huysen te maken van eens anders stoffe.

¶ Item oft gebuerde dz yemant van eens anđs stoffe maect enige husinghe op sijn erue. Weet dattet huys behoert toe te horen dē ghene diet erue toe behoert: mer daer om en ist nz. die heere vander stoffe en heeft sake eñ actie te verhalen sijn stoffe. sonđ dz hi mach doen of breken dz huys: mer mach wel zij v̓hael hebbē aen die voers̄ stoffe die helft meer dant waerdich is bi actie die ghehietē is acceptacie van bedriech

¶ Van te timmerē een ander te naer

Item oft gebuert dz iemāt in timeren sinen huse settet zij sijn muer te na van eens anđs huse of muer. weet dz na bescreuen recht niet en behoert of gedaē noch of gebrokē te wesen na dattz werck volmaect soude wesen. Wāt in gheen recht sins edificie gemaect en behoert of gebroken te wesen sonđ grote sake Maer is actie vā dubbelt werđ te geuen vāden ghene die des ouergaet: tegēs dē ghene dye dz doet Eñ also moecht ghi eñ sijt schuldich te v̓staen vā gelike sake. wāt mē die niet alle in gescrifte settē en mach. Insti. li. ij. pagrapho Cū in suo solo

¶ Item te pooten of plantē eens anđs boem op sijn erue

Itē die gene die eens anđs boē plāte op zij erue. en is daer of geen heere tot dz die baem heft wortel genomē mer so geringe als hi genomē heeft zij wortel alsdā is hi daer of here Eñ also dē boemz die genomē is geweest sonđ die wete vā den ghene dien toebehoerde. het is actie vā rouen eñ diefte. Eñ oft gebuerde dat een boem ghewortelt ware in die aerde die twee liedē toebehoerde. het soude wesen gemeyne: eñ die reden is. dz na dz ick recht inđ sake of erue hebbe: so heb ic oec aen den wortel die daer an wast. Insti. li ij. Si de re. di. pagra. si ticiꝰ alienā plātā

¶ Te scriuē in eens anđs stoffe of te schilderen op eens anđs tafele of bort.

Itē weet dz so wie scrijft ī eens anđs franchijn of stoffe: die heerlichz es eñ toebehoert den ghene dien dz franchȳ eñ stoffe toebehoerde gelikerwijs als dē gene die edificeert in eens anđs lant met anders waertet vā een tafel gemaect mz scilderien: wāt die heerlichz vāđ sake soude toebehorē an dē ghene diet gewrocht hadde. eñ die redē is dair ō dz die maioer of meere deel behoert dē wercmā vā aerbeit eñ gelichte wāt alsdā is de tafel vernieut noch dē gene die de tafel toebehoerde en soude de tafel nz mogē gecrigē sonder die scilderie te betalē. eñ dē scildere in dient hi v̓ualchde hi heeft ꝑsitelike actie tegens dē heē vanđ tafel. eñ daer of here bliuē mits die tafel betalēde tot iuste taxatie. ut ↄtinet̄ in li. ij. insti. de re. di. pa. litere q̄ꝙ auree ⁊ pa. si q̄s alienā tabulā

Een camp lants te copē tegēs den gene diet niet toe en behoerde

Eñ oft gebuerde dz yemant in goeđ trouwē cochte vā yemāt een camp lants tegēs yemāt die daer of geen here en ware: ende den coper meynde dattet hem toebehoerdede Weet dat die vruchten dye hij daer of nemen sal: soe langhe ende ten tijde toe dat hij daer of verstekē sal worden. metten rechte: of bij sijnen ghebode sullen hem toebehoren bijden

recht van getrouwe coop. Maer of hijt in ontrouwe cochte of an name of dz hijt gecocht hadde. wetende dattet een andẽ toebehoerde: hi soude gehoudẽ wesen al le tghene dat hi daer of ghebruyct ende vertregen hadde weẽ te keeren

¶ Te sterven eer die goeden optẽ vel de rijp sijn

¶ Item ghi moecht weten: dat niet redene eñ bescreuen recht die ghene die de vruchten van eenen velde heft tot sinen liue. eñ hi steruet voer dz de vruchten rijp ende of ghesneden sijn. sijn eruẽ en hebben daer toe gheen redene des te epschen. Insti. li. ij. c. si quis autẽ a non dño et. c. ille vero ad quẽ vsu frẽs

¶ Vandẽ iongen te weten caluerẽ lammeren eñ andẽ dier ghelijc.

¶ Noch moechdi weten dat die werpelinge vandẽ beesten die ghi hebt in voedenisse. ende daer ghy die vruchtẽ of hebt. sijn uwe: na dat ghi hebt die beesten in bewaernisse ende te regieren. Al so soudet mede sijn vandẽ beesten keerẽ de tot huer natuerlike vriheide. als bouẽ ghesett is in dese selue rubrike die is indẽ beginsel van dien eñ also willent oec die bescreuen rechtẽ Insti. li. ij. c. in pecudũ fructu.

¶ Van scat te vinden

¶ Ghi moecht weten biden seluen texte. dat of yemant vindt in sijn erue enigen scat. die behoert hem toe te horen. eñ oft ware op eens andẽ erue hi behoert daer of te hebbẽ die helft eñ die ander helft den ghene diet erue toebehoert Maer na opinie vã sommige. in dient ware fortune vã goude. het soude den coninc toebehorẽ. eñ waert fortune vã siluere: aenden ghene die welcke diet ghevonden hadde: ghelijc voerscreuen is. Insti. li. ij. c. tesauros quos quis.

¶ Vanden boem te vallen op eens anders erue

¶ Ende oft ghebuerde dat een boem brake eñ viel op eens andẽ erue. hoe wel dat den ghene daert op vallẽ sal daer hadde iustitie: daer om en blijft niet dat den ghene daert op gewassen sal sijn eñ daerde wort een wtspruyte: en is niet sculdich te hebben den gheheelen boem mits betalende aen sijn ghebuyre daer den boem geuallen sal sijn. die scade dye den boem hem gedaen heeft mettẽ vallen op sijn erue: want het en is niet voer meemde ghehouden. alsmen weet ende siet wyet toebehoert. sonderlinghe alser yemant is diet epschet ende mach bewisen sijn te wesen Ende mach den ghene daer den boem op gheuallen is clachte doen met rechte. dat binnẽ seuen daghẽ sijn erue sij gheruymt ende dat die scade hem weder ghegheuen sij die hem ghedaen is. bi taxacie van rechte. ende vanden ghenen die hẽ des kennen Eñ alsoe behoertet ghewesen te sijne. ende dat te doen weten aen sijn persone: oft aen sijn domicille: indient hijt heeft. eñ des ymet aenden iersten ende naesten ghebuyere vander sake contenciose Ende oft in. vij daghen niet ghedaen en worde: behoert dan ghedaen te sijne tot sinen costẽ. Eñ daer bi weder te hebben sijnen bome in dient hem belieuet Eñ en wil hijs ymet weder aennemen. het bliuet aen den here. Tẽ ware bi also datz also lange lage op dz erue vandẽ gebuere datz vã eene vã sinẽ tackẽ wortel genomen hadde in die aerde: wãt alsdan soudet behoerẽ den ghene die dz erue toebehoert dair op dat ret geuallen ware: eñ en soude den here daer ofnz hebbẽ die kẽnisse in daer saken

¶ Vanden scaden die enighe beesten moghen doen: ende wie dat daer af ghehouden is.

¶ Capittel .C. iiij.

Daer om dat naden rechte niemãt en mach sijn bescadicht noch geiniurieert bi wat manieren dat tet sij het en sij daer of gherecõpenseert. Hoe wel nochtãs dat die scade hẽ gedaẽ ware onwetens. of bi auentuere: of bij beeste die yemãt slaet: soe wil ic v thoenẽ in wat saken sulcke auentueren mogen vallen of comen: eñ hoe dat iusticie wil. dat daer inne voersien worde: dat welck die clercken hieten. si quadrupes pauperiem fecisse dicatur Hoe weet dat na bescreuen recht verboden is. dat ymant en hout in plecke beren. wilde swinẽ. stieren. leeuwen. hondẽ. hertten. schimmẽ: noch andere gelijcke beesten die niet gemeyn en sijn te wesen tusschen dat volc. wilt of tam. dan die grote heren vander plecken die eerwaerdich zijn. eñ die grote plecke eñ grote houẽ hebbẽ. eñ wient toebehoert ter cause van huer dignitept Eñ noch of si sulcke dierẽ houdẽ. so behorense die te houdẽ in stercke plecken. op datse niemant en misdoen. ende also zijn sij gehouden te doen

¶ Van te spelen tegens een beeste

¶ Eñ oft gebuerde dat yemant tegens een beeste speelde. eñ die toernich maect. of anders so na quame dz hi dair of ghequetset worde bi auentuerẽ. weet dat den ghequeesten daer of niet eyschẽ en mach met recht aenden here noch aẽ den beeste: ende die reden is. Want dye heere heeft gedaen dat hi sculdich is vãden beeste wel te binden: eñ is dair of vri want die beeste volcht sijn natuere. Eñ daer om die wijs is en behoert hem nz te voerderẽ noch bi sulke beestẽ comẽ

¶ Van een beeste die ghebroken heuet sijn woenstadt

¶ Item ende oft ghebuerde dat bi auentueren die beeste brake sijn woestadt of sijn bande: dat nz en ware bi sculde vanden here of bi gebreke vã stercke bewaernisse. eñ dat die beeste wech liep eñ ontquame sond wete vandẽ huysgesinne. ende yemant quetste. noch en soude den heere niet vbinden. oft d die beeste mede: want die waerdicheit vanden here is wel waerdich te houden sulckẽ beeste die welcke so onuersiens wech geloepen is. Eñ also gheringhe als die beeste is buten slote. si is weđ gekeert tot huer natuere ende vrihent Eñ en behoert nyemant toe. noch en is nyemants eyghen als hier voren wel ghesent is. Ende dair om behoertse een yeghelijc te scouwen. op datse niemãt en quetset. eñ daer naer en vallet gheen boete noch beteringhe in sulcker sake. biđ redene bouen gescreuen. want in sulcker sake mesdaet en heuet gheen recht Insti. li. ij. ru. de re. diui. pagrapho. fere autem bestie. et institu. li. iiij. ru. si. quadru. paupe. fecis. dica. pagrapho denicz si visus

¶ Van scapen rammen weerẽ ende andere beesten

¶ Item oft ghebuerde dz yemãt hadde scapen. weeren. verckens. rammen ossen koeyen paerden eselẽ oft andi dier ghelike. die gheordineert sijn tot elcken sijn werck ende substancie te doene ende te gheuen om den voetsel vanden menschen. ende datse soe rebel waren so dat bi huer rebellicheit ende vette natuere sij rebelleerden ende wt sloegen wter maten ende yemanden scade deden ofte quetsten. oft dattet waren groote beestẽ die ghewoenlic waren te biten oft wt te slaen of die haddẽ andere rebelle becom-

meringe Ende den heere onder wien des
ware daer gheen remedie en stelde tot-
ten minsten diligentie dede die te houdẽ
ende te bewaren bi bewaernis of stalla-
gie of anders. weet dat in dien si doen ie
mant scade bi sulke rebelle. den here wiẽ
se toebehoren. sal gehouden wesen te be-
teren die scade bider beeste alsoe gedaen
op dat den heere bekende den beeste sijn
te wesen die de scade gedaen hadde. Eñ
oft gebuerde dat die heere den beeste õt-
kende. Weet dat die beeste na opinie vã
den custumiers eñ gewoente locale. eñ
oec die bescreuen recht soude bliuẽ in hã
den vandẽ heere. om te beterẽ partie ge-
queest bi hem gedaen voer allen werc-
ken. Eñ die reste soude bliuen op die cõ-
fiscatie vanden heere

¶ Van te vermanen den heere vander
beeste. of die de beeste toebehoert

¶ Mer oft gebuerde dat den he
re vander beeste hadde vmaent geweest
biden rechte vand plecke. welc is recht
ordinarie van officie. hoe wel datter gee
partie en ware diet begheerde eñ thoen
de dat hi beesten heeft. die gewoenlijc zijn
te biten of wt te slaen: eñ soe rebelle dat-
tet perikel is aen den gebueren. voer hẽ
hier kinderen. ende huer beesten eñ dat
hijt soe bewaert dattet nyemant gheen
scade en doet of dat hi daer af niet en seit
weet dat alsdan of die beeste yemãt sca-
de dede. de heere vander beeste en soude
daer af gheen ontschult mogen doen hi
en ware gehouden in scade eñ interrest
totten wille vanden rechter na bescreuẽ
recht. dando proinora.

¶ Vanden beesten die te quetsen an-
der beesten.

¶ Item oft gebuerde dat beeste
die niet gewoenlijc en ware te bijten oft
wt te slaen. Eñ die beeste also ghequetst
sloech. bete. eñ doot sloege die beeste die
huer also quetste Weet dat die heere vã-
der beeste die also angeuochten wort is
en verbuerde om des wille dat also wel
tusschen den beesten als tusschẽ dẽ volc-
ke mach wesen twiste Eñ nochtans mo-
get ghi weten bi redene geordineert we-
der omme ter contrarie dat niemant en
mach andere scade doen: als voerscreuẽ
is: sonder weder te geuen: want die bee-
ste sonder enighe verdiente: in dien se sca
de doet: de here vand beeste is daer in ge-
houden. in dien dat hij die bekent sijn te
wesen. eñ des niet: bi ordinancie vã iusti
cie salt vercocht worden voer so veel alst
ghelden mach: want ten ierstẽ als voer-
screuen is. partie behoert te wesen gebe
tert: eñ dat surplus behoert te sijne tot cõ
fiscatie vanden here: welke sake die clerc
ken hieten dando pnora

¶ Van te spelen teghens den beeste
die wtslaet

¶ Ende tis te weten als hier bo
uen geseit is vandẽ beesten angeuochtẽ
also moech di weten ende verstaen van-
den ghene die quetste of sloege: of die see
re den beeste belaste. en waer niet ghe-
houden tot beteringhe: want wie alsoe
leyt enighe beesten biden weghe: eñ is
veruaert eñ niet geaccustumiert. eñ die
dien veruaerde eñ belaste onbehoerlijc:
eñ die beeste doet als een beeste dye niet
en weet. want se doet met redene gheen
redene en is inden beeste: eñ den mẽsche
die reden heeft behoert se te leyen ende te
regieren redelic: wãt meer behoertet ge-
epscht te wesen dẽ persone dan dẽ beeste.

¶ Van eenen man scade doende een
ander

¶ Oft ghebuerde dat yemant

dede scade een and'' man onwetens Daer om en ist niet den ghene die des doet en is ghehouden beteringe te doen vandē scade alleen eñ vander iniurie niet. ghelijc of ick laet maken eenen put om daer wt te hebbē clei eñ ander nootlike sakē. eñ daer in valt die beeste van mijn ghebuere so datse doot valt. of anders wort ghescent. Weet dat ick ghehouden ben te beteren die waerde vāden doden beest te mer die dode beest soude mi toe behoren mids betalende die waerde daer of. ten prijse dat si waerdich was alse leuendich was Ende also v''stațet van andere ghelijcke saken

Te segghen iniurie op een ander

Item ende of yemant dede of seide iniurie tegēs een andere onbehoerlic of enighe sake te seggen Weet dat hy des sculdich is te beteren bijden discreci vanden gherechte mer op dz die iniurie niet en si openbaer bij andere betuycht openbaerlic. gelijc als so wie seit iniurie teghens andere voer rechte seggende dz die gerepuțeert ware van valsche trouwe of t anderen tijden begrepen eñ ghecorrigeert geweest hadde van diefren of dat hi ware bastaert ꝛc. Weet dat daer ō den ghene diet seide nz verbuerē en soude na dattet ware openbaer sake eñ warachtich dienende totter sake ghelijc als hier voren is ghetoent inden declinatoire dilatoire of andere exceptie indē rubrike ghetekent bijden ghetale van xxxu Mer so wie buten sake ende sonder redene dat dede daer valt beteringhe toe na die faculteit qualiteit eñ quantiteit Doe moechdi weten dat wel sijn iniurie daer geen beteringhe en behoert hoe wel dat yet ware in verwijte of anders gelijc als soe wie dat noemen soud e een man lasa rus diet inder waerheit ware ende dē gene die also genoemt ware dat weder riepe voir recht als vā iniurie weet dz dair om geen boete of v''boerte wesen en soude. want het is een sake die aengaet die ghemeen weluare. Want een yeghelic mach dat scuwen ende openbaren bij redene gheordineert eñ ghescreuen Eñ also moecht ghijt verstaen vā ander sakē die ghehaet sijn eñ teghens dye gemeē weluare. ghelijc als of yemant wiste eē mensche ongheloruich of hereses of dz hi ware conspiratoer vanden ghelooue alle sijn si ghehouden te accuseren naden bibele

Vanden beeste enen man doot te slaē

Item den bibele wilt dat of eenighe beeste slaet man of wijf soe dat die persone daer of afliuich wort dat die beeste si ghedestrueert eñ ghesslagen eñ dat men dat vleisch niet eten en sal eñ dat hi vry si die de beeste toe behoerde ten si bij also dat die beeste gewoenlic waer te bijten te slaen eñ anders ꝛc. Ende oft alsoe waer men behoert te ghebieden dē ghene die den beeste toe behoert dat hi hout sijn beeste ghesloten so dattet niemande en mach misdoen Eñ of daer na die beeste yemant misdede ghelijc als voerscreuen is si behoert ghecondemneert te sine in executie ende den ghene diet toe behoerdē diet also ghebodē ware. eñ dat niet ghedaen en hadde behoert oec ghecondemneert te wesen totter doot. Mer so veel re me die dair wel is dz sijn lijf staet totten wille vanden here die ouerste vā den lande

Van beeste die een eyghen doot

Ende oft ghebuerde dat eenighe beeste doot sloeghe een eyghen van enighen heere den ghene die den beeste

roe behoerde. behoert den here wien dē
eyghen is te geuen dertich siluerē pen
ninghen eñ dese beteringhe om des wil
le datter dertich ghessachten quamē vā
caym noes sone die welke noe vermale
dide eñ eygheden Eñ die beeste behoert
ghedoot te sine als voerscreuen is in de
se seluē rubrike

¶ Vander castume van piccardien hoe dat die heren mogen ondersoecken van den misdaden sonder teghenwoerdichz van partye Capittel C. iiij.

Noch moechdi weten dz in
piccardien eñ sonderlinghe indē
castelerie van rijssele van donay eñ van
orchyes van cysoing vā tournesis vā
mortaigne eñ oec vanden aencleuinghe
der seluer. is een castume van te ondsoec
ken die waerheit van enigen misdaden
het si criminele of ciuile bi officie van iu
sticie eñ dat als die waerheit geuonden
is ghesproken is eñ gheuallen actie aen
den here Te doen vuolch ende eysche te
gens den delinquant of misdader eñ dē
gheuangen te houden ghētic als inder
waerheit te kennen ghegeuē is behoert
gedaen te sijne bij deser manierē. Weet
dat alsoe geringhe als een faite crimine
le of delict is gheboert in die heerlicheyt
van sommighen rechteren eñ die misda
ders niet gheuanghen en worden in pe
ghenwoerdicheit vander misdaet daer
gheen partye en is geformeert dye hem
beclagē wil noch maken partye in recht
Den here en sal daer om niet laten te v
uolgen den misdader. mer sal vermanē
sinen mannen om recht te seggen ende
sal clachte doen hoe dat sulke mesdaet is
gedaen in sijn bedrijue eñ bij dese R. nae
ghemene mare Waer om. om te hebbē
kennisse ende die waerheit te gheraken
opten misdaders eñ om wel te waren van-
der iusticie sal hi sijn clachte doen te heb-
ben vanden voerscreuē mesdader ende
mesdaders. die waerheit ghehoudē ter
plecke daer den misdaet gedaen sal ghe-
weest hebben ten naestē dat men sal mo
ghen eñ behoert met redene te doen. op
dat correxie met rechte daer of mach ge-
schien sulcke als toter sake behoeren sal.
Eñ om dat te ghecrijghen behoert hi si
ne mannen te vermanen Die mannen
behoren te segghen tot v̄maninghe vā-
den here. Here gehoert uwe beclachten
bijden welcken ghi ons hebt vermaent
recht te segghen Wij segghen v dat op-
ten voerscreuen faite ghi doet opten son
nendach naestcomende of op and̄ apos
tel dach nūcieren eñ kondighen ind̄ kerc
ken vand̄ prochie daer den faite ghesciet
is daer ghi beclacht of ghedaen hebt ter
hoechmissen tijt dat alle inwonende vā
der heerlicheit v toe behorende inder sel
uer prochie sijn ten derden dage daer an
of ten daghe die ghi daer op beteikenen
sult in seker plecke die ghi hem ludē sult
doen verclaren te kondighen ten naestē
vander plecke daer die mesdaet geschiet
is als dat moghelick is eñ tot sulker vre
ꝛc. om daer op te tughen warachtighe
gheтughen op die faite vā uwer beclach
te ende ten daghen daer an volghende.
indien dat niet gheschien en mach op ee
nen dach die ghi hem beteikenen sult en
de dat niemant man of wijf daer in ghe
breckelic en si op die boeten van tzestich
scellinghen Ende dat behoert alsoe ghe
condicht te wesen inder sake bi twee mā
nen ende een sergent van rechte die hoer
broeders ende medegesellen daer of mo
ghen doen relacie indient noot si Itē dē
dach d̄ waerhede ghecomē den here ver

geselscapt met die mānen vandē recht
ten minstē. ende die sergent behoert ter
plecke te comen om die waerheit te hou
den Eñ die inwonende gecomen wesen
de ten daghe eñ ter plecke hem luden ge
assigneert Den here behoert hem luden
alle. het si man of wijf doen heffen hoer
handen ten heilighen eñ sweeren dat si
deposeren eñ seggen sullen so verre als
sijt weten van tgheent dat die mannen
vanden rechte die daer sijn. hem luden
vragen sullen om te ondsoeken die waer
heit van sulker faite gheboert tegens de
se N. eñ dese N. Eñ dat ghedaen beho-
ren die mannen int heimelic te ondsoec-
ken die waerheit anden ghetugen deen
voer dander nae eñ alle doen bescriuen
haer depositie nae dat si wesen sullē be-
sworen Eñ die waerhede gedaen eñ vol
daen Die mannen behoren te vraghen
teghens den heere of hi meer tugen wil
doē horen of helpen int faite vand waer
heit. Den here indient hem goet dunct
mach segghen dattet hem wel genoecht
Eñ dat gedaen die mannen behoren te
sluten eñ te segelen die waerheit met ha
re zeghelen. eñ dat ouerbringen te houe
sen dinghedaghe of andere. indient den
here belieuet Eñ ten versoeke vandē he
re behoert te sijn gheexposeert die waer-
hede gelesen eñ gheseit anden heere alle
die faite op dat hi weten mach wat hi te
doen heeft vangen of vdachuaerdē nae
dat die sake begheert

Vanden onleden die de vdechuaerde
tot die waerhede hebben moghen

Item dat deghene die verdach
uaert sijn mogen hebben drie onledē. of
drie deffaulten Eñ ten vierden indien si
niet en comen den here neemt vierde de
faulte bij crachte welke voerscreuen de-
faulten hi heeft sinen eysch geraect.

Item eñ of den ghedaechden coemt den
eysch behoert hem ghedaen te wesen in
rechte eñ daer op heeft sijn vweeren En-
de behoert te hebben die getuge vandē
tugen int ouerlupt eñ int langhe ghele-
sen woerden na woerden. sond te horen
die name vanden tughen die ind waer-
heit ghetuycht hebben indient ware in
cas ciuile dan vanden genen die hē aen
gaen of profitelike sijn. Ende of die sake
ware crimmele. alsdan behoert hij se te
hebben bi name eñ toename eñ hoer tu
ghen mede want int lesen vanden getu
gen men niet en behoert te noemen den
ghetugen bi name. mer als een man of
een wijf van sulker oudt seide eñ gheu-
ghede bij sinen eede daer op vsocht etc.
Eñ daer nae so behoert men te lesen die
ghetugenissen int lange Eñ dan dat al
le ghedaen. men behoert hem te gheuē
name eñ toename in ghescrifte. Om dz
te wedstaen of wederseggen indien hi
des doen wilt Eñ also isser gewijst indē
sale van rijssele eñ elders daer mē vseert
van waerhede. bij soe veel reisen datter
gheen twijfel en is ter contrarie etc.

Vanden vrien waerheden gehoudē
om specialike saken Cap. C. v.

Weet dat van allen sakē ge
schietin die heerlicheit van eē ho
ghe iusticier den here mach daer of hou
den eñ doen een waerhede. het si in cas
ciuile of criminele eñ telken dat die sake
gheboert. Voert int generael moet hi
weeten. dat hoe wel datter geen sake en
si speciale So mach eñ behoert die here
eens des iaers houden die waerhede in
sijn heerlicheit die men hiet vrie waerhe
de dwelc vaet alle sakē ciuile of crimine-
lē die binnens iaers mogen gheuallen
eñ gheboert sijn in sijn heerlicheit eñ bi
die vrie waerhede mach daer of doen ac

tie eñ veruolghe van officie sonð te heb
ben partye ghefoimeert noch geuangẽ
in tegẽwoerdicheit vand̃ misdaet. Mer
daer op moet hoi weten dat den here die
geen hoghe iusticie en heeft mz en mach
houden die vrie waerhede noch andere
waerhede dan om te geraken dye boetẽ
van lx. scel. eñ daer beneden. Eñ of den
hoghe iusticier hout vrie waerhede in si
nen bedriue. eñ bi die selue vrie waerhe-
de hi gheraect of beuint enighe inwonẽ
de vanden lagen iusticier of vandẽ mid-
dele eñ daer bi hẽ betreet tot sijn ghedin-
ghe. Weet dat den middele iusticier be-
hoert te hebben dat renuoy eñ kennisse
van sinen ondersaten. indien dye boete
groot si eñ bedraghet lx. scel. of daer be-
neden mids wedergheuende anden ho-
gen iusticier den costen vanden waerhe
de ghehouden inder heerlichede vandẽ
middelen iusticier so verre als tot portie
eñ aendeel mach eñ behoert te behoren
Eñ alsoe wortet gewesen te rijssele eñ te
mare in tournesis om die middele iusti-
ciers diemen inden lande hiet borchgra
uen so menichwerf ien dat sonder gheta
le blikelic is.

¶ Hoe dat bi die castume van rijsele ꝛc.
den heere ypemant en mach vervoeuen
noch besetten voer criminele saken dan
om drie manieren. Ca. C. vi

WEet dat bi die castume vã
rijssele van douay. van orchiers
van tournesis van mortaigne opt scelt.
van sinte amant. eñ vanden toebehorẽ
der seluer den here en mach niemãt doẽ
vangen om cas criminele: dan om drie
manierẽ of bi die een daer of dats te we-
ten bi sake van tegẽwoerdigen mesdaet
bij waerhede ghehouden bij mannẽ vã
rechte op die sake of bi partyen die hem
in rechte partye maken opter saken te-
ghens sijn partye. Eñ bi een vã desen iij.
saken mach den heere doen vangen den
misdader telcken datter ghebort. Ende
daer op doen recht eñ vonnisse op tgeet
datter geuonden wort.

¶ Hoe den gene die om criminele sakẽ
geuangen is in die voerscreuen plecken
anders dan voerseit is hem mach reini-
ghen of ontsculdighen van crime mz hẽ
seuenden ten minsten Ca. C. vij.

ENde of yemant anders ge
uanghen ware bi enighen heere
meer om sake van crime dan in yeghen
woerdicheit vander mesdaet of bi waer
hede daer op gehouden of bi partye ghe
formeert Weet dat den geuangen bijdẽ
castume van rijssele. van douay van or
chiers van tournesis vã mortaenge vã
sinte amant. eñ vanden toebehoren der
seluer mach hẽ of trecken bijder manie-
re hier na volghende Dats te weetẽ eer
hi in rechte antwoert in kẽnen of ontkẽ-
nen Hi mach segghen Heer ic ben in lã
ghe van castumier: eñ inden houe daer
men of vseert so beghere ic aen v. dz ghi
mi recht doet nader vsancie eñ castume
van desen houe dats te weeten dat ic we
ten mach wie hem partye teghens mij
maect tot welke begheerte ghi mi hebt
moghen doen vanghen Hoe make ick
daer of clachte in rechte. eñ ic segghe dat
ghi mi dat segghen eñ behoert te tonen
Eñ daer of begheer ic recht bij protesta-
cie voert te gaen als nae redene behoren
sal Die mannen behoren te seggen rech
telike bij vermaninghe vanden rechter
datmen hem behoert te tonen sine par-
tye indien hi eenighe heeft anders dẽ he
re eñ des niet. Ende dat hi anders geen
partye en heeft dan den here. allsdan be-
hoert noch te segghen den gheuangen.
Here nae dat ic anders gheen partye en

hebbe dan v. ic bidde v dz ghi mi segget
of bij waerhede ghehouden op mi ghe-
daen rechtelic ghi mi gheuangen eñ ge
weest hebt eñ ic make daer of clachte rech
telike segghende dat icket behoer te heb
ben op recht Die mãnen behoren te seg
gen tot v̄ maninghe als bouen. Dat of
den here hem gheuangē heuet bi waer-
hede ghehouden op hem. dat hi dat sept
ende tonet inden rechte indien hi dat he
uet ghelijckerwijs als voerscreuē is Eñ
des niet. den gheuanghen mach beghe
ren segghende also Heer nae dat ghi mi
gheuanghen hebt. eñ mi wilt v̄uolgen
criminelic alst blijct dat ghi mi niet ghe-
uanghen en hebt in teghenwoerdicheit
des mesdaets noch ic en hebbe gheen p-
pre ghefourneert tegēs mi noch bi waer
hede ghehouden teghens mi Ic segghe
dat ic reeder ben van mi te reinighen en
te purgeren vander saeck die ghi mi op
segghet als onsculdich als ic ben dā ghi
sijt mi te belasten die gheen redene daer
of en hebt die v daer toe porren mach bi
der castume vander plecke eñ specialick
van desen houe. Eñ ick presenteer mi te
purgeren eñ te reinigen vander sake mi
aengheseit met mi seuende ten minsten
nae dat ict bi usancie eñ castume vā desē
houe mach eñ behoer te doen eñ dat cas-
tumelic eñ gewoenlic is te doen So seg
ghe ick dat ghi tot deser purge bijder sel
uer purge mi sculdich sijt te ontfanghen
Eñ ghi siet hier tegenwoerdich tughen
al bereit na mi te sweeren mannē waer
dich van gheloue sonen eñ dochterē der
heiligher kercken. Eñ daer of make ick
clachte in rechte op dat ic daer ontfangē
worde Weet dat niet tegenstaende eeni
ghen redenen die den here weete daer te
ghens te seggen den geuangen beh oert
ontfanghen te wordē tot deser purge bij

der castumen bouen ghescreuē ten waer
bij also dat den gheuangen verbonden
waer bij bekennen of ontkennen. of bij
dien dat hi hem bedragē ware an enqui
sicie of in waerhede ghehoudē of te hou-
den wāt alsdan en soude niet mogen co-
men tot sulke purgacie. ende anders en
machmen hem niet benemen die voer-
screuen purgacie.

¶ Van peine den leenman v̄bueert die si
nen here slaet of den here sijn vassal

Capittel C. viij.

Daer spruyt noch een ander
maniere van actie. daermen of maken
mach grote questie in waerlike houen.
Het si den here teghens sinen ondersate
of den ondersate tegens sinen here dats
so wanneer den here set sijn hant op sijn
vassalle of op sijn leenman. of den leen-
man op sinen here bi maniere van grā-
scap So moechdi daer of weten. dat oft
gheboert dat een man van leen stelt sijn
hant op sinen here bi toernicheit. Weet
dat dē ghene die des doet behoert te ver-
liesen sijn leen eñ mach den here daer of
clachte doen voer sijn ouerste

¶ In oerloghe te gaen teghens sinen
here

¶ Item of den ondersate ghinc
in oerloghe teghens sinen here metten
ghene daer hi niet aen en houdet. of dat
hi hem opset in wapene teghens sinen
here Weet dat desghelijcs dair of spruyt
die actie voerscreuen Item of een perso-
ne hoerde roepen sinen here daer dē he-
re niet teghenwoerdich en ware na opi-
nie van sommighe soudemen van hem
doen ghelijc als voerscreuen is. indiē dz
den ondersate hem niet en v̄weerde en-
de presenteerde daer voer te vechten in-
dien t van node ware

¶ Van niet te bescutten sinen here

¶ Itē of dē edel man is ter plec ke daer hi mach sinen here bescuddē vā sinen vianden daer hi of geuangen wa- re eñ hi des nz en dede of sette arbeit des te doin na sijn v̄mogen weet dat daer of spruyt actie te verliesen sijn roerēde goe- den of huysraet tot profite van sinē here

¶ Te hebben valsche maten

¶ Item desghelycs of hi set val sche maten in sijns heren heerlicheit. of dat hi sinen here ontseit. of dat hi vischt in sinen beduue of dz hi steelt sijn coninē in sijn waranden Eñ na opinie vā som mighe van alle dese saken is men inden wille vanden here als voerseit is

¶ Vā een simpel man sinen here te slaē

¶ Item of dē simpele man sloe- ghe sinen here wt toerne ten waer dz dē here hem eerst gheslaghen hadde. weet dat daer of spruyt actie die hant te verlie sen totten wille vanden here Eñ of hi nz geuangen en ware hi behoert gebannē te sijn tot eewigen daghen van die heer licheit des heren op sijn hant bi sulke re- denen.

¶ Van een here te slaen sijn leenman

¶ Ghi moecht weten dat oft ge boert dat den here slaet sijn vassal of leē- man in toerne. weet dat den here v̄liest sijn anhouden dz den vassale of leenmā van hem houdēde was eñ keert aen dē ouersten here Eñ is tot eewigen dagen den vassal of leenman exempt eñ of ghe togen van dien here eñ vā sijnre iusticie eñ blijft den leen eñ leenman tot eewigē dagen aen sijn ouerste here so lange als hi leuet Eñ daer spruyt actie teghens dē ouersten here van lx. pont daer om dz hi edel is eñ dese sake is openbaer sonđ twi fel in allen houen Eñ also wouet gewe- sen inder salen tot rijssele om den graue van vlaenderen tegens robbert masse- lier eñ sijn wijf die hoer hant gheset had den op hoeren here daer si of verloren dat leen dat si hilden van hoeren here. Eñ in sommighe saken heb ic sien wijsen. eñ in sommighe houen bi soe vele exempe len dat sonder ghetale is

¶ Vanden ghenen die haer seluen ver- doen eñ doden Capittel C.ix.

Vel isset waer datter noch acti spruyt bi sake vā doot slagers die enighe doen in haer seluē bij manier van wanhope Des wil ic v tonen dat die bescreuen recht seit eñ ghi sult weten dat bi twee manieren hem moghen man of wijf dooden Die eerste is bi sierte eñ rase rie of bi enighe sulke subtile wegen ge- lijc als om den vlies van sinen wiue vā sinen kinderen of van sinen goeden die hem haestelic op coemt Eñ weet dat bij dese twee manieren so wie valt in wāho pe hoe wel dz hi lijf v̄liest. hi en behoert niet te v̄liesen sijn goeden noch dē licha- me en behoert niet ghekeert te sijn ter ex ecucie van crime ghelijc als ghehangē te sijn noch gheset tot openbaer gerech- te want den lichame en heeft iegens iu- sticie niet mesdaen meer aen hem seluen. Eñ hoe wel dat in sulke sake nae dat yē- mant geuonden waer doot. hi en mach noch en behoert ghegeuen te wesen son der den weete eñ consent vāden here. eñ alle sine goeden behoeren gheset te sinē handen vanden heere om te weeten die waerheit vanđ sake waer om dat hi pro perlic sijn lijf verloren heeft nochtās die waerheit ghe weten eñ bekent bij dē ma- nieren hier bouen ghescreuen hoe hi ge storuen is eñ noch bi consente vandē he- re den lichame mach eñ behoert begra-

nē te wesen bij rade der heiligher kerckē. Ende daer en is anders gheen confiscacie vā goeden om den here. die en mogē wel comen eñ eruen aen den rechten erfname Ende dat na bescreuen rechte C. li. ix. xu. de bonis eor. qui mor. sibi conscive. l. eorum demū bona. Et l. eorū qui in reatu

Te vermoeden op enighen personen van sulker sake

Mer ofte ghboerde dat yemāt ware vermaert of gheuanghen of ghewoeghet om enighe saken. daer hi om in weese ware te verliesen lijf eñ goet. of ware ghediffameert sonder mogelic niemermeer dat te verhalen Eñ hanghen de die sake hi hem verkeerde in wanhope eñ hem verdede bi wat weghe of manieren dattet ware weet dat na bescreuē rechte hi behoert alsdan ghemoert te sijn eñ volbrecht tot iusticie. eñ dē lichaem hoe wel dat hi doot ware bringhen eñ leuerē tot sulken exemple gelijc als of hi leuende ware verwonnen eñ besculdicht van der sake Eñ die goedē vboert aen dē here. gelijc als of hi met recht gecorrigeert gheweest hadde in sijn leuende liue Eñ die reden is dat bi sijn wanhope is hem bekent eñ besculdicht vander sake Ende sommighe willen segghen dat hoe wel dat bescreuen recht niet en executeert dē lichame vanden persone die hem bi wā hope verdoet noch daer en set geen confiscacie van goeden. aenghesien dat die wanhope niet en is in perikele van sijn lijf te verliesen of eere van misdaet tāderen tijden eñ dat hi daer of niet en is ghewoeghet ghelijc als voerscreuen is. nietegenstaende tgheent dat daer of seit dit bescreuen recht. Die waerlike rechters nae dat si vinden dat yemant hem selt ende brenghet ter doot in forme e vā wanhope bi wat wege of sake datt si. si houden datse vallen in execucie van crisme. eñ doen die setten tot execucie. Om des willen dat hi hem seluen gemoert heeft ende dootslach gedaen van sijns selfs lichame eñ nemen confiscacie van goedē so verre eñ so veel als hi hadde doen ende verboeren moghen in sijn leuende liue bi andere doot te slaē. bi moert te doē of ghedaen te hebben. Ende also wortet gheraden an den prouoest ende gheswo ren vā doernick om een wijf die in hoer vangheniſſe was om diefte. die welcke haer verdede bi wanhope Hoe wort geraden. dat nae dat si dootslach ghedaen hadde datse behoerde verbrant te wesen Ende alsoe wortet ghedaen bijden rade van parijs.

Van wanhope ghedaen in waerlike houen.

Item weet dat bijden rechte ende vsancie vā waerlike houen is dair of ghedaen ende gheuseert meer eñ sterpeliker. want nae dat den mensche hem verdoet bi wanhope Die waerlike rechters wijsen alle verboert te hebbē tegēs den here eñ leyden den lichaem aen den gherechte als verwonnen ende verwesen

Die maniere van wanhope

Item weet dat na den wijsen die manier van wanhopē is dese Dat so wie bi x. dagen daer of seer siech eñ ge quelt heeft geweest eñ hi wel ghesein he net berecht te sijn van sijn sacramēt hoe wel dattet hem gheboden is gheweest. eñ steruen in sulker maneren mer daer

men en verkiesen hoer kinderen niet hoer succeessie. noch den lichame en woet niet gherecht nae bescreuen rechte. Wãt het en is niet dan bi rasserie accidẽtale bi siecte die daer is. Item noch isser een ander wanhope van rasarie die nz en woet vol brocht mer die wille is daer of begonnẽ. eñ niet volbrocht daer hẽ leet toe is Gelijc oft gheboerde dat yemant wille had de hem te verdoen eñ te doden eñ nochtans die saite en soude nz volbrocht worden of dat hi bestede eẽ ander te slaen en de dattet hem na leet ware. Weet dz hoe wel dattet quame totter kennisse vã iusticie eñ kende dat aen ghenomen hebbẽ te doen nochtans dat hem dat berouwe de indien de crime niet gheboert en ware. Hi en soude niet sculdich sijn te dragẽ peine capitale mer waer te corrigeeren ciuilic eñ grieflic. ff. de pe. l. cogitationes ar. cõtra C. de epis. et cle. l. si quis nõ dicam rapere. ubi vide in glo. Eñ oft ware in wille van hem seluẽ te verdoen ende niet volbrocht mer hem berouwede Weet dat dat valt in biechte ende berou van gheestelike raet eñ in ghelike penitencie

Van dootslaghers Capittel C.x.

Nae dat voerscreuen is. ende dat ick v ghetoent hebbe die maniere van hem te verdoen eñ die van hem seluen dootslaghers sijn So wil ic v tonen de ghene die dootslahers sijn van andere So weet dat na bescreuen recht Soe wie een andere dootslaet daer spruyt wt actie crimnele so wel bi officie als bi partye gheiniurieert Ten si dat den hantdadighe hebben mach voer hem exceptie eñ recht van sijn lijf te vweren. Dat die clercken hetẽ Vi vim repellere of bi cãp van bataelie of bi sake van auonture tot onscult dienende Of om den sinen te bewaren of te bescutten vanden dieuen eñ principalic bi nachte Soe wil ic v tonen tgheent dat tot elcke sake voerscreuẽ toe behoert So weet dat van god ghebodẽ is dat so wie een man metten swaerde v slaet metten swaerde sal hi vslegen worden het is te vstaen bi iusticie. Wãt god noch iusticie en begherẽ noch en epischẽ gheen wrake Eñ oec die bescreuen recht vanden ytalianen dat soe wie dootslach doet hi behoert te steruen bi iusticie C. li. ix. ru. de siccarijs l. is qui cũ telo. Noch en is gheen execucie waerdich ten is bijeen vanden weghen bouen ghescreuẽ. Dat is dattet si op sijn lijf te verwerẽ ghelijc te sijn besprongen eñ aenghevochten van yemant so datmẽ niet en mach ontgaen sonder perikele vãder doot. ende in hem te verweren wijslic Het gheboerde datmen quetste den aenuechter of aenuechters daer hi of si of storuẽ Die bescreuen recht wil dat van deser occasie den verwerer si vry ende quijt van al peine criminele of ciuilẽ. Ende dit hietmen properlic lijf verweren eñ en is nz waerdich dat die sommighe segghen datmẽ mach eñ is sculdich after te tredẽ ic. voert eñ tonen ende segghen dattet es op sijn lijf te verweren ꝛc. wãt hoe wel dat hijt segghen eñ tonen mach. wel mach hijt doen mer daer en is geen belanghe an. Nochtans in hem wijselic te verweren vanden aenuechters het is bijden voerscreuen recht verstaen Vi vim. C. li. ix. ru. de siccarijs l. is qui aggressorem vel quemcumq̃ alium

Op campe van bataelie

¶ Item aen een dootslagher is solucie wanneer datet is in campe van bataelie ghewesen van here die des doē eñ wijsen mach eñ die met vonnisse vā recht is ghesept om die sake tusschē den partyen tot sekeren dage eñ tot sekeren tijt ghelijc als ic u hier bouen ghetoent hebbe inder rubrike vanden campe vā bataelie de welke gheteikent is bijdē getale van li. want alsdan ō den dootslach en valt gheen peine mer den winner heuet sijn costen eñ den verwonnen is geexecuteert capitale

¶ Van dootslach bi ongheualle.

¶ Item in cas van auonture of ongheualle en valt in dootslach gheen peyne ghelijck als of ic dede of houwen eñ nederwerpen eenen boem eñ int vallen den boem viel op yemant. alst nz en ware in ghemene weghen. eñ die man doot viel weet dat daer of den ghene die den boem of ghehouwen hadde en viel in ghene peine van rechte. Eñ oft ware in ghemene wegen eñ den afhouder vā den boem daer gheset hadde een teiken of dat hi seide ouerlupt wacht wacht dē boem valt Eñ dattet ghebeurde dat niet tegenstaende dē teykē geset ouer dwers of den roep die dē afhouder dede viel op yemant. weet dat den afhouder daer of behoert vri te wesen van peine criminele eñ ciuile Eñ alsoe moechdi wetē ende verstaen wanneer yemant doet werckē op sinen huyse. eñ hi daer teyken ghesetleuet datter niemant en lijde onder den huyse of onder dz werck Eñ oft geboert datter yemant lijdet eñ daer yet op hem vallet eñ dat hi daer of steruet Weet dat dat werck noch den meester vandē huyse en soude daer of gheen peine draghen criminele noch ciuile. ff. ad l. acquil. l. si putator ꝛ in fine .eo. ti. pagra. ite si puta tor

¶ Dootslagher van dieuen

¶ Item so en soude oec mede eenighe die vinden soudē. dat mē den sinē diefliike steelde bi nachte Eñ om dz te bescutten des doende hi dē dief dootsloege daer om so en soude hi niet draghen peine criminele noch ciuile mer anders souder wesen. indient bi daghe ghescyede. want alsdan en mach hijs niet noch en behoerten te slaen. mer hi behoert hē te vanghen eñ te brengen aenden rechter C. li. ix. tu. de sicarijs .l. si ut proponis Jui. glo.

¶ Dootslach op fornicatio

¶ Item soe en soude oeck mede den ghene die welcke een andere vindē soude ghelegghen bij sinen wiue of bi zijre dochter. want alsdan bijdē werne die hi heeft eñ mach hebben mach dootslaē haestelic terstont eñ sonder toeuē dē ghenen dien hi allso vinden soude. eñ sonder te dragen criminele noch ciuile peine. ff. ad .l. iul. de adult. l. marito. et C. eo ti. l. gracchus

¶ Vanden dootslagher bij geboden vā rechte.

¶ Item so en soude mede eē die bijden ghebode des rechters hebbende daer of macht. ghebieden soude sijn sergenten ende ander vanden ondersaten dat den ghebannen uten lande om cryme de welke hem vorderde weder te comen inden lande in versmadenisse des rechters. ende daer om ghebodē waer die te vanghen leuende of doot. indien hi niet obedieren en woude . Want in sulcker sake de ghene die des doen en

behoren te dragen peine noch boete cri-
minele noch ciuile ℭ. li. ix. ad iuliā de vi
publi. l. qm̄ multa facinora ℭ. miles cū
seq. xxiii. q. v.

ℭ Dootslagher op een bastaert.

ℭ So wie doot slaet eē bastaert die paps behoert daer of ghedaen te we-
sen anden here souuerayn of ouerste na sommighe castumen. Eñ sonderlinge na
castume vā henegouwe en behoert dye paps niet gemaect te wesen dan anden
graue van henegouwen noch geen ma-
ghen si sijn van vad̄ of vā moed̄ en mo-
ghen daer aen roeren Eñ die paps ghe-
daen aenden graue niemāt en mach hē
daer nae nimmermeer roeren op thoeft te
v̄liesen. eñ den graue sal den hantdadi-
ghen daer of paps gheuen indien hem
belieft niet teghenstaende die vrienden
of magen met soe veel hebben die vrien-
den si sijn van vader of moeder. dat of si
dat v̄volgen willen, wel so moghen sijt
doen bijder voerscreuen castume. Mer
indien den graue hem dz eerst en roerde
die vrienden en souden hē niet moghen
roeren of porrē ten waer op thoeft noch
den here en mach hem luden dz bedwi-
ghen te v̄volghen ten si dattet hē luden
belieft aen te ghesien dat si hem daer of dz
roeren en willen Eñ wort dese castume
sulc geapprobeert inde voerscreuē graef-
scap bijden bastaert vāden coninc die ū
slagen wort bi iacquemart foumēt. int
iaer. m. ccc. eñ lxxv. op onser vrouwen
dach te lichtmisse. Item eñ hoe wel dat
in vrancrijck aenden coninc behoert die
paps vāden bastaert nochtans behoert
hi mede gedaen te sine anden vrienden
vander moed̄s sijde om die interest vā
horen maghen Want warachtighe sa-
ke is vander moed̄ in vrancrijcke meer
dan aen den coninc Eñ alsoe ist mede in
der graeflicheit van vlaenderen want nie-
mant en is bastaert vā sijnre moed̄ met
in vrancrijcke dz dan anden coninc

ℭ Van vrouwe crachters ℭā. ℭ. xi.

Die rechten verbieden op peine capitale te scaecken enighe
vrouwe van wat state dat si is si sij geest-
telic of waerlic Eñ dat alle de ghene die
des doen sullen draghen sullen peine ca-
pitale niet allene die misdaders mer oec
alle de ghene die des doen hem ludē ge-
uen hulpe eñ bijstant Eñ dz si noch niet
die peyne capitale v̄liesen alle hoer goe-
den Noch willen die rechten dat niet al-
lene die scakers eñ complices mer oec al-
le de ghene die daer toe behulpich ghe-
weest hadden. radelic consenterēde ont-
fanghende eñ administrerende.

Item noch willen die rechtē dat alle sul-
ke draghen die voerscreuen peine. Het
si nochtans dat die scakinghe ghedaen
si bijden dancke vander vrouwē na dat
tet niet en ware vanden consente vandē
vrienden waer mede eñ waer bij si hoer
behoert te beraden om te huwelikē Eñ
die redene is daer ō datter gheen te swa-
re peine en mach ghescien noch ghesett
worden in sulke saken nāden rechtē wāt
waert datter dz wel ontsien en ware. dz
wijf nimmermeer van hoer seluen son-
der rade vā horen vriendē en soude hoer
vorderen dat te doen. eñ daer om is dat
recht daer op so scerp.

ℭ Van te consenteren eñ te ghehengen
scakinghe bijden vrienden.

ℭ Item eñ oft gheboerde dz die vriēden vander vrouwē na wiens raet
si haer behoert te beraden eñ te huweli-
ken consenterende sulke scakinghe of dz
si vander ontscakinge eñ den veruolge
eñ diligencie te veruolgen alle die reme

die si daer of soude moghen doen bi iustitie Weet dat naden recht si behoren ge corrigeert te wesen als ghehengers vā der sake Eñ indien t ware eygen man of wijf. si behoerden ghecorrigeert te sine metten vuere C. li. ix. ru. rap. virginū. l. raptores v̄ginum

Van ionghe maechden in bewaernisse van voechden

Item of een ionghe maget is in bewaernisse van voechden eñ dat ge boert dat die voechden of eenich van hē die ontscakē of bi haer slapē dat die waerlike hieten ontscakinghe. Weet dat nae bescreuen recht si behoren te dragen dye peine bouen ghescreuen Eñ na dē sommigen om den blijscape si behoren te v̄liesen alle hoer goeden eñ wesen gebannen eñ veriaghet wt den lande tot eewighen dagen op haer lijf. indien si yegēs hoer banninghe weder quamen. want alsdan souden si dubbelen broecken die een voer den misdaet. eñ die andere om ouer te treden die gheboden vandē rechte dat welc is seer quaet eñ verdoemelic. teghens den rechte C. li. ix. rubri. si quis eam cur? tutor. ⁊ lege si tutor pupillam.

Van bewaernisse van iongē maechden.

Item na die castume locale oft ghebeort dat enighe edele man of andere van state in bewaernisse hebben enighe maechden die hem beuolen sijn bij eenighen here of vrienden eñ hi die ontscaect of gehenghet te ontscaken of dz hi bi hoer slaept eñ vleischelic bekēt Weet dz hi behoert te v̄liesen sijn leen. eñ indiē hi gheen leen en heeft te verliesen vā zijn goet naden wille vanden here nae ghe-leghenheit vander sake. waert bi wille eñ consente vander vrouwē als si selue

bekennen soude Eñ oft geweten worde dattet ware of geweest hadde met crachte hi behoerde ghehangen te sijn nae bescreuen rechte C. li. ix. ru. et l. supe. dic. de rap virgi.

Vanden here te ontscaken die dochter of wijf van sijn leenman

Item ghi moghet weeten ende v̄staen bijder redene voers̄ dat oft geboerde dat den heere sliep metten wiue van sijn leenman of met sijn dochter. indien si maecht ware of sijn nichte. weet dat den leenman behoert tot ewigen daghen exempt eñ ofghetogen te sijn van dē here eñ wed̄kerē aen sijn hoeft of ouerste here van sijn heerlicheit eñ saken Eñ ter cōtrarie. indien de leenman sliep mitter vrouwē of metter dochē vā sinen here. indien si maecht ware. Weet dat die voerscreuen leenman in des te doen verliest sijn leen eñ behoert te v̄liesen tgeent dat hi houdende is vandē seluē voergenoemdē here. Eñ oft ware een man die sijn ond̄sate ware soe behoren sijn goedē ond̄ den voers̄ here gelegen gestelt te sine inden handen van sinen here ghelijc als v̄rader eñ valsch tegens sinen here

Van een vrouwe te ontscakē. eñ daer na haer consent te hebben

Item wil noch die bescreuen recht indien dz hoe wel yemāt ontscaect eñ daer nae so veel doet dz hijse getrouwt tot eenen wiue Eñ dattet wijf daer nae seit dattet is ghewe est bi hoer wille Eñ dat seit voer den recht. Daer om en isset niet. den voers̄ ontscaker en si ghehoudē te dragē gelijc als voers̄ is. Wāt nae bescreuē rechte geē vrouwe en is te ontscakē noch te hebbē bi crachtelikē wille. wāt het ware alte quaet mer staet te huwelikē andē vriēdē vā haer eñ of si dz be

letteden bi loesheit om de successie die hē
daer of comen soude mogen Alsdan be-
hoert daer toe te ōsien den here vanden
gerechte onder wien haer goeden ghele
gen waren bijden wille eñ consente van
den anderen maghen eñ vrienden van
haer. Ende op dattet meer blijct dattet
recht ciuile seer haet die ontscakinge vā
vrouwen Weet dat bijdē recht ciuile na
dat yemant ontscaect heeft enighe vrou
we die hi daer nae trouwede. eñ dat die
vrouwe des consenteerde. Niet te min
dat recht en henghet niet dat sulke trou-
we waerdich si noch dat den seluen mā
ontscaker sal mogen ghebruken eenige
saken of goeden die van hoerent weghen
comen Eñ si en sal daer of niet behoudē
dan om hoer onōhoudenisse C. li. ix. cu
bri. de rapto virgi. l. rapto. in fi.

Van moert Ca. C. xij.

Nader visancien van waer-
like houen het is ghenoech ghe-
weten eñ een yeghelic openbaer die hē
onderwinden des rechtes. hoe dat van
moert eñ van verraet behoert ghedaen
eñ gheordineert te sijn want so wie is ge
accuseert eñ ghewroeget van crime vā
moert eñ geuangen vā hoghe iusticier
daer is hi sculdich te antwoerden want
om gheen preuilegie die hi hebbē mach
van eenighen waerliken heren het si te
wesen muntslager van des coninēs mū
te het si te wesen sergant van wapen of
te sijn vanden huysgesinne van sommi
ghe heren Vā deser materie en wort ge-
daen gheen renuoy noch en is niet ont-
fanckelic in purgacie noch ī remissie die
hi daer of soude willen doen mer hi sou-
de hem wel moghen setten in allen en-
questes of ondersoeck. eñ daer toe waer
hi wel ontfanckelike Eñ of den wroeger
is een man van ghelooue eñ ouerghegeest
vernuwe dienēde tot sijnre accusacie Als-
dan en is gheen doen te setten die sake ī
proces ordinarie mer behoert geset te si-
ne in proces extraordinarie op dz die wa-
erheit si eñ mach sijn ghewetten bi sinē
monde eñ bi tormente van pinen want
sulke saken en mogen hem niet dickē be-
tughen. want die mesdaders des doē so
heimelic eñ bedectelic als si moghen eñ
daer om so gheringhe als men heeft opē
bare presumpcie eñ warachtighe gelijc
kenisse men behoert te weten eñ te ondē-
soeken bi alle behoerlike wegen moge-
lic aen den rechter. eñ en behoert niet te
vallen in tverstant van yemant dat daer
toe recreancie behoert of mach toe beho
ren eñ behoert den wroegher wel toe te
sien Eñ of hi niet wel en is bekent men
behoert hem te houden gheuanghen of
van hem hebben goede sekerhedē op dz
hi gheen wroegher en si sonder scult eñ
valschelic.

Van rapt eñ ander straet rouers

Itē in alsulke maniere moech-
di weten eñ verstaen van rapt eñ ande-
re want bi ghelijcke forme behoert ghe-
determineert eñ gheregelt te sijn die pi
nen daer toe dienende die welke sijn een
yeghelic wel kenlick want bi bescreuen
rechte si behoren te verliesen hoer lijf eñ
bi waerlike costumen sonderlinghe vā-
den coninc rijc van vrancrijc. si behoren
ghesleept te sijn totter iusticie eñ gehan-
ghen soe dat si sijn doot eñ ghewurghet
eñ hoer goeden verloren Ende bijō cos-
tumen van henegouwen eñ van vlaen
deren si behoren ghe set te sijn ter plecke
van gherecht op een rat verheuen ende
hoer goet verloren. C. li. ix. cu. de sica-
rijs l. frater tuus et l. es q cū telo cū seq.

¶ Te antwoerden in houe in cas crimi nele

¶ Ende weet dat om sulke sake nae dat den ghewroechden bi partye is ghewroeghet in rechte. hi behoert eerst te antwoerden van hem in kennen of õt kennen bi hem of bij aduocaet. want in sulker sake en valt geen exceptie declina torie of dilatorie die sake en si geraect en de bekẽt so volcomelic als men mach eñ weet om die weluare eñ eer vã iusticie.

¶ Vanden verraders Ca. C xiij.

Ghi moecht weeten dat soe wie een ander doet dachuaerden om crime van verraet om datter is sake so onbehoerlic eñ so felle indient ware te ghens den coninc niemãt en soude daer of hebben die kennisse in sijn coninccrijc ke dã hi van wat sake datter ware. noch van wat condicie dat die gewroeget wa re hoe wel dat hi nochtãs ware clerc prie ster of religiose. Mer om ander verraet dan teghens den coninc en soudet alsoe niet wesen Want indien si clercken wa ren si souden weder gebrocht wordẽ tot horẽn rechter Eñ van ander heerlicheit subiect soude die kennisse bliuen anden here daer hi onder geuondẽ ware. noch daer en waer geen renuoy purge noch kennisse ondersoeck van landen noch an der forme te procederen als in ander cri me Wãt van dese is te weten eñ te ondersoeken die waerheit bi andere forme en de maniere dan enighe andere sakẽ om datter bi ander manieren gedaen wort. eñ behoert dair in te wesen geprocedeert bi proces extraordinarie seer naerstelick eñ grotelic Eñ so gheringhe als men he uet enige accusacie eñ presumpcie. mer men behoert wel te sien wie dẽ wroeger is eñ want hem porret des te doen. hoe dat hijt geweten heeft eñ is des gewaer ghewoden of dair enige hate is bi hem of bijden sinen. Eñ dese saken ouerghe merct indien men geuoelt den wroeger van goede presumpcie te wesen men be hoert seer naerstelike te ondersoeken vã die waerheit. Eñ wel behoert men den wroegher eñ den gewroechden te bewa ren. Eñ of opten ghewroechden niet be uonden of betuycht en wort die saite. dẽ wroegher bi bescreuen recht behoert ge pinicht te wesen gelijc als dẽ gewroech den om te weten waer om sulke accusa cie hem porret te doen eñ vã wien hi toe gemaect ware wãt het is periculoes en de sorghelike sake te wroeghen Eñ of hi beuonden ware valsche wroegher hi be hoert gedoot te wesen eñ na sommighe opinie ghelike peine. want in sulker sa ke dienter properlic naden rechte van dẽ keiser constantijn C. li. ix. rub. ad l. iuliã maiestatis l. si quis alicui.

¶ Vanden ghehenghers ontfhouders of raders vanden verrader

¶ So weet dat dese crime so seer ghe haet is dat indien yemant ware die hier in consenteerde of raet gaue. of daer of wiste eñ hi dat nz te kennen en gheeft terstont anden here daert behoert tegẽs wien sijn volc of sijn lande ware weet dz die waerdich is van peine capitale als ve rader Eñ dat meer is indient ghewetẽ mochte worden dat yemant dz gedacht hadde sulckẽ misdaet te doen hoe wel dz die sake niet geschiet en ware. weet dz hi oec is waerdich te dragen peine capitale als verrader.

¶ Vanden kinderen vanden verrader.

Noch bi starker redẽ so moecht di weeten dat naden rechte of yemãt ge uonden ware besculdicht van sulcke cri

me na dattet ware tegens den prince of gerechte lantshere. Weet dat nz alleene en behoren die verraders peine capitale als verrader te dragen gelijc als gherollet in een tonne of ghevierendeelt of ghevillet eñ al hoer goeden verloren eñ ghetogen anden here mer oec hoer kinderẽ indien si enich hebben behoren mede gekeert te sine tot exil eñ te niete bi behoerlike doot. Eñ die reden is dat so vreselick eñ onbehoerlic is die crime vanden verrader dz bi sijn nature hi besmet sijn saet Eñ daer om behoert te niete ghedaen te wesen die wortel. den buyck eñ dat saet. noch nimmermeer diet also niet en dede en soude den kinderen dat niet laten ende specialiken den knechtkẽs daer hoer vader of besmet geweest hadde Eñ dair om soe behoren si geexecuteert te wesen tot soe scandeliken doot om dat sij dat nz gedincken en mochten. Eñ of si waren vander naturen wrakelikẽ. als dat si hẽ pinichdẽ eñ arbeyden in eeniger tijt om te wreeken horen vader indien si mochten Hoe wel datmen wel enige vinden mach dat nae dz horen vader doot is ende executeert met rechte si sijn goede eñ ghetrouwe horen here. Eñ daer om seit die wijse dat gheen regule en is. si en is wel ghebreckelic ende dat na bescreven recht. C.li.ix. ad l. iuliam maiestatis l. quisquis cum militibus

Noch vãden kinderen vandẽ v̄rader

Item ende oft gheboerde dat kĩder [illegible]saemheit vanden prince die kinderen van sulke misdaders warẽ ōtgaen vand̄ doot Daer om en ist nz haer goeden sijn gheappliquiert eñ v̄boert aenden here. ende alle tghent dz vã horen vader soude moghen comen. eñ behoren te bliven al haer levẽ tot scande en de oneere om den misdaet vanden va[illegible] mer behoert hoer leven ghehaet te sijn. Eñ indien datter dochteren sijn si behoren ghedeilt te sijn eñ te hebben van des moeders goeden dat vierendeel Eñ die redene is om dat si niet en vallen in quade leven Eñ dat si niet ghekeert en worden tot verloren leven Daer om seit dat recht dattet niet en is te v̄moeden dattet wijf soude hebben so cloecke ghedachte te doen so vreeslick fait als crime van beraet om die crancheit van hoer nature. Eñ of si ghevonden wort des besculdicht alsdan en waer daer geen remedie. mer si soude hebben soe swaere pugnicie of meer dan den man want het onmenscheliker ende leeliker sake is een vrouwe te dincken tot sulker sake C.li.ix.l.v. supra allegata

Van valsche munters eñ billoen draghers.

Capittel C.xiiij.

De ghene die hem vercloecken ende vorderen te slaen valsche munte eñ te contrefaiten den munte vanden prince of die printẽ sonder sijn auctoriteyt eñ dat si daer of brieve hebben weet dat si vervallen in peine capitale ghelijc als ghesoden te wesen. Ende indien enighe riddere of andere die sulc volc wisten eñ si dat den prince of sinen dienres niet en condichden si soudẽ vervallen indẽ wille vanden heere van live eñ van goede. Eñ of yemant des condichde hi behoert te hebbẽ profijte eñ versien te wesen vãden here Ende is een yeghelic ghehouden sergent te wesen in sulker sake op dz hem niemant daer of en derf ontschuldighen die dat weeten mach vindẽ of vernemen

¶ Van vermoeden op sulker saken.

¶ Ende of yemãt waer daermẽ
op vermoede tgeent dat voerscreuen is
so behoert hi ghesetet te sine op questie vã
faite of pine om daer of te weetẽ die waer
heit eñ sijn medeghesellen oec Mer ghi
behoert te weten dat die wisselaers niet
en sijn beschuldicht van deser crime als
den ghenen diet maken. ghelijc als den
ghene in wiens huys dat ghedaen wa-
re Eñ also seitet die bescreuen rechte hoe
wel dat in andere crime ghelijc als van
dieste van moert eñ vã verraet. die stelt
in ghelijcke peyne. ten ware bij also dat
enighe na dat si gheuanghen warẽ diẽ
holpe wter gheuanghenisse. eñ daer of
te ontcomen. alsdan willen die rechten.
dat die wisselaers hoer hoest verliesen.
Nochtan willen die rechten. dat indien
den ghene die des onderhout in sinẽ hu
se of in sijn bedriue. eñ waert een ridder.
dat hi verliesen sal sijn huys eñ sijn lant
ten si dat hi dat kondicht soe gheringhe
als hi dat weet mer of hi des niet en wis
te of andere in ghelijcke saken si sijn all-
dan ghehouden voer ontsculdich want
inder waerheit te verstaen. niemant en
waer ghehouden voer ontsculdich. diet
wel wiste sonder te kondighen. Daer õ
so is hier in expresseliker ghesproken vã
den ridders dã vã enighe andere Daer
om dattet gheen ghelijckenisse en is. dz
die ridderen of volc van sulker ordinan-
cie in horen huyse haddẽ yemant die sul
ken werck dede. of diet dorste doẽ sonder
hoer weete eñ consente Mer wel soudet
moghen wesen vã cleinen volcke die nz
en hebbẽ sulke wijsheit sulke naerstichz
of macht

¶ Van weduwen husen of weesen

¶ Item eñ of sulcke sake geboer-
de inden huyse van enige wedue of wee
se of van enige wonende alleen vten we
ghe Die rechten willen dat si daer of õt-
sculdich gehouden wordẽ ten waer dat-
tet loesheit waer tusschen hẽ luden dats
te weeten inder weduwẽ huys. dat si bi
hoer loesheit hem substineerde Ende in
voerchden van weesen Wãt het behoert
hem luden toe te weten dat reginiẽt vã-
der saken den weesen aengaende Ende
aen hem luden soudement verhalen eñ
niet aen den weesen noch aen hoer goe-
den. Eñ die rechten setten dese distinctie
expres om dat in andere crime die cõpli-
ces alst ghescreuen is Agentes et cõsen-
cientes pari pena puniũtur Mer tot de-
ser articule is dese recreancie eñ differen
cie bi bescreuẽ rechte C. li. ix de falsa mo-
neta. lege prima. ałs quoniam nõnulli
monetarij.

¶ Te contrefaiten munte van anderen
heren

¶ Noch willen die bescreuẽ rech
te dat so wie contrefait munte van enigẽ
anderen heren sonder die autoriteit van
den ghenen die daer of macht hebbẽ. eñ
behoert te hebben bi sijn waerdichz dz hi
ghecorrigeert sal worden van peyne ca-
pitale van crime als verrader tegens si-
nen here. of teghens den here daer hi of
contrefait die munte Mer daer is diffe-
rencie tusschen te contrefaiten die mun-
ten soe wel in slaen als in sculpter als of
te gheuen veruwe want alsulke sijn alle
gehouden als makers eñ fabriqueurs
vander munte. Eñ tusschen den genen
diet tot sulke luden halen eñ copen tom
voert te vcopen als sijt weten want sulc-
ke en sijn gheen valsche munters. mer
si sijn gehieten na vsancie van waerlike
houen dieuen vã valsche munten. wãt
op sulke en valt gheen crime van vraet

alsi gheseit is opten ghenen die des maken. eñ daer en valt niet dan crime van dieste. noch niemãt en behoert daer om op vernuwe van brieuen dat hy geweest is gheautoriseert te sijn vander munten vanden coninc of van ander heren hebbẽde munte Noch te sijn wisselaer hem te vorderen datte doruen doẽ noch munte te slaen want alsdan soude hi brekẽ die beneficie van sijn brieuen. eñ soude seer swaerliker ghecorrigeert worden dan eẽ ander C. li. ix. ru. de falsa moneta l. secũda. als si quis nummos ⁊ als si quis supercudendo

Dat in sulcker sake geen renuoy en is

Ende van dese crime en wort ghedaen noch en behoert te doen enige rẽuoy noch purgacie ghemene wãt die kennisse en behoert niet dan anden here Mer dieuen van munte gelijc voerscreuẽ is moghen bliuen ter kennisse vã allen hogen iusticiers So is te weetẽ. dat bijden coninc is v̉boden so ist mede bi allen princen die munten hebben van horen here dat niemant en draghet munte noch wit siluer noch swart. in scalẽ. coppen iuwelen eñ andere dier ghelijc ghebroken om int vuer te settẽ het si in gout of in siluer wit of vergult. dats te weten in munte ander dan den ghene die loep hadde ter tijt inden lande. in vassielle of ander metale van goude of van siluerẽ vergult of versiluert of wit ten si ghe-rekent voer billoen eñ verboden sake Eñ behoert ghecost te sijn eñ gheset in handen vanden here tot sulker peine dat die goeden verloren sijn eñ gheconfisquiert anden here eñ den lichame eñ die goedẽ ten believe eñ ghenade arbitrale vandẽ here so wel crimineliic als ciuilic wãt die verboerte vander sake is sulke So ist te weten dat so wie gheuonden is dragende sulcke munte verboden of ander metale vergult als voerscreuen is vã goude vergult of van wit siluer of vergult Weet dat indien hi geuonden wort des dragende den rugghe ghekeert gaende teghens die naeste munte vanden here onder wien hi gheuonden wort, hi valt inden peine eñ boeten bijden heere daer of onder wien hi gheuonden wort eñ is dat goet alsoe op hem geuonden betogẽ aen den here Eñ sijn lijf eñ ander goedẽ so verre eñ so veel als hijs heeft eñ behoren den here onder wien dat gheuondẽ is isset onder den here die de heerlicheyt heuet munte te hebben Eñ ist gheuõdẽ ond̉ eẽ and̉ here die geen munte en hadde so soudet hebben den ouerstẽ here onder wien dat geuondẽ ware in sijn heerlicheit want van sijn munte en heeft niemant die kennisse dan hi Eñ ost geuonden ware in heerlicheit van een and̉ here dan onder den ghene die de naeste mũte hadde so soude die ouerste dat nemen eñ aen hem soude die kennisse behoren.

Exempel daer of

Het gheboerde inden iare m. ccc. xxi. dz ian clockuder poerter vã gent was ghetoeft inder stede van doernic de welke is hoghe iusticie om dat hi geuõden wort dat hi draghende was dẽ rugghe ghekeert vander munte vanden coninc tot doernic. siluer so wel in gebrokẽ scalen coppen ghebroken riemen eñ ander metale vã siluer vergult ter somme van xl. marc siluers of daer omtrent. hi wort mettet voerscreuẽ siluer becõmert. om dat hi gheuonden wort den rugghe ghekeert vander munte vã doernic. int riden buten der stede hi woude doen saite contrarie eñ dat hi daer of ontscuidich was bi sijn proces ende questie Die sake quam inder camer vanden heren van

munte tot parijs. Alle ghesien het wort
gheseit bi deliberacie vāder voerscreuē
camer eñ biden rade vanden anderen ca
meren so wel vander rekeninghe als vā
der scat dat die goeden waren v̓boert eñ
gheconfisquiert aenden coninc ende dat
vierde deel aenden sergent die hem ghe
vonden hadde Eñ als vanden boetē vā
den liue eñ goeden den coninc dede hem
gracie mits C. pōt die hi daer om betal-
de wt gracie Eñ wort hem gheseit dattz
was ouermits dat hi wiste te schepdē dz
gout vanden siluer Mer daer op en doe
ste hi hem niet meer v̓laten dat hi voert
aen niet meer en soude geuonden wesen
in alsulken state want nimmermeer en
soude hem alsulke gracie geschien hi en
waer inden wille vanden coninc vandē
liue eñ vanden goeden Eñ also behoer
et v̓staen te wesen van allen anderē. so
heb icket horen iugieren in cas bi arrest
vanden voerscreuen billoen so wel indē
coninccrijc als elders daer den prince mūt
te heeft.

¶ Van asschen vander munte.

Noch is te weten dat assche vā
munte indiense geuonden wort also ge-
draghen dat valt in confiscacie eñ is ge-
houden voer billoen Eñ also wortet ge-
seit eñ ghewesen bi mijn heren vand̓ ca-
mer vander munte tot parijs tegēs ian
vanden watere de welcke dede op die ri
viere vanderscelt voeren in vlaenderen
een tonne assche in eē sceepken het wort
geuonden bijden sergent vanden conic
eñ weder ghebrocht tot doernic nae die
besettinghe gedaen. Twistreeser tusscē
den muntmeesters vā doernic of hi val-
len soude in boeten of niet. Welcke sake
ghebrocht wort inder camer vand̓ mun
te tot parijs Alle ghesien het wort geseit
datet viele in boeten van billoen Ende
en is dit niet ghedaen noch geordineert
allene bijden constitucien vanden prin-
cen Mer oec bijden bescreuē rechte diet
also wil eñ bewijst. C. li. iiij. rubri. de cō-
mercijs et mercatori l. non solum barba
rus

¶ Vanden gokelaers eñ nigromanten
die den duuel besweren
Capittel C. xv.

Gheen goekelaers of geen
vanden ghenen die den duuel dienē tot
sulc werc en behoren te cōuerseren noch
hantieren noch ontfanghen worden tus
schen dye conuersacie of hantieringe vā
andere volcke noch en behoert mense itz
te laten comen in eens anders huyse die
van goeder fame is eñ van goeden leuē
noch bi te comen ō doeren vandē huyse
want hoer sinnen eñ consten sijn valsce
eñ duuelsike Noch men en behoert met
hem liden gheen vrienscap te hebben
mer behoren versteken te wesen vā dye
communicacie van anderen volcke Eñ
of si daer of begrepen wordē eñ dat si ye
mant quaet doen of proeuē hoer konste
si vallen in crime capitale vā touerie. de
welcke begheert correctie vanden vuer.
eñ den ghenen diese hantieren behoren
ghecorrigeert te sijn. Eñ de ghene diese
vroeghen sijn waerdich geloent te sijn.
C. li. ix. de maleficijs de mathematicis
et ceteris similibus l. nullus aruspex
. Item niemant en behoert te ghelouen
gokelaer noch gokelaers noch geē waer
segghers Eñ indien yemant is diese ge
loeft v̓serende van horen raet sonderlin-
ghe ō een ander te hinderen vā sijn goe-
den of van sine ghesontheit. hi is waer-
dich van peine capitale als vā crime vā
touerie C. li. ix. eu. super⁹ dicta l. nemo
aruspicem consulat ꝛc.

Item men vint sulcke eñ soe cloecke go‑ kelaers. datse hem niet en ontsien te be‑ roeren of te verstoren die elemẽten bi go kelerie eñ doen daer bi die luden steruen Eñ roepen die duuelen eñ vermanense om te volbringhen hoer wille eñ te vder uen hoer vianden bij des duuels werck eñ conste Eñ op sulc volc hebben gheor dineert die rechten vanden keiseren. dat alsulke gokelaers worden grieslic ende swaerlic ghecorrigeert eñ dat niet bi eni‑ gen sterfliken mensche want si en sijn nz waerdich dat enige menschen hem rech ten sullen mer dat si ouer ghegeuẽ wor‑ den te vernielen dẽ wilden dieren of beest ten Eñ die reden is om dat si doen tegẽs den gheesteliken geboden tegens ð na‑ turen eñ teghens den menschelikẽ ge‑ slachte C. li. ix. ru. superius dicta. l. sex‑ ta. als multi magicis artibus.

Vanden dromen.

Noch verbiedet die bescreuen rechte. dat niemant hem en onderwint te exposeren dromen noch doen proeuin ghe noch ondersoeck hoe wel dat si wa‑ ren van ghenoechte noch anderẽ sulcke sake die is teghens den godlik[illegible]n ghebo den. Eñ so wie geuondẽ sal worden des doende of yemant daer t[illegible]e brenghen hi behoert ghecorrigeert [illegible]e wesen met rech te van sortilegie of [illegible]ouerie. eñ hebbẽ sijn side eñ den lich[illegible]ame getormenteert met yseren priemen. noch om preuilegie die hi hebben mach van enigen waerliken heren en behoert daer of verdraghen te wesen. want indien den misdaders sijn waerlike personen anden here vanden lande mach wel behorẽ die kennisse C. li. ix. ru. superius dicta et allegata l. vij. als et si excepta tormentis

Item niemant en mach hem ontscul dighen. dat indien hi weet enighe goke laer om trent hem hi en is sculdich die te nemen eñ brenghen aen den rechter eñ of hijs niet vangen en mach soe behoert hi te kondigen an den rechter. want si zijn vianden tot alle sterflike personẽ Eñ oft beuonden wort datse yemant verswege of onderhilt hi behoert gehouden te sijn eñ gereputeert van hoer conste ende be‑ hoert te draghen sulke peine als van to‑ uerie de welcke is vanden vuere daer ō datter is teghens alle mẽschen als voer‑ screuen is C. li. ix. ru. superi⁹ dicta l. qui cunqz maleficiorum

Vanden rechte vanden valschers die sommighe hieten cornelye.

Capittel C. xvi.

Dese capittel spreket vãdẽ rechte cornelye die vbiedet alle valsche‑ de eñ ordineert wat peyne die si sculdich sijn te dragen eñ te hebben den genẽ dye dat testament valschen brieuẽ instrumẽ ten of den brieuen vãden prince eñ hem vorderen daer of te vseren Eñ seggẽ die rechten dair op ghedaen of gemaect dat indien enige sculdenaers gheroepẽ wor den om sculde te rechte eñ om te ontgaẽ die betalinghe vãder sculde stellen ende impetreren inden brieuen daer of si ver‑ uolcht worden sake vã valschede tegẽs sijn crediteur om te differeren eñ delaye‑ ren vander betalinghe meer dz hoe wel dat sommighe sijn van opinie contrarie het behoert bĳden bescreuen rechte. dat den sculdenaer bedwongen si te namp‑ tiseren of in onderpãde te stellen also vo‑ le als die somme vander scult bedraecht behaluen die sake vãder valschede. daer eerst of behoert gekent te wesen C. li. ix. rubri. ad le. cornel. de fal. l. satis aperte di uonum Hets wel redene dat sulke perso nen draghen grote peine van grote to[illegible] ment die van sulke valsche brieuẽ vserẽ

bi ingheuen dat si vanden princen sulke
brieuen veruolcht hebben eñ gheimpe-
treert Eñ het is meerre cloecheit te vserẽ
in saite van valschede onder verwe vã
brieuen vã princen dan van anderen en
de in als valt crime van valschede Ten
ware bi also datmen hem daer of betrec
ken mochte bi tonen dattet gedaẽ waer
sonder yet gheweten te hebben van val
schede want daer toe is men ontfanckelic
om te roepen eñ te betrecken sijn acquijt
naden recht ende die sake eerst ten ypcht
waer op den briefs is gheuonden sal ghe
vriet sijn C. li. ix. cxi. superius dicta l. ma
iorem serenitatem Ghi moecht weeten
dz die sake vand̃ valschede niet en mach
noch en behoert of gedaen te sine bi pre-
scripcie van tide dan bi excepci van ster-
uen eñ ghifte van testament van langẽ
tijden als van xx. iaren eñ niet min alse-
ghelijc in ander crime C. li. et xii. superi-
us dictis l. querela falsi So wie die testa-
ment of ander brieuen heimelic õthout-
of diese wech steect so dat den rechte vare
den ghene diet behoert te hebben bijdẽ
brieuen of bi den testamente veraftert se
hi doet crime van valschede seer grotelic
Ende daer bi verdonckert ende vernielt
eens anders recht C. li. et xii. prealle. le.
eum qui celauit Niemant en mach heb
ben gherechte besit in sake ne ghene dye
hi heeft met valschede. Eñ of ghi tonen
moecht dat yemant hout of besit v lant
bi valsche brieuẽ of bi valschede ghi mo-
ghet hem betreckẽ voer dẽ rechter daert
of ghehouden is of voer den ouersten in
cas van reformacie Eñ die valschede ge
toent. v lant behoert v gherestitueert te
sijn C. li. ix. xii. dicta l. ex inicio falsi Dit
selue voer seit. dat die brieuen veruolcht
eñ vercreghen vanden keiser die subrep
cies of verswegen sijn vander waerhe
de of biquālic te verstaen te gheuen Eñ
die inhouden valschede en behoren niet
te ontrecken dat recht van enighen herẽ
subiect noch vã partye Die sake begeert
van subiect heere ende van partye andẽ
conincklikẽ rechte aen wien die sake is be
uolen bijden brieuen also geimpetreert.
Mer weet dat den impetrant of vercrij-
gher des briefs niet en doet in des doẽde
of impetrerende crime van valschede in
dien daer gheen andere quade fraude of
valschede en ware C. li. ix. rubrica supe
rius dicta l. nec exemplum

Vanden valsche libelles eñ brieuẽ vã
oneeren op andere

Capittel C. xviij

Hier na soe volcht van val-
sche libelles de welcke sijn eẽ ma-
niere van cedulen die enighe geset heb-
ben bijden wegen om een ander te bla-
meren of te onteeren bedectelike. Ende
daer of seit die bescreuen rechte. Indien
yemant si die enighe brieuen vint ghe-
stropet of gheworpen bij dẽ weghen op
dat dat volc des sien mach daer inne ge-
screuen si oneere eñ diffamacie van eene
ghe andere. Weet dat den ghene diese
eerst vint die behoert se te scoren ter stont
eer datse yemant anders vint noch weet
noch siet Eñ hi en behoert die nimmer-
meer te segghen noch daer of te spreken
tegens yemant eñ die reden is. Wãt dẽ
ghene diese vindetmen op hem vermoe
den soude. dat hijt seluer gedaen hadde
eñ gheuonden bi loesheit õ dat hijt eerst
beuint. wãt ist dat hijt hout eñ tonet dẽ
volcke of andẽ here hien behoert dair of
nz gheloeft te zijn na dat hi alleen was eñ

dat hijt toonet om te diffameren. Eñ daer om willen die rechten dat terstont dz sulke saken ghesien worden op gheheuen bijden wijsen. eñ ist datter op gheheuen si eñ gelesen tgeent datter inne staet nae datter is om yemãt te diffameren ende te onteeren terstont si dat gescoert eñ dat daer gheen mencie of mare of ghedaen en si. Eñ ist datter also niet gedaen en is die rechtẽ willen dat dẽ ghene diet voert brenghen sal si ghecorrigeert als dẽ hãtdadighen der sake eñ van crisme capitale van valschede C. li. ix. xii. de famo. libellis. l. si quis famosum libellum. Eñ also moechdi verstaen eñ weten vã valschede inden brieue. Eñ naden costumẽ segghen si inden brieuen ghebrec te sijn als inden name in somme ende in datũ. Ende aen andere raseringhe leit cleyne macht ten ware bi also dat de brief valch ware in maioer in teiken eñ inden segel. Eñ dat is te verstaen in name in toename in datum in teiken of in seghele. dat welke terstont mach betughet sijn indẽ rechte.

¶ Vanden accusacien van crisme Capittel C. xviij.

Nv dat ic ghetoent hebbe vanden crimen int speciale So wil ic tonen vandẽ accusacien die daer op mogẽ gedaen worden eñ bi wien eñ hoe Ende weet dat so wie yemant wil accuseren of wroeghen naden rechte hi behoert te geuen in ghescrifte die sake daer hi hem of accuseren wil. eñ alle die maniere vandẽ faite. eñ noemen also veel tugen alsdan als hi meest mach. daer hi hem toe verlaten wil Op dat den rechter sien mach of hi sake hebben sal hem te porren ende den misdadighen te vangen Eñ als dẽ rechter sien sal dat hi hem schuldich is te porren bijder sake also ouergheghevẽ. hi behoert borghe te nemen vanden wroegher. dat hi veruolghen sal sijn daghen of sake ten eynde toe Eñ of hi daer in gebrechelic waer bi die reisen te veruolgẽ sijn proces hi behoert te veruallen in sulke peine als den rechter sien sal dienẽde wesen nader ghelegenheit vander sake. ende inden costen vanden sake. Codice. qui accusare non possunt. li. ix. le. qui crimen publicum Ende nae opinie van sommighe daer behoert peine de talio daer ic hier na of spreken sal inden anderden boeck inder rubrike vanden peynen.

¶ Item so en henghet die bescreuẽ rechte niet dat een broeder mach den anderẽ accuseren van crisme daer hi sijn lijf om verliesen mochte Mer willen die rechtẽ dat den broeder die also den anderẽ wroeghet voelt eñ draghet grote peine vã exil. C. li. ix. xii. supradicta. l. si magnum et capitale

Item noch en henghet die rechte nz dat den soen mach accuseren of wroegen sinen vader vã crisme. Mer wel mach dẽ vader accuseren sinen soen bi also dat hi hem ghewacht of verspiet hadde om hẽ te slaen eñ anders niet Ten ware dz die vaderlike ontfermenisse hem bedwanc eñ wederriep sinen toerne C. li. ix. xii. superius dicta l. propter insidias

¶ Ende noch moechdi weeten. dat nae den rechte datter gheconsenteert is. dat vrouwe die veruolghẽde ware die doot van horen man van horen soen van horen broeder of van horen naesten magẽ sal ontfangen worden. mer wel behoert te vallen inder discrecie vanden rechter. aentesien die state vãder vrouwen hoer discrecie eñ wie hair porret die te wroegẽ eñ of si vast is in woerdẽ eñ in propoestẽ want lichtelic en behoert si nz ontfangẽ

te worden noch gheloeft bi horen woer-
den sonder aen te sien coniecturen eñ pre
supposicien dat si warachtighe moeder
of suster is of seer na maghen vandẽ ge-
ne om wien si wroeget Eñ of den crime
daer si of wroeget is sulcke. dat vrouwẽ
daer toe ontfanckelic sijn Eñ of eenighe
andere dan si dz mochte of woude wroe-
gen eñ des niet si en behoert daer om nz
te ghemissen recht te hebben. want seer
harde sake soudet wesen of niemant an-
ders en wroeghede of hem partye makẽ
en wouden dan si. dat si daer om gheen
recht en hadde C. li. ix. xii. dicta l. de cri-
mine

Vanden actien ciuilen eñ eerst van cõ
pacten Capittel C. xix.

Op die state vã dat voerscre
uen is eñ ghetoent vandẽ actien
criminelẽ so wel int generael als int spe-
ciael So wil ic seggen eñ tonen int speci
ale vandẽ actien ciuilẽ eñ hoe si wt sprui-
ten. Ende eerst van compacten eñ voer
waerden Weet dat compact is accorde-
ringe of consenteringe die gedaen wort
bi twee personen of meer in accoert bi be
louende eñ obligierende des te houden
Eñ daer om moghet ghi weeten dz ge-
loste eñ compact bi eenighen personen
abele te doen contract redelic eñ behoer-
lic eñ in goeder trouwe behoert ghehou
den te sijn Eñ sijn die geobligeerde daer
toe te bedwingen bi alle behoerlike we-
ghen: decretali antigonus epũs de pac.

Een exempel.

Het gheboerde dat een goet
man hadde twee sonen die een was ghe
hieten iacob eñ die ander ian. Den vad
maecte sijn testamẽt ordinancie eñ vter-
ste wille dat sine erue of lant wesen ende
bliuen soude aen sijn twee sonẽ. als aen
sijn proper erfnamen in sulker manierẽ
dat of die een storue sonder witachtighe
gheboerte die eruen wedercomen eñ er-
uen souden opten anderen Het geboer-
de dat die vader sterf die twee kinderẽ ge
bleuen na sijnre doot dedẽ een compact
te samen dat ian de welcke sculdich was
sijn eruen te besteruẽ op iacob indien hy
storue sonder oer hem soude gheuen ter
stont dat derdendeel van sinen eruen en
de voert vã tsurplus soude hi doen sinẽ
wille Na dese sakẽ alsoo ghedaen die voir
screuen ian hadde een soen eñ die voerscrẽ
soen creech noch een ander sone eñ wort
ofliuich den soen vanden voerscreuẽ iã
welke ian oudevader bleef vanden lestẽ
sone Welke leste soen quam tottẽ keiser
segghende. hoe wel dat sijn oudevader
hadde gheordineert bi sijn testament dz
sijn erue bliuen eñ comen soude an sinẽ
broeder iacob bi condicie indien ian stor-
ue sonder wittachtighe kinderen te heb
ben die voirscreuen erue soude weder co
men an iacob. nochtans en was nz ghe
storuen die voerscreuen ian sonder oer te
hebben mer was dair of ghecomen sijn
vader. waer om die voerscreuen ghifte
die de voerscreuen iacob eñ ian gebroe-
ders ghedaen hadden en behoerde geẽ
stat te hebben mer behoerde wel te heb
ben dz derdendeel dat sijn oudevad ghe-
geuen hadde met cõpact iacob sinẽ broe
der als ongedaen sake. want sijn vad nz
en was gestoruen sonder oir Op welke
questie wort gheantwoert bijden keiser
dat de cõpact die gedaen wort tusscẽ den
twee ghebroeds als voerscr is dats te we
ten vã iacob eñ ian nz en was onbehoer
lic eñ onwaerdelic om dat ian kinderen
hadde wãt het en was nz sekere of hi kin
derẽ hebbẽ soude of nz Eñ õ dz de sake nz
seker en was wort deliberëert bijden kei

ser eñ sinen groten rade dat die compact
geweest hadde rechtuaerdich eñ behoer
de onderhouden te wesen eñ dattet der-
dendeel bliuen soude aen den kinderen
vanden voerscreuē iacob . C. li. ij. ru. de
pactis l. cōdiciones incertum

¶ Een exempel van een man.

¶ Een man hadde twee sonen
eñ maecte sijn testament bi welcken tes-
tamente hi begheerde eñ woude dat soe
wie ofliuich worde voerden anderē latē
soude sijn andeel anden anderē Die va-
der doot wesende . die kinderen makedē
compacten te samen dat hoe wel dat die
ordinancie van horen vad begeert heeft
dattet erue vanden eenen weder comen
soude opten anderen nae dattet niemāt
anders aen en ghinc dan hem beiden. si
waren te vreden dat elc soude mogē sijn
urye wille doen van sijn deel. eñ dat be-
loefden si deen den anderen Die een ge-
storuen . die erfnamen vanden anderen
maecten daer op ghescil eñ woudē heb-
ben die erue vanden doden also als bidē
vader hoer voervad hadde geordineert
geweest Die erfnamen vanden lestē do
de seyden daer teghens eñ quamen tot-
ten keiser . het wort ghesēit bijden keiser
dat die compact vanden twee ghebroe-
ders behoerde ghehouden te sine eñ dat
die een vanden erfnamen gheen reden
en hadde te eyschen dat aendeel vanden
erue of lande. C. li. ij. rub. de pac. l. cum
proponas

¶ Exempele van twee ridders:

¶ Item twee ghebroederen rid
deren toghen in bataelie eñ maecten cō
pacten deen metten anderen dat den ge
ne die leuendich ontcomen soude erfna-
me wesen soude vanden ghenen die indē
bataelie bliuen soude. indien daer enich
bleue Twij eñ ghescille daer of gheboer-
de tusschen enighe vanden anderē broe-
ders . Eñ worde den keiser ghevraghet
of dese compact van waerden wesen sou
de Bijden keiser wort geātwoert eñ bij
den rade . Dat hoe wel dat tusschen andē
personen sulckē compact niet waerdich
en ware . wantet niet en had cracht van
ghifte gedaen in uterste wille. gelijc als
hier na inder rubrike vanden ghiftē ghe
seit sal wesen gheteikent bijden ghetale
van cc. xlv. Noch het en was geen com
pact beuoerwaert tot iuste eñ sekere sate-
le die in sulcke sake behoert te wesen tus-
schen gelosten eñ cōpacten . Hier te min
om dattet was tusschē ridders eñ in sul-
ker sake eñ dat die een dede ghelijc ende
sulcken compact als die andere tusschen
ridders eñ in sulker sake behoerdet onde
houden te wesen C. li. ij. rubrice. de pac
l. licet interpriuatos

¶ Exempel van drie ghebroederen

¶ Item drie ghebroeders warē
Die twee storuen eñ si lietē alle hoer erf
nisse aen een vreemde persone eer dz den
derden gebroeder gestoruen was Daer
rees clachte teghens den ghene die dz er
ue hadde van sijn ghebroeders eñ so vе
le dat si te samen een compact maectē dz
si deylen souden die eruen half ende half
deen teghens den anderen Eñ nuts dē
den broeder soude hē ōdraghen vā dien
eysche. Dat ghedaen den gene die alsoe
vandē eersten hadde die erfnisse was ge
brekelic te volcomen die compact ende
en woude niet houden die geloste dye si
te samen ghedaen hadden Den broeder
begheerde aen den keiser van sekerē goe
den die sijn broeders hildē die hē behoer
dē toe te horen na dat hi die compact tus
schen hem beiden ghedaen niet en wou
de onderhouden of dat hi bedwonghen
soude worden te houdē die compact tus-

schen hem luden ter goeder trouwe ghe daen Eñ den keiser dede daer op ãtwoer den bijden rade Gelijc als ghi sijt int be sit vander sake. eñ uwe weder partye v des eyschet ghi moecht v weren bi actie van compact eñ ghelofte. mer indien v weder partye hout eñ is in besit eñ ghij des eyscht hi heeft tegens v exceptie vã possessie. quia possideo Eñ ten anderen heeft hi noch exceptie van naecte cõpact om dat tusschen den compact en is geen stipulacie. eñ van naecten compacte en spruytet gheen actie die gehouden is te volbrenghen ten si datter hẽ belieft. wãt men en mach niet bedwinghen C. li. ij. tu. de pac. l. cum proponas

¶ Een exempel van een man

¶ Een man dede of makede sijn testament eñ hi liet sijnre huysvrouwen seker goeden eñ deelen Van welckẽ mã ghebleuen waren iiij. erfnamen Het ge boerde dat dat wijf bi hoer gheliefte liet eñ quijt scouwe twee vãden voerscreuẽ erfnamen alle tgheent dat si hem luden eyschen mochte ter cause vã hoeren man Die ander twee erfnamen dat wistẽ eñ wouden oec quijtsceldinge hebben van hoer andeel ende seiden dat si waren vã ghelike condicie Eñ aengesien dat si die een quijtsceldinghe gedaen hadde si be hoerde ende was gehouden die andere mede quijt te scelden. want het quam al van een generacie. Den eysch quã voer den keiser het wort gheseit. dat daer õ nz en behoerden die anđ quijt te wesen wãt die vrouwe was vrouwe gemaect van hoer ghifte bi ordinancie van hoeren mã diet also begeert hadde Eñ daer õ moch te si haren wille daer of doen C. li. ij. tu. de pactis. l. si actionem legati. cũ glo.

¶ Een questie.

¶ Ghi moecht eñ sijt sculdich te weeten dat die compact bi sommige ge daen tusschen hẽ luden dat die een of die andere twee souden betalen alle die scul den vanden doden bi sekere contract die si daer of te samen deden So reesser ques tie vanden crediteurs vanden doden te ghens een vanden ghenen die erfname was vanden voerscreuen doden als suc cessor. segghende datter een was vãdẽ erfnamen die sculdich is die sculde te be talen bij sekere ghelofte eñ compacte die si te samen hadden waer bi hi dair an nz ghehouden en was mer den ghene diet gheloeft heeft. Dẽ crediteur antwoerde datter hem niet aen en ghinc wat cõpac te dat si te samen hadden. wãt an hẽ als erfname hijt eyschende was Ergo etce. Geuraecht wort teghens dẽ keyser wat daer of wesen soude Den keiser ãtwoer de bijden rade dat die ghelofte die de erf namen te samen ghedaen hadden. den cre ditoers niet en weert noch en veran dert den eysch. noch actie vanden credi toer die ghedaen is sonder sinen consen te Want bijden rechte elc is sculdich sijn aendeel te betalen sonder scult of sculden C. li. ij. tu. vt supra l. debitorum pactio nibus cũ l. seq.

¶ Ander questie.

¶ Het gheboerde dat een man maecte compact met een andere mz lich te wille eñ seide Ic sal v geuen elcs iaers x. pont ende heeft die betaelt bi een iaer of twee. Eñ daer nae en woude hijt niet meer betalen mer was des weygheren de aen den ghene dien hijt gheloeft hadde. Hi toech aen den keiser eñ versochte al daer raet Daer op seide den keiser. In dien inden compact die ic v hore seggen ãdere stipulaci of brieue en is ghi en hebt het gheen actie vorder die tien pont

ser eñ sinen groten rade dat die compact
geweest hadde rechtuaerdich eñ behoer-
de onderhouden te wesen eñ dattet der-
dendeel bliuen soude aen den kinderen
vanden voerscreuẽ iacob . C. li. ij. ru. de
pactis l. cõdiciones incertum

Een exempel van een man.

Een man hadde twee sonen
eñ maecte sijn testament bi welcken tes-
tamente hi begheerde eñ woude dat soe
wie ofliuich worde voerden anderẽ latẽ
soude sijn andeel anden anderẽ Die va-
der doot wesende . die kinderen makedẽ
compacten te samen dat hoe wel dat die
ordinancie van hoeren vad begeert heeft
dattet erue vanden eenen weder comen
soude opten anderen nae dattet niemãt
anders aen en ghinc dan hem beiden. si
waren te vreden dat elc soude mogẽ sijn
vrye wille doen van sijn deel. eñ dat be-
loefden si deen den anderen Die een ge-
storuen . die erfnamen vanden anderen
maecten daer op ghescil eñ woudẽ heb-
ben die erue vanden doden also als bidẽ
vader hoer voervad hadde geordineert
geweest Die erfnamen vanden lestẽ do
de seyden daer teghens eñ quamen tot-
ten keiser . het wort ghesiet bijden keiser
dat die compact vanden twee ghebroe-
ders behoerde ghehouden te sine eñ dat
die een vanden erfnamen gheen reden
en hadde te eyschen dat aendeel vanden
erue of lande. C. li. ij. rub. de pac. l. cum
proponas

Exempele van twee ridders:

Item twee ghebroederen rid
deren toghen in bataelie eñ maecten cõ
pacten deen metten anderen dat den ge
ne die leuendich ontcomen soude erfna-
me wesen soude vanden ghenen die indẽ
bataelie bliuen soude. indien daer enich
bleue Twij eñ ghescille daer of geboer-
de tusschen enighe vanden anderẽ broe-
ders . Eñ woude den keiser ghevraghet
of dese compact van waerden wesen sou
de Bijden keiser wort geãtwoert eñ bij
den rade . Dat hoe wel dat tusschen andẽ
personen sulckẽ compact niet waerdich
en ware . wantet niet en had cracht van
ghifte gedaen in vterste wille. gelijc als
hier na inder rubrike vanden ghiftẽ ghe
seit sal wesen ghetekent bijden ghetale
van cc. xlv. Noch het en was geen com
pact beuoerwaert tot iuste eñ sekere wil-
le die in sulcke sake behoert te wesen tus-
schen gelofften eñ cõpacten . Hier te min
om dattet was tusschẽ ridders eñ in sul-
ker sake eñ dat die een dede ghelijc ende
sulcken compact als die andere tusschen
ridders eñ in sulker sake behoerdet onth
houden te wesen C. li. ij. rubrice. de pac
l. licet interpriuatos

Exempel van drie ghebroederen

Item drie ghebroeders warẽ
Die twee storuen eñ si lietẽ alle hoer erf
nisse aen een vreemde persone eer dz den
derden gebroeder gestoruen was Daer
rees clachte teghens den ghene die dz er
ue hadde van sijn ghebroeders eñ so vi
le dat si te samen een compact maecten
si deylen souden die eruen half ende half
deen teghens den anderen Eñ nuis van
den broeder soude hẽ vdraghen vã dien
eysche. Dat ghedaen den gene die alsoe
vandẽ eersten hadde die erfnisse was ge
brekelic te volcomen die compact ende
en woude niet houden die gelofte dye si
te samen ghedaen hadden Den broeder
begheerde aenden keiser van sekerẽ goe
den die sijn broeders hildẽ die hẽ behoer
dẽ toe te horen na dat hi die compact tus
schen hem beiden ghedaen niet en wou
de onderhouden of dat hi bedwonghen
soude worden te houdẽ die compact tus

sijen hem luden ter goeder trouwe ghe
daen Eñ den keiser dede daer op ãtwoer
den bij den rade Gelijc als ghi sijt int be
sit van der sake. eñ uwe weder partye v
des eyschet ghi moecht v weren bi actie
van compact eñ ghelofte. mer indien v
weder partye hout eñ is in besit eñ ghy
des eyscht hi heeft tegens v exceptie vã
possessie. quia possideo Eñ ten anderen
heeft hi noch exceptie van naecte cõpact
om dat tusschen den compact en is geen
stipulacie. eñ van naecten compacte en
spruytet gheen actie die gehouden is te
volbrenghen ten si dattet hẽ belieft. wãt
men en mach niet bedwinghen C. li. ij.
ti. de pac. l. cum proponas

¶ Een exempel van een man

¶ Een man dede of makede sijn
testament eñ hi liet sijnre huysurouwen
seker goeden eñ deelen Van welckẽ mã
ghebleuen waren iiij. erfnamen Het ge
hoerde dat dat wijf bi hoer gheliefte liet
eñ quijt scouwe twee vãden voerscreuẽ
erfnamen alle tgheent dat si hem luden
eyschen mochte ter cause vã horen man
Die ander twee erfnamen dat wistẽ eñ
wouden oec quijtsceldinge hebben van
hoer andeel ende seiden dat si waren vã
ghelijke condicie Eñ aengesien dat si die
een quijtsceldinghe gedaen hadde si be-
hoerde ende was gehouden die andere
mede quijt te scelden. want het quam al
van een generacie. Den eysch quã voer
den keiser het wort ghesleit. dat daer õ nz
en behoerden die anð quijt te wesen wãt
die vrouwe was vrouwe gemaect van
hoer ghifte bi ordinancie van horen mã
diet also begeert hadde Eñ daer õ mocht
se si haren wille daer of doen C. li. ij. ti.
de pactis. l. si actionem legati. cũ glo.

¶ Een questie.

¶ Ghi moecht eñ sijt sculdich te
weeten dat die compact bi sommige ge-
daen tusschen hẽ luden dat die een of die
andere twee souden betalen alle die scul
den vanden doden bi sekere contract die
si daer of te samen deden Do reesser ques
tie vanden crediteers vanden doden te-
ghens een vanden ghenen die erfname
was vanden voerscreuen doden als suc
cessoer. segghende datter een was vãdẽ
erfnamen die sculdich is die sculde te be-
talen bij sekere ghelofte eñ compacte die
si te samen hadden waer bi hi dair an nz
ghehouden en was mer den ghene diet
ghelooft heeft. Dẽ crediteer antwoerde
datter hem niet aen en ghinc wat cõpac
te dat si te samen hadden. wãt an hẽ als
erfname hijt eyschende was Ergo etce.
Geuraecht wort teghens dẽ keyser wat
daer of wesen soude Den keiser ãtwoer
de bij den rade dat die ghelofte die de erf-
namen te samen ghedaen hadden, den
cre ditoers niet en weert noch en veran-
dert den eysch. noch actie vanden credi-
teer die ghedaen is sonder sinen consen-
te Want bij den rechte elc is sculdich sijn
aendeel te betalen sonder scult of sculden
C. li. ij. ti. vt supra l. debitorum pactio-
nibus cũ l. seq.

¶ Ander questie.

¶ Het gheboerde dat een man
maecte compact met een andere mz lich
te wille eñ seide Ic sal v geuen elcs iaers
x. pont ende heeft die betaelt bi een iaer
of twee. Eñ daer nae en woude hijt niet
meer betalen mer was des weigheren-
de aen den ghene dien hijt ghelooft had-
de. Hi toech aen den keiser eñ versochte
al daer raet Daer op seide den keiser. In
dien inden compact die ic v hore seggen
ãdere stipulaci of brieue en is ghi en heb
bet gheen actie vorder die tien pont

te eysschen dan hijse betalen wil want ghi en hebt op hem anders niet dan dijn actie naecte. sonder brieuen van sake noch van redene waer om hi v die geloeft heuet te betalen Want wt genoechte heeft hi v des ghelouet eñ sond̃ brieuen eñ tot sijnre ghelieften mach hijt wel laten te betalen Want waer om en soude hijs niet laten te betalen tot sijnre geliefte aengesien dat hi bi proper stipulacie dat nz geloeft en hadde te betalen eñ om sekere sake Eñ die sake niet rechtuaerdich en ware. eñ of hijt ter goeder trouwen of bi sekere sake des gheloeft hadde. so soude hi daer of vrij wesen mz rechte indiē hi daer of claghede Waer om dan als hi tot sijnre simpel geloeft gheloeft heeft eñ sond̃ sake gealligeert noch sonder brieuen en soude hi daer of niet quijt wesen tot sijnre ghelieften C.li.ij. ru.de pactis .l. si certis annis

Van compacte op toecomende saken

Een questie rees etce. Om te weeten wat recht seggē soude op tgeēt. dat twee of meer hope hebben te gecrijghen bi successie dat erue van enige dat si erfnamē of sijn indien die oflinich worde sonder dat te ordineren tot sinen wille twelc hi doen mach so lange als hi leeft. Het gheboerde dat die voerś erfnamen compact maecten tusschen hemludē vā dien eruen v̄crosen ende verbonden alle tgheent dat hem daer of comen mochte Den keiser seide bijden rade dat sulke gelofte is onseker eñ teghens goede seden. van compact te maken op tgheent dat noch inden wille van andere is. Eñ dat niet geweten en is ofmen dat hebbē sal of niet Eñ daer om ordineren wij dat al sulke cōpacten niet waerdich en sullē wesen Want die rechten en hengen gheen compacten te maken op andere sakē sonder die weete vanden gene wije die toebehoert Eñ bi stercker redene en henget trecht niet dat hoe wel dat dē ghene die noch leuendich is die dat erue hout daer of maecte tot desen eynde compact te laten na sijnre doot ten ware met recht eñ consent vanden here. Eñ oft ware met recht so soude hi dat weder moghen roepen telkē dattet hem beliefde. Daer om wat compact dat daer of ghedaen wort en is niet waerdich na dattet wederroepen is C.li.ij. ru.de pactis l.de tali q̄stione

Een exempel in compact

Dic huwelicte een vrouwe die ic op gheuoet hadde in minen huyse. eñ ic gaf hoer hondert pont met condicie dz of si storue sonder gheboerte dat icse weder hebben soude. Ic maecte dese cōpact bi mi seluen sonder dat yemant mi des gheloefde weder te gheuen noch te volbrenghen. Tgeboerde dat dit wijf starf sonder oer. Ic dede eysch vanden hondert ponden weder te hebben teghens hoeren man die ic hem ghegeuen hadde Hoer man was daer teghens segghende. wij toghen totten keiser eñ seide dē keiser biden raet dat dese compact was alte naecte die van mi ghedaen was tot mi allene want als voerscreuen is pactie is die consent van sommighe in een conclusie Ende hier en is gheen consente. dan vā een allene bi hem ende sonder enige brieuen. Ende daer om spruttet gheen actie van sulchen compact. Want ic en hebt niet ghedaen noch ghegeuen bij forme van recht noch bi forme van ghifte. nae dat icket weder hebbē woude. Ende oec en hadde ict niet ghedaen bij leeninghe nae dat ict weder hebben woude. maer ick haddet ghedaen bij compact. om

dat weder te hebben. Ende nyemant en geloefde mi weder te gheuen Daer om ꝛc. C. li. ij. ru. de pac. l. legem quam dixisti Die rechten willen dat die leste compacten worden gehoudẽ eñ bewaert

¶ Exempel ende arrest daer op

¶ Een mā die was mi sculdich seker penningen. ic dede geloefte daer op dat ic hem niet epschẽ en soude: eñ daer bi was hi sculdich ongemoeyt te bliuen: eñ ic en soude hem niet epschen Ic docht hoe dat ic soude mogen ignoreren desen cōpact. bi nieuwē cōpact op dz die ierste compact soude te niete wesen Eñ ic volghede so langhe. dat ic tracteerde mz hē: eñ hi gheloefde mi. dat in dien ic hem epschede die penningen hier bouen. hij en soude hem niet behelpen van enighe exceptie van betalinge Dese leste compact dochte mi dat se ignoreerde die ierste. die ic hem gedaen hadde. dat ic hem niet epschen en soude Eñ daer om woude ic betaelt wesen: ende hebbe hem betoghẽ in rechte. Hi verweerde hem eñ proposeerde die compact bouen gescreuen. eñ geallegeert dat ict hem niet epschen en soude als voerscreuen is Eñ daer bi begeerde hi ontslagen te wesen. Ic verweerde mi biden rechte die de laetste cōpact houden soude ende niet die ierste. Eñ dat hij tegens mi hadde cōpact gemaect eñ geloeft. dat hi om die sculde nẽmermeer en soude hem behelpen: met exceptie van betalinge tegens mi noch vā andere Hi was meinende des niet te houden: ende daer of vry te wesen bi dat ic hem des nz epschen en soude als voerscreuen is. Ic seide hem te voren. dat hij hem niet en soude verweeren noch behelpē vā geenre exceptie: eñ dat hi nz en mochte poseren noch betughen betalinge: dz welcke is die pupre eñ waerachtige maioer Eñ dat inder waerheit sond te thoenen van schulde waerachtige quitancie: men nz differeren en mach absolute: waer ō ꝛc. Daer op so worden wi gesondē aenden keyser. Die keyser seit biden rade. dat ic weder om keeren mach tot minen ierstē epsch: eñ dattet redene was dat hi betalinghe thoenen soude. Eñ dat die ierste compact te niete was: so wel biden andden compact: als met redene eñ iusticie. de welcke willen. dat satisfactie ghedaen si. van tgheue datmen getrouwelic sculdich is. C. li. ij. ru. de pactis. l. pacta nouissima. ¶ Noch conforterende ende in onderstant van tghene dat voerscreuen is seit dat anderde recht dat na coēt. Dat in alle comanscappe. die ghedaen wordt bij contract vanden eenen persone totte anderen. het moet verstaen wesen dattet sij contract: dat enighe ter goeder trouwe of contracte van rechte daer of volcht dat int cōtract waerachtich of enighe cōpact sij die gedaen is ter goed trouwe inder comanscap. Si dese compact is ghesprotē sekere actie eñ ontfanckelijc. maer ist ghedaē sonder den coop int die compacte niet en spruytet dan exceptie ende niet actie C. li. ij. ru. dicta. l. in bone fidei contractibus

¶ Dat cōpact ghedaen op erue sond beneficie van rechte niet en hout

¶ Een exempel daer op

¶ Een goet man hadde eenē sone eñ een dochter: ende hi huwelicte sijnre dochter: eñ gaf haer die huwelijcx goeden. die inden huwelijcke toegeseit ende gesloten warē Eñ voert dede hi gelofte eñ compact aen sinen swager. dat in diē hi stoue. hi woude dat sine dochter hebben soude die helft vā sijn lant of erue bo

uen tghene dat hi daer ghegheuen had
de in huwelijcke. Ende in langhen tijt
daer na den vader die alsoe sijn dochter
ghehuwelict hadde woude maken sijn
testamēt. eñ bij sijn voerscreuē testamēt
woude wechgheuen al of eens deels vā
die voersē erue ouer die helfte. die hi ghe
loeft hadde als voerscreuen is. eñ willē
de daer of ordineren alheel tot sinen wil
le. Die man vā sijnre dochter seggende
ter contrarie. dat hi vā die helft van dye
voerscreuen erue niet en behoerde te or
dineren noch maken testament. tegens
noch in preiudicie vander gelofte van dē
compact. die hi hem daer of gedaen had
de inden huwelic. Die vader seide ter cō
trarie: eñ dat ghenoech redelike hi gege
uen hadde sijn dochter van sinen goedē
eñ soe veel dats ghenoech was na sinen
vermoeghen Want of hi enighe cōpact
alsdan gedaen hadde: so en waest nz; sulc
ke: als dattet hem verbindē mach. noch
en behoert: hi en mach vā sijn goeden le
gateren na sinen wille. Alle ghesien het
wordt gheseit biden keiser in sinen rade.
dat den vader bi sulcke compacte niet en
was verbonden. soe dat hi vā sijn eruen
daer hi of was vrp heere ende in besit eñ
possessie vredelic. en mocht wel ordinerē
ende specialic legateren tot sinen wille
C. li. ij. ru. de pac. l. pactū quod dotali

Een ander exempel daer op.

Het ghebuerde dat een man
die twee sone hadde maecte sijn testamēt
Ende ordineerde bi sijn testament: ende
maecte sijn twee sonen erfnamen van al
le sijne eruen bi condicie. dat als dye een
storue: die erue of lant weder comen sou
de opten anderen: indien hij gheen wet
achtighe kinderen en hadde. Het ghe
buerde dat die vader sterf. sijn twee sonē
hadden alle sijn erue: eñ deelden se half:
ende half bi die condicie bouen gescreuē
Eñ dair na auiseerden dat si te samē ma
ken soude compact aengesien dat si wa
ren vrp heeren vander saken. Eñ desge
lijcs euermits dat sij gheen kinderen en
hadden. sij doden die ordinantie vā hu
ren vader: eñ dat cōpact dat hi daer of ge
maect hadde: ende woude dat een yege
lijc van hem mochte sinen wille doē vā
sijn aendeel des erfs: die sij vanthueren va
der haddē. So quamen si aen dē keyser
vragen of sij des moesten doē. Den key
ser seyde: dat sijt wel doen mochten aēge
sien dat sij waren rechte heeren vander
saken. Codice libro. ij. ru. de pac. l. cum
pponas.

Van sommighe te makē cōpact.

Eñ of ghebuerde dat sommi
ghe maecten of deden ghelofte tegens
een ander een schult te betalen. Ende hē
daer toe obligieren elck een voer al. Eñ
dan een vanden geobligierden ghinc aē
den crediteur. betalen sulcke aendeel en
de portie als hem mochte aenlopen te be
talen ghelijc als of niet en ware elck een
voer al: ende den crediteur dat ontfanc:
ghelijc als men is somtijts begheerlijc
ghelt te ontfanghē. weet dat daer na dē
crediteur niet en mach die sculden eysschē
dan op portie elck van hē lieden sijn aen
deel. noch specialiken aenden ghene die
sijn aendeel betaelt heft. ende is daer me
de ghedoot ende te niete die compacte
van elck een voer al byder betalinghen
die hij daer of verschepde ontfangen he
uet. Want daer is ghelijck als nyeuwe
compact. ende mutacie of veranderin
ghe van compact. Codice libro secundo
rubrica de pactis. l. si creditores vestros.

¶ Vanden compacten die niet te houden en sijn. ¶ Capittel. C.xx.

Daer sijn oec cōpacten hoe wel datse sekerlic gheloeft sijn te doen so en behorense niet gehoudē te sijn na bescreuen recht Ghelijck als oft ghebuerde dat yemant geloefde te doen enighen dootslach. of te doen enighe diefte. of te doen enighe verraet. of yemāt slaē of iniurieren. of bescadigen in faite. of in woerden Weet dat sulcke cōpacten niet te houden en sijn. noch trou. noch peyne noch stipulaci dair toe ghestelt eñ gedaē en is niet waerdich. Maer behorē daer af gecorrigiert te sijn. die ghene diet gheloven: eñ die ghene die begerē des te doē C. li. ij. eu. de pac. l. pacta q̄ cōtra et. ff. de verbo obli. l. gñaliter cū seq.

¶ Noch moechdi weten dz soe wie gheloeft hadde. dat hij nēmermeer en soude enighe veruolgen om misdaet die hi gedaen soude hebben. dat begheren soude pugnitie vā rechte Weet dz sulcke compacten niet te houdē en sijn Wāt die rechten niet en willen dat enige misdaet bliuer ongecorrigiert. C. de pactis. l. pacta et melius. ff. eo. ti. l. si vnus pagrapho pacta

¶ Item soe wie cōpact maect eñ hem verbijnt tot onmogelijke saken weet dat sulcke cōpact niet en is te houdē want die rechten niet en willen dat hem yemant verbint tot ōmogelike sakē die hi niet machtich en is te houden. l. Impossibilium. ff. de re. in.

¶ Noch so wie cōpact maect tegēs goede seden. noch tegens den geboden des keisers. dats te wetē van sijn ouerste here. dat die clerckē hieten plebissita Noch dat yemant scadelic sij Weet dat alle sulcke ghelosten en sijn niet te houden. noch obligacie daer op gedaen en is nz waerdich. C. de pactis. l. pacta que contra. et melius. ff. eo. ti. l. iurisgentium pagrapho pretor ait.

¶ Item oft ghebuerde dat yemant ondwijst eenen anderen compact te maken bi dol of bedroch: noch dat daer enighe dol mach wesen Weet dat sulcke cōpact niet en is waerdich noch en is nz te houden. C. de excep. z prescrip. l. aduersus.

¶ Item naden decretale alle ghelosten van goeder trouwe duechdelic eñ eerlijc die gheloeft sijn te houdē bi maniere vā goeder trouwe: hoe wel dat daer niet en sij contract: of stipulacie: of verbande expres. tis te houden Decretali. pactiones facte a nobis. et c. i. de pactis.

¶ Item cōpact ghemaect tot andā meyninghe. en is niet te houden: want eens anders sake en machmen niet obligierē of ghelouen. dat den ghene die daer aen ghehouden ware soude houden indient hem beliefde. ff. de verboz obligatio. l. stipulatio ista pagrapho nemo

¶ Item bi cōpact ghemaect van toecomenden tijden Men en behoert gheen rechter te vinden. die hē daer of behoert te onderwinden. ten si dat daer sekere stipulatie of verbande sij: makende expressmentie vanden tijde: vander plecke vānden daghe eñ vander sake. C. de vsuris l. i. et. l. q̄uis

¶ Vanden actien de dol ¶ Ca. C.xxi

D Ol na den reden is wanneer hurple of argelist geuondē wordt in enige cōtract of in enighe stipulacie. of in enighe quitancie of ghelosten gheloeft ter cause van recompentie: of in enighe transactie gedaen ter cause van remuneratio. Ende is gheseit dol van valsce machinacien. dat bi loesheyt sommighe een ander doet inde voerscreuen

sake of dier ghelike sake verswigende de
waerheit inden contract te doen. vt dicit
in suma asonis. li. ij. ru. de dolo z malo
Eñ ghi moecht werē dat actie de dol en
behoert niet geallegiert te sijn: so langhe
alsmen hebbē mach andꝰ actie den sinen
te verhalen: want leelike sake is dol aen
den ꝓposant: indien hij daer of veruiele.
ende het is een leelike sake te onderhou-
den Eñ den recht sonder blikelike coniec-
ture en behoertes niet te ontfanghē Eñ
of daer enighe coniecturē sijn daer of be-
hoert eerst ghekent te wesen voer die priñ-
cipael sake Want indien daer dol geuō-
den wordet die principael sake is te niete
om den eysscher Daer om behoert eerste
daer of gekent te wesen Noch moechdy
weten. dat soe wie allegieren wil actie de
dol. hi behoertet te intempterē voer den
rechter die daer of kennen mach binnen
den tijt van twee iaren. Ende of hi lan-
gher beide. sonder te hebbē gheintemp-
teert of aengeleit actie voer rechter com-
petent hi en ware daer toe niet ontfanc-
lijc

¶ Vanden transactien.

¶ Capittel. C. xxij.

TRansactie is van twijfelē
de saken ende onseker of van sakē
onghe eynt. of niet volbracht: maken cō-
pact eñ seker accoerd: of andꝰs transactie
is ꝑmutacie of veranderinge vā die een
plecke in dander: eñ dair om behoert mē
te thoenen wat transactie is. want deen
daelt vanden anderē So moechdi wetē
dat int generale te spreken valt eñ wordt
gemaect transactie in veel manieren ge-
lijc als oft ghebuert. dz twee partien sijn
in proces deen tegens den anderen voir
recht Eñ om die costen te schuwē makē
accoert ende verenigen te samen bi sulc-
ker manieren dat die een ghehouden sal
bliuen tegens den anderen in seker som-
me van ghelde of anderē sakē: ende dair
of makē obligatie te samen. Dats te we-
ten: so wie dattet sij. die hē verbijnt te ge-
uen ende te betalen tghene daer sij of ver-
eenicht sijn Dese sake is naden rechte ge-
hieten transactie. om dat den eysch. dye
den eysscher plach te doen van te segghē
voer den rechte: dat hij actie hadde van
eysschen teghens den verwerer die sake
is te bekennen: eñ heft dat ghebrocht eñ
gheset in sekere saken Dat is te weten in
bekende saken eñ sekere

¶ Een exempel

Ic hadde een suster die questie
tegens mi maecte voir den rechte om se-
kere erue die sij seyde haer toebehoerende
Eñ daer om dat ic woude schouwē ma-
terie vā proces. ic maecte compact tegēs
mijn suster van. x. pont paresijs: so dz sij
mi in vreden houden eñ laten soude. die
welcke ic haer beloefde te betalē ende te
gheuen Daer na ghebuerdet dattet mi
berouwede. om dat ic wel wiste sekerlic
datse ongelijc hadde des te eysschē: ende
ic en woude haer niet betalē die voerscre-
uen. x. pont alsso geloeft Sij beroech mi
in rechte voer den keiser. alle gesien: het
wordt ghesecit. dattet ghene dz ick geloeft
hadde om vreese van proces. nz voer an-
dere corruptie was te houden: na dat sij
daer of ghecesseert ware vanden proces
ende daer of gedaen hadde transactie bi
middele vandē x. ponden als voerseit is
C. li. ij. de transactionibus. l. cum te pro-
ponas.

¶ Een ander exempel

¶ Noch volcht hier nae een an-
der exempel op die forme ende maniere
van transactie Een ionge hadde voech-
den ende regierers Hi ghecomē wesen-

de tot sinen dagen: betoech sine voechdē ende regierers in sake: om te hebbē rekeninghe van sinen goeden Twist eñ proces daer of ghesciede om te werē alle materien van proces: sij maecten tegens dē ionghen transactie vanden ghescille Eñ hi schelde dese quijte van alle tghene dat sij aen hem gehoudē mochten wesen: om een seker somme ghelts die sij daer of ghegheloefden te betalen. Eñ daer of deden seker compact: eñ alls dede hi van tghene dat sij tegens hem gehouden waren bi actie van ghemaecte sakē eñ sette weder in transactie van nyeuwen verbande of brieven: dat welcke dat die clercken hieten stipulatio aquiliana. dat is te segghen Van saken onsekere: setten in sekere obligatie met woerden. Het ghebuerde dat die voechden corts daer na storuē ende ofliuich worden Ic auiseerde dat sij noch hadden van minen saecken eñ goeden te herwaerts: alsoe dat icse betoech in sake voer den rechte. Die erfnamen wouden hem daer tegens weeren bijdē transactien voerseyt: ende seiden dat icse om een somme ontslagen ende gevrijet hadde. Ick antwoerde dattet wel waer was dat icse quijt gescouwen hadde vā datse mi geregiert hadden in ontfanck: maer van tghene dat sij van mi hadden in iuweelen of andere gelijcke saken niet Sij seyden daer tegens. ende dat die quitancie was van allen saken int generale Op dit ghescille so wordt gheseit bij den recht dat die quitancye gesien ende getoent soude wesen: eñ in dien si mēcie maecte dat ict vanden iuweelen gedaen hadde quitancie of desghelijcs soe generalic ende specialic: dat sij daer in mochten begrepen sijn ende verstaen: die quitancie waer van waerdē. ende des niet: den eysch waer ontfanclijcke. C. li. ij. de transactionibus. l. age cū geminiano

¶ Binnen welcker tijt van exceptien mach sijn gheintenteert in tijde van transactien

¶ Ende oft ghebuerde dat bidē voecht na die transactie gedaen: den minoer of ionge bedroghen waer Eñ dz alsoe wordt geuonden. partye gehoert: of den ionghen dat mochte thoenen binnē twee iaren nae die transactie: noch waer hi daer toe ontfanckelijc Eñ of hi langer beyde: niet. naden rechte ende sonder te proposeren deceptie of bedroch. ende dat te thoenen teghens die transactie. en ware den ionghe nz ontfanckelike. C. libro secundo de transactionib9. l. actione administrate.

¶ Van veranderen erfnisse bij condicie.

¶ Item twee ghebroederen waren erfgenamē van hueren vader alleene ende voer al. welcke vader ghemaect ende geordineert hadde bi testamēt dattet landt of erue die achter laten soude sijnen twee sonen bi sulcker condicie. dat of die een storue sonder wittachtighe kinderen te hebbē. dz die weď comē soude aen den anderen broeder Die vader gestoruen. die twee sonen gebroeders ende erfgenamen van hueren vader: bi hueren vrijen wille quytschouwen ende ontsloeghen malcanderen vā deser ordinancie van hueren vader eñ maectē transactye deen den anderen daer op. dat elc soude mogen doen sinen wille vanden lande of erue hem toebehoorende bider doot vā hueren vader Tghebuerde dat een tijdt daer na een vanden ghebroederen wert ofliuich sonder oer ende maecte ende ordineerde van sinen erue Ende die ander broeder die gheblenen was: woude co-

men tegens die ordinancie vã sine broeder. Eñ seide dat sijn vad gheordineert hadde. &c. eñ dat hi daer bi niet en mocht te gemaect hebbẽ enighe transactie. Ope boden mochte die ordinãtie vandẽ vtersten wille van hueren vad vandẽ ghiftẽ. die sijn broeder gestoruen gemaect hadde bi sijn testamẽt Die erfnamen seiden ter contrarie. eñ dat die ordinantie vanden vad biden wille vandẽ twee gebroeders was verandt ende getransigneert int ghene dat elck mochte sinen wille dã af doen als voerscreuen is Den broeder leuende segghende ter cõtrarie. eñ dat of transactie gemaect gheweest hadde tusschen hem lieden: so was hi bedroghen. ende bijden seluen rechte compact ghemaect in deceptie of bedroch: niet en is te houdẽ noch transactie die daer of volcht Desghelijcs nae dat binnen der tijt van twee iaren men daer of maect actie ende veruolghe. Op dit ghescille wort geseyt biden vonnisse vandẽ keyser bi sinen rade: dat die transactie gedaen tusschen dẽ twee ghebroeders: was te houdẽ ende te conserueren Hoe wel nochtans dat ope een vanden tween ionge eñ in voechdiẽ gheweest hadde als die voerscreuẽ trãsactie ghedaen was Want si was versekert ter goeder trouwẽ eñ dat die een niet en begeerde die doot vandẽ anderẽ noch dair in was geen deceptie noch bedroch C. li. ij. .xu. de transactionibus. l. de fidei commisso.

Van transactie ghedaen buten erfnisse.

Na bescreuen recht so sult ghi weten. dat also groote macht behoert te hebbẽ ope transactie met rechte ghedaẽ tusschen enighe partien als doet die sentencie ghegheuen vanden rechter Wãt gheen sake en behoert meerder te wesen dan dat recht vanden mannẽ te houden ende te onderhouden tghene dat si ghe loeft hebben Eñ om dz enighe seiden dz die transactie ope ghedaen was aenden minder buten tide niet en was te houdẽ Weet dat dese questie ghesbelt voer den keyser: het worde ghesent biden rade dat die transactie gedaen ter goeder trouwẽ is te houden. wanneer ende tot wat tide datz gedaẽ si noch geen sake en behoert te beruerẽ die vrie consent van een mã die abel is compact te maken rechtuaerdich eñ diuiarẽ heft. hi en eest wel machtich te doen. Codice libro secundo .xu. de transactionibus. l. non minorem auctoritatem.

Van transactie die welcke ghescyet bi ghenegmsticheit

Item tghebuerde dat een mã eyschede een huys teghens een andere. die dat wederseyde: soe dat si transactie maecten bi middele van .xx. pont: dat dẽ verweerer gaf den eyscher: op dat hi hem verdragen soude van sinen eysche. Eñ om sekerlijcker te maken hueer compact so stelden si in condicie. dat huys bliuen soude aenden verweerer als in coop. Eñ daer af so soude gemaect worden brieuẽ: die welcke inhouden souden van coope om een seker somme verclaert indẽ brieuen voerseit. Een tijt ghebuerdet dat dẽ eyscher woude eyschẽ den prijs die indẽ name vandẽ cope inde voerseide brieuẽ begrepen was daer hi niet af betaelt geweest en hadde noch voldaen als hij seyde Die verweerer seyde. dat hoe wel dat den brief mencie maecte van quele vanden coop: ende vanden prijse verclaert. Niet te min wast waer: dz bi selue transactie: ende bi middele van twintich pont

die selve huysinghe was ghebleuen aē-
den voerscreuen verwerer: als sijn pro-
per erue. hoe wel dat daer in tijtele van
coop verclaert si om sekerliker daer in te
doen Op desen twist die sake wordt ghe
brocht voer den rechter. ghesëit wordt bi
grote deliberatie van rade. dat om nyet
eyschet den eyscher. den prijse begrepen
inden voerscreuē brieue. die dair in bi ge
uensticheyt ghesët wordt. Want naden
rechte tgene dat ghedaen is geuenstich
lijc behoert te sijn als niet ontfanclijc.
C. li. ij. de transactionibus. l. cum ea que
transactionis

ℭ Transactie op ermisse.

ℭ Item het ghebuerde dat een
man meynde erfgename te sijne vā een
ander ende daer om betaelde hij enighe
van sinen schulden Ende als hi sach. dz
hi also veel sculdich was. ōme te scouwē
die scade: maecte hi transactie aen die cre-
diteurs eñ betaelde hē lieden eens deels
vanden sculden: soe veel dat sij te vreden
waren Ende hi dedet om dat hi meynde
erfghename te wesen vanden dode. en-
de ghecrigen bi successie alle die reste vā
sinen goeden Het gebuerde dat een an-
der quam die naerder was. ende wordt
ghseit erfghename. Als den ghene dyet
also betaelt hadt sach dat hi gheen erfge-
name wesen en soude. hij woude weder
eyschen eñ hebbē tghene dat hij betaelt
hadde gelijc als voerscreuē is Die ghe-
ne die des ontfangē haddē seide: eñ dz hi
bi transactie van betalinghe hem liedē
betaelt hadde tghene dat men hem scul-
dich was: ende daer om niet en warē ge
houden dat weder te gheuē: maer dat hi
hem betrecken soude aen dē erfnamē die
daer of erve bleuē Dē eyscher seyde daer

tegens Dese sake wort ghebrocht voer
den rechter: het wort ghesëit bij delibera
tie van rade. nae dat hij na die trāsactie
dat gedaē hadde eñ betaelt. wel soe had-
de voer hem gheësten: want hij dat niet
weder hebbē en mochte rechtelijck: om
dat hi des als borge niet ghedaē en had-
de noch oeck als bedwōgen mz crachte.
noch bi tricherie C. li. ij. rubrica de trās
actionibus l. nec interēcio creditorū

ℭ Van transacti ghedaen bij weesen

ℭ Itē tghebuerde dat een wee-
se aen sprack sinen voecht: om te hebbē
rekeninge vāden sinen Den wese ghe-
coemen tot sijn iaren eñ die playte begō
nen om sake vāder voechdie Daer nae
ghebuerdet. dat hij hem bedochte. dz hij
niet ghedaen en hadde eysch van al dat
gheent: daer zijn voecht voerscreuē in hā-
delinghe of ghehadt hadde Eñ hij dede
nieuwen eysch: eñ betoech hem in recht
Ende den voechthesft hem beholpē vā
sijn transacti die ghedaen was tusschen
hem luyden: eñ seide. dat hi behoerde ōt
slaegen te weesē van alle de voerscreuē
voechdye. &c. Die voerscreuē weese seg
gēde daer teghens Eñ of in hoer rekenī
ghe erroer waere: soe behoerde hij daer
of ghereliuert te wordē: want contract
noch compact. noch trāsactia dol of fur-
ple niet en is te houdē tegēs goede zeedē
noch tegens die waerhede vāder sake &c
Ende daer omme of ick in eysch trede.
den eersten dach ende dat ic niet en wiste
alle tgheent dz mi behoerde toe te hoerē
ende ghi mij daer of nz en seidet mer des
lieten de verswegēt daer ghijt wel wiste
of mochte weeten teghens v ende uwer
preiudicie: Ende is die interpretatie te
doen Waer om et cetera. Die voerscre-
uen voecht segghende ter contrarie.

Het wordt ghesept bi vonnisse vanden rade des keysers: als dz dē weese tot goeder memorien van rekeninghe mochte ende behoerde te comen. ende dat alle de cepien behoerden versteken ende achē ghestelt te wesen. C. li. ij. de transactionibus. l. si de certa re

Transactie bij stipulatie aquiliane.

Item hier na volcht een ghelijc recht ende op ghelijcke sake. Jc pleyterde tegens een man om sekere sake die hi van mi ghehadt hadde tusschen sommighe andere saken. Ende om te schouwen materie van proces bij middele vā mijnen vrienden maecte ick vrede ende vereeninghe van dier sake aendē seluen voerscreuē. mits seker transactie die wij te samen maecten: bij aquiliane stipulacie: die hi mi daer of gheloefde te gheuē. Ende mits dien maecte ic hem quitantie eñ ic gheloefde hem dat ic hē niet epschē en soude. ende gaf quitancie so generale dat ic nz en seyde noch en vclaerde in die quitancie datter was om die selue sake: maer ic seyde dat ick quitancie dede ende gaf van al tghene dat ic hem mochte of wiste te epschen Eñ een tijt daer na ghebuerde: dat ic hē epschede ō sekere andere sake. die ic tegens hem te doen hadde. Eñ dat hi vanden mijnen ontfangen eñ ghehandelt hadde eñ betoech hem daer om inden recht Hi verweerde met quitancie die hi van mij hadde segghende. hoe dat bi seker transactie ic hem ghegeuen hadde die voerscreuē quitantie. ware om hi segghen woude. dattse sulc was ende so generale als dat hi hem nēmermeer niet epschen en mochte ₢c.

Eñ ic antwoerde dat ic hem quitācie ghegheuen hadde bi tractate van sekeren contracte. die welcke die wi te samen ghehadt hadden: op alsulcdanighe sake daer wij af waren doen ter tijt voer den rechte ende daer voer gaf ic hē quitancie Ende hoe wel dat die quitantie spreect dz ic hem niet meer epschen en soude. nochtans en hadde hij nye ander tractaet tegen mi dan van dier sake. daer wi of doē ter tijt waren in questie noch oec en hadde ic nye ghedaen epsch van enigher ander saken dan vā dien Waer om volcht dat in dien ic thoenen mach. dz hi vā ander saken in mi gehouden sij. dat ic daer toe behoere ontfanghen te sijn: eñ en behoert sijn quitancye hē niet waerdich te sijn. dan van dier sake. daer wi op die tijde ghescil of hadden. want alsdan is mē gerelineert in error van rekeninghe.

Alle ghesien het wort ghesept bi vōnisse vanden rade vanden keyser. dat te epsche rekeninghe vanden anderen goeden en de saken ic ontfanclijc was. niet teghenstaende die quitancie: aenghesien. dat in de selue niet was specialijc verclaert die sake of eens deels C. li. ij. de transactionibus. l. si de certa re

Van transactie sonder stipulatie.

Drie ghebroeders warē gebleuen sonder vader eñ moeder: daer den outsten af houdende was sekere lant of erue die welcke die de twee iongen epschten te hebben voer recht. Tgheschille was schinende langhe te ghedueren en de daer om maecten sij transactien te samen dat den pleyte of ghesect woordt bi sekere middele. dat den outsten hem liedē gheloefde daer af te doen: ende daer toe hadden sij ghedinghe teghens hem om dat als hueren outsten hi gheweest hadde hueren voecht. ende epschten hem rekeninghe van huer goeden

Int cort sij maecten ē gauen hē quitan
cie van als op hope ē om des wille dz hi
gheen kinderen en hadde: ende dat hi hē
lieden na sijnre doot laten soude sijne er
ue sonder enighe ander ordinancie daer
of te maken als hi hemlieden gheloefde
In seker tijt daer na sij worden ghewaer
dat hi sijn erue elders ordineren bespre
ken. ē maken woude: so dat sij hē daer
om betogen voer recht. Segghende dz
sij bedroghen waren ē dat die voerscre
uen quitancie te nieute ware: of dat dye
ghelofte hem lieden ghehouden wordt.
Den outsten broeder seggende ter cōtra
rie. ē dat bedroch niet en mochte wesen
inder sake die welcke diemen betughen
mach inden compact gedaen. Ē of hij
hē lieden geloeft hadde sinen eruen nae
sijnre doot te laten: so en was daer af geē
stipulacie of brieue. noch met redene en
mochte hijs niet ghelouen bi simpelen
compacte: die welcke die naecte is: ende
alsulcke en is niet waerdich noch te hou
den Waer om. ꝛc. Die voerscreuē broe
ders seggende ter cōtrarie: ende dz si ge
gheuen hadden die quitancie ter goeder
trouwen Ē op hope dat hi houden sou
de sijn ghelofte Waer om in dien hi des
niet schuldich en is te houden.
Sij bedroghen waren: want contract bi
bedroch niet en is te houden. ¶ Alle ghe
sien na den texte vanden bescreuē rechte
Den keyser daer op wijsde. dat bedroch
gheen stadt en neemt op gheen sakē die
men ghedencken mach: inden contract
doende. noch sake naectelijc gheloeft spe
cialic op erue: niet en is te houden bij be
dwanc. C. li. ij. de transactionibus. l. cū
donationis

¶ Van stipulacie int generale.

¶ Capittel. C. xxiij.

STipulatie de welcke is een
generatie van obligatie: ende vā
gelofte van voerwaerden die ge
maect wordē met woerden. ende bij ant
woerde vanden eenen ghelouende den
anderen. Dat is te weten. hem te ver
binden met woerden willichlijc sond dz
daer sake si: waer om men hem verbint
die daer te voren niet ghescyiet en is.

¶ Exempel.

¶ Het en waer niet propelic obligatie bi
stipulacie of ick yemant scade of hijnder
ghedaen hadde. ende om hem te recom
penseren ende te beteren: ic mi teghens
hem obligieren ende ōbynden soude in
enighe sake Maer het is obligatie bi sti
pulatie: wanneer ic segghe teghens een
andere Ic beloue v te betalen telcken ia
re. x. pont Ende of den ghene dient also
gheloeft is eyschet ende seyt. Gheloeft
ghi mi des te betalen Ē den ghelouer
antwoert ya: want in stipulacie behoert
gheloefte ē antwoerde: ende dit is pro
perlic stipulatie die welcke hem verbint
ende obligiert bi compact. Ende daer ō
seit die wijse dat compacte sonder stipu
lacie is naecte. ende niet en genereert ac
tie: gelikerwijs als bi sake hier na geex
empleert bliken sal mogen. Ē of ghy
doet uwe dochter bi yemant ghelouē in
forme van stipulatie. dat hij haer gheuē
soude een seker somme van ghelde. We
tet dat hoe wel dat dijn dochter in dijn ō
derdanicheit is: daer om en is niet stipu
lacie en hout: ē is van waerden Maer
uwe dochter alsoe langhe als sijs in u
wer macht. en machet niet eyschen mer
ghi moechtet eyschen. veruolghen heb
ben ende op heffen. bij crachte vander
voerscreuen stipulatie. Ende aen v soe
behoertmen te antwoerden; want het

vaengaenderis. C.li.viij.ru.de contrahē
da et committenda stipulatione.l. si filie
tue ¶ Van stipulatie die welcke die
tot anderen niet in presentie of teghen/
woerdich en is

¶ Oft ghebuert dat yemāt doet
ghelouen die also veel waerdich is indē
woerden: als gelofte tot yemant. die dē
gelde die hi hem gheleent heeft: of die mē
hem schuldich is te gheuen aen een and'
die daer niet en is tegenwoerdich Weet
dat sulcke stipulacie niet en is wel seker
noch en heeft niet volcomelick actie den
ghene dient also toegheseit is te eysschen
Eñ nochtās oft ware betaelt andē gene
dient also gheloeft ware: so soudet mogē
wederroepen die ghene diet alsoe hadde
doen ghelouen aenden ghene diet ont/
fanghen hadde: bi die stipulatie bij actie
van gedaen saken Eñ hi waert sculdich
met rechte weder te hebben C.li.viij.ru
de stipulationibus.l.si cū tuā pecuniā

¶ Van stipulatie wt vreese

¶ Noch moechdi ende sijt schul/
dich te weten dat stipulatie ghedaen bij
vreese vander doot van enighen tormē/
te constant: niet en is te houdē. Maer in
dien ghi hem des geloefde wt vreese: op
dat hi u niet en wroeghede van enigen
misdaet die ghi gedaen hebt: of dat hi u
daer of woude wroeghen. indient waer/
achtich ware Weet dat sulcke stipulatie
is goet ende te houden: maer of ware in
cas crimenele. dat die accusatie tegens u
valen mochte Weet dat sulcke stipula/
tie niet en is waerdich. Want in cas cri/
minele transactie noch stipulatie en ne/
men noch en houdē geen stadt. de wroe/
gher mach alsdan wel weder comen. of
accusatie doen &c. C.li.viij.ru.prealle.
l.si quidem zenoni

¶ Van stipulacie ter goeder trouwe

¶ Die bescreuen rechte wil. dat
alle stipulatie ter goeder trouwe ghedaē
gaet ende waerdich sij totten erue of erf/
namen. het sij vander eenre sijde of van
vander ander. dat is te weten totten erf/
namen vanden ghene die gheloeft heeft
eñ dat sij ghehouden sullē sijn te voldoē
het sij voerden erfname vanden ghene
diet gheloeft was. dat sijt veruolgē mo/
ghen. hoe wel datin die voerscreuen sti/
pulatie ofte belofte begrepen sij of niet.
Want waerom en souden sij niet mogē
doen tghene dat huere voervaders ghe/
loeft hadden te doen Ende niet teghen/
staende die subtijlheit die de oude geseyt
hadden. dat na dat den persoone doot is
sijne erue niet inder sakē doen en moch/
te. tghene dat sijn voervader in dien hijt
gheleeft hadde ghedaen mochte hebbē:
want het was teghens goede zeden: aen
ghesien dat die stipulatie of gheloefte is
sekere Ende wi en willen niet dat dese ex
ceptie van nu voert aen stadt hebbē sal.
C.li.viij.ru.vt supra.l.veteris iuris alt
cationes. Stercker redene eest na den
rechte inden stipulatien: eñ seit alsoe Oz
indien yemant maect transactie vā eni/
ghe sake. daer inne sij stipulatie het sij se
kere of onsekere mach sijn gheeyscht oft
veruolcht. C.li.viij.ru. superius dicte.l.
scire debuisti.

¶ Vanden stipulatien die niet sijn te
houden

¶ Capittel. C.xxiiij.

NAe dat gheseit is vandē
stipulatien die te houden sijn
ende te conserueren. Daer nae wil ic seg
ghen eñ thoenen vanden ghene dye niet
te houden en sijn. Hoe weet dat stipula
cie die yemāt doet wesende ondē sijn iaerē

niet en is te houdē C.li.viij.ru.de inuti. stipu.l.i.

¶ Van stipulatien in tractate van huwelijcke.

¶ Noch verclaert die recht en stipulatie die niet en is te houden Want of enighe huwelic waer ghetracteert ende gheloeft te doē eñ op dattet hem daer of niet berouwē en mach: men ō geloeft bi sekere peine bi een sekere somme vā gelde Eñ het ghebuert dat enighe vā hem tsi die man oft wijf hem beruwet vandē huwelic: ende niet en wil voertghaen: weet dat soe wat stipulatie of ghelofte dz daer sij tusschen hem beyden. noch oeck wat sake dat daer af gheloeft sij en is niet te houden Want die huwelike behoren te sijn bi vrye eñ liberale wille: eñ niet bi bedwanghe. Iuxta illud matrimonū. solo consensu cōtrahitur Noch bi sulcker stipulacie of gheloefte en spruyt actie neghene. die mogen gheraken sake van exocatie C.li.viij.ru.siquerius dicta.l.libera matrimonia

¶ Van stipulatie tot persone niet teghenwoerdich

¶ Hoe wel dat sommighe zijn vā opinie datmen wel ghelouē mach eñ v̄binden aen persone niet tegenwoerdich het sij in die anderde of derde persone Nz te min seit die bescreuen recht dz stipulacie niet en is waerdich noch te houdē. gedaen totten ghene die nz en is tegēwoerdich. Wāt in stipulacie of gheloefte behoert te wesen persone diet geloeft te betalen. eñ die p̄sone die de gelofte ontfanghet: eñ die seit gheloeft ghijt also te gheuen eñ te voldoen. Eñ den gheuer antwoerdt ya. als voerscreuen is Ende dat hietmen stipulacie. C.li.viij.ru.dicta.l. ut inter absentes. Want tanderen siden so heb ic v dit gethoent in een andē rubrike daer toe dienende eñ oec mede indē rubriken precedente ¶ Vā stistulatie van wien dattz noch te v̄schinen ware

¶ Ghi moecht wetē dat stipulacie of gelosten ghedaen op erne die noch te verschinē is: is inden wille vandē genen die des vuelic gebruycket niet en is waerdich noch en is niet te houden bi redene dat na den rechten: ghelofte gedaē tegens goede zeden niet en is te houden Eñ dese stipulatie waer directelijc tegēs goede zeden. ergo gelofte daer op gedaē en is niet te houden C.li.viij.ru.dicta.l. ex eo instrumento ꝛc.

¶ Te stipuleren of te ghelouen meer danmen schuldich is.

Eñ oft ghebuerde dat yemant dede stipuleren ende ghelouen yemant breeder dan hij gheleent hadde in goeder trouwen. Weet dat so wes ghelofte mē daer om dede ende dat hi niet en mochte hebben exceptie ter contrarie bidē seluē stipulatie ter quader trouwen die niet en is te houden. telcken datter surple ghescheit. C.li.viij.ru.dicta.l. si auia ut a et l.dolo vel metu adhibito Ende also moget ghi weten ende verstaen van alle stipulatie of ghelofte. verbande. compacten ende contracten: want soe gheringe als daer surplz gheschiet: soe weet dat al des niet en is waerdich noch te houden

¶ Van sommighe te samen verbonden ende elc een voer al

¶ Capittel. C.xxv.

Ghi moecht wetē dz oft ghebuert dz sommige te samē zijn v̄bōdē eñ geoblegiert of elc een voir al tegēs yemāt: dē gene diemē sculdich is mach

den schulde eysschen wien dat hem ghe liest. eñ die eest hem gehouden na bescre uen rechte te voldoen eñ te betalen Mer den rechter indient die obligatie begeert mach helpen eñ vorderen den gheobli gierden. dat hi mach roepen sijn garant of sijn gesellen om hem te helpen ende te ontscadigen eñ betalen huer portie ende aendeel vā dier schuldē. Nochtans nae opinie van sommighe wijsen: eñ specia liken na sommige castumē locale. het is van doen dat den verbondē also bedwō ghen sij ten iersten. dat hi betaelt of ant woerdt inō sake doet voertroepē of dach vaerden sijn geselle of gesellen. om hem te helpen eñ te vrijen van dier scult of al legieren: dat sij also verre gehouden sijn als hi is. aengesien die obligatie also ge daen een voer al ghelijckerwijs also als voerscreuen is. C. li. viij. cu. de duob9 re is stipulandi ꝛ promittendi. l. creditor ꝑ hiberi non potest. ❡ Item maer oft ge buerde. dat elc waer geobligiert eñ ver bonden in speciale voer sijn aendeel. dat waer een anōsake. want alsdan soe en soude men elc nꝫ meer mogē eysschē dan sijn aendeel. C. li. ꝛ. cu. pꝛealle. l. exprimi re So suldi weten opt voerscreuē rech te: als dat elck geobligiert alleen eñ voer al. is te bedwingen voer die geheel scul de. Eñ wel mach hi soecken sijn gesellē: mer die keiser seit een autentijc. die daer op ghemodifiert is eñ seit dat wel blijct eñ genoech te eysschē op een: als die an dere of anderen niet en is noch en sijn in den lande: eñ sijn so arme. dꝫ aen hē nꝫ te verhalen en is. noch te gecrigen die scul der: want anōs en behoertmē nꝫ te val len op die een alleen. om dat inō waer hꝫ te verstaen mē gheen borghe en nemet: dan om sorghe vā quade betalinge. Eñ men en set nꝫ meer dan een: dan om dye

meese dat die een alleen niet en waer sol uent. Eñ of die een gebꝛake. dat die ander mochte voldoen eñ volbꝛengen. Want niet meer dan eens en mach noch en be hoert een schult betaelt te sijn: eñ en wa re van gheenen node borghe te hebben: in dien den sculdenaer soluent ware Eñ daer om corrigiert die autentijc die stre gicheyt vanden rechte inder manieren voerscreuen Autētica cu. dicta hoc si par num fuerit speciale

❡ Van reiuendicatio
❡ Capittel. C. xxvi.

Reiuendicatio is een actie diemē behoert te hebbē te ghe uē den ghene. die enighe sake houdē soude tegens den danck vandē ghene die des toebehoerde sonō iuste titele: ghelijc als so wie houdē soude mijn goet bi diefte: eñ dat hijt ghehet hadde indē handen in be waernisse van sulcke. daer ict onder von de. Of wie vanden sinē geedifieert had de op eens anōs erue Of so wie gedaen hadde enighe beteringhe of nieuwe edi ficie. op enighe goedē. diemē in bewaer nisse hadde eñ administracie: eñ den ghe ne die die goedē toebehoerdē sulck ware dat hi niet en soude willen hebben. noch die costē rekenē dattꝫ gecost hadde Wert dat den ghene die des hadde doē maken biden recht van reiuendicatio soude mo gen of breken wech nemen eñ wech dra gen tghene dꝫ hi daer hadde doen maké op dat hi weō stelde die goeden inōe sta te alst te voren was: eñ alsoe soluerē. Of sake gheleent bi hoescheit: eñ den ghene dien t gheleent ware dꝫ ghinc vercoeten. daer om en eest nꝫ dat den ghene diet hē geleent hadde: als voerscreuē is. en sou der weō hebbē bi rechte vā reiuēdicatio sonō te betalen die leeninghe daer op ge

kent Eñ alsō moghet ghijt verstaen vā
alle ghelike saken die ghebueren soudē.

¶ Exempel te edifieren op yemāts
erue.

¶ Item exempel van reiuendi-
catio te doene in cas van edificie op ye-
mants erue. ¶ Ic hadde een stuc lāts
daer op was een beginsel van een mue
re. mijn ghebuere die naeste ghelegen
der seluer edifierde: so dz hi stelde zijn balc-
kē gheheelic op minen muer. So gerin-
ghe als ic des ghewaer wordt; ic seyde al
mijn te behoren tghene dz op mijn mue
re was eñ op mijn erue. Mijn ghebuer
seyde ter contrarie: eñ dattet ghene dz ge
edifieert was soude bliuen gheedifiert.
maer wel woude hi des beteren bi seggē
van werclieden. Want edificie was van
sulcker condicie. nae dattet ghemaect is
het en behoert niet af ghebroken te sijn.
hoe wel nochtans dattet ware in ghescil
bi beclachte van nyeuwichedē. twelcke
sake gepreuilegiert is van bescreuē rech-
te mz meer anď reden die hi seide &c.
Opten ghescil van partie alle gesien het
waert geseit bi vonnisse vandē keyser in
den rade. dat ghesticht op minen goedē
behoert mi toe te horen. also langhe alst
also staet geedifieert. mer in dien die edi-
ficie wort ghebrokē. alst dan soude weder
keeren die sake biden recht van reiuendi
catio aenden ghene diet hadde doen ma
ken. hoe wel dattet gheedifieert ware in
goeden trouwe. of anders: ten waer dat
den ghene diet hadde doen makē bi wil-
le des te gheuen: wāt also soudet bliuen
mewen erue. C. li. iij. de rei vendi. l. si in-
feriorem cum seq.

¶ Van reiuendicatio gedaen op sijn er-
ue. die vercocht ware bij sulcke. die daer
in niet en hadde

¶ Een ander exempel mach ick
v thoenē van reiuendicatio: op possessie
die v toebehoerde de welke vercocht wa
re bi enige die gheen recht en hadde des
te vercopen. Hoe datmen des mach eñ
behoert te reiuendiqueren optē ghenen
die dz ghecocht hadde. hoe wel dz hijt ge
trouwelic ghecocht hadde Eñ dair op dē
keiser wijsde bi concilie vā bescreuē rech
te: eñ seide. Ghi moecht eñ sijt schuldich
te hebben recht van reiuendicatio tegēs
den ghene die uwe erue cochtē: hoe wel
dat sij gecocht hebbē in goeď trouwe: eñ
dat sij meinden. dat den ghene die des v
cochte dat mochte doen eñ weďkeerē aē
dinen eruen vrijelic: op dz ghi so langhe
niet en verbeit dat den coper hem mach
behelpen bi possessie van langhē iarē eñ
dat hi recht heeft van prescriptie C. li. iij
ru. dicta. l. aduersus eos

¶ Te sayen of te planten in eens an-
ders erue

¶ Item oft yemāt sayet in eens-
anders erue of potede enighe poten bo
men of hagen Weet dat na dattet saet of
te poete alsoe gheplant ghenomē had de
wortel. dat soude behorē ende bliuē aen-
den ghene dien dz erue ware. Mer bidē
recht van reiuendicatio of den sayer of te
planter dede sinen eysch van sijn saet: of
vanden arbeit die hi daer toe gedaē had
de: eñ oec den planter vā sijn poten ende
arbeit. weet dz hijt schuldich is weď te heb
ben: of die waerde vandē saet of potē dat-
tet waerdich was ten dage doet gesayet
eñ geplant was met huerē arbeyt: gelijc
als men seyt inden lande custumier. hij
is schuldich weď te hebbē saet eñ arbeyt
Ut cōtinetur in. C. li. iij. ru. dicta. l. si qs
sciens.

¶ Te houden eens anďs erue daermē

met vonnissen of verstekē ware

¶ Ende of ghebuerde dat enige
hout eens anders erue daer hi of verste-
ken ware met recht den ghene die obtin-
neert. heeft sake vā reiuendicatio eñ be-
hoert weder te hebben alle die vruchten
vanden tijt dat den anderen ghebruyct
heeft sijne erue Mer of hi hadde enighe
tytele. van ghifte. van coop. of van suc-
cessie. of van transacie. daer om dat hij
possesseerde. hoe wel dz hi verstekē wor-
de met rechte: daer om dat den ghene vā
wien hi houdende was dz erue. daer aē
gheen recht en hadde Weet dat hi alsdā
niet gehouden en is vanden vruchtē te
keeren: dan vand tijt dz die proces tegēs
hem beghonnen is: biden recht die sept
possideo quia possideo. Noch van ande-
ren tide en behoert weder gekeert te we
sen. C. li. iij. rú. dicta. l. certum est

¶ Exempel op eens anders goet ghelt
te leenen

¶ Item of die sake een ander ge
leent of in bewaernisse ghegheuen ver-
cocht ware of verset. den heere wien des
is mach dat reiuendiquieren ende aē hē
trecken tot sijn recht Eñ in wat manie-
ren des mach ghelschien: sal ick v daer af
thoenen een exempel ¶ Een burger
vā parijs hadde doen dragē in een bleyc
kers huys een stuck lakens om te bleyc-
ken. Tghebuerde dz een bleycker gelts
te doen hadde. eñ droech dat selue laken
tot een iode woeckenaer eñ leende daer
op een seker somme ghelts. Seker tijdt
daer na den burger woude weder heb-
ben sijn laken. den bleycker en mochtes
niet weder gheuē wāt hijs nz en hadde.
Eñ ten eynde als den burgher wiste dat
sijn laken was ten lombaerde totē iode
Den voerscreuē borger vā parijs die en
mochte niet betreckē in rechte den voer-
screuen bleycker: want hi was gevloen
ende wech ghelopen om sinen schulden
van meesen: om dat hi des borgers lakē
ten lombaerde totē iode gedragen hadt
eñ daer om dede den burgher betrecken
den iode voer dē preuoest. dwelc is rech-
ter eñ conseruatoer vanden ioden: eñ de
de eysch van sijn laken Den iode beken
de te hebbē dat laken: mer hi hadde daer
op ghelt gheleent: so dat hijt ghebrocht
hadde binnen sinen huse: eñ gaerne sou
de hijt hem weder gheuē mits tghelt daer
op gheleent / eñ dz opgelopen gelt. Den
burger seyde. dat aengesien dz hi beken
de te hebben dat stuck lakens. hij wou-
der betughē dattet sine was eñ dat hijt
sulcke gegeuen hadde om te bleyckē en-
de en hadt nye daer of enighe sake ghe-
daen: ten behoerde sijn te wesen eñ te bli
uen Waer om dz hijt sculdich was weder
te hebbē: sond yet te betalen vandē prin-
cipale: noch vandē opgelopē ghelde zc.
biden recht van reiuendicatio. Den io-
de seggende ter contrarie: eñ dat hijs nz
gehaelt en hadde indē huse vandē bleyc
ker: mer haddet hem gebrocht binnē si-
nen huyse eñ dz hi was woekenaer opē-
baerlic eñ kenlic Eñ des te doen was hē
oerlof gegeuen vandē coninc. waer om
dan die penninghen hem behoerden be
taelt te sijn sonderlinge als hi niet en seit
die sake gestolen te wesen zc. Die voer-
screuen borger seide ter contrarie dat aē-
ghesien dat hi wiste waer sijn goet was
hi behoerde des weder te hebben Ende
int ghene dat den iode allegierde sijne sa
ke van woeckerie. hi allegierde turpitu-
de: tot welcke hi nz ontfanckelic en was.
want het is sake verboden vanden geest
telijken rechte: ende en was hem vā ghe-
nen node dat te allegieren als ghestolen

want met recht waſt ter plecke. dair hyt
wel mochte segghen hem toebehoerende
biden recht van reuendicatio: na dat hy
geuonden hadde dattet was ſijn goet of
te ſake. of dat te segghen ſijne als gestolē
aengeſien dat hi ierst gecoren hadde dat
recht van reuendicatio. was hi constan
gen: ende behoerde weder te hebben ſijn
goet concluderende tot dien eynde. Die
voerſeide iode repliquierde. dat hy iode
was: eñ dat hi ſulc woude weſen eñ dat
bi ſijn recht ſtaite van woekerie was be-
gaepcht ende geconſenteert. ende ſpeciali-
ken biden coninc: na dat hyſe laet weſen
ende wonen in ſijn lant. eñ dat ſy ſijn in
ſijnre bewaernissen ende hoede Alle ge-
ſien ende ghehoert. het wordt geiugiert
biden preuoeſt van parijs: dat den bor-
ger weder hebben ſoude ſijn laken. ſon-
der te betalē die principael leeninge daer
op gedaen noch den opghelopen gelde.
Ende daer of was den iode ghecōdemp
neert indē coſtē die cõtrarie gereſeruieert
Van welcke ſentencie wort geappelleert
vanden voerſcreuen iode int parlement
Die ſake vand appellatie gereliueert eñ
gedinget Het wort gheſeit bi arreſt wel
geiugiert of geweſen biden preuoeſt: eñ
qualic gheappelleert biden ioden: eñ hy
wort gecondempneert inden coſtē eñ in
boeten van quade appiel

Een ander exempel

Item een exempel van geſto
len ſake waerachtich was. dz bi een bor-
ger van doernic wort geuonden. dz een
pamſier dat hi verloren hadde was indē
huyſe van een oude cleercoper in deſe ſel
ue ſtede Ende daer heeft hy geuondē ſijn
pſer dat hi verloren hadde Hi eyſchedet
als ſijn goet voer den rechter. Den ver
coper ſeyde dat hyt gecocht ende betaelt
hadde tegens eenē perſone diet hē brocht
te te cope eñ om dien pſer hem gaf ſijn pē
ninghen Waer om ſeide dattet pſer ſijne
was: ende of den burger des woude we
der hebben. hi hem ſculdich was weder
te gheuen tghene dat hi daer op betaelt
hadde. aengeſien dat hi ſeyde: datz niet
geſtolen was Den burger ſeyde ter cō-
trarie. ende dat biden recht van reuen-
dicatio: dat hi ſijn pſer geuonden hadde
hi behoerdes weder vry te hebben ende
hi en hadde nye gheen ſake daer of ghe-
daen: ten was ende behoerde ſijn te we-
ſen Waer om hi biden rechte van reuē-
dicatio dat ſculdich was weder te hebbē
Den voerſcreuen vercoper segghende
ter contrarie eñ dat bi opēbaer caſtume
aengeſien dat hyt niet weder en eyſche-
de als geſtolen: hi niet en was ontfanck
lijc Eñ ten anderen in dien hi ontfanclic
ware: eñ dat hyt behoerde weder te heb-
ben: ſo behoertet te ſijn mits alſoe veel
weder geuende alſt hem ghecoſt hadde
want bi caſtume locale. nae dat hyt niet
als geſtolen en eyſchede: alſo behoerdet
ghewesen te ſijn Eñ die cuſtumiers dair
op beraden ſeiden: dat na dat hyt niet en
eyſchte als geſtolen. dat hi behoerde die
coſten te betalen. Den gerechte hē daer
op beraden heeft tot parijs Alle gheſien
het wort geſeit. dattet recht van reuen-
dicatio ſoude ſorteren eñ ſtadt houdē nz
teghenſtaende cuſtume ter contrarie. de
welcke in deſer ſake niet en was tollera-
bile tegens den beſcreuen rechte: eñ die
conſtitucie vanden prince. die macht he-
ueт van rechte ende biden beſcreuē rech
te. Quod principi placuit. legis ha
bet vigorem. Ende alſoe den borger be-
hoerde weder te hebben ſijn pſer niet te-
ghenſtaende cuſtume noch redene ghe-
propoſeert biden ſeluē vercoper ſonder

wort Ghedaen ende geraden biden nota
belste aduocaten ende raetlieden vandē
plemēte sulcke: als meester Jan canaert
mijn here vandē mares: meester ian an
chier: ende meester ian van habancourt
ende meester eustasse de la pierre. Ende
naden bescreuen rechten C. li. 3. ei. dicta
.l. re ua apud aliquem. Eñ soe moecht
ghijt weten ende verstaen van allē sakē
die ghelijc waren aenden voerscreuen.
Want niet al en machet sijn ghescreuen
noch geexempleert: mer van ghelike sa
ken ghelike vonnissen behoren te volgē
na bescreuen rechte die sept de similibus
idem est iudicium.

Capittel. C. xxviij.

Van compensatie

Compensatie is een recht
ende actie die spruyt: wāneer een
schuldenaer doet dachuaerden een andē
voer recht: ende den ghene die ghedach
uaert is. wil in betalinghe bekeren tghe
ne dat den anderen hem sculdich is Ge
lijc als gheseit is naden rechte Weet dat
naden stile van waerlike houen Compē
satie dat die sommighe hieten reconuen
tio: ende die ruralen hietent contrepēnoe
twelcke als eens is Maer na den clerc
ken. sijn rechte name is compensatie en
de en wort ghedaen om gheen brieuen.
Maer het is behoerlic. dat in dien dat de
een inden anderen gehouden si. dat voir
elcke sake sij geantwoert op hem seluen:
ende daer op doen dachnaerden voer dē
rechte of anders: men en ware niet ghe
houden te antwoerden. die daer om ghe
dachuaert ware. Ende also eest geuseert
in waerlike houen Maer in gheestelike
soe eest anders gheuseert. Want aldaer
sij sommighe manyeren wort ghedaen
ende heeft stadt. compensatie. ende oeck
mede soe begheerterden keiser alexand.
dat compensatie stadt hebben sal in som
mighe manieren in houen de welcke ick
u hier na declareren sal: om dat hem ye
mant dickent daer van mach behelpen.
Het si bi exceptie of anders Ende mach
daer of gestelt sijn in sake grote vertemē
ten ende delay. Eñ dickent behoeftet. dē
den rechter daer op vertoeft. Ende daer
op moechdi weten na opinie vandē key
ser iustiniaen die op allen rechten daer te
voren gedaen vanden anderen keyserē
die geordineert haddē. dat compensatie
stadt hebben soude na datment thoenen
soude mogen Maer om dies dat soe ve
le frauden daer of quamen eñ dat dickēt
Wanneer dat den schulde bekent was
voer den rechter die ander partie woude
hier alsdan beghinnen te behelpen van
compensatie: ende begheerde daer toe ōt
fangen te worden. ende alsoe verlanghe
den si den processen bi gheschille ende ca
uillatie. die welcke niet en waren te on
derhouden Daer om soe wort daer inne
voersien by een recht vanden voerscre
uen keiser iustiniaen. die welcke die also
begrijpt alle die andere: eñ sept. hoe wel
dat onse voervaders makers des rechts
hadden gheordineert dat in alle eyschen
mochte ghedaen sijn compensatie bi be
screuen recht sonder enighe differentie
van actie inder sake. sij sijn personele oft
andere: omme te schouwene dye fraudē
ende loesheyt diemen daer inne dede.
Wij willen ende ordineren dat compen
satie niet en sij ontfanghen inden rechte.
ten sij van eender saken comende: van
eens selfs sake: ghelijckerwijs als of te
wyghe twee persoenen gheselscap hebbe

ken inder comanscape te samen:ende ge-
set huer ghelden.eñ daer aen besteet bij
sulcker manieren:dat die een beleyt dye
comanscape.eñ die andͤ mede.of die een
coopt die ander vercoopt.eñ in huer re-
keninghe vanden eenen totten anderen
wat ghebrec is Hier mach verstaen sijn
compensatie Of in dien ghi enighe erue
coopt.die menͤ v vry vercochte eñ die meer
belast sij dan inden coop v te kennen ge-
geuen was Hier mach verstaen sijn cō-
pensatie Of dat ghi geweest hebt voecht
van enighen weesen of administratoer
van yemant:eñ uit sijne te ontfanghen
ende sijn sake doende:ghi vanden uwen
daer ghieset of gheleent hebt.of dat hij v
sculdich is inder seluer saken Ghelijcker
wijs of ghi verdient hebt enighen loen:
ende in dier rekeninghen ghi v woudet
behelpen van compensatie. Hier mach
sijn verstaen compensatie.Eñ alsoe mo-
ghet ghi oec mede verstaen van anderē
ghelike saken:want alle en mogense nz
bescreuen sijn Mer nochtans willē dye
rechten.dat den rechter seer sij discutant.
hoe dat hij ontfanghen sal compensatie:
dats te weten dye sake waer om mē des
begheert het si van een gelike sake spru-
ende:als voerscreuen is.eñ dat die com
pensatie geeyschet sy inden beginsel.en-
de begheert eer die litiscontestacie gedaē
sij inder sake.want onredene waert:dat
na dat den eyscher sal hebben sinē eysch
so ghevordert bi proces als dz hij gedaen
sal hebbē litiscontestacie.Eñ sal mogen
bi auentuere hebbē sinen proces soe ver
te gebrocht:als totten ghetuygen te be
hoeren:ende so na als totten eynde vandͤ
materien ende gedaen grote costen ende
veel moeynissen.om waer te maken sij-
nen eysche.dz alsdan mē soude doen estā
ieren sinen proces bi compensatie alsdā
begheert.Eñ dat die waerachtige sake
waer gestaket om die onseker sake.noch
dat condempnatie van rechte cesseerde:
ende of lyete om cōpensacie te argueren
die welcke noch ware te bekennen.Eñ
daer om soe begeren eñ willen die bescre-
uen rechten.als dat den rechter.dē welc-
ken des toebehoert:hem daer op nz ver-
weuen en sal eñ dat hijs niet en ontfanct
ten sij dat hi siet of des begheert is om ōt
fanckelike saken in rechte in tide ende in
plecke behoerlike ende tusschen personē
daer toe in rechte ontfanclic:eñ in die sa-
ke accordeert wel die bescreuen rechte cō
pensatie ontfangen te worden eñ andͤs
niet.C.li.iiij.xii.de compensa.l.si cōstat
pecuniam.l.si ꝓpter fructus.l.qm̄ liberꝫ
fundum.l.iniucē debiti et.l.cōpensatio-
nes.

¶ Van ghiften
¶ Capitel.C.xxviij.

Nlle bescreuen rechte so sijn
drie manieren van ghiften. Dat
is te wetene ter cause vander doot:of ter
cause van suspectie des doots.ghifte tus-
schen den leuenden:eñ ghifte voer bruy-
losten Eñ niet meer titelen of saken van
ghiften en vintmen daermē of vseert in
houen:ende die in rechte ontfanclijc sijn

¶ Om sake vandͤ doot

¶ Item het is te weten dat die
eerste ghifte voerscreuen.de welcke is ge
hieten om sake vander doot:is ende be-
hoert gedaen te sijne ende verstaen Wā
neer yemant gheeft oft achter laet enige
sake tot een andere bi ghifte vā testamēt
ende vterste wille Eñ behoert dese ghifte
vasteliken gehouden te sijne.in dien den
ghifter aflijuich gheworden ware. Wāt
in sinen leuendē lyue en mach da er of nz
gheeyschet sijn Daer om dat een ghifter

dat mach wederroepen soe lange als hy leeft Ende noch willen die rechtē. dat of den ghene dien de ghifte gegeuen is assi nich wordt voer den ghifter: dat dē ghifte hem gedaen te mete sij Hoe wel nochtans dz den ghifter des nz weder en riep. Ten waer bi alsoe dat den ghifter dat in sijn testament bespreken hadde dat hi hē des gheeft: of aen sinen erfnamen Noch van sulcke ghiften. dat die clercken hietē lap: en mogē spruyten geen actien voer die doot vanden ghifter. eñ noch na alle sculden vanden ghifter betaelt Eñ is ge sept ende gehieten alle ghiften ghedaen ruerende die doot of vreese daer van. dat tet is ghegeuen om te heffen nader doot vandē ghifter Eñ sulcke ghiften sijn gehieten lap Insti. li. ij. ru. de donationib? in pri.

❡ Ghiften tusschen den leuenden

❡ Die anderde manier vā ghifte is ghehieten ghifte tusschen den leuenden: als voerscreuen is Ghelijckerwijs als alle ghiften die gedaen worden bij liberale wille eñ vreese des doots eñ sond sake vander doot. ❡ Ende alsulcke ghiften die welcke die gedaen worden tusschē den leuenden. eñ mogen nz wederroepē worden. na die castumen. Maer naden recht wel mogense wederroepen wordē na sommigen manieren: gelijc als nadē ghifte gedaen den ghenen wien die ghifte ghegeuen ware: worde vander ghifte viande als te veruolgen sinen doot hem te slaen: hem te vroegen: hem te vermaren van oneerlike saken of van scande ₇c Insti. li. ij ru. de donationib? pagraphs sciendum tñ est quod si

❡ Ghiften voer huwelic

❡ Die derde manier van ghifte is ghehieten ghifte voer den huwelic eñ om sake van huwelic Soe moecht di weten dat dese ghifte also gedaen niet en is te houden om wat gelofte dat daer af gedaen sij. ten si bi also dat den huwelic ware die ō die ghifte gedaen wort volbrocht wort metter heiliger kercken Ende daer om eest properlic ghehieten. ghifte voer den huwelic of bruloften: alsoe dat moet ghedaen sijn daer te voren: want na den huwelic ghedaen: sulcke ghifte en heuet gheen stadt: ende en spruyt daer af geen actie: wāt dat niet en houdet noch en is waerdich. ❡. li. v. ru. de donationibus ₇ l. cum in te simplicem ante nup. l. i. cum sequentibus.

❡ Ghifte van huwelike na sommighe castumen

❡ Ghi moecht eñ sijt sculdich te weten dat op dese ghifte sijn sommighe rechtē ende sommige castumen in diuerschen landen. Ende daer om so eest van node daer af te thoenē. eñ setten in effecte de sommighe So weet dat na die castume vander castelerie van rijssele of daer omtrent: eñ herwaerts die riuiere vanden somme indē meesten deele Als een man neemt een wijf in huwelic: ende het ghebuert dat den man maect sijn wijf enige bewijsinghe of sekerhede voer die onder trouwe van een seker somme van penningen Eñ dan ghebuert dat den man eer afliuich wort sonder kint of kinderen te hebben wetachtighe Weet dz die mā niet en mach in gheensins belasten dye sekerhede van sinen wiue: of om die proper schulde die sij te samen ghehadt hadden ende gebrocht bidē wille eñ consent die een eñ vandē anderen.

❡ Van sekerhede of bewijsinge op erue die de here soude aen hem willē bekennē

¶ Item ende oft ghebuerde dat enighe vrouwe waer gesekert in cas vã huwelic op eenighe erve ende den heere van wien dat die erve ghehouden ware maecte auctoriteyt mz rechte op die voerscreven erve:om die selve erve tot hem te betrecken. ende aen hem te nemen tot zijn tafel bi faulte van renten onbetaelt of bi andere sake Het sij in confiscatie of anders Weet dz daer om niet en sal die vrouwe huer recht verliesen van huer huwelijcke gaven versekert op dz erve:mer sal daer of ghebruycken al huer leven

¶ Van een wijf van hueren man te gaen.

Item of een man ende wijf vergadert sijn in huwelic:ende also sij. datz wijf tanderen tiden gehuwelict geweest si. ende noch houdende is enighiften vã hueren iersten man Eñ of gebuert dz bi enighe wegen dat wijf scheydet van hueren man. Hoe wel dattet ware nochtãs ouermits quade leven Weet dz daer om niet wesen en soude de vrouwe en soude huer lijftochte hebben op die voerseyde ghifte ende bewijsinghe Eñ alsoe heb ic sien wisen in sommige hoven. Ende die redene is dattet wijf niet en behoert gheveet te hebben bi tghene dat van huer comet Maer wel behoertet voersien te wesen. na dat sij huer keert wt goeden rade bijden here:eñ bi huer vrienden

¶ Van een wedewenaer die weder huwelict kinderen hebbende

¶ Item bider castume van sommighe plecken. specialike vanden castelerie van rijssele ende van tornesis. Of een wedewenaer weder huwelict. weet dat hi niet en mach ghifte in huwelijcke noch sekerhede doen tot sinen wive van enich lant noch renten die stadt heeft. bij also dat hi enighe kinderen heeft vã sijn ierste wijf:ten sij bi consente vandẽ voerscreven kinderen:ende of hi des doet. het en waer niet waerdich

¶ Van compacte in huwelike bi bedroch.

¶ Het ghebuerde te rijssele. dat een ioncfrouwe quam totten rechter:eñ seyde dat si wt gegeven hadde in huwelike een van hueren dochteren. ende hadde huer gegeven inden huwelick sekere ghiften byden welcken die dochter ende huer man hadden quijtghescouwẽ alle die succesie ende besterfnisse die vã huer comen mochte Sij seyden. dat des mz en was waerdich ende datz compact was van bedroch:want sij waren bedroghen ende in deceptie of bedroch behoert restitucie Waer om si behoerden weder te comen tot iuste ende getrouwe deelinghe ende huwelike have. aengesien die rijcheit der selver ioncfrouwe. ende dye gaven die sij gedaen hadde huer ander kinderen ⁊c. Die voerseide ioncfrouwe seyde ter contrarie:ende dat bi sekere tractate van huwelike voerwaerden. die si mz hemlieden hadde. dat sij haer quijt ghescouwen hadde ende in huerẽ hande weder ghesetalle succesie:ende besterfnisse eñ dat anders niet geschiet en was noch en hadde hem huer dochter gegeven ⁊c

¶ Alle gesien eñ gehoert bider voerscreven ioncfrouwe die ghiften ende cõpacten boven ghescreven. Het wordt geseyt ende ghewesen totter intentie eñ meyninghe der selver ioncfrouwe

¶ Vanden castumen van parijs. orliens ende angio.

Itē bi die castume vanđ borch-
graefscap van parijs. van orliens vā an
gio ende van thouraynen Weet dat een
edel man hout sijn leuen lanc alle tghe-
ne dat hem mȝ sijnre huysvrouwē in hu
welic voer die kercke inđ trouwen gege
uen is: nader doot van sijnre huysvrou-
wen hoe wel dat hi daer of ghēen kinde-
ren en hadde op dat hi van huer sone ge-
hadt heeft die ter werelt leuen gehadt he
uet ende dattet wijf hem voir macht ge
geuen sij: want in dien hijse wedewe ge-
nomen hadde: of openbaerlike ghediffa
meert gheen macht te wesen. die ghifte
en soude na huer doot niet houden. Eñ
naden voerscreuen vsantiē Oft gebuer-
de dat een edel man huwelicte sijn doch-
ter ende quame voer die kercke voer der
trouwe: of die moeder in dien se geen va-
der en hadde. of een ander. die des moch
te doen: ende seide Ic gheue v in huweli
ke dese ioncfrouwe mȝ so veel van minē
goeden. als hi daer verclaerde ꝛc. dat ick
v gheuen wil ende uwen erue. in diē ghi
enighe gecriget in vorderinghe deser hu
welic: indient also gebuerde dat sij kinde
ren cregen: eñ den vader afliuich wordt.
eñ die moeder die leuendich blijft weder
huwelicte daer kinderen af quamen: na
welcke sake dese moeđ afliuich wordt eñ
die kinderē vandē laetsten mā. begeren
aen den outsten kinderen vanden ierstē
huwelic deel te hebben vanden lant dat
ghebleuen is van hueren vader Eñ die
outste kinderen antwoerden. Ic en ben
niet gehouden v yet daer af te doē. noch
het en behoert v niet: want dat lant woet
gegeuen minen vađ eñ mijnre moeder
ende aen den kinderen die van hem bey
den comen souden. Ende des ben ick be
reyt te betugen ende te thoenen indient
noet sij: Weet dat of die ander kinderen
des ontkennen als des beruycht is. den
ghene diet betuyghet. dat is te verstaen
dat ierste kint of kinderē die sullen des be
houden Ende of sij des niet en betuyge-
den. dat derdendeel vanden voerscreuē
lande of erue soude bliuen aenden kinde
ren vanden laetsten huwelicke van des
vaders wegen Maer die outste kinderē
vanden iersten huwelike die soudent wi
nen in parage
Ende oft also gebuerde dat vandē ierstē
huwelic anders niet achter en bleue dan
dochter Ende si mocht betugen tghene
dat voerscreuen is Weet dat alle die goe-
den haer wesen ende bliuen souden ende
dye ghene die daer naer gheboren wa-
ren en souden daer of niet hebben Ende
of sij des niet betuyghen en mochte. den
outsten sone of meer: in dien daer enige
meer waren souden daer aen hebben de
tweedeelen. eñ sij dat derdendeel: eñ nȝ
meer Maer hi soudet houdē in parage eñ
soude daer of doen hulpe indient behoer
de gedaen te sijn als die castume vander
plecke dat wtwijsen soude. Item na die
meeste castumen localen. die ghiften ge-
daen bi huwelic. indient lant sij: eñ die y
sonen afliuich worden sonder wetachti-
ghe gheboerte Weet dȝ die weđ gaen aē
der sijde van daerse ghecomen sijn Ten
waer bi also dat die castume gehengede
dat aendē lestē leuēde daer of eens deels
bleue: die helft dat derdendeel: of dat vie-
rendeel. Eñ die ruerende goeden wordē
ghedeelt half ende half Ende also wordȝ
gheuseert gemeynlic. Eñ daer om van
sulcken saken moet men hem regulē na
die castumen vander plecken. want het
en mach hier niet al bescreuen sijn: gelijc
als volcomeliker geseit sal worden in de

rubrike vanden huwelic ende vand ghif
te. die inden huwelike niet gheschien en
mach inden anderden boeck inder rubri
ke ghetekent metten ghetale van

¶ Van ghiften na bescreuen recht
¶ Capittel. C.xxix

Daer na volcht vanden sel
uen na bescreuen recht: ende bi ex
empel Soe weet dat of ghebuert dat ye
mant in hope te hebben die dochter of nich
te. gheeft den vader of den moeder: of de
oem hebbende macht die dochter te hu
welken: enige saken. ende die dochter bi
enighe weghen daer na niet en wil heb
ben in huwelic den ghene die also gege
uen sal hebben Weet dat die ghifte alsoe
ghedaen niet en is waerdich noch en is
niet te houden. om dz den sake waer om
hi des gheeft: nz en wordt gehoude noch
volbrocht. Ende in sulcke sake ghifte va
huwelic. ten sij dattet volcome wordt nz
en is waerdich. C.li.v.ru.de donationi
bus ante nuptias. l. si presidi

¶ Van ghifte te gheuen een vrouwe
inder trouwen bij andere dan bi hueren
man.

Item na bescreuen recht mog
ghy weten dattet ghene dat gegeuen is
een vrouwe inder trouwe bi andere dan
vanden ghenen die huer man behoert te
wesen in dien dz gegeue sij bi sulcker con
dicie: dat naden huwelic gedaen de sake
also gegeuen sij wed ghegeuen aenden
ghifter: weet dz sulcke ghiften niet en zij
waerdich gheseit te sijn: ende gehouden
condicie van ghifte. C.li.v.ru.de dona
tionibus an nup. l. quod sponse

¶ Vanden ghiften voer die onder trou
we ende trouwe

¶ Om dat ghi segghet dat uwe
ma maecte simpel ghifte ende twifelach
tich. Het mach sijn dat hi u maecte sulc
ke ghifte inder trouwe of inden huwelic
Soe suldi wete dat dese questie moet en
behoert alsoe verstaen ende begrepen te
wesen Dat of die ghifte gedaen was. dz
wijf noch wesende in hueren huyse. dat
behoert verstaen te wesen. dat dat gedae
sij voer die trouwe Maer of dat wijf wa
re ghegaen ten huyse vanden man. dat
behoert verstaen te wesen datse alreede
is als sijn wijf: ende daer ome die ghifte
en is niet waerdich na bescreuen rechte.
C.li.v.ru. dicta cum in te simplicem

¶ Een vrouwe te gheuen voer die trou
we: ende den ghifter afliuich wordt voer
die trouwe: op hope dat huwelijc te vol
brengen.

¶ Item ende oft ghebuerde dat
den man hopende te hebben enige wijf
in echtscap. gaue die selue enighe ghifte
voer die trouwe en daer na gebuerde dz
eer den huwelic volbrocht wordt hij afli
uich wort In hope te ygheruereren te voir
screuen huwelike. weet dz daer om nz en
ware die ghifte en bleue van waerden.
Wat bi gebreke va wille des nz te doen.
noch and sake corrarie den huwelike en
waert nz achter gebleue C.li:v.ru.dicta
l. si tibi res ppuias.

¶ Te gheuen voer die trouwe daer den
huwelic soude worden ghescheiden

¶ Ende oft gebuerde dz die moe
der gaue haer dochter enighe goeden of
den bruidegom voer den huwelick. sonde
condicie des te weder roepen. bijden sel
uen rechte stelt sij hem in besit vander sa
ken also ghegheuen Ende nochtans oft
ghebuerde dattet selue huwelic also ghe
daen worde ghescheyden bi enighe we

ghen bi vōnisse der kerchen. daer om en eest niet den ghifte en sal stadt houdē eñ niet verscheiden worden. C. li. v. tit. super? dicta. l. si mater vestra filie sue sponso.

¶ Te gheuen der vrouwen voer der trouwe. daer die eene of die andere afliuich worde

¶ Item ende of den brudegom gheeft der vrouwen enighe sake: of enighe ghifte voer dye trouwe. eñ het ghebuert dz die man of dat wijf afliuich worden voer die trouwe. Ist gebuert dat sij te samen gehadt hebben so veel gemeinscap eñ vrientscap. dat tusschē hem beyden ghegheuen sij een soene Weet dz die rechten willen dat die helfte vand ghifte also ghedaen bliuen sal aenden lesten leuende. alst hem belieft. eñ die leste helft sal weder keren aendē eruē vandē dode Eñ den lesten leuende van hem beyden doot. het sal alheel wederkeren aenden eruen vanden ghifter. Mer of daer geē cussen of soene gheweest en hadde: weet dattet al weder keeren soude aenden eruen. daert mz rechte sculdich waer te gaueren eñ waer die ghifte te ryete. Mer anders soudet wesen of dz wijf voer de trouwe gaue den brudegom enige sake tghene dat niet dicke en gebuert. want alsdā hoe wel dat daer een soen of cussen gheweest hadde. indient wijf afliuich woet voer die trouwe. alsdan soudet weder comen op hueren eruen want die condicie cesseert vander vrouwen nadē recht bouen gescreuen C. li. v. tit. dicta. l. si a sponso rebus sponse vnatis

¶ Dat man ende wijf malcanderen niet gheuen en mogen

Ghi moecht weten dat hoe wel dat expresselijc verboden sij. dat den mā gebuerende den huwelick niet en mach gheuen sinen wiue noch sijn wijf hem. Eñ dit wort gedaen bi grooten eñ ripen rade die die keyseren daer toe gheporret hebben: want alte seer souden die vrouwen genegen wesen huer mannē te gheuen: om hē te gelieuen: of om bedwange. die dicke mochte gebueren of bi motiue van luxurie Eñ daer om geen reden en moegen hem daer toe gheuen dat te consenterē. ff. de dona. inter vir et vxo. l. i cum. ij. seq. Nochtās willē die bescreuē rechtē eñ gehēgen dz of dē mā heeft deuocie enighe sake te geuen sinē wiue: eñ bi dat in sijn vterste laet ende cōfirmeert bi vterste wille: sulcke giften moegen stadt hebbē: wāt het schijnt dattet meer is om minne: eñ bi dattet consciencie al soe begeret. eñ dat hi daer meer aen gehouden is dan anders. C. de don. inter vi. et vxo. l. donationes quas parētes.

¶ Custume van henegouwe daer op.

¶ Itē die custume vā henegouwe: weet dat den man gheuē mach wijf dat hem ghelieft die minste helft van sijnen erue het sij in leen ofte and lant Dat is te wetē. dat in diē daer is. l. pōt tsiaers aen lant of meer of min. hi mach daer of gheuen die. xlix. pont. x. s. bi cōdicie dat tet van hem ghehouden sal sijn indient leengoet sij. ende behaluē die consent vā sinen here Eñ of hi die rechte helft wech gaue. dat en ware van gheenre waerdē om gheen possessie diemē daer of hebbē soude dē erfname of dē ghifter en mochte wel daer aen weder comen indient hem gheliefde. Ende of ghewetē worde bij sekeren tijde: daer naer dat den ghifte alsoe ghedaen als voerscreuen is ghescheyet waer bij eenighe weghen omme

gelt of anders: ende dattet niet en ware
om pure ghifte. die salte also gegeuē sou
de verbuert wesen aenden here daert af
gehouden ware of dattet mochte gewe-
ten of vernomē sijn. dat daer te voren dē
ghifter of sinen eruen. daer of een sekere
deel gegeuen hadde: soe dat al geset ende
gekeert aen een. die in voerledē tide daer
of gegeuē ware metten tegenwoerdigē
ghifte: meer bedroech dan die helft van-
den leen daer men die ghifte af ghedaen
hadde. Weer dat des gecomen ter kēnis-
se vanden erfname: ende hi hem daer of
rechtelike beclaecht. alsulcke ghifte sou-
de te niete sijn. ende den erfname soude
weder comen aen alle sijne eruen

¶ Vanden ghiften en̄ rauestissemen-
ten die ghescien tusschen man en̄ wijf.
¶ Capittel. C. xxx.

¶ Rauestissement dat is een ma-
niere van actie die geconsenteert is met
rechte. dat man ende wijf gheduerende
huer huwelic. mogen malcanderen ver-
beteren en̄ bespreken bi geliken besproc
want anders en soudet geen stadt hebben
en̄ en ware van gheenre waerden tghe-
ne dat tusscen hē lieden gesciet en̄ gedaē
ware. ¶ En̄ hier toe soe accordeert castu
me locale d welcke wil dz of man en̄ wijf
die gehuwelict sijn. en̄ die gheen kinde-
ren en hebben wittachtighe. weet als dz
sij wel ghifte mogē maken en̄ beteringe
bi ghelike manieren Dat is te weten dz
si wel maken mogen malcanderen ghe-
lijcwijs als te laten den laetsten leuende
so lange als hi of sij leuen sal. alle die rue-
rende goedē en̄ huysraet. die welcke die
sij te samen gebruycken. en̄ alle die erue
of lant te houden soe langhe als dē laet-
ste leuende leuendich is. En̄ nader doot
van dien: die erue of dat lant soude wedē
comen aenden rechtē eruen. daer si scul-
dich waren te keeren en̄ met rechte wedē
te comen. En̄ den laetste leuende mach
vanden ruerende goeden ende vanden
huysraet doet sinen wille. ¶ So is te
weten als dat in deser ghifte: en̄ verbete-
ringhe van rauestissemēt. behoert te we-
sen estimacie van hoe veel dat elc mach
en̄ sal mogen maken testament En̄ also
veel soe sal moeten makē deen als dander
want het behoert te wesen al ghelike en̄
dit henget die bescreuē recht. C. li. v. ru.
de dona ante nup. l. si cōstante nunc. auc.
sed iam necesse ibidem posita Nochtans
segt die bescreuē recht dat dit is waerdich
ende dattet also is geconfirmeert bijden
testament vanden iersten gestoruen. C.
li. v. ru. de dona. inter vir. et vxo. l. si ma
ritus quondam vxoris sue Ende so doet
mede castume locale. op dattet ghedaen
sij ende gheleden voer rechte tot sulcker
manieren alst die plecke begeert. Ende
dat brieuen daer of gemaect sijn voer dē
rechter. daer die erue of lant af gehoudē
sij: daer den rauestissement of ghemaect
soude worden. Ende hoe wel dz daer na
enighe erue vercocht wordt inden lande
ende onder den heere voer wien des ge-
daen ware: so soude indē rauestissement
begrepen wesen alle tghene dat daer na
biden man ende wijf vercreghen wor-
det: gheduerende den tijt dat sij te samē
leuen.

¶ Dat inhouden vanden brieue
vanden rauestissement
¶ Capittel. C. xxxi

Allen den ghenen die de-
sen teghenwoerdighen brief
sullen sien of horen lezen. die
scepenen van doernic: saluyt. Weet een
yeghelic dat gecompareert en̄ voer ons

ghecomen sijn tendage vand date deser
teghenwoerdiger brieuen inder halle te
voernic in huere proper persoonen dese. N.
eñ ioncfrou. N. sijn getrouwe wijf. die
welck bi huere vrye eñ goede wille ende
bi waerachtighe verstant van memorie
considereren dz sij gheen kinderẽ en had
den geboren noch gewonnẽ bi hem lye-
den leuende. bij waerachtige minne en-
de gelijcke beteringhe eñ besproock die sij
deen den anderẽ makẽ willen. hebbẽ ge-
maect in onser presentie: als in faite. eñ i
presentie vã rechte makẽ deen den ande-
ren wel eñ tot alle behoerlicheit vã rech-
te van alle die rueerende goedẽ eñ huysra
de als sij hebbẽ eñ hebbẽ sullen mogen
te samen waer datse sijn. of in wat plaet-
se datse gelegen sijn. vercregen of te ver-
crigen. Eñ daer toe van alle die eruẽ eñ
landen die sij hebben eñ sullen te samen
eñ vercrigen sullẽ mogen indẽ begrype
eñ aenhoudẽ vanden voerſc scependom
bi sulcker manière. dat soe wie hi sij van
hem beydẽ. die ierst afliuich sal worden:
mach eñ sal mogen gheuẽ eñ bespreken
om gods wille: eñ doen sijn volle wille
vand somme van. N. pondẽ eñ nz meer
te nemẽ in huer gereetste rueerende goe-
den van hẽ lieden gebleuẽ. mits dẽ scul-
de eñ doodscülde betaelt vã die selue goe
den: eñ mits des al gedaen eñ volbrocht
alle dat ouerscot vã huerẽ goeden sal bli
uen ende behoren den lancste leuẽde son
der enighe deelinghe te doen tegens eni
ghe andere psonen die recht vã successie
of besterfenisse daer aen eysschẽ of hebbẽ
mochte ten ware dese tegenwoerdighe
auestissement Eñ of hi of sij van hẽ bey
den die ierst afliuich wort nz en gaue of
en besprake õ gods wille die voerseide sõ
me of so groot of niet: soe salt alheel bliuẽ
aenden lesten leuende sonder deelinghe
tegens yemant te doen: als voerseyt is.
Eñ van huerẽ eruẽ. die ghene of den ghe
ne die den anderen verleuen sal: sal dye
houden gebruken eñ possesseren vredeli
ke sijn leuen lanc: mits die rente betalẽ-
de ende getrouwe eñ rechtuerdige ondẽ-
houwinghe in rake ende in dake. Ende
naden ouerliden vanden lesten leuende
alle die voerscreuen erue of lant alsoe ge
houden: sal weder keeren daert behoert
te comen nz rechte eñ vsancie des plec-
kes Dit verstaen dat die voerscreuẽ mã
eñ wijf so langhe als sij tesamẽ leuen sul
len moghen die voerscreuen erue alle of
eens deels vercopen of wechgheuẽ. vlijtẽ
of om gods wille gheuẽ. eñ daer of hue-
ren wille doen: op dattet sij bi liberale cõ
sente vanden eenẽ eñ vandẽ anderẽ ge sij
men Eñ of den een vandẽ voerscreuẽ. s.
man of wijf: den lande of erue comende
van sijnre sijde: woude enichsins gheuẽ
vercopen of veranderen. wel soude hijt
mogen doen mits reserverende die lijf-
tocht vanden anderen. Eñ dat recht vã
desen teghenwoerdigen rauestissement
Eñ die ierste afliuich ghewoerden: soe sal
mogen ende mach den leste leuende vã
den aendeel vandẽ lant of landẽ comen-
de van sijnre sijde oec doẽ sijn voerste wil
le sond te betalẽ enichsins dz lant of erue
vandẽ iersten afliuighen Welcke rauest
tissement alsoe gedaen eñ nz rechte: als
voerscreuen is. die voerscreuẽ verclaerst
wouden eñ willen datz vast eñ vã goe-
der waerden sij: tegens alle eñ eenẽ yege
liken Ten waer bi alsoe dat hi huer con-
sent ende wille voer scepenẽ nu wesende
of namaels wederroepẽ. veranderde of
verniewet ware. Ons biddende dz wi
die meeste sekerhede. eñ als sake gedaen
eñ geleden voer recht. wi hẽ willen ghe
uen accorderẽ eñ verleenen brieuen ende

gheerte vanden voerscreuẽ te gadere ĩv
stament wij hebben alle die voerseide in
uestissement ontfangen gedaen ghege
uen eñ rechtelic verleent eñ daer of verleent
eñ ghegunnet tot hore begheerte brieuẽ
op dattet si eñ mach wesen vast eñ ppe
tuele memorie Gedaen eñ ghemaect in
tween brieuen daer wij den eenen of ge
nomen eñ besloten hebben in onsen sce
pendoms kiste eñ den anderen hebben
wij ghegeuen eñ gheleuert inden hādẽ
vanden voerscreuen gerechten. Eñ dit
al gedaen bi goetduncken van scepenen
daer die namẽ of sijn N. N. Int iaer ōs
heren m. cc. lxx. dẽ twaleffsten dach vā
der maent Januario

¶ Van contribucie Ca. C. xxxii.

Contribucie diemen ghe meenlic tusschen die rechten hiet cas van desconsiture Wanneer dat ghe hoert dat een persone v̄bonden eñ so ve le sculdich is tegens so veel sculdenaers dat tot voldoen een yegelic vā tgheent van dat hi hem sculdich is die goedẽ vā den sculdenaer niet en souden mogẽ vol doen noch betalen alle sijn sculdenaers. Eñ als dan willen die rechtẽ eñ redenẽ Dat oft gheboert dat den sculdenaer an ghesproken si om sijn sculde. ende dat si daer om recht spreken eñ hem hebbē ōt boden eñ verdachuaert met rechte. hoe wel dat die v̄dachuaerdinghe vandẽ ho ue iudiciaire wil dz die eerste sculdẽ eerst betaelt worden soe verre als si blijcken hoer sculde Niet te min wil dat recht vā contribucie dat so geringhe alst blikẽ sal dat soe veel sculde eñ sculdenaers wesen sullen dat die goeden vandẽ sculdenaer niet en mogen voldoen eñ al betalẽ enẽ yeghelijken tgeent datmẽ hem sculdich is. dat alle die goeden sijn gebrocht in eẽ somme van penningẽ eñ van dier som me sal betaelt worden een yeghelic van den sculdenaers dats te weten den ghe nen die den sculdenaer schuldich is alsoe wel den lesten comende als dẽ eerstẽ nae den aduenant vāder scult op dattet also si begheert bi wien dattet si vanden scul denaren Eñ dit is ghehieten recht van contribucio Eñ men en sal also nz twise len ten sal gedaen sijn. indient begheert wort Hoe wel nochtans dat dẽ verbon den om vter vangenisse te comẽ begeer de dat contribucie op sinen goeden ghe stelt ware. want nz meer en souden den sculdenaers moghen eyschen noch vor der bedwinghen nier soude daer of ghe leden sijn eñ ontslaghen van sijn sculde naers. Eñ also wortet geseit bi exemple bi arrest vanden parlemẽt tusschẽ mees ter ian blanckert secretarius vanden co ninc eñ een vrouwe van religie die ghe bleuen was erfname van een vā horen broeders die soe veel verbonden was in sijn leuende liue teghens den ghene diẽ hi sculdich was dat alle sine goeden niet genoech en waren al te betalen Waer ō gheseit wort datse alle vercoft soudẽ wor den. eñ die penninghen gecontribueert elc vanden sculdenaers naden aduenāt vander scult so verre als die somme van den goeden soude moghen streckẽ ende daer bi soude vrij bliuen die verbonden Eñ was alsdan president mijn here vā corbie ghedaen int iaer. m. cc. lxxi. den xxsten dach van februario. Eñ des ghe lijcs heb ic sien wijsen in sommige onsẽ danighe houen. sonder te appelleren in twijfele ff. que in frau. credito. l. pupill. Sommighe wijsen willen verstaen en de segghen dat dese contribucie waracht telic stat neemt op die sculdenaers. Hoe wel dat si brieuē hadden dat si hem niet

vertoghen en sijn te rechte die een eer den
anderen om betaelt te sijn Mer aenden
ghenen dye eerst recht gesproken haddē
om betaelt te sijn die waren sculdich inn
betalinghe voren te gaen naden rechte.
Qui prior est tēpore potior ē ipso iure C.
li. viij. tit. qui potiores in pignore l. si fū
dum pignori. et le. prior quidē creditor et
l. si generaliter

De prescriptio Ca. C. xxxiij.

Prescriptio tweck die clerc-
ken hieten te vercrijgē eñ te hou-
den possessie is wanneer yemant tot iust
te titele ghehouden heeft eenighe posses
sie bi so langhen tijt dattet behoert ende
sculdich is hem toe te behoren bi langen
tijt ghehouden Dats te weten ten wete
eñ ghesichte vanden ghenen die daer of
recht weeten of willen eysschen of clame-
ren. die inden lande tegenwoerdich sijn
bijden tijt van tien iaren. Eñ tusschē dē
absens bijden tijt van xx. iaren Eñ dese
houdinghe is ghehieten prescriptie. die
welke verwerft recht van houdinghe of
van possessie rechtuaerdich die also ghe
uonden wort tot iuste titele bijden voer-
seiden iaren gebrukende vāder sake ree-
le of erue Eñ tegēs der kercken vcrijcht-
men possessie bijden tijt van xl. iarē Eñ
teghen die kercke van romen bijdē tijde
van hondert iaren eñ anders niet. Hoe
gheeft die bescreuen recht vel modificaci
daer of eñ soe doet mede custume locale
in sommighe manieren eñ daer om wil
ic daer of sommighe tonen.

Wat personen moghen vcrijgen posses
sie eñ besit bijden recht van prescripcie

Item ten eerstē naden bescre
uen recht moet hi eñ sijt sculdich te wee
ten dat so wie vercrijghen wil prescripsi
om besit eñ possessie te vcrijgen eñ te be

houden hi moet wesen vrij persone eñ a
bele sulc recht te vcrijghen te houden eñ
te bewaren. want eyghen en soude des
niet mogen doen So en soude oeck een
ander die houden soude eenighe tegens
hem in voecht die Noch tegens den ghe-
ne die hi in bael houden soude. Noch te-
ghens den ghene die hi in bael houden
soude Noch tegens den gene voer wien
hi bedienen soude ende noch alle andere
dier ghelijcke saken. Want tot ghenen
eynde prescripcie tot quader trouwe us
en wort vcreeghen die waerdich si noch
niemant en mach vercrijgen besit of pre
scripcie sonder sijn weete Dats te weetē
of hi ivz en hout dye sake tot warachtige
wete eñ dat hi des hout als sine in sulker
meninghe Want wye houden soude bi
inaduertencie eñ sonder wanen te hou-
den daer in en soude vcregen werdē eni-
ghe possessie die mochte of sculdich was
goet te wesen tot sijn profijt C. li. vij. tit.
de acquirenda et retinenda possessione
Item tot desen voerscreuē rechte mach
sijn sulke twisele of enighe gaue tot eni-
ghe weese enighe possessie. eñ hem stel-
de in possessie eñ yemant daer of voer hē
ghebruycte eñ vseerde bi langen tijt Te
weten dat om dieswille dat den weese ne
en vstaet of hijt hout in possessie om dat
tet dunct dat hy noch gheen discrecie en
heeft of daer om soude duncken dat hijt
niet vercrijghen en mochte noch pscrip
cie Weet dat naden wijsen papiniā. die
welke was seer wijse beleider des rechts
den weese en mach noch en behoert te v
crijghen possessie Mer de keiser die veel
rechten vbeterde bijdē boec vā codex die
laetstwerf gemaect wert eñ weerde bidē
seluē boeck veel twijfelē die vā ouds wa
ren eñ ordineerde dat dē weese aen wien
rechtelic ghegheuen waren enighe pos-

sessen of ghelaten bi successie of anders
mach bi yemant in sinen name vercrij-
gen prescripcien op dz die weesen moch
ten bewaert worden in rechte. ¶.li.vij.
tu. dicta l. donataxū rerū.

¶ Besit te behouden bij corage of wille

¶ Noch seit den bescreuen rech
te dat hoe wel datmen niet en mach pos
sessie wel vercrijgen bi corage allene. nz
te min men macht wel behouden bi co-
rage of wille gelijc als of ic hadde eē stuc
ke lants of erue dye ic gewoenlic was te
ghebruken eñ te eeren eñ te sayen. ende
doen vruchten dragen eñ die of winnen
Eñ om vreese vā mijn viandē of anđs
ic dat lāt laet te ghebrukē eñ dattet blijft
onghebaent. Weet dat daer om niet en
blijft dat om den tijt dat ichet allso gelatē
sal hebben ick niet verliesen en sal mijn
rechte besit daer op. of possessie diemen
ghelijc hiet want allsdan hebbe ic menin
ghe eñ wille weder daer op te comē als
ic eerst sal mogen Eñ daer om bij meni-
ghe eñ wille mach ic continueren eñ be-
waren mijn besit eñ begheren mer vcri
ghen niet ¶.li.vij.tu.dicta l.licet posses
sio nudo animo

¶ Van lant of erue ghecoft sonder ghe-
set te sijne in behoerlike possessie.

¶ Item ghi moecht weeten dat
of yemant cofte enighe lant of erue ende
hadde dat gelt betaelt of geleent eñ bi hē
schuen hem sette int besit vander sake sō
der auctoriteit van rechte. dē voerscreuē
vcoper niet tegens segghende. weet dat
daer in niet vcregen en ware iuste besit.
ten waer bi allso dattet ware vā eē huys
eñ den vcoper daer of ghegeuen hadde
den sloetelen. Want waer is. dat hi nim-
mermeer daer of die sloetelen ghegeuen
eñ sonde hebben ten hadde gheweest bi

sijn wille eñ weete dz allso veel waer dich
is als tradicie van possessie daer bij con-
trarie opinie qualic mach vercregē woe
den possessie eñ besit van enighen erue
¶.li.vij.tu.dcā l. nec ex vera venditiōe.

¶ Van twee manieren van possessi.

¶ Item bi die cōstituci vā bescre
uen rechte eñ vanden wijsen eñ eedelen
keisers makers des rechts men vint ij.
manieren van possessi Die een is diemē
onthout inden sinne of wille Die ander
is datmen hout corporelic Vā dese twee
possessien mach ghesseit sijn recht op dat
se ghefundeert sijn tot iuste titele eñ dat-
se verleden of prescripten sijn van vledē
tijt van besit van x. of van xx. iaren. op
dattet si dat hijt noch houdende is corpo
relic of bi meeninghe ¶.li.vij.tu. preal
le.l.nemo ambigit &c. Noch isser seker-
lic gheconfirmeert bijden bescreuē rech
te die haer daer toe accordeert ende castru
me locale dz so wie bi iuste titele heeft ge-
possesseert bijden tijt van x. iaren tusschē
den tegenwoerdigen eñ bijden tijt van
xx. iaren tusschen den absens hi behoert
te wesen eñ is rechte here vāder sake Eñ
of hem belet daer of ghedaen wort bi ye-
mant dat behoert hē verclaert te wesen
eñ ontslagen. ten ware dat den gene die
den twij daer inne stelt. hadde iuste saec
van restitucie. ghelijc als inder rubrike
van restitucien sal sijn ghesseit indē twee
sten boec die ghetekent is bijden ghetal
le van Want nimmermeer sulcke prescrip
tie en behoert wederseit te sijn ¶.li.vij.
tu.de prescrip. longi tempo. l. cum poss
motā.

¶ Te ghebruken bi ghehenghenis

¶ Ende oft ghebeurt dat yemāt
eenen anderen laet eñ ghehenget te ge-
bruken eñ vseren van enigen erue of los

ghende om dz hi̇́se meent te wesen sinē
erue. eñ hi en heeft hem anders in geen
besit ghestelt eñ gheset vander sake Eñ
daer nae so coemt yemant de welcke die
daer aen twist set. ende hi weet daer aen
meer rechts dat erue te eyschen die stadt
heuet. Weet dat sulke houdinghe nz en
is te houdē ende niet en is waerdich tot
ruste peticie C. li. vij. ru. pre alle. l. diuti-
na possessio.

¶ Vā coop gedaen bi surple of argelist

¶ Dat rechten mach niet gehē-
ghen dat of yemant vcregen heeft besit
van houdinge bi langen tijt van tgeent
dat hi ghecoft heeft bi loesheit weet dz nz
tegenstaende besit van langen iaren in
dien yemant is diet wederlegget ter cau
se van sulc besit en is nz waerdich Wāt
besit vcregen op coep gedaen bi surple
of loesheit mach sijn ghevondē nz waer
dich te wesen. eñ en behoert nz ondhou
den te sijn C. li. vij. ru. pre alle. l. si frau-
de et dolo. Een twijfel mach gheschien
tusschen den wijsen te weten dat om des
wille dat die rechten willen. dattet besit
van thien iaren waerdich si tusschen dē
tegenwoerdigen Hoe eñ in wat manie-
ren sal verstaen wesen die presenci van-
den possessoer eñ vanden eyscher. of dat
si beide behorē woenachtich te wesen in
een contree of in een lant soe sal ic v daer
of thonen tgeent dat die rechten daer of
tonen in horen terte Weet dat van ghe-
nen node en is om te onderhouden. dat
die partyen yegenwoerdich sijn dats te
weeten den eyscher eñ dē possessoer aen
wien men eyschet. Dat si woenachtich
sijn in een stede of stadt Mer is genoech
dat si woenachtich sijn in een contree, soe
datmen niet en mach houdē den eyscer
voer wtlandich ghelijc alst wesen soude
in vrancrijc in lombardie of ouer zee of i
andere sulcke landen. dat hi niet wel en
mochte weeten die state vand sake daer
hi hem of soude willen behelpen vandē
rechte vanden wtlandighen ghelijc als
ic inder rubrike dair of mencie makende
verclaren sal alst tijt eñ van node wesen
sal ghetekent bijden getale van cc. viij.
Eñ ten is van ghenen node dat die sake
contenciose eñ den possessoer eñ den ey-
scher beide sijn in een lantscap. om hē te
behelpen van besit van x. iaren de welc
ke is dat besit teghens den teghenwoer
dighen. op dat den possessoer die dat be
sit heeft eñ den eyscher die seit recht daer
aen te hebben sijn in een ander lant. eñ
daer om en soude niet bliuen dat dē be-
sit van x. iaren als tusschen den teghen-
woerdigen en soude stadt houden. mer
so gheringhe als die een vanden party-
en bliuen soude butēs lants alsdan sou-
demen hem dan moeten behelpen van
besit van xx. iaren die stat heeft tusschen
den absens of anders die possessie waer
te vsteken C. li. viij. ru. pre alle. l. cum in
longi temporis

¶ Waer in men behoeft prescripcie van
xx iaren ꝛc.

¶ Item bi een recht nieuwelike
gestichtet in een autentijc van codex is ge
seit dat of dē possessoer die gepossesseert
heeft op quader trou hem verscheit eñ v
treemt vanden lande met die sake ghe-
posseert alsdan cesseert die prescripcie vā
langhen iaren Dats te weeten van tien
iaren tusschen den tegenwoerdigen. eñ
van xx. iaren tusschen den absenten Ja
of den ghene die is. eñ behoert te wesen
rechte here vander sake des niet en weet
eñ dat sijn sake aldus vtreemt is. want
alsdan soude den possessoer dat moeten

ghehouden hebben dertichiaren indien
hi hem woude van prescripcie behelpē
in dier sake Mer of den rechte here van
der sake wiste die bureenicheit vand sa
ke ende daer of sweghe ouer die xx. iarē
hi en soude niet vroech genoech comen
dat te wederroepen ouer die prescripsi ō
creghen C. li. vij. ru. dicta auctenti male
fidei possessore.

Van ghifte van keiser of van prince

Soe wie possesseert by ghifte
van keiser of van prince machtich te ge
uen in sinē lāde Weet dattet is warach
tighe eñ iuste titele te vercrijgen possessi
e eñ dat te bewaren eñ houdē Eñ mach
bblijden met prescripcie teghens een pe
ghelic tot dien titele.

Van besit tusschē broeders eñ susters

Item susteren ende broederē
deen teghens den anderen en moghen
niet vercrijghen possessie noch besit die
waerdich is die een in preiudicie vandē
anderen

Besit teghens wtlandich.

Noch teghens wtlandich dye
rechtelic sijn wtlandich men wil seggen
naden rechte Die wt waren om den ge
bode des heren. of om weluaren vandē
lande of dat si waren ouer die zee in or
loghe teghens den ongheloeuigen. of in
bedeuaert van romen of ouer zee. of ten
heilighen graue of in bedeuaert tot sin
te iacob te compostelle Want niet meer
bedeuaerdē en recōmanderē die heylige
scriften mer die custumiers houden alle
wtlandighe waer dattet gedaen is uten
contree als voerscreuen is Eñ den wtlā
dighen weder ghecomen eñ hi binnens
iaers na sijn wedercoemste hem daer of
beclaecht vanden besit tegens hem ver
crijghen voer rechter dye des behoert te
kennen Item die custumiers van
rijssele eñ van doernic willen seggen dz
tot prescripcie te vercrijghen sonderlin
ghe tusschen den tegenwoerdighen soe
behoren xxi. iaren te wesen

Item van houdinghe die welke ghe
schiet ter cause van pachte

Ende na den bescreuen rechte
of eenighe gheeft ter goeder trouwe sijn
lant teghens een ander in pachte. die de
sommighe hieten vasticheit of winnin
ghe Eñ den ghene wient alsoe ghegeuē
is dat hout bi langhen tijt het si bi x. ia
ren of bi xx. iaren of meer eñ noch hadde
den ghene diet hout allso afghecost. of af
ghelost die houdinghe van horen rentē
of andere sculden diet den here schuldich
ware so dattet bicant bleke dattet toebe
hoerde properlic den ghene diet houden
soude in pachte of winninghe als voer
screuen is eñ noch hadde die rechte here
vander saken sijn brieuen verloren die hy
daer op mochte hebben of dat den pach
tenaer hem des hadde subtilic ontcomē.
Weet dat daer ō niet en ware waerdich
den ghene die de houdinghe also houdē
de ware dat den rechten here ware allsō
eñ bleue rechtuaerdighe here eñ en wa
re die ander niet waerdich geen houdin
ghe die hi tot dien titele ghehadt hadde.
C. li. vij. ru. in quib. causis cessat long.
tempo. prescrip. l. si is cui

Te houden per indiuis.

Noch seit die bescreuen recht
dat offer twee sijn die eenighe goet hou
den bi indiuis hoe wel nochtans dat bi
tijde van prescripcie die een alleen dz hilt
eñ daer om en soudet niet bliuen die een
en soude weder comen an sijn partye. so
gheringhe als hi daer of clachte dede eñ
die sake bewaerheit ware anden rechter.

want dye exceptie van dant te deelen nȝ en cesseert om langhe houdinghe. men en mach altijt daer aen wel gheraké soe gheringhe alst voer recht gheeyschet is C.li. vij.tu. drā l. vnus indiuiduum.

¶ Van ghelt geleent of goet in bewaernisse.

Item prescripsi en heuet gheen stadt in ghelt noch in sake ghestelt in bewaernisse den rechte here väder sake en behoert daer an weder te comen so gheringhe als hi daer of clachte doen sal So en heuet oec teghens den ghene die ghe vanghen ware om die oerloghe vandē prince hi en ware weder gekeert tot sinē huyse Eñ nadē custumiers om wat vā ghenisse dattet ware. C.li. vij.tu. quib⁹ non obijcitur lōgi temporis prescriptio. l. si possessio. et l. ab hostibus capt⁹ Eñ vanden weesen l. non est incognitū Eñ vanden wtlandighen om den here l. tēpus expeditionis et l. cum per absentiaȝ tuam.

¶ Vanden coninc vanden prince vanā kercken eñ ghemeente

Item daer is een recht die expresselike seit eñ declareert dȝ prescriptie niet vcreeghen en wort teghens dē ghifter. Dat is te weeten tegens den coninc noch tegens den prince vandē lande bij enighe sijn subiect Die sommige twijfelen bi heren. bi middelen bi consequente teghens den here van sommigē subiect noch teghens ō kercken die ghesticht eñ gefundeert sijn bij oerloue vandē here. noch teghens die sake vander ghemeente van eenre stede of stadt van outs ghegeuen eñ ghewoenlic eñ rechte eñ vtiliteit der seluer gemeente eñ van die ghemeen sake noch teghens weese noch wtlandighe bi die wtlandichȝ die de bescreuen rechten benigen Eñ dȝ meer is wil dat bescreuen rechte. dat of yemāt ware die teghens hem inden coste eenige sake hoe wel dat tot titele van dien coep hi vcreghen hadde prescriptie van iij de. ten si dat den coep geuonden wort seer recht uaerdich eñ dat des ghewcest is bekeert in seer grote profijte om die kercke of om den coninc of den ghemeente. Eñ of ander officieren daer na comen eñ si moghen tonen. dat des ghedaen ghewcest is ten minsten profijte vanden voerscreuen of dat nu ter tijt des profitelick ware tot der kercken. ten coninc of anden prīce of ten gemeente hoer sake weder te hebben. indien den coper gerecompenseert si ter redelicheit tot goeder mannē seggē Want dye kercke den coninc den prince eñ den gemeenten hebben alsdan gentermeert restitui: om hem eñ hoer sakē Eñ daer om so wie coept tegens dē prince wel mach hi voer hem sien. want alsdan salt den prince weder hebbē om sijn profijte so sal die kercke mede ten si dattȝ si gheconfirmeert van hoer ouerste. soe soude mede den ghemeente ten ware geconfirmeert vandē prince souuerain. eñ dat dat ghedaen ghewcest is om hoeren openbaer profijte eñ dat si souden moetē gedaen hebben arger coep tot preiudicie vanden ghemene saken C.li. vij. tu. ne rei dñice vł tēporum vendicatio tēporis exceptiōe siue moueatur et l. uniuersas terras que a colōis cū seq.

¶ Van vsucaptio Cap. C. xxxiiij.

Vsucaptio is die possessie die yemant heeft eñ mach vercrijghe op sake vercoft vā houdinghe of op roerende goeden eñ sonderlinge op roerende goeden als van goude of vā siluer of ander panden Eñ na sommige weet dat trecht van besit van vsucaptio vcre-

ghen wort bijden besit van die iaren op dattet si op iuste titele: want alsdan behoertet tot iuste titele ghedaen te wesen. of anders des en is nz waerdich Mer tegens kercelike goeden weet dat bi genen tijt en wort vertreghen usucaptio soe en soudet oec mede tegens den goeden vanden coninc vanden prince noch teghens den weese noch die sake vander gemeente van eender stedē C.li.vij. rub de usucaptione transformanda l.cum nostri et cu. coram de usucaptio l. iam pridē Jnst. glo. ¶ Te vcopen eens anders sake op decsel van usucaptio.

Capitel C.xxxv.

Te vercopē eens anders saken of eens anders goeden onder decsel van houdinghe van usucaptio Dats alsoe te verstaen bijden bescreuen recht. of den ghene die houdēde ware eens anders goet ē hi daer of eens deels vcoft. ende dandere onthilde te hemwaerts na dat den vercoper des onrechtelic houdende ware. Weet dat den rechte here vander sake des mach alsdan epschen ē weder roepen Ē is ghehouden dē ghene diet also hout des weder te gheuen met alle de vruchten die hi daer of ghegadt heeft Ē dat stuc dat hi daer of vercoft sal hebben salmen moghen desgelijcs epschen tegens den ghene diet houdēde is. eerst gekent. of hi wiste als hi des cofte dattet een ander toebehoerde. Weet dz hijt sal moeten wederkeren ē sal dat ghelt verliesen om die redene vanden argelist die hi dede van wetenlic des te doen ē te copen goet dz hi wel wiste dattet nz en was of toe en behoerde den ghene diet vercofte mer nochtans ō ghierichheit of ō eē ander te bedriegen ē te frauderen heeft hijt dat ghecoft. Ē of hijt ter goed trouwē coste ē dat hi meende dattet ware ende toe behoerde den ghene die des vercofte daer om en ist niet die rechte heere vāder sake en macht wel wedroepen. Mer dē ghene diet ter goeder trouwen gecoft heeft sal weder hebben sijn ghelt vanden ghene daer hijt of ghecoft heeft. Ē oft niet trachte ghenomen ware. het en behoert niet te houdē noch weerdich te wesen tot besit van usucaptio noch tot coop die daer of gedaē ware C. de usucaptiōe pro emptore.l. si ptem possessionis ¶ Te vercoepen onder pande

¶ Item of iemāt eenich goet in pande gheset hadde tot een andere Ē den ghene diet in onder pāde hadde des vcofte: weet dz die rechte heere vand sake mach des alsdan weeder roepē ende weder epschē ē hi behoertet wed te hebben want trecht van usucaptio en wort vcreegen bi geen furple of argelist ende hier is wel furple. want den vcoper des doende doet dieste onblijkelic of heimelic C.li.vij.ru. dicta l.cum sit probatum ¶ Van ghegeuen sake.

¶ Item anders ist oft ware vā gegheuen sake Hoe wel dat den ghene die des gaf tot iuste titele van ghifte dat gehouden hadde bi sulcker tijt als tot besit vanden ieghenwoerdigen oft absenten mach toe behoren. weet dz ghi alsdā daer of here gemaect soudt wesen. ende ghi sondt u moghen verweren bi exceptie van langhen besit ē soudet bliuē in possessie vand sake tot indiffinitiue wāt ghi gheen possessoer en soudet gemaect wesen tot quader trouwe indien dat ghi wel meendet dat den ghifter dair of rechte ende warachtighe here was Mer na opinie des rechts, Quod iustum est

pendo Tot iuste sake en moghet ghi niet houden eens anders goet na dattet coēt tot kennisse C.li.vij.ru. de vsucaptioni bus pro donato l. siue fuerit dn̄s.

¶ Van een exceptie gehieten meer te epschen danmen sculdich is.

Capittel C.xxxvi.

Meer te epschē is een exceptie die spruyt bi vier manierē dz die clercken hieten de pluribus peticionib⁹. En de dickent den epscher verliest sinē epsch bi een vanden vieren. Die eerste .waer bi den epscher mach verliesen sinē epsch is bi cause Die andde is bi sake Die derde is bi plecke Die vierde is bi tijde Nu wil ic v thonen eñ verclaren elc bij hem seluen

Eerst bi cause.

¶ Ende inden eersten die eerste die ghescheit bi cause. ghelijckerwijs of een man geloeft twee saken int generale eñ den ghene wien des geloeft is daer of die een epschet int speciael weet dat sinen epsch niet en is wairdich noch en is niet ontfanckelic want hi is eñ blijft indē vriheit vanden ghelouer. te segghen eñ te verclaren die welcke van beiden hi v staet in desen stucke Exempele ic ghelouede ian te gheuen eenen rosheinst of eē riitpaert. Weet dat tot desen epsche den voerscreuen ian nz en is ontfanckelikē. want het is noch inden wille vandē gene de welke diet gheloeft heeft te verclaren. vanden welcken van beyden hi sal willen gheuen of dē rosheinste of dz rijtpaert. eñ vanden ghenen die welcke hē best ghelieuet sal hi hem moghen vrijē eñ anders ghenen epsch soe en mach hē daer of ghedaen sijn.

¶ Bij sake.

Item die anderde maniere vā meer te epschē is bi sake. Gelijckerwijs of ic ghelove of dz ic sculdich ben ian xx. pont eñ hi dertich pont epschet. Eñ also bi meer te epschen dan men schuldich is verliest den epscher sinen epsch Eñ daer om dē wijsen epscher die behoert te maken eñ te formeren sinen epsche ten naesten vanden waerheit eñ rechtuaerdichz also als hi alder sekerliste can ende best mach Eñ hem bedwinghen van so veel als hi tughen eñ thonen sal moghen

¶ Bi plecke

¶ Die derde maniere van meer te epschen is bi plecke ghelijc als so wie gheloeft hadde te betalen enighe sake te doen betalen tot een plecke. eñ men des woude epschen in een ander plecke Gelijc als te gelouen tot parijs eñ men des epschen woude tot orliens Weet dz sulcken epsch niet en is waerdich noch en is niet ontfanckelic.

¶ Bij tijde

¶ Die vierde maniere vā meer te epschen is bij tijde ghelijc als soe wye gheloeft hadde te betalen tot kersauont eñ men hem des epschede tot alre heylighen dach. Weet dat tot desen epsch en is den epscher niet ontfanckelic.

¶ Bij tricherie

Nu moecht ghi weeten dz den bescreuen recht seit eñ wil op dese manire dat of yemant is die bi bedroch of trighierichert hem vordert te epschen meer dan men hem sculdich is gelijc als voirscreuen is. Weet dat nae dat des coemt tot kennisse des rechters. ende dat hi also tricloesheit ende bedroch heeft des geepschet. Niet alleene en is hi sculdich te vervallen van sinen epsche. om dat hi meer epschet dan men hem schul-

dich is mer behoert te vervallen van al le tgheent dat hi dair of epsche soude mo ghen. ghelijc of hi epschte bi argelist tot alre heilighen tgheen datmen hē nz scul dich en ware voer kersavōt daer an mer hi behoert te vervallen. dat hi nimmermeer tot dien epsch comē en mach noch ontfanckelic wesen en sal. Ende also sult ghij t verstaen van die ander saken van meer te epschē etc. Ten waer bi also nochtans dat den epscher naden epsche begō nen te doen eñ eer den verwerer hem be holpen si van verweringe voer dē rechte hem vergrepen van sinen epsche. ende bekende die waerheit vander sake of sculde alsdan en behoert hi nz te vervallen in scade. Ende alsdan of daer op ghe maect worde enighe appointement tusschen den partpen Den rechter behoert sonder boetē des toe te laten C.li.iij.ru. de plus peti.l. odiosas contrahentiū calliditates

¶ Vanden vernieuwinghe van sculdē Capitel C.xxxvij.

Vernieuwinghe van sculde is die vernieuwinghe die enige doen in horen epsch wanneer hi gaet vanden eenen sculdenare opten anderen. Ende daer of spreket die bescreuen recht meer dan die custumiers doen eñ seit also Die bkeringhe of vernieuwinghe die de een doet den anderen van eenighe schulden Wanneer een gheeft sinē sculdenaer in sijn stede eñ dit en mach niet rechtelic ge schien ten si dat die sculdenaer daermen op wil gaen dair tegenwoerdich si ende dat hi dat consenteert eñ gheloeft te beta len den sculden aen den ghene de welche die aen hem ghewiset is Eñ dat dē ghe ne diement alsoe gheloeft te geuen eñ te betalen hem bedraghet eñ bekeert aen den sculdenaer voerscreuen of anders dz en ware niet waerdich noch te houden. C.li.viij. de nouationibus et de legatio nibus l. delegatio debiti. Item voert so seit die bescreuen recht dat hoe wel dat men niet en mach sinen sculde bekeren noch vernieuwen vanden eenen sculdenaer opten anderen sonder den wille eñ consente vanden ghenen diement schuldich is te betalen eñ wel so ist redene.

¶ Datmen niet en mach vercopen sijn sculden

Nochtans moechdi weetē dat tet daer om niet en blijft dat eenige sculdenaers en moghen wel hoer sculdē ver copen. eñ gheuen hoer actie een andere sulke alst hem ghelieuen sal de welke sa ke hout eñ is van waerden Eñ mach dē coper om deser sculde maken eñ intempteren actie vander verbonden sculde telc ken dattet hem belieft C.li.viij. ru. dcā. l. si delegatio

¶ Te veranderē sinen sculde sonder partye

¶ Ghi moecht weeten dat nyemant en mach noch en is sculdich tegēs sinen wille eñ consente te wesen bekeert of ghewesen te betalen yemant anders tgheent dat welcke hi eenen sculdich is. Gelijckerwijs of ian schuldich is iacob eñ iacob sculdich is robert. iacob die en mach niet vanderen sijn sculden sonder den wille van ian dat ian robert sculdich sij Want die redene wilt eñ begheert dz elc houdet sijn stadt aen hem seluen son der verandert te wesen teghens sinē wille C.li. viij. rubrica dicta. l. si soluere tibi pecuniam

¶ Dat bi simpele woerden men niet en verandert eenen brief.

¶ Ende na die opinie van som-
mighe custumiers lichtelic is verandert
sommighe ghelofte of sommige obliga
cie die de eene hebben anden andere bij
ignoreren somtijts den dach van betalī
ghe die ghelouet of v̇bonden is inder ge
lofte het si dattet si bi brieuen of anders.
Ghelijc als of een man is gheobligeert
teghens een andere van een somme vā
penningen tot sommigen dagen te beta
len eñ hi henget van een vanden dagen
bi delay of witsettinghe te gheuen totten
anderen dach het schijnt dat hi heeft ver
andert sijn brieuen eñ obligacie eñ dz die
compact of den brief van obligacie daer
bi si verandert vā sinen eersten waerdē
eñ alsoe onderhoudent sommige wijsen.
So sal ick v daer op thonen tgheent dat
die nieuwe rechten daer of wijsen eñ to-
nen te houden. Eñ seit die keiser alsoe in
sijn boeck van tgheent dat lestwerf ghe-
daen was eñ gewesen bi den rade. Wij
willen v̇beteren die brieuē die vā v̇nieu-
winghe spreken vanden actien hoemen
die v̇andert vanden eenen persone tottē
anderen. ende willen declarerē die oude
twiselen vanden rechten die daer op wa
ren seer obscure of duyster. Eñ ordinerē
dat of enige sculdenaer si die andere mz
hem stelt of dat hi verandert sinen eysch
vanden eenen opten anderen of die pan
den ontfanct op sculde. of vermeert of v̇-
mindert die sculde of set tijde of condicie ī
der betalinge of dat hi vernieuwet of af-
doet. of ontfanghet brieuen van minre
ghelt dan hem eerst geloeft ware of doē
enige andere saken. Waerom die oude
rechters seiden dat die obligacie veran-
dert was. Wij niet en willen dat daer ō-
me v̇andert mach sijn enighe sake van-
den eerstē obligacie mer sal die eerste ob-
ligacie in hoer waerde bliuen. eñ sal die
eerste van so veel gestercet eñ verhoecht
sijn Ten ware bi also dat die sculdenaer
eñ den ghene die mens sculdich ware spe-
cialic seiden eñ declareerden daer op. die
eerste obligacie van gheenre waerdē te
wesen bi die anderde. eñ dat of ginghen
eñ anders nz Want wi willen eñ tis re-
dene dat die v̇anderinghe vanden obli-
gacien die ter goeder meninghe gedaen
sijn niet en worden v̇andert noch v̇nieu
wet ten si dat bi sonderlinghe ende recht
waerdighe consente gedaen si eñ niet bij
lichte of simpele woerden eñ oec nz met
rechte ten si bi also dat beide die partyen
des verclaren eñ verlien expresselic also
te wesen so datter gheen fraude noch be-
droch gheuonden noch gepresommeert
en si C. li. viij. tit. alle. l. nouacionū nocē
tia corrigentes.

¶ Die maniere te v̇anderen obligacien

¶ Ende nae opinie vanden ou-
den stichters des rechts eñ eerste boeckē
Innouacie mach ghescien bi veel ma-
nieren Te veranderen die terminen vā-
der betalinghe begrepē inder obligacie
Te veranderen die somme gheloft daer
of te maken nieuwe contract teghēs in-
houden vander obligacien. Te nemen
pande vanden sculdenaer die obligacie
niet te v̇uolgen binnen xxx. iaren tot sō-
mighe plecken binnen xl. iaren. ende in
piccaerdien binnē xxi. Van vrouwe die
in weduwen state waer geobligeert. eñ
daer nae weder huwelict of in religie of
cloester gaet eñ professi doet nader obli-
gacie ten waer bi alsoe dat die obligacie
inhoudende ware in religie of daer buitē
&c. Alle dese voerseide cōdicien vernieu-
wen obligacie ghelijc alst bouen ghesegt
is Ten si dat bijden partyen verclaert si
dat so wes men daer of doet sonder preiu
dicie si van die eerste obligacie &c. C. de

ver. obli. l. scire debem⁹. et insti. qs mo. tol obliga. pagra. Preterea nouatione.

¶ Van solucie ende deliberacie van sculden Capittel C.xxxviij.

Soluci eñ deliberacie van sculden is hem te vernoegen van enighen sculde of ghelofte bi betalinghe of satisfactie van partye so dattet met redene behoert genoech te wesen. Eñ nae dien dat ic ghetoent hebbe vanden obligacien eñ vanden mutacien of vanderinghe vanden sculden So wil ic tonen vã den solucien. So moechdi weeten dat of eenighe sculdenaer yemant schuldich is vele sculden om veel sakē eñ tot veel stõden gebrocht eñ hi betaelt die een sonder inder betalinghe te segghen om wat sake of om wat sculde Weet dattet is tot electi of koere vanden ghene diet betaelt. die betalinghe te bekeren voer wat sculde dattet hē beliest Mer of hi daer of niet en seide of en v̄claerde inder betalinghe. Eñ daer na den sculdenaer ofliuich worde sonder des te segghen of te verclaren. so waer die electie of koere aenden gene diet ontfangen hadde Eñ of si beide ofliuich worden eñ daer of gheen verclaringhe aen niemant ghedaen en hadden. waer si die betalinghe bekeeren woudē eñ die erfnamen daer ghescil om haddē. Weet dat si aen beiden siden gheen electie hebben en souden die betalinge alsoe gedaen te bekeeren voer eenighe vandē sculden int speciale. Mer soude bekeert eñ ghereckent worden in betalinge vanden outsten sculden. die dē sculdenaer dē anderen sculdich ware. C.li. viij. rubri. de solutionibus et liberationibus. le. in potestate eius est

¶ Te betalen eens anders sculde

Het is te weeten dat gheen actie en spruyt tegens ander crediteer dan om dat ghi hem biet dat gheent dat welke dat uwen sculdenaren hē sculdich is. Eñ dat ghi wilt eñ begheert dat hi u geuet dat recht van der obligacie die hi heuet teghens dinen sculdenare Want dz recht en moghet ghi niet hebben. ten si sake dat ghi die sculden ghecoft hebt vã hem Hoe wel dat nae bescreuen recht in dien yemant si die betaelt aenden crediteer tgheent dat een ander hem sculdich is. Bi dier betalinghe moechdi weeten dat den obligaci ontslagen eñ geuriet is op dat hi om des te doen verclaert die betalinghe die hi doet C.li. viij. ru. dicta l. nulla tibi aduersus

¶ Te consigneren sijn sculde

Item of den sculdenaer biet of wil gheuen den ghene dien hi schuldich is tgheent dat hi hem sculdich is. eñ die ander des niet en wil ontfangen bi eenighe subtijle wegē den sculdenaer mach consigneren eñ stellen die ghelden in seker plecke bi onderwijs eñ consente vãden gherechte Eñ dat ghedaen ghi sult weeten dat sonder twijfel dē sculdenaer mach daer bi ontslaghen eñ ontlast wesen ende is vri allen periculen of vreesen daer of C.li. viij. ru. dicta l. obsignatione totius pecunie

Te scriuen die betalinghe opten rugge vanden brief

Oft gheboerde dat yemãt verbonden of gheobligeert si met brieuen. eñ dat betaelt eñ asquite die sculde. weet dattet meerre sekerheit is. dat te scriuen opten rugge vandē brief. dã den brief te scoren of wedi te geuen. wãt bi auontuerē mochte dē brief v̄maect wordē vãdē notarisen of gheuondē in sijn prothocole in toecomēde tijdē. mer als optē rugge vã

den brief die betalinghe gescreuē is men en mach daer na geen veruolghe meer doen C.li. viij.ru. superius dicta l. pecu nie solute

¶ Den brief of obligacie weđ te hebben

¶ Item eñ oft gheboerde dz den brief van obligaci daer mede enige ver bonden waer teghens een ander weder ghegeuen worde den ghene die alsoo ver bonden ware tegens den danck of wete vanden ghenen diement sculdich ware Weet dat des niet en ware tot preiudici e vanden ghene diement sculdich ware. noch ten soude die obligacie geen cracht noch recht benemen noch hinderen Eñ dair om ist dattet v also bekent of onkēt eñ den rechten dat weten mach hi is scul dich v te doen betalen gelijc als hi te vo ren gedaen soude hebben of behoerde te doen niet teghenstaende dat den sculde naer hem wilde behelpen dat hi dē brief van obligacie bi hē ofte hem waers had de C.li. viij.ru. d.l. qđ debitori tuo

¶ Te betalen voer andere

¶ Item het is waer dz of yemāt die sculde betaelt daer ick in verbonden ben hoe wel dat ic niet teghenwoerdich en ware inder betalinge weet dat die ob ligacie daer ic mede v̄bonden was is te niete eñ doot aenghesien dat den genen die ic also sculdich ben in sulker manierē des ontfanghet C.li.viij. ru. dcā l. ma nifesti iuris. et l. nullā tibi aduersus. in fine

¶ Van posses sie g'hegeuen in betalinghe

¶ Den keiser antwoerde mi al so ic hem raets vraechde ende seide Also ghi segt dat ghi ghegeuen hebt een erue in betalinghe van een somme van pen ningen die ghi sculdich waert den gene die v dat gheleent hadde. want als hi v we erue ghehouden hadde een seker tijt eñ die seer verbetert ouermits sinen ar beit eñ naersticheit Eñ daer om als ghi ghesien hebt dattet erue beter was dan doe ghi hem des ouergaeft begheerdi v we erue weder te hebben eñ dat ghi be droghen sijt. weet dat sinen arbeit eñ si nen sin die hi daer toe gheset heeft en sal hi niet v̄loren hebben met het sal hē wor den reintegre. want waert onder sinen handen ghearcht ghi en sout des niet be gheren weder te hebbē. Eñ daer om ist redene indien ghi uwe erue weder heb ben wilt eñ hi dat in betalinge hout ghi sijt sculdich hem te beteren sinen arbeyt eñ sijn sinnen die hi daer aen ghelept sal hebben Eñ of hi des hout eñ dat ghene men heeft in betalinghe eñ daer inne ge erft is daer en behoert gheen restitucie. want al heeft hi dat erf v̄betert het is v̄lo ren dat weder te begheren C.li. viij. ru. dicta l. cum pro pecunia. Exempel

¶ Of dijn vader niet en maecte transac tie aen sine sculdenaers van wien hi din ghende was na dat die pleite begonnen was van sake die in twifel was. mer be kende dat hi betaelt was van alle. eñ hi mer eens deels en hadde noch hi en seel de niet quijt die reste anden ghenen die aen hem verbonden waren Ende hi en hadde noch ghenen wille die reste te ge uen Weet dat daer om niet en blijft mē en mach wel die reste epschen C.li. viij. ru. si inter pūem tuum ⁊c.

¶ Van acceptilacie Ca. C.xxix.

Acceptilaci is die quitanci e die eenighe doen vanden sculde diemen hem sculdich is. eñ die quijtsel dinghe die si hoer sculdenaers doen en de kennē wel voldaen te sijn So moech di weeten dat of yemant bij sijn lof ...

en bedrieghe dede dat hi quittancie ghe/ creghe van dier scult die hi schuldich wa re. weet dat niet teghenstaende die quit/ tancie also ghedaen den ghene die alsoe bi subtijlheit bedroghen ware mach re/ peteren eñ wederroepẽ den sculde ende ghelofte want quittancie gedaen bi loes heit of bedroch. en is nz waerdich tegẽs goede rechtuaerdicheit. Want van een rechtuaerdighe ghelofte behoert recht/ uaerdighe acquijt of ontslach C. li. viij. ru. de exceptionibus prescriptionibus l. si pactum intercesserit.

¶ Een sculde te betalen ende niet alheel onwetens

Ende oft gheboert dat den ghe ne die v sculdich is xl. pont ende noch xl. pont eñ v betaelt van die eerste xl. pont. eñ ghi hem alsdan in onwetenscap quit tancie geeft van alle tgheent dat ghi hẽ moecht eyschen. eñ hi des alsoe houden wil Weet dat ghi wel eyschen moecht tgheent dat hi v sculdich is. niet teghen/ staende die quittanci voerscreuẽ die ghy hem also ghedaen hebt in onwetenscap eñ versumenisse Eñ of hi hem seluẽ wil behelpen teghens v vand quittanci die ghi hem ghegeuen hebt. ghi moecht v seluẽ dair tegens behelpen van bedroch eñ dat ghi in des doende bedrogẽ waert eñ hier inne suldi ontfangen worden C. li. viij. rub. dicta l. si ex maiore

¶ Van quijtancie in onwetenscap

Weet dat quijtancie in onwe tenscap niet en is betalinghe ghelijc als of yemant ontfanget van enigen sculde of obligacie eens deels eñ daer bi beken de dat hi alheel betaelt ware eñ hi inder waerheyt niet dan eens deels ontfangẽ en hadde eñ dz hi int verliden niet en he uet bekent alheel betaelt te wesen mz ge reden ende ghetelde ghelde voer goede mannen eñ dat hi gheen wille en hadde die reste te gheuen bi testament of anders. weet dat die quittãcie nz en is waerdich. C. li. viij. ru. de solu. et libe. l. si inter pa trem tuum

¶ Van rechtuairdighe quittancie

Item ghi moecht weetẽ dz qui tancie gemaect bij weesen of bi furiosen duerende hoer siecte. oft quittancie ghe daen met cracht of wt vreese op dat hijs daer na niet en ratifiert of quitancie ghe daen bij bedwanghe van vanghenisse of quittancie bi bedroch als voerseit is of quittancie in onweetenscap. dese en be/ hoertmen niet te houden Eñ ter contra rie. alle quittancie gedaen ter goed trou wen eñ wt goede sinnẽ eñ wt goede ge/ dachte en sijn niet tegens te comen. Eñ de so wie daer teghens coemt hi behoert ghecorrigeert te wesen de quadruplo In dien hi yet heeft daer aen te verhalẽ. en de indien hi nz en heeft aen te v̄halẽ met sijn lichaem C. li. viij. ru. de acceptilati onibus l. iã tibi rescripsi posse. et l. si do nationis gratia. cũ seq.

¶ Om erue an te spreken bij faulte van rente onbetaelt Ca. C. xl.

Bi faulte van renten onbe taelt mach den here dat erue also van hem ghehouden aenspreken bijder manieren hier na volghende. Eerst be/ hoert den here oft sinen baeliu clachte te doẽ rechtelic van onbetaelde renten. en de daer toe behoert gheantwoert te we/ sen met rechte dattet erue gheset sal wor den in des rechters hant bi bestellinghe Eñ men sal v̄bieden ingant eñ wtganc op seker boeten eñ dat te doen condigen den genen die dz erue houdet of ten nae stẽ huyse indien op die plecke geen huys en staet die de renten sculdich is. eñ hem te doen daghen ten eersten dingedaghe

Den dinghedach ghecomen den heere
of den baeliu voer hem behoert hem te
presenteren teghens den gene die dat er
ue houdende is en̄ weder brenghen sijn
clachte in rechte Segghende dat hi sinē
dach bewaert teghens dese N. teghens
wien hi dach heeft. so dat bijden mannē
en̄ sergent mach blikē daer si of sculdich
sijn record of relacie te doen of den scepe-
nen indient scepenen sijn. En̄ dat gedaē
behoert hi te segghen. Ic daghe tegens
dese N. daer den dach op huden dient ō
ghebreke van renten van deser. en̄ van
sulcker tijt onbetaelt. Conclusie doende
teghens den voerscreuē N. indien hi al
hier tegenwoerdich is. dat indien hi be-
kennen wil en̄ dat hi die voerscreuen er-
ue houdende is mits die voers̄ rente be-
talende hi sal die waerheit bekennen en̄
sal mijn rente voerscreuen sculdich sijn.
mi toe ghewesen sijn. betaelt te worden
van alle den voerscreuē iaren. en̄ om elc
ke termine als voerscreuen is mettē cos-
ten en̄ boeten daer toe gewoenliken etc.
En̄ indien hi des ontkent ic sal so veel to
nen so wel bi beslt bi tuygen als bi brie-
uen dats genoech sijn sal etc. En̄ oft den
ghene die dat erue houdende is. niet en
quame ten daghe geassigneert en̄ betei
kent so behoert nochtās den dach tegēs
hem bewaert en̄ ghehouden te sine tot-
ter vre gewesen En̄ als die vre gewesen
is. die clachte behoert ōnieut te sine als
voers̄ is doende clachte te hebben sinen
eysch op sulcken profijte bijden defaulte
als den houe seggen sal Het behoert ge-
iugeert te sijn die eerste deffaulte en̄ den
erfhouder weder te ōdachuaerdē ten an
derden viertien nachten op sinen ander-
den dach En̄ alsoe bewaert die voerscre
uen viertien dagen. en̄ hem dan weder
te ōdachuaerden ten derden viertien da
ghen als op sinen derden dach En̄ dien
dach bewaert soe behoert hi wes ōdach
uaert te wesen ten vierdē viertien dagē.
om te sien wijsen en̄ iugieren die deffaul
ten vanden drien viertien daghen Ten
welcken behoert gheseit te sijn als dz dē
rentenier wel geraect heeft sinen eysche
van sijn renten en̄ oec mede vandē boe-
ten de welcke die daer toe dienende sijn.
Ende den houder des voerscreuen erfs
En̄ indien hy dat erue tot hem betreckē
wil so soude hi alsdan moeten doen nieu
we clachte daer op en̄ dat van nieus dat
erue si relaisi en̄ dat doen condighen als
voerscreuen is. en̄ die xiiij. dagen daer
op ghehouden na die clacht weder ghe-
brocht daer op tot sake. En̄ den dach be-
teikēt bi die xl. daghen Ende ten lesten
dach weder dach te stellen ten iare ghere
kent vanden dach of vanden eerstē xiiij.
daghen vander beclachte van dat erue
weder aen hem te betreckē Dat iaer ge-
comen noch behoertmen den dach te be
waren te houe. Ende alle die daghen te
bewaren. tot dat die sterrē anden hemel
sijn alsoe wel die xiiij. daghen als die xl.
dagen. aenghesien dat des aengaet die
gronde van dat erf Mer die xiiij. dagen
vanden renten aen te dingē en behoeft
men niet te wachten naden sterren. om
des wille dattet dē gronde nz aen en gaet
Mer nochtans salmen hē daer of reghe
len naden stile vandē houe wāt die som
mighe houdē dat erflike renten aengaē
de den gronde. en̄ sommighe seggen cō
trarie en̄ willen seggen. dattet niet en is
dan pecune daer op geset. ende daer om
en ist niet grondelic hoe wel dattet op lāt
is. Ende daer om salmen v leren naden
stile vander plecke daer des gheboert.
Ende als dat iaer bewaert is. als voer-

[illegible] is. behoert dat erve ghestelt en-
de betoghen te sijn anden here. Mer in
dien dē houder des ervs betalen wil bin-
nen dier tijt die rentē eñ costen. hi sal we-
der comen tot sinen erven

¶ In hoe veel manieren preventacien
in beclachte voer den rechter souverain
of opperste stat neemt daer gheē renuop
of en gheschiet. Capittel. C.xli.

Weet dat bi tien manieren
stadt neemt preuēsacie in beclach
te voer dē rechter souverain vandē welc
ken eñ van elcken bijsonder den rechter
souverain voer wien des hoert. nz en is
ghehouden te renuoperen aen sinē rech
ter of den rechter diet begeert. welcke sa
ken sijn dese Eerst in cas vā nieuwiche-
de C. li. viij. ru. vti posside. l. i. et C. li. iij.
rub. ubi de possess. age. opo. l. i. Ten
tweesten in cas van ghifte in huwelic
Ten derden in cas vā ghifte in testamēt
C. li. iij. ru. ubi fidei cōmiss. peti. opo. l. i.
l. qd legatur ff. de iudi. Ten vierdē in
cas van douarie. Eñ dese leste twee per
celen machmen formeren bi mise desai-
ne Ten vijfsten ghelijck als van sake
ghestelt in bewaernisse van yemant. in
diē men actie eñ eysche daer of doē moet
het is sake van preuensacio eñ die kennis
se daer of blijft aen den opperstē rechter.
na datmē eerst die v soect C. li. iiij. ru. de
deposito l. si quis Iuc. Ten sesten als
saken vā sekerhede of vrede begeert ype
[illegible] teghens den anderen. want alsmen
des eerst begherende is aen den rechter
royale so behoert hijt te gheven eñ daer
toe bedwinghen den partyen om twel-
[illegible] van payse So soude mede een an
der rechter. Hoe wel dat die partye daer
[illegible] den vrede of sekerhede of begheert.
[illegible] clerc wars eñ specialic ghehu-

welict. Ita fuit dictum per [illegible] curie
parlementi pro iohāne [illegible] burgen
tornacen cōtra dñm gerardū de [illegible]
anno M. ccc. lxxvij. Ten sevendē in
dien enighe vrouwe of ionckvrouwe hair
betoghē voer den rechter souverain om
sake diemē haer met cracht eñ gewelt o-
ntghelijct hadde of van horen erve ofte
ken. want alsdan en behoert daer of geē
renuop ghedaen te sijn. Nochtans hoe
wel dat die sake ware reele of van erve.
ya segghen die rechters indien si hoer be
toghe totten gheesteliken rechte bij pre-
uencie soe en soude hi daer of gheen ren-
uop doen Ende of dat sake waer dz daer
gheen cracht of gewelt ghesch(i)et en wa-
re alsdan en soude daer gheen preuencie
verstaē wesen. mer behoerde die sake ge
renuopeert te wesen anden rechter daer
si onder geseten ware Decretali li. ij. ru.
de foro competenti c. ex tenore lrārum et
decretali Ex parte Ten achtsten in cas
van fiscus Dats te verstaen van allē scul-
den. toebehorende den demayne vandē
coninc of den demayne of heerlichz van
den prince of vander stat. of den ghemey-
ne sakē aengaende Eñ dese sculde is pro
perlic ghehieten sculde fiscal. Eñ behoert
bi haerre natueren toe te horen der camer
vander rekeninghe des conincs vandē
prince vander stadt of stede of vanā ghe
mene sake. daer des ghebuert of toebe-
hoert Ende aen dē opperstē rechter be
hoert die kēnisse alsmen des tot hem be-
trecket eñ an niemant anders noch geē
renuop so en mach noch en behoert daer
of ghedaen te sijn. ff. de iure fis. l. fiscus et
l. aufertur cum glo. melius sa. C. li. iij.
rub. ubi cau. fisca. l. ad fiscū cum seq.
Ten negenden in cas van port darmes:
de welcke is sake van preuencie. ende so
gheprevilegiert dat die kennisse behoert

anderen rechter royale ende aen sinen officiers ende aen genen anderen rechter. Ten vierden in cas vander sauuegarde vanden coninc. of vand' sauuegarde vā dē prince daer die kennisse of toebehoert aen den coninc of prince ende aen haren officieren ende aen gheen andere Ende gheen renuoy en behoert daer of ghedaē te wesen aen ghenen rechter wie hi si. Aenghesien dattet is vanden edelen demaine vanden coninck. C. de vete. iure enucle. l. i. ubi dicitur. omnia nostra facimus quibus auctoritatem nostram impertimur

Van erroer van rekeninghe.
Capittel C.xlii.

Erroer van rekeninghe dz die clercken hieten de errore calculi. is. Wanneer in enighe rekeninghe of in enighe transactie. of in andere sake erroer is het si in rekeninghe. of in daghe of in ghescrifte Ende daer of seggen die rechten gebreke van rekeninghe van een sake of van sommighe en doet gheen preiudicie aen die waerheit te gherakē. ten moet weder gekeert sijn van erroer tot goede rekeninghe ende totter waerheit vander sake. hoe wel nochtans dat die sake of rekeninghe ghedaen ende gherekent geweest hadde meer dan eens. eñ dat daer laps van langen tijde ware in erroer op gelopen vandē beghinsel vander sake ten daghe toe vāden eysche. die rekeninghe behoert te wesen recalcule. ende die erroer bekent. of datter si laps van tijde van deen rekeninghe tot dander. ten ware bi also dat die rekeninghe ghedaen ghewеest hadde eñ gepasseert of ghegeuen voer rechte competent ende behoerlick. Eñ daer op recht begeert ende bi sentencie waer ghedecideert vander rekeninghe sonder appiel etc. Want alsdan en ware daer gheen erroer nimmermeer. oft ten ware dat tusschen den partyen daer of eenighe transactie ghedaen ware inder saken eñ dair of brieuē bleken C. li. ii. xii. de errore calculi l. i.

Dat laps vā tijde geen stat en neemt in erroer.

Noch moechdi weeten dat in erroer vā rekeninghe laps van tijt geē stat en heeft men en coemt altijt tot goede rekeninghe alst nz gepasseert en ware bi vonnisse als voerscreuē is. hoe wel dattet gheleden waer xx. iaer of xxx. oft meer want gheen laps en heeft stad tsoo langhe als die partyen leuen indient in andere saite af sake si dan in ontfangherscap want dat moet tot allen tijden weder comen tot goede rekeninghe Ende hoe wel dat den ontfanger doot ware so souden sine erfnamē goede rekeninge daer of moeten doen. Hoe wel dattet niet en ware van horen tijt. niet te min si souden daer of ghehouden wesen nae dat si gheapprehendeert of ghenomen hebbē successie vanden ontfanger verleden C. li. ii. xii. de negociis gestis. l. curatorem dubi et l. aduersus eos

Van proces op erroer.

Noch moechdi weeten: dat in saite vā rekeninghe indien daer om enighe twist ende ghescil is. die valt in saite van tughen. ende die tugen daer om bitoghen werden ende ghehoert. die producanten moghen ende behoren te horen die depositien vanden tugen. Ende die reden is. dat si sulcke saken mochten segghen dat van node waer dat den pro-

duisant daer op dede ter contrarie Wāt die deposant soude moghen tugen. dat hi daer of niet gehadt en hadde tgheent dat hi ghehadt soude hebben Ende also souden si deposeren eñ tughen tot sinen profijte etc. Eñ also wouet ghesept bij arrest vanden parlemente om den procureer eñ ontfangher vander stede vā doernic int iaer M.ccc.lxxij.

¶ Van eens anders sake gedaen te hebben sonder den ghebode vanden ghene diet behoerde te doen

Capittel C.xliij.

Saken ghedaen sonder den ghebode vanden ghene diet behoert te doen is te doen eñ te sollicitere die sakē van yemant die absent ware sonder bevel van des te doen. mer den ghene die des dede soudet doē als maghe eñ vriēt. of als vrient sonder dattet ghesciede in proces noch voer rechte daer gheschil ware want aldaer en soude niemant hē moghen onderwinden van eens anders saken sonder procuracie Mer waer nemē yet eens anđs sake wt vrientscap sonder procuracie mach wel ghescien mz reden Eñ tgheent dat bi sulcken vrient gedaen sal worden voer een ander behoert gheaccepteert te wesen vanden gene die dat also vint tot sinen profijte. Ende is sculdich ende ghehouden weder te gheuen den ghene die hem sulckē dienst gedaen sal hebben de costen die hy voer hē int vervolch reedelic gedaen eñ geleent sal hebben Eñ daer is hi ghehouden bijdē recht van gedaen saken dat die clercken hieten de negocijs gestis Eñ daer ō wil ick v daer of bewijsen eñ thonen sommighe exempelen die kennisse gheuen allē anderen om te hebben declaracien van den rechte van gedaen saken

¶ Exemple vanden eersten saken van dit recht

Ic ende mijn broeder warē erfnamen van onsen vađ die sculdich was veel sculden die te betalen waren vā mi eñ van minē broeder daer om dat wij te samen sijn erfnamen waren Mijn broeder was butens lant die goeden vā minen broeder waren gheoppresseert ende bedwongen den sculdenaers te betalen waer om bi rade vanden wijsen mannē eñ om te scuwen eñ te vlien die scadē ende interresten ic betaelde die sculden vā mijnen broeder Mijn broeder quā weder te huys. hi en woude nz cōtribuerē tgeent dat ic betaelt hadde so wel voer hem als voer mi Ic seide dz hi betalen moste sijn portie eñ andeel bijdē recht eñ ingemeē van gedaen saken Hi seide ter contrarie Alle gesien, die keiser seide bij aduijs vā sinen rade dat hi sculdich was te betalen tgeent dz hi voer sijn andeel betaelt hadde bijden recht van ghedaen saken C.li. ij.xu. de negocijs gestis l. siue pro fratre

¶ Vanden scade die gheboeren mochtē den ghenen die eēs anders sake vervolghen.

Den ghenen die ander luyden saken doen Indien tghebuert dat in des doende opcoemt eenighe scade. weet dz si daer in ghehouden sijn Ten si bij also dat so wat auenturen dair op comē si gehouden sijn weder te gheuen C.li.ij.xu. d.l. negocium gerentes

¶ Vanden saken des weesen.

Vanden kinderen is gheordineert bi bescreuen recht dat indien enige weese enighe sakē heuet. die tegens sijn profijt gaen eñ hi gheen voechdē en hadde ende wt vrientscap enighe van sinen vrienden sijn saken veruolcht soe dat bij sijn veruolch eñ diligenci deser weese dan

profijt an heeft. Hoe wel den ghene dye des doet niet en is sine voecht Nochtans na datter keerẽ sal tot profijte vandẽ weese weet dat hi de costẽ die hi om tvervolghe van dien gedaen sal hebben de welke gekeert sijn inden profijte vandẽ weese voerseit bijden recht van gedaen sakẽ sal weder hebben gheheelic C. li. ij. rvij. superius dicta l. contra impuberes.

¶ Exempel

¶ Een wijf hadde kinderẽ daer die vad' of ghestoruen was die noch waren in ioncheit eñ hadden voechden ende regierders Si worde gheware dz die voerscreuen voechden niet en deden die profijte van horen kinderen. eñ brochte dat den rechter an. eñ veruolghede dat si mochte hebben anden voechden Ende bijden ghebreke vanden voerscreuẽ voechden si so veel veruolghede. dat dẽ voerscreuen weeskinderen geordineert wort ander voechdẽ te hebbẽ Die moeder verleide die costen daer na epschte si die costen weder te hebben op die goedẽ vanden weesen. Die voechden seidẽ ter contrarie. eñ of sij voer hem yet gedaen hadde si wast sculdich te doẽ. Ende daer ōen behoerdese daer of n' weder te hebben Die moed' segghende datter tgeent dat si gedaen hadde was om profijte vā horen kinderẽ Alle ghesien het wort geseit bijden keiser bi aduijs vanden rade. Dat of die moeder ghedaen hadde eenighe costen om hoer kinderen eñ om horen p'ofijte si wast sculdich te doen bijū redenen van moederlike minne. eñ en waren die goeden vanden weesen daer in niet ghehouden. C. li. ij. rri. superius dicta l. cum tutores filiorum tuorum

¶ Exemple

¶ Een man die ghenaemt was iuliaen epschte ghelt vā ian. welcke ian tghelt sculdich was iacob. Ende ian betaeldet eer iacob wie dat ghelt behoerde tontfanghen des wiste. hi quam tot iuliane eñ vraechde hem waer om hi ontfanghen hadde syn ghelt. Een seker tijt daer nae iacob woude weder hebbẽ sijn ghelt van iuliane die welcke des weigerde te betalen so dat den ghescil quā voer den keiser Hi seide bi aduijs vanden rade dat iacob hadde actie op iuliane bidẽ recht van gedaen saken C. li. ij rri. dicta. l. si pecuniam tuam.

¶ Een ander exempel

Ghi haddet stiefkinderen van v wijf de welke ghi onderhout in uwen huyse als v selfs kinderen eñ of ghi vadt daer of waert eñ dedet hem luyden leerẽ hoer ambochten ghelijc als ofte v kinderen waren Eñ des allo ghedaen in tijde naemaels ghi epschtet op die voerseyde saken uwe costen ghelijc als of si vreemde waren Die voechden vanden voersẽ kinderen segghende ter contrarie eñ dat tet tgheent dat ghi gedaen hebt eñ daer om ghegeuen dat is gheweest als stiefvader ter cause vā hoerre moeder v wijf eñ bi natuerlike redenen. ter cause van hoer voerscreuẽ moeder ghi hoer kinderen ghelijc als den uwen ghedaen hebt Eñ daer om en behoertet v niet wed' gegeuen te worden. naden wijse man dye seit Est patris matris pie succurrere nato Eñ ghi stiefvader segt ter cōtrarie. ende dat bijden recht van gedaen sakẽ ghi sculdich sijt weder te hebben tgheent dz ghi daer om ghedaen eñ ghegeuẽ hebt. sonderlinghe aenghesien datter gekeert is tot horen profijte Waer ō etc. Alle gesien het wort gheseit bi aduijs vandẽ ra-

de vanden keiser dat indien den stiefvader
int aennemen vanden kinderen mencie
of voerwaerde maecte dat so wes hi ver
leggen soude in hem lijvdē te voedē en
de te doen leeren weder woude hebben.
eñ daer of maecte voerwaerde of protes
tacie aenden voechden vanden kinderē
voerseit hi ist sculdich weder te hebbē tot
iuste extimacie Eñ indien hi des niet en
besprac .eñ aen nam dē kinderen ō sijns
wijfs wille hoer moeder. om dies wille
dat wāneer ghi haer trouwedet si die ki
deren bi haer hadde ghelijckerwijs als
een moeder behoert haer kinderē te heb
bē Eñ ghi sijt als stiefvader als die twee
ste vader vanden voerscreuen kinderen
Eñ ghi dat also gedaen hebbet ghi en be
hoertes niet weder te hebben C.li.ij.ru
bri. dicta l. si paterno affectu.

¶ Teghens voechden.

Item weet dat actie teghens
voechdē eñ regierers en expireert. noch
en verlijt niet om haren doot men en he
uet eñ behoert te hebben actie nae hoer
doot ter cause van hoir voechdie die si in
handen ghehadt hebben aen hoer goe
den eñ aen hoer erfnamen Eñ hoer erf
namen sullen ghehouden sijn te āntwoir
den eñ te gheuen rekeninghe indiē hoer
ouders dat in hoer leuende liue niet ge
daen en hadden eñ dat bijden recht van
ghedaen saken.
C.li.ij.ru.dicta l.curatores etiam succes
sores

¶ Wat men veruolghen sal
met rechte

Nae bescreuen recht die actie
van ghedaen saken en veruolghen niet
die saken ghedaen eñ ghesoliciteert bij
den ghene diet vuolcht Mer volcht die
persone om wien men veruolcht eñ ge
daen heuet ende hem behoerende an te
spreken eñ niet an die saken bijden rech
te van ghedaen saken C.li ij.ru.dicta .l.
negocijs gestis

¶ Dat laps van tijde gheen stadt en he
uet in ghedaen saken

Item of een man wtlandich
is bij langhen tijde eñ het ghebeurt dat
een sijn goede vrient duerende dien tijt.
procureert eñ veruolcht die saken opten
costen vandē ghene die wtlandich is. eñ
daer na die weder ghecomen rekeninge
hebben wil van sijn saken of van sinen
goeden Eñ den ghene die sijn sake ghe
daen sal hebbē wederseyt rekeninghe te
gheuen van sijn saken eñ goeden bi ex
cepcie van langhen tijt Weet dat in sulc
ker saken laps van tijde gheen stadt en
heeft mer moet rekeninghe gedaē wor
den hoe wel dattet ware teghens dē erf
namen vanden ghenen die sulcke saken
ghedaen hadden C.li.ij.ru.de negocijs
gestis l.curatorē tibi. et l. aduersus eos.

¶ Vā moeder die eysschen soude die houd
dinghe van hoeren kinderen

Item de moeder die hoer kin
deren gheeft eten eñ ope onderhout soe
langhe als si ou sijn. dan ghebeurt dat
si op hem lijden eysschen wil die houdi
ghe die si gedaen heuet Weet dat si des
niet doen en mach want liefte ende ont
fermhertichheit vander moeder behoert
tet te doen. Mer indien si in andere ma
niere hoer saken daer si lijden profijt of
ghehadt hadden ghedaen hadde dz sou
de si moghen eysschen C.li.ij. ru. dicta l.
alimenta quidem que filijs.

¶ Van saken ghedaen bi crachte. of wt
vreese Capittel C.xliiij.

Bi cracht of wt vreese na bescreuen recht. en behoert niemāt
gebrocht of bedwongen te wesen te doē
of te ghelouen eenighe sake.

¶ C. li. ij. rub. de his que vi met. ve. cau.
fi. per totū Eñ oft also gedaen ware ghi
moecht weten dat des niet waerdich en
ware noch en is niet houdelic Eñ oft ge
daen ware so soude ment noch moghen
wedroepē eñ wed hebbē biden recht vā
restitucie iterinee Aengesiē dz des gedaē
ware wt vreese constant Dats te seggen
als die vreese eñ cracht daer op gadaen.
gedaen ware bij soe stercken persone te
ghens so simpele. dattet blijcken mach
te weesen vreese constant Ghelijc als of
een cleenre dan ic in crachte in persone eñ
in ghesłachte mi dreighede eñ bi mijnre
simpelhede wt vreese van hem ic sinē wil
le doe. want het behoert dat een man hē
tonen eñ hert hebben sal Eñ hoe wel dz
ic vromer ware dan hi is eñ die dreighe
ment niet seker en is eñ dat hijt ō simpel
dreigemēt doet Weet dattet nz en is vree
se constant Item hoe wel dat die sake ge
daen wt vreese vā vrouwe als totter ge
loste weet dat indien die ghelofte sonder
vreese of bedwanghe betaelt wort. daer
en valt nūmermeer geen restitucie. wāt
also te doen is die vreese wt Hoe sal ick u
daer of thonen sommighe exempelē om
te bat die sake te verstaen want bi gelijc
ken rechte behoert dz andere verstaen te
wesen

¶ Exemple

Het gheboerde dat een man
stercker dan ic mi bedwanc hē te betalen
een somme van penningen met crachte
Den dach ghecomen ic betaelde hē om
deswillen dat ick des niet en dorste laten.
Wanneer ic die somme betaelt hadde ic
worde beraden dat ic trecken soude totē
keiser daer ic remedie vinden soude van
restitucie So als ic quā totten keiser hi
seide mi. hoe wel dat ghi geloeft had mz
crachte die gelofte en is vā geenre waer
den. indien ghi alsdan gecomen haddet
om remedie vā restitucie. men soude des
wel versien hebben Meer na dat ghi be
taelt hebt daer na sonder cracht ghi hebt
betrecht eñ voldaen die betalinge. wāt
inder betalinge niemāt en heeft u cracht
gedaen eñ dat en was geen vreese cōstāt
Aengesien dz indi betalinge geen cracht
en was also wel als int ghelouen Wāt
doe den crachte eñ vreese u gedaen was
waert ghi sculdich te comē om remedie.
¶ C. li. ij. rū. dic. l. cum te non solū.

¶ Item van eenighe erue te vercopē bi
crachte of bi ghewelde of wt vreese.

Een man hadde eē groteuader
die bedwongen wolde met crachte. sijn
erue te vercopen Dese coep gedaen. die
groteuader worde oflinich eñ worde die
selue man sijn erfname Die man sterde
dat hi erfname was vā sijn groteuader.
Hi sochte raet hoe dat hi weder gecrijgē
soude mogen dat erue. ende hi vant hoe
dat den ghene die van sine groteuad' dz
erue gecoft hadde met crachte of wt vree
se dat hijt voert vercoft hadde een ande
re eñ hi sochte voert raet. wat hi daer op
soude mogen doen eñ eysschte den keiser
brieuē van restitucie Hi seide mi ghi sult
se hebben nae den rechte vander plecke.
mids weder gheuende den prijse dz den
anderde coper daer of betaelt heeft. Die
welcke coper was rechtueerdich. ende
in goeder trouwe nae uwen aenbrengē
Alsoe sal di gherestitueert worden van
dē erue. die uwe groteuader daer ghi erf
genaeme of sijt met crachte vercocht he
uet. Meer siet wel toe dat den leste coper

die rechtuaerdich is dat erue soe langhe ghehouden ende beseten heuet in tegẽ-woerdicheit van v den tijt van x. iaer eñ in uwer absens den tijt van xx. iaer wāt also en soudt ghi niet moghen weder gecrijghen C. li. ij. rub. dic. l. si vi vel metu

¶ Exempel.

Item twee broederen waren houdende een erue Het gheboerde. dat een machtich man die si hadden tot ghebuere hem luyden dede vercopen dz erue met cracht. ende wt vreese die si haddẽ van sijn dreigement eñ dat hyse in vanghenisse legghen soude als hi dede Dat ghedaen die twee broeders toghen tottẽ keiser eñ begheerdẽ daer op prouisie dat se mochten weder comen aen horen eruen die si also wt vreese vercoft hadden. Hem luyden wort gheseit. dat indien si vervolgen deden om restitucie binnẽs iaers het behoerde gebetert te wesen de quadruplo vā alsoe veel ghelts als si ghehadt hadden van horen erue Eñ indien sijt veruolchden nae dat iare. eerst eñ al voren bekent vanden crachte eñ vreese. ghi sult restitucie hebben van uwe sake alleen als den prijse daer of weder gegeuen is als voerseit is C. li. ij. ru. dicta l. si per vim vel metum mortis

¶ Te vercopen om sake van crisme.

Een man die begheerlic was te hebben een erue die welcke ick hadde dreyghede mi segghende dat hi mi accuseren eñ wroeghen soude anden rechter. van een dootslach. eñ dede mi daer om veel moepenissen. eñ wt vreese vercofte ic hem dat erue. op dat hi mi niet accuseren en soude. Eñ daer nae woude ic weder gherestitueert worden van minẽ erue eñ dede daer of begheerte aenden keiser Daer worde mi geseit dz mijn begeerte was onredelic want het niet ghedaen en was om redelike sake C. li. ij. ru. dcā l. accusationis

¶ Exemple sijn erue te copen.

Een baeliu was teghens eenẽ man die woenachtich was i sijnre baeliuscap de welcke daer of vnaert was eñ wt die vreese vcofte hi hẽ een erue die hy niet en soude [illegible] hebben ten hadde geweest om vreese vanden voerscreuẽ baeliu Dat gedaẽ die man hadde daer na raet te trecken tottẽ keiser Ende troch aldaer eñ eyschte daer op remedie Dē keiser ordineerde dz den baeliu bedwongen souде worden dat erue weder te gheuen dat hi also van dē man diet toebehoerde gecoft hadde. eñ dat den seluen baeliu verliese soude also veel als hi daer of betaelt hadde tot profijte vanden here. hoe wel nochtans dat den baeliu voerscreuẽ subtijlic een ander daer in hadde doen settẽ. al wast sijn wijf Eñ behoert dē baeliu gepriueert te wesen van sinẽ dienst C. li. ij ru. dic. l. si per impressionem

¶ Wat vreese niet waerdich noch niet te houden en is

So moechdi weeten dat so wie hẽ behelpen wil vā restituci bi vreese hy moet die betugen gedaen te wesen bi saite constant eñ niet bi simple eñ ydele oft onachtsame woerdē vā dreyghemẽt allene want anders den rechter en soude daer op niet toeuen C. li. ij. ru. dic. l. metū Eñ bij contrarie redenē indien de vreese is van faite sulc als dē rechter daer op rusten eñ toeuen mach Weet dat alle tgheent dat daer bi gedaen is. het si bi ghifte bi vcopinghe bi translactien bi pactien of compactē niet en is waerdich noch en behoert niet onderhoudē te wesen C. l. ij. ru. dic. l. vē ditiones donatione translactiones.

Arghelist dat dye clercken hieten .de dolo malo is. Wanneer in eenighe contracten of coep gheschiet eenighe fraude bedect die men hiet dol tus schen die pacisienen in houen So mo ghet ghi weten en verstaen dat so gerin ghe als partye die ghedaen heeft enigē contracten of coep of pacien ghevoelen datter is dol ende surple So mach hi als dan comen totten rechter en begherē en de obtineren als dat hi mach vsien wor den op die dol en surple daer hi of bedro ghen is bijden subtijlen list van sijn par tye inden voerscreuen coep welc hi wel wiste Hoe sal ic v daer of thonen een exē pel in cas van rechte

¶ Een man was borghe voer een and. die welcke met sijn borchtochte om seker daer of te wesen. dede den sculdenaer set ten seker panden in sinen hādē in seker hede Die borghe dede den voerscreuen panden bij subtijl wegen vcopen bi an dere dan bi hem en sonder dat den schul denaer noch hi mede bedwonghen wor den om die schulde. Mer wt ghiericheit hadde hi die ghecoft om minre ghelt dā se waerdich waren en hi haddese doen v copen sonder auctoriteit van rechte Die sculdenaer des vernam. en dede daer of clacht teghens sinen borghe. Den key ser seide bijden rade. dat die voers borge qualic ghedaen hadde en dat hi sculdich is weder te gheuen die panden sond dye costē C. li. ij. ru. de dolo malo l. si fideius sor Ende also moechdi vstaen van allen coep daer dol is en surple. die ghene die bedroghen is sal ghereliueert worden. op dat hi die dol behoerlic doet blikē bin nen den tijde van twee iaer na den coep ghedaen en niet na datmen des wort ge ware Want trecht de dol niet vorder en streect te epschen dan twee iaren. En die daer nae epsche dede ten ware bi also dat hy wtlandich ware bij rechtuaerdighe noodsaken hi en soude niet ontfanghen worden. C. li. ij. de dolo malo l. non pūt obesse et l. si supstite cū iij. seq.

¶ Van penninghen die niet ghenom bteert of ghegroot en sijn in vercopinge van erue.

Capittel C. xlvi.

Oop te maken vercopin ghe transactien of ander pactien bi mid dele van penninghen daer brieuen of ge maect worden en inde selue brieuen niet ghenom bteert noch verclaert en is dye somme vanden penninghen. waer om me specialick des gheschiet. of ghedaen moet. Ende dat den vercoper verlijt dat ghehadt en ontfanghen te hebben en is niet waerdich. en is al die contract te re peteren sonderlinghe see gheringhe als die sake veroudet en dat des valt in actie op den erfname vanden vercoper die de sake heuet te ignoreren die saite dye niet verclaert en is alst recht bewijst etcetera Enighe segghen dat hoe wel dat hi ver coft heeft en gheleuer t enighe sake of ge loeft te doen of wed te gheuen en daer of ghemaect en ghegeuen heeft brieuen in sekerhede en ghi niet betaelt en sijt van den penninghen die ghi daer of hebben soudet noch den brief en maect dair of ge ne mentie datter ghelt v ghegeuen ende betaelt was. Weet dat of men daer nae wil ghebruycken vand sake. het is van node te thonen betalinghe eer si bedwō ghen moghen worden bi dien brief van der vercofte sake. of gheloeft te leueren noch te gheuen. oft anders die contract en waer van gheenre waerden C. li. iiij ru. de non numerata pecunia l. si pecu niam tibi non esse Ic dencke of pemant

gheobligeert is bi brieuē in een somme
van penninghen weder te gheuen bi al
so stercke obligacie alst moghelic sal we-
sen Ende in dier obligacie niet ghenom
breerten sij die somme vandē ghelde .en
de dat ghi bekent hebt ontfangen te heb
ben in penninghen gheteet eñ wel ghe
telt Weet dat oft den ghene daer ghi te-
ghens verbonden eñ gheobligeert sijt.
daer of v veruolghen wil hi moet betu-
ghen dat hi v gheleuert heeft die penni-
ghen wel ghetelt ende bi v ontfanghen
of daer sal vonnisse teghens v ghegeuē
worden voer hem. C.li.iiij.ru.dicta l. si
ex cautione tua. Ende also moechdijt v̇
staen. indien ghi minre ghelt ontfangē
hebt dan den brief vā obligacie begrijpt
want alsdan soude hijt moeten betugē
of ten ware hem van gheenre waerden
eo.ti. l.minorem pecuniam. Mer indiē
also niet en ware als voerscreuē is. ende
ghi begonde te betalen eens deels. daer
af eer dat ghi clachte dedet vanden rech-
te van pecune onghenombreert. Weet
dat ghi te tijde niet comen en soudet. en-
de ghi soudet moeten te vollen ende alte
mael die sculdē betalen C.li.ij.ru.dicta.
l.cum fidem cautionis.

¶ Te comen teghens tgheent dat welc
ke dat ghescreuen ware van sijns selfs
hant

Ghi moecht weeten dat oft ge
boerde dat yemant hem behelpen wou
de van pecune onghenombreert tegēs
den ghene dien hi sculdich ware ende hi
gescreuen hadde die obligacie met sijns
selfs hāt weet dz die obligacie hoe wel dz
set niet in en hilde die ghetale vandē pē-
ninghen en waer hē van gheenre waer
den die exceptie teghens tgheent. dat hi
met sijns selfs hant gescreuen hadde. en
de of hi voer recht daer teghens quame
hi soude ghecondemneert worden te ge-
uen dubbelt ouer Ten waer bi alsoe dat
hi bi sinen eede bekende die waerheit als
dan en waren daer gheen boeten op dat
tet ware. eer ander tugē daer of gehoert
waren .C.li.iiij.ru.dicta auc.contra quī
propriam.

¶ Vanden tijde vander exceptien van
pecune onghenombreert.

Om dat sonderlinghe gheordi
neert eñ gheinstitueert is ghe weest .als
dat of yemāt ware de welcke die hem be
helpen woude van exceptie van pecune
onghenombreert of van enighen saken
onghehouden. die soude moeten sprekē
binnen der tijt van vijf iaren of ten was
van gheenre waerdē eñ was daer of die
exceptie ghexpireert eñ verleden weet
dat bij den nyeuwen recht gheordineert
bij den rade des keisers men ghecortte-
uet den voerscreuen tijt van v. iaren tot
twee iaren in welcker tijt eñ iaren men
des doen moet die hem behelpē wil met
ter exceptie van pecune onghenōbreert
C.li.iiij.ru.dicta l.in contractibus

¶ Vanden vsufructuarien of vanden
vruchten.

Capittel C.xlviij

V Sufructuarie is die gene
die in handen heeft in ondpande in coep
in ghifte .of anders eenighe erue of pos
sessie .daer hi of nemē ende heffen mach
sijn leuen lanck of een seker tijt die vruch
ten vanden erue die hi alsus houdende is
Hoe is te weeten. dat die vsufructuarie
behoert te ghebruken van alle dē vruch
ten des erfs durende sijn leuen of sinen
tijt. Ende daer omme of dinen va-
der ghelaten sijn die vruchten van eenie

ghen possessien. so geringhe als hi doot is ghi en hebter niet aen bijden ghemenen rechte Ten ware bij also dz ghijt specialic behoerdet te houdẽ na sijnre doot. want vruchtẽ keren tot hore proprieteit. also gheringhe alst moghelic is Mer nz indien den here vãder proprieteit storue wãt daer om en soude die vsufructuarie niet verliesen sijn recht. Eñ den vsufructuarie of den ghene die de vruchten heffet is ghehouden die plaetse te houdẽ eñ onderhouden in rake Eñ behoert die sake weder te geuẽ in alsoe goede state alst was alst hem gheleuert wort eñ daer of is hi ghehouden borghe te stellen. eñ hi is sculdich daer in te tredẽ bij inuentorie of anders mochtet kerẽ of comen tot sijn preiudicie C. li. iij. ru. de vsu. et habita l. si patri tuo l. si vsufructu. et l. eũ ad quẽ.

Van prescripcie in vsufructuarie

Soe moechdi daer op weeten dat so wie heeft vsufructuarie vã eenige sake dat om tbesit van langen tijt die hy also hebben mach tot dien titele hi en vercrijcht gheen proprieteit. noch actie van proprieteit C. li. iij. ru. dicta l. neq; fructuarium ad obtinendũ

Te gheuen vsufructuarie.

Ende oft ghebuerde dat iemãt die vsufructuarie van enigen erue of huse minen kinde gheeft so lange als hi gecomen sal wesen tot sijn iaren Dats te verstaen tot sijn xv. iaren ende indien hi ouerlijdt worde binnen dier tijt noch hebben die sommighe twijfele. dat die erfnamẽ souden houden die vsufructuarie tot dat die xv. iaren volcomen souden wesen nader doot van minẽ soen want het schijnt dat dẽ ghifter meer behaechs hadde int volcomen vanden iaren dan inder doot Eñ daer om behoertet te gaen ten naesten vanden wille des ghifters. Andere seidẽ dat aengesien dattet kint doot was die ghifte was te niete want hi niet wert comen en mochte om te voldoen sinen tijt rc. Op dit ghescil worde geseit bijdẽ rade vandẽ keiser dat die vsufructuarie behoerde te cesseren bijder doot vanden ghene dient ghegeuen was want alsdã is die ghifte te niete mer niet bijder doot vanden ghene diet ghegeuen heeft C. li iij. ru. d. l. ambiguitatẽ cũ ij. precedẽ.

Te verhuerẽ die vsufructuarie tegẽs een andere.

Item noch isser een twijfele in vsufructuarie dats te weeten Of dẽ ghene diet heeft des voert mach verhuerẽ ende een ander in handen setten duerende den tijt dat hijt sculdich is te houden. of houden mach Want sommighe seggẽ dattet niet wt ghegheuen en is dan omme wairt eñ ghehandelt te wesen vandẽ ghenen dient ghegeuen is of ghelaten ende anders niet Andere segghen dat dat gelaten is om den ghene sijn profijte te doẽ dient ghelaten is Eñ is daer of here ghemaect duerende den tijt dat hijt houden mach etc. Het wort daer op geseyt bijdẽ keiser inden rade dat den ghene die here ghemaect is vander vsufructuarie. dat wel mochte voert verhueren. op dattet onderhouden si eñ bewairt in sulker state als hijt sculdich was te bewarẽ. Wãt also moetmen dit verstaen hoe wel dattet niet en si die consente vanden ghene die de proprieteit toe behoert C. li. iij. ru. dicta l. cum antiquitas dubitabat.

Vãdẽ vsufructuarie te niete te wesen.

Hoe dat die vsufructuarie mach sijn te niete. eñ weder vereenicht metter proprieteit Seggen die bescreuẽ rechten dat bi veel manieren mach dye vsufrusuarie te niete sijn eñ weder kerẽ totter proprieteit. eñ weder vernicht we-

ten in een Ghelijc als bijder doot vande
ghene diet houdende is of dat hi permu
teerde of veranderde sijn lichaē vā waer
liken state in religie hi soude doot wesen
inder werelt Eñ daer om wouter gheor
dineert bijden vroeden te setten inde brie
uen vandē lijftocht in cloester of daer bu
ten rc. Of dat hi ghebannen ware wten
lande vanden liue want alsdan behoert
hi ghehouden te wesen voer doot Ende
daer om setten die vroeden inden brieuē
vanden lijftocht in wat state oft condiciē
datse sijn rc. Of dat dē sake oft erue daert
op bewesen is te heffen ghedestrueert si
want alsdan wort verlorē die vsufructu
arie Eñ en is den proprieteit of den ghe
ne die den gronde toebehoert niz gehou
den dat weder te keren of dat dē vsufrte
tuarie quame bi sine sculde van vrihede
in onurihede Si alle die wegen voerseit
keert die vsufructuarie weder aen dē pro
prieteit C. li. iij. ru. dicta l. corruptionem
vsufructuū. Noch seit die bescreuē recht
dat oft gheboerde dat vsufructuarie ver
crijcht die proprieteit bij eenighe manie
re so gheringhe als die vsufructuarie he
re ghemaect is vander proprieteit soe is
die vsufructuarie daer bij doot eñ te nie
te eñ weder betogen aenden proprieteit.
want daer en mach gheen dubbelde ac
tie wesen Insti. ru. de vsufruc. pagra. fi
nitur autem

Vanden vruchten vanden water.

Het is te weeten dat of iemant
hout in vsufructuarie dat water of viue
ren van yemant tot tijde of in lijftocht.
Eñ dat gheboerde dat den vsufructuarie
asliuich wort of dē huyerman eer dz wa
ter of viuer gheuischt wort eñ dat dair bi
die proprietaire. of die den viuere toe be
hoert seggen wilde. dz den visch behoert
hune te wesen eñ hem toe te horen als ghe
wonden goet op sine erue. Weet dat dye
wijse custumiers gheseit hebben. dz den
ghene diet also tot tijde of in lijftocht he
uet. sonderlinghe indien hi dat iaer niet
en heeft geuischt den water of viuere. zijn
erfnamen sullent moghen visschen. als
den vischtijt coemt. mits betalende den
pacht of huyre die hi daer of behoerde te
betalen op dat den voirscreuē viuere ou
derhouden si naden voerwaerden van
den coep daer op ghedaen. Eñ dit accor
deert trecht dat selue seit. dz bedachte vā
nieuwicheden daer op stat nemen mach.
op dat den huyerman anden vsufructua
arie gehonden si in recht te heffen ende
te visschen sinen visch die hi daer in ghe
worpen heeft Eñ die erfnamen vanden
vsufructuarie sijn hē des sculdich te wa
ren. ff. ru. de loco publico l. pretor ait. et
ru. vt in flumine publico l. i. pagrapho
plane.

Vandē bournes of palen eñ erfschep
dinghe Capittel C. rlviij.

Bournes sijn die teikenen
eñ differencien of verscheidinghe
vanden lande van deen ghebuere ende
dander diemen hiet palen. Ende dit be
hoert te gheschien bijden gherechte par
tyen gheroepen eñ alle die oudē persoñē
vander plecke tot eenen sekeren dach te
wesen ter plecke daer ghescil of is. Ende
alsdan behoert den ghene die de pale ep
schet te seggen eñ te wijsen. tot waer toe
hi hout eñ epschet dz sine erue streect. En
de die ander partye desghelijcs behoert
te segghen eñ te teikenen tot waer toe si
nen erue streckt daer teghens. Eñ of si
niet eens en worden Dat gherecht te be
hoert te vmanen den ouden eñ doē daer
op sweeren elc op die heilighe euangeli

en van gode dat si segghen eñ wijsen ten besten dat si konnen. nae dat si ghesien hebben in voerleden tijde dat recht van dat erue dat elc als eyscher eñ verwerer eyscher eñ behoren elcs vanden eysscher eñ verwerer eñ vanden mannen al daer wesende te hebben in hoer hant eē cleen stocxkeneñ dat inder aerdē steken aldair si weeten dattet erue van elck gaet ende strecket Eñ aen die sijde aldaer die meest te stemmen vallen daer behoert bi von nisse van scepenen ghesetten te wesen eē pale eñ tot een ghetughe behoert elck van den scepenen te werpen inden putte. al daer den pale gheset sal worden eē steen. eñ dan daer op stellen eñ te sluten die pale op dat in toecomendē tijde dye stenen thonen hoe veel scepenen geweest hebben om die pale te wijsen eñ te settē. Eñ dat ghedaen behoert gheseit eñ gheroepen te wesen. dat van nu voert aen nyemāt en roer noch en belette die pale von screuen. op te veruallē in crisme vā furt of van dieste

¶ Als die partyen eens sijn te settē ende te stellen palen.

Item ende oft gheboerde dat die partyen eens waren te setten palen eñ erfscheidinghe tusschen hem luyden wel moghen sijt doen sonder te roepen den gherechte noch andere dan hoer ghebuyeren sulcke alst hem luyden ghelieuen sal eñ nemen eñ gheuen van horen erue deen den anderē alsso veel alst hem luyden ghelieuet. op dat si niet en doen dat welcke dat den heere tegens gaet vā sijn gherechte eñ iusticie ghelijckerwijs als of si ghebuyeren eens sijn te settē eē pale tusschen hem luyden. Wel mogen sijt doen op dattet niet aen en gaet dē here of den ghemeenten. want alsdan soe waert van node daer toe te roepē den here eñ den ghemeenten Eñ die pale alsoe gheset mennen ghebuyeren mach wel ghe schien mer daer en sullen geen steenē onder wesen als tuyghen van scepenē. om datter geen scepenen toe geroepē en sijn

¶ Te gheuen deen den anderen eenige erue

Item oft geboerde dat die een ghebuyere mitten anderen eens worde te setten een pale sonder tgherecht eñ bij eenighe manier die een den anderen gaue van sinen erue goetwillich eñ aldaer setteden den palen Eñ dat dan daer nae worde vernomen dat sijt also malcande ren ghegeuen hadden. sonder die weete vanden here. eñ om te scuwen sijn recht Hoe soude die here hebben dat recht vā also veel erfs als dat waerdich waer tgeue dat also ghegeuen ware ouer trecht. dat die pale geset is vorder dant behoerde

¶ Van twist op palen

Item oft gheboerde dat enige op gheheuen hadde ghescil teghens sijn ghebuyere eñ bi erfscheiders of bi vōnisse van tughen hy daer of verviele mette boeten vanden heere. daer hi in verualt mits te eyschen dat erue vā sine gebuyere Welcke boeten sijn lx. pont paresijs. indien eyghen lant of erue is in x. pont. Hi is sculdich te verliesen alsoe veel lāts als hi eysschet dz welcke behoert te wesen tot profijt vanden here. eñ die costen vā partye tot taxacie vanden here ¶. li. iij. tit. finium regūdorum l. si constiterit eñ qui finalem. Hoe wel dat bijden ouden rechte dat so wie niet en eyschede op sijn ghebuyre meer dā vijf voet daer en vielen gheen boeten of ster bi dat nieuwe recht om dat die loesheit eñ scalcheit in die werelt so seer vermenicht is het wort voersien op die boeten soe gheringhe als die

een opten anderen epschende is C.li.iij. cnb.dic.l.quinq; pedum

Dat houdinghe van palen nieten is waerdich

Item houdinghe van langē tijde en heelt gheen stadt teghens trecht vanden palen: noch daer teghens en v̄crijcht men gheē recht bi.x.iaren bi.xx. iaren. noch soe en doet mede nieuwichede. wāt tot allen tijden: als erfscheidinge gheepschet wert. en behoert niet geweyghert te sijn: eñ en is daer teghens waerdich trecherie noch loesheit. ten sal al achter ghestelt werden biden rechtere. soe geringhe alst tot sijn kēnisse comē sal. C.li. iij.cu.dicta l.cunctis molitentibus zc. Hoe moechdi weten hoe wel dat hier binen gheseit es dat soe wie epschet eēs anders erue hi valt in boeten. hoe wel dat het waer bi erfschepdinghe. Dae in dient alst gheepschet wert bi erfschepdinghe. niet ghesept noch geprocesseert en waer biden epscher. dat hi des epschet alsoe v̄re als bi erfscheidinghe mi toe ghesetsal werden toe te horen eñ niet veerd. Wāt by deser manieren hoe wel datmē v̄valt in sinen epsch: men en soude niet v̄vallē in gheen boeten groot noch cleene. Mer anders soe soudemen v̄vallen gelijcker wijs als voerscreuen es

C Die forme van landen te meten

C Dye forme vanden maten vanden lande es te weten. die quātitept dat elck stucke lants hout. oft een stucke weplant. oft houtlant. oft waterlant. eñ dat ghesciet bi veel diuerse namē in somme van maten: ghelijc als die ghewoente vanden plecken sijn. Want in sommighe plecken sijn die maten gheheten arpens. in ander iourneien. in ander mencaudees. in ander maten: ende in ander bōniers. eñ nochtans het wert al gemeten bi getale van voeten weđ ghebracht tot roeden. tot welcke roede mē behoert te hebben.xx.voeten int viercant Ende daer es in een bonnier al daer men bi bōniers rekent sestien honđt. die welcke is ghetale makende een bonnier Ende inden lande al daer men rekent bi cleen bōnier. is viertien hōdert end: het behoert te houden elck hondert.xxv.roeden. Aldus es te weten dat in die roede es twintich voet. ende int hondert vijf ende twintich roeden. Eñ inden bonnier ses honđt Alsoe sijn inden bonnier van alle ghetale van voeten acht dusent Ende hoe wel dat in diuerse plecken die namen vandē maten is differencie eñ onderschept ghelijckerwijs als van arpens. iourneien. mencaudees. maten zc. Niette min sijn altijts ghereкent vierhondert voer dye cleene maten. als voren ghesept sijn. die arpens. iourneien. mencaudees. zc. Eñ altijt comen die vier manieren van maten tot een bonnier van lande

C Van gheselschap inder comanscapen Capittel. C.xlix.

Gheselschap inder comanschap mach ghedaen sijn in sulcker manierē: als dat die een dat ghelt toe lept. eñ die ander dē arbeit daer toe doet Item noch soe ghescietet in ander manieren. dat die een inlept meer ghelts dā die ander. ende die ander meer sinnē ende arbeits. Want naden rechten gheselschape inder comanschap: en es anders niet dan een vergaderinghe vā personē die welcke ghedaen wert by vereenichede ende vergaderinghe van pecunie. ende by deelinghe van eenighen sakē. om te doen winnen ende tot meerder profijte ende winninghe te samen te bringen.

Want alsoe veel es in deser sake ghepriisen den sinnen eñ den arbeit ende moeywissen als dat ghelt. C. li. iiij. rub. pro socio. l. societatem.

¶ Te ordineren inden rechte op participacie van comanschap

Soe moet dy weten dat in participacie vã comanscap behoert na redene eñ bescreuen rechte altijt ghenomen eñ verstaen te wesen rechtuaerdich; want dicwijls die coopluden en doẽ haer dinghẽ niet oft voerwaerdẽ. voer mannen voer recht oft voer ander tuyghen. Maer si doense te samen onder malcanderen ter goeder trouwen. Eñ daer om in dyẽ daer af ghebuert eenich ghescil binnẽ haer leuende lijf. oft daer nae byden erfnamen vãden coopheden: om de deelinghe oft participacie vanden comanschape Weet dat die rechter schuldich es te procederen ter goeder trouwen ten naesten nae dat die sake eischende es ter warachticheit. Eñ navolghende dyen. te makẽ appointement tusschen den partien. C. li. iiij. ru. dicta. l. cum in societates cõtractibus.

¶ Van deelinghe ghedaen op participacie van comanschap.

Ende oft gebuerde dat coopluden die in gheselschap sijn te samen in comanscap ghedeelt hebbẽ haer goedẽ bi egal parten eñ daer af ghemaect hebben brieuen. eñ daer eenich van hẽ aflivich weert sonder ander ordinãcie oft testamente te doẽ. Weet dat nochtãs dat die participacie die by hẽ luden also ghedaẽ sal bliuen in waerde eñ vasticheit. C. li. iiij. ru. dicta. l. si societatis iure.

¶ Den tijt dat participacie ghedueert in comanschap.

Op participacie seit dat recht dat soe langhe als coopluden staẽ sijn in participacie eñ vergaderinge vã comãschap: soe lãghe gheduert actie. dat actie mach eñ behoert te hebben. wãt indien sy die actie willen doẽ cesseren Het si vã node dat si deelen haer participacie eñ rekeninghe tsamen gedaen sijnde Eñ die participacie vã dien dach af cesseert. oft anders die actie gheduert altijt C. li. iiij. ru. dicta. l. tam diu societas durat

¶ Van somighe coopluden te copen comanschap oft waren

¶ Somighe twifelen oft participacie vã comãscap gedaẽ soude moghen wesen oerbaerlic tusschen coopluden. dat hoe wel dat een groot here quame in een lãtscap. ghelijc als een keyser oft een ander machtich here oft prince quame in een lãt Eñ somige coopludẽ coftẽ veel comãscap om meerder winnige te doen opten coeste vãden here: oft des solde moghen ghescien sonder mesdoen. Weet dat daer op dat recht geordineert heeft. dat participacie van comanschap puerlic mach gescien eñ onder condicie: soe dat die wille vãden ghenen die hem daer toe obligeren eñ verbindẽ willen vaste eñ bewaert sy. C. li. iiij. ru. dicta. l. de societate apud veteres Rekeninge te eyschẽ teghẽs een die onabel ware

¶ Ende oft ghebuerde dat yemant die welcke in participacie van comanschap ware. hem yet op quame: so dat hy onabel waer meer inder participacie te wesen. Weet dat sijn medegheselLen hem moghen laten eñ eyschen rekeninghe van hem. Ende nae dien dach behoert te cesseren die participacie. Eñ oft die een dol werde oft furioes. so behoren sijn mede gesellen te vervolgẽ actie ge

rechte om voerchden. ende teghens den voerchden rekeninghe doen van hare comanscap. want ter tijt toe dat sijt also ghedaen sullen hebben: sal dye participacie gheduereren: ende in waerden bliuen.
C.li.iiij.ru.dicta.l.sancim⁹ veterum

¶ Van restitucie in participacie van comanschap.

Het ghebuerde dat een van den mede ghesellen deelachtich wesende inder comanscap: wt gesonden wert. om die saite van den anderen. Hy wert gheuangen vãden viandẽ des lants eñ gheset tot rantsoen: eñ dair bi ontquam hi van sijn vianden Hy woude hebben van sijn mede ghesellen hulpe van sijn rantsoen eñ pine: eñ dat si dair mede deelen souden. aenghesien dat hy alsoe wel wt was om haer saken. als om den sinẽ Sijn mede ghesellẽ antwoerden: dat si daer aen niet ghehoudẽ en waren. ende dattet hem van ghenen node en was te seven in perikel. aenghesien dat hy wel wist eñ mochte weten die orloghẽ vãdẽ lande. die openbaer eñ kenlijck waren. Eñ en was niet te ghelijken: ghelijc oft hi gheuãghen gheweest hadde vã moerdenaers oft strossers daer hẽ nyemãt af hoeden en kan. Eñ oft hy gheuanghen was: soe was hi by sijn vreese oft vuaernisse inconstant gheset op rantsoen. om meer dan hi behoerde nae sijn faculteyt eñ vermoghen. om eer vander gheuãghenisse ontslaghen te sijn Waer om ꝛc Item soe was hy oeck gheset op meerẽ rantsoen. om dat hi vermaert eñ bekent was voer eenen rijcken mã.: hebbende grote goeden eñ possessien buyten ende meer dã haer participacie vanď coman schap: van andere grote comanscappẽ. die ghemeenlijc hanterẽde was. Waer omme sy niet gehouden en waren te cõtribueren oft te ghelden aen sijn rantsoene noch aen den pinen die welcke hi om sijn veruaernisse ghehadt heeft. daer hy hem haestelijken wt gheholpen eñ verlost heeft. Eñ yst sake dat sy daer aen ghehouden sijn: soe en yst niet dan na discrecie ende onderschept vãden rechter ende vanď participacien vanď comanschap. ende alsoe veel als dat bedragende es ꝛc

¶ Die ander was replicerẽde eñ seyde. dat oft den orloghe openbaer was. si wistent wel als si hẽ wt sonden inden voerscreuen noodsaken. wãt het en was geẽ sake haestelijc op ghecomen. eñ aenghesien dat si des wisten: eñ sy hem daer op wt sonden. onschult en es hem luydẽ niet waerdich Eñ oft hi vuaert es gheweest dat waer redelijc eñ constant: want het was op die perikele van sinen line. ꝛc. Eñ oft hi rijcker was. si wistent wel: eñ sy hebben hẽ wt gesonden als voerscreuen es. int saite vã hare participacie: eñ om anders gheen comanschap Eñ aengesien dat sy hẽ wt gesondẽ hebbẽ. daer om sijn sy daer aen ghehouden. Alle gesien. het wert gheseit bi vonnisse vandẽ wijsen. dat alle de participanten eñ deelres ghehouden waren te contribueren. ende mede ghelden na quãtiteyt vã haren comãschap die sy te samen deden

¶ Van depos dat mẽ hiet. te gheuen in bewaernisse Capittel. C.l.

Depos dat dye costumers hieten. in bewaernisse te gheuen ende in conseruacie van yemant eenige sake. het sy huysraet oft ghelt een eynde dat weder te hebben wt. ten gheliefte vã den ghenen diet alsoe te bewaren geuet Eñ daer af seit dat gescreuen rechte Dat in dien die sake ghestelt in bewaringhe verloren es bydẽ schulde vanden bewa

wetmen weet dat die bewaerder daer aen ge
houden es: eñ sijn erfghenaem in diē hi
doot ware Ende oft bi fortune onbegrij
pelijck verloren ware: hy en soude daer
aen niet ghehouden wesen noch sinē er
uen. C. li. iiij. rubri. de depo. l. si incursu
latronum

¶ Van hē te behelpen vanden ghel-
den die hē in bewaringhe gheset warē.

Oft eenich mensche in bewa-
ringhe geset hadde een seker somme vā
ghelde aen een ander: eñ dā die gene die
dat bewaerde hem daer mede behelpe.
Soe dat die ghene die dat toe behoert des
niet weder en kan gecrigen in sijn noot-
saken. eñ hi daer bi schade heeft Weet dz
die ghene dye hem daer mede alsoe be-
holpen es ghehouden weder te gheuen
die schaden eñ interrest. Ende is sulcke
houdinghe nae bescreuen rechte simpe
le dieste. C. li. iiij. rubrica dicta. l. si depo-
siti. experiaris

¶ Van compensacie van saken ghe-
stelt in bewaernisse

Ghi moecht weten dat van
der saken ghestelt in bewaernisse: gheē
compēsacie en valt. mer het behoert we
der gegeuen te sijn soe gheringhe alst ge
schiet wert vanden genen diet in bewa-
renisse gestelt heeft: oft van sijn gemach
tiche. Ende weet datter noch gheen con
pensacie vallen en soude: hoe wel dat elc
gheset hadde in bewaernisse die een tot
ten anderen eenighe saken Ghelijck oft
Jan geset hadde in bewaernisse tot iacob
een seker somme van ghelden. oft ander
saken. Ende ian des ghelijcs mede ghe
set hadde in bewaernisse totten seluē ia-
cob een ander somme ghelts Die saken
alsoe ghestelt in bewaernisse. in dien ee-
nich van hem lieden hem excuseert: seg
ghende dat hi Jan gaerne sijn goet weē

gheuen sal: wanneer dat ian hem weder
ghegeuen sal hebben tghene dat hi van
mi heeft te bewaren So weet dat so wā
neer ghewesen wert dattet bewaringe
es. elck es ghehouden weder te gheuen
voer allen wercken die sake die hē aldus
te bewaren ghegheuen es. Eñ dan dat
gherecht sal ordineren vanden surplus
op die peticie vanden partyen. C. li. iiij.
ru. dicta. l. si quis vel pecunias

¶ Vanden interest dat weē behoert
te hebben die ghene die de saken oft dat
goet verloren heeft

Item weet dat soe wie in be-
waernisse heeft eenighe saken eñ specia
lijck ghelt. ende hi maect eenige difficul
teyt dat weē te gheuen. als hi daer af ve-
socht wert vāden ghenen diet hem te be
waren ghegeuen heeft. oft bi ghemach-
ticht van hem. Weet dat in dien bi sijn-
der schult achterblijft bi loosheit. oft dat
hi hem daer mede beholpen es. oft dz hi
dat verloren heeft ongheuellichlijck bij
quade bewaringhe hoe wel dattet hem
ghestolen waer bi qualijc te setten. ende
dat sijn huys oft sijn camer niet en waer
ghecasseert oft ghebroken Ende dat hy
daer mede niet en waer vercracht bydē
weghe Weet dat hi ghehouden es weē
te gheuen de schade eñ interest die daer
om hebben sal die ghene diet hem te be-
waren gegeuen heeft. oft sinen gemach-
ticht: ten disposicien vanden gherechte.
op dat hij dat int eyschen weder te heb-
ben die principale saken daer af hi die ey
sche ghedaen heuet Ende oft hi des niet
en eyscede: eñ die sake gestelt in bewaer
nisse hē toe ghewesen werde: eñ daer na
woude eysch doen van sijn scaden eñ in
terrest. hi en waer daer toe niet ontfanc-
lijck. want men behoertet al teffens te ey
schen met eenen eysche. hoe wel nochtā

dat die principael alder eerste behoert te
sijn ghedetermineert. C.li.iiij.ru.dic.l.
si deposita

¶ Vanden saken die een gaste in sijn
herberghe te bewaren ghevet als hy al
daer gheherberghet es. oft inder herber
ghen ghecomen es Ca.pit C.li.

Onende altijt bi regule voert
in mijnre materien Ende ghes-
vanden depos oft bewaernisse. So vol
ghet daer nae te segghen eñ te tonen vã
tghene dat gheset es inder bewaernisse
ende laste vanden waert. wanneer dat
men coemt in een herberghe ofte in een
tavaerne oft camerecth. oft wanneer mẽ
gaet in een schip opter zee. of in een riuie
re vanden eenen lande int ander Want
dese vijf punten voerseit sijn alle vã een
re condicien int recht. alst ghegeuen eñ
ghestelt es in bewaernisse als voerscre-
uen es. So yst te weten dat alle waerdẽ
die openbaerlijck houden herberge: soe
gheringhe als yemant treet oft coemt in
haer herberghe. alle tghene dat sy daer
bringhen eñ setten in bewaernisse aen-
den waert hi behoertet te bewaren eñ te
verweren nae sijnẽ macht teghens een
yeghelijc. Ende die saken ghebracht by
den gasten inder herberghe. sijn wt der
bewaringhe vanden waert. als die ga-
sten een camer genomen hebben inder
herberghe: eñ daer afghenomen dẽ slo-
ten. eñ met hem ghedraghen oft doẽ dra
ghen bi haer knechten. Want wãneer
een den slotel nemet: hi neemt aen dẽ la-
ste van sinen goedẽ die inder camer sijn.
eñ ontlast dair af den waert eñ sijn huys
ghesinne. Mer in dien den slotel ghebleuen
uen waer aenden waert: eñ inder came
re vloren wair eenighe sakẽ hoe wel dat
ter niet ghetoent gheweest en hadde in-
der herberghe aendẽ waert oft huysghe

sinne: soe waer die waert ghehoudẽ dat
weder te gheuen biden slotel die in sinẽ
hãden eñ bewaringhe gheblenen waer
Eñ die gaste soude gheloeft wesen by si
nen eedt. in dien hi waer een man vã ge
loue eñ vã eeren eñ van goedẽ famẽ Eñ
alsoe yst mede vanden saken dye buten
der camer wesen souden. het si paert oft
paerden. in dien si gheherbercht sijn

¶ Vanden gaste dye den slotel vand'
camere an ghenomen heeft: eñ daer na
weder ghegeuen den waert.

¶ Ende oft ghebuert dat die
gast hadde van eersten ghenomen den
slotel vander camer/ eñ hi dien daer nae
weder gaue den waert ofte waerdinne.
eñ hijse oft sy se op hinghen aen een nae
ghel. op dattet geweten mochte werdẽ
van meer andere die mede inder camer
ghelogeert sijn. oft om des wille dat die
waert oft waerdinne dair inne veel heb
ben te doen. eñ daer in yet v'loren waer:
dat waer op perikele eñ schade vanden
waert: wãt ghelijckerwijs als voerscre
uen es. wanneer den slotel blijft indẽ la
ste eñ bewaernisse vãden waert oft van
sijn ghesinne. dat perikel eñ schade staet
op hem.

¶ Vanden huysghesinne vand' her-
berghe die ste te doen

¶ Item oft dat huisghesinne
vand' herberghen eenighe saken ghesto
len hadde vãden gastẽ eñ dattet alsoe ge
vondẽ waer. dz waer op perikel eñ sca-
de vãden waert: wãt hi behoert voer hẽ
te sien: wat huysgesin hy op slaet in sijn
huys ¶ Vand' cameren
ghebroken byden dieuen.

Eñ oft ghebuerde dat die ca
mer gebrokẽ waer ofte doersteke. dat en
soude nz zijn op p'ikel vãdẽ waert. mer ist

dien si datte inne quamen bider doen of veynstere die open ghevonden ware dz soude wesen tot perikel vanden waert. Maer in dien men bevint. datter mede ghestolen sijn van des waerts goeden: als dan soudet blijcken. datter waer son der die schulde vanden waert. ff. nau. caupo. stabula. l. debet pa. Item si pre dixerit et. C. li. iiij. rubr. de locato et con ducto. l. i.

Van accõmodacien. datmẽ hiet le ninghe bi vrientschap. Capitu. C. lij.

Accommodacie dat die co stumers hieten. leeninghe ghe daen wt vrientschap van eenighen sakẽ es een sake die met recht ingenereert en de spruyt actie des weder te hebben en de te eysschen sonder te weder seggen mz scade eñ achterstal. Eñ daer om moech di weten dat alle dinc dat minnelijcghe leent es: behoert te sijn weder ghegevẽ soe wel te passe. dat die gene diet hẽ alsoo geleent heeft: daer bi geen scade en lijdet Ten waer dat die ghene dient gheleent ware hadde rechtuaerdighe sake vã ex cusacie Ghelijck als oft ghi mi leent mi nelijck eenighe sake: eñ dat mi mz cracht te ontnomen wert oft ghestolen.: Weet dat ic als dan niet ghehouden en ben in eenighe schade oft interrest: ten si bi alsoo dat int ontleenen ic ghelovet hadde des weder te gheven op allen sorghen. dye daer op souden moghẽ comẽ eñ vallen.

Exempel.

Ick ontleende teghen mijn ghebuyere een paert dat welc mi ontno men wert biden viãden des lãts. Weet dat ic dair aen niet ghehouden en bin. tẽ si dat ick int aennemen dat paert aenge nomen hebbe op perykele ende schade van allen sonnen. C. li. iiij. ru. de com moda. l. ea quidem

Item te leenen eenighe saken om te versetten.

In dien ghi leent eenighe sa ken iemant wt vrientscap. om die te ma ghen versetten: om hem daer af te heb ben eenighe financie: die hi als dan van node heeft: ende die fynancie die daer op gheleent was betaelt. ende voldaen es: hyeant alheel ofte dat meerre deel. weet dat ghy hebt actie teghens den ghenen dien ghijt gheleent hebt oft sinen erven te begheven dijn sake bi actie van leenin ghe eñ ghi sijt schuldich weder te hebbẽ by correcie opten ghenen dien ghijt ghe leent hebt. C. li. iiij. ru. dicta. l. de restitu endis rebus.

Van compensacie vã gheleende sakẽ

Itẽ weet dat gheleende sa ke es van sulcker actie ghepreuilegeert: dat oft dye ghene dyent gheleent es yet schuldich es den ghenẽ diet gheleent he vet: hoe wel dattet si geleent ghelt eñ dẽ ghene diet gheleent heeft dat woude we der hebbẽ. Weet dat die ghene dient ge leent is niet en mach maken compensa cie. mer hi moet die gheleende sake weder gheven voer allen wercken. C. li. iiij. ru brica dicta. l. si.

Condycie van saken die men niet schuldich en es Capi. C. liij.

Condicie vã saken dyemẽ niet schuldich en es: es te betalen meer dã men schuldich es. welc valt in actie van ontscouldige sakẽ. dat inghege nereert recht eñ actie te repeteren eñ we der roepẽ die sake alsoe betaelt bovẽ ghe ne datmen schuldich es. Daer af seit die keiser in sinẽ heiligen cõsilie. Daer en is gheen twijfel. dat in dien yemãt eenige plane bi inaduertẽcie eñ bi mesrekenen

schuldighe saken die de clercken hieten.
de condicione indebiti. Ten waer bi also
dattet betaelt waer bij vonnisse eñ niet
rechte alsoe ghewesen. want als dan en
waer daer geen repeticie. ende die actie
soude v:ls dan cesseeren van condicie van
ontschuldighe saken. C. li. iiij. de conditi
one indebiti. l. pecunie indebite

¶ Te ghelouen yemant eenige schul-
den diemen niet schuldich en is

¶ Dat recht seit noch op dese
rubrike. dat oft gebuerde. dat oft yemāt
daer toe ghenegen wert te gelouen eeni
ghe seker schuldē die hy niet schuldich en
ware: mer soude dat ghelouen om te ōt-
lasten eenen anderen van sijnder schul-
de sonder eenighe transactie oft ghelofte
weet dat ghy niet en moecht hebbē ont-
slach oft verhael vāden genen daer ghi
alsoe voer gheloeft hebt.: aenghesiē dat
ghijt nu uwen vrien wille ghedaē hebt.
mer ghi moet voldoen eñ volbringhen
uwe gelofte. C. li. iiij. ru. dicta. l. si citra
ullam transactionē.

¶ Te betalen bi surple oft arghelist

¶ Item noch tā willen die wij
te segghen. dat soe wie ghelouet eenige
saken te betalen bi inaduertēcie. hoe wel
dat hi daer inne verbindet met brieuen
Niet te min aengesien dattet waer doē
bliken ghedaen te wesen bi surple. hi he
uet actie van ontschuldighe saken. ende
men mach hem daer mede ōweeren bij
desen rechte. C. li. iiij. rubrica dicta. l. cū
et soluta indebita

¶ Item hoe wel dat de rechten willē
dat int betalen bi surple oft arghelist ee-
nighe somme. men al reconuēreren enē
verhalen mach bi actie van condicie vā
ontschuldighe saken. Niet te min moech-
di weten: dat oft yemant betreet in sakē
een anderen voer tgerechte: ende om te
schuwen den eysch van partye. oft ont-
kennen van meer te eischen dan mē schul
dich es om vreese van rechte. eñ hi daer
om betaelt oft ghelouet eenighe saken:
weet dat hi daer om geen recht en heuet
te repeteren: mer sal vast houden dat ge
ne dat hi gheloeft. ofte daer af betaelt sal
hebben: Want also cesseert daer inne ac
tie van condicie van ontschuldighe sakē
Men seyt dat soe wie eenighe saken ghe
loeft in surple. oft om vreese van rechte-
oft om dat hem gheen recht ghebueren
en sal. Dese condicie cesseert ende en he-
uet gheen stadt. wāt daer inne en es ge-
ne vreese. noch crachte. noch ongheloue
C. libro. iiij. rubricadicta. l. ea que per iu
sticationem

¶ Te betalen bij wanen oft meenen
schuldich te wesen

Oft ghi betaelt een seker som
me ghelts: die ghi waendet schuldich te
wesen: ende ghijt niet schuldich en wa-
ret: dat ghi sekerlijck niet en wistet daer
af: eñ dat ghi des betughē moecht voer
recht Die ghene die des ontfanghen sal
hebben. sal bedwonghen werden weēr
te gheuē tghene dat ghy daer af betaelt
sult hebben. bijd actien vā cōdicien van
ontschuldighe saken. C. li. iiij. ru. dict. l.
si per ignorantiā facti Eñ int ghelijc pst
oer oft ghi betaeldet eenighe ghiftē in te
stamēt ol t legaeten. C. li. iiij. rub. dicta.
l. fidei commissum vel legatum.

¶ Vā cōdicie bi leelike sakē. C a. C. iiij.

Condicie bi leelike saken
es te ghelouen oft te ōbinden tot
yemāt eenige sake. op dat hi doē wil ee-
nighe leelike saken oft wercken. de welc
die onrechtelic eñ leelijc gedaen waren
Ghelijckerwijs als te beounghen oft hē

te verbinden yemant te slaen oft doot te steken Ende ghelijck als te vercopē sijn
wijf. sijn dochter. of sijn nichte. oft teghēs
die eere ende wet der heyligher kercken
oft teghens goede seden. oft teghens dz
weluaren vanden rechte Oft te draghē
valsche ghetoghen Ende veel ander on
redelike ende leelijke saken die dier ghe-
lijck sijn. die welcke niet alle hier gescre-
uen noch verclaert en moghen wesen.:
Eñ alle sulcke beloftenen sijn niet waer
dich noch te onderhouden. noch en inge
nereren gheen actie aēden eyscher. Maer
nochtans oft onder den deckel van dyen
yet ghegheuen waer: ende den ghenen
diet ghegheuen waer. daer af heere ghe
maect ende int besit ware. Weet dat hi
daer af niet en soude weder hebben.: al
waert ghegheuen om leelike sakē Want
in dit stuc die besitter heeft dat beste rech
te. nadē rechte die seyt. In turpibus cau
sis melior est condicio possidentis. C. li.
iiij. rubrica de condicio. ob turp. caus. l.
cum te propter turpem causam

Te gheloouen eenighe saken aen dē
genen diemē sijn goet ontnomē hadde.

Item oft gebuert dat iemāt
gheeft oft gheloeft seker somme ghelts.
om weder te gheuen tghene dat hi hem
ontnomen hadde: ende om dat hi veria-
ghet hadde de beesten vanden velde. op
dat sy comen mochten inden stricke vā
synen mede ghesellen. om die te moghē
vaenen ende ontscaken. oft bi ander loo-
se wegen by hem ghedaen. op dattet tot
gheenre kennissen comē en soude Weet
dat hi ghehouden sal wesen weder te ge
uen tghene dat hi daer af ghenomen he
uet. om te schuwen die kennisse eerst eñ
voor allen wercken. Eñ nochtans daer
sine sal hy ghecorrigeert werden vandē
meswaet biden rechter die daer af die kē
nisse behoert. C. li. iiij. ru. dicta. l. quo-
iens accipiētis. z. l. eū qui ob restituenda
et. l. ob restituenda quibus.

Van locacien soe wel van huysen.
als anders Capittel. C. lv.

Locatie es te verhuerē een
huys. lant. oft ander possessie. oft
ander saken: eñ hoemen daer an gehou
den es oft niet. Ende die clercken hieten
dese rubrike. De locato et conducto. So
weet dat die here vāder garderobe. dye
des verhuert heeft yemāt. om daer inne
te setten eenighe saken in bewaernisse.
Oft ghebuert dat die goeden die daer in
gehuset werdē in bewaernis. oft in anē
verhuerde plaetsen. verloren werden bi
dieuen dye dē garderobe hebbē ōtcracht
oft ghebroken sonđ den schulde vanden
here diet verhuert heeft. dz en es niet tot
sinen perikel oft achterdeel. Maer indiet
sonder cracht bider dore oft veynsteren v-
loren ware. dat waer op perikel vanden
ghenen diet verhuert hadde. Co. li. iiij.
ru. de locato et conducto. l. dñs horreoruz
periculum.

Van huysen te verhueren.

In diē ghy een huys huert
vā yemāt om sekerē prise. eñ ghi betaelt
hebt die huere Weet dat hi u die termijn
niet betreckē en mach vāden huse. Ten
waer bi also dz hi daer seluer woude wo-
nen. oft dattet vā groten node waer dat
huys te tēmeren. so dat mē daer ō moe
ste wt treckē. Eñ nadē costumers. oft dē
genē diē thuys toebehoerde. des ōcoch-
te oft niet rentē tot gaue. tegens een an-
der Eñ dit hēget dat bescreuē rechte C. li.
iiij. ru. dicta. l. edem quā conductam.

Vāden goeden wesende inde ghe-
huerden huyse

¶ Ende ten is van ghenen no-
de anden here vanden huyse ō syn huy-
re te soecken ander borghe dan de goedē
die int huys syn ghebrocht bij den huyer
man. Want alle tgheent dz daer inne is
behoert eñ is verbonden voer den huys-
huyer eñ niemāt anders en mach daer
aen spreken voer dat hi voldaen sal we-
sen van sinen huyere C.li.iiij.lxii. dicta.
l. certi iuris est.

¶ Te huyeren lant teghens een ander

Ende of iemant huyert eē stuc-
ke lants mids betalēde alle iaers een se-
ker somme gelts of coren of andere sake.
eñ inde huyere niet en waer besproken.
dat of eenighe tempeeste of onweder op
quame van donre blixem van droechte
of van heervaerdē openbaer dattet wa-
re op syn perikel. weet dat of hy bi deser
manieren scade hadde bi sekere iarē due-
rende die huyere eñ dair inne niet geual-
len en syn iaerscaren dat hi nae discretie
daer bi begroot mach wezē. weet dz ghi
redene eñ actie hebt te eysschen restoracie
vanden scade die ghi bi sulken ongeual-
le ghehadt hebt eñ het behoert allso ghe-
wesen te syn. indien daer of ghescil valt.
C.li.iiij.lxii. dicta l. licet certis annis

¶ Te bliuen twee huyeren op eē plecke

Item of iemant gehuiert had-
de een huys of erue bi seker iaren om se-
keren pryse elc iaer. eñ het gheboert dat
hi sonder weder te huyeren dair in bleue
ouer die iaren ghenaempt inder huyere.
Weet dat daer om nz en ware hi en wa-
re ghehouden voer elck iaer te betalē die
hi meer daer inne bliuen soude ouer die
huyere. alsoe veel als hi te voren betaelt
hadde tsjaers Eñ dē huysheer en sonde
hem niet meer mogen eysschen ten wair
daer ander ghelosten gedaen waren.

C.li.iiij.lxii. dicta conductionis l. legem
quidem

¶ Een ander voert te verhuyeren sinen
pacht gheduerende

Ende oft gheboert dat iemant
ghehuyert hadde enighe erue of lāt. en-
de hi dat voert verhuyeren woude eenē
anderen op sulker tijt als hijt in huyere
hadde. Weet dz hijt wel voert doē mach
met den here v ander saken en heeft ghe-
ne actie dan opten eerstē huyerman. ten
waer bi also dat die huyere of voerwaer-
den sulc waren dat hijt eē andē wel mocht
te verhuyeren. C. li.iiij.lxii. dicta. nemo
prohibetur.

¶ Te vcopen een huys dz verhuyert is

Ende oft geboerde dat dē here
van eenen huyse vercoept dz selue huys
Den ghene die dat huys ghecoft heeft.
en is niet ghehouden die huyere te hou-
den ten si dattet hem belieft. Ten ware
bi also dat inde vcopinghe daer of voer-
waerde gemaect waer de huyere te hou-
den. C.li.iiij.lxii.d.l. emptorem quidem
fundi. ¶ Te verhuyeren teghens
een eñ daer nae een andere.

Item oft gheboerde dat iemāt
ghehuyert hadde een huys of ander lāt
ende daer na den ghene diet ghehuyert
heeft dat voert verhuyert eenen anderē
alheel of eens deels. Weet dat die heere
vander saeck heeft alsdan syn exceptie of
verhael anden eersten huyerman. Eñ
oft gheboerde dat den eerste huyerman
waer in ghebreecke van betalinghe. soe
mach hi aenspreken den anderdē huyer-
man als tot sine goeden die hi vindē sou-
de in syn huys. oft op syn lant alsoe ver-
huyert Want an die goedē heeft hi actie
eñ niet aen dē liue van dē anderdē huyer-
man. noch aen syn ander goeden. voer

datter recht daer op ghewesen is partie gheappelleert of gheroepen

¶ Te leenen huyse of erue

So wie geeft bi leeninghe een ander sijn huys of sijn erue te houden sonder forme van contract Weet dat hier ghene actie en is te recouureren. ofte vorderen enighe huyerwaer of loen opten ghene diet also ghehouden heeft. noch aenden ghene diet voort van hem gehouden hadde tot sulker condicie Want bi leeninge noch bi bede en genereert noch en spruit gheen actie van huyre noch die goeden en sijn niet te veruolgen noch te bedwinghen die gheuonden souden worden op ten erue

¶ Te huyren enighe sake vanden gene diet in lijftocht hout

Of iemant ghehuirt heeft eenighen huyse vanden ghenen wie dat huys toe behoert tot sinen liue Ende den viagier of lijftochter of liuich wort eer den terme of tijt ghecomen sij Daer om en blijft niet den huyerman en blijft inden huyse ende erue sinen tijt ende iaer dat hijt gehuyert heeft mids betalende die huyre op datter niet en sij dan dat iaer dat den lijftochter of liuich is. Want al hadde hijt langher gehuyert den gene die dat erue of huys toebehoerten soudes niet houden ten waer datter hem beliefde Ende alsoe van eenen meersch of hoylant machmen despoille ren of die vruchten daer of nemen. mits betalende die huyere vanden iare. ende niet meer Ende so van een boemgaert te huyeren ende te nemende vruchten die binnen dat iaer vanden huyerwaer rijpe weesen souden ende den onrijpe vruchten niet Ende alsoe van eenen viuere op dat den huyerwaer of huyerman des gheladen hadde besoudet mogen visschen in behoerlike tijt mids betalende die huyere vanden iaer daer hoe wel dat den lijftocht ter ghestouen waer in saison of tijde. ff. de loco publi. frue. l. i. ff. vt in flu. publi. l. i. pa gra. plane

¶ Van actie die de clercken hieten amphiteosis te setten sine erue of lant in winsel Capittel C. lvi.

Ghesien vanden locacien: daer na volcht te stellen sijn erue of lant in winninghe welke geen sake en is in vercopinghe noch in huyerwaer noch in coep So machmen weeten dat sommighe setten hoer erue of lant tot winsele tot yemant of hoer beeste daer bi dat si hebben die helfte vanden profijten ende den winner diet op doet alle costen om die ander helfte so dat die beesten sijn gepresen ende die conquest of winsel daer of wert gedeelt half ende half den ghene diet wtset te winnen eerst hebbende sijne principale.

¶ Van fortuinen op sulke saken

¶ Item weet dat of in sulcke sake dat die clercken hieten te stellen sijn goeden tot winsel. geboert eenighe fortune soe datter al verloren wort bi fortune of ongeual. van oerloghe. van tempeeste of onwedere ogheent dat den winner niet en hadde mogen verhoeden. dat behoert alheel te vallen optengene diet wtset tot winnen ende niet opten winner Mer of daer eenighe fortune op quame bi faute van saison of tijde wair bi eens deels van der sake verloren ware ende niet al. dat ware op perikel vanden winner die de sake houdende ware. ende niet vanden ghene diet wt ghegeuen heeft Ende van sulcken coep of voerwaerde behoren ghemaect te sijn brieuen. of den coep of voerwaerde ware in twifele ende niet houdelic C. li. iiij. tu. de iure emphiteo. l. ius emphiteocarium

¶ Te ghemissen op sulcke voerwaerde

..ghelosten.

¶ Item oft gebuerde dat sulke coop oft voerwaerde ghedaen sijn bi brieuen. daer ghebreec es inden beloften die niet ghehouden en werden vand eerste siden oft vand ander. dat ingenereert actie de amphiteotique. twelck mach vervolcht sijn tot iuste tytele: te volcomē de ghelosten begrepen inden gheschriften daer op ghemaect: Eñ men mach dē gebreker daer af bedwinghen hem eñ sijn goeden. C. li. iiij. rubr. dicta. l. in emphiteocariis.

¶ Hoe dat die winre niet en mach vercopen sijn wintsel oft verbeteringhe

Item de rechten segghē dat die winre die sulcke voerwaerden heeft aen den wtsetter niet en mach vercopen eenighe amendement oft verbeteringhe: die hi behoert te doen oft te hebbē opten lande alsoe ghegeuen. oft opten beesten sonder den consent vanden wtsetter Eñ oft hi des dede. die wtsetter soude hē moghen veruolghen met recht eñ hez doen bedwinghen: dat alsoe behoert gedaen te sijn. C. li. iiij. ru. dict. l. cū dubitabitur:

¶ Te pande te setten sijn goedē
Capittel. C. lviij:

In onderpande te settē eenighe saken. es te setten eenighe goedē. oft huysraet in hāden van yemāt totter tijt toe dat hi voldaen sy. ende betaelt sy egheent datmen daer op leent. op hope oft meeninge. dat als des es betaelt: weder te hebben sijn pande Hoe seit dat rechte alsoe. Tgene dat die creancier houdet in onderpande eenighe sake oft erue daer hi af ontfanghē heeft die vruchten. Weet dat alle dye vruchten: nae dat dye sake ghestelt is in onderpande behoren te sijn ghereckent in dye betalinghe. Eñ oft hi die sake hadde in sinen tijt: so es hi oeck ghehouden des te beteren by acte van onderpande C. li. iiij. ru. de actio. pigno. l. creditor qui prediū

¶ Te verliesen die onderpande

Ende oft die creācier wie eenighe panden ten ondpande in hāde geset es. verliest dat pāt dat hi hadde in onderpande sond sijn schult. Weet dz hijs niet en es schuldich oft ghehouden weder te gheuen: mer in dient anders beuondē wert. weet dat hy daer aen ghehouden waer. ghelijc als hier bouē es gheroert. inden capittel vāden locacien.: C. li. iiij. ru. l. si creditor sine vicio

¶ Vā saken vā auenture op pande

Noch suldi weten dat op pāde gheuert cas vā auentuere. diemē niet en mach vhoeden. Ghelijck als vā brāde. oft van oploop vā dieuen. oft vā ander ghelijke saken. Weet dat die ghene die daer af heeft bewaernisse: en es daer in niet ghehouden. in dient vloeen wert Eñ daer om en es die sculdenaer niet ōtslaghen vand schult. Ten waer bi alsoe datter warē eenighe voerwaerden tusschen hēluden sulcke dat oft die pande verloren ware bi sulcker sake vā fortune: so en waer de schuldenaer niet quijt vāder schult. C. li. iiij. ru. dicta. l. cum fortuitis casibus

¶ Datmen niet en behoert te arghen eenich onderpant

¶ Daer es bescreuen dat recht dat die ghene die in onderpant hout eenighe saken. hi en macht niet vercopen noch in pande stellen Eñ in dient huisen oft ander eruen sijn: so en behoert hi des niet te arghen. noch af te houden bouwinghen noch anders. eñ oft gebuert ware: soe behoertment weder te keeren

en̄ te beteren

¶ Vanden creancier yet te doen ma
ken op die saken hē ghestelt in ondṕāde

¶ Item ende bi ander reden.

In dien die creancier set eenighe sake en̄
maect eenighe refectie oft verbeteringe
van onderhoudenisse: hi behoertet we
der te hebben opten schuldenaer Want
hi en es niet ghehouden die sake te hou
den in state: alst hem gegeuen es: en̄ die
vruchten die hi daer af ontfanget. sijn ge
rekent in betalinghe vander scult. C. li.
iiij. rubrica dicta. l. creditor.

¶ Dat in onderpande en es gheen p̄
scriptie

Itē weet dat om langhē tijt
dat die creancier hout eenighe saken in
onderpande: daer om en mach hi niet v̄
crighen possessie noch prescriptie. Wāt
alle die vruchten dye daer af ontfanghē
sijn bidē creācier moeten ghe rekent sijn
in betalinge. en̄ hy moet dat pāt weer.
gheuē den sculdenaer so geringe alst be
taelt es in behoerlike state. en̄ oft des nz
hi pst sculdich te beteren aendē sculdena
ere bi goetdūckē vādē rechter. C. li. iiij.
ru. dicta. l: quo minus fructuum

¶ Vā somighe goedē ghegheuen tot
somighe creanciers.

¶ Item oft eenige goeden be
horende eenē die schuldich is: ghegeuen
sijn somige creāciers: die hi schuldich es
met onrecht clamerē oft seggē si die goe
den hēluden toebehorēde. ten si bi alsoe
dat sy specialic v̄bonden sijn. wāt andͬs
indien daer eenighe andͬ sculdenaers zijn
weet dat sy hebbē souden v̄ha mede an
die goeden. en̄ sillē moeten bekeert sijn
tot aldē creāciers oft sculdenars: soe v̄re
als die streckē. C. li. viij. ru. de bo. auc. iu
di. possidē. l. pro debito.

¶ Hier na volcht vā actie exercitorie
en̄ pstitorie Capittel. C. lviij.

Actie exercitorie en̄ pstitorie
es dat recht twelc eenighe knech
ten vādē coopmās hebbē in comāscap
tegen dē meesters: die doē en̄ exerceren
die sakē vā haren meesters in comāscap
doēde. tsy te lāde of te water. En̄ daer af
seit tbescreuē recht. Oft ic eenighe voer
waerde make aenden regierdͬ des scips
om die sakē des scips oft om die coman
scap die daer inne es. weet dat die meest
so wie hi es. is gehouden des goet te doē
en̄ hebben actie teghens hē om die ghe
lofte vā sinen knecht Sgelijc als die ge
ne die om die saite en̄ comāscap vā eeni
ghe bydē meester vandͬ sakē ghestelt en̄
gemachticht es. C. li. iiij. de exercitoria
et pnstitoria actione. l. seruus tuus

¶ Vā ghelt geleent den coopknecht.

Oft dijn knecht int beleydē
vā dijnre comāscap leēt eenich gelt voer
v. en̄ die bekeert werdē in dinen orbaer.
daer v die knecht rekeninge af gedaē he
uet. weet dat ghijt behoert wedͬ te geuē.
gelijc als oft v geleēt waer. C. li. iiij. ru.
di. l. cū cōtractibus seruorum

¶ Vāden knecht des wissels

¶ Actie pstitorie is wel geuesticht biden
besē rechte Dat om die gene die ghestelt
heeft eenich ghelt indē wissel vā eenigē
opēbaer wisselaer bi cōsignacie behoer
lic. welc ghelt geset waer aendē knecht
sijn meester daer nz tegēwoerdich zijnde.
na dient gedaen waer indē name vādē
meester. die meester soude moeten goet
doē alle tgene dat hy sijn knecht gedaen
waer. sondͬ daer teghēs te differerē. C. li
iiij. ru: di. l. pnstitoria tibi aduersus.

¶ Vā tgene dat te houdē es rechtelijck.
wāneer dͬ iet gecōsenteert is. Ca. C. lix.

Oft beter es ende niet rech
te te houdē: alle dat ghene dat ge-
daen es eñ gheconsenteert vanden par-
tien ghesamentlic. ende daer ghetugen
af sijn sonder ghescrifte dair op ghedaen
van dat ghene dat bi loosheyt oft surple
blijcken soude ghedaen te sijn. ende dair
ghescriften af waren sonder ander getu-
ghen Daer af spreect dat recht in een ru
brike: dat die clercken hieten. Plus vale
re quod agitur. q̄ʒ qd simulatoꝛi cōcipitur
Ende seyt alsoe. Die waerheit van eeni
ghen contract behoert ghehouden tsijn
eñ bewaert rechtelijc van tgheent dat bi
ghetughen blijcken sal gedaen te sijn in
goeder trouwen. bat dan dat ghene: dat
bi ghescrifte blijct sonder ghetughen bi
suspectie oft twyfelinghe van arghelist.
C. li. iiij. rū. plus valere quod agitur. l. i

¶ Van ghetugen teghen brieuen

Oft eenich mēsche by fanta-
sie dede schriuen tghene dat hi doet/oeck
tghene dat hem een ander doet. eñ daer
nae hem daer af behelpen tegēs yemāt
weet dattet tgheene dat ghevonden sal
werden ghedaen inder waerheyt beter
es dan alle dat ghene dat ghescreuen sal
sijn by fantasie. C. li. iiij. rubrica dicta. l.
si quis gestum

¶ Te doen dubbelt verstant teghens
eenen brief

Oft dijn procureur dede ma
ken ghescrifte teghens tgene dat ghy hē
ghewraecht hadt te doen verhuyren ee-
nighe van dinen eruen oft lant. Eñ aen
den ghenen teghens wien hy gecoman
schapt hadde dede scriuen in dijn gescrif
ten oft brieuen anders dan die comāsca-
pe ghedraecht oft ghedaen was: eñ ghy
noch uwen procureur niet en doet saget
dyē ghescriften by die grote confidencie
oft betrou. die ghi hebt aen partie. weet
dat bekent die waerheyt daer af. het be-
hoert ghesept te sijn den coop te nieuwe.
Want in coop oft voerwaerde van goe
der trouwe: behoirt te sijn die cōsente vā
eenen yeghelijc ghehouden eñ bewaert
oft des en es van geenre waerden. C. li.
iiij. rū. dicta. l: si falsum instrumentum.

¶ Van litige. die men seit vandē sakē
die niet en behoirē vercocht te sijn den pley
te oft ghedinghe hanghende

Capitel. C. lx.

Litige es wanneer yemāt
vercoopt saken daer gheschille oft ghe-
dinghe af es. die de clercken hieten vitiū
litigioß. Ende daer af seit dat bescreuen
gherechte. Wi verbieden eenen yeghe-
liken: als dat sy niet en vercopen die sac
ken daer ghedinghe oft gheschille af es.
tot wat persone dattet sy: Wāt al waert
ghedaen daer om en soudet also niet bli-
uen. die pleite oft gedinghe soude voert
gaen: ghelijc als oft niet vercocht en wa
re. eñ soude sorteren die sentēcie daer op
ghegheuen sijn effect. ende soude des be
teren den vercoper. eñ den coper mede.
diet alsoe wetens soude copen. Die ver-
coper die alsoe vercochte dye saken han-
ghende int proces. soude vuallen in boe
ten. van alsoe veel als die sake waerdich
ware. eñ soude die vercopinghe te nieu-
we ghedaen werden. Eñ die coper in dien
hi wiste dat die sake waer litigiose oft in
ghedinghe. soude verliesen alsoe veel: als
bedraghen soude die coop ten profijt vā
den here. Ende oft die coper dat niet en
wiste. dz die sake was litigiose: hy en sou
de niet verliesen noch en soude yet wesen
sen in eenighe schade. mer soude weder
hebben sijn ghelt ende dye coope soude

wesen te nieute. Ende die vercoper soude beteren teghens den here van also vele. als die coop bedraecht. Ende also moghet ghy dat verstaen. in dien die sake litigiose waer byden berweerder ghegheuen yemant anders dieer ontfanghē hadde. weet dat als dan die sake ghenomen soude wesen: om te hebben die boetē die voerscreuen sijn. C. li. viij. rubri. de litigiosis. l. lite pendente. et. l. censimus vt si quis lite

Item te gheuen in testament sake litigiose

Oft yemant laet in sinen testamente saken litigiose tot andere. hoe wel dattet waer aenden here. oft tot eenighe ander machtich. om te stellē in sterker hant. Weet dat daer om die ghifte alsoe ghelaten den ghenen dien dat ghegheuen es nyet en is ontfanckelijck int recht. om te recouuerē oft te eyschen die sake litigiose. Mer die erfghenamē van den doden moeten aēnemen die exceutiē ten: ende voldoen querelle. noch andere en sijn daer niet te ontfangen. Mer om te volcomene den meyninghe vanden dode haren voersater: behoren dat te gheuen den ghenen wien die saken litigiose was ghegeuen oft besproken. alsoe veel als waerdych es tot iuste extimacie ofte prijsinghe. ende die profyte oft auontuere vander sake litigiose sal bliuen aendē gherechten erfghenamen. Ende alsoe sult ghy dat verstaen vanden schuldene twyfelachtich oft litigiosen. C. li. viij. rubrica dicta. l. quicumqz rem litigiosam

Daer coemt een auctentijcque die verbetert ende suppleert ofte veruolt totten rechte voerscreuen. eñ dat seyt alsoe. dat hoe wel dattet recht heeft gheordineert: dat die erfghenaem vanden ghifter ghehouden sal sijn datte gheuen den ghenē dien dat ghegheuen es.: alsoe veele als waerdich sal wesen die sake litigiose die ghegheuen es: ende aenden erfghenaē sal behoren dat veruolch: Weet dat die erfghenaem vanden ghifter ghehoudē sal sijn die sake litigiose alsoe ghegeuen te ontfanghen: ende voeren oft beleyden dat ghedinghe daer op begonnen tot decisie ten costen vanden goeden des ghifters Eñ oft die pleyte ghewonnen wert byden erfghenamen. de sake ghegeuen behoert te gaē ten profyte oft orbaer vā den ghenen die dat ghegeuen es sonder costen. Eñ oft hi die sake ghegeuen verloren wert biden proces vanden erfghename. dē gegheuen nyet en sal hebbē te eyschen totten erfghenamen. Want het schijnt met redene. dattet de ghifter yiet ghegeuen en heuet dan ter auontueren vander sake. dat in dyense ghewonnen wert inden proces. dat die gene dient gegheuen es des hebben sal: eñ oft vloren waer. dat hy niet hebben en sal die sake noch die waerde. mer die auontuere C. li. iiij. ru. dic. aūc. nunc si heres:

Vanden vercopingen eñ copingen. die ghedaen werden bi middele vā penninghen oft ghelt Capit. C. lxi.

Vercopinghe eñ copinghe werden ghedaen bi middele van den penningen. dier om ouerdraghē eñ geaccordeert es bidē middel der verandering oft wisselinge die dair om gedaen wert: het si vā lāde teghē lāde. oft van saken roerēde teghens lādē. oft vā landen teghens sakē roerende.: oft vā roerende sakē teghens andre roerēde sakē. oft vā arbeit eñ loē gedaē tegēs lāde oft erue ofte ghēs roerēde sakē Eñ weet dattet vā ge-

mā nodeen es te wesen op die sake verrecht. oft op die plecke daer dz es. als tot een voerwaerden vanden coop te doen want daer om en soudet niet bliuē. dye sake ende vercopinghe en waer vast eñ gheintermeert.: C.li.iiij. de contrahenda emptione.l. venditiones et si alio loco.

Hoe dat vercopinghe gheschiet

Noch sept dat bescreuē rechte. dat coop eñ vercoop es ghedaen wāneer die twee partyen accorderen tē prijse vāden coop. het sy dat dē prijs te betalen sy op toecomende dagen. oft ter stōt. oftr dat daer ghescriften van memorien af ghemaect sijn oft niet.. Eñ nochtans gehenghet dat beschreuen recht wel.: dz oft daer af memorie bi ghescrifte es dattet hem noch mach berouwen sonď scade. ten waer hy also dattet erres gegeuē waer biden coper aenden vercoper: ten epnde om te houden den coop Ende oft den vercoper berouwet. soe behoert hy te verliesen die helft meer dan die erres. eñ oft den coper berouwet. soe en verlieset hi niet dan die erres allene. Insti.li.iiij.ru.de emptio.et vendit.in prin

Van vercopinghe pure oft onder condicie

Noch seit dat rechte. dat coop is gedaen. oft puerlic oft onder condicie. puerlijc: ghelijc als absolutement. Onder cōdicie. ghelijck als te segghen. Jck vercope u een sake om.x.pont. op dattet ghenoech waer binnen sulcker tijt.:c.c. Insti.li.iiij.ru.d.pa.emptio tam sub cōditione

Van vercopinghe van eenē man die dul es

Weet dat in vercopinghe behoert te wesen rechte cōsente. oft anders en yst niet houdelijck.: Eñ daer om dat in een furioes oft die dul es gheen consente en es constant. sulcken man en mach geen vercopinghe doen die waerdich si oft te houden es. Mer soe gheringhe als dye foursonnerie oft raserie van hem es. hy macht als dan wel doen. op dat hy sy in behoerlijcken tijt oft selfmondicheit. eñ es te houden eñ waerdich tgeene dat hy houen sijn foursonnerie doen soude. C.li.iiij.ru.dicta.l.emptionē et vendit.

Van vercopinghe ende ghiftē te samen

Ghi moecht weten dattet is dubbelde actie van vercopinghen ende ghifte. Eñ daer om in dien bi ghiften u eenighe saken ghegeuen sijn ghi en moeghet noch en sijt nyet schuldich te nemē daer inne weghen van ṽcopinghe: wāt ghi soudet contrarieren vāden eenen tē anderen: twelc niet wesen en mach. wāt sijn selfs sake en machmen niet coopen. Eñ bi arrest van parlement heb ick dat alsoe sien wijsen ende segghen tusschen den kinderen vā mijn here hauedailli. here van rume ter eenre side. eñ mijn here van lanuay ter ander syde. om sommige ghiften. die de voerseide van ailli gedaen hadde tot sommighe kinderē bastarden die hi hadde. Welcke ghiften hi gegheuen hadde op die heerlicheit van rume in tournesis. Eñ daer om te conforteren haer actie ende eysch. die sy deden teghens die voerscreuen van lanuay Eñ seyden oeck dat sy hadden tpeele vā ghifte eñ coop. welcke sake niet en mach sustineren dat bescreuen rechte C.li.iiij.ru bi.dicta.l.cum res tibi donatas.et.l.si donationis causa.

Van vercopinge sonder voldaen oft betaelt te sijn

Oft eenighe vercopinge ge

ghedaen weert by consente ende toelaet vanden vercoper ende coper ghelijc als voerseit es: eñ dat die prijse vanden coope si ghenaemt eñ verclaert. eñ daer op sy die vercochte sake ghegheuen ofte in hande gheset vādē coper. Weet dz hoe wel dat die prijs die ghenaemt is inden coop niet betaelt en sy.: Daer om en psl niet. die coop en is vast ende is ferme eñ interinee. eñ en mach den vercoper niet eyschen dan den prijs. bi actie van ṽcoopinghe. eñ niet weder keeren aen die saken vercocht. C. li. iiij. ru. dic. l. cu ypsa fides ac vendita.

¶ Van ṽcopinghe gedaen bi prijse

¶ Die sake vā desen artikele seit. dat de prijs moet sijn ghenoemt eñ verclaert: Want ghi sijt schuldich te weten. dat in wat vercopinghe die gesyet psl dat daer gheē prijse in en sy ghenomt breeet vā penninghen dattet bedraecht. den coop en es niet te houden. psl dat hi daer bi wil reprochieren. C. li. iiij. rubri. et. l. pre alle

¶ Van vercopinghe sonder brieuen te maken noch waringhe

Noch seyt dat rechte dat die vercopinghe niet en is onuaster om dat die brieuen ter stont niet gemaect en sijn niet werden ghesept te maken.: Eñ dat waringhe vander sake wert ghelooft Want die ghene die es in sijn besit by dē consente vanden vercoper. dat besit es hem waerdich eñ hout stadt. Ende hoe wel dat die prijs niet en waer noch en is betaelt. daer om en is die coop niet te onuaster. dat die coper oft die vercoper hez berouwen ten waer dat sy beide warē te vreden. dat die coop sij te niente eñ ongedaen. C. li. iiij. ru. dicta. l. non idcirco minues

¶ Van vercopinghe ghestelt inden wille van eenander

¶ Item oft inden coop oft voerwaerde van een vercopinghe te doene die sake ghestelt es inden wille vanden vercoper oft coper. weet dat by dit poynte die obligacie vander vercopinghe. in dyen daer eenighe ware te niente es. in dien dat een van beyden seyde dattet alsoe ware. eñ dat in die vercopinghe niet eens oft gheaccordeert en ware.: Eñ by bescreuen rechte. nyemāt en es bedwonghen noch en behoert te wesen sijn wille vercopinghe van erue te gheuen. ten waer dat hi specialic eñ bi obligacie expres daer toe gheobligeert ware. C. li. iiij. ru. dicta. l. in vēdentis & emēti.

¶ Ende oft die ghene wpen den coop es ghestelt te tareren den prijs ghetareert Alsdan moetmen die vercopinghe vast eñ van waerden houden. Eñ oft hi des niet en wil tareren. den coop es te niente C. li. iiij. ru. dicta. l. super rebus venundandis

¶ Van procureur te vercopen eenighe saken om schulde fiscal.

¶ Ende oft ghebuerde dat de procureur vanden coninc: oft vā eenigē here ofte prince: ter cause van officie ofte dienste. dede vercopen eenighe goeden om schulde fiscal. oft om andere schuldē toebehoorende den here. dat sijn ondersaten te vervallen waer teghens hem. Weet dat wel behoert voer hem te sien die cooper Want oft die eruē alsoe ṽcocht schuldich waren eenighe schulde. oft die ghene voir wien men ṽcoopt. die ghene die des copen soude waer ghehoudē te betalen die schulde: die sculdich soude wesen den ghenen daermen af ṽcoopt die goeden. daer dat erue in ghehouden ware.

eñ die meester van wien des ghecocht wa-
re. want die here die confisquiert: neemt
sonder te betalen oft te ontlasten eenigē
laste. mer es weder te soecken aendē cre-
anciers opten coper eñ tot sijn perikele.
Eñ alsoe es daer af gheuseert byden co-
ninc in sijn coninckrijck. Eñ ick hebt sien
wijsen by arrest van parlement tusschē
die deken ende dat capittel vā doornick:
op die goeden van eenen ghehieten Jo-
han bosquet poertere van doornijcke.
eñ den procureur vanden coninck. Eñ
alsoe henghet dat die bescreuen rechte.
C. li. iiij. ru. de here. vel actio. vēdite. l. i.

Hoe dat de vercoper heeft alle actiē tot sinen coop

Item het en is gheen twyfel dat die ghene die coept eenighe erue om dat selue erue hy en heuet alle actien die den vercoper hadde. hoe wel dat nae die opinie vanden wijsen makers des rechtes het ghelieftde dat die coper hebbē soude recht bi sijn coop: eñ tot die selue tytele teghen den sculdenaers des erues. eñ dat hi van alle sijn preuilegien hē behelpen mach. in dien hy eenighe heeft metten rechte vanden coop: nae dat hi in possessie es des erues. C. li. iiij. ru. dic. l. empto hereditatis

Te vercopen sijn schulde

Ende oft yemant vercoopt. sijn schulde eenen ander Weet dā dat de gene die de sculde coopt. niet en heeft die heerlijchept des sakes. die gheobligeert was om die schulde. ten waer dat hi procureur ghemaect waer vāden vercoper oft anders hy en mach hē niet behelpen inder saken dan van sijn coop allene C. li. iiij. ru. dicta. l. ex nois emptione

Na dat dat rechte ghehenghet. dy men mach engagieren oft in hande setten die actien die men heeft teghens den schuldenaren. seker sake es geordineert dat nae dat die schulde. die gheobligeert was: vercocht es: die cop behoert te hebben sijn actien teghens den ghenen diē ander saken ghehouden sijn. Eñ biden cracht van sinen coop heuet alle tghene dat hi daer op raken eñ hebbē mach mz redene. C. li. iiij. ru. dicta. l. te deorsum z postq. Eñ tbehoert te hebben die ghene die de actie coopt van een andere sijn recht inder saken. ende heeft daer af macht eysch te doen telcken datter hem belieft: wāt het es al eē recht. recht te hebben totter saken: oft rechte te hebben inder sake. C: li. iiij. ru. dic. l. certi et indubitati

Welcke saken niet en moghen vercocht sijn — Capittel. C. lxij.

Des ghelijcs wil ick nu thonen. welcke saken dat niet en moghen vercocht werden. aenghesien dat ick ghesept hebbe vanden saken diemē vercopen mach: want by een exempele soe moechdi weten eñ verstaen vanden anderen. na dat bescreuen recht dat seit. de similibus simile est iudicium.

Want ten is gheen boec diēt al begrijpē mach noch inhoudē dā te verstaen die een biden anderē. Hoe weet dat te obuieren ten fraudē van sommighe subtijlen eñ bedrieghers. Het es verboden te vercopen eñ te veruwen pluerper.: het sy dattet es in syde oft in wolle. dat ghehieten es blace. oft olibacc: oft tainture Eñ oft eenich sijn die vercopen die wolle vā sulcke verwen: hi sal in die boeten veruallen te verliesen sijn goet eñ dijt sal wesen indē wille vanden here. Ende weet datter ander verboden gedaen sijn biden princen elc in sijn prouincie nae dat die saken gheordineert sijn. sy sijn precioes oft weinig

den. daer die prince eerst af hebben wille
eñ begheert die kennisse. dat welck met
goeder redene ende rechte gheschien eñ
wesen mach. Quia potentioribꝰ non
possumus esse pares.: Ghelijckerwijs
als in eenighen landen daer marct es o
penbaer ende ghemeene. Die here ver-
biedet dat sommighe preciose comanscha-
pen niemant en coopt. voer dat hy daer
af ghehadt heeft sijn koere of beliefte Eñ
alsoe moecht ghi weté ende verstaen vã
veel ander saecken. die te copen sijn. dat
wel is inden princen te verbieden tot ha
ren wederseggnen biden bescreuẽ rech-
te. Ende nyemant en behoert hem daer
af te verwonderen. want het es vã des
keysers rechte. C. li. iiij. eu. dicta. que res
vendi non possunt. l. i. ij. et si.

Te vercopen teghens den viandẽ vanden prince

Noch macht sijn verboden
te vercopen: noch te draghen aendẽ viã
den des princes. wijn. olye: meel: coren:
noch eenighe andere liquoren oft sussten
tacie van lijftochte oft anders Ende son
derlinghe gheen saken van verweerin-
ghen. ghelijckerwijs als handboghen.
voetboghen. bossen. noch eenighe anď
artelerie. oft wapenen. noch gheender-
hande saken oft dinghen daermen hem
af soude moeghen sustenteren by eeni-
ghen weghen oft manieren datter sy. op
te vervallen in die indignatien vanden
prince. eñ op te verliesen dat lijf eñ goe-
den. C. li. iiij. eu. que res exportari non
debent. l. ad barbaricum transferendi.:
et. l. nemo alienigenis.

Te vercopen sijn kint

Item noch isset verboden.
dat gheen kint vercocht en wert by va-
der. noch by moeder. noch by anders ui
gheenre manieren gheuen noch te pã
de setten. Hoe wel nochtans dat die ge
ne wien dat waer vercocht oft in pande
ghesét. niet en wiste datter kint ghestolẽ
waer. daer om en soudet niet blijuen. die
boeten en souden vallen opten ghenen
die dat ghestolen hadde oft opten verco
per oft opten coper arbitrarie tot discre-
cie des rechters. Ten waer bi alsoe dz de
vader by ghebreke ende armoede eñ vã
hongher versette sijn kint inden dienste
van eenighen. redelijckẽ als dan soudet
houden. Ende daer en vallen gheẽ boe-
ten in dier saken noch vanden vaď noch
vanden coper Ende die vader soude als
dan sijn kint weder hebben. oft anď van
sijnen vrienden. hoe wel dat int voerseite
daer af niet gheseit oste bevoerwaert en
ware. C. li. iiij. eu. de patribus qui filios
distrace. l. si quis propter nimiam pau-
pertatem

Hoe datmen ontmaect dẽ coop dye ghemaect es Capittel. C. lxiij.

Te ontmaken die vercopin
ghe die ghedaen waer. is. Waer
neer ghevonden ware: ofte datmen siet
datter is indẽ coop doende loesheit of be
droch. oft valsch verstant. oft van minre
prijs. dã die helft dz de sake waerdich es
oft datter niet ghelevert en mach wesen
Ende daer af seyt dat rechte Oft ghi ver
cocht hebt die sake die van groten prijs
es. om minre prijse dan dat waerdich es
tot estimacie van min dan die helfte dat
waerdich behoert te wesen Weet dat in
diẽ ghij daer af vuolch doet aendẽ rechtẽ
ghi sult daer op recouveerren bidẽ rech
te bi sulcker manieren. om dat die rechtẽ
willen Ende het waer deerlike sake dat
yemighe bi ignorancie mach sijn verste-

heit van sijn rechte.: men en sal daer toe voersien. in dyen it coemt totter kennissen vanden rechter. Twee manieren van prouisen sijn daer op geordineert oft gemaect. dat is te weten dat oft ghi vercocht hebt een erue: en ghy weder gheuen wilt die prijse die ghi daer af ontfanghen hebt daer ghi v af beclaecht. die coper sal ghehouden sijn weder te geuen die saken bi hem ghecocht bijden discrecien vanden rechter Ende daer om dat een sake eens gheconcedeert oft vercocht. behoert gehouden te sijn nae dat recht dat sept. Quod semel placuit amplius displicere non potest. Ende oft hy dat onthouden oft behouden wil. dat mach hi doen. mer hi sal ghehouden sijn te beteren teghens den vercoper die sake bi hem ghecocht. ouer dat ghene dat hi te voren ghecocht hadde. soe veel alst ghepresen sal werden bi goeden wijsen mannen. hem daer toe kennende segghen sullen. dat bouen den coop waerdich es. en alsoe mach hy dat behouden. C. li. iiij. rubrica de rescindenvendi. l. rem maioris precij.

Van hem te behelpen vanden beneficien des rechts

Eenighe menschen onder dat decsel vanden rechte: willen hem behelpen vanden beneficie van rechte. en begheren aenden rechtere nae dat sy haer erue oft lant vercocht hebben. dat sy wel behoren te weten met reden. wat het waerdich es. ende dat hi bi alle verstant dat ghegeuen heuet om minre prijs dan dat waerdich es. en dat hi daer op voersien wert. Weet dattet recht wil. dat om des willen. datter nyemant en behoert te comen tot ignorancie dats vergheteltheit wat sijn erue waerdich es. wel mach hi hem beraden int vercopen. Want sijn dien inden coope gheen deceptie en es. daer en es gheen verhael om actie van min dan die helfte van iusten prijse bijden redenen voerscreuen. want niemant en behoert te sijn soe ignorant van sinen erue. hy en mach wel weten wattet waerdich es. hi en sy furioes oft weese. ende daer om en heuet hi gheen repeticie. C. li. iiij. rubrica dicta. l. ad rescindendam vendicionem. l. si dolo aduersarij deceptum

Van vercopinghe. of barat. oft bedroch

Ende dair teghens soe moghet ghi weten. dat de vercopinghe die ghedaen es op goeder trouwen van erue sonder eenich quaet.: en daer nae den vercoper wil deffacier oft ontmaken sijn vercopinghe. by te willen weder gheuen die helft meer dan hyt vercocht heeft Weet dat daer om den coop niet weder roepen noch ontmaect en mach werden mer moet dat ghene dat ghedaen es biden partyen en sonder bedroch vast. ende van waerden houden. C. li. iiij. rubrica dicta. l. non est probabilis.

Oft die penninghen niet en waren ghegheuen in betalinge om eenighe vercopinghe. en int stede van betalinghe sijn ghegeuen beesten oft wolle oft wijnen oft ander comanscapen. Weet dat daer om niet en blijft: den coop en bliuet vast na dattet was biden consente vanden vercopere. C. li. iiij. ru. dic. l. precij causa

Vanden officieren te vercopen haer saken bedrieghelijck

Item weet dat die gheuende dienaers oft officieren sijn in eenighe steden oft landen om vreese ende duchten van haren officie. willen wech trecken

... consentieren: eñ bedectelijc rupinen eñ daer om vercopen haer goeden bedecte lijc. Weet dat sulcke vcopinge niet en is waerdich: eñ sal met recht al wedcroepē werden: eñ de ghene die des gecocht sullen hebben wetens: sullen vliesen tghene dat sy daer aen besteet hebben.: ende die vercopinghe sal voer niet ghereket sijn. Mer in dient gheweten mach werden inder waerheit. dat sy van sijnre sceidinghe wech ganc niet en wistē. si en sullen niet vliesen dat ghene dat sy dair om ghegeuen hebben. mer sullent wed hebben eñ die coop sal te nieute wesen. ℭ. li. iiij. ru. dic. l. hoc qui imposita

ℭ Vanden officieren te copen eenige saken.

ℭ Ende oft die officieren vā den prince hem vorderden te copen eenighe saken inder stede of inden lande vā haren here. specialic. cleederen. iuwelen oft ander huysraet dat vcocht wert bydē ondersaten vanden here.: Weet dat die coop gheen stadt hebben en sal: eñ de copers sullen verliesen tghene dat sy daer om ghegheuen sullen hebben. ℭ. li. iiij. ru. dicta. l. vestiū auri et argenti.

ℭ Vanden scade oft profijte vander vercochte saken.

Die schade oft profijte vander vercochter saken es te weten na dat die coop ghedaen eñ voldaen is nz goeder trouwe alle de schade behoert toe dē coper. ten sij dattet si eenighe sake dattet eenighe actie spu ... die begheert waringhe. dat die clercken hieten enuctio.: want in sulcker saken behoirt te somme ... eñ te appellieren sijn garand die ghe houden es des aen te nemen: eñ in allen anderen saken. weet dat die vercoper nz gehouden en es. noch om sake die spuri... en mach om sake vercocht oft gecocht. ℭ. li. iiij. ru. de periculo. et cōmodo rei uēdite. l: post perfectam venditionem

ℭ Van vercopinghe ghedaen vā eenighe saken.

ℭ Item weet nae dat die coop ghedaen es van eenighen sakē. daer dz ghebreck van leueringe niet en es aendē vercoper mer aenden coper. weet dz die schade die daer af volghen mach: behoort den ghenen die ghebleuen es gebrekelijc te volbringhen den coop. het si bij den coper oft vercoper. naden rechte dat seit. Mora sua cuilibet est nociua

ℭ Exempel vā vcopinghe

Item wanneer die ghelofte oft voerwaerden ghemaect sijn tusschen den vercoper eñ den coper om sekere vaten wijns. indien die coper gheen ... en neemt te ontfangen den wijn. die scade vanden wijn die veracht es en behoret niet te wesen optē coper. mer om des willen dat ghi allegeert. dat alle die wijne dye inden kelder was. vercocht was sonder mate: eñ dat die sloetelen vanden kelder ghegeuen werden den coper. na dat die coop ghemaect eñ ghedaen was. Weet dat die scade die welc die daer om gheualt vanden wine. behoert dē coper daer bi dat hi die sloetelen als sake hē gheleuert ontfanghē heeft. Eñ alsoe moecht di vstaen vā allen anderē sakē. Ghi moghet weten soe wel bidē bescreuē rechte als biden redenē natuerlijc dat sekere sake es: dat in allen cope behoert te wesen goede trouwe. nadē rechte die seit. In cōtractib⁹ bona fides est adhibēda.: Ende daer om soe weet dat die cloecheit oft loosheit oft die bedriechlicheit des vcopers en soude niet hindlijc noch schadelic sijn den coper vā goedē trouwen. ℭ. li. iiij. de.

l.dolum auctoris bone fidei

¶ Van vcopinghe sonder gheschrifte.

Ende hoe wel dat die sake v'rocht waer ter goeder trouwē voldaē is eñ gheleuert hoe wel dat die gheschrifte daer af niet gedaen en sij. daer om en pst niet. dat perikel of scade en blijft ende is aenden coper als aenden heere vanð saken. C.li.iiij.ru.dic.l.cū inter emptorē.

¶ Van saken vercocht verloren

Ende oft die sake vercocht verloren waer bi fraude oft bi ander onghevalle Weet dat die scade daer af soude bliuen aenden ghenē op wien dat geheer ware Juxta illō. Nota sua cuilibet est nociua. C.libro.iiij.rubrica dicta.l.cū speciem venditam.

¶ Vanden actien die spruiten vāden vercopē eñ copen Capitt. C.lxiiij.

Anden actien dye welcke spruyten vanden copen ende vercopen moechdi weten. datse sijn in twe manieren Dat is te wetē. oft om recht totter saken. oft ō te hebbē recht tott' sakē Eñ daer om moechdi wetē dat ghi moecht pleyten teghens den ghenē. wien ghi v lant vercocht oft uwe goeden Want nae dat die vercopinghe es: ghi en hebt gheē actie dan te veruolghen den coper om den prijse dattet vercocht ware. oft dattet dē coper daer om schuldich es.. oft om dye reste. eñ niet om te weder keeren aen de vercochte saken. want ghi daer af die actie verloren hebt. C.li.iiij.rubrica de act.i.emp.et vend:.l.aduersus eū cui agrū

¶ Te vercopen sijn erue. eñ daer af te behouden tbesit

Die ghene die vercoopt sijn erue. mer daer af behoert dat besitte tot hem. eñ en erft daer in niet den vcoper. Weet dat hi noch blijft here vanð sakē, mer nochtans hi mach werden bedwonghen te doen dat werp oft onterf. eñ den coper te eruen vanð saken in dient erue es. oft sinen hāden te ledighen. in dient roerende sake es. Wāt die waerheit vāden coop en behoert niet te wesen vscheiden. Maer in dien die sake die vcocht es waer meer oft min belast dan dat geseit was inden coop doende. als dan spruyt actie te repeteren op die vercochte sake. oft tghelt vanden prijse van meerð laste minre ghelt. eñ vā minre laste meer geldes. C.li.iiij.rubrica dicta.l.si pater tuꝰ et.l.seq.

¶ Van niet te leueren den coop oft comanschap ghedaen oft vercocht

Item het is daer een pegheliick: ende dat bescreuen recht cōfirmeeret. dat soe wie niet en leuert dē coop dye hi ghedaen eñ vercocht heeft in tijde eñ in plecke: eñ den coper daer neemt eenighe schade biden faulte oft ghebrec vanden vercoper. die vercoper es pheboudē vanden scaden teghens den coper tē taxacie vanden rechter nadē rechte. de q̄stiplu. C.li.iiij.rubrica dicta.l.venditi actio.et.l.sicut piculū vini mutati

¶ Vā vcopinghe vā witte beesten.

Die vercoopinghe vanden beesten ofte schapen die voldaen es. hoe wel datse niet en sijn gheleuert eñ desgeduerende. sy phaōneren of lammerē onder die handen vanden vercoper Weet dat die lāmeren sijn aenden coper. mits dat die scaden die ghehadt sal hebben de vercoper byden voetsele oft houdinghe der beesten. behoert weder ghegheuen te sijn die vercoper bidē coper. ten si dattet ghebreck van leueringhe der beestē coemt biden vercoper. C.li.iiij.ru.dicta.l.post perfectam venditionem.

¶ Vanden coop ghedaen inden nã
van andere Capi. C.lxv.

TE copen in een anders na
me oft om yemandt anders dan
van hem seluen. oft van een anders gel
de. wanmen daer af doen mach in open
daer questie af gheuiele oft sprote. Ghi
moecht weten dat oft dijn vader cochte
lant oft erue van sinen penninghen: in
den name eñ voer dijn moeder. eñ daer
af geset waer in possessie. weet dz si daer
by vrouwe af gemaect es. Mer oft ghy
die erfghenamen sijt van uwen vadere
eische doen wilt vãden penninghen die
daer om waren bi dynen vader betaelt:
om dijn aendeel. ghi moecht des eysschẽ
voer den rechter eñ ghy sijt daer toe ont-
fanclijc. C. li. iiij. rub. dicta. si quis alter
vel sibi sub alter. noĩe. l. i.

¶ Te copen erue. eñ daer af gheset te
sijn int besit.

Oft ghi ghecocht hebt eẽ er-
ue. eñ daer af sijt gheset int besit. also son
der twifel wert ghii dair af ghemaect he
re. hoe wel dat die name van dijn wijfs
moeder gheset es indẽ brieue dye vandẽ
coop ghemaect es om sommighe redenen
weet dat ghy daer om niet en behoert te
twijfelen. dat om den brief die sy daer af
heeft: eñ haer daer mede wil seggẽ vrou
we te sijn. ghi daer af moeghet verstekẽ
wesen van uwen rechte. Want die rech
ter bekẽt vanđ saken sal v doen bliuẽ in
den rechte C. li. iiij. rubrica dicta. l. q̃uis
instrumento.

¶ Te setten den name vanđ vrouwe
inden brief vanden coop

Eñ oft ghi coopt eenighe er
ue met uwen ghelde: eñ bi eenighe sakẽ
ghi dedet scriuen inden brieuen die daer
af werden ghemaect dẽ naem vã uwen
wijue. eñ ghi haer die hebt gegeuen te be-
waren. eñ daer om so wil sy haer daer af
vrouwe houden. ende waert dat ghi sei
det daer teghens. ende al waert sake dat
ghi haer inden brieuen haddet doen set-
ten: dat was om haer liefste te doen. eñ
niet om dat sy daer af vrouwe soude we-
sen alleen. ende voer al: ende om haren
wille daer mede te doen. Eñ daer om dz
sy sach datmen daer tegens seggheñ wil-
de: si gaf haer dochter den brief ende dat
recht dat sy daer aen hadde. Het waer
gheuraecht aenden keiser recht daer af
Hi seyde bi alleus oft eyghenheit van rade.
dattet wijf haer es gepoeet teghens re-
dene. Want sy en mach uwe goeden nyet
gheuen sonder uwe wete ofte consente.
Eñ die rechter sal schuldich sijn v weder
te doen gheuen uwe erue metten vruch
ten daer op ghegeuen. C. li. iiij. xii. dicta
l. cum propria pecunia.

¶ Te copen by v seluen oft by uwen
wiue.

Grote differencie es oft ghi
betaelt dat gelt vander saken. die v wijf
ghecoft heeft. dye welcke haer ghegeuẽ
oft in handen gheset es. oft dat ghy den
coop in uwen name ghedaen hebt ende
dan dedet inden brieue scriuẽ den name
van dynen wiue: ghelijc als oft sy waer
coper. Want bi een maniere spruyt een
actie daer inne: eñ bi anđ maniere spruy
tet actie contrarie. Eñ daer om oft dijn
wijf des cochte in haren name weet dat
ghi hebt actie te reconuenieren den prijs
ende niet de sake. daer om ghi daer af ne
mer sijt. ende si rijcker. om dat ghi voer
haer dat ghelt hebt betaelt Mer oft ghi
die sake seluer ghecocht hebt. ende v dat
waer ouer ghegheuen. oft in hande ge-
set ende alleen den name van dinen wijf

neghescreuen waer inden brief. Weet als dat meer es waerdich die waerheyt vander sake dan den brief Mer hier leit een eerlike eñ notabile redene: Wãt oft inden beghinsel ghi woudet doen die sake vã uwen wiue: eñ cochte in haren name: weet dat sy daerom niet en winnet actie vã coop. noch voer v noch voer hare: want ghi en hebt voer v niet ghedaē eñ voer haer en moecht ghijt niet doen. buten haer teghenwoerdicheit of auctoriteit. Eñ daerom die ghene sal hebben die grigoer oft tbeste recht inđ sake vander heerlicheit. wien dye here vanđ sake des gheleuert sal hebben. C. li. iiij. ca. di l. multum interest.

Te copen van eens anders ghelt.: in sinen name.

Soe wie coopt van een anders penninghen eenighe saken in sijn selfs name. daerom en pst niet hi en wint actie van coop eñ die ghene wien die pēninghen sijn. en heuet aen die ghecochte saken niet te eyschen oft te clameren

Exempel

Oft dijn vađ cochte eenige saken mz den penninghen die ghemeen warē tusschen hem eñ v. eñ questie daer af sy. ghi en hebt gheen actie dā te eyschen oft te v̄halen v penninghen eñ niet die sake. C. li. iiij. ca. dicta. l. qui aliena pecunia

Hier nae volcht vã tgene datmen niet en behoert te vercopen noch te gheuen Capittel. C. lxvi.

Datmen niet en behoert te vercopen noch te gheuē eens anders sake. noch v̄ureēden: Oft uwe mã vercochte v saecke oft erue die uwe was sonder uwe wete oft consente Weet dat hoe wel dat ghi biden ontlich van uwē man beseghelt hebt den brief vanđ vercopinge: oft bi ander subtijlheit vã uwē man: eñ dat hi v gaf quade of valsche informacie. Alle des en gheeft gheen sekerheit aenden coper. ten sy bi alsoe dat dye coper dat drie iaer gehoudē heeft. pst roerende goet oft erue bi prescripcien: wantet het en es niet waerdich. het sy bi huysrade oft erue. C. li. iiij. ca. de rebus alie. nõ alienandis. l. si presidi prouintie. et l. distrahente marito.

Oft dijn vađ v̄cocht heuet dijne erue sunt dz ghi geweest hebt wt sijnđ macht sonđ dinen wille. eñ ghi nz en waert sijn erfghenaē. daer bi dat hi v̄ureemt oft gegeuen heeft sijn goeden: eñ dye coper nz en heeft gehouden die sake biden tijt vã vsucaptio oft vã prescriptie Weet dz ghi hebt actie te verhalen uwe sakē. C. li. iiij ca. dicta. l. si fundum tuum

Noch moechdi weten. dat oft op eenighe sake. het sy bi huysraet oft erue ghemaect es eñ gheordineert inden testamēte. byden ghenen die daer af heere was: dat na sijnre doot niet en sy v̄cocht. noch bekeert in andere vsancie. dan die ghiftē gheordineert hadde bi sinen wterstē willē. weet dattet nemmermeer en behoert vercocht te sijn noch anđs belast dan de ghifter gheordineert heeft Eñ oft gedaē waer so behoertet te wezē weđ gebracht inden state vanđ ordinancie vāden ghifter: in dient v̄socht wert aenden rechter. C. li. iiij. ca. di. l. sancimus

Die een te vercopen opten aendeel vāden anderen

Oft somighe hebben deel te samen op eenige sake. eñ die een v̄coopt op dat deel vāden anderen Weet dz ghi opten copere hebt actie te eyschen v aendeel ten sy bi alsoe dat die coper ghehouden heeft die sake bi tyde van vsucapcio in roerende saken biden tijt vã drie iarē: oft bi. x. iarē bi p̄scripcien op saken teele:

Eñ oft hi bi sulckē tijt gehoudē heeft: alst
dan soe es hi daer af gemaect here Mer
daer nae moecht hi recouuererē oft vhalē
nuwe saken opten genē diet vcocht heeft.
welc hi niet schuldich en was te doen
C. li. iiij. ru. de cōmut. rer. alie. l. i.

Te vercopen eens deels vander sa
ke tusschen somighe. biden particip an
ten oft biden procureur

Item weet wāneer differen
cie valt op tghene daer ij. erfghenamen
sijn met v in een sake gemeenlic. vcoch-
ten sy die sakē oft een deel daer af: sonđ v
consente. oft dattet dye pcureur vāden
prince vcocht hadde. wāt oft die erfghe-
namē sonđ dijn wete des vcocht haddē:
si en souden v niet moghē cōprehenderē
noch vbinden. Mer oft die pcureur ge-
daen hadde: dat soude waerdich sijn eñ
vast houdē. noch en waer die coop niet
te ontmakē. om deswille dat hijt sonder
uwen wete gedaen heeft. om die gebre-
ken vāden anderen. oft eenich vāden ā-
deren: in dien die sake niet en waer deel
baer: mer v deel sal bewaert sijn aē gelt.
C. li. iiij. ru. di. l. multum interest.

Dat een mā in sijn doot bedde niet en
mach doē vcopinghe die van waerde sy
Capitel. C. lrviij.

Bi castume locale soe weet
dat na dat een psoen es beuallen sieck te
bedde. daer af dat hi steeft. ter wijlen dat
hi siec es. Weet dat hi niet en mach doē
ghifte trāsporte. vcopinge noch vande-
ringhe vā sijn erue tot pīudicie vā sinen
erfghenaē die waerdich sy. Hoe wel dat
hijt dede voerden here eñ gerechte daer
erue af gehoudē waer: eñ dat de mānen
seidē dattet wel eñ rechtelijc gedaē wair

Exēpel daer op eñ arrest.

Het gebuerde inđ castelenie vā douai
dat gherijt vā auby vcocht seker lant dz
hi hadde in leen tegens mijn here mon
ton de bersees.: in erfden daer inne met
rechte. mer hi dede des nae dat hi beual
len was in sijn doot bedde Eñ om dat te
bat eñ behoerliker te mogē doen dz ont
erf daer af: cleede hi hē: eñ alsoe in presen
cie vāden gherechte passeerde.: dede eñ
bekende die voerf vcopinghe: eñ dz ont
erf vāden voerseiden leen. Dat ghedaē
hi quā van dier siecte ter doot. Sijn erf
ghenaē relieueerde eñ belette die voerf
vercopinghe eñ seide. dattet nz en moch
te ondhouden wesen met redene. want
hy en haddes niet in state gedaen dattet
waerdich wesen mochte. tgheent dat hi
daer af dede in pīudicie vā sinē erfgena
me. nae dat hijt ghedaen hadde dueren
de sijn siecte Die here vā bersees segghē
de ter cōtrarie. eñ dat hi was in behoerli
ken state gaende biden wege. eñ gecleet
manne vep. die vāden sijnē mochte doē
sijn beliefte. waer om tgheent dat gedaē
wert. aengaende die vcopinghe sonder
fraude. mochtet wel ghescien eñ nz re
dene ghehouden wesen Die erfghenaē
seide ter contrarie: eñ dat die vcoper niet
en was in behoerliken state. sulc als om
te moghen vcopen sijn erue dat houden
mochte. Eñ oft hi ghecomen es v oerdē
mannen. het en was niet in behoerlikē
state. wāt hy was hē gecleet tot cautelle
oft surple om die vcopinghe te doen Eñ
op ghestaen vā sijn doot bedde: ende ter
stont weđ gaen legghen. daer nae es hy
corts ghestoruen Eñ ten was hem van
gheen doē te vcopen by armoede. noch
om te stellē of bestedē aen meer oft meer
re lants. noch bi consente vā sinen erfge
namen en hadde hijt niet ghedaen.: eñ
oft die mānen dair bi ghewecst hebben
als gherechte oft den here: soe veel heb-
ben sy te meer mesdaen oft mesbruyct.:
nae dat sy hē in sulcke poyntē wisten: eñ

lucken onder of werp ontfinghen. En na veel redene vand' eenre syde eñ vand' andere. om dat dye mãnen voer wien des ghedaen waer als rechters. hielden dat het wel ghedaen was. Eñ dye erfgenaẽ segghende ter cõtrarie. De sake wert betoghen int parlement. Het wert geseyt bi arrest dat dye v'copinghe gheen stadt houden en soude. eñ dattet die erfgenaẽ wed' hebben soude. Eñ die here eñ de coper die des gheleden eñ gepasseert hadden werden gecondẽneert in die boeten vãden conic. Itẽ alsoe wertet geiugeert voer sulcker saeke in des conincs hof tot marc in tornesis. voer agnes vãden dale: teghens die kind' vã phanuel de templaine in dossemer Daer af dat die voerscreuen kind' appelleerden inden parlement. In welckẽ houe die sake gehoert aen deen syde eñ aen dand': eñ dat p̃ces daer op gesien. het wert geseit by arrest wel p̃st gheiugeert gheweest. eñ qualijc gheappelleert bydẽ voers̃ kinderen: eñ werden ghecondẽneert inden costen eñ inden boeten. ꝛc. ¶ Hoe datmen v'copen mach syn patrimonie

Ghi moecht weten bi castume locale hoe dat een man mach v'copẽ syn patrimonie eñ erue die hẽ van vad' eñ moed' ghecomẽ es. Hoe weet dat sonder die condicien die hier na volghẽ. een man niet en mach v'copen syn erue. dye hẽ bi vad' eñ moed' coemt. dats te weten bi drie condicien. Die eerste es biden cõsente eñ toelate vã sinen erfghenaẽ Die ander is bi armoede. in dient also waer achtich waer. Eñ nad' vsancie vã sommighe plecken in leengoedẽ. hi soude moeten met hẽ derden sweerẽ dattet also ware. Dye derde condicie is. om te bestedẽ in meerre oft beter erue Hoe p̃st te weteẽ dat so wãneer yemãt v'coopt bidẽ toelaten eñ consent vã sinen erfgenaẽ oft bi armoede. oft om te bekeeren in beter erue. bi wat weghe dattet sy: soe moetmẽ die erue op draghẽ die v'cocht is indẽ handẽ vãden here by teyken vã rechte. Eñ dat die coper oec daer in met weghẽ vã rechte gheerft sy. Eñ in des doende gheseit si oft dat erue ergẽts af belast oft beswaert sy. eñ dat die v'coper hẽ daer af hout vãden penningen voer v'noecht eñ wel betaelt Eñ dat hi geloeft eñ sweert. dat hy nẽmermeer teghẽs die v'copinge comẽ noch doen en sal bi hẽ noch bi andere. dz die here hẽ hout voer voldaen van synẽ rechte. eñ die mãnen vã haren salarijs: eñ dattet si nae vsancie eñ castume vander plecke: eñ behouden een yeghelijcx syn recht. Eñ alle dese solẽniteit specialiken bewaert. de aduest vãdẽ erue mach eñ behoert gedaen te wesen nad' vsancie vand' plecke.

¶ Vãden petillagẽ dat dye coopludẽ houdẽ in comãscap. Capit. C. lxviij.

Petillages dz die castumieren hieten ordinancien eñ castupmen. die welc dye de coopluden hebben eñ houdẽ in harẽ comãscapẽ: eñ vandẽ tollen daer af. Eñ ghi moghet weteẽ: als dat daer af es een tijt gheaccustumiert: dat die coopluden houden tusschen hẽluden. dat na dat vijf iaren geleden syn: cõtinuerende een sake. int faite vã hare comanscap: dat es hẽluden castume oft geaccustumeert Tẽ waer bi alsoe dat daer af daer ghesch il af is oft ware: gheweest hadde voer die vijf iaren pleyte oft ghedinghe begonnen: wãt alsdã dese castume en soude niet verliden bi prescripcie. C. li. iiij. ru. de vectigalib'. l. i: et. l. nequis cõmissum. Hoe dat die tollen eñ ander settinghe op ghecomen syn

Item weet dat naden rechte vāden keiser tollē werden op ghe set. doe die rechtē eñ statutē ghemaect werdē aē den ghemeenē volcke. eñ was om dye onderhoudenisse vādē gemeene sakē. die oppter ghemeente behoirde ghenomē te sijn. Eñ op datmen weten soude watter passeerde vā deen lāt in dandˀ. dat die heren vandˀ plecken mochten werden ghe aduiseert eñ daer af ghedient eñ bekenet werden. Eñ werdt gheordineert dat dit seer scerpelic ghehouden soude werden. Sondˀ eenich inbrer. op te vuallē in seker boetē. na dat die comāscapen sijn. eñ die steden eñ pleckē. Eñ en wert dat nz ghe ordineert om die comāscapē. die ghedra ghē eñ vdraghen werdē in eens selfs lāt oft die ghedraghē oft gheuoert sijn vā deen lāt of heerlicheit in dandˀ. op datter niet ghedraghen en wert wt een heerlic heit sondˀ die wete vādē here Eñ oft ghi segt. datmen nv ter tijt heft tollen oft settinghe in een lāt. weet dattet es. om dat die lāden sijn alsoe vcreghē aen een here wāt als des werdt gheordineert en was des niet al vā eenen here ghehouden

Wat goedē oft psonen tollē betalē

Itē soe weet dat die goeden vā eenen heere niet sculdich en sijn tollē De goeden vāden clerckē vā die vniuer siteit vā parijs. Die goedē vā eenē riddˀ op dat hi gheen coopman en sy vandˀ saken. Noch tegēs dit en sijn waerdich eenighe puilegiē diemē heeft mē en moet betalen die tollen. ten sy dat die here vāder tollen seluer des gheeft. Eñ noch es daer een recht die nz en wil. dat die waerlike riddˀs daer af vrij sijn. si en betalē die tollen ghewoenlijc: Eñ oft gebuerde dz die ghemeente oft ondˀsate vāden heere seinden eenighe ghiften aenden here. dz en is geen tollen sculdich. C. li. iiij. xii de vectigalibus. l. vniuersi. et. l. omnibus. [illegible] mulitibus. et. l. omnium rez.

Vāden tollē oft settinge vāden souerein

Itē weet dat vāden beghinsel vāden cōstitucien des rechts wert ge ordineert te nemen die tollen vāden souereine. eñ bi sulcker manieren. dat de prince ordinerē mach solderen vā souerein. eñ doen verbieden dat nyemāt en cope sout dan aen sinen soldˀ op die boeten eñ te verbieren tsout eñ den prijs die hi daer voer betalet soude hebbē. in dien hijt eldˀs gecocht hadde. Eñ tsout dat alsoe gecocht es behoert toe te horē dē genē die de soldˀs houden vā des heren weghen. C. li. iiij. xii. dict. l. si quis sine psona

Itē ghi moghet wetē dat soe wat brief die gheimpetreert mach werden vāden prince tegēs rechte vāden tollen. daer aē en behoert niet gheobediert te sijn. ten sy dattet wert biden speciale gebode vāden prince diet alsoe hebben wil vā sijnre conscientien. eñ specialic datter af sy ghebleken behoirlic. Eñ die rechten dye gheordineert sijn inden steden: om die ghemeen welvaert dat die ghehouden werdē vastelic eñ bewaert. Eñ soe pst oec gheordineert indē steden. datter niemāt af vrij en si. nae dz hi in die stede resideert ofte woent. C. li. iiij. xii. d. l. q̇cq̇d ꝯtra vectigales. et. l. seq

Dat nyemant en behoert op te stellen oft ordineren tributen oft tollen dā den prince

Het es gheordineert byden rechte vāden keyser. dat niemant soe doke en sy: die opstelt oft imposeert. nyewe tollen oft settinge sonder die wete eñ consente vāden prince. Desghelijcs dye prince en behoertet niet op te stellē noch ordineren sonder grote sake: ende dattet sy om dye ghemeene saken: ende om te schuwen meerre schade oft incōuenient

[illegible] te doene es verboden. op te vualle in die indignacie vāde prince. eñ op sinē wille arbitraire. C. li. iiij. cu. de comerciis et mercatoribus. nō poss. l. i. ¶ Niemāt en heft meer tollē oft setinge. vā vā oude ghecostumeert es. op te vuallen in die indignacie vāden prince. vā lijfeñ vā goede Eñ die rechter onder wien des ghedaen waer. in dien hi daer gheen remedie en set. sal hijt wiste op ghelike boeten. C. li. iiij. cu. d. l. si prouincialium

¶ Te draghen billoen

Item tis oec seer scerpelijc verboden dat niemāt en draghe billoen noch verboden munten vāden prince binnē sijnen lāde. op te vuallē in die indignacie vāden prince vā lijf eñ vā goede. Eñ de rechter onder wien des ghedaen ware. in dien hy daer gheen remedie en stelde. eñ hijt wist op ghelike boeten. C. li. iiij. cu. de cōmerciis et merca. C. nō solum

¶ Dat die rijcke niet en copen.

Noch is verboden bi tbescreuē rechte. dat die rijcke mānen vāden stedē niet en doen comāschap dat teghens de ghemeen profijt sy vāden cleinē volcke. eñ dat si daer af nyet hebbē en moghen om die rijcheit eñ grote comāscap vanden machtigē: noch dat si niet en hebben so veel comāscapē telkēs dat si doē vallē die sakē in grote p̄iudicie vādē cleinē volcke. C. li. iiij. cu. d. l. nobiliores natalib9

¶ Te vcopen yemāts erue by executie. oft anders Capi. C. lxix.

Menichwerf ghebuertet dz bi cracht vā somighe obligacie by ghebreke vā betalinge oft cōtract. oft bi sentencie. oft by arrest vā parlemēt. dat erue vā somighe vcocht wert by executie vā iusticie. hoe wel dattet waer teghēs den wille vāden ghenē wien dat erue toe behoerde. nae dat die ghene vā wien men coopt daer toe is verbonden. want sonder desen behoert dat erue vā niemāt vcoft te werdē ¶ Vā erue vā een weese.

Eñ oft ghebuerde dat yemāt gheobligeert hadde sijn erue tot vcopinge voer sculde: eñ daer nae afliuich wert eñ van hē bleuen kinden ond haer iarē: daer om en soudet nz bliuen. men en soude dat erue vcopen bi middele vā rechte eñ van voechden oft regierders. want de minoriteit haer nz en p̄uilegeert van minoriteit noch en helpt aendē weesen: dā op dat si niet bedroghē en werden eñ nz andē te bedrieghē noch te houden in onrecht/ Eñ oft hi niet gheobligeert en ware aen de vcopinge men en soude des nz moghē vcopē. mer die vruchtē sal mē setten in betalinge. bi alsoe dat die weese af te leuē haddē: in dien hi andrs nz en had.

¶ Die maniere te settē een erue tot vcopē

Item alst coēt te vcopen eenighe erue. het behoert dat die sergent die dat exploit doen sal hebbē sal des te doē cōmissie. in dient si bi rechter royale subiect Eñ in dient si bi p̄lemēt oft chastelet dan moghē si daer af gheuē eñ doen decreet van hēseluen/ Mer is vā node des te doē eñ ɔfirmerē haer decreet bi brieuē vāden coninc. Eñ oft es bi cōmissie van rechter subiect: dan moghen si doen die vcopinghe totten decreet te gheuen aen haren rechter. Eñ die sergent hebbende die cōmissie behoert te comen totten scultdenaer: eñ hē significeren: dat hi is tot hē ghesent. waer om in dien hi betalē wilt inhoudē vand cōmissie: oft dat ghewijsde daert af mencie maect.: hy sal daer af doen maken quitancie: Eñ oft des nyet hi moet sijn cōmissie interinen. : eñ daer om so stelle ic die lāden oft eruen geobligeert eñ gehypotiquiert ind obligacie. in

handen vanden hēre. eñ dat si tot vercō
pinghe gheheert sullen werden: ten si dat
hi voldoet. Dat ghedaen die sergeant be-
hoert te kundighē ind̄ kerckē. dat oft ye-
mant is die copen wil sulcke erue. die co
me tot hē. eñ hi salt v̄copē bi executie eñ
bi v̄hoghinghe. eñ gaerne sal hi ontfan
ghen den godspenninc. Eñ dat ghedaē
wesē te comen aendē schuldenaer eñ sig
nifieren hoe dat hi ontfanghē heuet den
godspenninc om sulckē prijse op sijn erf.
eñ dat oft hijs nz en wil copē om sulckē
prijse. hi sal voert procederen na behoer
te: wāt in dien hi noch wilde copē sijn er-
ne. hi soudet noch moghē doen optē pri
se. oft om te betalen die schulde mettē co
sten Eñ oft hijt niet copen en wil die ser-
geant behoert te procederen tot vercopin
ghe alsdan bi verhoghinghe. eñ naden
castume vand̄ plecken. die altijt behoorē
bewaert te sijn. Eñ naden godspenninc
ontfanghen. in dien hē v̄hoghinghe co-
men. hi is die sculdich te ontfanghē. Eñ
die voerseide erue behoert ten eerstē son
daghe daer aen nae de v̄copinghe begō
nen: roepen eñ sijn bhalteren ind̄ kercken
vand̄ prochien. daer dat erue ond̄ ghele
ghen is bi cedulen oft gescriften. Eñ be-
hoert te exposeren dye v̄copinghe eñ dē
prijse, den godspenninc eñ die verhogin
ghē: in dien daer eenighe sijn Die ghele
ghentheit des erues: aen wyent gelegē
es die laste. eñ wat iaerlijcse sculden diet
schuldich es Ende oft is die eerste oft die
anderde oft die derde. ende alsoe doen bi
drye sondaghen. eñ tot elcken nieuwe ce
dule. die inhout die state vander verco
pinghe. in wat state datter is. ende wat
verhoghinghen datter sijn ten daghe dat
tet ghescheet. Ende alle te bewarē. op dat
den decreet daer af mach mencie makē.
Eñ die sergeant oft dye vercoper behoert
die drye wtroepinghe duerende altijt te
[illegible] godspenninghen [illegible]
daer yemant es [illegible] eñ verho-
ghen wil.

Dye forme van der cedule vander
vercopinghe

Men laet v weten van des
des conincs weghen. in opene vercocht
werde bi officier [illegible] eñ ypst bi [illegible]
andere: te nomen den here naden castu
me des pleckes. Dat alsulcke erue [illegible]
lant staende tot sulcker plecke. legghē
de naest dese met sulcker laste: is vercocht
met recht soe veel. N. Ende daer sijn so
veel godspenninghen. N. welcke verco
pinghe ghescheet bi verhoghinghe. Eñ
yster yemant die meer wil geuen. die co
me tot desen sergeant N. om te copen eñ
te verhoghen vā sulcke verhoghinghe
tot sulcken proffyte: ende men salt gaerne
ontfanghen. Ende is op huden die eer-
ste wtroepinghe. eñ van huden in achte
daghen die anderde. eñ in deser kercken
ter hoechmissen tijde. ghedaen tot sulc-
ken daghe. etc. Ende alsoe behoert hy te
declareren den dach tot elcker wtroepin
ghe die drie wtroepinge eñ hoe veel ver
hoghinghen daer sijn. Eñ in dyen daer
nyemant en sy die binnen die voerseyde
wtroepinghen verhoecht. den coop be-
hoert te bliuen aenden ghenen die daer
lest ghebodenen heeft. eñ behoert al te ghe
schien binnen die drye wtroepinghen.
Die selue gheleden die executeer beho-
ret van nieus te comen aenden schulde-
naer. hē sommeren eñ segghen. Ic heb
vercocht uwe erue om sulcken prijse. op
alle verhoghinghe. ende wtroepinghe
ghedaen. noch vermane ick v: in dyen
ghijt copen wilt voer alsulckē prijse. ghi
moghet doen. oft des niet. ick laet v we-
ten. dat ick procederen sal voert in mijn
vercopinghe te doen eñ te gheuen decre
te aenden coper. Eñ des ghedaen. so be-

hoert die sergent executeur van alle des ouer te scriuen aen sinẽ meester. die welche ghesien die rescripcie: behoert dẽ sergent te gheuen iteratiue commission bi den welcken die coper behoert bedwonghen te sijn. sijn handen te ledighen vã den penninghen die dẽ coop bedraecht. inden handen vanden sergent.: Eñ dat die coper eñ dye ghene daer tnien af vercoopt verdachuaert werden tot sekeren daghe. om te sien gheuen aenden coper die possessie ende erf vanden coop inz intimacien. dat d'e ghene van wyen men vercoopt coemt oft niet. men sal procederen alst behoren sal. Tot welcken daghe alsoe behoert ghedaen te sijn. eñ dair op te gheuen die gros aenden coper executoire. Hoe dat die rechter van wien die erue ghehouden es: behoudet sijn rechte: ende een yeghelijck sei hem daer indẽ erue: ende moghen daer af maken gescriften daer dye decreet in gheincorporeert sy: eñ anders niet.

Dẽ schuldenaer de comen aenden decreet te gheuen

Het is noch te weten dat oft int gheuen vanden decreet aendẽ coper die schuldenaer quame metten gereede penninghen. noch soude hy weder hebben sijn erue mits betalen der oncosten. dats te weten den godspenninc: ende explopt van iusticie allene. eñ niet die verhoghinghe

Vanden opposicien:

So moech dy weten dat oft ghedurende die voerseide wtroepinge ende eer die decreet gegeuen sy. als voerseyt es. In dien yemant opposeerde segghende recht te hebbẽ oft eenighe schult opten erue. weet dattet die sergent niet en behoert te ontfanghẽ tot opposicie noch dach op die opposicie te assigneren.: eer dat sijn meester hẽ ontfanghẽ heeft wãt aendẽ sergent en behoert die kenisse niet dã vãden gheobligeert alleẽ. mer daer õ en sal hy niet cesseren van sijnẽ explopte te doen. mer sal voert gaẽ tottẽ eynde. eñ die reden es. dat oft die opposant vuiele vã sijn opposicien.: het hadde simpelijc ghecesseert geweest. Eñ oft hi obtineerde sijn opposicie. alsdã soude dye rechter moghẽ v sien totten rechte vãden opposant. eñ alsdã settẽ te niet die explopteẽ eñ wtroepingen daer op gedaen. ten costẽ vã ongheliic. Mer tis wel te weten. dat duerende die opposiciẽ oft die wtroepinghen voldaẽ warẽ. soe en behoertmẽ niet veerd te ꝓcederẽ ter tijt toe dat die opposicie ghedetermineert sal werdẽ. Ita ordinatum fuit in ꝑlamento anno dñi. M. ccc. lxxvij. ꝓ dño de vẽdelle ꝯtra dñz dufay. Itẽ soe mach hẽ mede opposeren die ghene daer mẽ erue af vcoopt bi onsouffisante wtroepinge. ofte exploiten. bi onsouffisante significacien: eñ by somighe ander manieren die eer den decreet ghegeuen moeten werden ghedetermineert

Exempel van gelike sake

Een exempel wil ick v daer af thouen dat ghebuerde indẽ parlemẽt int iaer. M. ccc. lxxvij. tusschẽ mijn here roche dufay ter eenre syde. eñ ian vã vẽderesse ter andere. dye doen ter tijt was baeliu vã senliz Het geuiel dat wt cracht te vã seker arresten. daer in die voirs dufay was gecondẽneert tot execucie vã erue: om een sekere somme vã penningẽ: teghens den voerscreuen van venderesse. Hi dede heffen cõmissie executoire. om te executeren den voerscreuẽ du fay tot vercopinghe vã erue gaende aen sekere sergẽten. die sergent vordde hem te stellẽ tot vcopinghe die erue ofte landen vanden voerscreuẽ du fay: ende begon-

en die te executeren bi ghebreke van roe
rende goeden of huysraet. wāt naden re
gule vā te procederen. men en mach nz
vercopen die eruen oft lāden. soe verre all
men mach vindē eenige roerēde goedē.
oft huysraet. ten waer sake dat hi gheob
ligiert waer bi brieuē inhoudēde deten
cie vā sijn psone. nyet teghēstaende. dat
hi roerende goeden eñ eruen hadde. soe
machmen houden die psoen gheuāgen
tot dat executie ghedaen sy. op dat ghe
faulte en sy inde betalinge. Eñ allsdā heb
ict sien wijsen int plement. Allsdan presi
dent was mijn here arnout van corbie.
Het gebuerde dat ter executie vāden ser
gent die des dede. Die voerſ̃ du sap op
poseerde bi somighe reysen. eñ die oppo
sicie quā int parlemēt. Totten welcken
dach gheassigneert wert byde voerſ̃ du
sap. geleit die sake vā sijnd oppositie by
veel reden. Die een was dat die officier
ghedaen hadde onsouffisante wtroepin
ghe. bi tgene dat die eruen die hi sette tot
vercopinghe: waren ghelegen in somige
prochien eñ hy en dede sijn wtroepinge
niet dā in die een: want in dien hi sijn wt
roepinghe ghedaen hadde in alle den p
chien daer die eruen ghelegen waren:
als hi schuldich was te doen.: veel meer
cooplude souden ghewetē hebben Die
anderde sake was: dat de voerseide sergēt
niet ghedaen en hadde die declaraciē in
sijn wtroepinghe vāden stucke vanden
lāde oft erue: diet veel waren eñ aē wien
die ghelegē waren. eñ waer datse ghe
leghen warē. welcke sake ind vclaringe
toe behoert Die derde sake was. dat die
sergent nz en hadde gheweest op elcken
stucke lāts. als hi de exploot dede: eñ die
stēten inden hāden vāden coninck. Die
vierde is: dat indē decreet of inden cōmi
ssien iteratiue niet en declareerde die wt
roepinghe noch dē dach welcke sake vā
node was met redene. eñ die [illegible]
tusschen elcke wtroepinghe daer op [illegible]
sende. Concluderēde daer bi eñ bi [illegible]
re redenē daer af dalende. dat alle [illegible]
plopt wert gerekēt voer niet Die [illegible]
vā vēderesse segghēde ter cōtrarie: eñ [illegible]
daer die opposant seide. als datter [illegible]
ken ghedaen geweest hadde. int [illegible]
dat in die eruen vand vcopinghe die [illegible]
le waren. niet en hadden wt gheroe[illegible]
gheweest dā in een kercke. eñ waren [illegible]
leghē in somighe plecken: daer bi [illegible]
veel stucken waren. wāt met redene [illegible]
hoerdē sy wtgheroepen te wesen in [illegible]
veel prochien alse ghelegen waren. [illegible]
datter meer ludē weten mochtē.: [illegible]
gheantwoert bidē voerſ̃ de venderesse
dat bidē orloue vādē preposant wel [illegible]
det ghedaen geweest.: eñ ten was [illegible]
doen datmense wtroepen soude dā [illegible]
kercke. eñ sondlinghe ind kercken [illegible]
dat hoeftleen vāden vcochte lāde [illegible]
ghen was: wāt sy waren gehoudē [illegible]
een leen. eñ aenghesien dat si ind [illegible]
pale plecke wt geroepen warē. het was
ghenoech Itē tot dat gene dat die voerſ̃
du sap segghende was. datter qualijc ge
daen geweest hadde. in tgene dat die ex
ecutoer niet vclaert en hadde die stuckē:
eñ waer datse gelegen warē. Antwoert
die voerscreuen de venderesse. dat by or
loue vāden proposant: want nae dat die
executoer gedeclareert oft verclaert had
de. eñ ghesept. dat hi vercocht sulckē leē
ghehouden van dese: met sulcke renten
alst schuldich was eñ waert ghelegen
was. houdende soe veel ꝛc. Het en was
van ghenen node van expresser declara
cie te doen. Want andere sake psī dā oft
waer van eyghen landen oft erue. ghe
houden van diuersche heren.: Item tot
dat ghene dat die opposant seyde datter
onsouffisantelijc ghedaen geweest had

de baer bi dat inden decreet hi niet en de
clareerde ope wtroepingen. tot wat da-
ghē datse ghedaen gheweest hadden eñ
wtroepen. Eñ wat distancie datter tus-
schen die wtroepinge was. Antwoerde
die voerscreuen de vēderesse. dat hi qua-
lic seide. Want nae dat ope eerste wtroe-
pinghe is ṽclaert eñ vā dien dach in ach
te daghen: eñ van dien in. xiiij. daghen.
het is ghenoech sonď meer anďs te noe-
men. noch meer te ṽclaren die voerš wt
roepinghe. Waer om. ɽc. Alle ghesien:
het wert gheordineert biden houe van-
den parlemēte. om dat die partien hem
waren ṽmetende vanď castumen van-
der plecken. daer die wtroepinghē ghe-
daen gheweest haddē. eñ die ṽcochts sa-
ke ghecitueert oft ghelegen was. dat dꝫ
houe ṽnemen eñ onďsoeken soude van
der castume vanď plecke. eñ soude daer
af recht doen: wāt by constitucien roya
len: hoe wel dat eenighe executie werde
ghedaen by sergent royale. nochtās soe
moet die sergent sijn exployt doē nader
castume vanď plecke.. Eñ alsoe wertet
ghesett bi arrest vā parlement inď voer
screuen sake: om die voerscreuē de vēde-
resse. Eñ wert gheseit. in dien daer roerē
de goeden waren die soudē eerst werden
vercocht voer den eruen oft laudē. eñ ge
inuentauriseert by gescrifte. daer toe ge
roepen den here vanď pleckē. Eñ in diē
daer gheen roerende goeden en sijn. als
dan salmen gaen tot den erue. eñ ope sel
ue ghestelt ofte gheset inden handen vā
den coninck.: daer toe eerst gheroepē dē
sergent vander plecken biden ghebode
van sinen here. ende gaen van stucke te
stucke van lāde. eñ ope haut ghestelt al
eermen dat exposeert tot ṽcopinghe: eñ
van die significacien voerscreuē oft anďs
pst ghedaen onsouffisantelijc

Vā cas proximiteit. Cap. C. lxx.

Off proximiteit dat die clerc-
ken hieten cas vā betreckinghe
nadē castumē localē pst Wāneer yemāt
ṽcoopt erue. die hē opcoemt vā successie
oft besterfnisse: eñ sommighe vā harē ma-
ghen vanď syden daer dat erf af coemt.
dat weď hebben willen om sulcke pen-
ninghen alst ṽcocht was Soe weet dat
soe wie des doen wil. hy moet ghecomē
eñ ghedaelt wesen vanď syde daer af dꝫ
die ṽcochte erue af coēt eñ daelt. eñ dꝫ dē
naeste vanď syde vanden erue alsoe ver
cocht eyschen wil by maechschap.

Dat die naeste heeft die ꝓximiteit

Eñ in dient gebuerde dat eē
maghe eischede weď te hebben eenighe
erue bi maechschap: eñ binnen dien tijt
dat hijt eyschen mach bi castume locale.
Een anď maghe die naerď ware vāden
vercoper vanď side des erues quame te
houe. om te eyschen die selue ꝓximiteyt.
Weet dattet de naeste hebben soude mꝫ
rechte. mer in dien hi verbeyde dat den
tijt te eyschē die promixiteit nae castumē
vanď plecke gheleden waer. hi soude te
spade comen. eñ die eerste eyscher vanď
voerš proximiteit soudet hebben

Hoe datmē eyschē sal ꝓximiteit

Eñ om des te eischen diet be
hoerlic wil doen. men moet des doen bī
nen den tijde. dat die castume vāder ple
cke eñ houe. daer dat erue af ghehoudē
es dat begheerte doen. oft hi soude te la
te comen. Eñ men moet daer af clachte
doen rechtelic. in dient si inď plecke. daer
men vseert bi ṽmaninge vā rechte. Eñ
pst in houe daermen vseert by cōmissie.
men moetet doē bi cōmissie eñ bi ṽdach
uaerdinghe tot sekeren daghe. tot welc-
cken daghe mē behoert weď te bringen
sinē eysche tot faite: eñ bieden sulcke pē-

[illegible]ghen als de coop ghedraghen heeft
vāden erue alsoe eyscht hi maechscap in
penninghen prōpts eñ gereet. wāt also
begeeret die castume daer toe introdui
tes oft gestichtioft anďs soude syne eisch
wesen ōsouffisantelijc weď gebracht tot
kaite. wāt die coper en behoert niet veer
der te gaē om sijn penningen te hebben
vā int recht al daer. tē sy dattet hē believe
eñ die beclachte gewesen met rechte. die
voers eyscher behoert te doen rechtelick
ostentacie oft besien vāden erue oft lant
gheyschet vā stucke te stucke voer die oc
taue dat die partie behoert te sijn ỏdach
vaert ten. xiiij. daghē eñ buyten octaue
Eñ behoert alle fraude daer af bevoghē
te sij. eñ alle dol eñ alle exceptie. om des
te bat te gherakē: eñ datter gheen frau
de gevonden en sy.: Oft die gene die ey
schet die proximiteit begheert int rechte
dat die coper eñ die vercoper werden be
dwonghen bi eede te segghē die waerhz
vanď forme eñ vanď ỏcopinge: sy beho
rent te sweeren behoerlic. eñ segghē alle
die waerheyt. op dat die eyscher vander
voers proximiteyt. mach sien eñ weten
de forme vāden coop eñ alle tghene dat
daer af gedaen is Eñ werde dit gesticht
om die malicie oft loosheit van sulcke ỏ
copinghe. die om af te nemē die promi
teit des doen. die een tot lijftocht eñ dair
nae die grōde. Want in dient des gevō
den is. ghedaē bi een godspenninc eñ bi
eē persone daer es fraude inne: om te be
nemē die proximiteit. Oft noch die grōt
teghens een anď. nae datter ghevōden
waer datter alsoe ghedaen waer by een
mā alleē. in cōclusie te bliuē lijftochte eñ
gronde. Mer in dient bevōden wert. dz
ter gedaen waer bi ij. godspenninghen.
eñ tot. ij. psonen. die een om den lijftoch
te. eñ danď om den grōt. elc op hē seluen
eñ sonď fraude. Sulcke coop is ghesept
sonď fraude eñ is te houdē. eñ en is daer
gheen proximiteit te eyscen als lijftocht
Mer daer soude proximiteit vallē optē
gront dier eyschet te nemē nadē lijftocht
alsoe ghedaen sonď fraude als voers es.
Want dat recht vāden promixteit wert
ghesticht. op dat de lāden oft erven niet
en werden ỏvreemt van haer rechte oft
maechscap om die ỏcopinge vāden po
sessoer: als daer eenige magen sijn die
hebben willen voer alsulcke pēningen
alst ỏcocht es: als vāden grōt eñ vāden
proprieteit. Want in lijftocht en is ghee
ꝑmixteit om dattet niet ỏcocht en is dā
een tijt. ende die tijt geleden die propri
teit mach weď comen aēden rechten er
ghenaē. Eñ daer om op lijftochte. en es
gheen promixteit. Eñ alsoe wetet ghe
iugeert indē parlement. tusschen sekere
partyen inden iare. M. ccc. lxxx. Eñ dit
wert bescreuen bi bescreuen rechte.
Castume van doornick

Soe ist te weten dat naden

castume locale van tournesis den tijt te
eyschen die proximiteit indē lāde geho
den te leen. is binnē t'iaers. nae dat die
coper daer inne geerft is met rechte. Eñ
pst vā eyghen lant het moet gheeyschen
binnē die wtcopinghe die daer af gesciē
eñ anďs en soude hi niet comen te tijde
Eñ die reden is. dair om dat een leē goet
niet wert wt gheroepen. eñ daer om en
daer dat iaer. Wāt binnē s'iaers niemāt
en behoert te ignoreren. Eñ int eyghen
lant moet mē comē binnē die wtroepin
ghe. Wāt sulc lāt en mach niet werdē ỏ
cocht. noch die coper daer in geerft te [illegible]
datter wt geropē sy binnē drie sondaghē
inď kerckē ter hoochmissen tijt. eñ [illegible]
mitte gebodē aēdē erfnamē oft sijt hebben
ben willē. eñ daer om dat si binnē de [illegible]
roepinge niet en comē: so comē si te laet.

Castume van cysoing.

Jtē bi die castume vanď baronie van cysoing. Weet dat in leengoedē binnen .rl.iaers. eighen lāt binnens iaers.: eñ in scependō binnen .rl. daghē. Jtē nadē castume vā ghendt eñ vāden steden die ressorteren tot ghendt eñ tot denremōde. in leengoeden binnē den tijt vāden .iij. uitroepinghē die dair af ghescien bij dipe .riiij. daghen eñ niet meer. Eñ in eyghē lant anď .iij. uitroepingē dier af gheschiē bi .iij. sondaghē aen een. eñ niet meer

Castume vā henegauwe

Jtē naď castume vanď graeflichz vā henegauwe. In leengoet en is gheē tijt vā proximiteit. eñ in eighē lant een iaer

Castume vā leuse.

Mer naď castume vā leuse: eñ omtrent valencijn en is gheen tijt vā proximiteit dā om dē here in dien hijt eischen wil. om te betrecken tot sijnre tafelen. eñ anders niet

Castume van rijssele.

Jtē weet dat na die castume vanď sale vā rijssele. In eygen lāt pst eē iaer. so pst mede in leengoeden. behaluē den lāden eñ plecken ghehoudē vander graeflicheit vā saintpol: hoe wel dese ressorteren vanď sale vā rijssele. nochtās in den eyghē lāde en pst niet meer dā .rl. daghen eñ inden leengoeden een iaer.

Castume van doernic.

Jtē inď stadt vā doernick en en is gheē pximiteit: noch in allē steden die vseren vāden rechte ď seluer. eñ daer te rade comē. Mer in leengoedē pst iaer eñ dach

Castume vā sinte amād

Jtē eñ nae die castume vandē lāde vā sinte amandt indē leengoeden es dē tijt vā een iaer. eñ in eyghen lant es den tijt van .rl. daghen alleen.

Castume van mortagne

Jtē naď castume vā mortā-gne. in leengoet es den tijt van een iaer eñ eyghen lant naden erf ghedaen aenden coper. soe moet die vercoper dat condighen aen sijn naeste maghen. binnen den eersten woensdach eñ marct dach: die daer wesen sal tot mortagne nae den erf ghedaen. Eñ dat hijt hē condicht alsoe behoerlijc dat die maghe des niet en mach ignorerē. Eñ oft binnen diē marct dach die maghe niet en neemt die proximiteyt. oft andere naerder maghe. daer nae en coēt hy niet te tijde. Eñ in dien dz niet ghecondicht en wert. die magē hebben dach te eyschen: also lāghe alst hem ghelieft. ende ter tijt toe dattet hē ghecōdicht sal werden gelijc voerscreuē staet. het sy een iaer. ij. iaren. r iaren oft meer. binnen welcken iaren si behorent te hebben in dien sijt eyschen met rechte. noch anders en sijn sy niet daer af versteken. eer die vercopinghe hem gecondicht es gheweest. Eñ alsdan in diēt sijs niet en eyscheden binnen den eersten marctdaghe sy sijn daer af versteken.

Castume van douay eñ orchies.

Jtem na den castume van den castelerie van douay eñ orchies vāden leengoeden binnen een iaer/ eñ van den eyghen lande alsoe veel: Ende van orchies des ghelijcx. Mer daer is in dese twee plecken: soe wel in douay als in orchies seker plecken dair men vseert van wisselen oft manghelinghe.: tot welcke lād en die alsoe gehoudē werdē proximiteit es van .rl. daghen. Eñ in ander plecken sde wel tot rijssele als in anď castelerien hier bouen ghescreuen is geacustumeert dat oft eenighe renten sijn op eyghen lant. ofte op huysen onder renten wesende. eñ de gene wiē die rentē toe behoren dat vcoopt.: Weet dat den ghene

wie ðzlāt oft hypsis. dat weð mach heb
ben gelijc als bi proximiteit biden redē.
dat die grōt hē toebehoert. eñ es om hez
te ontlastē eñ te vrijen sijn erue. Eñ hoe
wel dat die rente v̀cocht waer aen eē ne
ue oft mage vādē v̀coper: soe soudt noch
tans weð hebben dye ghene diet erf toe
behoert. biden redene bouen gescreuen
om sijn erue te vrijen Itē eñ oft in die
graeflicheit vā henegauwen es v̀cocht
eenich leen. daer en is gheē proximiteit
gelijc als voerß es. Mer die graue van
henegauwe heeft dair sulcke heerlicheit
dat in dient hē belieft dat leen an hem te
houden. hi macht wel doē: om alsulcke
prijse alst v̀cocht sal sijn: eñ sal dair af doē
sweeren den v̀coper eñ den coper vāden
prise eñ vāden prise die v̀cocht sal sijn sal
hi moghen afrekenen sijn recht dye sulc
es. dat om alsoe veel. xx. scel. als dē coop
bedraecht. die graue vā sijn recht heuet
daer aen die. x. eñ ix. scel. eñ vi. pennigē
eñ die v̀coper en sal daer af niz meer heb
ben dā also veel reisen vi. pē. alster is. xx.
scel. inden voerß cope Eñ in dien hi gra
cie doen wil. dat mach hi wel doen. mer
anðs en derf hi hē niet doen. Eñ tē meer
sten soe en neēt hi vāden v̀coper niet dā
den vijfsten pen. nochtās soe mach hi dz
surpl⁹ nemen in dient hē belieft. Itē oft
ghebuerde dat eenighe ioncfrou die ge
huwet wair woude weð hebben eenich
leen goet oft eyghen lant bi proximiteit
die vā haer syde quame. weet dat sy dat
wel doen mach vā haer seluen: sonð dat
sy om des te doen gheauctoriseert si van
haren man: eñ mach daer af clachte doē
rechtelic. biedende die penninghen. om
weð te hebben eñ te betrecken die voerß
proximitept. eñ al des te doē eñ ordinerē
vā hair seluē. ter tijt toe datt weð segghē
oft opposicie valt vā ptie. eñ dattet scijnt
datter proceß eñ costen wt spruiten mogē.

Want so geringe alster weð segghen val
let te houe eñ proces. alsdan moet die ioc
frouwe gheauctoriseert sijn van haren
man: oft anders die proces waer inutile

Dat inhouden van een cōmissie exe
cutore Capittel. C. lxxi.

Tē maken eñ formeren een commi
ssie executore. die manier is dese. Al
dattet is tbeginsel vanð v̀copinghe wil
ic v thonen bi formulaire. hoe dat mē die
formeren mach Tristrā vāden bossche
here vā famechou. eñ vā rendenal. raet
des conincs eñ baeliu vā vermendois.
aenden eersten sergēt vāden coninc wt
voerß baeliuscap an wien dese cōmissie
eerst coēt salupt. Wy hebbē ghesien een
obligacie bezeghelt metten zeghel roya
le gheordineert eñ ghecōmitteert byden
coninc binnē doernic eñ lande derseluer
biden welcken ons es ghebleckē. dat Jan
vāden berghe was gheobligeert tegen
ian vanden dale. v̀claert in die selue obli
gacie inð somme vā. x. mudden corens.
op. vi. dz. de rasiere naden besten te ghe
uen eñ te betalen bydē voerß vāden ber
ghe: aenden voerß vāden dale. bi seker
forme eñ maniere begrepen inden voer
screuē brieuen obligatore Vā welcke so
me voerseit. die voerseide vāden berghe
is daer op gebreclic geuallen tot grote p
iudicie eñ hindere vāden voerseidē van
den dale. begherēde daer op bi ons ver
sien te wesen met iusticie. Ons dient die
voerdē coninc vāder peyne begrepen in
den brief voerseit vā xl. scellinc. tournois.
daer in die voerseide vāden berge geual
len es bi sijn ghebrec Eñ op dat ghi dese
obligacie hē doet interineren eñ volbrin
ghē alst redelick wesen sal. Daer om ist
dat wi v ontbieden ende beuelen dat die
voerß vāden berghe genaēt in die voer
seide obligacie. in dien hi niet tuwer som
macie eñ v̀maninghe en wil voldoē eñ

betalē: eñ die voerseide obligacie: in dyē hi nz uwer sommacien eñ vmaninghe en wil wel betalen. eñ dye obligacie en wil volbringhē rechtelijc eñ behoerlijc. ghi executeert eñ bedwinct hē rigoroeselijc eñ sondr merringhe oft delay. oft sonder eenich vtrec te betalen byden voers vāden berghe aenden voerscreuen van den dale: die somme begrepen indr obligacien. Vāden welcken biden voers vā den dale v sal werden ghebleken die intermenerēde nae harē inhout. met die boete ghegeuen den coninc: by crachte van dien. des doende by aentastinghe eñ vcopinghe vā sinen goeden eñ eruen. het sijn roerēde goeden oft hi ypsraet oft catelen. eñ dat hi oec mede sy ghestelt tot detencie vāden lichaē.: aenghesien dat hy daer toe vbōden es. eñ in cas vā opposicie: die hāt bewaert eñ ghecōserueert vāder waerde vander obligacye voer allē wercké. assignerende dach aēden voers opposant oft vwerdr in des conīcs houe tot doernijc voer ons: teghēs den voers vāden dale. om te segghē die sakē eñ saten vāden oppositien. daer op te procederen eñ voert te antwoerdē teghens den voers vāden dale. als redelic eñ behoerlijc wesen sal. ouerscriuēde ten voers daghe alle tghene dat daer af ghedaen sijn sal Des te doen eñ te volbringhē gheuē wi v macht ontbieden eñ beuelē an allē ondsaten vander voers baeliuschap eñ heerlicheit: biddē aen allen anderen· als dat sy v des doende obedieren naernstelijcken. Ghegheuen. rc.

¶ Dat inhouden vāden ouerscriuen vāden sergēt daer op gedaē. Ca. C. lrrij

Daer nae volghet de forme vāden ouerscriuē daer op bi manere vā formulaire.: Aendē hoghē edelen eñ moghēden mijn heere die baeliu vā vrmendois oft oec aen sinen stadtholder in tournesis mijn here eñ meester iā vā renti sergēt vāden coninc in tornesis. eñ uwer eerbaerheit dienst reuerēcie eñ ondrdanicheit Lieue gheminde heere eñ meester v believe te weten. dat bi crachte vā uwer cōmissie aen mi ghecomen. daer de welcke dese mijn relacie es ghehecht. Ic om de selue te intermeneren. tē vsoecke vā iā vāden dale in mijn cōmissie opten. rvisten dach in iunio int iaer M. ccc. lrrriij. mi trāsporteerde eñ toech indr stadt vā doernic Eñ om te sien doen mijn erplopt. soe begheerde ic aēden prouoste gehieten heer pieter vā musy. dat hi mi vlenen soude een sergēt om te sien doen terplopt. die ic in meeninge by uwer cōmissie was te doē. Die welcke heer pieter vā musy my vleende ian cardō sergent vanr stadt vā doernic. hē beuelende dat hi mi obediēcie soude doen hebben eñ vcrigen al om biden subiectē vanr voers stadt inden voerseidē erploit doende eñ intenderēde. Eñ indr presencie der seluer ic quā ten huise vāden voers vāden berghe. eñ aen sijns selfs psone die welc die ic al daer gheuōden heb. hebbe ic hē gesommeert ghesept eñ ghetoent. hoe dat aen mi als aēdē sergent royale was gecomen sulcke cōmissie metten brieue vā obligacie die welc ick hē dede lesen. Eñ dat in dien hy betalen woude die voers obligacie. ick soude hē daer af doen hebben behoerlike quitācie. Eñ om deswillen dat ic hē gheuōden heb dilaperende des te doen in presencie vāden sergente. eñ andere assistens. heb ic ghenomē eñ ghestelt bi iuste inuētorie indē hāden vā den coninc alle die goeden roerende. die ic in sinen huyse gheuōden hebbe ende elders daert my ghewesen was hez toebehorende Eñ daer om dat bi rade daer

toe gheroepen: eñ des kennende eñ be-
lyende. mi ghebleken is: als dat die roe
rende goeden niet en souden mogē vol
bringhen noch betalē dat inhoudē van-
der voerś obligacie In presencie vāden
voerś sergent stelde ic in hādē vanden
coninc een huys eñ erue ghelegen bin
nen der stadt vā doernic in d̄ strate vādē
marcus vā eenre syden houdende aen-
den huyse vā gillis darbitre. eñ van die
ander syde. aenden huyse van ian van-
der meersch. welck huys toebehoerende
den voerś vāden berge. alsoe alst begre
pen is: die vier eyndē eñ tmiddel hebbe
ic gestelt indē hādē vādē coninc: om te
inuentariseren al dat selue. soe v̄re als
totter volcominghe vand̄ obligacie Eñ
alle des hebbe ic ghesignifiert eñ ghecō
dicht den seluen dach aendē schepenen
van doornick. in wiēs iuridicie dz voer-
screuen huys ghelegen was. hem luy
den beuelende van wegen des coninc
dat si van nu voert aen niet wesen en sel
len tot belastinghe oft vercopinghe. die
de voerś vāden berghe soude doen wil-
len van sinen goedē oft eruen. totter tyt
toe dat myn exploit alreede begonnen
wesen soude gheinterineert eñ voldaen
Welcke schepenen mi antwoerdē ende
seidē. dat si hē wachtē souden vā mesdoē.
Eñ om te vollen te interineeren myne
cōmissien. aenghesien dat die voerś vā
den berghe was in pure ghebreke van
betalinghe eñ vā voldoē Ic in presencie
vāden voerś sergent mi ghegunt eñ v̄-
leent den twaelfsten dach vander voerś
maent. in vollen marct eñ openbaerlic
hebbe ic ghestelt. eñ gheexposeert tot v̄-
copinghe. bi v̄hoghinghe die goedē roe
rende vāden voerś vāden berghe. soe v̄
re alse mi ghewesen eñ ghethoent warē
eñ icse ghevinden conde. ende elc stuc op
hem seluen nae synre waerden ende pu

blighe: ende bys roepen roepen op elcken
stucke. alsoe dat des by alle verhoghin-
ghe ghedaen ende gepasseert es: tot sulc
ke costume ende vsancie: als ten plecht
toe behoert te doen. Die vercoopinghe
en beliep niet meer dan twintich pondē
tournoys. ghelijck alst bi die vercopin-
ghe die ick hebbe by ghescrifte autentij
ke: teghens den voerscreuen sergeant bli
dere mach bliken ende verstaen wesen.
Ende dat ghedaen hebbe ick gecōdicht
aenden voerscreuen vanden berghe die
voerscreuen vercopinghe eñ wat sake:
eñ om wat prijse. eñ dat in dien hi binnē
drie daghen des niet en loste de oft en we
der cochte voer dien prijse. het soude blij
uen v̄cocht aendē copers Welcke derdē
dach gheleden om des willē dat die voer
screuē vāden berghe niet wed̄ en cochte
eenighe sakē.: ic decreteerde eñ gaf ouer
aenden voerś copers tghene dat sy ghe
cocht haddē. mits betalende die pennin
ghē vāden coop.: welcke penninghē ick
ghenomē heb. eñ houde mi daer af voir
gheuamptiseert: totten profyte vā my-
ne voerscreuen executie Itē eñ om te on
derhouden myn voerscreuen executie
eñ dat ghebrec datter noch ghebrac aen
die voerś obligacie. ic ind̄ presencie van
den voerś sergent my ghe leent sonda-
ghes optē achtiensten dach inder seluer
maent. ind̄ kerckē vā saint brice in welc
ke prochie dat voerseyde huys ghelegē
es. Exposeerde ic tvoerscreuen huys tot
vercopinghe: signifierende een yegelijc
dat in dien yemant waer die tvoerseide
huys woude copen. die spreker my toe:
eñ bi verhoghinghe sal icx v̄copen. met
xij. schellinghe van rente. die mi geseyt
was dattet iaerlicx sculdich was. Eñ ic
exposeerdet bider prijsinghe vāden mā
nen daer toe gheeedt ind̄ voerscreuen stu
ke tot twee hondert francken vander mu-

te vanden coninc. om dē eersten godspē ninc. eñ om elcken godspenninc die ghe geuen soude werdē van ōhoghinge .xx. scellinghen. daer af dat die .xv. bliuē sol den tot profijt vanđ ōcopinghe. eñ dan der .v: tot profijte vādē ōhogher. Dat ghedaen quā tot mi ian vāden velde de welc bi coop gemaect ten besten dat hy mochte. bi rade vāden gesworen make laers der voerš stadt vā doernic. vā my tochte tvoerš huys om die somme van C.xl. frācken eñ ses pēninghen tot god. vā ōhoghinghe die hi daer sette. Welc ke ōcopinghe ic liet weten den voerš vā den berghe: eñ oft hijt wed' copen wou de mits betalēde die somme die de coop bedraechten eñ oec mede die ōhoghinghe eñ dē godspenninc. so mach hy dat selue huys wed' aen hē nemē. Die welcke mi antwoerde dat hy wel ghehoert hadde. tghene dat ic seide Op welcke antwoert de: om datse niet en was souffisant tē sa ke procederende op mijn voerš executie: ic den sondach daer aen .xx. daghen inđ voerš maent. dede roepē inđ voerš ker ckē vā saint brice. ter vren daer toe ghe woenlic. die voerš ōcopinge: eñ bi cedu le inhoudēde tgene dat hier nae volcht.

Die forme vanden cedule

Men laet weten van des co nincs weghen. dat ian vā renti sergent vāden coninc bi crachte vā sekere cōmi ssie aen hē gecomen vāden baeliu vā ō mendois oft sinē stadthouđ in tornesis: om die intermacie van sekere obligacie daer in dat dye voerš ian vāden berghe ghehouden was teghēs den voerš ian vāden dale. heeft dē voirš sergēt ōcocht een huys eñ erue ghelegē inđ voerš ste de vā doernic. inđ strate vā marus: leg ghēde aen deen syde naest dē huyse van gillis darbitte. eñ vā danđ syde aenden huyse vā ian vāder meersch. ghelijcker wijs als dat erue vāden voerš huyse be grijpt voer eñ achter. die vier eyndē eñ middel. tot .xij. schellinge te rente iaer lijcx. eñ erflic tot twee terminen te beta len slaers dats te weten die een helft tot kersauont. eñ die anđ helft tot sinte iā bi condicie. dat in dien daer noch meer ren ten op gheuōden waren dat soude wezē in ōminderinghe vāden ghelde. Eñ in dien tmin sculdich waer: dat soude wezē in ōmeerderinghe vāden voerš ghelde ten goetduncken vanđ gheswoeren prij sers. Eñ daer is voer dē eersten godspen ninc C.xl. gouden franckē vanđ munte vāden coninc: tot .vi. pēninghen vā ver hoghinghe daer op ōhoecht. eñ op huy den is die eerste wtroepinghe: eñ vā hu den ouer achte daghen ter hoechmissen tijt die anđde. eñ vā huden in .xv. daghē twelc wesen sal drie weken ter hoechmis sen tijt salt die derde wesen Ister yemāt die syn profijte daer in voelt. eñ die daer meer af gheuē wil. die mach comē by dē voerš sergent. hi salt gaerne ontfanghē alst redelic eñ behoerlyc wesen sal Lieue eñ wel gheminde here: alle tghene dat voerš is. certificere icv warachtich te zijn bi deser myn rescriptie ghezeghelt mz mi nen seghele: ghedaen eñ ghescreuen op ten dach eñ inden iare voerscreuen.

Dat inhoudē vā een ↄmissie itera tiue. om ōcopinghe van lande oft erue. Capittel. C.lxxiij.

Die forme te maken eñ for muleren een cōmissie. in cas vā ōcopin ghe vā lant oft erue es dese. Tristrā vā den bossche ridder heere vā famenchon eñ vā rincheual. raet vanden coninc: eñ baeliu van ōmendois: Aen ian vā renti sergent vāden coninck inden voerschre uen baeliuschap: salupt Als bi crachte

van een seker commissie bi ons ghegheuen: eñ aen v ghecomen ten versoecke vã ian vãden dale.: om te interineren eñ te stellen tot executie ope obligacie.: inden welcken dat verbonden was in een seker somme vã coren die voers ian vãdẽ berghe. teghens den voirscreuen vãden dale. ghestelt hebt eñ gheexposeert in vercopinghe bi ghebreke vã roerende goedẽ. vanden voerscreuen vãden berghe. die niet en mochten vol bringhen ope somme. een huys eñ erue toebehoerende den voerseiden ian vanden berghe. als aen den meesten ghebodt eñ laetste verhoghinghe. is dat voerseide huys gebleuen aẽ ian vanđ meersch om den prijse eñ somme vã. cc. gouden francken.: ghelijc als ons breeder ghebleken is bi uwer rescripcie daer op ghemaect. biden welckẽ õs oeck mach blijcken. dat alle die voerscreuen vercopinghe ghedaen eñ ghepasseret is sonđ wedsegghen oft opposicie neghene. Waer om andẽ voerseidẽ coper behoert te bliuẽ tvoers huys gelijc als sijn proper erue Ontbieden eñ beuelen v. dat ghi v transporteert totten voerseyden coper. eñ doet hẽ ghebot. dat hy ope penningen die bedragen heeft die voerseide vercopinghe in uwen hãden stelt. oft in hãde vãden willele in uwẽ name. eñ daer toe hẽ bedwingt by alle behoerlike weghen. in dien hi weygherẽde waer: eñ dat ghedaen. hẽ verdachvaert voer ons oft õsen stadthouđ tot sekere behoerlike daghen: om hẽ te decreteren vã sinẽ voerscreuẽ coop: intimerende oft condighende aendẽ voerscreuẽ gheobligeert van wient vercocht is. dat hij sy ter voers plecke: in dient hẽ goetdunct: om te sien doen wederroepen eñ allegieren tgheẽt dat vã redene behoren sal. mids intimacie. dat in dien hi coẽt oft niet. men sal procederen alst met reden behoren sal. Des te doen gheuen wy v macht. ontbieden eñ beuelen wient behoert. bidden eñ begheren aen allen anderen.: dat sy aen u des doende obedieren naerstelic. ghegeuen te doernic den derden dach vã iulio int iaer. M. CCC. lxxxiij.

¶ Dat inhouden vanden rescripcie vanden sergent daer op ghedaen ¶ Capittel. C. lxxxiij.

DEn hoghen edelen eñ maghenden here mijn here die baeliu van vermẽdois oft sinen stadthouđ in tornesis. ian vã renty sergent vãden coninck inđ voerseide baeliuscap. eñ vã uwer eerbaerheit in allẽ dienste eere eñ reuerẽcie eñ met alle obediẽcie mijn lieue here eñ meester v wil gelieuen te weten. dat by crachte vã uwer cõmissie iteratiue. aen mi ghecomen. doer de welck dese mijne rescripcie is ghehecht: eñ om die te interineren. ic ter begheerten vã ian vandẽ dale begrepẽ inđ cõmissien den xiiij sten dach vanđ maent iulio Int iaer. M. ccc. lxxxiij. ic my trãsporteerde inđ stede van doernic. eñ om te sien doen mijn exploit begheerde ic aenden preuoest pieter vã muysit. dat hi mi verlenẽ soude een sergẽt om te sien doen den exploit. die ick bi uwer cõmissie in meyninghe was te doẽ Welcke preuost mi verleende ian hardon sergent vanđ voerscreuen stede. hẽ ghebiedende. dat hi my obediẽcie soude doẽ hebben al om vãden ondersaten. inden voerseiden exploit doende. Eñ in presencie vãden voirs sergent quã ic tot ian vãder meersch coper vã eenen huyse eñ erue die ic bi uwer cõmissie hẽ vercocht hebbe: ter begheerten vãden voerscreuẽ vãden dale. toebehoerende ian vanden berghe. ter cause vã een seker somme coerẽs daer in verbonden was ope voerscreuen vãden berghe teghẽs dẽ voers vanden

dale. Die welcke ic ghebodē heb vā des
conincs weghen dat hi in mynē hādē
stellē soude die somme vā. cc. francken. :
oft optē wissel in minē name dat de voir
seide coop gedraghē heeft. Welcke voer
screuē ian vandē meersch ter stont mi ge
gheuen heeft om dē voersč coop. daer af
dat ic mi houde voer wel v̄noecht eñ ge
namptiseert: eñ dat gedaen ic in die pre-
sencie vand en sergent: den voerscreuen
dach gheintymeert hebbe aēden voersč
vāden berghe. dat hy quame voer v oft
uwen stadthoudꝰ ten voerscreuē plecke
vā doernic. in dient hē goet dachte. ende
vāden dincxdaghe daer an in. viij. dagē
teghē den voerscreuē vandē dale. om te
sien makē die decreet vandē huyse ende
weďcopen: oft allegieren tghene dat re-
delijc wesen sal: mids intimacie dat in diē
hi coemt oft niet men sal procederen: ge-
lijc alst redelijc eñ behoerlijck wesen sal.
eñ dat ic hē te dien daghe doē soude goe-
de rekeninghe: eñ reliqua van alle tghe
ne dat ic v̄cocht hebbe vā sinen goeden.
Die welcke ic seide myn lieue here eñ mee
ster vā alle tghene dat voersč is. ic certifi-
cere v warachtich te wesen bi dese myn
relacie ghezeghelt met minē zeghel ghe
daen optē dach eñ indē iare voersč.

Forme te maken een obligacie

De forme te maken eñ te for
meren een obligacie op sekere coop ofte
cōtract. is dese. bi dꝰ forme die ghi vinden
sult geformuleert indē rubrike vādē ob-
ligaciē v̄claert eñ ghetey kēt bidē getale
lxij. eñ daer om passeer ic die te maken

Dat inhouden vā een decreete. op die vercopinghe van eenighe eruen

Capittel. C. lxxv.

Die forme ende maniere te
maken eñ te formeren een decreet op ee
nighe v̄copinghe vā erue gedaen bi exe
cucie van iusticie es dese: Tristran van
den bossche ridď here van famechon eñ
vā rinseual. raet des conincs eñ baelyu
vā vermendois. Alle die ghene die dese
littre sullē sien oft horē lesen salupt. Cōt
eñ kenlijc sy allen ludē.: dat ian vander
meersch heeft onlācs ghecocht bi execu-
cie royale. een huys eñ erue ghelegē. xc
die v̄cocht is bi ian den sergēt vandē co-
ninc. bi crachte vā sekere cōmissie execu
tore. hē bi ons ghegheuē oft van onsen
stadthoudꝰ om te interineren eñ te stellē
bi behoerliker execucie: seker somme vā
penningē. daer inne dat ian vandē ber-
ghe gehoudē was teghēs ian vandē da
le bi seker obligacien. ghezegelt mettē
zeghel royale vanď baelyuscap vā ver-
mendois. Eñ is dat voerscreuen huys
ghebleuē aenden voerscreuen ian van-
den meersch: als aendē laetsten v̄hoger
begher ende by ons daer af te wesen de-
creet eñ gheconfirmeert. gelijckerwijs
alst redene. eñ die stijle vander plecken
dat wttw ijsen sal. ghesien die rapportē.
ende bewijsinghen daer op gemaect eñ
ghescreuen. daer dat inhouden hier nae
volghet Eerst vandē voerscreuē brieuē
van obligacie. inhoudēde die forme die
hier nae volghet. Allen den ghenen. xc.
Om welcke brieuen te settē tot execucie
behoerlick cōmissie executore is daer op
ghegeuen. daer af dat inhoudē hier nae
volcht: Tristran vandē bossche xc. Om
welcke te volbringhē.: eñ om te stellen
die voerscreuen cōmissie tot execucie be-
hoerlijc. die voerscreuē vandē dale heeft
ghebracht tot ian van renti sergēt van-
den coninc: die welcke vanden exploite
daer op ghedaen. ons heeft ouer gescre-
uen bider mannē hier na volghende.
Aen hoghe edel eñ moghende here. xc.
welcke rescripcie behoerlic eñ om voert
te procederen eñ doen die voerschreuen

vercopinghē totten volcomminghe van
den voerś brieuē vā obligaciē: eñ ten v-
soecke vāden voerś vanđ meerlich coper
wy op die selue rescripcie gegeuē hebbē
onse cōmissie iteratiue.. daer dat inhout
hier na volcht. Tristrā vāden bossche ꝛc
Na welcke ꝯmissie iteratiue: eñ de selue
geintermeert nae hair forme eñ inhout
naden vsancie vanđ plecke eñ nađ castu
me al daer bewaert eñ geobserueert son
der wedsegghen. ghelijck als nae die re
scripcie iteratiue ons daer op ghesendt
mach bliken daer dat inhoudē hier nae
volcht. Aen hoghe eñ moghēde here. ꝛc
Op welcke exploiten gedaen eñ volein
det. aen ōs als aēden rechter souuerain
ouer ghescreuē eñ ouergesendt is als tot
sulcker sake toe behoert. Die ghesien eñ
naerstelic gheexamineert: eñ aengesien
dattet sonđ wedersegghen oft opposicie
ghedaen gheweest is eñ beleit. die castu
men solēniteit eñ rechten vāden pleckē
ghehoudē eñ bewaert. dat ghelt vander
vcopinghe ghestelt in onsen hādē. ge-
keert eñ beleit indē acquijt eñ betalinge
vanđ voerscreuē obligacie Eñ ghecōsti-
tueert alle tghene dat ons schuldich es
eñ mach porrē na sommacie ghedaē aē-
den voerś vāden berghe: dat wi op hu
den gheuē sullen daer op decreet eñ vol-
comminghe: vāden exploiten bouē ghesś
eñ dat hi dat soude comē sien doē. in diēt
hē goet dachte mids intimacie. die welc
niet ghecomen noch ghecōpareert en is
Eñ daer om aenden voerseiden copere:
wi den voerś coop. eñ die exploiten daer
op gedaen bi onser sentēcie eñ om recht.
louen: cōsenteren: ratificeren: eñ appro-
beren. accorderēde eñ gheuēde dē voerś
coper die possessie vāden huyse. voer hē
eñ voer sinen eruen. eñ sake van hē heb
bende: als sijn proper erue. eñ behoudē
allen rechte. Doe gheuen wi in gebodē
den here vander plecken. van wient ge-
houden es: dat sy den voerscreuen coper
mids onsen decreet eñ cōmissie executo-
re daer op gheuen dat erf vanden huyse
eñ erue voerscreuen. mits satisfactie vā
haren rechten.: eñ daer op gheuen ghe-
scriften eñ brieuen sulck als si ghewoen-
lijc sijn bi harē rechte ten costen vanden
coper: in dien si daer af vsocht werdē. de
welcke sy stellē in haer forme: als vāden
coop. alsoe ghedaen behoerlike is te doē
Des te ghetughe. ꝛc.

¶ Vanden saken vcocht die te niete
gaen eer datse gheleuert werden
Capitel. C.lxxi.

Die rechten segghen. dat so
waneer eenighen coop ghedaen met co
pen eñ vcopen vā eenighen saken. so ge-
ringhe als den prijse geaccordeert is: eñ
die godspenninc ghegeuen: die vcopin-
ghe en mach niet ontmaect werden. ten
waer biden consente vanden coper eñ v
coper eñ niet die een sonđ danđ. want al
waert dat deen hem des berouwede:. so
en soudet niet moghen geschien. tē wa-
re datse beyde eens waren. Eñ daer om
als dat contract ghemaect wert tusschē
twee partyen. het moet nae bescreuen
rechte ghehoudē sijn als vast ende van
waerden. C. li. iiij. cu. de actio. empti et
venditi. l. venditi actio.

¶ Doe es dat hoe wel dat den coop ghe
daen es. ghelijc als voerscreuen es. ee
dat besit proprietaire daer af ghegeuen
sy. vanden vercoper aender copere met
rechte: als die castume vanđ plecke dat
begeert eñ wtwijst te doen In dien ge
buert dat bi auōtuer vā brande: oft van
tempeeste. of van heeruaert van prince
die sake die vcocht waer vghinge te nie
te oft verdoruen werde sonđ die schulde
vanden vcoper. Weet dat de scade daer

18

[illegible] vinden coper. hoe wel dat hi nochtans niet betaelt en hadde die penningen vā die vercochte sakē. oft dat hy in possessie niet ghelet en waer. als voerscreuen es. eñ niet teghenstaende dat die brieuē vā der comanschap niet ghemaect noch ge leuert en waren. Maer in dien dat ghe breec vāden coope te leueren waer aendē vercoper. eñ daer op die ongheual qua me.: dye sake v̄cocht soude alsdan wesen opten vercoper eñ niet opten coper.

C. li. iiij. ru. de pericu. et cōmo. rei vendi l. i. et. l. cum speciem venditam. Institu li. iij. ru. de emptio. et vendi. pa. cum au tem emptio. et pag. sed et si post emptio nem

Vā sake mobile oft roerende.

Item in roerende goeden. In dient ghebuert. dat die vercoper ghe daen heeft coop expres teghens den co per: eñ dat ghebreck vā die vercochte sa ke te leuerē niet en es aenden vercoper. Weet dat in dien die v̄cochte sake arget naden coop dat sal wesen tot perikel vā den coper eñ niet vanden vercoper. Eñ waert eenich goet datmen leuert bi ma ten: eñ die coper nadē cope ghedaen aen neēt die slotelen eñ die bewaernisse van der v̄cochte sake. in dient naden coop ar ghede dat soude wesen tot perikel vādē coper eñ niet vāden vercoper. Maer in dien de bewaernisse oft die slotelen de co per niet aē en name. dat soude wesen tot perikel eñ schade vanden vercoper.

C. li. iiij. ru. dic. l. dolū auctoris. z. l. cum inter emptorem et venditorem.

Van een sake v̄cocht bi executie

Eñ oft gebuerde dat die sa ke die vercocht soude wesen by executye vā iusticie. dats te weten bi wtroepinge eñ verhoghinghe. dat huys oft die sake vercocht verghinghe te niette bi brāde bi ongheual. bi tempeest oft bi orloghe. want dat niet teghenstaende: dat die co manscap vander vercopinghe ghedaē waer bi sekere prijse eñ godspēninc ghe gheuen: twelc dunct te wesen contract vā goeden wille. gelijc als voerś is. Noch tans om dat die coop niet en is vast oft ghesloté om datter v̄hoghingen gescié. eñ datmē noch nz en weet aen wien dat tet bliuen sal noch wie die leste v̄hogher wesen sal. die prijse van die v̄cochte sake blijft op die sake eñ niet opten coper. ter tijt toe dat die wtroepinghē al ghedaen eñ gheleden warē. eñ dat cōmissie itera tiue behoert ghegheuē te sijn: om te geuē die possessie aenden coper. eñ hem doen ouer gheuen die penninghen die de ver cochte sake bedraecht. ten waer dat bidē vercoper oft bi sijn sake waer ghescil oft oppositie inder v̄cochte sake: want dur rende de selue. eñ ter tijt toe. dat daer af ghedetermineert ware. dat waer ten pe rikel vāden v̄coper: eñ niet vāden coper. Eñ in dien vanđ side vāden coper quaē dat wedsegghē oft oppositie: eñ tot dat af gedetermineert ware. tsoude wesen op den coper. Eñ alsoe wertet gheraden bi den wisen aduocaten eñ procureurs vā den parlemente: eñ specialijc by minen here die cancelier vā bourgongen. ghe hieten mijn here ian cauart..

Wie die vruchten vanđ vercochte sake behoren toe te horen

Ende oft ghebuerde dat inder vercochte sake eenighe emolumē ten oft andere profijten ghevielen te hef fen ende tontfanghen nadē comanscap vanden coop ghedaen tot die leueringe vander possessie proprietaire gelijc voir screuen es. Weet dat in dient coop is ge maect by pure ende liberale wille ende consente vanden vercoper ende coper al le dye profijte comende nae dye vercop

pinghe vanď sake: behoert aenden coper hoe wel dat hy daer in en waer gheerft. oft possessie corporeele. noch brieuē daer af gemaect noch geleuert. mer in dyen ghedaen waer bi ůcopinge dye gemaect waer bi execucie vā iusticie eñ bi verhoghinge: alsdā en soude nyet toe behoren die emolumēt aēden coper. ter tijt toe dz die decreet ghezeghelt ghegeuē waer aē den coper eñ die possessie mits betalēde die pēningen vāden cope ☙ Exēpel

Den derdē dach oft daer omtrent voer sinte iansmisse een huys si ůcocht bi liberale cōsente tusschen ůcoper eñ coper voer die wtroepinghe vander voerś ůcopinghe. sint iansmisse comet eñ ůschijnt die huyere vāden voerś huise. oft behoert betaelt te sijn. dye cop wil dat hebben. om dat hi sept dattet hē toe behoert. als naď ůcopinge eñ comāscap ghedaen bi goeden wille. Die ůcopere sept ter contrarie: eñ dat hy noch niet en heeft hē daer inne gheerft noch possessie ghegeuen Het wert gheseit bidē wijsen casbuners vāden parlemente: dattet dē coper toe behoerde. mer waert geschiet by ůhoghinge eñ bi execucie vā iusticie niet. ter tijt toe dat alle die wtroepinghē gheleden souden wesen eñ dē decreet ghezeghelt. ghelijc voerś is. nae dat de emolument gheeyscht eñ cōtemtioes waer ghewerden nadē dach vanď ůcopinge. Mer in dient waer eenighe sake in wesen. ten daghe vanď voerś ůcopinghe: dat soude bliuen ten pfijte vāden coper ghelijc oft waer vā eenen wijngaert die ůcocht ware. ☙ Oft een boōgaert met vruchten gheladen. oft een velt gheladē met sijn behoerte. die gehouē eñ gesproten waer wter aerden. alsdan soude des bliuen aēden coper. hoe wel dattes by ůhoginghe ůcocht werde Wāt ten dage vanď vercopinghe. die sake in twesen es toecomende. C. li. iiij. ru. de actionibus empti et venditi. l. si tradicio rei.: Ist ghelijc als voerseit is. dat die schade toe behoert dē coper alst biden ůcoper niz en bliuet. dat die sake nyet gheleuert en es binnen behoerlikē tijt So moech di weten. dat in diē daer profijt is dat behoert tot den coper alsoe wel als die scade. ff. l. secundū naturā. De regulis iuris. Qui sentit ōis sentire debet ⁊ ɔmodū C. li. iiij ru. de acti. empti et vēditi. l. sicut piculū

☙ Vā coren hauer gheerst saet eñ andere dier gelijcke goedē ůcocht op dagē

Itē dat bescreuen recht sept dat in dient biden ůcopers schulde is: dz die sake ůcocht niet gheleuert en is tē daghe gheseit. die scade blijft optē ůcoper. hoe wel dattet waer grane die op sloege naden dach vanď ůcopinghe. totten daghe toe dattet behoret gheleuert te wesen. In dient gheleuert wert ten daghe voerś: daer en soude gheen actie vallen de quātiplurimi: mer nadē dach in dyen niet geleuert en ware.: alsdā soude daer vallen actie de quātiplurimi. C. li. iiij. ru. dic. l. vltra modum tritici

☙ Van beesten vercocht

☙ Itē dat bescreuen recht seit dat oft die beesten die ůcocht sijn te leueren op daghen: oft si eer datse gheleuert werdē phaoneren of ionghē crighē. dye ionghen souden toe behoren aenden coper mits den eersten coop. C. li. iiij. ru. s l. post perfectam venditionem.

☙ Vāden brieuen sprekende op andere name dan opten coper.

☙ Ende oft ghebuerde dat yemant cochte met sinē penninghen eenighe goedē: eñ int makē vāden brieuē yemant anďs daer inne wert geuaēt coper

porte wesen die den brief hadde vanden coop. eñ hi dair bi woude segghē here te wesen daer af. om dat hi hebbē soude dē brief tot hē. Weet dat daer niet en blijft met rechte dye vcopinghe en sorteert effect. eñ dat die ghene dye de pēninghen daer af betaelt heeft en blijft heere vanđ sake. ten si datter anđ condicie ofte voerwaerde tusschen hēluden si. C. li. iiij. cu si quis alteri vel sibi sub alterius nomine. l. cum propria pecunia

¶ Van huise die duerende die vercoopinghe te nieute gaet

Item oft ghebuerde dattet huys gestelt tot vcopinghe eñ wtroepinghe: keerde tot vderfnisse. eer dat die cooper dat mochte hebbē in sinen handen. Weet dattet daer om nz bliuē en soude. die coper en soude moeten aentasten dat huys voer sijn eñ die penninghen betalen. Mer in diēt geuiel sonđ sijn scult. dē vcoper waer ghehouden dat weđ te stellen in sulcken state.. alst was ten daghe doe die godspenninc ghegeuen wert: oft hi soude alsoe veel min gelts betalē. alst ghesect soude wesen bi wijse mānen hez daer toe kennende dat dair na ghearcht waer. eñ in dient waer hy sinē sculdē oft weđsegghē. oft opposicie: oft bi sijn contradictie oft weygheringhe daer hy redene toe hadde des te doē/ soe soudet also wesen Eñ oft waer hy sijn weđsegghen eñ daer af vuiele. hi en soude daer af geē restoe oft beteringhe hebbē: eñ hy soude moeten betalen die penninghē Eñ also wertet ghesent eñ ghewesen bi arrest vā parlement teghens een poerter vā doernic ghehieten hue mouđ. die inđ seluer stede ghecocht hadde een huys. twelc se re vuiel. duyrende die wtroepinghe hy opposicie die de somighe daer deden sonder de schulde vāden coper. Het wert gheseit dat om die voerscreuen erue. hi betalen soude die penninghen vanden coopmer men soude weđ stellen dat huys in sulckē state. alst was ten daghe. dat dye godspenninc daer af ghegeuē werde. of hi soude daer af te betalen soe veel te minten segghen vā wise mānen. Insti. li. iij. ru. de empti et vendi. pa. cū aūt emptio

¶ Te vcopen bi iusticie ō meer gelts vā dye somme bedraecht begrepen indē brieue vā obligacie Capit. C. lxxvij.

TE vcopen bi executie van iusticie meer erues dā die somme bedraecht begrepē inder obligacie. Het ghebuerde inden iare. M. ccc. lxxxiiij. dz eē riđ vā amiens was geobligiert inđ somme van. cc. pont. teghens een poerter der seluer stede onđ brieuen van baeliuscap Die riđ was weigherende te betalen waer om die voerscreuen burger vā node was te doen executeren dē voerseiden riđ. Het gebuerde dat die sergēt aen wien die executoer quā: hez vorđde te vcopen twee stercke huisen. die de ridder hadde ghehouden vā een leen ende vā eenen here. eñ die haer niet vscepden en mochten. Eñ die voerseyde vcopinghe beliep ter somme vā. ij. dusent pōt. eñ die riđ en was niet meer sculdich dā cc. pont. Als die ridder sach datmen sijn huysen vcochte tot so groter somme vā ij. dusent pont. om. cc. pont die hi schuldich was. hi opposeerde teghens die vcopinghe: eñ daer bi dede hijt al cesseren Eñ dit dede hi bi mandemēte daer af dz die opposicie ghinc inden parlement. Ten daghe beteykent. die riđ sustineerde sijnre opposicie. seggende. dat redene niet en mochte ghehengē. dat om die somme vā. cc. pont vcocht souden werdē. ij. huysen eñ datlāt daer toe behoerēde: die

wel waerdich waren ij. dusent pont. oft meer. eñ dz hi alsoe onterft soude werdē/ eñ tot gebreken vā sinē lande die hē quā van sijn patrimonie. waerom ꝛc. Den sergent eñ sijn meester sustinerēde haer executie: eñ segghende dattet mochte ghedaen wesen. eñ gheschien met veel redenen. Die eerste was. dat bi die obligacie brievē de selue lāden oft eruē daer in waren v̄bonden. Waer om. ꝛc. Die anď redenis. dattet al was een leen eñ vā eenē lichaem allene. van eenre houdinge vā eenen v̄soecke van eēre manscap.: ende vā eenē here ghehoudē Wāt daer bi en mochtet niet ghediuideert noch v̄sceidē werden. noch niet en mochte daer af betoghē wesen gheen deel v̄sceidelic. noch rente noch bewijs daer op doen bidē redenē dattet leengoet was. Waer om gesien dat die voerscreuen riđđ niet en hadde ander lant of erue diemē mochte vercopen. noch hupscraet dat hi te voerscrijn bringhen of wijsen wilde. Trecht wilde dat dye executie daer op begonnen volbracht eñ gheinterineert werde. nyet teghenstaēde die opposicie daer op gedaē Die derde redene is dat die sergent hadde den ridder gesommeert tot alle die solemniteit der executiē. dats te weten oft hi betalē woude ten eerstē godspenninc ontfanghē. oft hijt weđ copen woude.: ten eersten wtroepinge. oft hy yet meer woude segghē eñ niet teghenstaende alle des. die voerscreuē ridder hadde altijt gheuseert eñ laten lijdē sonđ ander sakē te seggē. dan opposicie friuolle. eñ noch meer heeft die sergent hē ghesommeert eñ v̄maēt dat in diē hi yet seggē woude dat hijt segghē soude. oft in diē hi anđ saken woude wijsen vā sinē goeden dz hijt bereit aen te gaen aen wat goedē dat hi hem soude willen wijsen. hem wete

hadde. om te besetten dat die voerscreuen eruen. daer ő hi gheopposeert was niet en werden v̄cocht. Oft des niet. die voerscreuen sergent of sijn meester seide dat die executie bi hēluden begonnē behoerde voert te gaen eñ volbracht te wesen. niet teghenstaende opposicie gedaē biden voerscreuē riđđ. Vandē welcken hi behoert te sijn v̄steken mids condemnacie vandē costen eñ boeten. als qualic gheopposeert. Dye voerscreuen ridder dupliceerde eñ seide ter contrarien. ꝛc. Alle ghesien het weert gheseit bidē houe vanden parlemente ende by arrest.: dat dye executie begonnen volbracht soude werden: eñ dat nae dat die voerschreuen ridder ghesommeert eñ vermaent ghe weest hadde. eñ dat den voerscreuē leen haer niet en mocht diuideren oft v̄schepen vercocht soude werden aendē meesten bieder eñ laetste v̄hogher. Eñ dat oueschot vanđ vercopinghe den crediteur betaelt met redelikē costen. soude werden weđ ghegeuen met goede rekeninghe aenden voerschreuen ridder. Ende werde die voerscreuen riđđ ghecondemneert inden costen. ꝛc. Waer om het schijnet dat in dyen men hadde anđ goeden moghen vinden. oft dattet erue versceydelijc waer gheweest. men en behoeret noch en mach vercopen niet meer. dan om te hebben dye somme gheobligeert die wijslijck doen wil. Eñ alsoe heb icket sien wijsen nader opinie van alle dē wijsen. dien icker af geuraecht hebbe. Wāt alsoe luttel alsmen mach salmen beschadighen den schuldenaer. nochtās moet satisfactie ghedaen sijn: ghelijck als ghi voren ghehoert hebt. Want om sauerie en behoert men noch en isinen niet schuldich yemant te houden in onrecht. solucye eñ betalinghe en behoert gedaen te sijn. na dattet andē rechter begeert wert

Vanden heerē die hebbē willen de heer
lijcke rechten vandē eruen vercocht: eñ nz
werp is oft gheen onterf gedaen Ca
pittel. C.lxxviij.

Somtyts ghebuertet. dat
nae dat een coop gedaen is vā eenigē er
ue. hoe wel dattet onterf niet ghedaē is.
so willen die heren. daer af dz die eruē ge
houden sijn. hebbē haer rechtē. allso wel
als oft onterf ghedaen waer bi hē eñ by
harē rechter. Eñ daer om dat dese mate
rie daelt. eñ volcht die rubrike vanđ vco
pinghe daer hier bouē af gheroert is eñ
ghetei kēt biden ghetale. van. C.lxxvij:
Hoe wil ic v tonē wat ic daer af gehoert
heb eñ ghelesen biden wijsen. soe wel int
rechte ciuijl als int recht canō. So weet
dat nae tbescreuē rechte eñ nađ redene.
tot welcke sake alle sakē redelic consone
ren: oft anđs waert corruptile eñ niet ca
stume tollerable. oft allsulcke voerwaer
de oft coop vā erue is ghedaē oft getrac
teert. hoe wel dat die godspēninc daer af
ghegeuē is eñ die coop gheloeft te doen
nochtās dat erf eñ onterf nz ghedaen en
is vandē erue. noch bekēt voerden here
om dē coop allsoe gedaē eñ beuoerwaert
die here en heeft daer af nz te eischē voer
die tijt dattet onterf eñ erf gedaē si voer
hē eñ sinen mannē. wāt daer te voren so
en pst anđs niet dan coop beuoerwaert
noch voerdē tijt dat des ghedaen is ge
weest met iusticie. soe en es dat ghee erf
gheweest aēden coper. Eñ oft ghebuer
de dat die coop is beuoerwaert. eñ allsoe
ghedaē ghelijc als voerseit is. sonđ te zijn
bekent voerdē rechter oft gherechte: eñ
die partye haer berouwede vandē coop
eñ dat si niet en woude procederen int erf
te doen. daer om en soude die here hēlu
den niet moghē betreckē tot boetē: noch
tot haer rechtē. wāt si des moghē af gaē

in dien tijt gelieft ter tijt toe dattet voor
dē here bekēt is. eñ daer te vorē en mach
noch en behoert hi te eyschē eenich rech
te: ter cause vā sijn heerlichz Exempel

Het ghebuerde dat een ghe
hieten ian vandē steene van spletijm in
tournesis. vercochte een gehietē colart du
bois iij. bōnieren ackerlāts ter mate vā
der plecke eñ werden eens vandē prijse
eñ betalinge. eñ die godspēninc was ge
gheuē eñ soe veel daer op gedaen. partien
gheaccordeert dat die heere versocht wert
om te doen dat onterf vandē voers. lan
de oft erue: eñ dat hi aēden vcoper soude
willen houe doen. welcke sake ghedaen
wert. Tghebuerde dat die partiē wouđ
de waren vandē voers. coop. eñ en wou
den niet voerđ daer in gaen. Eñ als dye
here des sach hi woude sijn recht hebbē
van wtganc eñ inganc. eñ alle allsulcke
recht als oft dat onterf eñ erf daer af vol
daē geweest had: seggēde dattet bi zijn ge
breke niet en was eñ dat de coop daer af
ghedaen was. aenghesien dat die gods
pēninc was daer op ontfanghen biden
vcoper. coop eñ leuers ghedaen. genaes
eñ verclaert daer op Eñ die partien veens
ghet: eñ om dat die berouwe eñ ghesćil
vā partien. hi en behoerde niet te verliezē
sijn recht. eñ die heere dede daer af voer
rechte beclachte. Die partien seggende
ter cōtrarie. daer bi dat si seiden. aenghe
sien dat daer af geen onterf noch erf ge
daen en was met rechte. hoe wel dat dē
coop ghetracteert gheweest hadde. als
voers. is. geconsenteert eñ gheaccordeert
vāden partien. Nochtans en hadde daer
af niet ghedaē geweest voer recht. daer
die here oft de mannē yet ouer af onle
dich geweest hebbē. noch ghedaē verma
ninge vā rechte. waer om die heere niet

[illegible]recht daer af beclaghende is eñ met d'
recht dat eyscht Alle gesien het wert ge-
seit biden wijsen clerckē in rechte. eñ by
wijsen custumers vādeu lāde Die sake
wel ghecōsidereert eñ ghestelt indē ge
schille vā somighe. hoe dat somige heren
hē dickēt waeē ghenoodt te doen betalen
haer rechtē in ghelike sakē. dat die heere
daer toe en hadde redene noch rechte ne
ghene. Eñ na dien dat si nz en waer ge-
comen tot onterf eñ erf. die here en moch
te hē luden niet eyschen Meer om des wil
len. dat tot haer begheerte. Eye mannē
vandē houe v'gadert gheweest hadden: si
behoerdē te hebbē haer dachgelt in dien
hē luden geliefde. sulc als si ghewoenlic
sijn te hebbē wāneer si geroepē werden
buten dage cōpetent oft behoerlic te ho
ue. Eñ in dien it waer in behoerliken da-
ghe te houe si en behoerden daer af nyet
te hebben. eñ daer af waeē ghehouden
die partie. bi wiens ghebrieke dattet ach
ter ghebleuē waer. ten waer sake dat sy
daer af eens waren

Exēpel van recht gecōposeert aen-
den here eñ daer na niet te doē dz onterf

Exempel op die rubrike bo-
uen ghescreuē in veel stercker redenen.

Het gebuerde dz een genaēt vīcēt vā co
men v'cochte lāt oft erue dat hi legghen
de hadde ond' dē here vā rume in toenē
teghēs een ghehietē iacob vā gheesber
ghe. Die coop ghemaect eñ die godspē-
ninc ghegeuen tusschen die selue partiē
die voers' vincēt v'coper om te hebbē be
ter coop vā des heren rechtē: tracteerde
eñ cōposeerde teghens den here: soe dat
van ses pōt die de here daer af behoerde
te hebbē. hi hē quijt heeft ghescouwen
om ses pōt: eñ daer op soe warē te vredē
die voers' here eñ die v'coper Tghebuer
de dat die partyen oneens werden ende
die coop ghinc te nieute.; Die here sēde
dat die coop vanden voerseiden partien
niet gheraect en was. heeft betoghen te
rechte den voerseidē vincēt v'coperr. om
te hebbē die ses pōt. daer hy met hē af o-
uercomen was. om te doē erf eñ onterf
vandē voerseidē erue oft lant. eñ daer af
hē aenspracq bi twee reden. Die een was
biden generalen recht die hi daer in sey-
de te hebbē. dat coop vā lande van hem
ghehoudē ghedaē eñ gheleden was: eñ
die godspēninc gegheuē tusschē den par
tien. waer om hy sculdich was te hebbē
sijn recht al v'creghen eñ stuner. Aenghe
sien dattet soe v're is indē cōtract. eñ dye
partien behoerdē daer af bedwonghen
te sijn te swerē. eñ sonderlinghe die v'cope
te vandē prijse. daer hi af schuldich was
te hebbē sijn recht vandē tienstē pēninc.
Die and' redene was. als dat die voers'
vincēt daer af cōtract eñ ouercomē was
met hē specialic. eñ ghedaen seker voer-
waerden ind' somme vā. vi. pōt.: daer af
dat die here hē ghedaen hadde veel gra-
cien. waer om hi daer aen gheobligeert
eñ ghehoudē was. &c. Die voers' vinc-
te v'coper segghēde ter cōtrarie eñ dat bi
veel behoerlike redenē. Wāt al wast dz
sake. dat eenighē coop daer af ghemaect
gheweest hadde tusschen den partiē: soe
en wast niet gheledē met rechte. noch ōt
erf noch erf ghedaen. waer om dat de he
re eenich recht daer in hebbē mocht Eñ
al hadde hi ghetracteert eñ gecōposeert
met hē daer om ind' somme vā ses pont
soe was des gheweest hopende dat dye
coop voert gaē eñ volbracht soude wer-
den rechtelic met onterf eñ erf. dat wele
niet ghescheet en es. waer om dye heere
met onrecht hē betoghē hadde te rechte
eñ behoerde daer af quijt eñ ontslaghen
te wesen. eñ die voers' here ghecōdemne-
ert indē costen. Alle ghesien het wert ge-
seit bi sententie indē voers' houe vāden co

vinc in tournesis bi mijn here dē baelin van vermendois. dat dye here van ruine daer toe gheen redē en had. Eñ hoe wel dat die voers̄ vincēt teghens hē ouercomē was vā ses pōt. soe wast indē waerheit te verstaen dattet was in dien de voerscreuē coop passeerde bidē here eñ bi die mānen: wāt andsen behoert die cōtract niet te wesen bidē rechte vā onbehoerlike cōdicie. Eñ werde die voers̄ here ghecondēneert indē costen. xc. Het werdt al soe gheraden bidē wijsen aduocaten vā den palayse vā parijs.: dinghēde inden parlemēt.

Vanden riuierē lopende doer dat lant van eenigē heren Capittel. C.lxxix.

Het ghebuert in somyghe plechē dat doer tlant vā eenighē here iñ riuier. hoge middel oft lage: lopē eñ hauen ganc hebbē eenighe riuierē si sijn cleine oft groot oft middelber. So ist te weten dat alle riuierē lopende doer tconinc rijc. toebehoerē den coninc. eñ alden loop vandē water: eñ mē houtse als weghen ropalen. ghelijc als die riuier vand seyne. die riuier doise. die ryuier vand somme. die riuier vand marne. die riuier vā der schelt: eñ andere die daer sijn. Maer die here doer wiens lāt die riuierē lijden haer lāt eñ heerlicheit gaet tot int water toe: eñ hebbē dat afhoudē vandē gebodē ten. in dien daer eenighe sijn oft wassen daer die zeplē vandē scepē niet en mochten passeren. wāt soe grote gheboōtē en behoertmē daer niet te latē. Eñ in dyen sijt niet en deden. die scippers soudēt moghē doen afsnidē/ Eñ oft die riuier meerde wert bi haren loop vandē watere. het meerret aendē coninc. Eñ in diense minde wert dat is tot voordeel vanden heere: doer wiens lāt datse loept als voerseit is. Eñ vanden clepnen riuieren die gheen schepen en draghen. ende die allsulc niet en sijn. ghelijckerwijs als den ghenen. die welcke bouen genoemt sijn. die toebehoren den heren doir wiens heerlichz eñ lant datse lopen. Mer die ingelandē die legghen aenden voerscreuen riuierē die hebben haer eruen tot int water toe: ende alle die gheboemten die daer wassen. wtghenomen dat die ryuiere behoret ghehouden te sijn in haer oude groote eñ breete Eñ in dien die inghelanden daer aen eenich belet oft hinder dedē. latende die riuiere verwollen: oft benemēde haren loop. die heeren moghen hem daer af beclaghen met rechte. dattet belet wech gedaen si. eñ werd gerepareert binnen viertich daghen op die boeten.: Ende die middel riuieren behoirē te hebben eñ breet te wesen viertien voeten. te nemen die seuen voeten int middel van der riuieren Eñ die clepne riuieren seuē voeten. te nemen die vierdalue voet int middel vāden riuieren Eñ heuet die here ende sijn ondersate oec sulck recht als voerscreuen is. Eñ die ondsate en mach daer gheen sluse maken noch belet. dye riuiere en moet hebben haren rechtē lope op die boeten ten waer bi alsoe dz hy daer af gracie ende remedie creghe van den here. vanden welcken here dat dye riuieren ghehouden werden. Ende die ald minste loop vā water hoech ghelijc als die loop oft slotē vandē fonteynē. de welck behoert te sijn derdalf voet breet bi die ordināncie bouen ghescreuen

Hier nae volcht die differencie van dē huysraet catelē. eñ eruē oft lant Capittel. C.lxxx.

Henghelien dat ic getoent heb vāden eruē oft landē: ende vā die coopinghe eñ vercopinghe der seluer: soe wil ick v voert thoonen ende legghen van

den huysraet eñ catelen nader custume
vā waerlike houē. Hoe weet dat de wyn
persen eñ alle tghene datter toe behoert
dat ind' aerden vast is. grote wyn cupē
die welc diemen niet wt doen en mach,
sond' in stuckē te breken die syn erue. Eñ
in dien dye persen syn buten der aerden
eñ die cupen. soe datmense wech draghē
mach sond' breken sy syn gehoudē voer
huysraet.

Vandē boomē vruchtdraghende

Itē weet dat alle boomē dra
ghende vrucht syn erue. wt ghesiet kers
bomen vā boschage: eñ mispeleren dye
niet en syn gheplant. die syn gehouden
voer huisraet. pruymbomē. peerbomē
kersebomē. die grote kersen draghē. mi
speleerē gheplāt. wingardē hallos die syn
vclaert te wesen erue. eñ alle and' bomē
het sy in boegaerden: oft daer en buten.
syn ghehouden voer huysraet.

Vandē boschagē die af te houdē syn

Alle estalons in bosschē nae
datse out syn. xl. iaer of meer syn huysra
de: eñ daer benedē ist erue. hout af te sni
dē vā. vij. iarē als amiots: haghē vā. v.
iaren. cōpillen vā hallos van. iij. iaren.
akerē epcken bomē syn erue. Eñ epckē
die gheen akerē epckē en syn bouen vijf
iaer tot. lx. iaer syn huysraet. eñ ond' vijf
iaer eñ bouen. lx. iaer synse erue

Vanden visschen

Itē weet dat alle visschē vā
viueren oft and' graftē omtrent een slot
syn gehoudē voer erue. Eñ alle and' vis
schē die men syn vā graften vā omtrent
een slot. syn ghehouden voer huysraet.
oft voerēde goet

In wat tyt visch ghehoudē is voer huysraet oft erue

Noch moechdi wetē dat vis
sche vā viueren is gehoudē voer huys
raet zeñ die midmaent vā september tot
die halue maerte toe. daer om datter vā
visch tijt sondlinghe. wanneer alst es in
viueren diemen af slaet bi sluse.

Castume van henegauwe.

Eñ in dient waer ind' graef
licheit vā henegauwen.: hoe wel datter
waer inden vischtijt als voerē is. soe en
soude gheen visch ghehouden syn voer
huysraet. ten waer dat die sluse ghelopē
hadde ind' selue tijt. oft begonnē te lopē.
niet soude bliuen erue.: Eñ hoe wel dat
in anderen tijdē die selue sluyse ghelopē
hadde. daer om en soudet geē huysraet
wesen. hoe wel datter waer om te visschē.
Eñ die redene is. datter gheē tijt en is te
visschē

Vā coren hauer eñ and' saet

Van maisons suldi weten
dat coren groene. hauer. arweten. &c. eñ
alle alsulcke saet. ter wijlen datter is aen
die wortel behoert aenden erue: soe lan
ghe als coret ghesneden is. hoe wel dat
tet noch waer op dat lant. het en is maer
huysraet. op datter ghesneden si in tijde
behoerlijc. ghelijc als men soe nuchtere voer
om beesten. men soude dat moeten hou
den aendē afhoudē. die dair quame is als
erue. ten waer eenighe sake. die groē be
hoert ghesnedē eñ gheget en syn ghelijc
als draniere. Eñ bid castume van hene
gauwe. tgroene coren is gehoudē voer
huysraet. nad' castume van berghen eñ
vā valēchine soe ist gereputeert voer er
ue.

Vanden fortercessen eñ vā tghene dat daer in is

Vāden fortercessen soe weet
dat casteel slot oft huys beslotē mz mae
eñ alle tghene dat binnē die murē is vā
een slot oft beslotē huys. behoert toe we
ten huse. eñ alle geboomten daer in wa
ssende syn ghehoudē voer erue. Eñ soe
syn oec die graften die des besluyten eñ
dye voeten rontomme den graften. eñ

alle tghene dat daer af wasschet. Eñ in dien daer in waer eenighe artillerie.: soe soudet bliuen metten erue: soe soudē oec die wapenen oft harnasch vandē heere: toebehoorēde der bewaernisse vandē slote. Eñ oft in een pour prijse oft beuanck waren twee mottē oft plaetsen al besloten met grachten nae dattet niet en waer dan eenē wtganc eñ inganc. daer en soude niet vallen dan een motte oft plaetse daer die hoofstadt wesen soude.: Ende alsoe wettet gheseit bi arrest van parlemente tusschē den graue van artops aē deen syde. eñ den graue van cleermont aen dand syde. Eñ in een ander sake. tusschē mijn here vā aurī: eñ mijn vrouwe sijn moed. ter cause vā haer douarie. eñ ghegeuen bi sentēcie vā custumeren. in den casteele vā lens in artops

¶ Vāden amasamēten oft timmeragie van platte huysen.

¶ Item so verre als die paue van eenen huyse strecket: Dat is te segghen vander sale eñ vand cameren. die poerte. de dore. eñ dat duyfhuys is erue Eñ dat ouerscot als schuyren eñ andere tymmeringhe sijn ghehoudē voer huysraet. Mer oft ghebuerde dat des versterft tot veel erfghenamē. Weet dz de gene diet gros heeft vanden huyse dats te segghē dat erue behoert te hebbē alle de scriuē die welc voir huysraet ghehouden sijn voer allsulcken prijse als wercluden hem daer toe kennēde dat prijsen sullen waerdich te wesen: wech te draghen.

Vanden wintmolen.

¶ Itē ghij moecht weten dat die wintmolen: eñ alle tgene datter roeret eñ wendet vandē seluē molē is huysraet. eñ alle tghene dat niet en wendet. dats te segghē die stake vand molen eñ tgene diet draghet es erue

Vanden watermolen.

Vanden watermolē moecht ghy claerlic weten: dat alle tghene datter wendet es huysraet. eñ alle tsurplus is erue. eñ thuys die der molen diēt. ende waren daer and huysinghen aē als coken camer of dier ghelijc. tis ghereckent voer huysraet. weet dat mē daer op gheē molē makē en mach sond oirlof vā sinē here. Mer na dattet ghemaect is het en is nēmermeer van ghenen node. dz die ghene wien die molen toe behoert weds gracie neemt vanden molen te vermaken. oft te onderhouden in diense vualt want het blijft altijt molen eñ erue aen den ghenen. wien dat erue is: soe lange als die stake recht blijft: als totten wintmolen eñ totten watermolen die sprant Eñ in dien dat ghebrake die here vand molen en soude dat niet moghen vmaken sond dē danc vā sinē here: hi en soude vuallē in boetē daer toe gheordineert

Vāden duyuē eñ duyfhuysen.

¶ Itē dat duifhuys vā eenen huyse is erue: eñ de duuē die daer in wonen hoe wel datse vā daghe te dage vlieghen indē velde: si moghē geeyscht sijn voer erue. Mer nae bescreuē recht haddense ghelatē wed te comen die daghē aen een inden duyfhuyse.. syen souden niet meer gerekēt werdē voer erue: Eñ die here vāden duyfhuyse en soudese nz meer voer sijn goet moghen houdē.

¶ Vandē oeuen vā eenē huyse:

¶ Itē nae opinie vā sommighē die oeuē van eenē huyse es ghehouden voer erue: eñ dat dack daer bouen diende: om den oeuen te bedecken

¶ Vanden beesten

Itē alle die beesten van eenen huys e sijn gehoudē voer huysraet.: Eñ alle ander vlieghende goeden: als duyu

ken vandē duysshups. wtghesett dē paert
vandē leenmā. eñ wtghesett na oppinie
vā somighe die. ij. swanen vā eenen vi-
uere op datse gheteykēt sijn metten tey-
ken vāden ghenē wien die viuere toebe
hoerde. Eñ naē opinie van somighe in
dien sijn die swanen die hē transporterē
oft vliegen vā deen plecke in dandē. son-
der bi castume te cōtinueren indē viuer
daer bi datse gheteykēt sijn. Itē alle andē
iuweelen oft hostel. sy sijn van siluer oft
vā goude. oft vā andē materie. lynde la-
ken oft syde lakē. eñ alle andē sakē. si sijn
van coper. oft eerwerc. vā yser vā tinne
vā loot oft vā hout. sijn huysraet wtghe
seit aē die outste sone dat harnasch voer
sinen liue eñ voer sijn paert Eñ aen die
vrouwe oft iōcfrouwe een habite tot ha-
ren liue. den trou rinck. eñ een fremale.
die voer wt toebehoren dē outstē kinde-
ren. eñ daer sijnse gereputeert tot condi
cie vā erue

Van artillerie

Angynen eñ artillerie van eenen slote oft huyse. ende dye steenē toe behorēde of dienēde ten angine sijn erue Itē alle vruchtē nemēde wortel zijn erue.

Van siluer oft gout ghemunt

Item ghemunt siluer oft gout comē-
de vā erue: eñ van die vercopinghe vā er-
ue die noch gestelt waer in depos oft be-
waernisse ter cause vā accidencie van er
ue is ghehouden voer erue

Vander verrighinghen

Somtijts gebuertet dat ij. gheech
ten bi echtscap oft huwelijc copē eenige
lijfrenten haer beidē leuen lanc. eñ de lae
tste leuēde van hē beiden al te houdene.
Hoe isser twifel. te weten. oft die eersten
afliuich die leste al behoudē soude sy lijf
tochte oft sijn erue. Hoe macht alsoe ghe
schien. eñ is alsoe geuondē. Dat deerste
afliuich om deswillen dattet ghereken
eñ vercreghen is voer huysraet: ghecocht
van haer beider gemeene goedē. die erf
ghenamē vandē doden behoren daer af
te hebben die helft: ghedurende also lā
ghe als die laetste leuēde in leuenden lij
ue is. Ten waer bi also dat die voerē ge
echten bi natuerlike ghiften oft bij ghift
ten vā testamente. daer af gheordineert
haddē Eñ dat sy wilden dattet weē que
me naē doot vāden eenen opten anderē
Want in sulcker sake. hoe wel dat ghe
seit is. dat gheechte indē echscap malcan
deren niet en moghen besprecken. noch-
tans moghen si dat doen na tghene dat
voerscreuē is. gelijc als in rauestissement
oft besproc. eñ als bi ghifte vā testamen
ten aē dandē op dz die ghifte si egal oft ru
delijc. eñ op datter niet en blijc onbehoe
relike faueur oft surplu. eñ dat die een al
soe veel doet oft maect als die andē: ende
alsdā en wairt niet te houdē ter cause vā
liefde als totten mā: oft ter cause vā pres
se oft anxt: als vāder vrouwe

Custume vander baeliuscap vā rijssele

Maer nader castuyme vand baeliuschap van rijssele. die laetste leuē de ghebruyct van allen den renten: nae dat inden brieue begrepen es. dye laet ste leuende al te houden.: mer in anderē castumen niet. ende is daer inne bewa ret dat rechte vanden lijftochte. Eñ waer dattet alsoe gheuseeret is. van allen ac questen oft vercreghen goeden. duyrē de dat huwelijc vanden gheechten. na der doot vanden eenen. soe sijnse te deilē ghelijc als huysraet. ten waer alsoe dat tet leengoet ware: wāt dz soude bliuē aē den ghenē die daer inne ghesect ware nz rechte oft aen sinen eruen Item ghi mo ghet wetē dat hoe wel eenige erue vercre ghen by betreck van ghelofte. nae die o pinie van somige soude tschinen dattet

ware of behoerde te wesen acqueste om dattet is ghecofte sake vanden gemene goeden vanden geechten inder echtscap Eñ dat daer bi deelachtich wesen soude anden ghemenen erfnamen, nae datter gheen kinderen en ware. noch ist geseit bij den wijsen custumiers van artois eñ van tournesis dat des niet en is acqueste deelachtich als acquest die bi ghelofte niet en waer betogen mer soude gaē bij successie aen die side van daer dattet comen soude bijder naturen vanden rechte vander ghelofte bijden welcken dattz ghecomen is ander side van daert ghecomen eñ ghedaelt is eñ alsoe behoertet weder te gaen niet tegenstaende dē coep die den gene daer of gedaen heeft diet bi der gelofte betrect. want daer bi soe hiet ment ghelofte dat weder coēmt aenden naesten vanden gheslachte eñ dattet alsi behoert weder te gaē. Mer sommige wijse onderhouden dz die helfte vā alsoe veel ghelts als die gelofte ghecost heeft behoert weder genomen te sijn optē anderen vāden huysraet vāden ghene die de ghelofte heeft indient sij tusschen den partyen daer dē huysraet deelachtich is eñ tusschen den partyen daerse niet deelachtich en waren. niet.

¶ Vanden lijfrenten.

Vanden lijfrenten so weet dat se sijn ghehouden voer onroerēde huysraet eñ incorporele Also wortet geseit int parlement bi arrest inden iare dusent iij hondert lxxx. om die scepenen van sinte amandt teghens den bisscop van doernic eñ eenen ghehieten ian de la boue welcke ian gheweest hadde gecondemneert bijden voerseydē scepenen in seker sententien daer of dat hi appellerde int p lement eñ worde gheseit. wel ghewesen qualic geappelleert eñ wort die voerscreuen ian ghecondemneert inden boeten van lx. pont ō quade appiel Om de welke te executerē bij den sergēt royale worde de voerscreuen de la boue bedwongē eñ hi worde clerc Den sergent gheraecte an seker lijfrenten die hi hadde op dz cloester van sint amandt eñ heeft die gestelt tot ōcopinge. Dē voerī ian wonde des ōbieden met sijn clercscap als clerc Daer tegens worde gheseit. Die sake gecomē int parlement het wort geseit dz hoe wel dat den voerscreuē ian de la boue geuōden was clerc. niet te min sijn rente soude worden ōcoft als gheen huysraet om dattet is sake incorporele eñ onroerende eñ die niet volgen en mach den lichaem vanden clerc Eñ dat huysraet anders niet en is dan tgheent dat dē lichame volghē mach eñ draghelic is. Eñ nochtās daer om enblijft niet dit en wort gedeelt bij dē erfnamen als huysraet ō die redene dattet geen erue en is grondelic noch proprietaire

¶ Vander differencie dier is tusscē huysraet eñ gheen huysraet

¶ Ende daer om setten sommighe wijsen tusschen huysraet eñ catheelen differencie. ghelijc als die sommige segghen int obligacie huysraet catheelen roerende eñ onroerende ende erue Soe weet dat huysraet eñ catheelen sijn van eenre efficatien ghelijc als huysraet dyē mēn wech dragen mach vanō eēre plecke in dander eñ die den lichame volgen mogen. Onroerende goeden sijn saken die den lichame niet en mogen volghen noch verleit wesen vander eenre plecke inder andere gelijc als husen eñ bosschagen wassende. die sijn ghehouden en sijn voer erue Catheylen begrijptse alle beide dats te weten roerende eñ onroerēde eñ alle tgheent dat geen erue en is.

¶ Vanden coninen vandē bosschagen

Item ghi moget weten dat die coninen vandē coninen berghe erve; sij anden here wie den berch toehoert. Eñ also wortet ghewesen inden casteel van leus om den erfnamen van mijn heere chambelain toenops. Hoe wel dat nae bescreuen recht alle beesten die in dz velt wassen niet en moghen gheeygent sijn mer behoren toe te horen den gene of dē ghenen diese eerst vanghet. Ende alsoe vanden anderen beesten

¶ Vanden utensilen.

Ca. C.lxxxi.

Utensilen sijn tgheent dat ghemeenlick after huyse daghelicx gaet ende daer yemant hē van dage te daghe mede behelpen moet ghelijck bancken stoel en potten pannen tafelen scragen bancquieren siluerwerck lindewaet. cussens platteelen scutelen. tinne potten tafelaken. dwalen dekenen. oercussen hoeftdoecken siluerē scalen. ende siluer lepelen also veel als totten huyse toebehoert eñ niet meer Eñ en soude niet ghehouden sijn voer utensile ander siluer werck herselen cronen noch sulke iuwelen noch enighe clederen noch beestē of paerden Noch so sijn oer mede utensilles scrijnen kisten cofferen custodē het sij wapencasse of andere saken bethsteden candelaren. lantaernen. eñ alle andere utēsiles of huysraet ff. de supellec. lega. l. iij.

¶ Vanden bespreeg of makinge de welcke die yemant sinen kinderen doet

Capitel C. lxxxij.

De bespreken of maken dē kinderen moet ghi weeten dat of eē edel man veel kinderen heeft eñ sonderlinge dochteren. eñ hi die eenighe bespreeg oft ghifte maken wil. om hem luden voert te setten ende te vorderen tusschen hoer broeders dye bij naturē voer wech dragē al dat leengoet wel moghen sijt doē bij der manieren hier nae volgende. Ende daer om na dat ick ghetoent hebbe van den huysraet eñ catelen. so wil ic thonen hoe dat die vader ende moeder moghen vorderen hoer kinderen deen meer dā dander bij custume van waerlike hovē Hoe weet dat of een edel man kinderen heeft die hi vorderen wil. hi macht doen bijden consente eñ goetduncken van sinen outsten soen Ende wes also ghegeuen besproken eñ ghemaect is bij vader eñ moeder aen den susteren vanden outsten soen soude stadt hebbē eñ vā waerden bliuen daer toe gheroepen dē vrienden vanden vader ende moeder hoe wel dattet daer te voren ware, op dat tz te nemen ware nader doot vanden vader en de moeder. want daer te voren en soude sulke vorderscap van gheenre waerden wesen ten ware dat den here daer of ghedient ware. ghelijc als oft gescheide tusschen den vrienden eñ men en macht niet doen dan tusschen sinen kinderen. Hoe weet dat inden lande van henegouwe. is dese custume seer onderhouden. ende heeft stadt eñ is daer of dickent geuseert om dat die ionckste kinderen niet en hebben dat vijfendeel inden leengoeden. want op ander lande dat geen leengoet en is dese custume en heeft geen stadt eñ en is niet van ghenē node die consent of wille vanden outstē soen daer toe te hebben want het is inden vader eñ moeder des te doen tot hoer believe daer toe ghe roepen die vrienden ende maghen van beyden siden. sonder dat den here daer aen eenich recht heeft na datten te nemē ware nae hoer doot. Ende of den oude-

[illegible] sone wolde seggen ter contrarie [illegible] der door vanden vad so soude hi hebben ghen worden met rechte te onderhouden ende te volghen den aduijs makinghe en bespreg vanden vader het ware inde [illegible] ne copale of inden houe van sinen heere op dat hi daer of ware veruolcht.

¶ Exemple daer op

¶ Het gheboerde dat die vader van boudijn pourcelet ghemaect en besproken hadde sekere bespreg sijnre dochter op sijn heerlicheit van beauinez van een sekere somme van penningen bijden consente van boudijn voirseit sinen outsten sone En nae dat den vader oflinich was den broeder belette te geuen sijn suster tgheent dat haer gemaect was Si dede hem te rechte betrecken voer de baeliu van atrecht begerende te hebbe hoer aduijs of makinghe Den broed seggen de ter contrarie. en al waert dat hoer vader hair gemaect hadde seker bespreg so hadde sijt verboert om dat si haer seluen ghehuwelict hadde buten sinen danck. en teghens sinen danck en consente ende niet soe behoerlic als si wel behoerde waer om ꝛc. Die voerseide suster dupliceerde datse nz ghehouden en was te huwelijken bij sinen dăck ten waer dz haer beliefde Want al en hadde hoer broeder haer niet willen huwelijken daer om en was si niet ghehouden onghehuwelict te bliuen aengesien dat si niet ghehuwelict en was bi quaden wille En hoe wel dat sijt also gedaen hadde so en was si nz schuldich te verliesen die ghifte of bespreg van horen vader ꝛc. Alle gesien het worde gheseit bi vonnisse van manne inden houe van artops dat die voerseide suster soude ghesett worden in hair ghifte ende bespreg en dat den broeder ghehouden was des te doen en haer betalen en voldoen die voerseide ghifte mits die [illegible] stallen daer op ghevallen en wort gecondemneert inden costen

¶ Te gheuen sinen kinderen deen meer van dandere enighe ghifte of bespreg

¶ Item of enighe kinderen sijn van een vader en van een moeder en also si dat den vader en moeder ghemaect hebben en besproken de sommigen enighe grote ghiften en bespreg meer dan den anderen So weet dat na sommighe custumen en sonderlinghe bijder custumen van rijssele indien den vad en moeder oflinich worden de ghene die also gehadt hebbe ghifte of bespreg ist dat si deelen willen hoer aendeel ind successie van horen vader en moed mz hoer and broeders. si moeten weder in brenghen alle tgheent dat si te voren wech gehadt hebben en van als enen hoep te make ende dan also te deelen ghelijc en broederlic

¶ Van hem seluen doot te maken voer sinen soen

¶ Item mach die vader indient hem belieft noch vorderen sinen outste soen vanden leengoet dat welcke dat hi houdende is bij deser condicien en manieren Dat is te verstaen dat indien het he belieuet en dunct goet te wesen hi mach hem seluen daer of doot maken voer die here vanden welcken dat hi des houdende is En hi sal segghen voer den seluen here Here vanden leengoet N. die welcke ic houdende ben van gode en van u. tot sulcker condicie en relief oft versoeke die na mijnre doot come soude bi successie naturele aen dese N. die hier teghenwoerdich is mine outste sone ic make en houde my daer of rechtevoert als doot. en consentere dattet minen soen die daer of rechte erfname is houden sal ghelijck

[illegible] heeft na manyre vā [illegible] werde [illegible]
ghen eñ behoren Eñ dat hi die ghelijck
of ick doot ware van v verheffen eñ ver
soecken mach als aen sinen here eñ dat
of doen eede eñ hulde als van sijns selfs
leen eñ erue Vanden welcken ic nu ver
draghe eñ desistere ghelijc als doot. Eñ
den here behoert hem tontfanghen bijdē
manieren voerscreuē mits nemende zijn
relijf alleene eñ hem ontfangen in trou
we eñ hulde of manscap Maer indiē die
vader doen woude aen eē ander kint dā
aen sijn outste sone den here en soude hē
niet ontfanghē ten ware dattet hē belief
de sonder te hebben ander recht. dan oft
ghegeuen ware in pure ghifte Eñ wel
mach die outste soen voer hem sien. dye
also aenneemt die successie van sinen va
der want wāneer dat hi alsdan veruolcht
ware van sijns vaders sculden hi soude
se moeten betalen ghelijckerwijs als of
die vad doot ware hoe wel nochtans dz
den vad noch leuendich ware om dat hi
also doot gemaect ware eñ dat den soen
also gheappreendeert eñ aengenomē sou
de hebben oirie eñ successie van leengoe
de die hi versocht soude hebben als voer
screuen is. Wanneer vader eñ moeder
vorderen willen een oft meer van horen
kinderen bouen den anderen Weet dat
sijt wel mogen doen inden huwelic en
de inden eyghen landen of erue. bi alsoe
dat ten tijde dz die vader ende moed ofli
iuich worden alle die kinderē ghehuwe
lict sijn want indien daer enighe waren
onghehuwelict eñ deghene die ghehu
welict waren eyschten te deelen tegens
den kinderen onghehuwelict. De gene
die gauen of vorderinghe ghehadt had
den inden huwelic souden dz moetē we
der in brenghen inden hoep eñ van als
maken die deelinghen alsoe veel aen dat
[illegible] Ten ware dat den [illegible]
ghegeuen hadde den ghene die hi alsoe
woude vorderen die vorderscap voer [illegible]
eñ [illegible] of waren Maer op leē
goet en mach geen aduijs of besprec ge
[illegible] ware bijden cōsente eñ toelaet
van denghene die dat leen eruen soude.
want leengoet en machmen niet belas
[illegible] sonder den consente van sinen here.
Ten si dattet si in cas vā dode pande tus
schen broeders eñ susters eñ niemāt an
ders Ghelijck als gheseit is inder rubri
ke [illegible] of meracie makende. ghetekent
bijden ghetale van

Vanden rapporten eñ deelinghen
Capitel C.lxxxiij

Hier na volcht vanden rap
porten eñ deylinghen vanden erue eñ
name totten anderē die den kinderē scul
dich sijn te doen die deelachtich willē we
sen inden erue die hem opcoemt vā ho
ren vader eñ moeder. Na dat ic gheseyt
eñ ghetoent hebbe vanden makinge eñ
besprec eñ vanden vorderinghe dz wel
ke die vad eñ moeder maken willē horē
kinderen So volcht hier nae te weeten
hoe dat die kinderen gehouden sijn weder
in te brengen horen besprec of vorderin
ghe of ghiften indien si mede deelen wil
len mz horen anderē broeders eñ susters
So moechdi weeten dat hoe wel dz som
mighe custumieren mantenieren dz vā
rechter redene eñ custume den kinderen
sculdich sijn eñ behoren te doen rappoet
of weder bringhen inden gemenē hoep
tgheent dat si voer wech ghehadt hebbē
of verbetert geweest hebben vanden va
der eñ moeder bouen die ander kinderē.
indien si deel hebben willen metten an
deren. Het is te weeten dat hier behoert
declaracie dat is te verstaen Ten si dat

so dat den vad̄ gheordineert heeft bi sijn
testament dat sijn wille es dat so wes hy
ghegeuen eñ gheordineert heeft dese re-
datter si voer wt eñ dat hi daer om nz en
wil dat den gene wien hijt also gheordi-
neert heeft verstekē of wt gesloté si vā
sine gemene deelinghe. Eñ also henget
wel den custume eñ recht bij veel rechtē
bescreuen die volghen eñ confirmerē de
se opinie nae bescreuē rechte in coder die
seit Dat douarien indiense ghegeuē sijn
of andere ghiften niet ghehouden en zijn
weder in ghebrocht te sijn tot deelinghe
nae dat den vader seggen sal in sijn testa
ment dat so wes hi ghegeuen heuet dat
tet is voer wt C. li. vi. ru. de collationib9
l. i. iñc. auctentica ex testamento

Vanden ghiften ghegheuen sommi-
ghe kinderen

Ende of den vader veel kinde-

ren hadde eñ aen die sommighe van hē
liden maecte sonderlinghe ghiften dye
een in sijn huwelic die ander om te comē
inder comenscape. Eñ daer toe hi enige
heeft emācipez oft wt sinē broede gedaē.
eñ ghegeuen vanden sinen eñ dye and̄
ghehuelic. eñ oec geghuen eens deels
vanden sinen eñ die vader dan ofliuich
woet Die kinderen also emancipez ende
ghehuwelict die gauen eñ bewijsingen
gehadt hadden eñ si hebben woudē an-
deel met hoeren anderen broederen ende
susteren de welcke die geen deel gehadt
en hadden Weet dat daer om dat dē va-
der is ghestoruen sonder te seggen oft te
ordineren daer van indien si andeel heb
ben willen aen den goeden gebleuē vā
hoeren vader si moeten weder inne bren-
ghen alle tgheent dz hoer vader hem lu-
den te voren ghegeuen heeft inden ghe-
meenen budel datter al gedeelt si broeder
lick C. li. vi. ru dicta l. si pater intestatus

Vander vrouwe die te vreden is met
hoer huwelike gauen

Of den vader wt geeft eē sijn-

re dochter. eñ haer gheeft huwelike ga-
uen. Eñ mids die huwelike gauen dye
dochter haer also hout voer te vreden en
de bewesen van hoers vaders goedē eñ
beloeft dat si daer aen niet meer eyschen
en sal Weet dat daer om niet en blijft in-
dien dē vader ofliuich wort. sonder daer
op testament eñ ordinancie te maken dz
hi niet en wil dat si wed̄ inne coemt. die
dochter als hoer vader doot is mits we-
der inbrenghende hoer ghifte die si ghe-
hadt heeft in huwelic sal delen met hoerē
broeders eñ susters inden goeden geble
uen vā hoeren vader C. li. vi. ru. d. l. pac-
tum dotali instrumēto

Custume van rijssele om dye ioncste
dochter

Item het is custume opēbaer

inder castelerie van rijssele wanneer enī
ghe dochter hebbēde broeders ende sus-
ters blijft sonder vader eñ moeder dz bij
den recht vāder ioncheit inden woenste-
de eñ eyghen lande dese dochter behoert
te hebben alle die woenstede also alst be-
sloten is. het si met mueren met tuinigē
of graften om alsoe veel lants habonāt
of streckende ander strate ghehouden al
van eenen here eñ tot sulke rente. Eñ of
si alsulck lant niet en hadde als voerscre
uen is om des te recompenseren soe be-
hoert si dat goet te doen bijden segghen
vanden wijsen custumiers vanden lan-
de Item behoert te hebben die selue ionc
ste dochter voer wt de helfte vanden hu-
se of die penningen daer voer eñ alle die
hosteus die opt lant of eruen sijn. Eñ dē
huysraet ghehouden voer huysraet nae

der tuschine vander plecke. om sulcken
prijse als de priesters dat prijsen sullē. so
is te weeten dat dese prisinghe. behoert
ghedaen te sijn eñ stat te nemen van die
eerste beslutinghe daer of die woenstadt
besloten is van muerē tuningen of graf
ten Eñ alsoe wortet gheseit inder sale tot
rijssele om den here vā nantueil tot lam
bersart anno dusent. ccc. xcv.

¶ Vanden emancipez voir die deelinge

Ende oft gheboert dat den va
der sterft sonder testament te maken oft
ordinancien vā sinen kinderen ende in
der deilinghe van sinen goedē daer eni
ghe sijn buten die voechdie vanden va
der hoe wel datse alle gader daer wt wa
ren. Weet dat om deelinghe te hebben
tusschen malcanderen vanden goeden
vanden vader ghebleuen ten is van ge
nen node te doen rappoort of weder in te
brenghen Eñ om deswillen dat elc van
hem luden ghifte ghehadt heuet. het is
ghenoech om den ghifte aen elc gedaen
eñ dat surplus die si vinden dattet van
den vader blijft. alsdan deelen tusschen
malcanderen Mer indien daer eenighe
kinderen ghebleuen waren die niet be
gaeften waren teghens den welcken si
deelen wouden Alsdan waert van node
dat si weder brochten die goeden inden
gemenen hoep om te deelen broederlic.
C. li. vi. cu. d. l. si emancipati vtriusqz

¶ Vander winninghe vanden begaef
den of emancipez.

¶ Itē of de kinderen die begaeft
sijn of gheemancipeert eñ ghedeelt vā
horen vader bij ghifte of anders of bi hu
welike gauen gewonnen hadden enige
saken of goeden nader tijt datse begaeft
sijn eñ nae haers vaders doot si epschen
wouden deelinghe met hoer andere broe
ders eñ susters de welcke die uz begaeft
en waren gelijckerwijs als voerscreuē
is Weet dat int weder inne brengen die
si gehouden warē te doen vā hoer ghif
te of bewijsinghe om deelinge te hebbē.
heten waer van genen node dat si wed
in brochten inden ghemenen buidel dye
winninghe die si daer of gedaen eñ ver
creegen hadden. mer dat soude hem luy
den vrij bliuen eñ toe behoren. C. li. vi.
cu. dicta l. nec emancipati.

¶ Den keiser seit in sijn recht

Om dat wy ghehelic maken
moghen eñ ordineren op dz wed in bre
ghen die de kinderen ghehouden sijn te
doen die deelinghe hebben willen van
den goeden die gebleuen sijn vandē va
der si sijn sonē of dochterē neuen of nich
tē of si sijn in voechdie of daer butē. Wij
willē adiousterē daer toe. dat so wāneer
die sonen deel hebben willen vandē goe
den after ghelaten bijden vader die ghe
storuen is sonder enich testament te ma
ken eñ of hi testament maecte dat sulc is
als dat van geenre waerden en is of dat
tet is ontmaect met rechte of daer bi dat
ter kinderen gheweest hebben postumis
die welcke vergheten waren inden testa
ment of bi andere onterft sonder partye.
daer om dat den testament is verscheiden
Weet dat na datter gheen testament en
is gemaect dat houdelic is den kinderen
sullen dan gehouden sijn weder inne te
brenghen alle tgheent dat hē ghegeuen
is gheweest van vader eñ van moeder.
eñ daer inne en willen wij uz datter eni
ghe differencie si ten worde al weder ge
brocht inden ghemenen hoep na datter
kinderen sijn in voechdie Ende of si alle
begaeft gheweest hadden. alsdan soude
die ghifte houden eñ dat ouerscot soude

ghedeelt worden ghelijc als die voersey
de rechten dat verclaren Vorder spreect
eñ verclaert die voerscreuen rechte dz of
neue of nichte erfnamen sijn van horen
oem. of van hoer moeye daer veel neuē
of nichten waren Eñ also si dat die oem
of moeye enighe in hoer leuende liue be
gaeft hadden om hem of haer te huweli
ken of anders eñ dan die voerseide oem
of moeye oflíuich wort sonder te verclar
ren dattet tgheent dat hi ghegheuen he
uet sinē neue of sijn nichte. dattet si voer
uit inder successie als voerseit is Indien
den ghene die also begaeft is van sinen
oem of moeye deelen wil metten ande
ren neuen eñ nichten die gheen ghiften
gehadt en hebben Weet dat bijden rech
te bouen geallegeert eñ verclaert dē ge
ne die de ghifte gehadt heeft wed in bren
ghen moet die ghifte indē ghemene goe
den ghebleuen vanden voerseiden oem
of moeye of andere eñ dattet al ghedeelt
si broederlic of andˀs en soude hy daer an
niet deelen. wāt die rechtē houdense als
broeders eñ susters in successie of besterf
nisse te nemen Eñ daer en behoert geen
differencie te wesen tusschen den erfna
men na dat si alle sijn van eenre condici
en of van ghelijcken grade Eñ also heb
icket sien seggen eñ determineren bij ve
le wijsen wanneer als die sake gheboert
is C. li. vi. ru. dicta l. ut liberis tam mas
culini

¶ Declaracie of verclaringhe vandē sa
ken bouen ghe screuen

Itē den keiser seit noch in sijn
rechten Wij willen af nemen alle twij
felen die spruten soudē mogen indē rap
porten of wed inne brengen dat die broe
ders ende susters gehonden sijn te doen
teen den anderen om deelinge te hebbē

vanden goeden ghebleuen van horē va
der eñ moeder die ghehadt hadden eni
ghe ghifte of bewijsinghe. of huwelike
gauen of anders Eñ wij seggen ende v
claren dat of eenighe storue sonder testa
ment te maken. die kinderen hadde een
of meer. eñ hadde enige kints kinderen
van enige sijnre dochter die oflíuich wa
re of dat enighe van hem luden oflíuich
worden sonder testament te makē die so
nen hadde een oft meer eñ kints kinderē
hadde van een sone oft van een dochter
die ghestoruen ware ende daer of spruce
enighen twijfele. in wat maniere dat si
dat erue behoren te hebben. want het is
warachtich dz die kints kinderē nz heb
ben en souden dan die tweedeel vanden
erue dat hoer vader of moeder behoerdē
te hebben ende dat derdendeel souden si
moeten laten an hoer oemen eñ moeyē
mer int wederbringen die huwelike ga
ue. die de dode ghegeuen soude hebben
voer sijn soen of dochter die noch leuen
dich waer of voer den soen of dochter die
doot waer om dat si seiden dat gheen cō
stitucie of ordinancie daer op ghemaect
en was. eñ daer om wederseidē die sonē
vāden persone die doot was eñ seidē. dz
bi constitucie vanden keiser honore ꝛ ar
chade si niet sculdich en waren weder in
te brenghen tegens hoer oeme broeder
van hore moeder eñ oec niet aen dē broe
ders noch susters vā horen vader. noch
aen den susters van hoers moeders we
ghen Daer om ist gheseit bijden keyser
dat wij willende af nemē eñ vscheidē sul
ke twijfelen gebieden dat die kinderē vā
den sone of dochter die ghestouē is ghe
houden sijn wed in te brengē die huwe
like gauen die si vā horen vad haddē te
gens den neuen of nichten die gecomen

sijn vanden sonen of dochteren die doot sijn en die neuen en nichten behoren we der in te brengen die huwelike gaue. die hoer vader of moeder ghehadt hebbē te ghens hoer oemen of moepen also dz al le dese goeden te samen ghemenget sijn metten goeden vanden voirscreuē dode. En die nichten en neuen. dat is te vstaē kints kinderen sullen hebben die twee deel van tgheent dat hoer vader of moe der behoerden te hebben en dat derden deel sal weder comen aenden oemen en moepen metter tgheent dat si hebbē vā den erue van hoeren vader. Nochtās wil die auctentijc daer op gemaect datz der dendeel dat die kints kinderen min had den dā hoer vader en moeder behoerdē te hebben si verbetert bijden lesten rech te en weder ghebrocht tot psineletei. wāt alle psonen sullen hebben hoer aendeel gheheelic. C. li. vi. ru. d. l. illā merito du bitationem Jūc. auc̄. sequen.

Van sone ongheemancipez die enige winninghe dede

Noch soe willen die bescreuen rechten. dat of een sone dye inder macht en onderdanichept si vanden vad ende moeder en bij sijn prudētie of naerstichz ghewonnen en vercreegen heeft eenige saken of goedē die hi vergadert heeft. en dan nader doot vanden vader ghedaen si bijden broeders of susters enghe rap port of weder inbrengen als voerscreuē is. weet datmen niet en moet weder in ne brenghen tgheent dat dē sone wt sen dein sijns vaders of moeders onderda nicheit ghewonnen sal hebben. wāt ge lijc als den ridder of den clerc die in sulc ker state wint dat die clercken hieten. de castrensi peculio en is niet gehoudē weū in te brengen so en is oec den sone die in sulcker state is daer om en ist niet. hi en deelt mette broeders en susters. C. li. vi. ru. d. l. vt memini de cetero Jtem ghi moecht weten dat kints sone bij bescre uen recht deelt teghens sinen oem ende kints dochter tegens hoer moepe inden goeden en landen comende van dier sij de ꝛc. C. li. vi. ru. d. auctētica que tenue porcionis.

Vanden eruen comende op veel kin deren ende vander deelinghe daer van

Capitel C. lrrriij.

Het ghebuert dickent dat een erue of lant of sommige eruen comē op veel kinderen en daer om moetmen si dickēt deelē en vscheidē. het sij leengē erue of lant: of ands: so wil ic u theerē en vertellē: tghene dat ic daer of ghesiē heb be in plecken tusshmeren Weet dat als een persoene sij die veel kinderē heeft: en de hij ofliuich worde. indien daer enige eruen ghehouden sijn vā veel heerē: en het ghebuert. dat die kinderen hē keure ken inden hoeue van een vanden voer screuen heeren: om elck te hebben sijns recht. ht sij bi heffen of anders. inder dee linghe doende. weet dat nae dat sij alsoe beroeghen sijn inden hoeue. si sullē also moeten doen in alle den hoeuen. daer of die eruen alsoe vscheenen of verhouen ghehouden sijn. noch nymmermeer: so en machet anders ghedeelt sijn dan bij consente vanden heere. ende vā elcken heere voer alsoe veel als hem aengaet. ende van hem ghehouden is: ende in el ken hoeue doen ende epschen deelinghe dats te wetene: aen elckē heere op hem seluen Ende of daer na een vanden kin deren woude verheffen of voer al verso ken: so en soude hij des niet moegē doē ō deswille dz elc hē alreede is gemaect of

[illegible] waer hoore dat des is ghewesen
Eñ sal den here of heren mogen eysche
hoer voeten of dienssten an elc vandẽ kin
deren . ghelijc alst van hem ghehouden
sal sijn Also wottet ghesert of ghewesen
inder sale tot brüssele om heerlin du pont
nrwaert teghens den kinderen van phi
lips maillet.

¶ Van weduwen die kinderen hebben
eñ weder huwetiken

Item oft gheboert dat een man
een wijf neemt in huwelic die enige kin
deren heeft vanden voerman eñ na dat
hi die ghetrouwet sal hebben eyst het der
kinghe van hoers vaders erfnisse . weet
datmen behoert te maken van alle den
huysraet die si hebben drie hopen. daer
of dat den eenen hebben sal die moeder.
den anderen den stiefuader eñ den derden
die kinderen eñ also wottet ghesert ende
ghewesen inder sale tot brüssele . om den
voerscreuen herlin teghens den voerse
den philips

¶ Van een man ghehuwelict te vercrij
ghen erue of lant het si leengoet of anders

Item ende oft gheboerde dat ie
mant vercrijghet eenighe eyghen erue
ter wijlen dat hi in huwelic is. weet dat
die helft daer of toebehoert sinẽ wiue vo
er haer eñ haren erfnamen indien si geẽ
kinderen en hadden te samen leuẽde vã
wittachtighen bedde. In leengoet niet.
Maer het blijft anden ghene dier in ghe
erft is of sinen eruen. Mer den ghene die
schuldich is te deelen in dat ander goet be
hoert te hebben in alle die helfte vã alsoe
veel als dat leengoet gecost heeft

¶ Van gheheele broeder of halue broed

Item indien twee gebroeders
sijn die een suster hebben eñ eñ die suster
vercrijghet eygen lant het si in huwelic
of daer buten die welcke oftmich wort sou
der erfnamen te hebben van hoer after
ghelaten ghewonnen van wittachtighẽ
bedde eñ die een van horen broeders ge
heele broeder si eñ die andẽ halue. Weet
dat inder besterfnisse of succesie van ho
ren suster die een also veel hebbẽ sal als
dander inden huysraet want in erue dat
recht van besterfnisse vã vader eñ moe
der behoert bewaert te sijn Eñ also wilt
bescreuen recht C. li. vi. ru. auctentica.
que tertie portionis diminutio.

¶ Van leengoeden wesende of toebeho
rende veel kinderen.

Item of veel ghebroeders ghe
bleuen sijn nader doot vãden vaẽ wel
ke vader gehouden hadde in sinen leuẽ
den live sommighe leengoeden die wel
ke die allẽ ghehouden worden van eenẽ
here . Of sommige of diuerse leengoedẽ
ghehouden van diuerse heren weet dat
of alle die leengoeden gehouden sijn vã
eenen here alsdan soudemense deelẽ bij
deser manieren Te weetẽ. dat die outste
soen soude eerst deelen eñ kiesen voir hẽ
den besten leen Eñ den outsten daer na
die beste daer an Eñ den derden sone die
beste daer an Eñ also van leen te leen so
langhe alser enighe sijn Eñ of men most
te weder omme keren eñ datter soe veel
leengoeden waren alsdan soude die out
ste soen weder eerst beginnen voren aen
den leenen die ghebleuen sijn so langhe
alser eenich wesen souden Ende of daer
enighe leenen ghehouden waren vã an
dere in heerlicheit den oudstẽ behoertet
te hebben voer uit Ende of den leengoe
den ghehouden sijn van diuersche herẽ
alsdan soudese nemen ende wechdragẽ
den andersten sone bijdẽ recht van sijn[illegible]

vlicheit eñ en souden dander broeders eñ
de susters indien daer eenighe sijn daer
aen niet hebben dan den vijfsten pennic
op alle den voerscreuen leengoedē te de
len onder hem luden alle te samen

¶ Van verscheidinghe van leengoedē.

¶ Ende indient in landen ware
daer die custume henghet dat den leen si
vscheiden of van alsoe veel alst twijften
deel waerdich is Weet dat die vscheidin
ghe gehouden sal sijn also behoerlic als
den propere leen wāt indient hoghe iust
icie heeft. so salt oeck hebben den ghene
die daer of sal sijn vscheiden eñ den broe
der wien des sal sijn also vscheiden salt v
soecken eñ houden vanden here daer of
dattet leen ghehouden is. indient hē be
lieft. of van sinen outsten broeder indiet
hem belieft Eñ die een ghenomen ende
ghecoren nimmermeer en mach hi we
der keren ten anderen

¶ In wat tijde mach eñ behoert eē leen
te wesen quinties of den vijfsten pennic
daer op te hebben

¶ Hoe moechdi weeten dat een
leen bi custume locale niet en behoert te
wesen quintiez dan eens binnē den leuē
den liue vanden ghenen diet ghehoegē
Welcke leuen is te vstaen na dye opinie
van sommighe binnen lx. iaren eens.
want indiense dicker mochten wesen ge
smaeldeelt metten vijftendeel binnē cor
ten tijde. alle die leenen souden comē tot
cleine deelen so dat int eynde niet wesen
en soude noch van geenre waerdē noch
incōmighen van leen Eñ so wat eschier
ment daer of wt gaet bi quintage of vijf
tendeel. Weet dat hi ghehouden is van
allsoe grote verheffinghe of versoeck als
vgros vanden leen

¶ Hoe dat leen vz en mach wesē climmen

¶ Item soe en mach noch en be-
hoort leengoet weder te climmen in de li
ghe van successie van sijnre naturē
moet dalen vā maechtale eñ recht of la
terale mer ghi moecht weeten dat bi we
derclimmen niet en is te wederkeren aen
den ouesten man of wijf indien daer gē
man en is. ghelijc als of twee broeders
sijn of twee susters eñ die een of dander
een kint heeft. eñ een van beiden eē leen
heeft indien hi ofliuich wort dat leen
schijnt eñ deelt aen sijn kint sonder vijf
sele. Nu nemen wij dat dit kint ofliuich
wort sonder te hebben eñ after te latē
ghe wittachtighe kinderen van hem
Weet dat dat leen verschinen sal anden
oem of an die moeye indien daer ghee
oem en si vander sijde van daer dat leen
of coemt indien daer enich si. eñ sal daer
op comē voer dē neue of oems kint hoe
wel dat hi waer eē volle oems of moeye
kint indien daer eenich si. Eñ die custu
miers en houden niet dattet si wederclim
men. want het en gaet niet weder aen
maechtale daer it of coemt

¶ Van ghehuwelicste dochter die welc
ke begaeft ghewecst heeft te eyschē vijf
tendeel vanden leen

¶ Ende oft gheboerde dat een
dochter gehuwelict ware die begaeft ge
weest hadde inden huwelic eñ eyschede
te hebben teghens hoer outste broeder
vijftendeel vanden leen die hoen broe
der opgheuonnen is bijder doot van ho
ren vader Weet dat die vrouwe of ionc
frouwe de welke die des doet eñ eyschet
teghens horen broeder behoert al voren
wederinne te brenghen alsoe veel als tv
vijftendeel vanden voerscreuē leengoe
de waerdich moghen wesen op die ghif
te van horen huwelicke. eer dat si ...

deel mach hebben ende recht met hoeren
broeder inden voerscreuen vijftendeel
So moechdi weeten ende verstaen dat
dit is also te segghen op dattet also si dat
den vader vanđ vrouwe of ioncfrouwe
die des epschet opten leen die van hoeren
vader ghedaelt is ghehadt hadde bijder
ghifte ende ordinancie van hoeren vader
ghifte of andere bewijsinge dant vijftē
deel dat hair behoerde toe te hoeren op dz
leen comende van hoeren voerscreuē va
der. Want nae dat si ghifte of ander be-
wijs daer of ghehadt hadde eñ dan nađ
doot van hoeren vader. woude hebbē of
epschen recht van dat voerscreuen vijf-
tendeel si soude ghehouden wesen weđ
in te brenghen die ghifte of bewijs die si
ontfanghen hebbē soude bijden ghifte
ende ordinancie vander vader

Item vandē broeder sijnre suster ghif
te te gheuen of te ghelouen sonder quijt
te scelden hoer vijftendeel vandē leen

Ende oft eenighe dochter wa
re. de welcke die gheen ghifte noch be-
wijs ghehadt en hadde van hoeren vađ:
Eñ daer na den sone die hoer broeder is
wien dat leen opgecomen is bi sinē pro-
peren wille gaue sijnre suster enige ghif
te of bewijs sonđ dat die suster quijtscelt
hoer ghifte van vijftēdeel des leens of
ghifte. daer om en soudet niet bliuen na
die ghifte of bewijs ghedaen aengesien
dat si niet quijt ghescouwen en hadde dz
recht van hoer vijftendeel si en mochtet
wel epschen eñ si behoertet te hebben

Van twijf of ghescil sprutende op eni-
ghe vijftendeel te epschen

Ende of enige vrouwe oft ionc
frouwe epschet te hebbē vijftendeel vā
den leen teghens hoeren broeder eñ ghe-
scil daer of is die tot proces coemt. Weet
dat den proces ghedurende die vrouwe
of ioncfrouwe behoert geset te sijn in pos
sessie mits dat si stellē sal behoerlike cau
cie of borchtochte rechtelic weder te ghe-
uen eñ restitueren alle tgeent dat si daer
of gheheuen eñ ontfanghen sal hebben:
indien si veruiele eñ daer aen geen recht
en hadde Also woret geordineert bi sen-
tencie inder sale tot rijssele voer der ionc-
frouwe van hem bi rijssele Eñ also wor
tet ghesei eñ geordineert inder voerscre
uen sale tot rijssele ende bi sentencie. om
den rechters van mijn vrouwe van an-
toing dat deelinghe ghedaen bij vađ en
de moeder. eñ bij gemene vriēden van
beyden sijden houdelick ende waerdich
was al ist dattet niet gedaen en was mz
rechte anders dan bijden ghemenē vriē
den ya om den hupsraet ende catheelen
Mer in eruen of lant. het soude ghedaē
eñ ghepasseert moetē wesen voer recht.
indien men woude dattet vast ende van
waerden houdē soude van erfname tot
erfname

Custume van rijssel.

Item nae die custume van rijs
sele Of man eñ wijf inder echte te samē
enighe kint of kinderen hebben ende dē
man enich lant heeft dat van sijnre sijdē
gecomen is indien dē man ofliuich wor
de eñ dat wijf weđ huwelict Weet dat si
heeft eñ behoert te hebben recht vā hoer
lijftochte inden landen of eruen van ho
ren man eñ die kinderen tander. Eñ oft
geboerde dat die kinderen ofliuich wor-
den weet dz die moeđ vliesen sal hoer lijf
tochte eñ dat erue gaet weder vrij aendē

erfnamen vanden kinderen van hoers
vaders wegen Eñ indien si geen kinde
ren en hadden die eruen van landẽ gaẽ
weder aender sijde van daer datse comẽ
Eñ also ist vanden man. Eñ desgelijcs
ist in tournesis Die vrouwe die sond' ki-
deren bliuet en heeft geen andeel indẽ er
uen die van hoers mans wegen comen
mer si deelt inde helfte van alle v'cregen
goet. eñ inde helfte vandẽ huysraet met
hoer weduwelike recht die sulc is als el-
ders ghesiet sal worden indẽ capittel vã
den weduwen hier nae volghende ghe-
teikent bijden ghetale van cc. xxvij.

Custume van doernic

Item bijder custume vander
stede eñ stat van doernic de welcke van
beiden eerst ofliuich wort hoe wel dat si
geen kinderen en hebben die leste leuen
de heeft die helft vanden huysraet. ende
van allen eruen tot eewigen dagẽ leggẽ
de inder vrijheit der seluer stede Eñ indiẽ
enighe kinderen after bliuen den vader
doot eñ die moeder leuende die moeder
sal ghebruken van alle den huysraet eñ
eruen so langhe als si ongehuwelict bli
uet Eñ indien si weder huelict de kindẽ
ren die si heeft een oft meer indien si wil
len epschen hoer aendeel tegens haer. si
behoerent te hebben van die helfte vandẽ
eruen eñ huysraet Ende des gedaen die
moeder vander helfte die hoer bliuẽ sal i
der deelinghe. mach doen hoer propere
wille vercopen of gheuen tot eewigẽ da
ghen Eñ indien de kinderen gheen dei
linghe en epschen als die moed' wed' hu
welict twelc si doen of laten moghen die
moeder blijft inden goeden huysraet eñ
erue so langhe als si leeft. Mer vanden
eruen en mach si niet v'copen noch v'an
deren hoe dattet si dat na hoer doot alle
sal comen an horen kinderẽ een oft meer

indien sise heeft also veel deen als dande
re. Eñ den huysraet wort gedeelt nader
doot van haer te halue tegens den man
Eñ of die moeder wed' huwelic als voer
screuen is. eñ si kinderen heeft van horẽ
anderden man die kinderen sullen deelẽ
teghens die eerste kinderen dat is te we-
ten die eerste kinderen souden hebbẽ die
helft vanden erue ghecomen van horen
vader om die besterfnisse comende van
horen vader voerseit eñ die and' helft sou
de worden gedeelt broederlic. deen alsoe
veel als dander Eñ alsoe behoert het ghe
daen te sijn van die eerste kinderẽ tegẽs
die anderde kinderen vanden eruen co-
mende vanden anderdẽ man nae doot,
teghens den kinderen vanden seluẽ ho-
ren man eñ hoer huysraet half eñ half.

Vanden exceptien te nemen yemãts
besterf of goet Ca. c. lxxxv.

Het is te weeten dat so wie
apprehenderẽ wil besterfnisse vã
yemant indien hi ducht die aen te nemẽ
om den sculden vandẽ dodẽ Weet dz hi
heeft sulc induce of tijt des te doẽ eer hijt
behoert aen te nemen ten si dattet hem
beliefden tijt van een iaer Eñ noch ten
den tiaers indien yemãt si die recht heb
ben wil op die goeden ghebleuẽ vanden
voerscreuen dode bi sculde of anders eñ
datmen eenighe saken heeft opiẽ goedẽ
ghebleuen vanden dode of sinen erfna-
me of sake van hem hebbende. eñ men
doet daghen den erfname of sake hebbẽ
de vanden dode om die sculden Weet dz
de ghene die gedaecht sijn als erfnamen
of sake hebbende vanden voerscreuẽ do
de indien si niet geapprehendeert of aen
genomen en hadden enighe goeden vã
den voerscreuẽ dode bi succesie of besterf
nisse hebben een iaer van prouisie om te
weten of si erfnamen willen wesen of nie

ende noch tenden ſ iaers in dien ſi gedaa-
get worden: om te weten of ſi erfnamen
wesen willen of niet: so hebbē ſi noch xl.
dagen van bedincken te antwoerdē: of
ſi die oirie aennemen willē of niet. Eñ in
dien ſij des niet en wouden aēnemen: eñ
men niet beruygen en mocht tegens hē
lieden. dat ſij daer of bi ſuccessie genomē
of gehadt haddē: hoe luttel dattet ware.
ſi en souden niet ghehoudē wesen te ant
woerden voer den doode noch voer eny
ghe sculden die hi sculdich ware: mer be
hoeren daer of vredelic te wesen eñ te blî
ven. Eñ ghi moecht weten. dat dat iaer
ghedurende: in dien hem yemant en
maecte erfname. die goeden ghebleuen
vanden voerscreuen dode behoren te ſij-
ne geregiert ende bekeert bi des rechters
hant. als in behouder hant tot alsoe lut-
tel costen alst moghelic is. ter tijt toe dat
dat iaer gheeyndt ſij. Ten waer bi also dat
den ghene die rechte erfname behoert te
wesen vandē dode. eer quame renūcierē
rechtelic: want als dā soudemē mogē in-
uentariseren mz rechte alle die goedē: eñ
die bekeeren inō betalinge der sculdē vā
den dode. bi also dat ſij nochtās ghestelt
waren mz rechte optē goeden tot conser-
uatie van rechte: eñ van rechtelike ver-
weringhe der seluer. Eñ alsoe is daer of
geuseert int castelet van parijs: eñ bij g-
hemente gehoudē eñ geconserueert

¶ Hoemen mach erfnisse apprehende-
ren of aen nemen sonder pericule of sor-
ghe vander sculde

¶ Item of de dode so vele schul-
dich ware. dat ſijn erfnamen sorgheden
van hem te apprehenderen. te nemē of te
eyschen ſijn erfnissen Weet dat ſi bi mid-
dele des doen mogen in deser manierē.
Men moet impetrerē een mandement
vanden coninc. inhoudende: hoe datter
geboden was of gherōmitteert aenden
rechter royale. onder wien die goedē ge-
legen souden wesen. dat alle die goeden
gebleuen van sulckē dode. geinuentari-
seert worden bi beneficie van rechte Eñ
alle tghene dat bi die inuentarie geuon-
den sal worden. mach eñ behoert op bor-
ghe gegeuen te ſijn aendē ghenē dye hē
bi desen wegen maken erfgenamē. Eñ
alle tghene dat bi deser inuentarie alsoe
gedaen biden erfname genomē sal wor
den. dat sal vryelic eñ sonō sorghe gheno
men wesen. Wāt hoe wel dat die doode
meer sculdich ware. dan de voerseide in-
uentarie bedraecht: hoe en soude men hē
niet meer mogen eyschen noch bedwin
gen noch van meer en waer hi niet scul
dich rekeninge te doen Eñ daer bi vā al
le tghene dat dye inuentorie bedraecht:
mach hij hem vryelic erfgename makē
Bi also nochtans. datmē niet en mach
weten dat den erfghenamen yet daer of
gehadt hebbē buten de inuentorie Wāt
in dien ſij yet andrs ghenomen haddē: ſij
souden wesen gehoudē vandē schuldenr
ghelijc als ſijn erfgenamen

¶ Binnē wat tide men sculdich is te ap
prehenderen of aen te nemen erfnisse vā
yemant bi beneficie vā inuentorie.

¶ Noch eest te weten na dat ghe
ne dat geseyt is hoemē nadē rechte appre
henderen mach erfnisse bi beneficie van
inuentorie. sonō twifele vanden sculden
te betalen die dē voerlater sculdich was
daer of dattet erf daelt. Weet dat bij be-
screuen rechte mach ende behoert erfnis
se alsoe aengeuaet te wesen bij beneficie
van inuentorie. op dat den erfname die
des wil aenuatē coemt binnē eenō maēt
nader doot vanden ghene daer hi des of

voen wil ende begheren aenden rechter ende gerechte: als dat de goedē gebleuē vanden dode. geinuentariseert worden: eñ op borchtochte nader inuentorien ge daen. mach hi die voerscreuē erfnisse aē·vaten of aennemē Eñ tot sulcker manie ren of condicien. behoert hij borchtochte te doen. dat in dien die beuyndtghenisse of openbare sculden meer bedroegē. dā die voerscreuē inuētorie: so en soude hi nz gehouden wesen voerder rekeninghe te doen. dan die inuentorie bedraecht: sonđ ander sorghe of vreese vā meer te vleggē noch die hessinghe die hi daer of gedaen soude hebbē cautie. Eñ moet die inuen torie biden voerscreuē gerechte. eñ alle dz ghene dat voerscreuen is gedaen wesen binnen drie maenden nader doot vandē voersater. indien den erfname of erfna·men inden lande warē: ten dage dat die voersater afliuich wort Eñ in dien se bu·tens lants warē. si souden een iaer dach hebben na die voerscreuen dode Eñ het is dat ghene daer op dz die custumieren hem meest arresterē eñ verlaten ghelijc als voerscreuen is C. li. vi. ru. de iure. de liberan. l. scimus iam duas esse zc. C. li. vi. ru. coīa de successionibus. l. amite cui successisse et. l. vitrico et. l. sancimus

¶ Hoe dat die naeste vanden grade be·hoert te succederen in erfnisse het si in op of neder gaende. ¶ Capittel C. lxxxvi

Bi desen rechte tegenwoer delijc gheallegiert. sancimus. eñ bi een anđ sake die seit Qui prior ē in gra du. prior est in successione Het behoert v staen te wesen. dat die naeste van grade behoert te succederen in erfnisse. het si in op. of neđ gaende. ten si in leen. die waer like custume niet en behoert wed te clim men. Ende oft gheburede dat yemant afliuich wort die vader ende moedeř hadde. of een van hē lieden. weet dat die suc cessie van hem eer gaen soude aen den voerscreuē vader of moeder. dan aendē broeders of susters. Eñ in dien hi gheen vader of moeder en hadde alsdan soudz gaen aenden broeders of susters vandē gehelē bedde eer. dā aendē broeđs of sus·ters vandē haluē bedde. eñ noch eer aen den kinderen vandē broeders of susters vanden geheelen bedde. dats te verstaē van eenen vader eñ van eenre moeder: dan aenden haluen broeders of susters. Ende in dien daer gheen en warē alsdā soudet succederen opten haluen broeđs ende susters, ende huer kinderen. indien die vader ende moeder afliuich sijn. Eñ dese declaratie suldi vinden volcomelijc ker in summa azo. C. li. vi. ru. coīa de suc cessionibus. l. iii. iiij. et viij. Hoe wel dat bi custume vā waerlike houen. die hal ue broeders eñ susters deelen tegē huer heel broeders of susters Mer die declara tie is. dat dit is te verstaen indē hupscaet ende inden vercregen eruen die bi custu me ghehouden sijn voer hupscaet: ende bider condicien vā acqueste

¶ Vander succesie van twijsten deel vanden leengoet

Item willen noch die sattē vā custumē dz of yemāt die leen heft of hout veel broeders of susters heeft. die rechte van twijsten deel betalen. of dat vijsten deel niet gheeyscht en is rechtelijck eñ bi sonder verscheyden op hem seluen. ende die ghene die huer vijsten deel hebbē afli uich worden. Weet dat dat vijsten deel of dat aendeel van twijsten deel die nz ver scheyden en is veruallet aen tgros van den leen: ende die ander broeders of sus ters en hebben daer of niet

¶ Vander succesie van een verslegħen man of ghemoort.

¶ Item Oft ghebuert dz yemāt verslegen wort of gemoert int heimelic Weet dat bi bescreuē rechte sijn succesie of erfnisse niet en behoert te gaen aendē erfnamen van hem: ten sij bi also dat die voerseide erfname doet groote eñ volcomelike diligentie. te doen weten dē rechter wie de moort of dootslach ghedaē hebbet: eñ dat daer of recht gescye: so verre alsmen vinden mach of anders het soude schijnen. dat die erfname waer gheweest ghedogher of rader des doots Eñ of die erfname des also niet en doet. den heere heeft redene sijn hant te stellē in die voerscreuen succesie. C. li. vij. ru. de hijs qb. vt indig. aufer. heredi. l. i. et l. si ea questio et per to. titu.

¶ Vander proprieteit vandē vsufructuarie. Capittel C. lxxxvij

HEt is te weten dat dickent ghebuert. dat enighe vercopē geuen: of versetten die vruchten vā eenē erue: te houden eens anders leuen lanck. So gebuert oec dat des geschiet bi ghifte of huwelijcke gauen eñ bi donarie custumier. Daer om dickent ghebuert dat den ghene die also sijn erue beswaert is. indien hi afliuich wort eer die vsufructuarie diet sijn leuen lanc behoerde te houden te weten aen wien die succesie vandr proprieteit behoert te dalen: eñ wāneer of aen dē ghenē die sijn recht erfgename is vandē proprietare: of aē den ghene diet wesen sal tē dage vādē vsufructuarie Weet dz so geringhe als die proprietare die so geordineert of verbondē heft zijn erue afliuich wort die proprieteit daer of coemt eñ succedeert aē sijn rechte erfname hoe wel dat die vruchtē bliuē aen die vsufructuarie. ghedurende sijn leuē. eñ is dat schuldich te relieueren of versoeckē. indient sake is die relief of versoeck toebehoert

¶ Custume van mortaigne

¶ Item nader custume vander stede ende vanden lande vā mortaigne. Weet dat die welcke dattet si vandē mā of wijf die leuendich blijft sondr kinderē: en heeft daer aen niet meer dan tvierendeel: eñ na sijnre doot het daelt eñ coemt weder aendē erfnamē rc Eñ indient een dochter ware. die mettē broedr is: si en heuet daer aē nz als aendē eruē of lant meer als tot huysraet: si heft huer recht aē deel ghelijc die andere

¶ Enqueste ghedaen te rijsele.

¶ Item het wort beuolen bi enqueste inder sale tot rijsele. dat een man die gheepscht hadde een erue. die hē ghevallen of opgecomen was van een sijn moeye. op welcke erue dē vader eñ moeder bewesen hadde. een van huerē dochteren suster vandr voerscreuē moeye vāder somme vā. lx. pont. Eñ welcke erue een vreemt man gecocht hadde. eñ alreede ghehouden bi langhe iaren. Den eyscher behoert wedr te hebbē als dwillelt: Eñ wort gesept. dat dye voerscreuē erue behoerde te wesen discontingierē: aē gesien dattet wtquā of sprote vā rechtē geslachte

¶ Van die manieren van besterfnisse in succesie.

¶ Eñ daer om moechdi weten. datter sijn drie manierē vā besterfnisse vā erue Die ierste coemt bi succesie. die andr de bij gracie: ende die derde bi fortune. Die ghene die coemt bi succesie is te hebben vā sijnen maghe gelijc als vā sijnen vadr: of vā sijnē naesten: of wāneer dē heere apprehendeert of neemt succesie bi gebreke dz die erfname nz en coēt Die gerech

die bi gracie coemt: wanneer als een bis
scop of een geestelic man heuet bi ghifte
enighe goeden: biden suerliden vā een
andere: die in sijn leuēde liuc dz gebuyc
se ende posseseerde Die ghene die bi for
tune coemt. dats te segghē bi auontuere
dats also als bi huwelic. na die custumē
van sommigen plecken

¶ Vandē geslachte directe of colaterale

¶ Het ghebuert dickent dat een
erue coemt op enighe die niet enbestaen
van ghestachte den ghene daer dat erue
af coemt: ghelijc als inden lande van sin
te amandt

¶ Vanden afcoemsten van geslachten

¶ Item vanden afcoemsten vā
ghestachten moechdi weten dat dye een
recht is. ende die andere laterale. Die
rechte is wanneer een erue afcoemt van
rechter ghebuerten vā vad of vā moed
aenden sonen of dochterē of aendē kints
kinderē. Dat geslachte colaterale daelt
vandē oem of vand moeye. van susters
of vā broeds of vā andere side laterale.

¶ Custume van noemandye

¶ Item bider custume van noe
mandie openbaerlic gehoudē eñ gemaē
nieert moechdi werē. dz die sone vanden
outsten behoert te hebbē die outheyt: eñ
sond hem en behoert niemāt erue te ne
men of te verwerē noch aendē heere hul
de te doen: wāt hij is daer of schuldich te
hebbē alsulc opcomē als zij vad gehadt
soude hebbē indien hi leuedich geweest
hadde ¶ Hoe dz den sone representeert
sinen vader in goeder successie

¶ Item waerom by deser rede
nen het schijnt dz den sone repsenteert sij
nē vad in allē faytē vā successie Eñ noch
moechdi werē dz besterfnisse vā erue die
dz en coemt vā rechtē afcoemste tot erue.

ghelijc als den broeder totten erue vā si
nen broeder: ende die neuen of nichtē aē
den erven van hueren oem: wāt alsulc
ke successien comē bi ghestachte laterale

¶ Hoe dat besterfnisse die bi auentueren
coemt haer diuideert in drie ypen.

¶ Item besterfnisse die bi auen
tueren coemt haer diuideert in drie ma
nieren. die een coemt bi besterfnisse: ghe
lijck als een leen of and erue wed coemt
aenden here: bi faulte van kinderē of erf
namen te hebben

¶ Van successie bi establissement.

¶ Die ander coemt bi estalablis
sement: gelijc wāneer een leen of and er
ue coemt an een vreemde persone bi fay
te van douarie. of vā weduwe gelijc als
die custumen vā diuerse plechē dz wisen
seer diuerselic in sommighe plechē: eñ in
sommige heerlichedē. eñ also als die cus
tumen aldaer gesticht zijn. gehoudē ende
expresselic bewaert

¶ Van successie vā condicie.

¶ Die derde coemt bi condicie,
ghelijc als wāneer enighe leen vcoft is
cedez eñ getransporteert in vreemde hā
den. bi sulcker cōdicie dat soe wāneer den
gene in wiens handē daer gestelt is ali
uich is het sal wed comē aendē erfnamē
Eñ den ghene diet also getransporteert
heeft: of bi andere cōdicie geordineert by
den transporteur: eñ den ghene diet i hā
den heeft vā lijfrenten vcregē bi twee p
sonen: eñ den lestē leuende vā hē beydē
al houdēde is gelijc als geseit is int eyn
de vand rubrikē vandē huysraet daer in
is hier of voerd ghetracteert Ende is die
voers. rubrike hier bouen opten getale
vā. C.lxx. daer spreket vandē lijfrenten

¶ Blancie vā noemandye

¶ Item na die blancie van noe

rumdis tot welcke vsancie sommige wi
sen hem consonerē : vā dattz geh[u]ndeert
is op bescreuē rechte Die outste sone he-
uet dat leen of erue die vand̄ successiē co-
met van sinen vad̄ eñ vā sijnre moed̄ eñ
in dien dye sone sterft voer sijnen vad̄ eñ
moed̄. sijn outste sone daer na staet in zijn
stede. of sijn naeste erfname die van dier
geboerte daelt Eñ of daer geen kinderē
achtē en bleuē die dalende zijn vandē voer
screuen outstē sone Eñ also moechdijt v̄
staen eñ weten vāden broed̄s nawolgen
de Eñ of alle die ki[..]derē gestoruē waren
eer den vad̄. of daer geen kinderē afge-
comen en warē. het sal dan comē opten
outsten broed̄. of aen sinen naesten erfna
me. de welcke die van hē gecomē sal sijn
Eñ of die gheen broed̄s en hadden noch
broeders kinderē Weet dat die successie
wed̄ soude comē aenden apeul Eñ alsoe
isset te wetē eñ te v̄staē vandē ghenē die
vā dier geslachte sijn in cas van erue eñ
anders etc. Wāt dz huysraet deelt hē sel-
uen aendē naestē erfnamē vā wat side
datse sijn.

Vā successie buten rechte ghesiachte.

Item het is noch te weten dat
of een erue daelt of coemt op enighe van
sijn vader. eñ daer gheen broeders of ne
uen en sijn die vander syde sijn van hue
ren vad̄ die broed̄s of neuen en sullē niet
mogē hebbē dat lant of erue: wāt het en
coemt niet vā sijnre side: maer soude eer
wederkeerē aendē heere daert of gehou-
den is Mer and̄s soudet wesen vander
vercregē of gecoften eruē. wāt die soudē
wed̄keerē aendē naestē erfname vā wat
side datter ware. Eñ in dien daer gheen
broeder en blijft. dat erue sal comen optē
neuen. ende het en coemt gheen tijt aen-
den apeul: soe langhe alst vinden mach
enighen neue. die dalende is vand̄ side
daert erue af gecomē is. ende in dien mē
die niet en vint: soe coemtet opten apeul
ghelijc als voerscreuē is Item die kinde
ren die gecomen sijn vandē vrouwen vā
een ander vader vanden voerhuwelijc
die vrouwe en soude niet hebben soe lan
ghe alser enighe leuende ware gecomē
ende ghedaelt vander side vanden sonē
Nader vsancie voerseit: die eruen comē
weder aenden vaders: wāneer alser geē
kinderen en sijn vā hemheden gecomen
Ende also moechdi wetē eñ v̄staen van
der moed̄ van apeul. vā vader oudeuad̄
eñ ouerouwe vader Eñ bi consequēt vā
den apeule. vandē proapeule: eñ oec vā-
den besapeule

Vsancie van artoys. ampiens.
ende van tournesis.

Item ende inde selue nader
vsancie van artoys. ende daer omtrent:
als ampens vermendoys ende tourne-
sis. Weet dat den sone behoert geset eñ
ontfangen te sijn inden erue. daer sijn va
der afliuich wordt int besit. ten waer inc
cas die hier na ghesett sijn inden capittel
vanden minoren inder rubrike ghetey-
kent biden getale van CC.xviij. Want
bider vsancie vandē voerē pleckē in alle
successien. den dode erft den naesten nae
hem vander sijde daer dat erue af coemt
eñ daelt Nochtans somtijts in sommy-
ghe steden ende pleckē siet men die con-
trarie Want naden wijsen die regule is
sterck die niet en mist of gebrokē wordt.
Eñ dand̄ seit Het en is gheen regule die
niet en wort gebroken Ende daer om sal
ic v thonen exempel daer op hoe dat een
man ghesét wort in een erue. dat sijn va
der nye gehouden hadde

¶ Een exempel

¶ Het was waerachtich dz mijn heere wittasse van nyelle sterf in aragō ende hi hadde met hem gevoert mijn heere aymer sinen soen. Welcke heere aymer int weder keeren vand voerscreuen bedevaert aflivich wort op dē wech Mer dat was inder graeflicheit van arrops bi sijn woenstede Het was waerachtich dat sijn voerscreuē sone mijn here aymer enē sone had die genaēt was wittasse. die daer na quam tot sijn mondichept ende hi woerde geset in allē den landen en̄ eruen die sijn vader houdende was Dz ghedaen hi quam bi rade inden casteele tot encle. daer of die voerscreuē sijn oude vader sijn goeden houdende was en̄ begheerde aen den heere vand voerscreuē plecke. dz hi geset en̄ gestelt mochte worden in allen den lande en̄ erue die sijn oude vader houdende was vandē voerscreuen castheel. als den naesten erfname bij middel [illegible] den voerscreuen wijleneer mijn heere aymer sijn vader. en̄ geboot daer af die mont en̄ die handen Tot welcke begeerte gedaen bi minen here wittasse: wort wedseyt bi een ioncheer. seggende dat hi was die naeste erfname vandē voerscreuē here wittasse van nyelle en̄ bi die middelē behoerde hi seluer ontfangen te wesen en̄ niet die voerscreuē wittasse sone vanden voerseidē here aymer En̄ seyde de voerseyde ioncheer dat den vader vandē voersc wittasse nye en had de des ghehouden in hulde vandē heere waer om hi die alsoe naer was vā dier side. en̄ bi consequent die outste vā iarē. behoerde eer geset te worde inden voerscreuen lande en̄ successie. dā dye voerscreuē wittasse die ionger was. Dē voerscreuē wittasse dupliceerde ter cōtrarie: seggende dat sekere ende clare sake was. dat sijn voerscreuē vader was die outste sone vā den voerscreuen wijleneer mijn heere wittasse: en̄ bi consequent sijn rechte erfghename: en̄ hoe dat hy buten sterf. en̄ oft dien sijn vader hadde mogē wed comen hij gheweest hadde ende was waerachtich heere en̄ erfname van sinen vad: en̄ sond difficulteyt negeene hadde geset geweest indē lande en̄ successie daer sijn vader of possesseerde. ten daghe dat hy aflivich woerdt En̄ dz of sinen vad wed ghecomen hadde hi hadde daer inne ontfangen gheweest. Waer bi so behoerde het te wesen en̄ toe te behoren den sone: representerende sinen voerscreuē vad wijleneer mijn here aymer Den voerscreuen ioncheer repliceerde ter contrarie en̄ seyde dz na dat sinen voerscreuen vader aflivich was hij daelde een grade. en̄ daer bi soe en was hi niet ontfanclic tegens dē ioncheer die ouder was &c. Alle ghesien het wordt geseit by vonnisse vā mannē. dat die voerseyde wittasse aenghesien die sake soude al eer geset worden inden erue. En̄ of die voerseide ioncheer daer tegēs woude segghē en̄ hē daer rechts in vermate. hi soude alsdan gehoert sijn in zijn goede redenen recht doende

¶ Vandē kinderen vā een edel man

¶ Op dese materie moecht ghy weten dat die kinderen vā een edel man niet en moghen noch en behoren te hebben onderhoudē op erue die huer vad of moed verschijnt of besteruet vand side laterale Mer si hebbent: wāneer datz hē opcoemt vā rechtē geslachte En̄ oft ghebuert dat enighe besterffenisse coēt opt sone vand side laterale. zijn broeds of susters en hebbē daer aē geē besterfnisse: en̄ en hebbē die kinderē geen recht te eysschē

onthoudē dā inden leen dye den vad͛ eñ der moeder toebehoerden ten dage dz sy trouden. eñ int ghene dat si v͛cregen souden hebbē den huwelic geduerende

¶ Vandē kinderē vā een man poestе.

Item die kinderē van een mā poestе behoren te hebbē deel te samē aen allen huysraet die ghebleuen is vanden vader ende van moed͛. so veel aendē een nen als aenden anderē Eñ so mede van den eygen lande

Hoe dz die leēgoedē nz gedeelt en wordē

¶ Item ghi moecht weten dat tet leen niet en wordt gedeelt. want dye outste draecht tet wech. als voerseit is inder rubrike daer of mentie makende die sprekende is vanden eruē. verschinende aen sommigen kinderē in deelinge daer op geteekent bidē getale van C. lxxxiiij Mer de broeders eñ susters indien daer enighe syn hebbē dat vijfsten deel. ende si en mogen daer aen and͛s gheen recht hebbē noch eyschē

¶ Van dode pāde

Item eñ of si hebbē enighē leen v͛cregen: weet dz si daer op mogē eyschē sulcke somme vā gelde groot of cleine als hē belieuen sal. eñ assignerē of bewisen op die selue leen bi maniere vā dode pande. so lāge als dē outstē sone dz gelost sal hebbē vand͛ sōmē daer op geassigneert: Mer teghēs andere dā aendē broed͛s of susters en soudemē des nz mogē doen of bewisē.

¶ Vā dode pāde te latē ō kerckē

¶ Eñ aender kerckē soudemēt noch mogē doē op datter ware in ghifte vā aelmissen.

¶ Custume vā henegou.

¶ Item vandē seluē ppoest na de custume vā henegouwe Weet dz of een man die leen hout neemt een wijf te houwelike Vā welcke wiue hi een dochtē heeft eñ geen sone Die dochtē sal dz leen houdē eñ of die ierste vrouwe aflinich wort eñ dye mā wed͛ huwelict eñ hi vā dien huwelic eenē sone gecriget. Weet dz die sone dat leen houdē eñ hebben sal eñ nz die dochtē vā sinen ierstē wiue

¶ Te comē op ten erfgename vanden erfgename

Item of den gene die leengoet hout enige sonē of dochteren heeft: ende die ierste sone of ierste dochter kint of kinderen heeft vā getrouwedē bedde. welc kint noch heeft and͛ kinderē dye aflinich wordē voer sinen vader of moed͛. Weet dat dz kint dz vā hē achtē bleue nz en soude houdē dz leen vā sijn groote vad͛ mer dat ierste kint soudet houdē: leuende ten dage vandē ouerlidē vanden grote vad͛ of vandē ghene daer dz leen af comē soude. het waer sone of dochter Itē of dē gene aflinich wordt die leengoet heeft sond͛ erfnamen te laten vā sinē liue. die successie van sinen leen sal come optē naesten erfname van sijnre syde daer dat leen of dalende is. Ende dit selue recht is op die vrouwē mede indien si aflinich worden sonder witachtige kinderē. dat die vrouwen nz en hebben dā huer douarie of in den lāde eñ erue vā alloes Vā desen terme vā alloes vinmen hier na inden capittel vā C C. i. Itē of dē mā aflinich worde sond͛ kinderē witachtighe Die weduwe die vā hē blijft en heeft nz inden leengoedē. noch inden lande eñ erue van alloes die vā des mās side coemt dā huer douarie allene eñ die vruchtē optē acker lādē vā dz iaer. dz huer mā aflinich wort ende niet meer. Hoe wel dat dat leen oft dat lant van alloes verschenen of bestornen ware gheduerende dat voerscreuen huwelijc of niet. Want alsdan behoertet weder te keeren aender syde vā daert ghecomen is

vtucheit eñ en souden dander broeders en-
de susters indien daer eenighe sijn daer
aen niet hebben dan den vijfsten pennic
op alle den voerscreuen leengoedẽ te de
len onder hem luden alle te samen

¶ Van verscheidinghe van leengoedẽ.

¶ Ende indient in landen ware
daer die custume henghet dat den leen si
vscheiden of van alsoe veel alst vijfsten-
deel waerdich is Weet dat die vscheidin
ghe gehouden sal sijn alſo behoerlic als
den propere leen wãt indient hoghe iuſ-
ticie heeft. so salt oeck hebben den ghene
die daer of sal sijn vscheiden eñ den broe-
der wien des sal sijn also vscheiden salt v
soecken eñ houden vanden here daer of
dattet leen ghehouden is. indient hẽ be-
lieft. of van sinen outsten broeder indiẽt
hem belieft Eñ die een ghenomen ende
ghecoren nimmermeer en mach hi we-
der keren ten anderen

¶ In wat tijde mach eñ behoert eẽ leen
te wesen quinties of den vijfsten pennic
daer op te hebben

¶ Hoe moecht di weeten dat een
leen bi custume locale niet en behoert te
wesen quintiez dan eens binnẽ den leuẽ
den liue vanden ghenen diet ghehoegẽ
Welcke leuen is te vstaen na dye opinie
van sommighe binnen lx. iaren eens.
want indiense dicker mochten wesen ge
smaeldeelt metten vijfstendeel binnẽ cor-
ten tijde. alle die leenen souden comẽ tot
cleine deelen so dat int eynde niet wesen
en soude noch van geenre waerdẽ noch
incõmighen van leen Eñ so wat eschie-
ment daer of wt gaet bi quintage of vijf-
tendeel. Weet dat hi ghehouden is van
alsoe grote verheffinghe of versoeck als
sgros vanden leen

¶ Hoe dat leen nz en mach wesẽ cliuen

¶ Item soe en mach noch en be-

[illegible] leengoet [illegible] te [illegible] in [illegible]
ghe van succesſie van sijnre naturẽ wer
moet d alen vã maechtale eñ recht of la-
terale mer ghi moecht weeten dat dz we-
derclimmen niet en is te wesẽ keren aen
den outsten man of wijf indien daer geẽ
man en is. ghelijc als of twee broeders
sijn of twee susters eñ die een of dander
een kint heeft. eñ een van beiden eẽ leen
heeft indien hi oflinich wort dat leen ver
schijnt eñ deelt aen sijn kint sonder vijf-
sele. Nu nemen wij dat dit kint oflinich
wort sonder te hebben eñ after te latẽ en-
ghe wittachtighe kinderen van hem
Weet dat dat leen verschinen sal anden
oem of an die moeye indien daer gheen
oem en si vander sijde van daer dat leen
of coemt indien daer enich si. eñ sal daer
op comẽ voer dẽ neue of oems kint hoe
wel dat hi waer eẽ volle oems of moeye
kint indien daer enich si. Eñ die custu-
miers en houden niet dattet si wederclim-
men. want het en gaet niet weder aen ẽ
maechtale daert of coemt

¶ Van ghehuwelicste dochter die welc-
ke begaeft ghewecst heeft te eysschẽ vijf-
tendeel vanden leen

¶ Ende oft gheboerde dat een
dochter gehuwelict ware die begaeft ge-
weest hadde inden huwelic eñ eysschede
te hebben teghens hoer outste broeder
vijfstendeel vanden leen die horen broe-
der opghecomen is bijder doot van ho-
ren vader Weet dat die vrouwe of ionc-
frouwe de welke die des doet eñ eysschet
teghens horen broeder behoert al voren
wederinne te brenghen alsoe veel als dz
vijfstendeel vanden voerscreuẽ leen sou-
de waerdich moghen wesen op die gift
te van horen huwelicke. eer dat si [illegible]

deel mach hebben ende recht met horen
broeder inden voerscreuen vijftendeel
So moechdi weeten ende verstaen dat
dit is also te segghen op dattet also si dat
den vader vand vrouwe of ioncfrouwe
die des epschet opten leen die van horen
vader ghedaelt is ghehadt hadde bijder
ghifte ende ordinancie van horen vader
ghifte of andere bewijsinge dant vijfte
deel dat hair behoerde toe te horen op dz
leen comende van horen voerscreuē va
der. Want nae dat si ghifte of ander be-
wijs daer of ghehadt hadde eñ dan nad
doot van horen vader. woude hebbē of
epschen trecht van dat voerscreuen vijf-
tendeel si soude ghehouden wesen wed
in te brenghen die ghifte of bewijs die si
ontfanghen hebbē soude bijden ghifte
ende ordinancie vander vader

¶ Item vandē broeder sijnre suster ghif
te te gheuen of te ghelouen sonder quijt
te scelden hoer vijftendeel vandē leen

Ende oft eenighe dochter wa
re. de welcke die gheen ghifte noch be-
wijs ghehadt en hadde van horen vad:
Eñ daer na den sone die hoer broeder is
wien dat leen opgecomen is bi sinē pro-
peren wille gaue sijnre suster enige ghif
te of bewijs sond dat die suster quijtscelt
hoer ghifte van tvijftēdeel des leens of
ghifte. daer om en soudet niet bliuen na
die ghifte of bewijs ghedaen aengesien
dat si niet quijt ghescouwen en hadde dz
recht van hoer vijftendeel si en mochtet
wel epschen eñ si behoertet te hebben

¶ Van twij of ghescil sprutende op eni-
ghe vijftendeel te epschen

Ende of enige vrouwe oft ionc
frouwe epschet te hebbē tvijftendeel vā
den leen teghens horen broeder eñ ghe-
scil daer of is die tot proces coemt. Weet
dat den proces ghedurende die vrouwe
of ioncfrouwe behoert geset te sijn in pos
sessie mits dat si stellē sal behoerlike cau
cie of borchtochte rechtelic weder te ghe-
uen eñ restitueren alle tgeent dat si daer
of gheheuen eñ ontfanghen sal hebben:
indien si veruiele eñ daer aen geen recht
en hadde Also wortet geordineert bi sen-
tencie inder sale tot rijssele voer der ionc-
frouwe van hem bi rijssele Eñ also wor
tet gheseit eñ geordineert inder voerscre
uen sale tot rijssele ende bi sentencie. om
den rechters van mijn vrouwe van an-
toing dat deelinghe ghedaen bij vad en
de moeder. eñ bij gemene vriēden van
beyden sijden houdelick ende waerdich
was al ist dattet niet gedaen en was mz
rechte anders dan bijden ghemenē vriē
den ya om den huysraet ende catheelen
Mer in eruen of lant. het soude ghedaē
eñ ghepasseert moetē wesen voer recht.
indien men woude dattet vast ende van
waerden houdē soude van erfname tot
erfname

¶ Custume van rijssel.

Item nae die custume van rijs
sele Of man eñ wijf inder echte te samē
enighe kint of kinderen hebben ende dē
man enich lant heeft dat van sijnre sijdē
gecomen is indien dē man aflijuich wor
de eñ dat wijf wed huwelict Weet dat si
heeft eñ behoert te hebben recht vā hoer
lijftochte inden landen of eruen van ho
ren man eñ die kinderen tander. Eñ oft
gheboerde dat die kinderen aflijuich wor-
den weet dz die moed vliesen sal hoer lijf
tochte eñ dat erue gaet weder vuij aenidē

erfnamen vanden kinderen van hoers
vaders wegen Eñ indien si geen kinde
ren en hadden die eruen van landẽ gaẽ
weder aender side van daer datse comẽ
Eñ also ist vanden man. Eñ desgelijcs
ist in tournesis Die vrouwe die sond kí
deren bliuet en heeft geen andeel indẽ er
uen die van hoers mans wegen comen
mer si deelt inde helfte van alle vcregen
goet. eñ inde helfte vandẽ huysraet met
hoer weduwelike recht die sulc is als el
ders ghesent sal worden indẽ capittel vã
den weduwen hier nae volghende ghe
teikent bijden ghetale van cc. xxvij.

¶ Custume van doernic

Item bijder custume vander
stede eñ stat van doernic de welcke van
beiden eerst ofliuich wort hoe wel dat si
geen kinderen en hebben die leste leuen
de heeft die helft vanden huysraet. ende
van allen eruen tot eewigen dagẽ leggẽ
de inder vryheit der seluer stede Eñ indiẽ
enighe kinderen after bliuen den vader
doot eñ die moeder leuende die moeder
sal ghebruken van alle den huysraet eñ
eruen so langhe als si ongehuwelict bli
uet Eñ indien si weder huelict de kindẽ
ren die si heeft een oft meer indien si wil
len eyschen hoer aendeel tegens haer. si
behoerent te hebben van die helfte vandẽ
eruen eñ huysraet Ende des gedaen die
moeder vander helfte die hoer bliuẽ sal ĩ
der deelinghe. mach doen hoer propere
wille vercopen of gheuen tot eewigẽ da
ghen Eñ indien de kinderen gheen dei
linghe en eyschen als die moedͬ wedͬ hu
welict twelc si doen of laten moghen die
moeder blijft inden goeden huysraet eñ
erue so langhe als si leeft. Mer vanden
eruen en mach si niet vcopen noch van
deren hoe datter si dat na hoer doot alle
sal comen an horen kinderẽ een oft meer

indien sise heeft also veel deen als dande
re. Eñ den huysraet wort gedeelt nader
doot van haer te halue tegens den man
Eñ of die moeder wedͬ huwelic als voer
screuen is. eñ si kinderen heeft van horẽ
anderden man die kinderen sullen deelẽ
teghens die eerste kinderen dat is te we
ten die eerste kinderen souden hebbẽ die
helft vanden erue ghecomen van horen
vader om die besterfnisse comende van
horen vader voerseit eñ die andͬ helft sou
de worden gedeelt broederlic. deen alsoe
veel als dander Eñ alsoe behoertet ghe
daen te sijn van die eerste kinderẽ tegẽ
die anderde kinderen vanden eruen co
mende vanden anderdẽ man nae doot,
teghens den kinderen vanden seluẽ ho
ren man eñ hoer huysraet half eñ half.

¶ Vanden exceptien te nemen yemãts
besterf of goet ¶ Ca. c. lxxxv.

Het is te weeten dat so wie
apprehenderẽ wil besterfnisse vã
yemant indien hi ducht die aen te nemẽ
om den sculden vandẽ dodẽ Weetẽ hi
heeft sulc induce of tijt des te doẽ eer hi
behoert aen te nemen ten si dattet hem
beliefde een tijt van een iaer Eñ noch ten
den tharers indien yemãt si die recht heb
ben wil op die goeden gebleuẽ vanden
voerscreuen dode bi sculde of anders eñ
datmen eenighe saken heeft opẽ goedẽ
ghebleuen vanden dode of sinen erfna
me of sake van hem hebbende. eñ men
doet daghen den erfname of sake hebbẽ
de vanden dode om die sculden Weet dat
de ghene die gedaecht sijn als erfnamen
of sake hebbende vanden voerscreuẽ do
de indien si niet geapprehendeert of aen
genomen en hadden enighe goeden vã
den voerscreuẽ dode bi successie of besterf
nisse hebben een iaer van prouisie om te
weten of si erfnamen willen wesen of niet

ende noch tenden xl iaers in dien si gedaghet worden: om te weten of si erfnamen
wesen willen of niet: so hebbē si noch xl.
dagen van bedincken te antwoerdē: of
si die oirie aennemen willē of nz. Eñ in
dien sij des nieten wouden aēnemen: eñ
men niet betuygen en mocht tegens hē
lieden. dat sij daer of bi succesie genomē
of gehadt haddē: hoe luttel dattet ware.
si en souden niet ghehoudē wesen te ant
woerden voer den doode noch voer eny
ghe sculden die hi sculdich ware: mer be
hoeren daer of vredelic te wesen eñ te blē
uen. Eñ ghi moecht weten. dat dat iaer
ghedurende: in dien hem yemant en
maecte erfname. die goeden ghebleuen
vanden voerscreuen dode behoren te sij-
ne geregiert ende beleet bi des rechters
hant. als in behouder hant tot alsoe lut-
tel costen alst moghelic is. ter tijt toe dat
dat iaer gheeynt sij. Ten waer bi also dat
den ghene die rechte erfname behoert te
wesen vandē dode. eer quame renūcierē
rechtelic: want als dā soudemē mogē in-
uentariseren mz rechte alle die goedē: eñ
die bekeeren mō betalinge der sculdē vā
den dode. bi also dat sij nochtās ghestelt
waren mz rechte optē goeden tot conser-
uatie van rechte: eñ van rechtelike ver-
weringhe der seluer. Eñ alsoe is daer of
geuseert int castelet van parijs: eñ bij g-
lemente gehoudē eñ geconserueert

Hoemen mach erfnisse apprehende-
ren of aen nemen sonder pericule of sor-
ghe vander sculde

Item of de dode so vele schul-
dich ware. dat sijn erfnamen sorgheden
na hem te apprehenderen. te nemē of te
eyschen sijn erfnissen Weet dat si bi inuē
torie des doen mogen in deser manierē.
Men moet impetrerē een mandement
vanden coninc. inhoudende: hoe datter
geboden was of gherōmitteert aenden
rechter royale. onder wien die goedē ge-
legen souden wesen. dat alle die goeden
gebleuen van sulckē dode. geinuentari-
seert worden bi beneficie van rechte Eñ
alle tghene dat bi die inuentarie genom-
den sal worden. mach eñ behoert op bor
ghe gegeuen te sijn aendē ghenē dye hē
bi desen wegen maken erfgenamē. Eñ
alle tghene dat bi deser inuentarie alsoe
gedaen biden erfname genomē sal wor
den. dat sal vrpelic eñ sonđ sorghe gheno
men wesen. Mār hoe wel dat die doode
meer sculdich ware. dan de voerseide in-
uentarie bedraecht: hoe en soude men hē
niet meer mogen eyschen noch bedwin
gen. noch van meer en waer hi niet scul
dich rekenunge te doen Eñ daer bi vā al
le tghene dat dye inuentorie bedraecht:
mach hij hem vrpelic erfgename makē
Bi also nochtans. datmē niet en mach
weten dat den erfghenamen yet daer of
gehadt hebbē buten de inuentorie Wāt
in dien sij yet anđs ghenomen haddē: sij
souden wesen gehoudē vandē schuldenē
ghelijc als sijn erfgenamen

Binnē wat tide men sculdich is te ap
prehenderen of aen te nemen erfnisse vā
yemant bi beneficie vā inuentorie.

Noch eest te weten na dat ghe
ne dat geseyt is hoemē nadē rechte appre
henderen mach erfnisse bi beneficie van
inuentorie. sonđ twifele vanden sculden
te betalen die dē voerlater sculdich was
daer of dattet erf daelt. Weet dat bij be-
screuen rechte mach ende behoert erfnis
se alsoe aengeuaet te wesen bij beneficie
van inuentorie. op dat den erfname die
des wil aenuaē coemt binnē eenđ maēt
nader doot vanden ghene daer hi des of

vroeden wil ende begheren aenden rechter
ende gerechte:als dat de goedē geblevē
vanden dode.geinventariseert worden:
eñ op borchtochte nader inventorien ge
daen.mach hi die voerscreuē erfnisse aē-
vaerden of aennemē Eñ tot sulcker manie
ren of condicien. behoert hij borchtochte
te doen.dat in dien die betuychghenisse
of openbare sculden meer bedroegē.dā
die voerscreuē inuētorie:so en soude hi nz
gehouden wesen voerder rekeninghe te
doen.dan die inventorie bedraecht:sonđ
ander sorghe of vreese vā meer te ỏleggē
noch die hesśinghe die hi daer of gedaen
soude hebbē cautie. Eñ moet die inven
torie biden voerscreuē gerechte.eñ alle dz
ghene dat voerscreuen is gedaen wesen
binnen drie maenden nader doot vandē
voersater. indien den erfname of erfna-
men inden lande warē:ten dage dat die
voersater afliuich wort Eñ in dien se bu-
tens lants warē.si souden een iaer dach
hebben na die voerscreuen dode Eñ het
is dat ghene daer op dz die custumieren
hem meest arresterē eñ verlaten ghelijc
als voerscreuen is C.li.vi.ru.de iure.de
liberan.l.scimus iam duas esse ꝛc. C.li.
vi.ru.coīa de successionibus.l.amite cui
successisse et.l.vitrico et.l.sancimus

Hoe dat die naeste vanden grade be-
hoert te succederen in erfnisse het si in op
of neder gaende. Capitel C.lxxxvi

Bi desen rechte tegenwoer
delijc gheallegiert.sancimus. eñ
bi een andῦ lake die seit Qui prior ē in gra
du.prior est in successione Het behoert ỏ
staen te wesen. dat die naeste van grade
behoert te succederen in erfnisse.het si in
op.of neỏ gaende.ten si in leen.die waer
like custume niet en behoert weỏ te clim
men. Ende oft ghebuerde dat yemant
afliuich wort die vader ende moeỏ had-
de.of een van hē lieden.weet dat die suc-
cessie van hem eer gaen soude aen den
voerscreuē vader of moeder.dan aendē
broeders of susters. Eñ in dien hi gheen
vader of moeder en hadde allsdan soudz
gaen aenden broeders of susters vandē
gehelē bedde eer.dā aendē broeỏs of sus-
ters vandē haluē bedde.eñ noch eer aen
den kinderen vandē broeders of susters
vanden geheelen bedde.dats te verstaē
van eenen vader eñ van eenre moeder:
dan aenden haluen broeders of susters.
Ende in dien daer gheen en warē allsdā
souder succederen opten haluen broeỏs
ende susters.ende huer kinderen.indien
die vader ende moeder afliuich sijn. Eñ
dese declaratie suldi vinden volcomelijc
ker in summa azo. C.li.vi.ru.coīa de suc
cessionibus.l.vi.vij.et viij. Hoe wel dat
bi custume vā waerlike houen.dye hal-
ue broeders eñ susters deelen tegē huer
heel broeders of susters Mer die declara
tie is.dat dit is te verstaen indē huysraet
ende inden vercregen erven die bi custu
me ghehouden sijn voer huysraet:ende
bider condicien vā acqueste

Vander successie van twijsten deel
vanden leengoet

Item willen noch die kastē vā
custumē dz of yemāt die leen heft of hout
veel broeders of susters heeft. die recht
van twijsten deel betalen.of dat twijsten
deel niet gheeyscht en is rechtelijck eñ bi
sonder verschepden op hem seluen.ende
die ghene die huer twijstendeel hebbē afli
uich worden. Weet dat dat twijsten deel
of dat aendeel van twijstendeel die nz ỏ-
schepden en is vervallet aen tgroos van-
den leen:ende die ander broeders of sus-
ters en hebben daer of niet

¶ Vander succesßie van een verslegen man of ghemoort.

¶ Item Oft ghebuert dz yemāt verslegen wort of gemoert uut heimelic Weet dat bi bescreuē rechte sijn succesßie of erfnisse niet en behoert te gaen aendē erfnamen van hem: ten sij bi also dat die voerseide erfname doet groote eñ volcomelike diligentie. te doen weten dē rechter wie de moort of dootslach ghedaē heuet: eñ dat daer of recht gescie: so verre alsmen vinden mach of anđs het soude schinen. dat die erfname waer gheweest ghedogher of rader des doots Eñ of die erfname des also niet en doet. den heere heeft redene sijn hant te stellē in die voerscreuen succesßie. C. li. vij. ru. de hijs qb. ut indig. aufer. heredi. l. i. et l. si ea questio et per to. titu.

¶ Vander proprieteit vandē usufructuarie. Capittel C. lxxxvij

HEt is te weten dat dickent ghebuert. dat enighe vercopē geuen: of versetten die vruchten vā eenē erue: te houden eens anders leuen lanck. So gebuert oec dat des geschiet bi ghifte of huwelijcke gauen eñ bi donarie custumier. Daer om dickent ghebuert dat den ghene die also sijn erue beswaert is. indien hi afliuich wort eer die usufructuarie diet sijn leuen lanc behoerde te houden te weten aen wien die succesßie vanđ ꝓprieteit behoert te dalen: eñ wāneer of aen dē ghenē die sijn recht erfgename is vandē ꝓprietare: of aē den ghene diet wesen sal tē dage vādē usufructuarie Weet dz so geringhe als die ꝓprietare die so geordineert of vbondē heft zijn erue afliuich wort die ꝓprieteit daer of coemt eñ succedeert aē sijn rechte erfname hoe wel dat die vruchtē bliuē aen die usufructuarie ghedurende sijn leuē. eñ is dat sculdich te relieueren of versoeckē. indient sake si die relief of versoeck toebehoert

¶ Custume van mortaigne

¶ Item nader custume vander stede ende vanden lande vā mortaigne. Weet dat die welcke dattet si vandē mā of wijf die leuendich blijft sonđ kinderē: en heeft daer aen niet meer dan twierendeel: eñ na sijnre doot het daelt eñ coemt weder aendē erfnamē ꝛc Eñ indient een dochter ware. die mettē broeđ is: si en heuet daer aē nz als aendē eruē of lant meer als tot huysraet: si heft huer recht aē deel ghelijc die andere

¶ Enqueste ghedaen te rijsele.

¶ Item het wort beuolen bi enquestie inder sale tot rijsele. dat een man die gheeyscht hadde een erue. die hē ghevallen of opgecomen was van een sijn moeye. op welcke erue dē vader eñ moeder bewesen hadde. een van huerē dochteren suster vanđ voerscreuē moeye vāder somme vā. lx. pont. Eñ welcke erue een vreemt man gecocht hadde. eñ alreede ghehouden bi langhe iaren. Den eyscher behoert weđ te hebbē als vwisselt: Eñ wort gesept. dat dye voerscreuē erue behoerde te wesen discontingierē: aē gesien dattet wtquā of sprote vā rechtē geslachte ¶ Van die manieren van besterfnisse in succesßie.

¶ Eñ daer om moechdi weten. datt sijn drie manierē vā besterfnisse vā erue Die ierste coemt bi succesßie. die anđde bij gracie: ende die derde bi fortune. Die ghene die coemt bi succesßie is te hebben vā sijnen maghe gelijc als vā sinen vađ: of vā sinē naesten: of wāneer dē here apprehendeert of neemt succesßie bi gebreke dz die erfname nz en coēt Die gene

die bi gracie coemt: wanneer als een bis scop of een geestelic man heuet bi ghifte enighe goeden: biden auerliden vā een andere: die in sijn leuēde liue dz gebruyc te ende posseseerde Die ghene die bi fortune coemt. dats te segghē bi auontuere. dats also als bi huwelic. na die custumē van sommigen plecken

¶ Vandē geslachte directe of colaterale

¶ Het ghebuert dickent dat een erue coemt op enighe die niet enbestaen van gheslachte den ghene daer dat erue af coemt: ghelijc als inden lande van sijn te amandt

¶ Vanden afcoemsten van geslachten

¶ Item vanden afcoemsten vā gheslachten moechdi weten dat dyer een recht is. ende die andere laterale. Die rechte is wanneer een erue afcoemt van rechter ghebuerten vā vad of vā moed ende van sonen of dochterē of aendē kints kinderē. Dat geslachte colaterale daelt vandē oem of vand moeye. van susters of vā broeds of vā andere sidelaterale.

¶ Custume van normandye

¶ Item bider custume van normandie openbaerlicr gehoudē eñ geusticeert moechdi werē. dz die sone vanden custen behoert te hebbē die outheyt: eñ sond hem en behoert niemāt erue te nemen of te verwerē noch aendē heere hulde te doen: wāt hij is daer of schuldich te hebbē alsulc opcomē als zijn vad gehadt soude hebbē indien hi leuedich geweest hadde ¶ Hoe dz den sone representeert sinen vader in goeder successie

¶ Item waerom by deser redenen het schijnt dz den sone repsenteert sijn vad in allē saptē vā successie Eñ noch moechdi werē dz besterfnisse vā erue die dz en coemt vā rechē afcoemste tot erue.

ghelijc als den broeder totten erue vā sinen broeder: ende die neuen of nichtē aē den eruen van hueren oem: wāt alsulcke successien comē bi ghesclachte laterale

¶ Hoe dat besterfnisse die bi auentueren coemt haer diuideert in drie ypen.

¶ Item besterfnisse die bi auentueren coemt haer diuideert in drie manieren. die een coemt bi besterfnisse: ghelijck als een leen of and erue wed coemt aenden here: bi faulte van kinderē of erfnamen te hebben

¶ Van successie bi establissement.

¶ Die ander coemt bi establissement: gelijc wāneer een leen of and erue coemt an een vreemde persone bi fayte van douarie. of vā weduwe gelijc als die custumen vā diuerse pleckē dz wisen seer diuerselic in sommighe pleckē: eñ in sommige heerlichedē. eñ also als die custumen aldaer gesticht zijn. gehoudē ende expresselic bewaert

¶ Van successie vā condicie.

¶ Die derde coemt bi condicie: ghelijc als wāneer enighe leen ō cost is cedez eñ getransporteert in vreemde hāden. bi sulcker cōdicie dat soe wāneer den gene in wiens handē datz gestelt is alliichis het sal wed comē aendē erfnamē Eñ den ghene diet also getransporteert heeft: of bi andere cōdicie geordineert by den transporteur: eñ den ghene diet i hāden heeft vā lijfrenten ōcregē bi twee persoonen: eñ den lestē leuende vā hē bepoē al houdēde is gelijc als geseit is int eynde vand rubrikē vandē huysraet daer in is hier of voerd ghetracteert Ende is die voers rubrike hier bouen opten getale vā. Clxxx. daer spreket vandē lijfrenten

¶ Vsancie vā normandye

¶ Item na die vsancie van nor-

mundie tot welcke vsancie sommige wi
sen hem consonerẽ: vã dat is gefundeert
is op bescreuẽ rechte Die outste sone he
uet dat leen of erue die vand successiẽ co
met van sinen vad eñ vã sijnre moed eñ
in dien dye sone sterft voer sijnen vad eñ
moed. sijn outste sone daer na staet in zijn
stede. of sijn naeste erfname die van dier
geboerte daelt Eñ of daer geen kinderẽ
achtẽ en bleuẽ die dalende zijn vandẽ voer
screuen outstẽ sone Eñ alsso moecht dijt v
staen eñ weten vãden broed's nauolgen
de Eñ of alle die ki[illegible]derẽ gestouẽ waren
eer den vad. of daer geen kinderẽ af ge
comen en warẽ. het sal dan comẽ opten
outsten broed. of aen sinen naesten erfna
me. de welcke die van hẽ gecomẽ sal sijn
Eñ of die gheen broed's en hadden noch
broeders kinderẽ Weet dat die successie
wed soude comẽ aenden apeul Eñ alsoe
isset te weteñ eñ te vstaẽ vandẽ ghenẽ die
vã dier geslachte sijn in cas van erue eñ
anders etc. Wãt dz hupscaet deelt hẽ sel
uen aendẽ naestẽ erfnamẽ vã wat sijde
datse sijn.

¶ Vã successie buten rechte gheslachte.

¶ Item het is noch te weten dat
of een erue daelt of coemt op enighe van
sijn vader. eñ daer gheen broeders of ne
uen en sijn die vander syde sijn van hure
ren vad die broed's of neuen en sullẽ niet
mogẽ hebbẽ dat lant of erue: wãt het en
coemt niet vã sijnre side: maer soude eer
wederkeerẽ aendẽ heere daert of gehou
den is Mer and's soudet wesen vander
vercregẽ of gecoften eruẽ. wãt die soudẽ
wedkeerẽ aendẽ naestẽ erfname vã wat
side datter ware. Eñ in dien daer gheen
broeder en blijft. dat erue sal comen optẽ
neuen. ende het en coemt gheen tijt aen
den apeul: soe langhe alst vinden mach
enighen neue. die dalende is vand sijde
daert erue af gecomẽ is. ende in dien mẽ
die niet en vint: soe coemtet opten apeul
ghelijc als voerscreuẽ is Item die kinde
ren die gecomen sijn vandẽ vrouwen vã
een ander vader vanden voer huwelijc
die vrouwe en soude niet hebben soe lan
ghe alser enighe leuende ware gecomẽ
ende ghedaelt vander side vanden sonẽ
Nader vsancie voerseit. die eruen comẽ
weder aenden vaders. wãneer alser geẽ
kinderen en sijn vã hemheden gecomen
Ende also moecht di weteñ eñ vstaen van
der moed van apeul. vã vader oudevad
eñ ouerouwe vader Eñ bi consequẽt vã
den apeule. vandẽ proapeule: eñ oec vã
den besapeule

¶ Vsancie van artoys. ampiens.
ende van tournesis.

¶ Item ende inde selue nader
vsancie van artoys. ende daer omtrent:
als ampens vermendoys ende tourne
sis. Weet dat den sone behoert geset eñ
ontfangen te sijn inden erue. daer sijn va
der afliuich wordt int besit. ten waer int
cas die hier na ghesiet sijn inden capittel
vanden minoren inder rubrike ghetey
kent biden getale van CC. xviij. Want
bider vsancie vandẽ voerẽ pleckẽ in alle
successien. den dode erft den naesten nae
hem vander sijde daer dat erue af coemt
eñ daelt Nochtans somtijts in sommy
ghe steden ende pleckẽ sietmen die con
trarie Want naden wijsen die regule is
sterck die niet en mist of gebrokẽ wordt.
Eñ dand seit Het en is gheen regule die
niet en wort gebroken Ende daer om sal
ic v thonen exempel daer op hoe dat een
man ghesetwort in een erue. dat sijn va
der nye gehouden hadde

¶ Een exempel

¶ Het was waerachtich dz mȳ
heere wittasse van nyelle sterf in aragō
ende hi hadde met hem geuoert mȳ hee
re aymer sinen soen. Welcke heere
aymer int weder keeren vand voersc̄re-
uen bedeuaert afliuich wort op dē wech
Mer dat was inder graeflicheit van ar-
toys bi sijn woenstede Het was waerach
tich dat sijn voersc̄reuē sone mȳ here ay
mer enē sone had die genaēt was wittas
se. die daer na quam tot sijn mondichept
ende hi worde geset in allē den landen eñ
eruen die sijn vader houdende was Dz
ghedaen hi quam bi rade inden casteele
tot encle. daer of die voersc̄reuē sijn oude
vader sijn goeden houdende was eñ be-
gheerde aen den heere vand voersc̄reuē
plecke. dz hi geset eñ gestelt mochte wor
den in allen den lande eñ erue die sijn ou
de vader houdende was vandē voersc̄re
uen casteel. als den naesten erfname bij
middel [illegible] den voersc̄reuen wijleneer
mijn heere aymer sijn vader. eñ geboot
daer af die mont eñ die handen Tot welc
ke begerte gedaen bi minen here wittas-
se: wort wed'sept bi een ioncheer. seggen-
de dat hi was die naeste erfname vandē
voersc̄reuē here wittasse van nyelle eñ
bi die middelē behoerde hi seluer ontfan
gen te wesen eñ niet die voersc̄reuē wit-
tasse sone vanden voerseidē here aymer
Eñ seyde de voerseyde ioncheer: dat den
vader vandē voersc̄ wittasse nye en had
de des ghehouden in hulde vandē heere
waer om hi die alsoe naer was vā dier si
de. eñ bi consequent die outste vā iarē. be
hoerde eer geset te wordē inden voersc̄re
uen lande eñ successie. dā dye voersc̄reuē
wittasse die ionger was. Dē voersc̄reuē
wittasse dupliceerde ter cōtrarie: seggen
de dat sekere ende clare sake was. dat sijn
voersc̄reuē vader was die outste sone vā
den voersc̄reuen wijleneer mȳ heere wit
tasse: eñ bi consequent sijn rechte erfghe-
name: eñ hoe dat hy buten sterf: eñ dz in
dien sijn vader hadde mogē wed' comen
hij gheweest hadde ende was waerach-
tich heere eñ erfname van sinen vad': eñ
sond' difficultept negeene hadde geset ge
weest indē lande eñ successie daer sijn va
der of posseseerde. ten daghe dat hy afli-
uich wordt Eñ dz of sinen vad' wed' ghe-
comen hadde hi hadde daer inne ontfan
gen gheweest. Waer bi so behoerdet te
wesen eñ toe te behoeren den sone: represē
terende sinen voersc̄reuē vad' wijleneer
mijn here aymer Den voersc̄reuen ionc
heer repliceerde ter contrarie eñ seyde dz
na dat sinen voersc̄reuen vader afliuich
was hij daelde een grade. eñ daer bi soe
en was hi niet ontfanclic tegens dē ionc-
heer die ouder was ꝛc. Alle ghesien het
wordt geseit by vonnisse vā mannē. dat
die voerseyde wittasse aengheslien die sa
ke soude al eer geset worden inden erue.
Eñ of die voerseide ioncheer daer tegēs
woude segghē eñ hē daer rechts in vma
te. hi soude alsdan gehoert sijn in zȳ goe
de redenen recht doende

¶ Vandē kinderen vā een edel man

¶ Op dese materie moecht ghy
weten dat die kinderen vā een edel man
niet en moghen noch en behoren te heb
ben onderhoudē op erue die huer vad' of
moed' v'schijnt of besteruet vand side la-
terale Mer si hebben: wāneer dattz hē
op coemt vā rechtē geslachte Eñ of tghe
buert dat enighe besterffenisse coēt optē
sone vand side laterale. zȳ broed's of sus
ters en hebbē daer aē geē besterfnisse: eñ
en hebbē die kinderē geen recht te eyschē

ontfoudē dā inden leen dye den vad' eñ der moeder toebehoerden ten dage dz sy trouden. eñ int ghene dat si v̄creegen sou den hebbē den huwelic gedurerende

¶ Vandē kinderē vā een man poeste.

Item die kinderē van een mā poeste behoren te hebbē deel te samē aen allen huysraet die ghebleuen is vanden vader ende van moed'. so veel aendē een nen als aenden anderē Eñ so mede van den eygen lande

Hoe dz die leēgoedē nz gedeelt en wordē

¶ Item ghi moecht weten dat tet leen niet en wordt gedeelt. want dye outste draechtet wech. als voerseit is in der rubrike daer of mentie makende die sprekende is vanden eruē. verschinende aen sommigen kinderē in deelinge daer op geteekent bidē getale van C. lxxxiiij Mer de broeders eñ susters indien daer enighe syn hebbē dat vijfsten deel. ende si en mogen daer aen and's gheen recht hebbē noch eyschē

¶ Van dode pāde

Item eñ of si hebbē enighē leen v̄cregen: weet dz si daer op mogē eyschē sulcke somme vā gelde groot of cleine als hē belieuen sal. eñ assignerē of bewisen op die selue leen bi maniere vā dode pan de. so lāge als dē outstē sone dz gelost sal hebbē vand' sōmē daer op geassigneert: Mer teghēs andere dā aendē broed's of susters en soudemē des nz mogē doen of bewijsē.

¶ Vā dode pāde te latē d' kerckē

¶ Eñ aender kerckē soudemēt noch mogē doē op dattet ware in ghifte vā aelmissen.

¶ Custume vā henegou.

¶ Item vandē seluē ꝓpoest na de custu me vā henegouwe Weet dz of een man die leen hout neemt een wijf te houweli ke Vā welcke wiue hi een docht' heeft eñ geen sone Die docht' sal dz leen houdē eñ of die ierste vrouwe afliuich wort eñ dye mā wed' huwelict eñ hi vā dien huwelic eenē sone gecriget. Weet dz die sone dat leen houdē eñ hebben sal eñ nz die docht' vā sinen ierstē wiue

¶ Te comē op ten erfgenanie vanden erfgename

Item of den gene die leengoet hout enige sonē of dochteren heeft: ende die ierste sone of ierste dochter kint of kin deren heeft vā getrouwedē bedde. welc kint noch heeft and' kinderē dye afliuich wordē voer sinen vader of moed'. Weet dat dz kint dz vā hē acht' bleue nz en sou de houdē dz leen vā sijn groote vad' mer dat ierste kint soudet houdē: leuende ten dage vandē ouerlidē vanden grote vad' of vandē ghene daer dz leen af comē sou de. het waer sone of dochter Itē of dē ge ne afliuich wordt die leengoet heeft sond' erfnamen te laten vā sinē liue. die succes sie van sinen leen sal come optē naesten erfnanie van sijnre syde daer dat leen of dalende is. Ende dit selue recht is op die vrouwē mede indien si afliuich worden sonder witachtige kinderē. dat die vrou wen nz en hebben dā huer douarie of in den lāde eñ erue vā alloes Vā desen ter me vā alloes vintmen hier na inden ca pittel vā C C. i. Itē of dē mā afliuich wor de sond' kinderē witachtighe Die wedu we die vā hē blijft en heeft nz inden leen goedē. noch inden lande eñ erue van al loes die vā des mās side coemt dā huer douarie allene eñ die vruchtē optē acker lādē vā dz iaer. dz huer mā afliuich wort ende niet meer. Hoe wel dat dat leen oft dat lant van alloes verschenen of bestor uen ware gheduerende dat voerscreuen huwelijc of niet. Want alsdan behoer tet weder te keeren aender syde vā daert ghecomen is

¶ Vanden man die leengoet heeft ende
kinderen

Item of den man afliuich wort
voer sijn wijf. ende hi leen gehouden he
uet. Weet dat dat kint indient selfmon
dich is: houden sal dz leen vā sinen vad.
so dat die moed niet houdē en soude dan
alleen huer donarie: eñ dye vruchten in
dat ackerlant. diemen in dien lande hiet
lant van winsele Eñ of dat wijf afliuich
wort voer huerē man. haer sone indiē hi
selfmondich is sal dat leen houdē: soe dat
den man nz houden en sal. ten sij dattz sij
huyscaet of vruchtē opten ackerlant als
voersept is. ende in dat selue iaer vā des
wijfs doot alleene Eñ is die selfmōdich z
gehouden voer souffissant. dye vrouwē
tot. xij. iaren: eñ die manuen tot. xv. iarē

¶ Van leengoeden vercregen bi mā eñ
wijf inder echte

Item of man eñ wijf die vga
dert sijn inder echte: vcregen hebben du
rende huer huwelic enige leengoet ende
het ghebuert dz den man sond kinderen
te hebbē afliuich wort Weet dat dz leen
comen sal optē ghene of sinen erfnamē
inder manieren als dat leen vandē here
daer of gehouden is ontfanghē wort in
hulde Mer tvoerscreuen wijf so langhe
als sij leeft: sal sij daer of hebbē huer leuē
lanc die helfte vandē profite: sond dz si ge
houden sal sijn daer of te doen hulde oft
dienst aenden heere vā dat leen

¶ Vanden landen eñ eruē van alloes v
cregen bi man ende wijf

Item of man eñ wijf vcreghen
hebben te samen inder echte landen van
alloes: eñ die man voer dat wijf afliuich
wort. dat wijf sal houdē alle die voerscre
uen landen vā alloes. indien dat gheen
kinderen en sijn vā hem beyden ghebleuen Ende nader doot van dat wijf. alle
des coemt weder aenden naesten erfna
me vanden man ꝛc.

¶ Dat wijf te steruen voer hueren
man hebbende landen ende eruen van
alloes.

Item of dat wijf van wien lee
nen of alloes gecomen sijn gesucce deert
eñ gestouen: afliuich wort voer hueren
man. weet dz den man daer af hebbē sal
die bayl of regiment ter tijt toe dat die ki
deren out genoech sijn Eñ also soude dz
wijf hebben. indien huer man voer afli
uich wort Eñ indient niet en waren van
eruen van alloes. die man of dz wijf sou
dense houden huer leuen lanc Eñ of mā
eñ wijf afliuich worden. eer die kinderē
huer selfmondicheit hebbē. die maghen
van hē lieden soudē hebbē die bayl of re
giment daer of. duerende huer ioncheit.

¶ Hoe dat een man niet en mach sijn
lande ende erue vā alloes stellē in eens
anders handen

¶ Item duerende die ionchept
gheen man en mach in gheensins settē
sijn alloes wt sinen handen noch zijn leen
goet. ten sij bij goetduncken van sijnen
heere.

¶ Custume na die preuosteit vā parijs

Item na die selue vsantie vā
die preuosteit van parijs dat alle besterf
nissen die op comen aenden broeders gh
aen die outste nader doot vanden vader
ten sij dat sij sijn vanden vad eñ moeder
ende vanden groote vad of van groote
moeder die gehieten sijn van rechten ge
slachte.

¶ Te copen enighe sake te samen in er
ue of lant

Item of yemant of sommighe
te samē erue cochtē. den ghene die lacste

leuende ware. soude houdē sijn leuē lant
sinen coop: eñ desgelijcs dat wijf. indien
si huer mā ōleefde Eñ na huer beið doot
als dan soude weð comē die helft vā sulc
ker coop aen elcker side vā des mans eñ
wijfs wegen.

¶ Van kinderē ꝛc. van poeste.

¶ Item of enige man eñ wijf we
sende in huwelic enige kinderen hebben
de poeste. datmē hiet indē lande vanden
custumiers soe veel hebbē huer kinderē
na hem in huer successie. den eenen alsoe
veel als den anderen in allen goedē. het
sij in huysraet of in erue vercregen. of an
der landen.

¶ Vanden gehuwelicte kinderen

Eñ of daer enige kinderē gehu
lict warē. so souden sij daer an deel hebbē
broederlic mits dz sij weð brengen soudē
huer huwelike gauē. indien si enighe te
voren gehadt haddē. ten ware bi alsoe dz
dat geweest hadde lant. daer sij op geedi
ficeert of gemaect haddē husen. oft wijn
gaerden. of anð verbeteringen Wāt als
dan soudet besien wesen bi wise mannē.
hoe veel dz die beteringe waerdich ware
of hoe veel dz lant waerdich was ten da
ghe datter hē ghegheuen gheweest had
de Eñ niet meer en warē sij gehoudē we
der te brengē in deelinghe

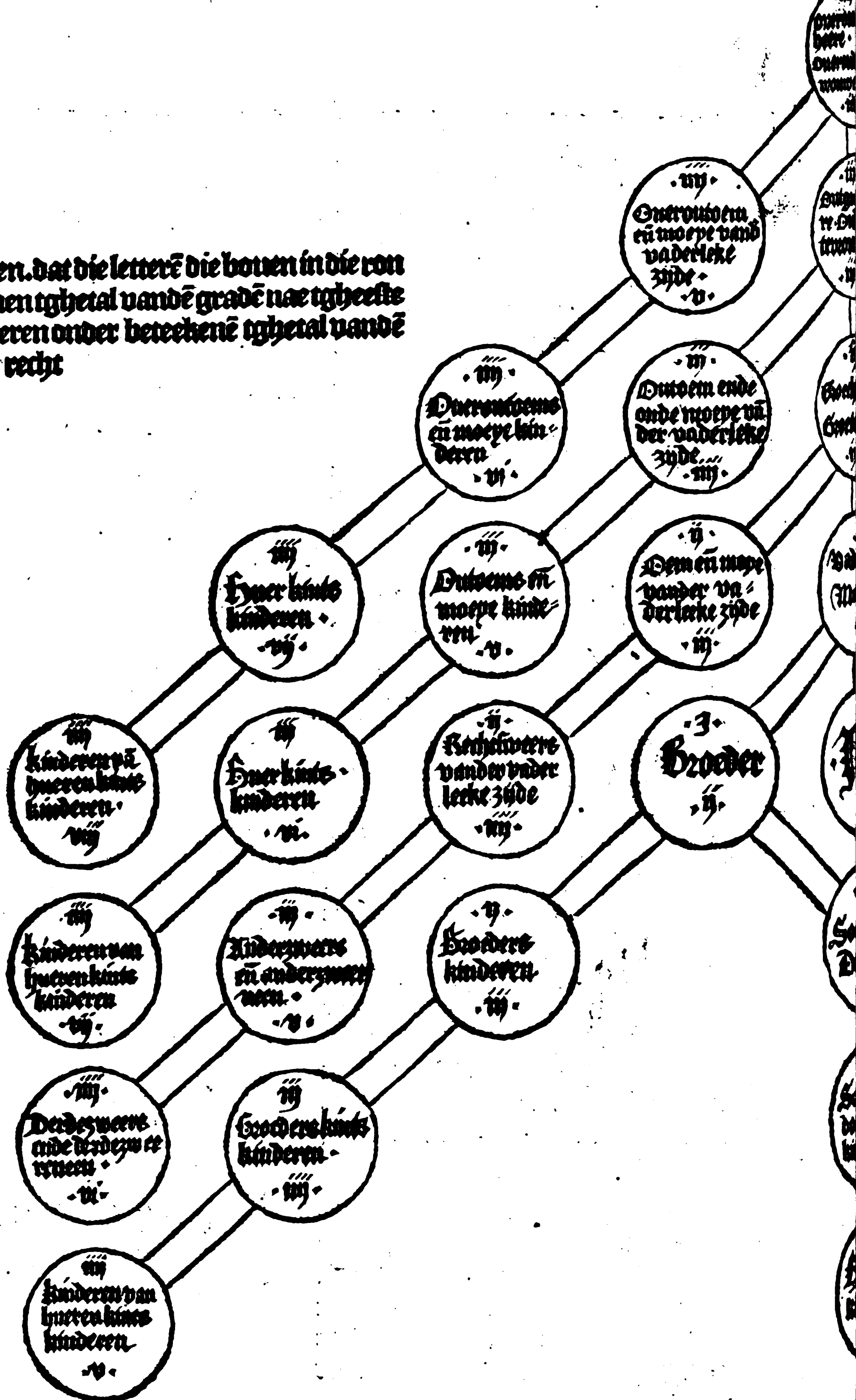
¶ Van eenen dwaes wesende tusschen
die ander kinderen

Item of daer enige dwaes wa
re die sijn lant hadt latē verargerē. of sijn
gifte. of dz hi ōcocht hadt al of eens deels
vā tghene dat hē allo ghegeuē gheweest
soude hebbē als voerš is Weet dz daer ō
niet bliuen en soude. hi en soude tot goet
duncken vā goede mannen. hē daer toe
kennende hebbē sijn aendeel. Maer het
soude gewaerdeert. besiē eñ gepresen we
hoe veel dz ware die argerscip. of tghene
dat hi daer af gecocht soude hebbē. ende
daer nae soude hem worden sijn aendeel
gescict eñ geordineert Te hebbē meerre
ghifte deen dan dander.

Item eñ oft gebuerde dat deen
vandē kinderen gehadt hadde meerder
deel of ghifte voer die deelinge tusschen
hē lieden gedaen. eñ om vreese hi niet en
woude weð in comē eñ weder in brengē
tghene dat hi vore wech hadde Weet dz
die anð broeders eñ susters hem souden
mogen ōuolgen mz rechte te comen tot
deelinge: eñ getrouwelic weð in te bren
gen indē gemeynē hoop. uutgeseit. dz soe
wes beteringe hi daer an gedaen hadt dz
soude hē bliuē tot sijn ꝓfijte. Eñ als vā
voerder verclaringe vanð deelinge eñ
besterffenis. men mach des genoech we
ten bidē castumē vandē plecken daer dz
gebuert: wāt sij sijn differentes of sonder
linge die een totten anderē. Eñ en soudē
geen clerckē dz in een boeck mogē bescri
uen noch narrerē. noch die affiniteyt vā
den geslachten Eñ daer om soe wil ick u
daer af thoenen aen die anð side die figu
re met rechte. biden boem: diemē seit eñ
hiet den boem des gheslachtes. nae Jo.
andree. alsoe bið formē eñ manierē hier
nae volgende. den welcken die ghi sien
moecht gefigureeert eñ betogen.

¶ Hier nae volcht den
boem des gheslachtes

¶ Item ghi sult weten. dat die letterē die bouen in die ron dekens staē. beteekenen tghetal vandē gradē nae tgheestelike recht. ende de letteren onder beteekenē tghetal vandē graden na waerlike recht

Dit es den boem

¶ Noch ſuldi weten. dat het rondekẽ daer. I.b. in ſtaet repre
ſenteert den vader als men neder waert telt. eñ den ſone als
men opwaert telt Item weet dat al de perſonẽ in deſen boem
genoemt: ſijn gerekẽt eñ genaemt vã rondekẽ daer. I.S. in
ſtaet. eñ als ghi wilt tellẽ de graden vã enigẽ ꝑſonẽ. ſedt deer
ꝑſone int rondeken van. I.S. eñ daer nae telt voert totten
anderen

vanden gheſlachten ·

¶ Vanden boem des geslachtes.
¶ Capittel C.lxxxix

DEn boem des gheslachtes
dalende van abauus van proa-
uus ende van sinen tackē: van auus eñ
van sinen tacken: van vader ende van
sinen tacken van sonen eñ van sinen tac
ken mach bliken biden boem van deser
figure: afdalende vanden iersten abaue
van part te part tot dat soe veel vanden
rechten geslachte: als vā geslachte colla
terales: ghelijc als in elc part is ghetey-
kent ende mach bliken Eñ die vander si
de sinistre om die ascoemste masculine-
ende die ander side dextre om de ascoem
ste feminini dalende des gelijcs vā part
tot part eñ vā ascoemst tot ascoemst ge
lijc oec inder side dextre mach bliken by
den getale begrepen in elcken part Wt-
gheseit dat part die inhout J S want bi
dat selue part. eñ bi dat selue J S. sal elc
part ghemaecht eñ geweten sijn in wat
grade het si in opgaende of nedergaēde
dat hi maech is. ¶ Exempel daer op al-
dus. dat die vier parcken. dats te weten
omtrent dat part van. J S. gelijc als dz
part daer in gescreuen staet broeder Eñ
dat part daer in gescreuen staet suster sij
alle dalende vanden ghenen daer in ge-
screuen is vader ende mood Eñ dander
part daer in gescreuen staet sone dochter
die daer onder is. Alle dese sijn van eenē
grade ende daer om is elc geteykent by-
den getale van een Om dat sij sijn in eue-
geliken grade aen. J S. om wie ic waē
dat die grade gheeyscht sij. Eñ daer om
trede part van J S. en is gheen ghetale:
Want het is die ghene die seluer eyscht.
Wilt ghi weten hoe veel hij is in grade
den kinde van sijns broeds sone. dat die
clercken hieten pronepos Weet dz hi hem
is int vierde grade. in ascoemste collate-
rale: hier is hoe die van J S. die die quest
ie eyschet. is naeste dē part vandē broe-
ders in een selue grade: gelijc als bi dye
percken eñ cellen is geteykent Eñ van-
den part ende celle van broeder die is col
lateral: soe daelt dat parck van broeds
kint die geteykent is bidē getale van. ij.
eñ alsoe blijcket dat die sijn an. J S. indē
anderden grade. die wi hieten broeds ki
deren Eñ inden part daer an. die welck
is collateralic vanden part voerscreuen
van broeders sone. daelt den derdē part
van broeders soens sone. dat die clerckē
hieten nieps van broed: eñ daer om eest
geteykent metten getale van. iij. eñ sijn
die inden derden grade van J S. die wi
hieten anderde neue Eñ noch vandē sel
uen part collateralic: daelt een and part
van proneueux: die welcke sijn indē vier
den grade van. J S. eñ daer om isset ge-
teykent biden getale van. iiij. Want ne
voerder en dalen die graden vandē ghe-
slachte na die heilighe canon. daer wi ōs
na regulen moetē: eñ also verstater om dē
side senistre. om die graden comende vā
den susteren. Want het is al van eenre
manieren te verstaen

¶ Nv heb ick v getoent bi exem
pel vanden graden collateralē: dalende
van broeders ende susters tot. J S. Nu
wil ic v thoenen desgelijcs bi exemplen
die graden van rechtē geslachte: dats te
weten van opgaende gheslachte.
¶ Exempel daer of. ¶ Te nemē dz part
vaden part van J S. die ierste geslachte
opgaende is dat part van vader eñ moe
der Inden welcken part is gheteykent
dat ghetal van een. om dat die vier parc
ken: dats te weten vad eñ moed opgaē-
de. dat part van sone dochter dalende: eñ

die twee percken collaterali an die twee
siden van. J. S:dats te weten dē perck
dextre vā broeders ende den perc senistre vā
suster. alle sijnse aen. J. S. in die eerste
grade van meren:sōder dat parck vā va
der int opgaende ghesLachte:dat perc vā
den soen eñ neder gaende dat perc vādē
broeder in geslachte vā collaterael. ende
van svaders wegen. ende in collaterael
van des moeds weghen:daer of volcht
dat na dat percke vandē vad int opgaen
de geslachte coemt dat perc vā aue inde
selue geslachte opgaende:ende dat selue
perck is geteyphent met. ij. ¶ Ende aue
is van J. S. indē opgaenden geslachte
inden anderden grade:eñ is ghehieten
aue. dat is te segghē vader van vader.
¶ Eñ die vand derder celle of perck nae
opgaende is ghehieten proaues:eñ na-
den clercken isset ghehietē triaues. Die
selue perc is ghetephent bidē ghetale vā
iij. eñ is inden derden grade vā. J S. in
opgaende geslachte. ¶ Eñ vanden sel-
uen perc gaet op noch een perc:die welc
ke is dat leste eñ dat vierde perc. Want
het en mach niet meer clummē. noch oec
neder dalen. noch neđ coemt:noch meer
graden en mogen opgaen naden rechtē
canon als voerscreuen is. Eñ dat selue
perck die die vierde is int opgaende ghe
slachte:nae die clerckē isset ghehieten ab
aue. die ghehieten soude wesen vad van
ouer oude vad:ende daer om isset in dit
perck ghetephent biden getale van. iiij.
want abaue is van J S. in opgaenden
ghesLachte inden vierden grade:ende dē
kinderen die vā hem quamen tottē vier
den. als den leste ende vierde van hē co-
mende lateralic daer gescreuen staet pro
neueux sijn inden. iiij. grade aen voer-
screuen abaue:wāt niet voerder en gaet
tghesLachte. Ghesien biden ghesLachte

opclimmende bidē exemple voerscreuē
soe volcht daer na bi exemple te sien vā
den geslachte dalende onder dz perc van
J S. ¶ Exempel daer of. So isset te we
ten dat int ghesLachte onder dat perc vā
J. S. tot een perc dalende die ghehieten
is dat perc van sone dochter:eñ dat perc
is geteyphent mettē getale vā. i. eñ nadē
rechten canon die sone daelt vanden va-
der een grade eñ daer om is dat perc aen
J S. in een grade in dalende ghesLachte
ghelijck als dat perc van vad hem is in
een grade opgaende. Want si alle sijn
in een ghelike grade aen. J S. Ende vā
seluen perc daelt een ander perc die welc
ke is dye anderde celle vanden perc van
J S. daer in ghescreuē is kints kinderē:
dat die clercken hieten nepueus:welcke
perc ghetephent is mz. ij. eñ sijn die indē
anderden grade van tghesLachte ofgaē
de aen J S. ende is soens sone of dochtēs
dochter. dat soe veel is. Eñ vandē seluē
perc daelt een ander:die den derde is vā
den grade van perc van J S. inde welc
ke gescreuen is proensans dat de clerckē
hieten pronepueux:die welcke is getep
hent biden getale van drie ende is de der
de grade van J S. in tghesLachte neder
gaende. Daer na coemt die vierde ende
leste perc dalende. ende het en mach niet
lagher dalen datmē maechscap daer an
hout:eñ inden seluen perc is getephent
abenfans. die welcke is dat vierde gra-
de:dat die clercken abneueux. die welcke
perc is getephent byden getale van. iiij.
ende daer om isset inden vierden grade
van. J S. ende alsdan mogen si [illegible]
deren te huwelic hebben. ¶ Eñ vandē
successien ende bestierfnisse moech [illegible]
ten eñ verstaen datse alle bider forme [illegible]
niere dalen. als die graden doen [illegible]
naden anderē maer [illegible]

vanden plechē na dz bi die selue gevseert
ende gewoenlic is te doen. ¶ Noch sal
ic v thoenen vanden anderen gradē eñ
gheslachten equalen ende collateralen.
Ghesien vandē exempelen vandē gra-
den des gheslachtes dalende: ende van-
den graden des gheslachtes climmende
vanden graden des gheslachtes collate
rael dalende van broeder: ende van ghe
slachte collatrael dalēde vā suster: twelc
ke in een is van geslachte wil ic v desge-
lijcs thoenen vandē grade ende geslach-
te collateralen. Exempel vanden perck
van J S. die opgaen wil tottē perc van
J S. moechdi weten dat dat perc die cli-
mende is: is dz perc vandē vađ tot recht
gheslachte: nu wil ic comen opten oem
van J S. ghelijc aen gheslachte equale
collaterael ten perc van vader: ende also
siet dan derde van J S. bi collaterael in
de welcke gescreuē is oem dat die clerckē
hieten patruus. ō dattet oem is vanđ va
der side: ende is ghesept ende ghehieten
patruus: om dattet ghelijc is den vader:
die welcke perc geteykent is biden geta-
le van twee Ende ten ander side a dextre
inden gheslachte collaterael is ghescre-
uen moeye. dat die clercken hyeten ma-
tertera: om datse moeye is van des moe
ders side: ende is ghehyeten matertera:
om datse ghelijc is der moeđ: welc perck
is ghenaemt ende gheteykent mettē ge
tale van twee. ¶ Ende van desen perc-
ken van elcker siden dalende vā oem eñ
van moeye daelt een anđ perc In welc-
ke perc aen der side vanden oem is ghe-
screuen broeder van oem die al van een-
nen vader wesen souden: maer sij soudē
alle wesen van twee moeders: dat dye
clercken hyeten broeder patruus: welck
parck gheteykent is byden ghetale van
twee. te weten hoe veel sij magen sijn vā

J S. Weet dat sij hem sijn inde anderde
grade biden geslachte equale collaterale
¶ Dats te weten oem van desen perck
soe daelt dat derde grade: daer in ghescre
uen is oems sone. Ende inden seluē perc
is gheteykent biden ghetale van. iij. om
datse sijn inden derden grade van J S.
¶ Ende van dit percke van oems sone
soe daelt dat vierde perc: daer in gescreuē
is oems soens sone Eñ inde selue is ghe
teykent biden ghetale van. iiij. om dz hi
is inden vierden grade van J S. biden
gheslachte equael collaterael. Eñ alsoe
moechdi verstaen vander ander side vā
den boem op die percken die dalende zijn
van des moeders sijde: of vanden vrou-
wen die alle in een is ¶ Ende hoe wel dz
den voerscreuen boem opgaēde tot at. a.
proaue. ende abaue dz luttel ghebuert.
Dat van node sij soe veel graden te heb-
ben Want sij beletten seer dat verstant:
ende calculatie vandē graden. ¶ Ende
nochtans den perc daer inne gescreuē is
aue: om verder te weten dye graden col-
lateralen. Weet dat dat perc collaterael
is den ghenen daer ghescreuen staet out
oem. dat die clercken hieten patruus die
groet: ende dat selue perck is gheteykēt
biden getale van. iij. om dat de out oem
is van J S. inden derden grade bijden
gheslachte equael collaterael Ende van
den seluen perc coemt equalijc ende col-
lateralic een ander perc Inden welcken
ghescreuen staet soens soen sone. ghetey
kēt biden ghetale van. iiij. ende en gaet
niet tot des soens sone. om des willen ge
lijc als ic v hier te voren ghesept hebbe.
dit perc is inden vierden grade van J S
dat ghescreuen is sone van hem lyeden
alleene Ende indien daer ware soens so
ne het soude gaen totten vijfsten grade.
twelc die rechte canon daer of wi moetē

vieren ghelijc als ic v voer in dese figuere
ghesett ende getoent hebbe niet en mach
ghehengen. Ende daer om en mach daer
niet sijn dan twee percken inde selue ge-
slachte equael collateracl tegens dz perc
vanden auen. Daer na volcht dat perc
dat welc is teghens proaues Ende inde
selue perc is gescreuen ouer oem en niet
verder en machet gaen. want het soude
comen wt den vierden grade: ende daer om
in dat selue perc is ghescreuen den gheta-
le van vier. daer om dat dit perc is inden
vierden grade van J S. ende niet voer-
der en procedeert ende en mach niz voer-
der gaen totten ghesslachte collateracl.
Dat leste perc is abaue. de welc is opper
ste van al ende en heeft geen collateracl.
Mer alle die ander dalen van hem: pro
cederende vanden rechten geslachte: en
vanden ghesslachte collateracl totten vier
den grade: gelijc als ghi biden boem ge-
figureert moecht voelen ende sien: pma
ginerende van ghesslachte tot ghesslach-
te van elcke geslachte daer questie sal of
ghescheppen mogen ende doende voer elc
ken ghesslachte eenen boem naden buyc
ende die rechte ghesslachten ende collate
ralen die daer of volghen Want sonder
boem ende sonder figure is sterc te rekenen
ende qualic te calculeren Mer soe wie de
een verstaet: behoert dat ander te verstaen
So is te weten dat so wes daelt van perc
tot perc van rechten geslachte het maect
een grade in rekeninghe van ghesslachte
ende in collateracl: moeten wesen twee
percken om een grade dat daelt van rech-
ten ghesslachte. ij. ghelijcke te samen een
perc maket een grade. ghelijc als die kin
deren van twee ghebroeders. broeders
kinderen sijn om datse ghedaelt sijn elc
van een perc ende daer om sijnse inden an
derden grade Mer den sone van des broe
ders sone en is den broeder ghedaelt nz
dan een perc bi ghesslachte collateracl en
dair om en is hi niet ghedaelt dan een hal
ue grade in ghesslachte collateracl: want
een percen doet niet meer dan een halue
grade in ghesslachte collateracl En daer
om ghemeinlic hietment halue broeders
kint ende niet min. of veranderet van broe
ders kint.

¶ Een ander materie vanden boe
me des ghesslachtes naden keyser Justi-
niaen: ¶ Vanden seluen naden
rechte ciuijle

¶ Capittel C. xc.

Van dit selue naden bescre-
uen recht ende ciuijl. In institut.
li. iij. rti. de gradibus cognatio. in prin.
Die also sept Wij behoren te weten van
den ghesslachten. dat een is ghereket cli
mende ende dat ander dalende: ende dat
ander collateracl Soe is te weten dz den
ghesslachte opgaende is den ghenen die
ghereket is opgaende van rechten ge-
slachte. bouen die apeul. die wij gemein
liken hieten aue Ende den ghene die ge
rekent is dalende. is den ghenen die ge-
rekent is beneden den sone: of den broe
ders kinderen: ende die afcomen vanden
percken het sij van vader ofte van moe-
der Ende sijn die ghesslachten die comen
het sij in opgaende of weder dalende ge-
rekent voer die ierste grade. Ende den
ghenen die comen vanden collateracl sijn
ghereket vanden anderden grade.
Soe eest te weten dat inden iersten gra-
de sijn die vader ende die moeder. Inden
anderden grade sijn die susters ende die
broeders. peragrapho primo gradu rc.
insti. libro. iij. rubri. de gradibus cogna.

¶ Item inden anderden grade opgaende sijn die apeulen: dats te weten oude vaders oude moeder. ende inde selue grade besiden sijn broeders ende susters. Insti. li. iij. rub. d. pagrapho secundo gradu. etc. Ende inden derden grade opgaende sijn die besapeul of ouer oude vader ende ouer oude moeder ende int nedergaende die nichte ende neue: ende besiden inden selue grade. die sone of dochter vanden broeder of suster. ende den broeder of suster vanden vader of van der moeder. Insti. li. iij. rub. d. pagrapho tertio gradu Inden vierden grade opgaende sijn die ouer ouer oude vader: ende ouer ouer oude moeder: ende int neder gaende sijn die kinderen van des kints kinderen: ende besiden sijn die susters oft broeders kinderen vanden broeder of suster ende den broeder ende suster vanden oude vader of oude moeder Insti. li. iij. ru. de gradibus cagnatio. pagrapho quarto gradu. Ende hoe wel dat die rechte canon men nz meer en rekent dan totten vierden grade: daert huwelic weder mach beghinnen misschen den ghenen die af comen sijn of ghesproten van eenen huyse: nochtans die rechten ciuilen om die successien houden voer dz geslachte totten sesten grade toe. Ende daer om moget ghi weten: dat die vijfste grade opgaende is die vierde oude vader: ende die vierde oude moeder ende int neder gaende van dierste lit gecomen dats te segghen: die kinderen vanden kinderen van des kints kinderen Ende oec van besiden soe sijnt die kinderen vanden kinderen vanden broeder oft vanden suster: of van ouer oude vader: ende van ouer oude moeder: ende den sone of dochter van sijn achter kint Instituta li. iij. ru. circa pagrapho quinto supra actauus. Inden sesten grade sijn die seste oude vader: oft die seste oude moeder in opgaende geslachte: ende int nedergaende dye kinderen vanden kinderen. der kinderen vanden kinderen van susters of broeders kinderen ende besiden die kinderen vanden kints kinderen vanden broeders oft susters: ende den broeder of suster vanden derden ouden oude vader of derde oude moeder. ende die ghene die kinder sijn vanden kinderen van susters of broeders kinderen. Het mach ende behoert ghenoech te wesen van dese declaratie: als vanden grade des gheslachtes. want bi tghene dz ick daer af ghesept ende ghetoent hebbe. moghen gherekent sijn ende gheset in gheslachte het sij opgaende of neder gaende of besiden Want tgheslachte vander moeder is alsoe gerekent. als den vader ende vanden seluen grade Insti. li. iij. ru. d. pagrapho agnitionis quoqz gradu

¶ Custume na die castelerye van rijssele.

¶ Item ghi moecht weten dz na die custume vander castelerie van rijssele: die dochteren tegens dye broeders en hebben gheen aendeel in erue of lant die van patrimonie coemt dats te weten daer of dat die vader ende moeder int ghehuwelick ende besit of waren. ten dage dat si trouweden: maer inden vercregen goeden ende landen ende inden huysraet deelen si. ¶ Item bij de selue custume die ioncste heeft dye woenstadt voer wt voer haer ionchept: dat geen leen goet en is ¶ Item die weduwe deelt die helft van alle den huysraet ende heeft voer wt een habijt of tabbaert tot haren kue. den trou rinc: die crone ende oec die herselen indien si tot dien dage heeft.

¶ Vanden vijfsten deel vanden leen die gecomen sijn aenden broeders ende susters Capittel C.xci

Hier na volcht vanden vijfsten deelen vanden leen goeden die de

broeders ofte susters op comen sijn te gens die outste: wanneer een van hem lieden afliuich woert. te weten aen wpen sijn vijfsten deel of sijn aēdeel vandē vijf sten deel mach ende behoert te verschij nen ofte besteruen: of aenden outsten of aen sijn andē susters ende broeders of an welcke van beyden ¶ Weet dat een leē daer of dat die vader of mā afliuich woert int besit: sijn outste sone met recht draget wech ende die ander broeders of susters en hebben daer niet aen. dan dat vijfstē deel vanden seluen leen: hoe vele kinde ren datter sijn tot dat vijfstē deel te deelē tusschen hemlieden equalijcken. Eñ sal dat vijfsten deel verscheiden eñ betogen wesen op hem seluen vā dat leen Eñ sal elck hebben ende houdē sijn aendeel op hem seluen: alsoe edel ende alsoe vrij als tgros vanden leen gehouden sal wesen. ende sal elck mogen versoecken ende ō dachuaerden te houdē dat aendeel dz elc hebben sal: het sij vā haren outsten broe der die dat leen hout. oft vandē here dair of dat die outste sone dat leen hout: daer dit vijfsten deel of daelt Want aen hem staet die koere ende die electie te houden dat vijfsten deel: vandē welcken dz hem belienen sal. Maer alst eens versocht is vanden eenē: nimmermeer en mach hi weder comen tottē anderē eñ sal elc aen deel van dit vijfsten deel bliuen tot sulc ke versoec. als dat gros vā dat leen scul dich is. of vā drie iaerscharen dz beste In dien dat dat leen alsoe cleyn ware: dattet niet waerdich en ware alse veel iaerlijcx alst voerscreuen versoeck dragen soude.

¶ Leengoeden te houden van som mighe heeren

¶ Ende oft gebuerde dat die ge ne die houdende ware sommighe leenē van sommighe heeren eñ afliuich woert die veel kinderen hadde. Weet dat om dies wille. die leenen gehouden sijn vā sommighe heeren die outste sone soude alle die leenen nemē. gelijc als voerscre uen is in die rubrike daer of mencie ma kende gheexpliceert biden ghetale van. ¶ Eñ die ander kinderen souden hebbē dat vijfstendeel in elck leen: ende ondē elc ken heere: alsoe veel al of se alle ghehou den waren vā eenē heere

¶ Hoe datmen behoert te epsschen sijn vijfsten deel in tijde ende wijle

¶ Item ghi moecht weten dz dz recht vanden vijfstendeel den erfname niet toe en behoert voer der tijdt dat hijt epschet voer den heere van wien dz leen gehouden is. ten sij dz sij anders vernicht sijn metē outsten broeder. eñ en zij daer of schuldich after stallen noch heffinghe daer op ghedaen. dan na dattet vijfsten deel met recht gheepsscht sal sijn vanden heere. Ende is te weten dat die custume is in ampens. boulenops. artops. eñ in die castelerie van rijssele. tournesis inde lande vā sinte amandt in peule ende in den lande van mortaigne op die schelt.

¶ Custume van vermendops.

¶ Maer in vermendops en es gheen recht vanden vijfsten deel te heb ben op leengoet dan tot lijftocht alleene. eñ na aduenant vanden erfnamen

¶ Custume van henegouwen

¶ Item inden landen van hene gouwe en is gheen vijfsten deel ende en is daer nyet dan aduijs ofte makinghe van kinderen twelc doen mogen die va der ende moeder bi goet dunckē vā ma gen van beyden siden ende is dat waer dich op alle erue of landt inden voerscre uen lande

¶ Costume van vlaenderen

¶ Inden lande van vlaenderē en is niet dan derdendeel vanden leen om die ioncste kinderen: dat is te weten ghelijc in vrancrijc: dat die ioncste kinderen hebben dat vijfste deel in dat leen gebleuen vandē vaď: tegen dē outstē broeder: alsoe als die ioncste kinderen in vlaenderen hebbē int derdendeel int gros vā dat leen gebleuē van haren vaď eñ dye welcke si sculdich sijn te hebbē alsoe vry alsmen heft vijfstendeel ende tot sulcker heerscappie Eñ also mogen sijt versoerken ende houden vā harē outstē broeder of vandē heere vā wyen dz leen ghehouden is.

¶ Van sommighe ionghe kinderen na dat derdendeel voerscreuen

¶ Item ende of daer sijn vele ionghe kinderen die behoerden te hebbē in dat leen vā harē vaď dat derdendeel als voerscreuen is vā dit derdendeel vschepden op hem seluē: die outste vandē ioncsten kinderen mach vā hem houden die tweedeel. eñ dander derdēdeel geuē sinē ionge susters eñ brueďs Eñ dit recht heuet hi om die redene vā sinē outheyt die hi heeft na sinē outsten broeď die dz gros heeft vā dat leen

¶ Hier na volcht die maniere hoe datmen mach een leen ouersettē op een vreemde Ca. C.xcij.

Gesien hoe een leen wesen mach verandert of ouergeset an den ionghe broeďs of susters teghēs die outste broeď in lāde custumier gelijc als die gemeyne gewoente: waer bi een leē mach zijn vsceiden sonď dē danc vandē heere daert of gehoudē is bijn doot vādē vader aenden kinderē eñ tusschē geen anderen Noch ist te weten dz bi anď manierē machmē doē erflichemēt of veruieeringhe vā leen tot anď dan aen sijn kinderen: alzoe alst den vaď belieuen sal: op dat hi daer of oerlof heeft van sinen here van wien die voers leen gehoudē is Eñ mach gheschyen bider manierē hier na volgende. eñ bi geen ander. Eerst moet den ghene die ouersetten wil sijn leen bi oerlof van sijnē heere opdragē geheelijc vandē handen vā sijn voers heere metter hant ende met een stock: eñ in presentye van recht hē alheel daer af onteruen: eñ dat leen geset in handen vandē voerseyden heere Eñ als dan die voerscreuē heere die also weder sal hebbē tvoerscreuen leen in sijn hant sal mogen scheyden. eñ ouersetten alst hem belieuen sal: eñ daer of maken al soe veel mannē alst hē belieuen sal: vā sulc deel of andeel alsmē metten eygen ouer comē sal wesen: eñ dz hē belieuen sal met recht Eñ die ghene dye dat aendeel heeft af getogen vandē voirscreuen leen is daer of leenman ghemaket aenden voerscreuen heere: eñ moet daer om eedt doen aen den seluē here hādelinghe mondelinge. Eñ dz gedaen dē heere vā touersocht vandē seluē leengoede: behoert vā nyeus met rechte daer inne te eruen eñ doen hulde. handelinghe ende mondelinge. noch een anď indiē dz hem belieft Eñ also isser twee mānen eñ mach vanderinge oft ouersettinge ghedaen wordē an vreemdē eñ anďs nz Eñ daer om moetmē wel hebbē oerlof vanden heere. Want alsoe veel rechts soudē vallen daer of: als oft geheeliken vercoft wort Eñ noch en soude hi niet moghen ouersetten ofte veranderē sonder oerlof vanden heere

¶ Van sommighe leengoeden gehouden van eenen heere

¶ Item of daer veel leengoeden

waren: alle gehouden van eenē here als
voerscreuen is inder rubrike daer of mē
ye makende geteykent bidē ghetale vā.

¶ Die outste sone soude wech dragē dat alder beste: eñ dan dandere sone daer aē die beste daer an Eñ also van leen te leen so langhe alser enighe leenē sijn Eñ als dan en soude daer geen vijfsten deel wesen: als aenden broeders: om dat elc van hem een leen hebbē soude Maer in dien daer so veel leennē niet en waren als ge broeders: dat ouerscot vandē broeđs die gheen leen gehadt en soudē hebben: souden hebben dat vijfsten deel tegens dye ander broeđs ende leen: eñ alsoe soudet wesen vandē susters indien daer enighe waren.

¶ Van sijn vijfsten deel versocht te hebben voer sijn doot.

¶ Item dat vijfsten deel also gedeelt ende gedivideert aen elc sijn deel. in dient ghebuerde dz enighe so wye datter ware afliuich worde Weet dat of die gene die alsoe afliuich is. versocht hadde sine aendeel vandē vijfsten deel van sinē outsten broeder: alsdan soe en soude niet dat aendeel van dz vijfstendeel weđ keerē aendē outsten broeđ Want dz waer weđ op gegaen: maer het soude weder comē aenden outsten sone daer aen: eñ en soude daer aen niet hebben dan dye oudtste broeder

¶ Vanden vijfsten deel ṽsocht te hebben vandē here daer dat leen af ghehouden is

¶ Item oft also ware dz die ghene die afliuich is dz versocht hadde vanden heere vā wien den outstē sone dz leē hout: alsdan soudet weđ comen aenden voerscreuen outstē broeđ: biden redenen dat gheweest soude hebbē of gedaen eñ afgetegen vandē voerscreuē leen daert af ghesploten was soe gheringe als dye ghene die afliuich is versochte eñ hulde ghedaen heeft te houdē vandē voerscreuen heere: ende daer om en waer dies nz weder op geclommen: maer soude gaē aenden rechte geslachte aenden outsten ghelijc als leen behoert te gaen ¶ Noch soudet weder keeren aenden outstē broeder: bi alsoe datter gheen deelinghe van vijfsten deel. dat die voerscreuē dode vore sijn aendeel behoerde te hebben bliuē aenden lichaem vā dat leen. daer of geē deelinghe of ghescyet en ware ꝛc.

¶ Hoe datmen niet en mach hebbē vijfsten deel: dan nae aduenant vanden erfghenamen

¶ Item nader doot vandē sommighe ionghe kinderē die nye geeijscht en hadden recht vandē vijfsten deel dye leste leuende soudent eysschen: oft in dien daer veel waren soudē eysschen recht vāden vijfsten deel teghens dē outstē broeder sij en souden nz hebben dan haer aēdeel na aduenant vanden gene die doot ware: daer of dat recht soude weder ghekeert sijn. aen tgros van leen.

¶ Vandē boem vā consanguiniteyt.

¶ Capittel C. xciij.

Nv hebbe ic grote begerte te volbrengen mijn materie Eñ daer om dz ic ghetoent hebbe vandē ghe slachte. bij twee reysen totter seste grade toe: daer na volcht te sien vandē boeme van consanguiniteyt Eñ ierst moet hij weten. watter is vā consanguiniteyt oft verenicheyt. So weet dat dz is de maechscap die comet bi vleyschelike ghesel scap deen metten anderē: tusschen den genē die van gheenre maeschap en sijn na bescreuen recht. ff. de gradib. affini. l. nō facile pagrapho cognationis ꝛc. Ende eñ

rekeert om die doot: noch om copulacie affiniteit of verenichet ende nader doot ende alsdan ghedueert ghedurende die nen vanden ghenen die die verenichept hebben vergadert. xxxv. q. x. fraternitatis &c. want nader doot: die ghene of den ghenen daer ghi gheselscap veenichept mede ghehadt hebt. ghi en moecht nimmermeer hebben copulatie of geselscap met haer nichte of neve sonder oerlof vā den paeus ende om sake Soe moechdy weten bi desen regule Dat of enighe die mi ware inde anderden grade met copulacie of verenicheit een wijf hadde: dz selue wijf soude mi wesen inden anderden grade bider natuere vander verenicheit of copulacie. ende alsoe sult ghi verstaen totten derden grade toe. Want die copulacie of vereenichept ingenereert ghelyke graden metten wiue die vleyschelijc bekent is.

¶ Vanden graden van generatie.

Item bi regule generale indien ghi weten wilt hoe na dat dat wijf v is. die dinen neve vereenicht is ind echtscap. Weet dat sij v is in alsulcken grade na die copulatie in die ierste generacie dz v neve v is Eñ of een and daer na criget dat wijf in huwelic hi: bi copulacien dye hi hebben soude met haer. die uwen neue ghehadt soude hebben: soude v wezē inden anderden grade Ende of die ghene die alsoe heeft bekent bij vleyschelike verenicheit. die ghene die uwen neve bekent heeft: daer nae een ander bekent die sal v wesen inden derden grade van generacie dat welcke verboden is in die copulatien ofte verenicheit &c

¶ Van verenichept tusschen de vriendē van man ende wijf.

Ende nochtans moechdi wetē dat gheen affiniteit en is tusschē die vriē den vanden man ende wijf: want twee broeders mogen wel hebben twee susteren in huwelic. sie doet mede den vader ende den sone met die moeder ende dochter: maer daer is swagherscap tusschen den vrienden vanden man ende wijf soe gheringhe als hi haer trouwet ende heuet vleyschelike bekennisse. Ende alsoe isset mede tusschen den vrienden vandē wijf ende haer man: soe gheringhe alse malcanderen bekent hebben. Ende die redene is byden graden van generatie. maer die vrienden vanden eenre syden ende vander ander en ingenereren niet Ende daer om wil ic v thoenē die forme van die affinitept vanden graden: want in die middel celle is een deel. Dat is te weten: in die ierste is ghetepkent die ierste grade: dye welcke is tusschen broeders ende susters. die welcke sijn in twee percken aen die rechter eñ luchter syde collateralic Ende noch in die twee collateralen daer in is ghescreuen broeders wijf ende in dander susters man. Ende daer om thoene ic v die figure. bi die twee liniē en: die dat beuaten: als den susters man aen des broeders wijf in den iersten grade van alsulcker generatie. Ende bi dye percken daer aen dalende mach v claerlijc bliken: dattet wijf van des broeders sone is teghens die susters dochter indē anderden grade van generacie. eñ den broeders sone tegens die susters dochtē man in ghelijcke grade: ghelijc die perckē dalen eñ also moechdi vstaen van alle die ander percken: die ghefigureert zijn bij huere graden tot aldair toe datse malcanderen nemen mogen in huwelijck.

Ende die twee perchē die buyten aen zijn
die een aender rechter side:ende dander
aender luchter side:sijn daer gheset om
dattet sijn die ghene aldaer die grade vā
swagherscap van generacie wtgaet:en-
de en hebben gheen verweren:ende dye
twee linien die van bouen vatē die perc-
ken:thoenen die ierste grade van affini-
teyt.biden welckē moechdi weten eñ v'-
staen alle die ander grade dalende neder
waerts.na dat die clercken dat thoenen
eñ onderwisen eñ de gradē vanden mid
delen oec Want niet voerder en mogen
die affiniteyt of swagherscap dalen:dan
die percken dat thoenē:eñ nz voerder en
geduert die swagerscap vā generacie dā
tusschen den ghenen daer die percken dz
thoenen eñ wisen. Johannes andree in
summa sua sup arbore vbi tractat de con
sanguinitate et affinitate.

¶ Te houden een leen in hulde vā
enighen here.ende die maniere vā eede
of hulde te doen

¶ Capittel. C.xxiiij.

TE houden in leen eñ hulde
vā enighē heere. eñ die maniere
te doen hulde.wil ic v thonen Indien dz
ick ghespoken hebbe vāden leennen:eñ
hoe datse sculdich zijn te comē of te bester-
uen aen den erfnamen vandē ghenē die
se houden:nae datse doot sijn So volcht
te weten:hoe die een aē wien datse bester
uen.die mogen eñ sculdich sijn te v'soekē
eñ daer af doē hulde aen den here vā wyē
en die selue leen gehoudē is ¶ Weet dat
bider vsancie vā waerlikē houē:soe ghe
ringhe als die ghene doot is.die dat leen
ghebruycte:ende toebehoerde:ten da-
ghe van sinen ouerliden die outste sone
vā hem comende.vand' side van daer dz
leen coemt:toebehoertet te v'soekē binnē
xl.dagen nadē dach vand' doot vanden
ghene diet toebehoerde:van sulc v'soeck
als dat leen bi ghewoente sculdich is.
Want die een sijn van meer:eñ die and'
van min. Ende daer om daer inne en is
gheen regule diemen scriuen mach mer
dat heeft hi ten surplus Ende so wie des
niet en versoect:die heere mach dat leen
stellen tot boetē met beclachte op dz leen
ghedaen. Eñ behoert te houdē die selue
leen soe veel ende so langhe in sinen han
den.als den erfname v'woeuen sal na dis
voerscreuen.xl.dagen te versoeken dz sel
ue leen:dat gedaen eñ v'socht:den erfna-
me behoert te begheren aendē heere bij
personē tegenwoerdich.dat hi hem ont-
fangen wil in trou eñ in hulde. van sulc
leen die hi van god houdende is eñ van
hem:om die welcke hi byet monde ende
handē.eñ te doen alle behoerlicheit.dat
tot sulcker sakē na dē castume vandē lan
de ghewoenlikē is te doen ¶ Nu mach
ic yemāt vragen:wattet is hulde. Dz is
aē sinen here gelouen trou.hulde eñ ge-
trouwichede in rechtuerdigē eñ noodly-
ken sakē:eñ hē geuē hulpe eñ rade:hem
dragen hulde eñ getrouwichede voer al
len eñ tegens eenē yeghelijken.

¶ Die maniere te doen hulde.

¶ Die manier te doen hulde is
dese Eerst den man gesinnert.dats te seg
gen:dē caproen af ghedaē:eñ sond' mes
die tweerdraecht eñ sond' mantel.of huey
ke:mettē teykē vep dat hi bereyt is ī rech
te te tredē voer sinen heere indien dattet
van node si Behoert oec sijn handē te sa
men te leggē.indē name vand' oetmoe-
dicheit:ende stellen die tusschen die twee
handen van sijnē heere in teyken dat hy
hem al veslicht ende ghelooft hulde.

Ende den heere ontfanct hem also ende ghelooft hem oec te bewaren hulde ende ghetrouwichede. Eñ den man behoert te segghen dese woerden Heer ick come tot uwer hulde eñ in uwer trouwe: ende ic worde uwen man met monde eñ met ten handen Eñ ic sweer u ende ghelove hulde ende getrouwichede voer allē eñ tegens eenen yeghelijken ende te bewaren uwen rechten na minen vermogen ende doen goet recht tot uwer vermanigen: ofte ten vermaninghen van uwen bailiu nae mijn wetenscap: ende helen dat secreet vā uwen hove ¶ Ende dz gedaen wesende den heere behoert te antwoerden. ende om te ontfangen in deser manieren Ende also ontfanghe ic u als mijn leenman: behouden mijns rechts ende eenē yeghelijken tot sulckē usantie eñ castume. als dz leen soude mogē sculdich wesen eñ wesen gehoudē na usagie ende castume vā minen hove eñ vandē lande. Ende in deser belofte in name vā hulde eñ van warachtige heere behoert den heere den mā te cussene voer sinen mont. ꝛc.

¶ Hoe veel hulde of mānscappe mē vint.

Item nu eest te wetene dz drie manieren sijn van manscap. Dierste is ghehieten leenman. die anď is ghehietē man van dienste. den derde is ghehietē hulde van paps. Daer of volcht dat die eerste ghehieten leenman. is dese bouen verclaert Die anď is ghelijc als sommige persoenen die gehouden sijn te doen eenighen dienst aendē heere ende houdē daer of possessien ende hebben daer of eedt eñ hulde ghedaen Die derde is ghelijc als mannen die gesworen hebbē te doē houden ende bewaren payse aenden herē ꝛc ¶ Noch seggen die wijse datter noch is ander manscap. die welcke ghehieten is manscap van pleiure of borchtochte Want die man behoert te doē pleiure ofte borchtochte voer sinen here: ter eer van hem: ende dat is al in recht eñ redene Ende ghi hebbet mogē sien bijden coninc van vranckrijc die geuangen was in engelande hoe datz geordineert wort dat sommighe edelen baroenen. die sijn mannē waren togen in engelant inder vangenissen voer hem. ende verborghe den hem. ¶ Item weet eest dat paps gemaect is vandē heere: so moech hy verstaē dat hi mach daer in verbinden sijne mānen die paps te onderhouden Die welcke sijn gehouden des te houdē bidē eede van hare manscap ¶ Item vanď manscappe van dienste moech di weten ende verstaen dat den man gehouden is sinē heere dienst te doē tot allen tiden: als hij des versocht wort: ende bidē trou die hij sinen heere sculdich is. en mach hijt niet wegheren. ¶ Eñ vā allen desen exempelen machmen sien ende merckē: van allen den heeren die edel manscappē hebben Want daer toe sijn die mannen verbonden biden eede vā haer manscap gedaen als voerscreuē is

¶ Vandē differentien vandē leenen.

Het is te wetene bij bescreuen rechte datter sijn twee manieren van lenen. Dats te weten dat leen vā condicie feodal: ende dat leen van condicie onfeodal Dat leen van condicie feodal. sijn alle leenen die neemt ende sorteert cōdicie feodal: ghelijckerwijs als hulde te doen mondelinghe. ende metter hant: of ghetrouwichede te doen. indien dye heere daer niet teghenwoerdich en ware.

Ende van sulc leen moet successie ende bi versoet doen ende betalen een mā wesende in possessie: ende bij hulde eñ eedt gedaen te hebben aenden heere of bi saute of sekerheit vandē houe: of anders het en is gheen leen van condicie feodal. eñ dattet sij corporele ende niet incorporele. gelijc als leen tangibile daer men op setten mach die hant op dat lant of huys of boem. Eñ dz selue leen en mach zij noch en is sculdich getracteert noch belept te sijn. dan met recht eñ bi vōnisse van mānen eñ des ghelijcs houdende in leen tot vermaninghe vandē heere Eñ leen vā condicie onfeodale is ghelijc een sake die ghelijc een sake die betogen is van leen incorporele: ende niet tangibile: welcke mach gedaen sijn ende bewisen op den lichaem vanden leen bi brieuen: ghelijckerwijs alsmen somtijts vercoept op zijn leengoet enighe renten of iaerlijcse lijfrenten: ende dit hiet men leen incorporale: ende niet tangible Eñ dit behoerte te gheschijpen biden heere ende biden mannen daer of dat leen gehoudē is Eñ isser enighe renten: den rentenier sal daer of schuldich wesen versoet. sulc alsmen schuldich sal wesen van dat geheel leen: ende sal daer of man ghelijck den scoper wesen Eñ indien hij frenten sijn. soe sal den rentenier man wesen sijn leuen lanc gēduerē eñ is sculdich hulde ende eedt te doen: alsoe wel als aen andē leen: wāt hij en mach hem daer of verschepden: ten is schuldich te soeteren condicye van leē Eñ of sulcke renten bcoft warē als voerscreuen is opē lichame: wāt op een deel en machet niet gheschijpen. ten ware bij oerlone vanden heere: ende den ghene die dat leen soude houdē. soudet verboeren den renteyner soude verbeurē sijn rēten. ende indien hijt vercofte: dē heere en soude nimmermeer daer of hebbē recht. Want men en mach sijn leen niet ontleden buyten den heere ¶ Te renten: of erflijke wt te gheuē: eens deels vā sijn leen

Item meer ander sake ist: wanneer den ghene die eē leē hout eēs deels vercoept voer sijn profijt: eñ om die vermeerderinghe vandē voerscreuē leen arrēteren of wt gheuē een stucke lants of twee of woenstede oft eenighe sake wel mach hijt doē. op lijftocht of erflic onder sijn segel allene eñ sonder sinē heere: wāt wyen hij dat leen hout. daer toe te roepē Eñ des doende. hij en ontledet of en verschepdet niet dat leē. ende men en neemt daer niet of noch verandert: mer hij vermeeret: eñ dat leen en is inden lichame niet gheminder. want de rente behoort te wesen eñ den gene diet in erfrentē hout Eñ sal van dier tijt voer dz selue lant geset wesen tot erfrenten ind forme eñ maniere als voerscreuen is. ghehouden eñ ghehieten erflant ghehouden vanden voerscreuē leen. Ende sal belept moetē bijde mannē rentierē dalende vandē voerscreuē leen Eñ alsoe sijn alle landē: dalē vandē leenen Ende dit approbeert dē voerscreuē recht. de fedis. li. primo et libro secundo

¶ Hoe een man vrij is aen sinē here. nā dz hij in hulde ontfanghē is Ca. C. xix

Nae dat een man ontfanghē is in hulde. hij is vry aendē herre: eñ hij hout van hem te leē wijlic of sonder middelē Eñ is hē sculdich hulde eñ alle ghetrouwicheyde: eñ āders en behoert hij hem niet te wesē in pleite. noch in collacē. noch in wapeninghe vā heervaerdē. noch in pleckē waer hij geuang

teert wort vander oneer oftscade vanden
here van sijn wijf eñ van sijn kinderen.
eñ sonderlinghe van sijn oudste soen Eñ
oft geboerde dat hijt doē woude voer hē
oft voer andere van sijnre v̓ nuten soe be-
hoert hijt hem te segghen Eñ eer hi yet
daer of doet weder senden sijn manscap
of anders soude hi gehouden wesen als
verrader van sinen here Noch teghens
sinen here en is hi niet sculdich te tracte-
ren ofte doen. eñ en mach sijn leen niet
ontleden oft v̓scheiden buytē consent vā
sinen heere. eñ indien hi des dede het en
ware van gheenre waerdē. Eñ hoe wel
datet si bijden consent vanden here. soe
moet die verscheidinghe diemen daer of
maect oft doet waerdich ten minstē twee-
werven also veel als dat versoec vandē
here op dat geheele leen bedraecht. wāt
men en mach gheen v̓scheidinghe of af
breckinghe daer of doen in geenre wijs
ten si ghehouden van alsulc v̓soeck alst
lichaem vanden leen sculdich is So sou
det oec mede sijn vāden vijfsten deel die
daer of betogen waer gelijc als voer ge-
seit is inden rubrike daer of mencie ma-
kende ghereikent bijden capittel vā C.
xxi. Eñ also wortet ghesein inder sake tot
rijssele bij vonnisse vā mannē voer mijñ
here gielon van aigremont tegens mijñ
here ian coset. Eñ des voerstēde wort dit
also geraden tot atrecht bi alle die wijste
costumieren van vermendoys diemen
daer v̓gaderen mochte totten getale toe
van xxv. die alle gehoert worden int fai-
te van custume. Eñ des ghelijcs bi die
wijste custumiers vā vermendoys dye
men v̓gaderen mochte tot sinte quintijñ
totten ghetale van xiiij. toe Noch wort
dat also geraden in tournesis bi die wijs
te custumiers diemen aldaer mochte v̓-
gaderen om een sake die dair was die eē

teghens den anderen. Dats te weeten
mijn here van mahien van lamais om
een groot deel vander heerlicheit vā ru-
me teghens mijn vrouwe katherine cō
stans weduwe van minē here hue wij-
len here van rume Van welcke senten-
cie also ghegeuen ten rade vanden voer
screuen custumiers gheappelleert wort
bijde vrouwe katherine int parlement.
Alle ghesien het wort gheseit wel gewe
sen eñ qualic gheappelleert Eñ beterde
die voerscreuen appellante

Van leen te houden bij middelen.
Capittel C. xxvi.

Nae dat ic ghesproken ende
ghetoent hebbe vanden leengoeden die
ghehouden sijn vrijlick So wil ic seggē
vanden leenen die ghehietē sijn bi mid-
delen So weet dat een leen ghehouden
is bi middele in leen dair mē of heeft mā
nen onder hem bijder nature vandē sel-
uen leen Eñ nochtans isset ghehouden
van ander here gelijc als ian die here is
vanden bosche daer hi iusticie heuet vā
borchgraefscap of grondelijc. eñ houdet
vanden here van forest die hoghe iustici
e heeft Eñ ghi moecht weetē dat soe wie
bij middel hout hi en mach van sinē leē
niet doen enighe nieuwicheden sonder si
nen here ⁊c.

Een exemple daer op

Mijn here hue van aillp here
vā rume in tournesis. woude geuē sijn
bastaerde kinderen die hi hadde bij ka-
therine constans die hi daer na trouwe-
de mer hi en mochte niet maken die kin
deren getrouwet of wittachtich om dat
die voerscreuen vrouwe katrine ten da-
ghe vander gheboerten der kinderē enē
ghetrouwedē man hadde leuēde. noch-
tans die voerscreuē here vā rume wou

de hem lude͂ bewijsen op sijne heerlich;
van rume van seker ghiften die hi maec
te elcken van sinen kinderen bijsonder
Eñ dit so dede hi bij sijns selfs ghererecht
van sijn leenmannen iugiere͂de in sijne͂
hove van rume eñ seaerde hem lude͂ in
dat erf bij rain eñ stock also solemnelike͂
alst hem mogelic was eñ van dier ghif-
ten ghebruycte͂ eñ possesseerden de voer
screven kinderen also lange als de͂ voer
screven here levende was ende daer nae
vijf iaren of daer omtrent ware͂ die voir
screven kindere͂ als mānen in iugeneˀt
sittende ter causen vanden leenen ende
landen als die voerscreven here hem lu
den ghegeven hadde Ende waren daer
of brieven ghemaect de welcke die voer
screven here eñ mannen beseghelt had-
den. ghebeerdet dat die voerscreven he-
re van rume ofliuich wort sijn erfname
legitiisme ghehieten here maihen vā la-
maps relinveerde eñ versochte alle dz lāt
eñ heerlicheit van rume vanden baeliu
van tourneses. vanden welcken inden
naem vande͂ coninc die voerscreve͂ heer
licheit van rume ghehouden was Die
voerscreven kinderen wouden ondhou
den hoer ghiften die voerscreven van la
maps daer teghen seiden segghende. dz
of die here van ailly ghegeven hadde bi
sinen leenmannen eñ gherecht enighe
ghifte of enige bewijsinghe dz en moch
te hi niet ghedaen hebben dat waerdich
was of houden mochte na dat hijt bi si-
nen here eñ mannen met hem niet ghe
daen en hadde Dats te weeten bi mine͂
here de͂ baelliu van tourneses eñ bi die
mannen vanden coninc iugierende ten
inmaninghe vanden voerscreven bael-
iu die welke ghenoten sijn aenden voer
screven baeliu here van rume waer om
me icete. Die voerscreven kinderen seg
ghende ter contrarie eñ dat die voerscre-
ven van ailly vri here was vander voer
screven plecke van rume. ende mochte
daer of doen ghelijc van sijns selfs goe-
den of saken geven bespreken wye dz he͂
beliefde. Eñ hoe wel hi des hadde wille͂
doen voer simpele manne͂ so soude ten-
de behoerdet waerdich te wesen sondlin
ghe nae dattet was aen sijn propere kin
deren. eñ niet aen vreemde personen of
erfnamen welc is sake favorable. ende
die met allen rechters is te conserveren et
cetera. waer omme ꝛc. Elcke sustinere͂-
de sijn saken gheprotesteert eñ and ve-
le redenen alle ghesien. het wort ghesent
dat die ghifte niet en soude houden ende
wort ghewesen bijden mannen vande͂
coninc in tourneses Van welcker sente͂-
tie wort gheappelleert int plement Die
sake vā appiel doergesien int parlemēt.
het wort geseit bi arrest. Wel ghewesen
eñ qualic gheappelleert. eñ worden die
voerscreve͂ kinderen gecondēneert inde͂
coste͂ eñ oec inde͂ boete͂ vā quade appiel

Te houde͂ als mansman Ca. C.xxviij

Te houden als mansman

Dits gelijc alsmen hout eenige leen
bij die anderde of derde hant Gelijc als
die here van rume daer voer of ghespro-
ken is hout die heerlicheit van rume mi
eñ sonder middelen vanden coninck en
de den here vā calome hout tsinte quin
een stede ghelegghen bi rume in leen vā-
den voerscreven here van rume van si-
nen hove eñ hulde vander voerscreven
plecke van rume eñ dat hout hi vanden
voerscreven here van rume bi midde͂
om dat die here van rume die sijn heere
was houde͂de is vande͂ coninc als voer-
screven is Eñ een ander hout een ander
leen vanden voerscreven here van calo-
me van sijn heerlicheit hove ende hulde

vā valentegnies Welcke leste leen is mā-
man vanden coninck bijden middelen
voerscreuen daer om en machtniet sijn
ghehieten dan mansman. Hoe wel dat
sommighe hieten die anderde leen mā-
man so soudense oec dat derde leen. mer
het is behoerlicker te hieten die derde leē
man mansman dan die anderde. Eñ so
en mach oec die derde leenman nz meer
doen van sinen leene enighe transpoert
noch nieuwicheide sonder den here mid-
dele noch sonder sijn ouerste here. gelijc
voirscreuen is bi exemple in die rubrike
precedente. Item so wie leen hout het si
vri middele oft laghe oft arierefief Weet
dat hi is ghehouden sinen here te dienē
tot elcker reisen dat hi daer of van sinen
here vmaent wort In twee sakē dats te
weeten in sinen ghedinghe om recht te
doene eñ en mach hem nz excuserē noch
en behoert. sonder sondlinghe onleden.
Eñ indiē hi woenachtich waer wter p-
uincie of dat hi benallē waer in cranche-
den van ghesichte van leden vā sprake.
of van sinnen so behoert hi te hebben ee-
nen man die voir hem spreket die in sul
ker sake bedient sijn leen. of anders die
here mach clachte doen op sijn leen van
boeten eñ van hem te bedwingen sinen
leen te bedienen oft een man vanwoer
de die daer woenachtich is inder heerlic
heit vanden here aldaer men hem vma-
nen mach ten gedinghe vandē here sel-
ven dattet van node wesen sal. Eñ alsoe
heb ic het sien doen bij so veel exempelē
eñ soe veel reisen dat daer gheen twijfel
aen en is.

Van dienste in faite vanden heeruaer-
den.

Item of die heere of prince te
voren heeft sijn leēman om sijn eere te be
waren of sijn lijf eñ om sijn lant te vwe-
ren Weet dat hi hem ontbiedē mach die
welc ghehouden is te comen inden wa-
penen ende te paerde na dattet leen scul-
dich is. eñ daer inne oec den here dienen
bijden tijde van xl. dagen Alsdan so sou
det wesen opten costen vanden here Eñ
of die leenman ghebreckeliken vallet tot
deser vmaningen Weet dat hi hem stel
let op weege sijn leen te verliesen eñ ghe
applicquiert wesen aen dē heer eñ noch
ghereputeert wesen als quade eñ viāde
van sinen here ten waer bi also dat hi al-
sulke onledē hadde dattet redelikē waer
dat hi voer onsculdich of gheexcuseert ge
houden sij Welcke onleden soude moe-
ten seer groot eñ noodlic wesen. Ende in
dient ware voer so na ghemage. dat die
leenman liever ghebreckeliken waer si-
nen here dan sijne magē so is hi sculdich
hem weder te seynden sijne manscape eer
dat hi hem wapenen mach tegens sinē
here Wāt indien hijt anders dede hi sou
de ghereputeert wesen als vrader eñ on
ghetrou eñ soude vliesen sijn leen die an
den here soude worden gheappliquiert.
noch gheen excusacie oft onscult en sou-
de daer mogen wesen om enige maech-
scap Ten ware datter waer tegēs eē an-
der here van wien hi oec leen houdende
ware eñ daer hi hadde ghelijcke geloste
te houe want ander excusacie en weet ic
ghene Indien de here vmaent sijn leen
man te gaen in heeruaerden aldaer dye
here is eñ hi ghebreckelic valt hi vboert
lx. pont Eñ of hi hem anderweruen ver
maende om een heeruaerde eñ hi noch
in ghebreecke valt hi soude verliesen sijn
leen. Eñ nae sommighen daer behoren
te wesen drie vmaninghen Die eerste is
inden heeruaerden te gaen wanneer dē
heer reisen of sculdich is te gaen alsdan
sijn die boeten sulc als tweesoeck vanden

ven is
Item als dē here is int heer te velde dye
niet en coemt tot dier vmanninghe . daer
staet toe lx. pont als voerscreuen is
Item ten derden die tz en coemt . hi ver
liest dat leen eñ behoert ghereputeert te
sijn als quade viande vanden heere als
voerscreuen is Ten si dat hi sonderlinge
behoerlike onleden heeft ghedaen eñ ge
coent in tijde ende in plecke Eñ also wor
tet ghewesen bijden custumiers vā rijs
sele inden iare van ccc. lxxxvi.

Te houden in maechscape

Capittel C. xxviii.

TE houdē in maechscap is
wanneer de ghene die enighe sake hout
eñ die ghene van wient ghehouden is.
ghelijcke parten sijn of goeden bi rede
ne van maechscap eñ dat die voerscreuē
houdinghe vā hoer voervaders coemt
eñ coemt bi successie van maechscap ge
lijc inden plecken eñ sonderlinge in nor
mandie of inden lenen van broeders co
mende vanden vader. Die outste heeft
dat gros of tweedelen eñ die ionckste heb
ben dat derdendeel bijden redene vā de
linghe eñ van successie. Dit stuc of goet
is ghehouden in maechscap. want si sijn
ghelijc inden leen hoe wel dat deen gro
ter si dan dander eñ nochtans hout hijt
also edelic als den outsten doet dat gros
eñ si sijn ghelijcke in maechscap. Ende
nochtans willen die rechten dat die ionc
ste hout vanden outstē in maechscap eñ
gaet alse totten sesten grade toe vander
maechscap de gene wie des coemt is als
dan sculdich te doen hulde aen den out
sten dats te segghen dat hi representeert
den outsten. eñ die alsdan houdēde is dz
gros vanden leen. Eñ anden seuenden
grade den ghene diet alsdan wil houdē
is sculdich te doen hulde eñ eede om dat
leen Eñ alsdan coemt dat leen weder ge
houden te sijn gheheelic vanden outstē
broeder of vāden ghenen die alsdā tgros
vanden leen hout eñ alsoan isset gehou
den in manscape. ende dan niet meer in
maechscappe Eñ weet dat in die houdī
ghe vā maechscap die outste heeft op dē
ghenen die also hout die iusticie ende be
dwanc van sijne renten eñ vanden dien
sten die den ouerstē here toebehoren vā
ongheliicke of broecke gedaen hem of sij
nen volcke eñ van geen sake meer

Usancie van orliens.

Ende nader vsancie van orliēs
so wie in maechscap hout hi heeft also iu
sticie alsulke als den outsten. eñ en is nz
ghehouden hulpe noch dienste te doen.
dan anden ouersten here noch die heere
en mach daer op setten dienste. so lange
alst gehouden is in maechscap Weet an
der custume sijn daer in houdinghe van
maechscap mer om dat si soe ghelijc sijn
ten plecke van normandie int beghinsel
daer men of vseert eñ datter al wort ghe
vseert bi ghescrifte anders dan men elders
doet in lande custumier. Ick wil dat int
cort passeren eñ procederen van te hou
den in bourgayge

Te houden in bourgayge

Capittel C. xxix.

IN bourgayge te houdē is
te houden landen pachten rentē woeni
ghen oft ander erue dye sonder eenighe
leen ghehouden sijn eñ die oec niet schul
dich en sijn hulde noch manscappe aen
ghenen here dan die renten ten terminē
ghewoenlic Eñ mach de ghene die also
hout doen van sijne landen sinen wille.
vercopen of gheuen. mits betalende dē
dienste vanden here al ist die wille vāde

here of niet Eñ daer op setten renten en de renten affetten eñ dat en machmẽ nz doen opten leen sonder consent vanden here ghelijck voerscreuen is. Eñ en sijn sculdich aenden here ander dienstẽ noch sculden dan die renten ten terminen. eñ die sommige ter doot van dubbelde ren ten

¶ Blancie van normandie

Ende nader blancie vā normā die daer inne en valt ghelofte noch ver trecke. eñ hebben de vrouwen die helfte nader doot vanden mannen. op datz si acqueste of vercreghen goeden Ende in maechscap die susters deelẽ also wel als die broeders. Eñ nae die selue costume van normandie so en sijnse sculdich dien sten noch versoeck

¶ Te houden in cotterye Capittel CC.

Te houden in cotterie bij den blancie vā costume locale is te hou den alle eygen landen eñ possessie. dats te segghen die niet ghehouden en is in leen dat ghemeenlic hiet tusschen die cos tumiers eyghen lande eñ en sijn schul dich manscap diensten noch heeruaerdẽ dan die renten anden here ten terminen ghewoenlic eñ ter doot dubbelde rentẽ i sommighe plecken. Mer sijn schuldich aen horen here dienste van scependom. Want die heere van sulcke erfhouders mach maken sijne scepenẽ om te tracte ren eñ te beleyen die eruen tusschen sulc ke sijne onderlaten. eñ gehouden te doẽ daer of erf eñ onterf vanden erue te ken nen eñ doen betalen de renten die sulcke erf sculdich sijn eñ anders niet ten si dat die here recht eñ iusticie heeft ghepreui legeert van sinen ouersten die sulc recht gheuen mach ghelijc als prince ouerste vander plecke

¶ Te houden in pachte Ca. CC. i.

In pachte te houden is te houdẽ lande vā enighe in pachte Dats te segghen in seker sculden diemẽ hiet pacht. twelc is om die sake ghestelt op die landen Wantse allo ghehouden sijn vanden here dair of datse ghehoudẽ sijn So en sijnse sculdich anders ghene renten noch onghelden noch scependõ. dan als die here van node heeft te hebbẽ recht om eenighe pachte of scheidinghe deen teghens den anderen. hi mach ey schen sijn pachthouders eñ machse ver manen te doen eñ recht segghen ende si sijnt schuldich te doen ter vermaninghẽ van horen here Ende en is daer anders gheen scependom noch meer dā vier oft vijf vanden mannen houdẽde in pacht. de eerste die den here ontbieden wil voir dien daghe eñ en hebben anders gheen kennisse dan van erfeñ onterf vandẽ lā den ghehouden in pachte. eñ het en be hoert oec niet ghedaen wesen noch ghe wesen bij andere

¶ Te houden in alloes Ca. CC. ii

Te houden in alloes is lāt te houden van god alleene eñ en sijn sculdich pachten renten onghelden noch dienste versoeck noch ander sculdẽ ne ghene in leuen noch in dode. mer de gene diese houden houdense vrij vā god eñ hebben aldaer alle laghe iusticie ghe lijc van trouf van clachte eñ van kennis se vā simpele delict te wijsen bi hoer ge noten. houdende in alloes dien vander castelerye sijn eñ die een alloes vermanen den anderen sonder here of baeliu bege rende andẽ here souuerain dat hi in hul pe van recht wil doen setten hoer vonnis se tot execucie bi sinen sergant. eñ die he

re ist sculdich te doen. daer erfen eñ onterf vā
alle die alloes. eñ vmanen deen den an
deren daer of eñ gheuen daer of brieuen
eñ decreet die houdelic eñ waerdich sijn
ghesegheIt met horen segelen eñ in som
migen plecken. om te doen vercopinge
van sijn alloes daer en behoeft niet dan
die kennisse die dē vercoper daer of doet.
voer notarisen oft tabellion. eñ brieuen
daer of hessen of voer mannen ond sijn
seghel. indien hi seghel heeft dat bekent
is daer brieuen of gemaect worden. Eñ
indient gheappelleert wort vā hoer sen-
tencie nae sommigen plecken die vp al
loes verweerent inden wapenen eñ an
ders niet Eñ naden recht. het mach sijn
gerelieueert voer goede mannen. Mer
die vsancie vandē alloes behoert bewa-
ert te sijn so verre alst redene waer.

¶ Te houden bij aelmissen

Capittel CC.iij.

TE houdē bij aelmissen dz
is te houden tgheent dat ghegeuen is d
kercken bij sulcker manierē dat die ghif-
ter also vp ghegeuen heuet dat die kerc
ke daer of is pure gebruycker sond mid-
delen eñ dattet niemant en hout dā god
ten sij bi also dat die ghifte geconsenteert
eñ geamortificeert sij vandē prince daer
of dat als ouerste ghehouden is wāt als
dan soe en is die kercke daer of sculdich v
soeck diensten noch sculden hoe wel dat-
tet is leen oft edel houdinghe
Item eñ hoe wel dat die ghifte niet en si
geconsenteert noch oec gheamortificeert
vanden souuerain oft ouersten daer om
me en ist niet. dye ghifte en sal gehoudē
wesen vander heiliger kerckē. Mer het
is van node te hebben eenen man die āt
woert voer die houdingen. Eñ moeten
na sijn re doot de ghene die sijn vander ħ
den vaden ghifter daer stellen een ander
doende die beliefsten vanden here dair of
dattet ghehouden is. Dat is te segghen
die sake ghegeuen ofte des niet den here
van wien des is ghehouden bi beclach-
te daer bi rechtelikē gedaen mach aldair
setten eñ stellen die hant vanden rechte.
so langhe als men daer of gedaen sal mo
ghen hebben sijn goetdunken Ende al
so macht oec ghescien van man te mā
als si steruen soe langhe als bijden ouer
sten of vanden here gheamortificeert sal
worden Ende als des ghescijet so moet
daer toe gheroepen wesen den here ou-
erste daer die ghifte of ghehouden is.
Want sonder den middelen here te roe-
pen die ouerste here en mach noch en is
sculdich te amortificeren enige possessie.
ten si dattet van hem allene puerlikē ge
houden mach wesen eñ ten sij oec dz dye
here middele wie daer heeft interest. eñ
hi oec des consenteer ende dat sijn rechte
daer aen bewaert sij. Ende indient alsoe
niet gedaen en is. die here van wien des
is ghehouden machet doen vercopē nz
tegenstaende de ghifte ghedaen aen die
kercke Eñ oft hijt niet en doet vcopen so
moet hijt hebben indien hi hem daer of
niet vdragen en wil. alle die kennisse op
die sake ghegeuen als hi te voren hadde
eñ dat hem ghelevert sij man leuēde eñ
steruende vander saken ghegeuen ende
dat hijt bedient bij den oerlof vanden he
re van wien des is gehouden gelijc voir
screuen is eñ voldaen anden here tot zij-
re beliefte of anders die here salt in sinen
handen houden als in des heeren hant.
bij ghebreke van man.

¶ Vanden amortissementen.

Capittel CC.iiij.

Weet dat amortissement is
so veel te doen anden here souue-
rain eñ anden here subiect van wien die
sake diemen amortificeren wil ghehou-
den is dat si consenteren eñ ouergheuen
dat die sake si eñ bliuen mach tot ewigē
dagen sonder sculde of onghelde ne ghe
ne eñ daer of brieuen hebbē vandē ouer-
sten here eñ vanden consent vandē mid
delen here Eñ van dier tijt voert en valt
noch en mach die here tot ghenen dagē
daer op eyschen of hebben enighē recht
exploit boeten noch cōfiscacie Mer blijft
aen die kercke. sonder ander dieste noch
rechte anden here gheestelic noch waer-
lic van enighen saken.

Te houden bi wille Ca. CC. v.

Bi wille te houden is wan-
neer eenighe gheeft van sijn leen
eē deels enen anderē eñ behout selue die
manscap daer of gelijckerwijs dz so wie
xx. pont des iaers te rente hadde op een
leen eñ daer of gaue die xij. pont. of and
partye kerevde die manscap tot hem sel
uen eñ behoudende die manscap voert
van sijn man Want de ghene wien des
alsoe ghegeuen is en doet gheen eedt of
hulde. noch en is ghehouden te doē om
eghene dat hem ghegeuen is Eñ noch-
tans hout hi die rente edelick Wāt gheē
sake en is gestelt of gewesen op leen. het
en sorteert edele condicie bijdē redene vā
den leen daer dat wt spruutet ten si bijden
consente vanden here die des gheeft. die
des mach laten in eygen renten indient
hem belieft Hier of en is niet also gheu-
seert in piccardie Want de renten die ge
geuen oft vercoft ware soude ghehoudē
sijn in manscap bij den seluen

Te houden bi digniteit Ca cc. vi

Bi digniteit te houden is te
houdē enighe officie in leen bi forme vā
digniteit ghelijck als te houden heerlic-
heden eñ ander officien in erue eñ in lee-
nen ghelijc als erfmeyer of te houden in
leen daer men of vrij eñ quijt is van eni
ghen sculden die ghemeenlic gewoenlic
is te betalen inden lande eñ men niet en
betaelt bijden rechte vāden leenen daer
op men woent. ghelijc als een huys vrij
is van excijse vanden lande te betalē die
dat ander volc betaelt Of recht te hebbē
in ouen of molens bijder vrijheden van
leen Eñ alle andere sulcke vrijheden die
bijden besitte of houdinghe vandē leen
sijn aenden ghenen diese houden eñ heb
ben want alle alsulke houdingen sijn ge
hieten houdinghen van digniteit ende
sijn vrij eñ edelen tusschen den anderen

Vanden versoeck die de leengoeden
sculdich sijn aenden heren
Capittel CC. vij.

Vandē versoeck dat die leē
goeden sculdich sijn wil ic sprekē
om dattet volcht naden houdingen vā
den leenen
So moechdi weeten datter gheen leenē
en sijn si en sijn sculdich verheffinghe of
versoeck. Soe isser te weeten datter sijn
drie manieren van versoeck te betalen
Die eerste is wanneer die ghene die dat
leen ghehouden heeft ofliuich wort sijnē
outsten soen is ghehouden te releueeren
oft versoeken van sinen here van wien
dat leen ghehouden is nader doot van-
den ghenen dier doot is. van sulcke ver-
soecx ende binnen sulcker tijt als die cus
tume vanden lande ende vander pleckē
dat wt wijst. Want nae sommige
plecken men moetet versoecken bin-

nen xl. daghen. ende na sommighe andẽ
plecken binnen siaers eñ na sommighe
binnen vij. daghen. Item na die costu
men vanden plecken sijn die versoecken
want die een sijn lyege die ander half lie
ge Die lyege sijn sculdich x. pont vã ver
soeck Die half liege sijn sculdich v. pont
van versoeck. Die sommige leenen sijn
sculdich paerde bij prijse. dye ander sijn
sculdich witte handscoenen witte speere.
die ander sijn sculdich lx. scellinghen eñ
also na die custumen vanden pleckẽ soe
moet men hem regelen Eñ daer omme
en isset van ghenen node daer of veel te
segghen Die anderde maniere van ver
soeck te betalen is wanneer de ghene die
dat leen heuet eñ aengaet trect oft gaet ĩ
religie of cloester Want alsdan moech di
weten dat de ghene die daer nae behout
vanden leenen te possesseren. behoert te
doen eñ te betalen aenden here alle ver-
soeck ghelijck als of de ghene die alsdan
inden cloester gegaen is doot ware
Die derde maniere van ṽsoeck te beta-
len is wanneer als dat leen valt in rege-
ment van bail wãt alsdan moet die bail
relijueren of ṽsoecken inden name van-
den ionghen of weesen. Eñ hem leenen
dat versoeck ter tijt toe dz hi self mondich
is eñ alsdan is dat ionghe hem dat schul
dich weder te geuen eñ nz eer. Eñ indiẽ
gebreck geuiele bi den bail dat dat ṽ soec
niet en ghescjiede in tijde dat soude we-
sen ten perikele vanden bayl eñ oec van
gheen ander ꝛc. Nochtãs sijn de sommi
ghe vander opinie dat die bail sculdich
is versoeck ter cause vã sijn bail. om dat
hi treden moet inden bayl met recht. eñ
dat hi bedient dat leen eñ soe doet oec die
erfname vandẽ leen wanneer hi selfs mõ
dich is eñ dat hi eer doet eñ betalen dat ṽ
soeck Mer ic hebbe geuonden die meest-
te deel vanden wijsen die welcke sijn vã
opinie ter contrarie eñ dat daer geen doẽ
en is dan een ṽsoeck dz die bayl sculdich
is te lenen int ingaen oft int intredẽ van
den bail Eñ weet dz tot alle manscappẽ
moet wesen ṽsoeck of rechte of anðs dye
nature vanden leen en soude niet wesen
ghereforteert of volbracht Ende daer õ-
me in transactie doende hulde ende ver-
soeck is in een te samen vereenicht bijdẽ
adueu ende sculde die dair of ghedaen is
anden here. Want sonder des niemant
en mach vallen in hulde of mãscap met
des en is gheen node te doen in intredẽ
vanden leen eñ in manscap om die doot
van enighe Want alsdan en moetmen
niet betalen dan versoeck eñ ghenen an
deren dienste daer om datter geen niew-
we manscap en is. Want het en is niet
nieuwe manscap vanden naesten erfna
me vanden doden tontfanghen Want
hi en doet nz dan representeren sijn voer
saten dair om dat den here nz en behoert
te wesen sonder man van sinen leen Eñ
leen bij sijnre naturen behoert te gaẽ vã
erfnamen tot erfnamen eñ naden wijsẽ
het en behoert niet wesen ṽandert of ver
vreemt in vreemde handen ten waer bi
den saken die int rechte sijn Hoe eẽ man
mach vercopen sijn houdinghe ende sij-
nen erfnamen onteruen daer of ick hier
bouen gheroert hebbe inde rubrike dair
of mencie makende die seit hoe dat nye-
mant in sijn dootbedde. en mach verco-
pinghe doen die van waerden sij ghetei
kent bijden ghetale van. Eñ
daer om noch soe wye doen wil nieuwe
hulde oft mãscap men moet daer of doẽ
sculde anden heer. Item so wie
gheen manscapheit en doet van ṽsoec te

betalen binnen der tijt hi veruallt inden
boeten ghewoenlic tegens den here en-
de die here sal houdē dat leen sonď man.
also lange alsment ghehouden heeft son
der here Dats te weetē so wie leen hout
van witte spere oft witte hantscoenē vā
versoeck hi valt in alsoe veel boeten als
dat leen lyege sculdich is. dz is x. pont al
sulke boeten is sculdich dat leen te halue
lyege v. pont. Eñ weet datter geen leen
en is vā meerre versoeck dan van lx. scel
linghen louisiens Eñ of dat leen so clein
ware dattet nz waerdich en ware lx. dier
scellinghe iaerlicx. of ander leen dat niet
waerdich en waer sijn versoeck Weet dz
die here behoert te hebbē die beste vruch
ten vanden leen indient hem belieft. die
binnen drie iaren daer op comen sullen.

¶ Van leen van sergenterie.

Item van leen van sergenteri
e na die custume vanď sale tot rijssele en
sijn niet dan op xxx. scellinghen van ver
soeck eñ tot xxx. scellinghen van dienste.

¶ Costume van mortagne.

Item nae die costume vā mor-
tagne. alle leenen sijn op lx. scellingē vā
versoeck of vā drie iaerscharen dye beste
ghelijc alsser voerscreuen is ꝛc.

¶ Van leen van weesen of ionghen on-
der hoer iaren

Item en valt gheen weese oft
ionghe onder sijn iaren in ghene boeten
om tversoeck niet betaelt Mer die de he
re mach daer of beclachte doen. eñ men
behoert hem te wijsen te nemen sijn ver
soeck op dye incominghen vanden leen
sonder boeten Eñ also wortet gheseit eñ
gewesen in der sale tot rijssele om ian vā
der hooftshere onder sijn iarē ter cause vā
sijn leen waeromme die onuersocht ge

weest hadde bi meer dan een iaer: ō den
twij die vanden voerscreuen leene was
bij proces hangende inden voerscreuen
houe. Eñ oft gheboerde dat nader doot
van enighe die houdende waer sommi-
ghe leenen van sommighe heren. ende
achter bleuen sommighe kinderen van
hem sonen als voerscreuen is. Die out-
ste soude wechdraghen alle die leenē in-
dien datse ghehouden waren van som-
mighe heren. Eñ offe alle gehoudē sijn
van eenen here die lenen soudē gaen na
aduenant vanden sonen Eñ daer om i-
dien se gehouden sijn van sommighe he
ren alle comense aenden outsten sone te
versoecken van alle de heren daer of dat
se ghehouden sijn Eñ sijnse ghehouden
al van eenen here elc vanden sonen sou
den versoecken dz leen dat welke hi scul-
dich ware te hebben. eñ alsoe is die here
sculdich hemlupden te ontfangen ende
en is niet sculdich hem lupden te weige-
ren ten waer bi also dat dese leenen ghe-
houden van sommighen heren die ionc
ste sone quame omme te versoeckē ende
die outste niet en quame allsdā en salt die
here niet houdē ten si datter hem belieft.
om dz hi wel weet datter een ouder sone
is die met redene dat leen schuldich is te
houden eñ te hebben Ten si dat die here
weet sekerliken dat sonder fraude. noch
sonder ander recōpensacie die outste ces-
seerde te comen versoekē eñ dat die out-
ste hem daer of niet en ōdraghet ō gheen
sake dan om te vorderen sinen broeď die
luttel goets soude hebben. ten waer dat
des ghescheide Want anders die heere
soude ghehindert of bedrogen wesen in
sijn heerlike rechte van sijn tiende. twelc
hi nz en behoert te ō liesen ō gene rekenī-
ghe noch trāsactie die hi doet tegēs dē cō-
sent vanden here. Of indient also niet en

ware dat die outste soen hem verdroege
van alle de succesie die van sinen vader
gecomen was of van sijnre moeder in-
dien dat leen quame vander sijde vā sijn
re moeder of dat hi niet getreden of ghe-
gaen en ware in regule of cloester. ende
processie doen eñ aldaer bliuen Wāt an-
der die here en heeft oec ghene sake hem
te ōdragen ten si dattet ghelieft eñ dz hē
oerlof daer of ghegeuen si. of anders het
soude schijnē datter fraude of surple wa
re teghens den rechte heerlike ende also
wouet gewesen inden houe tot cysoing
om mijn here pieter van vertain tegēs
mijn here sinen outsten broeder Welke
broeder woude ōheffen eñ versoeckē eē
leen ghehieten die hoeft met die here en
woude hem nz ontfangē. om dat hi wel
wiste datter een ouder broeder was diet
sculdich was te ōsoecken Ende daer om
seide die here dattet waer was blijckelic
datter middel was tusschen hem luden
bij ōanderinge van landen of van ghel
de daer om die ioncste alsoe quam ōsoec
ken eñ die outste swaghe Daer op ghe-
viele proces indē houe tot cysoing. ende
gheduerde langen tijt eñ soe langhe dat
tet ghevonden wort bijden rade vandē
wijsen van rijssele dat die here niet ghe-
houden en was den voerscreuē versoec
te nemen noch tontfangen ten wair dat
tet hem beliefde eñ moeste die wille vā-
den here gedaen sijn Item eñ alsoe wor
tet mede ghesept van een ander leen in
tournesis te houden vanden heere van
warcoing tusschen iacop vā waudripōt
outste sone van mijn here van waudri-
pont eñ aert sijn ioncste broeder. Welke
leen ghelegen is tot esquermes. Item
noch wortet also ghesent vā een anō leen
ghelegen tot cysoing inder manierē als
hier bouen ghesent ghewest is.

Vanden heerwegen eñ weghen
Capittel. CC. viij.

Item recht van wegē dat es
of die rechten spreken so doē oec die custu
miers. eñ daer omme wil ic thonen dat
gheen dat ic daer of gesien hebbe Weet
dat bij sommighe namen worden ghe-
naemt rechte van weghen Dats te we-
ten weghe pade senter cariere trauers
heerwegen lopende van riuieren Wāt
alle moghen se ghehieten sijn wegē. die
sommighe sijn ghegheten priuers ende
dandere ghemene of openbare Die pri
uers sijn de ghene die eenen yeghelijken
niet ghemeen en sijn ghelijc als sommi
ghe hebben recht te lijden doer den vel-
de van sine gebueren om te gaen tot si-
nen lande of erue die geen ander wegā
en heeft eñ die is gehieten weghe oft pa
de ende behoert breet te wesen derdaluē
voet Eñ in desen weghe mach gemaect
sijn brugghe of hecken eñ en behoren al-
daer te lijden of te gaen eenighe beesten
sonder boeten Insti. li. iij. ru. de serui. p-
agra. Iter est ius

Item sentier is breeder weghe eñ mogē
eñ ghe leidet sijn beestē eñ men en mach
aldaer niet maken brugghe noch heckē
met mach daer doer ghevaren sijn in al
len tijden eñ behoert te sijn open gehou
den eñ behoert breet te wesen vijf voetē.
oft also veel datter waghen moghen lij
den Institu. li. ij. ru. de serui. pagera. act
est ius

Item cariere is eenen wech alsoe gemeē
datter een yegelic mach gaen eñ comen
te voet te paerde ende met waghen en-
de karren sonder verbot of wederseggē
ende en mach daer ghemaect sijn brug-
ghe noch ander beletringen eñ behoert
te sijn x. voeten breet ten minsten. Insti.

li. ij. rubri. de seruitu. pagra. via est
Item trauers is een weghe. die dwers
gaet vanden eenen lande inden anderē.
eñ is gemeen aen yeghelic om volc bee-
sten ende om ghereit of waghen. Ende
ghi moghet oec weten dat in vrancrijck
behoren die dwerse weghen bewaert te
sijn eñ onderhouden. Hoe behoert dese
dwerse weghe breet te wesen als die cus-
tumiers eens sijn xx. voeten of xxij. In
ski. h. ij. rū. Inter rusticorum.
Item heer weeghen sijn grote weghen
die vanden eenen lande int dander gaē.
ende vander eener stede in dander ende
en behoert daer niet ghedoluen noch ge
poter te wesen den wech hout xl. voeten
breet op die boeten van lx. scellinghen te
ghens den coninc inden coninc rijc ende
in ander landen teghens dē prince. wāt
aen den ouersten here behoert die rege-
ment eñ kennissen vanden groten wee-
ghen ende vanden saken die aldaer ghe
boerē Hoe wel datse doerlijden eñ dwer
sen inne ende doer dat lant eñ heerlichz.
van een hoghe iusticier eñ so en behoert
men niet te ackeren eenighe landen dye
aen die grote wech ghelegen sijn. ten si
sii wederkerende dat lant in sijn regule
aendersijde van dat lant. eñ niet opten
wech op die voeten na op dattet lant nz
en wint opten wech. eñ tonende datter
is heerlike weghen op die boeten vā lx-
scellingen. Mer wel mach die ackermā
sijn acker keren eñ wenden opten wegē
sonder te verboeren
Item vanden riuieren lopende die van
sulcker manieren sijn als inder rubrike
daer of dienende is verclaert eñ geroert
is volcomeliker gheteikent bijden geta
le van eñ daer om lijde ic nu daer
of sneeder te spreken.

Vanden ridderscap dat die heeren ey-
schen wanneer dat si huwelijken hoeren
outsten sone of dat hi ridder wort

Capittel CC. ix

Weet dat bijden recht scry-
nouralt ende van ridderscap. die
heeren sijn wel ghewoenlic te eyschen op
hoer leenmannen ende op hoer mannē
houdende in cotterie die ridderscap van
hoer outste sone Wanneer dat hi ridder
wort eñ oec die huwelic van horen doch
ter om de grote coste die de heren daer ō
doen Eñ ghelijc die sone ghehouden is
bij natueren te baten te comen sinen vaē
met recht Heerlike die leenmannen eñ
ondersaten van eenē here die hoer hoeft
is eñ hoer vader in heerlicheit eñ in eere
eñ inder noot behoren si hem sekerlijcte
baten te comen in deser saken sonderlin
ghe Alst is om sinen outsten sone die ver
heid is hoer heere te wordē of bi sijn out
ste dochter die hoer vrouwe mocht wor-
den So is ghemeenlic die hulpe vandē
leenmannen houdende liegement van
x. pont eñ vanden haluen liege v. pont
eñ vanden gheenen die houdende is in
cotterie van dubbelden renten Eñ also
isset wel gheacustumeert in veel plaet-
sen Mer of ghi nu vraget dat vā rechts
weghen daer toe behoert Weet dat die
here dat niet eyschen en mach bi rigoir
mer om dattet is gheacustumeert alsoe
te doen eñ gehengenisse is onteferuisse.
na opinie van sommighē Wāt het vol
get die mannē nz lijdē of passerē en mo-
ghen te doen. ende te presenteren eēs eē
hoescheit eerlicghelijc als van een ū gul
den cop. of ander iuwelen naeden staet
ende macht vanden leenmannen ende
vanden heeren mer diet wijsselic doē wil

dat behoert te wesen telke reyse nieuwe
dingen op dattet niet en keert totgewoē
te Eñ en mach den here daer of ghenen
eysche doen bi bedwanc noch met recht
mer eyschen bi hoescheit

¶ Een exempel daer op

¶ Het gheboerde dat den heere
van sinte venant eyschede sinē mannē
eñ leenmannē. om den huwelic vā sijn
dochter eñ die ridderscap van sinen out
sten sone te hebben volle dienstē vā leen
Dats te weten te volle leen x. pont aen
halue leen v. pont eñ anden ondersaten
in cotterie dubbelde renten Die mannē
vanden here v̓gaderden te samen eñ hē
daer op wel beraden si antwoerden ho-
ren here dat si daer aen niet gehoudē en
waren mer tot sijnre eere si souden gaer
ne doen een hoescheit eñ present sulc alst
hem belieuen soude niet datse and̓s ge-
houden oft verbonden warē noch hoer
lenen of houdinghen. Die here en heeft
des niet danckelic genomen eñ seide. dz
hem daer of recht ghedaen soude wesen
eñ dede hem luden dachuaerdē voer dē
ouersten here inder sale tot rijssele. Die
sake gehoert het wort geseit bi mannen
dz si nye daer of gewesen en haddē noch
gesien noch ghehoert wijsen ende dat si
dair om geen vonnisse gheuen en soudē
eñ die leenmannen eñ ondersatē en wa
ren daer aen niet ghehouden met recht
Mer bi mannen van rade. si rieden die
voerscreuen mannen dat si bi hoescheit
doen souden horen heere totter feeste vā
sijn kinderen enighe present het ware in
siluerwerck in wijn of anders. eñ dz sijt
ghesien hadden also doen. Mer anders
en wouden si daer of niet segghen eñ of
si des vorder wouden weetē si mochten
trecken totter hoefstat daes te weten in
der camer vanden coninc. om dat doen
ter tijt die stede van rijssele toe behoerde
den coninc daer die mannen ingierēde
inder sale gewoenlic waren te gaen wā
neer si in twijfele waren van enige sakē
Noch in andere houen en heb ichet nye
sien wijsen noch hebben nuit vonnisse.

¶ Vanden leenen die sculdich sijn te heb
ben herbegaygе op die plecken
Capittel CC. x.

Men vindt sommighe leen
nen of ander houdinghen die bi hoer na
ture behoren te hebbē herbegayge op die
plecken diese designerē. Eñ oft geboert
dattet ghebiet si in enighe plecke eñ dat
ter gheen herbegayge en is. dye heere
mach clachte doen rechtelick dat alle de
ghene of die ghenen die tot sulker woen
stede of plecke eñ behoert genaemt te zijn
willen hebbē of vmeten rechts datse ge
maect hebben beghinsel van herbegay
ge continuerende die volcominghe vā
den seluen. Op die boeten daer op ghe-
stelt binnen xl. daghen naest comen na
dattet op die plecke gecondicht sal wesē
met rechte eñ tot beclachte vandē heere
behoertet also ghedaen eñ ghecondicht
te wesen optie plecke. Eñ indient binnē
die xl. dagen niet gedaen en is die heere
sal doen anderde beclachte te hebbē her
begayge binnen xl. dagen. als vander
de reise men hoertet te wijsen eñ te kon-
digen Eñ indient binnen danderde rey
se of xl. dagen dan niet gedaen en is. mē
behoertet te wijsen eñ te doē der de werf.
dat binnen xl. daghen herbegayge daer
gedaen si of des niet. die here sal vierde
clachte doen also veel te hebben van elc
ke vande eerste twee reise dier gedaen is
geweest te wijsen sine boetē eñ men be-
hoert hem te wijsen voer elcke vā dien
reisen ij. scellingen van boeten eñ om de
derde reise lx. scellinc van boeten. eñ die

woninghede of plecke of huysinghe geset
ende gehouden te wesen in sinen handē
so langhe als die ghene diet toebehoert
vorchtochte gedaen sal hebbē. des te doē
binnen tiaers: maer recht is te doen tot
elcke vandē deffault vā. xl. dagen te wij
sen als vanden boeten sond te ōbeyden
te doen wisen die drie boeten tesamen

¶ Costume vander preuostept vā
parijs: normandye: ende orlyens

¶ Hoe weet dat na die castumē
vander preuostepten van parijs normā
die: eñ orliens. of een heere van node he
uet te maken herbegaynge molens of dā
men: ende sijn ondersate heeft woeninge
of plecke die hi van hem hout: die heere
mach dan nemen om te maken sijn her-
begaynge. molens. of dammē: om dē pri
se. dat prijsers hem dair toe bekennende
dat waerenderen of prijsen soudē: of om
manghelinghe van ander lant. Eñ ghi
moecht weten dat dye manscap lyeghe
sculdich is herbegaynge van. x. pont en-
de die halue lyeghe. v. pont. eñ alsoe na-
den aduenant van meer. meer. ende vā
min. min.

¶ Vanden erue dat die heere mach be-
trecken bi ghebreke van dienste of vā rē
te onbetaelt

¶ Capittel. CC. xi.

Bi ghebreke van dienst of
renten onbetaelt mach die here
betrecken tot sinen demayne. dat die cu-
ralen hieten tot sijne tafel. die houdinge
die van hem gehouden is. ¶ Hoe weet
dat soe wanneer daer ghebrec aen is. eñ
den heere hem daer aen beclagen wil aē
sijn gherecht. men behoert hem te wijsē
dat hi op die plecke doet. waer om hij hē
beclaecht: bi hem roepen die mānen vā
den recht. den ghenen van wien hi zij de
clachte doet. bi faulte van dienste of van
renten Eñ welcke sake is bouē geexpo-
seert: segghende dat hij faulte vā sulcke
dienste of van sulcke renten onbetaelt.
Hi clachte doet sinen dienste te hebbē of
sijne renten. met die boeten ghewoenlic
van. lx. scellinghe. of van. rc. of des niet
beroyen te wesen tot sijnre demaine die
voerscreuen erue daer op die voerscreuē
renten of dienste sculdich is. rc. Eñ daer
op ten clachte vanden voerscreuen here
behoert die plecke gheset te sijn indē hā-
den vanden here: segghende of yemant
is: ende sonderlinghe dese. N. die daer te
ghens weet of seggen wil: dat hi come tē
xiiij. daghen. ten dingdaghe tegens die
voerscreuen heere: ende redene sal hē ge-
schyen Eñ in dien ten. xiiij. daghen nye-
mät en coemt die voerscreuē here is scul-
dich te hebbē deffault: ende bi nyeme be-
clachte. die partie van nyeus behoert ō-
dachuaert te zijn indē houe als voerscreuē
is: te sien adiugieren dye deffault of proffijt
van dien geobtinueert biden voerscreuē
here Eñ allso tot. iiij. xiiij. dagē geledē. in
dien den ōdachuaert nz en quame Ende
die vier viertien dage geleden: den here
is sculdich te hebbē sijn renten eñ de boe
ten van. lx. scellinghe of sulcke rc. Ende
allso doen biden clachte bi vier. xl. dagen
eñ alle tot perikele van boeten. indiē dē
ōdachuaert nz en quame. die vier. xiiij.
dagen geleden. eñ die vier. xl. dagen. dē
heere heeft geraect opte ōdachuaert sijn
renten: eñ die boeten van. lx. scellinghe.
Eñ indient den gedaechde noch nz en co
met doen sijn appointement: den here be
hoort weder te beghinnen sijn beclachte
gelijc als bouen: bi vier. xiiij. dagen. en-
de bi vier. xl. dagen. Maer dese reyse en
is hi sculdich te doen noch causeren geen
beclachte van gelde dā aen hem beroyē

te hebben ende aen sijn demaine dat erue:
alsoalst leyt ende is: of was vā hē ge-
houden: bi gebreke van dienste of vā rē-
ten onbetaelt Eñ die voerscreuē .xiiij. da
gen eñ .xl dagen gheleden: den heere be-
hoert toe gewesen te sijn dat erue aen hē
betogen te wesen bi gebreke van dienste
of van onbetaelde renten. Dats te wetē
alle die .xiiij. dagen eñ .xl. dagen daerop
sonder te hebbē enighe interruptie ꝛc.

¶ Vandē prise van coren. hauer. capoe-
nen. hennen. ende ander saken

¶ Capittel. CC.xij.

Hier na volcht hoe dat ko-
ren. hauer. capoenen. hennē ho-
stes. eñ tenans behoeren gepreesen te sijn
in prisinghe van erue eñ ander saken die
in prisinge mogē comē na de oude usan
tie. ¶ Eerst is gepreesen die rasiere
terwe tot .v. scellinghe .vi. penninc. die
rasiere van hauer tot .ij. scellinge .ix. pen
ninghe. die capoen van renten tot .ix. pē
ninghen ¶ Item sijn gepreesen .ij.
hennen voer eenen capoen

¶ Item die capoenen van herbagaygie
sijn gepreesen die twee voer eenē capoen
van renten. eñ behoert den capoen van
rentē te wesen souffissant. eñ indiense n
en waren souffissant: men behoerter af
ofte slaen na aduenant

¶ Item is ghepreesen een manspege tot
xx. scellinghe. siaers vā rentē eñ die hal-
ue tot .x. scellinghe ¶ Item is ghe-
preesen een hostes. tot .ij. scellinge. eñ een
tenans tot .xij. penninge eñ die mānscap
spege is schuldich herbegnaygie van .x.
pont. eñ die halue van .v. pont. ende die
groote of cleyne na aduenant.

¶ Item in dien sij haddē prisinghe van
lant daer casteel of slot op is. Weet dz die
casteel nae die castume vā vermendoys

ende veel ander castumen behoert ghe-
preesen te wesen alsoe menichwerf .x. pōt
als dat lant behoerende aenden voerscre-
uen casteel menichwerf waerdich mach
wesen hondert pont iaerlicx: ghelijc als
een lant dat waerdich is ses hondert pōt
des iaers: tot welcke een casteel is daer
toe behoerende. die gestelt behoert te we-
sen prijsinghe Weet dat die casteel ghe-
set sal sijn op .lx. pont siaers Also isser ge-
stelt gheweest in prijsinghe tusschē veel
heeren. bi prisers vanden wisen daer toe
gecōmitteert. ¶ Item is gepreesen een
hallot een penninc siaers Ende oft ghe-
buerde dat in enigen ambocht heerlichz
ware Eñ iusticie daer toebehoerende wa
re. ¶ Weet dat die prisinge sulc behoert
te sijn als tot C. pont lants .x. pont voert
Dat is te weten dat om hondert pont al
soe ghehoudē in iusticie eñ heerlichz als
voerscreuen is: men behoert daer te setē
die prisinghe van thien pont eer dat dye
heerlicheit eñ iusticie behoert ghepreesen
te wesen. als ghesept is voer casteel ofte
slot. indien daer enich sij.

¶ Vanden kueren eñ vbodē vāden
oest ¶ Capittel. CC.xiij

Vanden kueren ende vbo-
den vandē oest wil ic thoenē ighe
ne dz die houē waerlic daer af doen: ghe-
meinlijc behoerense ghedaen te wesen in
dingdage bi clachte vā baeliu eñ bi vō-
nisse vā mānē Eñ daer na behoerense ge
condicht te wesen bi mannē of bij sergēt
in allē kerckē vandē baeliuscap In wel-
ke plecke men mach boete nemē Eñ die
forme vā gebodē te makē is dese Wi ma
ken die gebodē vanden oest bi sulckē hee
re. ende verbieden datter nyemant en si
die inder oestmaent vaert voer dye op-
ganck of neder ganck vander sonne.

ten ware bi also dat hi geladen ende ghe-
porteert waer vandē velde voer die afgāc
vander sonne. op die boete vā .lx. scellin-
ghen. ¶ Item dat nyemant en gaet
garuen of. koren binden of wech en dra-
get enighe garuen voer een and. op die
boeten voerscreuen ten waer biden volc
ke wye dat goet toebehoert. Eñ indien
den misdaet bi nachte gheuonden ware
het soude gereputeert wesen voer diefte

¶ Item dat nyemant en gaet furagierē
in niemants boemgarde naden tijt dat
sie besloten worden op die boete van .x. s.

¶ Item dat niemant gheen quade her-
berghe en hout: noch en onderhout hoe-
ren of boeuen. dobbellaers of ander spe-
len op die boeten vā .lx. scellinghe

¶ Item dat niemant en gehenget te set-
ten beesten in eens ands lant voer dē ty-
de dat dat koren .iij. daghen daer of ghe-
weest is. op die boete vā .lx. scellinge. eñ
is den derden dach te verstaen: ghelijc of
dat coren wech gevuert waer tsmanēda
ghes. die beesten mogen daer gaen des
woensdages daer an Welcke ordināc ie
gedaen wort bi mijn heere sinte Lodewijc
coninc van vrancrijc: op dz die arme mē
schen aldaer mochten gaen rapen.

¶ Item dat nyemant en vogelt na ent-
vogelen voer alre heyligen dach: op die
boeten van .lx. scellinghe

¶ Item dat nyemant en voghelt naer
pertrisen. op die boeten van .lx. scellinge
ende in sommige pleckē op die boetē vā
.x. pont: eñ die netten vloren

¶ Item dat nyemant gheen wapen en
draget biden castume vanden lande: ge-
lijc als hantbogen stralen pijcken. hays
sen. dagghen. belleghen stocken scarper
van vā .iij. duymen lanc: bellegen voer-
ken op die boeten van .lx. scellinge. Eñ
den boghe op die boete vā .x. pont. ende
alsoe vanden voetboghe na dattet ghe-
dragen ware bi nachte: ende oec dan die
haernasch verloren

¶ Item dat nyemāt en sij die enige bees
ten laet gaen ofte sedt te gaen tot eens
anders scade: op die boeten die hier nae
volgen. Dats te weten om een volen .ij.
scellinghe. om een koe .iij. scellinge. om
een scaep .ij. penninge. eñ alsoe van elck
so langhe alser een is: om een hoep gan-
sen .vi. penninc. Eñ die scaden die biden
voerscreuen beesten gedaen sijn. weder
gheuen ten segghē ende goetdunckē vā
goede mannē die daer toe sijn gecōmit-
teert Eñ indien beesten waren die inder
bewaernissen sijn vā een wachter: alsdā
en is den hoep niet meer sculdich dā een
boete alleene eñ die scade wedˀ gegeuen.

¶ Item die boeten vanden beestē voer-
screuen: sijn in tournoisis vā .lx. s.

¶ Item dat alle loep vā water ontstopt
sijn ende weder gestopt tot hueren rech-
ten loop: van midmaerte voert binnen
.xl. dagen op die boete van .lx. scellinghe

¶ Item dat alle weghen ghebetert sijn
brugghen weder gestelt binnē .xl. dagē.

¶ Item dat die tuynen eñ bogaerde be-
sloten sijn binnē .vij. dagē na midmaer-
te op die boetē vā .lx. scellinghe

¶ Item dat nyemant en begraeft enige
herwegen. noch ghemein op dye boetē
van .lx. scellinghe

¶ Item dat nyemāt en visschet mz net-
ten van paeschē of. tot bamisse. noch mz
cupelen: die in allen tiden verboden sijn
op die boeten van .lx. scellinghe ende net-
ten verloren.

¶ Item dat nyemant en visschet vā sin
te iansmisse tot paeschen toe. met netten
diemen hiet muche. die welcke is vische-
rye om bliecken: op die boeten vā .lx. scel
linghe eñ die netten vloren.

¶ Ende men en behoert niet tē vischen in tide dat die vischen schietē op hondert voeten na die plaetse aldaer die vischen schieten op die boeten voerscreuen

¶ Item is verbodē in alle tide te vischē nae palinghen.

¶ Item en is elcke vischer nz meer sculdich te hebben dan.ij.barqueelē of scuyt ken:ende in elcke.vi.netten.mer vā mi re tot minre mogen sij wel meer hebbē. ende en mogen in elck scuytken nz meer hebben:dan.viij.palingkouwen:eñ vijf tich vlewins.op die boete van.lx.scellin ghe eñ die netten ende scuytken ṽloren

¶ Item en is niemant sculdich te vischē dan met nettē ten maylle vanden conic Dats te weten dat doer die cleyne nz en mach liden dan een tournoys penninc: ende inde grootste.een tournoyse grotē op die boeten vā lx.scellinghen ende die netten verloren.

¶ Item dat niemant en vischet in riuie ren royale oft gemeyne met trapsuel.tē sij nae sinte bauon tot lichtmisse.op dye boeten van.lx.scellinge eñ die nettē ṽlo ren ¶ Item dat niemant en vischt in eens anders vyuer:of eens anđs vische rien.of putten:op die boetē van.lx.schel linghe eñ die netten verloren

Ende bi nachte gereputeert te sijn voer diefte ¶ Ende dat nyemant en houwet in eens anđs bossche.of hout.op die boe ten ghewoenlic ter plecken. Eñ indient soe grof ware eñ soe lange als eens mās lancte datmē daer in boren mochte met een bore:op die boeten vā.lx.scellinghe Eñ die scade wedergheuē.ꝛc.

Eñ indient gesneden hout ware vā eēs mans lancte:soe grof datmen die moch te boren met eenen bore int smaelste eyn de op die boeten van lx.scellinge. Ende waert enich ghesneden hout in rolle dat men wech droech:dat soude ghehouden eñ wesen voer diefte Eñ of yemant droege enich ghesneden hout doer dat lant van den heere eñ hi beset wordt:hi is sculdich te wisen waer hi dat ghesneden heeft:eñ dattet weder valt tot snede.of hi sal ṽbue ren tegen sinen heere also veel als of hij in sijns selfs hout ghesneden hadde

¶ Te betrecken aen hē die iusticie vā sinen heere onder decsel van.ꝛc.

¶ Capittel. CC.xiiij.

TE trecken tot hem die iusticie van sinen heere onder dec sel van enighe iusticie of heerlicheit wā neerment heeft onder sinen heere:ende den heere hem daer of beclaecht men sal daer op procederen in deser manierē Of den ondersate ghevonden wordt in besit vander sake:hi behoert daer inne te bli uen hanghende die querele hoe wel dat totten clachte vanden heere die rechters hant ghestelt is:op die sake cōtenciose.

¶ Maer alsoe gheringhe als dē subiect compareert te houe:eñ hi begeert dz dye hant of gedaen sij van sinen erue:eñ dz hi bereet is recht te verbeyden:sijn goe de redene gehoert Weet dat die rechters hant behoert gheheuen te sijn.ende be hoert ghesept te sijn aenden ondersate. Dat indien hi hem vermet van rechte dz hi daer of heuet hantuest:of ander sake: mencie makende van sijn recht:dz hi die te houe brenget.eñ daer op sal hem recht gedaen sijn Eñ indien hi tugen heeft vā mannen inden houe ghenoot mz hem: soe dz hijse noemt eñ doet horen eñ recht sal hem gedaen sijn Ende of des niet:eñ hi tughen heeft van bueren particularē dat hijse noemt:ende den heere behoert hem houe te doen:ende dach ordinarie: ende behoert hem te leenen mannē van

denshone ten costen vanden ondersaten
ende leiden op die plecke eñ doen onder-
soeck vander iusticien: sulcke als den on-
dersate vermet te hebben. Ende indien
hijt bewijcht. den heere behoert hem in
vreden te laten: ende accorderen brieuen
van sijnre iusticie sulcke als hij bewijsen
sal: ende in dien hi veruallt. hi veruallt in
den boeten van. lx. pont tegens den hee-
re: eñ nae die opinie vanden sommigen
soe verliest hi sijn houdinghe

¶ Vanden gheenen die ouerjarich sijn
ende cranck.

¶ Capittel. CC. xv.

Vanden ouerjarigen ende
crancken moechdi weten dat na
bescreuen recht biden keyser constantijn
die seyt Wij stichten bi onser ordinancie
¶ Dat die ouerjarighe crancke ende im-
potens niet bedwongen en sullē worden
bi onsen ondersaten te comen. voer ons
of onsen rechters. noch wt huere castele-
nye baeilluscap. of prouostiept. eñ willen
dat dese regule hem gehouden sijn Dat
is te weten. datse van hueren saken niet
ghehouden en sijn te cōpareren: dan bij
procuruer hoe wel datse ǒdachuaert wa-
ren in persone Eñ indient in eysch ware
datse noch ontfangen worden bij procu-
reur of bi curateur. Want van curateur
behoertse bewaert te sijn nadē stijle vā
waerlike houe Eñ oft in eysch ware mz
brieue van gracien vanden coninc nadē
stijle vanden conincrijcke: eñ den prince
behoertse in sijnre bewaernissen te heb-
ben. indien sij getrauilleert worden: mz
macht. of bi rigoreux rechters of impor-
tuyn. Ende of sij hem aldaer betogē tot
wederstant ende deden clachte Weet dat
aldaer soude die kennisse moeten bliuen
vander sake Want van sulcker sake aen-
beuaerden behoert die kennisse

¶ Hoe dat in dese manieren die wtlā-
dighe beschermt sijn inden hueren

¶ Capittel CC. xvi.

Weet dat naer sommighe
custumiers in drie manieren sijn die wt-
landighe beschermt inden huerē ¶ Die
ierste maniere is oft die wtlandighe soe
langhe wten lande sijn. dat bij lanchept
van tide enighe willen vercrigen tegēs
hem possessien bi prescriptie of vsucapti
e. ¶ Die anderde maniere is vanden
rechten vsancien castumen. of vrijheden
daer of sij vseerden eer sij wt togen: daer
sij verloren hebbē die possessien daer bi oz
in hueren name: noch oec om hemliedē
nyemant daer of en heeft ghevseert. due-
rende den tijt datse gheweest hebben
¶ Die derde maniere is. datse duerende
den tijt dat sij wt. mogen vercrigē recht
van possessie also wel al of sij tegenwoer-
dich waren Soe moechdi weten dat na
bescreuen recht. men niet meer en vint
dan drie manieren vā wtlandichept die
te bewaren sijn ¶ Die ierste maniere is
indien den wtlandygen wt gesonden is
om die ghemeyne weluaren van sinen
lande: of vander stede daer hi woenach-
tich is: ende dat biden goetduncken van
sinen heere. ¶ Die anderde maniere is
of hi wt ghesonden is bijden gebode vā
sinen prince. ¶ Die derde maniere is. of
hi wt is in een vanden twee bedeuaerdē
die dat hof van romen approbeert: ghe-
lijc in die heylighe bedeuaerde van Jhe
rusalem: of ten aflaten van romen indē
tijde dueren: of in die bedeuaerde vā sin-
te iacob. bi ghelofte gedaen Wāt bi sulc-
ke wtlandicheit mach ingeneren repeti-
cie. om die wtlandighen: ende sonderlin
ghe om dye wtlandighen ten ghebode.

vanden prince Codice li.ij.tit.de restitu. militum.l.ignorare non debes. Voert soe seyt den recht:dat indien den wtlandighe om sijn wtlandicheyt beschadicht is. Weet dat hi nae sijn wedercoemste eē iaer ontfanclic is tot restitucie C.li.ij.tit. dicta.l.qđ tempore milicie.den recht seit duerende die wtlandicheit ende die goeden vanden wtlandighen vercocht worden.hoe wel dattet met recht waer vercoft Die wtlandighe sal die weder hebben: mits betalende die schult waer om datse vercocht worden.sonder ander costen of ongelden. C.li.ij.tit.dicta.l.si eum militaribus. Noch seit die bescreuen recht dz indien den wtlandighe afliuich wort buten des lants:sijn erfname in sijnen name:heeft alsulcke actie van restitucie als den wtlandighe ghehadt soude hebben indien hi weder inden lande ghecomen ware. C.li.ij.tit.dicta.l.i.

¶ Een exempel daer op

¶ Een goet man hadde een vsancie in een weylant:soe dat hi wech in sijn comanscap.aldaer dat hij bleef den tijdt van drie iaren. Ende in dier tijt nyemāt en vseerde in sinen name van die vsancie Die goede man als hy weder ghecomen was:heyschede ende woude vserē van sijn vsancie:ghelijc als hy ghedaen hadde eer hi wt wech. Daer wort tegēs ghesept biden lesten possessant.of die leste besitter van dat weylant:segghende dat hi in possessie was.vnte houden posseseren:ende hebben tvoerscreuen weylandt:sonđ dat yemant enige recht hadde te gaen.te comen:wege of pade te maken doer dat lant:ende dattet niet gehouden en was van enighe seruagie of dienste. Die goede man die weder gecomen was seyde ter contrarie:ende dat hi was bi hem ende sijn voersaters in goede besitte gaen tot sijn lant:sonder dat mē maken mochte.bruggen.heckē.of dē wech benemen of becommerē.ende dat of hij des ghediscontinueert hadde:dat hadde gheweest ter cause van sijn wtlandichz. Eñ dat alsoe gheringhe als hi weder gecomen was:hi woude vseren sijn recht: ende hi en hadde daer naer niet verbeyt iaer.dach.noch tijt:waer om hi behoerde verstekentte wesen van sijn besit ende possessie. Die tegens partie seyde.dat of hi wtlandich geweest hadde:dat en was niet gheweest bi gebode van sinen ouersten.noch om die ghemeyne sake:noch om orloghe van sinen heere:noch van den onghelouigen:noch hi nz in vangenisse ghehouden gheweest en hadde Eñ en hadde nz wtlandich geweest dan tot sijnre beliefsten eñ ghenoechten:tot welcker wtlandicheit eñ in deser sake en was hi niet te relieueren. Waeromme ꝛc̄. Alle ghesien.het worde ghesept. Dz die wtlandicheit nz en was souffisant noch oec behoerlic eñ aengesien dat hi van sinen besit niet ghebruyct en hadde.noch nyemant anders in sinen name dz was hem onteruulle:eñ daruā beste

¶ Een ander exempel in ghelijcken saken.

Een goet man wort gheboden van sinen heere te gaen wten lande:om die sake vanden ghemeynē weluaren in verren landen Het was ghebuert binnen tijts daer te voren dat een landt vercocht wort. Dat een maghe eyschte bij proximiteyt:ende dien tijdt ghed uerende.dat die wtlandige wt was.die selue gebruycte sijnre proximiteit. Hoe ghebuerdet dz wanneer die wtlandighe weder ghecomen was die drie iaren wt geweest had-

de of meer. hi woude daer tegens segghē
biden redenen van sijnre wtlandichept:
ende begherde audiencie te houe om die
selue proximiteit. Daer wort tegens ver
meeret: seggende dat hoe wel dat hi wt
landich was bij gebode behoerlijcke: eñ
dat in rechtuerdighe saken daer hi schul
dich ware in beschermt te wesen: so en be
hoerde hijs niet weder te hebbē in deser
saken Want hoe wel dat hi inden lande
tegenwoerdich gheweest hadde: soe en
hadde hi oec niet gehadt die proximitept
Waer om des hem niet waerdich en is:
al heeft hi soe lange wt geweest als voer
screuen is. Die goede man repliceerde
seggende ter contrarie ende dat hi schul
dich was te comen in tijde. in sulcker sta
te als hi gedaen mochte hebben: als hij
wt trech Alle ghesien het wordt ghesept
dat die proximitept stadt houden soude.
Want daer die wtlandighe gereleueert
sijn om sakē van huere wtlandicheit be
hoerlijcke: dat en is niet dan in dat ghe
ne daer sij of bedrogen oft gehindert sou
den wesen: mer niet om een ander onge
lijc te doen of scade. niet meer dā die wee
sen en doen

¶ Welcke ghehouden sijn voer wt
landighe.

¶ Item die rechtē willen dat hij
ghehouden sij voer wtlandighe: den ge
ne die gheuangen is. hetsij in ghesloten
vanghenisse. of vanghenisse bij ghebo
de te houden op lijf eñ op goeden

¶ Gheuangen te wesen vanden vij
anden.

¶ Item behoert ghehouden te
wesen voer wtlandighe: den ghene dye
ghehouden of gheuanghen is biden vi
anden: ende onthouden in vanghenisse
Want indien hi lopende ware vanñ ba
taillie van sinen heere an hem en beho
ret geen beschermenisse of restablisemēt

¶ Te sijn ouer die zee.

¶ Item behoert ghehouden te
wesen voer wtlandighe: den ghenen die
ouer zee is: tegens die ongheloouige: hoe
wel dat hi daer bij sinen wille ghetoghē
ware op dat hi niet lopende gheweest en
is vander bataillie.

¶ Ghebannen te sijn vanden lande.

¶ Item behoert noch ghehoudē
te sijn voer wtlandige: den ghene die ge
bannen is vandē lande: op dattet si om
cas criminele: daer of hi vlorē soude heb
ben sijn leuen in dien hi ghehouden ghe
weest hadde. Ten waer bi alsoe: dat den
coninc hem weder verleende sijn coninc
rijc: ende hem weder settede in gracie eñ
goede fame die hi te voren hadde: ende ī
sijne goeden &c.
Maer noch in deser saken seggen die wi
sen: dat van die rigen die tegens hē ghe
vonden souden worden en soude hi niet
wesen restablis ofte beschermt

¶ Te Iherusalem.

Item behoert gehouden te sijn
voer wtlandighe den ghene die is in die
heylighe bedeuaert van iherusalem. vā
rome. of van sinte iacob. oft also gebuer
de datse wt bleuen langer dan een iaer

¶ Van een wtlandighe ghebannen
te wesen ter wijlen dat hi wt is

¶ Item oft ghebuerde datter
een wtlandich binnen den tijde van sijn
re wtlandicheit ghebannen wordt van
sijnen lande; ende als hij weder coemt

hem woude naken vanden heere: ende
te recht comen tot purge of suueringhe
hi behoert ontfangen te wesen: also wel
als of hi haer geweest soude hebben die
appiele geduerende ende int beginsel vã
der banninghe: ende behoert ontfangẽ
te wesen te rechte

¶ Vanden rapoort of aenbrengen dz die
heeren eysschẽ mogen wãneer sij eerst co-
men op huer lant of heerlicheit

¶ Capittel CC.xviij.

Alsoe geringhe als een he-
re nyeulicx coemt op sijn heerlic
heyt: aldaer hi iusticie heeft hoge. of mid
del. of grondelike Weet dz hi doen mach
berlachte te rechte: te hebbẽ rapoort of aẽ-
brengen ende getale gedaen binnen.xl.
dagen vã alle die leenẽ eñ houdinge die
van hem gehouden sijn op die boetẽ. eñ
alsoe behoertet hem toeghewesen te sijn
bi sijn gerecht Isset bi leenmannẽ die ra
poort behoert gedaen te sijn bi ghescrifte.
onder tsegel van sinen leenman. vandẽ
leen van hem ghehoudẽ. Eñ isset in ey-
gen lande: het behoert gedaen te sijn bij
mannẽ. houdende in eyghendom: eñ bi
huer ghewijsde. bider manierẽ hier nae
volgende Het behoert ghewesen te sijn
biden gherecht vanden voerscreuẽ here
het sij bi leenman: oft bi mannen vã cot-
terye. datter geconditiet sij inde kerckẽ vã
der pleckẽ daer die heerlicheit is gelegẽ.
bi sonnedagen of heylige dagen gewiert
in presencie vandẽ baeliu eñ mannen.
Dat alle die ghene die houdẽ van sulcke
heere: gedaen hebbẽ behoerlic rapoort eñ
aenbrengen. eñ ghetale vã alle die hou-
dinghe die sij houdẽ vandẽ voerscreuen
heere binnen.xl. dagen van dien dach of
op die boeten daer toe ghewoenlike: die-

dẽs niet ghedaẽ en hadde. Ende alsdan
gheassigneert die plecke daer men ghe-
woenlijc is te houden die ghedingen vã
den voerscreuen heere: genoemt ende v-
claert drie dagen binnen.xl. dagen: daer
tusschen elcken dach te minstẽ sẽ vei.vij.
dagen: dat te weten bi drie sonnendagen
ende na sommighen sal daer wesen.xv.
daghen vanden een totten anderẽ dach
in drie.xv. dagen inde voerscreuẽ.xl. da-
gen: tot welcke dagen eñ plecken also v-
claert inden condigen. die voerscreuẽ he-
re sijn baeliu of stadthouder: ende man-
nen selen wesen alsoe veel men alst ghe-
woenlic is ghedinghe te houden. Eñ so
wie binnen die voerscreuen drie dagen
geen diligencie en doet vã sijn rapoort te
doen/ eñ soe dat hi hem laet contumasse-
ren biden voerscreuen drie dagen: hi be-
hoert veruallen te wesen inden boeten.
inde voerscreuen lesten dach die vre ghe-
leden: ende mach den baeliu of sijn stad
houder daer af clachte doen eñ vermanĩ
ghen van recht daer op hebbẽ. Ende me
sulcker vermaninghe behoert gesept te
sijn met recht. Dat ghesien die.iij. dagẽ
geleden biden welckẽ sulcke. N. gebrec-
keliken is te doen aenbrengen of rapoort
van sijne houdinghe: ende dat die vre is
om dien daghe gheleden Den ghebrec-
kelijc is gheuallen inden boeten gewoẽ-
liken: ende daer toe behoert gesept te sijn
dat die houdinghe of leen ghesect sij indẽ
handen vanden heere ende soe lange bij
hem geregiert te worden: dat den onder
sate ghedaen sal hebben sijn voerscreuẽ
rapoort ende ghetale Ende oft anders ge-
daen is. daer en vallen gheen boeten Eñ
oft in leen is. rapoort behoert ghedaen te
wesen bi ghescrifte: onder den segel van-
den leenmannen. Ende isset in cotterye
het mach ghedaen sijn sonder segel.

¶ Maer tis van node:dat den gene die
de houdinghe of lant hout scluer die rap
poert in persone doet. ¶ Ende dat affir
meert sulc te wesen:of anders boeten moch
ten daer af spruyten. Want een ander sou
de hi mogen maken. Maer die leenmā
machet wel doen.bi ander dan bi hē sel
uen om datter sinen segel aen behoert
te wesen:dat welc hi niet makē en mach
Eñ die cotterye.of huysmā machet wel
doen bi monde indien hem believt. Eñ
den heere behoert te hebben eenē clerck
op sinen coste:die des in gescrifte sette tē
voerscreuen plecke eñ daghe
¶ Item soe wie sijn rapoert dede vā mī
dan hi sculdich ware. Den heere soude
mogen aen hem betrecken dat surplus
eñ anders geen boeten en staen daer toe
Want hi en hout niet vanden here hi en
wil ten sij dat daer ander ỏ bande toe sijn
¶ Item so wie sijn rapoert doet onsouf
fissant.het en is niet ontfanclic:ten si dat
den heere believt:eñ mach beslegen wezē
vā boeten.bi onbehoerlic rapoert te doē
alsoe wel als van niet te rapoteren ofte
in te brengen. ¶ Item soe wie niet inne
en brenget binnen die voerscreuē dagen
eñ binnen die vre van gewoenlike ghe
dinghe te houdē:hi en brenget niet an of
en rapoterre behoerlic:ende mach besle
gen wesen vā boeten. ¶ Item ghi sijt
sculdich te weten.dat soe wie doen wilt
behoerlijc sijn rapoert:hi behoert te noe
men die houdinghen die hostes ende die
houders.die hi daer of heeft. Wat iusti
cie ende heerlicheit die hi aldaer heeft:eñ
die laste die daer op staet ende so wat ver
soeck hi daer of sculdich is.isset in leen.
Ende isset in cotterye.hi behoert te gro
ten ende noemen de stucken:wat se hou
den:hoe veel houdinghen daer sijn:wat
laste:wat renten:eñ wat sculde:het si ter
doot:of te leuen:of anders.die rapoert en
soude niet wesen souffissant:noch ōtfanc
lic:ten waer dattet den heere beliefde

¶ Die forme van rapoert te doen

¶ Die maniere te maken ende
te formerē sijn rapoit is dese Dit is die ra
poit ende nombre dat.N.doet tegēs ede
le ende mogende heeren ꝛc̄.van alle dat
leengoet eñ houdingen.die hi van gode
hout:eñ van hem in sinen lande iusticie
ende heerlichz van sulcke plecke N ende
voerscreuen leen begrijpt ende hout so
vele ꝛc̄.soe veel mannen ꝛc̄.ende elc mā
soe veel hostes houdende.ꝛc̄.tot sulcken
sculden ꝛc̄.eñ tot sulcke versoeck ter doot
ꝛc̄. Welcke rapoit die voerscreuē.N.ꝛc̄.
om te obedieren ten ghebode daer op ge
daen.bi protestacie.dat of daer meer ofte
min ware.dat hi des niz en weet.so doet
hi daer of ende wilt doen getrou ende be
hoerlic rapoit sonder te willen begripen
ander recht.noch den sinen te laten des
toercomde.

¶ Hoe dat den gene die leengoet coept
sculdich is rapoert te doen

¶ Item ghi sult weten dat indi
en yemant vercriget leen of ander houdin
ghe die versoeck sculdich is:so gheringhe
als hi is daer in gheerft. Het behoert hē
beuolen te wesen bidē baeliu of stadhou
der.dat hi binnen.xl.daghen daer of ra
poit doet op die boeten ende dat behoert
gedaen te wesen tot seker dingdagen bi
nen die voerscreuen.xl.dagen of hi ver
valt in boeten.

¶ Vanden pupilles of weesen.

¶ Capittel CC.xviij

Pupilles sijn die kinderē die
onder huer iarē zijn gelijc als sonen

onder .xv. iaren: eñ dochteren ondˀ .xij. ia
ren. Eñ na bescreuen recht .onder .xxv.
iaren: so dat die weese is vande sake te be
waren. ende behoert te wesen sondˀ ver
minderinghe van contract. ende vã coe
pe die sij doet: noch en mach doen ˀvan
de vercoepinghe noch coep. Dat indien
hi des dede: of ander voer hẽ: het en hout
niet hi en sij daer of beschermt ende wedˀ
ingeset: ende mach eyschen ende hebbẽ
recht van restitucie interinee. nae dat hy
daer in yet verliesende is. oft bedroghen
Eñ wat hij doet ten hout niet: ten waer
dat hi versien waer vanden beneficie vã
den tutoer of voecht. Noch en mach. eñ
en is schuldich den tutoer enighe sake te
doen van sinen erue daer hij in bedrogẽ
mach sijn hi en ghecrijcht daer of restitu
cie of den tutoer soudet moetẽ beteren.
Want hoe dattet is. sonderlinge vã hue
ren erue en mach gedaen sijn geen ver
vreemderinghe tot hueren preiudicie: tẽ
waer bi also dat den vadˀ geobligiert wa
re bi brieuẽ tot ˀcopinge vã erue: eñ als
dan soudement mogẽ ˀcopẽ daer toe ge
coepen die tutoren of voechdẽ Noch wil
len die rechten dz of weese gedaen hadde
enigen coop. daer in hi niet bedrogen en
waer eñ hi daer op eyschede restitucie dz
hi daer toe ontfangen sij. Want het en
is niet behoerlic te tracteren of teghens
hem te copen

¶ Vanden profite vanden weesen
tot restitucie

¶ Nv mach sijn ghevraghet: of
die weese ghedaen hadde enighen coop
daer hij profite ende winninghe of had
de voer hem: ende dã bi sinen wille daer
of woude hebbẽ restitucie met rechte: eñ
hem daer of beclaechde: te wetene of hijt
schuldich waer te hebben. Weet dat nae
dat die rechter sien soude daer in sijn profite
voerden weesen: eñ de partie daer tegẽs
hi te doet heeft bescadicht of ment wou
de consenteren die restitucie: om den wil
lẽ vandẽ weese tegens sijn profite In de
ser sake en soude hij niet wesen restablis
of restitueert Want restitucie aendẽ wee
sen wort gheordineert: om dat sij niet be
drogen en souden worden: eñ niet ã hue
rẽ wille of scadelike genoechte te volbreñ
gen ¶ Maer of indẽ coep die weese niz en
hadde win noch ˀlies: eñ hi eyschte resti
tucie: hi isset schuldich te hebben: om die
redene dattet so nauwe of stercke sake is
van weesen recht. dat in dien hem win
ninghe niet en is prompte: hi heeft alsdã
restitucie: op dat hi binnen sijn ionchept
of binnen siaers na dat hi uter voechdie
is des eyschet

¶ Eysch vanden vader teghens sinen
sone die weese is.

¶ Noch mach sijn ghevraecht of
den vader huwelicte sinẽ soen voer sijn
mondicheit eñ hem emãcipeerde vã hẽ
seluen eñ daer na den vadˀ enigẽ coep de
de tegens den sone Vandẽ welckẽ nadẽ
coep gedaẽ: de sone eyschede restitucie te
wetẽ of hijt sculdich waer te hebbẽ Weet
dz hijs niet hebbẽ en soude so en soude hi
oec niet tegens sijne moedˀ om die reuerẽ
cie paternele of vaderlike Maer teghens
andere soude hijt weder hebbẽ ten ware
dz vsancie vandẽ lande dz weerde. Die
welcke soude moetẽ wesen seer geappro
beert in sulcker sake. ꝛc.

¶ Vandẽ weesen schinende te hebbẽ .xij.
iaren eñ niet en heeft

¶ Noch mach sijn gebraecht oft
een weese niet en hadde sijn iaren maer
schijnde sijn iaren te hebbẽ eñ also main
teneerde dz hi .xij. iarẽ hadde eñ dz .xiiij. ...

ende affirmeerde: eñ daer op dede enighẽ coop daer hi v lies in hadde ende daer of restitucie woude hebben te weten of hijt sculdich ware te hebben. Weet dat nae opinie vanden wisen. hi niet sculdich en is te hebbẽ restitucie: biden redene dz hijt ghezwoeren heeft: eñ hi was wel so subtijl een ander te bedriegen: ofte andere te willen bedriegen Recht en mach nz ghehengen: dat bi cautele niemãt obtineert beneficie van recht

¶ Binnen wat tide die weese sculdich is tẽ eyschen restitucie

¶ Hoe weet dat binnen iaer eñ

dach dat den weese ghecomen is tot sijn iaren volcomelic: mach eyschẽ dat besit daer of sijn vader int besit was geerft oft onterft: daer of den weese in sijnre ionchz of vervreemt soude wesen Mer of hi na dat iaer verbeidede hi en soude hem niet meer mogen behelpen vandẽ beneficie vanden weesen: mer soude moetẽ gedaẽ wesen bi eysch van simpele personẽ als van simpele besit of vã proprieteyt

¶ Van restitucie ende punicie of correpcie vanden misdaet vanden weesen

¶ Eñ daer om volget daer nae

een vraghe daer op Te weten of die weesen alsso wel gerestitueert sijn in huer misdaet als in huer profite. Weet dat of die weese vã kennisse is: te weten watter is wel doen: eñ quaet te laten: eñ dat malicie ofte scalcheit suppleert aenden iaren daer en valt geen restitucie Wãt in misdaet eñ sonderlinghe in crijmine en zij die weesen niet verdragen om huere ionchz want in misdaet nyemant en is gerestitueert bi ioncheit: tẽ sij dat die ioncheit sulke sij: dat hi soe ionc ende onnosel is: dat hi niet weten of gevoelen en mach watter is. goet of quaet te doen. Ende noch laten indien hi yemãt misdede: hoe wel dat hem ioncheit enichsins bewaerde so is hi gehouden te beteren. of weder te geven die scade: of den ghene die hẽ bewaren Want nyemant en behoert gehouden te wesen in onrecht: om occasie van andere sonder restitucie. Eñ bi arrest vã parlement. inden iare. M. xxiij. Woert ter alsoe gesept om een knechtken vã. x iaren. die ghesllagen hadde een ionghe dochter van vier iaren of daer omtrent om dat sij hem af ghetogen hadde sijnẽ caproen: ende hi was scruft: soe dat hi zeere tornich was Ende hi sloech huer met eenen steen doot: ende doen heeft hi haer wech ghesteken in een rijsinghe bi de stede Eñ om dat hi daer in gevondẽ wordt maliciose of subtijl: hi wort ghewesen te hangen. C. li. ij. ru. si aduersus delic. l. i. et. ij.

¶ Van restitucie op geweesen saken.

¶ Nochtans willen die rechten

dat dye weese restitucie heeft vanden saken die gedaen souden wesen. soe solemlijc als bi vonnisse: na datse daer inne bedrogen waren: ende dat huer recht daer in niet bewaert en ware: hoe wel datse aldaer hadden tegenwoerdich tutoers. of procureers voer hem op datse daer af eysch doen voer huer mondicheit of binnen een iaer daer an. Want in gheenen stade ongelike of preiudicie en mach mẽ hem niet setten. noch laten vuallen: soe langhe als sij in voechdie sijn: noch den voech tegenwoerdich en mach daer tegens niet helpen Want sij en sijn gheen voechden. dan om hem te bewaren: eñ niet om hem preiudicie te doen. C. li. ij. ru. si aduersus rem iudicatam. l. cum te minores vos esse.

¶ Hoe dat die heere sculdich is te epschen restitucie voer den weesen

Maer op dit recht moechdi weten. dat of den minoer of weese niet en epschet restitucie binnen dē tijt voerscreuē. na dat bi tutuers ofte voechden die sake gedaen sal wesen eñ gepasseert: in forme van geweesen sake. Eñ of die weese nz en hadde voechden gheordineert: om hem te bewaren eñ te verweren: soe behoert ende is sculdich te doē de officier vā iusticie: oft rechter of den heere in gebreke vā hem liedē. nota Jn. l. iij. ꝑagrapho hoc autē iudiciū. ff. de dāp. infec.

¶ Van eens weesen erue te vcopē bi hem eñ daer op borghen gheuen

¶ Ende oft ghebuerde dat den weese vercochte enighe erue hem toebehoerende: ende settede borge vā waringe ende daer na woude dat erue reconuereren of weder hebbē oft ander voer hem onder decsel vā ionckheit. ¶ Weet dat indiē daer anders niet en is: dan onmondicheit: nae dat den coep gedaen hadde geweest sonder bedroch ende sonder deceptie. maer sal gheweest hebben contract ter goeder trouwen: eñ dat des gedaen sal geweest hebben bi auctoriteyt van rechte: eñ om die profite vanden weesen. ¶ Weet dat die waringhe ghehouden is. om dat die coop te waren. Maer indien daer enich oft deceptie geuonden wordt: den weese of sijn saecweldighe: eñ den borghe sijn daer af gheuryet: ende ontslagen sonder scade. C. li. ij. ru. de fideiussō. minor. l. i.

¶ Van weese wesende inder bewaernisse van vader of moeder

¶ Vanden weese die noch is in regiment oft bewaernissen: vandē vadꝰ of moedꝰ. moechdi weten: dat indien hij enighe borchtochte voer anders dedē ꝫ eñ soude hem niet hinderen ten sij dz hi beliefd: noch hi en behoert daer toe nz bedwongen te wesen. ¶ Ende of hi bi sterc ker reden die borchtochte dede om sinen vader: eñ sijn vader hem vervreemdede van sijn erue: dat hi nader doot vā sinen vader niet en hadde: soe en soude hij oec daer aen niet ghehouden sijn: eñ daer of mach hi epschē restitucie interine. C. li. ij. ru. de filio fami. minore. l. filius familias si minor. ꝛc.

¶ Van tutoer of curatoer te ghehengē den weesen te bedriegen

Eñ of den tutoer of voecht tegēwoerdich ware ten sake vandē weesen te doen ende te accorderen. Eñ nochtās indien den weese in behoerlijc tijdt bethoenen mach. dat hi daer in gheweest is bedrogen. Weet dat daer om niet en blijft hij en ghecrijchter restitucie. Want als voerscreuen is. die tutoers of voechden en sijn niet geordineert om die scade vā den weesen: maer om huer profijt te doē. Eñ oft gebuerde dat tutoer des dede bij cautele of bi loesheit of bi simpelhede. of onwetelic. hi is tet schuldich te beteren. tegen den weese. indien daer anders geen verhael en ware. C. li. ij. ru. si tutor vl curator. l. minoribus ānis. xxv.

¶ Want in allen saken alsoe veel tegens die tutoers als tegens die ander hebbē die weesen restitucie vā hueren saken: op dat sijt epschen in behoerlikē tijt. Dats te weten binnen een iaer nae sijn mondicheit. C. li. ij. ru. dic. l. i. Noch v copen: vervreemden: noch verminderē en mogen sij die goeden vanden weesē maer wel mogent sijt vermeerderen. C. li. ij. ru. dicta. l. si creditor. et. l. etiam tutoribus vel curatoribus

¶ Vā weese in sake sond tutor of voecht

te hebben

Of den weese betogen wort in sake voer enighe rechter .eñ het geboert dat den rechter den weese gheen voecht en gheuet om sijn recht te bewarē. weert dat alle tgheen dat ghedaen is teghens den weese hē niet en hindert. mer waer hi bewaert of versien van voechden alsdan so soude die sentencie van waerden wesen Mer noch willen die rechten dat als den weese ghecomen is tot sijne mōdicheit indien daer yet is dat geen recht ghedaen en is so dat hi hebben mach restitucie daer op op dat hijt epschet in behoerlikē tijt. C.li.ij.ru.si aduersus rem iudicatam l.cum et minores vos esse

¶ Van vercofte saken bijden weese.

Noch heeft de weese restitucie in die sake die hi vercoft soude hebben indien hi enich sins bedrogen geweest hadde mer indient sond decepcie oft bedroch vercoft gheweest hadde ende den weese des ghesworen hadde te houden allsdan en soude daer wesen ghene restitucie. Want den rechte en behoert gheen oer sake te wesen van versweren nae dattet is in contract van goeder trouwen C.li. ij.ru. si aduersus venditionē l.si minor

¶ Vanden eedt vanden weesen.

Ende nochtās willen die rechten dat den eedt gedaen bijden weese gē houden si nae dat hi is out xij. iaren oft daer omtrent nae dat den eedt niet ghedaen geweest en hadde di crachte wt vrese of anxte C.li.ij.ru.dicta autenti. sacramenta puberum. et l.se

¶ Exempel op ghifte van weesen

Een weese hadde een ioncfrouwe lief eñ trouwese. Eens ghinc hi haer besien of versoecken met sinē voecht en de gaf haer iuwelen eñ ander saken in te ghenwoerdich eñ weete vandē voecht Het gheboerde dat in seker tijt daer nae den weese woude wederroepen sijn ghiften eñ hi epschedet weder te hebben Ge scil daer op gheuiel Die questie quā voer den keiser Den keiser seide dat indien de sake sulc ware dat tusschen den weese eñ der ioncfrou hebbē mochte contract vā huwelic sonder belet van maechscap die ghifte en is niet te wederroepen. Dubito de capitulo isto Hoe wel nochtans dat die sake ware reele Eñ indien daer belet ware. daer om die voerscreuen huwelic tusschen hē beidē niet toegaen en mochte die ghifte reele waer te wederroepen. mer de ghifte van roerende goeden niet C.li.ij.ru.si aduersus dona l.si queres añ nuptias.

¶ Exempel op ghelijcke sake

Een ionck en is niet waerdich eenige ghifte die den weese doet hoe wel nochtans dattet ware bijden rade vā sinen vader of van sinē voecht Want gelijc als voer geseit is hi en mach sijn goet niet v minderē sonder rechtelike saken gelijc als ic v bi exemple thonen sal Een vader hadde eenen sone die weese was. eñ nochtans hadde hi hem gheemancipeert tgheboerde dat hi hem gaf een seker gaue eñ binnen sekeren tijt daer nae den vader woude geuen dye selue gaue eenen anderen eñ dede sinen soen des cōsenteren .ende toelaten die welcke noch was in ioncheit onder sijn iaren Den ionghe of weese gecomen tot kennisse wort de hebben van dier ghifte restitucie Ge scil daer of gheuiel. Den keiser seide .dat na dattet ghegeuen was eens den weese den vader en mochter hem niet weder gheuen sonder sinen wille C.li.ij.d.l.si in te et fratrem tuum

¶ Dat prescriptio noch vsucaptio niet vercreghen en wort teghens den weesen

Ghi moecht weeten dat tegēs weesen niet vcregen en wort vsucapion noch prescription si en hebben daer of restitucie soe geringhe als si des epschē C. li. ij. ru. si aduersus vsucaptio l. contra eos qui res minorū

¶ Van ghelde gheleent den weese

¶ Ende of den weese enich gelt ontleent van yemant. eñ den ghene dye hem leent des weder wil hebbē oft daer of hebben wil bate of woeker Weet dat indien dat ghelt niet bekeert en is inden profijte vanden weese blijckelic eñ datz niet geweest en is om te verterē of wech te brenghen enichsins Den weese en is niet ghehouden des weder te gheuē ten si dattet hem belieft mer is daer restituci e interine eñ elc wacht hem van hem lu den te lenē ten si propere om sijnre noot. eñ profijt vā hem C. li. ij. si aduersus cre ditorem l. cum et ipse r. et l. seq.

¶ Exempel van weese.

¶ Het geboerde een sulcke sake Een dochter die weese was bestarf dz erue van horen oudeuader Om vreese vā der sculde haer wort geraden dat si haer seluen gheen erfname maken en soude. vanden seluen besterfnisse Dair na ghe boerdet dat hoer vader ofliuich wort ende hair bestarf des ghelijcx dat erue van horen vader Des ghelijcs. om dat horē vader veel sculdich was. si en woude nz apprehenderen dat goet noch besterfnis se vā horen vader Eñ dachte welcke be sterfnisse si apprehenderen soude. of dye besterfnisse van horen vader of van ho ren oudeuader Eñ wort gheraden dattz erue vā horen oudeuader die minste be last was eñ datse dat apprehenderē soude si woudet doen Ghescil daer op ghe viel om dat sijt tanderen tijde gelatē hadde. sij seide datse epschte trecht vādē wee se eñ oeck die beneficie daer of Het wort ghescit bijden keiser. Dat na dz sijt noch epschet in behoerlike tijt trecht van resti tucie. sij behoert te hebbē ende was daer toe ontfanckelic C. li. ij rubri. si minor ab. heredi l. Si cum anitui. Mer nochtās indien den weese dese restitucie heeft. hi sal ghehouden sijn in die sculde te betalē vanden ghenen daer of dz hi thesterfnis se neemt ghelijc als een ander soude dye bi ioncheit of minoriteit nz en hadde dese restitucie C. li. ij. ru. dicta auc. si ōnes creditores. Ende isset besterfnisse die co met van precessoer precedent. gelijc als van grote vader hoer vader deelt mettē anderen susteren eñ broeders die hi hadde indient van node sij inder sake eñ dat tet die ander susters eñ broeders beghe re hi is sculdich te doen rapoit of di waer de dat sine vader in ghifte van sinen va der die oudeuader was andē weese dair de sake of is op dat si alle sijn een in recht van successie die gedeelt hebben C. li. ij. ru. si vt obmissa heredi l. minores xxv. annis et l. ad bonorum possessionem

¶ Van tijde van restitucie

¶ Ghi moecht eñ sijt sculdich te weeten bijden bescreuen recht dat dē tijde van restitucie om den weese in cas vā erue dueret allen den tijt van sijn onmondicheit. eñ nochtans na dese weghe die hier nae volcht hoe dat die onmondichz gheduert of den weese bi hem. of sijnen voecht of raedt verbeidede te epschen restitucie ouer den tijt vā vier iarē het schijnt dat hi daerna niet te tijde comen en soude Mer dat recht vā minoriteit of onmōdicheit gaet bouen al Ende daer omme heb icket gheset in deser sake. want som-

tijts is van node te hebben enighe exceptien C. li. ij. ru. in quib9 causis in integr. restitu. nõ est necess. l. ij.

¶ Vanden voecht die gheen borch en stelt.

Item weet dat alle dat ghene dz gedaen is bi tucele vã rinder of voecht die gheen borch ghestelt en heeft vã ghetrouwelic te doen sijncr voechdie eñ goede rekeninghe daer of te doen en is niet waerdich Want daer omme hoe wel dz bi sulke voecht geweest hadde enighe sake ghedaen geleden eñ geaccordeert ten en ware voer den weese of tot profijt vã hem. eñ hi daer of epschet restitucie integer Weet dat hijt sculdich is te hebben. na dz hijt in behoerlike tijt epschet. C. li. ij. ru. dicta. l. si tutor tutus

¶ Van exceptie van pecunie ongenombreert.

¶ Ende oft so gheboerde dat tot enighe weese toebehoerde te epschen rekeninghe van ghelde die niet ghegruet of ghenombreert gheweest en hadde eñ die gheloeft ware te betalen ende daer of gheen behoerlike quitancie en blekede. Om welcke sake is exceptie van pecunie nighenombreert die niet en geduert tusschen den ghenen die selfmondich sijn dan den tijt van twee iaren Weet dattet tusschen weesen altijt gheduert alsoe lange als sij in die voechdie sijn C. li. ij. ru. d. l. ii.

¶ Van weesen ghestelt in enighen officie

Ende oft gheboerde dat enige weese wort ghestelt in officie bijden goeden regiment dat in hem ghevonden ware eñ dat hi hem so wijslic ghedragẽ hadde in sijns selfs saken. eñ dat meer is die voerscreven dienst daer hi in geset ware ware vanden ghemenen saken Daer õ en is niet dat indien hi in sijn sake bedrogen ware in eniger manierẽ hi en mach wel hebbẽ restitucie vã alle tgheen dat hi of bedrogen ware. eñ die beneficie vã onmondicheit soude stat hebbẽ. C. li. ij. ru. qui et aduers. quos in integr. restitu non possu. l. i.

¶ Vanden weese die veruolgende ware anden prince sijn iaren.

Ende oft geboerde dat enighe weese om te doen sijn wille. veruolgede aen den prince om ghehouden te wesen voer iaerich eñ selfmondich en dan dede enige comenscap of coep hoe wel dat hi daer inne bedrogẽ ware. daer omme en soude hi niet recouerieren of verhalen restitucie Want sijn malicie en behoert hẽ niet te profiteren of waerdich te wesen al daer inne noch oec in ander maniere C. li. ij. ru. de his qui ut etates impe. l. i.

¶ Vanden weese die gheeft te verstaen sijn iaren te hebben eñ hi die nz en hadde

Oft dẽ weese bij loes heit gheeft te verstaen dat hi sijn iarẽ hadde competent eñ niet en hadde eñ dede comenscap daer hi of soude willen hebben restitucie Weet dat hijt daer inne nz en is sculdich te hebben Want deceptie of bedroch en hadde nie stat in rechte C. li. ij. ru. si minor se maiorẽ dixẽ. l. ij.

Ende weet dat den weese die veruolcht heeft bij ghifte vanden prince sijn iarẽ te hebben. so en mach hi daer om niet vercopen noch veruweemden sijn erue sonder die auctoriteit vãden rechter onder wien hi ondersaet is op dz hijt wt dwasen wille niet en doet C. li. ij. ru. de hiis q̃ veniã etã. impetrã l. omnes adolescentes

¶ Exempel van een weese.

Het gheboerde dat een bacheler of iongheling he was buyten des lants

hi een wapeninghe van oorloghe eñ hē
bestarfē ervie eer hi weder comē moch
te voer wapeninge worde ofluuich. sine
erfname eysschede te hebbē bij restitutie
ter seluer tijt dattet sijn voeruader ghe
hadt mochte hebben die voerscreuen re
ne weet dat hijt sculdich is te hebben ge
lijc als een weese of pupille hebben sou
de C. li. ij. ru. de restitutione militum l. i.

¶ Te segghen den weese diffamatie

Item oft eenighe weese is ver
weeten enighe sake ope schijnt te wesen
aenden weese scandeliken of dattet roert
enighe materie van verwijt aen sijn per
sone Weet dat die bescreuen recht onder
wijst dat om dies wille datso edel sake is
vandē man eñ dat tutoers eñ curatoers
niet gehadt en hebben aduertencie noch
en behoren te hebben aen den lichame
Want si niet en sijn dan op die regemēt
vanden goeden. eñ niet aen die eer van
den lichaē Alle die materie also desama
tie aenden weese behoert te cesserē ten
begheerten vanden voechden oft cura
toers ter tijt toe dat den weese coemt tot
sijn volle iaren eñ dat hi selue verweeren
mach sijn sake die hem roert aen sijn ee
re. Dats te weeten dat hi rv. iaren heeft
volcomelic eñ dat hi dat selue vantwoir
dē mach C. li. ir ru. ad legem corneliā de
falsis l. si partus subiecti. Iūc glo. meli?
sa. ff. de carbo. edic. l. i. pagra. si et C. eo
ti C. i. Eñ dit verstant van dit recht mo
ghet ghi verstaen als hier nae volcht
Dat soe wie aenseide een weese dat hi ey
gen ware eñ hi behoerde vrij te wesen of
datmē aenseide dat hi ware illegitimes
of onghetrout eñ hi legitime ware ende
ander saken die roeren mogen tot iniuri
e van hoer persone

¶ Therttochdom van normandie.

¶ Item moechdi weeten dat in
die hertoechdom vā normandie vandē
weesen die hertoghe heeft dat regiment
ende van hoer goeden landen ende leen
goeden ter tijt toe datse oudt sijn rri. iaer
Ende isset eē dochter sij bliuet in bewaer
nisse ter tijt toe dat si is in state om te hu
weliken eñ alsdan sal si gehuwelict wor
den bijden rade van horen here. indien
haer vrienden daer toe niet en woudē ver
staen Noch voer die tijt dat een vrouwe
huwelict en is si nz uut bewaernisse noch
en is ghehieten vrouwe ghecomen tot
haer volle iarē ter tijt toe datse out is rr.
iaren. Mer indien si eer huwelict dat hu
welic gheeft haer iaren competent ende
daer om gaet sij uut die bewaernisse.

¶ Vanden man die in leen
niet en hout.

Ende oft gebuerde dat eē man
die niet in leen en hout ende daer bi niet
schuldich en ware bewaernisse ende na
me een wijf die in leene hout. ende daer
bi sculdich ware bewaernisse. Weet dat
den here hem inden houdē soude in be
waernisse totten iaren vandē man. wāt
an die condicie vandē wiue resorteert de
ser costume Ende die heren sijn schuldich
die dat in bewaernisse hebben te houdē
die emolumenten van tgheent dat si in
bewaernisse hebbē in waerde. sonder te
verminderen ende sonder te verergeren
den eñ sonder onredelike costen

¶ Vanden bailles die
te bewaren hebben die
weesen Capit. CC. rir.

Nae dat geseit is vandē we-
sen soe volcht daer na tē segghen
vanden bailles die si hebbē eñ die in be-
waernisse ende administracie behorē te
hebben weesen die leengoeden houden
Weet dat bi costume locael daer inne de-
ser materie meer stat heeft dan in bescre-
uen recht wel mogen si wesen bail ende
regiere van eenen weese. eñ van sijn leē
die moeder wanneer den vader ofliuich
wort of den oem. wanneer die vader eñ
moeder ofliuich worden oft moey wan-
neer daer geē oem en is. of die suster wā
neer datse ouder is dan die broeder. Eñ
int cort te spreken aenden naesten behoert
die bewaernisse ende administracie van
den bail die vander sijde coemt daer dat
leen of vaelt.

¶ Vanden bail te compareren.

¶ So weet dz bij costume locael
die comen wille totten regiment vandē
bail hi moet compareren voer den rech
ter van wien dat leen gehouden is ende
doen beclachte die bayl te hebbē bewaer
nisse eñ administracie vanden weese en-
de van sijn leen. Want weet dattet leen
is van so edel nature eñ condicie. dat soe
wien heeft die bayl van yemant bijdē re-
dene vandē leen hi heeft oec die bewaer
nisse van allen anderen landen want dz
recht vanden leen willet also hebbē. Eñ
daer om behoertet eñ is sculdich dat dye
bayl geset si inden voerscreuen bayl mz
rechte daer toe geroepen die magen vā-
der eenre sijde eñ van dandere. eñ dat hi
daer in gheset si met recht nader usancie
eñ costume vāder plecke eñ treet in hul-
de eñ manscap vanden here Eñ in alle si
nen tijt die bail ghedurende stelt seker-
hede eñ caucie speciale. dat hi dat weder
gheuen sal den weese als hi is tot sijn ia-
ren sonder sorghe eñ sonder laste eñ son-
der sculde eñ oec sond' bande van huwe-
lic. Eñ dese sekerhede eñ borchtochte is
generale in allen plecken eñ in allen cos-
tumen niet teghenstaende datter ander
usancie particularie si gelijc als hier nae
volcht. Want in sommighe plecken en-
de costumē. die bayl heeft sake vā trecht
van sijn bayl in allen huysrade cateelen
eñ emolument van erue het si in leen of
in eyghen lant ghelijck voerscreuen is.
Want die nature vanden leen is so edel
datse wechdraecht alle administracie eñ
mits dien dz die bayl heeft den huysraet
eñ cateelen als voerscreuen is hi is ghe-
houden te betalen alle die sculde die den
dode sculdich was ten daghe dat hi ofli-
uich wort Eñ behoert te leueren dē wee
se daer of al quijt eñ vrij ten dage vā sijn
iaren of selsmondicheit Eñ wel behoert
die voerscreuen bail hem te auiseren oft
voer hem te sien aen te nemen die voer-
screuen bail Want hi isset sculdich alsoe
weder te gheuen Eñ daer of so is hi scul-
dich borch te stellen eñ hoe wel dat hi die
sculden niet geuriet of betaelt en hadde.
ten daghe dat die voerscreuen weese ge-
comen ware tot sijne iaren. soe en ware
des gheen laste anden weese noch an sijn
erue. mer die laste daer of soude bliuē aē
den bayl aen sijn erue ende aen sijn goet
Wāt sulc is die totale nature vandē bail
Eñ daer teghens of daer veel meer goe
den waren. behorende anden bayl dan
sculde. Dat soude alheel bliuen aen den
bail sonder daer of rekeninge te doē wāt
al gheheelikē die bael neemt alle die hef
finghen oft incomingen vanden lande.
eñ alle den huysraet eñ cateelen bijde cō
dicie voers. Eñ mach of doen houwen
bosschen eñ visschen op dz hi des doet in
behoerlike tijt. Eñ geduert den tijt van-

den bayl optie sone ter tijt toe dat hi out is xv. iaren optie dochter xi. iaren Ende dese costume van bail heeft stadt inde castelerie van rijssele vā douay vā orchies. eñ van tourneses.

¶ Costume van artoys eñ van vermēdoys.

Item bijden costumen van artoys eñ van vermendois Die bail heeft alle die profijten eñ emolumentē comēde eñ wassende op alle die landen aendē weese als voerscreuen is. Mer hi en heuet niet vanden huysraet mer blijuē totten profijte vanden weese ende van sinē broeders eñ susters indien hi enich heeft Eñ om die redene den bail en is nz schuldich. of en is ghehouden vanden sculdē te betalen eñ of hi die betaelt. soe en doet hi niet dan hijt den weese leent eñ mach die eñ ist schuldich wed' te hebbē ten eynde van sijn bail op die goedē vandē weese. oft soe langhe sijn lant houden ter tijt toe dat hi weder ghereinbourseert ende voldaen sij gheheelic van als

¶ Wat bail doen mach

Item soe wie hout in bail hi en mach niet eysschen noch hebben metten recht van bail an enige sake daer die vader als hi sterft īt besit nz of en was mer of aen den weese duerende die voerscreuen bail op quame eenighe bestersnisse wel mach hijt eysschen eñ veruolgen. so wel ter cause vā sijn bail als ter cause vā den voerscreuen weese.

¶ Te eysschen enighe sake aendē bail of weese

Ende oft gheboerde datmen eysschede aenden bail of aen den weese of aē beiden te samen sake daer den vader die doot is int besit of was. eñ al hadde hijt niet onghelijc ghehouden Weet dat die bail noch den weese. noch enich van hē niet ghehouden en sijn te antwoerdē ter tijt toe dat den weese tot sijn iaren ghecomen is Wāt van alle tgheent daer of dz den vader ghebruyck of hadde ten dage van sinen ouerlijden sonder twij vā proces behoert den bail te ghebruken duerēde sinen tijt. Want bijden redene vant recht vanden bail hi is sculdich eñ ghehouden weder te gheuen aenden weese hē ghecomen tot sijn iarē. dat lant noch nz meer belast noch v̄bonden dant was ten daghe vanden ouerlijden van des weesen vaders

¶ Hoe dat den bail sculdich is te leenen dat versoecke dat den leen sculdich is.

¶ So weet dat den ghene die dē bail heeft sculdich is te leenen dat v̄soec. die den leen sculdich is aenden here van wien dattet ghehouden is in tijde so dat ter gheen ghebreck noch oec scade en sij aen den weese Wāt het soude wesen tot perikele vanden bail ende niet vanden weese.

¶ Vandē bail die sculdich is te leenē die ghiften die den dode gedaen heeft in zijn doot bedde

Item ghi sijt sculdich te weten dat den bail schuldich is te leenen die aelmissen die den dode gemaect heeft in zijn dootbedde. eñ den weese ghecomen tot sijn iaren isset hem sculdich weder te geuen eñ die sepulture vanden doden is dē bail sculdich te betalen op sijn bail Ende oec is sculdich die voerscreuen bail te betalen alle die costen vander voruaert. ter cause van sijn bail. eñ sonder den costen vanden weese

¶ Vanden doot vanden weese

Item oft gheboerde dat nae dē den bail aenghenomen is met rechte eñ

devlancie als voerscreuen is Den wee se oflinich wort. eer den tijt van die bail wt ware eñ eer die voerscreuẽ weese ge comen ware tot sijn iaren Weet dat dair om niet bliuen en soude den rechten erf namen alsdan vanden kinder. en soude wech draghen eñ hebbẽ sal die possessie vanden erue vanden weese niet teghen staende dattet in bail ware Eñ dẽ erfna me salt hebben also wel sonder sorge en de sonder sculden als den bail des schul dich sonde weesen te gheuen aenden we se als hi gecomen ware tot sijn iarẽ. wãt die doot vanden weese en draecht gheen preiudicie aenden erfnamen Eñ also ist gheiugeert eñ ghewesen bi veel reysen. ende om veel personen also wel inder sa le vã rijssele. alsmen doet in artois eñ in vermendois.

¶ Hoe den bail wech draghet die emolu menten vanden leen in sinen tijde.

¶ Ende oft gheboerde dat due rende den tijt vanden bail. dat leen daer die bail of is sulcke ware datter heerlichz ware daer toe behorende bijden welcke enighe confiscacie quame aen trecht vã den leen voerscreuen. gelijckerwijs als totten leen toebehoerde hoge iusticie oft burchgraefscap. Weet dz die bail mach eñ behoert te betrecken tot sijne profijte. alle sulke confiscacie dat op die voerscre uen leen ghevonden sal worden het si in den huysraet of in erue Eñ indient in er ue ware eñ den bail dat vercofte binnen des iaers dattet geconfisqueert ware. dz soude bliuen tot sijnre profijte sonder daer of rekeninghe te doen Eñ of hijt binnen des iaers niet vercoft en hadde dz soude bliuen totten profijten vanden voerscre uen leen eñ dat soude alsdan oec wedˀ ke ren aenden erfghenamen met sinẽ leen

als hi tot sijn iaren eñ discrecie ghecomẽ is

¶ Hoe dat in eyghen lande en valt geẽ bail Capittel. CC.xx.

Weet dat eigẽ lant en valt gheen bail mer daer behoert toe de bewaernisse van kinder eñ bewaernisse van goede eñ geen bael en behoert daer toe dan tot edel lant eñ tusschẽ edel per sonen Waer omme wanneer kinderen van man de poeste die niet en hout dan eyghen lant weesen bliuen. die moeten bewaert ende gheregeert sijn bij voech den eñ curatoers die welcke hebben die sorghe eñ bewaernisse van hem luyden eñ van hore goeden met recht eñ aucto riteit van tutelle of voechdie gelijc voer screuen staet. sode wel inden rubrike van den tutoers eñ curatoers ghetey kẽt bij den capittel van xxv. als inden rubrike vanden weesen oec ghetei kent bijdẽ ge tale oft capittel van. CC. xviij.

Mer edel pupille of weese van edele cõ ste eñ van edel houdinghen. eñ behoert gheen tutelle dan die bail die welcke he re is van allẽ duerende sinen tijt eñ sondˀ rekeninghe te doen. Eñ en heeft gheen laste dan te onderhouden die husen van den weese mer dat moet hi doen op sijne costen

¶ Hoe dat die bail sculdich is wedˀ te ge uen aen den weesen sijn lant in sijn hant als hi ghecomen is tot sijn iaren

Capittel cc. xxi.

Wanneer die bail den weesẽ wedˀ geuẽ wil sijn lant in sinẽ handẽ als hi gecomen is tot sijn iaren. eñ gaen we

die bayl. Hi behoert alsdan om seker di-
ken daer wt te gaen den weese doen ver
dachuaerden inden houe vanden heere
daer die bael of ghehouden is eñ die alr
naeste maghen vanden weese alsoe wel
vanden vader als vandẽ moeder tot se-
keren daghen daer op geassigneert om
den bail weđ te gheuen den kinde of we
se die tot sijn iaren ghecomen is Eñ dien
dach ghecomen in presencie vandẽ mã-
nen vanden houe die bail behoert te seg
ghen Heer eñ v mijn heer die mannen
Dit kint die welke weese geweest is tot
desen daghe toe heb ic ghehoudẽ in bail
eñ sijn goeden ghetrouwelikẽ nae mijn
vermogen eñ sonder fraude. Waer om
me voer v voer wien dan ic het ghenomẽ
hebbe of voer uwe voersaters na die cos
tume ende vsancie van desen houe ende
vanden lande hier omtrent vandẽ voer
screuen bail eñ administracie so wel van
den kinde als van sijn lant eñ woensle-
de Ic mi ontlaste eñ offstelle eñ ick leuert
sonder sorge sonder last sonder bande vã
huwelike die ic weet noch weeten mach
Eñ vanden voerscreuen bayl heb ick al
so wel ghedaen als daer of behoert ghe-
daen te sijn nae alle vsancie eñ costume.
So begheer ick daer of gheuriet eñ ont-
slaghen te sijne met recht gelijc als icket
met recht aen ghenomen hebbe eñ dair
of brieuen te hebben voer mi eñ minen
eruen Alsdan behoert den voerscreuẽ he
re den kinde te vragen of hi of enige ma-
ghen voer hem yet seggen willen tegẽs
die bail oft dat hi niet gedaen en heeft al-
le tgheen dat een ghetrou bail mach en-
de behoert toe te horẽ te doẽ. Of niemãt
daer teghens niet en weet te seggen. die
bayl behoert alle weder te brengen met
recht Dat recht vanden bail. die hẽ met
recht woert in sijn hant gheset in handen
vanden here rechtelick Eñ dat ghedaen
den heere behoertet weder te setten met
recht behoertlic inden handẽ vandẽ kin-
de ghecomen tot sinen iaren ghelijc als
sijn propere sake eñ erue. Eñ des gedaẽ
met ghewijsde vanden recht den kinde
behoert te doen eedt aenden here ghe-
uen sijnen houe te dienẽ eñ te weesen sij
leenman eñ houder. mer om des te doẽ
den here en heuet niet dan sijn chambe-
lage. noch daer en is anders geen rechte
toe dan sijn dachghelde eñ die dachghel
de vanden mãnen noch dair en behoert
gheen versoecke Want om een doot be-
hoert mer eẽ versoeck eñ een hulde. Eñ
dat ghedaen het behoert te sijn bijdẽ ge-
wijsde vanden mãnen dat die bail daer
of so veel gedaen heeft dz wel volbracht
is die regele daer toe dienende Eñ voert
behoert ghesiet te sijn met vonnisse. dat
die selue bail hem is wel ende rechtelick
ontlast vanden voerscreuen bail eñ dat
hi daer of geuriet behoert te sijn voer hẽ
ende voer sinen eruen Welcke costume
die noch is te voldoen Voert is dese dat-
tet ghesiet behoert te wesen met vonnis-
se van mannen dat om die bail ontslach
te hebben vanden seluen bail voer hem
eñ sijne eruen. Men sal doen roepen oft
kondigen in die prochien vanden naes-
sten ghelegen vanden leen daer die voer
screuen bail of ghehouden gheweest is.
bij sonnendaghe of apostel daghe oft an-
der heilighe daghen dat indien yemant
st die eenighe saken weet te seggen of ey
schen aen dese N. ter cause vanden bayl
die hi ghehouden heeft om dese N. het si
ter cause vanden vader ofte moeder. of
ter cause vanden leen lant aencleuinge
van dese N. die weese gheweest is. Die
comen voert ende compareren hem bin
nen eenen iare naestcomende nae desen

publicacien eñ men sal hem doen voles
mynghe van redene Ende oft binnẽ des
iaers niemant en comt noch en compa-
reert dat is op sulke perikele so dz hi dair
na niet te tijde comen en soude epsche te
doen daer op daer die bail of dat kint an
ghehouden ware Eñ also behoertet ge-
roepen eñ gecondicht te wesen bi sergẽt
eñ mannen inde drie kerckẽ voerscreuẽ.
eñ bij drie daghen voer gescreuen . ende
bij drie achte daghen aen een Eñ dat ge
daen indien niemãt binnen siaers voirt
en coemt die yet aenden bael weet te ey-
schen dat lant eñ leen vandẽ kinde blijft
daer of ghe vriet tot eewighen daghen

¶ Dat die weese ghecomen tot sijn iarẽ
mach doen dachuaerden sijn bail indien
den bayl sette de difficulteit vã hem niet
te willen setten in sijn goet

Oft gheboerde dat den kinde
gecomen tot sijn iaren ghescil hadde tus
schen hem eñ sijn bael . ende dat die bail
hem niet en woude setten in sinen goedẽ
hi behoert te doen dachuaerdẽ sijn bayl
voer sinen here tot sekeren dage vandẽ
houe eñ ten daghe daer op geassigneert
behoert hi te segghen Heer ick hebbe in
bail gheweest tot noch toe . niet langher
en behoer ic noch en wil ic daer inne we
sen Want ic hebbe mijn volcõmen iarẽ
waer om ick v bidde dat ghi mi ontfan-
ghet in uwẽ hulde eñ in uwen mãscap.
eñ ic presenteer v daer van die mont en-
de die handen Eñ of den ghene die ghe-
houdẽ heeft mijn bail oft andere wil seg
ghen of opposeren ter contrarie . Ic ben
bereit te betugẽ mijn iaren bi petre me-
re eñ andeer so veel dats genoech sal zijn
Ende indien tgherecht dat niet en wed
sei den kinde behoert ontfangen te we-
sen ende die bail behoert bedwongen te
wesen hem te bedraghen . eñ te desisterẽ
van sijn bail eñ doen ostentacie vanden
wo ninghen hoe datse ghehouden sijn.
Eñ ten begheerte vandẽ kinde behoert
ghecondicht te wesen in drie kerckẽ . Dz
indien yemant yet seggẽ wil op tie voer-
screuen woenstat eñ lant als voerscreuẽ
is etcetera. Ende of die bail opposerẽ
wil of dair teghens segghen so mach eñ
behoert den here tontfanghẽ den kinde.
in hulde ende manscap . Eñ dat behou-
den eẽ yeghelijck sijns rechts Anghesiẽ
dat van sijn iaren is blikelic Wãt bij na-
tuere : hij is sinen man ende van hẽ hou-
dende : biden recht daer den dode erft dẽ
leuende : eñ inder forme ende manieren
dies voerscreuen is . soe wilt de bescreuen
recht . ¶ li . v . rub . de testamẽta . tutel . l.
si tutores testamento.

¶ Vãdẽ sonẽ adoptijfs.
¶ Capitel . CCxxij

Vandẽ soenẽ adoptijfs wil
ic v segghen ende toenen . na dat
ic ghesien hebbe vandẽ weesẽ : eñ vã hoer
bewaerers . soe volcht daer na te segghẽ
ende te weten . hoe dat soe wanneer eni-
ghe gheen kinderen en heeft : hij mach
attribuerẽ ende nemen tot hem eneghe
kinderẽ eñ daer of makẽ sine erfnaeme
bi adoptie : ende sulcke sijn gheheten soe
nen adoptijfs.
¶ Weet dz dese maniere meer valt inde be
screuẽ recht dan . in costume ende en is
daer of niet veel gewoente te vseren son
derlinghe in landen costumeren .
Ende nochtans trecht henghet . Ende
bewijst des te doen . Ende daer
omme wil ickt int cort segghen . tghene
datick daer of ghesien hebbe ende ghe-

hoert vanden wijsen doctoren inden rechte
So weet dat na die bescreuen rechte sijn
twee manieren vā adoptien Die eerste
is de ghene die ghemaect is bijden brie-
uen vanden prince of bijden gheboden
vanden here Die anderde is bi auctori-
teit vanden keiser ghelijc de ghene of dē
ghenen die sijn van hoer rechten. of die
sijn van eughe poeste Eñ dese maniere
van adopcie is ghehieten na die rechtē
arrogatio So weet dat vā deser manie-
ren nae dye gheboden vanden meester
mach gheschien adopcie van wat grade
dattet sij Dats te weeten van drie gradē
Daer die eerste of is als sone of dochter.
Den anderden ghelijc als neue of nich-
te te weten susters of broeders kint. Dē
derden als susters of broeders kints kint.
Insti. eu. de ador. in pri. Mer het is ge-
ordineert inden statuten daer op gedaē
vander suster dat so wanneer dē natuer
like vader sinen soen gheeft eenen vreem
dē bi adopcie die poeste en ghebreect daer
omme niet anden vader naturele noch
gheen sake die hi heeft en coemt niet an
den vader adoptiefs noch hi en is niet in
sijn poeste hoe wel dat bijden keiser ghe
concedeert si die poeste te hebben sinē er
ue Indien den vader adoptiefs hem niet
en laet ī adopcie Insti. eo. pagra. sed ho-
die Of den natuerlike vader sinē kin
de gheeft in adoptie andē oudeuader vā
den sone van des moeders side of aen si
nen oudeuader van sijns vaders side.
In deser sake nie recht natuerlic bi deser
adopcie vanden vader adoptiefs die sake
is volcomen mit natuerliken bande In
sti. eo. ti. pagra. si vero Ende also nae dē
adopcie gheschien soude tusschen so nae
maghen dat bij natuerliken ghesiachte
die sake mochte metter doot weder comen
anden rechten grade of erfname. So

is te weten dat soe wanneer een sone die
binnen sijn iaren is gheadopteert bi dye
concessie vanden keiser twelc ghescien
mach. is ten schijn te eñ equipollent van
adopcie Eñ dattet wesen soude om sake
sonder turpitude ende bi sekere conditie
Ende die aduoe vāden pupillen. caucie
of borch stele behoerlike dat of dē pupil-
le of weese oflijuich worde eer hi gecomē
is tot sinen iaren hi sal sijn goeden laten
aenden geuen die alsdan natuerlike erf-
namen behoeren te wesen. oft anders ad-
rogatie in dit stuck en soude niet behoer-
liken wesen Eñ ghi moghet noch we-
ten. Dat den ghene die den aduoe eñ de
weese hout hi en mach hem niet settē oft
stellen wten bail. eer dat hi gecomen sal
wesen volcomeliken tot sinen iaren Eñ
de alsdan indiē hi des doen wilt hi sal als
dan oec ghehoudē wesen hem weder te
gheuen alle sine saken Eñ indien dē va
der alsdan wt sinen erue treden wil. den
sone die gheaduoceert is van hem sal als
dan mogen wesen wt sine bail ende be-
waernisse Mer hi sal hebben dat vierdē
deel van sinen goeden ouer de goedē die
hi gebrocht heeft aen sinen vader adop-
tiefs eñ oec bouē de ghene die hi zedert hē
vercreghen sal moghen hebbē Insti. eo.
ti. pagra. cū autem So mach di wee-
tē dat so wie enē anderē hebbē wil in ad-
opcien. hi is ten minsten sculdich te heb-
ben xviij. iaren meer dan den genē we-
sen soude dien hi in adoptien neemt. oft
in aduocerie oft anders soe en soude dat
recht niet mogen hengen Want een onbe-
hoerlike sake soude wesen dat den vader
adoptiefs ionger wesen soude dā de sone
adoptie Insti. eo. ti. pagra. minorem na
tu. Soe macht oec ghescien
sien wesen in adoptie ofte aduoe. wanne
men wil op dattet si den wille ende dank

vanden ghenen die wesen sal adoptijf oft
aduoe want het behoert bijden bescreuē
recht dat de ghene die des ontfangen sal
dat hi des consenteert eñ daer omme be-
hoeren si also oudt te sijn dat si gheuoelen
moghen eñ oec verstaen alsulcke sake te
consenteren eñ gehengen of toelaten oft
anders en isset niet waerdich. Ende ghi
moecht noch weeten dat een man die ge
lubbet ware niet en mach nemen enen
sone adoptijf. Mer indien dat een man
van natuerlike condicie is eñ alsdā noch
tans hi gheen kinderen en heuet gelijc-
kerwijs alst dikent wel ghebeert dat bi
datter god niet en belieft oft om dz si ver
rout sijn oft ghedebiliteert van oudhedē.
Insti. eo ti. pagra. sed et illud
Item die vrouwen en mogē oec niet ac-
cepteren noch nemē sonē adoptijf noch
aduoes Want hoer eygen sonen en mo
ghen si niet hebben in hoer poeste. ende
daer omme en moghen si ghene ander
sonen hebben Mer nochtans bi die per
missie vanden prince die des keisers po-
testaet of macht hadde die souder so mo-
ghen doen Eñ het soude alsoe oec mogē
gheschien nae sommighe opinie Want
den keiser is conditoer van recht. Insti.
eo. ti. pagra. femine.
Ende ghi moecht weetē dat indien en-
ghen here maecte sijn soen adoptijf van
sijn eyghenheit hi soude hem vrien Eñ
est gebeerde dat yemāt die selue natuer-
like kinderen hadde. gemaect ware bij
yemant sone adoptijf. daer om en sijn si
gheen kindere submis ten poeste vandē
vader bi adopcie. mer sijn kinderen sijn
also ghemaect ghelijc als of si waren ne
pueris adoptijf Insti. eo. ti. pagra. apd
catonem

Vanden illegitimes of bastaerden.
Capittel CC. xxiij

Ae dat geseit is vanden weesen en-
de vandē adoptijf Daer na volcht
te sien vanden kinderē illegitimes So
weet dat een is illegitime dese gewonnē
wort buten den huwelic oft binnen den
huwelic die niet en ware legitime of ge
trout. of datse naden huwelic volbracht
ghescheidē waren bi maechscap swager
scap of gheuaerscap Mer indien datse ō
ander saken ghescheiden waren en si kin-
deren te samen hadden. daer om en sou
dense niet ghehieten wesen illegitime.
Noch den ghenen en souden niet gehie-
ten worden illegitime die voer den hu-
welick ghebolen waren. na dat die vad
dair na die moeder trouwede hoe wel dz
dye moeder gehadt hadde een and man
tusschen die ghebocrte eñ die trouwē vā
den vader
Een exempel daer op dz boudijn van
pas burgher tot atrecht ghebolen wort
in echtscap daer na worden die vader eñ
moeder verscheidē metter heiliger kerc-
ke eñ elc van hem mochte huwelikē in-
diest hem ghelieſde Het ghebeerde dat
na dat die voerscreuen boudijn ghestor-
uen was dat volck vanden here van at
rops besetden alle sijn goeden. sijn wijf
daer tegens opposeerde eñ seide dz hoer
man ghewonnen eñ gheboren geweest
hadde inder echte. gedaen eñ volbracht
inder heiligher kerckē eñ daer bi behoer
de te wesen ende was hoer man gehou-
den voer legitime Ende dat meer
was die magen van hē haddē met recht
ghenomen eñ gehadt deilinghe tegens
hoer nae den costume vander plecke als
van een man van liberale ende gerech-
tighe condicie eñ dz hi sulc gehoudē ghe
weest hadde eñ ghereputeert eñ nye en
was ghewesen ter contrarie Waer ōme
rc. Den volcke vanden here segghende

ter contrarie. eñ dat of hi gheboren ghe-
weest hadde in huwelic hȝ was warach
tich dattet was huwelick illegitisme alst
schinende want si worden vscheiden vã
bedde Waer omme alsoe daer scheidin-
ghe van bedde was eewighe so datse an
ders huweliken mochten Hi was ghe-
houden eñ gereputeert voer illegitisme
Alle ghesien het wort geuonden dat die
voerscreuen boudijn geuonden wort il-
legitisme eñ wort gehouden voer illegi-
tisme Credo male fuisse indicatũ quia cõ
tra c. cũ inter qui filij sunt legit.

Een ander exempel

Noch een ander exempel van een gheboren sonder huwelic ende daer na den vader eñ den moeder haddẽ mal cander in huwelic. mer daer was ander huwelic tusschen beiden Het geboerde dat een man houdende was een leen inde castelerie van rijssele ende hadde een sone illegitisme van een ioncfrouwe ongehuwelict eñ alsoe was die man mede. dat die clercken hieten. de soluto et de soluta. tgheboerde dat die man huwelicte tegens een ander ioncfrouwe. eñ hadde dair of een sone legitisme Daer na die ioncfrouwe moeder vanden sone legitisme worde oflivich. eñ die man bleef weduwenaer metten twee sonen. die een illegitisme eñ dander legitisme. Die vad van desen twee kinderen siende dat dye moeder van sinen sone illegitisme was een goede ioncfrouwe ende den sone een schoon kint hi trouwede haer ende daer mede maecte hi de eerste sone legitisme. Na dese saken alsoe gheschiet den vader worde oflivich Dese twee sonen. dats te weten die eerstẽ geboren dye also was illegitisme eñ nu ten dage vanden ouer lyden van sinen vader ghelegitismeert. daer bij dat sijn vader getrouwet hadde sijn moeder Eñ die ander sone die geboren was legitisme daer die moeder oflivich of was seide elc dat leen vanden vader hem toebehoerende. Den eersten seide dat hi was die outste. eñ behoerde te hebben alheel dat leen eñ hem toebehoren Want sijn vader hadde na sijnre gheboerte sijne moeder ghetrout. eñ dat en hinderde hem niet hy en was ghewettich eñ die outste Die anderde seide dat het hem toebehoerende. Want hi was ghewonnen eñ gheboren in echtscap eñ sijn broeder. eñ dat of sinẽ broeder oud was van iaren van gheboerte behoerde gherekent te wesen voer niet. Want het was niet rechtuaerdich noch legitisme noch sulcke dattet hem gheuen mochte enighe digniteit teghens hem die gewonnen eñ gheboren was in huwelic. eñ sijn gheboerte als tot gheboerte ende ne tontfanghen eñ tot digniteit sonder ghe in so edel nature als van leen eñ behoerde niet ghesëit te sijn noch wes voer der tijt dat hore vader getrout hadde sinen moeder dat langhen tijt was na der gheboerte vanden ghenen die gheboren was in echtscap Den ander broeder seghende dat aenghesien dat sinen vader ghetrout hadde sijnre moeder. de soluto et de soluta hi hadde hem gheuriet eñ al so dat hi was eñ mochte geseit wesen legitisme eñ die outste. noch dese maniere en mochte hem niet hinderen bi redene Waer omme ꝛc. Alle ghesien die costumiers van rijssele en dorsten dit niet determineren sekerlick Eñ worde die sake gesonden te raden te parijs van welken rade worde weder ghebrocht. Dat die sake gheconsidereet. die een broeder alsó veel hebben soude als die ander eñ worde dat voerscreuen leen gedeuideert.

[illegible] ghedeelt aen tween deelen equaliter: ende een veel Doc. in c. si pro te de rescrip tio. li. vi. dicunt q̄ ille legittimatus nihil habebit. sed legittime natus totum

¶ Een ander exempel in ghelijcke saken.

¶ Een mā die gehuwelijct was ghenaemt meester symon de harnaschmakere In sijnen tide woenende te dornic: toech buten slants: ende was wt dē tijt van xv. iarē of meer. Sijn wijf bleef thuys die nae dat haer man wech was seyndē .xi. maenden creech een kijnt. Het gebuerde datter seker tijdingē quamen dat huer man doot was Die suster vanden man quam. ende woude hebbē die successie vā hueren broeder teghens die voerscreuen weduwe. Die voerscreuen weduwe seyde ter contrarie. eñ dat si een kint hadde ghewonnen in huwelijc: waer om aen haer eñ aen haer kijnt aenghinc ende toebehoerde die successie van hueren man Die suster segghende ter contrarie: ende dat of sij een kint hadde: soe behoret ghesept ende gereputeert te sijn voer illegitisme Wāt het en was niet gheboren van sulcker tijt naden wtganc van hueren man: dattet bij redene ghesect of verstaen mochte wesen huere man toebehorende: want het was gheboren .xi. maenden of meer nadē wtgāc vanden man: duerende welcke tijdt. die mā die ouer zee was nz weē herwaerts of ouer en quam noch en was nye ghesien noch ghewetē inden lande: dat hij mochte gewonnen hebben voerscrevē kint eñ bi consequent so isset redene dattz ghesect wort ende ghehietē illegitisme Waer om an hem en behoerde toe te behoren die successie ¶ Die moeder seggende ter contrarie: ende na dien dattz waer achtich was dat si een ghetrouwde wijf was vanden voerscreuen simon: eñ dat het waerachtich was dattet kint sijn kint was. ende dat die twee maioers niet en mochten wesen ghewraect: ende dat dē kinde gheboren was: duerende dat huwelic: met alle redene behoertet ghesect te sijn legitisme: eñ bi consequent hebbē successie Want of ten eynde vā .xi. maenden oft van .xij. maenden den kinde ghehadt heeft Het was moeghelijc ende natuerlijc Want een wijf mach wel dragē .xi. maenden natuerliken. ¶ Eñ ten anderen: hoe wel dattet langer was dan .xi maenden ¶ Hoe waest mogelijc. dat huer man weder in heymelikē gecomē was tegens huer sprekē: eñ ofte hij hem niet geopenbaert en hadde. dat was geweest om sijne sculden. dat hij nz bestelt en soude wordē: want daer ōme was hij wech ghetogen Waer omme ꝛc. ¶ Dese questie gecomen ende doersien inden parlemente vander eenre side eñ vandē andere. inden iare. M. eñ. lxxv. alsdan presedent mijn heere arent van corbye. ¶ Het wordt geseit dattet kint soude gehouden wesen voer legitisme. eñ erfname van sinen vader: eñ dat die suster nz en was ontfanclic te impugieren ofte vervolgen datse niet gehouden en wort ware legitisme Eñ worde die suster ghecondempneert inden costen: die taxatie ghereserueert. Dit accordeert die bescreuen recht C. li. vi. ru. de carboni. edicto. l. i. ij.

¶ Van kinde geboren in adultere

¶ Item bi contrarie argumēt mach sijn ghesect. dat den kinde gheboren in adultere of ouerspel: het sij dat dye man sij bi sijn wijf of niet Behoert ghehouden te sijn illegitisme. Ende naden decretale. li. iiij. ru. qui filij sint legitimi

dere. causam. Dat recht de carbonia
edicto. bouen geallegiert seit daer op. dz
den kinde behoert gehouden te sijn vo-
re legitisme. die geboren is duerende dz
huwelic: hoe wel dat die mā buutē slants
gheweest is. bi soe langen tijt. dattet ge-
dacht mach wesen. dat hijt nz gewonnē
en mach hebbē: hangende den tijt dat hi
wtgheweest is: wil alsoe verstaen eñ ve-
claert wesen: dat oft alsoe ghebuerde dat
die man wtlandich sij: ende duerende dē
seluen tijt sijn wijf een kint ghecrighet.
Daer om en eest niet dat indien die mā
afliuich worde: ende dē kinde leuendich
blijft: weet se die alsoe geborē is: daer om
dat hi inden huwelic gheboren is. Hem
soe behoert toe die successie vandē moe-
ders man: als van huerē vader. Eñ alsoe
is hijt sculdich te hebben: eñ geset te sijn
inder successien van sijnen vader. Daer
om dattet behoerlijc is ghesept te sijn le-
gitisme eñ gewonnen in huwelic. dan nz
Eñ dat behoert hij te hebben ouermits
borghe stellende: weder te geuen die suc-
cessien daer in dat hij geset wort: wannert
hi gecomen is tot sinen iaren. Indien de
partye contrarie betuygen mach dat hij
ghewonnen is in adultre of ouerspel. dz
seer sterckelic te betugen ware. Eñ indiē
dat kintrarich ware. als den mā afliuich
wort: of dat hi daer nae afliuich ware oft
dat die weduwe des eyschede ter causen
vanden kinde: daer sij erfname of ware
soe soude sijt hebben ouermits stellende
die borchtochte voerscreuen

¶ Een exempel vanden kijnde il-
legitisme.

Noch wil ick v thoenen exem-
pel van successien vā kinde: ende van il-
legitisme. ghehuwelict aen een wijf ille-
gitisme. Ende nochtans die kijnderen
van hem comende waren gestaen son-
der te hebbē ander kinderen. ¶ Het
ghebuerde in die casselerie van cassele dz
een man illegitisme trouwede tot eenen
wiue een vrouwe der illegitisme ende cre-
gen kinderen in echtscap: die welcke wa-
ren legitismes. Daer na ghebuerde dat
die vader ende moeder afliuich worden
huer kinderen succedeerden: om des wil-
le dat sij waren legitismes Daer nae dat
een vanden kinderē. die welcke twee wa-
ren afliuich worde: sijn broedē succedeer-
de in dat erue alst redene was ¶ Noch
ghebuerdet dat desen anderen afliuich
worde: die erfnamē wouden succederen
Den heere onder wyen des was: seyde
te hebben ende toe te hoeren dat erf als he-
re. ende als sake espaue. Want hoe wel
dat die kinderen waren legitismes noch-
tans en mochten si geen ligne of geslacht
te maken Want huer vader noch moe-
der en hadden geen ghesłachte. of ligne
ende sonder geslachte: successie en mach
niet sijn ghe apprehendeert. Want nye-
mant en mochte hem segghen erfname
gheboren van gheslachte aenden kinde-
ren: want sij en hadden van vader noch
van moeder niemant die hem aengaen
mochte van gheslachte legitisme.
¶ Die magen segghende ter contrarie:
ende dat naerdat sij legitisme ghehouwē
waren. Den heere en hadde daer aen nz
te eyschen. ¶ Want met redene en had-
de hi niet dan aenden illegitismes. Waer
omme ꝛc.
¶ Ende of hij segghen wil dattet waer
sake espaue Bij sijnen verlore: nae dat
men weet waerachtich van wyen datz
ghecomen is: ten is gheen sake espaue.
Waer omme ꝛc.
¶ Alle ghessen het wort geseit bi vonnisse
vā mannen: die sake wel ghedisputeert

dat die goeden toebehoorden den heere:
als salke elpaue:ende datse niemant aen
en ghingen:daer om dat die kinderē hoe
wel datse legittimes ghe[illegible] waren
sie en waser niemant die hem daer of
mochte maken erfnamē noch en moch-
ten maken ghestachte. Maer hier kin-
deren indien sij enighe ghehadt hadden
souden dan begonnē hebbē maechscap
of ghestachten. op datse legittimes wa-
ren ende alsoe voert van grade tot grade

¶ Ander exempel in ghelike saken

Het ghebuerde dat een wijf illegittime
trouwede een man legittimes:ende cre
gen inder echte een dochter welcke doch
ter sij wt gegeuen hebben inder echte eñ
hebben haer gegeuen groelic van harē
goede Ende oec dese dochter heft m3 ha-
ren man vercreghen goeden ende lant.
Daer na die vader worde aflijuich ende
die moeder bleef weduwe:ende daer na
die dochter worde aflijuich sonder kinder
achter te laten:soe worde questie eñ ghe-
scil vander successie van deser dochter al
soe gestorue voer haer moeder:om te we
ten aen wyen de successie comē soude:of
aen die moeder:of aen den heere. Die
moeder seggende dat hoe wel dat sij ille-
gittime is:nochtans die dochter was le-
gittime:ende tot hair huwelic goet had
de sij haer grotelic begaeft Waer omme
sij sculdich was te succederen rc.
Den heere seggende ter contrarie:want
een illegittime en mach gheen successie
comen:ende hoe wel dat si haer begaeft
hadde. soe mochte sij wel transigneren
tot andere. Eñ daer om en hadde sij gee
recht van successie:eñ of haer dochter le-
gittime was daer om en heft sij haer m3
geabiliteert te succederen. Alle ghesien
het woort geseyt dat die moed' niet hebbē
en soude die successie:noch possessie. mer
soude bliuen aen den here Eñ of de doch
ter gehadt hadde suster of broeder:of sus-
ters of broeders kijnt:die successie soude
gecomen hebbē op hem lieden:nae dat
se vā ligne of geslachte gecomē geweest
hadden:eñ also accordeertet die bescreuē
recht Hoe woech di weten dat bescreuen
rechte verbiet te senen noch te compara-
gieren. Die kinderen illegittimes aen
den pupillen of weesen legittimes gelijc
kerwijs als of een man heeft kinderen il
legittime ende legittime:eñ bi die sub-
stinept vander moed vandē illegittime
of biden goeden wille vandē vad. si wil-
len hier kinderen illegittimes cōpara-
gieren of ghelijcken inden goeden:als
hier kinderen legittimes. ¶ Weet d3
des niet en is sculdich ghehenget te sijn:
noch enighe ghifte:dat in dier manierē
biden vader tot sulcken kinderen gedaē
woer:en is niet te houden nader doot vā
den vader Eñ hi en is hem niet sculdich
te laten dan cleyne deel van sinen goedē
nae aduenant vā sinen anderen kinderē
ghelijc die twalefste deel van tghene dat
hi eenen kinde legittime achter laet.
Noch seyt den recht:dattet m3 waerdich
en is:dat hem yet gelaten sij. maer aen
haer moed mach gelatē sijn die .xxiiijste
deel vanden goeden vandē vader:ōme
hier kinderen daer mede te mogen ond'
houden:bi alsoe dat sij van goeden regi-
mente sijn Eñ dat soude den vad mogē
doen:maer niet den moeder en soude hē
niet mogen gheuē C.li.v.rü.de natura.
liberis.l.matre vel legittimis filijs. Et
autentica nunc soli liberi Maer ghi mo
get weten datter anders wesen soude vā
een man die kinder hadt legittime vā so
luta ende soluta Dats te weten van on-
ghehuwelicten ende sonder verbande
vander heiliger kercken:ende oyet wijf

mochte hebbē inder echte daer hi die kin
deren af heeft: bi alsoe datter wijf ende hi
onghehuwelijct ende sond bande vanden
heiliger kercken noch ander Eñ dat tus/
schen hē lieden en sij geen maechscappe
noch zwagerscappe Waer om sij malcā
deren niet en mogen hebbē in huwelijc
sulcke sijn geheten de soluto et de soluta
Eñ van sulcke mach den vader met sijn
ander kinderē legitisme geuen ende latē
sijne goeden: nae sijne beliefte: eñ mach/
se promoueren tot digniteit. geestelijc of
waerlic: eñ legitimeren bi onsen aertscē
vader indien hi hem promoueren wille
tot gheestelike state: of legitimeren van/
den keyser. indien hij hē promouerē wil/
le tot waerlike digniteit Hoe wel dat nu
ter tijt veel daer of sijn gepromoueert of
verheuen tot waerlike digniteyt: ghelijc
als tot ridderscap. tot officie van iusticie.
of andere als sijt waerdich sijn. Ende is
wel gehenget ende geconcedeert Want
een goet man en machmen niet te hoge
verheffen. Hoe weet noch dz bi stercker
redene die moed doot vandē kinde illegi
tisme de soluto et de soluta. ghelijc voer/
screuen is. den vader mach sinē sone erf/
name makē eñ hem houdē legitisme bij
die permissie vanden keyser: die welcke
hem mach legitimerē eñ habiliteren als
legitisme. bi sinen brieuen: eñ hem ma/
ken abel te ontfanghen die successie van
den vader. Ja den heere subiect ond wy
en dat des geroepen ware. C. li. v. xu. de
natura. liberis. l. si quis.

¶ Van kinder de soluto et de soluta Dz
is te verstaen als die vader eñ moed bey
de onghebonden sijn.

Item conforterende of troesten
de tghene dat voerscreuen is volcht hier
nae een autentique die alsoe seit. Dat in
dien tgebuert dat yemant enige kinderē
heeft illegitimes eñ hi die heft so dz si bey
de onghebonden sijn eñ datse malcande
ren mogen hebbē in huwelic eñ de moe
der astinich wort eer sij malcanderē heb
ben Weet dat daer nae den keyser tot be
gheerte vanden vad mach legitimeren
die kinderen alsoe geboren eñ mach dye
maken ende dispenserē erfname vandē
vader ¶ Noch seyt die rechte: dat die kin
deren alsoe geboren als voerseit is of den
vader hem niet en coemt aenden keyser
alsoe dispenseren als voerscreuen is: eñ
hise noemt kinderē sond te seggē bastaer
den eñ dat hij daer in astinich worde: en/
de daer of tugen of brieuen hebbē Weet
dat des nae bescreuen recht hē waerdich
is Maer het beste is dat sij legitisme ghe
maect sijn bi den prince. C. li. v. xu. de na
tura. liberis Auctentica. Item si quis li/
beros naturales. et auctentica. preterea
qui legitimā non habēt prolem Noch
seyt die bescreuen rechte: dat oft ghebuer
de dat yemant hadde enighe kinderen il
legitisme van enigen serue of eygen: eñ
daer nae trouwede die moeder die kinde
ren souden bliuen vry ende legitismes.
C. li. v. xu. dic. auctentica noua alia cōsti
tucio. ¶ Vander condicie vā
den illegitismes

¶ Ghesien hoe dat illegitisme
mogen wesen gelegitimeert. soe volget
daer nae te sien vander condicie vanden
illegitismes Eñ weet: dat of enighe ille/
gitisme heeft enighe sake ten daghe van
sinen ouerliden onder eyngen heere dat
behoert hem toe bi sine rechte seygnou/
riale. biden waerlike costume. Eñ oft hi
onder enighe ander heeren hadde enige
goeden. hoe wel dat hij niet en ware sijn
ondersate ofte dat hi aldaer niet en storue

Daer om en soudet niet bliuen den heere
onder wien des geuonden ware en sou-
det hebben:ende oec wech dragen biden
recht custumier of ghemeenlic. Want
een illegitisme en mach niet verschinen
noch opcomen noch van hem en bester-
uen aen niemant. dan aenden heere ond'
wien ende waer des geuonden wort ter
cause van sijn recht heerlike. Ten ware
bi alsoe dat die illegitisme gegeuen had-
de enighe sake tot yemant binnen sijn le
uende liue gaende ende staende bidē we
ghe. eñ des properlic wech te dragen.

¶ Vanden testamente vanden il-
legitismes.

¶ Item want nae dat hi beual-
len ware in sijne doot bedde. en mach hi
niet gheuen noch oec bespreken sake die
waerdich sij bouē. v. scellinge. eñ den he
re en is niet ghehouden te doen meerder
obseque of vtuaert: hoe wel dat hi van-
den sinen hadde bi sijn heerlichept
Maer soe wes hi doen vercopen: of trans-
porteren soude in sijn leuende liue. gaen
de ende staende bijden weghe om wech
te dragen ende te hebbē hem wesende in
die state. soude houden ende vā waerdē
bliuen. Eñ nae dat hi in sijn dootbedde
beuallen waren dat en soude niet houdē
noch waerdich wesen Maer bi bescreuē
recht soude waerdich wesen sijn testamēt
nae dat hijt in goeder memorien gedaē
hadde. C. li. vi. ti. qui testamenta facere
possunt vel nō per totum. ti. Daert ghe
sept is vandē hedē die des niet en mogē
doen: ende aen allen anderē isset permis
ende toe ghelaten Eñ indien hi wettach-
tighe kinderē heeft: het sal al houden eñ
waerdich wesen wes sij doen: gelijc als
van een ander persone van vrije condi-
tie Eñ indien sij geen wettachtige kinde-
ren en hebbē eñ sij gehuwelict sijn: als dā
den heere heeft eñ nemet die helfte vā die
roerende goeden: eñ dat wijf ofte wedu-
we bliift dander helfte.

¶ Ende in dien daer landt of erue sijne
die weduwe behoert de helfte huer leuē
lanc: het sij leen of ander eyghen lant

¶ Dat den heere gheen sculde en be-
taelt vanden illegitismes

¶ Item oft den heere bi sijnder
heerlichept apprehendeert of nemet ofte
erfnisse ende goeden vā enigen illegitis-
mes. Weet dat hi niet ghehoudē en is te
betalen enighe sculden die hi sculdich is:
maer wech draecht die goedē vrij sonder
sculde ghifte of bespreck: hogher dan. v.
scellinge ten si dat hem believe

¶ Costume van vlaenderen: cassele
ende tournops.

¶ Item soe weet dat nae die cos-
tume vā vlaenderē vā cassele ende tour-
nops nyemant en is bastaert van sijnre
moeders side Daer om dat si seggē dat-
tet een seker sake is vanđ moeder: eñ on-
seker vanden vader: eñ hebbē vā haren
moeders wegē successie. ia als die moed'
geen leuende kinderē en heft vā getrou-
den bedde ten dage vā huerē ouerlidene
Maer nae bescreuē recht aendē illegitis-
mes en coemt niet vā des moeders side.
Want sij sijn sculdich te houdē huer rep-
licheit. C. li. vi. ti. ad senatus cōsultum
orphicia. l. si qua illustris

¶ Vanden kinderen posthuūs.
¶ Capittel CC. xxiiij.

Posthumus sijn die kinderen
die geborē sijn nae doot vā huerē
vad' Des weet dat of twee psonē sijn vga-
dert int echte: eñ of die een. dats te wetē
die man afliuich wort eñ daer bi maecte

testamēt of dz hi maect zij dividaci en ute-
ste wille: ghifte of aelmissen: het si an zijn
ander kinderen. of andere soe wie hi si: eñ
hi swiget vandē kinde die noch is in zijns
moeders lichame: ende hem en maect
enich bewijs of ordinancien vā sinē goe
den. Hoe wel dat hi niet en weet dat sijn
wijf kint draget. eñ daer in afsinich wor-
det eñ den sone of dochtē die in des moeders
lichaem is coemt tot erfdom. Weet dz
die testament vandē vader bi die geboer
te vandē kinde geheelic ende als te niete
te: eñ en is te houden noch te confirmerē
ende sal de kinde alsoe gheboren wel co-
men tot gerechte natuerlike successie eñ
ghewoenlic Eñ die reden is dattet geen
twijfel en is: dat in dien hi geweten had-
de dat sijn wijf kint gedragen hadde hi
en soude in geensins geordineert hebbē
dat den kinde die in sijns moeders lich-
aem was versteken geweest soude heb
ben van sijn recht naturele eñ gewoen-
like C. li. vi. ru. de posthumis heredibus
instituen. vel exhere. l. si post testamen-
tum factum.

Vanden kinderen abortijfs

Capittel CC.xxv

Hier na volcht vandē kinde
ren abortijfs die welcke sonder levē
ter werelt comen. Van sulcke kinderen
weet dat sij gheen recht en hebben. noch
niemant van huerent wegen te eischē
erfnisse Maer sijn gehoudē als geen ki-
deren noch erfnisse en gaet hē in gheen-
sins aen

Vanden abscisez dye ghesnedē sijn wt
den lichame van hare moeder

Capittel CC.xxvi

Die abscisez dats te segghen
die gene die gesnedē zijn uut huers
moeders lichaem levendich. hoe wel dz
die moeder doot is: eer si daer wt geslo-
ten worde Hier af sept die bescreve rech-
te Oft gebuerde dat enige vrouwe kint
dragende: doot viele eer sij natuerlic vā
den kinde beviele: eñ om den kinde te be-
houden men die moeder snede: eñ soe bi
den kinde op deerde mochte comē levēt
dich eñ men hem mocht sijn roeren van
wat lede dattet ware: metten monde me-
den ogen: of met den voeten: oft metten
borste twelc die ierste is dat hem roert eñ
datmen siet ventileren dat vellekē op
die borste vandē kinde Weet dz hi wair-
dich ware te hebbē erfdom: of een min-
sten tsapte vandē erfdom: die de vroede
vrouwen wel ghewoenlic sijn te doen in
haestighe saken Eñ bi consequent: so sou-
de hi gehouden wesen voer kersē eñ erf
name naturele eñ successoer Ende hoe
wel hi nochtās geen geluyt en dede met
den monde dat die clerckē hieten eñ son-
derlinge die logicinen. sonus vox. Ende
dat hi sij inde forme humane Weet dz
sulcke ghehoudē sijn voer oer of erfgena-
me legitime. eñ oic naturele: eñ hoe wel
dat huer vad ghestorven ware eer dat si
gesneden worden: soe soude hi gehoudē
sijn voer rechte erfgename eñ soudē ver-
schepden die testamente bij huerē vader
gedaen wesende: daer si nz inne begre-
pen en waren als voerscreuē is vanden
posthumes. C. li. vi. ru. de posthumis here
di. instituendis. l. uxoris abortu et. l. qd
certanum est

Van rechte vā doarie die dat wijf heb-
ben mach nader doot vā hueren man.

Capittel CC.xxvij

Vrouwe die wedu we blijft
in dien si gehouwelict oste wijf ge-
weest is vā een die edel houdinge hadde.
Dats te seggē dz hi houdende was leen

goet: si behoert te hebben bi recht costu/
mer. Recht van doarie inde helste vā al/
len die leengoeden die huer manten da/
ghe dat sij trouweden of possesseerdē. eñ
daer af dat hi gebruycte een daghe vā si/
nen ouerlidene Eñ oec van allē die leen/
goeden die vander side vanden mā due/
rende dat huwelic opgecomen sijn

¶ Castume van vermendoys

¶ Eñ waert in vermēdoys die
vrouwe of ioncfrou en soude geen recht
hebben van weduwescap met doarie

¶ Castume van ampens vanđ castele/
rie van rijsele. eñ van tourneses

¶ Mer in ampenoys inde castelerye vā
rijsele of in tourneses. Die vrouwe sou/
de hebben met huer doarie recht vandē
weduwen alst hier na verclaert sal wor/
den indē capittel vandē weduwē getey/
kent bidē getale vā CC.xxxi. Eñ soude
daer af bliuen in hulde eñ manscap van
den heere sonđ versoec noch sculde te be/
talen aenden voerš here: op dat si biden
here haer heeft doen settē in huer doarye
met recht Wāt nz eer en heft die vrouwe
of ioncfrou doarie voer dz sijt rechtelic ge
eyscht heft: eñ dat si haer doet settē in hue
re doarie. Noch si en heeft die achtē stallē
diemē daer ōme sculdich mach wezē vā
dat sij verbeit heeft. haer te doen settē in
huer doarie Ende behoert te hebbē een
huys vā doarie: na aduenāt vanđ waer/
den eñ grootheit vandē leen Dats te seg/
gen die hoffstede ofte sulchē huys souffis/
sant: als die waerde vandē leen mach ge
dragen. Eñ dat naden castumē van ar/
toys van ampens vā rijsele eñ van tour/
neses ende vanden landen daer omtrēt.

¶ Castume van vermendoys.

¶ Eñ bide castume vā vermen/
doys Die vrouwe of ioncfrouwe sal heb
ben biden recht van doarie die beste hof
stadt. ende woenstadt vandē leen of van
den leenen die gebleuē soudē wesen van
hueren man Het sij casteel of niet Noch
om doarie in alle castumen: en sal die we
duwe niet verliesen dat recht vandē we/
duwen: sij en heeft die helfte in allen dye
acquesten ende vercregen goeden die sijte
samen vercregen hebben Eñ sal houdē
bi cracht van huer doarie die helfte van/
den voerscreuen leen: alsoe vry ende soe
edelic vanden heere. van ypen gehou/
den is: als den rechten erfgenaeme doet
die dat ander helfte heft oft die heele leen
indien daer geen doarie en ware Eñ sal
hebben huer aendeel vanden manscap/
pen huer baeliu. huer sergēt. ende huer
hof. Eñ sal van haer ghehouden sijn ter
cause van huer doarie: soe langhe als sij
leuen sal als vanden heere: het sij dat sij
weder huwelict of niet. ¶ Ende of
daer inne ghebreck ware: soe mach sij ha
re betrecken of claghen aen een vanden
die heeren. die haer belieuen sal. ¶ Te
weten aen den heere van ypen dat leen
gehouden is: of aenden heere souueraen
of aenden coninck isset inden coninerijc/
ke Want aen welcken sij ierst treet: hij is
haer daer af sculdich recht te doen.
Ende in dien sij treet aenden coninc ofte
ouerste here versoecken: aldaer behoert
als dan die sake te bliuen Want in sulcke
sake en is geen renuoy

¶ Hoe dat die vrouwe renunchert
mach die manscappen tot profyte vandē
erfnamen

Ende oft ghebuerde dz die vrou
we ofte ioncfrouwe inñ aennemen van/
den doarye. niet en woude hebben

inhuer doarie in ãscappe eñ datse bleuẽ alheel aenden eerfname metten lichame vanden leen: sij mach haer daer af wel ōt dragen: indient haer believe ende dz staet tot haer ¶ Maer daer om en salt nz bliuen sij en sal hebbẽ die helfte vandẽ heerlicke emolumentẽ: die totter helfte vandẽ leen behorẽ eñ vand heerlicheit des selfs leēs mach ende behoert toe te horen. Want men en machse daer af nz fraudereñ of hijnderẽ in enich sins: sij en sij daer of gerelieueert eñ oec mede geholpen. soe gheringhe als die selue vrouwe of ioncfrouwe dan daer af clachtich valt

¶ Hoe dz die vrouwe renūcieren mach vanden cateelẽ van hueren man

Item die vrouwe ofte iōcfrouwe die doarie heeft. Indien sij nz deelen en wil om te betalen die sculden vā hueren man: alsdan mach sij renūcieren vā den huysraet eñ cateelen eñ ouermits di en sij bliuet vry ende quijt van allen den sculdẽ: eñ wech draecht vry huer doarie: sonder datmen haer om die sculdẽ mach veruolgen: hoe wel dat sij gheobligiert ware in tijde van hueren man ¶ Maer in diense daer aen geobligiert ware eñ si goet of lant hadde die gecomē waren vā huere side. die selue goedẽ soudemē mogen aenspreken vā also veel als si geobligiert waren eñ nz meer

¶ Van die exceptie dat de vrouwe soude moghē hebben daer op nae opinie van sommigen.

¶ Noch willen houden sommighe vsancien eñ sommighe wijse costumiers: dat die vrouwe daer tegens hebben soude exceptie. Dats te seggen dz sij daer aen niet ghehouden en ware. daer bi dat sijt gedaen soude hebben bi vreese ofte ontsich van hueren man ende dat si hem niet verweren en dorste Waer om si daer aen niet gehouden en ware.

¶ Dat gheen vrouwe en verliest huer doarie

¶ So en mach noch en behoert die vrouwe te verliesē huer doarie noch dat recht dat sij daer aen heeft om ōcopinghe noch vervreemtheit die huer mā vā sinen lenen doet. noch possessie. noch prescriptie ter contrarie: en is niet waerdich tegens die vrouwe of ioncfrouwe: eñ soe gheringhe als sij daer om recht spreect. si sal ende behoert ontfangen te wesen: eñ gheset in rechte van huer doarie: behouden eenen yeghelijken sijns rechts. Eñ hoe wel dat binnē den leuendē liue van huerē man daer of quijtsceldinge gedaē hadde eñ daer of brieuē blekē. dat en is nz waerdich: si en soude daer tegēs gehoert wesen bi die exceptie die nz en gehenget dat vrouwe of ioncfrou in dit stuc mach wesen gefraudeert of bedragen: hoe dattet sij: ten waer dz bi sonderlinge weghe daer op waer geordineert. Dats te wetē dat si daer aen gerenūcieert hadde: daer bi dat si gerecompenseert ware vā ander erue daer si vredelic int gebruyc of is: eñ daer inne waer huer cōsent. bi also datse wel geauiseert eñ beraden daer op ghe weest hadde bi tide van deliberatie eñ bi veel reysen Om dies wille dat wille vā vrouwen sijn twijfelachtich: oft anders die renunciacie die sij daer op gedaen soude hebbē en soude niet houden. C. li. iiij. vi. ad senatusconsul. velleya. auc. siue a me.

¶ Vā vrouwe haer doarie quijt te scelden naē doot vā huerē man

¶ Maer indyen sij nader doot van hueren man quijte ghescholden hadde: ghegheuen: ofte ghetransporteert. dat soude houden ende waerdich

wesen: want alsdan mach si daer of hu[illegible] ren wille doen. vercopen: of veranderen soe soude der hueren man indien si wed huwelicte. duerende haer leuen lanc eñ niet langer Eñ als huerẽ man doot wa re. si soudet weder gecrigẽ. indien haer beliefde ¶ Want ghelijc als voerscreuẽ is si soude mogen allegieren. dat si dair toe bedwongen was ꝛc Eñ als die vrou we of ionckrouwe die voerscreuẽ doarie up houden: soe langhe als si leuen sal: ende sal woenen int huys vanden leen indient haer beliefft: sonđ daer wt te sceyden: so langhe als den erfname huer ge maect of gheloeft sal hebben huysinghe of woenstede souffisant nae die waerde vanden leen: ghelijc voerscreuen is

¶ Castume van tourneses

Eñ is te weten dat bij die castu me van tourneses. vrouwe of ionckrou die doarie behoert te hebbẽ. indiẽ si vertet voer die sculde die huer man sculdich wesen mach: si mach vrylic eijschẽ sonđ sorgen dat derdẽdeel vãden leen in rech te doarie dwelc si hebben sal sonder scul den te betalen Eñ hoe wel dat bi sommi ghe alsoe geuseert sij: om af te nemẽ dye sorgen vanden sculden. nochtãs nae die opinie eñ nae die meeste deelen vanden landen costumieren eñ vanden wijsen.

¶ Indien die vrouwe of ionckrouwe die doarie behoert te hebbẽ: renunciert aẽ den huysraet eñ cateelen: si is schuldich vry te wesen vandẽ sculden: eñ huer doa rie vry hebbẽ ghelijc als voerscreuen is. Mer indien si niet en renunciert ende dz si neemt volle doarie eñ deelt die helft vanden huysraet ende cateelen: si is scul dich die helfte vanden schulden teghens den erfghenamen Ende indien si deelẽ wil aendẽ huysraet: si deelt an alle ighe ne dat gehieten is huysraet vanden castu men vanden lande. het sij in woenstede die ghehoudẽ is voer huysraet ende an ders Wt geseyt dat den erfname behou den sal sijn hasses: die gehouden zijn voer huysraet. voer alsulcke prijse al se gepre sen sullen sijn. wech te draghen vander plecken.

¶ Hoe dat die vrouwe mach deelen huer doarie tegens den erfnamen.

Oft ghebuerde dat vrouwe oft ionckrouwe. die recht vã doarie behoert te hebben. niet verenigen en mochte mz den erfnamen te deelen die doarie op hẽ seluen Weet dz die ionckrouwe sculdich is te doen twee deelen vã die waerde vã alle die leenen oft vanden leen te nemen ende te setten in twee rollen Eñ dat ghe daen den erfgenaame behoert te kiesen tẽ eersten: wat deel hi houden wil Ende dã der deel sal bliuen aen die doarie. duerẽ de die leuende liue vã doagiere

¶ Hoe die vrouwe schuldich is cau cie of borchtochte te stellen. die schulden te betalen: indien si neemt die helfte vã den huysraet.

¶ Eñ of vrouwe of ionckrouwe neemt die helfte oft dz si deelt inden huys raet: si is gehouden borghe te stellen: te betalen die helfte vanden schulden. eer si enighe profiten sculdich is of behoert te nemen anden doarie

¶ Castume van rijsele e[illegible]de van tourneses.

¶ So moechdi wetẽ dat of vrou we of ionckrouwe neemt tderdẽdeel vã doarie nae die castume van rijsele eñ vã tourneses: si behoertet vry te hebben ge lijck als voerscreuen is: ende behoertet

te hebben inder den deel vandē leen op die
een sijde ende datter leen ghedeelt eñ ver
schepden sij in drien: welcke deelinge die
weduwe sculdich is te doen ende te ordi-
neren alst huer best goetdunchen sal. Eñ
dese deelen alsoe ghedaen: den erfname
sal kiesen ende nemē die tweedeel alst hē
goetdunckē sal: eñ dat derdendeel sal bli-
uen aen die weduwe voerscreuen huer
doarye. Eñ alsoe worder gedaen bidē wi
sen costumiers vā rijssele eñ van tourne
ses: van mijn vrouwe van valaincourt
tegens ian van wercijn haren sone: voer
sijn heerlicheit van cisoing.

¶ Hoe die vrouwe niet ghehouden
en is van enighen onderhoudenissen te
doen.

¶ Item soe weet dat vrouwe of
ioncfrouwe die doarie neemt nꝛ gehou-
den is te doen enige refectie of onderhou
denisse aen den huyse van huer doarye:
ten sij dat haer believe: noch bi ghebreke
van dien en machmen haer niet veruol-
gen. Item sij en is oec niet gehouden te
betalen die iaerdaer of sepulture vā hue-
ren man: maer behoert den erfnamē toe
te doen. ende te betalen: eñ en cōpeteert
noch aen en gaet der ioncfrouwen: ten si
dat haer belieft.

¶ Vander vrouwe die doarie hadde
haer te misbruycken

¶ Item oft vrouwe of ioncfrou
we die doarie hadde of gaue: van een an
der man die sij voertijts gehadt heeft. eñ
sij haer misbruycte enichsins: soe dat haer
anderde man die sij hebbē soude daer in
conuenieden ware: ende hyse wech van hē
iaechde. Weet dattet daer om niet blinē
en soude: si en soude hebben haer leuen
op huer doarie of gauen na huere staet.
Want seer onbehoerlic eñ hart waert dz
die vrouwe of ioncfrou soude gaen bij-
den van tghene dat van haer quame.

¶ Hoe dat den heere bij faulte van re
ten niet comen of rueren en mach an die
doarie.

¶ Item of vrouwe of ioncfrou-
we doarie heeft. of gaue van huwelic eñ
het gheuiert dat bi faulte van renten of
ander maniere: den here van wpen des
ghehouden is aen hem betreet dat erue
daer op die doarie of bewijsinghe geordi-
neert sal sijn. Weet dat den heere niet en
mach rueren aen dat recht vanden doa-
rie noch bewijsinghe nae datter gedaen
sal sijn metten recht. Ende daer om iset
seer expedient. ofte van node vrouwe of
ioncfrouwe van hē te laten settē in huer
doarie of bewijsinghe metten recht: ghe
lijc als voerscreuen is

¶ Hoe die vrouwe doarie heeft in al-
len den leenē die huer man heeft

¶ Item oft gheuiert dat die mā
die afliuich wort houdende is sommige
leenen vā eenen heere. of van sommige
heeren. Daer om en eest niet die vrouwe
of ioncfrouwe en heeft op allen die voer
screuē leenen vrij huer doarie

¶ Te setten bide vrouwe huer doarie
op een vanden leenen

¶ Eñ of die vrouwe of ioncfrou
we die recht van huer doarie behoert te
hebben eñ den erfname te vreden ware
dz die doarie geset sij. op een vandē leenē
op hem seluē: het mach geschyen eñ ghe-
daen wesen bi huerē goetdunckē eñ con
sent sond dz die heerē vā wpen die ander
leenē gehoudē sijn daer of mogē eyschē
noch hebbē rechtē noch and sakē. Want
gelijc voerscreuē staet doarie en is nꝛ ge-
houdē vandē quint noch deelinge te doē
versoeck inganc noch wtganc te belatē.

¶ Hoe dat doarie niet en cesseert om dz
den man tweewerf huwelict

¶ Item ghy moecht weten dat
recht van doarie niet en cesseert: daer om
dat die man of wijf tanderē tiden ghehu
welict gheweest hebbē: eenwerf of meer
daer om dat sij geen leuende kinderē en
hebbē: of dat die leengoedē die sij houdē
niet bestoruen of opgecomē geweest en
hebben aen enighe vā hueren kinderen
die doot sijn. Want in sulcken pointe zijn
den man ende wijf. die also weder huwe
licken sondē kinder te hebben leuendich.
ten dage dz si huwelikē als damoiseaulx
ofte ionghelinghe: ende in condicie van
ioncfrouscappe.

¶ Bij wat maniere vrouwe of iōc
frouwe gheen doarie en heft. noch recht
die te eysschen

¶ Capitel. CC.xxviij.

Weet dat vrouwe oft ionc
frouwe geen doarie en heft noch
der recht die te eysschē bi veel manierē eñ
redenē bi castume vā waerlikē hou ge
lijc als soe wanneer vrouwe of ioncfrou
we eenē man neemt. die voertijds een
wijf gehadt heeft daer kinder af sijn ghe
bleuen.

¶ Castume van vermendoys

¶ Eñ na die castume vā vermē
doys: hoe wel dz die mā ghehuwelict is
geweest eñ kindē hadde: soe soude dz wijf
hebbē doarie op die leengoedē comende
vandē side vā huerē mā: eñ niet vanden
leenē die hi noch houdende waer vā sijn
ierste wijf.

¶ Castume vā artoys
vā ampens. vā rijsele. eñ vā [illegible].

Eñ naden voerscreuē castumē
[illegible] den mā gehuwelict is geweest eñ
leuende kinderē hadde Dz [illegible] wijf
[illegible] geen doarie hebbē

¶ Castume locale

Item is noch te weten dz na de
castume locale. dat wel mach zijn eñ ghe
bueren. Dat op een leen sijn twee doari
en: ghelijckerwijs als die ierste wijf van
den mā wech draecht huer doarie rusthe
nier vandē helfte vā alsoe veel leenē als
huer man ten daghe vā huerē auerlidē
houdende was Die selue wijf doot indiē
hi een ander neemt: daer die moet noch
doarie hout vandē helfte ghelijc voerscre
uen is Den sone wert ghehuwelict nae
sijnre doot dat wijf heeft doarie Dats te
weten dat vierendeel vander andē helfte
vanden leen.

¶ Vandē leen gegeuē aenden man.

Item weet dz vrouwe noch iōc
frouwe geen recht en hebbē vā doarie i
leen dz huerē mā gegeuē geweest is. bij
coningen: bi grauen. eñ bi andē herē om
die goede dienste die dē mā den heere of
sijn voerouders gedaen soude hebbē: ge
lijc als herē somtijts gegeuē hebbē hoe
wel dat den mā kint heeft vā hē gecomē
Eñ die reden is Dz hoe wel dz die ghifte
werē quame nadē doot vandē man: of vā
den ghene diet gegeuē ware. aē zijn kint
vā hē gecomē Dz soude werē keerē aē dē
ghifter eñ daer om en heeft daer aē ionc
frouwe noch vrouwe recht van doarie.
Maer den erfname van hem ghecomē
behoertet vp te houden ter stont na des
vaders doot voerscreuē

¶ Vanden leen vercreghen

Item en heeft vrouwe noch iōc
frouwe recht vā doarie. in leen die huer
man vercreghen heeft dureende dat hu
welicende daer nae weder vercoft heeft
Hoe wel dat si in die coopinghe gheen
consent gegeuen en hadde Ende die re
dene is dat een mā van sijn vercreghen

houden doen mach sinen wille: sonder-
ghe int vercopen: dat oec als van pennin
gen daer die vrouwe deelachtich in was
gecocht wort dat leen Ende daer aen sonder
scheiden datter haer aenghinc. Alsoe wel
worden die penningen weder gemaect
alst vercocht wort: ende die vrouwe tein
tegree. ¶ Te hebben bewijse bij
den vrouwen.

Item moechdi weten: dat dye
vrouwe of ionefrouwe geen recht en he-
uet van doarie: indien huer man inden
huwelijken voerwaerden: haer ghevou
dert hadde van enigen saken. of bewijs
op sinen erue Want twee doarien en mo
gen si niet vergadert hebben. Maer si
moet haer houden aen een van beyden
die haer best ghelieuen sal: of aen dat be-
wijs: of aen die doarie ghewoenlicke ende
also is dair of gewesen Exempel daer op

Het ghebuerde dat mijn vrou-
we van helly weduwe als van mine he
re van helly Inden huwelijken voerwaer
den tusschen hem beiden geloefte of voer-
waerden waren van eenighe voorderinge
dat hoe wel die voerscreuen here in leen
houdende was sommighe eruen: noch-
tans dede hij haer ander voorderinghe
ende op die voerscreuen voorderinge had
de die voerscreuen heere borghe ghestelt
Als die voerscreuen heere doot was: die
vrouwe woude hebben huer recht van
doarie ende bewijs op alle. Dats te we
ten dat recht van doarie costumelic: dat
recht vanden voorderinghe of gaue: ende
voerwaerden des huwelicx. die verclaert
wort int tracteren vanden seluen huwe-
lic ¶ Die erfnamen daer tegens seyden
Die questie quam int parlement. Alle
ghesien het woort geseit. dat die voerscre-
uen vrouwe en mochte hebben [illegible]
[illegible] in twee dinc Dats te weten recht
van doarie costumelic: ende die huwelic
se bewisinghe te samen Maer si woude
haer houden aen welcke van beyden dat
haer beliefde

¶ Vanden recht van vinelotte.
¶ Capitel CC.xxix.

Vinelotte is dat recht dye
den vrouwen hebben. inden ey
ghen landen of eruen: comende vander
side van hueren man. Hoe weel dat in
den lande of erue ghehouden in coterye
dat die sommighe hieten in eygendom
of te eyghen lant. Inden plecken of lan
den daer die costume locale sulcke is. dat
vinelotte stadt heeft. Dat wijf die wedu
we blijft heeft daer aen sulc recht dat nae
doot van hueren man sij ghebruycken van
allen den landen ende eruen ghecomen
vander side van hueren man. die gehou
den sijn in coterye of eygendom huer le
uen lanc Hoe wel si kinderen heeft of niet
Maer indien sij kinderen hadde ende sij
weder huwelicte sij soude die helft daer
of verliesen. Ende of huer kinderen hu
welicten: so en souden si daer of niet heb
ben duerende des moeders leuen lanc

¶ Vanden moncosten die een dochter
onghehoulict eysschen mach huer broe-
der. ¶ Capitel CC.xxx.

Men mach weten dat bij de
costume locale van sommigen lan
den Die dochters onghehuwelict die sin
der vader bliuen mogen eysschen huer le-
uen of costen of onderhoudenisse tegens
hueren oudsten broeder: die dat goet he-
uet vander succesie van hueren vader.
Inden lande aldaer die dochteren ghee
lant of erue en [illegible].
Welcke sake den broeder haer schuldich
is te gheuen nae die grootheit of macht

vanden leenen ē vand successie. Mer wa
rent dochteren vanden anderen huweli
ke teghens den broeder vanden eersten
huwelic sij en souden daer aen niet heb-
ben ten ware bi also dat den vader so ver
creeghen hadde eenighe erve duerende
dat anderde huwelic Want daer op sou
der die dochter hebbē ē sij behoert daer
inne gheset te sijn met rechte. indien sijt
begheert terstōt also wel als vrouwe oft
ioncfrouwe behoert geset te sijn in recht
van hoer duwarie ter tijt toe. dat dē erf-
ghename partyen ghehoert geweest sal
hebben int rechte saken waer omme sij
daer inne niet en behoert te weesen noch
ver te bliuen.

Exempel daer op

Ic sach een dochter van mijn
vrouwe van scelles die welke ghetrou-
wet hadde tot eenen man boudijn van
pirecht. die welcke daer te voren gehadt
hadde een ander wijf Nae der doot van
den voerscreuen boudijn. ghesal geviel
tusschen die voerscreuen dochter ē den
sone vanden voerscreuen boudijn geble
ven vanden eersten huwelick. Ē dede
die selue dochter ōdachuaerden die sone
tot beauquesne voer dē prouoest ropale
aldaer Die voerscreuen dochter beghe-
rende of eyschende te hebbē haer leuen
of costen opten lande die hoer vader toe-
behoerde. ē daer of hy possesseerde ten
daghe van sinen overlijden Die voersē
broeder daer teghens seide so veel als hē
moghelic was Niet teghens staende sa
ke die hi ter contrariē seide Die voerscre-
ven dochter woet terstont ghesett int rech
te van hoeren costen ē onderhoudenisse
vanden lande ghebleuen van hoeren va
der naden vermoghen ē grootheit der
selver ē naden ghetale vāden erfnamē
Ē also bewijsent die redenen. want die
nen en heeft ghenen tijt. ē daer omme
behoert die dochter terstont dair inne ge-
set te sijn als sijt met recht begheert En-
de ghelijc als vrouwe of ioncfrouwe be-
hoert ghesett te sijn terstont in hoer doua
rie als sijt begheert ē daer op ghehoert
sijn in recht ē dat daer op dach beteikēt
sij aenden partyen Mer indien den erf-
name begheert daer op in recht gehoert
te sijn ē dat daer op aendē partyē dach
beteikent sij Den rechter isset sculdich te
doen om daer op recht te doen. partyen
daer op ghehoert. Ē behoert die hant
van iusticie daer of heffen indient op hē
vanden erfname begheert sij om ē ten
profijte vanden erfname Ē die dochter
begheert te hebben aendeel opten erfghe
name om haer leuen ē costen ē om dē
proces te onderhouden sij isset schuldich
te hebben vanden derdendeel van hoer
costen die sij sculdich ware te hebben alst
haer volcomeliken toe ghewesen ware.
Ē also behoert oec mede te hebben die
vrouwe oft ioncfrouwe int saite vā hoer
douarie indien aldaer ghesal of ghevie-
le. Alsoe wortet ghesett int ingemeyn tot
beauquesne inder sake boudijn ghescreuē
om die voerß dochter Ē oec indē houe
tot marce in tourneses in cas van doarie
om mijn vrouwe vā rume weduwe ge
bleuen van mijn here van rume. tegēs
mijn here mahien van lannaps erfghe-
name vanden voerscreuen van rume.
Daer of hi appelleerde int perlemēt tot
welcke ghesett woet wel ghewesen ende
qualiken gheappelleert ꝛc.

Trecht vanden weduwen Capittel CC.xxxi.

Trecht vanden weduwē dz
alle weduwen hebben moghen
en behoren te hebben bijder usancie en-
de costume vanden weduwen is mennen

douarie die si hebben in alle die leenē vā
hoeren man gelijc alst inden capittel pre-
cedenrghesein is So hebben si oec inden
eygen landen sulc recht alst inden capit-
tel vanden viuelotte is verclaert.
Item hebben si oec die helfte van allen
die vercregen goeden eñ landen die si so
te samen vercreeghen hebben. ten si in eē
leen daer horen man in gheerft geweest
is   Item hebben sij bijdē rechte vā
den weduwescap dat beste cleet tot hoē
lijfghe toe behoerende Den trouwinc dē
hecsel eñ die ornamenten vanden hoef-
deeñ oec mede hoer bedde ghestoffeert.
eñ die gordijnen indien daer eenich sijn.
eñ oeck een bedde voer haer dienst ionc-
frou indien si eē edel vrouwe oft iōcfrou-
we is van allen hostieulx een eñ die bes-
te diese kiesen sal wtghesein siluer of gul-
den vaten eñ leuende beesten

¶ Hoe dat een vrouwe of ioncfrouwe mach doen datse geen recht en heeft vā douarie   Capittel CC.xxxij.

Hoe wel dz bij faulte costu-
mier of ghewoenlic vrouwe ende
ioncfrouwe recht van doarie heeft in al-
le die lenen daer hoer mans ten dage vā
horen ouerlijden of sijn possesserende wt
ghesein die saken bouen gescreuē. Ende
nochtans moechdi weeten dat bescreuē
recht eñ costume laboreert eñ werct seer
voer hem luyden alst redelic is. so mach
die vrouwe oft ioncfrouwe wel doen bij
horen wille dat si geen recht van doarie
en heeft bij veel manieren. Daer dz eer-
ste of is wanneer dē man vercoept dz leen
daer op die vrouwe of ioncfrouwe bewe-
sen is Welcken coep si toelaet eñ consen
teert ouermits dat si daer of gherecom-
penseert is van anderen lande. die alsoe
veel waerdich is eñ die van hoer mans
lijdē coemt daer recht van doarie ghene
stat en heeft In den welcken si gheerft is
hoer leuen lanck bijden heere eñ bijden
mannen des ghedaen Als sij also ghere-
compenseert is nimmermeer aendē do-
arie en mach sij weder keren noch oec ey-
schen hoe wel dat si vercoste of verreem-
de haer recompensacie.
Die anderde maniere is wāneer si daer
aen renuncieren mach is. wanneer si o-
uermits seker soen van ghelde daer aen
renuncieert in presencie vanden gheeste-
liken rechte eñ dat si sweert bij hair trou
we dat si nimmermeer segens die renū-
ciacie comen en sal op peine vāder excō-
municacie. Want daer nae en is sij niet
sculdich ontfangen te wesen daer tegē
te comen C. quamuis de pac. li. vi
Ende niet tegēstaende dat bij haer daer
of gherenuncieert gheweest hadde. als
voerscreuen is. Ende nader doot vā ho-
ren man si haer beclaechde aenden ouer
sten eñ begheerde ghesei te sijn int recht
van hoer doarie vanden leen. die horen
man toebehoerde. ende dattet haer ghe
deelt ware ende bepaelt. eñ datmē haer
daer of dede ghebruycken eñ vseren ge-
lijckerwijs als van doarie behoerlick is
te doen Weer dat den here haer des scul
dich is te doen. Eñ indien yemant is die
opposeert segghende dat sij daer of ghe-
daen heeft quijtsceldinghe als voerscre-
uen is. ende dat si daer aen gherenunci-
eert heeft. si mach seggen ende antwoer
den Dat soe wes si dede. dat heeft si ghe
daen wt vreese van horen man ende dat
sijt oec niet laten en doeste maer si souden
nochtans gaerne ghelaten hebben. en-
de als bedwonghen ende oeck wt vreese
heeft sijt ghedaen Waer omme si des ōt-
houden en wil &c.   Den waerliken

rechter en behoert niet te ōdoenen optie
quijtsceldinghe of op die renunciacie dye
si daer of ghedaen heuet voer den geeste
liken rechter Mer of die opposant haer
wilt daer toe bedwinghen Hij behoert
haer te daghen ende te betrecken om die
vrouwe: ende setten haer inden ban. bij
een iaer ende dach. Ende alsdan metten
rechten scholier sal hij haer moeghē be
dwinghen biden waerliken here ¶ Die
derde maniere is indien sij gherē onciert
heeft den rechte. diemen hyet vellien: dz
is trecht die dē keyser vellien dede of ma
kede om dat recht vanden vrouwē of iōc
vrouwen die hem relieueert in hoer cas
ende in hoer saken. ende doet hem luydē
hebben trecht van doarie. ¶ Ende daer
voeren. bij trecht vanden anderen keyse
ren. was gheordineert: dat de vrouwen
al soe wel doe cerden die mannen. als de
mannen hem nu ter tijt doē. ¶ Eñ daer
omme isser differencie tusschē dos ende
doarie. Want dos is tghene dz die vrou
we in huelic brengher: daer op den man
na der doot vander vrouwe of ioncvrou
we neemt eneghen lijftocht alser gheen
kinderen of en bliuen. Ende douarie is
tghene dat den man ten huelic brenckt.
waer op die vrouwe of iōcvrouwe bewe
sen is van doarie ¶ Ende alsoe moechdi
weten ende verstaen vandē doarien die
costume wtwijst. ¶ Want bij bescreuē
rechten is niet veel daer of ghesept ende
meer is daer of gheseit om den man. dā
om dat wijf. ¶ Mer die costume locale
gheeft daer of ghehelijc onderwijs daer
op Ende ghi sullet vinden. Codice li. v.
rubrica. si [illegible] secūdo [illegible]. et ru
brica de dotis promissione et rubrica. de
iure dotium et rubrica de rei vxorie actio e
rubrica de pactis conuentis. z rubrica de
dote cauta

¶ Vā doarie eñ van sijne prouisie.

¶ Hoe moechdi wetē dat vrou
wen ofte ioncvrouwe eysch dede ghe: et
te sijn in hoer doarie eñ of daer op gesal
geset wort Weet dat si sculdich is te heb
ben op dat leen prouisie te leuen vā hoer
recht te begheren van dat derdendeel dz
waerdich is eñ wesen mach die doarie
gheeysschet alle die proces ghedurende
sonder dat der ioncfrouwen sculdich is
te doen noch te gheuen ander cautie dā
iuratorie.

¶ Exemple daer op

Het gheboerde dat mijn vrou
katrijn constans weduwe ghebleuē vā
mijn here van rume in tourneses. dede
eysch in des conincks houe tot maire in
tourneses. om gheset te sijn in trecht vā
hoer doarie vander voerscreuen heerli
heit van ruyme Den erfghename van
der voerscreuē heerlicheit ghehietē mijn
here mahien van lannays daer tegens
seide eñ opposeerde segghende veel rede
nen bijden welcken sijt niet en was scul
dich te hebben eñ si seide ter contrarie.
Het wort gheseit bijden baeliu vā ver
mendoys die optie tijt die banck of ghe
dinghe houdēde was dz si sculdich was
te hebben prouisie die proces ghedurende
de Daes te weeten van tderdedeel van
der helfte vander waerdē van allē voir
screuen leen Van welcker senencien ge
appelleert was bijden voerscreuē here
van lannays int parlemēt Die sake vā
appiel gheuenteleert int voerscreuē par
lemēt van elcken vanden voerscreuen
partyen Het wort gheseit bi arrest van
den parlement tot parijs. dattet soe wel
ghewesen was biden voirscreuen bael
iu eñ qualiken gheappelleert bidē voir
screuen here van lannays. Eñ soe wort

ghecondemneert die voerscreuen heere
van lamais inden costen eñ boeten ꝛc.

¶ Vanden bewijsinghen eñ vorderin-
ghen van huwelic die ghedaen worden
op onedel of epghen lant
Capitel .CC.xxxiii

Nae dat ic gheseit hebbe vã
den doarien toebehorende den vrouwẽ.
ofte ioncfrouwen ter cause vandẽ leenẽ.
eñ edele houdinghe. So volcht daer na
te segghen eñ te thonen vãden bewijsin
ghen of verwoderinghe vandẽ huelikẽ:
opten lande onedele. of epghen lant ghe
houden in epghendom: ende wat recht
die vrouwẽ of ioncvrouwẽ daer an schul
dich sijn te hebben: soe wel bidẽ costume
locale: als bijdẽ bescreuẽ recht So weet
dat die vrouwe of ioncvrouwe naẽ doot
van hoeren man inden epghẽ landẽ die
van hem coemen. nae dꝫ hij daer of geẽ
kinderen en heeft: mach ende behoert te
hebben trecht vã melotte: ende is alsoe ge
heten bijden waerliken. om datter is te
seggen. Om dat leuen eñ nootroest vã
den vrouwen of ioncvrouwen

¶ Costume van vermendops

¶ Soe heeft die vrouwe of ionc-
vrouwe. om trecht van weduweschap i
landen ghehouden bij schependoem. de
helfte soe langhe als sij leeft. Ende indiẽ
sij van hoeren man kinderẽ ghehadt
heeft leuendich: hoe wel datse ghestoruẽ
waeren. voerden vader. si heftet in erue
ende eewelick. Eñ inden landẽ ghehou
den: in pachte ende cotterie en heft si niet

¶ Costume van sinte amand

¶ Item inden lãde van sinte a-
mand: die ghewoente is. Dat den hue-
lic doeert dat wijf: ende daer om behout
si alle die erue of lãt: soe langhe als si leeft
Ende of si kinderen ghehadt heeft. indiẽ
si leuen ghehadt hebben hoe wel dat si
voerden vader of liuich sijn. si behout
al tot ewijghen daghen.

¶ Costume vã rijsele ende vã tournesis

¶ Item inde castelerie vã rijse-
le eñ van tourneses Die weduwe die sõ-
der kinder blijft en heeft nꝫ aen die erue.
die comen vã hoers mans wegen. mer
indien sij daer of kinderen heeft. si ghe-
bruyct daer of so langhe datse iarich sijn
Eñ alsdan behoert si te deelen teghens
haer kinderen. eñ haer leuen lanc heeft
si die helfte vanden voerscreuen eruen.
Eñ indien si weder huwelict sij is schul-
dich te deelen teghens die kinderen van
der helfte so langhe als si leeft eñ die kin-
deren dander helfte. Eñ indien hoer kin
deren steruen. sij verliest haer lijftochte.
eñ dat gaet weer aendẽ erfname vã daert
coemt Eñ inden huysraet neemt si voer
wt van die cleederen dienende tot hoerẽ li-
ue die alder beste bi den recht van wedu
weschap. eñ voert allen andere huysraet
sijn te deelen half eñ half. soe gheringhe
als si sonder kinderen weduwe blijft

¶ Costume van mortaigne.

Item nae die costume van mor
taigne opte scel. Die leste leuende van-
den man of wijf. ghebruyct twierendeel
vanden lant of erue ghebleuen vanden
dode. eñ nader lester doot het keert weẽ
aenden erfnamen van daert ghecomen
is eñ den huysraet deelmen half eñ half.

¶ Vanden ghiften die man eñ wijf mal
anderẽ gheuen die vgadert sijn indẽ ech
te Capitel .cc. xxxiiij.

Hier nae volcht vande ghif
ten die man eñ wijf malanderẽ daer of
doen willen vgadert wesende inder ech
te So weet dat de ghifte die den man ꝛc
wijf doet duerende dat huwelic. niet en

houdt noch en is waerdich naden wijsen
Eñ die redene is. dat indien dē man sijn
wijf gaue het soude schijnen te ghescie̅
bij barnende luxurie Eñ of dat wijf ho-
ren man gaue. het soude schijnen dattet
ghescide meer wt vreesen eñ ontsich.
dan bij ander redene Eñ dair omme sul
ke ghiften en sijn n; te onderhoudē noch
oec ontfangen. want si en hebben geen
veruwe redelike noch tollerable C. li. v.
tit. de donationibus inter virū et vxorē.
in glo. rubri. melius ff. eo l. i. Mer bi
ander redene moghen ghescien eñ ge-
daen sijn ghiften eñ verbeteringhen tus
schen man eñ wijf diemen waerliken of
ghemeenlic hiet ranesthissement Eñ oec
isset alsoe ghehieten Daer om dat daer
inne die een also wel verbetert wort als
dander. eñ moet ghescien eñ ghedaen
sijn met recht. of anders het en soude n;
houden ghelijc als voerscreuen is ende
ghetoent inden rubrike vandē ranesthis-
sementen gheteikent bijden ghetale vā
C. lxxxvi. C. li. v. tit. dicta l. si marit; tu
tus et le. sequen. Jūc. glo.

¶ Van een vrouwe haer dingen wech
te brenghen.

Item oft geboerde dat eē wijf
wesende met hoer man bij quaden rade
wech brochte eenighe sake vāden horen
eñ dat hemelde of vercofte. Weet dat dē
man daer om twijf niet en mochte ver-
volghen van diefte. noch vā ander sake
dan om weder te hebben sijn goet of sijn
scade daer hi die soude moghen vindē of
weeten Noch en soude dair om sijn wijf
niet mogen belasten noch doen vangē.
dan om te weeten waer sijn goet ware.
of die haer dien raet gegeuen hadde Eñ
de die redene is dattet wijf also wel daer
of vrouwe is als den man here. Eñ het
en is inden man niet sijn wijf te mogen
belasten noch criminelick noch anders.
ten ware dat sij ghetracteert of eenige sa
ke ghedaen hadde om sijn leuen te cortē.
C. li. v. tit. rerū amotarū l. diuortiū gra-
cia rebus vxoris

¶ Die forme te stellen vrouwe oft ionc
frouwe in hoer doarie.

Capittel. CC. xxxv.

Die forme om te settē vrou-
we oft ioncfrouwe in hoer doarie. mach
ghedaen sijn ende ghescien in drie ma-
nieren Dats te weten bi brieuen eñ mā
dement vanden coninc die allen wedu-
wen te bewaren heeft Die anderde ma
niere bij beclachte gedaen met recht aē-
den gherecht vander plecke. daer of dat
leen ghehouden is Die derde manier is
bi commissie van mise defait eñ dese les-
te maniere is die ghewoenlicste eñ som
miere. ende mach ghegeuen sijn bijden
rechter vanden resort vanden leen of bij
den rechter ropale ouerste vander plec-
ke. Eñ bij dier commissiē is die vrouwe
of ioncfrou bi faite gheset in recht vā ho
re doarie Eñ of daer teghens gheoppo-
seert wort so hout la mise de fait tot inde
cise. om die redene dat doarie is dat leuē
van der vrouwe of ioncfrouwe eñ int le
uen en is ghenen tijt. Ende daer om be
hoert si gheset te sijn int recht vā hoer do
arie so gheringhe als sijt epschet. niet te-
ghenstaende enighe oppositie Eñ daer
op en behoert gheen renuoy den soune-
rain en sal daer of hebbē die kennisse son
der renuoy Eñ daer omme wil ic v tho-
nen die forme van eenre commissie van
mise defait in cas van doarie

¶ Commissie van mise defait

Tristran vanden bossche rid-
der here van famenchon eñ van rinche

nal raet des coninics . eñ baeliu van ver-
mendoys . Aenden eersten sergent van-
den coninck inden voers baeliuscap die
daer op versocht sal worden saluyt . Van-
der side van dese voerscre weduwe ghe-
bleuen van wijlen dese N. is ons gewoēt
gheweest in beclachte hoe dat byden ghe
menen recht vrouwe of ioncfrouwe we
duwe gebleuen van eenen man die ten
daghe van sinen ouerlijden gebruyckē-
de eñ possesserende was van leenen een
of meer eñ hi hadde ten dage dat si trou-
weden of daer nae vercreghen aengaet
eñ toebehoert die helfte vanden incomī
ghen profijten eñ emolumenten vandē
seluen lenen also wel in rechte van heer
licheit als anders metten hoeft hofstadt
of woenstat vanden voerscreuē leen of
leenen omme die woenstede vand voer
screuen vrouwe of ioncfrouwe dat naeȝ
waerde van des voerscreuen leen of lee-
nen mach eñ behoert toe te hoeren eñ toe
behoert ter cause eñ recht van hoer voir
screuen doarie hoer leuen lanck ghedue
rende Eñ also sij dat die voerscreuen be-
clager si vā nieus eñ noch binnē siaers
weduwe ghebleuē van wijlen N. die in
sijn leuende liue eñ ten daghe van sinen
ouerlijden houdende was sommige lee
nen eñ edele houdinghe. eñ specialiken
een leen ghelegen in alsulcke plecke N.
Vanden welckē oft welcke die helfte vā
den incominghen profijtē eñ emolumē
ten iusticie eñ heerlicheit aengaet eñ toe
behoert die voerscreuen weduwe bijden
recht van doarieghewoenliken metten
hooftchuse het si casteel of and slot of huy
se competente voelende of sorgende daer
inne te wesen gheperturbeert ghehindert
eñ oec mede belettet als si seit Eñ daer ō
me begerende daer inne voersien te we
sen eñ in recht ghehouden Daer omme

ist dat wij die aendē vrouwē of ioncfrou
wen weduwen inden saken bouen ghe-
screuen willen in rechte voersien Vom
bieden eñ om dat des is in cas van pre-
uencien daer of aenden coninck behoert
die kennisse Beuelen dat ghi v transpor
teert opten leen of leenen. alsdan vandē
voerscreuen ouerleden ghebleuen indē
termine oft begrip vander voers baeliu
scap . eñ optie selue daer toe geroepen dē
here of herē. hoer volcke eñ officiers vā
wien die ghehoudē is of sijn stathouder
stelt met faite die voerscreuen beclagher
of hoer procuroere ō haer. inde helfte vā
allen die leenen exploiten eñ emolumē-
ten rechten eñ heerlicheden aendē voer-
screuen leen of leenen toebehoerende met
ten hofhuse vanden seluen leen of leenē.
indien daer enich sijn om vā alle tgeent
dat voers is. bijden voerscreuen wedu-
we ghebruycken eñ possesseren medelic
haer leuen lanc. ghelijc als aen recht vā
doarie mach ende behoert toe te hoeren te
doen. Ende dat ghedaen ghi v transpor
teert totten erfnamen vanden voerscre-
uen ouerleden hem luden significerēde,
int hinnerēde de voerscreuē mise de fait.
ten eynde dat of si opposeren willen . Soe
gheeft hē dach eñ assigneert daer op tot
sekeren eñ behoerlikē daghe indē houe
vandē coninc tot sinte quintijn. voer ōs
of onsen stadhouder Eñ niet te min op
poserende of niet ghi sult hem luydē da-
ghen ten voerscreuen daghe eñ plecke.
tot sekeren daghe of indien sij niet geop-
poseert en sijn. om te sien houden eñ be-
waren die voerscreuē beclagere. of hoer
procuroere om haer . aldaer ghi haer ge
set hebt met faite . om hem luydē daer of
te opposeren of teghens segghen indien
hem goet dunct Eñ om die voers wedu
we doen eñ leueren huse indien daer enī

ghe sijn sulcke eñ souffisante als ten ver-
mogen vanden leen met redene sal mo-
ghen eñ behoren toe te horen procederē
daer op eñ voert circūstantes eñ depen-
dantes alst behoren sal. Ouerscriuende
daer of ꝛc. Van des te doen geuen wij v
etc. Welcke mise de fait hair approbeert
bij bescreuen recht C. li. vi. ru. de edicto
diui adria. tollen. l. q̄uis se quis filium.
et l. edicto diui adriani. Eñ dese mise de
fait en neemt gheen stat dan op twee sa-
ken Dats te weeten in cas vā doarie eñ
op ghiften legatarie eñ dat sijn sakē van
preuenien om die fauoer vā hem seluē.
So dat so wie hē eerst betrect aende sou-
uerain of ouersten bijdē recht subiect. en
behoert daer of gheepscht te sijn noch ge
daen geen renuop die kennisse en blijft
aen hem als aen die ouerste eñ oeck als
van saken van preuenientien.

Vanden kinderen te emanciperen of
buten brode te doene Ca. CC. xxxi.

Ende na dat ghesegt is van
den weesen vanden weduwē. eñ
vanden ghenen die ghehuwelict sijn eñ
hoe dat si hem hebben mogē nae tgeent
dat ic daer of ghesien hebbe bijden oudē
wijsen So wil ic nu seggen hoe dat ic ge
sien hebbe emanciperen dat die curalē
hieten sinen kinde te setten wt sinen bro
de of costen Dats te segghen dat na dier
tijt dē kinde is buyten den regimēte vā
den vader eñ moeder eñ is sijns selfs re-
gierer eñ beleider Eñ dz is waerdich eñ
vast tgheent dat hi doet. tracteert. coept
oft vercoept hoe wel dat hi onghehuwe
lict sij. Noch om sijne sakē en behoert nz
ghecomen of ghekeert te sijn anden va-
der noch aen sijne goeden so sal ic v tho-
nen hoe dat ic des hebbe sien doen

Exemple daer op.

Ic het gheboerdē dat mijn vrou-
we van rapsse wilde setten buyten horē
brode oft cost en eñ regiment mijn ionc-
frouwe van wirte haer dochter die si ge
hadt hadde van wijlen bi mijn here vā
rapsse horen man Want hoe wel dz die
voerscreuen ioncfrouwe wel hadde xvi
iaren of daer omtrent so haddet die voer
screuē vrouwe optie tijt in horen bewit
eñ regimēt eñ si vragede raet hoe si des
wel eñ behenlic doen soude mogen Eñ
hadde daer op den raet van alle die wijs-
te costumiers vander castelerie van rijs-
sele eñ van tourneses aldair die voerscre
uen vrouwe hoer goeden gelegen warē
Haer worde gheraden dattet haer van
node was te doen met recht voer den he
re van wien si houdende was die mees-
te possessien van horen goeden. ende al-
daer si was meeste ghewoenlic residen-
cie of stadt te honden eñ voer die ouerste
Waer om si toech voer dē baeliu vā ver-
niendops daer si legghende hadde. een
groot deele van horen goeden Ende die
rechter was souuerain of ouerste in tour
neses Eñ dede clachte voer dē rechte dat
hof ghespannen van leenmannen so ve
le dat met rechte ghenoech was omme
des te doen tot dien eynde dat haer ghe-
seit soude worden bijdē vonnisse vandē
rechte. hoe dat behoerlic eñ bijder costu-
me vanǒ plecke sij hebbē soude die doch
ter gheemancipeert eñ gheset buytē ho
re costē eñ bewint Dese clachte hem ge-
daen wesende. Den baeliu vermaende
sijn mannen van recht te seggen Waer
omme bijden mannen gheseit wort aen
den baeliu soe dat hi segghen soude der
voerscreuen vrouwe dat sij bij horen eet
soude seggē eñ swerē wair ōme si des de
de Die welcke seide dat sijt meer dede q̄
die profijte van haer dochter dan om an

der sake te ghene eñ der mede dat sij de
de sonder fraude sonder enige quade son
der deceptie eñ sonder argelist voer hair
dochter eñ voer niemant anders. Ende
daer toe dat sij bij horen eede seggen sou
de of haer dochť xi. iaer out was of meer
Daer toe of sij sensibile of wijs genoech
was haer seluen eñ haer goet te bewarē
Welcke vrouwe in teghenwordicheit van
rechte seide bij horen eede. Dat sij des de
de sonder fraude sonder deceptie eñ son
der argelist om haer dochter. eñ om an
ders gheen persone eñ dat sij affirmeer
de dat haer dochter oudt was ouer xi. ia
ren of daer omtrent eñ oeck vuut eñ wijs
van hoer seluen eñ hore goeden te bewa
ren. Daer na wort geseit bijden mannē
aenden voirscreuen baeliu dat hi des ge
lijcs vraghen soude der voerscreuē ionc
frouwe dat of tgheent dat die voirscreuē
vrouwe haer moeder begheerde eñ ghe
affirmeert hadde in haer presencie si des
woude toe laten eñ consenteren bij horē
goeden wille sonder vreese of duchte die
ye haer daer omme ghedaen of getoent
is eñ oft sijt also begheerde bi haer seluē.
eñ bij horen wille Welcke iōcfrouwe sei
de dat sijt also begheerde. eñ dattet harē
wille eñ haer consente was. sonder dat si
ye daer of was gheoppresseert. noch be
dwonghen bij yemant Eñ dat also ghe
daen Die voerscreuen baeliu v̄maende
sinen mannen dat ghesien dat die voer
screuen vrouwe moeder eñ der voerscre
uen ioncfrouwe eñ oeck pepijn van rap
se. oem van des vaders sijde affirmeer
den. dat der voerš vrouwe oudt was elf
iaer of meer eñ dat se wijs genoech was
haer seluen te regierē. eñ dattet was son
der fraude als voerscreuen is. Si wildē
segghen wat hi daer of doen soude ende
sculdich was te doē bijden usancie ende
costume vanden houe eñ vander plecke
Die welcke ghehoert die begheerte van
der voerscreuen vrouwe eñ tgheent dat
voerscreuen is. ende dat si geaffirmeert
hadden die begheerte toe laten ende oec
die consente vander voerscreuē ioncfrou
we metten consente vāden oem vā des
vaders sijde eñ voert gheweten vā wat
hulpe sij haer woude vorderen om hair
huwelic te beghinnen. Welcke vrouwe
haer gaf in vordernisse eñ hulpe dair vā
een gulden cop bedect eñ daer inne eē se
ker somme van gouds so veel dat ð ionc
frouwen wel ghenoechde ende genoech
was eñ dat si wel te vreden was. Ende
daer nae wort gheseit metten recht Dat
die mancipacie dat der voerscreuen ionc
frouwe woude doē wel mochte geschiē
eñ ghedaen wesen naden usancie eñ cos
tume vanden lande ende dat si wel ghe
noech ende behoerliken hadde die voer
screuē vrouwe iohanne haer dochter ge
emancipeert ende gheset buyten horen
brode of bewint eñ regiment ghelijc als
naeden usancie ende costume vandē lan
de toebehoerde eñ dienēde was. om der
voerscreuen ioncfrouwen iohanne van
dier tijt voert te wesen ende te bliuen re
gierer van haer seluen ende vā hore goe
den Van welcke sake die voerš vrouwe
eysschede te hebben brieuen die haer ghe
accordeert wordē. Ende worde voert ge
seit eñ gheraden. dat of die voerscreuen
vrouwe woude vā dier tijt voert hebbē
haer dochter met haer dattet wesen sou
de bij contract van voerwaerden gedaē
tusschen haer eñ haer dochter. eñ om eē
seker prijs oft anders het soude schijnen
dat die emancipacie die ghedaen is. sou
de ghedaen wesen onbehoerlic. eñ men
souder dair bij moghen reprochieren

¶ Hoe men hem emancipeert van selfs

Item van hem seluen so sijn sommighe gheemancipeert. het si sone of dochter bij huweliken. Want bij costume vanden waerliken houe si sijn geemancipeert hoe wel si bi bescreuẽ recht niet en sijn abele noch nutte hoeren eruẽ te vercopen ten sij dat sij hoer iaren hebben Dats te weeten den man tot xv. iaren eñ die vrouwe tot xi. iaren Item noch is gheemancipeert van hem seluẽ wanneer hi priester wort of clerc van officie die in hem maect eñ draecht teiken. Item noch emancipeert hem seluen die sone als hi ridder wort hoe wel dat hi niet ghehuwelict en ware Item noch emancipeert hem seluen den sone wanneer hi aenneemt officie van recht of and' digniteit van poerterye. Het is te weeten dat of den ghenen die gheemancipeert behoert te sijn die vader eñ moeder heeft het moet ghelschien tot hoerre begheerten met haer dochter of sone. Eñ indien hi geen vader en heeft. het moet gelschiẽ bijden moeder eñ bijden naesten vã des vaders sijde Eñ also bijden vader indiẽ den moeder doot is. eñ bij die naeste vã des moeders sijde

¶ Van stipulacie te gheuen eñ hẽ tegẽs yemant te obligeren of te verbinden.

Capittel cc.xxxii

Dat stipulacie is heb ic ghenoemt inden capittel vanden differenciẽ. vanden actien inden rubrike dair toe dienende ghetekent bijden ghetale vã lvij eñ lviij. eñ daer om laet ic des te setten al hier Mer wel wil ic segghen wat ic ghesien hebbe houden van stipulacie die also veel is te segghen als hem te obligerẽ enighe sake te gheuen eñ te betalen

¶ Te ghelouen eenen kinde.

Hoe moechdi weeten dat of yemant gheloeft hadde tot eenen kinde bi stipulacie eenighe sake hem te gheuen. Weet dat soe langhe als den kinde is in den regiment ende bewint vanden vader. Die vader heeft dese actie tegens dẽ ghenen diet gheloeft. eñ mach die doen dachuaerden om des te volcomen C. li. viij. ru. de contrahẽda et cõmittenda stipulatione l. si filie tue.

¶ Te leenen yemant enighe ghelde.

Ende oft gheboerde dat enighe leende ghelt eenen anderen. gelijc of yemant ian leende sulcke somme N. ende dede ian obligeren. dat hij it weder geuẽ soude iacop die daer niet tegenwoirdich en ware, Weet dat die obligacie niet en is waerdich dattet iacop eysschen of veruolghen mach Wãt tot persone absent en is stipulacie niet waerdich. Eñ daer omme of iacop bij eniger manieren eysschede ian sulcke penninghen om dat hij ghehoert soude hebben. dat ian tegens hem ghebonden ware ende hi hem des gaue. ghi hebt actie tegens iacop die dit ghelt ontfanghen heeft bij actie van ghedaen saken. Want met redenen ian behoert dair of vrij te wesen nae dat hij it iacop alsoe ghedaen soude hebben bi sulcker ordinãcie Mer iacop isset u sculdich weder te geuen. Ende of ian des niet en hadde iacop willen gheuẽ ende hi hem daer teghens hadde willen verwerẽ. iacop en hadde bij dier obligacie niet ontfanckelic gheweest. C. li. viij. ru. dic. legi si cum tuam pecuniam

¶ Van ander macht van ander stipulacie

Item ghi moecht weeten dz soe wes een ander gheloeft is te doen bi stipulacie Die crachte vāder stipulacie is sulcke eñ so stercke datse draecht eñ gaet opten erfname nader doot vanden ghe nen diet also heeft gestipuleert Eñ men mach vuolghen den erfname te doē en de te voldoen die gelofte van sinē voer sater daer hi sake of heeft eñ die successie. C.li.viij.ru.dicta l.veteris iuris altercationis

Hoe stipulacie gheen stat en heeft. Capittel CC.xxxviij.

Ghi moecht weeten dat soe wes enighe weesen obligieren of ghelouen het si dattet ghedaen si bij forme vā stipulacie soe en isset nz waerdich tgeent dat sij daer of doen C.li.viij.ru.de inuti. stipu.l.i. Item stipulacie of huwelic die bijder heiligher kercken niet ghe confirmeert en worden en is niet te houden C.li.viij.ru.dicta l.libera matrimonia Item en is stipulacie nz waerdich die ingenereren mach feitelle obligacie ten si dat die stipulanten daer tegē woerdich sijn noch die twee teghēwoerdich en moghen niet vbinden die derde absent.ten sij verbindende sinen erue ī sonderlinghe sake C.li.viij.ru.dicta l.vt inter absentes. Item en is stipulacie niet waerdich van toecomēde succes sie Want het is tegens goede seden. ende wes teghens goede seden gedaē wort en is niet te houden C.li.viij.ru.dicta l.ex eo instrumento Item en is stipulacie die ghedaen is bij viese constant nz waerdich eñ wat viese constant is heb is hier voeren ghesent inden rubrike ghetey kent bijden ghetale van C.xliiij. Noch bi loesheyt fraude noch decepcie mē mach het al wel weder roepen C.li.viij.ru.dicta l.dolo vel metu adhibito

Van somnighe die te samē doen eñ ghē stipulacie Capittel CC.xxxix.

Weet dat twee ofte meer doē stipulacie te samen. Eñ het ghebeurt dz dier een veruolcht wort eñ bedwongen te betalen. Weet dat hi sculdich is te doē dachuaerden sijn medeghesellē. die met hem vbonden is. Ende oft hi hem daer inne gheen ghesel schap houdē en wil als hi daer ofrechtelic geheymmeert eñ betei kent wort eñ dat hi des betalē moet daer om en ist niet dat den ghene die alsoe be taelt en heeft bi stipulacie die hy daer of ghedaen heeft hi en mach wel daer na veruolghen sinen mede ghesellē die mz hem vbonden is soe dat hi hē gheselscap doen sal te betalen ende weder te geuen sijn aendeel vanden sculden. die hi daer of betaelt heuet ō die stipulacie. daer sij in si verbonden waren Eñ den rechter behoert hem alsdan daer toe te bedwingē. C.li.viij.ru.de duob9 reis stipulandi et promit l.creditor prohiberi non potest. Mer op dit recht so volghet hier nae een auctēthijck Die seit dattet warachtich is. dattet recht voerscreuen seit eñ bewijst. indient also sij dat allen de ghenen die al so gheobligeert sijn niet en sijn inden lā de eñ of dat die een so arm si dz hi niet en heeft waer mede dat hi betalē mach als dan mach men die een alleen aenspreke. Mer indien si alle indē lande sijn machtich ghenoech te betalen alsdan behoert men aen te spreken alle te samen. Eñ dē rechter behoert hem luyden te bedwin ghen te voldoen die stipulacie C.li.viij. ru.dicta auctentica hoc ita si pactum fuit speciale

Item hier nae volghet een ander recht.

die confirmeert dat recht voerscreuen in cas van stipulacien ende sept Na dz sommighe gheobligeert sijn om een sculde. op datter si een voer al sonder and' excepcie Weet dat dē ghene diement sculdich is in hē heeft die hoere aen te spreke wye dat hem belieuen sal vanden v'bonden. eñ die sal moeten antwoerden ende satisfactie doen van alle de sculde indien hijt heeft te voldoen. Mer hi sal hebben sijn wederkeer opten ghenen. waer omme of voer wien hi geobligeert wort Indiē hi eer hi liniscontesteert inder saken hem sommeert eñ vermaent niet te chthem te quijten Want indien hi hem nae litiscontestacie sommeerde hi soude te laet comen eñ en soude hebben gheen verhael Ende of elc gheobligeert ware voer sijn aendeel anders en souden si niet mogen veruolcht wesen. C. li. viij. tu dicta l. exprimere debueras

Vanden borghen ende borchtochte Capittel cc. xl.

Die borghen dat die clerckē hieten fideiussores ende vāder effect vāden fideiussores dz die ruralē hietē borchtochte. Wil ic seggen ende thonē tgeent dat ic daer of ghesien hebbe So moechdi weeten dat na die opinie van sommighen. men vint drie manieren van borghen Dats te weten borchtochte stipularie borchtochte accidentale. eñ simple borchtochte Die borchtochte stipularie is wanneer yemant obligeert bi stipulacie eñ gheloeft sculde te betalen voir een andere eñ daer of maect sine sculde hem obligerende bi trou eñ bi peine tot sekeren daghe te betalen

Dat den erfname ghehouden is vander borchtochte

De ghene die is accidētale stipulet ende daelt vanden stipulacie. ghelijc als den erfname vanden ghenen die alsoe sijn sculden ghemaect heeft voer een andere als voerscreuē is. als hi oflivich wort is ghehouden die selue sculde te betalen bi tgheent dat hoer voervader sijn propere sculde daer of ghemaect heeft of nae sommighen. wanneer successie op coemt sommighen bider doot vā eene die met sculde belast was van sinē voervader. Eñ die gaet van erfname op erfname so langhe dattet betaelt sij

Dat die erfname niet ghehouden en is vander borchtochte

Die derde borchtochte die simple is. is wanneer yemāt borghe is dat die ander betalen sal den derde personē sulcke sculde etce. Ende dese borchtochte is ghehieten simple daer om dat die borge daer of alleene sijn sculde ne en maect eñ voer al. eñ voer desen borchtochte en is den erfname vanden borghe niet sculdich Wāt als de borge doot es die borchtochte sterft mede.

So weet dat van die twee manierē van borchtochte bouen ghes. Dats te weeten die stipularie eñ die accidētale moetmen op hem seluen antwoerden die veroordeelt wort voer recht. noch waringhe noch gheselscap en heeft daer stadt. daer om datmen dair of ghemaect heeft sijn propre sculde sonder eenighe modificacien die hi tot sekeren sakē ende bescreuen recht daer set ghelijc als hier nae geseit sal worden inden rubrike ghetekent opten ghetale. cc. xli.

Noch oec vander accidentale en heeft hi gheen exceptie. om dat den successoer of erfname representeert die stede vandē predicessoer of voersater die also gheobligeert was.

Mer inden simple is exceptie ē mach
begherente roepen den ghenen om wiē
hi borghe is ē dat hi hem daer of vrijet
ē ontslaet die welcke des schuldich is te
doen indien hi so veel heeft Want so lan
ghe als den principale yet heuet aen te v
halen men en mach noch en behoert dē
borghe aen te spreken Mer of den princi
pale arm ware ende dz hi niet en hadde
mede te betalen alsdan soudet den borge
moeten betalen Of dat dē principale wt
landich ware. so dat hi wt ware so langē
tijt als die expatriacie of wtlandicheit be
gheert ghelijck voerscreuen is inden ru
brike daer toe dienende. ghetekent met
ten ghetale van C.xxix. So moetmen
antwoerdē ē voldoen. C.li.viij.xu. de
fideiussoribus et manda. aucto. presente
tamen vtroqz.

Te nemen pande om borchtochte.

Somtijts gheboertet dat den
borghe pande neemt vāden ghenē voir
wien hi borghe is. Ende oec gheboertet
somtijts dat den crediteer pande neemt
ē borghe voer sijn sculde. So weet dat
den borghe die den pande heeft tot hem
ludē hi v volcht wort. behoert hi te som
meren sijn principale eer hi die pandē v
copen mach noch aenspreken Want het
en is niet dan sekerhede dz den principa-
le niet en verarmt Mer dē crediteer die
voer sijne sculde neemt borghe ē pāde.
Weet dat indien hi die borghen aen spre
ken wilt hi is sculdich hem luyden in hā
den te setten die pandē of pandt. of anders
en soude hi niet ontfanckelic wesen wāt
indien hi die panden voert verset hadde
so soudet ghenoech sijn. dat hi die weder
brochte in sijn wesen. goet ē gheheele.
ē setten in handen vanden borgen. oft
sij en souden niet ghehouden sijn te ant-
woerden Want nae den sommigen het

schijnt dat hi hem ghedragen ē gehou
den is aen die panden ē die borgen ge-
latē als hi hem behelpt in ander manie-
ren C.li.viij.xu. dic. et l. creditori qui pro
eodem.

Te veranderen sijn sculde tot ander.

Ende of enighe die borghe had
de om sijne sculde die v anderde vanden
eenen op dander Weet dat die borghen
die van eersten borghe warē sijn ontsla-
ghen van deser borchtochte ten si bi also
dat si hem anderwerf van nieus beken-
nen borghe te wesen anden anderdē cre
diteer C.li.viij.xu. dicta l. nouatione

Item byden borghen te eysschen sijn
garandt of acquijt

Item byden recht in codice be-
screuen is ghesejt dat dē crediteer macht
heeft te laten den principale ē aenspre-
ken die borghe ten waer bij alsoe datter
ander voerwaerden waren Mer bi een
autentique die volcht dit recht ē modi-
ficeert bij dat nieuwe recht te eysschē sijn
garandt of acquijt byden borghe. dat is
die principale Ē seit die autentique dz
als si beide teghenwoerdich sijn. Dat is
te weeten die principale ē den borghe.
Den crediteer en mach noch en is schul
dich yet te eysschen den borghe ter tijt toe
dat den sculdenaer ghevonden si soe ar-
me dat hi niet voldoen en mach of dat hi
hem gheabsenteert ē wech gegaen si.
Want alsdan soude den borghe bedwā
ghen sijn te betalen Nochtans moet dē
borghe indien hijt begheert dach hebbē
competent te appelleren sijn garand ē
dat hi hem contumasseert. want alsdan
indien hi niet en coemt den borge sal be-
dwonghen sijn Mer den eysscher sal scul
dich sijn te gheuen alle sijn excrementen
anden borghe also bedwonghen op dat

hem tide ende in wilen mach verhalē zijn
principale Dat is te segghē den gene vo
re wien hi also betaelt sal hebbē C.li.viij
rn.dic.l.iure nostro.et auctentica presen
te tamen vtroqz non pmittitur

¶ Te verborgen bi tekenen of anders

¶ Die bescreuen rechten maect
geen twifele Indient alsoe sij dat enighe
hem verniet vā borghe te hebben:eñ hi
die eyschet te hebbē:eñ den borghe gero-
men.daer op antwoert in anð tale dan
int gemeyne dat hijt gaerne doen sal:oft
dat hijt doet met tekenen Want also veel
is die een tale als dandere.nae datter bli
ket datter die consente toe is .C.li.viij
rn.dic.l.blanditus tibi est

¶ Vanden crediteur aen te spreken
een vanden borghen:ende die ander la-
ten wesen

Oft ghebuerde dat sommige te
samen borghe waren om een sculde:eñ
die crediteur aensprake met rechte deen
voer den anderen eñ den ghene die alsoe
aengesproken ware.niet en hadde al te
betalen:eñ den crediteur daer na woude
weder keren op die anð borgen eñ sij hē
verweren wouden bi exceptie dz hi ierst
hadde ghekeset inden proces een ander:eñ
gedaen den eysch van alle den sculde.eñ
daer bi en mach hi hē nz.noch en is schul
dich te betrecken tot anderen. Weet dat
daer om niet en blijft.hi en sal vā die res-
te daer hi nz af betaelt en ware.den ande
ren aenspreken:ter tijt toe dz hi betaelt sal
sijn nae dat hi rechtuerdigē eysch heeft
Maer indien hi tegens den ierstē vervie
le van onrechtuerdighen eysch:bi conse-
quent soe soude hi oec mede vandē ande
ren:indien si alle waren vā een te cōdicie
ende borchtochte. C.li.viij.rn.dicta.l.li-
berum fuit et.l.reos principales

¶ Dat vrouwe of wijf niet en moghen
borghe worden

Ghi moecht weten bi bescreuē
recht dat vrouwē geen borgen en mogē
wesen voer andere Want vrouwen om
haer seluen noch om een ander en mogē
hē niet obligieren.dat die obligacie van
waerden sij.C.li.iiij.rub.ad senatus.vel
leya.l.i.

¶ Te gheuē borgen souffisant.

Soe wie gheloeft een ander se-
ker borghe te stellen of caucie Weet dz hi
niet en stelt seker borghe hoe rijc dz si sijn
die niet en stelt borghe onder den gerech
te gheseten aldaer die questie gheschiet
ten sij in gemunten gelde Want erue te
geuen.is te doen ende ingenererē saken
dat die rechten nz en gehengen:want an
dere souden mogen segghē dat sij souden
wesen daer op bewesē eñ gehypotequiert
of dat hi daer aen ierst hebben soude des
rechters hant doē settē.rc. Waer omme
des wesen soude nyeuwe sake.ende anð
proces indien dat daer tegēs worde ver-
weert.ff.qui satisda.cogun.l.ij.

¶ Hoe dat den crediteur mach betrec
ken of aen spreken.welcke borghe dat hi
wille.

Item nae dat gescit is indē ru-
brikē precedente van stipulacien:ghetey
kent biden getale van CC.rrrir.of som
mighe sijn borghe voer een andere Hoe
wel dat inder borchtochte niet begrepen
en sij elck een voer al daer om en eest niet
den crediteur en mach wel aēsprekē wye
vanden borgen dat hem ghelieft:eñ den
borghe sal moeten antwoerden. Maer
den borge so veruolcht met recht:mach
eyschē sijn garant:op dat hi des doet eer
hi ghelitiscontesteert heeft in sijne sake.
Wāt indien hi dat daer na dede:die anð

borghe. noch den principale diemen roe-
pen soude mogen: souden wesen onghe-
houden te procederē Insti. tu. de fideius-
soribus pagrapho. si plures sunt fideius-
sores.

¶ Van ander mannen van borgen

¶ Capittel. CC. xli.

Ander borchtochten wordē
gedaen tusschen partien: ghelijck
yemant verborcht eenen anderen. van
hem weder te brengen te houe of in rech-
te te staen of die vōnisse te betalen Want
bi dese drie manierē valt dicke borchtoch-
te in sulcker sake.

¶ Hoe moechdi weten daer op dat in
dien yemant sij die een andꝰ verborcht hē
weder te brengē te houe of te rechte te sta-
ne: ende het is geboert dz die borghe aflij-
uich wordt eer den dach beteykent te ho-
ue Weet dat die erfnamen vandē borge
daer of vry ende quijt sijn Mer of dē bor-
ghe niet en quame tot sinen daghe te ho-
ue: ende daer nae worde aflijuich daer ō-
me en souden die erfnamen niet vry sijn
Eñ alsoe moechdy weten eñ verstaē: oft
den ghene die verborcht is aflijuich wort
voer den dach ¶ Item of yemant in dy-
er sake borghe wesen wil voer een andꝰ.
Is hi niet ondersate geseten onder dē he-
re voer wien men de borchtochte sal doē
of ten minsten hebbende enighe goeden
gelegen inder iusticie vandē voerscreuē
heere. Weet dat sijn borchtochte nz en is
souffisant eñ en is nz ōtfanclic. Hoe wel
dz hi in ander plecke rijck ende machtich
ware. Eñ die reden is dattet wesen sou-
de doen eñ ingenereren van sake te sake
nyeuwe sake eñ actie. wāt bi andꝰ heeren
soudemē moetē doē executie vandꝰ borch-
tochte dair i vallē soude euocatie eñ oppō
eñ andꝰ nyeu pces die nz en is consonant
tot sulcken saken. Eñ nochtans redenē
willen dat of den geuangen geen ander
borge en mochte hebbē. dan vutheems
vander iusticie daer hi geuangen soude
wesen: op dat sij sijn vander prouincye
ende indien sij hē obligeren ende verbin-
den willen daer toe als tot verleden sake
tot huere begheerte in crachte van gewe-
sen saken: glouende dz te houdē bi trou
ende bij peyne: eñ dat si hem obligieren
des aen te nemen ende te rechte te staen.
dat sij daer toe ontfangen wordē. oft an-
ders en isset niet waerdich ¶ Eñ of noch
den sculdenaer nz en mochte ghecrigen
sulcke borchtochte. of sulcke borghe dye
voer hem borghe bleue: eñ die sake niet
en begerde tot detencie vandē liue Weet
dat eer die partie bliuen soude sonder tē
hebben iusticie: men behoert hem te ont-
fangen tot caucie iuratorie of van zwee-
ren hem verbindende. Ende bi trouwe
ende bi peyne te wesen te rechte inne dat
selue hof. daer bi dat hi daer gheuonden
ende geroepē is te comparerē tot alle sij-
ne dagen: op die peyne van te veruallen
inden profyte vandē deffault vandē da-
ghe: na dattet dienen sal: te betalen tghe-
wijsde eñ die costē ter taxacie vanden ho-
ue Ia indient sij in houe souueraine vā-
der plecke die allē anderen begrijpt ende
specialiken dattet si houe ropale want in
anderē houe niet

¶ Van borghe in cas vā delict.

Item of yemant borghe wordt
in cas vā delict te rechte te staen Weet dz
in alsulcke state als hi is is den borge hē
sculdich weder te brengen eñ te leueren.
Want in dien hi hem settede in anderen
habite eñ worde clerck: hi soude hem ont-
souffisantelic wedꝰ brenghē: of dat hi ter-
wilen eer den dach quame impetreerde

enighe peeuilegie vā enighe vriheden als dan soude die borghe veruallen in die sake in die peyne daer toe geset.

Van borghe dat gewijsde te betalen

Item ghi moecht weten dat soe wie wyen hi sij. die borghe wort die vonnisse of tghewijsde te betalen: is gheobligiert tot indecisie eñ en heeft gheen exceptien Want dat vonnisse moet hi betalen Dats te wetē tprincipael eñ costē eñ oec die boeten indiense ingenereren.

Vanden verborchde niet te comē eñ den borghe te comen.

Item oft gebuerde dat dē ghene die v̄borcht is weder te rechte te brengen te houe niet en quame: ende den borghe quame: eñ den eyscher eyschede deffault tegens den verborchde: eñ eysch geraect: of ander profite naden dage eñ der sake ¶ Weet dat die borghe niet en soude mogen dienen noch occuperen diē daghe: om den genen die hi verborcht soude hebbē: ten ware dat hi sijn procuruer ware Mer soude den eyscher hebbē deffault tot sulcken profite als regule van rechte soude gheuen: eñ den borghe en mach die sake vādē ghenē die hi v̄borcht heeft niet argherē noch beteren: want hi en dient niet dan van sijnre borchtochte als ten principale Mer na die opinie vā sommigen: den borghe om sijne borchtochte te onderhoudē: mach wel hebben seker exceptien: eñ excusacien: om die sake tonderhouden in cas dilatorie eñ anders geen

Van scade vanden borchtochte.

¶ Item of den borghe scade hadde om die borchtochte: bi die sculde vandē ghenen dien hi verborcht heeft ¶ Ghy moecht wetē dat den verborchde hem is sculdich weder te gheuen eñ te restituerē alle die scade die hi daer om gehadt eñ gedragen sal hebben Decretali. li. iij. ru. de fideiusso. c. peruenit. et. c. constitutus

¶ In rechte te staen op peyne

Item te rechte staen op peine daer op ghedaen: ende bi borchtochte op te veruallen in peyne in een somme van ghelde die ten daghe geassigneert soude veruallen: wil ic v seggen eñ thoenē tgene dat bidē keiser iustiniaen geordineert wort inde leste ordinancie die hi makede bi sinen rade. daer op vergadert eñ ghehouden. ¶ Soe weet dat of yemant is die een ander verborcht te rechte te comē te houe tot sekeren dage genaemt: op te veruallen in seker peyne tegens den heere ende den verborchde niet en coemt te houe tot dien daghe Ghi moecht weten dat indien hi niet en heeft seker onleden hi is gehouden inder peyne ende is vercregen aendē here bidē default vanden daghe bider manieren hier nae volgende. Want die borghe heeft relieuement Dats te wetē dat hi sculdich is te hebbē alsoe veel tijts te betalen die somme verbuert alser tijt geweest is vanden dage vander borchtochte: tottē dage die geassigneert wort den verborchde te houe te comen: aldaer hi ghebrekelijc geuallen is te comparerē. Eñ of binnen dien daghe den borghe soe veel doen mach dat hi den ghene daer hi borghe voer is brēgen mach te houe: hi behoert ontslagen te wesen vanŏ seluer somme also v̄buert bi deffault. Eñ of den dach te cort ware soe behoert den borghe te hebbē eenē redeliken dach des te doen. dat is te minstē vā. xv. dagē ¶ Die rechten seggē meer nae doē ter tijt die dingdagen warē veel langer Eñ na sommigē opinie: behoert aldaer te wesen drie wekē. of. vi. wekē eñ

niet meer want den ouden rechte in die
stucke: geuen .vi. maendẽ te hoechsten.
Maer het is wel te denckẽ dat die ding-
dagen niet en dienden vã .xv. dagen tot
xv dagen alst nv is. Eñ indien hi verwe
ren of verantwoerden woude den ghe-
ne daer hi borghe voer is nadẽ rechte is
hi daer toe ontfanclic op dat hi des begĩt
te doen binnẽ den daghe: dat hi andwer
uen den ghene daer hi borge voer is we
der gebrocht sal hebbẽ Mer dair na mo
ret hi die pleyte beleyen. eñ brengẽ tẽ ein
de: eñ en soude nꝫ ontslagen wesen daer
na om weꝺ te brengẽ die ↄborchde hi en
soude betalen die peyne op hem geuallẽ
biden defaulte vanꝺ cõtumacie bouẽ ge
screuẽ Eñ noch en sal hi nꝫ mogẽ weder
brengen noch niet sayte aennemẽ dẽ ↄ-
borchden: ten ware dꝫ hij daer af enighẽ
laste ghehadt hadde int beginsel vander
borchtochte doende Eñ of hi dẽ anderdẽ
termine dꝫ hi sculdich is te betalẽ. ↄleden
Dats te wetẽ die anderde .xv dagẽ of die
maende: of die .vi. wekẽ indien daer soe
veel tijdts ware nemmermeer en soude
hi als dan doen mogẽ noch aẽnemẽ die
pleyte voer zijn borghe: noch vri wezẽ hij
en soude betalẽ die peine daer op ↄboert
C. li. viij. ru de fideiussō. l. sancimus pro
alio. ❡ Eenen anderen te ontbieden
dat hi borghe wout voer hem

❡ Item oft gebuerde dat yemãt
een ander ontbode. dat hi voer hem bor-
ghe wesen soude van enighe ghelosten
coep: of contract. eñ dẽ ghenẽ diet also õt-
boden soude wesen: voert ontbode een ã
der. dat hi borge soude wille wesen voer
dese daer hi of gebedẽ was. om borge te
wesen: eñ den ghene diet also weꝺ of lest
werf ontbodẽ sal sijn. des doet eñ borge
woer: hi mach hem daer af weꝺ betreckẽ
aenden ghene die hem ontbodẽ heeft eñ
den ghene die ierst ontbodẽ was. eñ dair
om gebedẽ mach weꝺ om hẽ betrecken
aenden iersten ontbieder: of diet ierste õt
boden eñ geboden heeft: die welcke nae
datter bliken sal vandẽ gebodẽ alsoe ghe
daen: gehouden sal sijn indien daer ghe-
schil afvalt al goet te doen eñ te ontscadi-
gen of scadeloes te houdẽ. deen eñ danꝺ
maer dat sal wesen sonꝺ reconuencie.
Wãt elc heeft een sonderlinge actie deen
tegens den anderẽ bi actie vã gebode eñ
elc sal gehoudẽ wesen te antwoerden vo
re hem seluen. maer is waerachtich dat
die ierste gebieder sal vry ende scadeloes
houden den ghenẽ die hi ierst gebedẽ of
beuolen heeft: eñ danꝺ sal vryen wderde.
Contraria actione mandati
❡ Vandẽ borghe onleden te hebben

Nochtans seit dẽ bescreuẽ recht
dat of yemant een anꝺ verborcht te recht
te brengen Dats te seggẽ te houe Eñ dẽ
ghenẽ die also ↄborcht is niet weꝺ comẽ
en mach ouermits seker noot onledẽ die
hi heeft: dat den borghe dien dach gehou
den si: voer geexcuseert of ontschuldich.
Nv mach sijn geuraecht: oft den borghe
hem nꝫ geloeft en hadde te brengẽ dã tot
dien daghe Eñ hi tot dien dage heeft die
onleden voerscreuen: te weten of daer õ-
me den borghe vry ende ontslaghen sal
wesen van sijnre borchtochte Weet dat
nae opinie van sommigen hi niet ontsla
gen en wort Want hi en brenget hẽ niet
weder tot behoerliken daghe: Want al
hadde hi ten iersten daghe sekere onledẽ
daer omme en is hij niet weder ghecõ-
men. ten daghe. omme te rechte te staen
nae dat den verweerer toebehoert: ende
schuldich is te compareren: ende dienen
ten iersten daghe ofte nyet.

Eñ nochtans salmen weten dat in sulc-
ke sake is seker noot onledē presupposeert
of behoerlic stadt te hebbē: eñ datz si we-
der te cōmen ten dage vandē houe eens
te nutissē in sulcke state dat den vbondē
was ten daghe dat hi des geloefde: ende
ten dage dat bi regule vā proces behoer-
de te dienen. ierst vanden daghe vander
borchtochte. ff. si qs cautio. in iudi. sisté.
cau. fac. l. ij. ꝑagrapo. si quis in iudicio

¶ Vanden borghe wt der borch-
tochte te gaen

¶ Item oft gebuerde dz yemant
borghe sij voer een ander Eñ daer na dz
hi alsoe borghe gebleuen ware: eenē se-
keren tijt woude wt dese borchte wesen.
Het en sij om dies wille dat hi siet dat dē
ghene daer hi borghe voer is bederft oft
wech brenct syn goet. of anders dat hi hē
qualic regiert: soe dat hi daer bi vreest: dz
hi hem niet vrijen of ontlasten en sal mo-
gen. ten ware bi alsoe dat hi daer in ghe-
treden ware bi sulcker cōdicie dat hi daer
wt mochte treden te tide: of tot condicie.
Weet dat hi daer anders niet comen en
mach wter borchtochte. Eñ van borch-
tochte en mach niemāt wt tredē sonder
consent vā partien Dats te wetē vandē
ghene diemē de sculde sculdich is: eñ vā-
den borgē die met hē daer voer borge zij.
C. li. iiij. ru. de mādato. l. si p ea cōtra qz

¶ Vandē actie die dē borghe heeft te-
gens den ghene daer hi borghe voer is.

Als bouē geseit is in dese seluē
rubrike in een recht gefundeert optē de-
cretale So wie gheeft eñ betaelt gelt vo-
re borchtocht Weet dz hi heft actie vā we-
derhael optē ghenē daer hi borghe voer
is: op dat hi die borchtochte gedaen heft
tot zijre begherte eñ dat dē borghe sinen
meester doet dachuaerdē voer dē rechte
om hem te vrijen eer hi betaelt: want an-
ders en soude hi geen verhael mogē heb-
ben Eñ daerō die sekerlic wil procedere:
niemant en behoert hē te vorderen bor-
ghe te wesen voer een ander: sond' bede
of begherte Wāt anđs en is daer gheen
verhael Eñ isset gedaen ten gebede van
een andere. Dats te seggē ten begherte
van andere Weet dz den borghe indien
hi bescadicht wort. hi mach des wed' ha-
len aenden ghenē: doer wiens begherte
hi des gedaen heeft. Hoe wel dat om se-
kerlic te procederē in sulke sake mē mach
eñ behoert te beghetē. dat dē gene waer
om men borghe wort: hē geloeft te vrijē.
Want als dā is daer gelofte vā stipula-
tie: die welc is die sekerste wech Mer na
bescreuen recht: indien daer of geen and'
ghesčit en ware. dā om die generale ma-
niere te begherē borghe te wesen: soe es
daer actie vā veruolghe vā gebode: van
hem te vrijen eñ te quiten. C. li. iiij. rub.
de mādato. l. cū ex causa fideiussionis

¶ Te ontbiedē biden verborchde dz sijn
borghe voer hem procederē soude

¶ Noch seit die bescreuē recht dz
of den borghe veruolcht worde mz rechte
voer zijn borchtochte: eñ hi des liet weten
aen dē ghene daer hi borge voer is eñ hij
dē borghe voerē ontbode te procederē eñ
verwerē tegens den eysscher daer hi bor-
ghe tegens is: eñ den borghe hē daer op
verweert mz recht: hoe wel de borghe bi
enighe negligencie bi hē gedaen viele
van die accessore. of principale. of in boe-
ten of in costē. Weet dat den ghene daer
hi borghe voer is die hē also geboden he-
uet te verweeren. hem is gehouden we-
der te gheuē eñ te restitueren die schulde
die in deser veruolch doende: den borghe
ghehadt sal hebbē Niet tegenstaende dz

hi saulte van dē voerscreuē borghe ghe
boert sij die sentencie aenden voerscreuē
borghe Ten waer bi alsoe dat dē vboirch
de mochte den borghe alsoe gebreckelic of
negligent arguerē de dolo eñ dz hi quali
ken ende bedrieghelikē gedaen heeft die
negligencie of gebreke bij hem daer om
gedaen In welcke sake als dan:den bor
ghe gehouden soude wesen vandē voer
screuen costen eñ boeten. ℂ.li.viij.ru.de
mandato.l.si fideiussor.et.l.si pro ea iuc.
glo.si.

ℂ Vanden panden gestelt in nampt of
te pande.om sculden diemē sculdich is.

ℂ Capitel ℂℂ xlij.

Nae dat ic geseit eñ gethoēt
hebbe vanden borgē eñ fideius
soers Soe volcht daer na te thoenē eñ te
seggen vandē panden die in nampt ofte
te pande geset sijn om schulden diemen
schuldich is. Eñ daerof seit dat bescreuē
rechte Den sculdenaer en is daer om nz
ontslaghen vanđ schult dat hij pande in
nampt of te pande gheeft:ter tijt toe dat
den pande vercocht is:om te weten oft
alsoe veel waerdich is.als die sculde be
draecht Wāt indient min waerdich wa
re:den sculdenaer is sculdich dat surpl?.
Eñ indient meer waerdich is:hi is scul
dich wedꝰ te hebbē ℂ.li.viij.ru.de pigno
ribus.l.debitor qui pignoribus

ℂ Te obligieren panden int speciale
ende int generale

Somtijts gheuertet dat scul
naer geobligiert eñ verbint enighe sake
int speciale.of hi sonder nz alle sinē goe
den int generale of int ghemeyn:eñ den
crediteur of den ghene diemēt schuldich
is daer op houden wil datter al verbou
dē is eñ dat hi vanden sinen of sijne goe
den hem niet en mach behelpen; bij den
verbande die hi seit daer op bi hem ghe
daen te wesen Weet bi bescreuē recht.dz
indient alsoe sij dat die goeden die verbō
den sijn int speciale mogē goet genoech
wesen ende volbrengen tghene daer dat
se om verbonden sijn:soe en is van ghe
nen node.datter meer verbondē of becō
mert sijn Wāt pande te gheuē.en is an
ders niet:dan dē ghenē diemen sculdich
is.te setten sekerhede vā wel betaelt te zijn
ℂ.li.viij.ru.d.q̄uis constet

ℂ Te vercopen die panden sonder
recht.

Item wanneer yemant pan
de gheeft Het sij erue of roerende goedē
op voerwaerden eñ op condicie:dat indi
en binnen sekerē dage niet gelost en wor
der:dat den ghene in wiens handē dat
tet gheset is:hem daer in mach stellen in
besit of te doen vercopē Weet dz hi hē nz
en mach behoerlic setten in possessie van
der sake:noch doen vcopē:ten sij dat hij
bi auctoriteit vā recht des doet Eñ noch
tans henget die bescreuē recht dz indien
hi des dede sondꝰ auctoriteyt vā recht:soe
en ware daer aen nz misdaen. ℂ.li.viij.
ru. dicta.l.creditores qui nō.

ℂ Van vsucaptie of pande

Den ghene die te pande gheeft
enighe saken.ende den ghenē wien des
ghegeuē is te pande dat voertset tot een
ander.hoe wel nochtans datz sij tot inse
te tytele:eñ den genen diet alsoe lestwerf
in handē gheset is dat hout.iij.iaren:die
welcke is tijt vā vsucaptie eñ daer bi ghe
maect sij als here vanđ sake.niet te min
den ghene die des ierst ghegeuē heeft te
pande.en heeft daer of nz verlorē zijn rech
te.hi en mach des wel recouererē of v
halen. Eñ den ghene diet lest in handen
geset is;mach zijn wedkeer of vhael hebe

ken aenden ghenē diet hem in handē hē
uet gheset. ℭ.li.viij.tu.dicta.l. vsucap
tio pignoris

¶ Van prescriptie in pande.

Item weet dat of iemant te pā
de settede enighe possessie vā erue. eñ dē
ghene in wiens hant dattet geset is. dat
hout bi langen tijt en heeft daer om niet
vercregen possessie. noch prescriptie. Dē
ghene die alsoo heeft des te pande geset of
sijn eruen: sullen eñ behoorē dat weder te
hebben: soe geringe als sijt eysschē: mits
rekende die vruchtē. dat op dye possessie
waerdich gheweest is: die costē dier aen
geleit sijn. om te laboreren of te bouwen
af getogen eñ mits betalende die achter
stal vandē sculde: indien daer enich achtē
stal sij. ℭ.li.viij.tu. dicta.l.si dñium eiꝰ
possessionis

¶ Vanden pande gheset in
eens anders hant

¶ Item indien enighen pande
bi yemant geset wort in eens anđs hant
om een anđ te betalē tot sekerhede eñ in
der betalinge gebreec sij. Weet dꝫ eer den
crediteer of den ghene diemēt sculdich is
anspreken mach den pande. hi moet som
meren of eysschē sijne sculden aendē scul
denaer Eñ alsdan indien in hē ghebreck
ware. soude hi mogen aenspreken dē pan
den mꝫ recht eñ anders niet ℭ.li.viij.tu.
dicta auctentica. hoc ita si. of dat den pan
de die verset is: geset eñ getransporteert
of verureemt sij. biden gene diet bewaer
de. of behoerde te bewarē. het sij bi testa
ment of anders Weet dat dat alsdan dē
ghenen diet soe te pande geset heeft sijnē
eruen: dat mach wederroepen ende oec
veruolgen tot allen plecken eñ plaetsen
waer hi die weet: mits betalende de scul
den. daer om datꝫ verset was. Eñ dese

actie soe hietmen actie inder sake. ℭ.li.
viij.tu.dic.l. debitorem neqꝫ venditionē
.l. pignoris vel ypothece.

¶ Van pande verlo
ren biden bewarer

¶ Item weet dat den ghene die
in bewaernisse heeft die pande van een
anđ: indien datse verlorē worden bi sijn
re schult eñ versuymenisse: of bij quade
bewaernisse: hi is gehoudē die weder te
gheuen: eñ daer en is anders geen excu
satie: dan indien datse hem gestolen wa
ren ofte ghenomen met crachtē: met an
der saken vā sinen goeden: eñ oec dattet
bleke claerliken dattet ware sonder sijne
sculde: alsdan soude daer wesen excusa
cie of onsculde. ℭ.li.viij.tu.dicta.l.sicut
vim maiorem

¶ Van saken te samen gheobligiert
of verbonden. sonder gheobligiert te we
sen bi sondere

¶ Capittel. ℭℭ.xliij

Oc mi moecht wetē dat die sa
ke somtijts geobligiert is tessens
ende te samen. sonđ datse belast of vbon
den sij bi sondere Eñ weet bi deser rubrijc
ke bidē bescreuen rechte Dat alle de goe
den vandē ghenē die sculdich sijn inden
gemeine sake: of vandē heere: bi dese sel
ue natuere eñ cōdicie sijnse geobligiert
eñ verbonden: eñ sijn als panden waer
datse sijn. ℭ.li.viij.tu.in quibus causis
pignꝰ tacite cōtrahitur. l. vniuersa bona

¶ Om die schulde vanden heere.

Item des ghelijcx alle die goe
den vanden ghenen die schuldich sijn aē
den boerse vanden heere of pcurier fis
cael Dats te seggen die goedē vandē ge
nen die dē heē sculdich zijn daer si onđ gese
ten zijn. zijn geobligiert of vbōdē als pādē
eñ wordē betaelt voer alle anđ schulden

Eñ men gheraect eñ verhaelt die selve
sculden op die goeden eñ pandē vanden
sculdenaers:waer datse zij inder iusticie
eñ onderdanicheit vandē here Eñ bi na
tuere van recht sijnse daer toe verbondē
ende geobligiert Maer sommige willē
seggen:dat in dit stuc niet en behoert be-
grepen noch verstaen te wesen dan om
die sculden vandē heere souueraen:ende
die recht heeft fiscale. C.li.viij.tit.dic.l.
certum est eius

Van een vrouwe die weduwe is niet
te veruolghen voechden te hebben va-
re hure kinderen

Oft gebuerde dz enighe vrou
die kinderen hadde ond' huer iarē:weder
huwelict Eñ si dā daer op nz en v'uolch-
de:om huer kinderen voechdē of regie-
rers te hebben:of niet haer deel en gaue
als sij weder huwelict:of niet en betaelt
tghene dat sij huer sculdich soude wesen
Weet dz die goedē vandē anderen man
die sij genomē soude hebbē souden v'bō-
den wesen te r'fonderē of te restituerē die
scade vandē kinderē:hoe wel dz dē man
vanden kinderē geen onderwint en had
de. C.li.viij.tit.dcā.l.si mater legitima

Item dat die goedē wesende in eenen
huyse:sijn pande voer de huyshuere.

Het is een seker sake dat alle
die goedē in een huys gebrocht zij diemē
in huerwaer heft pande zij voer die huys
huer.bider nature vandē bescreuē rech-
te:eñ en behoirē niet getransporteert noch
geporteert te wesen wten huyse:na dat dē
huysheer des verboden sal hebben.
Want daer en behoeft anders geen iusti
cie noch sergent.dan den heere vanden
huyse. Alsoe wordet ghehoudē ende be-
waert biden rasthunieren allesins. C.li.
viij.rubrica dicta.l.sancimus de iniectis
a creditore

Hoe die sake vā anderē niet en mach
verset worden

Capitel. C.C.xliiij

Ende nochtans willē de be
screuen rechten:dat of den procureur vā
yemant.om die sake vā sinē meester:eñ
om sijne sake te ond'houdē verset enigen
huysraet om sijn voerē meester:eñ die
meester dz wederseit.wert te ghevē eñ te
betalen Dat den ghene die hem des ge-
leent sal hebben mach ontfangē wesen
den pande te vercopen:naer dat des be-
heert sal sijn.in sijn profite.biden sake vā
sinen procureur. C.li.viij.tit.si aliena
res pignori data sit.l.i.

Te versetten eens anders goet by
loesheyt.

Item bi desen recht blijct claer
lijck:dat niemant en mach versettē eens
anders goet:eñ als in die precedente ru-
brike is gemodificeert eñ geroert. Noch
modificeert eñ seyt den recht:dz of enige
hengende bi fauntise:sijne goedē te v'set-
ten om andere te bedriegen:eñ dz voerde
hant wel wiste:of dat yemant versettede
eens and's goet wetens dattz sijn niet en
ware:mer des dede om een and' te bedrie
gen Weet dz in sulcker sake die pāde sou
de stadt houdē eñ soude waerdich wesen
eñ men en soudet nz mogē v'halē gelijck
and' sakē.wāt die tricherie of bedroch die
daer wesen soude.en soude nz gehengē
den pande en soude houdē eñ waerdich
wesen om den gene aen wyent v'bondē
eñ verset is. C.li.viij.tit.dicta.l.si pro-
baueris presidi.

Dat tuwers of voechden ende cura-
toers mogen versetten.

Of den tutoer of curatoer van
enighe versettedē enighe saken vanden

ghenen die si in bewaerenisse hebbē om huer recht eñ quersle te ondhoudē Wet dat des wel te houdē is. C.li.viij.ru. dicta.l.curatori adulti.

Vādē sakē die nz en mogē noch en behoren verset te wesen

Capittel CC.xlv.

Die bescreuē rechtē seggen datter sakē sijn die niet en mogen noch oec en behorē te zijn verset noch oeck verbondē: ghelijckerwijs hoe wel nochtans dat sommighe verbindē alle huer goedē generalic. Men mach daer om nz versettē sijn wijf indiē hi enich heft noch sijn kinderē indien hi enighe heeft. noch nae die opinie vā sommigen. die gemeine of dagelixe clederē vā sinen liue. wāt hi niet naect gaen en sal: dz welcke reden niet en gehenget Eñ dat meer is sijn behoeftelike noottroft: wāt redene des niet en soude mogē gehengen eñ oec en waeret niet behoerlic dz hi om sculde gaē soude tot perdicie of verlies. C.li.viij.rub. que res pignori obligari pos. vel nō.l.i.

Vanden paerdē eñ ploegen eñ huer toebehoren.

Item is verbodē den executoren als duerwaerders te executerē ō sculde Die paerdē. die wagē. die ploegē. eñ andē dier gelijcke dingē daer toebehorēn daer of die laboer vandē lande soude mogen cesseren. Wāt dz soude wesen tegēs die gemeine sake Eñ sulke goedē en mogen niet verset wordē noch vercocht soe langhe alsmē andē kan vindē Eñ die bescreuen recht wil. dat dē rechē die des gebiet te vercopen gecōdemneert sij dz te beteren: noch sulcke goedē en behoē niet ōstaen te wesen in obligacie: wāneer een man alle zijn goedē generalic obligiert. C li.viij.ru.dic.l. executores a quocunqz iudice. Noch seit den recht hier nā volgende: datter niet behoerlic en is noch vā node in pande te settē. noch tot vercopinge enige goeden: die de bouwerie vandē lāde of lanswinnige toebehoert eñ aēgaet Eñ die redene is: om datter ghebesicht wort inden ghemeinē oerbaer: noch sulke goedē en behorē niet te vallē in executie: soe langhe alsmē ander vindē mach. Hoe wel nochtās datmē dē man moest in geuangenis setten diet sculdich is. In dien dat hi selue nz ope ploech en voerde of bouwerie en dede. C.li.viij.ru.dcā.l. pignorum gracia

Te obligieren toecomende goeden.

Eñ oft ghebuerde dat enighe obligiert alle zijn goede bi generale woerden: na dz die stipulacie of belofte behoerlijc eñ rechtuerdich wesen sal: eñ dz bi dese generale obligacie also ghedaē Weet datter behoert verstaen te wesen dz alsoe wel ōbondē sijn alle zijn goedē toecomende: als of hi dz bi woerdē expres seyde eñ die goeden noemde Wāt obligacie nae datse ter goeder trouwē eñ rechtuerdich is: is te houden in allē saken eñ contractē eñ daer tegens en behoert nz gecomē te wesen. noch lichte exceptie en behoertter als dan daer innē nz ontfanghen te worden. C.li.viij.rubica dicta.l.si quis in cuiuscumqz contractus.

Vanden ghenen die meest recht heeft aenden panden.

Capittel. CC.xlvi

Die meest recht heeft aendē pande. blijct bi ghene dz hier na volcht Te weten is dz dē gene die hē ierst te recht treckt of te recht spreect of dē genē in wiens handē die pādē ierst geset zijn of dē ghenē aen wien die pande ierst verbonden is. Die heeft dmeeste recht opten pande.

C.li.viij.tit.qui potiores in pignoribus
habeantur.l.si decreto pretoris et regu.
q̄ prior est tpe de re.iu.li.vi. Eñ ierst ga/
tet opten pande Hoe wel dat enighe ge/
houden sijn totte gemeyne sake die welc
ke sake is gepreuiligeert. Nochtans of
opten ghenen.die also aenden gemeyn-
te verbondē is:of om dijne sculde ierste
recht ghesproken wordt:of die rechters
hant daer op geset:of ierste aendē pandē
ghenoemt.eñ met rechte geconsigneert
Weet dat niet tegenstaende die sake ge/
preuilegiert:of den ghemeyne sake als
voerscreuē is ¶ Dijn pant alsoe ghesig
neert eñ geroepen met recht salt passerē
eñ voertgaē tot execu..e:eñ tot dij recht
soe verre als ghi daer af doet blikē. C.li.
viij.tit.dicta.l.si ..andū pignori. Of den
anderden crediteur sijnē schuldē wil ver
halen Het is behoerlic dat hi den iersten
crediteur sijn moede heeft vā sijnre scult.
ende alsdan soe sal den pande hē geheelic
ken toebehoren. C.li.viij.tit.dic.l.prior
quidē creditor. Die bescreuen recht sept.
dat die obligacie generale begrijpt in ha
re seluē oec mede die speciale

¶ Een exempel daer op

¶ Jan heeft verbondē alle sijne goeden generalic tegens.N.om sekerē gelde die hi haer sculdich was Eñ daer nae die voerscreuen. Jan om seker anā sake.obligierde tegens thomas namen tlijc seker sake van sinen goedē Weet dz thomaes aen twpen die sake of aendeel geobligiert is:nyet en mach obligieren noch beletten.die obligacie die die voer screuen.N.heeft. Die welcke is genera le;sal stadt houden op die obligacie ghe naemt int speciale.ende die generale sal ten iersten worden voldaen. C.li.viij. tit.l.si generaliter.

¶ Die goeden te vercopen biden ier[...] crediteur aenden anderden

¶ Capitel C.C.xlviij.

Ende of dē iersten crediteu[...]
vercoept den pant die voert teg[...]
andere verbondē is anderwerue vā h[...]
Weet dat hi des wel doen mach:sonder
dannē hem daer af mochte begripē E[...]
of den sculdenaer wp vercochte:ofte ga-
ue den pande aenden iersten crediteur-
Wel mach hijt doen. Eñ daer ō en sulc
ghi niet vliesen dyner sculden:dz weet
dan of hijt vercochte ofte gaue eenē an-
deren daer hi niet toe vbonden en ware
Eñ of ghi liet den yersten crediteur aen
wien den pande vbonden is tzhene dat
men hem sculdich is opten pande We-
tet dat den pande v behoert te bliuen in
onder pande vā dinē sculde C.li.viij.tit.
brica si antiquitor creditor pignus vēdi-
derit.l.si vendidisset q̄ aū pignus

¶ Te vercopen pande om sculde.

¶ Hoe wel dat hi veel vsancien vā landē sijn geordineert eñ ghehoudē Dat wāneer enige pandē vercocht wor den om sculdē ten begerte vanden credi toer mē set hem eñ beteikēt dach na som mighe plekē vā drie dagen eñ nae and plekē vā.vij.dagen eñ.vij.nachtē We tet dat nae bescreuen recht.nae dz den pā de vercocht is:eñ de sculdenaer des wou de weder hebbē om den prise Hi en wa re daer toe niet ontfanclic Want die con tracie eens gedaen vā een hondelike sa ke en behoert niet verscheiden te sijne. Codice libro.viij.rubrica dicta.l.obliga ta pignoris iure. Eñ die anderde credi toer en macht niet beletē. Dē ierstē en sal wel mogē die pande v̄copē soe gerin ghe alst hem belieuen sal:ten sij dat den anderden die ierste betaelt ende op sept

tghene datmen hem sculdich is: eñ alsoe soude hi heere wesen vanden panden. C.li.viij.ru.dicta.l.quo nimius creditor.

¶ Pande te vercopen voer sculde

Men en sal niet alleene nemē die roerende goeden: ghelijck als saken paerden ende ander goedē aendē ghenē op wien den rechter ghebiet datmē pande nemen ende heffen sal: maer so mach men oec die sculden die andere hem sculdich souden wesen: nemē eñ veruolgen Daer op geordineert biden reghēwoerdigen: datmen wel comē mach optē sculde vanden sculdenaer alsmen anders geē goeden en vint te executerē. mer indien men geen goedē en mochte vindē. mer eer niet Eñ is behoerlic dat die rescriptie vanden executoer. dair of mencie maect eñ dat die sculde bekent sij C.li.viij.ru. de preto.pigno.l.si pretorium pignus.

¶ Den pande te copen bidē creditoer

¶ Item weet dat of bidē rechter geordineert is te vercopen enighen panden om den creditoer te voldoen: eñ den pande geexposeert ende gheset tot vercopinghe: niemant en is diet copen wil: ō die vreese vanden genen diet toebehoert ofte om sijn loesheit. Weet dat den croditoer dat wel mach copē om den prijse eñ is daer toe ontfanclic. C.li.viij.rub.si in causa iudica.pig.cap.sit.l.cum in causa iudicati.et.l.in causa iudicati.

¶ Te versetten den pande tegens een andř bi gebreke van betalinghe

¶ Item het is te weten dat of ick geobligiert ende verbonden hebbe: weghen: of lant: of ander saken of panden Wel mach den ghenen aen wien dat ic verset sal hebben des voert aen een andř versetten bi ghebreke van mijnre betalinghe ende den anderden creditoer sal aenden pande recht hebben. als tot rechte van pande toebehoert Maer indien lant ware ende ic niet verset en hadde dā die vruchten Den ghene in wiens hant den ic des gheset soude hebben: en soude niet mogen versetten dat lant Eñ indien hi versettede: ende ic den iersten creditoer betaelde Die versettinghe die hi daer af ghedaen soude hebbē en soude niet houden: ende ic soude weder hebbē mijn lant sulck als ick die vinden soude sonder cost noch interreest te restitueren aenden anderden daert verset ware. C.li.viij.rub. si pig.pigno.dat.sit.l.i.

¶ Te vercopen den pande om dye reste.

¶ Ende oft den creditoer die in pande hout enighe houdinghe of ander goeden: betaelt ware vander helfte: ofte van die meeste deel vander schult Daer om en eest niet. dye reste vander schulde en soude moeten betaelt worden. Ende dat om des te doen: men wel mach vercopen den pande ende die vercopinghe sal houden. Codice libro.viij.rub. de distractione pignor.l.quam diu non est integra

¶ Te consigneren ende te sommeren die betalinghe

¶ Of den creditoer aen wiē die pande verset is: niet ontfanghen en wille tghene datmen hem sculdich is: ende den sculdenaer hem biet te betalen Niet te min den sculdenaer behoert te consigneren: ende te vermanen die betalinge voer goede mannen Ende dat ghedaen of den creditoer die pande daer op vcochte: men soudet mogen weder roepen eñ die consignacie soude stadt houden dye daer op ghedaen ware. C.li.viij.ru.dic. .l.si priusq; distrahentur

¶ Van vrouwen pande te versetten vo re een ander.

Oft een vrouwe obligiert of v'bint enigen pande. voer een and' of vo re haer seluen tegens yemant. En den ghene in wyens handen den pande ver set is: die woude voert verbinde voer he tegens yemant: of v'copen Weet dat hij des niet en soude mogen doen: sonder dz wijf voer rechte te roepen En dat dat ge daen wort bi auctoriteyt van recht. C. li. viij. ru. dic. l. mulier licet res specialiter

¶ Die panden te vercopen ten begerte van een vanden crediteren

Ende oft ghebuerde dat enige saken geobligiert of verbonden worden in maniere van pande tot veel crediteure ende een van hemlyeden den pande be waerde aen wyendes niede v'bonde wa re. Weet dat indien een vande crediteure begherde aenden rechter. dat die sake v'cocht worde voer hem ende voer die an der te betalen Weet datse sculdich zij ver cocht te wesen ten begherte va een vanden crediteren wie hi sij Maer op die pe ningen vander v'copinghe. die ierste cre ditoren souden ierst betaelt sijn: hoe wel dat die vercopinge niet en ware tot hue re begherten: soe verre als dz ghelt duer de. ende nochtans die v'copinghe is ont sandic. C. li. viij. ru. dic. l. si in hoc quod iure tibi debetur

¶ Vanden testamenten

¶ Capittel CC. xxviij.

I costume ende vsancie va waerlike houen Testament en ordinan cie vande vtersten wille vanden ghene die des maect en ordineert is te houden: ende te conserueren bi allen rechters: soe verre alst daer af behoerlic is doen blike. Codice libro. vi. rubrica de testamentis testandi.

¶ Wie testament maken mach

En daer om wil ick v thoenen wie testament mach make: ende wie niet. Soe weet dat den sone die onder sijn ia ren ende inder onderdanicheit van vade ende moeder is: en mach geen testamet maken die waerdich ende behoerlic sij.

¶ Item ouheit va iaren. noch siecte en belet niet testament te mogen make. op dat sij hun natuerlike sinnen hebben. C. li. vi. ru. de his qui testamenta facere possunt. l. senium quidem etatis.

¶ Nochtans willen die bescreuen rech ten. Dat nae dat een ionghe. xiiij. iaren oudt is: sal mogen maken testament die met recht waerdich wesen sal Soe is soe expresselic gheseit. in dat recht die sept: dz die iongen ouer. xiiij. iaren mogen ma ken testament rc. Ende is wel verclaert Dat indien daer yet meer ouer. xiiij. iare en ware dan een vre. soe souden die. xiiij. iaren volcomen wesen: want het is van node datse volcomen sijn Ende noch ist te verstaen. dat opten sone behoeren dye xiiij. iaren volcomen te wesen ende dye dochter. xij. iaren. C. li. vi. ru. dicta. l. si frater patruelis

¶ Vanden testament ghedaen vo re desperacie.

Ende oft ghebuerde dat iemat die testaament gemaect hadde hem des pereerde: of hem selue dodede bi raserie van hoefde. bi siecte. of bi andere acciden tale Weet dat die testament daer omme niet gebroken noch verschepden en sou de wese: ten soude houde. ende met recht waerdich wesen Mer in dien hi hem v' dede mits vreese van pyne oft vonnisse. die hi meynde te hebben: bi sijnder mis daet Weet dat sijn testament niet houde

noch waerdich wesen en soude. hoe wel dat hi des ghedaen hadde daer te voren in goeder memorie C. li. vi. ru. dicta l. si is qui te

¶ Vanden testament vanden furiosen.

¶ Item byden bescreuen recht moechdi weeten. Dat den ghene die in cranchede vā sinnen is nz en mach maken testament die waerdich sy so langhe als syne siecte gheduert Mer so gherin ghe als hi wt synre siecte is eñ weder ge comen tot synre goeder memorie Weet dat ter wylen dat hi in sulcker staet is hi wel maken mach syn testament. Eñ al so hoe wel dat hi dickent in goed memo rie is eñ dickent weder valt in synre furi ositeit of siecte nochtans is hi in goeder memorie. den tyt dat hi syn testamente maect in presencie van goeder mannen diet in goeder memorie betugen mogē. die testament sal waerdich wesen Eñ in dien hi inden tyde van synre siecten eni ghe sake dede dat en soude niet houden. noch waerdich wesen C. li. vi. ru. dicta. l. furiosum in suis iudicijs

¶ Item vanden testamente vanden stō men

¶ Item so moechdi noch weten of enighe stomme geboren is by sulcke redenen is hi doef Eñ daer omme sulke en moghen gheen testamēt makē noch ordinancie vandē vterstē wille die waer dich wesen soude. Mer indien enige tot anderen tyden ghesproken hadde eñ stō me ghewordē ware by enigen accidēt. sulcken moghen wel maken testament eñ ordinancie vanden vterstē wille het si bi teikenen of bi ghescriften nae dattet bliken mochte dat hyt by sinen vtersten wille also hebben wil C. li. vi. ru. dicta l. discretis muto et surdo

¶ Vanden testament vanden illegiti men of bastaerden

Item byde costume locale wil len die costumen segghen eñ houdē. dat illegitisnes niet en moghen makē testa ment van hore goeden die waerdich sy. ten sy bi also dat alle de ghiften die hi by sinen testamente gheeft doet dan wech draghen elc die hyse ghegeuen heeft ter stont voer syn doot Want na dat die ille gitisme doot wesen soude Den here on der wien die goeden alsdan gheuonden souden wesen soude segghen ende bi die voerscreuen costume houden die goedē voer hem nae dat illegitisme alsdā daer inne gheuonden soude wesen inder pos sessien ten daghe van sinen ouerlyden. niet tegenstaende testament die de voer screuen illegitisme daer of gedaen soude hebben Eñ alsoe sietment doen eñ han teren daghelicx in landē costumier mer weet dat byden bescreuen recht dese cos tume niet en is geapprobeert. Want bi bescreuen rechte. alle mogen si testamēt maken diet den bescreuen recht nz en vē biet ghelijc voerscreuen is aen wien dat tet verboden is eñ aen wien niet C. li. vi ru. qui testamenta facere possunt vl nō per tot tit.

¶ Vanden prelaten eñ religiosen,

¶ Item een prelaet en mach ge ne testament maken vanden kerckelike goeden. mer vanden goedē die hi heb ben soude van syn propre erue daer of so mach hi testament maken tot synre be lieste li. iij. decretalium ru. de testamētis et vltimis voluntatibus decre. quoniam Item ghi moecht weeten dat religiosen gheprofessijt gheen testament en mogē maken die waerdich sy li. iij. decretalium. ru. dicta decre. quia ingredientibus

Noch moechdi weeten Dat clercken ge beneficeert van goeden vercregen van der kercke geen testament en mogē maken die waerdich sij li. iij. decretaliū rub. dicta decreta cum in officijs

Hoe dz testamēt goet eñ waerdich is.

Noe wel dat vā outs bi bescreuen recht van node was. dat testament anbehoerlic bereikent eñ geapprobeert te wesen gedaen moste wesen voer seuē tugen eñ besegheld van een vā hem luyden of meer of anders het en was vā geēre waerden Weet dat des is ghemodificeert eñ gheordineert in sulker manerē dat nu tegenwoerdelic is geconcedeert eñ toeghelaten testament te maken aen alle den ghenen die niet redene des moghen doen eñ die nz begrepen en sijn vā den saken bouen ghescreuen in deser rubriche die des niet doen en moghen Eñ dat nieuwe recht seit dat of testament gemaect is voer die testamentoers. Dats te segghen voer sinen pastoer eñ and ij. tughen daer mede Is waerdich ende te houden als cracht van testamēt behoerlic ghedaen Noch costume ter contrarie en behoert gheen stat te hebbē den testament also gedaen. eñ en sal stat hebben eñ waerdich wesen. li. iij. decretaliū ru. dicta decretali cum esse. Noch troest een ander decretale dit stuck eñ seit Dz of dē testament ghedaen is bi redelike aelmissen sonder onredelike fauoer eñ sond onbameliken ghiftē: ende sond te frauderē sinen rechten eruen Weet dat sulcke testament ghedaen voer twee tughen wittachtighe: is te houdē ende te cōseruerē. Decretali relatū est ap eū ad vestrū eo. ti.

Te cōdighen den testament voer den rechte.

Oft ghebuerde dat na dat die testament voer recht ghecondicht ware eñ die copie onder trecht gheblevē. Den testament verloren wort: bi eneghe auentuer. Daer omme en souder niet bliuen ten stadt houden eñ waerdich wesen. eñ dat die copie die onder trecht ware. soude worden verspuwet bij den tughen die daer ouer gheweest soudē hebben te ghenwoerdich. C. li. vi. ru. de testamentis l. publicati semel.

Vanden testament te wederroepen of te approberen.

Hoe wye den testāment wil approberen. het en is van ghenen node te redargueren. of den tugē vrij sijn of niet noch wye sij sijn op dattet gheen valsche tughen en sijn. Want anders en is daer teghens gheen wederroepen. Institute vclaert daer of meer in sijn boeck gelijck alst bliken sal int eynde van deser rubriche. C libro sexto rubri: dicta testes serui an liberi.

Van testament in vreemde talen.

Item noch moechdi weten: dz of een clerck die testament bescrijft: ende hij dat bescreue van een ander maniere dan hij schuldich ware na den verstant vanden testamentoer: ende vandē tugē aldaer teghēwoerdich wesende Het ware dattet den clerck dede met wetenheit of in onwetenheyt. Daer om en souder niet bliuen: den voerscreuen testament en soude waerdich wesen ende bliuen. so verre als de tughen daer op ghehoert waren Of noch idient ghebuerde dat de voerscreuen clerck ghescreuen hadde. eñ woert in vreemden talen: ghelijkerwijs als of die clerck schuldich ware te scriuē dat dē testatoer ghegheuē heeft eē schalē weghende een merck ende den clerck als dan vergate te scriuen een siluer schale

Weet dat dat ghebreckelike woert also ghescreuen of van een ander dier ghelijc en sal niet hinderen den testament en sal goet eñ oec van waerden bliuen eñ soude worden gheuestlicht bijdē rechter dat tet een silueren schale wesen soude Eñ al so behoertet verstaen te wesen van ande ren woerden indient gheboert C.o.li.vi. ru.dicta l.errore scribentis et l. ambiguitates que per ignorantiam.

¶ Te gheuen aen den clercke of aen den tughen

¶ Die bescreuen rechten hengē wel dat den testatoer mach laten eñ gheuen in sijn testament enighe sake aendē ghenen die den testament bescrijft ende aenden tughen die dair toe geroepē sijn Eñ en sullen daer omme niet gewraect worden C.li.vi.ru.dicta l. dictantib⁹ testamenta

¶ Testament ghemaect ouer langē tijt

¶ So weet dat dē testamēt die ghemaect ware ouer thien iaren geledē of meer Daer om nz en is vscheidē noch oec te niete ten sij bi also dattet getoent si dat den testatoer daer na ander wille ge hadt heeft Eñ ghemaect ander testamēt voer behoerlike tugen C.li.vi.ru.dicta l.sancimus si quis.

¶ Vanden ghiften te vercopen

Ende oft geboerde dat dē ghifter na dat hi enighe sake ghegeuen hadde. Het ware erue of ander roerēde goeden eñ hi die vercofte of consigneerde eñ daer op oflijuich woert. sonder te wedroepen sijn testament Weet dat den ghene diet ghegeuen of besproken is heeft sake sijn ghifte te eyschē l.ij actie legatarie eñ die testamentoers of erfghenamē sullen moeten volcomē eñ volbrengē die ghifte aenden ghenen diet ghegheuen of besproken is niet teghenstaende dattet alsdan vercoft of verset ware bijdē ghifter. C.li.vi.ru.de legatis l.qui post testamētum

¶ Te maken bij testament aumousnier eñ parchonier

Het en is niet verboden bijdē bescreuē recht men mach wezē aumousnier eñ parchonier van enige sakē dats te seggē hebben legaet voren wt.eñ sijn erfghename van enighen persone. hoe wel dat veel costumen contrarie sijn vā desen C.li.vi.ru.dicta l.cum responso vi ri prudentissimi.

¶ Dat testamēt niet waerdich en is sonder die sculde te betalen

Item dat testamente nz waerdich en is sonder die scult te betalen ende en mach nz geschien bi wat persone dattet sij. ten sij dat eerst eñ voer alle werck die sculden betaelt sijn ende dit bewijsēt die bescreuen recht C.li.vi.ru.dicta l.si vniuerse facultates

¶ Te gheuen den pande die verset is

Oft geboerde dat den testatoer of ghifter. verset hadde enighe van sijn iuwelen teghens enighe van sijn vrienden om sculde van ghelde die hi hem geleent soude hebben. of dat hi hem schuldich ware bi wat maniere dattet sij ende hi hē in sinen testament die pande gaue sonder te betalen dat ghene dairt omme verset ware ende daer op oflijuich worde sonder die sculden te betalē Weet dat die erfnamen sijn ghehouden die schulde te betalen niet teghenstaende dat die ghifte of pande hem ghegeuē is, C.li.vi.ru bij.dicta.l.creditor si.

¶ Vanden man sijn wijf te gheuen

Item weet dat hoe wel dat costume ter contrarie si, dat den man nz en

mach sijn wijf ŭbeterē of gheuen Noch tans willen die bescreuen rechten dz die man in sijn doorbedde mach sijn wijf geuen eñ bespreken seker behoerlike ghiften eñ dat wijf des ghelijcs horen man. Want alsdan is die onbehoerlike of onbetamelike sauuer ouergeledē in dz stuc waer omme dattet gheordineert is. dat man eñ wijf malcanderen niet ŭbeterē en mogen in ander rechten Dats te segghen wanneer si te samen sijn in gesondicheit om die saken elders ghealligeert inden enbuche vanden ghiften. ghetepkent bijdē ghetale van Want ghifte tusschen leuendighe en mogen si malcanderen niet moepen C. li. vi. tu. dicta l. non tātum duorum.

Te legatēren of te gheuen van erfname tot erfname

Hoe wel dat sommighe houdē datmen niet en mach legaterē noch maken condicie dat den derde erfname sculdich is te houden ten sij dattet hē believe. Weet dat bij bescreuen recht dē testatoer of ghifter vrij heer is van sijnre sake Eñ mach daer of legateren eñ ordineren. in sijn testament tgheent dat hē believe hoe wel dattet op erue of lant sij. eñ die ordinancie die hi aldaer op maect. sal houdē eñ waerdich sijn van erfgename tot erfgename Of si en laten die sake niet ghe ordineert C. li. vi. tu. dicta l. in annalib9 legatis

Te legateren een persone eens deels vander sake. eñ een ander eē ander deel daer inne

Of iemāt ware die in sijn testament ordineerde van enighe sake oft vā enighen erue tot een persone allene Eñ dan daer na opte selue sake. of op tē seluē erue oec mede ordineerde tot eenen anderen eens deels daer of Weet dat daer ōme sijn testamēt niet wesen en soude gecorrumpeert noch weder gheroepen Want met redene ende recht ist gheordineert dat een peghelike so langhe als hi is in goede natuerlike sinnen. Hi mach ŭmeren eñ wederroepen sijn ghifte. eñ daer omme of hi te voren ghegeuē heeft die gheheele sake Hi mach oec wel daer of gheuen eñ betrecken die ghifte eñ geuen een deel tot een ander Hoe soude hi oec mede die ghehele sake. indient hem beliefde. C. li. vi. tu. dicta l. cum questio talis

Testament te heelen oft te verswijghen

Den voerscreuē recht begeert ende ordineert Om of te nemen ende te scuwen alle frauden ende bedroch int faite van testamēt. ende dat die vtersste wille vandē doden volcomen mochte worden sond lanck vertrec. dat indien enich sijn die misdaket. of niet te voerschijn en brengt den testament van yemant nae sijnre doot ende dat retardeert dattet tot kennisse ende effect niet comen en mach Weet dat soe wanneer als den testamēt tot kennisse ghecomen sal wesen Dē gene diet also achter ghehouden eñ bedect heeft behoert te verliesen allen die profijte ende beneficie die hem bijdē testamēt soude moghen comen ende behoerde te hebben Ende en soude hem daer of niet ghegeuen worden Ende of hijt bi enige subtijle weghen. oft anders ghenomen hadde ghecreeghen ende ghegheuen so is hi schuldich des weder te gheuen

Eñ behoert daer toe bedwongen te we-
sen. eñ noch tot discrecie vanden rechter om dies wille dat hi met loesheit õ sweeghen eñ achter ghehoudẽ heeft die ghiften eñ aelmissen vanden armen eñ vander siele vanden testatoer C.li.vi.ru.dictu l. si legatarius

¶ Te testateren om te bespreken dat sijn wijf niet weder huweliken en sal

Die bescreuen rechten verbieden dat in testament of anders die man niet en mach sijn wijf õbieden weder te huwelikẽ na sijnẽ doot noch dat et wijf ghehouden sij daer op te sweeren Eñ indien si daer op sweren om horen man te ghelieuen of wt vreese So en soude des niet waerdich noch te houden wesen. eñ hoe wel dat den man dat alsoe ordineerde in sijn testament eñ dat of dat wijf weder huwelicte si verliesen soude etce. Of dat si soude wesen versteken van sulker sake etce. Of dat indien si niet weder en huwelicte si soude ghebruycken sulke sake Of indien si weder huwelict si salt õliesen. Weet dat alle des niet en is waerdich Want indient der vrouwe beliefst si mach weder huweliken eñ daer omme en sal si niet verliesen haer recht die si bij den testamẽte mach ende sculdichs is te hebben bij die generale costumẽ vandẽ lande. aenghesien tgheent dat hoer mã haer ghelaten hadde indien si ongheh u welict blijft C.li.vi.ru.de indic.viduita et le.iul.missella tollen.l.ij.

¶ Te willen segghen teghens een testament.

Het is ende behoert te weesen inder discrecie vanden rechter te estimeren eñ te begripen Welke of hoedanige die wille vanden doden was bij alle behoerlike wegen eñ ondersoeck Eñ bi alle tgheent dat hi daer of ondervinden eñ vernemen sal moghen eñ daer nae ordineren eñ maken dat die wille vandẽ doden volcomen eñ volbracht mach worden so na alsmen dat raken eñ doen can hoe wel dat enige om sijn singulaer profijt daer tegens is bij loese eñ onbehoerlike wegen of bi barat seggende is C. li. vi. ru. de fidei cõmis. l. voluntatis questio

¶ Van testament niet volbrocht binnẽ siaers

Het is wel genoech gestileert ghewoenlic eñ gheuseert Dat soe wanneer die testamẽtoers of executoers aengenomen hebben enighe testament. indient binnẽ siaers nĩ volbrocht en wort sij mogen begrepen wesen bij den erfgenamen vanden testatoer of bij den rechter rekeninghe te doen vandẽ voerscreuen testament eñ ordinancie. Eñ dat si daer of niet meer en hebben die bewaernisse noch administracie. eñ sij sijn schuldich te verliesen de ghifte eñ profijte. die sij in die testament sculdich sijn te hebbẽ Eñ die testament sal bij den rechter ghe set worden inden handen vanden erfnamen mits borghe stellende dat si ope testament behoerlic volcomen sullen ende indient die erfgenamen niet en deden. so is inden rechter dat hi des seluer wel doẽ mach ter cause van sijnre officie eñ van die wille des dodes te stellen tot behoerlike executie. eñ oeck bij den gheestelike rechter behoert des dat te gheschien dan bij den waerliken rechter Hoe wel dat die waerlike rechters. eñ sonderlinge dẽ coninc in sinen coninckrijc des ghewoenlic is te doen.

¶ Van hem te betrecken aen die camer vanden rekeninghe tot parijs om ghifte van testament

Noch so machmen weeten dat of die costumiers niet en hebben die testament volcomentlic noch rekeninghe daer of ghegeuen binnen des iaers. ende daer yemant sij die ter cause van ghiften of besprog legatarie oft ter cause van successie hem wil betrecke aen die camer vander rekeningen tot parijs Hi mach wel doen bijden cōmissie vanden heren vander voerscreuen camer. ende aldaer doen dachuaerdē die voerscreuen executoers. om aldaer inder camere rekeninghe te doen van alle den testamēt. ende achter laten alle andere rechters royalē ende van daen en salmen geen renuoy maken. Want die voerscreuen camere is daer of die ouerste eñ also isset gedaen gheweest tusschen sommighen. Eñ onlancx bi meester pieter van soyssons. teghens die executoirē van ian bonenfant poorter van doernic bij ghifte legatarie Want inde camer vanden rekeninghe vanden coninc tot parijs is die ouerste hof aldaermen van allen rekeninghen mach eñ oec sculdich is eyntelic eñ totale rekeninghe te doen Wāt aldaer behoren rekeninghe ghedaen te wesen. ende nerghens anders om een eyntelike decisie Eñ die voerscreuē camer en dient vā ghenen anderen saken Eñ daer ō mach men aldaer trecken om sake van rekeninghe eñ van testament. als daer of enige ghescil is Mer wel mach gheschien dat indien men een ghifte legatarie betoge voir een ander rechter royale dat hi daer of sculdich ware te kennē. legate. of niet legate. Mer om decisie oft om rekenige van testament te hebben men en mach het nz sekerliker betrecken dan inde voerscreuen camer Het gheboerde bij exemple inder sake voerscreuē dat bijdē testament vanden voerscreuē ian bonensant poerter van doernic ghegheuen worde meester pieter van soysson wonende tot sinte quintijn in vermendois een bibele in walsche tale die de voerscreuē bonensant hadde Questie ende ghescil daer op gheuiel tusschen die voerscreuē meester pieter eñ die testamētoers. die hem niet gheuen en wouden die voerscreuē bibele. Die voerscreuen meester pieter dede hemluden dachuaerden bij een mandement vander camer vanden rekeningē die welcke begheerden ghereuuoyeert te syn voer den scepenē van doernic. als voer hore rechters. Sij worden aldaer ghereuuoyeert. om dat die questie nz en roerde dan van ghifte Mer indient ghe weest hadde om rekeninghe te hebben. die sake soude aldaer ghebleuen hebbē. C. li. vi. ru. dicta auctētica. Hoc amplius

Te legateren of bespreken sculde diemē niet sculdich en ware.

Item of ic bespreke in mijn testament xl. grote die ic ian sculdich ben. eñ nae mijnre doot ghevonden wort dz ic hem niet sculdich en ben Weet dz daer om niet bliuen en soude die voerscreuen ian en soude hebbē die xl. grote bij actie legatarie C. li. vi. ru. de fal. caus. adiec. lega. l. etiam si veritas

Vanden vruchten vandē erue die besproken sijn

Item wanneer in testament eenighe erue besproken wort tot yemāt die enighe vruchten iaerlicx draecht. ende den ghene wient ghegeuen is des eē seker tijt niet en eyschet nader doot vanden testatoer. ende daer na daer of eysch doet Weet dat hi niet hebben en sal eenighe vruchten die daer of ontfanghen sij of gheweest is nader doot vanden legatoer Eñ en sal die vruchten niet hebben

van vander tijt of dat hi die ghifte gheei
schet sal hebben. C. li. vi. ru. de usuris et
fructibus legatorum l. in legatis et fidei
cõmissis

¶ Sinen kinde te onter-
uen bijden testament

Daer is een recht diemen hiet
vanden testamente van deernisse of me
delijden. Dat is wanneer den vader en
de die moeder onteruen hoer kinder son
der sake of reden Eñ die bescreuen recht
seit. dat of den vader onterft sinen kinde
sonder dat den kinde des verdient heeft
teghens den vader Of dat hi hem seer v
toernt heeft gelijc als hem geraect of ge
slegen te hebben bij violencie of getrac
teert te hebben van sijnre doot of vã sijn
oneere of verraderie tegens hẽ vuolcht
Weet dat den sone sake heeft te comẽ te-
ghens den voerscreuen testament bi dẽ
welcken hi also onterft is. eñ is daer toe
ontfanckelic Eñ so geringhe als hi dair
om recht spreect ende dattet blijct dat hy
daer of rechte erfgename is Hi behoert
gheset te sijn in possessie vander sake ver
balic of bij woerden Dats te seggen die
sake behoert geset te sijn in sinen handẽ
bijden rechter. eñ dach beteikent aendẽ
partien om daer op te procederen alst be
horen sal C. li. iij. ru. de inoffi. testa. l. q̃-
uis de inofficioso

¶ Te ordineren sinen kinde-
ren in testament

Oft geboerde dat man of wijf
maecten hoer testament eñ ordineerden
van horen vercregen goeden die si te sa-
men in hoer huwelic vercreegen haddẽ.
aen elcken sijn porcie oft aendeel eñ dan
die moeder beuricht ware vã eenẽ kin-
de eñ alsdan dz kint die also in sijns moe
ders lichaem ware niet toegeuoecht en
ware ende daer op enighe van hem be
den ostiunich worde die den testament ge
maect hadden So weet dat die testamẽt
also ghemaect niet en is waerdich noch
te houden Ende dat kint die also na des
vaders doot gheboren sal wesen sal den
testament verscheiden eñ doden. daer õ
dat hi inden testament vergheten is dat
welcke met redene nz geschien en mach
Mer indien den kinde die na gheboren
wesen sal als voers. is bewesen wort vã
sijn andeel inden testament die voerscre
uen testamẽt. scude houdẽ eñ waerdich
wesen Eñ sulke kinderen sijn ghehieten
postmis om dat si gheboren sijn na den
doot van horen vader C. li. iij. ru. d. l. si
mater filijs duob9

¶ Van testament teghens medelijden
of deernisse

Om dat inde penultime recht
gheseit is dat den testament niet en is te
houden die so hart is sonder medelijden
dat dẽ vader onterft sinen sone. Weet dz
bi een auctentijc daer nae volghende ge
seit is Dattet warachtich is dat of dẽ va
der ten minsten niet en laet sinen kinde.
dat derdendeel van sinen goeden Inde
ser manieren Dat indien daer vier kidẽ
ren sijn of min. si sijn sculdich te hebben
dat derdendeel vanden erue vanden va
der ten minsten dat hi hem lupden laten
mach Eñ indien daer vijf kinderen sijn
of meer so behoert hi hem lupden te latẽ
ten minsten dat hi hem laten mach nae
bescreuen recht die helfte Welcke aende
le. te weeten dat derdendeel aenden iiij.
kinderen of daer beneden. aen elckẽ sijn
aendeel nae aduenant. eñ aen den vijf
kinderen. ende daer en bouen. die helfte
aen elcken sijn aendeel Ende daer en

mach hi hem lijdē niet onthoudē noch en is sculdich hem te ontrecken of te ontnemen. noch oeck die vruchten vanden voerscreuen eruen C. li. iij. tit. dicta auctentica. nouissima lege.

¶ Te geuen die een van sijnen kinderē meer dan den anderen.

Noch wil die bescreuen recht dat of den vader een van sinen kinderē meer gheeft van sinen erue ouermaten dan den anderen Dat de ghene die also onterft is of sijn dat mogen verhalen teghens den ghenen die ouermaten bi ordinancien begaeft sijn na dē redene quātiteit vanden recht voerscreuen Eñ hoe wel dz in veel costume localen men hanteert die contrari eñ dat dē vader sal moghen gheuen den eenen vā sijne kinder meer eñ dē anderē min tot zijre beliefē. Nochtans ist warachtich eñ openbaer. dat dē rechte aldaer of spreket. ten eynde dat indien men des van node heeft. datmen hem daer mede behelpen mach eñ het schijnt een harde sake te wesen alsoe te gheuen den een meer eñ dander min. ten sij aenden oudsten C. li. iij. tit. dicta auctentica. vnde si parens

¶ Te legateren of te bespreken yemant enighen saken die een ander toebehoerden

Of die legatoer geeft in syn testament enighe sake die een ander toebehoerde eñ dat wel wiste. Gelijckerwijs als of ic gheue in mijn testament sulcke huysinghe staēde tot deser plecke of ander sake. die ic wel weet dat mijn niet en is Weet dat die erfghenamen vandē legatoer sijn gehoudē te volcomē die ghifte eñ so veel doen anden ghenen dier ghegheuē is dat hi te vredē si voer die waerde Eñ of den ghifter gaue enige sake die hi meende dattet sijn ware eñ hem niet toe en behoerde Weet dat die ghifte niet houden en soude in desen stucke C. li. vi. tit. de lega. l. cum alienam.

Weet dat soe wye achterhout oft bedect testament bij enighe ghedaen soe dattet tot kennissen niet comen en mach Si bescreuen recht is hi sculdich te verliesen alle die ghiften of profijten die hi bijden testament mochte eñ behoerde te hebben. so ghetinghe alst bij auctentique totter kennisse coemt C. li. vi. tit. de l. si legatarius

¶ Vanden codicillen.

Capittel CC. xlix

Hier nae volcht vandē codicillen ghelijc dat hoe wel dat also si dz een yegelic die in state is van goede sinnen eñ redelike eñ vrije wille mach maken testament So moechdi oeck weten dat des ghelijcs na dat den testamēt gedaen is men mach die selue testament augmeren eñ diminueren of verminderen eñ nieuwe ghiften mach men makē na den testament eerst gedaen bij forme vā codicille Eñ is codicille ghehieten eē addicie die den testator doet tot die ordinācie van sinen testament. die hi eerst ghedaen heeft sonder dat die testamēt yet gecorrumpeert of verargert si in sijn principale effect Eñ daer ōme so moechdi weeten dat codicille niet en is dan addicie tot testament Mer nochtans isset van sulcker auctoriteit dat bijden codicille mach een ghifte inden testamente sijn geaugmenteert of ghediminueert sonder daer omme te corrumperen den testamēt. ende bijdē codicille en behoert dē testamēt niet ghecorrumpeert noch te nieuwe ghedaen te wesen Want codicille is ende behoert te wesen naden testament Eñ daer omme in alle codicillē behoert te sijn be-

grepen datter is sonder weder te roepen die crachte en̄ machte vanden principale testament in alle anderen saken dat in de selue die bij dese teghenwoerdighe codicille sijn ghemodificeert en̄ verclaert Ende die codicille behoert te confirmeren en̄ te vestighen die testament in alle sijn ander termen Vt habetur C. li. vi. rn. de codicillis l. siue ab inicio.

¶ Hoe dē epischer vāder ghifte behoert te verclaren bij wat manieren dat hi epschet het si een of cetera.

Item oft gheboerde dat iemāt ware die epschede erfnisse of ander ghifte bij ghifte legatarie of van testament. Weet dat hi ghehouden ware te verclaren of hi des bi ghifte van testament epschet of bi ander ghifte als van codicille. Want sommighe machmen makē op datse niet en sijn contradictoren. deen teghens den anderen Ende of hijt bi testament epschte en̄ die codicille des wederroepē hadde Die ghifte soude frustre en̄ te niet wesen C. li. vi. rn. dicta l. fi.

¶ Vanden lay of ghiften vāder manieren te legateren of te gheuen in sijn testament

¶ Daer na volcht vanden lai of ghiften en̄ vander manieren te legaterē of te gheuen in sijn testament. Hoe is te weeten dat lay is die ghifte die eenige eē ander maket in sijn testament. En̄ daer om dz veel manierē en̄ differencien sijn in ghifte van testamēt. Is van node int eerst te verclaren tgeent dat ic daer of gesien hebbe. Hoe segghen die waerliken datter drie manieren sijn vā ghifte in deser sake Dats te weeten. ghiften tusschē den leuenden ghifte om sake vand doot ende ghifte van lay of testament, Ende om die twee eerste ghiften obligeert en̄de verbint hem den ghifter dat is bi den ghifte tusschen den leuenden. en̄ bijden ghifte om sake vander doot. Mer bij dē ghifte van lay of testamēt en verbint dē ghifter hem nz hi en mach wel al sijn leuen gheduerende wedrroepen die ghifte indient hem beliest Ende indien hi of liuich wort. sonder die ghifte te wedroepen sijn erfnamen sijn ghehouden te betalen en̄ te volcomen die ghifte van des dodes goeden eerst die schulden betaelt wesende Hoe ist te weeten dat lay waerdich is als bescreuen rechte en̄ is te houden en̄ te bewarē bij alle goede rechters Want geen sake en is so fauorable of behoerlic als te volcomen die uterste wille vanden doden Institu. li. secūdo rub. de lega. pagra. Nostra autē constitucio Ende so mach een man die in state is testament te maken. sijne goedē legateren of bespreken bi sijn testament tot sijn propre beliefte die behoerlic ghedaen en̄ geapprobeert is. Ende sinen erfname sal ghehouden wesen dat te volbrenghen. so verre als die goeden vanden testamē toer waerdich sijn Institu. li. ij. rn. dcā. pagra. Non solum autem testatoris

¶ Dat een man een ander legateren of bespreken mach tot sijnre beliesten

¶ Ende dat meer is dē bescreuē recht wil dat een man niet alleen bespreken of legateren mach van sijne goedē. tot sijnre conscientie mer mach oec meer legateren of bespreken van eens anders goet Want een huys dat sijn niet en ware nae dat hijt bi testamēt verclaren soude mach hi legateren of gheuen wie dat hem beliest Ghelijckerwijs als of ian wechgheeft dat huys dz nicolaus toebe

hoert die welcke hi iacop bespreké mach Eñ alsdan die erfnamē vandē legatoer souden so veel moeten doen tot iacop. dz den huse van claes ghepresen eñ gewer deert worde bij ghesworen prijsers Wāt dat huys en soude iacop niet mogen gecrijgen om dattet niet toe en behoert dē genen diet besprokē heeft Mer dat recht vstaet also Dat ian die also dat huys vā claes besprokē heeft twelcke hi wiste dat tet hem nz toe en behoerde. die selue ian woude iacop vbeteren van sinen goedē vā also veel als dat huys van claes ghepresen oft gewaerdeert soude wesen

Te legateren ofte gheuen.

Ende oft gheboerde dat ian legateerde een sake tot iacop die ian meende sekerlikē dattet hem toebehoerde. eñ hem niet toe en behoert Weet dat sulcke ghifte nz waerdich wesen en soude. wāt hi meende te legateren oft te bespreken. tgheent dat hem toebehoerde eñ het en is sijne niet Eñ daer omme sulcke ghiften en sijn nz waerdich Noch indien ian legateerde of geeft eenige sake die hi wel weet dattet hem niet toe en behoerde gelijc als voerscreuen is Eñ tgeent dat hij also legateren soude sulc ware datment niet copen oft vercopen en mochte bi dē ghemenen rechte Weet dat sulcke ghifte niet en is waerdich. noch en is oeck te houden ghelijckerwijs als of men legateerde een stuck lants die der ghemeente vander stede toe behoerde. of dat velt die gheordineert is tot campen vā batalien te doen of eenighe sake die der kercken toebehoerde of der ghemeente van der stede of sake die gheuoecht eñ gheamortificeert ware of capelle of goodshuise sulcke ghiftē en sijn nz waerdich: noch en sijn oec niet te houden Want hoe wel dat den legatoer oft dē ghene diet besproken heeft wel weet dattet hem nz toe en behoerde noch aen en ghinc eñ dat hi dē ghenen die hi also ghegeuen heeft so vele woude vbeterē nochtans sulcke ghiften en sijn niet te houden Want die sake diemen niet vercopen oft copē en mach en mach men oec mede niet legateren of bespreken Insti. li. ij. eu. supradicta. pa gra. quod autem diximus

Te copen enighe sake die legateert ende besproken is.

Item of enighe sake besprokē is ende den ghene wient besprokē is copet dieselue sake nae dat besproc gedaē. ende daer bi daer of heer gemaect ē durende noch dat den legatoer leuēdich is. ende daer na den legatoer oflijuich wort Daer om en is niet die erfghenamē vā den legatoer. en sijn ghehouden aen dē ghene diet besproken is also veel als die sake die den besprokē is waerdich was ten daghe dattet besproken wort Want tgheent dat also ghecoft is bi den ghene diet besproken is en is voer hem gheen winsel mer eerlike acquieste Mer indien bi ander ghegeuen gheweest hadde. ende daer bi heer daer of ware of behoerde te wesen alsdan en soude die ghifte bi deser manieren niet waerdich wesen. wāt twee winselen en mach noch en behoert men te hebbē op eē sake noch twee ghiften en moghen niet ghedaen wesen uyt recht op een sake Ende of een sake ware eenen persone gegeuen bi twee testamēten Weet dat daer inne valt differencie. Want of bi een vanden testamēten ope ian ghemaect sal hebben. die selue sake hem ghegeuen ware so dat hi daer of here ghemaect ē bijder ghifte.

Weet dat bij den anderden testamēt dye iacop maken soude: men nz eyschen en soude moeghen. noch hebbē die selue sake. Want als voerscreuen is: een sake en machmen niet hebben bij twe manierē Mer of biden eersten testament den ghene diet besproken is. die sake niet ghehat en hadde dan dye waerde vander saken ouermits dat den ghene diet behoerde. des niet en woude ouergheuen. Alsdan soude den ghene diet besproken is. bij dē anderden testamente moeghen eyschen den sake of den prijse of waerde daer van eñ die erfnamen vanden legatoer soudē des moetē voldoen. Institu. li. ij. rubri. dic. Si ret aliena.

¶ Van een sake ghegheuen bij twee testamentoers.

Itē oft een sake besprokē of ghelaten tot twee personen tesamen. of dat die selue sake ghelaten sij twee personen elck bij sonder. Weet dat dat indien daer of gheschil valt de sake behoert ghedeellet te sijn in tween Indiē die sake den testatoer of den ghene diet besprokē heft toe behoerde. Ende of een vanden ghenen die de sake besprokē is afliuich worde eer den ghene diet besprokē heeft Alsdā soude die gheheele sake toebehoren den ghenē. diet mede besprokē was: of dat eē vā hem beydē die ghiften niet accepterē en woude. Insti. li. ij. ru. dic pa. si eadē res duobus. ¶ Itē of die sake de mij toebehoert besprokē worde bi een ander.

¶ Weet dat sulcke ghiften niet waerdich en sijn. Wāt de sake die mi tobehoert: en mach mi bij een ander niet ghegheuen worden eñ besprokē: Insti. li. ij. ru. dic. pagra sed si rem legatarij

¶ Vāden schuldenaer te latē of te bespreken den ghene die hi schuldich is tghene dat hij hem schuldich is

Den schuldenaer die laet eñ bespreeckt sijn crediteer teghē dat hi hē schuldich is. dat en is niet waerdich. Wāt hij en soude niet doē dan betalē. ten ware dz hij hem ghelatē hadde meer dā die schulde bedraecht. Mer indien hij hē meer lyet als voerscreuē is. eñ daer na den tijt quame dat hi hem schuldich is of ouder condicie Die ghifte en ist niet waerdich daer om dat die schulde alrede betaelt is Institu. li. ij. ru. dic pagro. ex cōtrario

¶ Te besprekē enē kinde die noch is. in sijns moeders lichaeme.

Den kinde die noch is in sijns moeders lichaē: mach wel ghemaeckt sijn erfname bij legacie vā enighe. Mer die wijsen twijfelen datmē niet legaterē en mach kinder die noch te winnen sijn. Die dese of die van dese hebbē sal ghelijc als of yemāt seyde bi testamēte: Ic late of bespreke. den eerstē kide dat dese of die van dese hebben sal. sulcke gifte: welcke kīt noch te winnē ware daer of dz de moder niet en schinde grof te wesē. of kint te draghē. Insti. li. ij. ru. dic pa. post humo quoq3.

¶ Te versettē die sake besprokē duerēde leuē vāden legatoer.

¶ Noch moechdi weten: dat of yemant eneghe sake wordt besprokē: eñ duerende dat leuen vāden legatoer: die selue sake verset of verbijnt teghens yemant anders Indien die voerscreuen legatoer binnē sijnen leuende lijue. die gifte niet weder en roept. bi hem weder gedaen Die gifte soude houden ende waerdich wesen: ende den erfname soude des goet doen C. li. vi. ru. de legatis l. qui post testamentum

Te legateren sijn dochter eñ daer nae die ghifte gaue in hoer huwelic

Item oft den legatoer eē dochter heeft. die welcke hi bij sijn testament maecte enighe ghifte ende daer nae sijn dochter huwelicte ende haer gaue in huwelick tgheent dat hi haer voertijts besproken soude hebbē Eñ den vader oflivich worde. ende die dochter haer ghifte woude eyschen Weet dat sijt niet eyschē en mach. Want si en mach niet hebben dubbelde actie in dese sake Dats te weeten actie van ghifte legatarie eñ actie vā huwelike gaue C. li. vi. ru. de legatis l. filia legatorum

Te wesen erfghename eñ aumousnier

Item ghi moecht weeten dat hoe wel dat sommighe costumieren segghen datmen niet wesen en mach erfname eñ aumousnier So weet dat bescreuen recht wel henghet dat den gene dye erfname is. selue wel wesen mach aumousnier Want sijn propre sake die nz recht hem bi successie aengaet. en mach hem niet ghegheuen worden Noch die twee actien en machmen nz te samē hebben. Mer of testatoer veel erfnamē heeft wie hi sijn goedē laten wille Wel mach hijt doen: ende bespreken deen meer dā dander nae dz hijt hē voer wt makē wil. eñ dat hi hem soe veel voer wt vorderen wil met woerden erpres. Eñ daer of en sal niet den ghene die alsoe besproken is wesē erfname mer simple aumousnier C. li. vi. ru. d. l. cum responso viri prudētissimi Eñ hoe wel dat gheseit si dat een alleē nz en mach wesen aumousnier ende erfname: Daer om dat sijn selfs sake hem niet gegeuē en mach sijn. dit wort gheapprobeert bijden bescreuen recht. C: li. vi. ru. dicta l. proprias tuas res legari.

Te legateren enighe sake van erfname tot erfname

Itē bijdē bescreuē recht moecht di weeten dat den legatoer die vrij heere vander sake is mach legateren van erfname tot erfname. eñ ordineren dat die een niet en mach vercopen noch versetten dat ghene dat hem alsobesproken sal wesen ten en sal weder comen opten anderen Eñ also van erfname tot erfnamen C. li. vi. ru. d. l. in animalibus legatis.

Te legateren of te bespreken yemant enighe sake eñ eē andere eēs deel daer of

Item oft den legatoer bij sijn testament gaue yemant enige sake. het ware reele of roerende eñ daer na bi codicille of bighifte van uterste wille gaue eē ander eens deels daer of sonder mencie te maken vanden eersten ghifte. Weet dz de selue sake behoert na die opinie vā den legatoer vscheiden ende ghedeelt te wesen C. li. vi. ru. d. l. cum questio talis.

Hoe veel tughen behoren gehoert te sijn op recreancie van nieuwichede

In beclachte van nieuwichede saite op recreancie en neemt geen stat eñ daer op cōmissarijsen ghegeuen sijn. Weet dat optie recreancie het si vander eenre sijde of van dander men niet meer en behoert om elcke partye te horen. dā twee tughen op alle die saiten van elck vanden partyen. Ten ware bij also dat die materie so groot ware dat partye gehoert om dye grootheit ende differencie vander sake men behoefde meer te horē Eñ alsdan en behoert den rechter noch niet meer te ordineren dan rvi. tughen. om een partye.

Hoe veel tughen op een article.

Item op elcke article van faite contrarie mach ghehoert sijn tien tu-

gen ende niet meer En indien daer meer betogen worden. soe en soudet niet waer dich wesen noch hiere depositie en soude den produisant geen profite draghen.

¶ Die maniere te doen setten enige personen bi mise de fait in sijn ghifte legatarie of bespr oc vā testament

¶ Capittel CC.l.

Weet dat alsoe als vrouwe of ioncfrouwe haer mach doē setten in hier doarie bi mise de fayt. Alsoe mach hem doen setten enige persone by mise de fayt in ghifte legatarie of in ghifte van testament. Eñ bi alsulcke crachte eñ bi alsulcke cōmissie: eñ daer om wille ic v thoenen die maniere te makē ende te formeren die selue commissie: bi maniere van formulare

¶ Commissie of ghifte legatarie

¶ Stristran vanden bosche ridder. heere van sainechon eñ van rincheual: raedt vanden coninc eñ sijn baeliu van vermendoys Aenden ierstē sergent vanden coninc inde voerscreuen baeliuscap. die daer op v̄socht sal wordē saluyt. Wi hebbē gehoert die groeslike clachte van dese N. Inhoudende. hoe dat bi wilen dese. N. in sijn leuende liue bi sijn testament eñ ordinantie vandē wterste wille. hem ghegeuen sij ende besproken te hebben. eñ toe te behoren ter stont nach doot vanden voerscreuen defunct een seker huysinghe eñ erue staende in sulker plecke. N. met die profiten eñ emolumēten. die daer af spruyten eñ comē souden mogen rc. Of die vruchten vā sulcken lant eñ woenstede rc. te nemen eñ te heffen ter stont nader doot vandē voerscreuen ghifter: of sulcke ghifte roerende. eñ alsoe sij dz om die selue ghifte eñ besproc te hebben alst hem gegeuē eñ achter gelaten is biden voerscreuē ghifter: nader doot vanden voerscreuē legatoer of ghifter den voerscreuē clager getogen sij tot die ghene al daert behoerde eñ vā noode was. om de voers ghifte te gecrigen binnen tide betamelic: ende daer toe behoerlic En bi veel reysen hem dat vermaent eñ begheert heeft Niet te min sijn si daer af dilayerende van des te doen dat welcke soe is in sijn grote preiudicie ende schade als hi seyt. Ten waer dat bi ons daer inne versien wort met behoerlikē prouisie. Daer om eest dat wi v ontbieden. eñ om dies wille dat aendē coninc eñ aē zijn rechters toebehoert die kēnisse: eñ bi preuencie vanden ghiften eñ testamenten: als men ierst tot hem betreet Ghebiedē eñ cōmitteren dat indien v blijct vander voerscreuē ghifte eñ lay of besproc: alsoe ghedaen eñ gelaten aendē voerscreuen clager als voers is: biden testament vāden voers afliuighe of anders behoerlic Ghi v transporteert opte voerscreuē erue: ghifte: eñ besproc: alsp besproken als voerscreuē is: eñ den seluē clagher daer toe roepende den heere vander plecke of sijn baeliu of stadthouder. Stelt in dz sayte eñ hout met recht in sijn ghifte vā aelmissen: eñ hem vander voerscreuē ghifte eñ aelmissen doet eñ laet ghebruycken ende vseren vredelic Verbiedende allen ende een yegelic wient behoert: eñ daer of ghi versocht sult worden Dat vande voerscreuē ghifte. sij laten gebruyckē eñ vseren vredelic: die voerscreuē clagher al bider forme ende maniere alst hem ghegheuen eñ besproeken is op alle tghene dat sij in sulcker sake mis doen moghen. Significerende eñ beteykēde een yegelijc wyent behoren sal: eñ daer of ghi vā side vanden voerscreuē clager versocht sult wordē: op dat indien si opposerē wil-

sen dat bij v hem dach daer op gegeuen ende beteikent si: voer ons of onsen stadt houder in des conincs houe tot sinte quintijn tegens den voerscreuẽ clager. Om te seggen ende te allegieren die sake van huere voerscreuẽ oppositien: of om daer op te procederen alst nae redene behoren sal Eñ niet te min of sij daer tegens nz en opposeren eñ dat sij negligent waren oft delayerende Hoe verdachuaert hem tot seker behoerlike daghe inden houe van den coninc tot sinte quintijn voerscreuẽ tegẽs den voerscreuẽ clager Om te sien met recht houdẽ daer inne ghi hẽ nz sap te geset sult hebbẽ of daer op te opposerẽ of tegens seggen. indient hẽ beliest. Eñ of des niet Om hem daer in te sien decre teren. alst met redene behoren sal te doẽ. Van des te doen. gheuen wij v ꝛc. Des te ghetughe ꝛc.

¶ Hoe dat testament ende codicille behoren betuycht te wesen.

¶ Capittel. CC. li.

Ohesien vanden testamenten eñ codicillẽ: eñ hoe eñ in wat manieren datse behoren gemaect te sijn Hoe volcht hoe ende bi wat tugen datse mogen geapprobeert eñ betuycht sijn. Weet dattet onwijslz is aendẽ testamẽtoers aen te nemẽ executie vã testament sij en doen ter stont als den testator afliuich is. den testamẽt settẽ tot approbatie voer den rechtẽ aldaer die sake geboert: tẽ ware dattet gedaen geweest hadde indẽ tide vandẽ legatoer Eñ dz gedaen dat si doen setten bi beneficie vã recht eñ inuẽtorie: alle die goedẽ daer op die testamẽt hem bespreect eñ daer sij executie af schuldich sijn te doen biden seluẽ testamente. Daer of dat dat gherecht sal hebbẽ die een: ende sij lieden dan sij. Eñ daer na mogen sij sekerlic treden in der executie van den voerscreuẽ testament Anders in die rekeninge doende. indien si alsoe daer in niet getreden en waren. Het mochte hẽ lieden geimputeert of verweeten wordẽ dat den ghene die doot ware in sinen tide veel meer goets gehadt soude hebbẽ dan sij rekenẽ Eñ dat tẽ daghe vã sinen ouerlidẽ daer of maere was. eñ daer toe sonden die daer tegens seggende sijn ōtfangen worden Eñ daer om soe en behoret oec niemant daer inne te treden sonder beneficie van recht

¶ Die maniere van te approberen testament

¶ Soe weet dat die approbatie vanden testament behoert sulcke te wesen: dat ter stont nae der doot vandẽ legatoer als voerscreuen is Het is van node dat die testamentoers brengẽ voer recht eñ begheren die gheapprobeert te hebbẽ met recht Hoe isset behoerlic dattz beslo ten ende besegelt sij metten segel vã een vanden tugen ende dat die tugen daer tegenwoerdich sijn. die voer rechte betuygen dat sij daer bij waren: daer die selue testament gemaket wort. ghelesen van woerde tot worde voer dese N. Die welke leuendich was in goede sinnen ende memorie alst schijnde Ende diet also begheerde: ende woude ghedaen hebben: sonder dat hi daer af yet weder riep of tegens seyde Ende begheerde op hem lieden: dat sij daer bi als tughen sondẽ willen wesen. Dat ghedaen den testament behoert met rechte ontfanghen te wesẽ ende ghecopieert. Daer of die een behoret gheset te wesen onder recht ende ope

ander onder die testamentuers: om dye executie daer af te doen en te voeldoen.
Ende in tegenwoerdicheit van recht behoren si an te nemen den testament te doen ende te volcomen ten naesten ende te besten: dat hem mogelijc sal wesen na huere beste wetenscap. en vermogen nae forme ende inhout der seluer En dat sijt binnen iaers volcomen sullen hebben. indien hem mogelijc is Ende van alle tghene dat sij daer of gedaen sullen hebben: goede ende getrouwe rekeninge te doen binnen den seluen iare. Daer toe geroepen den ghenen die sculdich sijn daer toe ghe roepen te sijn En of van sulcker solemniteyt niet en blijct ghedaen biden voerscreuen testamentoers Na die opinie van sommigen Het schijnt dat sij sijn onsoufficiantelic gefondeert om te doen ende in tentieren actie van testamentoers

¶ Bi wat tughen testament mach ghe approbeert en betuycht sijn

¶ Nv is te weten bi wat tugen testament mach en behoert geapprobeert te sijn Nader opinie van sommigen moghet ghi weten: dat als ic bouen ghesept hebbe inder rubrike vanden testamenten die ghetepkent is biden getale van. CC. xlviij. Die bescreuen recht begeert daer op. vij. tugen. en dat die voers testament gesloten si en gesegelt . metten segele van een vanden tugen: of van die sommigen. en naden rechten canon. Die decretale henget: dat des gedaen si voer sinen pastoer en twee tuygen. En dat den pastor daer aen hanget sinen segel En noch henget den decretale dat des ghedaen mach wesen voer twee tuygen daer toe nut. Institutes spreect daer af tot deser poest en sept. Dattet behoerlic is: dat des ghedaen si voer twee tugen. en datz genoech is om der segel van een vanden tugen. Ende si mogen int testament tugen wesen Alle die ghene die bij bescreuen recht maken mogen testament en anders ghene Gelijkerwijs als sommen. doofuen. eygen sinnen. weesen. onnut. en den ghene die sijn in voechdie: of in onderdanicheit van andere. bi ioncheit van iaren. of bi clepne sinnen. of bi quaden regiment: aen wyen den bescreuen recht verbiet tugen te wesen. noch den ghene die inden poeste is. vanden ghenen die den testament maect. Mer indient ware die sone die inden poeste ware vanden vader: en hi zijn testament maecte van dat ghene dat hi vercregen hadde in ridderscappe. daer af soe soude hij mogen maken testament Mer sijn vader noch den ghenen dien hij in sijn poeste hebben soude: en soude geen tughe mogen wesen noch generalic niemant die enighe ghifte heeft inden testament Want het is te weten dat alle testamenten zijn tegens den ergenamen en tegens niemant anders. En dye ghene die begaeft sijn inden testament zijn in staen voer ergenamen. als van dat ghene dat hem nader doot gelaten of besproken is Ende daer omme: si souden deposeren van haren ghiften ende erfnisse. Want mer sij deposeerden dat die testament waerdich ware int generale. Maer het soude ander sake wesen: als te deposeren of een ghifte eenen andere gedaen of gegeuen ware: of tot andere dat soude werdich wesen. En daer om isser ghenoech ghehenget dat in getuygenisse wel ghe brocht sijn in testamenten den ghenen dye ghifte hebben om die te betugen Maer ten discretie vanden rechter is ende behoert seer scarpelic aen te sien ende te examineren huer depositie. Want het en is niet waerachtighe ghetuynisse Dat een man die niet en is mendicant of lo-

ghenachtich: eñ die oec niet wrakelijc en ware in anderē saken ende die indē testamente niet en hadde. dan een clein ghifte ghelijc als van vijf scellinghe of dier gelijcke: om sulcke ghifte te hebben. soude willen lieghen. Maer soe veel profiten mochte hi daer in hebben: dat sijn dispositie te weghen ware eñ dat wrake daer op stadt hebbē soude Insti. li. ij. ru. de testamentis. c. Sed predicta quidem nomina. c. possunt antē. c. pater. c. in testibus et pagrapho Sed neqȝ heres

Van testament onbescreuē

Noch willen die bescreuē rechten. dat indien yemāt sij die testamēt maket of bespreect: ende hi ghenen tijt en heuet die te scriuen of in gescrifte doen seuē Dat indien hi wil. dat des hout eñ waerdich sij. Dat hi des doet voer seuen tugē ende daer bi soe isset te houdē: op dat hijt alsoe dede ende passeerde. Ende anders en isset niet waerdich noch tonderhoudē Maer die castunieren passeren bij dye tughen of meer. Insti. li. ij. ru. dicta. c. Si quis autē sine scriptis.

Vanden approbacie of ghetuygenisse vanden tuygen

Capittel CC. lij.

Vanden tugen mach ic seggen: dat tugen is te segghen Die approbacie of getuygenisse vander sake in twijfele te doen waerachtighe notificatie ende claer bethoen Het sij bi tugen of bij brieuen van instrument: of onder siegel auctentijcque. of cedulen gheapprobeert. so dz de sake die in twijfele is eñ onbekent comen mach tot clare eñ volmaecte kennisse van waerachticheide na Jo. andree in sum. super. ij. decreta. c. de iuramento ubi fere omnia sequentia habentur. Probatio est rei dubie per testes vel instrumenta aut alias veras et iustas causas notificatio Et iuxta illud Testes debent esse luce clariores

Hoe moechdi weten datter sijn negē manyeren van probacie nae den wijsen stichters des rechtes. Die eerste maniere van manifeste presumptie van sayte: ghelijckerwijs als oft geuondē wort. dat een man naect gelegen ware mz een wijf vredelike. dattet wijf geen ghelupt en gaue: ende als dan daer of questie oft ghescil gheuiele. Het behoert claerlic vstaen te wesen ende gepresupposeert. dat die sayte vleyschelike aldaer gheschiet is: ende dat is waerdich volcomē approbacie of getuyghenisse in dit stuck

Die anderde maniere is: bi ghemeyne maere die tegens enighe werc: gelijckerwijs als enige vermaert sijn gemenlic te doen quade wercken ende oeck ghemeinlic te doen enighe saken. Ende in sijne weghe of cōtree aldaer hi verkeert: gheboert enighe sake die in twijfel is na datmen gecrigen mach enige presumptie of vermoeden op hem. Het is te weten dat hij des meer ghedaen heeft. dan yemant anders. Of anders indien een man woenachtich is in vreemde plekē of landen met een wijf: ende hebben als dan langhen tijt ende veel iaren beleydt eerbaer leuen. ende ghecontinueert dye een metten anderen: als of sij ghewecst hadden ghetrouwede man ende wijf. ende dat sij alsoe aftiuich gheworden sijne. sonder dattet aldaer teghens eenich bethoen ter contrarie ghecomen sij. Ende als dan naer der doot vanden eenen. of vanden beyden men wilde segghen datter een vanden kinderen ofte

alle die kinderen bastaerden sijn: alwa-
ret datmen niet en seide dan bi auenture:
ende oec sonder af te doen enighe sapten
die ontfanclic sijn ¶ Weet dat sulcke wa
re als vã getroude echtscappe waerdich
is in dit stuck approbatie: ende in alle ge
lijcke stucken. Die derde maniere is bij
suppositie van sapte of van woerden ge
lijckerwijs als of ic ghedreicht hebbe ye
mant te dragẽ scade in liue of in sinẽ goe-
den: ende het ghebuerde dat binnẽ seke-
ren tijt daer nae ende sonder datter blijct
dat ic oec met hem vrientscappe of ghe-
selscap ghehadt hebbe: hi misdaen of ge-
iniurieert sij: of doot gheslagen of bescha
dicht vandẽ sijnẽ: bi soe bedecte sapte dat
men niet claerlic vernemẽ en mach wie
des gedaen heeft: noch anders geen pre-
sumptie vernomen en mach wordẽ: dã
die dreygement die ic daer af gedaen heb
be voer enige personen heymelic of opẽ-
baer: nae dat sulcke dreyghement betuy
ghet sal worden. Het is te weten datter
waerdich is approbacie of ghetuygenis-
se: opten ghenen die alsoe die dreygemẽt
gedaen heeft: dat hi des heeft ghedaen of
doen doen ¶ Die vierde maniere is bij
clare experientie ofte ghelijckenisse van
saken: dienende ten saken: gelijckerwijs
als of gheschil ware vander oudheyt vã
een persone. die alreede ware ghebaert.
Het en ware gheen twijfele. hi en soude
wel out wesen. xv. iaer volcomeliken.
¶ Die vijfste maniere is bi eedt gedaen
gelijckerwijs als enighe hẽ bedraget tẽ
eede van een andere: daer of dat tusschen
hem lieden questie is. Dats te weten eñ
te verstaen datter dickent gebeurt dat dẽ
eysscher hem bedraecht ten eede vanden
verweerer Ende of den verweerer dz nz
en woude sweeren dat hi des weder wil
setten aen den eede vanden eysscher: als
dan soe moet ende behoert den eysscher te
sweeren: of anders hi soude moeten ver-
liesen sijn saken nae den recht die seyt.
Actore non probante reus absoluitur.
¶ Ende of den verweerer niet en wil swe
ren: ende des oec niet en wil setten aendẽ
eede vanden eysscher: ende dat hij nz doẽ
en wil deen noch dandere Als dã dẽ rech
ter die behoert an den verweerer te amo
nesteren ende te beuelen: nae dat hi hem
niet en wil bedragen geheeliken aenden
eede vanden voerscreuen eysscher. dat hi
gehouden is te sweeren. ende daer op te
ondersoeken biden eede vanden verwee
rer Ende nader opinie vanden sommi-
gen. behoert hij oec te doen sweeren den
eysscher: dat hi sinen eysch doet met recht
vaerdighe ende goede sake: ende dat hij
noch nyet daer af voldaen gheweest en
is: noch nyemant van sijnent weghen.
Ende daer op bedwingen den verweerer
bi ghebreken van niet te willen sweren
inder sake: noch affirmeren sinen verwee-
rer bij sinen eede: ghelijckerwijs alst in
recht van proces gewoenliken is te doẽ.
dat welcke die clercken hieten Juramen
tum calumpnie .C. li. ij. xu. de iu-
ram. propt calumpniam dandõ .l. cum
et iudices. ¶ Die seste maniere is bi brie
uen ende instrumenten openbare: of on
der segel auctentijck: oft onder segel van
eenen man die seghel heeft ende behoert
te hebben bi costume vandẽ lande: ghe-
lijc als die leenmannẽ eñ edel mannẽ eñ
die ghene die heerlicheyden hebben: en-
de iusticie: dannen oec hieten mach segel
prieuez. of ghemeyne In welke sake mẽ
behoert voer allen wercken sijnen segel
kennen oft onkennen et cete. Ghelijker-
wijs als inder rubrike vanden brieuen

ende instrumenten te tpeuten: ofte ondᵉ
houden. volcomeliker gheseit ende ghe
thoent sal wordē: die geteikent sal wezē
biden getale C C. lvi. Ende dese ghetup
genisse is waerdich eñ oec te houden.

¶ Die seuende maniere is bi brieuen ge
maect ende gescreuen met sijnre propre
hant Want dat is volcomē tugē ghelijc
kerwijs als geseit is vandē segel: datmē
moet kennen: ofte ontkennē. indien hij
kent dat ghescrifte van sijn hant Het is
volcomen tugē. eñ indien hijt ontkende
ende seit dattet sijn niet en is. eñ datz be
tupcht sij dattet van sijn hant gescreuen
is. Hi is gereputeert voer valsche. eñ de
getugenisse is tegens hem waerdich

Die achste maniere is bij ghetugenisse
van tugen singulieren niet wrakelic vā
enigen saken souffissant met recht of an
ders Ende bi soe veel tugen datz mach
ende behoert met recht ghenoech te we
sen: dat is bi twee tugen. ten minsten in
cleyne saken Want bi bescreuē recht een
tughe en is niet waerdich. C. li. iiij. rub.
de testi. l. iurisiurandi. in fi.

¶ Die neghenste maniere is. bi campe
van bataylie mortele Wanneer yemāt
een ander op sept enighe sake: die bege
ret campe van bataylie: ende den ande
ren dat ontkent eñ allsdā den epscher seit
dat hijt anders oec niet en soude mogen
betugen. dan met sinen liue tegens sijn
lijf. bi pande vā bataylie. in besloten cā
pe: eñ binnen den sonnenschijn: ende in
dese sake indien hijt verwint. Hi betup
get sinen epsch ghelijckerwijs alst voer
screuen is inden rubriken vandē campē
van batalyen. die ghetepkent is bidē ge
tale ende inden capittel. van. lxxv.

¶ Vanden tugen particuleren
ende die welcke niet en moghen
noch en sijn schuldich te draghen
oerconde

¶ Item nv ic hebbe gesept ende
ghetoent vanden negen manieren van
probacien int generale: biden welckē al
le formen van getugenisse mach wesen
verstaen. geset. ende geargueert in waer
liken houen Soe volget nv daer nae te
sien int speciale vandē getugen particu
leren: die ghescypen eñ mogē gedaē we
sen bi depositie van tuygen. betoghē op
die selue sake. die welcke int ontkennen
gheset is. ¶ Soe weet dattet verboden
is dat yemant in sijns selfs sake tughen
mach: ten sij bi allso. dat die partie aduer
se hem bedraecht aen sinen eede: ende aē
sijn depositie: ghelijckerwijs als voer
screuen is inde rubrike precedēte: op die
vijfste maniere vander probacie vandē
tugen. ¶ Item geen aduocatē noch ghe
ne procureers inder sakē die sij tracteren
ofte beleyen. en mogen sij geen tuygen
wesen. ¶ Item gheen executoers noch
gheen tutoers ofte voechden: noch cura
toers inder sake die sij tracteren oft beley
en: en mogen sij geen tughen wesen.

¶ Item geen kinderen ondᵉ huer. xv. ia
ren en mogen geen tuygen wesen. noch
tot ghetuyghe geroepen wesen Weghe
sept dz indien ghescil ware ende questye
vanden saken. geboert in sijnre kintsch
daer hi geweest hadde Daer of soude hi
mogen gehoert sijn in getuygenisse om
die redene dat vandē saken geboert: mē
geen kennisse en mach hebbē: dan bijdē
ghenen die aldaer geweest sijn. Maer
te doen enighe tractate of gelofte. aldaer
enighe tughen behoeuen te wesen: daer
en behoren geen kinderen gheroepen te
sijn onder huer. xv. iaren.

¶ Item geen ioden noch geen ongelouē

ghe:en mogen geen getughe dragen te-
gens den kersten. ¶ Item de vaderen
en mogen geen getughe dragen inn̄ sa-
ke van hueren kinderē:ten sij in dye sa-
ken. Dats te weten vanden saken: dye
welcke spruyten souden van tghene dat
hueren sone gewonnen soude hebbē in
ridderscappe:of inden studie. dat welcke
die clercken hieten. de castrensi peculio.
Die anderde sake is int betughen affini
tept van maechscap:indien daer af ghe
scil of questie wa[r]e. Den derde sake is te
betugen geloften ende tractacien vā hu
welike sakē gedaen tusschen sijne kinde-
ren ende ander personen ¶ Item eygen
of buyrmurighe en mach tegens sinen
heere gheen ghetuyghe drag en Eñ nae
opinie van sommigen. soe en doet hi me
de tegens andere ¶ Item wtsinnige of
dolle personen en mogen geen ghetuige
dragen Dats te weten soe langhe als de
siecte huer gheduert. ¶ Item verwon-
nen van crisme Ghelijc soe wāneer een
man ghebannen is van sijnre ctōree vo
re sulcke crisme:dat indien hi gehouden
ware:hi soude sijn lijf verliesen ¶ Weet
dat indien datblijct bi brieuē of datz opē
baer sij:of dat hijt bekent:of dat hijt be-
kent heeft Hy en behoert in getugenisse
niet gehoert te wesen Wāt hi en is nyet
waerdich te leuen Wāt hi is vanď doot
verwonnen ende gediffameert:ten si dz
hi remissie of ďghiffenisse heuet vanden
prince geuerificeert:die hem stelt in goe-
de fame Eñ die bescreuen recht sept Ma
nifesta turpitudine est nolle iurare vel
iuiurandum ferre ¶ Item die ghene
die vander familie sijn van sommigen
ende na sommigen familien of huysghe
sinne:en moghen noch en sijn schuldich
ghetughe te draghen voer hueren heere
of meester. ¶ Item die inden ban sijn ď
heyligher kercken indient blijct datter
bider heiliger kercken verboden sij. dat
met hem geen conuersacie of participa-
cie gedaen en sij:ende datter inder heyli-
ger kercken int openbaer gecondicht ge
weest hadde Sulcke en mogen noch en
behoren te sijn geen tughen:eer dz si ghe
absolueert sijn. Maer ten sij datz blijct
properlic met brieuen ende bi vsancie vā
den houe:daer en behoert niet teghens
gedifferert te sijn Want om des te wil-
len betugen:en soudemen hem niet latē
te horen in waerliken houen

¶ Item ghemeine vrouwen en behorē
geen getuge te wesen dā vandē saken bi
auentuere gheboert die sij gesien soudē
hebben:ende al daer si teghenwoerdich
gheweest hadden Want als voerscreuē
is inden rubrike vanden kinderen ondē
vijfthien iaren Men behoert ondersoec
te doen vanden fayten geboert die waer
heit:biden ghenen die daer bi of teghen-
woerdich gheweest hebben. Want om
quaet te doen en roeptmen nyet gaerne
tughen:ende daerom moetmē die waer
heit ondersoecken bi alle den ghenen die
ghesien eñ gehoert hebben Soe gheuē
die wijse dese versen of articule
Condicio sexus etas discretio fama. For
tuna fides in testibus ista requires
¶ Nu wil ick v daer af thoenen nae den
bescreuen rechte. Weet dat nadē bescre-
uen rethte als voerscreuen is: tusschen
die waerliken tughen domestiques sijn
wrakelijc. Codice libro quarto ru-
brica de testibus. l. ij.
¶ Noch sept die bescreuen recht:dat den
tuyghe die gheen redene en gheeft van
tghene dat hij tuyghet:ten depositie of
ghetuygenisse Van sulcke tuyghen en

salmen gheen ghelowe ghedragen. C.li
bro.iiij.xu.dicta.l. solam testationem.
Den vader tegens den kinderen:of dye
kinders tegens den vader:en sijn nz ont
fanclijc in ghetugenisse. C.li.iiij.xu.dic
ta.l.parentes et liberi. Ende oft gebuer
de dat yemant voer recht quame:of dat
hi geuonden wort in sijnre iurisdictie:eñ
men te doen hadde van sijnre depositie:
of ghetugenisse.ende die selue wt een an
der iuris dictie ware ende heerlicheit:eñ
dat hi woude differeren te deposeren:eñ
begheert te gerenvopeert te sijn aen sijn
rechter:of datmen aen hem sent halē die
gratie. Weet dat nae dat hi gheuonden
ware inder iurisdictie vandē ghenen die
sijnre deposicie begheert of hebbē wou
de Hi soude moten tugen ende deposerē
ende geen exceptie en soude daer tegens
waerdich wesen Hi en soude bedwongē
worden daer toe bi alle behoerlike wegē
Maer indien hy niet alsoe geuonden en
ware tegenwoerdich:ende dat hij ware
in een ander iurisdictie:mē soudet motē
ghecrigen bij cōmissie requisitore.ende
anders niet:ende dattet sijnen heere con
senteerde. C.li.iiij.xu.dicta.l.nullum pe
nitus. Het is behoerlic dat soe wie hem
behelpen wil van tugen vā betalingen
op obligacie vā sculdē:oft vā testamēt te
sien doen:dat die tughē specialijc vsocht
worden des te sien doen:eñ dz die tugen
daer op gehoert worden indient noot sij
ende daer op versocht wordē Wāt tugē
tot getughenisse te doē of te wesen:en be
hoert hem niet van hē seluen te ingierē
of te porren Eñ indien hi dz doet:het schi
net dat hi te wraken is. C.li.iiij.xu:dicta
aucten.rogati. Want naden recht si be
horen daer toe versocht eñ gheroepen te
sijn. Item noch seit den recht:dat tugen
die om een sake betogen geweest sijn vo
re den rechter Oft gebuerde dat questie
of ghescil ghevriele van sulcker sake vo
re een ander rechter:mogen wel tuygē
wesen oec voer die selue ander rechtē.
Ende des ghelijcs of tughen gheroepē
gheweest sijn ende ghehoert voer arbi
ters:eñ dye sake weder coemt voer den
rechter Daer om en eest niet die tuygen
en mogen wel gehoert sijn voer dē rechtē
C.li.iiij.xu.dicta.l.si. C Item noch
soe seyt den rechter:dat verswoerē dat die
deposeert.bi suppositie:noch oec bi twij
fele en is niet waerdich of te houdē.noch
daer soe en is gheen ghelowe aen te dra
gen. Decretali.testimonium de testi.
C Item noch soe seit die decretale. Dat
tegens die depositie van sommigen:een
tuyghe alleene en is niet waerdich noch
ontfanclic.noch hi en is oec niet te horen
voer den rechter. Decretali.veniens in
si.eo.ti. C Item in fayte vā getuy
ghe behoert vertoesit te wesen:nae datter
twijfel is opten minsten betuycht:ōme
dat soe wie betuycht op de meeste.hi be
tuycht oec mede dat minste. Ende indi
en daer noch twijfel ware.die twijfel be
hoert wel af genomen te sijn eñ is die v
thoeuen sal op dat minste Wāt soe wye
dat meeste betuycht met redene:hi bewi
get dat minste De regulis iuris.li.vi.re
gu.plus semp.

C Waer die getuygenisse mach eñ be
hoert te attesteren

C Item ghi moecht weten dat
tuyghen geroepen als tughen in testa
ment te maken Siden bescreuen rechte
sulcke tugen mogen ende behoerē te dra
gen ghetugenisse totter probatie vandē
testament daer sij toe geroepen geweest

hebben als tughen. niet teghenstaende dat inde selue testament hem gegeuē sij enighe ghifte: ende en sijn niet wrakelic bi enighe wrake die wrakelic sij. C. li. vi. ru. de testamentis. l. dictantibus.

¶ Op sake accidentale.

¶ Ja soe sept die expositoer. indien dye voerseide tugen gehoert waren op sake accidentale. ten voersept testamēt Wāt indien sij op die adnichilacie vandē voerscreuen testament gehoert waren alsdā soude die wrake waerdich wesen Want die voerscreuen testamēt gheanichileert of te nyete ghedaen: huer ghifte soude te niete wesen Waer omme ꝛc.

Maer in sake particuleer: mogen si wel deposeren: niet tegenstaende dat sij daer in haddē ghifte legatarie.

¶ Vanden erfghenamen vanden testamentoers.

¶ Item behoert verstaen te sijn dat die erfghenamen vanden testamentoers: oec sijn te wraken in saken vā testament te nyete te doen Wāt die testamēt te nyete ghedaen: die testamentoers souden hebbē te restitueren: tghene dat si bi den seluen testament behoerlic ghedaen hadden. Ende alsoe exposerent die expositoers vanden recht bouē geallegiert

¶ Van tughen gedaecht.

Item is te weten dat of enighe tughen verdachuaert sijn om te deposeren in sake voer rechters of commissarisen: eñ den sergent die die verdachuaerdinghe gedaen sal hebben: relateert dat hi die verdachuaert heeft aen sijn persone ofte tot hueren huyse: ende die tugen alsoe verdachuaert niet en cōmen of en seynt ondeden competent. Waer om sij ten seluen daghe niet en hebben mogen comen. Den rechter of die commissaris mogen gaen of seynden tot hem aldaer hi woent: om hem te horen Ende dat sal ghedaen wesen tot sijn costen. Eñ noch sal hi sculdich sijn te beterē die ongehoersaemheit. dat hi gedaen sal hebben. indien t in houe subiect sij Ende isset in houe vanden parlement of royale ordinarye die boete sal wesen arbitrale

¶ Vanden probatien vanden brieuen: eñ dat daer bi gedaen mach sijn.

¶ Capittel. CC. liij.

Of hi moecht weten dat den scrifte die ghemaect is bi yemant met sijns selfs hant. Waerdich is tegēs hem: maer voer hem en isset niet waerdich ende niet eñ sal daer aen gheen geloue dragen Ghelijck als of ic ghelouе yemant te betalen enighe sculde: ende ic hem daer of ghescrifte gheue met mijns selfs hant. Weet dat des hem waerdich is tughenisse. Meer of ic scriue met mijn hant mijne sculden: ende dat dese ... soe veel sculdich is ꝛc. Weet dat dit ghescrifte geen ghetughe en draecht tegens den ghenen. op wyen ic dit gescrifte ghescreuen hebbe indient sijt wraken Codice. libro quarto ru. de probationibus. l. exēplo perniciosum est.

¶ Vanden valsche brieuen hem te vermeten.

¶ Indien hem iemant vermet in recht vā brieuē die valsche gheuondē wordē Weet dz hi behoert ghereputeert te wezē valsche eñ maker vā valsche brieuen. C. li. iiij. ru. de. l. Jubemus

¶ Van brieuen verloren

Eñ of iemāt tegēs enige geobligiert eñ vbondē ware m; brieuē eñ dē na de brieuen wordē verloren bi auentuere

Daerom en eest niet. dat bi tuyghen en mach wel beruycht wesen dat inhoudē vandē brieuē. C. li. iiij. ru. de fide instrumentorum. l. debitores tuos

¶ Ghecondempneert te wesen bi qualic te vseren vā enighe brieuen

¶ Eñ of iemāt gecondempneert wordt bi qualic te vseren vā enige brieuē als valsche Ende een andr vseren wil vā den seluen brieuen. daer om en is den anderden niet gehouden noch gereputeert voer valsche: ten sij dat die brieuē eñ hueren inhout gecōdempneert sij voer valsche Want om die een soudet wel mogē valsche ghesein sijn ende om dē anderen niet. C. li. iiij. ru. l. si veteris instrumēto.

¶ Vanden brieuen contrarie deen den anderen

¶ Soe wie hem behelpt in rechte van twee brieuen contrarien deen den anderen: op een probatie. Weet dat dye een vernielt of te nieute doet die andere. ende gheen tughenisse en is waerdichō den produisant. C. li. iiij. ru. dicta. l. scripture diuerse.

¶ Vanden een die hem behelpt van brieuen bi ghetuyghenisse. ende den ander bi tuyghen.

¶ Eñ oft ghebuerde dat in rechte die een partie hem behelpen wil van brieuen in ghetuyghenisse: ende dander partie hem wil behelpen met tugen singuleren Weet dat leu ende stemme te bouen gaet: vigoer of cracht van brieuen. indien die tugen contrarie sijn den brieuen. Ende den rechter behoert meer te arresteren ofte bedragen aen die depositie of ghetugenisse van tuygen: die met goede memorie deposeren of tuygen. en de gheuen sententie van huer getuygenisse dan aendē inhouden vandē brieuē die gheen sake of redene en gheeft. C. li. iiij. rubri. dicta. l. In exercitibus liuibus iuic. glo.

¶ Van brieuen geapprobeert of niet

¶ Die brieuē die niet gedaen en sijn voer rechters ofte voer ander heerē die machtich sijn. ofte auctoriteyt hebbē des te doen ofte bi notarijs of bij baeliu openbaer met tuygen daer op geroepē of die nieten sijn ondertsegel vandē ghe obligeert: indien t een man sij die behende segel heeft Als heeren vassalen die iusticie hebben of heerlicheit feodael: en sijn niet ontfanclijc in forme van getuyghe volcomē die getugenisse waerdich sij: tē sij datter ander tuygen mede sijn. Ende en soude niet meer gerekent sijn dan om memorie van tugen. daer op te recorderen Eñ die tugen souden moeten tugen op tinhouden der seluer. C. li. iiij. ru. dic. l. comparationes

¶ Vanden brieuen gheleden daer enighe begherde die te sien

Oft ghebuerde dat yemāt die brieuen of hanuesten hadde van sinē erue: of ander seker sake hem toebehoerende die eens ghepasseert gheweest hebbē voer goet ende vā waerdē Eñ langē tijt daer nae yemant sij. die seggē wil recht ende sake te hebben aen die brieuen ofte hanuesten te sien: ende dat hi daer toe redene of sake heeft. Die partie wpen dye brieuen aengaen seggende dat hi nz gehouden en is die te thoenen: ende dz sijn brieuen die hem ouer langhe iaren ghegheuen ende verleent sijn op sinen erue en is hi niet ghehouden te thoenen: ten si datter hem belieft. Die ander partye segghende ter contrarie: ende dat hij die schuldich is te sien. Want die gene diese heeft ende diese tot sijnre profite hout heft

die tot onghelike. Want die voerscreuē
brieuen sijn quade ende valsche: eñ sulc-
ke datse niet waerdich en behoren te we-
sen tot profite vanden ghenē die hē daer
mede behelpt: ende sulcke wil ick die be-
wisen te wesen Indien hi begheert daer
op dach tegens hem te hebbē: ende dz hi
daer op verdachuaert sij met sinen brie-
uen Hi behoert verdachuaert te wesen
tot seker daghe: ende die brieuen mede.
Ende ten daghe die partien comparan-
ten: soe gheringhe als den epscher gheo
pent heeft sijnen epsch Hi behoert te swe
ren ende te affirmerē op die heilige ewā
gelien van god dat waerō dat hi epschet
te besien die brieuen of hantuesten. en is
bi geen loesheit: noch om gheen argelist
bedert: noch om dies wille int speciale dz
hi ghehoert mach hebbē of presumeren
mach datse enichsins verloren sijn: noch
datse den verweerer tot hem heeft: maer
is om die waerheit te segghen: om seker
sake hem daer toe porende Mer wil. of
meynt die voerscreuē brieuē of hantues-
ten te betugē eñ te thoenē quade eñ. val-
sche te wesen: eñ sulcke datse nyet waer-
dich en behoren te wesen om den ghene
die hem daer mede behelpē wil. Eñ dat
gedaen. dat hi maken sal of god wil pro-
testacie te begeren op die goedē eñ posses
sien daer of die voerscreuen brieuē of hāt
uesten mencie makē. Dat hi hout ende
langen tijt gehoudē heeft met ongelijck
sulc recht die hem behoert toe te behoren
ende om die selue te recouuereren eñ te v
halen Dē verweerer behoert te verhalē
dat die voerscreuen brieuen of hantuestē
om hem eens gepasseert ende geiugiert
gheweest sijn voer goet ende dat hy niet
gehouden en is die te thoenē: ten si dat
hem beliest Maer of den epscher yet wil

thoenen bi wat redene ende bi wat brie-
uen hi hem verweeren sal. in tide alst hē
van node wesen sal. Hi sal hem behelpē
met sijne brieuē. indient hem goetdunct
ende van allen tghene dat hem nae sijn
aduijs waerdich sal mogē wesen Weet
dat den rechter bedwingen sal den voer-
screuen verweerer sijne brieuen of hant-
uesten te thoenen Hoe wel nochtans dz
se den epscher tanderen tide ghesien had
de Eñ alsoe willent die rechten Wāt als
dan alle suspectie van fraude ende vā ar-
gelist: behoert af genomen te sijn na dat
tet tot kennisse comen mach Ende of dē
verwever die niet en woude thoenen.
Die brieuen of hantuesten souden ghe-
heelic gereputeert wesen voer niet
¶ Item of den verweerer hem woude
behelpen te segghen dat hij die voerscre-
uen brieuen ofte hantuesten bi hem niet
en hadde ende dat hijse niet en soude mo
gen tonen ouermits dat hij niet en weet
waer dattet sijn. oft wie datse bewaerdt.
of in wyens handen datse sijn: ende dat
in sijnre macht niet en is die te gherrigē.
Weet dat als dan: hij behoert bedwon-
ghen te wesen te sweren ende te affirme
ren op die heylighe ewangeliē van god
dat hi van dye voerscreuen brieuen ofte
hantuesten. die den epcher verclaert en
de epschet te sien. niet en weet: ende dat dz
hi gheen en heeft: ende dat hi niet en we
tet wye datse heeft eñ dz hise niet en weet
te ghecrygen bijden eedt die hij ghedaē
heeft. Ende dat hi des sept inder waer
heyt om te affirmeren sonder loesheyt
cauillacie. exceptie. fraude. noch argelist
negheene. Maer indien hij wiste wa
re datse sijn: hi soudet ghaerne seggen rc.
Weet dz bidē eedt soe gedaen hi behoert
daer af gehoudē te zijn voer gheexcuseert

Ende indien hij niet sweren en wil: dye voerscreuen brieuē of hantuesten behoren gehouden te sijn voer doot eñ te nyete ende als quade eñ valsche Eñ van dyer tijt of. voer sulcke gehouden ende ghereputeert te sijn C. li. iiij. ru. de fide instrumentorum. l. cum quidā instrumentū

❡ Dat tugen bi leuende stemme brieuē te nyeute doen

Noch is te weten dat indien hē yemant vermet te betugen sijn sake mz brieue. Weet dat indien den verweerer seggen wil dat hi alle die brieuē reprochiert mz leuende tuygen: hi is ontfanclic Eñ die reproche vandē leuende tuygen sal waerdich wesen tegens die brieuen. Eñ indien daer reproche sij souffissant: die brieuen sullen wesen te nieute eñ niet waerdich. C. li. iiij. ru. de probationibus. l. cum precibus. Ofte gebuerde dz hem yemant vermet dat ic hem gegeuē hebbe enige sake: eñ dat hi mi daer of in rech te betrect: ende die byet te betugen eñ te thoenen met brieuē Weet dat of ic seggē wil. eñ exposerē bi leuende tugen tegēs die brieuē. dat icket hem vercofte: ic ware daer tegens ontfanclijc. C. li. iiij. ru. d. l. cum precibus Of yemant seide enige sake te wesen openbaer ende manifeste. Weet dat daer op meer actie is stemme van tuyghen dan brieuen. ff. eo. ti. l. si arbiter.

❡ Waer inne brieuen meer waerdich sijn dan tuygen

❡ Hoe wel dat hier bouen ghesept is ende ghetoent. Hoe dat leuende stemme te nyeute doet tinhouden vanden brieuen Weet dattet behoert te leggen inden discretie vanden rechter: ende sijn examinacie. Nochtans moechdi weten. Dat teghens iaerlixe renten. noch pachten die van iare te iare behoren betaelt te wesen. In sulcker sake sijn die brieuen meer te ghelouen. dan leuende tuygen. Noch bi depositien en behorē die oude brieuen daer op gemaect niet te nyeute ghedaen te wesen: ten ware dat inconuenient ende vandē iersten termijnē vā betalinghe men daer tegens proposerē woude valschede op die brieuen. ff. eo. l. census. Vrouwe en is niet ontfanclic tegens tghene dat si gheswooren eñ ghe loeft heeft te doen bi brieuen C. li. iiij. ru. ad senatus. velley. l. antique iurisdictionis.

❡ De alibi

Alibi ghi moecht weten dz alibi is een sayte dat soe niet betuycht. Hy antwoert ende betuycht tot negacie ghelijc als van een sayte daer of men ware geimposeert of belept. Te seggen innocent te wesen bi alibi: eñ men moet betuygen die alibi van sulcker distācie: dat mē in gheensins ghewest en mach hebbē ten plecke: aldaer des ghesciet mach wesen. of anders het en is niet waerdich.

❡ Van vrouwe tegēs hueren man.

❡ Noch moechdi weten dattet wijf vā enige. hoe wel dat si met hē woēachtich ware: eñ dat sijn gheroude wijf is: mach ende behoert te wesen gehoert in sake tegens hueren man. niet teghenstaende dattet schijnt te wesen sijns selfs sake. Soe soude oec den verweerer innoyent den eyscher begheerde na sommigē ende nae die opinie van anderen niet. Want het is huers selfs sake. Ende het schijnt. dat alsinen op hueren eede niet en set: dat sij niet en mogen tugen.

❡ Copie te hebben vanden brieuen geset in ghetuygenisse

Nae dat die brieuen gheset sijn in ghetuyghenisse in wat sake dattet sij.

Voer waerlike rechter ofte waerlike cō missarisen indien die partie daer of begeert te hebben ope copie omme te reprocheren indient hem goetdunct Weet dz dan in presentie vanden rechter of vandē cō missarisen hi daer of behoert te hebbē gesichte ende int langhe horen lesen. in teghenwoerdicheyt van sinen rade. eñ sien of daer inne geen rasure noch vicie en sijn te maken Mer hi behoert daer af anders geen copie te hebbē dan tbeginsel. tmiddel. eñ dat eynde. Dats te wetē die saken dat die brieuen inhoudē Eñ dē datum dat si gemaect worden: eñ die redenen waer om dat hi daer of geen copie en heeft Om datmen in waerlike houe niet gehouden en is te doē publicacie vā tugen. soe en behoert men oec van brieuen: ten ware bi alsoe datter openbaere brieuen waren te houe gegeuē om die sake. daer of ghescille soude wesen of commissie. of rescriptie daer op: daer of men bi waerlijcke castumen copie behoert te hebben soe wie des eyschet Eñ van brieuen iudiciare en is mē geen copie schuldich Maer men mach daer of alsoe vele te houe nemen. indient hem goetdunct Wāt anders en is hijt nz sculdich te hebben bi rigoer Mer in houē daermē useret vandē bescreuē recht Gelijckerwijs als in geestelijcke houen Weet dattet al daer vā allē tugen eñ vā huerē getuygenisse. eñ oic vā allen brieuen gelet wesende in forme vā getugenisse. men is sculdich publicatie aen ptie aduerse. Eñ hij behoert vā als te hebbē copie op sine costen. indien hi dat eyschet ende begheert. Om sulcke reproces op te doen alst hem goetduncke sal Itē so moechdi noch wegen dat in sayte vā productie: het si voer commissarisen of andere Mē mach wel behelpen met brieuē in getugenisse Eñ dit ghebuerdē dat voer cōmissarisse ofte andere productie begonnen is Si ierstē anderde. ende derde. productie. ende bijden vierden. indiēt vā node ware. reproches eñ solucien ghegeuē eñ tot die proches te concluderen: om te sien arrēmēten ende stuckē weder kennē of tot recht te eyschen Eñ welcke vandē partie dattz waer die daer op geuen woude redenen van recht in forme van ghetughe of brieuen peremptorien in huer seluē. al daer geen sayte vā ghetughen en vielen dan die peremptore vandē seluē brieue Weter dat die voerscreuen brieuen behoren ontfangen te wesen om waerdich te zijn het ghene dat redene gheuen sal. Recht daer op gedaen in speciale declaratie: eñ sonder twifele soe doen redene vā rechte tot die sentencie te gheuen.

¶ Te doen sweeren die tughen ende die te examineren

¶ Capittel CC.liiij

Die tugen te doen sweeren ende henlieden te interrogeren eñ examineren Het is behoerlic dat dye tugen eeden doen biden rechter voer partie aduerse. ten eynde of dat partie aduerse daer op weerreughe make: dat hi dat seyt eer hi tughet Want nae dat hi getuget soude hebbē: en soude hy niet te tijde comen Aengesien dat hi hem hadde siē sweren sonder te maken Ten waer bi alsoe dat die partien eens waren. indiē dat tet sij in audicie bi een questie te doen: dz die tugen gehoert worden. alsō wel in absencie als in p̄sencie vdachuaert. eñ nz vdachuaert op dz namen eñ toenamē gegeuen worden ten eynde vanū audicie. Ende dz als dan waerdich sijn die reproche. indien men enighe doen wil. Decretali. in noīe de testibus. Testes autē dnī

iurare q̄ amore gracia vel odio nec alio
modo fauoris perhibent testimoniū ve/
ritatis nec pro cōmodo qd habeāt nunc.
vel habituri sint ad iurandum non sunt
conducti ꝛc. Ende also behoren si te swe
ren. ende te setten die hant op die missale
seggende bi woerden expres Ghi swer/
ret op die heilige euangelien vā god die
hier in bescreuen sijn. bij den trouwe dat
kersten mēscen sijn sculdich te houdē vā
god. die heilighe doepsel die ghi ontfan/
gen hebt: ende op v aendeel hemelrijcs.
te verliesen: dat ghi seggen sult die waer
heit. nae uwen besten wetenscap van dz
ghene dat wij v vragen selen op die sake
daer ghi op betogen sijt. Eñ dat en sult
ghi niet laten ō lief om leet. noch om pro
fijt. om scade. noch om ghifte. of gelofte.
die v daer of ghedaen sijn. of ghedaen sal
worden: of dat ghi daer of hopet te gecri/
gen. noch om vreese. om laste. die v daer
om gedaen sij of gedaen mach worden.
Alsoe moet v god helpēende alle zijn heili
gen Eñ dat gedaen den rechter behoert
te wesen in heimelike stede. seker eñ beta
melike. ende behoert bij hem te hebben
een vanden houe Het si mannen of sce/
penen: om te sien of te horen die deposi/
cie of getugenisse vand̄ sake Eñ doe scri/
uen die gheheele deposicie vā woerde te
woerde: gelijc als hij dz getuget. so verre
dattet ghene daer op dye deposicie staet
neēt: dz behoert te begripē Wāt buten die
articulē en behoert niz te wezē gevraecht
noch gescreuen. Eñ of den tughe voerd̄
deposeren woude. soe en behoert hij niet
ontfangen te wesen Want het is quade
presumpcie: wāneer den tughe hē voirdt
te deposeren. ouer die termen vā die arti
cule. of vād̄ interrogacie ❡ Itē behoert
den tughe den redenen te gheuē: eñ sake
waer om hi tughet. het ghene dz hi tugh/
ghet. Of and̄s sijne ghetugenis behoer
ter te wesen in suspecie of twifele.
❡ Item en behoren niet gehoert te we/
sen meer dan. x. tughen op een artikel of
op een propoest: ende sonderlinghe wā/
neer die sake is ī titule: eñ behoert neerste
liken ondervraecht eñ geexamineert te
wesen in die deposicie vandē tide. vandē
daghe. vanden prise. vā dat sien eñ horē
oft dat hi tughet bi dz hi daer tegenwoer
dich was. of bi horen seggen: oft bi dage
oft bi nachte was ❡ Item behoert te
wesen biden rechter geauiseert eñ door/
sien: of hi tughet bi waerachtighe wetē/
heit. of sciencie: of hi niet cōtrarie en is in
hem seluen eñ in sijnre deposicie. bij d̄ ma
niere vā sijnre ghetuyghenisse. ofte dat si
sijn yet twifelende. of discoert in haer ge/
tugenisse Ghelijc als die wisen dz bewij
gen biden bescreuē recht. bi dese woerdē
Res persona gradus locus sunt hec con
sona tempus

❡ Vander diuersiteyt
aenden tughen

Hoe iste weten dat in deposicie
of getugenisse vā tughe wel valt veel di/
uersiteyt Dat is te weten. diuersiteit vā
saken. diuersiteit vā personē. eñ diuersi/
teyt van gradē. Daer of volget dz diuer
siteit vā saken Wāneer dz een tughe ge.
tughet van een sake. of van een tapte eñ
van een plecke Eñ een and̄ daer op beto
gen: tughet ongheliic of cōtrarie eñ als
dan is op sulcke getugenisse p̄sumpcie.
❡ Item diuersiteyt van personen is.
Wanneer een tughe ghetuget. dat ian
gheslagen heeft Eñ een and̄ tughe daer
op betogen: tughet dat iacop geslaghen
heeft. ende alsoe van andere saken.
Want als daer is sulcke diuersiteit inne
sulcker ghetugenisse is presumpcie Dat
ter niet en is souffissant.

¶ Item die anderde diuersiteit van gradeus. Wāneer ian seit in sijnre depositie dat robaert aengaet iacop inden derden grade Ende een ander tughe daer op bewogen tuget dattet is inden vierden grade. sulcke onghelijcke getugenisse en is niet te houdē bij die presumptie die daer is Eñ die tugen behoert men seer scarpelijc te examineren: op te gerakē die waerheit vander sake Eñ die variap of twiselinghe vanden tughe: tot welcken eynde dat gedaen is: soe dat die argelist dye daer op beuondē soude wordē mach wesen gecorrigiert Item die tughe behoert te wesen meer geexamineert in grote saken: dan in cleyne Inden groten ghelijc als van crimen: inden cleinē ghelijc als van saken personelen Wāt die depositie of ghetugenisse die vonnisse mach ende behoert te dragen: behoert te wesen alsoe claer als die sonne schinende opten middach Luce meridiana. et aliter testes debent esse luce clariores. s. l. sciant cuncti. C. de proba.

¶ Die maniere om te examinerē die tugen

¶ Ende daer om zijn geordineert vier manieren van examinatien van tugen Die ierste maniere bi horen. bi sien bi ghelooue of bi introductie. Die anderde is vanden iare vander maent. vandē dach. vander vre. Die derde is oft beter is. hoe. waer omme. ende tot wat sake. Die vierde is bi daghe. bi nachte. bi name bi cleederen. ende ander examinaciē als nader sake dienende ende behoerlijc sullen wesen te doen: ende te ondersoekē Eñ den rechter behoert te considereren of den tughe tuget bi claer eñ behoerlike maniere sondē twifelinghe sondē blosierē sondē beuen. eñ sonder verwe te verandeten. Want het sijn alle quade presumpcien. tegens sijn tughe ende sijn tugenisse. Item behoert gethoent te wesen aen den tughe: soe gheringhe als men hem siet twifelen. die peine ende die pericule dattet is valschelic te tugen. Eñ indien hi waerachtige propoest niet en hout: hi behoert vertoest te wesen. op dz die waerheit van sijnre gedachte mach worden geraect bi examinacie: eñ andērs ter meester naersticheit. dat ghescyen mach na der sake.

¶ Van valsche tugen

Ende of hi geuonden ware valsche tughe bi wetenscap om gelt Hi soude wesen te corrigierē als valsch ende anders niet. Want hi en is nz ghehouden noch gereputeert als valsche ghetughe die ghene die tuget anders dan die waerhede Op dattet sij bi onwetēscap. Ende sonderlinghe na sommige wisen. so wie niet en tuget valschelikē met wetenscap ende om gelt Anders en behoert hi niet gecorrigiert te wesen. noch oeck hoe wel dat enighe tughet in sijns selfs sake. die nochtans op sijnen ghetughenis bedragen waer. hoe wel dz hi tuget andērs saken dan die rechte waerheit. Daerō en sal hi niet begrepē wordē als valsch noch sulcke eede eñ getugenis en zijn nz dan eeden calumpnienssen: daer valschz geen stadt en heeft Oft gebuerde dz yemant deposeerde of tughede valschelic Eñ bi sinen eede meinde die waerheit te tughen Te weten is of hi gehoudē soude wesen voer valsche tughe Weet dat niet.

¶ Exempel daer op

Het ghebuerde dat een mā die anderwerf gehuelict gheweest hadde in die stede vā parijs: sijn wijf vloech so veel dat si haer vā hē absenteerde: eñ men en

wist niet waer dat si bevoer. Nieumaer
ghinc hoe dat hi sijn wijf ghesmeten had
de so dat iustitie haer porrede bi informa
cie daer op gedaen Die man worde ghe
uangen bi tugen: die welcke tughgheden
dat sij dat wijf hadden hoeren slaen of cri-
ten of roepen Ende na vier tijten en haddē
si haer niet ghesien noch ghewetē wa-
re sij bewarē ware. bi deser deposicie die
voerscreuen man gecondempneert wor
de ter doot Doen hi condempneert was
hi bekende. dat hi daer om nz en behoer-
de te steruen Mer wel hadde hi die doot
verdient. om ander sakē Want sijn ierste
wijf hadde hij vermoert ende bedoluen
inder aerden Alle ghesien hi worde ghe
executeert ter doot Daer na worde ques-
tie: of die tugen die ghetuycht haddē dat
hi dat anderde wijf ghedoot hadde ghe-
lijc als sij seiden. bi dat ghene dat sij daer
of ghesien ende ghehoert hadden: ghe-
houden souden wesen voer valsche ghe-
tugen Weet dat niet Want sij haddē ge-
tuyghet: nae huere wetenscap die waer-
heit: als sij waerachtichlic meinden. Eñ
daer om in alsulcke sake en is egheenen
valscē eede Gedaen eñ gewezē int caste
let vā parijs eñ geconfirmeert bi arrest.

Te stellen die ghetugenisse totten
eede vanden verweerre

Dicken ghebuertet dattz vā
node is. ghetugenis te doē vā sakē bijdē
epscher of bidē v̄weerer. gelijc als so wā-
neer dē epscher sijn getugenis wed stelt
inden eede vandē v̄weerer Want so wes
hi daer of seggē wil bi sinen eede: is wer
dich vigoer of crachte vā volmaectē ghe
tughe indien hi dat sweren wil Eñ of ge
buerde dz die voersē verwerer niet swerē
en woude: mer dz weder stelde indē eede
vandē voerscreuē epscher Alsdā so is die
ghetughenis opte epscher Eñ dese ghe
tugenisse is ghehieten na den clercken
Referre iuramentum. Dats wed te ste
len die getugenis vandē verwerer optē
epscher Daer of dat indien die epscher in
deser sake niet en wil sweren: hi behoert
te veruallen van sinen epsche Want nae
bescreuen recht. actore nō probante absol-
uitur reus. C. li. ij. ru. de eden. l. qui accu
sare. Ende oft gebuerde dat die ghetuge
nisse weder gestelt aenden verweerer Eñ
die verwerer dat niet en woude sweren
noch oec weder stellen inden eede van-
den epscher Den rechter behoert den v̄-
werer te condempneren. als conuictus
vander sake: ende behoert die epscher toe
te wisen sinen epsch. bidē deffault dat de
verwerer niet volcomen en wil die regu
le van rechte. C. li. ij. ru. de iureiu. propē
calumpniam dando. l. cum et iudices.

Vanden reprochen ofte wrakin-
kinghe. Capittel. CC. lv.

Vanden reprochen die ghe
daen mogen worden opten tugē
betogen nader vsancie vanden waerlikē
houe Wil ic v seggen eñ thoenē tghene
dat ic daer af gesien eñ gehoert hebbe. bi
den wijse mijne meesters ende andere.
Weet datter sijn twee manierē vā repro
ches. Dats te weten reproches vā recht
Ende reproche van fayte Reproches
van recht ghelijckerwijs. dat so e wie hē
vordert te deposeren of te tuyghen meer
dan totten sake behoert te dienen: ende
dan hi ondervraget of ondersocht soude
wesen: die bi maleficie of loesheit sine de
posicie of ghetughenisse te voren open-
baert. Die buten die termen vanden
articule tughet Hoe wie geen redenen en
gheeft van sijnre deposicien: meer dan
thien tughen te horen op een artikel.

Hoe wie coemt deposeren of tugen sonde daer op verdachuaert te wesen. of ontboden van sinen heeren. waert dat die partien ouerdragen hadden. Dat alsoe wel gehoert soude wesen tughen niet verdachuaert als verdachuaert Welcke reproce van recht vallen inden discretie vanden rechter: hoe wel dat die partien wed seggen Die reproche vandē tapten sijn ghe reputeert geweest te hebbē. als valsch. als verswoeren. als opēbaer infame. als gebannen voer crimen vā sinen lande. bi contumacie ten waer bi alsoe dat bidē coninc of den keyser int keiserijc hem die sake verset oft vergheuen gheweest hadde: eñ weder ghestelt in sijn goede fame ende maere Als gebannen vander heyligher kercken. indien daer of openbaer blijcke ware bi brieuē ende anders niet. Dese reproche vā excōmunicacie: en is niet gevseert inwaerlike houen. Maer den gebannen als voerscreuē is bid kercken: soude gehoert wesen Wantet seere onbehoerlijc waer. dat om die excōmunicacie die produisant gemissen soude tot gheтugenisse: die anđs gheen tuyghe en hadde daer tegenwoerdich Als te wesen vandē rade vandē produisant: als te hebben aendeel inder sake: als te wesen van den ghestachte vandē produisant soe na dat hi sijn erfname soude moghē wesen Als te wesen viant tegēs den gene daer die productie tegens ghedaē wort eñ anders niet Als ghesleit te hebbē bi drieghe mente: dat mē scade doen soude in lijue of te sijn goede: den ghene daer die productie tegens gedaen wort Als te wesen vā zijre familien ten tide vā die depositie daer te voren of daer na Eñ sonderlinghe tē tijde vā die depositie Welcke reprosche vallen in sayte vander sake indien datse missaect worden: ende men moet die benaegen: of anders en is die reproche daer op gedaen niet waerdich

Van productie op reproches ofte wrakinghe

Item moechdi weten dat tot productie van reproces niet en valt. dan een productie alleen. die den rechter sculdich is te bekennen binnē behoerlikē tijt nae dat partien gehoert: behoren sal ghedaen te wesen. Ende dat indient binnen sulcker tijdt alsoe beteikent. men niet en doet productie op die reproces: mē en comet daer nae niet te tijde Maer men behoert daer af te veruallen ende verstekē te wesen.

Vanden sayte op saluacien.

Item noch moechdi wetē dz op saluacien ghedaen op reproces nz en vallen enighe sayten. noch en behoert daer enighe tughe: maer valt inder discretie vanden rechter.

Van ghelijcke sake

Item noch moechdi weten dat die ghene wrakelic is: die gelike sake heuet te tracteren ende te beleyen voer hē seluen naden decretael die seit A testimoniorum datione repellitur simili morbo laborans decretali .li. ij. ti. de testib9 .c. personas ecclesiarum

Vanden tughe op testament

Item sijn te wraken tuyghen die in saken vā testamēt tugē soudē. dye daer in haddē ghifte legatarie: of ander profite particuleren nae dz sij ghehoert waren op die destructie vandē testamēt of anđs niet. in cas accidentale mogen si ghehoert wesen.

Vanden erfnamen vandē testament

Item sijn oec te wraken die erfnamen vandē testament in sake vandē testament te nyete te doen: eñ in particu

leren saken niet. Want die testament te
nyete gedaen: den testatoer soude moetē
restitueren. tghene dat biden testamen-
te alsoe te nyete gedaen betaelt en gedaē
soude wesen Eñ also exposerent die stich
ters des rechtes. l. qui testamento. ff. de
testa.

¶ Vanden brieuen ghestelt in saphe
van ghetughe.

¶ Item brieuen gestelt in getu-
genisse mogen ghewraect worden. bi ra
sure. als in name. in summe. in plecke.
in datum. in segel. eñ in hantekē. ende
in brieuen niet auctentijc. Ghelijck als
den ghene die niet en sijn ondr segel auctē
tijck. als hier nae ghesett sal worden indē
rubrike daer of sprekende die welcke ge-
tekent is biden ghetale vā. C C. lvi.
Of als die brieuen inhoudē sake datmē
bi leuende tughen ter cōtrarie betughen
mach Want leuende tughe corrūpeert
brieuen. C. li. iiij. ru. de fide instrumento
rum. l. in exercendis iūc. glo.

¶ Te horen sinen broeder tot tughe
Ic sach een sake daer den eyscer
hadde doen horen sinen broeder in depo
sicie of ghetugenis Den verwerer hem
wrakede seggende. Dat den broeder nz
en behoert gehoert te wesen om dē broe-
der Want bi sekere tijt: soude hij mogen
wesen sijn successor eñ erfname rc. Den
produisant solueerde: dat sinen broedr nz
en was sinen erfnaem. Want hi hadde
witachtighe kinderē Eñ hoe wel dat hi
geen kinderen en hadde: soe hadde hi ou
der broeder die sijn erfnaem wesen soude
Waer ōme rc. Het wort ghedelibereert
daer op die clercken inden rechten. ende
wijsen costumieren. dat die reproches of
wrakinge geen stadt en soude hebbē. eñ
die deposicie of getughenis vandē broe-
der soude warachtich wesen.

¶ Sinen borghe te horen tot ghetu-
genisse.

Ic sach een ander sake daer den
eyscher hadde doen horen sinen borghe ī
getugenis Den verwerer hem wraken
de: seggende. Dat den borghe niet en be
hoerde gehoert te wesen. om dē ghenen
daer voer hi borghe was Want den bor
ghe hadde daer of sijns selfs sake gema-
ket ende borghe geworden Eñ nyemāt
en behoert in sijns selfs sake ghehoert te
wesen Den produisant solueerde daer te
gens ende seyde Dat den principael rijc
ghenoech was: eñ dattet gheen noot en
was. daer om den borghe te wrakē. wāt
geen schade en mochte stadt nemen op-
ten principale rc. Het wort geseit bi clerc
ken inden rechte: dat na dat die principa
le soluent genoech was: wel mochte den
borghe tugen: ende die wrakinge en sou
de geen stadt hebben

¶ Vande brieuē hantuesten instrumen
ten: of andr munimenten in ghetughe.

¶ Capittel C C. lvi.

Nae dat ghesiet is vandē tu
gen vandē leuende stēmen: eñ vā
die selue te examinerē eñ die forme van-
den reproches of wrakinge op die selue
tugen So wil ic seggē vandē brieuē hāt
uesten. eñ instrumentē. eñ andr munimē
ten daer of men mach behelpē in forme
vā ghetuge So weet datt zij veel formē
eñ manierē vā brieuē. Eñ bi veel namē
genaemt sijn na gemein vsancie vā spra
ke in waerlikē houe Gelijc als brieuē ge
geuen in hantuestē ondr tsegel vandē pri
ce: of vā andr heerē. eñ sulcke brieuē woe-
den gemaect ondr een segel alleen. Daer
sijn andr die gehietē zij hantuestē eñ daer
aen sijn veel segelen. als vā herē eñ leeu

mannen Andͦ brieuen sijn die ghehieten sijn hantuesten. als die brieuē sijn. die onder gheestelike segel sijn vā bisscop. van capittele. oft van doester Gheneralic behoertmen die brieuē te hieten hantuestē Het si datse eenē segel hebbē of meer: na datse brieuen alleen bliuen op die sake. ē om datse gemaect sijn eñ geordineert. te gedueren ewelic: of tot lijftocht indien dz die sake begheert. Item andͦ fourme ende maniere sijn brieuen te makē eñ te ordineren tusschē ptpē Om die vorwaerden eñ gelostē. die daer of geschien: eñ op dz ē of sekere getuige mach volgē in toecomēde tiden. indient vā node sij Eñ dese brieue sijn ghehieten openbaer brieuen. dye welcke gemaect wordē na bescreuē recht in drie manieren van brieuen. Eñ die sijn ghehieten bi bescreuē recht opēbaer instrumenten Die ierste maniere is als brieue die gemaect vͦleden eñ geaccordt is. tusschē die ptpē eñ bi huere consente. Inhoudende die cōtract tusschē die selue partye. eñ dz is gedaē eñ vͦledē voer singulare tugē. die daer toe specialic geroepē zijn eñ die brieuē gescreuē bi simpel hāt Dats te seggen bi dē clercke die nz en is notarius noch tabelion. Eñ dese brieue dragē getuige eñ macht soe lange als die tugen leuē. mer als sij doot zijn die macht van sulcke instrumēt eñ brieuē sijn geexpeciert Die anderde manier vā gemein brieuē eñ instrumētē te makē is: als brieuen die gemaect wordē tusschē ptpē voere notarisen of tabellioen opēbaer Dz gehieten is opēbaer of gemein hant: eñ geteykent vā zijn hant teiken in psencie van tugen daer toe geroepē. Eñ hoe wel dat die tugē indē brieuē eñ instrumēt vͦclaert afliuich wordē: daer ō en eest niet die brieuen eñ instrumentē en zijn wel waerdich eñ houdē stadt. nae datz bi ghemeine of te openbaer hant gheteikent sal sijn. Eñ die tugen en sijn daer niet geroepen. dan in adiutori um of hulpe vā getuige. wāt hoe wel dat daer geen getuige gheweest en hadde. dan die openbaer teykene: soe eest sculdich waerdich te wesen. Die derde maniere is. Wanneer den brieue oft instrument gemaect is: eñ vͦleden onder segel auctentijc: gelijc als ondͦ tsegel ropale: onder tsegel van stede die iusticie heuet: onder tsegel van prelate. hebbende iuredictie Eñ sulcke brieue of instrumēt ghedueren tot ewigen dagen Inden termen daert ewelijc mach ende behoert te strecken Ghelijc als oft waer in ewighe renten: of in sake van erue of van andere voerwaerde a ppetuite. ghelijc als in sekerhede vā papse ende sekerherde vā huwelic. zc. Want in sekerhede van sculde om eens te betalen is seker tijt van iarē. Gelijc hier na geseit sal wordē nadē Decreta. li. ij. ru. de fide instru. decretali scripta vero auctētica. Itē eñ hoe wel dz biden voers͠ decretale. nz en sijn genaemt noch geseit dan drie manierē vā brieuen of openbaer instrumēten als voers͠ is. Nochtans bi vsancie vā waerlike houe die costumierē seggē datter vier manieren sijn ende niet meer Dats te wetē. Hantuesten onder tsegel vanden prince of heere ofte heeren die des macht hebbē te doen: ende te besegelen. ¶ Item brieuen ende instrument onder hanteikē vā notarisen of notabilion openbaer.

¶ Item brieuen of instrumēt ghedaen ende verleden bij scepenen: die gemaect wort in twee of drie partyen daer dē rechter die een bewaert. eñ die ander partien diet aengaet elc een Eñ sulcke brieuē sijn ghehieten naden rechten ciuijl apocha. Codice libro. iiij. ru. de fide instrumentorum. l. plures apochis.

❡ Item daer sijn brieuen die ghehieten sijn gemeine daer bi datse ghemaect sijn bi ghemein of simpel hant Ghelijckerwijs als brieuen die gemaect worde op sommighe contracten of ghelosten: ghe daen voer singulieren tugen: ende ghescreuen van simpele hant: bi eenen dye gheen notarius noch tabelion en is.

❡ Item die anderde forme ende maniere van simpele brieuen is. ❡ Als enighe scrijft van sijns selfs hant die tractate of voerwaerden. die hi tegens den anderen heeft. daer hi hem in verbint te betalen Die hant ierst bekent wesende int rechte ꝛc ❡ Item die ander forme eñ maniere is. Ghelijckerwijs als wanneer enighe edel man leengoeden houdende is: die behoerlijc is een segel te hebben. Maect enighe contract. of belofte onder sinen segel. Want dat sal houden ende is waerdich ende op sinen segel Mer ierst behoert verdachuaert te wesen den ghenen die dat besegelt heeft ꝛc. bekennen sinen segel: ende die selue bekent is executoer. Eñ indien hi sinen segel ontkende soe soude men dat moetẽ betughen Eñ of tegens hem betuycht worde sinen segel Hi soude beteren grotelic tegens dẽ heere. na sijnre facultept. Eñ soude wesen gecondempneert in beteringhe ende inden coste van partien

❡ Vanden preuilegie van stede.

Noch sijn daer ander brieuẽ gehieten preuilegien Die gegeuen sijn vã den coninc vanden prince: of van ander heeren. aen huere steden ende ondersatẽ Ende sijn ghehieten preuilegien: daerõ datse priueren of afbreken trecht Dat is is te weten dat sij gheuen aenden ondersaten ende steden. dat sij hebben meer eñ ander recht dan dat ghemein recht geeft ende onderwijst te hebben Ende meere vrihede ende libertept. dan dat gemeyn recht ende usancie gheeft. ende beteyken te hebben Ende daer om sijn die ghehieten preuilegien: ende sijn van bescreuen rechte Ende daer om sijnse meer te restringeren. dan te ampheren of verbreeden ꝛc om dat sij breeder sijn dan dat ghemeyn recht Ende soe wie vseert van trecht vã preuilegien: hi en behoert noch en mach meer noch voerder gaen: dan die preuilegie inwijst te doen. Ende indien men vanden preuilegie opposeert: mẽ behoert te thoenen Ende indien men hem in ghetugenis daer of behelpen wil: men en is niet ghehouden dat in ghescrifte te gheuen: dan die articule die mencie maken soude van tghene daer af ghescil soude wesen Want vã preuilegie en behoert men anders niet te gheuen Ende die reden is Dat in preuilegie is ghemeenlijc begrepen veel saken: aengaende die staten vanden steden: of collegie die preuilegie hebben: dat van gheenen node is te thoenen Dan wanneer daer of ghescil is: van elcker sake op hem seluen ❡ Eñ dit betuycht hem seluen biden decretale contingit rub. de fide. instrumentorum. Ende en is van gheenen node te beleyẽ enighe tughe op die termen van preuilegie noch op sake daer in begrepen. Want aenden prince die de preuilegie gheeft is te interpreteren allet ghene dat twifelachtich waer. eñ difficultept wesen soude inden preuilegie: ende nyemant anders en behoert daer af die interpretacie. dan aenden ghiuer vandẽ preuilegien: noch oec ghetughenisse en is daer tegen niet ontfanclic bi argument contrarie Want dẽ prince in sijn edelre discretie: dat heuet te distingueren ende niemant anders.

C. li. i. ru. de legib. l. si imperialis. ꝑa. h.

Ende en sijn noch en behoren previlegi-
en ghegeuen te wesen om sake te gheuē
een ander onghelike te doen: noch vā an
dere te hinderē. C. li. xij. ru. de previlegi.
scholarium. l. ij. Soe moechdi weten dz
indien yemant sij: die hem voer rechters
of arbiters. of commissarisen. of in iuge
ment hem behelpen wil vā brieue in for
me van getuygenisse Het sij dat hi sijn p-
tye heeft doen dachuaerden of niet ōme
die te sien ouerstellen in forme van ghe-
tuygenisse: of die partye tegens wiemen
dat woude doen: hem behelpen wil van
die selue brieuen in forme van ghetuyge-
nisse. het sij vā alle of een deel. wel mach
hi dat doen ende is daer toe ontfanclijck
Hoe wel dat die partye die de brieuē am
ministreerden ue ewerer of eyscher ware
Eñ van wat partye die brieue geammi
nistreert sijn in ghetuygenis Die anđ par
tye mach hem oeck daer mede behelpen
in sijnre getuygenis. op dat hem helpen
ende waerdich wesen mach. Alsoe isset
ghehouden ende ghedaen bi minen he-
ren vanden parlement: telken dat die sa-
ke ghebuert.

Vanden ghescriften ghegheuen bi den prince committimus of andere

Capittel. CC. lviij.

Nae dat ic getoent hebbe vā
den brieue hantuesten. eñ instru-
menten of anđ munimentē Eñ des ge-
lijcs vā previlegien So volcht daer nae
te sien ende te thonē vandē rescriptie ge-
geuen bidē prince Het sij bi cōmittimus
of anders. So weet dat of den prince ont-
biet eenighe van sinen rechters: of prince
vā enighe plectie vā een sake te kennē bi
committimus Welcke sake sij inde iure-
dictie vanden rechter: wie datter beuolē
is bi scriuen vandē prince Daerō en eest
niet datten rechter daer om verspeelt sijn
ordinarie noch dat sine iuredictie daer of
ghemindert of gediminueert sij Maer
ghi moecht weten dat niet die iuredictie
ordinarie die hi te voren aldaer hadde: dz
vermeeret is biden cōmittimus aen hē
ghecomen. Ende magē aen hē begeert
wesen alle sulcke solemniteit inducies eñ
exceptie: dat niet tegenstaende: die voer-
screuen rescriptien mogen ghedaen ghe
weest hebben: indien die voerscreuē re-
scriptie ende committimus niet en wa-
re. Item of die rescriptie eñ cōmittim⁹
gheimpetreert warē bi personen: daer
of van die selue kennisse toebehoerde aē-
den rechter. die ordinarie dair af behoert
te kennen Weet dat sulcke rescriptie. oft
anders ghenoemt mandement bi com-
mittim⁹: niet en behoert of te nemē dye
iuredictie ordinarie vāden rechtē Tē wa-
re bi alsoe. dat inden rechtē ordinarie ghe
breec geuonden waer. in remissie vā rech
te of weygheringhe van redene: of dz aē
hem ware fauoer of aēdeel onbehoerlijc
Of dat die partie impetrant: nz en mocht
te hebben rade voer die ordinarie: om de
ontsich of macht van sijn weder partye
of datter waer sake die begeerde resort of
reformacie. of ander ghelijcke accidentē
ende saken. Waer om aenden ouersten
rechter of gecommitteerden. daer of be-
hoerde. ende mochte toebehoren die kē-
nisse: ende of ghenomen te wesen vandē
ordinarie bi iuste sake ende redelike. Eñ
dat die rescriptie of cōmittimus. daer of
expresselijc ware ghecauseert of mencie
makēde wāt andś en soudz nz waerdich
wesē: eñ noch soudet moetē geschypē dat
partye gheappelleert ware. Ende den
rechter ordinarie die op die committim⁹
ghehoert soude wesen.

Wãt indient iz rechtuaerdich gemaect en waer:ende daernẽ den prince daer of qualic geinformeert hadde Eñ sulcke sake: dat indien die waerheit te kennen gegeuen geweest hadde: sulcke cõmitiun? niet gegeuen geweest en soude hebben. Weet dat die sake is te reputeren bi den rechter ordinarie. Eñ aen hem behoert die kennisse weder ghegheuẽ te wesen. Want bi bescreuen rechte: niemãt en behoert te vermeeren dat recht vandẽ anderen Maer behoert te gheuen bi mate eñ bewaren trechte vã partie nae bescreuen rechte

Vanden brieuen ende obligacien die ghemaect worden onder dat segel royale.

Capitel. CC. lviij.

Vanden brieuen obligatoren die gemaect worden ondr den segel royale: moechdi weten dat si behoorẽ te wesen goede ende gheheele van segel ende ghescrifte. Eñ ten minsten in plecke defect Ghelijckerwijs als in name in summe. in daghe ofte dagen. in datũ eñ in segel: eñ behoert in te houden die sake waer om datse gemaect eñ vleden zijn tusschen die ptien datse inhoudẽ: eñ oec behoren in te houdẽ die somme vandẽ contracten: of vanden vcopinghen: behoren oec te begripen dattet sij biden liberalen wille ende consent vanden vcoper of dẽ ghenen die welcke hem verbindet ende scriuen dat die partien sijn bekent te ontfangen ende oec te verliden: ende of dat aldaer sijn tugen die welcke hem lieden kennen Eñ welcke tughe den notarisen sculdich is te kennen Behoert oeck in te houden mogelike sake: ende niet onmogelic. Want tot onmoghelike saken en mach hem nyemant verbinden nae bescreuen recht. reg. impossibilium. ff. de re. iu. Item behoren oec in te houden dattet is om redelike ende eerlike sake Eñ of een man hem verbonde tot inlicite of oneerlike sake. ghelijck als hem te verbinden. yemant te smiten. of doot te slaen: of tegens sinen vader of moeder te doen: of te machineren of ander sake. Dat en soude niet waerdich wesen noch en is niet te houdẽ. Item behoert noch te houden dattet saken sijn die tegẽ die heilige kercke niet en sijn. noch tegẽs den prince ende vsancie ende ghemeyne obseruancie: oft ghemeynte vandẽ lande openbaerlic ghesticht noch tegens die heilighe ghelooue. Want bi enighe van desen saken: en soudet niet waerdich wesen. tghene dat daer af gheloeft eñ gescreuen ware: noch tegens bescreuen recht sonderlinghe in sake tegens goede seden Ende dit moechdi weten ende verstaen alsoe te wesen in alle brieuen ende cõtracten hoedanich die sijn Item isset brieue gesegelt met conincliken segel. die obligacie maect: ende den geobligieert of verbonden teghens die beloften. die hi daer inne ghedaen heeft comen wille. Weet dat den crediteer daer op begeren mach executie Eñ of daer op geapposeert wort die apposant behoert te namptiseren in hande van iusticie: alsoe veel als de somme vandẽ verbande waerdich is aendẽ executoer: of anders hi en sal gheen dach hebben vã sijne opposicie Ende als ghenamptiseert is: hẽ behoert eenẽ behoerliken dach bekent te wesen op sijne opposicie: alst behoeẽ sal nz reden om daer op te procederen Eñ die namptisacie behoert gedaen te wesen met ghelt van alsoe veel als die somme contenciose bedraget. ende niet met andere pande. Want indient met andere pande gedaen ware

dat soude wesen gedaen eñ ingenereert
sake van sake. Welck niet en behoert te
ghesch(i)pen in termen vā iusticie Eñ ope
reden is. dat soe wie namptiseert vā anđs
pāde dā vande ghemunte penningē het
ware in sakē. siluerwerc. paerdē. erue. of
ander goeden indien datmē dye v̄copen
moeste. dat soude wesen tot coste eñ nye
we actie. die lichtelic soude moghē opco-
men ende spruyten int v̄copē den seluen
pande. daer bi dat yemant anđs seggen
mochte recht daer aen te hebben of dz ye
mant anders daer of bestellinghe gedaē
hadde. oft datse tegens hem v̄bondē wa
re. oft datse onbehoerlic vercoft ware: oft
minre waerde Oft bi veel ander manie-
ren die vertreckinghe wesen souden aen
die executie royale: dat redene nyet ghe-
hengen en mach ¶ Item of den geobli-
giert of verbonden: ghestoruen ware vo
re die executie Weet dat de obligacie als
dan niet vallen en soude in executie. mer
in euocacie. ende sonđ namptisacie van
iusticie in cas van opposicien. noch an-
ders als van simpele obligacie gewoen
lic is te doen Wāt den geobligiert of ver
bonden doot wesende die erfname en is
daer om niet geobligiert tot executie Eñ
daer om en valter nz dan in euocacie eñ
kennisse vā sake Hoe wel nochtās datz
niet en ware dan vā bestellinge te doen.
soe en valt daer inne nz nae dz die geobli-
giert doot is. dan euocacie. Wāt die hāt
van iusticie te stellē of bestellinge te doē:
tot wat sake datz sij bi crachte vā brieuē
obligatore en is nz dan tot cōseruacie vā
der obligacie. Eñ daer om het en mach
gheen stadt nemen. dan op dye goeden
vanden gheobligiert ende duerende sijn
leuende liue Want het is als ghelosten
of voerwaerden van executie. ¶ Ende
bi bescreuen rechte nyemant en is te exe

cuteren voer vonnisse. ten sij dat hi daer
toe verbonden is. ¶ Item indien een
vrouwe geobligiert is bi brieuen execu-
toren ende sij weder huwelic Weet dat
biden huwelick die man is ghehouden
voer heere van alle huere goeden Ende
bi consequent. naer dat die goeden hem
toebehoren. ende hi niet gheobligiert en
is Den brief en is daer na niet executoer
maer euocatoer: ende die man behoert dā
op verdachuaert te wesen bi euocacie

¶ Vandē brieuen verleden: ende gema
ket bi simpel contract

¶ Capittel. CC.lix.

Alle brieuen ghemaect eñ
verleden voermannen bi forme
vā kennisse of anders Het sij cedullen in
strumenten. of slechte segel. en vallen nz
dan in euocacie sonđ namptisacie. in cas
van opposicie. noch sonder bestellinghe
te doen voer die kennisse vander sake en
de vonnisse daer op ghegheuen. Maer
blijft den possessoer in sijnre possessie due
rende den twij. eñ proces Ter tijdt toe dz
recht bi vonnisse ende kennisse van sake
hem daer of versteken sal nae den bescre
uen rechte.

¶ In wat tide brieue expireert.

Ende ghi moecht weten dz brie
ue obligatore in actie personele nadē wy
sen ende raetsheeren. so wel vanden per
lemente: als van anderē houen localen.
ende subiecten haer experient biden tyde
van dertich iaren. naer dat binnen dyer
tijt daer of enighe ghedinghe. of proces
beghonnen en waer voer rechter compe
tent ende die daer of behoert te kennen.
¶ Ende in actie in ypoteque den brieue
soude expereren bider tijde omtrendt

van viertich iaren alst voerscreuen is na
datter gheschil noch proces of begonnen
ware.

¶ Vanden reprochen of wederseggh hen
dienen op die voerscreuen brieuen heeft

¶ Capittel CC.lx.

NAe dat ghesei t is ende ghe
toent vandē brieuen eñ instrumē
te So volcht daer nae te sien vandē we
derseggh en ende reproches. die daer op
ghesett ende gedaen mogē wordē Ende
die selue brieuen ende instrumentē te nie
te doen: ende vernielen So moecht di we
ten gelijc als voerscreuen is Of gebuer
de dat brieuen gemaect waren teghens
die termen bouen gescreuen Eñ die brie
uen behoren te hebbē die bi behoerlijcke
forme behoren ghemaect te wesen sijn te
wraken ¶ Item sijn noch te wraken die
ghene die gemaect sijn sondr tijt: oft ande
re met toecomende. of tot tijde ouer. xxx.
iaren in actie personelen. ende in schulde
die teffens ende tot een reyse betaelt woe
den. of wanneer die sake niet en es gheex
pereert binnen dat ghene dat voerscreuē
is. Of wanneer die somme vanden con
tract of vercopinge daer in rz en is vcla
ret of dz die somme vclaert niet en is vol
daen ende betaelt. Ende dat die crediteur
hem hout voer vernoecht biden brieue.
of dat den brief gecancelleert is. of viciose
van rasure in behoerlike stede Als in na
me of namē. in somme. in datum. in pro
uincie. in stede. of in tyhene: of segel: oft
bi narracien van voerwaerden Ghe
lijc als van respijt van quitancie vā an
der borghe. van ander pande. van andr
termen Of die geobligeert doot wesen
de. of weduwe weder gehuwelict. of bij
den vrouwe die beneficie de dunarien et
de vellien. Die niet en ghehengen dat
die vrouwe huer verbijnt voer andere.
noch datse van yet ontfangen woert. om
huere ghemeine fragiliteit: oft van psō
ne die hem niet en mach obligieren of v-
binden Ghelijc als weesen. eygen kinde
ren in voechdie. furiosen. duerende den
tijt van huere furiositeit. of na sommige
opinie stommē bi natuere: of hem te v-
binden bi onmogelike. of sake die sijne
niet en is. of ghemeine sake: of heilighe
of gemortificeert. of tegens dat heilighe
ghelove. of teghens den prince. of tegēs
die heilighe canon. of tegen recht eñ dye
gheboden van rechte: oft om sake onbe-
hoerlic. ghelijc als te sweeren in valsche-
de te leuen tot woekerie. van ander te be
driegen met wetenscap. te ghelouen ye-
mant te smyten of doot te slaen: of hem
te verspyen om des te doen. &c. Te om-
ghinnen pleyte of ghedinghe sondr te cō-
dighen sinen warange of waerborge: of
vsufructuares te verbindē. van propie
teyt of van brieuen contrarien hē seluen
Want die een doot den anderen: of ō co-
pie van brieuen: ten sij dat die originale
ghesien gheweest hadde. goede eñ ghe-
hele. of collacie gedaen op seghel auten
tijck. of bi leuende stemme: mogheseit in
cas van pachten ende rentē. Want als
dan soe souden die brieuen verwinnē die
tugen. In speciael obligacie. die die ge-
nerale simpele doot eñ te niete doet.
Ende bidē brieue gemaect ende verledē
voer den rechte: of cracht van recht. Ge
lijckerwijs als tabellion openbaer: dye
welcke doot simpele brieuen. Dat is te
seggen brieuē ghemaect eñ vleden voer
simpele besit.

¶ Vanden breng her des briefs

¶ Capittel. CC.lxi

Voort meer nae volcht vandē hye gher des briefs. Dat die clercken hyeten De pomitore literarū. So weet dat houder des briefs is den ghene: aen wien bidē here principale vandē brieue den brief is gelast ende beuolen tvuolch daer af te doen. Op dat die voerscreuen brieuen inhouden: dattet oec alsowel v bonden is aenden houders des briefs bi den inhoudē der seluer. als aendē principale crediteur So moechdi weten Dat nadē voerscreuē houd des brief aēgeleit heft eñ begonnē die sake eñ peticie vādē seluen brieue te houe hi is ghemaect here vanden veruolge eñ actie d seluer gelijc. Eñ mach daer of makē alst hem lieft: verliesen of winnē in rechte. Gelijc propere eñ pricipale ptye Daer of te maken quitancie of ghifte: gelijc alst hē goet duncken sal. gelijckerwijs als of dē here principale: ghenaemt inden voerscreuē brieue seluer quame: eñ cōpareerde te houe. om gehoert te willē wesen: teghens den houder des briefs. Hi en soude daer toe niet ontfanclic wesen Ten waer bi alsoe dat hi woude proposeren: dat dē brief hem gestolen geweest hadde bidē houd des briefs: eñ noch indien hi so langhe v beide: dat vonnisse op die proches gedaē biden houder des briefs ghegeuē ware: hi en soude niet te tide comen. te seggen tegens dat ghene dat den houd des brieues daer of ghedaen hadde.

Wie houder des briefs mach wesen

Hoe mogen houders des brieues wesen: alle personen die ontfanclijc sijn te houe: gelijc voers eñ geseit is indē rubrike vandē houd des briefs. die welcke ghetekent is byden getale van. xxij. Het sij dat den principale aen wien men inden seluen brieue verbonden is doot si of niet. Want men en mach geen houd des briefs maken. ten sij dannen proposeert voer die vonnisse daer op gegeuen dat den houder des briefs. die brieuē gestolen heeft: ofte dat hyse qualiken gecreghen heeft ghelijckerwijs als voerscreuen is.

Welcke houder des briefs veruolgen mogen bi procuruers

Maer soe wes bijden houder des briefs begonnen is dat moet bi hem volcomen volbrocht ende gedesidereert wesen: of bi sinen procuruier die hi inder sake geinstitueert soude hebben. nae dat hi die sake begonnen ende aengeleit hadde: op dat hi brieue van gracie hadde.

Noch nyemant anders: dan sijn procurueren en soude die sake mogen v uolgen Want daer en behoert niet dan een houder des briefs te wesen: ofte anđs dē verwerer en soude niet helpē ptye gefotmeert: noch sulcke als een recht behoert te hebben Want soe wie sake veruolcht alsoe wel mach hi verliesen als winnen Ende als voerscreuen is: den houđ des briefs is gemaect heere vander sake.

Ende daer omme behoert den rechter die brieuen onder te houden: soe gheringhe als die geexhibeert sijn tot indiffinitiue Ende is verboden in waerliken houe: dat nyemant hem en mach makē noch clameren houder des briefs vā andere ende procuruer inde selue sake ende voer den ghenen in wyens name de brieuen spreken Want houder des briefs eñ procuruer te samen en is niet ontfanclijc Daer om dz den houder des briefs here

van viertich iaren alst voerscreuen is na
datter gheschil noch proces of begonnen
ware.

Vanden reproches of wederseggHen
dienen op die voerscreuen brieuen heeft

Capittel CC.lx.

Nae dat gheseit is ende ghe
toent vandē brieuen eñ instrumē
te. Hoe volcht daer nae te sien vandē we
der segghen ende reproches. die daer op
ghesent ende gedaen mogē worde. Ende
die selue brieuen ende instrumentē te nie
te doen: ende vernielen. So moechdi we
ten gelijc als voerscreuen is. Of gebuer
de dat brieuen gemaect waren teghens
die termen bouen gescreuen. Eñ die brie
uen behoren te hebbē die bi behoerlijcke
forme behoren ghemaect te wesen sijn te
craken. Item sijn noch te craken die
ghene die gemaect sijn sonder tijt: oft ande
re met toecomende. of tot tide ouer. xxx.
iaren in actie personelen. ende in schulde
die teffens ende tot een reyse betaelt woe
der. of wanneer die sake niet en es gheex
pereert binnen dat ghene dat voerscreuē
is. Of wanneer die somme vanden con
tract of vercopinge daer in nz en is vcla
ret of dz die somme vclaert niet en is vol
daen ende betaelt. Ende dat die crediteur
hem hout voer vernoecht biden brieue.
of dat den brief gecancelleert is. of viciose
van rasure in behoerlike stede. Als in na
me of namē. in somme. in datum. in pro
uincie. in stede. of in tyttene: of segel: oft
bi narracien van voerwaerden. Ghe
lijc als van respijt van quitancie vā an
der borghe. van ander pande. van andē
termen. Of die geobligeert doot wesen
de. of weduwe weder gehuwelict. of bij
den vrouwe die beneficie de dimacien et
de vellien. Die niet en ghehengen dat
die vrouwe huer verbijnt voer andere.
noch datse van yet ontfangen woet. om
huere ghemeine fragiliteit: oft van yso
ne die hem niet en mach obligieren of vē
binden. Ghelijc als weesen. eygen kinde
ren in voechdie. furiosen. duerende den
tijt van huere furiositeit. of na sommige
opinie stommē bi naturen: of hem te vē
binden bi onmogelike. of sake die sijne
niet en is. of ghemeine sake: of heilighe
of gemortificeert. of tegens dat heilighe
ghelove. of teghens den prince. of tegēs
die heilighe canon. of tegen recht eñ dye
gheboden van rechte: oft om sake onbe
hoerlic. ghelijc als te sweeren in valsche
de te leuen tot woekerie. van ander te be
driegen met wetenscap. te ghelouen ye
mant te smyten of doot te slaen: of hem
te verspyen om des te doen. &c. Te om
ghinnen pleyte of ghedinghe sonder te cō
dighen sinen waringe of waerborge: of
vsufructuares te verbindē. van proprie
teyt of van brieuen contrarien hē seluen.
Want die een doot den anderen: of ō co
pie van brieuen: ten sij dat die originale
ghesien gheweest hadde. goede eñ ghe
hele. of collacie gedaen op seghel autten
tijck. of bi leuende stemme: wtghesent in
cas van pachten ende rentē. Want als
dan soe souden die brieuen verwinnē die
tugen. In speciael obligacie. die die ge
nerale simpele doot eñ te niete doet.
Ende bidē brieue gemaect ende verledē
voer den rechter: of cracht van recht. Ge
lijckerwijs als tabellion openbaer: dye
welcke doot simpele brieuen. Dat is te
seggen brieuē ghemaect eñ vleden voer
simpele besit.

Vanden brenghen des briefs

Capittel. CC.lxi

Hier nae volcht vandē bregher des briefs. Dat die clercken hyeten De portitore litterarū. So weet dat houder des briefs is den ghene: aen wien bidē here principale vandē brieue den brief is gelast ende beuolen vuolch daer af te doen. Op dat die voerscreuen brieuen inhouden: dattet oec also wel ū-bonden is aenden houders des briefs bi den inhoudē der seluer. als aendē principale crediteer. Soe moechdi weten Dat nadē voerscreuē houd des brief aēgeleit heeft eñ begonnē die sake eñ peticie vādē seluen brieue te houe hi is ghemaect here vanden veruolge eñ actie ŏ seluer gelijc. Eñ mach daer of makē alst hem belieft: verliesen of winnē in rechte. Gelijc propere eñ pricipale ptye Daer of te maken quitancie of ghifte: gelijc alst hē goet duncken sal. gelijckerwijs als of dē here principale: ghenaemt inden voerscreuē brieue seluer quame: eñ cōpareerde te houe. om gehoert te willē wesen: teghens den houder des briefs. Hi en soude daer toe niet ontfanclic wesen Ten waer bi alsoe dat hi woude proposeren: dat dē brief hem gestolen geweest hadde bidē houd des briefs: eñ noch indien hi so langhe ū beide: dat vonnisse op die proches gedaē biden houder des briefs ghegeuē ware: hi en soude niet te tide comen. te seggen tegens dat ghene dat den houd des brieues daer of ghedaen hadde.

¶ Wie houder des briefs mach wesen

¶ Soe mogen houders des brieues wesen: alle personen die ontfanclijc sijn te houe: gelijc voers eñ geseit is indē rubrike vandē houd des briefs. die welke ghetekent is bijden getale van. xxij. Het sij dat den principale aen wien men inden seluen brieue verbonden is doot si of niet. Want men en mach geen houd des briefs maken. ten sij dat men proponeert voer die vonnisse daer op gegeuen dat den houder des briefs. die brieuē gestolen heeft: ofte dat hyse qualiken gecreghen heeft ghelijckerwijs als voerscreuen is.

¶ Welcke houder des briefs veruolgen mogen bi procuruers

¶ Maer soe wes bijden houder des briefs begonnen is dat moet bi hem volcomen volbrocht ende gedetermineert wesen: of bi sinen procuruer die hi inder sake geinstitueert soude hebben. nae dat hi die sake begonnen ende aengeleit hadde: op dat hi brieue van gracie hadde.

¶ Noch nyemant anders: dan sijn procurueren en soude die sake mogen ūuolgen Want daer en behoert niet dan een houder des briefs te wesen: ofte anðs dē verwerer en soude niet helpē ptye gefor meert: noch sulcke als een recht behoert te hebben Want soe wie sake veruolcht alsoe wel mach hi verliesen als winnen Ende als voerscreuen is: den houð des briefs is gemaect heere vander sake.

¶ Ende daer omme behoert den rechter die brieuen onder te houden: soe gheringhe als die geexhibeert sijn tot indiffinitiue Ende is verboden in waerliken houe: dat nyemant hem en mach makē noch clameren houder des briefs vā andere ende procuruer inde selue sake ende voer den ghenen in wyens name de brieuen spreken Want houder des briefs eñ procuruer te samen en is niet ontfanclijc Daer om dz den houder des briefs here

is vander sake: ende den procuruer niet. ende dat die meester ende procuruer te sa men procederen. en is niet moghelijck Want daer moet wesen ptie directe. eñ soe gesormeert: dat aldaer niet en zijn twe partien: mer een alleen die waerdich sij. Want et absurde sake eñ onghewoenlic wesen soude: dat een man sijns selfs procuruer waer. Eñ den houder des briefs is heere vander sake. daer hij procuruer seluer of wesen soude

Capitel. CC.lxxij.

Die sake gedaen ten ghebo de van andere: dat die clercke hy ten De mandato. Hoe moechdi weten. Dat indien yemant sij die een andr geordineert heeft te doen exerciteren ende regieren sijne saken eñ negoces: eñ dē ghenen tegen des alsoe geordineert is: ghedaen heeft ende verleydt van sijns selfs goeden. in des doende of enige gelt leende om des te doen Weet dat hoe wel dat tet alsoe sij. dat den ghene die also gedaē heeft sijn negoces: geen brieuen en heeft van aquijt op tghene dat hi daer of doen sal Daer om en isset niet dz al dat ghene dat in des doende verleit eñ gheleent is: en sij eñ en behoert weder gegeuē te sijn bi den ghenen voer wyen die saken also gedaen ghewest sijn: op dat die sakē eñ negoces behoerlikē gedaen ende beleyt geweest hebbē. Dat is te segghen: dz den ghene wient beuolen was gedaen heeft nae dat in sulcke sake behoert gedaen te wesen Dat is te seggen dat die sakē daer toe dienende naerstelic gedaen sijn Ghelijckerwijs als van hofsteden. ende huysen te onderhouden van lande te bouwē of winnen ende te besayen: te aeren: eñ gheboemten te houden. eñ te vollen vā recht van saken ende querelen obseruetē vrijheiden ende liberteiten rc. Mer te maken nieuwe edificien. nieuwe reparacië nieuwe proces te nemē ende nieuwe querele: nieuwe twist ende gescil en behoert hē niet toe te doē sonder sonderlinge beuele van sinen meester: eñ bi brieuen of bi speciale of sonderlinge beueel vā des te doē Ende alsa heb ick dat sien wisen eñ sien doen. tusschen veel grote heeren eñ met recht wisen Hoe moechdi weten dat ten gebode gheeynt is: soe ghering he als dē ontfanger vanden gebode afsiinich ghe worden is: ende die erfnamen vandē ghe boden en sijn niet gehouden te volcomē die geboden Mer vā rekeninge te doen vā den tide van huere predecessor sijn si ghe houden. Codice libro. iiij. rti. manda. l. mandatum re integra.

Item hier of suldi vinden breder ghesproken inden rubrike vanden coeplieden hier nae volgende inden anderden boec geteikent biden getale vā. CCC.xxv

Van castume contrarie tot sijn hofsteden daer die subiecte houen te rade gaen

Capitel CC.lxxiij.

Weet dat bi sommighe plecken ende subiecte houen sijn somtijts contrarie. ten hofstede daer die subiecte houen te rade gaen Gelijc als sommighe rechters van subiecte houen.

Wanneer sij niet verenighen en moghen van sommighe saken: sij eyschen te gaen ten hofsteden te rade Ende als dan die here moet hem lieden aldaer besorghen: ten costen vanden ghenen op wyen die sake begheert des ghedaen te wesen. Ende oft ghebuerde dat in sommighen houe alsoe ware: dattet daer castume dye contrarie ware van desen.

So behoert die hove souuereyne dz weder te brenghen tot een usancie eñ castume Want hoe souden die lieden moghen hebben contrarie usancie huere hoofstede Ende allsoe isser gedaen geweest eñ weder ghebrocht tot een usancie bijder sake tot rijsele: ende van sommigen houen subiect Nochtans of sulcke saken ghebrocht worden tot in parlement ¶ Weet dz die heeren vanden plemente bewaren dye castume locale: nae dat sij is consonante den bescreuen rechte. ende anders niet. Want castume contrarie dē recht: heeft mē gesien dat sij dat te nyeute gedaē hebbē Gelijckerwijs als sij dat deden tot doulcy die catongue daer sij of plagen te useren Ende oec inder stede van domic dye kapyne daer of si oec plegen die ghevanghen van criminele saken te besluyten Eñ noch meer van andere plecken dat si alsoe doen.

¶ Explicit

¶ Hier eyndet dat ierste boeck.

¶ Vanden rechten royalen eñ vanden resorten ende regalen.

¶ Capittel. CC.lxviij.

Nae dat ic ghesejt eñ getoent hebbe vanden rechten eñ constitucien imperialen: ende hoe die castumē localen huer daer op accorderen. ¶ Hoe wil ic thoenen vanden conincklikē rechtē Hoe weet dat die coninc van vrancrijck keyser is in sijn coninckrijc ende mach maken ordinancien die houden ende waerdich sijn Recht ordineren ende constitueren: alle constitucien bescreuē: mach hij weder stellen. quijtscellen. ende vergeuen alle crimē crimmele: crimen ciuijle. te geuen gracie ende respijt vā sculden te vijf iaren. te drie iaren. eñ tot een iaer. Legitimeren. vrijen. eñ edelen. Relieueren van negligentie. gheuen state in sake of sakē eñ generalijc te doen alle ende alsoe veel als tot rechten royalen mach eñ behoert toe te horen.

¶ Van cas van preuencie

¶ Item heeft den coninc eñ aen hem behoert: ende aē sijn rechters die kennisse van allen saken van preuēcien. Dz is te weten vā beclachte vā nyeuwicheде. nae datmen aen hem of aen sijn rechters ierst betrecket Eñ daer en wort geen renvoy of gedaen: ten waer dattet waer tusschē subiect die hē beclaechden vā hueren heere Want dier behoert renvoy. in dient den heere begherde recht doende. Eñ alsoe heb ic sien wisen bi arrest van plement: tusschē die scippers vanď riuieren vanď scelt in domic: ende die prouost eñ gesworen vanď seluer stede Eñ tusschē den heere van ligne ende den heer van mortanghe op die schelt Ende tusschen den vleyschouders van domic: ende die prouost ende ghesworen voerseyt. Eñ

tusschen sommighe anderē: eñ anđs en behoert geen renuoy in sulcker saken

¶ Vanden testamenten

¶ Item heeft die coninc die preuencien eñ kennissen vandē testamentē Alsmen hem ierst betrect aen sijn rechters eñ officiers: of indiē die testamēt geledē waer een iaer: eñ mē betrect aen zijn rechters of officiers: hoe wel nochtans dat men ierst aen sijn rechters niet betogen en ware Eñ dit heb ic sien wijsen in veel houen Als tot amiens. tot sinte quintin ende tot laon Ende dat meer is int parlement bi arrest bi veel saken ende oec tusschen veel partien.

¶ Vanden douarien

¶ Capittel. CC.lxv.

Item heeft den coninck die preuencien eñ kennissen vandeñ douarien vanden vrouwen ende ionchrouwē eñ weduwen toebehorēde Hemliedē daer inne te houdē. te bewaren: eñ te doen insetten soe wel met sayte als mz rechte eñ daer of geen renuoy te doen Indien mē aen hem ierst betrect: Eñ alsō heb ic des sien wijsen: om mijn vrouwe vā rupme inden waerliken houe tot dornick eñ om veel ander douwarien in veel coninclijcken houen.

¶ Van port van wapenen oft vichtelick.

¶ Item heeft die coninc die preuencien eñ kēnisse vandē vichtelic te geschyen eñ gedaē wordē bi inuasie of voreraet: eñ mz sayte of laghe gemaect. eñ van dese sake en behoert niemāt die kennis. dan den coninc sijn rechters eñ officiers Hoe weet dat hoe wel dat sommighe wijse seggen eñ houden dat port vā wapene of vichtelic niet en behoren verstaen te wesen. ten sij bi alsoe dattet gheschyet ende gedaen sij bi vergaderinghe ende twijst van gewapende mannē int openbaer: die malcanderen bevichtē: eñ datter sijn thien of meer Niet te min soe is te weten dat allē officieren royalen eñ ende oec mede dat hof vandē parlement te sijn alsō vereenicht: dat indien dz daer meer sijn dan drie gewapēt. die mz voerraet ende sayte yemāt bevichtē of bespringen Na dattet wesen sal mz voerraet eñ voerdachticheit: dat behoert sijn gehouden voer port vā wapenen: daer of de kēnisse den coninck toebehoert vā allen delict: ende nyemāt anđs. Hoe wel dat die misdaet geschiet sij inde heerlichz vā een hoghe iusticier of niet Eñ sonderlinghe hadde die hoghe iusticier begonnē daer of te doen enighe exployt van iusticie: so soude hi des moeten aflaten ende cesserē geheelijc. ende dat den coninc daer of kēnis draghet Want aen hem behoert die kennisse ende aen niemant anders. Eñ redene en mach niet ghehengen: dat een misdaet gecorrigiert wort. bi twee rechters: ten sij dat die sijn per indiuisis.

¶ Maer oft ghebuerde dat tot een misdaet met heetē bloede ende uut haestichz ware thien of twintich of dertich of meer of min: oft alsoe veel alser waren ghewapent Nae dattet niet en ware met voerraet ende voerdachtighe sayte.

Weet dat des niet ghehouden en soude wesen voer port van wapene: ende den hoghe iusticier en waer niet schuldich te verliesen die kennisse: onder wpen dattet gheschyet ware. Ende alsoe hebbe ic des sien wijsen ende raden bijden rade van parijs: omme den ghescil die daer op setteden den raet ende stede van dornic: tegens de officierē vādē coninc in tournee eñ alsō wort sonder twijfele gheraden.

Hoe weer dat naden decretael. indien vichtelic of invasien geschiet bi sommigen: hoe wel dat sij niet gewapent en zijn op dat sij met steenen of ander stocken in vasibile ghesorteert of versien sijn: daer of sij doen enich aenspronc op enighe. dz is gehouden voer port van wapene. Want port vā wapenen geschiet bi heel te vergaderinghe. dat die clerckē hyeten Turbam coadunatam. Die welcke vergaderinghe is vanden getale van thien eñ niet meer noch min

¶ Vanden gebodē van agusto

¶ Item heeft den coninc die preuencien eñ kennisse vanden gheboden van agusto: die ierst bi sinen sergentē of dienders gheuonden worden: eñ bestelt inden misdaer: sonđ daer of te doen enich renuoy: hoe wel dat des sij inđ heerlichz van hoge iusticier of ander Dat is te weten: te laden of te varē voer der sonne eñ nae der sonnē Van beesten te vinden op nieuwe stoppelen. voer den derdē dach duerende die maent van augustus.

¶ Vanden bewijsingen ende huwelijcken gauen

Item heeft den coninck die preuencien eñ die kennissen vāden bewisingen eñ huwelike gauen Na datmē ierst treckt aen sijn officiers sonđ daer af te doē enich renuoy tot enigē rechtē of here wie hi si: noch waer de bewisinge geciueert sijn: circonstantem eñ dependentem.

¶ Vanden rechten vanden weesen.

Item heeft den coninc die preuencie eñ kennisse vanden rechten des weeses. Indien sij bi ghebreke vanden rechter subiect of bi macht vā enighe gehindert. bescadich of belet waren Want anders en behoert dye kennisse den hogen iusticier ofte rechter niet ghenomen te wesen.

¶ Vanden weduwen

¶ Item heeft den coninc die kennisse vanden weduwen indien hē recht ghebrake of dat macht van bueren hem oppresseerde Wānt aen dē coninc behoert die bewaernis eñ beschermenis vanden weesen ende vandē weduwen. indien dz tegens redene sij souden wesen gheperturbeert. of belast: of bi violencie ghemolesteert van yemant.

¶ Van papse. bestande: ende van sekerhede.

Item heeft den coninc die kennisse van papse bestande: ende sonđlinghe van sekerhede. gegeuen bi sijn rechters eñ officieren Indient ghebuert dat enighe infractie of inbrec daer op gedaē sij. hoe wel dattet sij in lande of heerlichz van hoghe iusticier of andere. eñ vā anderen subiect eñ en doē sijn rechters daer af geen renuoy: noch niemāt anđs en behoert die pugnicie te doen: noch boeten daer af te nemen noch te heffen.

¶ Te gheuen sekerhede.

¶ Item heeft den coninc die kennisse sonđlinghe sijn hof te doen eñ te ordineren aen wat persone die des begert sekerhede Het sij dat hi daer tegenwoerdich sij of niet. te doen dachuaerden ypēm de voerſc sekerhede te geuē. eñ in cas vā weđ seggē te appellerē ofte roepē aen dē rechtē vandē coninc ter cause vander voerscreuen sekerhede te geuē. eñ daer om en blijft nz: ten si gepronuncieert mz recht

¶ Vanden gebannē vanden conincrijc

Item heeft den coninc die kennisse vanden gebannē vandē conincrijc bi rechters ende officiers Ende hoe wel dat sij geuonden worden in lande of heerlicheit van hoghe iusticier: soe moeten si

biden hoghe iusticier weder gegeuen hz aenden volcke vanden coninc. Wāt aen geen ander rechter en behoert de kennisse: noch pugnicie: ten waer bi also dat hy biden hoghe iusticier daer te voren ghebannen geweest hadde van sijnre heerlicheit criminelic: eñ daer na gheuangen ware op die selue heerlichede. Alsdā soude den hoghe iusticier hem mogen corrigieren criminelic: om dz hi hem ierst gebannen eñ geuangē soude hebbē. Alsoe wort et geseit bi arrest vandē plement in den iare. CCC. lxxv. indē maent vā iulio om een gebannen. die gedaē eñ gheperpetreert hadde een dootslach Gebannē biden baeliu vandē bisscop vā dornic. in sijnder heerlichz eñ stede vā helchin daer die sake geboerde Eñ daer nae worde gebannē die voerſ dootslager bidē coninc wt den coninccrijck Het gebuerde dz die voerscreuen gebānen worde geuangen inder heerlichz vandē bisscop tot helchin ende in vangenisse geset Doe gheringe als dat volc vandē coninck dat wisten. si wouden hē hebbē als ballinc vandē coninccrijc: eñ seiden dat an hē liedē behoerde die kennisse om des wille. dz hi balinc was vandē voerſ coninccrijc Die baeiliu vanden voerſ bisscop seggende ter cōtrarie. eñ dz hy ierst ghebannen was wt huer heerlicheit: eñ daer op bi hem gheuangen Waer om die kennisse sculdich was aen hem te bliuen. &c. Die questie worde geset int parlement Het wout geseit dat den voerseyden geuangen schuldich was te bliuen aenden voerscreuen baeliu vanden bisscop. ❡ Item in ghelijcke saken worde et gheseit Om een die gebannē was van waurlo voer een dootslach Ende daer na worde ghebannen om die selue sake wt den coninccrijck biden voerscreuen volcke vanden coninc tot rijsele Hi worde daer na geuanghen opte voerscreuē heerlicheit van waurin biden officiers vanden heere der seluer plecke Tghebuerde dat den volcke van den coninc des wisten ende wouden hem weder hebben Daer tegens worde gheseyt Alle gesien: Het wout geseit bi vonnisse inder sale tot rijsele. dat aendē voerscreuen baeliu behoerde te bliuen.

❡ Vanden gheroepen aen des conincs rechten.

Item heeft den coninc die kennisse vanden ghenen die tot sijn recht geroepen sijn criminelic: ende vā allē delinquanten. Hoe wel dat die misdaet gheschiet sij indē heerlicheit vā hoge iusticier ende dat den hoge iusticier daer op recht vordert den delinquante te roepen daer om en blijft niet den coninc en doet hem oec roepen Want die hoghe iusticier en mach niet bannē. dan wt sijn heerlicheit Eñ den coninc bannet wt al den conincrijcke Ende daer of en sal die hoghe iusticier nz aflatē: om die wedroepinge van den coninc: eñ oec en sal den coninc niet af laten ō die wedroepinge vandē hoge iusticier: ten sij bi also dat dē misdaer hē gheuangen gaue van dier sake aen den hogen iusticier: eñ dat des ghecondich si aenden coninc: begerende dat hi doet cesseren van sinen voertroepinghe. Want den delinquant of den ghenen daer men op vermoede: is gecomē hem geuangē geuen om te recht te staen tegens allen ende eenen yegeliken Eñ als dā is dē coninc sculdich af te laten ende anders niet.

❡ Vādē gardes of bewaernissen royael

Item heeft den coninc die kennisse van alle den ghenen die enfraengieren: of breken die bewaernissen bi hē ge-

geuen opten ghenen die prealables sijn
te bewaren Gelijc alle officieren sijn:al-
le muntenaers van sijnre munten:ende
werclieden daer op Alle personē die gees
telijc sijn die bi natuere sijn in bewaernis
sen Dats te weten kerckē cathedrale:eñ
kercken die sijn vā fundacie royale Wāt
andˀ kercken en sijn bi natuere niet in be-
waernisse:noch ander volc dan dye offi-
ciers.ende muntenaers vanden coninc.
alst voerscreuen is Maer huer saken eñ
familien sijn daer in natuerlic Noch sijn
inde bewaernisse ende mogē wesen andˀ
personen daer die brieuen vandē coninc
gegeuen ende geset sijn.eñ bi sinen offi-
cieren gheinterineert ende ghecondicht.
want anders en sijnse niet waerdich.eñ
hoe dattet sij tusschen personen subiecte
puerlic vanden coninc eñ sondˀ middelē.
Want tusschen ondˀsaten van hoge iusti
cierē:en mach noch en is sculdich te hou-
den noch waerdich te wesen:ten waer bi
also dz de bewaernis waer geinterineert
ende gecondicht aen den hoghe iusticier
eñ aen sijn ondˀsaet.sondˀ dattē tegens ge-
opposeert sij biden hoghe iusticier.want
dā soude die significacie ende interinacie
geseit zijn als geledē:gelijc sake in crachte
vā vonnis.noch vā alle infractiē eñ be-
warynge en is niemāt sculdich noch en
mach bekennē bi andˀ rechtˀs.dā royalē
boeten genomen noch gegeuē:hoe datz
sij Wāt na bescreuē recht een misdaet is
genoech aē eens te corrigierē eñ nz meer

Vanden officierēeñ dieners royalen.

Item heeft den coninc die ken
nisse van al sijn dienaers eñ officieren.
in allen saken in hueren dienste doende.
Eñ vā alle den ghenē die hem in huerē
dienste misdede:het si dz si sijn ondersaet
van hoghe iusticier of niet noch andˀ rech
ter en behoert daer of enich kēnisse noch
boeten te nemen noch te heffen

Van valschē muntenaers

Item heeft den coninc die ken-
nisse vā alle valschē muntenaren op sijn
munte eñ alloen.ende andˀs geen rechtē.
hoe wel sij ondˀ hoge iusticier geuangen
worden.men moet die weder seindē en-
de weder geuen aendē volcke eñ rechtˀs
vanden coninc Ende hoe wel nochtans
datte voerſē valsche muntenaers:des nz
en hadden doen slaen noch muntē:na dz
sijt wetenlic gecost souden hebben.van
den ghenen diet gheslagen ende genūt
hadden.

Te contrefaiten den coninclikē
seghel.

Item heeft den coninc die ken-
nisse opten ghenen.die valschē eñ cōtre-
faiten souden sine segelen.Ende gheen
ander rechtē en mach noch en is sculdich
te kennen noch aen hem daer of enighe
kennisse te betrecken

Te valschen brieuen of teykenen
royalen

Item heeft den coninc die ken-
nisse optē genen die valschē of cōtrefay-
ten soudē enige coninclike brieuen:of eni
ghe teykene vā sinē notarisen. Waer dz
die misdaders woenachtich of ondˀsaten
sijn.noch aen geen andˀ rechtē behoert die
kennis of correctie

Vanden eruen vandē coninc

Item heft dē coninc die kennis
vā allē sinē pleckē eñ eruē hoe wel dz die
raken dē rechte of heerlichz vā andˀ heb-
bende hoge iusticie.want vā sinen eruē
en bekent niemāt dā hi alleen.eñ en heft
geen ouerste.eñ en mach noch en is scul
dich gedaen te sijn dat waerdich sij.sonᵈ
te roepen sinen procuruer.

¶ Vanden visscherien.

Item heft dē coninc die kēnisse vanden visscherien in allen riuperē ropalen ende an sinen officiers eñ rechters vandē waterē: behoert daer af kennisse ende aen gheenen anders Dats te wetē dat dese sijn gehouden rpuieren ropalen die coninclike wegen sijn: dragende grote scepen vanđ eenđ plecke ten anderen eñ van eenen lande int ander. Ghelijck die rieuwere van die tepne: die riuiere dopse: die riuiere vander somme: die riuiere vander schelt ende anđ gelijcke riuieren

¶ Vanden bosschen ende wildernissē ropalen.

Item heeft den coninc die kennisse van sinen bosschagien eñ foresten: eñ vanden sakē aldaer geboert Eñ aenden meester vandē bosschagien eñ foresten behoert die kennisse ende an niemāt anders.

¶ Van crisme de lese maieste

Item heeft den coninc die kennisse vanden saken vā crisme de lese maieste Want aen hēē eñ aen zijn rechtēs behoret die geheele kennisse eñ aē geen ander Eñ na opinie vā sommige wisen: aen dē coninc selue: ten sij bi allso: dat hi daer toe cōniueert. eñ mach daer of sijn gedaen execucie Waer dz die misdader geuondē wort hoe wel dattz sij inđ heerlichz vā hoghe iusticier Eñ alsoe wertet geseit bi arrest vanden houe vandē plement: tusschē die prouoest eñ geswooren vanđ stede: eñ stadt van dornic. eñ den gouuernoer vā den coninc Die welcke haddē sommige vlamingen vā ghent: die onderсate waren vandē coninc huerē ouerstē heere. Daer om dz sij rebelle geuallē warē hueren heere eñ den coninc Eñ daerō warē sij veruallen in crisme de lese maieste Die welcke hi hadde om dier misdaet moetē doen onthoefden binnē der stede vā dornic. Die voerš prouoest ende geswooren seggende dat sij waren hoghe iusticiers in lichame eñ in gemeine. eñ dz hi in lande of heerlicheit van hoghe iusticier en behoerde te doen enighe execucie vā iusticie: maer isset schuldich te doen in lande vanden coninc ꝛc. Die voerseide gouuernoer seggende ter contrarie: eñ dz vā crisme de lese maieste in allen plechē vāden coninckrijc hi des doen mach. soe dat hi mede van allen crimen daer of die hoghe iusticier niet en soude mogen kennē Gelijc als van een ghebannē vandē coninckrijc. hi soude die mogen slepen doer die heerlicheit van een hoge iusticier. eñ hangen aen sijn galghe of van een sekerhede ropale in ghebreken: of vā een dootslager inbrekende die bewaernissen van den coninc Ende vā allen saken daer die hoge iusticier niet en soude mogē kennē als voerš is Op dese ghescil eñ twist is die sake gecomē in die plement indē iaer M. C C C. lxxxiiij. Alle gesien het wort gheseit biden houe. datten officier ropale: als die ouerste hant. die sulcke execucie gedaen hadde inden lande of heerlicheit vanden hoghe iusticier niet en preiudicieerde: of en hinderde aendē iusticier.

¶ Van scriftē eñ mandementē.

Item heeft den coninc die kennisse van allen sijnē gescriften mādamēten eñ cōmittim⁹ geimpetreert vā partien tegens anđ. hoe wel dz die partie impetrāt of tegens wien des geimpetreert is. ondersate si vā hoge iusticier eñ dz nochtās die sake sulcke sij: dat die hoghe iusticier daer af mach eñ behoert te kennen. met indien den iusticier eñ die partie te samen begeren dat renuop vander sake. dat en

mach hi niet doen. die coninc aen wijen
die sake is ghecõmitteert of ghesett. en sal
eerst kennē of die mandament is subrep-
tijf of niet: als ten cõmittimus Want in
dient weder geset wort sonder subreptie.
alsdan blijft die kennisse vander sake an
den rechter royale Niet tegenstaende. dz
den rechter ende die ptye dat wel beghe
ren als voerseit is Want voer niet soude
den prince gheuen sijn gescrifte en cõmit
timus gaende aenden rechē ten begher-
te van ptye. tenwaer datter soliciterde zijn
effect nae datter geraiseert soude wesen
met waerhede: en den gebode vandē pri
ce en soude niet volcomē wezē alst behoert
te sijn. want sijn gebode is waerdich den
bescreuen recht sept Quod principi pla-
cuit legis habet vigorem En indien sub
reptie geuonden wort an den voers mā-
dement: daer of ierst bekent alst voers is
alsdā mach sijn begheert bidē rechē en p
tyen subiectē. die sakē en kennissen daer
af Op dattet sake ware: datten rechē die
des behoert: daer of soude mogē kennen
en dz die partye ondsate ende subiect vā
hem ware En alsdā eest den rechter scul-
dich te renuoyerē. Wāt biden subreptie
geuonden aen cõmittimus: die manda-
ment vandē rechē is aboli ende te nieu-
te: ende die cõmittimus daer op gegeuē
ende gheboden oec. Ende alsoe isset ghe
rekent ende ghehouden als niet. Waer
omme die rechter royale behoert die sa-
ke te renuoyeren. ghelijc als oft sond cō-
mittimus ghedaen waer: en anders en
valt daer op geen renuoy.

¶ Brieuen ond segel royael.

Item heeft den coninc die ken-
nisse vanden brieuen gesegelt vandē co-
ninclijcke segel circõstantes ende depen-
dentes. sond daer af te doen enigen ren-
uoy: ende alle exploet die daer of volcht
te doen: het si op erue of op roerende goe
den: of op sculden diemen schuldich is.
of op een persoen daer toe vbonden.
¶ Hoe wil ic v daer af thoenē een exem-
pel die op die sake quam int plement in-
den iare. M. CCC. lxxxv.

¶ Exempel daer op.

Een ionckfrouwe die weduwe
ghebleuen was van rassen brijsbot: por-
ter van doinick: die welcke vbondē was
tegens een ander: ond tsegel royale Die
ghene daer innē tegens vbonden was bij
ghebreke van betalinghe haer bevorcht
aenden rechter royale in tournesis Den
rechter gaf commissien execquitore Dis
partye daer tegens opposeerde Ten da-
ghe vander oppositien. partye opposant
quam te houe: metten procurier vandē
stede van doinick: begherende weder te
hebben die sake ende dat renuoy daer of
als van hueren poerter ende inwoenere
de. ꝛc. Ende den procurier vanden Co-
ninc segghende daer tegens: ende dat vā
allen segelen: ende sonderlinghe vandē
segel royale. aenden coninc behoerde de
kennisse. Partie seggende ter contrarie:
ende datter niet en sijn dan dyne segelen
daer of die kennisse alleen den coninc toe
behoerde. Ghelijckerwijs als vanden
seghel vanden castelet van parijs van
montepelier. ende vanden marten van
champangne. Alle gesien het wor-
de ghesept biden rechter royale. dat dye
kennisse daer of den coninc toebehoerde.
Daer of wort geappelleert inden parle-
mente. Het wort ghesept biden selnen
houe: wel ghewesen ende qualic gheap-
pelleert. Ende worde die voerseide stede
gecondemneert inden koeten

¶ Vanden brieuen ende gemein segelē

Item heeft den coninc die castu
men te kennen van allen brieuē besegelt
onder wat segel dattet sij. nae dat hij pre-
uencie. eñ ierst men betrect aen sijn rech-
ters ende officiers sonder daer af te doen
enigen renuoy.

¶ Vanden fortune van goede.

Item heeft den coninc die ken-
nisse eñ aen hē te betreckē die fortune eñ
vindinghe vāden goeden in sinen conic
rijcke.

¶ Vanden saken ghehoert voer den
rechter royale.

Item heeft den coninc ende zijn
officieren alleen die kennisse vā allē sakē
gebuert voer sijn rechters. Nae dat des
ruert eñ aengaet sinē procurier alleene
sond' ander ptie te maken.

¶ Exempel daer op.

In een baeliuscap royale ghe-
lijc als in vermēdoys of and' baeliuscap
pen: aldaer men gewoenlic is te wisen bi
leenmannē: ten vmaninge vandē baeil
iu. Wanneer als gebuert dat enige per-
petreren een misdaet daer niemant hē p
tye of en maect: dan de procurier vandē
coninc bi informacie p̄cedente: want an-
ders en is niemant te houe betogē: dan
bi vdachuaerdinghe. ten begherte van-
den procurier vanden coninc Dz gedaē
somtijts dē ghene die vdachuaert is wil
hē declinerē seggende dz hi wil ghetrac-
teert eñ gewesen sijn bi mannē of met be
clachte of bi cōmissie precedente. Isset in
plecke aldaer mē vseert bi cōmissien Dē
procurier vandē coninc behoert te seggen
ter contrarie. eñ dat den baeliu vā hē sel
uen dat behoert te wisen eñ te kennē vā-
der sake Aengesien datter and's gheen p
tye en is dan den coninc eñ datz ge schie
bi informacie precedēte Alle ghesien het
wort gesect bi arrest vā plemente indē ia-
re. M. CCC. lxxvi. Dat dē baeliu bi hē
seluen alleen eñ bi sulcken rade als hem
goet docht. daer of mochte eñ behoorde
te kennē Aengesien dz des niet en werde
dan dē coninc eñ dat informacie p̄cedēte
daer of gedaen was Eñ also worde et ghe
wesen om een sake hangēde tot peroñe
in vermendoys tusschē mijn heer andrye
van roy: tegens dē procurier vandē co-
ninc ter seker plecke Daer of geappelleert
wort int perlement biden welckē gesept
wort Wel gewesē bidē voerē baeliu vā
vermendoys eñ qualic geappelleert bij
dē ptyen cōtrarie.

¶ Vandē rech-
ters eñ officieren vandē coninc.

Item heft dē coninc die kēnisse
van sijn rechtēs eñ officierē in sijnre puin
cie: te gheuē remedie op alle rechtēs sub-
iect. die in gebreke zijn eñ in omissien van
recht te doen: bedwingende den rechtē sub
iect. dat hi procedeert recht te doen tusschē
die ptyen op die sake Eñ of des niet: hi sal
als ouerste daer toe versien vā remediē.
Eñ indien daer op gebrec sij eñ dz wed'o
daer of clachte coemt aendē rechtē royale
Hi mach geuen cōmissie iteratiue: dz bin-
nen seker behoerliker tijt. den rechtē sub-
iect ghedetermineert heeft dat recht Of
des niet. hi sal daer in voersien met beho
relike prouisie Eñ na sommigen ten ierst
ten clachte mach hi geuen deser cōmissi-
en Item eñ indien daer in gebrec sij van
den rechter subiect: eñ dat hi nz geproce-
deert en heeft nader saken voer hem hā-
gende Want nader state vandē seluē be
hoert den rechter royale te gheuen pro-
uisie ende commissien iteratiue inhoudē
de dat alle die proces in sulcke state. met
partien daer op voer hem verdachuaert

wort. tot seker behoerlike dagen te comē
om daer op te ordineren bide ouerste hā
als van redene behoren sal te doen: in ge
breké vanden rechter wie des aenghine
ende toebehoerde te doen Ende bi ander
forme noch ghebreke en behoert den co
ninc niet te treden op sijn subiect sonder
hinderen

¶ Van cas van appiel

¶ Item heeft den coninc die ken
nisse bi sijn rechters ende officieren: elck
in huer prouincie: vanden saken van ap
piel: nae dat partie gehindert daer of ap
pelleert vandē rechter subject: ende vā
alle den sake of saken vandē voersē appel
lant in wat maniere dattet si: die verwe
rer ende die selue verweringhen houden
ende verwaren: datter gheen faute inne
en sij In welcke sake indien sij die contra
rien vinden: sij apprehenderen ende aen
hem betrecken souden. den aenvanc eñ
boeten biden ouersten hant

¶ Vanden woekerien ende van sakē
van woekeren.

Item heeft den coninc die ken
nisse van woekerien: eñ vandē saken vā
woekere: ende vanden contract vanden
woekenaers. Eñ mach daer stellē ende
cōmitteren cōmissarisen eñ inquisiteers
eñ die cōdempneren tot boete om sapten
vanden woekere Eñ also is hi gewoen
lic: ende mach dat doen Het sij indē heer
lichept of lande vā hoghe iusticier of an
dere Het si in stede ghepreuiligiert oft in
lande vanden ghenoeten van manarche
of vanden baenroetsen Want aen hē be
hoert die kennisse eñ aenden bisscoppen
eñ geen andere wie si sijn

¶ Vandē aquesten vanden onedelen.

¶ Item heeft die coninc die ken
nisse vanden aquesten ghedaen vanden
landen ende possessien gehouden in leen
vercregen bi onedelen: te vernieuwē vā
xl. iaren tot. xl. iaren. cōmissarie daer op
te weten wes binnen dier tijt tghene dat
bi onedelen ghecreghen is ende daer op
te nemen financie vander waerde van
den aqueste of vercregen goet van. vi. ia
ren: of na dat die aqueste waerdich is eñ
wmwijst te doen. Ende die redene is. dat
hem niemant en mach edelen sonder die
auctoriteyt vandē coninc. in sinen conic
rijcke: die niet en coemt vā edele gebuer
der: ende bi vercregen edele hondingen.
Het schijnt dat sij hem bi langhen tijt dꝫ
te houden: souden edelen. die in huerē hā
den verouden soude

¶ Vanden eruen of landen te amor
tificeren

¶ Item heeft die coninc die ken
nisse ende die heerlicheit te amortificeren
erue of lant in sinē coninccrijc eñ nyemāt
anders Wāt indient bi andere ghedaen
ware: ende daer enighe confiscacie toebe
hoerde Hi en soude daer af niet houden:
ten ware dattet hem beliefde noch andꝰs
dan bi sijnder gracie: en is niet waerdich
noch te houden: tghene dat bij anñ daer
af ghedaen waer

¶ Vanden regalen.

Item heeft den coninc die ken
nissen vanden regalen die in sijn coninc
rijck veruallen ende verschinen Hoe ge
ringhe als enighē bisscop afliuich wort.
wāt allsdā mach hi eñ behoert al in sinē
handē te nemē tot sijnē pfite sonder dāc
of rebeninghe te doen van allē den tem
poralen goeden vanden bisscop: ende vā
alle die waerlike iusticie maken eñ stellē
nyeuwe baeliuwen ende officieren indi
ent hem beliefst Of die ouden wedꝰ te stel
len eñ doen die rechters sweren tot hem

Inden name vanden coninc: maken nye-
we ontfanghers. doen of houden: eñ vis
schen viueren ende ander visscherien Dz
is te weten: die bosschen indien datse sijn
in behoerlike wasdom: ende die viueren
ende visscherien indien dattet sij inden tij
de van visschen: mogen nemen eñ wech-
dragen grote houten uuten bossche of we
gen Te verhueren lant of pachte: tē tidē
behoerlic: ende niet eer: te appliceren en-
de aen hem betrecken. al dat ghene dat
tot gronde ende realiteyt toebehoert: eñ
alle die hostilen daer toebehoerende. hi be
hoert oec te hebben die bewaernissen vā
den huysen. sloten. ende castelen indien
daer enighe sijn: daer inne stellē nieuwe
casteleinen ende officieren indien hē be-
lieft. Ende indien daer enighe landē ten
daghe vanden ouerlidē vanden bisscop
besayet ende bevruchtsijn. op dat die nz
uut ghegheuen en sijn Weet datz al aen
gaet ende toebehoert den coninc Tē wa
re bi alsoe dat die vruchten ten daghe vā
den ouerliden of ghesneden waren. wāt
als dan soudet toebehoren den testamē-
toren: oft testamentoers of der kercken.
indien hi gheen testament ghemaect en
hadde Want den coninc en heeft gheen
toeseggen aenden huysraet: noch roerē-
de goeden: noch aen die gheestelike iusti
cie: maer behoert aenden cappittele daer
of te doen dat behoerlic is: te maken nye-
we officieren: als nyeuwe officialen nie-
we segelaer: niewe promotuer ɀc. Ende
gheuen die beneficien die den bisscop ge
geuen soude hebbē indien hi noch leefde
Ende den coninc geeft die prebenden of
prouen vacerende binnen dat iaer vanđ
doot vanden voerscreuen bisscop. inden
kercken cathedralen vanden bisdom. eñ
also wordet gheseit gheraden ende geor-
dineert biden volcke ende heren vander
rekeninghen tot parijs. om den bisdom
van doernic. na der doot van mijn heere
philips van erbeys: bisscop vander sel-
uer plecke van doernic. Inden iare. M.
CCCC. lxxvij. Ende brieuen daer op ge-
committeert aenden baeliu van Vermen
dops: als aendē rechter ropale. op die tijt
die naeste aldaer gheseten Ende vā wel-
ke brieuen dat inhouden hier na volcht.

¶ Brieuen van regalen in latijn

¶ Capittel. CC. lxvi.

KArolus dei gracia franco-
rum rex balliuis ac receptori vero
mandi aut eorum locum tenen̄ salutem
Cum temporalitas episcopatus tornacen
sis ad nostrā regaliā ratione obitus phi
lippi derboes nup defuncti. et vltimo epī
episcopatus pridē a die obitus sui de no-
uo deuenerit vobis et vestrum quilibet
prout ad eum pertinuerit cōmittimus ɀ
mandamus quatin⁹ tēporalitatē ac iu-
risdictionem secularem episcopatus pre
dicti ad manū nostraz ponentes omnes
fructus redditus ꝓuentus iura et emo-
lumenta quecūqz ipsius episcopat⁹. acā
durante regalia. p vos et a vobis seu ves
trum alterum deputatos. leuetis recipi
atis expectetis ac etiam gubernetis put
est hactenus fieri consuetum. Quadecā
si aliqui fructus redditus prouentus iu-
ra. et emolumenta ad dictam tpalitatez
pertinentia a die obitus huiusmodi vsqz
ad diem receptionis pñtium lr̄az aliena
ti fuerint vel distracti vobis et vestris de
putatis vestro noīe et pro nobis faciatis
restitui sine mora. distractores et aliena-
tores adhuc si necesse fuerit. viriliter et
debite cōpellendo Dic sup premissis vos
taliter habituri. qd̄ de negligēcia nō pos-
sitis aliqualit̄ reprehendi Datū parisi⁹.

¶ Ende nae dese brieuen volcht den brie
ue vanden heeren vand camere vander
rekeninghe die welcke behoert gehecht
te wesen aenden mergine vandē voers
brieue: bi een singet van een vandē voer
screuen heeren ende geteykent int witte
van sommigen haer hanteyken: daer of
dat inhouden hier nae volght Den volc
ke vander camer vand rekeninghe van
den coninc te parijs. Aenden baeliu eñ
ontfanger van vermendoys: of aen hue
ren stadthouder salupt Wi v ontbieden
ende elc van v bi besondere als dat beho
ren sal: ende cōmitteren dat die brieuen
gehecht aen desen tegenwoerdigen ond
csinget een van ons: ghi volbrenct ende
inthimeert bijden forme eñ manier als
den coninc begheert ende ontbiet Ghe-
screuen te parijs ɀc. Eñ is te wetē dat bi
den graue vā vlaenderen wort geobedi
eert aenden brieuē vandē coninc: van al
le tghene dat waerlike was: die voerscre
uen bisdommen toebehoerende wesende
in vlaenderen sond enighe difficultept

¶ Vandē sculden vandē coninc

Item heft dē coninc puere exe-
cucie van alle sijnen sculden eñ van alle
dat gene datmen hem sculdich is Waer
dat sijn sculdenaren ofte huere goedē ge-
vonden worden Hoe wel dat sij gevon-
den worden ind heerlichept van hoghe
iusticier of in steden geprevilligiert of dat
yemant anders met recht daer op hadt
des rechters hant doen stellen: of bestel
linghe ghedaen: of bi andere schulden of
dat vercopinge bi andere daer of gedaē
sij: of begonnen te doen. soe soude den co-
ninc daer af ierst ende voer allen wercke
betalinghe hebben voer ander sculden.
Ende alsoe wordet ghesept bi arrest van
den parlemente inden iare dupsent vier
hondert ende. lxxv. tusschen den deken.
ende capittelē van dornic: ende den collec
toer vanden coninc: op die goeden van
ian boschet. Welcke bosschet gheweest
hadde fermier vanden voers capitele eñ
daerom was hi tegens hē lieden gehou
den in een groote somme vā penningē
om welcke somme vā pēningen hi geobli
ligiert was tegens die voers vandē Ca-
pittel met brieuen onder segel ropale.
Ende tot crachte van dien. van des co-
ninex wegen was die hant geset op sijne
goedē. eñ begonnē te executerē: die voer
screuen bosschet vā een boete daer de vo
regescreuen boschet in vervallē was vā
lx. ponden bi een quade appeel die de vo
regescreuen boschet gedaen hadde van
een sake die bi souuerainiteit behoerde te
gaen int parlement Welcke sergent van
den castelet: niet en heeft gevondē ander
goeden vandē voers boschet. dā die goe
den daer op die voerscreuen vandē Ca-
pittel die hant hadden doen stellē als vo
re gescreuen is Die voerscreuen sergent
arresteerde eñ bestelde die voerscreuen
goeden eñ heeft die ghestelt tot vercopi-
ghe om den coninc te betalen Die voer-
screuen vanden capittel opposeerden d
tegens seggende bijden sakē bouen ghe-
sept ende hoe dat hij geobligiert ende te-
gens hem lieden verbonden is als inde
hant vandē coninc Hoe iusticie daer op
bestellinghe hadde eñ executie vā huerē
twegen gedaen hadde Die voerscrenen
sergent seide. dat niet tegenstaende eeni
ghe saken. die sculde vandē coninc soude
ierst betaelt worden ende hi en soude sijn
exploit niet cesseren Die voerscreuē vā-
den capittel daer op appelleerden in per
lement Die sake doersien Het wort ghe
sept dattet qualic was gheappelleert eñ
dat die sculde vanden coninc warē voer-

gaende alle andere sculden Eñ die voer screuen vanden capitele veruielen in be teringhe of in boeten

❧ Vanden edelen ende van hueren misdaden.

Item heeft den coninc die kennisse nade castume van sinen coninc rijc wtghesiet in piccardien. van allẽ edelen ende van hueren misdaden eñ broeken: bi hem ende bi sijnen officierẽ: sond daer afte doen enigen renuoy aen enigẽ here subiect Wtghesiet in saken reelen. Wãt daer af behoert die kennisse aendẽ heerẽ van wien die eruen gehoudẽ sijn. Ende sij sijn gehoudẽ voer edele: die ghene die gecomen sijn vã edele geslachte: indiẽ si vercregen hebben enighe leen in enige plecke. Dies ghelijcs die ghene diese v̄cregen hebbẽ onedel: en sijn nz gehoudẽ voer edele: ten sij dat sij woenachtich sijn opten leen ❧ Item sijn ghehouden voer edele. die biden coninc ghedeelt sijn eñ daer of brieuen hebbẽ gepasseert bid̄ camer vand̄ rekeninghe

❧ Vanden appeelen

Item heeft den coninc die kennissen vã allen saken. van resort. van ref fus. of weygheringe vã recht. van allen rechten subiecten. vandẽ appellacẽ spru tende vã huerẽ vōnissen sentencien ghe wijsde ende appointement. Eñ oft ghe buerde dat tusschen twee rechters twijst ghevielle van huere iuredictie: soe mach den coninc daer op sijn hant setten eñ tot hem treckẽ Duerende dẽ twijst of gescil als ouerste hant. ter tijt toe dz daer of nz redene geordineert sal worden Wãt met recht dẽ coninc en onstelt of en verasiert niemant om enigẽ antreckẽ noch arrest die hi doet ind̄ heerlicheit vã sijne subiect die hi heeft Ende hi en doet van geen be treckinghe die hi doet geen restitucien of restabelissement Want et hem nz toe en behoert ter cause van sijnre hoecheit Eñ ō dier sake en mach hi nz ontrecken noch v̄lasteren. eñ hi en doet nz dã dat int recht te houden Ende oft gebuerde dz bi sinen sergganten gedaen wordẽ enige vanginghe ind̄ heerlicheit van iusticier subiect: daer af die kennisse dẽ subiect toebehoert op dattet biden subiect versocht woert. dẽ rechter royale behoertet hem wed̄ te geuen: sond ander restabelissement te doen dan den geuangen weder te ghevẽ met den sakẽ daer of questie soude wesen.

Ende gheuen brieuen dat soe wes daer af gedaen is Js gedaen sond te dragẽ pre iudicie aenden iuredictie vandẽ subiect.

Ende daer mede behoerde den subiecte te vreden te wesen. Want het is grote sa ke voer den subiect ende seer waerdich. Wanneer den coninc hem weder bekẽt sijne iusticie bi brieuen Eñ alsoe isset ghe daen ghehouden ende bewaert. bi allen rechteren royalen inden coninc rijcke vã vrancrijc.

❧ Van eennẽ man te edelen.

Item heeft den coninc die kennisse vã eennen man te edelen ende van hem gracie te gheuen. verguldẽ harnas te draghen: alsoe wel te paerde als te voe te. in allen statẽ ghelijckerwijs als of hij ridder ware ende sonder dat hem daer ō van node sij. ridder te worden: ten sij dat tet hem belieft Ende alsoe woerdet gedaẽ van een poerter van doernic: ghehieten iacop mouton: die welcke ghedeelt wor de biden coninc. ende daer toe gheoerloft te draghen vergulden harnasch in al len sijnen staten ende sijnen habijten.

Eñ niemant en behoert dat te dragen hi
en is ridder sonď oerlof vanden coninck.
alst voerscreuen is.

¶ Te legittimeren baestaerden

¶ Item heeft den coninc die ken
nissen te legittimeren eenen bastaert op
datter sij nae sommigen opinien: als vã
liberale vaď ende moeder dat die clercke
hieten. De soluto et de soluta. Dats te
seggen dat die vader eñ dat die moeď vã
den bastaerde niet gehuwelict en sijn: of
enich van hem beiden: ende den ghenen
die alsoe is gelegittimeert mach hebben
eñ apprehenderen alle eeren. alle officië.
ghiften ende poerterscap. sonď datmē hē
mach of behoert daer om te ŭsteken of te
wraken Ende na sommighen mach hij
hem abiliteren te possesserē in erfnisse te
ontfangen van vader eñ moeder

¶ Vanden gebannen criminelic.

¶ Item heeft den coninc die ken
nisse te vangen ende te arresterē inď hee
relicheit van sinē subiect: een die geban-
nen ware criminelic Mer na sommigē
gebannen also geuangē eñ gearresteert
inder heerlicheit vã sijn subiect: hij nz en
behoert te voerē of te bregē wt der seluer
heerlicheit: sonď die were vãdē heere sub
iect: in wiens iusticie des ghedaen is.
maer den subiect en mach noch en beho
ret met redene daer tegens te differeren
noch bestellen enich belet. Den officier
royale en sal daer of doen sijn volcomen
executie vã iusticie Hoe wel dat des wa
re te doen inď heerlicheit vã hoghe iusti-
cier. indient node ware Eñ alsoe worder
ghesiet bi minen heere den baeliu vã ŭ-
mendoys: doen ter tijt gehieten mijn he
re tristran vandē bossche ridder inder ste
de van donic: die aldaer geuangen had
de iacop vã rope die gebannē was van-
den coninclijcke Ende dede hem exectu-
teren ter doot: niet tegenstaende dat die
prouoest eñ geswoeren vanď voerē stede
die daer in ghescil stellen woudē ter cau-
se vã huere iusticie eñ gemeine lichaem

¶ Item worter alsoe gedaen biden seluē
minen here tristran als gouuerneer vã
rijsele van douay eñ van orchies: inď ste
de van sinte amant die ghebannen was
vanden coninclijc Niet tegenstaende. dz
die van sinte amant die geuangen had-
den. etc. Item ghi moecht weten dat indi
en den coninc afliuich warde. Weet dat
of bi gracie vanden nieuwē coninc nz en
coemt Het is van node alle officieren te
vernieuwen huere brieuen van macht.

¶ Item ende of die sommige brieuē heb
ben vandē coninc die niet en sijn begon-
nen te stellen tot executie Weet datz vã
node is die te vernieuwē vandē nieuwē
coninc. Eñ vanden bewaernissen roya-
len. weet dat indien datse geintermeert
waren inden tide vandē coninck. daerse
af geimpetreert souden wesen: als dã sou
dense houdē ende waerdich wesen: mer
indien datse niet geintermeert en waren
binnen der seluer tijt: men soudese moetē
vernieuwen vanden lesten coninck Eñ
alsoe wordense vernieuut naď doot van
coninc karel: wiens siele god genadich si
Inden iaer M. CCC. lxx

¶ Vanden dieners vanden coninc

¶ Item heeft die coninc die ken
nisse bi sijne hofmeesters. waer dat hi is
van alle sijne dieners van sijnē houe: eñ
in wat iurediccie dat hi coemt in sinen co
ninclijc: op. xi. milen rontom van hem.
Eñ sijn die selue hofmeesters: meesters
vanden requesten. reformatoers. ende
rechters van allen saken ende van allen
bedachten na datment aen hem betreckt

Ende mogen daer af gheuẽ cõmissie in
cas van reformacie: als nader sakend ie-
nen sal.

¶ Vanden financien op uwe acques-
ten of vercregen eruen.

¶ Item heeft den coninc financi
en op uwe acquesten: die ghescieden bi
den onedelen aen den edelẽ. op allẽ leen-
nen alleux. eñ landẽ die in pachte gehou
den sijn vandẽ coninc Dats te weten op
leenen gehouden puerlic vandẽ coninc:
die financie vã. vi. iaren: also veel als dz
leen waerdich is voer een iaer. Eñ alsoe
veel als dat leen waerdich is bi. iiij. iarẽ.
vanden leennẽ die gehouden sijn bi mid
delen Eñ van leenẽ die ghehouden wor
den bi middele vandẽ derden Alsoe veel
als dat leen waerdich is vã. iij. iaren Eñ
vanden leene gehoudẽ inden vierdẽ gra
de. geen financie en behoert daer op stad
te nemen: bi sijn langhe deffautẽ Eñ in-
dient dattet ware in alleux. of in landẽ ge
houdẽ in pachte vandẽ coninc: ghelijcke
financie soude daer op stat nemẽ. Eñ al
soe isset gesien wisen. houdẽ eñ useren bi
allen cõmissarisen daer op gecõmitteert
biden coninc: eñ bi huere instructie bese-
gelt Op dattet acqueste sij sedert den tijt
van. xl. iaren. Wãt van langer tijt geen
financie daer op stadt en neemt Ende op
die leenen of alleux of pachtẽ voerscreuẽ
lijfrenten die vercreghen sijn binnen dye
xl. iaren van onedelen. daer of volcht fy-
nancie van. iiij. iaren.

¶ Vanden rechten toebehorende den cõ-
nestabelen van vrancrijc

¶ Capittel. CC. lxvij.

Hier nae volghet den recht
vanden connestabele van vranc-
rijc: die welcke is die hoechste officier vã
den coninc Eñ die representeert die edele
persone vanden coninc So weet dat aen
den connestabele ter cause vã sijne edele
officie: toebehoert eñ aengaet die kenis-
se van allen den serganten van wapene
vanden coninc. Eñ in hem of aen sijnen
stadthouder behoertmẽ daer of te keerẽ
ende bi hem geuentileert ende beleydt te
sijn. in allen saken die sij verweerẽ te doẽ
souden hebbẽ: eñ daer of sij veruolchtẽ
belast souden wesen van enigen anderẽ
rechter of partien inden coninckrijc Ende
voer ander rechter en sijn sij niet sculdich
noch gehouden te procederen: ten si dat-
tet hem belieft. Want bider natuere vã
huerẽ officien sijn sij daer of exempt ende
urye Eñ ic en hebbe nz gesien: dat of een
sergant belast geweest is voer andr recht
het sij dat des geweest sij in cas vã delict
of anders die sake en heeft moeten wed-
keeren voer den voerscreuen cõnestabi-
le. of sinen stedehouder: ter tafel vã mar-
bre tot parijs. Wtghesett den saken ende
actien reelen Want daer of moet beleyt
eñ gedetermineert sijn voer dẽ rechters
daer of dat erue contenciose ghehouden
is Ende also isser gedaen geweest: bi soe
veel saken eñ exempelen als sonder ghe
tal Ende soe veel dat gheen twijfel en is
noch difficulteit negheen: na dattet aen-
gaet huere officie van serganterie.

¶ Item heeft noch die connestabele ken-
nisse van allẽ officieren van sijn domici-
lie ende van sijnen huyse.

¶ Item ter cause vã sinen officie doet hi
eenẽ eedt aenden coninck ende hulde: eñ
representeert den coninc Ende is des co-
nincs stadthouder: als den coninc niet te
genwoerdich en ware: of dat hi gecõmit
teert of ghesent ware in heervaerde vã
wapeninghe: of in frontieren eñ gheuen
brieuen. staten ende respijten: als stade-
houder vanden coninc.

¶ Item ofden coninc aſlinich worde. ſo
ſoude hi regieren den coninrijc ter tijdt
toe dat daer eenen coninc of ſergent wa-
re ter cauſe van ſijne officie ¶ Item bidē
recht van ſinen officierē is hi ouerſte op-
ten volcke van wapene vanden coninc
opten volcke geordineert op die frontie-
ren Eñ heeft den ierſtē dach van weddē
of ſoldye. van allē den genen die ontfan-
gen ſijn in kapte vã wapene tot wapen
ſcouwinge. Die treſoriers ten anderden
eñ die clercken vanden treſorierē den der
den. voer hueren arbeit eñ ſalariſen. eñ
ten kapte vanđ winninghe vanđ buitin-
ghe van heerwaerden. Die cõneſtabile
ter cauſe vã ſijne officie heeft. het ſij in ſte
de ghewonnen bi orloghe of anđs: allen
tgout ende ſilu ter eñ anđ goeden eñ orna
menten Wtgeſeit tinnewerc ende paer
den: die welcke toebehoren aen dē maer-
ſcalck van vrancrijck ¶ Item heeft hi dʒ
regiment vanđ bataelgen vanđ wapin
ghe vanđ coninc: hoe wel dat die coninc
ſelue aldaer is ¶ Item heeft die laſte te co
men alle auonts vragen den coninc den
roep: of ſeyne vanđ nacht ende dat te doē
weten aenden marſcalcken: eñ die mar-
ſcalcken ſullen t doen wetē aen dē capitei
nen vanden volcke vãden wapenen
Item is ſculdich te dienen dierſte gerich
te van des conincs tafele in allen tijde.
een hoedeken vã bloemen op ſijn hooft.
een witte roede in ſijn hant. ende verſelt-
ſcapt van ſijnen ridderſcappe. Eñ of den
coninck is te rade. ſoe is hi ſculdich te vra
ghen vanđ queſtie totten pſone toe van-
den coninc

¶ Vandē recht vanden marſcalcken
van [vrancrijc] ¶ Capittel. CC.lxxviij.

O Ghesien vandē recht van
conneſtabele: ſoe volcht daer nae te ſiene
den recht vandē marſcalcken van vranc
rijc Eñ daer of dat ſij moghē eñ ſculdich
ſijn te kennen bi huer recht eñ edele offi-
cie Hoe moech di wetē dʒ indē eede te doē
vanden marſcalc ſij doen hulde ter cauſe
vandē voerē officie Eñ hebbē huer rech
te. telcken dat dē coninc in heervaerde of
wapeninge trecket: te logierē alle gheſel
ſcap ofte veruolch vandē coninc Eñ nye
mant en heeft noch eñ behoert te hebbē
recht te logieren: ten ſij dʒ hi gelogiert ſij
biden maerſcalckē: eñ dʒ huer teikē daer
aen geſet ſij. ¶ Item ter cauſe vã huerē
officie hebbē ſij die kennis vã kapten cri-
men eñ maleficiē of mıſdaet hoedanich
die ſijn. die geborē inđ wapeninghe ofte
heer vandē coninc: het ſij in ſtede of daer
buiten Eñ vã alle den ghenē die dat heer
volghen: nae dʒ ſij wt huerē huyſe getrē
den ſijn. om te comē in dat heer of wape-
ninghe ter tijt toe dʒ ſi wedđ om ghekeert
ſijn Item hebbē ſij die kennis vã allē de
winninge eñ butinge gedaen in dʒ heer
ofte wapeninge na dat daer of twiſt we-
ſen ſoude Item hebbē ſij te ſtellē dʒ heer
of wapeninge: rechte plaetſen eñ ſtraten
te gheuē. eñ en mach daer niemant vco-
pen enige goedē: ſonđ huer licentie of or-
lof Eñ niemãt en mach wijn vcopē: hij
en moet hē lieden daer af gheuē. iiij. ſto-
pen wijns vã ercise van elcke crame. ij.
ſcellinge. vã elcken wagē. ij. ſ. vã eenen
paerde. vi. pen. van eenē cro waghen. ij.
pennigē vandē vleyſchouđs die voer eñ
ſcouwere vandē vercke. ij. ſ. vandē ſtal
Item ſij ſijn ſculdich ſaufcōduyt of ghe-
leye aen allen dē ghenē die lijftocht of vic
talie int heer brengē eñ ſij ſijn ſculdich tē
coſte vandē coninc te hebbē ſeker gheral
vã volcke vã wapene om die vitaliers te
ghelepen eñ te beſchermē Item hebben
ſij die wapenſcouwinghe eñ onthoudin

ghe vandē volcke van wapene ende be-
horen die inghescrifte te hebben Eñ hebben van elcke monstre of wapēscouwinghe.vi.scellinge.eñ in elcke monstre en behoert nz meer dan.x.mannē te wesen. Ende indien daer meer in waren:dz soude wesen tot hueren profite altijt voer.x. mannen een monster Item sij sijn schuldich van brievē.straten.ende van geleie ende van elcken sijn sij sculdich te hebbē vij.scellinghe Ende soe wie daer tegēs doet of daer tegens coemt:hij vervalt in lx.ponden van boeten. ¶ Item alsmen rijdt in heervaerden die ghepresen sijn ō weder te hebben:indien die voerscreven paerden wed' ghegeven worden aenden coninc:om den prijse.dat ghepresen ghe weest sijn:den coninc behoert die pēningen weder te gheuē:eñ die paerdē behoren toe die maerscalcken ¶ Item hebbē sij van huer recht.als die coninc is in viander landen.daer yet v'cregen wort vā butinghe:alle die beesten.het si paerden of ossen.kopen.of dier ghelijc Eñ die ander behoren toe den ghenen diese v'crigē of winnen ende hebben oec coperwerck eerwerck tijnnewerc gemaect mettē hamere eñ niet meer:eñ tander behoert toe den ghenē diese v'crigen of winnē Item si hebbē vā huerē eygē ter cause vā huere officie elc.xxx.muddē haverē.die.xv. te nemē optē back of vere vād poerte tot neullij bi parijs.welcke marscalckē ma kē eñ cōstitueren moghē een provest.die welcke mach eñ behoert te hebbē macht van hem beidē.aldaer die wapenē vandē voerś marscalckē geset zijn.eñ ierst vā den ierstē marscalcken.voer welckē provoest behorē allē die sakē die voerś marscalckē angaende huer recht gedecideert eñ bekent te wesen.eñ behoert te hebbē van elcke cōmissie.ij.s. Van elcke boete

van.lx.scellingen daer inne hi cōdempneert.behoert hi te hebbē.xvij.scellingē eñ desghelijcs of die boete ware van.lx. pont:daer inne een yeghelijc v'valt.dye tegens die statuten coemt of doet vandē voerscreven marscalckē:heft hij oec.xvij pont. ¶ Item heft die voerś provoest de vonnissen van allē sakē.die geboren int heer of wapeninge vandē coninc Eñ die coninc vandē rybautē:heft daer of die executie Eñ oft ghebuerde dz yemant verbuerde sijn lijf.eñ geexecuteert wort:die provoest heeft vā sijn recht.alle tgout eñ silver vandē rpeine vandē misdader.eñ die marscalckē hebbē paerde eñ harnas eñ alle and' goedē die daer sijn Wtgeseit die cleederen hoedanich sij sijn.daer of sij ghecleet sijn:twelcke toebehoert dē coninc vandē rybauts:die daer of doet die executie. Den coninc vanden rybauten wort geheten.telcken dat den coninck in heervaerden trect:die executoer vanden sentencien.eñ geboden des marscalckē:eñ van hueren provoest. Den coninc vanden rybauten heeft vā recht:eñ van sijn dienst wegen kennissen vā allen spelen: dobbelspel.kegelspel.eñ and' die int heer of wapeninghe geschyen vandē coninc. ¶ Item op alle logijsen van bordeelē of ghemeine huysen vā vrouwen:behoert hi te hebben vā elc.ij.scellinge die weke. ¶ Item ter executie vā crimen.heeft hij van sijn recht die cleederē vandē ghenē die geexecuteert worden bi iusticie criminelijc

¶ Vanden rechtē des meesters vanden voerboghe scutters

¶ Capittel. CC.lxix

Daer na volcht vandē recht des meesters vanden voerboghe scutters.die welc heeft vā zijn recht die be-

waerniſſe eñ amminiſtracie mȝ kennis vandẽ voetgangers weſende in tſconincx heer of wapeninge Vã allen voetboechſcutters: hantboechſcutters. vandẽ buſmeeſters. van alle grauers. of popnierẽ eñ van alle die artilerie van dat heer: tot die monſtre ter ordinancie. daer of heeft die ierſte betaelge Hi ſtelt die nacht crupers: eñ hi ſent om den roep vand̓ nacht Eñ indien enighe ſteden ſloten. of caſtelen gewonnẽ of verracht wordẽ. alle de angiennen. buſſen artellerien ſal hi hebben ende ſullen hem toebehorẽ Eñ of vã die artillerie vã dȝ heer begõnẽ is te ſchieten op die viandẽ: dȝ ierſt vand̓ artillerie behoert hẽ toe Itẽ hebbẽ ſi vã huer recht die open eñ die gheptẽ die gheroeſt of gepilliert wordẽ op die viandẽ vandẽ coninc

¶ Vanden recht vandẽ officieren generalen vanden coninc ¶ Capit. CC. lxx.

Alsoe ghesept is vandẽ officieren vanden coninc int ſpeciael. Soe volchter nae te ſeggen vandẽ ſelue officieren int generale. Soe eeſt te wetẽ dat alle officieren generale vanden Coninc: ghelijck baeliu. ſtadthouder procureer vanden coninc. of ſubſtitupt aduocaet vandẽ coninc. ſergãt vandẽ coninck te voete ofte paerde. clerc vã houe ropale bewarers vã vangeniſſe ropalẽ of enige and̓ officier ropale. woenende ond̓ enich hoghe iuſticier: zij gehoudẽ te ãtwoerdẽ eñ te ſorterẽ aendẽ ſelue iuſticier in alle actie reele eñ pſonele. wtgeſeit vandẽ ghenen alleen. die ruerẽ of aẽgaen harẽ officie rople. wãt daer of zij ſi gehoudẽ ende ſculdich te ſorterẽ voer dẽ rechẽ ropale in cas criminele. ¶ Vanden recht vanden voerwaerders of ſergantẽ vã wapene.

¶ Capitel. CC. lxxi

Die ſeriantẽ vã wapene ſijn die ghene die de coninc heeft in ſijnre officien. die welcke dragen die ſepter voer dẽ coninc Deſe ſijn gehietẽ ſeriantẽ vã wapene om dȝ ſij ſijn die ſergantẽ voer den lichaem vandẽ coninc Eñ mogẽ eñ ſijn ſculdich allſ dan te dragen huer wapenen totter camer toe vandẽ rekeninghe vanden coninc: eñ ſij mogẽ huer officie doen van ſerianterie: alle dẽ conincrijc doer eñ ſijn ſculdich te hebbẽ wedde vandẽ coninc Item ſijn ſij ſculdich vrp te weſen vã allẽ beden ongeldẽ lopende indẽ lande. eñ ſij en ſijn nȝ ſculdich te hebbẽ and̓ rechẽ dã den coninc. eñ ſinẽ cõneſtabele. ſond̓linghe in verwerende. noch and̓ rechẽ dan die cõneſtabele. en behoert vã hẽ kẽniſſe te hebbẽ: noch voer and̓ rechẽ en zij ſi nȝ ſculdich v̓dachuaert te weſen. eñ indient hẽ belieft ſi moghẽ aldaer and̓ doẽ dachuaerden: om huere ſakẽ eñ querellẽ nae datſe weſen ſoudẽ pſonelẽ: eñ huerẽ officien is tot huerẽ lijftocht of leuẽ lanc, wãt hoe wel dȝ dẽ conic aflijuich wordt eñ hoe wel dȝ alle and̓ officierẽ v̓ſet wordẽ vã haren officien bid̓ doot vandẽ conic. nochtans en wordẽ nȝ v̓ſet die ſergantẽ vã wapene. mer ſi bliuẽ huer leuẽ lanc: tẽ ſi dat ſijt v̓buerẽ. ſo weet dȝ hoe wel dȝ geſeit ſi dat ſi voer and̓ rechẽ dã v̓oer die cõneſtabele nȝ ſculdich en zij te ſorterẽ. nȝ te min ſo ghesciedet. dȝ iacop dore de welck was ſergant vã wapẽ gequeſt woet vã eenen porterẽ vã dornic. die voerẽ iacop dede hẽ v̓dachuaerdẽ ter tafel vã marbre tot parijs voer de cõneſtabel vã vrancrijc i cas vã delict eñ ſauuegaerde enfrainte. Die prouoeſt ende ghesworen der voerſcreuen ſtede. begheerden dat dpe ſake gherenuopeert ſoude worden inden parlemente: alſoe ſij daer ſchuldich ſijne te reſorteren bij preuilegpe: ende wordet dpe ſake begheerdt bij eenen voerwaerders

vanden plement:eñ aldaer dach gesselt
ten daghe dienende Mÿ heer die cõuest-
tabele quam selue in persoen int plemẽt
ende begherde die kennis te hebbẽ van
sijne sergente van wapene ꝛc. Die voer-
screuen prouoest eñ gesworẽ seyden ter
contrarie:eñ dat die fayte vanđ iniurien
niet geschiet noch geweest en hadde in si
nen diensle doende:eñ dat daer bi den cõ
uestabele geen recht daer aen en hadde.
Alle gesien het wort geseyt dat die voerſ
sake bliuen soude int plement Mer wel
mochte wesen:dat indien des gheweest
hadde voer den rechẽ subiect. dat die sake
aldaer gerenuoyeert geweest soude heb
ben aendẽ voerscreuẽ conuestabele. Eñ
alsoe wordet geseit inde sake vã een anđ
sergent van wapene gehyetẽ iacop van
endiuc:die welcke gequest geweest had-
de van eenen poerter vã doernic:eñ ghe-
uangen bidẽ gerechte der seluer stadt õ-
me dat hi een man gequest hadde:eñ ge
set in vreese vanđ doot. Hi dede hem we-
der begherẽ bidẽ cõuestabele:die welcke
hem wort geseint gheuangen wesende.
eñ wort weđ begheert te hebbẽ:aenghe
sien dat des nz gheschyeten was sijn of-
ficie doende:eñ dz die stadt hem gheuan
gen hadde:eñ daer of gedaen dat ghene
dat behoerlic was Eñ daer en was geen
faute in geuonden:waer om sij verliesen
mochten die kennis Alle gesien het wor
de gheseit biden stadthouđ vandẽ cõuest-
tabele ter tafel van marbere:dat de voer
screuen stede daer af geen renuoy en sou
de hebbẽ:mer die kennisse soude bliuen
aen den conuestabele:eñ den raet dat die
voerſ stede vã doernick heeft te parijs. en
dorsten niet raden van dyer sentencie te
appelleren

¶ Van trecht van baroenen.
¶ Capittel. CC.lxxij.

Hier nae volcht trecht van
den baroenen So weet dz baroe-
nen hebben alle iusticie. hoghe. middele
ende laghe in huer lant ende heerlicheit.
eñ dese heerlicheit en mach niet vscheidẽ
worden bi broederscap noch anders:ten
sij bi alsoe:dat biden vađ hẽlieden gema
ket sij enighe aendeel eñ diuisie in sinen
leuenden liue Mer den outsten broeđ is
sculdich te doen deelinghe redelike tot zij
ioncste broederen vandẽ sakẽ die deelach
tich sijn Eñ indien daer enige dochteren
sijn. die outste broeđ isse sculdich wt te ge
uen:ende te huwelikẽ biden aduijs ende
goetduncken vandẽ vriendẽ

¶ Item heeft den baroen in sijn lant oft
heerlicheit. soe hoghe iusticie dat hi ken-
nen mach van moert. van rapt. eñ van
alle andere iusticie daer aen volgende eñ
heeft dat ghedinghe eñ kennisse vã sijn
mannen ondersatẽ:eñ of bi ander heere
in tegenwoerdicheit des misdaets:of an
ders enige geuangen worden:of bi sake
die begherde confiscacie:so behoert hem
die kennis daer af:so verre alst onđ hem
geuonden wort Item mach den baroen
voertroepen om sulcken sake eñ om alle
ander sakẽ criminelẽ indien hi den delin
quant nz en heeft geuangen tot sijn rech
ten vã. iij. dagen. tot. iij. dagẽ of anđ sulc
ke dagen als die castume locale begeert.
ten eynde vã banninge eñ vã confiscacie
Eñ weet dat niemãt en hout in baronie
ten sij bi also dat hi hout bi vscheidinghe
vã baronie of broeđscappe:of dat hij des
heeft biden ghifte vanden coninc sonder
yet te behouden van dyer resoert die hij
in sijn lant of heerlicheit heeft openbaer
marct ten dage expresse Eñ nae sommi-
ge opinie eñ parage Eñ ter cause vã ha-
te baronye. si behoren vdachuaert te we-

sen voerden coninck die welcke is huere ouerste alleene: ende dit behoert te ghe-schyen als baroen ende bijder forme dat tot die baronie toebehoert Ende hi en is niet gehoudē te dingen van sijnre baro-nie: dan in souereine houe. Want voer enighe prouoest die hi heeft: en is hi niet gehouden te antwoerden: ten sij datz hē believe ¶ Item heft den baroen in sijnre heerlicheit: die kennisse van allē clains-ghiften. peinen diensten vijfsten pennic daermen hem mach obligieren of ōbin-den bi brieuen off cedule of besegelde brie-ne: ende van allē sakē die tot iusticie ende heerlicheit van barone mach toebehorē Ghelijc als te barnen om sakē die dz vie re begheren: te sleepen ende vangen. om moert. eñ om rapt: ende nae opinie van sommighe te sieden vā valsche munte. anders dan des conincs munte. Want om des conincs munte behoert die ken-nis aen den coninc. ende aen niemāt an-ders. te vanghen om diefte. om valsche comanscap vā munte. te flastrir oft te tep kene van saken die des begheren: te stel len op die kake met openbaer teiken om die saken die des begheren: oren af te snij den aenden ghenen diese verboert: ban-nen criminelic of ciuilic. nae dat die casu me ende sake dat wtwijsen. ¶ Vanden bedachten ciuilen personelen eñ reelen. vanden testamentē vā bedachte vā nye wichede. vā proprieteit. eñ vā simpel be sit. ende generalic van allen sakē die tot iusticie mogen ende schuldich sijn toe te hoeren Wtghesett vandē sakē vā resort ende de lese maieste: twelcke aendē conic toebehoert eñ aē niemāt andꝰs. Item sij hebbē die apprehendacie of aentreckinge vandē bastaerdē goeden: die ondꝰ hē won den sijn als geuonden sake.

¶ Item heeft hi die fortune vanden sil-uer. ¶ Item heeft hi die vanghinge vā sinen baeliu inder heerlicheit van sinen subiect: eñ hij mach hem vanghen sondꝰ sijnen subiect yet te quetschen. ¶ Item hi heeft die resort vā sinen subiect: ende mach daer inne voersien in cas vā wey-gheringhe vā rechts: recht te doen in cas van appellacie. in cas vā weder keere aē den souereine of ouerste ende van chief-lieu Ende van te diuideren of verscheidē lenen of edelē houdinghe: dat sondꝰ de cō sent ende oerlof vanden ouersten niet en mach noch en is sculdich gedaen te sijn. ¶ Item heeft hi oer dat iagen. ōuolgen ende vanginghē van wilde beestē waer dat sij gaen: nae dat hi die op gheheuen heeft. ¶ Item hi mach hebben galghe met. iiij. voeten indient hem beliest. Eñ oft gebuerde dat hi bannede yemāt om cas van crimen. eñ daer na om die selue sake gebannē wort vandē conincrijc: eñ daer worde den gebannē geuangē bidē hoghe iusticier: het behoert hem te bliuē niet tegenstaende den ban vandē coninc rijcke Eñ alsoe wortet geseit bi arrest vā parlement om een die geuangē was tot helchin indꝰ heerlicheit vandē bisscop vā doornic daer of dat een gebannē was. hoe wel dz die voers bisscop niet en is baroē andꝰs dā hoge iusticier. ⁊c. ¶ Vanden recht vanden vanallseur of vassalen

¶ Capittel. CC.lxxiiij

Andē recht vādē vannal-seur. Na vsancie vā waerlike hof moechdi wetē. dat dē edel mā die heerlic heit hout vā hoge iusticier alleē is gehte-ten vanasseur. wāt hi en heft geen marc te: eñ hi en heeft andꝰs geen recht dā sijn voers hoge iusticie eñ tghene dz daer af coemt eñ nz dz ghene dz hoger is Wāt dz toebehoert den baronē: gelijc als voer-screuen is inden rubrike precedente.

So weet dat dē vavasseur tz en mach
wpen vanden liue: sond die consent van
den baroenen. van wien hi houdende is
¶ Item en mach hi niet noch en is scul-
dich te kennen van saken van resort. dye
aenden baroen van wpen hi hout toebe-
hoert. Item heeft hij die kennisse vandē
moert. ende dootslager eñ oec vādē dief-
te gedaen in sijnre heerlichept. eñ mach
sleppen. hangen. barnen. ende bannē in
sijnre heerlicheit. ende hebbē galghe mz
drie voeten indient hem believt
¶ Item mach hi kennen vandē sakē re-
elen ende personelē te ontfangen den vijf
sten penninc eñ peinen tusschē sinen on-
dersaten: bi beclachte op brieuē. maer op
vreemde segel niet. ten waer bi also datz
waer ondr tsegel van eenen leenman. die
vā hem houdende ware om dat hi hem
soude mogen bedwingē sinen segel te kē
nen. ofte ondkennen Maer dat en soude
hij niet mogen doen van een die van hē
niet houdende en ware: eñ van segel roy
ale en is hi hem niet sculdich te ondrwin-
den. Item hi en heeft geen iacht noch v-
uolghe van wilde beesten. buten sinen
heerlicheit: noch sinē baeliu en mach hy
niet vangen noch eyschen. Item en be-
hoert hi geen leenē vā hem gehouden te
vervreemdē noch verminderē. hoe wel
dat sommighe costumieren segghen ter
contrarie: om dies wille dat des doende
daer meer pfijt is om den ouersten here
dan scade. bidē reden. dat hoe daer meer
mannen sijn: soe sijn daer oec meer hou-
dingen auentuere eñ profite voer den he
re. Item nae sommige opinie en behorē
sij niet te hebbē ouen noch molen: eñ die
sommige seggen ter cōtrarie Ende daer
moetmen hem daer of bedragen aenden
costumen vanden pleckē Item en beho
ert hi niet te consenteren. noch te maken
enighe amortificatie. wāt des niet waer
dich wesen en soude tot preiudicie van si
nen ouersten heere Waerom ic ghesien
hebbe inder grauelijcheit vanden lande
van artoys biden baroenen ¶ Dat is te
weten bi die officieren van artoys seker
een questie of ondersoeck gedaen woet al
le dat lant door: op alle die ghene die ghe
daen ende verleden hadden amortifica-
cien. sonder huerē ouersten heere. Eñ op
alle die ghene die des gedaen haddē: het
waren gheestelike mannē of waerlike.
Weet dat sij gecondempneert wordē tot
ten waerde vandē houdinge: ofte lenen
alsoe geamortificeert ende vermīdert bp
drie iaren. Item heft hi die confiscacie vā
den goeden ouer hem geuonden. Die sa
ke espaue. die treitfe ende die bastaert. dat
is te seggen die erfnisse vandē bastaerdē
Item en behoert den vanaseur te hebbē
in hoghe iusticie niet meer dan twee ser-
ganten: een baeliu. ende een stedehoud.
vandē baeliu: noch en behoert tz te heb-
ben meerder boeten. dan vā. lx. scellingē
ten hoechsten opten onedele. Item heeft
hi die kennisse vā sinen baeliu gebannē
om crimen. indien hi hem daer na moch
te vangen op sijn heerlicheit: niet tegen-
staende dat den voersz ghebannen daer
na gebannē gheweest hadde om die sel-
ue sake tot den coninicrijc: ten waer dat hi
properlic biden volcke vandē coninc ge-
uangen ware: opte voersz heerlicheit vā
den hogen iusticier. Want alsdan souder
bliuen aenden volcke vanden coninc

¶ Vanden vicontiers of borchgrauen.

¶ Capittel CC.lxxiiij

Vanden borchgrauen dz de costumieren hieten in sommighe
plecken middele iusticier. Dats te seggē
te houden ondr hoghe iusticier eñ en heeft

geen iusticie dan te kennen vandē bloede m.lx.ß vanboeten:ten hoechsten dat hi nemen ende heffen mach.ende dē dief mach hi doen hangen aen een galge vā twee voeten:of twee staken sondr meer.

¶ Item en behoert hi niet te kennen vā den vijfsten penninc van ghifte noch vā peine:dan van clachtē gedaen tusschē sine ondrsaten. ¶ Item mach hi kennen van simpel delict of misdaet ondr hē ghedaen tot den verbuerte toe van.lx.schellinghe ende daer beneden:ende nz daer en bouen. ¶ Item maken ende houden waerhede:om sijn rechtē of boeten te gecrigen ende te geraken en om anders nz Want indien daer hogher sake geuielē of ghebuerde.dat soude toebehoren den ouersten ¶ Item geuonden goeden.die espaue.ende die erfnisse vanden bastaerden in sijnre heerlicheit Ende alsoe worder geiugiert indr sale tot rijsele inden Jare.M.CCC.lxxix.tusschen den heeren van lignen:op die tijt here vā mortagne op die schelt Eñ den heere van foreest gehouden vandē casteel vā mortangen in borchgraefscappe Het gebuerde dat een gourle van siluer geuondē wort indr herelicheit van foreest. Den heere van foreest die nz en hadde dā borchgraefscap.heeft die geheuen als here Den here vā lignen woude dat hebbe als ouerste seggende dattet hem als hoghe iusticier toebehoerde:ende dat een heere van foreest niet en hadde dan borchgraefscap:ende dattet hem daer om niet sculdich en ware toe te horen Den heere van foreest seggende ter contrarie.ende dat ter cause vā sijne iusticie van borchgraefscap.hē sculdich was toe te horen &c. Die sake ghecomen inder sale tot rijsele:ende wel geargueert vander eenre side.ende van dandere. Het wort gheseit bi sentencie.dz dē voerscreuen van foreest toebehoirende. Ghedaen inden iaer ende optē dach voerghescreuen. Ende alsoe eest gheweest geiugiert in veel houen soe wel tot rijsel als elders.

¶ Item na opinie van sommigē borchgrauen en mogen niet noch en sijn sculdich te heffen galghe van iusticie:ten sij dat die sake hem gebuert.ende dat van dieste gheualt of ghescheet in sijnre heerlicheit gheiugiert tegenwoerdelic:ende behoert die galghe gheuest te sijn inder aerden sondr stilen besiden:eñ indien dat se ter neder viele bi enighe auentuere.so en soude hi die niet mogē weder op heffē ten ware dat hi eenē nyeuwē dief hadde te doen hangen. Maer nae die costume van vermendoys hi mach doen so sterke iusticie ende soe dicwil alst hem beliuet. ¶.Item en mach hi oeck noch en is schuldich te vrpen eenen man die van eygen condicie is:tot preiudicie van sinen ouersten heere

¶ Item en mach hi nz weder stellē noch relaxeren sake van diefsten:maer hi moet bi vonnisse den dief wisen absols vrij oft gecondempneert ¶ Item en mach hi niet ontfangen fournir.bedwinghen tot fournir noch doen enige bannigen van crimen hi en bedrieget sijn iusticie.

¶ Item en mach hi nz amortificerē leen verscheiden noch vmminderen sonder den consent van sinen ouersten heere. Noch oec te nemen dat leen om te arrenteren. sonder die consent van sinen here Hi en mach oec niet vercrigen enighe vsancie tegen sijn heere:ten si dattz coemt vandē cōsent van sinen heere:eñ dat hij des heeft bi preuilegiē of hātuestē Itē en mach hij oec hebbē i zijn heerlichz eñ iusticie nz dan een sergant:eñ een meyer vā scepenē indiē daer scepenē sijn of mannen cottiers

¶ Item mach den borchgraue in sijnder
heerlichz maken geboden vā oest eñ vā
gewoenlike wapene te verbieden &c.
Ende daer of houden waerhedē of ondo-
soeck eens siaers eñ niet meer ¶ Van
den recht van lagen ¶ Capit CC.lxxv

Vantet is te houden in la-
ghe iusticie: wil ic v seggen Nae
dat ic gheseit hebbe vandē baroenen die
houdēde sijn i baronye vandē hoge iusti
ciers vanden borchgrauē diemē in som-
migen plecken hiet middele iusticiers.
Nu wil ic seggen vandē lage iusticie.
Hoe weet dat die iusticieren die houden
de sijn in lage iusticie: is te hebbē alleen
recht ende iusticie van hem te doen beta-
len: ende daer op beclacht te doen indē be
driue van sinen hostes of tenants: te heb
ben boeten van iij. scellinge of daer bene
den: te hebben een sergent die welcke is
messier of bewarer vanden landē op die
boetē van. iij. scellinghe. ende anderen
boeten noch vanghingen en mach hi ey
schen noch hebben Eñ dese iusticie is ge
hieten sonserie biden castumieren.

¶ Vanden recht vanden baenroetsen
¶ Capittel CC.lxxvi.

Vanden recht vandē baen
roetsen wil ic v seggen ende tho
nen. tghene dat ic daer af gesien ende ge
hoert hebbe biden wisen castumieren.
Want dit valt meer in kaye castumier.
dan in bescreuen rechten Weet dat naer
die vsancie van waerlike houe. ende vā
die castumieren: het sij in iusticie midde-
lē oft laghe: wel mach eñ behoert te heb-
ben recht van baenroetscap: dats te seg-
ghen: datter inder seluer heerlijchept.
ende iusticie recht seignourial: dz nyemāt
vanden ondersaten en mach noch en be
hoert te gaen backen broet oft anders dā
aenden ouen vanden heer. onder wyen
dat rechte van baenroenscap is ende be-
hoert Noch oec en mach men noch en is
sculdich te doen malen sijn koren. oft an-
ders dan aenden molen vanden seluen
heere Hoe weet dat den here subiect die
recht heeft van bannerye: niet en mach
noch en is sculdich te gaen backen noch
malen aen ander ouen of moelē dan vā
sijn proper heere daer of hi baenroets is
Ende of hi enighe auentuere. den subiect
te ghingen malen tot ander molen. dan
aen die molen van sinen heere Weet dz
die voerseide here of sijn gecommitteer-
de: selen mogē nemen ende an hē behou-
ken dat meele indien dat si dat vindē mo
gen als verbuert Ende of den vreemdē
molenare die tot dier molen is scade ghe
daen hadde den ghenen. die alsoe tot si-
nen molen gecomen soude wesen. hi en
soude daer af gheen restoer of restitucie
hebben: ter tijt toe dz hi dat gebetert sou-
de hebben aen sijnen heere Ende desge-
lijcx of den subiect sijnen broet be ginc bac
ken tot ander ouen: ende den volcke vā
sinen heere dat vindē mochte Die voer-
seide subiect soude verliesen dat broet eñ
soude wesen geappliquiert aenden hee
re die trecht van bannerye hadde Noch
als voerscreuen is vanden malen indiē
hem biden backer scade ghedaen ware.
Den ghene die aldaer waer comen bac-
ken en soude daer of niet weder ghecrighē
ter tijt toe dat hi ghebetert soude hebbē
aen sijnen heere. Ende wit datter anders
gheen verlyes of verboerte toe en staet.
dan dat broet die pasteyen of die meele al
soe geuonden te verliesen Ende na som-
migen opinien datter gheuonden sij int
weder brengen vander molen of van sijn
ouen. ¶ Item of den subiect of ondersa-
ten die backen gaen totten rechten ouen

van hueren heere Ende het ghebuer-
de dat den backer of die molenaer hē eni-
ghe scade doet van hueren koren of huer
broet. Weet dat den subiect of ondersatē
vā dier tijt of niet en is gehoudē te gaen
backen noch malen ander molen eñ a-
den ouen vā sinen heere. ter tijt toe dz die
heere hem dz heeft doen beteren bi sinen
backer of bi sinen molenaer. die scade die
gevonden sal worden bi huerē versume-
nisse gecomen ¶ Item nader opinie vā
andere casuisten. niemant recht heb
bende vā baenderie en zij sculdich te heb
ben ouen noch molen. in baennerye ten
sij bi alsoe datter sij bourg of een deels de
bourg of anchpserie

¶ Wat personen sculdich sijn of be
horen rechters te wesen ende die welcke
personen niet..

¶ Capittel. CC.lxxvij.

HOe wel dattet alsoe sij dat
hier gheseit is vanđ heerlicheit eñ
iuredictie vanden iusticieren bouē ghe-
screuen Soe volcht daer nae te sien eñ te
weten: wat personen mogē eñ behoren
te wesen rechters. eñ iuredictie in bewa-
renisse te hebbē ende die welcke niet So
weet datter sijn ses condicien vā personē
den wijen die bescreuen recht verbiet. dz
sij niet en sullen wesen institueert rechtēs
noch bewarers va iusticie Dat is te we-
ten doeuen. stommen. blinden. dollen.
vrouwen ende weesen Dats te seggē on
der. xv. iaren Die doeuen daer bi dattet
onbehoerlic ware: dat een man die niet
en hoert rechter soude wesen. Des ghe-
lijcs vanden stommen eñ vanden blin-
den die nz weten en soudē wie noch wat
sake men voer hem liedē proposerē sou-
de. Die dolle en mach noch en behoert
gheen rechtē te wesen. want zij dullicheit

distraccie hem soude mogē op comē tot
alsulcker vre: dattet wesen soude tot gro-
te preiudicie vandē welvaren vanđ iusti
cie. Dat wijf en mach noch en behoert
te wesen geen rechter Want aendē rechtē
te behoert seer grote constancie eñ discre
cie: dat wijf is oec vā huere proper natu-
re daer af onmerckē gelijc alst blijkē moch
te aen vrouwe calcifurne. den rechter op
liep Den weese en mach oec geen rechtē
wesen. om die redene dat sijn ionckheit nz
en gehenct of en ghetoelt die grote rijp-
heit die inden rechtē behoert te sijn naden
decretale die seit. Cum vicesimū annū p
egeris dari potuisti in etate huiōi delega
tus. decreta. Cum vicesimū de offi. iud.
delega. Maer nae den decretale die daer
of mencie maect. den weesen longher dā
xx. iaren mach wel wesen deligaet. nae
dat partien dz consenteren ende dat hij ō
toe wort gecoren biden prince Vigintiā
nos non habens cōpletos nō pōt esse de-
legatus nisi in duobus casibus videlicet
qr partes ad hoc cōsenciant vel si delega-
tus fuerit a principe. Item willen noch
die rechten in deser sake scriuen ander p-
hibicien Dats te weten Dat niemāt en
mach wesen rechtē inder heerlicheit ende
iuredictie. daer hi in geboren is: ten si bij
speciael gracie vandē prince. eñ dat den
prince daer op sijne brieue geconcedeert
ende gegont heeft. C. li. ij. iu. de officio
rectoris prouincie ꝛ vt nulli patrie sue ad
ministratio sine speciali pmissu principis
permittatur Item noch en behoert nye
mant in die iuredictie vā daer hi geborē
is rechtē te wesen. noch soe langhe als hij
daer heeft tegens ander partie. ghelijcke
sake Noch nae opinie van sommigen en
behoert hi geen rechter te wesen. vā par
tye die sijne magen sijn: oft die van olle-
ghe of viantscappe teghens hem sijn.

¶ Item is geordineert biden bescreuen recht: dat so wanneer enighe rechter af ge set wort van sijnre officie van recht: hi be hoert daer na te bliuen in die selue heer lecheit en iuredictie in sekere eerlike plaet sen. den tijt van .l. dagen Ten eynde dat indien nemant sij die hem weet of wil be clagen: dat daer of recht gedaen ende vol comen mach sijn. C. li. ij. xii. ut om. iudi. tam ciuiles. q̄ milita. l. i.

¶ Item is verboden biden recht: dat geē rechtē enighe goeden en vercriget in sijnre prouincie: ende sonderlinghe erue of lāt Noch bi ghiften. noch anders. en dat hi oec aldaer niet en huwelict noch sijne kinde ren: op die peyne van te veruallen inder indignacie vanden prince en vercregen goeden te verliesen. C. li. ij xii. de cōtrac. iudi. vel eorū qui sunt cir. eos. l. i.

¶ Item oft gebuerde dat enighe rechter hem liet corrumperen met ghelde. en dat hi mide en laet recht te doen: isset in cas ci uile Weet dat hi gehouden is en behoert te wesen gecondempneert in vierwerf alsoe veel: als daer hi ghebreckelic of ghecor rumpeert is. Ende daer toe gheprivueert en vlaten van allen officien van iusticie En isset sake crimineel. dat hi om gelt ye mant hadde doen steruē: hi behoert gecor rigiert te wesen capitalic: en of hi verlost hadde of ontsleghen om gelt den ghenen die met recht die doot verdient heeft Weet dat hi des ghelijcs veruallen soude in pey ne capitale: met confiscatie van goeden.

¶ Item nae opinie vāden wisen. die pu nicie of correctie in dit stuck behoert te we sen arbitrale aenden rechter. Nae datter niet en waren dan ciuile saken: en dat dē rechter also gecorrumpeert. niet en had de bi sijnre corrumptye gecondempneert tet doot den onnoselen. ende ontslaghen den sculdigen. Want also an soude daer vallen peyne capitale. En aendē ciuilen boeten: nae die faculteyt en mogentheit vanden delinquant

¶ Vanden rechters delegniers

¶ Capittel. CC. lxxviij

Vandē rechters delegniers moechdi weten dat delegnie. niet en mach subdelegnieren Mer ist vā no de: dat den ouersten delegniert Mer den delegnieren en mach niet subdelegnierē ge lijc als dē prince. of herē. hebbēde alle iu stitien: mach delegnieren en makē baeil iu. En die selue baeliu mach maken een stadthoud biden ghemein sake Maer of enich is delegnier: hi en mach niet subde legnieren noch geen stadthoudē en mach geen andē stadthoudē makē Mer den hee re of baeliu soudet seluer moeten makē. Want anders en waert vā geenre weer den En daer om moechdi weten: dat rech ter delegnie is den ghene: wyen enige sa ke gecōmitteert ende beuolen is vandē heere te kennen int speciale: en is behoer lick. dat hi daer of brieuen heeft vanden ouersten die hem also delegniert. Want den tijt vander delegnacie expirieert: dye macht vandē delegnie expireert hoe wel dat die sake begonnē biden gedelegniert niet en ware ghedecideert of geeynt due rende den tijt vander macht vanden de legnie. c. in causis. c. cū in iure de offi. de lega. et. c. cum causam de appella

¶ Vanden delegatoer doot.

Noch moechdy wetē dat indiē den heer die gedelegniert heeft afliuich wort. eer dat die delegacie en macht ghe expirieert sij: dat den delegnie of gecom mitteert van alsulcker effect ende vigoer dat nae dat een sake is ghedelegniert of ghecommitteer ende beuolen is te kenne nen alle ghene dat der saken aenghaet.

[illegible]aencleeft: ende sonder welcke dependē den den principael nz en soude mogē ghe traert wesen. gerekēt. noch geweten nae die bescreuen rechten. c. preterea de offi. delega.

¶ Vanden tyde vander delegacie

¶ Item ende of den rechter ghedelegniert: ghebiet sijnre sentencie te setten tot executie Weet dat sijne macht vā der delegacie geexperiert is Want hi en mach niet voerder dan sijn cōmissie van delegacien hē macht gheeft. c. in litteris eo. titu.

¶ Van sommighen gedelegiert ende deen daer af doot.

¶ Item of sommighe sijn ghedelegiert in eenre cōmissie. eñ die een daer af afliuich wort Weet dz die macht daer af gegeuen geexperiert is Eñ bi stercker redene. indien daer niet en ware dan een gedelegiert. eñ hi afliuich wort Weet dz die ghene die nae hē comē soude. niet en soude mogē voldoen: tghene dat bijden iersten ghedelegiert begonnē soude wesen: ten waer bi also dz de delegacie die hi hebben soude inhoudende waer. dat soe wes dese gedelegiert in sijnen leuende liue. in sulcke sake begonnē hadde: eñ also gebuerde dat hangende dies eñ eer datter volcomē sijn afliuich wort: dat dese gedelegiert dat mach voldoen: eñ brengen tot behoerlike volcominge. &c. naden bescreuen rechten. Decreta. vno delegatorum eo. titu.

¶ Vanden delegatoer te weder roepen die delegacie

Item ghi moecht wetē dz of die legatoer gedelegiert hadde eñ ghecōmitteert enige: eñ daer op dye legatoer wou die wedd roepē die delegacien: eñ resumeren die sake in hem. weet datz wel ghe schien mach. eñ als dan cesseert die delegacie nae bescreuen rechten Eñ oec soude die delegacie gheexperiert sijn. indien den gedelegiert wedd seynt die saken aen den delegatoer. Item is oec geexperiert soe gheringe als den dach geledē is van der delegacie Item soe is geexperiert die delegacie: soe geringhe als den ghedelegiert gepronuncieert heeft sijn sentencie. Item is oec geexperiert wanneer als dē delegatoer een andd delegateert optē iersten Want als dan cesseert die macht vā den iersten gedelegeert Item cesseert oic wanneer van hem geappelleert wordt. want biden bescreuē rechtē alldā cesseert die iuredictie. eñ den appellant maect hē daer of exempt nae den decretale. vt debitus de appella. Item experiert oec die delegacie bi sake van suspectie. tegēs die delegateert. nae dattet betuycht is na dē decretael Maer is te weten: dat die sake vander suspectie behoert ierst bekent te wesen. c. secundo requiris eo. ti. et ōnes isti modi habētur in glo. c. in litteris de of. delega.

Item ghy moecht wetē dat den gedelegiert nz en mach subdelegerē: ten sij dat die macht vand delegacie hē geeft die auctoriteit des te doen Mer ist vā node dattet coemt properlic vanden delegatoer: die subdelegiert dese i zijnre absencie.

¶ Vandē baeliuwē prouoestē eñ andd officieren in iusticie vā dz ghene dz sij schuldich sijn te doen. nae die cōstitucie vandē coninc sinte lodowijc

¶ Capittel. CC. lxxix

Ocheisen vandē gedelegiert eñ subdelegiert Hoe volcht daer na te thoenen eñ te seggen vanden baeliuwen prouoestē senescalē eñ ander officieren vā iusticie Weet dat na die cōstitu

cie vā sinte lodowijc:eñ daer nae van co-
ninc philips van vranckrijc eñ vā navar
re gedaen inden iare. CCC.xv. Vandē
welcken oft in substancie soe veel:als tot
dier propoest dient:dat inhoudē hier nae
volcht. Eerst willen wi ende oerdineren
dat geen vā onsen officieren en mach eni
gen persoenen onthoudē gevangē noch
op hē doen executie:ten sij dat hi daer toe
gecondempneert sij. Maer dat hē recht
gedaen sij naden stile vand' plecken:nae
dat hi dat begerē sal Item dat onse bael-
iuwen ende officierē niet en mogē noch
en behoren aen te treckē of te bestellē:die
leennen van onsen mannē sond' de wete
vā sijn genoeten ende kennisse van sakē
noch oec andere goedē:ten ware in sakē
eminent pericule:eñ dat die goedē moch
ten wech gedragen sijn. ¶ Item dat nie
mant van onsen officierē en mach noch
en is sculdich enighe persoenen te roepen
tot onsen rechten criminelic:ten sij om sa
ke die der doot begheert bi iusticie Indiē
den misdadē die geroepē is niet en moch-
te gevāgen wesen:ten ware bi alsoe dat
enighe weigerende waer te gheuē seker
heyden tussce vriendē:om sakē dair doot
af spruyten mochte:ghelijc als van orlo-
ghe. viantscappe. Dat is te seggen daer
doot af ghescypet ware:eñ datmen hem
daer af soude willen wreken. Want als
dan soude hij mogen ghebannen wesen
criminelic Mer oft waer begeert om sa-
ke van twijfel of vreese:eñ den geroepen
niet en woude comen eñ gheuē sekerhei
den:als dan machmen hem bedwingē
bi correxie van iusticien:ende settē eters
dienen heet welleboen op sijne goeden
ende die vermeerderen vā daghe tot da-
ghe:also langhe als hi ghecomen sal we
sen tot obediencie. die sekerheiden te sive
ren:ende alle sijne goeden te setten inden
handen van iusticie Eñ daer om en isser
niet dat den tijt hangende van sekerheyt
te doen. die sekerheit behoert te wesen ge
pronuncieert tusschē die partien:ende dz
sal houden eñ waer dich wesen op peine
capitale:soe wie des breket oft overtredē
sal. daer nae dattet alsoe met rechte geoō
dicht sal worden:eñ nochtans so moech-
di weten. dat of den heere vandē partien
die sake weder begheert:hij eest sculdich
weder te hebben. na dat hi sulcke iusticie
heeft van sekerheit te ghevē ¶ Item dat
onse officiers vermanende onse mannē
nae dat sij vermaent gheweest sijn van
recht te seggen:dat si niet en bliven bi on
se mannen tot occasie van rechten maer
dat sij ō trecken so lange als onse mannē
eens ende verenicht sijn van recht te seg-
ghen Ende alsdan mogen sij wederroe
pen onse baeliuwen om recht te doen eñ
te seggen tot hueren ō maningen
¶ Item dat onse officieren ontfanghen
onse mandamenten bi groter diligencie
ende die stellen tot behoerlijke executie:
ten waer bi alsoe dat sij daer inne vondē
sake:waer ōme sij des niet en behoren te
doen Welcke sake wij willen dat sij scrij-
ven op ten rugge vanden brieve vandē
mandament:of bi anderen brievē waer
om sij des niet en mogen doen. bi den sel
ven brengher vanden mandament. ofte
indient dat sijt alsoe deden of dat in hem
sake ware bi faute of ander manieren dz
bij weghe oblique of onbehoerlic des mi
den. ¶ Wij willen dat sij daer of ge
gecorrigiert ende gecondempneert wor-
den inden costen ende interrest van par-
tye.
¶ Item dat onse officierē vā iusticie geē
stadhoud' en hebbē. dan in noodlike sakē

Maer dat sij selue officien exerceren. eñ
dat sij geen salarisen of loen en nemē vā
enige sake huer officie doēde: het zij gees
telijc of waerlic. Eñ dz sij geen voerwaer
den noch coep en makē. tegens enige of-
ficieren ter plecken aldaer dat sij geboren
sijn. ¶ Item dat sij niet en nemē op dye
subiecten of ondersaten vā onsen hogen
iusticieren. middele. of laghe enighe ken
nisse van saken. dat niet en is sake vā re-
soert: ten ware in cas van appellacien: of
in cas van gebreke weygeringe vā rech-
te. ¶ Item dat onse ouerste baeliuwen
houden huere excisen ter plecken al daer
dat van outs gewoenlic is in huer baeil
iuscap eñ anðs niet Van drie maenden
in drie maenden: ende dat int eynde van
huere excise: sij doen te weten. wanneer
dat ander wesen sal: op dat hem een yege
lijc daer nae versien ende regulerē mach
Item dat sij niet en mogen maken nota
rius. noch tabellion royalen. Want aen
ons hebben wij behoudē die auctoriteyt
van des te doen eñ niemant anðs Ende
wij willen dat des sij: sonð preiudicie vā
onsen baroenen ende subiecten. die ghe-
woenlijc sijn notarius te makē in huere
heerlicheit. Soe weet dat alle alsulcken
macht heeft den stadhouð als zij meestē
Wt gheseit dat hi niet maken mach anð
substituyt of stadthouder Eñ is den stat
houder gecōmitteert van sinen meester
representerende die macht vā sinē mees-
ter in sijnre absencie: dat die clercken hye
ten vicegerentes

¶ Van wat saken die officieren mogen
eñ behoren te kennen

¶ Capittel. CC. lxxx.

Hier nae volcht te segghen
van wat saken die officierē mogē
eñ sculdich sijn te kennē in huerē prouin
cien: nae dat ic geseit hebbe vanden offy-
cieren royalen: soe weet dz inder heerlijc-
heit aldaer dat rechters sijn apart eñ son-
der middele Die rechters mogen kennē
van alle saken sonder exceptie negheen.
Maer inder heerlichz of plechē: als daer
middele is: ende daer sij niet en hebbē dā
resort: aldaer en mogē sij niet noch en be
horen te kennē. dan van sakē van resort.
ende van souuereiniteit. die sulc sijn: dat
is te wetē: te kennen ende te gheuē seker-
heiden royalen. nae datment aen hē be-
gheert ende daer sake sij: eñ die partiē al-
daer tegenwoerdich sijn geuondē te ho
ue. Anders valt aldaer renuoy. indient
vanden heerē subiect ende vā sinen sub-
iect begheert worden: ende indien datse
gegeuen sijn wat daer af gheboert: daer
nae behoert daer af die kennisse aenden
rechter royale: ende aen anders ghenen
rechters. Hoe wel dat die hantdadighe
waren ondersaten vanden ander hoghe
iusticier ende dat sij die sayten gedaē had
den onder hem Ende die hoghe iusticier
en behoert hē noch en is sculdich daer ō
te porren. Eñ na dattet den coninc bekēt
sijn resort: of bi hoecheit waer inne dattet
sij: die hoghe iusticier vliest daer af sijn kē
nisse Wāt redene en mach niet ghehen-
gen dat een misdaet in twee plaetsen ge-
corrigiert wort Eñ dan na dattet dē ouer
sten wech draecht: an hem behoert te bli
uen ende aen niemant anders Item hij
bekent van allen delict. bij cas vā resort.
gedaen in sauuegaerde enfraente: ende
aen hem alleen behoert die kēnisse ende
aen niemant anders Hoe wel dat dē de-
linquant gheestelic persoen ware of sim
pel clercke nae dat hi misdaen hadde.
Mer wel macht zijn dat de bisscop hebbē
soude die detencie vanden lichaem van
den clercke; maer hij soude hem moeten

brengen tot sijn dagen inden houe roya-
le:eñ aldaer op die sauogaer te antwoer
den:eñ die boeten souden worde ghewe-
sen op sijn temporale of waerlike goedē.
indien hi enich hadde.ende anđs niet.
Eñ den hoghe iusticier oft ander rechts
onder wpen des ghedaen ware of woen
achtich ware en soudē daer af geen ken-
nisse hebben ¶ Item bekent den coninc
bi cas van resort.vā alle delict of misdaet
die gedaen sijn in pors van wapeninge.
die alsoe mach wesen verstaen. Dats te
weten.dat indien vichtelic of aen vichti-
ghe gheboert met opset eñ voerraet.bij-
den ghetal van thien of meer ghewapē
der mannen:dat is sekerlic gehietē pors
van wapene Daer of die kennisse toebe
hoert dē coninc:eñ niemāt anders. Hoe
wel dattet in sijnre heerlichept ghedaen
eñ gheschpet ware Eñ die sommige seg
gen dattet niet en behoert te wesen ghe-
sept pors vā wapene:ten sij datter thien
is aen vichtende:ghelijc voerscreuen is
daer of die kennis toebehoert den coninc
Maer na opinie vandē officierē royalē
als in vichtelic is aen vichtende.eñ met
voerraet sommighe cōplices: Hoe wel
datter niet dan wijf en ware:soe makē si
daer of pors vā wapene:eñ inder waer-
heit soe doet mede den parlement:wan-
neer die questie aldaer coemt. Eñ daer ō
nae die opinie vanden tegenwoerdigen
alsoe heb ic dat ghesien. bi alsoe veel exē
pelen:als sonder getal. Ende die boeten
vandē pors vā wapene.souden ghewe-
sen worden op die waerlike goeden van
den clercken.ghelijc alst voerscreuen is.
¶ Item is oec sake van resort.ende van
souuereinitept:alle beclachten vā nyeu-
wichede:nae datmē hem betrect aendē
officieren vanden coninc. Eñ daer of en
begheert hi geen renuop te doen:tē wa-
re dat die beclachte ware vanden subiect
oft ondersaten tegens sinen heere. Wāt
alsdan behoert daer af renuop ghedaen
te wesen:ten ware gelijc alst voerscreuē
is inden rubrike vanden rechten vandē
coninghe bouen begrepen ¶ Item is sa
ke van resort:die gebodē eñ koerē vandē
oeste:na dat dye officieren royalen.daer
of hebbē die ierste aenvanc.eñ aen hem
lieden behoert daer of die kennis sonder
renuop Hoe wel dat geuonden ware in
der heerlicheit vanden hoge iusticier oft
andere diet begherden. ¶ Item is sake
van resort:alle erfschepdinge.die roeren
of aengaen aendē wegen royalen. Den
procuruer vandē coninc in die prouince
behoert daer toe geroepē te wesen Wāt
sommighe voerscreuen procurueren en
behoert hem niet te vorderen des te doē
bi wat wegen datter sij Eñ soe wes daer
of anders gedaen en is niet te houden.
¶ Item is oec sake van resort.van allen
die ballingen vanden coninccrijc. Want
waer dat sij sijn geuangen.het sij in lan-
de van hoghe iusticier of anderen:aendē
coninc daer of puerlic toebehoert die ken
ende aen niemant anders. Ende die sel-
ue ballinghe behoorē weđ ghegeuē te zij
aenden officieren royalen ende gheren-
uopeert te sijn Het sij datter begheert sij:
of niet:ten waer bi alsoe dat den hoge ius
ticier hem ierst gebannen hadde wt sijn-
re heerlicheit:gelijc voerē is inder rubri-
ke vanden rechten vanden coninc.
Item is sake van resort vā beclachte vā
mise de fapt.noch vander kennisse:daer
af en ghescħpet gheen renuop.aen wat
rechter datter sij:noch daer also en beho-
ret niemant bi ordinancie:nae dꝫ vā dye
beclachte vā mise de fait men hem ierste
betrect aenden coninc Eñ waer op mise
de fait behoert stadt te nemē is genoech

gheit tot anderen plaetsen aldaer daerof
getracteert is. hier voer inden boec inde
rubrike geteikent biden getale van. CC.
ende viiftich. Eñ daer om sette ic dat int
ierste over ¶ Item is sake van resort die
kennisse vanden testamēte: nae datmen
hem betrect ierst aenden conninc sonderli
ghe als dat iaer geleden is Ende daer of
en ghescheit geen renuoy: ten waer bi al
soe dat vand sake daer af geschil eñ questie
waer: begonnen waer om te kennē bidē
hoghe iusticier onder wyen die sake leyt
ende anders niet. Want aendē coninck
toebehoert te volcomen die uterste wil
le vanden afliuigen Ende nae dē bescre-
uen recht: soe behoert die kennisse dair af
aenden bisscoppen. ¶ Item is sake van
resort van doarien. allen vrouwē eñ ioc-
frouwen toebehoerende. eñ mē mach hē
daer af betrecken aenden conninc Eñ wā
neer men daer betoghen is. die kennisse
daer af behoert aldaer te bliuen sond eni
gen renuoy te doen. Want aen dē conīc
behoert die kennis eñ bewaernis dair af
bi preuencie Item des ghelijcs vanden
heerliken gauen eñ huwelike bewijsin-
ghe: gelijc als geseit is vanden doarien.
Item is sake vā resort alle appellacie: eñ
weigheringe vā recht Want an dē rechē
royale vand prouincien machmen hem
betrecken als tot resort ¶ Item is sake
van resort die kennisse van allen brieuen
onder tsegel royale: sond renuoy daer af
te doen: nae opiniē vandē officieren roy
alen. die regyeren ope houen royalen.
ghelijckerwijs: als laon vermendoys:
ampens beauquesne ende tournesis.
Maer inder waerheyt. daer en sijn nyet
meer dan drie segelen royalen. daer de of
ficieren royalen die kennisse af toebeho-
ret sonder renuoy. Dats te weten de brie
uen onder tsegel van castelet vā parijs.
daer of die kennis toebehoert aen dē pro
uoest van parijs ende aen geen andere.
Brieuen onder den segel vanden marc-
ten van champaigne: eñ oeck mede brie
uen onder dat tsegel royale
¶ Item is sake van resort die kennis vā-
den tabellions royalen: ende van huerē
brieuen indien daer gebiedicheit in wa-
re ende van hueren hantteyken. ende aē
geen ander en behoert die kennisse daer
af: noch oec die interpretacie.
¶ Item is sake van resort van allen ser-
ganten ende officieren royalen: huer offi
cie doende: ende aenden coninck behoert
daer af die kennisse: ende aen gheen and
Ende indien sij woenachtich waren on
der ander iusticieren. eñ sij te doen haddē
in anderen saken. aen den rechter onder
wyen sij woenachtich sijn behoert die kē
nis daer af. indiē hi sulcke iuredictie had
de des te kennen.
¶ Item bi sake van resort heeft die conīc
die execucie inder heerlicheit van hoghe
iusticieren van allen saken: daer af de ho
ghe iusticier bi sijnre iusticie niet kennen
en mach Ende den hoghe iusticier en is
daer af niet gehindert: het sij dat die sake
criminele of ciuile is. nae dattet roert oft
aengaet crimen de lese maieste: of om sa
ke van souuereiniteyt. Want sond rech
ter en behoert gheene sake van delijct te
bliuen Waer omme nae dat den hoghe
iusticier bi sijnre iuredictie daer of niet kē
nen en mach. soe eest behoerlijc dat den
ouersten daer af kent

¶ Van crimen de lese maieste.

¶ Capittel. CC.lxxxi

Crimen de lese maieste is
te doen. te werckē te twiselē te ū
volgē te explositierē eñ te tracterē bi wat

weghe of maniere dattet sij of mach wesen: teghens die edele maiesteit ende crone vanden coninc: eñ van alle sijne couincrijc. Ghelijck als te comen of te doen tegens sijne edele heerlicheit. tegens sinen edelen state oft tegens sijn domeyne: tegens sine macht daer alle macht wt spruten. te doen murmureren ende considereren tegens hem. tegens sijne landen. eñ tegens sijn heerlicheit te makē alliancie met sijne vianden. die selue sijne vianden te troesten. in vitalien in wapenē. eñ hem amministreren. sustentacie of bistādicheit Te maken conspiracie oft monopole tusschen sijn ondersatē tegens hem te stellen of te bekeeren sijn ondersatē. tegens hem in wat manieren dattet sij. te contrefayten ende slaē sijn munte. het sij van goude of van siluer oft sijnen seghel of teyken

¶ Vanden accessoers die inden rade vā rechte sijn.

¶ Capittel CC.lxxxvi.

Vanden accessoren die indē rade sijn vanden rechter eñ vandē houē moechdi wetē: dattet sijn den ghene dye ghemeinlic geroepen sijn te rade vandē rechter eñ die aldaer bliuen eñ gheuē vōnisse. Eñ weet dat sulcke sijn gehouden voer officieren: alsoe wel als die rechters ende officieren behoorē si. wanneer si sceyden of vertreckē vā dien rade. te bliuē dē tijt van. xl. dagē aldaer terplecken. ōme te weten of yemāt vā hem beclaghē sal willen in eniger manieren Want sij souden daer af moetē antwoerdē. als officieren eñ daer om mogen sij daer af nemē behoerlike eñ redelike salarisen eñ indiē sij anders doen. sij sijn gehouden te beterē vierwerf alsoe veel alst gehouden soude worden dat sij misdaen hadden: ende dat gheen salarisen ghenomen ende ontfanghen en souden hebben. van deser beteringhe. soude den heer onder wiē des gheschiet ware. die helfte hebben: eñ die partie die ander helfte. Item is verbodē biden keiser: eñ bi alle die consistorien vā den stichters des rechts: dat gheen woegher en sij rade van rechte in sinen houe ouer vier maendē: comende tegens dye ouden statuten ende stichtinghe der keyseren Eñ indien sij daer tegens doen: dē keyser seit. Wij willen dat sij verliesen alle huere goeden: sonder remedie. ten ware bi alsoe dat hi daer af hadde ordinancie of geboden speciale van des te doen. Want indien t alsoe gedaen mochte worden. die opinie van sommigen. soude dienent te nyeute doen die constitucien van onsen voervaderen: dat seer hart wesen soude dattet ghene dat ghedaen is bi consistorie generale. eñ bi premissie vanden keiser. soude worden te nyete gedaen bij den opinien vandē particulerē eñ bi huere dwase gedachten of gewuechte. C. li. primo ti. de assesso. l. in consiliarijs: et. l. fi. in fi.

¶ Vanden serganten

¶ Capittel. CC.lxxxiij.

Sergantē bidē ordinarisen vādē bescreuē redenē: eñ bidie cōstitucie vandē stichtēs des rechts. sijn gecommitteert bidē rechtē te executeren die exploiten eñ gebodē vandē voerscē rechtē Eñ si representerē die fayte vanden here huer officie van sergantterie exerceren: de Soe moechdi wetē. dat sergant nz en behoert. noch en is sculdich ouer die ghe boden aen hē gedaen: te doen noch te exploytieren officien ouer zijn cōmissie. Eñ eest sond cōmissie: ouer die gebodē aē hē gedaen bi monden Eñ daer om behoert

hi te seggen: alsoe verre als hijt bi cõmis-
sie doen mach ende sculdich is te doen bi
monde: ende alsoe ouerscriuen of relate-
ren. Ende indien hijt anders dede: men
heeft alsdan sake van hem te appelleren
Ende den pericule waer op hem. eñ nz
op sinen meester. Ende indien hijt alsoe
doet: eñ alsdan daer of gheappelleert sij:
dat is ten pericule vanden meester. dye
hem die cõmissie of geboden gegeuẽ he-
uet: hoe wel dat daer af geappelleert wa-
re. Item en heeft sergant cõmissie vã eni
ghe saken. noch en behoert hem daer af
te onderwinden. Item en mach hi noch
en is sculdich te treden ind' heerlicheit vã
hoghe iusticier: om te doen enighe van-
ghenisse. oft verdachtuaerdinghe: ten sij
dat hi cõmissie heeft inhoudende die sake
waer om hi aldaer gaet: so en doet hi me
de inder heerlicheit vander vicontier. oft
borchgraue: om sake daer of den borch-
graue kennen mach: ten sij dat hi oec he-
uet cõmissie inhoudende de sake: ten wa
re bi alsoe dat hi saken vonde of misdaet
in tegenwoerdicheit: ende daer in mach
hem dẽ sergant vorderẽ tot vanginghe:
ende tot detencie vã lichaem onder wat
iuredictie dattet sij: op dattet sij inden be-
driue vand' baeliuscap daer hi sergant af
ware eñ anders niet. ¶ Item en mach
noch en behoert een sergant van ander
baeliuscap. te doen noch te executeren of
ficien in and' baeliuscap: ten si dat hi dair
op heeft cõmittimus vanden coninc vã
des te doen: die welcke die sake inhout.
Ende die sergeanten die des souden willẽ
doen: souden moeten thoenẽ aendẽ bael
iuscap: op wyen hi comen wil executeren zijn
mandement: ende oeck die executorie die
hij heeft van sinen baeliu sergant te we-
sen Ende indien hi des niet en heeft. hi en
sal niet wesen te obedieren. noch hi en be
hoert niet te exploptieren. Ende indien
dat hi dat heeft. alsdan is den baeliu op
wyen hi coemt om te exploptieren schul
dich te leenen tot sijnen costen. een van si
nen sergeanten om met hẽ te gaen eñ sien
doen sijn exploypt Eñ indient anders ge-
daen ware: ende an hem niet geobediert
en ware daer en souden geen boeten toe
vallen eñ die executie of exployt die hi ge
daen soude hebben. en waer van geenre
waerden. ¶ Item en mach den sergant
geen and' cõmitteren of ghebiedẽ die ex-
ploypt te doen die hem beuolen is Want
deleguier en mach geen and' delegieren.
ten sij den ghene die delegiert is vanden
prince: of ouerste: die hem macht gheeft
te delegieren Ende daer om oft gebuer-
de dat een sergant niet en mach sijn offi-
cie exerceren. hij mach wel impetreren
gracie vanden prince. sijn officie te ver-
pachten. soe veel iaren als den prince hẽ
iaren gheuen sal ende niet meer. Maer
den ghene diet wtgheeft. is wel van no-
de te sien aen wyen hi dat verpacht. wãt
indien den gheen die verpacht is enighe
sake dede. die begheerde preuencie vã of
ficie: het soude al verlorẽ wesen: also wel
voer den ghenen diet wtgheeft: als voer
den ghenen diet aenneemt
¶ Item en heeft geen sergant hoe dattet
sij. enighe kennisse vã saken. van wat sa
ken datt sij. noch hi en behoert geen pro
curuer te wesen. noch houders sbriefs
Want hi is sake vã officie. altijt om den
coninc. ofte om sinen here ¶ Item so be
hoert hi te scriuẽ vã alle sinẽ explopitẽ oft
relateren bi monde. indien dattet in plec
ke sij aldaermen ghewoenlic is te relate
ren bij monde. Ende hij en mach
niet exploptieren, ouer dye termene

van sijnre cōmissie of geboden Ende in-
dien hi dat dede. hi is dat sculdich te bete-
ren: eñ soe wes hi daer bouen gedaē had
de. en ware vā geenre waerden Eñ indi
en daer of geappelleert worde: die appel-
lacie ware rechtmaerdich. Eñ daer ōme
en behoert geen sergant geen exploot te
doen sond cōmissie: ten waer vanden sa-
ken die hi vint in sijnre tegenwoerdichz
misdaen Want als dan en behoeft men
gheen commissie ¶ Item en mach oeck
gheen sergant makē geen verbreedinge
noch recreancie van geuangen: wāneer
hi die gearresteert of geuangē heeft. mer
hi is hem sculdich te brengen geuangen
al indē vangenissen vandē houe Eñ seg
gen den bewarer vanden gheuangenis-
se. die sake waer om dat hi hem gheuan-
gen heeft: of datter is om crimen: of ōme
schulden. ende welcke of hoe groot die is
op dat hi weten mach hoe dat hi hem ge
uangen setten sal. eñ bewaren Wāt indi
en hi die geuangenisse brake. eñ den be-
warer hem geset hadde in lichte geuan-
genisse eñ die sake groot waer. eñ dē ser-
gant hem daer af niet geseit en hadde. dē
bewaerer soude hē excuseren eñ ontscul-
digen biden sergant: eñ die sculde eñ pe-
ricule soude wesen opten sergant.

¶ Item is den sergant sculdich te thonē
aendē bewarer dē habijt of die cleederen
daer inne hi den geuangē brenct eñ of hi
in clerckē habite is: of in habite vā cledin
ghe. of dat hi tonsure heeft of niet Want
of den habijt of tōsuer vandert of vnieu-
wet waer ind gheuangenisse: dat soude
wesen tot preiudicie vandē bewarer: eñ
niet vanden sergant: eñ men soude dē ge
uangen wed stellen inden iersten behoer-
liken staet. Sergantē sijn die executo-
ren vanden gheboden. sentencien. ende
ordinancien vanden rechter. het sij bij cō
missie daer op gegeuen. of bi gebode vā
den monde. ende te doen vanginghe eñ
bestellinghe van iusticien Ende sijn beho-
ren daer op ghestelt ende geordineert te
wesen vanden heere: wien die heerlichz
ende iusticie toebehoert Si brieuen daer
op gegeuen: ende bi eede daer op gedaē
aen den voerscreuen heere of bi sijn bael-
iu: ofte anders en behoert aen hem niet
niet geobedieert te sijn: ten minsten al en
worde hem geen obediencie gedaē. daer
en waer niet aen misdaen. Eñ den ser-
gant en mach noch en is sculdich te doen
exploot sond cōmissie inhoudende die sa
ke. indient in lande sij of heerlichz bi mid
delen gehouden Eñ isset in lande geho-
den apur: die cōmissie en behoeft niet in
houden die sake expresselic: maer is ghe
noech dat den heer doet dachuaerdē sijn
ondersatē bi sinen sergantē apur. om te
antwoerden op tghene datmē hē eischē
sal willē Item isset in lande locale aldaer
mē niet en vseert vā commissie. om sim-
pel beclachte van partie: is ghenoech te
verdachuaerden bi sergant. Maer isset
om actie reele: het soude moeten geschi-
en bi sergantē ende mannen. soe mach
ende behoert den sergant geloeft te wesē
van sijnre relacie. naer datter hem anders
niet aen en gaet dan vanden exploot hē
beuolen Maer nochtans behoert hij te
hebben tuyghen van sijn exploot vandē
ghebueren die hi daer toe gheroepen he-
uet. Want anders en is hi geen exploot
sculdich te doen. soe weet datten sergant
mach worden verdachuaert. om sijn of-
ficie voer sijn ouerste ende voer geen an-
dere Ende om sijns selfs sake en mach hi
geen sergant wesen.

¶ Item mach een sergant vanghen eñ
arresteren alle die ghene die hi vindē sal
in tegēwoerdicheit des misdaets: sond

ander cõmissie noch geboden ende die is hi sculdich geuangen te brengen Want sergant en is niet sculdich te doen enyge recreantie noch verbredinghe

¶ Item en is hi niet sculdich te woenen in heerlicheit van ander heren noch iust icieren dan ond' den heere daer hi sergãt af is: ende indien hi onder and' woenachtich waer: soe en is hi aldaer niet sculdich te doen enighe exployt van sergantexpe ende en behoren niet gecorrigiert te wezẽ in sake van hueren dienste: dan bidẽ heere daer si sergant af sijn Ende of sij in ander heerlicheit woenachtich warẽ. si souden aldaer gecorrigiert worden vã allen saken uutgeseit van huerẽ officien. bij dẽ rechter daer si onder woenachtich soudẽ wesen. Ende sijn te ôdachuaerden voer den seluen rechter: alsoe wel als die burgers of inwoenende. ende sijn sculdich te participeren ghelijc die ander

¶ Item soe en behoren geen serganten te wesen. ouer die getallen van out geordineert: eñ indien datter meer waren bij eenighe veruolch importunis. indient yemant ware diet begherde: den heere behoerse af te setten

¶ Item sij en behoren niet te nemen dã salarisen geordineert. dats te weten Die sergantẽ van dẽ coninc te paerde salarisẽ van. drie scellingen parisijs. ende die serganten te voete. achthien penningen parisijs. hoe wel dat sij buten gingen. eñ dz sij veel exployten deden in eenẽ dach. eñ om veel persoonen Maer dese regel wordt dicke gebroken. daer om haddẽ die stichters des rechts goede reden. dat si geen ordinancie daer af en maecten op den serganten. Want men en vindt geen diese houden. Ende sij en sijn niet schuldich exployt te doen in heerlicheit gehouden bi middele: sond' te roepẽ den heere vander plecke. of sijn baeliu. of sijn stathouder alst voerscreuẽ is. Eñ sond' cõmissie inhoudende die sake

¶ Castume vander castelerie van rijssels

¶ Maer nae die castume vand' castelerie van rijsele: het is ghenoech dz den sergant die sake exposeert aendẽ heere of aen baeliu: ende sij behoren geloeft te wesen. bi huer relacie. aldaer men vseert bi gheboden. nae dat sij niet en wouden seggen. dat in huer officie doẽde mẽ hem gedaen of geseit hadde enighe iniurie daer of sij enighe saysie souden willen doen: alsdan souden sij tugen moetẽ hebben: want niemant in sijn selfs sake en is gheloeft nae bescreuen rechten. ¶. l. iiii. eu. de testi. l. omnibus ¶ Item en mogẽ sij noch en behoren te excederẽ die termẽ van huere cõmissie. oft geboden: ende indien sij des deden. soe mogẽ sij daer of betogẽ wesen in rechte. wãt and's en mach niemen noch en is sculdich te appellerẽ van een executoer: ende den sergant soude in die sake sculdich wesen te beteren eñ weder geuen die costẽ vã partie gehindert op tghene dz hi also geexcedeert of ouergheterden hadde. eñ of de executie vandẽ sergant geen mẽcie en maecte vã enighe restellẽ in houdinge eñ besit vã enige erue aldaer vruchtẽ te heffen waren. weer dat die vruchtẽ geset soudẽ wordẽ in de luchtẽ hant tot indiffinitiue. maer in cas vã appeel den ghene die appellerẽ soude die geuonden ware i de houdinge vandẽ erue soude bliuẽ in zijn possessie. ter tijt toe dz bekent ware vandẽ voerscreuen appeel.

¶ Item weet dat die serganten sculdich sijn caucie of borghen te stellen van hueren officie vã sergantexie in handen vãden ontfanghers vanden Coninck.

Ende die sergāten van ands heerē in hā-
den van hueren heeren Wāt aldaer sou
demen hem in alsulcke sake betrecken.
Item behoren sij te doen eede. dat sij be-
hoerlic ende getrouwelic sullen doen die
officie van sergantenie: bewarende dat
recht van hueren heere: ende van huerē
ondersaten ende en sullen niet nemē. dā
salarisen geordineert ende behoerlic: en-
de en sullen niet reporteren of aenbrengē
dan rechtuaerdighe ende ghetrouwe ex-
plopten ende raporten nae huerē weten
scappe ende machte. ¶ Item en behoert
gheen hoghe iusticier te hebbē in iuredic-
tie van twee sergantē. Ende een borch-
graue ende baroen hebbende baronyen
ende also vanden steden

¶ Dat inhouden vander macht vā een
sergant bi formularie.

Allen den ghenen die dese tegen
woerdighe brieuen sullen sien saluyt.
Weet een yegelic dat wij betrouwende
ende seker wesende vandē goeden sinnē
eñ getrouwichedē met goed diligencye
van desen. N. die selue hebbē ghemaect
ghecommitteert ende gestelt Eñ bi desē
inhouden van desen tegenwoerdighen
brieue: maken cōmitterē eñ stellen onse
serganten in onser iusticie eñ heerlichept
van. N. ende vandē toebehoren: tot sulc-
ke recht profite ende emolumenten daer
toe ghewoenlic: welcke officie nu tegen-
woerdelic vacerende is bid doot van de-
se. N. Ende vā welcke officie eñ sergan-
terye die voerscreuē. N. gedaen heeft dē
eedt daer toe ghewoenlic: van getrouwe
lic te doen te bewaren. ende te executerē
die selue officie: soe lange alst ons beliest
Soe gheuen wij in ghebode onsen bael
iu vander voerscreuen plecke: of zij stadt
houder: ende allē onsen anderē officiren
iusticieren eñ ondsaten: bidden eñ bege-
ren allen anderen: dat sij onsen voerscre-
uen segant obedieren. eñ verstaen dilige-
telic. doende sijne voers. officie vā sergan-
terye Hem gheuende eñ leenende hulp
ende vanghenisse. indient noot sij. en[illegible]
begheert wort Welcke sergant wi ghe-
den bi desen tegenwoerdigen brieue: al-
le kennisse vā saken ghegheuen [illegible]. Soe
weet dat den sergant doot wesende [illegible]
actie van sijnre misdaet int sayne sergan-
terye niet en daelt op sijn erfghenamen
dan int ghene dat hi ontfangē [illegible]
ben inder executie: ter causen van [illegible]
officien.

¶ Vander macht vandē baeliu ōd graef-
licheit van henegouwe

¶ Capittel. CC. lxxxiiij.

Die baeliu der graeflichept
van henegouwe: de welcke is vā
des grauen weghen: heeft dese iuredictie
bi brieuen gesegelt vanden graue vā he-
negouwe in voerleden tidē: dat hi mach
maken alle saken ghelijc als den graue
selue. indien hi tegenwoerdich ware. wt
gheseit vanden erue vanden graue ende
wtghesett dat hi die mannē vanden gra-
ue. niet en mach noch en is schuldich te be
trecken in saken om hueren erue: dan in
presencie vanden graue. Maer vanden
huyscraet eñ cateelē mach hi wel doē son-
der die tegenwoerdichept vanden graue.
Item soe wie perpetreert dootslach inde
voerscreuen graeflicheit van henegou-
we. hi verliest dat lant eñ die graeflicheit
soe langhe als hi versoent sal hebben te-
gens die partie. ende tegens den here vā
den dootslach Ende weet dat alle purgi-
en ghescyen vā crime inden hoghe ho-
ue tot bergen ende nergens anders. Ite
moechdi weten dat alle iusticien eñ iusti-

cieren inden voerscreuen graeflicheit al-
leens sijn Want also hoghe ende sulcke
iusticie heeft aldaer die alder minste iusti
cier als die alre meeste ende hoechste die
daer sijn Maer die graue heeft die ouer-
ste van allen.

¶ Vanden castumen eñ hantuesten
vander voerscreuen graeflicheit van he
negouwe.

Item sijn dye oude vsantien eñ
die punten van die hantuesten te bewa-
ren in alle sakē Ende oft aldaer ghebuer
de sake. die inde voerscreuen castume nz
claer of openbaer en warē in de voerscre-
uen hantuesten van henegouwe: soe is
geordineert datmē daer af recht eñ von-
nisse doen sal ten naesten datmen mach
nae bescreuen recht Maer nochtans die
castume ende hantuesten salmen houdē
soe langhe als men mach Eñ of enighe
ter cōtrarie dede. eñ dat hi niet en bewa-
rede die castume ende hantuesten eñ sijn
ghewijsde Weet dat die graue daer wel
die hant setten mach als ouerste ende re-
medieren totten saken Ende oft gebuer-
de dat in die graeflichept van henegou-
wē yemant perpetreerde enighen doot-
slach. of dat daer sijn enighe leden af ghe
houden. welcke dattet sij: eñ den ghene
die des gedaen sal hebben. geuangen si
ende in vanghenis gehoudē. eñ op dye
sake begheert wort. datmen hem rechte
doet Den ghenen in wyens iusticie dz hi
geuangen sal wesen. is ghehouden hem
te brenghen inden ouersten houe tot ber
gen voerden baeliu met eenē man van-
den graue: eñ aldaer indien hi verwesen
wort ter doot om die sake men salt weder
geuen aendē iusticier dien hem gebrocht
sal hebben om hem te setten tot executie
in sijnre heerlichept: ende indien hij daer
af ontslegen wort: soe is hi daer af gevrij
det tot ewigen dagen toe. ende gheabsol
ueert eñ mach gaen vredelic ouer alle de
graeflicheit tegens die vrienden vanden
doden eñ oec tegens allen anderen. Eñ
noch in deser sake den heere die hem ghe
uangen heeft en mach hem daer af geen
partye formeren. maer den gheuangen
moet hem mettē recht bedaghē. dat die
vrienden vandē dodē. eñ dye alre naeste
magen verdachuaert sullen wordē. om
te weten of sij hem partye makē willen
vanden doden oft niet. Want anderē en
sijn niet ontfanclic Eñ oft also gebuerdē
dat die magen vanden dodē in die selue
graeflichede. vondē den genen die hare
magen doot geslagen hadde: ende daer
af geen rechte ghedaen en ware: ende sij
hem sloegen Weet dat sij niet verbuerē
en souden: daer om dat sij geslagen had-
den den ghenen die viant des lants is.

¶ Item en mach niemant doen exploy
tieren in ander iusticie: dan die sergantē
vanden graue: die bi hoechept al omme
mogen doen exploypt Ende men en doet
gheen betalinghe doen van sculden inde
voers graeflicheit. dan biden sergantē
vanden graue: die alomme exploytierē
mogen. bi drie wegen Dats te weten bi
obligacie gedaen voerden man vanden
graue Die anderde weghe is hulpe vā
vrye steden Die derde is bi brieuen daer
inne is den vijftich penninc of peyne is.
daer of den heere gedient wort Ende bij
een van dese drie wegen. mogē om scul-
den die serganten vanden graue al om
executeren. indien men aen hem ierst be
treect Ende so wie daer af wil veruolgen
voer enighe iusticieren vander graeflic-
heit. wel mach hijt doen Maer den ghe
ne die veruolcht wordt en sal nz antwoer
den: ten sij dan et hem beliefr: ter tijdt toe

dat hi gesien eñ gehoert sal hebbē de brie
uen voer alle clercken Noch geen p̄scrip
tie tegens brieuen:noch geen personen
en sijn ontfanclic bi procuruerē in epsche
noch den graue en heeft daer af geen gra
cie.noch en mach. noch nyet ghesien en
wort. ¶ Item geen iusticier in sijn heere
licheit en vanget.noch en mach arreste-
ren niemant van vrien stedē om wat sai
te dattet sij.ten sij bi alsoe dat hi ghevan-
gen wort in die tegēwoerdicheit des mis
daets:ten sij om dootslach.of om afghe
houden leden of om wonden.of om andē
saken daer die doot af spruyten mochte.
¶ Item of yemant gegeuen heeft pays.
bestande of sekerhedē:diemen hyet ghe-
doegen·ende dat gedaen:hi of ander sij-
ne vrienden iagheden den ghenen wye
des gegeuen ware of andere sijne vrien
den Hoe wel nochtans dattet ware met
ghetogen swaerden.of ander scarpe wa-
penen Weet dat die payse.bestande of se
kerheden.daer om niet en souden wesen
ghebroken:hoe wel nochtans dz dē ghe-
nen die geiaecht wort viele eñ hem quet
sede ¶ Item niemant in die graeflicheit
en mach brant steken paneren. noch cō-
ter paneren dan die graue.
¶ Item ghi moecht weten dat alle iusti-
cieren vander graeflicheit van henegou
we sijn hoghe iusticieren Mer als voer-
screuen is niemant en mach kennē van
dootslach dan die graue:ten waer bij al-
soe dattet ware om moert. Want als dā
soude hi hem mogen wijsen ter doot:bij
den rade van sijne mannē sonder hēlpe-
den te vermanen Eñ hi en behoert daer
af niet te doen dan bi hueren rade Ende
desen raet en behoert hi niet te nemē aen
ander dan aen sijne mannen. Want nie
mant die graeflicheit van henegouwen
en vermaent noch en cōiureert dan dye
graue. Ende den heere behoert alsoe te be
gheeren op sijne leenmannē.of si sulcke
iusticie haddē te doen.eñ te bewaren als
hi heeft.wat sij daer af doen souden nae
saken eñ tot huere getrouwe conscientie
Eñ alsdan die mannen behoren hem te
antwoerden eñ te seggen. Heere of wij
hadden te bewaren eñ te houden sulcke
iusticie als ghi doet:eñ sulcke faite aldaer
gebuert ware.of sulcke sake veruolcht als
wij sien dat voer v is. Eñ ghi daer af al
soe wel die waerheit wiste.als wij doen.
ghi soudet hem wisen ter doot. Eñ weet
dat den heere die hem alsoe geuangē ge
houden heeft:hem wel mach laten gaen
ende ontslaen sijnre conscientie. indiē dz
hem beliefte:op dattet sij ghedaen sonder
gelt daer af te nemen of ander corruptie
Ende indien dattet ghewetē worde dat
tet ware bi enighe corruptie:hi soude v-
liesen sijne heerlicheit:ende sijne lichaem
soude wesen inder genaden vanden gra
ue.
¶ Item eest om dieste:als dan soe sou-
de den heere die hem ghevanghen ende
iusticie hadde:hem moeten doen steruē.
nae dat die dieste op hem betuget ware.
Want daer inne en is dē here niet mach
tich gracie te doen noch en mach daer op
differeren
¶ Item van sculde bi obligacie vā
den vijfsten penninc.ghifte. oft peyne
mogen die iusticieren kennen.bij hem.
hueren baeliu.oft stadthouder:tot hue-
re puere discretie.sonder mannen of sce-
penen.daer toe gheroepen Ende indi
en daer gheenen vijfsten penninck.ghif
te of peyne en is. daer inne den schulde-
naer verbonden sij.soe machet den cre-
ditoer gheuen op sijnen costen welcke
alsoe wel waerdich is nae der vsancien
vanden lande.

Meer of den heere niet gedient en is van den vijfsten penninck van ghifte of van peyne: ende men clachte doet om de sculde met recht. dat behoert ghedaen te wesen voer die scepenen vanden heere ende bi verdachvaerdinge Item vanden versworen suldi vinden ende sien in die rubrike vandē versworen daer inne dat daer breeder getracteert sal worden.

¶ Item desghelijcs vandē huysraet eñ cateelen suldi vinden in die rubrike daer af mencie makende geteikent in dat ierste boeck bidē getale van

¶ Vanden state vanden aduocaten
¶ Capittel. CC.lxxxv.

Eerst dat die fayten van aduocatien na die oude stichters des rechts is gehoudē eñ gerekent als riddścap Want alsio als die ridderen ghehouden sijn te vichten metten swaerde voer dat recht: alsoe sijn gehouden die aduocaten te vichten. eñ te onderhoudē dz recht van huere practike ende sciencie. eñ daer om sijn sij gehietē in bescreuen recht ridders van recht Eñ mogē eñ sculdich sijn te dragen gout als die ridderen. eñ de aduocaet behoert te wesen reuerent int habijt. int wesen. in cōuersacie in luttel sprekē. eñ moderelic. dats te seggē. elders dā int gedinge. C. li. ij. ru. de aduo. diuer. iudicio. l. aduocati. ¶ Item behoerē si te onderhoudē sakē nae huer auijs rechtuaerdelic eñ te raden eñ anders geen te nemen salarisen redelikē na den saken. Ende soe wie ter cōtrarie doet. of so wie tegēs die ptye voerwaert sijn sakē te beleyen om te hebbē die helfte. of dat derdēdeel vā dye sake Weet datz is fauſſonnerie eñ sake die v̄bodē is biden bescreuē rechte op peine van gepriueert te wesen vanden state vā aduocatie tot grote scande eñ cōfusie. maer behoren te nemē huer solarisen in redelike somme vā penningen: eñ nz vā der seluer sake. Wāt te veel valscheden souden daer af mogē volghen bi die subtijlheit vandē aduocaten: die welcke vol practiken sijn. C. li. ij. ru. de postulan. l. ꝯ qui aduocatorum.

¶ Dat aduocaten gheen rechterē en mogen sijn

Item so wie is aduocaet in een hof: hij en mach noch en behoert aldaer geen rechter te wesen wāt daer is differēcie: tusschē rechtē. eñ aduocaet Eñ die aduocaet behoert hem te wachten enige iniurie te seggen aendē ptye aduerse Wāt het is seer scarpelic beuolē in fayte vā aduocacie bidē bescreuen rechten: ten waer dattet seer noottelic diende totter sake Eñ nochtās behoert hi daer af protestacie te doen. dat hi seggen moet noodlic: om dat recht van sijnre sakē te alligierē eñ te onderhoudē Wāt hi des nz gaerne en seyt noch seggen en souden willen: indien dz hijt laten mochte sondē saken te minderē. Eñ hi en is nz sculdich enigē coep te doē aenden ghenē daer hi die sake af beleit al soe lange als die sake geduert C. li. ij. ru. dic. l. quisquis.

¶ Te doen enighe valscheden biden aduocaten.

Eñ oft gebuerde dat een aduocaet die aengenomen hadde die sake vā enige: valschede dede tegens sinē meestē dat die clercken hieten bi castume preuaricatio. ende dat die aduocaet hem adiungeerde metter andē ptie. by wat manierē dattet ware. tot preiudicie der andē saken vā sinē meester. Weet dat die aduocaet des is sculdich te beterē tot discretie vanden rechter na sijnre faculteit: eñ aen die partie wesē gheuē scade eñ interrest ende

is sculdich te wesen tot ewigen dagen ge
priueert vand̉ aduocatie tot scande ende
tot grote cōfuse. ¶C.li.ij.ru.de aduo.
diuer.iudicio.l.i.iūc.glo.

¶ Te segghen aenden aduocaet eni-
ghe iniurie

Ende soe wie des den aduocaet
opseyde sond̉ saken. hi soude grotelic be
teren aenden rechter eñ aen dẽ aduocaet
van eerlike eñ profitelike beteringe nade
discretie vandẽ rechtẽ na die sake ende na
den persone

¶ Vanden winsele die den aduocaet
doet.

¶ Item weet dat die winsel dye
den aduocaet doen mach in faite van ad
uocatie Oft gebuert dz zij vad̉ of zij moe
der afliuich werē: eñ aldaer and̉ kinderē
sijn. die andeel hebbē willē. die een tegēs
den anderen: hoe wel dz die aduocaet sijn
aendeel daer hebbē wil eñ dat hij tot an-
deren tiden gehadt heeft ghifte of bewij-
singhe vā vad̉ eñ vā moed̉: bi huwelike
of and̉s: dat winsel gedaen in aduocatie
en valt nz in deelinge: mer blijft vp aen-
den aduocaet: so edel is dz wintsel. soe en
doet oec dz wintsel gedaen in ridderscap.
Wāt na dē recht gelijc voerē is si zij alle
gerekēt van eend̉ cōdicie in ridd̉scap: eñ
in aduocatie. ¶C.li.ij.ru d.l.fori tui cutmi
ninis. ¶ Hoe den aduocaet nz en is
sculdich te doen dan sijn officie

Noch houdē die bescreuē rechtē
die fayte vā aduocatien: so edel datz vbo
den is in allē stedē eñ stadt: dat aendē ad-
uocaten nz en si beuolē noch ghebodē te
doē and̉ dienstē dā die aduocatie noch an
der lastē. noch officien: noch in wake bij
dage of bi nachte: daer af huer aduocatie
soude af mogē wesen i enich sins geptur
beert of v̉gr stoert: ten ware bi allo dz som
tijts den rechter om huere goede kennen
hem mach cōmitteren rechtē te wesen in
der stede. inde sakē diese niet gheuoert en
hebbē of velept Die bescreuē recht v̉biet
allē rechtēs. dat si niet en ontfanghen eni
gen aduocaten tottē eede vā aduocatien
ten si bi alsoe. dat hi ierst gheexamineert
si behoerlic. of hi daer toe nut is voer alle
wercken op dz die gemeinte nz bedrogen
en sijn. te settē huer sakē indē handē van
aduocaten. die vand̉ sake niet en wisten
onder decsel vanden eede van aduocatie
die hi gedaen heeft te houdē eñ daer bi schi
net dat hi souffisant of soluent is ¶ Item
sept die bescreuen recht dz of dē aduocaet
die onthoudē is op iaerlicxse pensie afli-
uich wort: of dz hi and̉ statē neemt. daer
om en eest niet datten ghenē vā wien hi
die pensie hadde en sij gehoudē te betalē
die geheele iare vand̉ pensie aendē erfna
men vanden aduocaet. ¶C.li.ij.ru.dic.l.
sancimus vt aduocatis.l.nemini et.l.p̉
duos ¶ Vandē aduocaet vā officie.

Item weet dat die aduocaet vā
officie. behoert te wesen dye ierste aduo-
caet inden houe vandē heere. die welcke
hi representeert gelijc die aduocaet van-
dē coninc indē houe royalē: eñ nae dz hij
aduocaet vā officie geweest is om enigē
heere. die aduocaet heeft ter cause vā offi
cie Weet dat hi nēmermeer en mach we
sen tegēs die selue heere in fait van aduo
catien: hoe wel nochtās dz hi gheen wed
den of pensie gehadt en hadde vandē vo
rescreuen heere: eñ nochtās willē de rech
ten. dat die aduocaten vā officiē bidē con
sent eñ licencie vandē heere: daer of hi is
of gheweest heeft aduocaet mach wesen
inden rade vā enigen heere: na datz niet
en ware tegens den heere. noch tegens
die saken die hi om den heere tanderē tij-

den gehouden hadde. Eñ alsi machmē dat sien int plement vandē aduocaet vā den coninc: dye welcke wel sustineert oft onderhout and' saké. dan vandē coninck soe doet hi des gelijcs in een sake van appeel. die geappelleert waer vā een officie royale: soe sustineert hi tegens die officier aendē rechť royale. te segghen eñ te onderhoudē. dattet qualic ghewesen eñ wel geappelleert is. hoe wel dat int qualic appelleren den coninc hebbē soude. lx pont van boete. Waer om het wondlijc mach schynē te wesen: hoe den aduocaet vandē coninc daer tegens mach wesen eñ dat doen die aduocaten vandē coninc dickent int plement. C. li. ij. tu. de aduo. fisci. l. i.

¶ Vanden aduocaten te ghemissen int scriuen

Item weet dat of den aduocaet int dingen of int scriuen bi ongeual ghemissede enige sake te seggē. of te scriuen: daer of die partie voer wien hi aduocaet is scade hadde of preiudicie in sijn sake eñ soe veel dat sentencie ghegheuē worde tegens den ghenē die sulc aduocaet hebbē soude: eñ bi deser ongeual. die ptye voer wien des gedaen gheweest hadde: daer of woude doen enich veruolch: om gereconuereert te wesen. biden faute vā sinē aduocaet. nae die sentencie ghegheuē. hi soude des te late doen Want na dz die sake ghelaten soude wesen. eñ gepasseert sond' appellacie. noch sond' wederroepen hi en soude te tijde niet comen C. li. ij. tu. de erro aduoca. l. ij. et. iij.

¶ Vandē aduocaten niet te seggen bi vergheteñtheit enighe sake

¶ Eñ oft gebuerde dattē aduocaet int dingen vergeet te seggē enige sake die ten sake dienēde is. waerom hi dinget: bij ignorancie of vergheteñtheit eñ daer of die sake soude wesen meer bewaret. Weet datten rechť sond' grijef of hinder te doen aenden partie: dat mach arresteren eñ verroepen op die sake: eñ proprelic seggen vmanen eñ suppleren ten faute of gebreke vanden aduocate: na dz sake is dat regule vā recht begheert inñ sake eñ niet in faite. C. li. ij. tu. vt que desunt aduo. parti. l. i.

¶ Vanden ghenē die aduocatē te houē mogē wesen. ende die ghene dies niet en mogen wesen

¶ Capitel. CC. lxxxvi

Hebben vandē faute vand' aduocatie. so volcht daer na te noemen wat personen mogē wesen aduocaten: eñ wat personē niet

¶ Eerst wesen

¶ Hoe weet dz vanden fautē van aduocatē bidē bescreuē recht. zij geprivueert weesen vā. xvi. iarē. om die redenen: dz in hē is grote ioncheit eñ clein cōstancie eñ bevoelen

¶ Doeuen

Item sijn daer af gepriueert doeuen om die redē vā huere impotencie eñ gebreke

¶ Blinden

Item syn daer af gepriueert blinden: om sake vā huer impotēcie. eñ oic so wel soudē si pposerē achť dē rechť als voere: gelijc als dede den aduocaet publi9 cecus voer dē rechť brutus: die dickent pposeerde eer dē rechter geseté was: of achter den rechť dwelc is sake onbehoerlic

¶ Vrouwen

Item sijn daer af ghepriueert vrouwē bi redē vā huer haestichz: gelijc als calphiernia die nz en mochte hengē dz in geenre manierē huer ptie huer ver

woerde. noch dat den rechter enighe appointement gaf sond' te seggē haestichz: of haestige woerdē aendē rechter of aen die partie

¶ Furiosen

Item sijn daer af gepriueert die ghene die somtijts vallen in furiositeyt: of raserie: om de redenē. dat si int dingen daer in mochtē keerē. puthet habentur ff. de postulan. l. i.

¶ Serganten

¶ Item sijn daer af gheprivueert sergancen ten plecke eñ heerlichz. aldaer sij te exploytierē hebbē: om die reden vā huer officie: die welcke begheert relacien eñ oec dickent geboert te seggen eñ oec te exposeren ter contrarie

¶ Infamen.

¶ Item sijn daer af gheprivueert Infamen. om die redene: dz tot soe edele industrie eñ scientie. die welcke gelikent is aen die edel riddelscap: niet en behoert dat een man wrakelic hem daer af onderwindē sal Wāt aen aduocatē toebehoert te blamerē eñ te verwitē blaemtē. vices. daer om behoert dat die aduocaet wesen sal sond' vices eñ sond' blaemte

¶ Clercken.

¶ Item sijn daer af gheprivueert clerckē in sakē vandē bloede: om die redene vand' irregulariteyt

¶ Religiosen

Item sijn daer af gepriueert religiosen. wtgedaen ter cause vā huer monasterie Wāt dē ghene die int cloester is en behoert nz dan hē in sijn cloester eñ regule te houdē: noch ond'windē en behoren sij hem nz vā waerlike sakē Want si behorē daer af te wesen exempt.

¶ Clercken van houen eñ notarisen.

Item sijn daer af gepriueert de clerckē eñ notarisen vandē houe om die reden vandē eede secrete die si te ond'houden eñ te bewarē hebbē inden houe.

¶ Rechters eñ accessoers

Item syn daer af gheprivueert die rechters eñ accessorē indē houe: om dz si hebbē te ond'houdē eñ te bewarē Eñ of gebuerde dat de aduocaet seyde enige sake hinderlijc tot sinē meester: dz en voert den meester niet: ten si dz hijt vestichte eñ aduoeert Eñ daer om en behoert den aduocaet nz laten te seggē in sinē eyside: het is voer minen meester. behoudelijc sinē onthoudē in als Eñ oft gebuerde dz den aduocaet niet en woerde van sinē meester geuestricht: daer inne hij dē heere missepde. hi behoert gecondempneert te wesen indē boetē van. xx. scellingē. eñ also wordet geiugiert indē houe vandē coninctē rijsele: teghens ian vand' maerisch aduocaet. om die redene dz hi nz en woert geuestricht vā sinen meester: eñ hi sprac tegens den houe. ¶ Vā aduocaet te dingē voer een and': sonder daer af versocht te wesen

Item of hi hē aduocaet maect in recht voer te spreken: sond' daer af begheert of onthoudē te wesen vandē ghenen voer wyen hi spreect Weet dat hi behoert gecōdemneert te wesen in. x. ß. vā boeten tegens dē heere Eñ ist in houe vā mannē cotiers: hi behoirt te vuallē van ij. scellinc. Item of ghebiet is ind' sake die den aduocaet onderhout vā sinē meester het sij bi vice of bidē sculde of gebreke vā den aduocaet: Weet dat den aduocaet dz schuldich is te beteren vand' schade ende interrest.

¶ Van cōmissarisen

Cōmissarisen syn die ghene die geordineert. gegeuē. ende ghecommitteert sijn biden houe te ondersoecken die waerheit vander sake. vandē ghedingē

eñ proces die indẽ seluen houe is:op dat
sij partien geroepen voer hem lieden op
die kapten vandẽ partien die gesloten eñ
gesegelt hem gesept sijn.horen mogen
tugen vander eenre side.eñ van die andr
ontfangen brieuẽ in forme vã getugen
namẽ eñ toenamẽ vandẽ getugen.ghe-
hoert.te gheuẽ ontfangẽ reproces eñ sal
uacien.indient die brieuẽ vã huer macht
dat inhouden ende anders niet Want si
niet voerder en sijn sculdich te doen.dan
huer macht hem kennisse eñ auctoriteyt
gheeft te doen:noch oec voerder houden
ondersoec:dan huere macht gedueert.

Want anders noch meer en mogẽ noch
en behoren.noch en sijn sculdich te doen
noch oec aen te nemẽ:dan huere macht
onderwijst hem te doen Eñ alle dat ghe
ne dat sij daer af gedaen sullen hebbẽ oft
mogen doen duerende den tijt van huer
macht:het si dat sij voldaen hebbẽ oft nz
in sulcker staet als huer ondersoec is:ten
tide of daghe dat huer macht wtgaet:so
is sculdich ende behoert partien daer toe
geroepen.allen geset te sijn in eenẽ sack
gesloten eñ toegesegelt vandẽ segelẽ vã-
de voerß partien:so wel vandr side des ey
schers.als vandr sidẽ des verweerers Eñ
al dat ghene dz si daer af gedaen hebben
in sulcker staet wedr seindẽ te houe aldair
sij gecõmitteert eñ gefundeert sijn. Par-
tyen daer op verdachuaert eñ gheinteri
meert daer op te cõparerẽ inden voerscre
uen houe tot sekere eñ behoerlike dagen
om te sien wedr aen te nemen.eñ ontfan-
gen die proces:eñ daer toe dat ondrsoeck
die sij gedaen hebbẽ in alsulcker staet alst
is:om daer op te procederen.ende voert
te gaen ghelikerwijs alst behoren eñ re-
deliken sal wesen Eñ al dz ghene dz bouẽ
gescreuẽ is behoert eñ is sculdich te blikẽ
bi proces verbael.die biden voerscreuen
cõmissarisen behoert ende is sculdich ge-
daen te wesen in drie partien. Van welc-
ken die ierste ende principaelste behoert
besloten te wesen inden sack vandẽ voer
screuen proces ¶ Die anderde par
tye behoert te hebbẽ die partye eysschen-
de ende beclagende. ¶ Ende die derde
behoert te hebben die partye verweeren
de:ende alle dese selue partien behoerẽ be-
sloten ende beseghelt te wesen metten se
gel vanden voerscreuen commissarisen
ende van gheen ander Ende daer en be-
hoeft anders gheen verdachuaerdinge:
om die partie te houe weder te seyndene
met huer proces.ghelijc voerscreuen is.
dan tvoerscreuen proces verbael mettẽ
ewangelie:die welcke ghehecht is op dẽ
sack.daer die scrifturen alsoe besloten zijn
Ende om dese saken sijn die comissarisen
gehieten ende ghenaemt referendares
Want sij en mogen inder materie niet
voerder doen:dan huer macht hẽ gheeft
ende dan huer mandement ende cõmis-
sie inhout:noch doen:noch gheuẽ sentẽ-
cie of vonnisse.teghens noch tot profijte
van enigen vanden partyen Maer al
hoe en tghene dat die partien sullen willẽ
segghen ende proposeren:het sij bi allen
protestatie of anders:ende si sijn sculdich
alle in gescrifte te doen setten ende te sluy
ten inden sack:ende alsoe ghesloten ende
ghesegelt metten segel vanden voerscrey-
den partyen weder brenghen te houe.
Ende daer om ghelijc als bouen ghescre
uen is.en sijn sij properlijc anders nz ge
hyeten dan referendares.

¶ Hier nae volcht die manie
re.hoe dat die commissarisen
behoren ende schuldich sijn te
procederen ende voert te gaẽ.
in huer enqueste ofte ondrsoec.

¶ Capittel CC.lxxxviij.

NV moechdi weten dat nae
dat cōmissarisen ghegeuen sijn in
sake: bi macht hemlieden daer op ghege
uen ende gecōmitteert biden houe. Die
selue cōmissarisen om te treden in huerē
voerscreuen enqueste of ondsoec: so heb
ben sij alre ierst te doen dachuaerden die
partien voer hē liedē. bi verdachuaerdi
ghe eñ cōmissie van hē gegeuē: in wel
ke cōmissie huere macht behoert int lan
ghe genarreert eñ geincorporeert te sijn
eñ bi seker doerwaerder of sergant van
der iurediccie. daer sij in v'dachuaert wor
den tot seker eñ behoerlike dage Welcke
cōmissie ende mandement behoert indt
langhe te begripē: hoe dat bider auctori
teit eñ cracht: vander macht hēlieden ge
committeert eñ gegeuē: sij verdachuaer
den tot seker dage aldaer genoemt eñ ge
assigneert biden doerwaerder of sergant
dese ende dese. ten begherte vā desen. N.
epscher in deser sake Oft bi contrarie ten
begherte vā dese. N. verwerer Eñ oft al
soe waer: datten epscher niet en dede dye
diligencie. eñ behoerlicheit teghēs desen
of desen also genoemt. om te sien of te v'
staen die redenē vandē articulen eñ scrif
tueren besloten. eñ besegelt vandē houe
open te doen. antwoerdē eñ affirmeren
die selue alst van reden. ꝛc.

¶ Item die voerscreuē cōmissarisen toe
behoren te sien eñ te hoeē: tugē swerē ind
sake of sakē. voer die welcke sij voer hem
lieden betogē sijn. Item mogē noch dye
cōmissarisen zij brieuē eñ and' munimen
ten. die in forme vā getugen produis eñ
geamministreert sullē zijn: eñ hebben die
namē eñ toenamē vandē psonen: indiē
die macht vandē cōmissarisen dz inhout
eñ daer op geuen reproces eñ saluacien:
indient goetdunct die partie Eñ daer toe
om te verdachuarden tugē ten dage ge
assigneert biden voerscreuē cōmissarisē:
eñ dagen op die selue enqueste oft onder
soec. te houdē eñ te v'uolgē mits intima
cie dat of sij comē of niet. partie verdach
uaert: daer om niet bliuen en sal. dat tot
waerheit vanden voerscreuen enqueste
te onder soecken en sij geprocedeert. alst
met redene behoren sal Ende weet dz vā
den datum vander cōmissie totte dagh
genoemt in die selue cōmissie. die partij
te cōpareren voerden commissarisen. be
hoert te wesen viij schien daghen tijts: eñ
tusschen den dach vanden explopt. ende
den dach gheassigneert behoert te wesen
thien dagē. of and's den dach soude wesē
onsouffissant. of onbehoerlic. ende daer
soude inne vallen opposicie redelike. nae
den stile vanden parlement ende sonder
linghe die ierste commissie.

¶ Item welcke sergant also beuolen oft
belast vandē voerscreuen commissie be
hoert daer op te scriuen tghene dat hi ge
daen ende geuondē sal hebbē: dat gedaē
ten daghe gheassigneert: partie die deser
explopt heeft doen doen. partye aduerse
cōparant. behoert te presenteren sijn arti
culē geslotē eñ besegelt. begerende de sel
ue open gedaē te hebbē: eñ die opē gedaē
wesende. hi is schuldich die te affirmerē
bi sijnen eede. op die heilighe euangelye
van god waerachtich te wesen eñ rechtuaerdelic gecauseert: ten naesten dat hij
mach ende ten naestē dz hi weet. eñ nade
waerheit vand' sake eñ vand' materie sub
iecte nae sijn beste wetenscap eñ macht.
eñ dz vā die selue articulē indien hi enige
sake daer in wiste nz waerachtich of niet
gedinget: hi soude retrenherē ende doen
royeren. ende tot doen op dat die waerheit
volcomeliker gheraect soude wesen.

ende geweten:ende dat inder sake hij nz
administreren en sal. dā rechtuaerdighe
ende getrouwe tughe:nae sijn wetēscap
eñ macht. noch en sal oec beletē tughen
van partie aduerse:bi vreesen ofte andꝰs.
te comen deposeren ghetugenisse d waer
heit:bi wat weghe dattet sij:ende aendē
articulen vā ptie aduerse. antwoerdē ge
louen. ofte missaken die selue. ten naestē
vander waerheit:dat hi beste sal connen
eñ mogē wetē:eñ alsoe sult ghijt vstaen
vandē eenē als vandē anderē. Dat ghe-
daen wesen:soe behoert die ptye gelesen
te wesen. in die presentie vandē voerś cō
missarisen. allen die articulen. eñ elc arti-
kel affirmerē. of wraken indient noot sij
te affirmerē:antwoerdende int einde vā
elcke artikel:tghene dz hi gheaffirmeert
heeft eñ geantwoert:vā welcke affirma
cie ende antwoerde. gedaen eñ volcomē
partye behoert te hebbē copie bi extract.
indien dz hijt begheert Dat ghedaen die
cōmissarisen sijn sculdich ende moghen
procederen in audicien. ende examinaci
e van tughe:op dat die partien eens sijn
of te vreden. in tegenwoerdicheit vandē
cōmissarisen. dattet sij alsoe wel in psen-
cie ende in absencie als andꝰs. Tugen v-
dachuaert of niet verdachuaert ten dage
genoemt in die cōmissie. of nz genoemt.
op dat int einde vand audicie namen eñ
toenamē gegeuē zijn. om reproces te doē
eñ saluacien indient noot sij:ende dz allso
geaccordeert mogen de selue commissa-
risen:horen ende examineren tughen so
wel vander eender partie als vander an
der. assignerende elckē vanden partyen
dach van productie die een naden ande-
ren. dyen tijdt duerende van huerder
macht

Van partie niet te vreden te wesen
dat die tughen hueren eedt doen in huer
absencie

Item of gebuerde dat partyen
niet en wouden cōsenteren dat tugen ge
hoert ende geexamineert worden. alsoe
wel in absencie als in presencie:alsdan si
souden moeten swerē voer partie aduer
se:tegens wyen datse betogen soudē we
sen:eñ dat sij ter stont gereprocheert oft ge
wraect worden. diese reprocerē oft wrakē
soude willen:of anders mē en soude dair
nemmermeer te tijde comen reproces te
doen Eñ daer om eest alsoe wel ghecon-
senteert in absencie als in presencie ꝛc.
op datmen int eijnde mach reproicieren
tot allē tiden indient goetdunct

Te horen meer dan thien tu-
ghen bijden commissarisen. op
een artikel

Item en behorē dye cōmissarizē
niet meer te horen op eene artikele dan
thien tugen:eñ indiē si daer op meer ho-
reden. dat surplus en soude wesen van
geenre waerden ende daer bi souden sij
verlyesen hueren tijde ende hueren ar-
beydt

Tugen daer op gehoert eñ gheexami
neert soe wel vand eender partie als van
der ander.

Eñ of de selue ptien willē voert
settē brieuē in forme eñ maniere vā ghe-
tughe:wel mogē sijt doē indient hē belie
uet. Mer ierst eñ voer al ist vā node dz p
tie daer toe geroepē si. nz tegenstaēde dz
die selue ptie gecōsenteert hadde tuygē te
horen also wel in absencie als in presencie
Eñ die ptie sal die brieuē horē lezē in pre-
sentie vandē cōmissarisen eñ daer af heb
ben copie vandē beginsel. vandē middel
eñ van dz eynde indien dat sijt begheren
ende sij moghen daer af gheuē reproces
indient hem goetdunct. Ende dye
macht vanden commissarisen dz inhout

Dat gedaen ende die tugen gehoert: al-
soe wel vand eenre side als vander and
siden. brieuen oec produites. ende voert
ghebrocht alle tghene dat in forme van
ghetughe is te beleyen eñ voert te setten
reproches ende saluacien ontfangen: soe
wel vander eenre side. als vander ander
indien dat die partie dat ouergeuen of be
dwongen worden ouer te gheuē. eñ die
macht vandē cōmissarisen dat inhout of
des niet. die voerscreuē cōmissarisen eñ
partien sullen hē bedragen vā des te doē
ende ouer te gheuē Die cōmissarisen mo
gen ende behoren te doen dachuaerden
die partien: so wel eysscher als verweerer
voer hem liedē: tot seker eñ behoerlike
dagen: om te sien sluyten dat proces: al-
soe ende bider maniere alst voer hem lie
den beleypt gheweest is Ende alle scriftu
ren ende munimenten daer toe dienen-
de. besluten in eenen sack In welckē sack
behoert allen geset te sijn in presenciē vā
den voerscreuen partien: soe wel den eys-
scher. als den verweerer: metten iersten g
tye vanden voerscreuen proces verbale
gelijc als hier bouē ghesei is. Ende alle
dese saken besloten ende bewaert metten
segele vā elck vandē voerscreuē partyen
ende die voerseide sake alsoe gesloten eñ
besegelt: ende daer toe gheeuangeliseert
alst behoert. dach behoert gheassigneert
te wesen biden voerscreuen cōmissarisen
aenden voerseide partien indē houe vā-
der heerlicheyt. daer dat die proces ende
questie daelt aenden iersten ende naestē
dinghendaghe. nade voerscreuen sluytin
ghe ende signature vanden voerscreuē
sack: om die selue te sien ontfanghen ofte
sien wisen eñ determinerē tot behoerlike
eñ redelike sentencie: ghelijckerwijs alst
van redenen ende van rechte wegen be-
horen sal:

¶ Hier nae volcht een excep-
tie te weten oft die een vandē
partyen: of alle beyde niet en
mochten gedaen hebbē huer
enqueste: duerende de macht
vanden commissarisen.

¶ Capittel CC.lxxxviij

Item eñ oft bi enige auentu-
re of incōuenient gebuerde: dat den
tijde eñ macht vandē voerscreuen cōmis
sarisen duerende: enich vandē partien of
alle beide niet en mochten hebbē gedaē
huer enqueste: daer bij dat sij die tughen
daer of sij hem behelpen willen nz gecri-
gen en mochten tot hueren wille. Eñ dz
alsdan die voerscreuen heeren cōmissari
sen om meere nootsake daer toe niet ver-
staen en mochten Weet dz om deser sake
niet en behoert te bliuē. die selue cōmissa
risen. en behorē ende mogen sluitē en be-
segelen den sack: gelijc alst voerscreuē is
int eynde van huerē tijt gespecificeert in
huere brieuen vā huer cōmyssarisen: eñ
die voersč proces in sulcker staet alst was
of wezē soude: sendē tē houe andē ouersten
rechters Meer beide die ptiē cōparantē in
den voersč houe. indiē enige vā die selue
waren eysschende eñ begherēde aenden
rechtēs hebbende tijt prorogatie of wessel
linghe: om bat eñ volcomeliker te infor-
meren dat hof. eñ den rechtē: hij isset met
recht sculdich te hebbē. na datter bij relā
tie vandē commissarisen. of anders behoir
lic blikē soude. vandē onledē vā den ptie.
die des begheerde of oec soude des ghe-
schyen mogē indien dat die ptie des con-
senteerde. eñ also mach mē makē tot twe
prorogacien. maer dē rechter mach daer
ghe uen prefixie van tide: ghelijck als hij
sien mach dat die sake begeert: ouer wel
ke prefixiē nemmermeer behoert te we-

ken macht van cōmissarisen wt ghestelt:
noch vernieuwet ende die enqueste weď
ten hove gebrocht: vōnisse behoert daer
af gedaen te wesen

¶ Vanden redenen dat die partien
moghen allegieren voer den commissa-
risen

Nv machet gebueren dat in de
ser partie vandē cōmissarisen difficulteit
daer op comē mach so weet dat somtijts
ghebuert dat die partien allegieren voer
die cōmissarisen so veel redenē. dat si mo
ten cesseren huer audicie. eñ allsdā indier
datter redenē sijn aldair mē op behoertte
vtthoenen. eñ indien sij cōmissarisen sijn
ter plecke. sij mogē weď stellē eñ weď sen
den aen dē hove: om dz sij bi malcanderē
gelegen zijn. op dat lichtelic daer op mach
geordineert wordē: eñ die sake weď sepn-
den aen die cōmissarisen om voert te pro
cederen Maer indien die sake sulck ware.
datmen daer op nz en behoerde te vthoe
nen. die cōmissarisen en behoeuen niet te
cesseren. sij en mogē procederē. huer vo-
rescreuen audicie eñ enqueste. Maer wel
mogē sij makē in huer proces vbale mē
cie vanď allegacie vandē ptye: op dz int
wisen die proces redē daer af gebuert Eñ
of die cōmissarisen gegeuē zijn vandē ho-
ue vandē plemēt: eñ dz sij in vre landen
zijn: allsdā en behoerē si nz te cesserē huer en
queste Maer altijt procederē inde selue eñ
die difficulteit vā ptie doen scriuē eñ settē
inden sack vandē proces. eñ dz huer pces
vbale daer of mencie maect: eñ alle te ho
ue weď brengen op datt hof op al mach
recht doē allst behoerē sal. want seer harde
sake soudet wesen. dz om frivole cautele
of eenige redene vā enige ptie. de cōmissa
risen vā verre landē cesseerden huere en
queste: wāneer als op alle ouer te brengē

recht mach gedaen wesen bi regule Eñ
nochtans behoert te wezē bi die cōmissa
risen gedelibereert: of si om enighe redē
gecaligiert behoirē te cesserē of nz: op dat
die proces die daer en bouē soude gema-
ket sijn. niet en mach geseit wesē frustre.
of defectijf. Item behoert elck vandē par
tien te cōparerē in psone: indien die sake
psonele is: of dz si bi procurturere niet ont
fangen en worden vandē houe Wāt die
cōmissarisen en mogen daer af nemē oft
toe doen Eñ ist om sake die begeert dat-
men bi pcurtuer mach cōparerē so beho
ren die ptien die daer nz tegenwoerdich
en willen wezē. hē presenterē bi pcurtuer
Eñ het en is nz genoech. ghehadt te heb
ben procuratie te houe: men moet voer
die cōmissarisen hebbē eñ ouer gheuē
Wāt aldaer sal mogē sulcke sake gheseit
eñ geargueert zijn. dattz noot is dat dair p
curacie sij: oft anďs daer soude wesen de-
fectie. Wāt recht sal gegeuē worden opt
ghene dat indē sack geuondē sal worden
sonď elders te conuereren: ende daer om
eest vā node eñ behoerlic. dat procuratie
aldaer gegeuē si: indient bi andere: dan
bi de ppere ptien daer geprocedeert ende
veruolcht is.

¶ Vanden procurtuer vandē conic
hem te makē partiē tegēs anderen

Item somtijts gebuert dz die p
curtuer vandē coninc of die procurtuer vā
officie vandē houe daer of de cōmissarisē
gegeuen sijn in die sake. hem maect par-
tie tegens andere. Allsoan om reuerencie
van officie: hoe wel dat die procurtuer nz
en quame voer den commissarisen ten
daghe geassigneert soe behoren sij hem
te verwachten noch default en begrijpt
hem niet voer dat die procurtuer in die sa
ke yemant anders heeft gesubstitueert.

Wãt die procuruer vã officien en mach niet wesen gecontumasseert daer om dz men niet en weet wat nootsake dat hi he uet ter cause van sijnre officie

¶ Dat defaulte niet en mach ghegheuen worden. tegens den procuruer vanden coninc

¶ Item is te weten dat tegẽs dẽ procuruer vanden coninck nz gegeuẽ en wort soe lichtelic default als tegẽs ander ptyen om die onedele die hi mach hebbẽ om fayte vandẽ coninc Maer nochtans of den procuruer gebrekic valt tot sijnen dagen: default mach ghegeuẽ sijn ende mach staet hebbẽ om ptie aduerse: ten si bi alsoe dattẽ procuruer heeft seker noot onledẽ. om tfaite vandẽ coninc. eñ nochtans is hi gehouden dat te ontbieden eñ te doen weten ten dage dienende behoerlic. of andˀs hi vualt in defaulte. alsoe wel als partie aduerse soude doen. Eñ alsoe wordet gedaen bidẽ rade vandẽ coninck tot parijs Dats te weten mijn heere vã marez. meester Jan kannaert aduocaet vanden coninc int parlement om die stede van dornic. tegens dẽ procuruer van den coninc in tournesis. Eñ daer op soe geringhe als enige sake geset is in audicie voer cõmissarisen Noch die cõmissarisen noch die partie tegẽs wyẽ die sake is om den procuruer nz en behoerẽ te schepden vanden houe: den procuruer vã officie en heft in die selue sake gesubstitueert enighe substituyt voer hem. om te procederen inder voerscreuẽ sake als van redẽ behoren sal: eñ alsdan tegẽs die voerscreuen substituyt mach ghenomen wesen default eñ profijt van default: om waerdich te wesen alsoe veel alst schuldich is waerdich te wesen Wãt of dẽ procuruer nae dattet is in sanegaerde enfrainte oft van delict: sulck dat hi bi den houe is adiunct ende die sake is perindiuijs: als dã mach den procuruer segghen al dat ghene dat bi mijre partie adiuncte ghedaen sal sijn: ic aduoyeert oft vestichtet bi mijre officie: eñ ic begheere recht soe verre alst mi aengaen mach

¶ Die een partye te wesen diligente eñ die ander niet

¶ Item eest in sake van partye die een tegens den anderen: eñ die een partye diligente is: eñ die andˀ niet Weet dat alsdan mach geprocedeert wesen om die partie diligente eñ tot sijn sake: gelijc als die sake begheert / eñ tegens den default: om dat dye macht vanden cõmissarisen niet en is dan tot wedˀ brengen: gelijc als voerscreuen is. eñ huer cõmissie is: daer toe te procederen met intimacie. comẽde of niet: alsdan sal geprocedeert wesen ten begheerte vandẽ diligente Mer tot alle die dagen iudiciaren. Dats te weteẽ alle die dagen geassigneert voer die cõmissarisen. dẽ default behoert te wesen behoerlic vdachuaert eñ geroepẽ voer die dore vanden huyse. of aldaer die cõmissarisen huer audicien doen Eñ indien oft hij coemt of niet. die cõmissarisen behoerẽ altijt te procederẽ in huere productie. eñ vã alle dies mencie te makẽ in huer proces verbale Want weet datmẽ alsoe wel behoert te dachuaerdẽ tot elcken dage: als totten iersten. Wãt si alle dienẽ ter sake vandˀ audicie: eñ also wel die een als dye andˀ. Eñ oft andˀs gedaen ware. dat hof soude dat proces te niete doen eñ souden die houdẽ voer inutile

¶ Datmẽ niet appellerẽ en mach vanden cõmissarisen vandẽ plament

Item moechdi wetẽ dz vanden cõmissarisen geoerdineert vandẽ parle-

mente niet en behoert gheappelleert te
wesen Eñ soe wie appelleert van hẽ: sy
en souden daer om niet cesseren noch af
laten in haer audicie Wanmẽ nz meer
en mach van hẽ appelleren. dan vandẽ
parlemente diese committeert. Eñ also
werdet gheseit bi arrest vandẽ parlemẽ
te: om de cõmissarissen die gheordineert
werden vandẽ parlement. om die stadt
vã doernic. eñ om die vrouwe vã rachye
inden iare. M. ccc. eñ. xxi. Mer van an-
der commissarisen gheghevẽ van houe
subiect. mach wel wesen gheappelleert.
Eñ alsdan moetmen differeren die com
missarisen: ende weď seynden die saken
te houe van daer si ghecommitteert sijn
om twyfel te attempteren eñ dat es dye
alre sekerste. Itẽ ghi moecht weten. dat
oft die commissarisen ghegeuen sijn by-
den perlemẽt: sy en moghẽ niet procede
ren soe langhe alst parlement sittẽde es
ten waer bi alsoe dat haer macht inhou
dende ware. parlemẽt sittende oft nyet:
soe weet dz somtijts mach geappelleert
wesen tot een vandẽ commissarisen. oft
tot alle beydẽ. Eñ oft die commissarisen
dat sien oft mercken. sy behoren te cesse-
ren eñ weď te kerẽ te houe/ eñ het is hair
eere dat sy des doen: Ende nochtans oft
die redene sijn frivoles. eñ dye opposant
nyet en woude procederẽ op protestacie
te onderhoudẽ sijn oppositie. eñ oft dye
oppositie gheuondẽ werde frivole So
weet dat hi ṽliesen soude sijn productie.
eñ soude blijvẽ in perikel vã die sake: eñ
daer om yst groot perikel te allegierẽ te-
ghens die commissarisen oft haer cõmi-
ssie. som ď seer grote sake. eñ dannẽ seker
is sijn oppositie ende sake waer te makẽ
Ende daer om behoert al daer gheproce
deert te wesen bi protestacie.: Want het
es alte groot perikel te doen cesseren dye
audicien om dẽ twifel oft vreesẽ die daer
af valt. te verliesen dẽ tijt al daer gheor-
dineert eñ oeck ghecommitteert. Want
soe wie frivolick opposeerde. hi soude hẽ
seluen alsdan setten in groot perykel vã
sijnre audiciẽ te ṽliesen. xcet. ❡ Daer af
ick sach dat in een sake hangẽde int par-
lement. werde ghegeuẽ twee partyẽ vã
commissarisen. die een vãden parlemẽt
eñ die ander vandẽ lande. Dats te weẽ
die een om een vandẽ partyen. eñ dand
om die ander partye. Ghebuerdet dz
een vandẽ partyen wraecte een vanden
commissarisen segghẽde dat hi geweest
hadde vandẽ rade van die anď partye. ẽ
Die commissaris gheantwoerdẽde sekerlijck
dattet also niet en was. om sijn eer te be-
waren: hy en woude niet voerď in die au-
dicie gaen. eer hi beraden was mettẽ ho
ue: soe werde hẽ gheraden dat of die par
tye niet en woude segghẽ dan sommier
lijc dat hi mocht wesen vandẽ rade ende
collacie van partye aduerse. dat hy daer
om niet laten en soude te procederen indẽ
audicie daer op: wãneer dat hijt niet sap
te niet en soude willen allegieren. eñ die
ander partye woude dat hy alsdan pro-
cedeerde Eñ oft die proposant op die su-
spectie niet en woude procederen. dz sou
de wesen tot sijn pericule eñ tot pericule
vã sijn audicie. eñ daer om macht blij-
ken dat in een sacke wel mach wesen. ij.
partyen van commissarisen. alle ghege
uen vandẽ houe: al daert die sake eñ ma
terie begheert. Eñ die sake hãghende is
dat is te weten. die een commissaris om
die een partye: eñ die anď om die ander
partie. ❡ Item moghen noch wel ge
gheuen wesen twee partyen van cõmis-
sarisen in een sake. eñ diuerse cõmissari-
sen ghelijc als twee van eenre syde eñ. ij.
van die anď syde. Eñ alsoe werdet ghe

daen inden houe vanden parlemente in een
sake hanghende tusschen edele gheeryt van
den steene. en willem biholllaert in sake
van delicte. welcke partyen waren van
tournesis: en werden ghesett in faytē vā
commissarisen ghegeuē biden houe dats
te weten vanden syde vanden voerscreuen bi
holaert eyscher: werden ghegeuen commi
ssarisen meester ian vā punnage: ende
meester ian van artops. beide herē van
den parlemente: en om der syde vanden voer
screuen vanden steen uweerer. werden ghe
gheuē commissarisen tot synre begeer
te ter plecke in tournesis. Dats te weten
meester iacob van labbe. en vincent bottel
giers: op die tijt baeliu vā tournesis. en
bi elck vanden commissarisen werden ghe
daen die enqueste tot synre pertye begeren
de: en werd ghesendt te houe: en daer op
ghegeuen daert niet recht toebehoerde

Hoe dat commissarisen schuldich zijn
te bewaren die style vanden houe.

Item ghi moecht weten dat com
missarisen behoren alsoan te bewaren die
stile vande houe: daer af sy ghegeuen sijn
en om die redene dat men al daer die desci
sie vander sake soeken moet teynde en von
nisse. En oft voer henluden gheproposee
ret waer: sake die belettede voert te gaen
inder audicie: sy en behooren haer audicie
daer op niet te cesseren. Mer sijn sculdich
alsdan te procederen. mencie makende van
den allegacie vā partye in haer proces ū
bale. op dat soe wanneert al ghebracht is
te houe: recht mach daer op ghedaen sijn
En oft die partyen dat niet consentieren en
wouden: so moghen die commissarisen hen
ordineren te scriuen haer redenen die sy daer
op willen maintenerē voert te brenghen:
tot sekere daghen. en dye selue setten inden
sack. op dat rechte daer af mach ghedaen

sijn byden houe: en dat dye audicie daer
om niet en cesseert. noch om simpel acte
stote en dat die waerheit en sy ghewetē:
nae dattet gheen sake en waer vā sulc e
ffect inder sake: dat die commissarisē sien son
den: dat op dat gheen dat sy daer af deden
int volaoen vander audicie. en werde te
nieuwe ghesett biden houe. Want alsdan
souden die commissarisen sculdich wesen
die sake weder te stellen te houe: en partyen
daer op ouerdachuaert wesende tot seker da
ghen: om dair af te determineren biden
houe: als biden rechter. En alsdan han
ghende dies: soe behoren die commissa
risen te cesseren in haer audicie ter tijt toe
dat byden houe al daer gheordineert sal
werden: en anders en sijn die voirscreuen
commissarisen niet schuldich te cesseren
En daer om yst seer van node in een sa
ke te gheuen wijse en expres commissari
sen. en dat sy sien moghen waer omme
sy schuldich sijn te cesseren. en waer om
niet. Want anders een loesche oft subtyle
soude doen arresteren oft verthonen die
audicie by loescheit oft subtile weghen.

Item sommijts gheburttet dat dye
een partye by cautele niet en wil dat die
articulen open ghedaen werden: en als
dan ten begheerte vander ander partye
soe behoren sy open ghedaen te wesen. en
voert gheprocedeert: ten waer by alsoe
dat die partyen contrariant allegierden
saken soe euident oft duechdelijc dat die
discretie vanden commissarisen ghewel
de dat die sake al daer stadt hadde. gelijc
kerwijs alst voerscheuen is: en om sa
ke die met redenen niet ontfanckelijc en
is en behoert niet ouerest te wesen. Maer
in dien hy allegierde dat die sake onbeze
ghelt ware. hoe wel dattet ghebonden
waer: oft die articulen onbezeghelt oft
ghezeghelt van onbekende segghele: oft

alle gheaffacieert oft verdupliert.:dat
men dair niet en kende printe noch oeck
forme oft andͤ ghelijcke saken die ōtfant
lijck sijn. Alsdan hebbē die commissari-
sen redē te cesserē. soe langhe dat daer in
nie voersien wert biden houe

¶ Te affirmeren articulen

Item oft die een vanden par-
tyen niet en woude swerē te affirmeren
eñ te antwoerdē aēden articulē. tē waer
dat hi seer euidēte sake toēde. waer ō dye
cōmissarisen behoerē te cesseren: sy en sijn
niet sculdich te cesserē: want daer af valt
daer inne luttel excusacie. noch teghens
segghē. die ontfanclic sijn Mer behoert
daer te wesen geprocedeert tē daghe die-
nende om den diligēt. Het sy te affirme-
ren oft te antwoerdē. Eñ oft die andͤ par-
tye tē dage daer toe geset eñ geordineert
niet en doet sijn behoerlicheit te affirme-
ren oft te antwoerden: eñ die partye dili
gent begeert dat hi bi sijnre negligētye
eñ diffaulte daer af vͤsteken sy. eñ wtge-
sloten nae dattē dage gheassigneert hy
des nyet en doet. eñ dat sijn redenē alleē
bliuē ongheweraert. eñ niet teghēs ghe-
seit: eñ daer af behoert hi te scriuē. eñ die
andͤ partye daer tegēs seit eñ wil redenē
thonē ter contrarie Weet dat op dese ge
schil de cōmissarisen behoren wedͤ te stel
len die sake te houe.:eñ partyen daer op
seker eñ behoerlikē dach beteykenē om
te hebbē determinacie vandͤ sake. Wāt
het is wel een sake. om te cesserē die audi
cie: soe veel alst wesen mach alle dat ghe
ne dat daer op soude ghedaē wesen: sou-
de moghē wesen te voldoē die audicie: ā
die negligēt die geseit mochte wesen eñ
ghereкēt voer niet. Eñ daer om yst wel
behoerlic dat sulc twisel wedͤ gheseit sy te
houe. Eñ of hi affirmerē wil: weet dat
niet en behoert ghehēghet te wesen dye
partye tantwoerdē: dā op die sake vādͤ
propoest ghedaē vandē artikel. in gelo-
uen oft te make sondͤ valschen noch glo
seren sijn antwoerde. Eñ andͤs en is die
cōmissaris niet schuldich te latē doen oft
andͤs het waer twisel te laten gheuē indͤ
sake: eñ makē als nieuwe artikel. twelc
niet en behoert ghehēghet te wesen.

¶ Vandē partyen te eyschen respijt
om te antwoerdē tot eenen articule

Item oft ghebuerde dat eeni-
ghe partye niet en woude antwoerden
tot een artikel. eñ daer af eysche de respij
te om hē te beradē. Men yst hem schul-
dich te gheuē: tot des anderē daghes toe
Eñ of hi alsdan noch niet en woude ant
woerden: de commissarisen behoren hē
te sommeren bi eerste. anderde eñ derde
reyse: dat hi antwoert eñ voert gaet alst
behoert. Oft andͤs sy sullē daer inne pro
cederen alst redelijc wesen sal Alsdan en
sijn die cōmissarisen niet meer schuldich
te cesseren. Mer behoert ghetey kent te
wesen. teghens die articule indē margi-
ne vandē rolle vandē articulē: dye som-
macie die daer af gedaē gheweest is.:eñ
hoe dat hi dair op niet en heeft willē ant
woerdē. Eñ niet te min die cōmissarisen
sijn voert gegaē. eñ die discrecie vanden
rechter mach daer in voersiē. eñ dats ge-
daen ten eynde. dat int visiterē vanden
proces daer in gheordineert sy alst beho
ren sal. ⁊c. Itē soe behorē die cōmissa-
risen te hebben een clerc in haer audicie.
die den partyen believt: die welcke si sul-
len doen swerē op die heylighe euange
lien. in presencie vandē partyen. dat hi
ghetrouwelic doē sal tscapte. vandē voir
screuē enqueste oft andͤsoec. sondͤ faueur
noch hate vandͤ eenre syde oft vā dāder;

Eñ dat hi heelen sal dat secreet vander sa-
ke: eñ dat hi al daer wesen sal tot allẽ die
daghen gheassigneert: behoudelic noot
onleden. die welc hy soude doẽ weten in
tyde: op dat die partyẽ daer inne niet en
werdẽ bescadicht noch gheperturbeert in
eenigher manier. Itẽ de forme te ant
woerdẽ is: ghelouen oft maken negati-
ue oft suppositijf: oft in pertinẽte. Oft in
dient die artikel vã rechte ware. dat valt
indẽ discrecie vandẽ ghenẽ die antwoert:
eñ inden ŏdachuaert vanden articule.:
Want anděs en mach gheẽ goet onder-
wijs ghegeuẽ sijn.: eñ nochtãs is daer af
ghetracteert in desen teghẽwoerdighen
volumẽ: al daer dat ghetoent is te proce
deren in deser sake. indẽ rubrike ghetey-
kent byden ghetale van. xlviij.

Item in dit stuck is ghenoech behoer
lijc te doẽ seker protestacien als die wijse
doen Dats te wetẽ ic make protestacien
dat ick antwoerde tot articule negatiue.
oft tot articule suppositiue. oft tot articu
le vã rechte antwoert inpertinẽte oft onbe
hoerlic. dat des nz en si gherekẽt voer ãt
woerde die hinderẽ oft scadigẽ mach dat
recht vã mijnre sakẽ. noch p̃iudicie dra-
ghen: begherẽde copye vandẽ diffama-
toren eñ antwoerden van partye aduer
se: welcke sake hẽ behoert gegeuẽ te we-
sen biden commissarisen

Vandẽ daghe geassigneert aendẽ
partyen. byden cõmissarisen

Itẽ die commissarisen beho-
ren te assignerẽ aendẽ partiẽ seker dagẽ
van productiẽ.: eñ eerst aendẽ eyscer indẽ
sake: eñ te sien sweerẽ die getughẽ. deen
vandẽ anderẽ oft intimacie: dat oft si co-
mẽ oft niet. partie die dach hebbẽ sal te doẽ
sweerẽ: daer om niet bliuẽ sal. men en sal
hẽ doen sweerẽ: eñ sal gehoert wesen in-
der sake. Eñ in die partye al daer coemt
mẽ behoert die ghetuge oft ghetughẽ te
doẽ sweerẽ in sijnẽ presencie: eñ alsdan be
hoert hẽ geuraecht te wesen bidẽ cõmis-
sarisen. oft hi tegẽs die ghetugẽ yet weet
te segghẽ. waer om sy niet ghehoert en
mochtẽ wesen om dye partye diese teghẽs
hẽ beleit. Eñ oft hi daer eenighe reproce
oft wrake weet te seggẽ dat waerdich sy
sulc dat hi woude oft mochte wesen: ten
waer dattet waer reproche oft wrake de
ghetugẽ begeerdẽ mẽ behoertet te doen
bringhẽ bi gescrifte eñ settẽt int proches
eñ die saluaciẽ vã partye: op dat bidẽ ha
ue ghesien mach wesen.: eñ daer om en
soude niet bliuẽ de getughe en soude ge
hoert wesen om sijn deposicie waerdich
te wesen. tghene dat waerdich behoirde
te wesen met redẽ. Mer oft die getughe
bekẽde den reproce in p̃sencie vandẽ com-
missarisen. sulc dat hi met rechte niet en
behoerde gehoert te sijn. alsdã die cõmis-
sarisen en behorẽ hẽ niet te horẽ. eñ beho
ren daer af te mackẽ mẽcie in haer proces
ŏbale.: Mer dese materie en gehoert nyet
dickẽt. Wãt bi generale regule vã deser
materie ysit gheaccustumeert. dat die par-
tyen accorderen: dat die ghetughen mo
ghẽ gehoert wesen: also wel in absencie
als in p̃sencie. eñ niet ghedachuaert. bij
alsoe dat int eynde van audicie elc heeft
name eñ toename vandẽ getuge beleyt
eñ gehoert.: vanděr eenre syde eñ vander
ander eñ dat si moghẽ gheuen reproces
eñ saluacie. eñ alle dat ghene dat tot for-
me van proches behoert. het si teghens
personen ghehoert oft brieuen. eñ deser
forme behoert hẽ luden te wesen gheac-
cordeert byden cõmissarisen. eñ behoert
die proces ŏbale dair af expresse mẽcie te
makẽ Hoe weet dat die forme die ghetu
ghe te doen sweerẽ: eñ die te examinerẽ.

suldi vinden inden rubrike daer af men-
cie makēde:die spreect vandē ghetughe
eñ vā haer examinerē ꝛc. Mer die cō
missarisen behoren hē wel te wachtē. dz
op een artikel sy niet meer en horen dan
tien ghetugen. Wāt die regule vā recht
des vbiet:eñ en soude niet waerdich we
sen die deposicien daer ouer ghedaē.
¶ Itē die cōmissarisen behorē te wachtē
dat die deposicie vandē getughē ghesct
wert in gescrifte in schone forme. eñ dat
elck bi sond. eñ dat dye ghetugē segghē
die sake. hoe sy weten tghene dat si ghe
tughē eñ oft sy des weten. bi dat sy daer
teghēwoerdich geweest sijn. oft by harē
segghen. in wat tijde. in wat plecke. :tot
wat dage. waer om eñ waer in oft si ge-
beden sijn des te segghē:of dat si daer af
ghehadt hebbē ghifte oft ghelofte. Wāt
ghetuge die ghēē sake en gheeft vā sijn-
te deposicie. op sulke deposicie en salmē
niet vtroeuen Itē oft eenige brieuē ge
hoert sijn in forme vā ghetughe. alsdan
moet mē partyē roepē om die te siē ouer
settē. eñ behort daer af te hebben coppe
vandē beghinsel eñ van teynde alleen.:
op dat in dien hi daer teghēs eenighe re
proce geuen eñ makē wil. dat hi die ma
ken mach:eñ is ghenoech te stellē in ge
tughe die coppe. op dat die originalē ge
bracht sijn voer die cōmissarisen eñ par-
tyen. teghens wien dattet is te doen: eñ
dat collacie daer af ghedaen sy in presen
cie van partyen. oft saken die mē in ghe-
tughe set. eñ tghetuych eñ hoe dat die o-
riginalē ghehouden eñ ghesien sijn tot
stucken daghe goet gans eñ gaue.

¶ Vandē slutinghe vandē sack

¶ Itē hier nae volcht dye slu-
tinghe vandē sac. Weet dat die commi-
ssarisen als haer enqueste ghedaē is. be-
horen te doen dachuaerden die partyen
voer henluden tot sekere daghen. eñ al
daer behoren sy te hebbē alle tproces eñ
alle sakē op hē seluen. :eñ behoert op elc-
ke vandē saken optē rugghe ghetey ckēt
te wesen biden ghetale van. N.
op welcke stuck behoert een brief te we-
sen contre rolle. aendē proces vbale. vā
stuck tot stuck. eñ oec alle te tonen andē
partien:eñ in haer pñsencie behoert al ge
set te sijn indē sack:eñ die sack geslotē eñ
ghesegheltmettē zeghel vandē commi-
ssarisen. in die presencie vandē partyen.
Eñ dat ghedaē die commissarisen beho
ren die partyē te assignerē eñ dach betei
kenē te houe:om te sien ontfangē die en
queste eñ die selue rechtelijckē te wijsen
eñ proches vbale behoert daer af vā als
mencie te makē eñ behoert te conclude-
ren Eñ van dier tijt af behoert die mach
te vandē commissarisen eñ die proces v
bael gheeynt te wesen:hoe wel dat haer
tijt van machte noch nyet en waer ghe-
expireert. Want sy om gheen ander sa-
ken macht en hebbē:dan om die enque-
ste te doen. eñ te voldoen. Eñ nae dat sy
die sluytinghe vandē sack. eñ die vdach
uaerdinghe die welck si doen den partiē
te houe:om te sien wijsen den seluen en-
queste:alsdan soe is haer commissie ghe
eynt. Want sijt alsdan wed te houe ghe
seynt hebbē. ꝛc. Eñ oft ghebuerde dz ee-
nighe vandē partyen niet en woudē al-
soe concluderē den sack te sluyten:eñ we
der kennē haer stuckē Weet dat die com
missarisen daer om niet laten en souden
totter slutinghe te procederē. Maer het
waer van node dat sy mencie maectē in
haer proches vbale:eñ dat sy schreuen.:
hoe dat sy hem daer toe behoerlijckē ven
dachuaert hebbē:eñ die redenen die par
tyen allegieren soudē van niet te sluten:

ende alle te setten eñ te sluten inden sack vandẽ proches. soe dat bydẽ houe daer in voersien wert Eñ des ghelijcs behoorede dã te wesen inde fault van niet te cõpareren. tẽ daghe vanõ slutinghe

¶ Dat inhoudẽ vanõ machte vandẽ commissarisen Capit. CC.lxxxix.

Die macht vanden commissarisen behoert in te houden dese forme. Tristran vandẽ bossche ridder. here van samenchou eñ rincheual. raet vandẽ conic. eñ regierõ vandẽ baeliuscap van vmendoys. eñ van tournesis: eñ haer toebehoren.: Aen onsen wel ghemindẽ dese eñ dese. N. N. ꝛc.: mãnẽ vandẽ rade vandẽ houe des conincs. in der stede eñ stadt vã doornic. Wy biden accoort eñ consent vandẽ partien. Dats te weten van desen. N. eyscher teghens dese. N. verweerer: die welc inden gheschil eñ proches die sy hebben indẽ voerscreuen houe siin geordineert in fayte cõtrarie eñ in enqueste daer op te doẽ: ghelijck als by die scrifturen vander eenre partye. eñ van die ander v blijken sal de welcke wy v seynden sullẽ ghesloten eñ beseghelt onõ seghel vanden houe.

Hoe ontbiedẽ wi v eñ ghebiedẽ. dat partyen gheroepẽ voer v ludẽ: die selue scriftuerẽ eñ redene gheopent: ghy die doet affirmerẽ eñ antwoerdẽ gelijc als regule van recht dat begheert gedaen te hebben: doende roepen eñ dachuaerdẽ voir v luden alle die ghetughẽ. die de voerseide partyen v sullen doen gheuẽ eñ begeren. om ghetughenisse der waerheyt te draghen inder voerscreuen sake

Itẽ te doen sweren die waerheit te deposeren oft te segghẽ: hẽ luden te examinerẽ eñ horen. met allẽ brieuen eñ munimentẽ die sy an ministeren eñ beleyen sullen willen. Ontfanghen die proches eñ saluacie in dien dat die partyẽ eenighe gheuẽ willẽ eñ cõcluderẽ in enqueste sluten die enqueste. eñ proches daer op gedaen: eñ aendẽ partyẽ dach betekent.: eñ weõ keren te houe. om die voerschreuen enquestẽ te sien ontfanghẽ eñ wijsẽ tot behoerliken eynde eñ redelijcke Eñ alle des ghedaen te hebbẽ. binnẽ den tijde van drie maendẽ inclusys: ghelijc als die stijle vandẽ parlement dat wel wijst. Dats te weten die eerste productie. binnen welckẽ tijt ghe affirmeert eñ geantwoert sy ten voerscreuen articulẽ vanõ eenre syde eñ vanõ andere. Die andõe maent om die andõe productie. Eñ ope derde maent om die laetste eñ derde productie. in dien die partien ghehoert van beiden syden. biden voerseiden houe. bi prorogacie oft delayemẽt. daer in nz voersien en wert Wãt des te doen gheuẽ wi v macht ontbieden eñ beuelen allẽ iusticieren eñ officieren vandẽ voerschreuen baeliuschap: bidden eñ begheren allen anderen dat sy v des doende naersteliken obedieren

¶ Dat inhoudẽ der commissien vanden voerscreuen cõmissarisen

Die commissie vandẽ cõmissarisen behoert te wesen alsoe gecauseert eñ gheintituleert sulcke ꝛc. Commissarisen ghecommitteert eñ gedeputeert bi edele eñ moghende heren: mijn here den regierõ vandẽ baeliuscap van doernic eñ tornachis. Aenden eerstẽ sergeant daer op versocht saluyt. Wy hebbẽ ontfanghen die brieuen van mijnẽ here die regierõ ons gheuẽde macht van cõmissarisen in dit stuck. daer af dat inhouden hierna volcht Tristan vandẽ bossche ridõ ꝛc. Si cracht vandẽ welckẽ brieuen

wi u ontbieden eñ ghebieden dat ghi tē
versoecke van dese .rc. verdachuaert tot
sulken daghe .rc. dese .rc. voer ons tē da
ghe volghēde: die wi voreren sullen inđ
audicie vanđ enqueste sien eñ horen die
articulē ons op haer ghesil eñ proces ge
sent gheslotē eñ beseghelt: die selue sien
affirmerē. eñ daer op antwoerdē als re-
gule vā recht des begheert sien sweren
die ghetughē. die men beleyen sal willē:
brieuen oft munimentē sien beleyen oft
horen in dient van node sy. ¶ Conclude
ren in enqueste eñ audicie: sien sluten de
voerseide enqueste eñ audicie. ten dage
gheassigneert wedđ keeren ten houe alst
tijt eñ behoerlijc wesen sal inđ forme eñ
maniere alst in sulcke is ghewoenlijck.
¶ Eñ bidđ macht ons ghegheuē eñ ghecō-
mitteert moghē wi eñ behoirē des te doē
mids intimacie dat in dyen sy comē ofte
niet: wi sullen procederen indē voerscre
uen enqueste eñ audicie alst behoren sal
met reden te doen eñ daer mede ꝟdach-
uaert ten voerscreuen daghe eñ daghen
volghēde vā onser voerscreuē enqueste
alle die ghetughē die op u gheysschet eñ
begheert sullē werdē te ꝟdachuaerden:
om ghetughe te draghen der waerheyt
inđ sake alsoe vre als sijt weten.: Eñ vā
des te doen soe gheuen wi u macht .rc.

¶ Dat inhouden vanden rescriptcie
ofte ouerschriuen vanden voerschreuen
sergant

¶ Dye rescriptcie vanden ser-
gant behoert sulck te wesen. Aen eerba-
ren eñ wijsen minen lieuen heren mijn
meesters dese .rc. ¶ Eere dienste eñ
reuerencie met alle obediencie: mijn lie
ue heren. u believe te weten: dat ick ōtfan
ghen hebbe een commissie. doer die wel
che dese mijn rescripcie ghebrecht es: vā
welke cōmissie ic om die te interinerē. ic
ꝟsoecke vā desen .rc. genoemt inđ voer
schreuen commissie den derden dach in
mey: ick my transporteerde inđ stede vā
sinte amant. al daer mi ghesfeit wert dat
dese .rc. woenachtich was die welck inđ
presencie van desen .rc. sergant my ver-
leent om te sien doen mijn exploot bidē
prouoest der seluer stede. ick ꝟdachuaer
de dese .rc. te compareren ten daghe be-
teykent in mijn voerseide cōmissie. voer
u luden tot doornic. inden huse vā desen
.rc. al daer ghi vercoren hebt te houden-
eñ te doen uwer audicie: te sien doen eñ
volcomen dat inhoudē vanđ seluer com
missie eñ al bider forme eñ maniere als
byden seluen behoert ghedaen te wesen
Die welcke nu antwoerde: dat hy wel
ghehoert hadde tghene dat ick gheseyt
hadde eñ begheerde aen my te hebben
coppe van mijnre commissie eñ rescrip
cie: dat welck ick hem consenteerde.: soe
verre als ick dat met redene mochte oft
schuldich was te doen

Item ten versoecke vandē voerscre-
uen dese ghenoēt alst voerseit is in mijn
re commissie: ick verdachuaerde oec de-
se .rc. ten voerscreuen daghe eñ plecke. ō
te deposeren eñ ghetughe der waerheit
te gheuē inđ voerscreuē sake.: Die welc-
ke nu antwoerden: dat sy hem wachten
soudē van mesdoen. eñ hoe wel dat my
meer anđ ghetughē genaēt waren te ꝟ
dachuaerdē om die voerscreuē dese .rc.
Nochtās om sekere noortsakē die ic had
de. aengaēde mijn officie van sergante
rie. eñ om dē coninc.: Ick en mochte op
dese tijt niet meer ꝟdachuaerdē. Maer ſi
begheerdē wel op mi dat icse tot anderē
daghē soude ꝟdachuaerdē: welcke sakē
ick hem consenteerde. Alle des certifice-
re ic u bi deser rescripcie. ghesegheld van

minen seghel: die welck ick gehecht heb
be aen dese teghenwoerdige brieuē. In
kennisse der waerheit. ꝛc.

¶ Die maniere om te makē sijn pro-
ches v̄bale Capittel CC xx.

Die forme vanden proches
v̄bale behoert sulck te wesen. In
den iaer. M. CCC. lxxxiij. op sulckē da
ghe. Wy commissarisen ghecōmitteert
eñ ghedeputeert in dit stuck. Ontfangē
hebbēde die brieuē van edelē eñ moghē
de heren mijn here die regierd vā torna
chis ons geuēde eñ attribuerēde mach
te van commissarisen: dair af dat inhou
den hier nae volcht. ¶ Tristrā vandē
bossche. ꝛc.: Welcke macht ghevonden
sal werdē indē sack vā desen teghēwoer
dighē proces ghetepkēt optē rugghe bi
A. Wt crachte vandē welckē macht:
ꝛc. wi ten v̄soecke van desen ghenaemt
sijdē voerscreuē macht commissie gege
uen hebbē gaēde tot sekere sergantē vā-
den coninc om te dachuaerden die gene
die te v̄dachuaerdē sijn Welcke commi
ssie eñ rescripcie daer af ghedaen ghevō
den sal werdē indē sack: ghetekēt opten
rugghe bi S. Eñ des ghelijcs om par-
tye adverse macht van cōmissarisen cō-
missie eñ rescripcie die genondē sal wer-
den indē voerschreuē sack ghetepkēt op-
ten rugghe by sulcke tepkenē. ꝛc. Eñ al
soe van stuck te stucke: so veel vand een-
der syde als van die and syde: alle setten
tepkenē: eñ scriuen alle daghē gehoudē
biden voerscreuē commissarisen: tot int
sluyten toe vanden sack

¶ Hoe dat mē behoert te euangelise-
ren dat proches wanneer alst ghecōclu-
deert is. Capittel CC. xxi.

Die forme te euangelizeren
dat proces is die euangelie ghe-
heet. een tedulle die behoert te wesen ge
consigneert buitē dē sack die also behoert
in te houdē. Aen edele eñ moghēde herē
mijn here die regierd vandē baeliuscap
pē ꝛc. dese eñ dese. ꝛc cōmissarisen ghecō
mitteert eñ ghedeputeert bi u ind saken
hangēde indē houe vandē coninc te door-
nic. In welcke sake wi u doē te weetē: dat
wi hebbē gheprocedeert eñ voert gegaē
om te ond soeckē de waerheit vand sake
alsoe naerstelic alst ons moghelijc is ge
weest Eñ dat bid macht gus daer op ge
geuen. dat wi des mochtē ende sculdich
warē te doē ghelijc eñ dat bi die proches
die wi daer op ghedaē hebbē die welcke
wy u wed seyndē besloté eñ bezegelt vā
onsen seghelē sal moghē blijkē: met dye
voerē partyē daer op v̄dachuaert tot sul
cken dagē ꝛc. voer u oft uwen stadthou
der indē voerē houe: om te sien die selue
proches ontfanghen eñ daer inne voert
procederen alst behoerē sal: ghegheuen te
doernic op sulcken dach

¶ Vandē arbyters Cap CC. xxij

Arbiters sijn ghesesit nae o-
pinie vā somige arbiters eñ na o
pinie vā andere arbitrators: eñ na opi
nie vā and minlike payslmakers. eñ na
io. an. sijn sy ghesesit die ghene die biden
cōsente vā partyē sijn ghecorē eñ op pey
ne v̄bondē eñ gestipuleert te houdē: het
ghene dat sy doē sullē oft willē doen van
den gheschil tusschē hemluden. Oft an-
ders arbitrages is een wille oft machte
gegheuē eenige diet aennemē wil te de
terminerē. eñ pronuncierē opt geschille
vandē partie. het ghene dat reden daer
af wtwijst. Hoe weet dat soe wel als de
rechter determineren tot sentencie so be
horē arbiters horē eñ geuē recht al daer
datter behoert. so moechdi weté wat dit

ferencie datter is: tusschen arbiters eñ ar
bitratoers. eñ minlike cõpositoers. Ar
biters en moghẽ in der sake hẽ ghecom
mitteert eñ ghesubmitteert anders niet, p
cederen dan bi regule van recht bewarẽ
de nae dattet ghealle geert oft voer hem
betughet is Wãt geen tractaet en mach
noch en behoert hi daer inne te doẽ: niet
meer dan dẽ rechte. Eñ en behoert niet
te hebbẽ meer fauoer oft gonste totter eẽ
re partye dan totter andere. Mer alle te
latẽ gaen na regule van rechte. Arbi
tratoers is die ghene: die van d saken is
belast tot sijnre conscientie. : regule van
recht bewarẽde of niet bewarende: ende
mach die partye appointierẽ nae dattet
hẽ goet dunct. Minlike cõpositoers oft
paysmakers sijn die gene die bi dẽ cõsent
van dẽ partyẽ hẽ luden accorderen eñ v
eenighẽ: bi haer consente eñ veenicheit:
Dats te segghen: dat elck vã desen par
tyen wel weet wat hy daer af behoert te
hebben. voer die uutsprake vander min
like composicie. Nu moet hy weten: dat
arbitragen is aenghenomẽ oft compro
mis oft gheset Want by alle dese namẽ
mach mẽse noemẽ: eñ en is niet waerdich
ten sy dat hi gefund eert si op drie funda
ciẽ. Dats te wetẽ dat daer si trouwe e pei
ne eñ dach. Daer behoert te wesen trou
we om dz tot warachtich cõpromis moe
ten die partyen hẽ verbinden bi trouwe te
houdẽ tghene dat die arbiterẽ sententie
ren sullẽ. : noch moet al daer wesen dach
prefixie eñ ghenoẽt. binnẽ welckẽ sy be
horen ghesett: ghesentẽcieert eñ ghede
termineert te hebbẽ: eñ ouer welckẽ dach.
die arbitragen niet gheduerẽ en sal. mer
sal tot dien daghe uut gaẽ Noch moet al
daer peyne wesen gheordineert: wãt soe
wie gebrecklijc waer te onderhouden de ar
bitragẽ: hi soude moeten vervallen in die
peynẽ daer inne begrepen. Eñ oft een
van desen drien sakẽ ghebrake in cõpro
mis: het waer onsouffisant eñ en is niet
te houdẽ noch te conseruerẽ Die arbitra
gen aenghenomẽ bi dẽ arbyters si beho
ren te doẽ scriuen die compromis. : ende
behoiẽ daer af te heffen brieuẽ vanden
rechter oft vã tabelion. Want anders dar
biters soudẽ procederẽ onbehoerlijc Dz
ghedaen sy behoẽ voer hẽ te assigneren
partyẽ sekeren dach eñ behoerlijc in eer
lijcke plecke daer sy vri comen moghen
sonder vreese noch twyfel: eñ dat byden
consent vandẽ partyen. : Want in dien e
anders ghescied e die partye die ten dage
niet en compareerde: soude hebbẽ rechts
vaerdighe onleden Want ten daghe ge
assigneert in arbitragẽ daer inne sijn be
gheert drye solemniteyten. Dats te we
ten den dach. die plecke: eñ die ure. oft ã
ders in dien daer ghebrec in ware eñ dz
die een partye niet en cõpareerde hi sou
de daer af wesen gheexcuseert: eñ dye re
den is: dat in dyen sy niet en verclarẽ die
saken voerschreuẽ: die partyen moghẽ
q ualick weten. om dies willen dat dar
biteren niet en hebbẽ ghedinghen noch
ghewoẽlike daghẽ als die rechters doẽ
in harẽ houe: Soe weet dat mẽ nyemãt
en mach bedwinghẽ te wesen arbiters:
ten sy dat hẽ belieft Mer als hyt aenge
nomẽ heeft: de rechter mach eñ behoert
hẽ te bedwinghen voert te gaen in dẽ ar
bitrageen eñ voert te procederẽ duerende
de den tijt vã hare macht: Eñ die macht
te gheexpireert. die arbytrage is gheheel
eñ al te nyeute ende en hebbẽ niet meer
macht. Eñ men en mach noch en beho
ret hem voerder te dwinghen. Eñ in diẽ dz
sy binnẽ haren tijt niet ghedetermineert
en hebbẽ tot sententie diffinitiue. : oft tot
appointement tusschen die partyen.

Weet dat alle dat ghene dat voer hē in
den ghedaen gheweest is. is gheexpire
ret eñ niz waerdich. nymmeer weeñ daer
op te keerē. :hoe wel dat sy ghehoert eñ
gheexamineert hadden. een groot deel
vandē ghetughē eñ noch ghehoert re p
chen eñ saluacien: oft datse voirs ghepro
cedeert haddē tot recht te segghen: soe en
waert niet waerdich. nae dat binnē ha
ren tijt eñ machte dye sake niet en waer
gedetermineert. Eñ daer om so wie wi
selijck doen wil. hy behoert te doē bi sul
cker voerwaerden oft forme eñ maniere
dat in dien gebuerde. dat die arbiters nz
eens en waren van recht ghedetermine
ret te hebbē binnē dē tijt vā haer macht
of dat sijt niet doen en mochten om wat
sake dattet waer. dat die proces voer hē
luyden ghedaē. inden state daert in we
sen soude ten daghe dat haer machte ex
pireerde: alsdan ghehoudē soude wesen
goet eñ waerdich voer den ghenē wient
toe behoerde weeñ te bringē voer dē rech
te eñ oec alsoe voert te gaen al daer inne
alst redelijcken wesen sal. vide. c. presen
tata de testi. et. l. vl. ℭ. de testi. ubi istud
ulti. satis probatur. ℭ Eñ soe wie
anders maect sijn compromis. hi maectet
onbehoerlijc ten sy bi alsoe dattet si par
tye. die alsdan wil differerē eñ wech gaē
alsmen die sake decideert. ꝛc. Itē weet
dattet indē rechter locael oft souereyn is
te bedwinghen die arbyteren. van wat
state oft condicien dat si sijn. nae dat si aē
ghenomē hebbē die sake eñ arbitrage. :
Eñ dat dye sake sulck sy: eñ van sulcker
condicie. dat dye rechter daer af bekēnet
nochte hebbē. in dien ment aen hem v
socht hadde: eñ dattet sy van sijnre iure
dictie. Eñ oft die arbiter niet ghedecide
ret en heeft binnē sijnē tijt die arbytrage
eñ die proches gedaen sy. eñ gefundeert
by sulcker maniere. dat soe wes daer af
ghedaē sy waerdich blyuen sal om te p
cederē tot recht. Weet dat dye rechter
mach nader macht vandē arbiters ghe
expireert alle euoceren eñ weeñ roepē vo
ren hē om te procederen eñ te determine
ren tot rechte. ꝛc. Noch moecht di weten
dat hoe wel dat die partien hē sijn gesub
mitteert ten segghen vanden arbiters,
by condicie van haer segghē te houden:
eñ dat daer inne sijn die dye condicie be
uen ghescreuē Dats te weten troume.
peyne eñ dach. : Eñ beloften dat sy daer
af nemmermeer appeleren en sullē niet
te min moghen die partyen daer af ap
pelleren. noch eenighen vbandē dye sy
ghedaen hebben van niet te appelleren
dat en is niet waerdich. si en moghē wel
appelleren. soe gheringhe als si hē daer
af ghevoelē ghehindert. het sy in accessoir
oft in pricipael. ꝛc. Eñ ghi moecht weeñ
dat die appellacie ghedaen voer arbite
ren oft van sentēcie van arbiters. die ap
pellant machet releueren voir wat rech
tere dattet hem belieuen sal. het sy voer
waerlijck rechter oft gheestelijck. Want
aen welckē dat hijt releueert en behoert
daer af ghedaē te wesen eenighe rēuoy.
bidē redenē vandē submissie eñ compro
mis daer in die partyen hem sijn gesub
mitteert. : Want niet meer redē en ist te
eyschē dat renuoy vandē rechter. aē mit
datmen die appellacie ghereleueert he
uet vandē arbiters. : dan mē sake heuet
te eyschē dat renuoy vandē arbiters: aē
wiē die partyen hē ghesubmitteert sijn
eñ nae beschreuen recht van appellacie
ghedaē van sentēcie oft appointemente
vā arbiters en valt gheē prescripcie van
tijde te appellerē noch te vuolghē dat ap
peel van hē ghedaen. ℭ. l. vii. ℭ. ru. de ap
pe. appella. autenti. si tñ. in medio.

¶ Wat psonen moghē sijn arbyters

¶ Itē en behoren niet begre pen te wesen in gheblive noch incōpro misse vā arbitrage. epghē ofte tuermun ghē: noch op hē en behoert eenighe ghe blijf gedaē te wesen.: soe en doet oeck op vrouwē noch op weesen oft iongē die in der ondd anicheit oft regimēt sijn vandē vadd: om sake die dē vadd aē gaet.: Want sentēcie die bi sulcke arbiters ghegheuen waer: en is niet waerdich: noch en beho reet gehoudē te wesen.: Eñ hoe wel dz in eenige arbitragē. ij. psonen warē. eñ dz die een van sulcker condicie waer: soe en waer die sentēcie niet waerdich. tē waer bi alsoe dat nae die sentēcie ghegheuē eni ghe vandē voerschreuē condiciē. alsdan quame tot kēnis: eñ dat daer voren dye selue mā ghehoudē gheweest hadde: eñ ghereputeert voer vri: Wāt alsdan sou de de sentēcie houdē. eñ alle andd vā wat condiciē dat si sijn: moghen wesen arbp ters: na datmen aen hēluden bliuē wil. ff. de arbi: l. pedius cū. iij. seq.

¶ Hoe datmē hē vdraecht vā arbitragē

¶ Eñ hoe wel dat yemant aē ghenomē heeft te wesen arbiter vā eeni ghe sake: soe mach hi hē daer af vdragē: bi veel manierē. Daerste weetē dat so wā neer dat een vandē partyen daer aen hi arbiter is hē sept ofte imposeert in fame ofte lelicheidē:: Want alsdan machmēt hē vdraghē vanden arbitragē: noch ge ne rechter nae dat d es geuondē sal wer dē md waerheit en mach hē niet bedwi gen daer in meer te doē Itē oft die een vandē partyē viāt wert teghēs die arbi ters: nae dat die arbitrage anghenomē is: die arbiter mach hē daer af vdraghē eñ die rechter en mach hē daer toe nyet bedwinghen Itē nae dattē arbitrage aenghenomen is. by eenighe arbiter. dye partyen latende die selue arbyters. ghinghen tot anderen arbyters. Ende daer nae wouden wed keerē aen die eer ste die selue moghē hē daer af vdraghen eñ ontlasten: noch daer nae dye rechter en mach hē niet bedwinghē: hoe wel dz die partyen voer dē rechter ghingē. om die selue sake daer af sy ghesubmitteert soudē wesen. eñ dan wed die sake woud dē setten af die arbiters: soe en soude die rechter hē daer toe niet moghen bedwin ghē. Want het is dē rechter te bespoerē: dat niet redene nyet gehenget en mach wesen. ende die arbiters sijn rechters in haer arbitrage. ergo ꝛc. Itē mach hē die arbiter daer af vdraghē: bi siecte dye hē op coēt. Itē mach hē daer af vdra ghen: wāneer hi belast weer vā sinē he re vā officie daer ō des niet doē en mach Itē wanneer dat hi aenghenomē he uet te doen bedeuaerden die hē van no de sijn. oft die hē ghheboden werden van sinē here. oft bi bedeuardē die hi gelooft heeft te doē Itē mach hē daer af vdra ghen: wāneer hi te doē heeft voer hē sel uen soe grote noodsake eñ dē. dat hē die meer aen gaet dā eens andd sake: eñ dz hi in gheensins en soude moghē doē die een eñ die andd. sondd daer inne ghebreke lijc te wesen.: hec habentꝰ ff. de arbi. l. sed et si in seruū. pa. sunt et alij cū. ij. ll. seq. et: l. licet autem cum seq.

¶ Itē weet hoe wel dattet ghe blijf daer af sy aenghenomē bi eenige ar biters. nochtā mach tzij te niete hoe wel dat al daer inne warē die drie principale redē voerē. daer tr ouwe peyne eñ dach. Noch soe psi te niete bi andd manieren. gelijc als oft gheblijf gedaē waer bi sulc ker manieren oft condpcien: dat inden compromis begrepen waer

Wi idis compromitteren op sulcke pey
ne bi sulcker manieren. dat soe wes dese
ꝛc. segghen ende sententieren sal. die ꝛc
segghen woerdich en is int aennemē. die
compromis en sal niet waerdich wesen
noch sulche gebliue en is niet waerdich
noch te houden. Want alle ghebliue eñ
arbitrage behoert te wesen vā vrye libe
raliteit als een rechter oft anders. het en
waer niet waerdich ¶ Itē en is nyet
waerdich ghebliif die ghebleuē is twee
personē bi sulcker condicie: dat in dien si
niet en moghē veenigen: si mogē nemē
den derdē man: ten waer bi alsoe dat int
ghebliue doedē: dye selue derde man al
daer in ghenoēt sy eñ vclaert. Eñ die re
dene is. dat dye arbitragen wesen moe
ten seker eñ claer. ghelijc alst voerscreuē
is. Eñ oft die arbyters niet eens en wa
ren. te nemen die derde man. te nomen:
eñ te kyesen. dat ghebliue en soude niet
seker wesen. mer onseker. Waer om. ꝛc.
l. item si vnus. pa. si in dies. ff. eo.

¶ Itē en is ghebliue niet waerdich.
wanneer vandē drie arbiters ghenomē
die derde al daer niet en is: oft in open dȝ
thi al daer si: datse niet veenighen en con
nē. Want het is van node dat alle die ar
byters eens sijn. oft anders het en is nyet
waerdich. ten waer bi alsoe dat die com
promisse inhoudēde waer: dat vādē driē
dye twee veenicht soudē moghen senten
cieren eñ determinerē dat ghebliue: eñ
die redene is. dat in dien de derde al daer
teghēwoerdich geweest had. het mach
wesen. dat hi so veel goede redenen voert
ghebracht soude hebbē. dat die voerscre
uen sententie anders mocht geweest heb
ben in dien sy veenicht hadden. Eñ oft
sy niet veenicht en haddē. so en soude al
daer gheē sententie gheweest moghen
hebbē. ergo. ꝛc. l. si inter eos. ff. eo.

¶ Item oft dat ghebliif is van vele
querelē malcanderen ghelijckē eñ de sen
tentie vandē arbytreren niet en vclaert
alle die querelē: dye sentēcie is van haer
seluē te niete. Mer yst van sommige que
relē die malcanď niet en ghelijken eñ die
sentēcie die niet en vclaert. noch alle det
mineert. daer om en sal daer vmme de sen
tentie niet te niete wesen. Mer men sal
voert procederen op die ander querele.
l. quid tamen. ff. eo. ¶ Itē nae be
screuē recht. oft die arbitrage gedaen is
by loesheit eñ forme de dol. Weet dattet
van hē seluē is te niete. l. ita demū. ff. eo.

¶ Itē oft die compromis ghedaē es:
eñ ghebleuen in een stede. Weet dat die
arbiters niet en moghē gaen in een an
der: noch oeck assigneren dach aēden ge
typen: ten sy by alsoe dattet hem beliefte.
Want by bescreuen rechte daer die pro
ces sijn begonnen al daer behoertmē se
te eynden. Eñ by die selue reden moech
di des weten eñ vstaen inden ghebliue
eñ arbitrage. Want al daert aenghenō
men eñ begonnē is. behoertet te wesen
ghedecideert.

¶ Item vāden saken daer men
niet op en mach cōpromitteren. Weet
datter sijn sakē die welck niet en vallē in
arbitrage van yemant. Maer behoert
daer af te wesen ghedecideert bydē rech
ter dye al daer af behoert eñ mach ken
nen: ghelijck als sake van adultere oft ō
uerspel. sakē van seruagen vā personē.
sake van huwelijck: eñ alle gheestelijcke
saken Item gheen sake criminele en
valt in arbitrage. Eñ sonderlinghe vā
rapt van moort. van vraderye. van pe
nerye. Wāt hoe wel dat die partiē daer
af veenicht warē: soe en soudet niet ghe
noech wesen aēden here. Eñ daer om vā

dieter seer scarpelijck die iusticie:ende en
mach niet gecōpromitteert wesen. vā sa
ken die begeren souuereiniteit vandē he
re als in crimen Want die actie niet aen
en gaet partiē:mer aen den heere. ¶ Itē
en mach niet wesen gecōpromitteert vā
saken die dat vier begeren. ¶ Item ende
hoe wel dat sommige hē cōpromitteren
vā dieste:op dat si die gestolē sakē weder
mogē crigen Eñ oec vā doetslage:dz mz
schone sayte geschyet is.om die boetē eñ
beteringhe eñ satisfactie vā partiē Daer
om en is niet . dz iusticie daer op behoert
te verthoeuē:sij en neemt daer af pugni
cie nader sake Mer partie en mach nz v
boden worden dat van dese twee sakē:te
weten vā dieste.eñ van doetslach die ptī
en en mogen wel accorderē ende verigē
indient hem belieft Maer vander saken
bouen gescreuē en mach mē noch en be
hoertmen hem niet te cōpromitteren:eñ
indient gedaen waer den rechter soudet
ontdoen eñ verbiedē:eñ daer in valt pey
ne. ¶ Item noch en behoert te wesen ge
compromitteert vā sake die hanghende
is int parlement.noch in houe royale zō
der die licentie eñ oerlof vandē houe Eñ
indien datt: gedaen ware.dat en soude
niet houdē.noch waerdich wesen:eñ die
ghene die dz deden soudent beteren
¶ Item en mach noch en behoert te we
sen gecōpromitteert. vā sake die begeert
infame of scandenisse Mer die waerheit
moet geweten sijn bidē rechter Want so
wes daer af ghedaen si bi arbiters daerō
en soudet niet bliuen:ten soude moetē co
men tot kennisse vandē rechter. zc.l.nō
distinguemus pagra.iulianus. ff.eo.
¶ Vander macht vandē arbiters.

¶ Ghesien vandē gebliue ende
submissie vā cōpromissie:na dat die wise

casthumieren daer af vleren in waerlike
houen Hoe wil ic seggē tghene dat ic vā
den clercken daer af heb horē seggē eñ hou
den na bescreuen rechte Hoe weet dat dē
arbiter egheene machte en heeft. yet te
doen.noch te sentencieren inder sake ofte
gebliue:nae dat den tijt vā huer machte
is geexpireert:gelijc voerscreuē is
¶ Item seit dē recht:dz of enige partie gē
cōpromitteert:eñ hi gebreckelic valt ten
dage geassigneert bidē arbitragie:hij v
valt in peine gecōpromitteert zc. Maer
nae die opinie vandē wisen casthumieren
die niet en sijn vand meyningē.datmen
om een default die peyne mach vercrigē
tegens die defaelgant Mer behorē daer
te wesen die defaulten.eñ ope vierde om
te sien iugieren die profite van die defaul
te tegens hem geobtinueert:also als dat
in regule vā rechte. ende in waerlike ho
uen dat mach eñ behoert ghedaen te we
sen Want hoe soude arbiter gecōpromit
teert tegens hem hebbē meerder macht
eñ auctoriteit dan rechter ordinarie en he
uet Mer bi die defaulte mach die ptie di
ligente vercrigē die sake eñ die peine ofte
sulcke profite als alsulcke daghe bewijst
naden state vand sake. ¶ Item na bescre
uen recht moechdi weten:dat die arbiters
behoren genomē eñ gecoren te wesen in
dien gebliue bi getale:of in getale onge
like als drie vijf zc.l.item si unus pagra.
in impari.ff.eo. ¶ Item behoert ghy te
weten:dat in sake gebleuen of ghecōpro
mitteert eñ is noch en mach wesen recō
pensacie Wāt daer te voren en heeft geē
stadt:noch en is ont fanclic.ten sij bi also
dat specialic daer af sij gecōpromitteert.
¶ Item moechdi weten dat of twee per
sonen sijn gecōpromitteert in een gebly
ue:eñ die een afliuich wort Weet dat die
arbitragie is te ypete:noch die erfname

vanden doden en sijn daer aen niet ghe-
houden te procederen:ten sij dat hem be-
lieft Ende indien si daer in worde procc-
deren. soe soudet moete wesen bi auctori-
teyt van rechter: ofte anders en souden sij d
in niet mogen procedere: noch en sijn daer
toe niet ontfanclic. Decretali ex pte tua
nostris est auribus. de arbi.

¶ Item dat gheestelike sake niet en valt
in arbitragie daer af gedaen en ghecordi-
neert waer: dat en soude niet wesen van
waerden Dit moech di weten bide beschre-
uen recht: inden nieuwen decretale De-
cretali contingit interdu e o. ti.

¶ Dat inhouden vanden brieuen va
compromis

¶ Capittel. CC. xviij.

Dese forme en manier te ma-
ken ende causeren den brief va co-
promis vande gheblijue is dese Alle den
ghenen. etc. Cont sij allen lieden: dz voer
ons etc. gecome sijn in propere persoonen
dese en dese. etc. die welcke bi huere prope-
re ende liberale wille. om weluaren van
payse van eeuicheyt en van vrientscap te
voeden en te onderhoude ond he lieden:
ende om te scouwen den cost en moeynis-
se die daer af soude moge spruyte. va alle
twijst geschil. proces. contracte. coman-
scap. en anders. etc. die sij hebbe en gehadt
mogen hebbe te samen voertijts tot deze
tegenwoerdige dage toe: en sonderlinghe
sulcke etc. hem sijn gesubmitteert en sub-
mitteren allinge gelijc ende al: inde sente
cie en arbitragie bide forme en maniere.
getrouwe. en rechtuaerdich van copro-
mis: va eerbaer en wisen desen. etc. Dat
is te weten: dese vand side van desen eys-
scher in deser sake ter eenre side. en dese o
die ander partie verweerer ter ander side
die welcke willen en cosentere: dat onder
soeckende die waerheit op dat geschil en
twijst vande voerscreue partien en daer
inne procedere. in behoerlike forme tot in
diffinitiue toe: die voers arbiters daer in
moge doen en procederen: als arbiters.
arbitrateers. oft minlike copositoers he
lieden macht geuende. en auctoriteyt va
elcke vanden voers partie. va des te doe
ende te arbitrere. En gheloefde bij huer
trouwe. daer op gesworé in onsen hande
en op. xx. scellinge. van peine te houden
voer vast ende gestade: alle dat ghene dz
biden voerscreue arbiters arbitrateers:
oft minlike compositoers gesept gheor-
dineert. gepronuncieert ende ghesenteci-
eert sal worden: of bi duen veremcht etc.
inden voerscreue gebliue: en te compa-
reren tot alle die dagen. bi hem gheassig-
neert. op te veruallen in allsulcke defaul-
te als regule va recht behoert en die cos-
tume locale. vande houe souuere ine va-
der plecke Welcke arbiters daer teghen
woerdich wesende ter liefte en contepla-
cie vanden voerscreue partien. dat aen-
genome hebbe te doen. binne sulcke tijdt
bi maniere en codicie: dat of si binne den
selue dach. niet en hadde gedetermineert
sentencie diffinitiue: dat si moghe proro-
giere ende vlange den dach tot desen da-
ghe toe etc. Des te getughe etc.

¶ Item na opinie va sommigen: het is
seer van node. te copromittere bi sulcker
forme en manier dz of de voers arbiters
nz en hadde gedetermineert. binne de sel-
uen dage geassigneert: op dat alle dat ge-
ne dat bi hem gedae sal wesen inde voer-
seiden arbitragie. niet vloren noch te nie-
te en sij: alst wesen soude indien daerz son-
der dese condicien gedaen waer dat ge-
specificeert sij: dat indien die arbiters niet
venicht en waren tot te spreke die senten-
cie. of gedaen en hadde binne de tijt van

den compromisse: bij wat weghe dattet
ware dz alle dat ghene dat bi hē gedaē is
gelaboreert eñ ondersocht inder audicie
vand voerscreuē cōpromis: het ware in
nighe te horen. of op reproces of saluacie
dattet al waerdich wesen eñ houden sou-
de. ten profite vandē rechte: om weder te
brenghen voer den rechter vand plecke.
indien dat die voerscreuē arbiters binnē
huer tijt daer af niet ghedetermineert en
hadden: om die selue voert te wisen. deci-
deren ende determineren om dē ghenen
wyen dat recht toewijst Wāt anders al-
le dat ghene dat voer die arbiters gedaē
waer. soude wesen vloren ende te npete.
metten costē ten waer dat bi dese weghe
gerelieueert waer. eñ also wordet geseit
bi arrest vā plement indē iare M. CCC
lxxx. om een sake die welcke meester ian
cannaert dinghede om sekere personen
vanden baeluscap vā vimendops: presi-
dent op die tijt: mijn heere arent vā corbie
zc. dat oec geset si inden voerē cōpromis
dat indien dat vand sentencie vandē vo-
resscreuen arbiters geappelleert wort. dz
die appellant des sal gerelieueert hebbē
binnē die maendē vandē rechtē. vanden
plecke aldaer hij vsteke soude wesen als
vā appellacie: eñ die sentencie gheset tot
executie ten profite vandē partie non ap
pellant Wāt anđs soudet frustre wesen:
daer om dat dair geen tijt en is te relieue-
ren appeel vā arbiters

Vanden tabellions eñ notarisen
Capittel. CC.xxiij.

Ghesien vandē cōmissarizē
eñ arbiters: die alle iugierē eñ de-
terminerē mogē vā sake: soe volcht daer
na te sien vandē tabellions So weet dat
bidē ordinancie eñ costume royalen: het
is verboden allen senescalē. baeliuwen.
prouoesten. rechters. eñ officierē. vandē
coninc: te constitueren. noch te makē tabel
lions of notarisen bi wat weghe datz sij
Wāt deser macht en is. noch en behoert
nyemant toe. dan den coninc: wtghesept
dat of enighe baenroetsen sijn ghewoen-
lijc te maken. baeliu. eñ officier in sinen
houe: die vseert van hantepkē dat hi des
sal mogē doen om sakē dienende in sinē
houe alleen Eñ is vbodē bidē ordinariē
royalen: dat geen tabellion of notarisen
royalen: anđs niet en maect in sinē brie-
uen oft instrumentē: aldaer in wesen sal
ghiste. diensten. vijftien pēninc: of peine
dattet ierste sij gegeuen eñ gedient aendē
coninc specialic Maer generalic aen allē
iusticieren eñ aendē ierstē aldair mē hem
sal willen betreckē Ende bi die selue ordi
nancie royale is expresselic verboden aē
den bewarers des segelen royalen dat si
anders die brieuen nz en segelen die dair
op dienen. Indien dat sij die besegelden
soe en soudet van geenre waerdē wesen
daer om dat die partien die sulcke obliga
cie hebbē. hem niet betrecken en souden
mogen aen wat rechter dattet hē belieft.
sonder misdoen: ende datmen hē mach
betreckē al tot wat heere datmē sal willē
nae dat hi hoghe iusticie hebbē soude eñ
als dan die goeden aldaer geuondē wa-
ren: hi soude die executie moghen doen.
Noch oec biden officieren of dienaers vā
den coninc. en mach hi daer af niet wezē
geperturbeert: ten waer bij alsoe. dat in
hem gebrec ware: of weygeringhe van
den rechte Ende of men hem ierst betrec
ket aenden officierē vandē coninc: aldair
soe sal die kennisse bliuen. sonder daer af
renuop te doen.

Item wij verbieden dat alle tabelliōs
ende notarisen of clercken vā officien vā
onser iusticien: sept die voerscreuē ordinā

cie ende castume royale: niet en nemē dā
redelike salarisen. Dat is te weten ende
te v̄staen: vā die legnien eenē penninck
eñ vā die tot ses twee penningē Eñ een
spanne lanck sal elcke lignie wesen eñ in
houden tseuentich letteren. Eñ indient
meer inhoudende ware: sij meer nemen
Eñ vā min. min. nae die quantiteyt alst
voerscreuē is Eñ alsoe suldi oec wetē eñ
verstaen vandē instrumēte vandē tabel
lions of notarisen eñ clerckē of ander scri
uers: dat dese forme eñ taxacie aldaer in-
ghehoudē sij: indien daer ghescil af waer
¶ Item soe is v̄boden bider voerscreuen
ordinancien royale: dat gheen tabellion
en ontfanghet enighen contracten vo-
re hem: ten sij dat die partie kent: ofte dat
met hē lieden sijn enighe personē geeste-
lijc diese kent Indien datse die tabellion
niet en kent: eñ dat die instrumēt daer af
mencie maect. ¶ Item dz die tabellions
niet en ontfangē instrumēt te makē tegē
goede seden of goede werckē: noch tegēs
die kercke: noch tegens die heilige ghelo
ue. noch tegens den prince tot onmoghe
lijc: noch tegens die waerachtige termē
vander iusticie. ꝛc.

¶ Vanden edelen Calumpnien
die een yeghelijck schuldich is te doen in
sijne saken.

¶ Capittel CC. xcv

TE weten is vanden eeden
calumpnien: dat is den eedt dye
elck schuldich is te doen in sijnre sake die
hi voer den rechter heeft. nae dat hi daer
af versocht is Dats te weten dat hi hout
te hebben goede ende rechtuerdighe sa-
ke. den eysch te doen die hi doet: eñ dat hi
inder waerheit also geloeft Eñ den v̄we
rer dat hi hout goede rechtuerdighe sake
van hem te verweren. ende dat hi dat in
goede trouwe geloeft ende op die heilige
ewangelie.

¶ Item isset te antwoerden tot articulē:
soe behoert te wesen den eedt dat hi hout
geloeft ende affirmeert die articule bi hē
ouergegeuen in sijnre sake. rechtuerdich
ende redelic te wesen ten besten eñ recht-
uaerdichsten dat hi weet. Eñ of hi daer in
enighe sake wiste. die nz waerachtich en
waer: hi soudet doen vtdoen. ende seg-
gen nae sijn beeste wetenscap Ende van
der side vanden verwerer: behoert ghe-
sworen te sijn dat hij antwoerden sal ten
articule vanden eyscher: also waerachte-
lijc alst hem mogelijc sal wesen nae sijn-
re macht eñ beste wetenscap: gelouende
alle tghene dat sijnre cōsciencie hē vroe-
gen sal warachtich te wesen niet te ma
ken: eñ en sal geen sake seggē. die hi niet
en hout waerachtich ende rechtuerdich
te wesen. ende en sal enigen belet: moey-
nisse. noch wederseggen doen. aendē tu-
gen die partye aduerse sal willen beleyē
ende ouergheuen: eñ om hem en sal hij
gheen tughen amministreren. sij en sijn
waerachtich. ende rechtuerdich nae sijn
re wetenscap Eñ also behoerter gesworē
te wesen vander sake vanden eyscher dat
hi geen tugen amministrerē noch beley-
en en sal. sij en sijn waerachtich eñ recht-
uerdich nae sijnre wetenscap: sonď salua
cie negheen. eñ en sal setten enighe delay
noch belet aen trecht vander sake: bi fri-
vole cautele of cauillacie negheen Ende
alsdan behoren die een partie ende de an
der te sweeren: eñ daer op gheuē die wise
rechters seker articulē die also inhouden

Illud inretur qz lis sibi iniusta videt. Hic
inquiritur qz verum testificetur Nec pro
curabit vt falsa probatio detur Vt lis tar
detur dilacio nulla petetur ¶ Item
alle dat ghene dat voers. is. mach wesen
gheswoeren bi procuruen nader regule.
ende sayte van procuratie. eñ en is nz ge
houden den procuruer te affirmeren eñ
die voerscreuen eeden te doen. dan inder
siele van sinen meester Maer weet dz hi
wel behoert te weten. ende te ondersoer
ken sinen meester: alsoe wel eñ alsoe nae
der waerheit alst hem moghelijc wesen
sal: op dat hijt sekerliker doen mach. wãt
nae die instructie vã sinen meester soe is
hi des sculdich te doen. ende tot sijn peri
cule Ende oft hi anders dede hi doet des
tot sijns selfs pericule eñ auentuere vã lijf
ende vander siele. ¶ Item te swerẽ
inder sake ende te dragen den eedt vandẽ
verweerer optẽ epscher: dat die clercken
hieten inden latine. Deferre iuramentũ
Noch moechdi weten: dat alle rechtẽ scul
dich is te doen sweren inder sake. bidẽ ep
scher. eñ oec bidẽ verwerer: inder forme
ende maniere ghelijc alst voerscreuẽ is.
Nochtans dickent gheboertet. dat de par
tyen comparanten voerdẽ rechtẽ den ep
scher stelt sinen epsche: inden eede vandẽ
verweerer: ende sept dat hij hem daer af
sal gelouen. ¶ Soe weet dat alsdan den
verwerer sculdich is daer af te sweren eñ
van alle dat ghene. dat bi sinen eede dair
af affirmeren wille: so behoert al daer af
ghelouet te wesen: sonder nemmermeer
andertugen noch reproces of wederseg
gen te doen: ende recht soe behoert daer
op stadt te nemen. pro et contra ¶ Maer
indien die verwerer daer op niet sweren
en woude: ende dat hijt alsoe weder wil
de setten inden eedt vanden epscher We
tet dat als dan den epscher; schuldich is
daer af te sweeren ende en mach noch en
behoert des niet te weigeren Ende indiẽ
hi dat niet en dede: hi behoert te verballẽ
in sinen epsche: ende weder gheuẽ die cos
ten. ende indien hi dat sweren wille nae
dattet aen sinen eedt geset is: hij behoert
gheloeft te wesen. van alle tghene dat hi
daer af sweeren sal: souder wed tegheus
seggen te doen Ende oft gebuerde dz dẽ
verweerer niet en woude sweeren. noch
des niet en woude weder settẽ tottẽ eede
vanden epscher. als dan behoert hi ver
wonnen te wesen vandẽ epscher bij con
tumacie van eede om die waerheit. Eñ
behoert alsoe daer in gecõdempneert te
wesen ende inden costen Te weten is dz
aldaer sijn seker saken. inden welcken dẽ
eede te sweeren inder sake niet en mach.
noch en behoert alsdan weder gheset oft
ghestelt te sijn: ghelijckerwijs of dẽ man
maect querele tegens sinen wiue: om dz
sij hem van sinen goeden genomẽ heeft
inder sake dẽ eedt en is niet weder te stel
len opten man. ff. de actio. rer. ammota.
l. Idem labeo Want tghetugen behoert
den man toe
¶ Item noch in ander saken. of den cre
ditor enighe pande te pande heeft. eñ hij
dat vercoept bi ghebreke van betalinge
sonder te roepen den sculdenaer ende dẽ
sculdenaer weten wil. waer om. oft om
wat prise sijne pande vercocht is.
Weet dat den crediteer is ghehouden te
sweeren: om wat prise dat hijt gegeuen
heeft: sonder des weder te stellen totten
eede vanden epscher.
Codice libro quarto rubrica de iureiurã.
l. delata iurc. glo. melius facit. Codice
libro. viij. rubrica de bo. auctoritate iudi.
aliena possidere. l. fi. pagrapho. vi.
¶ Item ghi moecht weten dat alsoe
wel als men sweeren moet inne saken:

alsoe wel behoert gheswooren te sijne bij
bescreuen rechte in epsche van coste.
¶ Item of den clerc dach heeft int proces
voer waerlike rechter in epsche: hi moet
eñ is gehoudē den eedt te doen calump-
nieux. als trecht dat onderwijst Des ge
lijcs moet hi oec doen int verweren: nae
dat hi sotteren wil iuredictie: niet teghen
staende enige sakē of cassumen ter cōtra
rie: of anders default soude gegeuē wor-
den tegens hem: gelijc als een waerlike
Oft gebuerde dat yemāt gesworen had
de te betalen woekenaer oft lombaert
Weet dat vā sulcken eede mach gedaen
sijn dispensacie: nochtans oft ghebuerde
dat sonder dispensacie enighe met rechte
veruolcht wort Weet dz om dies wille dz
soe scarpe sake is van eede: datmē houdē
eñ betalen moet den protestacie te repete
ren. den eedt gequijt: wāneer als hij be-
taelt heeft het ghene dat hi gesworē heeft
Mer die sake betaelt eñ den eedt gevrijt
het ghene dz alsa betaelt is machmē met
reden repeteren nz recht: eñ dair is recht
uaerdige sake vā des te doē na bescreuē
recht. Decre. li. ij. ru. de iureiu. decre. ex
administrationis et decreta. debitores.
¶ Item ghi moecht weēt: dat so wie eni-
gen eedt doet vā enige sake te doen: ende
daer na hē te voren coemt: dz dese sake al-
soe gesworē. noch beter ware in anď ma-
niere gedaen Weet dz om die sake te ver
antwoerdē: eñ in doechdē te ṽbeterē mē
hem nz en ṽsweert: mer is verbeteringe
van eede op die sake. Decre. li. ij. ru. dict.
decre. peruenit. ij. ¶ Item oft ghebuert
dat yemāt met crachte of bedwange oft
wt vreese constant eedt doet vā enighe sa
ke. of geloeft te doen. weet dat sulckē eedt
niet en is te houdē: nae dattet is teghens
reden ende goede seden eñ op sulckē eedt
valt lichtelic dispensacie. Decretali. li. ij.
rub. dic. decreta. peruenit. i. et decreta. Si
vero.
¶ Item noch sept die voerscreuen recht.
dat een ridder behoert wel te wesen ghe-
dispenseert van valsche tughe. die onwe
telijc coemt tegens sinen eedt ghedaen
sonder dat hi reden heeft te comen tegēs
andere dan bi sinen properen wille.
Decreta. li. ij. ru. dic. c. quanto
¶ Item of ick gheswooren hebbe te doen
tghene dat een ander my ghebieden sal:
ende hi mi ghebiet te doen tghene daer
bi anderen rden gheswooren hebbe nyet
te doen: op dat hij mi ghebiet sake onbe-
hoerlic: ghelijc als tegens die kercke ofte
ghens iusticie. of tegens goede seden Ic
en ben daer aen niet gehouden te obedie
ren: noch daer om en come ick niet tegēs
minen eedt met reden Decretali libro. ij.
rubrica superius dic. c. veniens
¶ Noch sept die bescreuen rechte: oft ge-
buerde dat yemant eenen eedt dede totā
dere. van hem te doen sulcke ghelofte op
dat hi sulcke sake doet dat indien die ghe
ne wyen den eedt gedaen sal worden ge-
breckelijc valt te doen. tghene dat dē ghe
ne dier sweert meynt dat hijt doen soude
ende den ghene dier sweert ghebreckeli-
ken valt vanden eedt die hi hem geloeft
heeft. Weet dat hi niet en behoert ghe-
houden te wesen voer versworen: noch
van valschen eedt. d. c. peruenit. ij.

¶ Item noch onderwijsen die bescreuē
rechten: dat clercken die in clercscappen
leuen. die niet en houden enighe tempo
raliteyt: niet ghehouden en sijn te swerē
noch enighen eedt te doen met die waer-
like personen: noch daer toe en moghen
die waerlijcke hem niet bedwinghen in
enigher manieren. ¶ Oft ge
buerde dat yemant gheswooren hadde.

ende eedt gedaen:dat hi tegens yemant anders int speciael nemmermeer wesen comen.noch procederē en sal Weet dat daer om niet en blijft:dat of gebuerde dz die ghene die alsoe gesworē heeft te doen heeft in sijnre persone.tegens den ghene daer hi also toe gesworē heeft:wel mach hijt doen.sond te comē tegens sinē eedt. Merdes en soude hi niet mogē doen indien dattet gebuerde te doen.om kercke of om geestelike personē:als vā monasterien of van collegien.noch oec tegens sijn eygen lants heere.decreta.li.ij.rub. dic.c.peticio. ¶ Item of den crediteer vercoept den pandt die hem te pande gheset is Weet dat hi ghehoudē is te sweeren:om wat prijse dat hi dat vcocht of verset heeft:eñ daer toe behoert hij bedwongen te wesen bidē rechter.ten eynde datmē mach dē pandt weð hebben of repeteren of defalquierē tot iuste prise.xc̄ ¶ Item of den man op seide sinen wijue dz si hem enige goedē wech gestekē hadde buten sijn kennis Weet dat die mā tegens sijn wijf niet en behoert ontfangen te wesen ten eede:noch den rechter en behoert hem daer af niet te gelouen. Item of yemāt enich veruolch doet:om brieuē te sien of weð te hebbē welcke brieuen in bewaernisse sijn:oft in depost vā yemāt anðs.eñ den ghenē soe wiemē eyscht alsdan seit dat hi geen en heft Weet dz hi gehouden is te swerē eñ te affirmerē dat hi geen en heft:noch dz hi nz en weet waer datse sijn Eñ indiē dz hijt wiste:hi soude gaerne seggē eñ doen wetē Noch dat hij hi argelist die niet gegeuē of getransporteert en heeft om te benemē.datse dē eyscher niet hebbē en soude.hoe dattet sij. noch dat hijse niet wech gestekē en heeft. eñ niet soe veel machmē eñ is schuldich haer mede te passeren xc̄.

¶ Item moech di weten dz geen rechter niet redene gheordineert en mach.noch en behoert te bedwinghē enighe ptye te sweeren inder sake wtgeseit die saken bij bescreuen recht tē ordineren.ghelijckerwijs als te bedwingen te sweren.in cas van depositien.ende in deser saken is te bedwingē dē tuge gebracht om te tugen bi detencie vā vangenis.indien dz hij nz tugen en woude bi alle andere behoerlike wegen ¶ Item mach eñ behoert te bedwingen te swerē in cas vā eede calumpnieux:het si den eyscher of den verwerer Den eyscher indien dat den ðweerer hem bedroech op sinē eedt:allsdan behoert hijt te sweerē of sinē eisch te ðliesen Eñ anðs en behoert hi niet bedwongen te wesen om te swerē ¶ Item en behoirt niemant bedwongē te wesen te sweeren van eens anðs sake ten si in depositie vā getugenisse Item so en behoert oec nyemant bedwongē wesen te sweren.vā saken die openbaer blikē aen dē rechtē ter cōtrarie:noch teghēs brieuē beuyrcht.hoe wel datten eyscher hem bedroege inden eede vandē verwerer Item en mach niemant obligierē sinen erfnaem.of successoer te sweerē na sijnre doot. Eñ allso word et geseit bi arrest vā ɋlemēt om dē capittel van doornic tegēs den provest eñ gheswoten der seluer stede Welcke provoest ende gheswoten seiden:dat die voerscreuen vanden capittel geobligiert waren teghens hem.bij huere predecessoers te sweeren vanden wijne:die sij in hueren prouisien hadden:dat sij nyemant daer of enighe waerlike persoene en vercochten. sij en waren daer af ghehouden te sweeren:hoe wel dat sijs vercocht haddē ofte moghen hebben om die stede die excise van elcken stoep alsoe men ghewoēlijcken is in die stede te betalen

Die voerscreuen vanden capitele seggē de: dat si niet gehoudē en warē te swerē om die sayte vand cōpositie. vanden canoniken voerts: oft si hem daer toe v-bonden ende gheordineert haddē: het en behoerde niet te begripen noch te vbīnden. den tegenwoerdigen te sweren: twifelike sake is van geestelicheit Het wort geseit datmēse niet en behoerde te dwingen te sweren om die obligacie van huer voersaters ten ware dattet hem beliefde naden recht. Men vint die manierē van eeden nae den decreet. diemen doē mach in enige saken ¶ Die ierste maniere is. gelijc als yemant sweert vā eniger sakē waerachtich te wesen: ende nochtans n-waerachtich en is ¶ Die anderde is. wāneer yemant sweert vā enige sake waerachtich te wesen: ende hi wel weet dattet niet waerachtich en is ¶ Die derde is. wanneer yemant sweert in een sake dat hi wel weet dat valsch is Hoe weet datse alle die saelgieren te dragen getugenisse ghelijckerwijs vandē iersten die sweert waerachtich te wesen tgene dat niet warachtich en is Wāt hoe wel dat hi meint wel gesworen te hebben: nochtans is die contrarie waerachtich. Eñ daer ōme en behoert niemāt te sweren op onsekere sake noch op die faite van andere. ¶ Die ander is puerlic valsche tughe: ende is te condempneren. ¶ Die derde is desghelijcs valsche tughe: ende is te corrigierē.

¶ Item noch houden sommighe wijse. dat eeden geobligiert te doen in toecomēde tijt tot successoers waerdich. ende behoert te houden. na dattet is gemeine sake. of die weluare van iusticie te houden ende te confirmeren. op dattet si bijden ouersten heeren geconfirmeert Ghelijc soe wie wesen sal prouoest of baeliu hi sal sweren van nu voerdaen sulcke sake. &c.

¶ Vanden eede die schuldich sijn te doen. die rechters. officieren. aduocaten. procureren. sergeanten ende andere dienaren &c

¶ Capittel CC.xxvi.

Die rechters ende officierē van iusticie behoren te swerē op die heilige euangelie van god: dat si nae huer beste wetenscap ende macht bewaren ende houden sullen iusticie: alsoe wel aenden cleinen als aenden groten: sond enich verdrach. fauoer. noch dissimulacie negheen: ende en sullen des niet laten te doē: om lief. om leet. om vreese. om winsel. om verlies. noch om sake die hē daer op comen mach. eñ sullen bewarē trechte vanden coninc: indien datse aendē coninc sijn. of trecht van huerē here. trecht vanden weesen. trecht vanden weduwē trecht vanden wtlandigen. eñ dat recht vander kercken. Eñ en sullē nemē noch procureren te nemē. noch te hebbē giftten. noch goeden ter cause van iusticie te doen van enighe personen wie si sijn. Ende dat si van hueren here niet nemē en sullen dan rechtuaerdich. eñ ghetrouwe salarisen geordineert te nemen: noch oec hueschheit in stede vā dien.

¶ Vanden eede vanden aduocaten

Die aduocaten behorē te swerē op die heilige euangelie van gode dat si getrouwelic exerceren sullen. die sayte van aduocatie: ende en sullen niet onderhouden. dan goede rechtuaerdighe sakē nae huer beste wetenscap ende macht. ende en sullen nemen noch eyschen dan behoerlike ende redelike salarisen Ende en behoert een aduocaet van parlemēt. niet meer te nemen vā salarisen: hoe grote dat die sake si. dan. xxx. pont aen ghelde ende anders gheen waerde of goet

Maer noch behoren daer af te nemen.:
nae dat die sake wesen sal eñ en sullen nz
maken dan goede eñ rechtuaerdige scri
fuereen:eñ sullen expedieren die sakē al-
soe gheringhe alst hem moghelic wesen
sal:eñ en sullen niet soeken declinatoren
delatoriē noch exceptie ter contrarie vā-
den recht:noch sy en sullen niet beletten
die audiēcie vand' partye aduerse bi loo-
sheit noch subtijle weghen

Itē sullen bewaren eñ helpē bewarē
die rechtē vandē coninc. trecht vā haren
here:eñ die stile vādē houe. die castumē
vandē landē nae haer beste wetēscap

Itē dat sy niet proposeren en sullē na
haer wetenscap sayten impertinente ofte
onbehoerlijck Maer rechtuaerdige ont-
fanclijcke eñ warachtighe dienende tot
haer sake sonder die welcke sy hem nyet
en souden moghē passerē oft lyden:om
dat recht van haren meester te bewaren
eñ anders niet.

Vandē eede vandē procureurs.

Item die procureurs beho-
ren te sweeren. op die heylighe euāgelie
vā god dat sy ghetrouwelic bewarē sul-
len die officie vā procuracie:eñ sullēt ex-
erceren nae haer goede wetenscap ende
macht eñ alle dat gene dat vandē aduo-
caten voerscreuē ghesept is. wtgenomē
die sayte vā procuracie tegēs die aduoca
cie Eñ nadē stijle vādē parlamēt en mo
ghē sy niet meer nemē hoe groot dat die
sake sy. dan. x. pont Mer sy moghē wel
min nemē:eñ sy en sullē nyet raden dan
rechtuaerdighe sakē. eñ en sullē gheē ar
beit doē te impetrerē dā goede eñ recht-
uaerdighe commissie eñ interpretacie.
eñ en sullen haren meester niet ondwij-
sen tot corrupcie:eñ sullen frequenteren
eñ bewarē die daghē gheassigneert.

Vanden eeden vanden clerckē no-tarisen eñ secretarisen vandē houe Capittel CC.xcvij.:

Die clerckē notarisen eñ se-
cretarisen vandē houe behoren te swerē
op die heilige euāgelie vā god dat sy die
officie vā clercscap bedienē eñ bewaren
sullē. nae haer beste wetēscap. eñ macht
eñ dat sy dē raet eñ secrete vandē houe.
helē eñ bewarē sullē. eñ dat sy niet nemē
noch exigerē en sullē salarisen dā redelic
eñ behoerlijc.:eñ dat sy sullē bewarē dat
recht vandē partyē soe verre alst tot ha-
re officie toebehoren eñ aengaen sal Eñ
sonderlinge trechte vandē coninc vā harē
here vandē weesen. vandē weduwē:vā
den wtlandighen eñ vand' kercken

Vandē eedt vandē sergantē.

Die sergantē behorē te swe
ren op die heylighe euāgelie van god.
dat sy die officie vā sergianterie. na haer
beste wetenscap eñ macht bewarē doen
eñ exercerē sullē als tot goede eñ getrou
we sergant toebehoert te doē eñ dat si be
warē sullen trecht vandē coninc. vā ha-
ren here:trecht vand' ghemeēte. Eñ dat
sy niet en doen noch aenbringhē en sullē
dan goede rechtuaerdighe vāghinghe.
rapoertē eñ exploitē. Dat si getrouwelic
soe sy eerst moghē exercerē sullē haer cō-
missie aen hē comende:dat sy doē sullen
goede eñ ghetrouwe rescripciē eñ dat sy
niet nemen en sullē dā behoerlike eñ ge
ordineerde salarisen:eñ dat si aen hē niet
nemen en sullen eenighe kennisse vā sa
ken dat sy niet gheuen noch doen en sul
len hinder noch belet. aenden ondersatē
vanden lande. noch aen haren goeden:
sonder rechtuaerdighe eñ redelijcke sa
ke nae haer wetenschap. dat sy heelē eñ
int secrete houden sullen:alle dat ghene

dat hem ghesett eñ bevolen sal werdē te
doen eñ dat si ghetrouwelikē dienē sul
len haren here eñ dat hof

¶ Van tghene dat officieren sculdich
sijn te sweeren.

Item weet dattet verboden

is bi bescreuē recht te sweeren om sake on
behoerlijc: eñ wie dat sweert het en is nz
te houdē. Noch so wie sweert om onmo
ghelike sakē: noch soe wie sweert een an
der doot te slaen noch muulerē: noch soe
wie sweert gheen payse te doē eñ in dien
ghedaen waer dat hi sweert dat te brekē
noch so wie sweert met crachte noch mz
vreese. Alle alsulcke eeden en sijn nyet te
houden. eñ men en valt in gheen pey
ne soe wie sinen eedt vandert in beter sa
pe. Noch nadē recht vādē decrete: so wie
ondet te swerē de waerheit om een mās
lijf te houdē die de doot niet vdient en he
uet. c. ne quis arbitretur. xxij. q. ij.

¶ Vandē bewaerdꝰ vand vāghenis
Capittel CC. xcviij.:

Die bewaerders der gheuā
ghenissen sijn ghemeenlijc gehie
ten gheolliers oft tourriers oft chepiers
So wil ic van hē spreken eñ vandē ghe:
uanghen. alle tghene dat ic daer af ghe
sien eñ ghehoert hebbe vanden wijsen.
eñ wes recht daer af seit.: Soe weet dat
bi tbescreuē recht vboden is allen perso
nen wtghesett herē iusticie hebbende: te
houdē oft te hebbē vāghenisse in haren
huysen: noch in haer lāt.: eñ dit vbot be
hoert ghehoudē te wesen op peyne capi
tale. C. li. ix. ru. de priua. carceri inhibē.
l. i. Soe moechdy weten dat die here
die iusticie heuet. heeft recht te hebbē vā
ghenisse in sijnre heerlicheit in deser ma
nieren. Te weten besloten vangheni
sse, een oft meer naden saken

Want die grote mesdaet begeert swaer
der vāghenisse dā die cleine. mer niet so
swaer dattet cranckē mach den lichaem
des ghevanghē. Wāttet seer onbehoer
lijcken wesen soude dattet lichaē van ye
mant vdouwen waer bi vāgenis. eñ als
die sake wel ondsocht waer eñ onnosel ge
vondē waer. Eñ daer om moechdi wetē
dat vāghenisse anđs niet en is te vstaen
dā bewaringhe vā mesdađs oft die van
mesdaet berucht sijn. Itē die vāghenis
se behoert een bewaerđ te hebbē vā des
herē weghen. die de administracie heeft
vāden ghevāghen.: Welcke bewaerdꝰ
behoren te wesen eñ te hebbē sulcke ordi
nancie. dats te weten dat sy niet en mo
gen noch en behoren gelt te nemē. noch
eenighe duecht vandē ghenē die de ghe
vanghē ind vanghenisse doen houden.
Want et seer ontamelijck eñ hart ware
dat die ghevāghē belast warē bi die cor
rupcie vandē bewaerđ. mer behoren hē
te administreren redelike lijftocht na ha
ren state: oft nae die ordinācie vāden ho
ve sonder hate: ende sonder ontamelike
fauoer. Item en behoert nyemant ge
leyt te sijn in een put oft in eē kercker son
der ghewijsde van recht: eñ dat die mes
daet dat begheert. Want aen gheen be
waerdꝰ en behoert gevangē in kercker
te legghē sonđ den ghebode vandē rech
ter noch die rechter sonđ den gebode vā
den gherecht: noch dat gherecht sonđ dz
die sake des eischet: daer af men behoert
volcomelijc gheinformeert te sijn. Ende
ghi moecht wetē. dat bi bescreuen recht
gheseit sijn kerckers: putten eñ alle van
ghenisse sonđ licht. oft doncker plecken.
Want het is seer hart voer kersten men
schen. in sulcker vāghenisse te wesen ten
si dat die mesdaet seer groot waer eñ ver
onbetamelijc is.

¶ Van vrouwen in vanghenissen te setten

¶ Item soe is verboden bide bescreuen rechte. dat een vrouwe niet geset en sy in een kercker in persoene noch mz man persone. Mer behoert geset te syn in redelike vanghenisse als besloten camere en seker: en mz haer een ander wijf: Want het es seer cranke sake van vrouwen: en daer om willen die rechten datse niet en si ghetormenteert van vangenisse om sake ciuile: en is de sake criminele. soe behoert si gesett te syn in hueschen en seker vanghenisse sonder eenich torment van haren lichame en puer om ciuile sake en sy borghe mach ghecrighen oft sekerhede daer bi behoert sy te wesen verbreet soe gheringhe als die rechter des doen mach C. li. ix. de custodi. reo. l. quoniam. cum anc. seq.

Hoe die bewaerders vander vanghenisse behoert borghe te stellen

¶ Item du sult weten dat de bewaerder vander vanghenisse sculdich is borghe te stellen soluent nae die bewaernissen vanden houe: op dat in dien eenighe gheuanghen ontghingen. om ciuile saken: dat hi antwoerden mach tot partie Want om crimen na bescreuen recht: soude hi behoren te draghen ghelyke peyne. Mer die wise hebben ghemodificeert tot ten discrecie vanden rechter die interreste vanden partye bewaert. Want alle die interest vanden partien behoertmen te recouuereren op die bewarer: nae dat die geuanghen bi synre simpelheit ontgaen is. Mer bi cracht vander vanghenisse te breken. oft bi ander violencie niet. C. li. ix rub. dic. l. apud comentariensem

¶ Wat die bewaerders schuldich syn te doen

Item die bewaerders vander vanghenissen behoren te condighen den rechter van maende te maende: oft eer na die ordinancie vanden houe: alle die geuanghen en die saken waer om sy gheuangen syn/ op dat expedicie op hemluden mach gedaen werden/ dat si niet ghetrauilleert en werden vander vangenisse. ouermate by vergheetenheit. si en hebben ontslach teghens oft mede. En oft die bewaerders des niet en doen. si behoren te verualllen inden boeten van xx. pont. En op dat daer inne gheen ghebrek en sy: in dien die rechters den bewaerers niet en ghebieden en datter hem alsoe vermaent si: die seluerechters behoren te veruallen inder voerscreuen peyne. C. li. ix. rub. dic. l. de his quos

¶ Vanden gheuanghen te steruen

¶ Item oft die gheuanghe dye in gheuanghenisse leyt afliuich werdet Weet dat in dien voer crime is dat hi geuangen leit: dat die ghene die hem gheaccuseert heuet is ontslagen vander accusacie en niet en behoert hem daer af gheeycht te wesen: noch van pyne noch vanden rechter Want het is al te nyeute en verduystert metter doot vanden ghe accuseert. En in dien datter waer om ciuijl: en hi niet geobligiert en waer met brieuen: die actie verduystert en gaet te nieute. die daer af begonnen was. Noch willen die rechten segghen: dat oft die gheuanghen van crime. inder geuanghenis afliuich wert eer hi ghetraect en ghecondempneert wert van crime daer om syn niet sine goeden te nemen confisquieren. noch te arresteren: ten waer bi alsoe dat hi hem seluen dode om vrese van iusticie en van synre mesdaet.

C. li. ix. rubri. dic Si reus vel accusator mor. fuerit. l. si is quem et l. defunctis

¶ Van gheuanghenisse te breken om ciuijl

¶ Item noch nae dye verlancien

eñ nadē costumers. in dien eenighe ge
vanghen sy om cas ciuijl: eñ hi ontgaet
eñ breect die vāghenisse. hi bekēt hem in
den eysch ŏwonnē daer hi om geuangē
was. Eñ in dient om crime waer hi sou
de de sake scaldich wesen. eñ tot diē eyn
de mach ghebannē sijn vandē lāde. als
vā crimē sake: eñ daer op ꝯtumasserē bi
vāghenisse ghebroken. Mer na die opi
nie vā sommighē wijsen: in dient gebuert
dat yemāt gheuanghē sy eñ hi die geuā
ghenisse breect eer hem eysch ghedaen sï
noch gheimposeert vanð sake waer om
hi gheuanghē was. Weet dat hi daer ō
niet en behoert te wesen ŏwonnē: noch
in ciuijl noch in crime. eñ die redēne is.
daer om dat hi niet en wiste watmen hē:
eyschen soude: eñ daer om die alre seker
ste is.: Wanneer mē set een gheuanghē
inder vanghenisse: dat mē hē belast met
sulcken eisch diemen hē doen wil: eñ dat
set voer hē verclaert sy: op dat in dien hi
die vāghenisse breect: dattet sy opten la
ste eñ pericule vandē eysche teghens hē
ghedaen: eñ dat hi daer by mach wesen
gecontumasseert bi deffaultē: eñ in dyēt
in crime is: dat hy ghebānen is vanden
lande criminelic. ꝛc. Nochtans in diē
hi quame ten appeaux oft voertroepin
ghe: soe behoert versteké te wesen decli
natoren. dilatoren eñ alle anð excepcien
wtghesett peremptoern

Vandē clerckē eñ van harē staten.
Capittel CC.xxix.

Ghesien vanden rechten ci
uilen nae die constitucie vanden keyser
eñ van sijn recht eñ oeck vanden costu
men. Daer nae soe volcht vanden clerc
ken.: eñ hoe dat sy behoeren ghetracteert
te wesen Ghi moecht weten dat die cler
cken die bescreuen rechten willen.

dat sy anders ghetracteert sullen wesen
dā die waerlike sijn. bider preuilegie vā
haer tonsure. die betrect eñ exēpteert vā
den waerlijcken rechter. eñ willen datse
niet ghetracteert en sullen sijn dan bi ha
ren bisschop. daer sy onder woenachtich
sijn. die daer af die kennisse alleen toebe
hoert: het sy om cas ciuijl oft om cas cri
minele Ende behoerē ghetracteert te we
sen eñ beleit: biden regule vandē rechtē
canon. Dats bidē regulen vandē decre
talen die ghemaect sijn bidē paeusen eñ
heilighe concilië. die niet en dienen van
criminele tot pine vanð doot dan tot py
ne de dolor. Dats te weten kercker ype
tuele oft eewige Eñ trecht waer om die
waerlijke ghereghelt eñ ghetracteert sijn
biden keyseren eñ haer councilien ofte ra
de is dye differencie dier is. tusschen dat
recht canon eñ ciuijl. So moechdi weel
wat differencie trecht set tussen die cler
cken eñ die waerlijcken. Weet dat de re
gule ende dat fayte vanden clercken be
hoert te wesen: god te dienen. eerlijck le
uen ende verkeeren. in wercken ende in
woerden. ende in habijten oft cleederen
te wesen buten die regule eñ forme van
den waerlijcken. Mer behoert clerc
kelijck te leuen ende te regieren.: Want
sulcke eñ gheen anð en behoerē ghehietē
te wesen clercken. Eñ tis een edel name
clerc ghehyeten te wesen: dattet te segghē
es coninck. om dat dye coninghen hem
soe eerlicken behoren te regieren ende te
beleyen. ende so doen oeck mede die eer
same clercken.: Eñ daer om draghen sy
tonsure ofte corone opt hoeft inder stede
vāder crone. eñ die crone significeert oft
beteykent: goede regiment. dye welcke
hy schuldich is te hebben: ende te beleyē
op sijn onderlatē ende opten lande ouē
hem gheleghen

Item die waerlijke behoren te hebbē andˀ officie eñ regule. Wāt aen hem toe behoert andˀ regiment eñ regule: als vā thapte van bouerpe oft lantswinninghe vā comanschape te wesen in die oerdene vandē huwelijkē state: vandē landen te houwē eñ te laboterē. Eñ sulcke sijn ghe-hieten waerlike: daer om dat sy hē waerliken behoren te regieren eñ te regulerē Decretali xij.q.ij.c. duo sunt genera.

Conforterende dat rechte precedēte soe is ghesei in een andˀ recht. dat nyet alleē die prelaten. die priesterē eñ andˀ gheestelike psonen. niet en behoeē alleen te wesen die ouerste in edelen schonē eñ reuerent regimēt. Mer oec mede alle clercken van wat state dat sy sijn: nae dat sy van tonsure hem behelpen willen.

Oft anders soe en behoren sy niet ghereputeert noch oec gehoudē te wesen voer clercken: noch sy en moghē niet gebruycken vandē preuilegien vāder clergie eñ in dien sijt andˀs doen. sy en sijn niet indifferent oft onghelijc den waerlijkē. mer sijn dier ghelijck. Eñ aendē clercken soe behoert die kercke. die regule eñ regimēte vandē saken oft dingē der seluer: noch anders nyemāt en behoert hē daer af te ondˀwinden. Die waerlike en behoeē nyet te sitten noch te comē biden outare noch int coer te wesen soe langhe alsmen doet die heilighe dienste. Want et aendē clercken toebehoert. eñ aen niemāt anders: Decre. li. iij. rub. de vi et houes. cle. c. i

Noch seyt die decretale dat die clerckē niet en behoeē te draghē wapenē: wāt et hem niet toe en behoert noch aen haren officien Eñ in dien sy dat doen sy behoeē daer af gecorrigeert te wesen bidē waerlijken rechter. Itē sy en behoren oeck gheen woekenaer te wesen. noch gheen kersten mensche en behoert woekenaer te wesen.: Want het is den dienst vanden ioden die welck vseren vandē oudē rechte inden welcken woekerye gheypmitteert eñ toeghelatē was: Eñ in dien die clercken doen ouer tghene dat voerscreuē es Dats te weten dat sy wapenē draghē of sy doen woekerye sy sijn indē ban. eñ behoren daer af te wesen ghecorrigeert bydē waerlijken rechter. Decreta. clerici arma. ru. super. dic. Item tis dē clercken vˀboden te dragen onbetamelike cleederen: hy en sy in forme eñ ordinācie vā clerc.: eñ sy en sijn oec niet schuldich te laten haer hare op haer scouderen hangē: noch sinen baert te latē ten sy ghescoren ghelijc als een clerc. Want aen den clerckē en behoert sulcke ordinācie nyet. mer aenden waerliken die waerlijkē behoeē te leuen. Eñ in dien si des doen sy sijn inden ban. eñ behoren te vˀliesen die beneficie van clergye. Decretali si quis cū seq. rub. dic. ❡ Item ghi behoert te wetē: dat in dient clercken sijn. frequenterende nonnen: eñ hem des verboden sy vā haren prelate. dat sy daer af cesseren oft ophouden. sijn sy gebeneficieert si behoren te verliesen die vruchten van hare beneficie. alsoe langhe alst tot discretie vandē rechter gheordineert sy. Ende in dien sy niet en sijn dan simpele clercken sy behoren te verliesen de preuilegie vā tonsure Eñ in dien sy waerlijc sijn: sy behoren te wesen inden ban. rub. dic. Decreta. monasteria.: Item oft die clerck leuet als een goliard. rabaut. of putier. cokijn. oft boerdeelboef. dobbelaer. ofte speel man metten monde. oft met ander instrumēten in tauaernen ende cameretten.: hy en is niet waerdich te ghebruycken van den preuilegie van tonsure. eñ sonderlinghe in dien sy daer af vermaent hebben gheweest ende sy des niet en laten.

Meer sijn hem schuldich te houden eñ te
regieren in state vand' clergie ghelijcker
wijs als ghesept is eñ oec in habite of cle-
deren: eñ cõuersacie. oft anders en beho-
ren sy niet ghereputeert oft ghereke͂t te
wesen voer clerck. c. i. eo ti. li. vi.

Item in dyen een clerc hem ond'wint
vande͂ waerlike͂ sake͂. eñ vãde͂ waerlike͂
ghelijc als procureur te wesen voerden
waerliken rechter. oft waerlike officiers
Weet dat in die͂ sy vã haer prelate sijn bi
iij. reysen gheamonneert: eñ bi. iij. moni-
cien: eñ sy daer af niet en cesserẽ: sy beho-
ren te v'liesen die preuilegie van tõsure.
Eñ generalic moechdi wetẽ: dat bydē
recht canon v'bode͂ is. alle clercken te we-
sen. goeckelaer. dobbelaer. droncker pu-
tier. tauernier. makelaer ofte coppelaer/
vleyschouwer. volre. barbier. rabaut. to-
uenaer. stilleveger. openbaer diffama-
teen alle sulcke p'sonen en behore͂ niet te
ghebruycke͂ vand' preuilegie vã tonsure
sond'linghe tauerniere͂. oft cappers. nae
dat sy daer af sijn v'maent. in dien sy dat
min dan een iaer ghedae͂ hadde͂ / Meer in
die͂ sy dat meer dã een iaer gheweest had
den: alsdan en biect daer gheen introdu-
ctien and's dã die citacie sommiere. of he͂
te onstaen in teghe͂woerdicheit. Decre-
ta. li. iij. rub. dic. c. clerici officia.

Vanden clercken ghehuwelict.
Capittel CCC.

Die clercke͂ ghehuelict mo-
ghedi v'staen dat naden decretale
In dien een clerc gehuelict. ghebruycken
wil van preuilegie van tonsure oft cler-
gye. het is vã node dat hy in sijn habijte
oft cleederẽ eñ in tonsure te same͂: oft an-
ders in dien hi ghevange͂ ware om eeni-
ghe͂ mesdaet. sond' beyde die voerscreue͂
saken: hy en behoert niet te ghebruycke͂
vand' preuilegie͂. mer als waerlike es hi
te corrigierẽ Eñ alsoe is daer af gewesen
soe wel int parlement als eld's in and' ho
uen royalen. Dats te wetẽ. vã een clerc
eens ghehuelict aen een onghecorrum-
peert oft maecht. eñ in dit stuc eñ anders
gheen en behoert hi niet te gebruike͂ vã-
den p'uilegie. Ite͂ voert seit die decreta
le: dat gehuelicte clercken hoe wel dat sy
hebbe͂ cleederẽ eñ tonsure: in dien hi he͂
ond'wint van waerlike saken: als vã co-
mãscap. vã waerlike diensle͂: so en sijn si
niet sculdich te ghebruycke͂ dair in. noch
int v'uolghe van die͂ te ghebruycke͂ van
den p'uilegie͂ vand' clergie: mer behoren
bide͂ waerlike͂ rechter te wesen bedwon-
ghen eñ beleit als waerlic. eñ gheset tot
bede eñ tot execucie eñ tot allen subsidie͂
Eñ alsoe p'st ghevonden inde͂ raet vã pa
rijs eñ andere: nae dat een clerc ghehu
lict is. waerliken leuẽde. dat om wat cõ-
tract oft comãscap die hi doet. hi behoert
daer af te v'antwoerden voerde͂ waerli-
ken rechter: eñ niet aende͂ prelate: Eñ of
die p'laet amonesteert den rechter roya-
le vande͂ban om des te doen. die rechter
royale oft and' nad' copie ghenome͂ van-
de͂ admonicie behoert te gheue͂ cõmissie
ghehecht aend' voerẽ copie: eñ dat te sen
den aende͂ bisschop oft sijn officier: eñ he͂
ghebiede͂ dat hi revociert oft wed'roepet
sijn monicie. eñ he͂ late͂ begaen vã sijnre
edelre iurediccie. sond' die te beletten. oft
des niet daer inne soe sal voersien werde͂
vã remedie: eñ dat ghedaen. oft den bis-
scop oft sine͂ dienre niet en obedieert van
rescripcie van sergant. daer op ghehadt
een v'soeke vande͂ procureur vanden co-
ninc: Iteratiue commissie sal ghegheue͂
werden dat die voerscreuen bisschop ce-
sseert. &c. Ende oft des niet die waerli
ke goeden vande͂ voerscreuen byßchop

behoren ghesett te sijn inden handen vā
den coninc eñ bi sinen handē gheregiert
ter tijt toe dat hi gheobedieert sal hebbē
ende oft daer af spruyt eenighē twifel ter
contrarie. eñ of hi clerck is ghehuwelict
in cleederē eñ in tonsure ende anđs niet:
hi behoert ter stont weder ghegheuen te
wesen. Mer oft ghebuerde dat hi sonder
cleederen eñ tonsure waer: oft sonderlin
ghe sonder tonsure. hoe wel dat hi onge
huwelict waer. soe behoerde hi weđ ge
gheuen te wesen eñ daer af behoert aen
den waerlijkē rechter die possessore ende
die detencie ter tijt toe dat hi bi sijn prope
re prelate bekent sy den waerliken rech
ter gheroepen. eñ die ghene die te roepē
sijn. oft hi schuldich is te ghebruyckē vā
clergie oft niet. eñ oft hi daer af nȝ en be
hoert te gebruyckē hi behoert te bliuen
aendē waerlikē recht: eñ aen hē behoert
die kēnisse eñ detencie Maer oft ghe
buerde dat die ghevāghē gevaen waer
in cleederē eñ tonsure: mer sonđlinge in
tonsure. eñ hi ongehuwelict waer. of in
cleederē eñ tonsure te samē. eñ hi ghehu
welict waer: eñ hi begheert wert vā sinē
prelate: nae dat hi ghevondē waer in cle
deren eñ possessore vā een clerc: hi beho
ret weđ ghegeuen te sijn aenden prelate
ter stont. bi protestatie van hē te repete
ren eñ weđ te hebbē in dien hi niet en be
hoerde te ghebruyckē vandē preuilegiē
Welcke sake bekent bidē gheestelijcken
rechter: hi behoert weđ ghegeuen te we
sen aendē waerlijkē rechter eñ tot sijnre
iuredictie.: Eñ alsoe is daer af ghewe est
eñ is inden panlement eñ elders. eñ son
derlinghe inder stede van doornic tegēs
den bisschop vā doornick. om een gehie
ten wouter metten platin: eñ een gehie
ten hanneken gordin. ende oec mede so
mighe andere

Hoe moechdi weten. dat daer op onse her
ren vanden parlement doen eenige aure
ditie ende segghē: dat oft een clerc geuan
ghen is biden waerliken rechter. eñ als
dan die clerc hem sept ongehuwelict te
wesen eñ hi gheen tonsure en heeft sond
linghe eñ hi leeft als een waerlic vā am
bocht eñ dat hi nȝ lesen en cā. als hi daer
af ondsocht sal werdē: noch dat hy nȝ en
doet blijcken vā sijn preuilegie eñ dat hi
hē niet en heeft ghedragē te voren als eē
clerc: si behoren te bliuen aendē waerlij
ken rechter gheheelic. Wāt bidē decret.
niemāt en behoert te gebruykē vanden
preuilegiē vā clergie: hy en leeft als clerc
sculdich is te doen: eñ als sijn tonsure dz
als een crone is vanden coninc die hē co
ninclijc regiert. sculdich is toe te behorē
Want gheen clerc en behoirt noch en is
schuldich hē te ondwinden van clergye
eñ vandē saptē der seluer. die vā benefi
tie eñ p̄uilegie vā clergye ghebruycken
wil. Eñ alsoe werter ghesent eñ gheradē
biden herē vandē parlemēt tot veel sakē
dat die stede van doornic te doē hadde. te
ghēs dē bisscop. Indē iare. M. CCC. xx.

Vandē clerckē die ridders sijn

Item hoe wel dat ghesept sy
hier voren. dat ghehuwelicte clerckē be
horen te hebben habijt oft cleederen. eñ
tonsure. in dien dat hi clerckschap gebruy
ken wil. &c. Nochtans is te weten. dz
ridders daer om niet en behoeuē te heb
ben cleederē noch tonsure. hoe wel dat si
ghehuwelict sijn Want hi mach met ee
ren vanden ridderschap draghen sulke
cleederen alst hem belieft. eñ son der ton
sure te wesen: sonder daer om te v̄liesen
die preuilegie van clergie Nochtans
alst is om cas criminele: somighe raden
om alle twifelinghen dattet seker saeke

is te hebben cleederen eñ tonsure.: Hoe
wel dat die decretale seit expresselijc dat-
ter van ghenen node en is. Decretali li.
iij. xii. de cleri. coniuga. c. vt consultatiõi
Item ghi muecht weten dat hoe wel
dat een man ghehuwelijct sy: hebbende
cleederen eñ tonsure. Nochtans in dyẽr
begheert wert aendẽ waerliken rechter
te hebben payx ofte sekerhede. die waer
like rechter mach hem daer toe bedwin-
ghen des te doen om dat weluaren van
den paix. Eñ oft ghebuert dat die clerck
ghehuwelict die alsoe bedwonghẽ ghe-
weest hadde. paix oft sekerh; te gheuen.
dat eufraingeerde. dair õ en soude dat nz
vallen te bedwinghen van sijn lichaem
aendẽ waerliken rechter: nae dat de sake
wesen soude criminele.: mer soude wesẽ
te bedwinghẽ aendẽ gheestelikẽ rechter
van sijn lichaem: Eñ sijn huysraet ende
waerlike goeden soudẽ wesen te bedwi-
ghen aendẽ waerlijken rechter. Eñ dye
redene waer om dattet toebehoeret aen
den gheesteliken rechter te corrigierẽ vã
den delict vandẽ paype oft sekerheyde ge
broken. is daer õ: dat die sake vã paye is
alsulcke dattet neemt preuẽcie aẽden eer
sten rechter aen wien dattet begheert is
om seker te wesen. dat alsdan daer af ge
ne quaet en ghesciе Eñ alsoe wertet ge
sept bi arrest van parlement: om iã hoc-
quet poorter vã valenchijn teghens mi
nen here engrant dondin president van
mijn here arent van corbye.:

Vandẽ clerc die gheuanghẽ waer.
eñ sijn habijte oft cleederẽ te õmangelẽ.
oft te veranderen inõ gheuãghenisse.

Item ghi muecht weten dat
oft ghebuert dat eenighe clerc gheuan-
ghen sy bi een waerlijc rechter sonder ha
bijt eñ tonsure. eñ ghesét in een waerlijc
ke vangenisse. eñ duerende die selue vã

ghinghe: bi loosheit hi veranderde sijn clee
deren oft tonsure: eñ hy hem daer mede
woude behelpẽ:. soe gheringhe als dye
waerlike rechter die hẽ gheuanghen he-
uet vnneemt sulcke loosheyt: mach hij hẽ
weõ doen sitten sonder habijte. in sulcke
oft ghelijke habijte als hy hẽ gheuangẽ
heeft. eñ daer op ordinerẽ eñ useren van
hem als gheen clerck: eñ als onabele te
ghebruycken preuilegie van tonsure.
Eñ alsoe wertet ghesent bi arrest vã par
lament: teghẽs ian van rouair. die ghe-
uanghẽ gheweest hadde sonõ habite eñ
hadde sijn habite veranderinõ vanghe-
nisse vandẽ prouoest eñ ghesvvoren van
der stadt van doornic Item ghi mu
ghet weten. daet oft ghebuerde dat een-
ghe clerc gheuanghen waer om eenich
delict. eñ gheuanghẽ wesende.: hy wert
begheert van sinẽ prelate als clerck. In
dien hi ghehoudẽ waer onghehuwelict
habijte hebbẽde oft tonsure. oft alleẽ ton
sure: hi behoert weõ ghegheuẽ te wesen
aen sijn prelate ter stont als hy begheert
wert

Vanden bigamen
Capittel CCC.i.

Weet dat bygame is een ir-
regulariteit. die coemt eñ daelt bi faulte
vã sacramẽt oft andrs/ bigame is een ge
brec die coẽt vã diuisie vã vleisch Eñ dat
is te seghẽ. de gene die bi diuerse tijdẽ ge
hadt heeft. ij. wiuẽ in witachtigher echt
scap: eñ nae die gramariẽ. bigame is ge
seit quasi bis gamus. Dats te segghen
twee reysen solz oft anders van twee hu
welijcken. Hoe weet dat die ghene ghe-
houden ende ghesept is bigame. die een
wijf trouwet die tot anderen tijden ghe
huwelict gheweest is. of die seluer eens
ghehuwelict gheweest is. Eñ dese ver-
liesen alle preuilegien van clergie in al-
le manieren eñ nẽmermeer en moghen

ken daer al behelpē noch tonsure draghē noch habijte clericale op dye peyne
vandē ban. mer sijn alheel waerlijc.: eñ staen die kēnisse vandē waerliken. niet te
ghestaende eenige cassume ter cōtrarie.
c. altercationis antique de biga. li. vi.

Itē ghi moecht wetē. dat oft eenighe hebbē somighe concubinē ofte bisitrees
een oft meer eñ in somige pleckē. daer ō
en is hi nz ghehoudē voer bigame noch
hi en behoert niet te vliesen die ṗuilegie
vā clergie. Wāt bigame ghesciet bi hue
lic tot. ij. wiuen. oft tot eē wijf die wedu
we is. oft dat een mā ghetrout ghehadt
heeft. ij. wiuē deē voer dand nae. Decre
ta. li. i. rub. dic. c. quia circa Noch mo
ghedi wetē: dat oft gebuerde dat yemāt
trouwede een weduwe. eñ het ghevon
den waer bydē wijsen noch maecht we
sende niet ghecorrūpeert eñ dat alsoe ge
vondē werde bidē vroede vrouwē: daer
om en soude niet wesen bigame dye ge
ne die haer ghetrouwet soude hebben.:
mer soude gehoudē sijn als simpel ghe
huelict Decreta. li. i. rub. dic. c: debitū

Vanden clerck weduenaer.
Capittel CCC. ij.

Weet dat een mā weduwe
naer die clerck is. soe gheringe als hi es
weduwenaer: hi keert weder tot sijnder
vriheit vā clercschap. eñ soude moghen
priester werdē nae dat hi eens eñ aē een
maghet gehuwelict geweest soude heb
ben: op dat hi habite hout. Eñ ṗst vrou
we oft ioncfrouwe die gehoudē waer in
weduwescap: si behoert gehoudē eñ be
waert te wesen in haren weduwen state
biden prince eñ bi allen rechters gheeste
lijc eñ waerlijc. eñ sy behoeē ghehoert te
sijn sommielic in haer querelē oft clach
ten: Eñ oft dair inne gebrec waer aēden
waerlikē rechter. sy mach haer betrecke
aēdē geestelikē rechtē die in sulcker sake si
luidē behoert te ondhoudē eñ horē in ha
rē recht. eñ andrs en behoert si al daer nz
te trecken. als si te doen heeft. ten si dat
aendē waerliken rechter ghebrer si. mer
in diē si vonghelict waer vā eenich rech
te. al waert nochtans waerlike goeden.
Weet noch. dz in diē sy haer eerst betrect
aendē gheestelikē rechter. al daer is dye
sake schuldich te bliuē. wāt het is cas vā
ṗuēcie: eñ si behoert geremedieert te zijn
al daer sy haer eerst betrect. bi die benefi
cie vā haer weduescap. eñ andr saken or
dinarien als in eysch oft vweeren. sy be
hoert te sorteren ondr den rechter daer sy
oft hi woenachtich is: eñ is al daer te be
dwinghē. Decretali li. ij. rub. de foro cō
pet. c. ex tenore lrārū. et. c. ex parte.

Vandē preuilegien vāden clercken.
Capittel CCC. iij

Ghi moecht weten dat cler
cken die vā preuilegie vā clergie vseren
willen. en behoeē niet vdachuaert te we
sen. om eenige saken dan voer haeē rech
ter eñ prelate.: Het sy criminele oft ciui
le saken dā alleen om sake reele: oft in be
clachte van nyeuwicheyde. in sauuegar
de eufrainte in port van wapenen Wāt
van dese vier saken moeten sy antwoer
den aendē waerlijken rechter. Hoe wel
dat sy priester warē. bisscop ofte van andr
digniteit Item oft gheboerde dat een
waerlijc rechter bedwonghe een clerc te
antwoerden teghēs hē. nae dat hi wiste
dat hi clerc waer. hi is indē ban bydē sel
uen rechte dat die clercke hieten. ipso facto.
Mer het is te weten: dat oft die clerc inde
kercke vcoopt oft comanscapt van eeni
ghe sake teghen een waerlijc. eñ daer af
gheschil valt. daer om en bliuet niet die
kennisse aenden rechter vanden clerck.

Mer behoert te bliuen aendē waerlikē rechter Want di bescreuē recht. behoert elck ghehoudē eñ ghetracteert te wesen voer sijn rechter eñ nyet elrs. eñ daer af die sake litigiose ordinarich eñ ghehouden is. Eñ in dient anders ghedaen is: soe behoert ope kennis daer af gerēuoceert te wesen. aendē rechter vā wien die verweerd ondersate af is. oft die sake connexiose. Noch seit dat bescreuen recht: dat een waerlijc man niet schuldich en is eenen waerliken man te doen dagē voer tgeestelike ghērecht/ dan bi ghebreke vāden waerliken rechter. Eñ in diē hi des doet soe behoert die sake gherēuoceert te sijn aendē waerlikē rechter. Wāt die rechter en ghehēget niet dat yemāt sy ghedachuaert dan voer sijn rechter ordinarie. ten waer bi ghebreke vā rechter. Decretali. li. ii. rub. dic. c. licet ex suscepto

Weet dat oft die clerc bi sinē wille wouden ordineren te submitterē aendē waerliken rechter: eñ dat hy nochtās swoer eñ ghelofde sijn ghewijsde te houden So en mach hy niet submitteren noch ordineren dat houden mach oft waerdich sy hoe wel nochtās. dat die partye aduerse dat consenteerde. Want dat rechte en mach niet ghehenghē dat yemant bedaghē si voer andr rechter dā voer sijn rechter ordinarie: eñ noch is dat rechte alsoe nauwe oft scarp om dē clerc. dat in dyen ghebeer ware indēg heestelikē rechter: ōden clerc oft dat suspectie aenden gheesteliken rechter ware. soe behoert die rechtē voerc te cōmitteren een andr rechter: om den clerc eñ rechter gheestelijc. Wāt die clerc en mach niet sijn vōdachuaert voer waerlike rechters. dā om die vier saken bouē ghescreuē. ten sy dat si clercken sijn wonēde eñ residerēde ondr eenige gheprivilegeert. als capellanē monickē oft ander prelaten. die kercken hebben daer toe ne gheprevilegeert. te kennē van haren volcke eñ van haren ondersaten. Item soe wie slaet een clerc bi quade wille totten bloede: hi is inden ban byden seluen recht dat die clerckē hietē ipso iure Eñ of een clerc slaet eenē waerlikē totten bloede hy behoertet te beterē aen sijn prelate eñ ordinarie. oft hi behoert te wesen ghedeposeert vā beneficie. Eñ oft die waerlike slaet dē clerc hoe wel dat hy waerlijc si. hi behoert daer om gecorrigeert te sijn biden prelate. daer om dat hi indē bā es Want niemāt dā die prelaet en behoert daer af te kennē. Mer in dient ghebeert dat die waerlike eenighē clerc slaet: niet wetende dat hi clerc is Weet dat hi daer om niet en is inden ban noch bi gheestelikē rechter en soude hi daer niet ghecondempneert werdē.: Nochtās soude dye gheestelike rechter die kennisse hebben oft hi wiste dat hi clerc was oft niet. Decre. li. v. rubri de sen. exco. c. Si vero.

Eñ daer af behoert die waerlijcke vri te te gaen bi sinē eedt. die hi dair af schuldich is te doē voer dē prelate. eñ anders en is hi hē niet schuldich te ontschuldighen. Eñ in diē hi daer af niet sweeren en wil. hi es ghehoudē voer indē ban wesende byde decretale voers. Itē oft ghebuerde dz in spele yemāt sloeghe een clerc hi en es niet indē ban. mer in dyent anders gedaē waer dye absolucie soude moetē comen vandē paeus. Decretali. li. v. rubri. supra dic. c. i. Item hoe wel dat vandē clerc ghequest satisfactie gedaen sy totter partye. daer om en ist nz men en moet daer af hebben absolucie vanden paeus

Want die prelaet en mach daer aen niet roeren dan van sekere sakē vclaert indē rechten. Decretali li. v. rubri. supe. dicta. c. q̄uis

Vanden huwelike Cap. CCC.iiij

Huwelick es een verbande
properlic te spreken: die gheschiet
biden cōsente vandē man eñ vanď vrou
we: nae dat haerď beiď hertē consenterē
malcanderē te hebbē in huwelick. Hoe
wel dat anď solennitepte van ghebodē
eñ van trouwē daer af niet ghedaen en
waren. Mer het is eerlijc die te doen in-
der heiligher kerckē. Decretali li.iiij.ru
de sponsa.c.i. Item weet dat alsoe als
huwelic ghescijet bidē consente allene: al-
soe werret eñ machet af ghedaen werdē
bi redeliche diuerse oft ősche pdinghe eñ
anďs niet: ghelijc als hier nae gheseit sal
werden. Quia quos deus coniunxit hō
non seperet. Naden bescreuen rechte
Weet dat bidē tijt van seuē iarē eñ daer
en bouē machmen tracteren kinderē in
huwelijc: nae dat sp vā sulcker verstant
wesen sullē dat sp quaet eñ goet weten
Decretali.li.iiij.rub.dic.c.nuuens.

Oft ghebuerde dat die mā nae die on
dertrouwe de future őtoge eñ hē absen-
teerde wten lande eer hi sijn wijf vleisce
lijc bekēt hadde. bi langhen tijt dat wijf
mach wel een anď trouwē.: Decreta.li.
iiij.rub.dic.c.de illis. Item oft mā eñ
wijf belouēdeen den anderē te nemē in
huwelic met woerden tot sekere tijt ver-
claert tusschen hē beyden: sp sijn ghehu-
welict. eñ nēmermeer en moghē si daer
teghēs comē eñ behoren bedwonghē te
wesen bidē prelate te volcomē dz huwe-
lic. oft sp sijn beide indē ban oft de ghene
bp wien dat ghebreet is: bpden decretale
voerś. Decreta.li.iiij.ru.dic.c.ex pte

Te huwelicken teghēs den danck
vanď vrouwe

Item oft een vrouwe gege-
uen is te huwelic teghens haren danck
eñ bpden man onthoudē teghens harē
danc. daer en is gheen antwoerde anďs
dan sulck huwelijc niet waerdich en es.
Decretali de muliere to.ti Oft huwe
lic ghesciet bi woerdē obscure oft dupli
re. oft vā diuerse talen: eñ daer nae daer
bi eenich ghescil oft teghenseggen sp
eñ die een segghē wil dat hp dē anderen
niet őstaen en heeft Die rechter behoert
te considereren die ouchept eñ die forme
vā procederē: wat sp dedē. eñ daer na or-
dineren. Decretali ex litteris.eo.ti

Te weď seggē huwelic met crachte

Itē oft ghebuerde dat eeni
ghe vrouwe bedwonghen ware tot hu-
welic met yemāt met crachte eñ bedwā
ghe. eñ si daer nae weď huwelicte. op dz
sp nye consent ghedraghē en hadde aen
den seluē met crachte: dat anďde huwe-
lijc es waerdich eñ niet dat eerste Decre
li li.iiij.rub.dic.c.veniens Ghp mo-
ghet weten. dat oft eenighē huwelijc ge
schiet met cracht als voerscreuē is. noch
tans daer nae ghesciet dat vleischelije-
ke bekēnis daer af volcht bpdē consente
vanď vrouwē: sulc huwelic is waerdich
eñ behoert ghecōfirmeert te wesen. De-
cre.li.iiij.ru.dic.c.ad id quod melius facit
qui mat accusa.pos.c.insuper

Van vrouwe weď te huwelickē

Itē ghi sijt schuldich te wetē
datter wijf die gehuwelict is eñ die harē
man wtē lande is hoe wel dat hi langhe
iarē wt blijft sonď daer af tijdinge te ho-
ren: si en mach nz weď huwelken voer
dat si sekerlijc tijdinghe gehadt sal heb-
ben vā sijnre doot. eñ dat hi ouerledē is
Itē vandē seluē nadē recht ciuijl moech
di wetē. dz oft een mā wtreyst eñ soe lan
ghe wt blijft als den tijt van seuē iaren.

ende hi so langen tijde datter wijf haer mo
ghelijc weder huwelijckē mach. ē macht
doen. op dat tijdinghe oft mare sy dz ha
ren mā doot is. eñ dat daer af souffisant
ghetuyghen sijn die des ghetugē. Dats
te segghen datter selue wijf heeft tē min
sten een die ghetughet dat hy hem sach
in sulcker plecken eñ andere die affirme
ren. dat sy gheweest hebben opt graf al
daer hi begrauē was. eñ andere die seyt
dat hi was tot sijn exequie oft ewtuaert.
Want sulcke ghetughē in dyē mē ghee
andere en mochte ghecrigen: het soude ge
noech wesen tot mare vand doot: eñ an
ders en mach sy niet weder huwelijken
niet teghenstaende eenighē langhen wt
bliuen. Decretali. li. iiij. ru. su. dic. c. In
presencia et. C. li. v. rub. de repud. auct.
hodie iiic. l. vxores. ff: de diuor.

Vanden trouwen de futur.

Ghy sijt schuldich te weten.
dat die trouwen teghēwoerdich ōnpelē
die trouwē de futur. Hoe wel dat die fu
tur ghesworē geweest hebbē. zc. Maer
in dien nae de trouwe de futur ghehadt
hadde vleyschelijke bekenne. Weet dat
des soude doē waerdich wesē trouwe te
ghēwoerdich. Decretali is qui fidem de
dit de sponsa. Weet dat soe gheringe dz
kinderen comen tot sulcker outheit. dat
sy abel sijn te ingenerē sy sijn abel te hu
welijcken. Nochtās seit die decretale dz
kinderen niet en behoeē ghehuwelict te
sijn. ten sy om weluarē van paepse te mo
ghen settē tusschen die herē die lantscha
pen hebbē te regieren. Decre. li. iiij. rub
de desponsa. impube. c. ubi non est con
sensus. Die vadr mach wel sinē kinde
sonder sijn consent huwelijcken: noch we
sende in minoritept: mer andr kinderē en
soude hi daer toe niet moghen bringhē:
ten waer dat sijt consenteerdē. Decreta.
li. iiij. rubr. dic. c. i.

Vā trouwe clādestine oft heimelic

Item trouwen clandestine
sijn verbiedt bij die heylighe kercke. in
dien die partyen daer toe consenterē.

Van een man ghetrouwet te heb
ben twee wiuen

Oft ghebuerde dat yemāt
ghetrouwet hadde twee wyuen daer af
die eerste waer teghēwoerdich eñ dand
de futur dat huwelic soude houdē aē die
eerste .: Mer in dien die andr de waer vā
teghēwoerdicheit eñ deerste de futur: dz
huwelijck sonde houden aē dandde.

Te interditerē oft vbiedē huwelic

Soe gheringhe als lytigie
ghesciet vā huwelic. het behoert te we
sen interdict oft vbboden aen deen eñ aen
dand: dat sy anders gheen huwelick en
maken duerende die litigie. eñ in diē hy
dat dede soe soudet werden ontmaect eñ
gherepareert.

Vanden huwelijcken gauē.

Die ghiften die ghedaē sijn
ter cause vā huwelijc. hoe wel datter hu
welic cesseert. en sijn nz te wedroepē tē si
datter af si expresse cōdicie vā huwelijc.

Vandē condicien vandē huwelick

Item oft ghebuerde dat in
condicie van huwelijc waer eenige sake
oft condicie de turpitude .: Weet dat dye
selue sake eñ turpitude: soude ghereckēt
wesen voer niet: eñ als nz gedaen. noch
ghecondicioneert. Eñ alsoe sult ghijt v
staen in diē daer eenighe condiciē sijn on
moghelijc. noch sake die tegens die sub
stātie vanden huwelijc sy.

Van twee wiuen te trouwen.

Itē oft gebuerde dat yemāt

dat anderde huwelic dede: duerende dye ierst huwelic. hopende oft meinende dat sijn ierste wijf doot was Weet dat hi weder keeren mach aen dye ierste sond misdaet En̄ oft hi vandē anderen kinderen hadde. soe soudē die kinderen gehouden wesen voer legitisme hoe wel dat hi weder gekeert ware totter ierster Mer indien hi dat gedaen hadde wetēde. dat die ierst noch leuende ware: dz en soude hi nz mogen doen. dat ander huwelic en soude geseit wesen illegitisme: en̄ die kinderē dye daer af gesproten waren: en̄ soudē de adultere of ouerspeel: zijn Decretal. li. iiij. ru. de eo qui dux. in matri. quā pol. p adulterium. c. propositum est et. c. significauit.

Vanden huweliken vanden lazeren.

So moechdi weten dattz niet verboden en is vandē lazeren. dat si niet huwelikē en sullē te samen: of an and die des doen willē. Ende dē recht en henget niet: dat oft gebuerde. dat den man of dz wijf welcke dattet van beiden ware: die gehuwelict sijn. viele in mezelerie oft lazerie: datse daer om verschepden souden worden vā huwelic van malcanderen. Maer soude die gesonde dē sieckē bewaren: ten ware dat hi woude reynichen louen Nochtans sept den recht: dat of daer ondertrou waer de futur. en̄ die een lazarus worde: die trouwe waer te rpete: en̄ en soude nz gehoudē wesen te pcederen indē huwelic. Decreta. li. iiij. tit. de. coniug. leproso. c. i. cū seq. duob9

Vanden huwelic vanden eyghen. of cupermurigen

Oft gebuerde dz een man hup huwelicte aē een eygen wijf ignorerēde of niet wetende dat sij eygen ware Weet datter huwelic nz waerdich wesen noch houden en soude: ten waer bi also: datten man nae dat hi geweten soude hebben. dat sij eygen was bi haer geslapen hadde: ende vleyschelic bekent Weet dattet huwelic genomē tusschē den ierstē en̄ dē vierden graet van affiniteit nz en is werdich. Decre. li. iiij. ru. de sanguinitate et affinita. c. i.

Van huwelijc tusschē maechscap

Item ghi moecht weten die neuen vanden man. wel huwelikē mogen aenden nichtē vand vrouwe of wijf We ghesiet in gradē vboden: ghelijc als ghi beuinden sult inder tafele hier bouē ghe set die daer af mencie maect En̄ men behoert beghinnen te rekenē vandē buyck vanden boem Decreta. li. iiij. ru. dic. ca. qd sup hijs. et decreta. tua nos Den vadr die sijn dochter onthout die verbonden is tot huwelic behoert bedwongē te wesen bider heiliger kercke. te restitueren zijn dochter tot die volcominge vanden huwelic Decreta. non en̄ nobis de sponsa. Huwelic verschept hem wel: of een neue vanden man mainteneert int secrete. dz hi bekent heeft vleyschelic dat wijf. mer hi en derft niet seggen om vreese vā iusticie: of van huere vriendē Ende daer om behoert hi daer op bedwongen te wesen die waerheit te seggen bi sinen eede. En̄ indien hi affirmeert: dat huwelic vscheit hem seluen. Decre. preterea. eo. ti.

Vanden diuorses oft schepdinghe en̄ seperatien vā huwelic

Capittel. CCC. v.

Nae dat geseyt is vandē huweliken Daer nae volcht vandē separaciē diuorses of scheidinge. die daer op geschyen mogē So weet dat diuorsce mach geschypē in huwelic wāneer tusscē man en̄ wijf is affiniteit van maechscap

soe nae dat sij in huwelijck niet bliuen en mogen: ten waer dat sij daer af gedispenseert waren. vanden aertschen vader dē paeus.

¶ Van swagerscap.

¶ Item wanneer als geuonden wort. dat den man gehadt heeft vleysce-like kennis. aen een nichte vā sinen wijue. voer dat huwelick: of dat ghebuerde daer om en soudemense niet verschepdē ¶ Item of tusschen den man eñ dat wijf geuonden wort affinitept van swagherscap Weet dat die trouwe nemmermeer en soude mogē volgē Maer indien des ghebuerde naer die trouwe: daer om en soudemen hem niet moetē schepdē. wāt bi dispensacie. mach daer af wel ghecouuereert of vhaelt wesen Eñ nochtās ter tijt toe dat daer of sij gedispenseert: en behoren sij niet met malcanderē te leggen. Eñ oft gebuerde welcke dattet vā beidē ware: het sij die man oft dat wijf: niet en woude hebbē of nemen dispensacie: den eenen soude den anderē mogen bedwingen biden prelate. Decretali. li. iiij. rub. de eo qui cogno. cōsang. vxo. sue. c. i. z. ij.

¶ Te wesen vercout van nature

¶ Item of den man sulcke worde of ware: dat hi vercout ware vā natuere ende finalic gedisposeert dat hi met sijnē wijue niet en mochte hebbē ghelselscap vleyschelic. alst toebehoert te doē: tusscē man eñ wijf. dat die clerckē hieten sculde van huwelic Weet dat daer toe valt ewighe verschépdinge: biden prelate. eñ dat wijf sal weder mogē huwelikē aen eenē anderen man indient haer goetdunct. Decretali. li. iiij. ru. de frigi. et maleficia capit. i.

¶ Van een cort lede of debilite

¶ Noch seit den decretale. dat of tghebuerde dat die lede oft vede vanden man sij alte zeere bi siecte of anders: dattet clepn sij: oft sulcke dat hij niet doen noch betalen en mach de sculde vā huwelic bi sijnre debiliteit Weet dat die schepdinge daer geschijen mach: bidē prelate ierst bekent vandē debilitept of ghebreke des lede. indien dat hij medicine vā remedien dat niet weder ghestelt oft ghebetert en mochte worden. Decreta. ex litteris eo. ti. et preceden. ¶ Item moechdi weē als vandē man debilite: oft gebuerde dz het wijf sulc sij eñ soe besloten: dat sij niet abele en sij tot alle tghene dat tot natuerlike vrouwē toebehoert te hebbē: alsmē vint sonder auentuere. noch ordinancie natuerlic van vrouwelichept. Weet dat den mā gehuwelict an sulcke wijf: mach eyschen schepdinghe: eñ daer af bekent. Hi isset sculdich te hebbē: tē ware hij also dat bi miracule eñ artificiele oft cōstelike saken daer toe mochte voersien worden

¶ Van den ongelouigen

Item daer valt schepdinge wā neer den man of dat wijf hem bekerē tot ongheloueicheit eñ indien sij weder keerē tot die heilige ghelooue: alsdā behoert die scheidinge weď gesette wesen: eñ reuuncte tot huwelic als te voren. Decretali libro. iiij rubrica de diuor. c. q̄nto

¶ Te wesen in adultre of ouerspel.

Item mach diuorse of schepdinghe geschijen bi cas vā adultre: gelijc of den mā wiste dat zijn wijf dede ouerspel eñ dat inder waerheit gheuonden ware Weet dat daer valt diuorse of sceidinghe van bedde: ende vā scuttele: eñ nz ppetuele. Wāt die rechten hopen. dat sij alsdā weder keerē sullen van sonden. Wāt hē lieden weder gekeert in gracie: deen van den anderen: alsdan weder ghekeert di

coniunctie vã huwelic te samen. Want indien sulcke sceidinge valt in saken: weet dat als dan dat wijf behoert te hebbẽ portie om huer leuen nae huerẽ staet. Mer indien dat wijf vã hueren mã ghinc bij hueren wille: sonder daer af bedwongen te wesen vã huerẽ mã: oft dat huerẽ mã huer vonde in tegenwoirdige fornicacie ende hi haer daer om wech iaecht vã hẽ. Weet dat als dan dat wijf niet hebbẽ en soude voer haer leuen. Ende indien dat wijf gedouweert oft verdouarijt ware: sij soude huer douarie verliesen Nochtans willen sommige rechtẽ: dat dye vrouwẽ in dit stuc hebbẽ enige aendeel vã huere goeden bi sustentacie: op dat sij mits armoede niet en coemt tot meerder bederfnisse Want indien dat wijf dien tijt gheduerende: haer wijselic regierde. ende dẽ man viel in ouerspele: soe dattet wijf dat thoenen mochte ¶ Alsdan soe mochte dat wijf begheren aendẽ prelate: dz si weder geset wort in cõiunctie van huwelijc met hueren man: eñ het behoert haer alsoe toeghewesen te sijn Ende anders en is sij niet te horen. te eysschen restitucie vã coniunctie van huwelic: ten si dat sijt betugen mach Ende of ghi vraget: hoe dat betuycht soude mogen wesen Wãt het schijnt stercke sake te wesen te betuygen Weet dat of dat wijf betugen mach dat huer man heeft enighe concubine mz hẽ woenende binnen sinẽ huyse secretelijc daer hi verkeert: ende dat aldaer ware si het is als dan ghenoech betuyget om te gheraken die conclusie voerscreuẽ. decretali. ex lris eo. ti.

¶ Vanden vader ende moeder geuader te wesen vanden manne of vandẽ wijue.

Item gheschiet diuorse of schepdinghe Want weet alst gewondẽ wort dat den man ofte wijf wtghesprotẽ sijn van twee vaderẽ oft moederen. die geweest hebbẽ geuaders deen vandẽ anderẽ vãden seluen kinderẽ die gehuwelict sijn

¶ Item oft gebuert dz huwelic gemaect wort tusschẽ den kinderẽ wtghesproten van geuaderscap Op dattet niet en si vã kinderen. van wyen die gheuaderscap ware: aldaer iñe soe en valt geen diuorse noch verscheidinge. Decreta. li. iiij. rubrica de cogna. spiri. c. i.

¶ Van kinderen te samen te heffen

Item oft gebuerde dz yemãt heffede kinderen deen vandẽ anderen: ende daer nae gebuerde dz die welcke vã beyden datz ware weduwe worde Weet dz daer nae sulcke personen nemmermeer en mogẽ malcanderẽ hebbẽ tot huwelic Eñ indient ghescheiet ware soe soudemẽ dat moeten scheiden Decreta. martinus eo. ti.

¶ Van manne sijnen wijue te queetsen of te smyten

Item seggen sommige dz schepdinghe mach geschyen wãneer als den man keert tot sulcke wille: als ghewoenlijc te smiten of te queetsen sijn wijf Wãt dat wijf niet en derf verdragen noch lidẽ ten sij dat haer belieft Mer dese scheidinghe en is niet dan vã bedde. Wãt si weder te samen comen mogẽ Ende also worder gedaen eñ gewesen indẽ houe vandẽ bisscop van doornick: tusschen peeteren van den cruce: ende margrieten vã puches sijn wijf

¶ Vandẽ man te dissiperen of qualic wech te brengen sine goeden

Item oft gebuerde dat den mã hem keerde tot quade beleede of huer goeden qualic wech te brengen Weet dattet

wijf nae opinie vā sommigen: sake heeft te eyschen scheidinge van bedde: oft sake te eyschen distributie. of deelinge vandē goeden: ende dat portie haer daer af ghedaen sij: alsdan weet dat sij tot deser portie sij ontfanclijck: ende behoert haer ghedaen te wesen van alle die goeden die sij te samen hadden: en̄ in dese portie behoret dat wijf ghehoudē en̄ bewaert te wesen: en̄ behoert uut openbaer gheroepen te wesen. hoe dese portie ende scepdinge van goeden ghedaen is met recht Ende vā dien daghe voert: om enighe schulde die den man maect totter portie gheordineert om dat wijf: nyemant en sal mogē comen Ende desgelijcx ander portie vā den man: om die schulde vanden wijue Ten waer bi alsoe dat sij weder te samen stelden te woenen En̄ alsoe wordet ghedaen ende gewesen. om ionckfrou marie vā clerement. tegens enlart vā ponctes hueren man

Vanden defloracien vandē maechdē.

Capittel CCC.vi.

Ghesien vandē diuorses oft verschepdinghe Hoe volget daer nae vanden deflooracien: diemen doet aē die maechden van fornicatie. inceste. en̄ adultre. Dats te weten dat in allen dese saken is differencie Want deflooracie dat die clercken hieten. de stupro. is wāneer een man mits liefte soe veel vercriget aen een maecht: dat hi haer onteert Ende dit hietmen deflooracie: en̄ naden latijne stupro. Ende daer volcht vā deser manierē van stupro. Indien dat wijf haer belieft te beclagen aen den rechter: ende het ghevonden ware. dat hi haer deflooreert ofte onteert hadde: den man die des ghedaen heeft behoert dat wijf te doneren of te begauen nae sijnre facultept: oft hi behoert huer in huwelic te nemen Ende is indien man te kiesen: welcke van beidē dz hem belieft: ende daer mede sal den twist daer af cesseren. ende is een vā beiden ghehuwelict. eer dattet ghescheit wort. die wijsheit ende boete is daer af gheleden Wāt sij en mogen alsdan malcanderen te huwelic niet hebbē. ende daer bij soude dat recht sijn crachte daer af verliesen. en̄ die deflooree hueren interest. bi soe langhe ghe bept te hebbē Fornicacie is te doen ghehadt te hebbē bi man of wijf gehuwelic tot andere die niet en is gehuwelict. als tot weduwe. of tot vrouwe vā religie. ende daer inne valt grote boeten. indien het betuget wort. v. stuprum autē et. Adultere is man of wijf gehuwelict. vleyschelijc te bekennen aen andere die oec gehuwelict sijn Ende daer inne vallen oec boetē indient betuycht sij nae huer facultept. xxxvi. q. i. pagr. cū ergo. v. fornicacio autem et v. adulterium vero

Noch isser een dat die clercken hyeten incestus: dat is sijnre nichten tot eenen wiue te hebben Ende oec in desen stucke vallen boeten in dient betuyghet wort nae die facultept. xxxvi. q. i. pagracum ergo v. Incestus est

Vanden kinderen die bliuen in een huwelic gesepareert of verscheiden

Capittel: CCC.vij

Die kynderen die vanden man ende wijue bliuen: die verschepden worden bijden geestelijcken houen. moechdy weten. Dat oft gebuert datter schepdinghe ghescipet. tusschen den man ende den wijue.

Weet dat indyen daer kijnderen sijne: Ende dye verschepdinghe coemt bijden schulden vanden man: sijne kijnderen behoren te wesen inder bewaernisschen

oft regiment vanden wiue totten costen vanden manne: ten waer bi also dat die verscheidinge perpetuele oft ewige wa-re: eñ dattet wijf als dā weder huwelicte. Ende indien dat sij dan weder huwelict die kinderen souden dan bliuen inde be-waernisse ende regiment vandē vriendē aen beiden siden: ten coste vandē vader ende moeder Eñ oft die scheydinge quā me bider sculde vander vrouwe: als dan souden die kinderen bliuē inden bewint vanden vader tot coste vanđ moeder in-dien sij soe rijck ware dat sijt doen moch-te. Ende of des niet Dat behoert te bliuē totten discretie vandē rechter: biden rade vanden vrienden. te nemen soe veel: op die een als opten anderen: eñ dat meeste opten rijcsten Nochtans so is te conside-reren: bi wyen dat die sculde coemt. wāt die is sculdich dat meeste laste te dragen. C. li. v. rub. diuortio fact. apud quē libe. mora. vel educa. debe. l. i. iunc. auct. seq.

¶ Vanden kercken ende vanden saken die selue toebehoirende

¶ Capittel CCC.viij

Nv volcht te sien vanden kercken eñ vandē sakē daer toe behoirende Weet dat die kercke is gehie-ten of geseit gods huys stede vā ghebet ende behoert te wesen gesepareert ende verscheiden vā allen anderē huysen: eñ van allē beden ongelden eñ sculden. dat is te weten dye kercke eñ tghene datter kercken gegeuen is Want die kercke is geheiten des godshuys Eñ sijn geweest van outs twee kerckē Die een van goe-den gheloue: eñ dander van quadē ghe-loue Daeromme gheordineert wort: dz die kercke van goeden geloue. wesen eñ toebehoren soude aenden kersten. ende dander aenden ongelouigen Eñ worde als dan verboden: datmē niet latē. noch bespreken en soude int testamēt noch an ders: aendē kercke vandē ongelouigen maer dattet ghelaten soude worden aen den kersten kercke Eñ daer om sijn dye kersten kercken. soe seer gemultipliceert ende worden van daghe te daghe. C. li. i. ru. de sacrosanc. eccle. l. i. Dat ghe daen ende geordineert vanden kercken als voerscreuen is: het was dat elck nae sijnre doot woude begrauen wesen inđ kercken: die een met macht: ende die an-der bi ghifte van goeden. Soe weet dat nae bescreuen recht nieman en behoert begrauen te wesen inder kercken ten sij dat hi clerc is Want aen gheenen waer-liken personen toe en behoert begrauen te wesen inder kercken mer behorē te we-sen inden kerchof buten die kercke. C. li. primo ru. sup. dicta. l. nemo apostolorum Het schijnt biden derden recht de code dz gheen clercken behoren begrauen te we-sen inder kercken dan proper die clerckē vander seluer kercke ende die daer ūkee-rende ende dienende sijn ende den rechte set tot een exempel Die kercke van sinte sophie van constantinobole daer inne zijn seker getale van clercken sonđ daer meer te mogen wesen Eñ alsoe schijnet dat dz alsoe behoert te wesen in allen kerckē op dat elcke kercke sijn ghetale hebben sal ende dat geen ander clerc wesen en soude dan die ghecoren inden getale vanđ kerc-ken. C. li. i. rub. dicta. l. non plures

¶ Item in kercke en behoert egeen man begrauen te wesen hi en sij van heilighe leuen ende clerc als voerscreuen is Eñ nae bescreuen recht soe wie hem inđ kerc-ke laet begrauen ende hi in dootsonden sij Weet dat die eer is tot dampnacie oft verdoemenisse: dan tot behoudenisse vā der sielen Ende soe wie nochtans sulcke

inder kercke begrauen wort:alsmen die heilige dienste singet:dat is hem verniewinghe van pine. ¶ Item sepulture en behoert niet vercocht te wesen:ende dye waerlike behoren begrauen te wesen in den kerchof. buyten der kercken: Ende dye clercken binnen der kercken. sond̃ simonye ende sonder tghewijde te vercopen Want men daer aen grotelijck misdoen soude. Ende daer om suldi weten dat chimiterie of ghewide stede. is te verstaen in vier manieren. Dats te verstaẽ dat aerde dat niet en is ghewijt:aldaer mach vercocht worden ende geordineert sepulture Als van ouds dye machtighe plagen te kiesen huer sepulture daert hẽ beliefden. Mer die sepulture ghewijt en mochte niet vercocht wesen sonder simonye Ende inder aerde dat is te weten vã kercke ende dat lant:dat gheordineert is tot sepulture:aldaer soe en behoert geen sepulture vercocht te wesen:mer zij sculdich toe te horẽ den ghenen diet sculdich sijn toe te horen. Dats te weten die clercken vand̃ plecke:ende aendẽ waerliken dat kerchof. ¶ Item des gelijcx als die reliquien vanden heilighen lichaem der heyligher kercken bi simonien niet en behoren vercocht te worden:noch die ornamẽten so en behoren oic de landẽ eñ possessien der kercke:niet te gheuen enygen beden:om wat beden of lasten die in den landen gheschien:maer behorẽ daer af vry te wesen ende exempt Wt ghesept dat indien gemaect moeten worden enighe bruggen:of ghemeine wercken:oft enighe weghe te vermaken die profiteliken gedaen waren. Weet dat daer inne moeten die kerckelike goeden contribueren ende ghelden:ende daer af soe en mogen sij hem niet ontsculdigen noch exemteren Soe en mogen die oec niet ontsculdich sijn. wanneer den prince doer dẽ lande ridet:ende afbeeten wil. in huyse van enighe kercken:wel soe mach hijt doen met recht:ende nemen die goeden vand̃ kercken voer hem ende voer sinen volke Wantet al vanden heeren coemt. ¶ C. li. i. rub. dicta. l. placet. et. l. ad instructiones.

¶ Van hem te begheuen totter kercke

¶ Item weet alsoe gheringe als een man of wijf hem seluen begheeft in religie:sijne goede sijn ende toebehoren der kercke:ende daer bi en moghen sij nẽ maken noch ordineren testament in preiudicie vander kercke Mer indien si kinderen witachtighe hebben. eer sij daer inne gaen Weet dat hi hem daer op gheen preiudicie doen en mach:huer recht en si bewaert:ende sij en mogen wel hem lypeden wel daer af ordineren. ¶ C. li. i. ru. dic. auc. ingressi. et auc. si qua mulier

¶ Te geuen prochiekercke tot monasterie.

Item is te weten of die prochie kercke gegeuen ende bekeert mach worden in monasterie of cloester Weet datz wel gheschyen mach biden consente vãden bisscop vander plecke:ende van sijn capittel ende dattet niet en sij tot preiudicie vander kercke cathedrale

¶ Vanden ghenen die ghehangẽ sijn aender galghe

¶ Item ghi moecht wetẽ dat die ghene die aender galghe gehangen sijn bi iusticie. Indien dat hi ghebiecht gheweest heeft voer die doot:ende dat sij ghestoruen sijn in goeder memorien. Weet dat niet tegenstaende. dat sij alsoe leelijc. ende oneerlijc dat en belettet niet. indien die heere wil van wyen die iusticie is gehouden ende die hem doet steruen:hij ex

mach wel onthangen worden. ende be-
grauen in ghewide stede. xiij. q. ij. c. que-
situm iiit. glo.

¶ Te berouen die sepultueren vā
den doden

Item is expresselic verboden bi
den bescreuen recht: dat nyemant en be-
roeft die sepulturen vanden dodē bi wat
weghe datter sij Ende so wie in deser ma
nieren gheuonden ware misdadich: dat
hi ghecondempneert sij seer griefuelic.
Dats te weten naden ouden recht. inne
boeten ciuile nae die facultept vanden de
linquant: ende dat den rechter dat hi dair
af doet seer griefuelike pugnicie. ende in
dien hi dat niet en dede. dat hi selue gecō-
dempneert sij in grote boeten Maer na
den tegēwoerdigen soe wie dat doet hi is
schuldich ghecorrigiert te wesen seere cri-
minelic Want het grote quaet is te stelē
aenden doden die niet spreken en mogē.
ende inder kercken wiens recht datter be
hoert te wesen: dan te stelen aen leuendi-
ghe personen ende men behoert oec gro
telic te corrigieren. C. li. ix. rub. de sepul.
viola. l. qui sepulcra

¶ Dat die waerlike niet en behoren te
sitten inden choer vander kerckē: ter wij
len datmen den dienst doet

¶ Itē seit die bescreuē rechte dat
die waerlike duerende datmē die heilige
dienste doet: niet en behoren te sitten in-
den choer vander kercke: noch bi dat ou-
taer comen. Ende nyemant en behoert
aldaer te sitten dan die clercken die clerc-
kelic leuen. c. i. de vita et ho. clerico.

¶ Hoe dat die kercke een refugye
of vriheyt is. om den delinquant oft mes
dader.

Item moet hdi weten dat die
kercke die gheordineert is te wesen vry-
heit aenden delinquanten of misdaders
die daer nemen willen vriheit. ende weer
keeren om te nemen ende te hebben die
emunite of vriheit vander kercke Want
inden ouden testamente: soe was gheor-
dineert een seker plecke voer den delinc-
quanten of misdaders. van delicte. of te
misdaet. dair remissie af ghescyē mach
ende gracie met recht ende redene weder
keeren mogen tot refugie of vrihept. eer
sij geuangen worden: ēn dat partie te vre
den geset ende voldaen ware. ende daer
nae den prince mach verleenen sijn gra-
cie Want beter is dat den sondighe leeft
dan die strenghe dampnacie sonder te be
teren aen partie Ēn also wiltet den text
vander bibele Mer biden nieuwē recht
ende daer nae dat die kercke geordineert
was: het wort gheordineert dattet wesen
soude refugie of vriheit vandē delinquā-
ten: of vanden misdaders: als in sakē re-
missibile.

¶ Vanden ghenen die niet en beho
ren te ghebruycken vander refugie ofte
vriheit der kercke

Maer in saken niet remissibile.
ghelijc als straetroeuers Dat die clerckē
hieten depredatores populoꝝ. Sulcke
en behoren niet te hebben refugie of vry
heit. noch nemen emunite: soe en behorē
oec moerdenaers: die om moert bi hē ge
daē geen refugie behoert te hebbē. na dꝫ
die moert openbaer ēn kenlic ware. wāt
sulcke en behoeē geen refugie of vriheit te
hebben noch ghebruycken emunite.

¶ Item en behoert hi oec niet te gebruy
ken van emunite den ghenen die hē voe
deren omme te scandelizeren die kercke:
of die die kercke vilipendeert. daer sij be-
keert sijn tot refugien ofte tot vriheit ghe
lijckerwijs als dye ghene dye vechten.

oft twijst maken inder kercken aldaer si
refugieren: daer sij openbaer crachte doē
of fornicatie: of te die casteel makē vanđ
kercken Gelijckerwijs als nae dat si ge
comen sijn tot refugie: eñ aldaer nae wt-
gegaen makende ewigen twijst ofte kijf
ende dan weder keeren tot die selue kerc
ke om vrijheit. ¡ C. li. i. rub. de hijs qui ad
eccle. confug. l. denunciamus melius fa
cit c. iunc. glo. de immu. eccle. inter alia
Ende nae die opinie vā sommighen: die
noch ghinghe op een ander kercke. wāt
nae den scrifturen dair en is niet meer dā
een kercke alleen voer al. Non ē ni
si sola ecclesia sancta dei Want sulc
ke als voerscreuen is inden saken bouen
gescreuen: en behoort nz te gebruken vā
refugie noch vā emunite vander kercke
¶ Item en sijn oec niet sculdich te gebru
ken: den ghenen onder tdecxsel van refu
gie vander kercke. verspijē eñ verwach-
ten sijne vianden. alsoe nae der kercken.
eñ aldaer hem doē iniurie groot of cleyn
ende dan om vreese vander iusticien ter
stont lopen inder kercken Weet dat sulc-
ke niet en behoren te ghebruycken refu-
gie. Ende is te weten dat des behoert
geseit eñ verstaen te wesen: dattet gedaē
is: onder decsel vanđ vrijheit eñ refugien
vander kercken: daer na dat die sayte ge
daen sal sijn bijder kercke met voerrade
ende opsetten wille sonder gedaen te we
sen met heete vergaderinge ende sayte.
Want nae den scrifturen. Ecclesia dei
non debet esse spelunca latronum.
Ende alsoe wordet ghesen bij arrest van
parlement. in cas van sayte bij inuasie.
ende oploep bi eender kercke: om meesť
claes de bonsolaes. procurier int parle-
ment: teghens een ghehieten ian die scri
uer die welcke indē iare M CCC. lxxxij
of daer omtrent. hadde verspyet de voer
screuen bonsolaes: die quam tot der kerc
ken van onser vrouwen tot parijs: ende
heeft hem aen gevolchten bider voerscre
uen kercke. ende gequest seer onbetame-
lic Ende als hi dat gedaen hadde: hi liep
tot refugie inder voerscreuen kercke. die
prouoest van parijs geinformeert vanđ
sake. quam hem halen inder voerscreuē
kercke ende brocht hem geuangen indē
castelet. ¶ Item wort also geseit bij
arrest van parlement: om een gehyeten
blasor: die welcke bider kercke van sint
benoet tot parijs doot sloech meester ste-
uen baeliu: ende ter stont vertoech tot re
fugie inder voerscreuen kercke Dat ghe
daen die heeren vanden parlemente ge-
informeert vander sake: deden hem vā-
ghen inder kercke ende deden hem rech
ten crimmelic. ¶ Item het worde
ghesei bi arrest van parlement: int cas
van casteel te maken vander kercken: eñ
die selue condempneren als voerscreuen
is tegens die consenbiaux vander stede
van abbeuille: die welcke ghinghen wt
een kercke aldaer sij waren om sekere sa-
ken: ende questen eenē man aldaer inđ
stede: ende dat gedaen om vreese vā iusti
cie ende duchteden dat die kercke daer sij
wt gegaen waren: hemlieden geen refu
gie of vrijheit wesen en soude: ghingen in
een ander kercke. Die waerlike iusticier
geinformeert vander sake ende hoe dat si
wtgegaen waren vander eenre kercken
in dander: dat behoert verstaen te wesen
al een kercke: nae bescreuen recht Den
rechter heeft se ghehaelt wt die anderde
kercke ende sij daer af deden proces int p̃
lement Alle ghesien het wort ghesept dz
die kercke hem niet schuldich en was hē
te helpen: ende worden ghecorrigiert na
der saken.
¶ Eenē man doot te slaen om ghelt.

Item ghi moecht noch weten dat soe wie bi prodicie of om gelt slaet oft doen slaen yemant: hi en behoert niet te buyten vā municie vander kercke. Ende indien hi hem aldaer betreet: die sake bevonden waerachtich te wesen. den rechter mach hem daer af betrecken. die de kennis daer af schuldich is te hebben. Maer wel moet hi voer hem sien dat hi daer af heeft iuste teyken bij goede informacie precedente. ende dat hi den gheesteliken rechter daer af vermaent heeft. ende als dan mach hi hem van daer betrecken Want den gheesteliken rechtē nūmermeer geenen oerlof gheven en soude om irregulariteyt daer inne hij mochte vervallen. Decretali libro. v. rubrica de homi. volunta. Decretali. si quis per industriam. ¶ Item wordet ghesept bi arrest. int cas te contempteren die kercke. tusschen die kijnderen van peeter au compet borgher van domic: die hem om seker delict. of misdaet bij hem ghedaen hieldē tot refugie of vriheit inder kerckē van sinte peeter: ende ghingen seere ghewapent staen voer die dore blinckende: ende thoenende huer sayte. ¶ Den rechter royale dede hemlieden ontnemen hare wapene: ende dede die wechdraghen. daer op viel ghescil. Alle gesien het worde ghesept. dat den rechter royale dz wel mochte ende behoerde te doen: in sulckē sake ende anders niet. Want soe wie hē behelpen wil vander refugie oft vriheyt der kercke hij isset schuldich te nemē oetmoedeliken. ende hem wachten hopende satisfactie te doen aen partyen: eñ aen iusticie. ende anders en isset oeck nyet te houden noch waerdich

¶ Van sinen goeden te settē inde kercke

¶ Item ghi moecht weten dat of yemant om vreese van iusticie settede sijne goeden in enighe kercke: meynende datter aldaer vry wesen soude. Weet dat daer omme den rechter niet en behoert te laten: indien datter sij om bekende sake hi en mach wel die goeden betrecken wter kercke: om te doen satisfactie aen partien: ende sonder dye kercke preiudicie te doen ¶ Maer men behoert ende eest sculdich te doen in tegenwoerdicheit vandē volcke vanden bisscop. Ende nae tgene dat voerscreven is: die kercke en is nz gemaect om anderen onghelijc te doen mer om reden te doen ende te helpē doen ¶ Ende en is die kercke niet geordineert refugie: of vriheit: dan om den lichaeme vanden mannen. om te scouwen die rygoer van iusticie: soe langhe als satisfacie gedaen sij aenden partyen: ende daer nae die gracie vanden prince mach daer op strecken. indient die sake begheert eñ anders niet Ende andere en sijn niet sculdich in andere saken te gebruycken emmunitept. Ende alsoe wordet gheseit bij arrest van parlement: tegens ian brule vā parijs. die welcke gegaen was inđ kercken eñ sijne goeden

¶ Ghesèt te wesen inder kercken ō saken: daer of men niet en denct verdachtaert te wesen

¶ Item oft ghebuerde dz yemāt die inden refugie vander kercke hem geset ware om enighen twijfele. indien hij vervolcht wordt. bijden waerliken rechter: ende die sake begheert dat hij sdachtaert sij omme die sake. ¶ Weet dat daer omme dat hij inder kercken is. niet en blijft: men mach hem inđ kerckē

wel verdachuaert of intimeren souden der kercke preiudicie te doen: ende verdachuaerdinge of intimacie die aldaer gedaē soude wesen: soude waerdich wesen wāt alst geseit is: die kercke en is niet refugie in sulcken sake: mer om den lichaem vā den man te beschermē Eñ alsoe wordet geseit bi arrest voerscreuen Wāt bi sterker redene machmen aldaer v̄dachuaerden alsmen van daer een man betreckē mach. die vanden emmuniteyt niet en behoert te gebruyckē

¶ Hoe veel dat die refugie ofte vrijheit sculdich is waerdich te wesen

¶ Item in ander sake soe willen die bescreuen rechtē: dat soe wie hem betreet totter emmuniteit vander kercken op dat hijt deuotelic ende oetmoedelijc eyschet. die refugie is sculdich waerdich te wesen tegens den rechter Eñ soe edel is die emmuniteyt vander kercke of vanden kerckhof: datter schuldich is waerdich te wesen: dertich voet van daen. indien dat tet ware om sijn noot gheuoech te doen. Want het seer onbetamelijc sake wesen soude. dat inder kerckē of kerchof: dat gewijde aerde is gedaē soude wesen sulcke leelicheit als sijn natuerlic gheuoech aldaer te doen: eñ daerō behoert dair te wesen dertich voetē. c. sicut antiquit⁹. xvij. q. iiij. et. c. diffinimus

¶ Te doen enigen delict oft misdaet op dertich voeten nader kercke

Ende ter cōtrarie indiē op. xxx. voeten. nader kercke ofte kerchof yemāt dede enighen delict of misdaet: ende dan ghinghe inder kercke Die kercke en behoert hem geen refugie te wesen ghelijc voerscreuen is.

¶ Te doen enyghe sake contrarye der kercken: oft den ghenen die aldaer is tot refugiē

¶ Item is expresselijc verboden bi bescreuen rechte dat yemant en doet enighe sake tegens die emmuniteit vanē kercke. noch aenden ghenen die daer zijn tot refugie anders dan inden saken voerscreuen Ende soe wie dat doen sal: hy sal veruallen in alsulcken peine. dat hij doeē soude verraderie teghens sinen heere Want geen grooter noch rechtuerdiger heer en mogen wi hebben dan die kercke gods die welc sijn huys is van ghebede Eñ is verboden biden recht dat niemāt en maect twijst. geschil. vergaderinghe. noch nuyt op te veruallē in peine capitale: die nv tegenwoerdelic modificeert tot peyne arbitraire totter discretie vanden rechter na die personen ende naē sake. C. li. i. tit. de hijs qui ad ecclesias confugiunt. l. fideli. et. l. denunciamus.

¶ Van hem te setten inder kercken om vreese vā sculde of vā borchtochte

¶ Die hem tot refugie vander kercken stelt om sijne schulden Weet dat hi daer toe niet sculdich en is beschermenisse te hebben inder kercken Maer behoert daer af betoghen te wesen met en rechte Want die kercke en is niet gheordineert om yemant onrecht te doen.

¶ Item of borgen om vreese van huere borchtochte hem setten tot refugie vanē kercke: dat hij gheen refugie hebben en sal: ghelijc voerscreuen is. Maer dat behoert ghedaen te wesen: bijden rade vā den prelate.

¶ Van hem te doen begrauen inē kercken

¶ Oft gebuerde dz yemāt bi pre
sumptuose wille oft houerdie hē doet be
grauen nae sijn tee doot inder kercken.
Ende sonderlinge als die sommige doē.
bi grootheit:ende inder notabelste plec
ke vander kercke. Weet dat soe wye dat
doen:dat sij verswarē huer pine vā hue
re dampnacie Want telcken datmen ce
lebreert inder kercke is huer pine wō hel
len vernieuwet. ¶ Item weet dat
die aslimighe van deser werelt:nae dat si
van hier verscheiden sijn:weten tghene
dat voer hem in deser werelt gedaen wor
de. van tghene dat sij geordineert hebbē
te doen. die hem aengaet:eñ dat nz ghe
daen en is Ende dat weten sij biden goe
den enghelen die sijn eñ habiterē tusscē
den leuendighen inder lucht:die welcke
weten ende sien alle tghene dat gedaen
wort Aut per ipsos qui ad nos venire cre
duntur. sicut paulus dicitur esse raptus
in paradisum. xiij. q. ij. c. fatendum est

¶ Item vanden anderen rechten der
heiligher kercken toebehoerende

¶ Item weet datter noch is een
ander recht toebehoerende der kercke wāt
die sommige sijn indē behout eñ speciale
bewaernisse vandē coninc van recht spe
ciale Die anderen vā recht generale:eñ
die ander en sijn daer in niet dan alleene
dat den coninc als huerē ouersten heere.
hem behoert te helpen bewarē eñ vwee
ren. vā vyolencie. vā onghelike. eñ van
machte onbehoerlike als vā recht gene
rale. ¶ Soe weet dz alle kercken. dye
welke vā fundacie royale sijn:dat is dat
se gesticht sijn bidē coningen:sijn vā fun
dacie royale:ende sulcke sijn vā huer na
tuer vanden gemeinen recht ende gene
rale indē behoede ende speciale bewaer
nisse vanden coninc. Ende sij en behoe
uen daer af geen brieuen ten sij dattet hē
belieft:het sij kercke of cloester:ende met
ten personen der seluer kercke. huer goe
den sakē ende familien ¶ Item ende vā
recht speciale:sijn mede die kercke eñ die
cloesteren:die en sijn van fundacie roya
le ghelijc als voerscreuen is Mer si heb
ben geimpetreert vandē coninc brieuen
van sauuegaerde:ende speciale ende vā
seker sake Daer af sij seggen sake te heb
ben van des te doen:ende moet dese sau
uegaerde gecondicht ende vitghetoepē
wesen. indē steden eñ plecken:daer sij hē
daer van behelpen willē:eñ anden perso
nen aldaer sij vreesen van last. van onge
like. of van violencie. Want anders en
soudet niet waerdich wesen. ¶ Item
sijn oec vā ghemein recht ende generale
inde voerscreuen sauuegaerde:alle kerc
ken cathedralen:die personē vandē kerc
ken huer lijf. huer goet. eñ familie. sond
dat sij daer af brieuē behoeuen Ende nie
mant en behoertet noch en macht igno
reren met redene. noch si en behoten an
ders gheen publicacie noch brieuen dan
die mare vander kercke Ende moghen
ende sijn sculdich te hebbē huer gardien
van sergant royale:om die cōsēruacye
van huer bewaringhe van huet liue. sa
ken. ende goeden.

¶ Item ghi moecht weten dat geen an
der kercken en sijn inden sauegaerde vā
den coninc Dat is te verstaen dat so wye
misdede teghens hem. hueren volcke of
goeden dat sij daer om niet veruallen en
souden. in fractie vander sauuegaerde te
ghens den coninc. noch delict doen daer
af die iusticier of rechter onder wyen dat
ghedaen ware verliesen mochte die ken
nisse:als vander sauuegaerden enfrain
te. ¶ Ende aen den rechter royale
en behoertet daer af niet die kennisse.

noch bi preuencie. noch anders om daer
af te benemen die kennisse aendē rechter
locale. dat en mach noch en behoert alsō
verstaen te wesen Maer sijn sij inder be
waernissen vand̄ goed̄ iusticie vandē co
ninc indien men hem woude doen enige
last of onghelijc: of enighe molestacie. eñ
eest tegens alte machtigē heere: dē coninc
behoert hem daer af te bewaren te helpē
eñ te troesten in huer recht: eñ so doē me
de alle goede rechters Mer noch en is dz
niet sake vā preuencie: waerō dē recht̄ lo
cale daer af vliesen mochte die kennisse:
ten ware bij alsoe datter in hem ghebrec
ware of dat den delinquant so machtich
ware. of sulcke dz den recht̄ locale daer af
niet en mach. of en derf. of en weet te doē
Eñ also wordet geseit eñ geraden biden
rade vā parijs. om sommige kerckē ope
tot dornic sijn. eñ bi dornick: aldaer som
mighe delict gedaen gheweest hadde bi
enige delinquantē: daer of dz den procu
rier vandē coninck in tournesis woude
doen comē die kēnisse voer dē recht̄ roya
le ter seluer plecke. die procurier vand̄ stat
seggende ter cōtrarie: eñ dz de voers̄ kerc
ken niet en warē ind̄ sauegaerde vandē
coninc ꝛc. ¶ Het wort geseit. dat nae dat
die voers̄ kerckē nz en waren vand̄ fun
dacien royale. noch cathedralen: of datse
niet en waren in sauegaerde opēbaer ge
condicht daer om en behorēse nz gehou
den te wesen noch gereputeert in saue
gaerde Waer om dē recht̄ locale daer of
niet en behoerde te vliesen die iurediccye
ordinarie. noch kennis: nae dat in hem
geen gebrec geuondē en is Eñ also wor
det geseit bi arrest vā plement Inden ia
re. M. CCC. lxxxij. om een kercke ope
gelegen is ind̄ heerlicheit vā mijn vrou
we van bayr In welcke kercke was een
delinquant: die aldaer ghegaen was tot
refugie: om dat hi doot geslagen hadde
eenen man. inder seluer heerlicheit: ighe
buerde dz hi geuangen wort eñ geset uit
die voerscreuen kercke biden waerliken
rechter: ende geuangē gebrocht bidē ma
gen eñ vriendē vandē voerscreuē doden
Eñ dat volc vanden prelate: begheerdē
hē weder gebrocht te hebbē ind̄ kercken
Den recht̄ seggende ter cōtrarie eñ dz de
kapre gedaen geweest hadde so na d̄ ker
ken. eñ met opsetten wille om den doden
te slaen op hope ter stont weder te magē
keeren tot refugie inder kercke: eñ dattō
geen refugie en was hem sculdich waer
dich te wesen Voert seyden die magen
eñ vrienden dz sij behoerdē te hebbē met
hem liedē die procurier vandē coninck.
daer om dz die kercke die indē sauuegaer
de vandē coninc is eñ behoert te wesen:
ghelijc als andere kerckē die inden conic
rijc sijn geweest. was grotelic ghequeest
eñ gheiniurieert. bi die extractie vanden
voerscreuē geuangen. ꝛc Den waerlikē
rechter seggende ter contrarie eñ dz dese
kercke die niet en is kercke prochiale niet
en was. noch van hem seluen en behoer
de te wesen in sauegaerde Wāt het en is
van fundacie royale noch en is geen ker
ke cathedrale: noch oeck in sauuegaerde
speciale Noch hi en vermetes hem niet
der soude hi contrarie doen Waer om ꝛc
Alle gesien het wort ghesei: dat die kerc
ke in dit stuc niet wesen en soude. als in sa
uegaerde royale: die mach of behoert te
enfraengierē of te brekē Mer wel mochte
te ende behoerde dē coninc te bewarē dat
recht vand̄ kercke. int ghene datse ghe
queest of ghelast ware bij vyolencie on
behoerlike

¶ Vanden prophanen.

¶ Capitel CCC. ix.

Prophanen is gheseyt ende
ghehietē om dattet es een plecke
bi die kercke. eñ nochtās en ist gheē gewi
de stede. noch men en mach al daer nye
mant begrauē. Noch ten is ghe en plec
ke vā emuniteit. daer om een mesdader
mach vrij wesen: Mer is een plecke toe
behoerēde eñ ghegeuē der kercke. eñ gea
mortificeert bidē prince: die nēmermeer
en mach vercocht noch vandert sijn. Eñ
daer om oft die kercke wien des ghege
uen is eñ gheamortificeert. iusticie eñ iu
redicie heeft vanđ plecke die gheamor
tificeert si oec bidē prince. eñ consente vā
den here. ond wien des is: aen die voer
screuē kercke behoert daer af die kennis
se. oft des niet aendē rechter locale sal de
kennisse bliuē. Dats te segghē dat oft al
daer eenich mesdaet ghebuerde aenden
seluen soude die kennisse toebehoren.

Vanden thienden
Capittel CCC. x.

Ghi moecht weten. dz bijdē
ghebodē gods vandē beghinsel des we
relts soe wel inden oudē testamente als
bidē nieuwē ghemaect eñ gheordineert
van god onsen schepper: het wert gheor
dineert eñ ghebodē seer scarpelic. dat vā
allen sakē wassende wter aerdē .: soe wel
bi laboer als anđs eñ van allē granē oft
coren betaelt eñ ghegeuen werdē tot go
de die thiende deel vandē prospte daer af
comende: Eñ bid usancie vandē ouden
testament was gheordineert: dat daer ꝙ
dat die thiende is den deele gods. eñ dat
hem dat behoirt ghegeuen eñ betaelt te
wesen: daer om dat sy niet bet en wisten
te gheuen eñ te seynden tot god. si bran
den die thienden. op dat den roock eñ de
vlamme indē hemele gaen soude alder
naest god. eñ si seiden. dattet was sijn be
talinghe. Ende seiden dat sijt alsoe rechts
vaerdelijc deden als sy best condē. eñ be
taelden hē aldus sond ghebrec .: Eñ hoe
die vlamme eñ roeck hogher climmēde
was. hoe god dat bat in dancke nā. So
weet dat in somighen tijde daer nae ghe
ordineert wert. dat aenden priesters des
wets souden die thienden ghegeuē wer
den. eñ betaelt indē naem gods. eñ daer
om dat sy sijn die ministeren gods. ende
dat sy daer af leuē soudē: eñ soudē een ou
taer hebbē daer toe gemaect .: daer inne
wesen soude een gat ghemaect int mid
del vandē outaer: al daer mē indē name
gods sacrificie doet vandē beesten die sy
god schuldich warē. eñ dat bloet vā dyē
beesten liep in dat gat. eñ voert in daer
de. Die een deel gauē sy den priester als
tot god: eñ dat anđ deel werpē si opt velt
op dat alle tghene dat god ghemaect eñ
gheschapen heuet daer aendeel hebben
souden. Mer sedert dē nieuwen testamē
te die heylighe keysere: byden discretien
vandē heylighē concilien eñ gracie van
god. soe is gheordineert geweest dat die
thiende eñ fructificacie soude wesen endē
toebehoren aendē pastoren eñ vicarisen
van gode. die welc hebben die cure ende
bewaernisse der sielē vandē kersten mē
schen eñ godlijcke personen: soe dat aen
hē ghegheuē eñ betaelt soude werdē die
thiendē vandē voerscreuen goedē inden
naem gods .: eñ als sijn rechte aēdeel eñ
porcie vanden goeden die hi ons verleent

Nv iste weten dat van alle goedē die
opter aerden wassen bi wat maniere oft
labore dattet si thiende betaelt moet we
sen aen gode. Dats te weten: in gras. in
vruchten van bomen. in corē eñ alle an
dere granen. hennen gansen eñ van an
dere beesten op ghevoet. al daer prospte
eñ vruchten af comen moghen .: Het sy

visschen eñ garrentes in profijte van molen. van ovenen. het sij in mijnen vā perlen. van goude. oft silver oft van metale. vā steenen Ende sonderlinghe van alle dat ghene dat god doet wassen eñ multiplicieren opter aerdē. wil god die thiēde hebben om sijn aendeel ende lof. Des gelijckes vanden lichaē vandē manne so wil god datmen thiende gheuen eñ betalen sal. Ghelijckerwijs als te vasten die heilighe. xl. daghen die hy gheordineert heeft te vasten. dat welck is de thiende vā den iare: ende daer af es dat lichaē schuldich thiende tot gode te gheuen

Hoe is te weten datter twee manierē oft formē van thienden sijn. Dats te weten: personalen ende predialen.

Thiende personale. is thiende die behoert voldaen eñ betaelt te sijn. vanden wercken oft arbeit dat een man doet mz sijn lichaem eñ met sijn werck eñ costen afghetoghen sijn costen teynden tsiaers Vanden reste behoert hi te betalen tiende tot god: tot sijn rechtuaerdighe cōsciēcie: ende dat is thiende personale. daer om dattet coemt byden werck eñ industrie vanden manne.

Item tiende prediale: is die ghene die coemt eñ behoert te comen vanden profijte eñ emolumentē: comende vanden vruchtē der beesten voghelē eñ visschen Want daer af ismen god thiende schuldich: sonder dat die costen daer af behorē ghesleghē te wesen: als van die thyende personale. Eñ eer dat die vruchten ghedraghē oft ghevuert sijn vanď plecke. al daer datse gewassen sijn. Want eerst eñ voer allen anderen behoeret god betaelt te wesen. eñ dat rechte en maeckt gheen differēcie waer op dattet ghewassen es. het sy op eyghen lant. op ghepacht lant op leen. oft aloes

Hoe is te weten dat die thienden dye men schuldich is als voerscreuē is behoren ghegeuē eñ betaelt te wesen aenden pastorē eñ priesterē daer menē ontfanghet die sacramentē Sonderlinghe die thiende personale: eñ die prediale behoert oeck betaelt te wesen aendē pastoren Ten ware bi alsoe dat die landē daer op dat de predialen wassen sijn gheleghē inď prochyē als daer men woenachtich is. Oft des niet men behoertse te betalē aendē pastoren: onď wiē die prochie die landē gelegē sijn Want al daer behoert die kennisse van den thiendē te betalē. Hoe behoert oeck nae tbescreuē rechte betaelt te wesen dye thiende vandē vruchtē vandē beesten al daer datse haer voedsel nemē. Want vā daen coēt sustētacie eñ alimētacie daer si af leuen eñ fructificerē: hoe wel datmen tsauonts weď brinct in een anď prochie. Noch maken die wijse op sulcke sake difficulteyt: eñ segghē.: Oft ghebuerde dat een boem heuet sinen stuyck onder een prochie. oft een wijngaerde. eñ dye wortelen daer af onder de aerde sijn onď een ander prochie: alsoe alst dickent ghebuert mach wanneer datse soe nae die eynden sijn vā twee prochiē. Weet dat die thiende van alsulcken boem oft van alsulckē wijngaerden. mach ende behoert toe te heren anden pastoer vanď prochie daer die wortel uut spruyt. Wāt daer is die bome oft wijngaerde geuoet eñ ghealimētteert: eñ alsoe macht verstaen wesen van anď ghelijcke sakē. Eñ en mach gewraecht wesen na dat geseit is bidē recht: dat vā allē saken thiēde behoert betaelt te wesē als voerscreuē is Ofmen van saken qualic vercreghē thiēde schuldich oft behoert betaelt te wesen. als van woeckeren van rapynen. van diefsten. van exsisen. et cetera.

Weet dat niet.: Want ten is gheen sake
van god toe ghelaten: mer is v̄boden sa
ke die behoert te wesen ghereftinieert of
weder ghekeert. Eñ daer bi en behoert
daer af gheen thiende betaelt te wesen..
Hoe moet hdi weten: dat thiende is van
sulcker effect dz tet niet en mach noch en
behoert v̄cocht te wesen. noch v̄set.: hoe
dattet sy. aen waerlikē psonen noch bu
ten der kercke. Eñ in diēt eenichsins ge
daen waer soe en yst niet te houden.:
Want vand kerckē en machment nyet
verureemden noch eenighe sake die der
kercke ghegeuen oft ghelaten is. Itē
en waer preuilegie ter contrarie nz waer
dich Eñ oft yemāt waer die preuilegien
hadde daer af van onsen aertschen vad.
wantet nyemāt anđs gheuen en mach
dat waerdich sy: dat hi vā sijn laboer oft
arbeyt gheen thiende gheuen en sal.
Dair om en soudet nz bliuē dat van alle
ghene daer af die preuilegie gheen mē
cie maken en soude hy en soude thiende
gheuen eñ betalē Want preuilegie van
gheen thyende te betalen en machmen
niet hebben noch onthouden nz recht.
Mer men heeft wel bi preuilegie oft by
possessie darmen niet en betaelt op eeni
ghen lant oft plecke dan halue thiende.
oft die. xv. ofte die. xvi. Want vā gheen
thiende te betalen en mach ghesch iē ge
ne remissie noch possessie ter contrarie.:
en machmen niet vercrighen. Wāt hoe
wel dat yemāt aflaet thiende te betalen
op eenich lant oft plecke biden tijt vā. x.
xx. oft. xxx. iarē. oft meer: daer omme en
waert niet waerdich: dat soe gheringhe
als die kercke des gewaer werde. hi sou
de bedwonghen wesen die thiende te be
talen. Mer men mach vercrighen pos
sessie van niet meer te betalen dā halue
thiende oft vandē. xv. mer vā gheen thiē
de te betalen en machmen niet v̄crighen.
Eñ die reden is dubbelde.: Want tegēs
gheestelike sake en is geen possessie. bys
waerlijken. Die ander redene is: dz ghe
ne vruchtbaer sake nz en behoert te we
sen sonder thiende te betalen tot god. bys
sijn proper ghebode dat niemant en be
hoert noch en mach transgresseren. Eñ
oft bi eenighe weghe ghedaen waer oft
bi subtijle arghelist: soe en yst niet waer
dich. noch en is te houden niet meer. dā
teghens dat heilighe ghelooue te comen
oft te doen. Item noch moet hdi wetē
dat vanden donarie oft ghifte dair op dz
een kercke is ghedoneert oft gefundeert
daer af soe en behoert gheen thiende be
taelt te wesen. Mer daer om en yst niet
dat vandē anderē landē eñ possessien die
de kercke hebben soude: dat nyet en wa
re van haer propere eerste fundacie. eñ
die hē ghegeuen gheweest hadde. om te
funderen die kercke. Dats te weten. dz
sy geen thiende betalē en sullē aend ker
cke parochiale: eñ aendē pastoer vander
seluer kercke: Ghelijck als die landē eñ
possessien die hē ghegeuē gheweest sou
den hebbē nae die eerste fundacie oft dat
sy v̄creghen haddē: niet teghenstaende dz
se gheamortiseert warē aen die kercke
Nv moet hdi eñ sijt schuldich te wetē
dat oft yemāt waer ghebreckelic te beta
len die thiende dye hi schuldich es van
den goeden die hi fructificeert eñ dz daer
af gheschil ware. hi en mach noch en be
hoert bedwonghen te wesen te betalen.
dan bi censure ecclesiastique. Want aē
den waerlikē rechter en behoert daer af
die kēnisse niet: hoe wel dattet sy in posse
ssore oft in petitore: noch om langhe iarē
onbetaelt. en wert vercreghen possessie
van niet te betalen: noch prescriptie: mer
dattet bidē pastoer vander plecke die thiē

de gheeyscht sal werden: men sal moete betalē: om dat iaer daer inne dattet gheeyschet wert.: Mer vandē voerledē iarē nae datse gheleden sijn sond' te eischē die thiende: daer af en es niet ghehouden te betalen den possessant: ten sy dat consciētie hē daer toe ghenepcht. xc.

Item soe volcht te thonen hoe dat somighe nyet ghehouden en sijn thiende te betalen: eñ ofte sy dair aen ghehouden sijn. eñ waer inne eñ hoe wel

¶ Hoe weet dat witte moniken templieren: eñ nae die opinie vā somighen die religiosen van chisteaulx of cistercie vandē landē die sy doen bouwē eñ die vā harē demaine sijn: vandē beesten die sy op voeden om haer costen. eñ van alle tgeent dat voerscreuē is. en sijn sy gheen thiende schuldich: noch vandē boemgaerdē die sy houdē in harē handē Mer in dien sijt setten in and's handen bi transactie oft anders bi rente oft ghelt in lijftochte oft and's tē wair in rechte pachte hē toebehoerende tot seker tijt vā iaren van alle des sijn sy thiende schuldich Mer and's psi vā canonijkē ghereghelt oft ongheregelt.: Want van alle haer possessien sijn si thiende schuldich. uutghesiet vandē novalles die hemluden op comen soude: eñ vanden boemgaerdē die sy houdē in haren handen van haer beesten die si doen op voedē om haer dispensie of costen. Item tis oec gheordineert: dat hem niemant en mach excuserē thiende te betalen bi exceptie van langē tijde: niet betaelt te hebbē:: eñ datmē vā alle vruchtē die wassen thiēde schuldich is. Eñ alsoe werdet ghesept eñ gheradē biden alder meesten rade diemē vinden mochte binnē der stede van parijs. van loon. van amyens. eñ elders om tcapittel van doornic. Teghens die stede vā doornic: om die betalinghe vandē thienden. vandē boemgaerdē binnē der seluer stede.: al daer somighe boēgaerdē sijn niet gheboemte mit wijngaerde eñ and' saet daer af die vander stede seiden geen thiēde schuldich te wesen: daer om dattet hēluden niet gheeischt gheweest en hadde van yemant. eñ dattet was binnen den sterckenisse vā der stede: niet te min moesten sijt betalen.:

¶ Vanden novallen

¶ Novallen sijn die pleckē eñ plaetsen. die van ouds niet en sijn gheweest ghebouwet noch ghesayt: daer bi dat saet oft vruchtē comen mochtē. daer men thiende af mochte betalē. oft schuldich was te betalē: ghelijc als oude boschaigen ende plaetsen in boschaigen. al daer hout wasset sond' te plantē. oft in lāde oft plecke die nie en was besaiet noch ghebouwet. eñ men dat van nieus bouwede eerde eñ besayde: Oft ghelijc van enē viuere diemen om droechte vā water eerde eñ besayde Want soe lange als sulcke plecke bliuen in haer state eñ nature: sy en sijn gheen thienden schuldich Maer soe gheringhe als mense keert eñ set tot bouwē oft tot eeren: si sijn sculdich thiende. Ende dits ghehieten novalles. Want sulcke plecken van haer naturen en sijn gheen thiende sculdich: nae dat sy voert bringhē haer vruchtē: sond' labore oft arbeit: mer psi datmense set tot eeren het waer een viuere daer af nye gheē tiēde betaelt gheweest en hadde. Ofte een plaetse daer een huys gestaen had. daer af gheen thiēde betaelt geweest en hadde. Alle alsulcke plaetsen sijn thiēde sculdich nae datmē die set tot eeren eñ sayen eñ dat hietmē novalles. Eñ oft eenighe

plaetse oft lant. die gheeert oft besayt ge
weest heeft daer mē thiende af schuldich
waer: ghemaect werdē totter bosscaigē:
tot viuer: oft tot weylandē.: hoe wel dat
sulcke plaetsen niet gewoenlic en sijn tiē
de te betalē: nochtās soe gheringe alsmē
set sulcke plaetsen tot viuerē. tot weylan
den. oft tot bosscaigē. men sal daer af tiē-
de gheuē eñ betalē. gelijckerwijs alsmē
te voren gewoenlijc was te doen. Eñ ge
neralic: weet dat alle landē die vā ouders
niet en sijn gewoenlic besait te wesen eñ
men die bouwet eñ besayet Dese sijn ge
meenlijc ghehieten noualles. eñ daer af
ismen thiēde schuldich. Wtgheseit die
broeds draghende scruce vanden tēpele
Want vandē nouallē en betalē sy geen
thienden Noch moechdi wetē dat soe
gheringhe als een lant gheweest hadde
inden state bi drie iarē oft meer sonď thiē
de daer af betaelt te hebbē. Weet soe ge-
ringhe alsmen dat settet tot eeren eñ tot
vruchten te draghē. thyende soudemen
daer af sculdich wesen alst te vorē was
Nochtās soudē tallsdā vā dier tijt voert.
ghehieten wesen noualles.

¶ Van usurye oft woeckerye.
Capittel CCC.xi.

Om twee redenen nadē be-
screuen recht is woeckerie ŭboden. Die
eerste redene is. dat woeckerie was ver
boden om die gemeente die gheneghen
sijn vā haer natuere tot ledichz: eñ en sol
den anders gheen wercken willen doen
Die anď reden is: dattet is expresselijc ŭ
boden bijď kercke: eñ daer toe behoorē te q
bedieren alle goede kerstenē: eñ soe wiet
niet en doet: hi en behoert niet gehoudē
te wesen kint vā onser moeď der heiliger
kercke. Hoe weet dat usure is gesept eñ
ghemaect bi drie manieren. Dye eerste
te wāneer yemāt int copen hē obligiert
ter cause vandē retrenche in meer dā re-
delic wesen soude. in diē hy betaelde sijn
ghereet ghelt. Die anď maniere is: te le
nen een sake om weder te hebbē in seker
tijt beter. bi expres ghelofte Ghelijc als
gheerst te leenē oft te ŭcopen om weď te
hebbē terwe bi expresse woerden. Die
derde maniere is: bi forme eñ manieren
van dode pande. dye gheschiet by voer-
waerden tusschen anď volc dan van sus-
ter eñ broeď byder ordinancie van harē
vaď. Die vierde maniere is. ghelt te lee
nen op pande: bi wijsel doende: wāt sul
ke is manifeste woeckerie: die by bescre-
uen recht blijct dat woeckerye is. te bor-
ghen om hogher te ŭcopē. dits beruget
bidē decre. li. v. ru. de usu. c. consuluit
Itē dat bi beschreuē recht is beruycht
dattet woeker is. te leenē eenighe sake ō
beter weď te hebbē bi expresse voirwaer
den; blijct bidē decre. in ciuitate. eo. ti
Itē te leenē op dode pande.: het blijct
dattet is woeker ghefourneert tusschen ā
dere dan tusschē susters eñ broeďs: eñ dz
blijct bi beschreuē recht Itē het blijct
dattet is woeker te ŭcopen te borghe: eñ
daer om meer ŭcopen dāt met gheredē
ghelde waerdich mach wesen. eñ dit es
beruycht bi bescreuē recht Eñ also mach
wel schinē hoe dat die vier manierē woe
ker is. vā saken wrakelic met recht. van
welcke vier maniere dye de principalen
sijn. dalen eñ spruyten veel anď manirē
van woekerie. eñ die laterale sijn Dats
te weten: te weďsetten die vruchten van
een pant die men hout in pande in four-
me principale. ghelijc als te settē eenige
possessie te pande. eñ die vruchtē daer af
comende. men niet en rekent noch af en
slaet: het is woekerie. Decreta. li. v. rub
dic. c. i. et. ij. Hoe moechdi weten dat.

die woeckenaer te eischen dat winsel vā
den woecker en is niet ontfanclijc. ꝛc.
Eñ oft yemāt waer die ghesworē hadde
die woeker niet te repeterē: so mach hijt
repeterē als hi gedispenseert is vanden
eedt. of als die woeker betaelt is so mach
hijt repeterē. Eñ daer af en is hi nz noch
en behoert te wesen vsteken Wāt in de-
ser sake soe is alsdan restitucie interine
c. tua duxi. eo. ti. Item eñ hoe wel dat
een anď woekenaer dan dē ghenen dye
eysschet betaelt te wesen vanden usure ei
schede eñ hē woude excuseren. daer bi dz
het waer die saite van andere: hoe wel dz
hi waer die erfgenaē vandē woekenaer
Weet dat die erfgenamē vandē woeke-
naer sijn te bedwinghē te voldoen van-
dē usuren genomē eñ ghecregē vā haer
voervaďs. hoe wel dat sijt bi harē tijt nz
ghedaen en hebben. c. tua nos. eo. ti.
So weet dattet recht maect een questie.
oft die coninc oft prince dye iusticie heuet
eñ heerlicheit in sijnre prouincie so hoge
dat hi mach ordineren rechtē eñ edit. die
te houden sijn als rechten. ꝛc. Oft hy
maken mach recht edit eñ ordinācie die
houdēde is woekerie te benypgē. eñ dye
woekenaren orlouen te leenen in haer lā
de. ꝛc. Weet dat sijt niet doen en moghē
Mer in dien sijt doen eñ si clerc sijn. si sijn
inden ban biden seluen rechte eñ sake.
Eñ oft sy waerliken sijn sy sijn indē ban
biden aertschen vaď oft aertschē bisschop
oft biden bisschop der seluer plecke. cle. ꝑ
ma. eo. ti. Item dat bescreuē recht
seit voert. dat geen lantshere en behoert
te ghehengē woekerie wonende in sijn
lant. noch hēluden en behoert niet ghe-
leent te wesen huys noch conuersacie ne
ghene. Mer oft bi eenighe auontuere si
daer inne ghewondē waren wonende so
behoert men hēluden van daer te steken
eñ wtsetten binnen drie maendē nae dat
ment weten sal. Eñ dat behoerē sy te doē
op peyne vanden ban. eñ op peine van
hondt marc siluers te appliquieren aen
den prelate. nae dz sy daer af wesende ge
amonesteert binnē den voerscreuē tijde
dat niet gedaē en haddē. c. i. eu. dic. li. vi.
Noch soe seit dat bescreuē recht inden
decretale int seste boec. Dat die woecke-
naers sijn te vsteken van allen anderen
communicacien vandē kerstenē eñ van
den ghewijde stedē: eñ en behoerē al daer
niet te hebben sepulture. noch eenich sa-
cramēt. noch makē eenich testamēt dye
waerdich sy. Ten waer bi alsoe: dat si in
haren leuende liue wedď gegeuen haddē
eñ voldaen vandē woekerie die si geno-
men hebbē/ oft dat sy gheen restitucie en
deden oft en ordineerden te doē. Eñ om
des te doen opdroeghen alle haer goedē
in handē vanď kercke: soe verre alst ghe
dueren eñ strecken soude moghen op re
stitucie interine. Noch anďs en behoren
sy niet te hebbē biecht noch absolucie ne
gene. Itē weet dat hoe wel dat alsoe sy.
dat yemant leent eenighe sake sonder te
segghē dat hi soe veel daer af hebben sal
van winsel bi usure. Maer hi nochtans
wel neēt hoescheit eñ ghifte.: Alle sulcke
hoeschedē sijn woekerie. eñ generalic so
wes men daer af neēt nae den dach van
der leeninghe gedaen. ꝛc. Daer en is ge
ne decel diese excuseren mach:
Item ghi moecht weten: dattet geen
woekerie en is van lijfrenten noch losrē
ten: hoe wel datter sy te betalen nae belo
pen des tijts: dat die clercken hieten pro
rata temporis Eñ die reden waer om
dattet gheen woecker en is: is daer om:
dat soe gheringhe als die coper afliuich
wert. die rente is gheexpireert. ende dat
ghelt blijft aenden vercoper.: ende daer

om datter fortune eñ auontuer is: ten is gheen woeker. Mer in dient waer bi vastichheit: dat soude woeker wesen: na datmense niet wedercoepen en soude moeghen. Ende alsoe werdet ghesept bp arrest van parlemente om symon van auuainge: teghens ian godefron. Indē iare. dusent CCC. lxxvi.

Vanden ghenen die indē ban sijn. Capittel CCC. xij.

Vanden ghenen dye inden ban sijn dat dye clercken segghen anathematisez. is van hem te laten vervallen inden ban bi sentencie vandē prelate. dat alle kerstenen sculdich sijn tontsien. Want soe wie inden ban is. hy behoert te vlieſen die vkeeringhe ofte dye communicacie vanden sonen eñ dochteren der heiligher kercken. Noch gheen ghesellscap noch participacie en behoert hē ghedaen te wesen. noch en behorē gene administracie te hebbē vandē heiligē sacramenten vand heiliger kercke. mer hem is vboden te wesen eñ te bliuen inder kercke. soe langhe alsmē doet die heilighe dienste.: Item en behorē niet te hebben ghesellschap in comanscap met anderen. noch en behoert hē verhuert te wesen eenich huys noch habitacie negene.: Item nae die opinie van somige wijsen. verliesen sy andtwoerde te houe Dats te weten: dat sy gheen and en mogen doen dachuaerdē voer rechte: noch tot haren eysche en salmē niet antwoerden: noch teghens hē en behoert niet geprocedeert te wesen: noch gheantwoert: soe langhe als hi in dien state is.: Maer wel machmense doen dachuaerden op hem te eysceen. indien noot sy; eñ si moeten antwoerden nae bescreuen rechte Decreta. li. ij. c. intellerimus Nu soe is te weten wie inden ban is eñ wie nz.:

Hoe weet. dat soe wie een clerck slaet tottē bloede hi is inden bā. Eñ en mach daer af gheen absolucie hebben dan bi den paeus oft sijn ghecommitteert.: xvij. q. iiij. c. si quis suadente dyabolo.

Itē noch seit die decretale. dat oft clerken bi genoechte vgadden eñ tghebuerde dat si eē and quetste tottē bloede. daer om en sijn sy niet inden ban. mer of daer eenighe hate ware si soudē inden bā wesen: eñ alsdā souden si moeten absolucye hebbē biden paeus. oft bi sinē gecōmitteerden. Decre. li. v. ru. de sen. excō. c. i.

Itē oft monicken in een cloester malkanderen sloeghē. si mogē geabsolueert wesen bi harē abt. eñ oft de sake te groot waer by haren bisschop. c. ij. eo. ti.

Item oft gheboerde dat yemant sloeghe een clerc die niet en ware in habyte vā clercke: eñ dz hi iuste sake hadde te ignoreren. Weet dat hi indē ban nz wesen en soude. ter cause vā die ignorācie oft ōwetenschap. die hē dair af ontschuldicht eñ die slagher behoert daer af geloeft te wesen bi sinē eedt. c. si vo aliquis. eo. ti.:

Itē oft gebuerde dat een vrouwe oft weese een clerc slaet. si mach bidē biscop gheabsolueert sijn. Eñ des ghelijcs oec: oft ghebuerde dat een bewaerd vā eenighe vgaderinge oft feeste eenē clerc sloeghe bi inaduertēcie. c. mulieres. eo. ti.

Item ghi moecht weten: dat die clerc die bi dye reysen is gheweest van sinen prelate vermaent.:. af te laten van eenighen wapenen te draghen.: eñ dat hyse niet en laet: hi is indē banne: eñ daer ipso facto verliest hi die preuilegien van sijnre clercschappe Ende oeck een clerck die by drie reysen is gheamonesteert by

sinen prelate weder aen te nemen clercs habite: eñ dat hijs niet weder aen en neet. eñ is teghens eenighe die hem setten eñ ha-bitieren van soe diuersche habiten.: dat in alsulcken habijte niet en behoren te ghe-bruycken vanden preuilegien der clergie c. cū non ab hoīe. et. c. in audiētia eo. ti.

Itē die ghene die clercken gheuangē houdē sijn inden ban. eñ bp consequent die in teghēwoerdicheit daer af neēt iudi-catiue oft correctie op hē. anders dan harē prelate.: Item oft die ghene die inden ban is hem seit gheabsolueert: hp en es daer af niet te ghelouen: ten si dat hp dat thoent bi brieuen eñ oec en is niet te ghe-louen. die segghē woude dat een ander in den ban is: ten sp dat hp dat thoent met brieuen Want bi natuere soe en is ye-mant inden banne: ten sp bi also dat hijt sp bi accedent. Item sp sijn inden ban die ghene die teghens die kercke doē: eñ die statuten maken teghens die kercke: eñ die ghene die recht vander kerckē one-houden. c. nouerit. eo. ti.

Item die clerc is inden ban. sonder-linghe die waerlike dye wetens verselschapt oft frequenteert mettē ghenē dye inden ban sijn: eñ en es niet te absolueren dan biden paeus oft sijn ghecommitteerde. c. significauit eo. ti.

Item oft die ghene die inden ban es. in die wterste pine des doots is: eñ heeft contricie eñ berouwe: ende begheert aē god ghenade eñ absolucie eñ dat hp vol doet van tghene daer hi om inden ban is. eñ hi aflivich werdt: nae sinder doot mach hi gheabsolueert wesen bidē ghe-nen die hem in synē leuen de lyue geabsol-ueert mochte hebbē. Decreta. li. v. rub. supert. dic. c. a nobis est sepe quesitū

Vanden wras secculier Capittel CCC. xiij.

Die clercken hietent wrasse-culier: wāneer hē yemant laet in-den ban iaer eñ dach. oft meer.: Eñ daer om pst ghehieten wras seculier.: dat dye bisscop ghee execucie seculier en heeft be-gheert daer op bi sijn brieuē requisitoeē. aendē waerlikē recht: dats aen die waer-like hant. bi middele van een sijn prieste re oft aparitoer: die in hulpe vā recht be-gheert die weder te bringhē dese. xc. totten kersten ghelooue die iaer eñ dach of meer hem is als een hont verslapen inden ban Dat hi bedwonghen sp bi detencie van lichame te voldoen.: eñ hē weder te stellen tot obediencie vander heiligher kercke. daer af hi gepriueert is bi sinen gebreke eñ die waerlijcke rechter pst schuldich te doen ten begheerte vandē prelate bider maniere hier na volghende. Die geeste-liken rechter behoert te seyndē een libel-le. diemē in houē hiet comparamini. die behoert in te houdē: hoe dat die gene die inden ban is hē vermaet eñ condēpneert: daer inne hem is laten setten inden ban eñ daer inne verslapen als een hont. son der vreese van god in sentencie vander ban. hp een iaer oft meer: eñ alsoe soude hi bliuen eñ wil bliuen. ghelijc als hi to net in achterdeele van partie. eñ vander kercke: ten waer dat daer in geordineert wert. dat aendē waerlikē rechter beliebē wil. ende wien dat hi woenachtich es: dat hi gheuanghē si eñ in vanghenisse ghe-houdē eñ ghesepnt aenden gheestelijken rechter: soe langhe dat hi weder ghecomē si ter obediēcie der heiligher kercke: eñ aē parte daer hi aen gehoudē is. Eñ oft die gheene die inden ban is wech loept. Soe mach die rechter so veel bedwinghē vā sijn goedē. in dien dat hijse vindē mach: als om te voldoen die partiē vander sake.

Eñ oft hi daer tegēs woude opposerē:
die waerlike rechter die dair af ghebedē
oft versocht is. behoert den ghebannē ge-
uanghen te seynden aendē gheestelijkē
rechter. daer af die requisitoie coemt om
te segghen die sakē van sijnre opposicie
wedsegghen oft weygheringhe. Eñ hy
en behoert daer nyet weder ghesepiit te
wesen dan op die selue sake. Want die
bisschop en behoert hem niet te tracteren
van andere saken. Eñ oft die voerscreuē
gheuanghē hem opposeerde eñ begeer
de dach te hebbē daer op. soe behoert hy
gheuanghen ghebracht te wesen totten
gheestelijcken houe: soe langhe als ghe-
weten sy. oft hi sake heeft vā oposicie oft
wederlegghē oft niet.: Ende oft hi recht-
uaerdighe sake heeft vā opposicie die g-
eye epschēde: behoertet te beterē Hoe
weet die waerlike rechter in dien hē be-
lieft niet en executeert dese requisitoie.
Want die bisschop en mach hē daer toe
niet bedwinghē noch amonesterē dā bi
requisitoie. mer nae consciēcie is hi daer
aen ghehoudē Eñ daer om sommige rech
ters en willēs niet doē. ten sy dat sy daer
af profijt hebben. Eñ in dien eerst beto-
ghē is aendē coninc sijn officiers mogē
doen: sond daer af te doen eenige rēvop.
eñ die redene is dat ind voers sake nz en
is dan executie van sake Want bidē pre
late is daer af bekēt: eñ oec behoertet dē
coninc toe. daer bi dat hi bewaerd is der
kercke: eñ dits begeert in hulpe vā rech
te. Eñ weet dat in deser saken voer detē-
cie vandē lichaem biden waerlikē rech-
ter: die voerscreuē geuanghē is sculdich
bedwōghen te wesen biden exploit van
sijnre roerende goedē. in dien hy eenige
heeft. Eñ in dien hi gheen en heeft. sijnē
erue in dien hi eenighe heeft. Eñ en he-
uet hi gheen bi detencie van sijnē lichaē;

Eñ in dien hi opposeren woude. an com
parammi. de hant vandē waerlikē rech
ter ghenamptiseert: bi hē soe behoert die
opposicie gherenvoyeert te wesen voer
den prelate: daer af die comparamini co
met. Want aen hē behoert die kennisse.
Eñ alsoe werdet ghesett eñ gheraden bi
den alder meestē raet van parijs om de
stede van doornic.

Van den iodē eñ sarasenē. Capittel CCC.xiiij.

Vanden ioden eñ vāden sa-
rasenen moechdi wetē: datter ge-
nen kersten toe behoert te doē met hē lā
den eenige participacie noch ghesellscap
noch sustēterē teghēs die kersten. eñ soe
wie des doet hi vualt inden ban ende in
confiscacie van goeden: eñ is ghereputē
ret als vrader tot god eñ tottē kersten
Decreta. li. v. rubri. de iudeo et saraceno
c. quod olim

Item sy en behoren niet bedwonghē
te wesen met cracht te bekeren tot onser
wette: oft tot kerstendom: noch ghee kēr
sten rechters en behorē hē daer toe te be-
dwinghen. Mer men behoertse dair toe
te bringhen met schone woerden eñ an-
ders nz Decre. li. v. rub. dic. c. sicut iudei

Item ghi moecht wetē. dat geen mē-
sche en behoert hē te stellē tot dyenste vā
eenighe iodē noch sarracenē: eñ soe wye
des doet: hi is grotelick te corrigieren
c. ad hec eo ti.

Item oft gebuerde: dat eenighe iode
quetste eñ sloeghe eenighē kerstē clerck:
hi behoert ghecorrigiert te wesen bi sijn
temporele: eñ behoert ghepriueert te we
sen vandē ghesellscap vandē kerstenē: so
langhe als hi die saecke ghebetert sal heb
ben: eñ in dien hi een and dan een clerck
sloeghe: soe soude hijt beterē bi hoer con
seruancie. c. postulasti eo. ti.

Item weet dat dye ioden en behoren niet te habiteren oft te v̄keeren tusschen den kerstenē sond teyken daer toe gheordineert: op dat si tusschen den kerstenen moghen bekēt werden. Eñ sy en behoren opten goedē vridach nyet wt haren huyse te gaen noch doer noch veynstere open doē. noch doen noch seggē eenigē saken dat comen mach tot oneere oft scā de vā den heilighen dach op seker boetē. Decreta. li. v. rub. dic. c. quia sup hijs.

Oft ghebuerde dat een iode serf kersten wert mids betalende. xij. schellinck vandē redemptie vā sijn seruaige hy es af ghenomen vā dien dienste. Decreta. li. v. ru. super. dic. c. nulli iudeo.

Vanden apostas

Capittel CCC. xv.

Vanden apostas weet dat tet sijn die ghene die wech lopen van haren cloester. eñ hem stellen in waerlijkē cleederen: eñ hem gheuen tot waerlikē state. Eñ daer af seyt dat bescreuē rechte dat de ghene die apostas sijn v̄liesen die preuilegie vā clergie. noch die kercke en behoert hemludē gheen beschermenisse te wesen in wat sake daer sy af ghevanghen sijn. eñ soe wie niet en obediert ten ghebode vā sinen prelate. men behoert hē te houden voer apostas: eñ ysset eenen waerlikē man hi behoert indē bā te wesen. eñ ysset een man die clerck is hy v̄liest die beneficie van clergie.: Ende behoert seer strangheliick ghecorrigiert te wesen Eñ generalic sijt ghi schuldich te weten dat apostas. die hem seluen anders niet onthouden noch castijen en wil. dan bij der vanghenisse. behoert geset eñ beslooten te wesen in een kercker: so gheringe als hy gevanghen eñ gevonden mach werden. Decreta. li. v. rub. de aposta. c. i. z. c. a nobis

Vanden hereses

Capittel. CCC. xvi.

Hereses syn die gene die nemen eñ houdē twijfel in onsen ghelove eñ behoren ghecorrigiert te wesen eñ v̄steken vanden ghesellschape vandē kerstenen eñ sijn te reprochieren in cas van ghetughenisse. Decreta. li. v. rub. de here. c. i.

Te verghesellschapē hereses.

Item so wie verghesellscapt eñ participeert met hereses wetēs. weet dat hi is inden ban om des fedoē.

Vanden goeden toebehorende die hereses

Item ghij moecht weten dat die goeden vandē hereses behoren ghe confisquiert te wesen hoe wel dat sy kinderen hebbē: noch nemmermeer en salt wed keeren aen hēluden: noch aen yemant van harent weghē. Decreta. li. v rub. dic. c. vergentis.

Dat heresijz en behoert te wesen aduocaet

Item voer de herese eñ haer fautoren en mach niemāt in eenighē saken te aduocaet noch notarius wesen. noch gheenrehande officie exercerē. noch doen eenighe sayte vā procuracie noch anders mer sijn gheheelijcken te reprochieren. Decretali libro quinto rubrica superius dicta. c. si aduersus

Die forme ende maniere vandē processen sentencien. ende executien vandē iusticien. ꝛc.:

Capittel CCC. xvij

Ghesien vanden actien soe wel vā recht canon als van recht ciuil eñ costumier. ghelijc als voerē es. soe volcht daer nae te sien vander forme vanden proces sentencien eñ appeelen.

Ende eerst vanden proches dye te houē
sijn. Hoe eñ binnē wat tijde datse mogē
gheordineert eñ ghewesen sijn Weet dz
allen rechters toebehoert te deciderē die
saken voer hē begonnē. Ten eersten dat
hē moghelijcken is eñ ten minsten coste
dat hi sal moghen Ende en behoert niet
te ghehenghē partyen te segghen. noch
oeck te eyschen eenighen saken friuolle:
noch proposeren saken inpertinēte tē sa-
ke noch delay noch refuge inptinēt: om
te vertrecken die sake, noch oeck die deci-
sie vander sake ꝛc.

Itē die rechter en behoert niet te ghe
henghen te relieueren actie vā saken tot
anderē tijdē gheledē.: in crachte vanden
saken ghewesen noch oeck daer af dat ā-
derweruen actie ghedaen gheweest sal
hebben. eñ opten eysche inder tegēwoer
dicheit vanden partyen: hoe wel dat by
defaulte den eischer gheobtinueert heeft
sijn querelle. Want actie eens gheraect
behoert ghenoech te wesen/: ende het en
mach niet weder v̈haelt wesen.

Item die rechter en behoert niet te la-
ten hi en doet die partiē bringen haer re-
denē bi ghescrifte. eñ die te doen affirme-
ren: eñ antwoerden op elcke articule op
dat op die articule onbekēt ghetughē ge
hoert moghē wesen. Wāt andˀs die pro-
ces soude moghē wesen defectijf.: eñ oft
vā diē here geappelleert ware. tē eynde
dat die rechter voer wien dattet wedˀroe
pen wert: mach sien de diligēcie eñ naer
sticheyt vandē proches: eñ datter gheen
faulte en sy. Wāt in dien daer ghebreck
in ware het soude al gherekent sijn voer
niet. eñ dat behoert in allē proces. dz dye
eyscher heffet actie van elckē daghe dat
hi dinghet: mēcie makende van tghene
datter ghedaē eñ gheexploitiert sal sijn.
om daer af te doē bewijsten anderen da-
ghe: oft in dien alsoe niet ghedaē en is: dē
verweeren soude begherē te sien.: waer
op dat hi dach oft wissel hebbē soude: eñ
oft die eyscher daer af niet en doet blijkē
die verweerder soude oerlof hebben vā-
den houe ende costen. nae dattet in houe
waer daermen dinghet bi ghescriften.
Mer in dien dattet waer in andˀ houen:
het soude ghenoech wesen te doen blikē
biden register vandē houe/ Eñ daer om
moet die eyscher doē grote diligēcie aen
den clerck vandē houe. dat dye gescrifte
vandē daghe sekerlijc gheregistert si: eñ
dickent ghebuertet oec. dat die v̈weerre
behoert te doē bewijs vandē daghe diet
diēt nadē state vanˀ sake: eñ oft dye ver-
weerder meent al daer profijte te hebbē.
ꝛc Ende dit benijpcht een ander rechte
die welcke wil dat die scrifueren actiē eñ
seghelē. op die state van proches gheloe-
flijck eñ waerdich sy/

Vanden partiē gheordineert te scri-
uen in fayten contrarien

Item eñ oft ghebuerde dat
dye partyen waren in fayten contrariē:
ende dat sy sijn gheordineert te scriuē die
rederen gheaccordeert om te dinghē by
den partyen: dat behoert gheregistreert
te wesen opten rugghe vanden redenē:
eñ dat ghedaen behoren gheaccordeert
te wesen. oft debattes als ghedinghet.
ofte niet ghedinghet. ende dan dye com
missarisen te gheuen. om te ondersoekē
die waerheit vander sake vander eenre
syde ende van die andere. Die welc scul-
dich sijn macht te hebben van deser doē
als voerscreuen is inden rubrijcke vandˀ
commissie Welcke macht behoert te ge-
dueren dye maenden.: oft alsoe veel als
dye vsancie vanden houe beghert

ende den tijt gheleden. dye partyen keeren weēt te houe. nae die contumacie. eñ behoeren te accorderē reproces vandē getuyghen in dient hē goetdunct: eñ op die selue reproces saluacien te belepē in dient noot sy eñ concluderē in recht. eñ dan behoert die rechter te visenterē eñ te weten die waerheit. Eñ te thonen aenden partyen daer op gheroepē oft gherepresenteert haer proces om te weten oft daer al heel is. eñ daer nae dat te doen sluytē eñ doen bezeghelē bidē raetsludē vandē partyen. oft anders nae die vsancie vandē houe. eñ daer nae wijsen.: Item oft dat voirschrevē proches niet voldaen en ware: soe behorent die commissarisen weder te seynden te houe in sulcker state alst is metten partyen vdachuaert: om te sien die selue proches ontfanghē inden state daert is. eñ daer nae ordinerē met recht. Eñ oft dat proces niet en waer voldaen vand eenre syden eñ van dand'r: eñ gheconcludeert. eñ de rechter vsocht waer te prorogieren oft vlanghen die macht vā den commissarisen: het behoert gedaen te wesen eens tot sekerē daghe prefix: binen welcke alle dinc behoert gedaen eñ gheconcludeert te wesen. Want dē dach die nae die drie maenden is alsoe vlanct behoert te wesen bi prefixie. Eñ oft deen vandē partyen begheerde te hebbē prorogatie oft intstelle eñ dander niet Dye commissarisen behoren ghehoert te wesen bydē rechter op haren eedt: te weten wat diligēcie ghedaen gheweest hadde biden ghenē die de prorogatie begheert. want in dien hi negligent geweest hadde. dat soude hem wesen gheimputeert voer rigoer. Mer sayte van proxime is altijt fauorabile: eñ die proces soude ontfanghē werden. om te wijsen indē state dat ghevondē waer die proces eñ saluacien mids productie doende opten getuyghen ghehoert. Mer oft die partie iz en hadde moghen crighen die ghetuyghen bi warachtighe onleden: oft anders die hē op ghecomen warē. eñ oeck daer toe dede eñ bewese goede rechtuaerdighe onleden. dat soude hē behoren waerdich te wesen eñ soude hebbē sijn procuracie geprorogiert ten discrecie vanden rechter. Alle goede rechters behorē te vstaen tot goede eñ cort ontslach vā sakē. als voerscreuē is: eñ en behoert een proces criminele ghehanghē langher te dueren dan twee iaer. noch een proces ciuijl ouer. iij iaren. Eñ oft hijt langher ghehēghet te ghedurē: dē ouersten rechter daer op versocht mach euocieren voer hē tot confusie eñ oneere vandē rechter. die alsoe geweest is negligent die saecke eñ proches. Eñ oft mē biden eysscher niet voertgaen noch procederen en mach bidē verweerd, behoert die rechter op ses maendē bi dat eynde vandē tijde voerscreuē doen verdachuaerden de ghene daert om achterblijft tot. x. daghē tusschen beidē ten einde om te voldoen die voers proces.: Eñ oft die partye gheeuocieert.: daer es ghebreckelick by die daghen: eñ biden vierden toecomēde: aenghesien dat hy ghehadt heeft. x. daghē vanden eenen dach totten anderē. In dien hy niet en coemt ten derden daghe oft vierdē: hy behoert versteken te wesen vā synē eysche: ende die and' partie gheabsolueert eñ ghecondempneert indē costē vandē voerscreuē verweerd. Item ghi sult weten: dz sijn proces ordinarie: eñ proces extra ordinarie. Die ordinarie is. die ghene die dē rechter maeckt in cas criminele die gheschiet: wanneer iemant om vmoeden vā crime hē coemt stellen eñ selue coemt te recht bi sinen wille oft anders als innocēt

vander saken te kennen: maer indien hij
coemt ẽn thoenẽ wil lijf verweringhe.
Dat die clercken hietẽ vim pro vi. oft dat
hi coemt met gracie ẽn remissie vanden
prince of dat den hantdadige noch ghe-
uangen bi iusticie: ẽn hem woude setten
in allen enquesten in allen sakẽ behoert
te wesen ontfangen int proces ordinarie
ende en behoirt niet betogen te wesen dā
bi accusacie van partie oft van officie. ẽn
bi tugen: sonder questie van pine negeẽ.
noch sonder daer af te doen enighe drey-
ghement en behoert altijt te hebbẽ rede
like geuangenisse ẽn competent in allen
sijnen saken. ¶ Item die proces extraor-
dinarie: behoert te wesen ghetracteert ẽn
gemaect in alle ander termen. sonderlin
ge in groote crimẽ. ẽn mis daet die onbe-
kent sijn. ẽn die gedaen geweest hebben
heymelic Ẽn en behoert den rechtẽ daer
op niet te sparen proches te doen extraor
dinarie: om die waerheit te weten vā da
ghe te daghe: sonder ander intervalle bi
informacie of anders Ẽn of hi enichsins
beuint die tegenwoerdighe suspect bi ve
hemente presumptie. Hi mach ende be-
hoert hem te stellen in questie: na die per
sone vandẽ geuangẽ Wāt stercker quest
ie begheert deen lichaem dan dander.
Wāt tallen eynden den rechter behoert
waer te nemen dat hij den man niet tor-
menteert oft en pynicht soe dat hi verlie-
set lijf oft leden. noch bi tormẽt noch bi pi
nen. wāt het soude wesen tot periculle vā
den rechter: ende vanden ghenẽ diet doẽ
souden ende dat hi wacht vā questie met
ten vier Want het is verboden biden co
ninc ende bi questie vā pinen niet en wil
seggen noch bekennen totten iersten rey
se. den rechter mach hẽ wel stellen ten an
deren dach. ende daer nae ten derden. ẽn
vierden indien dat hij siet dattet die sake
begheert. ende dat daer so grote presum
tie. ẽn den geuangen vā stercker herten
sij Nochtans indien hi questie niet seggẽ
en wil noch bekennẽ. ẽn dat hi bi tugen
niet verwonnen en worde. soe behoertet
wel. dz hi hem ō ōmoede bi langen tijde
geuanghen sij: ende bi exclamacie op te
mogẽ weten of yemāt te clachte comen
en sal Ẽn of in langẽ tijt niemāt en qua
me. die penitencie vā gheuangenisse die
hi geleden sal hebbẽ. sal hem ghebetert
wesen van sijnre quader presumptie. ẽn
dan behoert te wesen verbreet vand van
ghenisse. tot weder seggen vand rechter
op peyne geraett ẽn verwonnẽ te wesen
vander sake hẽ aengheleyt of gepresum
meert Ẽn anders gheen ontslach en be-
hoert den rechter te doen Ende indien hi
hem absolutemẽt ende haestelic ontsloe-
ghe: het soude schinen dat hi hẽ met qua
de cause geuangen gehouden hadde
¶ Item soe behoert ghi te weten dat oft
proces is hangende tusschen twee party
en. nae dat die verdachuaerdinghe ghe-
daen is: die partyen en moghen hem nz
daer nae compromitteren. noch te samẽ
pacificeren. op peine van boeten: op dat
tet sij tot litiscontestacie: ende daer omme
en soudet niet bliuen. dat so wes te samẽ
getracteert ware. en ware waerdich.
Maer soude wesen gheheelic te niete ge
rekent sijn. alle welcke geloefte ende obli
gacie daer op gedaen vanden eenen tot
ten anderen Ende alsoe isset geiugeert bi
arrest van parlement bi veel reysen Ẽn
desgheliics tusschen ian van venderesse
ende dẽ heere de sap. int iaer. M.

¶ Vanden sentencien
¶ Capittel CCC. xviij

Hier nae volcht vandẽ sen-
tencien. Soe weet dat die proces

weder gebrocht te houe: men behoert aē
die partien te thoenen die proces: wighe
seit die secreet vanden tugen: ende dat ge
sien soe wort dat alle weder ghieset inden
sack gesloten. eñ besegelt metten seghel.
vandē partien ende daer op recht epschē
bi die brieuē. eñ dat daer gheepscht ende
gemaect een acte. die ghieset eñ besteet sij
inden proches. ende dan euangelizeren.
Eñ dat gedaē dat die sentencie gemaect
ende geformeert sij bij gescrifte. ende dat
tot seker dagen: partpen geappelleert of
geroepen. recht te horen. die sentencie ge-
geuen sij bi gescrifte. Want anders en be-
hoertet niet gegeuen te sijn diet sekerlick
weder gheuē wil Ende sonderlinge wā
neer als den proces ghemaect gheweest
hadde bi gescrifte. Ende of die een van-
den partien niet en quame alsmen die sē
tencie gheuē soude: soe en soudet niet bli-
uen. nae dat hi daer toe geroepē ende ver
maent geweest soude hebbē. men en sal
die sentencie gheuen Ende behoert den
rechter. alsmen die sentencie gheeft. settē
die proces besloten eñ besegelt. in handē
van een die vanden houe niet en is op dz
indien daer af geappelleert ware: hi seker
lic seinden mochte aen den ouersten rech
ter. aen wpen die appellacie gereleueert
ware: ende of niet gheappelleert en waie
die proces sal bliuē te houe Ende ghi mo
get weten dat sentencie haer diuideert in
twee manieren Dat is te weten senten-
cie interlocutore. eñ sentencie diffinitiue.
Die interlocutore is die ghene die ghege
uen wort op seker accessore die hē neemt
op die proces begonnen tusschen partpē
Ende daer om isset gehieten interlocu-
tore. dattet niet en is op die principale eñ
en begripet absolucie. noch cōdempnaci
e. niet dā appointement vanden accesso
re interine Ende en behoert in deser sen-
tencie interlocutore te hebben enige con-
dempnacie van costē: mer behoert daer
te wesen gereserueert tot indiffinitiue
¶ Item de sentencie diffinitiue is die sen
tencie. dpe decideert die sake ende mate-
rie ende behoert deser sentencien gegeuē
wesen: op seker saken. want sentencie op
onseker en is niet te houden. ende beho-
ret in te houden absolucie vander eenre
side. ende condempnacie van dandere.
mits condempnacie van costen. die tara
cie gereserueert totten houe. Ende ghp
sijt sculdich te weten. dat alle die woerdē
die den rechter seit: niet en behoren i staē
noch gehoudē te wesen om sentēcie. hoe
wel dat hi die seit sittende indē rechte. oft
daren buyten: het is vā node dat de par-
tien hebbē geallegiert huer sake v ander
eenre side. ende dander: ende dat sij daer
op begheert hebben aenden rechē. recht.
ende dat die partien ghepresenteert sijn:
des te gheuen: ende dat sij geappelleert
geweest hebben: tot seker daghe. als vo-
rescreuen is of anders het en is nz gehou
den noch gereputeert

¶ Bij hoe veel manieren is die senten
cie te niete

Item bi vier manieren is ghe-
seit sentencie te niete wesende hoe wel dz
niet geappelleert en ware. ¶ Die ierste
is wanneer den rechtere condempneert
die procuruer die de sake belept heeft. eñ
dat hi die meester niet en condempneert
Want op den procuruer en behoert geē
sentencie stadt te nemen. ¶ Die ander-
de is wanneer erroer is inder sentencien
sulcke: dat dpe selue bekent. dpe senten-
cie is te reuocquieren. ofte dat die senten-
cie ghegheuen sij in absencie van partpe-
en. ende sonder hem daer toe te roepen.

¶ Die derde is wanneer alst gegeuen is tegens bescreuen recht ẽn oude vsancye vanden lande. ¶ Die vierde is wãneer alst gegeuen is. bijden ghenẽ die gheen rechter en is: ende na bescreuẽ recht sulcke sentencie en is niet te houden.

¶ Hoe datmen niet veranderẽ en mach sentencie gegeuen

Item moechdi weten dat wanneer als den rechter gegeuen heeft sentẽcie. hi en mach daer aen niet roeren: ten si dat hij daer toe weder geroepen sij: ende indien hi dat dede: soe en isset niet waerdich. hoe wel dat hijt veranderde bi mãdement vanden prince. soe en soudet nz waerdich wesen sond̃ consent vandẽ partien. ¶ Item en wil den recht dat de weesen sonder voechdẽ die iuwelandige. die nz bewaert en sijn vã curatoers of regierers mogen wesen biden prince gerelieueert opte restitucie vander sentencie die tegẽ hem gegeuen is. C. li. vij. ru. sen. rescui non pos. l. i. et fi.

¶ Tegheuen redenen van recht

Ende den recht wilt dattet tot ten wtspreken vander sentencie mẽ mach gheuen saken van recht redenen peremtorien tot vorderinge ẽn bekeeringe van sijnre saken

¶ Van gepasseerde saken in crachte vã ghewesen saken

Item moechdi wetẽ dz die sake gepasseert in crachte van ghewesen sake bi sentencie behoerlijc ghepronuncieert: en mach nemmermeer wesen restrindeer: maer behoert te sorteren vol effect na dat dat daer af niet geappelleert ware

¶ Van sommigen gecondempneert bi een sentencie.

Of sommige gecondempneert sijn bij een sentencie. sond̃ declaracie van elck een voer al. biden bescreuẽ recht ist geseit. elc voer also veel alst hem aẽgaet ẽn voer sijn porcie ẽn aendeel C. li. vij ru brica si plu. vna senten. cõdemp. sunt. l. i Item of gebuerde dat sommige tutoers of voechden geset warẽ tot een voechdie ẽn dat elc procurueer maecte op hẽ seluen ẽn dat dan elck procurueer veruolchde sẽtencie op hem seluen. of sentencie gegeuẽ wort tegẽs enighe vanden voerscreuen procuruers of tegẽs enich van hem het sal wesen daer om dattet elc aengaet. ẽn niet op allen tsamen: ende die een is opte ander niet te executerẽ in eniger manyeren ¶ Item of sentencie gepronuncieert ware: gelijc als yemãt ghecondẽpneert ware bi valsche actementen dz sijn partie voert geset soude hebben. sonder dat hij voert gehoert geweest hadde. als die actementen ẽn sentencie daer op ghegeuen sij: sulcke sentencie behoert te wesen restrainte sond̃ appeel Maer al eer moet mẽ betugẽ die actementen valsche te wesen ẽn ost gebuert datse valsch zijn. die executie vander sentẽcie behoert af te laten: ẽn of daer af enige sake betaelt ware. soe mach ment betreckẽ ẽn eyschẽ weder te hebbẽ. nae datter bewijst sal worden: dat dẽ recht bedroghẽ is. bi valsche brieuẽ ẽn den ghene die des ghedaen sal hebben geaccuseert van valschede. C. li. vij. ru. si ex falsis instru. l. i. cũ. iij. q.

¶ Vand̃ executie van sentencie.

¶ Capittel. CCC. xix

Die executie vand̃ sentencie gegeuẽ behoert te wesen gedaẽ bi forme executore: totter volle volcominge vand̃ sentencie ẽn daer en valt geen oppositie. noch and̃ vertrec. waer õ den executoer hẽ sculdich is te v̉thoenẽ vã zijn executie te doen Noch den executoer en behoert niet te excederen die sentencie ende

cōmissie. Of den gecondempneert woelt dat men hē hijndert die executie doende. hi mach wel keren aen dē rechter die de sentencie gegeuen heeft: eñ exposerē sijnen hijnder: eñ den recht ope handē wel te bouen vand executie: behoert daer inne te voersien. om te wetē of den hinder sulc is. dat den executoer daer om schuldich is te cesseren: anders geen reden en is daer tegens: ten sij dat die persone appelleert. Want als dan behoert te cesserē hoe wel datter gheen appellacie en valt die waerdich sij.

¶ Vand gheloefte ghedaen nader sentencie.

Daer en bouen sept den rechte. dat of nader sentencie ander gelooften sijn of stipulacie. die sculdich is te veranderē die sentencie bi and contract: als dan is te weten. dat die executie vand sentencie is inc[?]ue ende en valt niet dan in euocacie. C. li. vij. tit. de exe. rei. iudi. l. si causam

¶ Op wat goeden die executie sculdich is gedaen te wesen

Item eñ desgelijcx of nae de sentencie gegeuen. verbeyt wort: meer dan een iaer. die sentencie te stellē tot executie Weet dat daer nae niet en valt in executie: maer in euocacie. xc. ¶ Item ō te stellen sentencie tot executie: isset ō pecune: mē behoert hem ierste te betrecken aendē huysraet. daer nae aendē eruē. eñ daer nae aendē lichaem vandē gheobligiert. indien hi niet en hadde.

¶ Van wyen te executeren is bij sentencie.

Item moechdi weten dat execucie van sentencie. niemant en is te executeren. dan den ghenen dye inder sentencien begrepē eñ gecōdemneert zijn. Ende eñ daer geen roerende goeden. noch erue ghevonden en sijn. noch den lichaem te executeren. als dan mach men procederen anden sculden vandē gecondēpneert: ende men behoert daer op de hant te stellen. ende die sculdenaers doen verdachuaerden tot betalinge om den gecōdempneert: ende anders soe en behoertet niet geprocedeert te wesen aen de sculden. C. li. vij. tit. d. l. etiam nomen

¶ Vanden sentencien inhoudende meten costen weder gegeuen

¶ Somtijts geboertet bi die sentencie gegeuen begrijpt dat den ghecondempneert is mettē principale gecōdēpneert inden costen. scaden. eñ interessen die taxacie gereserueert totten houe. Eñ dickent geboert dat die sentencie alleene inhout die costen: sond te roeren die schade eñ interest Eñ om alle te gerakē. alst die sake begheert. doē als dā die aduocaten conclusie vā scadē eñ interessē Wāt die conclusien vandē scadē eñ interessen oft die sake ongeeyscht in recht: en mach niet toegewesen wordē. dz die clercken hietē Non petita nō concedent. Wāt hoe wel dat die sentencien inhout condempnacie vanden costē scaden eñ interessen. ende daer geen costen en waren. dan die costē inder sake: dat en belet niet die sentencie nae dattet int dingen gheeyscht geweest soude hebbē Wāt als dā isset te vstaen dattet is so verre alsē geuondē worden. bidē redene dat die sentencie inhout. eñ behoret altijt in te houdē die taxacie ghereserueert aendē houe eñ dat bewaertet al.

¶ Van niet te wijsen toecomende costen.

Maer wel is hem den rechter sculdich te wachten dat hi niet en wijset. toecomende costen. op dat ghene dat die aduocaten eysschen die costē gedaē ende

noch te doen Hoe moechdi weten datter is differencie tusschen costen. scaden. ende interessen ¶ Costen sijn die costen vā den procuruer. vandē aduocatē. vanden sergant. vandē tugen. brieuē. scriuueren commissarisen eñ and dier ghelike

¶ Scaden sijn gebreke van betalingen ten daghe geassigneert. of niet te volbrē gen gelosten daer enige scade af volghet Ghelijc soe wie geloeft hadde te ackeren ende te sayen in tijde. ende nien dat nz en dede. eñ daer bi scade ghescheide. an den ghenen aen wien des gedaen ware rc.

¶ Interest schint te wesen vā een gelijc ke propoest Eñ nochtās so machmē oec hebbē interessen aen den sakē Eñ noch tans daer en is geen scade gheformeert. Ghelijc als ic schuldich ben te hebbē die taelle of snede van bosschage: eñ ic des la te af te houdē langer. dan den behoerlijc ken tijt. om te hebben groter eñ grouere hout. die fructuarie die die snede eñ hout vercocht soude hebbē: om dat achter bly uen oft vertreck vand seluer tijt en soude daer af geen scade hebbē. noch den coop man: maer den sonsier: of den ghene die dat gronde toebehoert: soude daer af heb ben interest. Wāt den gronde eñ twas sen soude targher wesen

¶ Exempel in sulcken sake

¶ Het ghebuerde int perlement Inden iare M CCC. lxxx. dat een man sentencie gehad hadde voer hem. op een nen brief obligatoire: van een somme vā penningen. daer inne een and gehoudē was tegēs hem Eñ de sentencie was in houdende costen. scaden. eñ interessen. Want alsoe moetet ghedaen wesen. hoe wel dat die sentencie dat inhout. eñ moet bi cracht vand sentencie gegeuē worden commissie te sien rapporterē scadē. ende interest die se hebbē wil houē die costen. dat gedaen. die partien cōparantē te houe. op sine costē te mogen crigen. tē tarā tien vanden houe. Partien gehoert. seg gende: dat tot scade eñ interest niet ont fanclic en was. ghehoert sijnen eysch eñ dat niemāt daer af gehadt en hadde ind sake. daer af die sentencie mencie maecte niet te min dat daer inne was begrepen scade ende interest. die and seyde dat hij scade hadde: want hi van verre quam zijn recht halen. eñ hadde sinen bode beroeft geweest opten wech eñ hadde totten cos te ghelt geleent om sijn sake te onderhou den. Alle gesien het wort geseit bi arreste van parlement: dat in sayte executoire vā obligacie noch vā sentencie en was geē scade noch interest dan die costen alleen

¶ Van sentencie inhoudende costē compensez.

Item dickent geboertet dz sen tencie inhout condempnacie van costen eñ somtijts sijn die costen gecompēseert. om dies wil: dat elck vandē partien obti neert in sinen eysche in eniger manierē Eñ alsdā zijn die costē te cōpenserē Eñ in dien dese sake daer nz en ware. weet dz dē ghene die in ongelijc geuondē ware: be hoert gecondempneert te wesen indē cos ten: of die sentencie en ware nz goede.

¶ Item vander executien vanden costen.

Soe weet dat costen die ghetax eert sijn. sijn te executeren: als sentencie principale. sond and differencie. eñ alsoe is daer af geweest. eñ is gheuseert open baerlic: ende sonderlinge inden houe vā tornesis bijden coninc voer iacop van der plancke: tegens ian die suete. Inden iare duysent. drie houndert ende. lxxviij

¶ Item wil die bescreuen recht. dat hoe

wel dat alsoe sij. dat die sommighe priui-
legie heeft daer bij dat hi niet en behoert
te sotteren voer den rechter. niet te min is
set dat hi eysscher is voer den seluē rechter
daer af hi bi crachte vā sijnre priuilegien
wel voer ander betugē mochte hebbē in
dient hem belieft hadde Eñ het alsdā ge-
buert dat hi indē sake gecondempneert si
ende inde selue costē biden seluen rechter
Aldaer soe moet hi trecht sotteren: eñ doē
volcominge. niet teghenstaende. dat hij
hem van sijnre priuilegien naā sentenci
en behelpen wil ꝛc.

¶ Item noch so seyt den bescreuen recht
dat hoe wel dat hi verweerer sij eñ hij nȝ
en declineert vandē rechter bi sijnre priui
legien. maer aldaer antwoert ende liticō
testeert Ende alsoe veel procedeert dat hi
dat hi alsdan ghecondempneert woert in
den principale. ende oec mede inden cos-
ten. . hi behoert eñ moet aldaer te vollen
sotteren recht ende sentencie Eñ daer toe
soe behoert hi bedwongē te wesen biden
seluen rechter van sijnre preuilegien die
hi af gegaen ende versaect heeft. Eñ be-
hoert hem dat te beteren Ende also wel
datmen schuldich is te sweren int begin-
sel vander sake. van sijn recht te doen eñ
te veruolgen sinen eysch. Dat die clerc
ken hieten. Juramentum calumpnie
Oeck soe behoert ghesworen te wesen bi
den eysscher die costen. die welcke te wiȝē
sijn inder sake: als om die te eysschen rech
te sake. Ende alsulcke als die gedaen eñ
betaelt gheweest sijn inder waerheden.

¶ Maer inden waerliken houen soe en
is daer af niet gemeinliken geuseert. vā
desen laetsten capittel: ghelijc als van te
sweeren inden costen: so en is geen vsan
cie inden waerliken houe

¶ Die maniere vandē costē te vuolgen

¶ Capittel. CCC. xx

Nae dat wi gheseit hebben
vanden costen tegens yemant:
diese hebben wil: soe moet men hē daer
af behelpen bi cōmissie daer op gegeuen
ende vanden rechter gegeuen: die de sen
tencie gegeuen heeft: om te doen appella
cie: ende te roepen den gecondempneert
te sien taxeren die voerscreuen costen: die
opten proches sijn verlopen ende ten da
ghe in ghescrifte gebrocht daer af partie
copie hebben sal. indien dat hem beliet
de. ende dach te diminuerē: indient hem
goetdunct. ende indien hi hem laet cōm-
masseren. om die ierste defaulte: die cos
ten behoren te wesen ghetaxeert. alst be-
horen sal. eñ behoren gestelt ende geoer-
dineert te wesen. bi ghescrifte van stucke
tot stucke bij commissarisen acten ende
daghen bewaert te houe voer commissa
risen: bi scrifturē. saularisen. vandē pro-
curueren vanden aduocaten. vandē ser-
ganten. vanden tugen gehoert: ende al-
le bi articulen ghesigneert ende ghetey-
kent. bi een. twee. drie. vier. Want den
rechter en sal daer af niet taxerē meer dā
hem bi ghescrifte bliken sal nae die stijle
vanden houe. Ende behoren gheexecu-
teert te sijn biden ghecondempneerden:
als ghedaen bi principale sentencie. Eñ
ofte daer scrifturen te taxeren sijn bi brie-
uen of rollen. die taxacie nae die sentenci
e ende goede vsancie vandē parlemēt be
hoert daer af gedaen te wesen bij der ma
nieren hier nae volgende. ¶ Soe isser
mede van allen scrifturen die in taxacie
vanden waerliken rechter vallen eñ die
ghedaen worden bij oerdinancie vandē
waerliken houe. Het sij bi tabellions. of
notarisen. clercken. aduocaten. als vanē
aerbeit van ghescrifte ende niet vā saken

Want aldaer soe valt die taxacie nae die
sake ende aerbeit vandē voerscreuē scri-
uieren grosseren ende minuteren:soe is
gheoerdineert dat elcke regule vandē ge
scrifte het sij in rolle of brieuen behoert te
hebben een spanne lanck ¶ Dats te we-
ten in rolle.ende eest in brieuen dattet lā-
gher sij:soe eest te meten bij spannen int
langhe als voerscreuen is.oft ten naestē
rekenen tseuentich letteren voer de span
ne:daer die regel af is ghetaxeert.die drie
voer een paralsijs:ende van vier regulē
tot ses regulen toe.twee paralisen Ende
alsoe van meer tot meer:nae dat die ghe
scrifte wesen sal. Ende behoert die rolle
breeet te wesen.als een ghemein blat pa
piers.hoe wel dattet int franchijn ware:
Hoe behoertet te wesen een ghemein let
tere van vier lancte Ten sij dattet hant-
uesten sij of groote brieuen die begripen
groote materien. ¶ Nochtans behoren se
weder ghebrocht te wesen totten taxe bo
uen ghescreuen Ende also wordet gheor
dineert biden coninc lodewijc coninc vā
vrancrijck ende van nauerre.ende bij si
nen rade Inden iare dupsent.ccc.eñ.xv
inder maent van mepe.

¶ Vanden appellacien van-
den sentencien.ꝛc.

Capittel. CCC.xxi.

WEet datter sijn vier manie
ren van appellacie.die geschpeen
mogen inde sake hangende voer dē rechē
¶ Die ierste is ghehieten appeel volage
ende van dien soe is gemeinlic geuseert
in lannops meer dā elders.eñ dz geschiet
soe gheringhen als yemāt voer dē rech-
ter verdachuaert is tot seker daghen hij
mach comen aenden rechter ten seluen
daghe.of daer te voren:het si dat die sake
begonnen is of niet ende segghen. Heer
rechter ghi hebt mi doen dachuaerdē vo
re v.ten versoeck van desen.so mi gesept
is:ende ic hebbe sake van v te appelleren
ende van uwer iuredictien:ende daer ō-
me eest dat ic daer af appellere.vā appeel
volage.ende hi eest sculdich oic te noemē
als hi die appellacie doet.eñ om ter stont
te onderhouden mijn appeel volage Ic
verdachuaerde v voer mijn here dē bael
iu van vermendops.of sinen stedehou-
der.ten iersten sitdach tot laon.ten dage
van sinen iersten ghedinghe.tegens mi
om te sien onderhouden mijn appel vol
age:ende indiē ghi mepnt dattet goet sij
soe coemt aldaer. Eñ ter stont intimeert
mijn partie aduerse.dat si aldaer coemt
indient haer goetdunct:om te sien bi mi
onderhoudende mijn voerscreuē appeel
volapge.Eñ en is geen doen enige ver-
dachuaerdinghe.noch den rechter ghe-
appelleert en soude daer nae niet douen
voert procederen.op peine te attempte-
ren:ende of den rechter niet en compeert
ten daghe.dye appellant soude hebben
comparauit ende commissie om te doen
weder verdachuaerden ende partye inthi
meren Ende indien die appellant alsdā
betuycht hadde:dat hij den rechter alsoe
hadde doen dachuaerden:alsdan soude
die appellant gegeuē wordē dē deffault
int cas vā appeel Eñ is dese castume see
re geobserueert indē voerscreuen lande
van lannops eñ daer ōtrent. Eñ die andꝰ
appeel is gehietē appeel vā grief of hindꝰ
tecomeñ.dz die clerckē hieten A futuro
grauamine. Eñ dit appeel geschiet ende
mach geschiē bi allē castumē eñ tegēs al
le rechtēs op dat mē sake heeft des te doen

Ende men moet dit appeel doen binnen
drie maendē indien dattet int parlement
geappelleert sij Eñ indien geappelleert
sij in houe royale. binnen die ierste assise
vanden appeel gedaen. ende men moet
ter verheffen bi commissie geobtinueert
vanden rechter souueraen Eñ verdach
naerden den rechter vā wyen mē appel
leert. ende inthimeren sijn partie aduer-
se. ¶ Item den derden appel. is te appel-
leren vander sententie ghegeuen bijden
rechter: wanneer men hem voelt ghe-
hindert. of vā weygheringhe vā rechte
of van hijnderlic appointemēt Ende de
ser forme is die rechte maniere te appelle
ren: eñ is te onderhoudē wāneer alst wel
geappelleert: ende die appeel wel gefun
deert is. eñ mē moetet alsoe weđ heffen.
ende relieuerē gelijc voerscreuen is. ofte
anders daer soude gebreck in vallen.
¶ Ende oft ghebuerde te relieueren int
parlement ende die drie maenden nz ge-
heel en souden moghen wesen: daer bij
dat des alte gheringe geappelleert soude
wesen. nae sinte martijns dage: de welc-
ke die ierste daghe sijn vanden ordinanci
en vanden p̲lemente: soe moet men des
in behoerliken tijt gherelieueert sijn. ten
iersten naden appeel gedaen: ende dach
gheuen inden p̲lement extraordinarie.
ende dat is so goet ende waerdich Eñ sul
di verstaen dat sijse in houe royale: ende
onderdanich aendē parlement. Ende de
ser forme soe is die propere oerdinancye
vanden parlement Ende also wordet ge
sept bi arrest vanden parlement. omme
der ioncfrouwen woutiere van dornick.
Tegens iacop gaubonat. int cas vāder
appellacien. Inden iare duysent. drie hō
der. ende. vij.
¶ Wanneer men schuldich is te ap
pelleren
¶ Item moechdi weten dat soe
wie appelleren wil van eniger sententi-
en. hij isset schuldich ter stont te doen: soe
gheringhe als die sententie gegeuen is.
dat die clercken hieten illico Oft anđs de
appellacie en soude niet waerdich wesen:
nae dat den ghenen die appellerē soude
willen aldaer tegenwoerdich soude we-
sen of hueren procuruer. Maer of dē vo
rescreuen procuruer oft dengenen die ap
pelleren souden willen: aldaer niet tegen
woerdich en waren int gheuen vander
sentencien: hoe wel dat hi daer toe geroe
pen ware: ende nochtans niet ghecomē
en ware. daer omme dat niemāt en derf
comen recht hoeren ten sij dattet hem be-
lieft. so behoert hi alsdan te appelleren so
geringe als hi tot sine kēnis comē mach
Ende is schuldich ten iersten. daer naer
dattet hem moghelijcken is te comē vo-
re den rechter. ende doen sijn appeel.
Ende dit soe mach hij doen soe waer dat
den rechter sij: het sij dat den rechter sittet
te rechte ofte niet. op dat hij niet langher
en vertoeft. dan achte daghen. Ende na
den bescreuen rechte thiene daghen.
Codice libro septimo rubrica de appella.
aūc hodie.
¶ Item ghy moecht weten dattet
nae datten appeel ghedaen is: het sij dat
ter rechtelijcken ghedaen sij. ofte niet. het
behoert alheel gehouden te wesen bijdē
seluen puncte. ghelijckerwijs alst was
ten daghe. ende tijdt vanden appeel son
der daer af yet te veranderen. noch inno
ueren biden rechter. noch oeck bijden p̲-
tyen gheappelleert. oft appellant.
Ende alsoe wie des dede. dat soude wezē
attemptas. ende den gheuen dyet ghe-
daen hadde. soudet moeten beteren.

aenden ouersten rechter van:c.pont
Indien dattet is te relieueren indē parle
mente. Ende indien dattet ware te relie-
ueren inden houe royale. van tsestich scel
lingen. Ende soe soude hi node doen gro
te preiudicie tot sijnre saken van appeel
Ende indien hi attemptas aldaer ghe-
daen hadde: soe soudet moeten gebetert
wesen. eñ oec mede ghereparert. Ende
al eer dat aldaer inne gheprocedeert sal
wesen. ¶ Item den appeel gerelie-
ueert wesende voerden rechter. isset bi al
soe. dat die proces daer af dattet geappel
leert is in ghescrifte sij. eñ also weder ghe
seint aenden rechter die appeel gesloten.
ende gesegelt wesende vanden segelē vā
den partyen: ende geeuangelizeert ōme
recht te horen Bekennende dattet is den
proches. daer op die partiē recht begeert
hebben. nae dat die partyen weder ghe-
kent selen hebbē huere stuckē vā proces.
wesende besloten inden sacke. Soe weet
datmen als dā geen ander proces en be-
hoeft te doen. noch te seggen. dan qualic
ghewesen ende wel geappelleert Eñ oec
condempnacie vandē costē. om die ptye
vanden appellant. Eñ vandē ptien van
den geappelleert. wel gewesen eñ quali
ken geappelleert. eñ cōdempnacie vandē
voers costē sij die sake gerenuoyeert we-
sende aen dē voers rechtē: van wyen dat
yet geappelleert sal wesen: eñ dz alsdā de
sentencie gheset sij ter execucie ende dat
hi is gehouden te beteren vā quaden ap
peel. ¶ Item soe moechdi werē dat
of den proces vandē voerscreuen appeel.
dat is te weten inder saken daer of dattet
gheappelleert is. niet en ware in ghescrif
te gereyhent: ende dat die sake ware indē
monde vanden aduocaet. als dan soe en
moetmen anders niet comen: voerden
rechter vanden voerscreuen appeel. dan
te brengen met hem sijn commissie ende
rescriptie in cas vanden voerscreuen ap
peel Eñ alsdan al van nyeus beginnen
te pleyten: alle die geheele saken vanden
beghinsel ten eynde toe mettē voers ap-
peel ende daer omme daer af geapelleert
is. Want so weet dat in cas vanden ap-
peel. nae dat die proces niet en is in ghe-
scrifte ghereikent. men moet al dinghen
teffens die principale ende appeel. oft an
ders daer soude wesen defectie. Eñ
alsdan soe mach den aduocaet verschoe-
nen ende confortere sijn sake. want also
veel als hi sal connen ende moghē doen
toebehoren tot sinen sake. Hoe wel noch
tans dat inder sake ierst ghedinget. niet
en is noch en ware gemaect enige men-
cie Eñ daerom so isset alten groten peri-
kele anden rechter subiecte die welcke nz
en doet scriuen die partien. diemen voer
hem procedeert Ende dat hi niet en doet
setten die processen bi ghescrifte. Want
dickent die aduocaten setten die in allen
andere nieuwe fayten ende proces voer
den rechter vanden appellacien: die niet
ghesept noch oec ghewerst en hebbē ge-
dinget voer den iersten rechter. daer om
me dickent geseit is. ende daer bi wel ge-
appelleert is ende qualiken gewesen. rc
¶ Item soe is noch te weten. of die com-
missarisen sijn ghegheuen van onsen he
ren vanden parlemente. op enighen sa-
ken tusschen partyen ende dye voerscre-
uen commissarisen ghecomen ter plecke
oft stede. omme aldaer te doen huere en-
queste. ofte van enighen partien is ghe-
appelleert van hem lieden waer inne dz
ter sij. die voerscreuen commissarisen en
sullen niet cesseren te doene: ende te vol-
doene huere voerscreuen enquesten en-
de audicie: omme dier partie dye nyet ge
appelleert en heeft. Ende daer omme

en valt daer aen geen attemptas om dz
te doen op die voerscreuē commissarisen
noch op die partye die sijn enqueste vol-
doet Want niet meer dan vā onsen hee-
rē vanden parlement men en mach ap-
pelleren: soe en machmē oeck vanden cō
missarisen bi hem gecommitteet ¶ Maer
indien dattet geuondē ware dat die voer
screuen appellant ghedaen heeft quade
appeel. hi soudet moetē beterē van. lx. l.
parasijs. ende oec vandē costen vand in
stancie Eñ daer om so bliuet niet. mē en
sal procederen ende voertgaen ind saken
Eñ die voerscreuē enqueste ghedaē ende
voldaen: om den diligente: so soudet we-
sen om die partie die welcke ptie gheap-
pellert sal hebbē: indien hijt begheert eñ
gheeft vand voerscreuen appellacie.

¶ Eñ also wordet geseit ende gedaen in
sekere sake. die welcke die religiosen van
sinte nicolaes vand mersch. bi dornic eñ
mijn vrouwe vā rapsse: ende mijn iōcvrou-
we van rupme hadden tegens der voer
screuen stede van dorninck. ter cause van
een erfschepdinge. dat sij epscheden Die
welcke sculdich was gedaē te wesen tus-
schen die voerscreuen partyen. Eñ daer
af gegeuen wordt commissarisen vandē
parlement: eñ die selue ghecomē tot dor-
nick. die prouoest eñ gesworen vand vo
rescreuen stede woudē administrerē tus-
schen singuliers Die procuruer vanden
bouen gescreuen. seggende. datz schul-
dich was gedaē te wesen. bi erfschepdin-
ghe Eñ dat tot anderen tiden inde voer-
screuen sake beghonnen was Die voer
screuen commissarisen appoynterden.
dat si horen souden alle die tughen vand
eender side. ende vander ander siden.
dye voerscreuen van sinte nicolaes van
rapsse ende van rupme daer af appelleer
den. Niet temin die voerscreuen cōmissa
risen altijt procedeerden. om die pype vā
dornic. Huer appeel gerelieueert cōmis-
sarisen verdachuaert in cas van attemp
tas Het wort ghesept bi arrest dat tot qua
lic te appelleren en is gheen attemptas
ende die appellant beterde elcken vā. lx.
pont parasijs zc. ¶ Item oft ghe-
buerde dat die procuruer vā yemant ge-
appelleert hadde als procuruer. Ende
daer den meester vanden seluen procu-
ruer woude veruolgen die appeel. die zijn
procuruer gedaen soude hebben ¶ Hoe
weet dat hijt doen mach ende is daer tot
ontfanckt Hoe wel dat die procuruer tz
en ware aldaer tegenwoerdich. aenden
ghenen die appelleert en behoert niet te
doen noch te segghen enighe hardicheit
noch hem onthouden geuangen. indien
dattet sij in cas pecuniele ¶ Maer indiē
dattet ware in cas criminele. de appellāt
behoeret te wesen seer naerstelijcken be-
waert: soe langhe dat hi ghesepnt mach
worden aenden ouersten op die appel.
Den rechter behoert te wesen seer grieft
ken geblameert ende bescaemt van uyp
en dattet gheappelleert is Ten sy dat hi
seit die sake vanden appeel gereikent bij
ghescrifte sekerlic. vanden rechtē vander
appellacie. op dz alle allegaciē vand een-
re partie. eñ van dander. daer op gheap
pelleert is. mogen ghesien wesen biden
rechter van appeel: ende om te besien of
tet wel of qualic geappelleert is. zc.

¶ Item ende nae bescreuen recht. het is
behoerlic datmē sijn appeel gerelieueert
sal hebbē voer den rechtē die daer af schul
dich is te kennen binnen dertich dagen.
ende of den rechter daer af geappelleert
is niet ghedaen en heeft binnen dier tijt
ende ghesepnt aenden rechter vandē vo-
rescreuen appeel. ende allen die acten eñ
andere bewisinghe vander voerscreuen

sake:eñ allsdan soe behoert hijt ende iset
sculdich te beteren tegens den ouersten
rechter:ende nae die castumeren.soe sijn
.xl.daghen van die appeel te relieueren
¶.li.vij.ru.de appel.l.iudicibus

¶ Item van te renuncieren tot sijn
appeel.

¶ Ende nochtans die bescreuen
recht wil:dat hoe wel dat die appeel ghe
relieueert sij ende geseint bi gescrifte aen
den rechter souueraen:die welcke vandẽ
appeel sculdich is te kennen.ende die ap
pellant hem wil weder keeren tot rechte
eñ in verdraghen van sijnen appeel:wel
soe mach hijt doen Want het en behoert
niet geweygeert te wesen.van eenen ye
ghelijken te laten hem weder keeren tot
recht ende reden Ende is tghene dair toe
alle rechters sculdich sijn te contenderen
te appointeren partien.ende geen scoen
der en mach niet wesen gheappointeert
dan bi hueren consente. noch men en be
hoert niemant te bedwingen noch oic te
belepen:te playderen. ¶.li.vij.ru.dicta
l.si quis libellos

¶ Te appelleren voer die sentencien
ghegheuen

Item ghi moecht ende syt schul
dich te weten·dat gheen appellacie ghe·
daen wesende voer die sentencie gegeuẽ
in grief hinder of refus van recht.niet en
is te houden Want den appeel ghedaen
wesende om vreese vanden toecomende
saken:en is niet waerdich noch oic te hou
den ꝛc. ¶ Mer soe wien gheappel·
leert heeft van sake.ende hi allsdan vã ap
peel renuncieren wil.soe weet dat binnẽ
den tijt van achte daghen.naden daghe
vãder sentencien ghegeuen. hij als dan
renuncieren moet Ende van stijle van
sommighen houen ropasen.ende oic na
den stile van veel ander houen:men mo
te renuncieren binnen thiene daghen.
Ende daer omme soe moet men bedra·
ghen aen den stijlen vanden houen.ofte
anders die sentencie soude houden : als
ghedaen sake.in crachte van ghewesen
sake.ende die appellacie soude allsdã we·
sen deserte ende te niente.ende den appel
lant soude wesen veruallen inden boetẽ
van quaden appeel ꝛc.

¶ Item ende oft int gheuen vander sen·
tencien die ghenen diet teghens hem he
uet.als dan niet en is teghenwoerdich.
noch oeck procuruer voer hem. Ende
hij verdachuaert : ende gheroepen ghe·
gheweest is recht te horen.

Weet dat die sentencie wel mach ghege
uen wesen in sijnre absencien.nae dat hi
daer op verdachuaerdt gheweest soude
hebben.ghelijckerwijs als voerscreuen
is. ¶ Ende of hij daer nae daer af
wille appelleren.bi hem seluen of bij sij·
nen procuruer:hij moetet doen soe ghe·
ringhe allst tot sijnder kennissen coemt
dat hij soe daer af appelleert:ende comẽ
appelleren aenden rechter.indient in ste
de is:ende indien dat hij soe verre ware:
dat hij soe gheringhe biden rechter niet
comen en mach.Soe behoert hij daer af
te appelleren waer dat hij sij.

Ende dat te doen voer notarisen ofte ta·
bellions.die welcke hem daer af brieuẽ
gheuen mach.oft voer den rechter van·
der plecke:aldaer hij wesen soude.op dat
bi bliken brieuẽ mochte.vandẽ voerscre
uen daghe:dat hij gheappelleert soudet
hebben. Ende dat ghedaen is hij
schuldich te laten weten aenden rechter
van wyen dye sentencie ghegheuen en·
de ghedaen gheweest is

¶ Ende dabondant vanden seluē te ap/
pelleren. of anders in sulcke sake so en is
niet rechtelijken gheprocedeert. Eñ daer
omme soe seggen sommige wijsen. dz dē
ghene die niet en is aldaer sijne sentencie
gegeuen wort. noch oer procuruer voer
hem in sijne stede: so is hi sculdich te heb-
ben achte dagen. om te appelleren om dz
hi ignorancie heeft. Want hi dz niet eer
en wiste die sentencie en was ghegeuen.
Ende daerom so setten die wijse een pro-
uisie in deser manieren dat so geringhe
als die sentencie gegeuē is tegens yemā
den Eñ die ghene vā wyen die sentencie
gegeuē is nz en is tegenwoerdich. noch
oer procuruer voer hem Hoe wel dat sij
geweest hebben verdachuaert: soe behō
ret den ghene die met hem gaet die sen-
tencie begheren aenden rechter. Seggē
de Heer rechter ic en weet tot wat eynde
dese. N. niet gecomē en is recht te horen:
eñ daer om ic bidde v dat de sentencie die
ic voer mi gehadt hebbe: eñ die teghens
den voerscreuen. N. is: op dat hijs nz ig-
noeeren en mach: dat ic hebbē mach ser-
gāt. die hē bi uwē gebode mach beteyke
nen Wāt indien hi dat dede: eñ hi allsdā
des niet en appelleerde. Nēmermeer en
soude hi te tijde comē: nae dat vanđ som
macien soude bliken: eñ dat hi daer af nz
geappelleert en hadde. soe gheringe als
hijt geweten hadde. ¶ Noch soe en is
oer cautele die sommige doen niet waer
dich. dat tot sentencie te gheuē: daer nae
dat sij recht begheert hebbē om die sentē
cie te hebben Ende daer nae vertercken
allsoe geringe als die sentencie behoert te
geuen te wesen: om occasie te hebben te
seggen: dat sij totten sentencien te gheuē
niet present noch tegenwoerdich gewe-
set en hebben Ende allsdan nae die sentē
cie ghegheuen weder comen te houe. eñ
willende dat bij dissimileren. dat sij daer
nae achte dagen schuldich sijn te hebben
om te appelleren ꝛc. ¶ Soe weet dat dese
cautele nieten is waerdich. Want men
moet ter stont appelleren wanneer men
weet dat die sentencie gepronunciert is
als voerscreuen is Noch en behoert eni
ghe vanden partien noch procuruer als
men die sentencie gheeft wech te gaen. tē
sij tot pericule vander saken Ende alsoe
woerdet ghesegt bi arrest van parlement.
indeniare M. ccc. lxxxviij. om ian van
den velde borger van dornic. tegens ian
causayn oec borgher der seluer stede om
een appeel. die den voerscreuen causayn
gedaen hadde van minen heere dē gou-
uernoer vander voerseider stede. Daer
die procuruer vanden voerscreuen cau-
sain wech gegaen was: als men die sen-
tencie gheuen soude. ende daer nae quā
hi teynden achte dagē: ende woude daer
af appellerē Het wort geseit dat die appel
lacie daer af deserte waē eñ hi beterde vā
sestich pont. ende die sake worde ghere-
uoyeert aenden voerscreuen gouuerno
re ꝛc. Maer wel is te weten: dat soe wye
ter stont appelleert. vandē dach dat hij al
soe geappelleert heeft bij castume locale:
hi behoert te hebben achte dagen om te
renuncieren vanden voerscreuen appeel
ende anders niet ¶ Item ghi moecht we
ten dat of twee sentencien gegeuen sijn op
een sake. die anderde en is niet waerdich
ende daer om en eest vā gheenen noode
te appelleren Item en is van gheenē no-
de te appelleren van sentencie gegeuē te-
gens recht noch tegens castume openba-
re: Maer nae die castumen. men moet
daer af appelleren of die sentencie souде
houden. Item of twee vercoren sijn een
sentencie te gheuen: ende die een die geeft
sonder dand die sentencie en is niet waer

dich:eñ daer om en pleeght een doen te ap pelleren.xc. Itē ghi moecht wetē dat dye appeel vandē genē die vmaent is recht te horē eñ sentencie. met hē oft teghēs hē in dien hi niet en coemt. eñ dat hy nae dz hi heeeft horen segghē. dat hi sentēcie teghens hē ghehadt heeft:hi coēt appelleren condēpnerende eñ attēpterende den rechter. sulc appeel en is niet ontfanclijc Ten waer dat hy iuste onleden hadde. te segghē waer om dat hi niet en coēt recht horē.xc. Itē ghi moecht weten. dz in cas criminele vā crisme openbaer genomē in teghenwoerdicheit des mesdaets. oft betuycht in dient messaect is. oft moort: oft rauissemēt. oft rouē:na dat die saken claerlic blekē In sulcke sake en sijn somighe niet te ontfanghen tot appellacien. noch om eenighē appeel dye de mesdaeđ doet oft doen mach. Men en behoert nz te procederen in die execucie van goeder iusticie:mer men behoert seer naersteliic te doen settē int ghescrifte alle de sake eñ bekenne vandē mesdaeđ. in dien dat hijt bekennet:oft die deposicie vandē ghetughen:indient betuycht wert bi ghetugē die ghemeene mare die teghēs hē weert van dier sake. oft van ander. in dyē daer eenighe sijn. Op dat in dien yemāt ware die vandē appeel woude maken eenighe nyeumare oft mēcie voerdē ouerstē rechter. dat die proces eñ sake mach ghetoent wesen: Eñ dat ghesien het en es gheen twijfel ten soude al ghehoudē wesen wel eñ behoerlic ghedaē. Eñ dat die appeel gheen stadt hebbē en soude. wāt in dien sulcke appellaciē ontfanclijc waren. alsdan soude die crimineele willē appelleren:om te differeren van sijn peine Mer een anđ sake pst vā crisme:die niet seker en waer. dā om psumpcie. eñ daer af gheē getughē en warē:oft dat die ghetugen twifelden. oft sulcke state dat sentencie sekerlic daer op niet en mach stadt nemen. als voersen is inđ rubryke vandē sentenciē. ghetephent bidē ghetale van.

Sentēcie op onseker en is niet waerdich. eñ daer om oft die gheaccuseert appelleerde:soe soude die rechter moetē differerē. ter tijt toe dat die vanden appeel soude geordineert wesen bidē rechter die welc die daer af behoerde die kennisse te hebbē. Wāt hoe wel dat somige segghē dat in crisme en is gheē appeel bi orloue vandē proposant. daer en is gheē in crisme dat seker is:oft van sentēcie die op sekere crisme stadt nemē oft waerdich sijn mach. ghelijckerwijs als voerscreuē es Mer op die sake van crisme onseker oft daer de sentēcie onseker sijn soude. in dēn daer appeel af coēt men moet daer op differerē Noch mach die appeel wesen op die accesseren vanđ crisme. Eñ daer om alle discrete rechters behoren hē wel seer te wachten eñ seer naerstelick. dat in cas van crime si procederē. also seer an exemptore als sy moghē ter rechter waerheit vanđ saken:sonđ te latē setten die sake in accessore oft in dilatore:hi en sal vlus kēnen oft ontkennē die sake hē op ghelept wāt anđs eenighe subtijl aduocaet soude daer vlus ghevondē hebben declinatore oft dilatore:eñ dan soe soude hi daer op recht willen hebbē. eñ vlus daer na formeren appeel om te differerē die vonnissen vanđ peremptorie.xc. Item noch wil die secreet vandē bescreuē rechte:dat oft yemāt gheaccuseert hadde vā crisme:eñ anđs niet bekent en hadde zijn sakē. noch datter anđs nyet betuycht en waer teghens hē. dan bi tormēt van pijne. oft hi nadē tormēt wanneer als hi vrij court eñ ongheboncē gheweest is. nz en bekennet bi sijnen proper wille. die sake

ghedaen te hebben. dat in dië hi daer op
appellerende is. dat daer nae ghedifferee-
ret sy Eñ dat op hë niet vorder gheproce-
deert en sy: totter tijt toe dat vandë appe-
le bekent sal wesen: want hijse nz en hou
det voer warachtighe ghetughë: sijn be-
kenne gedaen bi torment. in dië hy daer
nae als hy vrcout eñ onghebondë is sijn
mesdaet niet en bekent voir ghetughen
andere dan die rechter. Eñ dat des in ge-
scrifte gheset si bi forme vã ghetughë: eñ
hoe dat hi bi sijnen properë wille sond be-
dwãc noch bande sijn mesdaet bekëthe-
uet: alsdan die proces is seker daer de sen
tencie stadt op nemë mach. Eñ het en is
niet te differerë: te appellerë noch te twy
felen. Mer oft dye gheaccuseerde vrcout
wesende voer ghetughë. niet en woude
alsoe voirscreuë is sijn sakë bekennë. als
dan soude daer vallë appeel: eñ men sou
de moeten differeren. Eñ het es te wetë
dattet vã ghenen node en es den geacu-
seerden voer te legghë dat hi bekët heeft
bi torment. wanneer dat hy coët voer dë
ghetughë: dat hi gheset gheweest is tot
pinen/ Noch die ghetughë en sijn des nz
schuldich te wetë.: wãt het es ghenoech
dat sy hë sien sond bande eñ sond tormët
eñ in sulcker sake hë hebbë ghehoert we-
der bekennende sijn saken eñ fayten. eñ
dattet alsoe ghescreuë si Eñ het en is vã
ghenen node daer af mëcie te makë voir
den gheaccuseerden. Want seer gherin-
ghe soe soudë si vnemen eñ gewaer mo-
ghen werdë datmen daer af twyfel had-
de. eñ alsoe en souden sy niet willen bekë-
nen noch lijdë voer dë ghetugen tghene
dat si te voren bekent eñ gheledë haddë/
Itë daer is een wet oft lope die seit eñ die
niet en henget: dat oft yemant sy die pro-
ces heeft vandë saken die den keyser toe
behoren: als die coninc in sijn conincrije

voer den ouersten rechter vanden heer
datmen van sijnre sentëcien niet ontfan
clijc wesen en sal tot appellacie. noch oec
appeel daer op ghedaen: en sal nz te hou
den sijn noch waerdich wesen. nae dz de
sentëcie soude sijn op sekere noch om ap
peel daer op ghedaen. en behoert niet te
wesen ghedifferéert. dye sentëcie alsdan
en sy ghesét tot executie nae sijnre forme
eñ inhouden. Eñ dit sietmeñ eñ merctmë
wel bi exempele Warachtich ist. dat
vandë iugement sentëcie oft arrest gege-
uen van parlamëte. die welc is die ouer
ste vandë conincrijcke daer en valt geen
appeel.: Soe en doet oeck mede noch en
behoert van eenighë anderë rechter. in
dyen hy hë delegeerde in eenighë sakë in
synen conincrijc.: ghelijckerwijs als hy
somtijts maect eñ ordineert reformatorë
andë welcken hy gheeft macht te kennë
te procederen eñ te sentëcieren. sond dat-
men daer af appelleren mach. Ende oft
daer af geappelleert waer so en wilt niet
dat daer op si ghedifféreert.: sondlinghe
in sinen saken. eñ die aengaen sijn den si-
ne heerlicheit oft camer fiscal Dat is een
sake diemen hem schuldich is vã sijn de
mayne.: eñ nae somighe wijsen in gheë
and saken. Itë dickent gebuertet dat die
somige om te differeren tot satisfacie te
doen daer sy in ghecondempneert sijn: si
appellerë vandë executoer.: eñ nochtãs
soe en hebbë si niet gheappelleert vand
sentëcien. eñ si willë alleen doen surseoir
op een appellacie oft om een appellacie:
die si doen vandë executoer vand sentë-
cien. Soe weet dat daer toe vsien is by-
den bescreuë rechte. die welc die also seit
Ister yemant die hë pijnet oft vordert te
appeleren vanden executoer vand sentë
cien teghens hë ghedaë. Weet dat hi nz
ontfanclike daer toe en is. ten waer hy

alsoe. dat die executoer excedeerde die ter-
men vander sentencien.: eñ daer om soe
en behoerde hi niet te differeren totter ex
ecucien te doen. want nemmermeer sentē
cie en soude sorteren sijn effect Eñ oft die
appellant v̄heffet oft relieueert sijnē ap
peel eñ dat alsoe ghevondē sy: dat die ex-
ecutoer heeft gheexcedeert die termē vā-
der sentencien. het sal gheseit eñ ghewe-
sen sijn pñt in dē sake mobile. dz die sake ge
ghevē si restably. totter volcominge vā
de r sentencien. Mer gheduerende dz p-
ces vanden appeel. ter stont behoert die
appellant te sijn stably. in alsoe veel als
naden appeel ghevondē sal werden: dat
tet ghedaen sy eñ anders. xc. Eñ in dien dat
hi ghevonden waer quade eñ valsch ap
pellant: hi soudet altemael wed̄keeren.:
eñ de costen eñ quade appeel soude hi be
talē mits die boeten. Eñ oft die execucie
gheschiede oft sake reele. oft yemant we
der te settē in possessie eñ appellacie daer
af ghesciede. alsoan weet dat die appella
cie is ghereliueert: duerēde die sake vā
appeel. die appellant possesseert alsoan
vand̄ realiteit. daer bi dat hi ghevonden
was in dat besit. Eñ dat recht seit. Meli
or est condicio possidentis
Eñ daer om blijft hi daer af possessoer.:
Mer de vruchten daer af sullē geset wer
den inden handen vand̄ iusticie eñ sal by-
den seluē ontfanghē werden. ter tijt toe
dat vand̄ appellacie geordineert sal wer
den. om die te bekeeren al daer dattet be
horen sal met redenen. Want tet seer on-
behoerlijckē eñ onredelikē waer dat die
appellant bi quade appeel eñ bi sijn sub
tijlheit ghebruycte vandē vruchtē. ende
dinghēde teghēs dye sentēcie teghēs hē
ghegeuen vanden welckē dat hi niet en
heeft gheappelleert noch gereclameert.
Eñ daer nae soude noch willen differe-
ren bi frustre appeel. C. li. vij. rub. quo-
rum appella nō recipi. l. ab executione
Eñ oft gebuerde dat de executoer die
verdachvaerdinge doende. execiteerde
die termen van sijnre commissien. Dat
is te v̄staen. dat hy gave alte cort oft alte
langhē dach. eñ dat sijn cōmissie inhou-
dende waer. dach competent beteykent
eñ gheassigneert in dien dat den dach te
cort oft te lanc ware. het en soude niet we
sen dach competent nae dye ghedinghē
eñ den distancie vandē houe daer des te
keeren waer. Eñ den dach beteikent eñ
gheassigneert. alsoan mach gheseit sijn
aendē sergant. Gheexcedeert in alte cor-
ten oft in alte langhē dach te assigneren
eñ te beteykenen. Soe begheer ic aen v
dat ghi mi geuet assigneert eñ beteykēt
dach competent. oft in dien des niet. ick
protestere te keerē tot uwen meester. die
v dese commissie ghegeuen heeft: eñ be-
gheren dach competent. Eñ in dyen ick
van hē appelleren moeste eñ niet en ex-
epteert dach: dat ghi mi daer op gheuen
moecht: eer dat ic van eenē dach compe
tent v̄sien sal werden. Eñ men behoert
ten eersten dat mē sal moghē eñ connē te
keeren aendē here. Eñ oft hi niet appele
ren en soude moghē van hē van sijnder
commissiē oñ vandē exployt vandē ser-
gant het is ghenoech. Mer die alr̄ beste
eñ sekerste is vandē rechter.: op datmen
dach hebben mach voerden dach die de
sergant ghegheuen soude hebben. xc
Itē die bescreuē rechtē willen dat oft ye-
mant sy die appellerē wil daer op. dz die
testament vā eenighe niet en sy opē ghe
daen: oft daer om dat de ghene die in dat
selue testamēt ghelegateert sijn niet ghe
set en werdē in haer ghifte vā admissien
hoe wel nochtās dattet waer in ghiften
van erue.: Weet dat sulcke appellacien

wairen sijn ontfanckelijc. Eñ de rechter die
des ontfangheren die appellant behoeē
datte beterē. C. li. vij. ex dic. l. quisquis.

Oft ghebuerde dat yemant gheton-
dempneert sy te v̄liesen lijf eñ goet.: om
die seluc goeden te wesen geconfisquiert
aendē here: eñ van dier sentenciē gheap
pelleert sy byden ghecondempneerden.
Eñ hanghēde die sake van appeel. den
appellāt afliuich wert. eer dat de appeel
gedecideert is. Weet dat in soe verre als
dat aengaende is die sayte vand̄ crysine
daer af dat de appellant ghecondēneert
was. die sake is doot eñ te nieute bi sinē
doot. Mer in alsoe veel als dat sinē goe-
den aengaet daer hi in gheçondēpneert
was. oft sijn erfghenamē dat hebbē wil
den bi succesti: het is van node dat sy dat
appeel v̄uolghen van harē predecessoer
soe langhe dat daer af sy gheseit wel ofte
qualijc gheappelleert. Want in diē dat-
tet waer ghesent qualikē gheappelleert.
soe souden die goedē bliuen aenden here
bider sentenciē die welc gheconfirmeert
soude wesen.: Eñ in dien dattet ghesept
waer wel gheappelleert. die goedē sou-
den wesen eñ bliuen aendē erfgenamen
Eñ alsoe soudet wesen in dien die erfge-
namē niet en relieueerden dat proces: en
de sy nieten reserueerden die sake vandē
appeel: want alsdā soudense bliuen aen-
den here. als bi proces gheraert eñ ripet
weder aenghenomen. C. li. vij. rubri. si
pendē. appel. mors interue. l. si is qui.

Item mer oft die sentencie niet en wa
re gheset op die goeden gheconfisquiert:
mer alleen opten lichaē tot peyne vand̄
doot. eñ daer af gheappelleert waer: eñ
hanghēde den appeel die appellant afli
uich wert. Weet dat dye sake vandē ap-
peel soude gehelic doot wesen. eñ de goe
den vandē appellant soudē bliuen aē sy-
nen erfghenamen soudē hoop oft beset-
die de here daer af soude moghen doen.
Want daer in hadde hi niet gecondem-
neert gheweest. eñ daer om en mach die
sake vanden appeel die niet begripen.
Mer opten seluen rechte naden stile vā
den parlemēt van waerlijke houē. Soe
wie sijn lijf v̄ liest hi verliest sijn goet.
C. li. vij. rub. dic. l. ex is qui.

Item eñ
oft die sentēcie vandē welckē dat gheap-
pelleert is in ciuile sake. nad̄ doot vandē
appellāt. die erfghenamē moetē relieue
ren eñ resommerē die sake vāde appeel:
oft and̄s die sentēcie soude executeren op
die goedē vandē dodē. die welck van hē
gebleuē soudē wesen. C. li. vij. ex. di. l. i.

Item eñ of die appeel niet en was op
cas: die niet en is criminele. noch om pe-
cune gheeyscht om den appellant: noch
op eenighe erue: mer dattet waer op sai
te vā officie aen te nemen. oft niet aen te
nemē. oft op and̄ sake.: vandē welckē d3
gheē interrest; noch schadē en volchden
noch om dē erfghenamen noch teghēn:
Weet dat biden doot vanden appellant
expireert eñ steruet dye sake. noch en is
van ghenē node te relieuerē dat appeel.
C. li. vij. rub. dic. l. si pater.

Item het is te weten. dat die verdach
vaerdinghe die gedaen waer by eenigē
sergant. het waer by commissie oft sond̄
cōmissie. in dien hi gaue alte corten dach
daer om en behoert hi niet te appellerē:
mer comparerē ten daghe: eñ begheren
remedie van alte corten dach.: Ende die
rechter behoert dair toe te v̄sien vā dach
competent. Eñ oft die rechter niet en ge
uet dach competēt alsdan machmē daer
af appellerē met redenē Eñ nochtās wil
len die bescreuē rechtē eñ die oude costu-
men van somighe plecken ende in somi
ghē houē dat hi mach appellerē daer af.

Want nae dat die cōmissie inhout dach
competeert als dat schuldich is te doē. als
dan die voers. sergant en behoert gheen
anď dach te gheuen. daer om. ꝛc.

¶ Dat inhoudē vā eenre cōmissie in
cas vā appeel Capit. CCC.xxij.

Den brieuen dat inhouden
vā eenre cōmissien in cas van ap
peel behoert sulc te wesen. Tristan vā
den bossche riddꝛ. here van samechon eñ
vā rincheual raet des conincs eñ baeliu
van vmendois. aendē eersten sergant vā
den coninc inď voers. baeliuscap die dair
op versocht sal werden salupt. Aen ons
is hē betoghen dese N. segghēde ghe ap
pelleert te hebben vā een sentēcie ghege
uen eñ gepronūcieert bi desen baeliu. N.
van deser pleckē: N. in sijn vierscaer. N.
om dese. N. eñ teghēs den voers. appel
lant. Vā welcke sentēcie als quade ende
valsche. die voirs. appellant wil maken
sapte. Soe heeft hy ons ghebeden daer
op ntoghē versien te wesen van iusticie.
Daer om ist dat wi v ontbiedē eñ ꝯmit
teren in dient noot sy. dat ghi den voers.
N. verdachuaert te wesen eñ te cōpareren
voer ons ofte onsen stadthouď. ten liege
copale. tot sinte quintijn tegēs dē voers.
appellant om te onderhouden die sentēcie
oft pronunciacie bi hē ghedaē. ten prosp
te vāden voerseidē dese. N. teghens die
voerseide appellāt. ātwoerdē in cas vā
appeel circumstātes eñ depēdances alst
van redene behoirē sal. itimerēde dē voer
seiden dese. N. voer wyen die voerseyde
sentēcie ghepronūcieert wert. dat si tē sel
uen daghe enď plecke teghēs den voers.
dese. N. appellant: om te sien procederē
inď voers. sake. eñ die sentēcie ghepronū
cieert in dien hi meent dat die voirs. sake
hē aen gaet. Eñ om voert te procederen
daer op alst van redenē behoiren sal. Eñ
oft ghy eenighe sake nadē voers. appeel
ghedaen vint. ghe attempteert ofte ghe
innoueert tot preiudicie vanď voerseydē
sake vā appeel.: soe bringet oft doet weď
bringhē eñ weď stellen indē eersten ende
behoerlijcken state vlus eñ sonď delay.
Seruende behoerlic ten voers. dage eñ
plecke van alle tgheent dat ghi ghe wor
den eñ ghedaen hebt. Vā des te doē ge
uen wi v macht: ontbieden eñ beuelē al
len ondersaten vandē voirs. baeliuscap dz
sy v des doende obedyeren eñ verstaen
seer naerstelic ghegeuen. ꝛc.:

¶ Van fisc nae beschreuen rechte
Capittel CCC.xxiij.

Fisc naden bescreuen rechte
is properlic te segghen tghene dz
totten pure eñ proper demaine vanden
prince vanď prouinciē toebehoert. gelijc
kerwijs als die domeynen vanden hee
ren sijn als tollen. veren passaigen haer
boeten segnouralen. als van harē rech
ten in copen eñ vercopen in versoeck van
leen. in dode panden. in eenighe dienstē
in onden ongheldeu in rentē: eñ generae
lic alle tgheent dat totten demayne van
dē here grōdelic eñ proprietaire mach eñ
behoert toe te hoiē dat hi niet vercopē noch
quijtschelden en mach sonď sijn erue oft
demayne te verminderen eñ te conseruerē
eñ te bewaren. Behoert die here te heb
ben een procureur die des doet eñ mach
conseruceren. diemen hiet procureur vā
den fisc. dats te bewaren dat erue eñ de
mayne vanden here. ghelijck als die co
ninc een procureur heeft inď camer van
der rekeninghe te parijs die om proper
lijc te spreken ghehieten is die camer vā
den fisc. want al daer wert ghereken eñ
aenghebracht alle die demaine vanden

coninck. Eñ die demayne en mach niet
gheroert wesen sonder den voerscreuen
procureur.: Hoe wel datmen tweghen-
woerdeliken lidet met eenen procureur
soe wel om den fisck als om den querelē:
want twee procureurs behooren dair te
wesen. die een vanden fisc; eñ die andꝰ vā
den saken ℭ. li. vij. ru. de preuile. fisci. l.
prima et. l. ij. et. ℭ. li. iiij. rub. quando fi-
scus vel priua. per totum ꝯ

ℭ Vanden rechte van confiscacie. Capittel ℭℭℭ. xxiiij.

Ghi moecht weten dat aen den heren die iusticie houdē bi ha
ren rechte seignourale. angaet eñ toebe
hoert trecht van confiscacie op de goedē
vanden ghenē die welcke die hair leuen
vliesen om haer quade wercken eñ mes-
daden: eñ daer af iusticie in dien si die lic-
hamen hadden punicie doen soude capi
tale Oft anders hebben si noch recht vā
confiscacie op die goeden die sy vinden.:
oft die ghevonden werdē in haer iusticie
sonder wederseggher van yemant. die
daer aen gheepschet mach werden met
redene. Oft op die goeden die in haer iu
sticie ghebleuen sijn sondꝰ successien van
maechschap naturele eñ legitime. Ghe
lijckerwijs als die goedē van eenen ba-
staert oft vā een bastaerdine die afliuich
wert sonder witachtighe gheboerte.
Hoe moechdi weten dat soe wie verliest
oft vbiuert dat lichaem by sinē mesdadē
bi iusticie. weet dat hi sijn goedē behoert
te verliesen eñ sy bliuen aenden here ge-
confisquiert.: Eñ yst dat sake dat hy den
lichaē niet en verliest bi iusticie daer by
dat hi niet ghehouden en waer. maer bi
deffaulten eñ contumasses ghebannen
ware vanden landē oft heerlichept van
den here, op die galge, Weet dattet daer
om niet en blijft hy en behoert te vliesen
sijn goeden: eñ aenden heere daer onder
dat die ghelegen sijn geconfisquiert al
soe wel als oft hi sijn lijf verloren hadde
bi iugement oft iusticie. Eñ dese confisca
cie valt aen alle den heeren daer ondꝰ dat
die goeden ghevondē sijn ten daghe vā-
der sentencie.: Het sy dat die saysie onder
hem niet ghedaen en sy. noch condemp
nacie vanden crimine by hem ghegeuen
op dat die here ondꝰ wyen die goedē ghe-
vonden sullen werden heeft sulcke heer-
licheit dat hi recht van confiscacie gebiet.
Want in sommighe plecken bi oude co-
stumen. die heren en confisqueren niet:
Ghelijck als inden lande van henegou
we. inden lande van sinte amandt.: als
inden lande van mortaigne op die scelt.
als nae somighe inder castelerie van rij
ssele eñ van tournesis. eñ in somige an-
der plecken oft plaetsen: totten welckē ic
my ghedraghe. Eñ dit sijn costumen o-
penbaer inden landen die dair af vsueren
(Alsoe en es van ghenen node daer af te
maken grote mencie oft memorie. Hoe
is behoerlijc aen eenen yeghelicken here
dat soe gheringhe als die sake van cōfis-
cacie ghebuert eñ ghescheet es het is be-
hoerlycken dat hi ter stont doet settē sijn
hant op die goeden onder hem ghevon-
den met rechte. ende met beclachte totte-
eynde van confiscacie.: in diē dattet sy in
plecke oft daermen met beclachte dingt
Eñ yst in plecke al daermē vseert bi ghe-
woentē. men moet dat doen bi cōmissie
Eñ allsdan behoert dye here die goedē te
houdē in sinen handē bi inuentorie. Eñ
dan doen bliken behoerlijc vander doot
vanden ghenen wien die goeden toebe-
hoerden. eñ hoe dat hi gheexecuteert es
bi iusticie. Eñ allsdan de rechters vandē
here moghen eñ behoren den here toe te-

wisen die goeden als gheconfisquiert.: Eñ alsoe moet hi verstaen in dien hi ghebannen waer criminelic: doen blijkē vā den ban. Alsoe behoert et ghedaen te wesen bi ghewijsde of vonnisse. daer om dz et dicken ghebuert dat die coninck vergheeft: eñ gheeft remissie vander crisme. eñ die goedē niet gheconfisquiert Ende oft gheent niet ghedaen en waer als voren gescreuen is. die remissie vanden coninck gheimpetreert op die sake: so gheringhe dat die remissie ghebracht soude wesen aendē rechter royale om die te interinen: eñ dat die rechter royale dat hadde daer toe ontfanghē. nēmermeer daer nae en soudemē moghen confisquieren. noch die goeden alsoe gevondē als voerseit is aen hē betreckē.: Want die coninc ghemeenlic hē wedgheeft dat lant: ende haer goedē niet gheconfisquiert.: Ende daer om in dien datse daer te voren gheconfisquiert waren nimermeer en soude die remissie te tyde comen: nae dat si geconfisquiert soudē wesen. eñ daer af dyenen dese woerdē mō remissie. eñ in harē goedē niet gheconfisquiert. Wāt in dyē datse geconfisquiert warē: dit woert soude wesen gheexpireert eñ gheleden. Eñ dit wert betuycht biden bescreuen recht C. li. ix. rub. de bonis proscriptoꝝ seu dānatorum. l. si quis intra prouinciam.

Item daer is noch een ander confiscacie die den here toebehoert. daer die goeden onder wesen souden als espaue. sonder datter yemant sy die daer aen clameret eenich recht. ghelijck als die goeden ghevonden bi auontueren. die nyemāt aen eñ spreect noch en derf aenspreken mz rechte. Alle alsulcke goedē toebehorē aē den here ondō wien dat sy ghevondē sijn Eñ die here mach die nemē eñ aen hem appliqueerē bi sijn recht seignourale

Een exempel.

Het ghebuerde dat een bastaert eñ een bastaerdinne malkanderē hadden in huwelick. eñ hadden een wittachtighe dochter. Die vad eñ moed vā deser dochter werden afliuich. die successye quam op haer voerscreuen dochter met rechter successien Het ghebuerde dz langhe tijt daer na dese dochter afliuich wert. ende van haer bleef groot goet dat hair op gecomen was van haren vader eñ moed. Die maghen vander dochter van des vader eñ moeders syde: woudē deelen eñ hebben dese successie. segghende hem toebehoerende. eñ dat de dochter was van witachtighen huwelick. ende daer om wouden sy hebben haer successie. Die here onder wien des was. seide recht te hebben van haren goeden ende die te hebbē als espaue. eñ daer nyemāt en was dye by successie noch met rechte dieselue goeden eischen oft hebbē mochte. die dochter daer af dat die goedē quamen: was ghewōnen eñ gheboren van vad eñ moed die bastaert waren. eñ hoe dat dat si was legittime. nochtās sy dye doot was en mocht niet ghedaē hebben eltoe noch maechscap begonnē. nae dat sy sond witachtige kind ghestoruē was eñ nae datter gheen maechscap en was soe en warē daer oec gheē erfgenamē de welc die eyschē noch hebbē en mochten die successie vā haer. Want niemant en mocht hē seggen haer aengaēde vā witachtiger maechscap Waer ō haer goedē die van haer achter ghebleuē waren. behoerden te wesen als espaue eñ daer by den here toebehoerdē. Die maghē van der dochter seggēde ter cōtrarie eñ dz na dat die dochtē witachtich was. sy mocht wel maken representacie vā maechscap

Noch die heere en eyschede des niet als
bastaerden goedē. mer als espaue. ende
als espaue soe en mochten sy niet wesen/
na dat die dochter was legitime eñ wit
achtich. Alle ghesien. het werde ghesept
biden wijsen costumieren vanden lāde.
dat die here die hebbē soude als espaue.
aenghesien dat de here gheen kinderen
oft erfghenamen en hadde legitime

Itē psser noch een and̄ confiscacie toe
behoerende aen dē here bi sijnē rechte seig
nourale. Dats te weteē eñ te v̄staen: wā
neer eenich bastaert oft bastaerden aftv
uich werdē sond̄ wtachtighe kinderē te
hebben eñ van hē gecomen Wāt soe ge
ringhe als hy doot is: alle sijn goedē toe
behoren dē here ond̄ wien datse ghewon
den warē. het sy roerēde oft erue: wāt aē
den here bliuēse ond̄ wien die goeden ge
wondē sijn als v̄creghen sakē eñ ghecon
fisquiert. Noch en mach die bastaert
daer af niet maken testamēt oft ordinan
cie legatare van meer dan. v. schellingē
dis de here houdē sal nae sijnre doot tē si
dattet hē belieft. Eñ dit wert betuget by
den beschreuen rechte C. li. ix. rubri. de
bonis. l: si quis Het is te weten. dat of
een clerck perpetreert eenighe sake daer
hy om inden kercker geconde mpneert
is by sinen prelate oft ouerste: alle sijn tē
porele oft waerlike goeden behorē te we
sen gheconfisquiert aenden waerlicken
here hoghe iusticier. van wien dattet ge
houden is. Eñ in diē hi geconde mneert
sy om diefte eñ om sake. daer een borch-
graue die kennisse af behoerde te hebbē.
alsdan soudet die borchgraue hebbē. eñ
die roerende goeden souden toebehoren
den bisschop. want die roerende goeden
volghen den lichaē. Noch sijn somighe
van opinie. dat oft een clerc ghebannen
waer vandē biscop op tē kercker oz daer
confiscacie vallen soude: wāt het is weer
dich als geconde mpneert. Eñ alsō wer
det ghraden byden rade vandē coninck
tot parijs: om ian de bulle die ghecondē
neert wert inden kercker. biden bisschop
van doornic oft bi sinen officiael. om die
doot van ian docques. &c. Item daer
is noch eenighe and̄ confiscacie toebeho
rende dē here om sijn recht seignourale.
dats te weten die goeden vandē genē de
welck die hē seluen v̄doen. oft hē seluen
dodē. wāt naden custumers haer goedē
bi dien mesdaet behoren geconfisquiert
te sijn aenden here: onder wien die gewō
den sijn. Eñ nae die somighe. dye licha
men behorē gherecht te sijn: om iusticie
haer rechte te gheuen. dats alle doots la
ghers sijn waerdich gheset te wesen tot
execucie van iusticie. dan die ghene dye
doots lagher is van hem seluen: sijn lich
aem behoert te wesen tot execucie vā iu
sticie. Maer naden bescreuen rechte het
behoert and̄s te wesen: want daer is dif
ferencie van doots lach van hem seluen.
want die een is by forme van wanhope
bi sake criminele. Die ād̄er is bi sake vā
siecte van furiositept. Die by wanhope
bi sake criminele is. wanneer als iemāt
veruolcht is van cas criminele tot iusti
cie: oft wanneer hi daer af veriaecht is.:
oft wāneer dat hi daer voer ghevanghē
is. Want in dien hy alsoe doots laegher
wert van hē seluen.: alsdan behoren sijn
goeden te bliuen gheconfisquiert aendē
here. onder wien dat die ghewonden sijn
ende dat lichaeme behoert ghesetteerwe
sen tot execucie van iusticie.

Die ander maniere vā doots lach es.
wāneer die mā bi siecte vā furiositeit vā
dollicheit vā hoefde wert rasende: eñ hy
hē daer inne maect doots lagher van hē
seluen die niet en waer v̄moert vā geen

cepsie. noch dat daer af si eenighe blijke
noch schijn: dat hijt daerom alsoe gedaē
heeft. dan bi sijnre siecte. die welck die hi
te voren ghehadt hadde oft die hē haeste
lic eñ onuerhoedelic op ghecomē waer.
daer hē nyemant af en wachte. ghelijker
wijs als eenighe die bp quade eñ rasen-
de siecte oft ghedachte op een vre hē ma
ket dootslagher van hē seluen. Weet dz
alsulcke dootslaghers en sijn niet te settē
tot executie vā iusticie. noch op haer goe
den en valt gheen confiscacie: mer beho-
ren te gaen aen haren erfghenamen

Itē daer is noch een anđ maniere vā
confiscacie toebehoerende den coninc alle
ne Ghelijc als te vallen in crisme de lese
maieste. wāt alsdā sijn die goedē vandē
ghenē die des doet aendē coninc ghecon
fisquiert waer dat dye goedē ghevondē
sijn noch ouđ wat herē datse sijn. wāt in
dier saken nyemant en confisquiert dan
die coninc alleen. Nv ist te weten. dz oft
dye delinquanten daer af dat confiscacie
staet neemt op haer goedē ghehuwelict
sijn. weet als dat si niet ōbueren en mo-
ghen dā die helft vā harē goeden. eñ dā
der helft blijft aendē wiue vrij.: Item
noch soe blijft hoer haer huwelike bewi
sing he eñ tgeent dat si heeft voer de mis
daet van harē man die haer gegheuē is
eñ alle tghene dat sy behoert te hebben.
bi die huwelike voerwaerdē eñ gelofte.
Want dye man en mach nyet mesdoen
noch belasten tgheent dat sijn wijf beho
ert toe te horen Itē noch moechdi we
ten eñ ūstaen dat des gelijcs oft dye mā
die welc die ghecondempneert is bi sijn
mesdaden eenighe kinderen heeft. weet
dat die helft van sinē goedē bliuen sal aē
sinen kinderē. eñ die anđ helft sal wesen
gheconfisquiert aenden here. Noch seyt
dat rechte. dat hoe wel dat hi gheen leuē

de kinderen en hadde ten daghe vander
confiscacie oft condemnacien: soe souden
die kinderē van sinē kinderē daer af heb
ben die helft in dien daer eenighe waren
Mer oft die ghecondēpneert is vanden
huysgesinne vandē prince: eñ hi gheē le
uende kinderē en hadde. alle sijn goeden
soudē wesen gheconfisquiert. Itē ghi
moecht noch weten. dat als die here con
fisquiert hi neemt et soe vrijlic. Dat hoe
wel dat die ghecondēneert schuldich wa
re eenige schuldē in sinen leuenden liue
waer om dattet waer: soe en soude de he
re daer vā nz betalē. mer soude wech dra
ghē sijn confiscacie gheheelic vrij sonder
sculde oft anđ ghifte te gheuē oft te beta-
len. die de ghecondēpneert sculdich waer
oft ghemaect hadde in sinē leuendē liue.
Eñ alsoe moechdi weten eñ ūstaen van
den goedē dye aendē here comen vandē
doot vandē bastaerdē of bastaerdinnen

¶ Hoe dat inder graeflichept van he
negouwen gheen confiscacie en is noch
en valt

Ghij moecht wetē dat inder
graeflichept van henegouwe en is noch
en vallet gheen confiscacie om eenighen
mesdaet.: hoe wel dattet waer tegens dē
here selue: wtghesept den meyers inder
voerscreuē graeflicheit die welcke in diē
si verliesen haer lijf. si verliesen haer goe
den. Eñ die redene is.: dat aen hē gedaē
werden alle sommacien.

¶ Hoe dat inđ graeflicheit vā vlaen-
deren en is gheen confiscacie.

¶ Item ghy moecht weten.:
dat inder graeflicheit van vlaenderē eñ
is gheen confiscacie: wtghesett in vij sa-
ken. dats te weten om syne here liege te
verradē. om wech te lopen vanđ batae-
lye teghens den vyanden oft anđ seyt.

gen commocie of meut te maken in eeni-
ghen steden om te maken ghelous go-
des. ende om dootslach van hem seluen
In welcke saken confiscacie stadt neemt
Meer daer om en soudet niet bliuen: dat
wijf eñ die kinderē in dien daer eenighe
sijn: en hadden onderhoudinghe op die
goedē haer leuē lanc eñ soe soudē die scul
den betaelt sijn. Meer daer nae soudense
al geset sijn aen dē here.: Noch moech op
weten dat hoe wel dat int lāt vā mortain-
ge opter scelt gehoudē sy vā oude costu-
men: datter gheen confiscacie en is. Het
is te weten dat oec niet en is: wāneer dat
die man geexecuteert wert bi iusticie vā
wat mesdaet dattet sy. Want bi dier sel-
uer costume. soe wie sijn lijf v̉liest. hi en
v̉liest niet sijn goeden.: want het is ghe-
noech sijn lijf te v̉liesen: eñ dat die goedē
gaen aen dē erfghenamē. Eñ oft die mes
dad sijn lijf niet en v̉liest dats te weten. dz
hi ghebannē si wten lande. weet dat hy
alsdā v̉liest sijn goedē: eñ dat in dye sake
valt confiscacie. in dien dattet sy ond̉ ho-
ghe iusticie: eñ dat die mesdaet sulc sy dz
hi daer af bekennen mach Eñ yst onder
borchgraue hi en mach noch en behoert
niet te confisquierē: ten si dattet si vā sake
daer af dat hi bekennē mach: wāt alsdā
mach hi confisquieren. Meer oft die mes-
daet soe hoghe waer: dat hi daer af nyet
kennen en mach. alsdā en is hi niet scul
dich te apprehenderen confiscacie.

Vand̉ confiscacie die de bail vā ye-
mant mach comprehenderen.

Eñ oft ghebuerde dat iemāt
houdende waer in bail oft in vsufructu-
are lant oft heerlicheit die vā rechte had-
de confiscacie: eñ duerende sinē tijt eeni-
ghe confiscacie gheuiele.: hoe wel dattet
waer vā erue. weet dat die bayl dz soude
moghen apprehenderen oft die vsufru-
ctuarie tot sijn profijte nemen: eñ dat v̉-
copen. op dat hi binnē s iaers dattet ghe
confisquiert soude wesen vercochte. eñ
oft hij dat bi iaer eñ dach houdende wa-
re sonder te vercoopen. het soude wesen
reconsolideer totter tafel eñ demayne vā
tgros vand̉ heerlicheyt. daer af die bayl
oft vsufructuare ghehouden soude we-
sen. Ende in dien dattet v̉cocht waer bi-
nen s iaers als voerseyt is: het soude we-
sen alsdan ghehouden van tgros vandē
leen ende heerlicheyt: daer af die voersei
de bayl oft vsufructuarie ghehoudē sou
de wesen. eñ niet vandē bayl oft vsufruc-
tuaire diet vercopen soude

Vandē coopluden eñ vand̉ comā-
schap Capittel CCC.xxv:

Vanden coopluden ende co-
manschappen wil ic segghen eñ
thonen tghene dat icker af ghesien hebbe.
Hoe wel dat biden rubrike geteykent
biden ghetale van C. xlix. inden eersten
boeck ghethoent sy vander gheselschap
van comanschap. Daer om wil ick seg-
ghen vanden coopludē eñ comanschap
Noe moech di weten dat comāscap is li-
berale wille van coop ghemaect tusschē
deen coopman aen dand̉. Eñ die comā-
scap behoert rechtuaerdich te wesen. oft
anders het en soude nyet recht sorteren.
eñ soude wesen te maken eñ die profijt
die welc dye daer vā comen eñ volghen
soude Eñ men behoert aen eenē yegeli-
kē te comāscapen met rechtuaerdigher
comāscap. eñ winninge nemē ten bestē
dat men mach eñ weet. dats te weten eñ
te v̉staen. betalēde dye oude costume eñ
vsancie gheordineert op die landē eñ op
die passagen biden prince om die rechte
ende conseruacie vanden ghemeenē sa-

ken eñ vanden prince. wtghesept inden
saken v̓bodē biden rechte vandē prince.
Ghelijckerwijs als dat niemant en dra
ghet gout noch vreemde munte buten
lants op die goeden te v̓liesen: eñ dat lijf
inden wille vandē prince. Eñ oft eenige
rechters vāden lande dat wistē. eñ daer
af gheen punicie en dedē sy soudē dragē
alsulcke punicie als voerscreuen is.: Eñ
noch v̓biet dat rechte: dat geen rijke bur
gheren van eenigē steden hē niet en voꝛ
deren te copen eenighe comanschap die
ne[illegible] stadt. mer laten den gemee
nen volcke eerst hebbē haer begherē. eñ
daer behoert gheset te wesen een ordinā
cie dat binnen sulcken daghe ꝛc. niemāt
en coopt int gros op seker peyne: op dat
tet cleyne volc daer af versien sy redelijc
Eñ ghi moecht weten dattet soe vrye eñ
edele sake es eñ behoert te wesen vāder
comanscap eñ van haer fayte. Dat daer
op gheen nieuwe tollen noch onghelden
ghesel noch gheacostumeert en sullē sijn.
sond̓ den danc eñ wete eñ consente vādē
prince. eñ daer af te doen supplicacie aen
den prince. om sinen wille ende gracie te
hebbē eñ te v̓crighen van hem brieuen.
wāt and̓s soe en machet noch en behoer
tet te gheschien: sond̓ te mesdoē grotelijc
eñ op te v̓uallen in grote peyne: eñ indē
wille vandē prince. C. li. iiij. rub. noua.
vectiga. insti. nō pos. l. i. Item het en
is gheen costume ter cōtrarie waerdich
noch te houdē. hoe wel dattet ouer gele
den waer vijf iaer oft meer.: hoe wel dat
daer af geen pleyte begonnen en si daer
te voren. Want dit behoert ghehouden
te wesen eñ bewaert sond̓ inbrec: wtghe
scit den ridderen om haren costen daer ō
dat sy coopluden soudē werdē. eñ dat en
en is aēden edelē noch ridd̓s niet behoer
lijc Want alsdan die edel ridd̓s eñ edele

mannen om haer costen: en sullen ghee
tollen betalē.: ende sy moghen wel doen
eñ voerbi varen eñ trecken sond̓ verboe
ren. Dat recht wil dat nyemant nae dat
hi coopmā is en mach noch en behoert
te wesen vrye vanden ghemeenē tollen.
eñ vā oud̓s. hoe wel dat hy hadde brie
uen ter contrarie: mer sal daer toe gehou
den sijn Want de tollen sijn inghesel eñ
gheordineert om die prosyte eñ weluare
vandē ghemenē saken. Eñ daer om ex
cepcie en heeft daer teghens gheen stadt
nae dat sy coopluden sijn eñ comāschap
hātierē. C. li. iiij. ru. de vectiga et cōmis.
l. omniū Eñ ghi sijt schuldich te weten
als dat de tollen oft tribuyten behorē ge
houden eñ bewaert te wesen tegens ee
nen yeghelijken om conseruacie vandē
ghemeene saken wtgesept als voerscre
uen is aenden ridders oft edelen. eñ aen
den boden die aenden prince sijn.: Noch
ist gheordineert biden rechte. dat aendē
prince betaelt si vanden soute dat v̓crocht
wert in sijnder prouincie: so dat nyemāt
en sy die vercoopt oft coopt sout dan by
den meesters vandē sout solderē. op te v̓
uallen in die indignacie vanden prince.
C. li. iiij. rub. dic. l. si quis.
Eñ om dat alle die rechten vanden tollē
gheaccustumeert eñ geordineert op die
comanschap ghehouden te wesen ende
bewaert sond̓ wederlegghē. Wi willen
eñ ordineren seit die keiser makende sijn
recht. dat om eenige mādementē of brie
uen die wy doen ter bede vā eenige. dat
wi niet en doē bi importuniteyt vā bede
dat niemant en obediert. maer behoert
tot onsen rechte gehoudē eñ bewaert te
wesen. ten sy bi alsoe dattet waer bi spe
ciale ghebode gedaen eñ ghelede bi on
sen heilighē rade. C. li. iiij. ru. superius
dic. l. quicquid contra vectigales.

¶ Vanden wercken dye gedaen sijn inden ghemenen saken

Capitel CCC.xxvi

Hier nae volghet vanden wercken die ghedaen sijn inden ghemenen sakē. daer die keiser af seit in sijn rechte. Wi verbieden eenen yegheliken te maken nyeu werc in onsen steden eñ stadt.: sonder onse wete eñ licencie. Mer ons ghelieft eñ willē. dat oft oude werckē te nyete gaē: dat die sijn vermaect eñ onderhoudē C.li.viij.ru.de operi.publi.l.intra urbē

¶ Vrijhede vercreghen te hebben

Item eñ oft yemant ware. die van ouders vercreghen hadde vrijhede van niet te contribueren aendē ghemeenen werckē: die keyser seit in sijn bescreuen rechte. Soe willen wi. dat van nu voert aen hē niemant en mach excuserē hi en sy daer aen ghehoudē nae sijn quātiteit etc. ergo volcht: wāneer datse al sculdich sijn te contribueren. dat niemāt vā war previlegie dat hi useert. hē niemant en mach ontschuldighē te contribueren aendē ongheldē oft settinghe vanden stadt daer hi woenachtich is. ende die sijn om noodsakē eñ reparacie vanden seluer stedē onderhoudinghe eñ refectien. Eñ oft si hē daer af wouden excuseren: so sijn si nochtans daer toe te bedwinghen. C.li.viij. rub.dic.l: ad portus. et.l.omnes.

¶ Ghedificeert te hebbē tot preiudicie vander stede.

Item eñ oft ghebuerde dz in eenre stede oft stadt oude wercken gedaē eñ gemaect sijn byden macht eñ hulpe vā yemāt.: Welcke werckē sijn effacierende den toech. schoonheit: eñ ghesichte vanden seluer stede oft stadt. oft dattet waer tot preiudicie eñ scade der seluer. Weet dat dese is te vernielē eñ af te werpen sonder vertrach noch daer teghēs en is waerdich eenighe possessie van langhē tijde. noch brieuen vā prince noch gracie: die in voerledē tijden daer af ghedaen eñ ghegeuē waer. C.li.viij.rub.dic.l.prescriptio

¶ Van rekeninghe te gheuen vanden ghemeene wercke.

Ghi moecht eñ sijt schuldich te weten. dattet so edel sake is vandē gemeene sake. dat in dien yemāt is aē wiē dat ghemeen werc beuolen is te doen te distribueren eñ ordineren: vā welcke saken eñ werc het behoerlijc is rekeninghe te gheuen. Weet dattet bescreuē recht seyt dat soe wie des hebben sal onderhoudē eñ ghere giert. oft sijn erfghenamē: in dien dat hi doot waer souden daer af ghehouden sijn rekeninghe te doen tot vijftiē iaren nadē werc ghedaen:: hoe wel datter eer rekenīge af ghedaē waer soe blijuen af die selue oft hunen erfghenamē belast xv. iaren naden werc gedaen eñ volma het. Eñ die reden is. dattet ghemeē werc schuldich is soe edelic eñ vromelic gedaē te wesen dat geduerlic sy tot ewigē dagē Eñ daer om soe sijn daer ghesett. xv. iarē om datmē metē eñ sien eñ merckē mach dattet selue ghemeene werc niet en was ghemaect ghesticht noch gefundeert eñ behoerlijc. Want binnē. xv. iarē souden hem thonen sonderlinghe messelerie C.li.viij.rub.dic.l.omnes quibus.

¶ Te setten sinen name inden gemeenen wercken.

Item het is expresselijc verboden inden ghemeenē wercke bi thescreuen rechte dat niemāt op peyne van ongetrouwichede eñ op alle peynē daer men in vuallen mach teghens den prince. te setten noch te doen setten sinen naē sijn figure: noch sijn teikē indē gemenē

wercke vander stede of stadt noch gheen ander dan van god. vanden prince ende here. of vandē heiligen vand stede. C. li. viij. rv. dicta. l. si quis iudices

¶ Van een stede of stadt te keeren tot verderfnisse of te niete.

Den keyser seit eñ gebiet in sijnen rechte. dat oft gebuert dat enige stede of stadt keert tot bederfnisse eñ te niete wi willen dat die inwoenende bedwongen sijn die te repareren want het is hair vertrec ende woenstede: eñ dat dz derdē deel vandē renten eñ possessien vand gemeinte daer aen sij gekeert ende besteet. toe lange al dat dese reparacie gedaen sij ende dz niemāt ter contrarie gehoert en sij. C. li. viij. rv. dic. l. ne splendidissime. Eñ sonderlinghe aen die fortificacie ofte sterckenisse behoert elc te gheuen na sijn te faculteyt. sonder excusacie of ō schuldenegheen. eñ daer toe mogen bedwongē worden den lichaem eñ goedē bidē rechter sond delay. C. li. viij. rub. dicta. l. omnes prouinciarum

¶ Te beletten die sterckenisse vander steden.

Item sept noch den recht dat of de sterchen vand steden ware enige huyse oft ander belet. twelcke mochte makē of gheuē occasie van scaden. van brande of anders tot die fortificacie. of dat die brete of wegen vander poerten daer af waren belet Wi willē eñ beuelen. dat al des af gedaen ende wech ghedaen sij: om die weluare ende vorderscap vander seluer sterchheit of fortereffe. C. li. viij. rub. dicta. l. edificia.

¶ Te setten sijn merck of teyken inder kercken.

¶ Noch sept die bescreuen recht dat die kercken selen vry bliuen ende bewaert: ende onthouden biden onsisaten eñ dat niemant daer inne en doet setten. noch scilden sijn figure: sond verlof op te veruallen in peyne daer toe introduijt eñ dat niemāt daer in en set beeste noch parden. noch enighe vergaderinge vā feestē of bruloeften op die boeten daer toe geset C. li. viij. rv. dic. l. basilicā inauratam.

¶ Vanden wercken dye ghedaen worden omme die sake bisonder: oft om yemant bisonder

¶ Capitel. CCC. xxvij

Hier nae volcht die ghemaket sijn inder saken prince. dats te weten. dat elck doet of mach doen in zijn selfs sake. indē stedē stede oft stadt. Daer of spreect die bescreuē recht Het is verboden seer scarpelic. dat niemāt soe cloec sij dat hi af breect of ontmaect sijn huys om die steenen te vercopen noch om wech te dragen. of te voeren uuter stede Eñ die rede is. dat die stede of stadt niet en sullē wesen verhielt oft ghescheint. mer datse wesen selen gehoudē eñ gherepareert in state ten besten datmē mach Mer in dynen huyse moech di wel doen werckē op dattet niet en argert die reparacie of scoeheit vander stede. C. li. viij. rub. de edificijs priua. l. ij.

¶ Te maken van sijnen huyse ydele plaetse.

Noch is verboden dat niemāt en maect boemgaerden noch ydel plaetse van sinē huyse: sond die auctoriteyt vā den rechter Ende wie des doet. hi vualt in peine daer toe gheordineert: ende sal bedwongen worden dat te repareren tot sijnen costen. C. libro. viij. rubrica dicta l. aut in totum.

¶ Huysen te maken vander mueren der steden.

¶ Ende of yemāt ware dye hem vorderde te maken ende ordineren sijne huys vanden ghemeyne sakē vanđ stede of ander saken niet volmaect sonđ die auctoriteyt vandē rechtē Weet dat hij behoert te verliesen die possessie eñ erue die hi daer af geedifiert heeft.

¶ Hoe den rechtē behoert te bedwingen veruallen huysen te vermaken

Den rechter behoert te bedwīgen te vermaken huysen die vuallen zijn den ghenen dien dat erue toebehoert: eñ daer toe is hi die sculdich te bedwingen biden exployt van hueren goedē. eñ indien hi geen goedē en heeft: soe salmē bedwingen dat erue nae sijn quantiteyt bi alle behoerlike wegen. wāt de chieringe ende reparacie vanđ stede behoert te wesen bouen al bewaert gheconserueert eñ onderhouden. Codice libro. viij. rubrica dicta. l. singularum urbium.

¶ Dat nyemant en behoert te edifieren op. xv. voeten nae der kercken

¶ Item is verboden biden rechte. dat nyemant en edifieert nae der kercken enighe huysen. om den pericule oft vreese die daer af comē mochte. Eñ indien t gedaen ware dat sij bedwongen sijn dat weder te stellen tot behoerliken state op hueren costen. Codice libro. viij. rub. dicta. l. si cui loci.

¶ Te maken boemgaerden deen biden anderen

¶ Noch dat nyemant en maect boemgaerden soe na deen den anderen daer en sij. x. voetē tusschē beidē. so dz deē den anderē geen belet en doet aenden bomen. noch aenđ lucht.

¶ Te maken solder of enige hoechte biđ lochtinghe of tuyninghe

Noch dz niemāt so koen en si dz hi maect enige huysinghe of hoechte: soe nae der lochtinge noch vanđ gerechte vandē prince. daer en si ten minsten van spacie. xv. voeten. op peine dat werc te verliesen eñ dat erue daert op gemaect wa§ C. li. viij. ru. dic. l. meniana.

¶ Vander vryhedē vandē poerters ende poerterssen vander steden

¶ Capittel. CCC. xxviij.

Ghesien vanden werkē die geschyen inden steden ende op de gemeyne sakē: eñ bisonder. Hoe volcht daer nae te sien vandē poerters eñ poerterssen vandē steden So weet dat so wie treden wil in vryhede van poeterie van enigen steden. hi eest sculdich te begeren indien dz sijn vađ noch hi geen poerters geweest en hadde Eñ dz begheeren aen den rechter of here vanđ plecken indient alsoe sij. dat hi is ontfanclick tot vryhede van poerterie. dat is te weten dz hij niet en sij bastaert. noch gebannē van sijnre iurediccie om sake van crisme. daer of hi schuldich ware sijn lijf te verliesen. of dat hi in fame van sekerhede of te trouwe ghebroken van tegens tgeloue geweest hadde eñ dat hi daer af gheraect sij ende verwonnen met recht. of contrarie sijn rechte heere. of meutmaker geweest van gemeinte. eñ daer af gebannē ware vā sijn iurediccie. of dat hi gebannē waer ō dieft e eñ anđ sakē. die te wrakē of te verwitē zijn in rechte eñ in vsancie eñ in vryhedē van steden. sulcke mogē poerters zijn eñ geen anđ en mogē sulcke persone poorterien vercrigen eñ hoe wel dz bi inuertēcie yemāt van sulcker cōdicie als voerē is dat vercregen hadde: so en behoert hij daer af nz te gebruyckē: indien hē yemant daer af begript eñ vuolcht rc. Item dit presupposeert den borger behoert te swerē getrouwelic te bewaren trechte vanden prince

recht van sinen here.eñ hem lieden we sen getrouwe eñ rechtuerdige onderfate trecht vander poerterie.eñ die vrihede vander stede ende poerterie.noch dat hy aen ander recht dan aen huer recht hē nz betreken en sal.ten ware bi ghebreke eñ remissie van rechte.die hi vint in hem eñ te contribueren ten lastē eñ onhelden ge ordineert ind̄ steden ende poerterscap.eñ dat hi houdē sal die state vā poerterie.dz hi hebben eñ vercrigen sal huse eñ erue. ten sij dz hi aldaer een heeft hem toebehorende binnen iaer eñ dach Eñ sal aldaer maken zij woenstadt.eñ de selue cōtinueren.op te verliesen dat recht vand̄ vrihede der poerterien. Eñ nae die constitucie royalen.dat huys eñ erue is iaerliex scul dich die somme vā.lx.scellingē parisis. Eñ behoert die poerterie te wesen gecontinueert in deser forme.dat is te weten dz of hi gehuwelict is.hi behoert te maken sijn woenstede bi domicille dat meesten deel vā tiaer.eñ is gehyeten domicille.ō dat dz wijf aldair woenachtich sijn moet ende sonderlinge tot sint ian baptiste.eñ tot alre heiligen:eñ also dat meeste deele van dat iaer.ten waer bi also dz hi goede ende rechuerdige onleden hadde. Eñ dē man die geen wijf en heeft.of dz wijf die gheenē man en heeft.dye houdē willen poerterie.behoiē te hebbē huyse.aldaer si knecht of huysurouwe hebbē diet huys bewaren Eñ behoiē te contribuerē aenden gemeynē lasten vand̄ steden.eñ sonderlinge te wesen aldaer optē auent.ten waer dz hi hadde seker onleden.

¶ Item te treden wt enighe vryhede vā poerterie

¶ Eñ oft ghebuerde dat enighe poerter wtghinc enige poerterie:om in een and̄ te tredē hi soude gehoudē wesen te betalen na porcie of aendeel die lasten toebehoirende vand̄ poerterie.daer hi wt gegaen ware ter tijt toe dat hi soude doen weten.dye selue poorterie daer hij wt gedaen ware.bidē rechtē.daer hi in ghegaen sal wesen.hoe dat hi tot poerter ōtfangen is van alsulcker stedē.N.eñ heft daer af gedaen den eedt.gedaen tot sulken daghe in presentie vā desen.eñ dz hy van andere poerterie hē nz en will clamen noch behelpē:eñ vā dier tijt af en soude hi nz noch en behoert te wesen ond̄ de iusticie bi die ierste poerterscap:mer bid̄ nieuwe Mer vandē sakē vā te voren die sullē bliuē aen die iurediccie van de ierste poerterie

¶ Vanden tijt dat die heere te kēnē heeft optē poerter vā hem gegaen

Item wil die cōstitucie royale. daer op gemaect dz den heere ond̄ wyen sulcke poerter verscheiden sal wesen.om te treden in and̄ poorterie.heeft die kēnisse vanden sakē geperpetreert bidē poorters ond̄ hem drie maendē voer sinē wtganc.hoe wel dat hi in and̄ poorterie getreden sij.eñ den iersten heere sal hē mogen veruolgē drie maendē na dz hi in ander poorterie sal getredē wesen.niet tegēstaende die nieuwe poorterscap Eñ daer hi schintet eñ is opēbaer.dz of binnē drie maendē.na dz den nieuwē eedt ghedaen ware van poorterie.nieuwe querele ofte beclachte daer af nz gedaen noch gescyet en ware.als datmē daer na daer toe niet te ride comē en soude.

¶ Vanden lande of erue in sommige plecken.

Item het is te wetē als dat niet tegenstaende poorterie.of enige poorter lant oft possessie heeft butē die iurediccie vandē poorterscap.daer hi in getredē is

dat hi in soe veel als sijn lant eñ possessie
aengaet: ghehouden is te antwoerden.
daer op voer den rechter daer af die erue
oft lant gehouden is Eñ oec indien hi ge
uangen ware inder tegenwoerdicheyt
des misdaets: of verbondē vā antwoer
de. ende in andˀ saken so sijn die poorterië
hem sculdich weder te hebbē.

¶ Van poorterie gepriuilegiert

Item het sijn sommige poorte
rien die gepriuilegiert zijn wedˀ te hebben
huer poerters vā allē sakē: maer dz moet
wesen bi preuilegie daer af makende ex
pres mēcie gegeuē vandē prince die des
macht heeft

¶ Dat om cas criminele men niet en
mach noch en behoert te doē houden en
queste of ondˀsoec of waerhede op poorters

¶ Item na die cōstitucie royale
mē niet en behoert te doen enqueste ofte
ondersoec noch waerhede op poorters in
cas van poorterie om sake criminele. soe
langhe als mē hem gheuangē hout om
de selue sake. maer behoert veruolcht te
wesen bi partie geformeert. eñ andˀs niet
na dat hi in teghenwoerdicheit des mis
daets niet geuondē en ware.

¶ Vanden inwoenende inder steden.

¶ Capittel CCC.xxix.

Vanden inwoenende indē
steden. dat die clercken hieten de
municipibus. wil ic seggen ende thoenē
tghene dat ic daer gesien ende ghehoert
hebbe Soe weet dz die inwoenende sijn
die ghene die woenachtich sijn inden ste
dē. die niet genomē en hebbē die vrihede
vandˀ poorterie. vandē welcken: hoe wel
dz sij daer of geen poorter en sijn: soe zijn si
gehoudē te contribuerē eñ te participerē
ten costen ende ongeldē vandˀ stede daer
sij woenachtich zijn. na dat huer facultept
mach eñ behoert te verdragen Ende hoe
wel dat sij huer goeden ende huysen heb
ben in sommigen plecken inden welken
men hem wil doen contribueren inden
onghelden opcomende in elcker plecke.
ende sij hem daer af willen verwerē: seg
gende dat sij niet woenachtich en sijn dā
in een plecke: ende daer bi niet en sijn ge
houden elders te contribueren. weet dat
nae bescreuen recht sulcke sijn gehoudē
te contribuerē in elcke plecke. nae dat sij
daer hebbē facultept ende rijckheit ende
sonderlinge ter plecke aldaer sij woonste
de hebbē Dat is te weten dat woenstede
is te verstaen ter plecken daer den mā in
dien hi gehuwelict is sijn wijf ende huys
vrouwe woenachtich heeft. ende indien
hi niet gehuwelict en is. ghelijckerwijs
als den recht ende die sake tegenwoerde
liken dat verclaren ende thoenen. ꝛc.
Want na den bescreuen recht. een alleē
woenachtich te wesen. eñ sijne goeden el
ders te hebben. en maect gheen inwoen
nende Ghelijckerwijs als een man he
uet in een stede aldaer hi woenachtich is
een huys alleen. dat welcke dat hi huye
ret tegēs yemāt. ende hij aldaer anders
gheen goeden en heuet noch en is reside
rende. dat en is niet gehoudē als inwoe
nende nae den recht die seit. Sola com
paratio domus in aliena ciuitate non fa
cit residentiam. ff. ad municipa. l. liber
tus. pagra. sola dom9. Mer het is noch
ander sake wanneer dat een man heeft i
sommige plecken of steden huysinghen
incomingen of eughe woeningen ende
in elcke stede maket residencie ende hou
det domicille Weet dat in elcke pleckē hi
gehoudē eñ gherepuleert sal wesen voer
inwoenende: ende daer bij so sal hij ghe
houden wesen aldaer ter plecken te con
tribueren. nae dye facultept van elcker

vanden vberē domicille nadē rechte die welcke die seit. Si aliquis habet duo domicilia in diuersis ciuitatibus. et equaliter in eis habitet. dicitur municeps vtriusq3. ff. ad municipa. l. labeo cum seq.

¶ Vanden borghers eñ inwoenende ¶ Capittel. CCC. xxx.

Nae dat geseit is vandē borgers ende inwoenede: soe volget te weten. hoe dat gehouden is de meeste eñ beste deel vand' gemeinte vand' stede of stadt. eñ hoe datse vergaderen So weet dz vergaderinge van gemeinte vanden steden is. te conuocierē bidē oerlofue vande here tot sekere dagē ende tiden eñ om seker sake: aengaende der gemeynte ende gemeine sake alle die inwoenēde vander steden. ende om andere saken noch and's en behoertet niet te geschyen Ende hoe wel dz tot die vergaderinghe niet en comē alle gad' nae dattz opēbaer gecondicht sal wesen Daer om en eest nz dat of die twee deelē passerē eñ accorderē die sake sij goet eñ waerdich. eñ sal houden naden bescreuē recht die sept. Quod due ptes vniuersitatis faciūt tota vniuersitas fecisse videtur. Eñ daer en valt geē exculacie: om te seggen. ic en wiste vand' saken niet Wāt na den rechte die seit. dat hi genoech tegenwoerdich is ter plaetse dats te seggē. dat niemāt na dz hi ter plecke is. en mach ignorerē tghene dz int gemeyne geschiet. dats int openbaer.

¶ Om te maken ende te hebbē twijst.

Item bi sterker reden moecht weten. dat om te hebbē twijst vā gemeynten. men en behoeft niet meer v'gaderinge te hebbē dan xvi. mannē of meer wāt om dē getale vā. xvi. mannē ghesciet trouble ende multitude Eñ om te hebbē sonq. men en behoeft nyet meer dan. x. mānen: want biden getale van. x. mannen mach sonq geschyen Eñ om te hebben collegie. men en behoeft nz meer dā. iij. mannen van vergaderinge. eñ niet min Want na den rechte. hoe wel dz dit kent bi een alleē mach wesen: ende is die eere vā een collegie. bi een eest te niet. eñ abolp. ¶ Nv volcht te seggē wat ghetale is te begripē die grootste ende besten deel vander gemeynten. Hoe weet dat daer vergadert is den meesten hoop vā personen. aldaer is blijckende d meesten deel. maer daer op en salmen niet v'thoeuen. ten ware datter mede waren die notabelste vand' steden Ende of aen deen side vergadert ware een partie vandē cleinen ende gemeinen volcke ende armen ende dat den meesten hoop ware. Ende andersins ware v'gadert een ander deel vandē alder notabelsten vander stede: de welcke die minste hoofden waren. Weter dat daer om nz bliuen en soude. die asseus of rade vandē notabelsten eñ rijcstē en soude te bouē gaen hoe wel datse min hoofden warē. eñ dz soude wesen dz beste deel vander gemeinte. want in sapte vā der gemeinte: behoert meer te arresterē op dat beste deel. dan op dz meeste deel: & om dz die notabele eñ rijcke meer die sake wegen. dan die ghemeinte. de welcke niet en begherē dan huer prompte wille te doen Eñ of vand' eenre side eñ vander and' soe veel in getale warē aen deen side als aē dand': so dannen niet en wiste aen wat sidē daer meer warē: so wel vanden cleinen als vandē rijcsten eñ notabelstē. eñ dz si gelijc warē vā ghetale Weet dat alsdan wesen eñ ghehouden ware vore die beste eñ sekerste partie: die ghene dye dat besten segghen ende reden ende wegen soude: ende die behoerlicste Ende alsoe behoertet te wesen in vergaderinge

van gemeinte. indien sij niet bi eenē we ghe en connen verenigen eñ van eenen rade wesen. ꝯ. C. li. vij. rub. qui bonis cedere possunt. l. cū solito more.

¶ Vandē byen die wech vlyegen van huer stede of plecke.

¶ Capittel. CCC. xxxi.

Somtijts ghebuertet dat de byen die enighe hebbē wech vliegen wt huer plecke in een andꝛ pleck eñ aldaer bliuen eñ arresteren op andꝛ erue. Hoe dꝫ bij vsancie eñ castume locale ende oec biden rechte des volcs. indiē dꝫ sij niet veruolcht en wordē vandē ghenē van wyens plecke dat sij vliegen. sī souden toebehoren ende bliuē aendē ghenē wyen sij toecomē. Ende daer om hebbē daer op die sommige geordineert forme ende maniere die te veruolgen So weet dat of den ghene wyen die byen toebehoren: wort gheware huer scheidinge ende dat sij wech vliegen: ende dat hi die veruolcht soe lange datse neder geseten sijn buten sijn erue: eñ dat hi die siet neder sitten. eñ daer bi so coemt hi ter plecke daer dat sij geseten sijn Indien men begheert die weder te hebben aendē ghenē op wyens erue dat die geseten sijn. of aendē ghene die seggē wil. dat hi die ierst geuondē heeft. eñ datse geseten sijn op sijn erue eñ dat sij hem daer bi toebehorē Eñ den here vanden byen seit datse hē toebehoren. eñ datse vā sinē erue ontulogħē sijn: tot daer toe. ende dꝫ hi die vuolcht heeft met gesichte ende sondꝛ verscheidē: eñ dꝫ hij daer om sculdich is sijn byen weder te hebbē sondꝛ wederseggē Weet dꝫ hi die sculdich is wedꝛ te hebbē: ten sī bi alsoe. dꝫ dē gene in wiens huse of erue dat sij geulogen eñ gecomen sijn seit Daer bi dat sij hier gecomen sijn. eñ dat ghy die vuolcht hebt sonder die gesichte daer af te verliesen. en wil v daer niet af ghelouen: ten sij dat ghi daer af doet andꝛ bewijs daer bij dat se sculdich sijn v toe te horen Alsdan den veruolger is sculdich hē te betrecken voꝛ re iusticie. eñ als hi aldaer gecomē is het behoert gewesen te sijn inꝫ rechte. dat of den vuolger affirmerē wil: bi sinē eede i des rechters hant dat die byen die hi eyschet hem toebehoren: eñ dꝫ sī vā sinē erue geulogen sijn: tot indꝛ plecke daer hij die geuonden heeft. eñ dat hi die veruolget met ghesichte eñ met ghelupt tot aldaer datse sijn Desen eedt alsoe ghedaen voer recht. het behoert geseit te wesen. dꝫ hi die byen schuldich is wedꝛ te hebbene: mits betalende den koste. daer sij in sijn ontfangen: of andꝛ oncoste indien daer ē enige gedaen warē inꝫ redene om dye te behouden Eñ of tghebuerde dat den gene in wiens stede of plecke dꝫ die byen geuonden soudē wordē die ingenomē hadde: eer den ghene vā wyen dꝫ sī geulogē waren daer te tide quame. Weet dat soe wie die ierst vint: soudese behoudē als hē toebehorende: bidē rechte vandē volcke Mer indiē datse een andꝛ ierst vindet hoe wel datꝫ ware op eens andꝛs erue. of dat hi die van verre vuolcht heeft. so langhe dat sij stadt genomē hebbē op eens andꝛs erue: gelijckerwijs als voerscreuē is. dē ghene diese alsō ierst vint die soude daer aen hebbē die een helft. eñ den ghene op wyens erue dꝫ sij stadt genomē hadden: soude die andꝛ helft hebbē. bijdē castumē daer toe gesticht eñ gheoerdineert. Hoe wel dat die bescreuē rechtē willē. dat soe wie ierst vint dat hise sculdich is te hebbē bidē rechte des volcs Eñ daer of is meer getracteert eñ geseit indē rubrike vandē diuisien vandē sake. inden iersten boecke. den welcken ghetepkent is biden. gheta.

te van. C. ij. ¶ Hoe dz men doet cession van sine goede en hoe men renuncieren mach en de huysraet aende catelen en sculde

¶ Capittel. CCC.xxxij.

TE doen cession aen sinen goeden en renuncieren aen sinen crueren de goede en sculde moecht di weten dat die bescreuen recht so volcomelic spreket: als hier na geseit sal worde. Soe doet mede die castume en vsancie van waerlike ende geestelike houe. Ende dz gemein recht daer in. dats den bescreuen recht en die castume. als voerscreuen is sept. dat hoe wel dat yemant geobligiert si tegen yemant anders in seker somme van penningen. hoe wel dat den brief sij puere executore en sterp als verbande mette segele royale. en dz de geobligierde gerenunciert heeft aen alle represente gracien en aen allen exceptien rc. En dz hi geuangen gehouden sij om die sculde bi wegen van executie begonnen of dat hi geantwoerdt hadde ind sake of litiscontestie. Oft geburde dat hi hem behelpen woude vand beneficie van cession. hy behoert en moet d toe ontfangen sijn. op dat hi wed bekent die sculde of sculden he geeyscht. en daer af dat hi veruolcht ware. indien datse warachtich waren. daer toe mach hi he verweren. ter tijt toe dat die sculde bewaert sijn En die sculde bekent en beuyscht. hi is gehouden te geloue ten iersten dat hi sal mogen: ende dat hi sal tot prosperteit van goeden comen sal mogen. wtgeseit sijn noetelike behoefte Ende des te doen ende te volbrengen. hi heeft gehabandonneert alle sijn goeden. waer datse gheuonden mogen worden. om te betalen. soe verre als die geduerende selen mogen. en mids desen cession: hi behoert wter gheuangenisse te gaen indient hem believet. ende crigen sijn noetlike leuen. ten besten dat hi mach en dat surplus bekeren in betalinghe. aen sinen creanchiers ten ware. dat welcke dat die clercken hieten prorata. rc.

¶ Vande sculdenaer eenen mantel om te hebben.

Item nae die vsancie ghewoenlic in des te doen. indien hi eenen mantele of huepe comme hadde hi behoertet te setten met alle sijn ander goeden inden handen van iustitie. ende die te laten in ordinancie van sijn creanchiers en sond huer consent en soude hijt niet wed hebben. En die reden dat hi sond mantel of huepcke wel mach leuen sond noot. ende hi heeft geloeft dat hi ouer sijn noodlike leuen niet behouden en sal ten sij al bekeert ende gestelt in betalingen van sinen schulden al totten eynde toe. Ende ghi moecht weten. dat indien dattet ghewetten ende vernomen worde. dat hi daer bouen yet behielde: oft missaecte enighe sake. men soudet houden voer diefte. En alsoe vseert men daer af in waerlike houen. datmen hiet cession. soe behoert ontfangen te wesen een yegelijc. van wat state of condicie dat hi sij nae dat hi des begherende is. ende dz hi te houe betoghen is om sijnen sculden Maer indien dat hi daer niet betogen noch verdachuaert en ware: en dz hi doen of maken woude cession om vrese of anxte van sinen sculdenaren. hi en behoert noch en is sculdich des te doen inden houe van souuerayne oft ouerste vander plecke. Ende tghene dat in souuerayne houen ghedaen is. spreydet alle die prouincie doer: wes die ouerste hof begrijpt op dat daer toe geroepen sijn den schuldenaers: oft ten minsten dat meeste deelle van sijn creanchiers. Ende alsoe eest ghehouden inden waerliken houen

Nv wil ic segghen tghene dat ic vanden wisen daer af heb horen seggen: ende vā den clercken van rechte die alse thoenen ende verclaren die cassume voerscreuen Die ghene die op gheuē ende habandō neren huer goeden. bi beneficie vā cessi-on: en sijn niet quijt vanǒ schult: maer sij sijn alleene quijt ende ontslagen vā ppi-ne vander gheuangenisse: want nae die cession. op dat des gedaen sij tot sulcke so lempnitept. gelijckerwijs als voerscre-uen is: si en behorē niet geuangē te wezē om den sculden Ende men en mach niet onthouden die goeden vanden ghenen die welcke die sijn goeden te voren gege-uen heeft bi cession hoe wel dat hij schul-dich ware den ghene diese onthout. mer men behoerse te vercopen bi verhoghe-nisse. ende dz gelt behoert te wesen gedis tribueert aendē ghenen die hi schuldich is nae aduenant. int ontslach vandē scul denare Eñ of yemāt onthielde. sonǒ den gerechte deste kennē te gheuē: eñ dat ge weten worde: het soude ūcocht wordē eñ die penningē bekeert aendē anderen cre-dachiers: eñ niet aen den ghene diet ont-houden soude hebben: eñ daer toe soude hijt beteren. ten ware bi also. dat voir die cession den sculdenaer hē des ghegheuē hadde in betalinge van sijnre sculde. C. libro. vij: rub qui bo. cede. pos. l. i. et. l. le-gis iulie.

¶ Te habandonneren om te scou-wen enigen dienst.

¶ Item weet dz hi nz ontfanclijc en is te habandōneren om zijn goedē te uo ren te geuē. om te schouwē enigē dienst diemē hem wil doē aēnemē innē stedē oft stadt. daer hi residerende is: wāt vā dien en mach hē niemāt ontsculdigē mz rechte in allē sakē. noch om querellē. dz hij doē wil cession van sinen goeden. nae dz hijt eyscht eñ begeert aendē rechter Weet dz men daer om nz en behoert te eyschē an der sake. noch anǒ ontsloech doen: dan si ne woerden. noch anǒ proces en is geen doen te maken hi en si daer toe ontfangē sonǒ te doen ander delay Niet tegenstaē de wat redene. die partie aduerse ter con-trarie sett. Noch daer nae en is hi nz scul-dich geuangen te wesen om sijne sculdē die welcke die hi sculdich is. C. li. vij. cit. dic. l. pter honorē cum seq.

¶ Van eenen ridder oft clercke cessi on te doen.

Die recht sedt een ander altera cie. te wetē of yemāt is die kinderē heeft. die welcke clerckē of ridders sijn. die vcre gen eñ geimpetreert hebbē bi huer clerck scap of ridderscap enige goedē. dz die ge-leerde hieten peculium. of van dien scat daer om dattz niet en coemt vā huerē va der: noch vā besterfnisse: si behorē ontfan gen te wesen daer of alleen: sonǒ te begri pen tghene dz vā huerē vaǒ of moeǒ. oft ander besterfnisse hē lieden toebehoert. Weet dat sij tot desen cession ontfanclijc sijn: om te euiterē die miserable eñ vreese like pine vanǒ geuangenisse. C. li. vij. cit. dic. l. cū et filius familias.

¶ Hoe dat in misdaet gheen cessi-on en valt.

Item ghi moecht weten dat in cas vā delict oft mesdaet geen cession en valt te doē. wāt hoe wel dat yemāt ō mis daet bi hē gedaen: gecondēpneert ware te beterē mz pēningē: eñ hi om die beteri ghe wil makē cession. om die vangenisse te scouwē Weet dz hi daer toe en behoert ontfangē te wesen: mer hij eest schuldich eñ behoertet te beteren bi penitencie vā den lichaem ende detencie vanǒ geuan.

ghenisse. naden rechte die seit. Qui non habet in ere luat in corpore. Wāt te veel sake soe soudemen geuē om quaet te doē ofden arme vri ware vā sijn misdaet eñ quade werckē om sijnre aermoedē. Eñ also wordet geseit ende gewesen om een sake van appeel vanden prouoest vā parijs: de welcke ghewesen ende geiugiert hadde cession stadt te hebben in cas van delict Die sake van appeel ghecomē int parlement het worde ghesiet qualic ghewesen. ende wel geappelleert. ende dz in sake van delicten valt geen cession. ghedaen int iaer M. ccc. lxxiiij doē ter tijt presi dent wesende mijn heere vā corbye.

Hoe dat een vrouwe of ioncfrouwe mach renuncieren aenden goedē eñ sculden vā huerē man

Capit. CCC. xxxiij.

Vand' renunciacie dat vrouwe of ioncfrou doen mach aendē huysraet ende aendē sculden van huerē man Soe moecht ghi weten. dz bi castume vā waerlike houē. oft ghebuert dat vrouwe of ioncfrouwe wort weduwe eñ sij twijfelt te nemē enige goedē achter gelaten vā huerē mā eñ niē hair daer voer woude doē betalē die sculdē die huer mā gemaect hadde. Weet dz sij renuncieren mach optē graue. dats te seggē tottē wtuaert aen alle die ruerende goedē gebleuen vā huerē mā. ende alle tghene dz vā sijnder sidē coemt of comen mach: eñ dit mach sij comen doen inder misse aenden rechter. daer af die sakē sijn te berechten dats te verstaen. dz of die goedē ond' eenē rechte alleen gelegē zijn. het is genoech dat te doen voer dē seluē heere. Maer eest te doē voer veel heerē. het is vā node wije des wel doē wil, datz behoerlic gedaē sij daer toe geroepen den heere souuerain vanden baeliuscap. daer des ghedaen is op dattet al omme waerdich si: eñ in speciale voer dē rechter royale vand' plieckе ende oic voer den geestelikē recht. daer bi dat alle citacien die daer af gescien: mogen wesen solijtz Eñ si en behoert niet te hebbē dā gemeine cleederē: eñ die tot haren properē liue toebehoren. dat sijn dye cleederen vā een weduwe. die si sculdich is te hebbē ten dage vandē wtuaert nae huerē state Eñ mits dese renunciacie die gescien mach in waerlike houen ende oec mede in geestelike houē Sij behoert vredelic te sittē eñ te wesen vā allen den sculden. de welcke die huer mā gemaect mochte hebbē daer sij niet in geobligiert ende verbonden en was bij auctoriteyt van hueren man Ende daer om en blijuet niet. sij en is sculdich ende behoert te hebben dat recht van huer douarie of dz recht vā huer huwelike voerwaerdē: eñ oec mede vāden acquestē. die welcke die sij te samē gedaen eñ gemaect soudē hebben geduerende dz voers huwelic. Wāt haer toebehoert eñ aengaet de helfte vā den voers acquestē. Ende si en behoert daer om niet verureemt noch versteken te wesen vander helft vand' voerscreuen erue Mer of daer op warē enighe onruerende sakē als bomē wassende schuyerē of enige and' sakē dier gelijc. dz souden mē al vcopen: om die sculdenaers te voldoē ende te betalē Eñ die ioncfrou soude dat wel moghen behouden: op dattet haer beliefde. voer alsoe veel alst gepresen eñ ghewaerdeert soude wesen Ende waert dat sake dattet ware opten erue comēde van huerder side. dat soude huer blijuē. ende toebehoren. ende men en soude dat niet moghen rueren noch oeck aentastē Ten ware dat sij daer toe gheobligyert

ware met huerē mā:eñ dattet gheweest
hadde bi hueren wille.

¶ Die maniere te renuncieren.

Die maniere te renuntierē is
dese. Die vrouwe of ioncfrouwe behoert
te wesen ter missen vandē wtuaert ī hue
ren cleederen als weduwe Eñ na die sel
ue misse. int einde vā dien. soe behoert sij
seluer te comen. ende behoert ghesept te
sijn voer haer tot haeren voecht Hier al
dusdanighe vrouwe of ioncfrouwe. N.
alsoe gehieten. weduwe gebleuen vā de
se. N. alsoe gehieten. de welcke comende
ende geuoelende die laste vanden sculdē
gemaect bidē voerscreuē wilen eer hue
ren man: om te wesen ontslagen vandē
lasten der seluer sculden. renuncieert en
de haer verdraecht vā alle dye ruerende
goeden ghebleuē vā huerē voerscreuen
man: eñ sij en epschet daer aen nemmer
meer geen recht. makende vandē seluen
goeden expres generale ende speciale re
nunciacie. biedende te doen alle die solēp
niteyten in sulcker saken gewoenlic. eñ
te doen den eedt daer toe ghewoenlic Dz
gedaen tot begheerte eñ wille vand voir
screuen vrouwe of ioncfrouwe weduwe
die officiale of den dekē rurale indē bisdō
behoert te wesen tegenwoerdich. eñ oec
een notarius vandē geestelikē houe aen
den welcken brieuē daer af behoren ghe
epschet eñ gegeuen te wesen. Item ende
desgelijcx behoert aldaer te wesen dē wa
reliken rechter eñ sondlinge den ouerstē
rechter vander plecke Eñ behoert de we
duwe te sweren opten missale. dat si dese
renunciacie doet sond fraude. ende dat sij
geen ruerende goeden en heeft: mer biet
die tot kennis te brengē nae huer macht
aendē erfgenamen oft crediteers vandē
voerscreuen afsuugen; behouden huere

rechte donarie Ende daer af behoerē brie
uen ghemaect te sijn. ende die condigen
bi commissie vandē rechter al omme als
daert behoert

¶ Vanden brieuen vanden respiten oft
wtstelle van sculde.

Capittel CCC. xxxiiij.

Vanden brieuen vandē res
piten. of wtstellen van. v. iaren of
drie iaren. of een iaer moetch op weten dz
aen den prince toebehoert dese gracie te
doen om drie redenē. Die een is om sake
van oerloghe vanden seluen seluen prin
ce. om sake vā tempeeste. om onweder vā
donre. blixem. ꝛc. eñ om brande van on
gheual. eñ om sake van dieste of beroeui
ghe. Wāt om die voerscreuen sakē eñ re
denen den prince mach des doen van sij
edel heerlicheit Mer tot die interinemēt
vanden mandement daer op vercregen
moeten alle crediteers vandē impetrāt
gheroepen sijn. ende dat dat meeste ende
beste deel daer toe consenteren Dat is te
verstaen: dat meeste deel inden ghetale
van personen. ende vanden sculden. of
anders die mandement daer op v̄cregen
ende geimpetreert vanden voerscreuen
rechter. en is sculdich noch en behoert niet
te wesen geinterineert ꝛc ¶ Hoe sal
ic v thoenē eñ verclaren die costumē eñ
vsancien vā sommigen plecken. eñ van
waerlikē houē. eñ van geestelike houen
Eñ ierst hoe dz ic heb horen seggē vā wi
sen mannē eñ clerckē vā recht. hoe dz die
meeste deel vandē crediteers behoert ge
houdē te wesen Hoe weet datmē kiesen
moet of nadē getale vandē crediteers: of
nae die quantiteyt vanden schulden.
Ende of ghebuerde. dat enighe vanden
crediteers hadde dat meeste deel vandē
sculden: soe dat sijne sculden warē meere

... somme van alle die ander sculden van den crediteurs te samen. Weet dat den ghene die sulcke sculden heeft: is te rekenen dat meeste deel ende hout en sal hou de sentencie. dats te seggen die koere dye hi nemen sal: of den brief te intermeren: en toe te laten die gracie van vijf iaer vā .iij. iaer van een iaer of niet. Want hoe wel dat alle die crediteurs woudē consenterē die gracie. en hijs niet en woude consenteren: soe en soudet nochtans nyet waerdich wesen. noch oec niet te houdē Maer oft ghebuerde dat die andere crediteurs te samen hadden alsoe veel schulden als den ghene die alleen ware: soe soude als dan die koere wesen aendē meestē hoop Ende de redene is dat sij zijn so veel sculdēs ende sij sijn dat meeste deel indē getale vā personē Waer ō men aen huer koere vercoeuen moet. het sij vanđ gracien te cōsenteren en te geuen: of niet. &c.

Te hebben alsoe veel personen als schulden

Item en oft ghebuerde dat van allen siden alleens ware dat is te weten. of daer waren so veel personen als schulden vanđ eenre side ende vander ander. Ende die een side woude die gracie geintermeert wesen: ende die anđ niet. en dat sij soe gelijc waren. datmen niet en wiste aen wat side te bliuen of te verhoeuē. Als dan weet dz men sculdich is te bliuē aender side die die sentencie kyesen. dat is te segghen die gracie Wāt nae den rechte alle sentenciē behoorē te wesen op die minste scade vā ptien. C. li. vij. ru. qui bonis credere possunt. l. cū solito more

Dat die gracie behoert te ghescyen op schulden die gemaect sijn voer die impetracie

En dese gracie behoert gedaen te wesen opten schulden ghemaecht voer die gracie ende impetracie daer op ghedaen Ende dattet sij sonder fraude: ende sonder surrepcie ende dattet meeste deele consenteert: als voerseit is oft anders en eest niet waerdich

Wat solempniteyt behoert totē gracie van eenen iare

Item als daer is die gracie vā een iaer: die den prince doen mach bi sijnre edelheyt. aldaer en is gheen behoeue sulcke solempniteyt Want die gracie vā den prince mach dat wel puerlijck doen. nae dattet niet en ware dan een iaer. En alsoe wordet ghesept inden parlemente. om colart le bottelier van doornick. inden iare dupsent drie hondert. lxxxv. tegens sinen crediteurs

Vander fayten vanden dootslaghe in vrancrijcke ghedaen. ende vā fourriuers.

Capit. CCC. xxxv.

TE weten is vandē dootslagen gedaen en geperpetreert indē coninckrijc van vrancrije: soe wie daer af doen wil fourioeur. dat is te seggē te stueren den misdader gheen bystant. noch hulpe: noch troest te doen. dz behoert gedaen te wezē aenden coninc. en oec mede so behoert gedaē te sijn aē sinen officiers en aen gheenen anderen rechter of here Ende vanden ghenen die in vlaenderē gheschyen: soude moeten ghedaen zijn aē den graue van vlaenderen. ende aen sijnen rechters: ende anders nyemanden. Ende vanden ghenen dye welcke gheschyen in henegouwe: souden ghedaen sijn aenden graue van henegouwe. en aen sinen rechters ende aen niemant anders. dat is te weten aen sinen ouersten baeliu. Daer als voerscreuē is so volcht

dat of yemant weet te houe vandẽ baeyl
iu of heere die sulcke heerlicheit heeft. eñ
niemant een oft meer willen fourniereẽ
of verswereẽ huereẽ maghe. die den doodt
slach gedaen heeft in sulcke heerlicheyt.
Weet datmen behoert doen dachuaer-
den den naeste maghen vandẽ dode ten
xiiij. dagen om te ontfangẽ de fouriur of
seggen waer om dz hi des niet schuldich
en ware te ontfangen Ende den maghe
gecomen te houe. indien hi seggen wille
dat hi niet sculdich en is te ontfangen die
fouriur. hi is ontfandic Die redene van
niet te ontfangen is dese. Dat indien die
ghene die de fouriur eyschen mede wa-
ren tottẽ dootslach oft dat sij daer toe bij-
staenich of behulpich geweest hebbẽ. eñ
indien dat des waerachtich is. die voer-
screuen fouriur en behoert niet ghedaen
nach ontfangen te wesen Ende of den v-
dachuaerden niet en quame: eñ hem lie-
ten cõtumasseren. weet dat de fouriur be
hoert toe ghewesen te sijne den ghenen
diet eyschen. ende die heere eest sculdich
te doen ter cause van officie Ende so wor
det ghewesen inder sale te rijsele. omme
thomas die meyer int iaer M. cccc. ende
soe eest gehouden in waerlike houen. eñ
sonderlinge aldaer dese gewoente stadt
heeft Item heeft dese castume stadt sond
linge in henegouwe. Item weet dat oft
gebuerde dat yemant aldaer perpeteer-
de dootslach. alle die maghen vandẽ hãt
dadigen. die hem daer om absenteert be
horen te comẽ ten houe tot berghen fou-
riureren. oft huerẽ maghe den hantdadi
gen te verswerẽ hulp noch bistant te doẽ
ꝛc. Eñ dat te doen binnen tsiaers. isset in
henegouwe of des niet. sij sijn gherepu-
teert voer hantdadige: eñ wie dat coemt
doen: hi is gehoudẽ in vrede: ende so wie
hem daer en bouẽ misdede. dat soude ge-
reputeert sijn voer moert Ende soe wye
binnen tsiaers niet en coemt hi en coemt
nẽmermeer te tide. niet meer dan dẽ mis
dader selue Eñ den heere in toyens insti
cie dat hi woenachtich sal wesen. sal heb-
ben alle die ruerende goedẽ. waer dz die
ghelegen sijn binnẽ der graeflicheit van
henegouwe Eñ tghene dz voerscreuẽ is
van soe groter waerden eñ cracht. dat of
den vrienden vanden doden niet en wil-
den verseherẽ dẽ ghenẽ die des soude wil
len doen Weet dat sij gehouden eñ ghe
reputeert selen wesen als saecweldighe.
behoudẽ dat sij sculdich sijn dach te heb-
ben. tot des anderen dages. om wt den
lande van henegouwe te trechen Maer
huer roerende goedẽ soudẽ bliuen andẽ
heere. ond wyen sij woenachtich waren
als voerscreuen is Eñ indien sij des an-
deren daghes wt den lande niet en warẽ
als voerscreuen is: ende hi gheuangen
ware. het waer een of meer: men soude ẽ
af sulc recht doen: als vanden misdader.
of dootslager Mer binnen tsiaers dat sij
alsoe wtghetogen wesen souden. moch-
ten sij wed keeren omme die voerscreuẽ
sekerhede te doen

¶ Wat een man te doen heeft vanden sa
ken sijn wijf toebehorende

¶ Capittel CCC. xxxvi

TE weten is dat den man
in dẽ saken sijn wijf angaẽde. eñ
van tghene dat van huerẽ twegen coẽt.
behoert hij te hebbẽ procuracie van sinẽ
wiue. ende brieuẽ vã gracie isset in eysch
Ick mach v segghen ende thoenen tghe
ne dat ic daer af gesien ende gehoert heb
be vandẽ wisen: so wel int parlemẽt als
buten Hoe weet dz den man nae dat hij
veruolcht saken of querelen. die vã sijns
wijfs wegen comen: dat en mach hij wt

doen dat waerdich si. sonder brieven te hebbē vā procuracie: eñ brieuē van gracie pñt in eische. hi en si te impugnerē. eñ niet te ontfanghē.: Hoe sal ick u thonen ygheent dat bi exēpel daer af gebuert is.

¶ Exempel.

¶ Het ghebuerde inden iare. M. CCC. lxxx. int hof vandē parlemēt op seker proces die tselue hof daer af hadde: alsdā ian van vēdeersse. baelyu van senclijz teghens mijn here roche du fay. daer op dat die voers du fay was geopposeert tot seker executie dye de voers iā dede doē op somige goedē vandē voers du fay. ter cause van sijnre huysvrouwe op die selue oppositie ten daghe dienende indē voers parlemēt van somighe redenē. tusschē welcken daer om dat eruē alsoe geexecuteert quamē van des wijfs weghē vandē voers du fay. So en was hi daer toe niet ontfanclijc dā bi procuracie van sijn wijf. rc. Waer om. rc. Die voers du fay segghēde ter contrarie. eñ dattet vā genen node en was des te hebben wāt hi here was van sinen wiue eñ van haer goedē: wāt hi haer man was: eñ daer om en behoefde hy gheē pcuracie. wāt hi die wel vcopen eñ vureemdē mochte. Die voers van vēderesse seide eñ repliceerde dat biden oirloue vanden proposant. dat hoe wel dat hi haer ghetrouwet hadde. eñ dat hi daer af heer is als haer mā. daer om en mach hi nz transporteren van haren erue sond haer pcuracie. Noch hi die niet vcopen en mach buten consent vā haer rc. Alle ghesien. het wert gheseit bi arrest vā plemēt. dat die voers du fay. sond pcuracie vā sijn wijf niet en was ontfanclijc Eñ in sulke sake behoert genomē te wesen sulcke default eñ exploit als dē dach begheert mits costen. Eñ alsoe heb ict sien wijsen. bi veel reysen. in veel houē eñ geuē deffault teghens dat wijf die vdachuaert was.

¶ Te eyschen yemant tweewervē eē schulde. Capittel CCC. xxxvij:

En schult tweewerven te eyschen. nae die costume eñ vsancie vandē houe royale. die welc is dat ouerste hof in lāde costumier. Eñ sonderlinghe dat hof vandē parlamēt. Eñ oec na tbescreuē recht moechdi wetē dat so wie in recht hē vordt een scult tweewervē te eyschen. hi valt in peyne quadruple vā boeten. Eñ also heb ict sien wijsen int p̄lement eñ in veel and houē. Hoe mach ic daer af thonen een exempel.

¶ Exempel

Inden houe vanden coninc van vranckrijc tot sinte quintijn. geboerdet dat gillis courtoys dede vdachuaerden ian vā carlier. om een seker somme van pēninghē: die welc hi seide hē ghelenet te hebben. Die voers carlier seggēde ter contrarie. bi veel redenen: eñ so dz enqueste dair op ghedaen eñ voldaen is Het wert geseyt: dat die voers carlier betaelt hadde tanderen tijden die voerscreuen schult nv gheeyscht: eñ daer by soude hi daer af quijt bliuen eñ ontslaghen Dat gedaen die procureur vandē coninc siende den eysch ghedaen vand side vā den eyscher. dat hi tanderē tijden betaelt gheweest hadde.: Die voers procureur begheerde teghens die voers courtoys dach. om te beterē den quadē eisch die hi ghedaen heeft vā tweewervē te eyschen twelc is twifel van diefte. eñ dat hy des niet ghedaen en mach hebbē. sond te vallen in peyne daer toe ghestelt byden recht. dats te weten die quadruple vand somme bi hē gheeyscht. Met hē is opge

telen partyē. dats te weten. die voerscre
uen carlies om de scande hi hē ghedaen
hadde sond̄ sake van hē te doen vanghē
beschadighē eñ beschamen eñ dattet hē
ghebetert waer Die partyen ten daghe
compareerdē elck contenderēde tot sinē
eynde. Alle ghesien het wert ghewe-
sen bidē baelyu van v̄mendois die doen
ter tijt was: dat die voerscreuē courtoys
dat beterē soude aen dē coninck. vanden
quadruple van d̄ somme bi hē gheeischt
Eñ dat hi beteren soude teghens partie
sin. xx. pont van beteringhe.: om dat hy
hem hadde doen vanghen sonder saken
eñ inden costen vanden partye tot deser
instancie. Van welcke sentēcie die voer-
screuē courtois appelleerde vā alte gro-
te boetē. Eñ de voerscreuē procureur ap
pelleerde van alte cleyne boeten. Die sa
ke vanden appeel gheuentileert inden
voerscreuē parlemēt van d̄ eenre side eñ
van d̄ ander syde. Het wert ghesept wel
ghewesen eñ qualic gheappelleert bidē
voerscreuē courtoys. eñ werde ghecon-
dempneert inden costen eñ inden boetē
van quade appeel dats te weten van. lx
pont. eñ voert soe wert gheseit dat die p
cureur vanden coninc qualic gheappel-
leert hadde eñ dat die voerschreuen bael
yu hadde wel gewesen ghetaxeert ende
gheordineert. ₰c.:

Item des ghelijcs gheboerdet by ar-
rest van parlemēt: teghēs een ghehietē
alemāt van carum wonende ind̄ castele
rie van rijssele: vd achtuaert ter cause vā
eē scult tweewerf geeyscht te hebben. ge
lijck alst ghebleuen was bi vonnisse

Die voerschreuen alemant wert ghe
condempneert ten versoecke vandē pro
cureur vanden quadruple van d̄ somme
bi hem gheeyscht bidē gouuerneur vā-
den baelyu van rijssele.: Die voerschre-
uen alemant appelleerde int parlement
die sake wert gheuentileert vander een
re syde eñ van d̄ and̄. Eñ alle gesien. het
wert ghesept bi arrest wel ghewesen by
den voerscreuen gouuerneur. eñ qualic
gheappelleert byden voerscreuē appel
lant eñ werde ghecondempneert inden
boeten van quaden appeel. dat is te we
ten in tsestich pont van boetē. ₰c. Eñ al
soe heb ic dat sien wijsen tusschen veel p
sonen: soe dat daer aē gheen twifel en is.

Te messaken penninghē die hē be-
taelt sijn

Dat bescreuē recht wil eñ
bewijst dat die ghene die messaect tgelt
dat hē eens ghegeuen gheweest sal heb-
ben: eñ daer na e bi partye aduerse ben
ghet wesen: dattet hem gegeuē geweest
is: dat hi ghecondempneert si tghelt we
der te gheuē also betuycht dat hem ghe-
gheuē geweest is. Eñ daer toe dat hi ge
condempneert sy tegens iusticie dubbel
de. Eñ dit is die differencie vanden qua
druple daer hi in behoert ghecondemp-
neert te wesen die een schult antwoerden
eyscht die eens betaelt gheweest is. mā
alsdan behoert hy te v̄uallen in quadru-
ple. ₰c. Van penninghen gestelt
in eens and̄s handen:

Mer soe wie eyscht weder te
hebben ghelt gestelt in eens and̄s han-
de. het si bi bewaernis oft assignacie het
sy bi deposit oft bi leeninghe: eñ die seluē
dat ontkent: hi v̄ualt in quadruple

Vā schulde te ontkennen dye met
sijnre hant ghescreuen is.

Hoe doet hij mede dye den
schult messaect diemen hem eyscht daer
af hi ghescreuen soude hebbē cedule m̄
sijn hant: ten eynde van des werd te ghe
uen eñ van kennisse

¶ Te executerẽ om sculde eens betaelt

Item soe wie pandẽ neemt van yemant voer andere: dat is soe wie met sayte executeert om schulde. daer hi tanderen tijden af betaelt geweest is: hi v̄valt in boete van quaduple Nochtãs wil dat bescreuen recht. dat soe wie eer die liticõtestacie oft noch voerdẽ tughen ghedaẽ hi bekent betaelt geweest te hebben: hi v̄valt indẽ boeten de quaduple.

¶ Van yemant te bedwinghẽ te vercopen sijn houdinghe oft erue mit crachte oft met vreese

Dat bescreuen recht seit. dat in dien daer yemant sy die by crachte oft vreese vander doot: bedwinghet eenen anderen te v̄copen sijn houdinghe erue oft goet. Eñ die vercoper binnen den iare hem daer af beclaecht aenden rechter die daer af bekennen mach/ Oft die rechter beueelt den coper: dat hi die sake weder gheeft alsoe ghecocht. Eñ in dien de voerscreuen coper des niet en doet ten gebode vanden rechter: eñ dat die voerscreuen vercoper van node is aendẽ rechter weder te keeren. Die voerscreuen coper valt indẽ boeten de quaduple vã soe vele als die sake waerdich is.

¶ Te messaken eenich mesdaet

Noch wil dat bescreuẽ rechte dat soe wie messaect eenighẽ misdaet by hem ghereputeert. eñ die procureur vã officie dat beruycht teghens den ghenẽ diet messaect. dat de messaker dat betert dubbelt.: Oft soe wie besluyt die beesten van anderẽ. soe dat hi die laet steruẽ van hongher oft van dorst. dat dye ghene die des doet dat beteren sal tegens dẽ ghenen die de beesten toebehoerende sijn met te helfte meer dan die beesten waerdich waren.

¶ Hoe dat niemant hẽ en behoert te setten in successie van yemãt sonđ beneficie van inuẽtorie mettẽ recht ghedaen.

Capittel CCC.xxxviij.

Het gebuerde een sulcke sake voerden baelyu van vermendoys op dat recht. vã te trede in die successie van anderẽ sonđ beneficie van inuẽtorie ghedaen met recht. Inden welckẽ yemant hẽ en is sculdich te setten noch te steken bi crachte van testament. noch anđ lasten. daermen sculdich is rekeninghe te doẽ in eenigher tijt. ten si in pericule van boeten int eynde weđ te geuen alsulcke waerde vandẽ goeden alst vermaect was. dat die dode hadde in sijnen leuendẽ lijue.: Eñ daer af soude die ghemeyne mare gheloeft moghen wesen

Hoe wil ic v daer af thonen een exempel. dat ic hebbe sien wijsen inden houe royale. ende confirmeren bi arreste van parlement

¶ Een exempel op sulcke sake

Een ioncfrouwe weduwe ghebleuen eysschede rekeninghe te hebben. vandẽ goeden ghebleuen van harẽ mã die doot was in yngelant.: Eñ sy dede clachte voerden baelyu van v̄mendois teghẽs die executoers die haer voerscreuen mã in yngelant ghemaect hadde. die herwaerts ouer ghecomẽ warẽ als coopluden. Want haer man was coopman indẽ ghesellschap vanden executoers die met hẽ ghereyst warẽ ꝛc.

Die voerscreuẽ executoers compareerden ten houe teghens die voerscreuẽ weduwe naden eysch ghedaen vandẽ goeden vanden voerscreuẽ ouerleden die si estimeerden eñ presen tot grote somme. segghẽde dat die comãscap so veel waerdich was dat haer mã wech gedraghen:

hadde ten daghe dat hy ghereyst was:
Eñ biden testament daer sy af hadde co
pye Hi hadde hẽluden ghestet alle haer
goeden in handẽ.rc. Die voerscreuẽ ex
ecutoers bekẽdẽ te wesen testamẽtoers
ten versoecke eñ begheerte vanden afliui
ghen.eñ haddẽ ghedaen nae haer beste
wetenschap die testamẽt:om liefden vã
tgeent dat sy in hẽ geuondẽ haddẽ: mer
andr rekeninghe en wisten si daer af niet
te gheuen. Want sy en waren nz in plec
ke al daer sy die vsancie wisten.:ende en
kenden nyemant al daer indẽ lande om
te doen sulcke solempniteyt.rc. Dye
voerscreuẽ weduwe seide:na dat si testa
mentoers bekenden te wesen: eñ haddẽ
die selue aenghenomẽ. Eñ des ghelijcs
ghenomen eñ geapprehendeert die goe
den vanden seluen voerscreuen defunct
oft afliuighen:sy waren schuldich reke-
ninghe te doen.tot dye estimacie vandẽ
voerschreuen goeden daer die ghemene
mare af was datse waerdich waren.dye
haren man wech ghedraghen hadde. tẽ
daghe dat hy sijn goeden ghcladen had
de.om daer mede in ynghelãt te reysen:
Daer si af ghebo den heeft informacie te
doen biden teghenwoerdighen die daer
bi gheweest haddẽ. Welcke comãschap
pen tot dyen daghe sy estimeerde totter
waerde vã. CCC. pont.oft daer omtrẽt
segghende dat sy daer toe ontfanclijckẽ
was.:eñ dat sy van alsoe veel wel soude
doen bewijsinghe.rc. Alle ghesiẽ het
wert ghesept bidr sentencien vandẽ voer
screuen baelyu:dat die voerscreuen we-
duwe vanden voerscreuen defunct. ont
fanclijck was tot harẽ propoest:eñ haer
was dach beteykent te thonen die waer
de vandẽ voerschreuen goeden:soe wel
bi mare als anders.eñ tgheent dat haer
man mochte hebben ten dage van sijnẽ
ouerliden. Van welcke sentencie gheap
pelleert wert.vanden seluen executoers
inden houe vanden parlement. Die sa-
ke behoerlijc gherelieueert.eñ die pres
ghesien biden seluen houe.eñ ghehoert
alle tgheent dat die partyen woudẽ seg-
ghen eñ proposeren.: Het wert ghesept
bi arrest dattet wel ghewesen was bydẽ
voerscreuẽ baelyu:eñ qualijc gheappel
leert biden voerschreuẽ executoers.eñ si
werden ghecondempneert inden boetẽ
van quade appeel eñ inden costen die ta
xacie ghereserueert

Item des ghelijcs heb ict sien segghẽ
eñ wijsen inden houe vandẽ parlement
om den bisschop vã chartres teghẽs een
van sinen ouerstẽ die ghetreden was in
den goedẽ van een andr oeck sijn subiect.
daer af die successie toebehoerde dẽ voer
schreuẽ bisschop:ter cause van sijn waer-
like heerlicheit. Eñ daer om soe seide hy
eñ manthineerde die sondr beneficie van
inuentore eñ van rechte al daer inne ge-
treden was:eñ hadde gheapprehẽdeert
oft aenghenomen die voerschreuen goe
den vandẽ voerschreuen defunct oft afli-
uighen.eñ dat hi schuldich was ontfan
ghen te wesen te thonẽ dye mare vandẽ
goeden dye de voerscreuẽ dode hadde tẽ
daghe van sijn ouerlidẽ.eñ dat hi hẽ oec
van alsoe veel schuldich was goede reke
ninghe te gheuen.dye selue die dat alsoe
hadde aenghenomẽ. Diet aengenomẽ
hadde segghẽde ter contrarie eñ dat hijt
als erfghenaem ende successoer gedaen
hadde.sondr dat hẽ daer af van node was
te maken inuentorie:ten waer dat hẽ be
liefde. Die redene is.daer om dat hi ghe
rechte erfghenaem is.eñ biden redenen
daer dye dode eeft den leuendigen. hem
toebehoert dat erf eñ successie vandẽ do-
den.: Waer om van sijn selfs saken van

ghenen node en was inuentorie te doen
Die voerscreuen bisschop segghende ter
contrarie. en̄ hoe wel dat an witachtige
erfghenamen als kint oft kinderē suster
oft broeder. daer af gheen geschil en sou
de moghen oft behoren te spruiten ende
dye sond̄ twyfel behoren erfghenaem te
wesen niet en behoefde te doen inuētorie
xc̄. Nochtās aen erfgenaem laterale en̄
die incoemt in twyfel: is schuldich te doē
inuentorie. Want in dien sijt anders dedē
dat soude hē keeren tot preiudicie en̄ be-
hoert te wesen onsouffisant inghetredē
in successie. en̄ nae dat aen hē niet toe en
behoert die rechte erfnisse noch successie
oft successoer oft sake hebbende. is onuā
ckelijc te informeren vanden goedē vā-
den doden. Alle ghesien het weert ghe
seit bi arrest vanden parlement. dat dye
voerscreuen byschop ontfanghē soude
werden te tonen die waerde vandē goe
den vanden dodē. die hi hadde tē daghe
van synen ouerlijdē: en̄ dat beneficie vā
inuentorie daer behoerde te ghesch[ie]ē: en̄
ghedaē te wesen. En̄ alsoe moech di des
weten en̄ verstaen in allen successien
Want nae datter wed[er]seggen wesen sou
de: het soude grote perikel wesen dair in
ne te tredē: het sy bi erfnisse oft bi crachte
van testamēt sond̄ beneficie vā recht en̄
inuentorie. ghelijck als hier bouen ghe-
sept is. xc̄.

¶ Vanden iniurien die gheschien en̄
ghesept werden deen aen dander.
Capittel CCC.xxxix.

NU wil ick segghen en̄ thoo
nen tgheent dat ic ghesien hebbe
vandē iniurien die gheschien en̄ ghesept
werden deen aen dand̄. Soe weet dz
iniurie is te segghē en̄ te proposerē infa-
me oft lelicheit inden lichaē. en̄ in mare
oft woerden tot eenighe personen: ende
daer af hy in lijue oft goeden v̄mindert
mach werden.: Want nae dat bescreuē
recht. niemant en behoert te wesen: als
daermen doet oft doen sal. oft seggē eeni
ghe iniurie: ten sy tot synen eyghen per-
sone. xc̄. Soe moech di weten: dat oft
uwen dienre oft uwē eyghē oft uwe kin
deren oft uwen wiue ghedaen oft geseit
eenighe iniurie. ghi hebt dubbelde actie
van iniurie. Dats te weten aen v om dz
ter is een vandē voerscreuen en̄ v toebe
horende inden saken bouen ghescreuen
en̄ aen v. daerom datter is dijn dienaer:
dijn eyghen. dijn kint. oft dijn wijf. xce.
En̄ alsoe wel voer v als voir een vandē
voerscreuen: soe moech di doē en̄ intem-
preren eysch nader sake en̄ die personen
C: li. ix. rub. de iniuri. l. ij.

Item en̄ oft ghebuerde dat yemandt
hietede eenē anderen goeckelaer loghe-
naer. oft rabaut. en̄ dier ghelike woerdē
die welc een man waer vā goedē eerba-
ren leuē en̄ niet en waer v̄maert vā sulc
ker state. Soe weet dat hy sake en̄ actie
hebbē soude vā iniurie: en̄ mach beghe
ren ghebetert te wesen: en̄ reintegre vā
eerlijcke en̄ behoerlike beteringhe:
En̄ dat die ghene die dat ghesept heuet
en̄ niet betughē en mach dat wed[er]seit en̄
wed[er] inhaelt voer mannē vanden houe.
en̄ int opēbaer. en̄ in dien hy des byet te
betuygen en̄ waer te makē.: en̄ hi alsdā
daer af v̄ uyele soe veel vallen daer inne
meer beteringhen en̄ costen.: En̄ oft hy
dat betuychde en̄ hi gheen sake en heeft
des te segghen. soe is hy te blameren en̄
te beschamen. want niemant en is ghe-
bonden een ander te schandalizerē sond̄
sake oft interest. En̄ oft hi sake heeft. hy
sal daer af ontslagen wesen nae dat hyt
betuyghen can. xc̄.

¶ Iniurie te segghen aenden rechter

Die bescreuen recht en ghe henghet niet datmen seit den rechter oft sijnen officiers eenige iniurie eñ sonderlinghe in harẽ dienste doede. oft dz meer is soe lãghe als sy aen hẽ die clederẽ van der officie van haerẽ heren ghegheuẽ. wãt dat en machmen noch en behoertmẽ nz te ignoreeren oft die rechters oft die teikenen vã officien. C. li. ix. xii. dac. l. atrocẽ

¶ Van iniurie bi haesticheit

Noch wil dat bescreuẽ rechter: dz iniurie bi haesticheit eñ heetẽ moede oft gramschap. sondlinghe nae dattet iaer gheleden waer dat des gheseit ghe weest hadde. niet en soude bekeert werden tot preiudicie vandẽ voerẽ segghen indien hi allsdan segghẽ wil dattet hẽ leet is: eñ dat hijt met eenen heetẽ moede gesept heeft. Want van des te doen die excusacie behoert te cesseren ter contrarie: eñ daer om segghen die somighe dat na dat iaer gheleden. nae die iniurie gesept behoert die actie te cesseren ten si datmẽt ondhouden wil. Dats te segghen die iniurie gheseit. wãt allsdã soude die iniurie vernieuwẽ eñ des ghelijcs die actie.

¶ Dat actie vand iniurie is arbitrale

Item ghi moecht weten dat die actie van iniurie is arbitrarie eñ niet ordinarie: Want nae die personen si sijn edel oft onedel. soe moetmen hem reguleren eñ nae die saken: eñ daer nae ordineren. Eñ dese actie mach belept wesen soe wel in persone als bi procureur Dat allsoe ghedaen si ende ghehouden inden waerliken houen.: Soe mach ic daer af thonen een exempel

¶ Exempel

Het ghebuerde dat inden iare dusent. CCC. ende. lxxiiij. was gedighet int parlement. bi meester ian daplhos aduocaet vanden coninck. op somighe burghers van doornic aenden welcken die procureur vandẽ coninc impeteerde: ende aensiende gheseit te hebben eenighe woerdẽ iniuriose. van eenighẽ heren vandẽ rade vanden coninck.: Eñ daer om maecte seer grote conclusie.

Die voerschreuẽ burghers segghende ter contrarie. ende dat hoe wel sonder preiudicie yet daer af gheweest hadde.: dat niet en was. soe hadden sy daer nae ghegheten eñ ghedroncken te samẽ: sonder repoet oft vmaninghe daer af noch sonder eenighe mencie/ ghelijck als niet ghescheit Ende oft yet daer af gheweest hadde dat niet en is. het es eñ soude wesen als gheleden ende gheexpireert.: Eñ dat meer was: soe was dat iaer prescript eñ gheleden. dat hi seyde: dat gheseit gheweest te hebben bi hemludẽ sonder dat opt daer af gheweest hadde ghe schil noch nyeumare.: Waer om by dat bescreuen recht dat schuldich was te bliuen sonder sake ende sonder actie te hebben. noch daer op te doen dat eenfanclijken was. xcet. sonderlinghe dat oft yet daer af gheweest hadde dat niet en is: so hadde des gheweest bi haesticheit oft bi heeten moede. eñ by gramschap. twelc niet en willen onderhoudẽ die voerscreuen burghers: iniurie gedaen noch gesept. Waer omme. xc. Die partie segghende ter contrarie. xce.

Alle ghesien het wert ghesept bi arreste. dat de voerschreuen burghers bliuẽ souden quijt ende geabsolueert vander impeticie ende eysche vanden voerschreuen procureur

¶ Van reprochie en̄ iniurie.

¶ Waer om dat ick inden capittel precedent niet gheroert noch ghesept en hebbe van reproce en̄ iniurie. soe wil ick v thonen en̄ segghen wattet is. Hoe weet dat reprochie iniurie is: wanneer men sept schande oft iniurie tot sijnē vader oft tot sijnre moedͬ. oft sijnen here oft sijnen volcke. en̄ officiers. en̄ die sijn cledinghe gedeert hebben. en̄ die vandē gherecht oft vandͬ stede daermen woen achtich is. aen sijn prelaet oft aen sijn pastoer. En̄ nae opinie van somighen aen sijn meester.: En̄ in deser forme is reprochie iniurie ghehieten: en̄ is meerre ende swaerliker te corrigieren: dan aen ander personen. Insti. li. iiij. ru. de. iniuri. pa atror Noch wil dat bescreuen recht. dat oft iniurie diffamatorie ghesept is oft ghedaen aen sijnen sergant na somighe opinien dat is reprochie iniurie. C. li. ix rubri. sup. dic. l. dominū pro atroci

¶ Een exempel van iniurie

Item bi exempel wil ic v tonen waer beteringhe stadt neemt op iniurie ghesept tot andere.

¶ Het gebuerde indē iare. M. CCC en̄. lxxvi. dat een riddͬ nam des nachtes herberghe in een herberghe ter capelle. bi sinte danijs in vrācrijc: en̄ int schepdē des anderen daghes: soe seide hi datmē hem indͬ seluer herberghe pet hadde gestolen. en̄ maecte daer af groot geuaert. Die waert vander seluer herberge: om hem te ontweeren van deser schande. sette de hem te recht tot sinte dyonijs En̄ dede verdachtuaerden den voerschreuē ridder. die welcke hem liet contumasseren: bp vier deffaulten. ende soe dat ghesien die voerschreuen deffaulten ende de goede gracie en̄ fame vanden seluē eerbaren waert ende herberghe. die voerscreuen ridder was ghecondempneert teghens den voerschreuen waert. in tachtich ponden van boeten. en̄ inden costen. Die ridder hoerde daer af tidinge ende heeft ghesepnt te appelleren bp een procureur van deser sentencien int parlemēte. Die sake ghedinghet. het wert geseit wel ghewesen en̄ qualic gheappelleert. En̄ die voerschreuen riddͬ wert ghecondempneert indē boeten van quadruple dats te wetē inden boeten van. lx. pont.

¶ Hoe dat die heeren behoren te tracteren haer ondersaten bp ghebreke van renten onbetaelt

Capittel CCC. xl.

Het ghebuert dickent dz somighe sijn in ghebreke ope rentē te betalen. die de eruen schuldich sijn die sp houden: daer af sp dickēt bliuen in vele achterstellen: teghens haer cranciers En̄ oft ghebuert dat questie daer af spruttet Hoe weet dattet behoert getracteert te wesen: en̄ het blijft als actie reele: ende ghelijc die propere renten na dat al daer af gheen ghelosten noch rekeninghē gemaect gheweest en haddē. Ende dat betuyscht soe wel dat bescreuen recht.: als die regule van tbeschreuē recht die sept.: Accessorium naturam sequitur sui principalis: als biden stijle vanden waerliken houen. betuyscht biden houe vandē parlement.

¶ Een exempel daer af

Het gheboerde inden parlement Indē iare. M. CCC. en̄ xcviij dat mijn here dorgemont. op dpe tijt ridder van vrancrijck. dede vdachtuaerden int parlemēt dē prioer van prioret. en̄ sepde dat de selue prioret gecocht had seker re-

ten die gillis van cocherel voertijts ghe
houden hadde: van welcke renten men
hē was in gebreke vā somighē terminē
eñ iaren vā betalinghe. eñ soe als totter
sommen van .ccc. pont oft daer omtrent
Waer om hi maecte conclusie. dat gesiē
die brieuen vandē coop eñ die tiltres vā
den seluen riddꝰ hi wert bedwonghen te
betalē die voerscreuen achterstallen doē
de epsch vandē costen ꝛc.: Eñ vand' sydē
vandē voerscreuē prioer wert ghedingt
ten eynde van declinatore: eñ dede doen
inibitio bi sijn ordinarie als clerc: seggē-
de dat die sake eñ epsch die de voerscreuē
riddꝰ dede was puer personele. eñ sonder
linghe pecuniare. eñ een somme gheap
precieert tot seker somme van gelde. die
hi in sijnen epsch gheapprecieert hadde.
tot een somme van gelde: eñ dair om en
was hy niet al daer schuldich te sorteren
noch te bliuen.: mer was schuldich wed'
ghestelt eñ wed' ghesennt te wesen voer
sijn ordinarie. Die voerscreuen riddꝰ seg
ghende ter contrarie eñ dat al daer bliuē
soude die sake eñ kennisse vander saken
aenghesien dat of hi epsch ghedaen had
de gheapprecieert van pecunie. daer om
en soudet niet bliuen dye sake soude sijn
puer reele.: Want die somme quam eñ
daelde weder vanden grondelike eñ erf
lijke renten: sond' dat die voerscreuē ach
terstallen ye geatermineert noch uytge-
stelt gheweest sijn. bi contract noch bi re
keninghe noch anders. Anders dan dat se
alsoe van termijnen tot termijnen ver-
schenen sijn eñ ghebreckelic gheweest te
betalen. Waer om met redene behoren
se getracteert eñ beleit te wesen als die p
pre termijne vanden rentē onbetaelt tel
cke reyse. Noch die ghehengheniße dye
ghedaen gheweest is vanden termijnē
deen op dand' en mach hē niet preiudicie
ren. Want om die voerleden termijnen
soe en mach noch en behoert v'uolcht te
wesen realiken eñ met saysit Daer om is
behoerlijc dat die sake behoert te bliuē
inden waerliken houe. eñ niet indē gee-
stelike houe. Die voerschreuen prioer
segghende ter contrarie als bouen: ende
dat nae dattet was termijne eñ iaer ghe
leden. ende sonderlinge dat behoerde te
wesen pure actie personele eñ niet reele.
Want die termijnen apprecieꝛ maecten
rekeninghe van hēseluen. Eñ ten was
van ghenen node and' rekeninge oft an-
der contract. Alle ghesien het weert ge
seyt bi arrest van parlement dat die sake
als reele bliuen soude int parlement: eñ
die voerscreuen prioer soude procederē
inder sake. op pemptore als tot realiteyt
toebehoerde. Eñ werden die costē gecō-
penseert tot indiffinitiue. ꝛc.

¶ Custume vander castelerie van rijs
sele

¶ Item nae die custume van
der casterie van rijssele. Weet dat oft ee-
nighe here v'uolcht sijn rentier bi gebre
ke van onbetaelde renten: eñ hi hem set
ten wil in boeten om sake van rentē on-
betaelt. Weet dat die rentier sal moghē
eñ behoert te wesen gheloeft in sijnē leuē
de liue van een rente alleene eñ niet meer
die hi affirmerē sal by sinen eedt betaelt
te hebbē Eñ vandē anderen rentē moet
men thonen betalinghe in dien daer ge
schil oft questie af ware. eñ hy mach hem
veruolghen van sijn rentē te hebben. bi
beclachte. eñ bi daghen te bewaren: ge-
lijc alst geseit eñ ghethoent is in and' ge
lijcke rubrijcken ghetekent int eerste bo
ecke byden ghetale van. C. xl. Daert
alsoe sept. dat dye heere mach betrecken
tot sijnre tafel eñ demaine. dat erue van

sinen ondersaten ende daer omme sal ic
mi lijden in desen teghenwoerdighē ca-
pittel. metten coustē eñ mettē costumē
localen dye daer inne behorē bewaert te
wesen. Want bi veel costumē localē. oft
die rentenier borcht oft vercopt sijn renten
meer dan drye iarē: oft dye rente is tot eē
termijne oft ypset tot meer termijnen eñ
daer meer sijn dan drye termijnen te be
talen: soe en mach hi daer af niet intemp
teren noch eysche doen dā van drie iarē.
Eñ niet meer rechts en valt daer op. ge
likerwijs als die costumieren segghen.
dat die schuldenaer is quijt om dye drye
rentē te betalen. eñ niet meer en behoert
daer af recht ghedaen te wesen. Eñ daer
om soe ypst dwaesheit van langher te bei
den/ Eñ noch nae opinie van somighen
vanden drien renten soude die sculdena
re vandē eenen gheloeft wesen bp sinen
eedt eens binnen sinen leuen ende nyet
meer. ende sonderlinghe bider costume
van rijssele

¶ Vandē ghenē die yemant quetsen
oft iniurierē nae datter papse p̄cedēte ge
maect waer Capittel CCC.xli

TE quetsen oft te iniurierē
yemant nae dat die papse gema-
ket gheweest hadde. Wil ick v thonen
een exempel

¶ Het gebuerde dat in vermendois or
loghe was tusschē een riddr̄ eñ een iōker
eñ soe dat die riddr̄ wert biden ioncker ge
iniurieert. eñ daer nae wachtede hē dye
ioncker. dat die riddr̄ hem niet en mochte
op hē wreken: eñ dair om bedachte dz hi
paps maken soude aen dē ioncker hopē
de dat nae die paps ghemaect die iōcker
hē niet meer wachtē en soude. eñ dat hy
aennemē soude nyeuwe ghescil op hem
eñ dat hi hē wreken soude. eñ alsoe wert
die paps ge maect: eñ die riddr̄ dranc met
ten ioncker. Een tijt daer nae. die ridder
ghemoetede den ioncker eñ liep op hem
soe dat hi hem ouer doot liet. Die ioncke
re werd ghekeert in ghesontheit hy ver-
uolchde teghens den voerschreuen riddr̄
eñ dede hem verdachuaerden int parle-
ment: so wel teghens den procureur vā
den coninck als teghens hem. Eñ by in
formacie precedente ten daghe dienende
int parlement.: daer op die ioncker pro-
poseerde sijn sayte: eñ hoe dat om te wre
ken sijnē toorn. die ridder paps ghema
ket hadde ghegheten eñ gedronckē met
hem als valsche. ghelijc alst daer na ge-
bleken is. Want vlus daer nae die riddr̄
hadde hem sonder saken verspiet: eñ op
ghelopen eñ ghequetst dat hy hem voer
doot liet. Eñ dat bydē quetsinge die ion
cker ghebleuen was inutile vandē twe
oghen. Welcke sake argher was: dā op
ten papse inghebroken eñ meer dā inge
broken. Segherende dat gheconsidere
ret oft ghewerct die sake sulck eñ soe lee-
lijc alst was. die waerheit daer af gewe-
ten soude wesen bi proches extra ordina
rie. eñ als die materie begheert mz rech
te eñ redene. Die waerheit ghewetē hebbende
sy bi ordinarie oft extra ordinarie: dat hy
ghecorrigeert eñ ghecondempneert als
vā papse ghebrokē oft alsoe. &c.: Eñ om
partye ten eynde ciuile. in dien daer geē
crisme ghevonden en waer. Dat hi ghe
condempneert soude wesen in boetē pro
fytelick eñ eerlijc. nae goetdunckē van-
den houe. &c. Die voerscreuē riddr̄ segghē
de ter contrarie: eñ dat oft daer paise ghe
weest had: soe ypst warachtich dattet was
om orloghe van vrienden als edel man
twelc is sake ghedaē eñ gheledē: eñ son-
der te wesen om eenige sakē aengaende
tgheēn daer die paps om gemaect was,

Mer wel mochtet wesen om seker ghe-
schil die de riddr hadde teghens den ionc-
ker bi heeten moede. als een edel mã. hi
hadde hẽ gheiniurieert sondr dattet was
in payse oft bestãt noch sekerhede breke
de. Mer in simpel delict eñ in cas ciuijl.
Waer om ghesien dat sijn here hẽ bege-
rede. die sculdich was vandr sake kẽnisse
te hebbẽ. hi wast sculdich wetẽ te hebbẽ:
eñ oft des niet en waer. soe en was die p
cureur niet ontfanclic criminelick. eñ en
mochte daer nz vallẽ in boeten dan bete
ringhe ciuile eñ ghewoenlijc. Alle gesiẽ
het wert geordineert. dat die proces sijn
soude extra ordinarie: eñ dat als de wair
heit ghewetẽ waer. thof soude recht doẽ
Waer op als die waerheit gewetẽ was
het wert geseit bi arrest: dat die procureur
vandẽ coninc ontfanclic was. eñ dz daer
af ghewetẽ eñ ghevonden was. dattet
hof hadde ghecondẽpneert eñ condemp
neerde den voerſ riddr ter doot. als geste
pet ghehanghẽ eñ ghewrocht te wesen.
Eñ daer toe geconfisquiert alle sijn goe-
den indẽ coninckrijck wesende aenden co
ninc. Wt ghesleit. cc. pont parasijs vã be
teringhe: dat aendẽ voerſ ioncker gheor
dineert soude wesen om sijn beteringhe

Van vrouwen gheobligiert.
Capittel CCC.xlij.

Ohij moecht weten dat dat
wijf die by simpelh3 haer obligiert voer
andere. dat die bescreuen recht wil dat si
daer inne mach voersien werdẽ by veel
manieren. Ghelijc als oft gebuerde dat
een vrouwe geobligiert voer een andr bi
simpelheit dat is dattet haer niet aen en
gaet dã bi sondrlinge liefte of gebuerscap
Weet dat des ghedaẽ in diẽt haer berou
wet. eñ begheert gestelt te wesen wt die
borchtocht voer dẽ rechter. voer wiẽ des
is te doen. si behoert daer toe ontfanghẽ
te wesen eñ ontslaghẽ vandr voirſ borch
tocht nae bescreuẽ recht. C. li. iiij. ru. ad
senatusco. vellepa. l. i. Mer oft gewe-
ten waer dattet waer voer hair seluẽ. oft
dattet haer aenghinc. Ghelijc als oft eẽ
wijf cochte eenige sake. eñ haer obligier
de oft vbonde des te betalen. alsdan sou
de die obligacie houdẽ eñ waerdich we-
sen: eñ oeck in dien sy haer seluen vbonde
om dẽ ghenen dien sy sculdich waer son
derlinghe om sake die haer aẽghinc. als
dan soudet houden eñ waerdich wesen:
Want andrs soudet schijnẽ dat sijt dede in
fraude: welcke sake niet en waer te ontt-
houden. C. li. iiij. rub. dic. l. ij.

Vandẽ man te vsetten dye goeden
oft saken van sinen wiue.

Eñ oft gheboerde dat de mã
vsettede die goedẽ sinẽ wiue toebehoẽ-
de eñ dienẽde tot haren lichaẽ sondr hair
consent. eñ daer nae dat wijf dat woude
wedr betreckẽ. Weet dat si daer toe õtfan-
clijc is: ten waer dat daer fraude ghevõ-
den waer.: eñ dat des ghedaen waer by
loesheit. Want dat rechte coemt te batẽ
die debiliteyt vandẽ vrouwen eñ niet aẽ
haer loesheit. Eñ daer om yst van node
om die sekerheit vanden leeners. dat de
vrouwe consenteert. C. li. iiij. rub. dic. l.
si sine voluntate. Het is te weten. dat
hoe wel dat die bescreuẽ recht inhout die
sake begrepẽ inden selue nochtãs sijn co
stumiers van waerlike houen ter cõtra-
rie: eñ dat die man mach alle die roeren-
de goeden vã sinen wiue vcopen eñ vset
ten. Te versetten dat erue
van sinen wiue.

Eñ oft gheboerde dat de mã
vsettede dat erue van sinen wiue eñ dye
van haerr syde coemt. Hoe wel nochtã

datter sy van haren consente. eñ dz meer
is die ghene aen wien dat erue gheobli-
giert is dat een anđ vercoht heeft. Weet
dat nađ doot vandē man. in diē dat wijf
weđ betrecken wil haer erue: sy es daer
toe ontfanclic eñ si behoertet weđ te heb
ben. Want al pst dat sijt gheconsenteert
heeft duerende die leuē van harē mā: daer
om en blijft niet om die vrese die sy van
hem mocht hebben. eñ om haren vrede
te bewaren. Eñ oft dat wijf doot ware.:
soe soudēt haer erfghenamē weđ hebbē:
Eñ si soudent weđ wtij moghen betrec-
ken Eñ hi mach wel voer hē sien die pā
de neemt: pa nae thescreuē recht. Oft de
ghene aen wien des v̓bondē waer: niet
en wyste dattet erue dat wijf toebehoer-
de eñ dattet van haerđ syde gecomē wa-
re: alsdan valt daer remedie den prijse te
recouuererē. Mer in dien hijt wiste dat
tet wijf toebehoerde. alsdan en valt daer
gheen remedie. C. li. iiij. ru. dic. l. si sciēs
Mer in somighe pleckē costumier pstet
ter contrarie.

¶ Van borchtochte dye een wijf doet
by simpelhede.

Item noch wil dat bescreuē
recht: om te batē te comen die debiliteyt
vandē vrouwē dat ghedaē sy inđ manie
re hier nae volghēde. Wāt ghelijck als
geseit is. dattet wijf mach betrecken dye
borchtochte die sy ghedaē soude hebben
tot andere. Weet dat bi borchtochte om
andere sonđ sake als voerscreuen is niet
wetende hoe dat recht hē te baten mach
comē. dair inne si mochte repeterē tgeēt
dat si alsoe betaelt soude hebben bi haer
simpelhede. eñ dair af soude si werdē ge
relieueert eñ te baten ghecomē. ꝛc.

¶ Dat gheen vrouwen hem nyet en
moghen obligieren om andere dz waer
dich sy.

Generalic moechdi wetē. dz
een vrouwe haer nz v̓binden en mach v̓
een anđ dz tet houdē mach. in diē si haer
v̓weeren wil. ten waer dat teghēs haer
ghewondē waer. dz si daer aen pfijt had
de. oft dattet gedaē waer bi coop oft subt-
tile arghelist om een anđ te bedriegē. oft
dat sy gelt name om des te doen. wāt in
dien dat beuwycht waer alsdā en soude si
niet gheholpē wesen. noch en soude dat
recht de velliē die hē ludē daer inne te be
talen coēt. en soude hē niet waerdich we
sen. C. li. iiij. rub. dic. l. antique.

¶ Een wijf voer eene anđ te betalen
sonđ borchtochte

Noch soe seit dat recht dz oft
een wijf betaelde voer yemāt anđs. een
somme vā penninghē bi harē properen
wille sonđ borchtochte. Weet dat si daer
inne niet gheholpen en soude wesen.
C. li. iiij. ru. dic. l. ꝯ suis.

¶ Van hē te obligieren oft v̓binden
ter bede van eenighe vrouwe/

Item bi stercker redene wil
dat recht noch behulpich sijn eñ de vrou
we te baten comē in haer sakē.: Wāt oft
ghebuerde dattet wijf yemāt biddet dat
hi hē voer haer v̓bindet eñ hy des doet:
niet wetende hoe die vrouwe beholpen
is in haer borchtochte. eñ daer nae hem
wil betreckē van dier borchtochte. bijdē
rechte vanđ vrouwe voer wiē hi des ge
daen heeft. Weet dat alsoe als die vrou-
we daer inne mach voirsien eñ te baten
ghecomen wesen. eñ gewrpet vā borch-
tochte: soe behoertet oeck te wesen dē ge
nen diet voer haer deet vanđ borchtoch
te die hy voer haer ghedaen heuet
C. libro quarto, rubric dict. l. si vxor pro
marito

¶ Hoe dat die vrouwen niet en behoren te wesen bedinghet om haren man Capittel CCC.xliij.

O Nghesien hoe dat wijf bescermet is biden rechte de velliā. So volcht daer nae te sien eñ te thonen: hoe dat si nyet en behooren te wesen bedinghet om haren man: noch oec dye man niet voer die vrouwen noch die vaders voer haren kinderē. Daer af seit dat bescreuē recht dattet wijf niet ghehouden en is vandē coop dye haer mā ghedaen sal hebbē in sinē tijden: ten sy bi also. dat tet wijf daer toe gheobligeert eñ gheaccordeert sy in teghēwoerdichept. Noch daer toe te antwoerden en behoert sy bedwonghē te wesen bi ghenē rechters ¶.li.iiij.cu.ne vxor p marit. vel marit? pro vxore.l.frustra dubitas.:

¶ Dat die mā niet en mach ōbueren eenighe saken comēde vā sinē wiue.

Item by veel stercker reden seit dat bescreuē recht. dat hoe wel dat de man by sijn mesdaet ghecondempneert weert in boeten in confiscacyen van goeden: niet te min en soude hy niet moghē ōbuerē tgheēt dat hē van sijn wijfs weghē coemt. oft ten minstē nae opinie vā somighe duerēde dat leuen van hē. Eñ nae opinie van somighe hy en mach nz ōbueren.: eñ oft tgeduerende tleuen vā haren mā ōbuert mach werdē: so soude dat wijf daer op moeten hebben haer leuē eñ ondhoudenisse na harē state ende nae ōmoghē vandē goeden vā haer sy de comēde. Eñ hoe wel dat die pcureur vandē here ghehenē eñ aen hē betoghē hadde die selue goedē bi confiscacie ende anders. oft dat wijf begheert daer af gheremedieert te wesen. so behoert si des weet te hebbē. ¶.li.iiij.cub.dic.l.ob maritoꝝ

¶ Dat de goedē vandē man nz en zijn begrepē om mesdaet vanō vrouwe

Eñ noch moecht dy wetē. dat die goeden vandē mā niet en mogē sijn begrepē om die mesdaet vanō vrouwe

¶ Dat die vaō om die sayte vā sinen sone niet en behoert te wesen bedinget.

¶ Itē bi dit recht moecht ghy weten. dat die vaō om die sayte vā synē sone en mach noch en behoert te wesen bedinghet. hoe wel dat hi noch si inō voghedye van sinē vaō. ten si by alsoe dat die vaō hē heeft gheratifiert: wāt om eñ ander delict en is niemāt daer aen ghehouden. Eñ bi stercker redenē moecht di weten. dat die vader noch min daer aē ghehoudē is wanneer sijn sone wt sinē handen is eñ wt sijnre macht ten waer bi alsoe dat die vaō bi hē houdēde waer eenighe pennighē den sone toebehoerende. ¶.li.iiij.cu.ne fili? p pat. vel pater p filio.l.neqz ex eius filij.

Vā sone te mesdoē hebbēde digniteit

¶ Itē oft ghebuerde dat de sone hadde eenighe digniteit bi sijn ōuolghe: eñ daer inne dede eenighe sake dye seelic oft ōdomelic waer. weet dat de vader daer aen niet ghehouden en is. ¶.li.iiij.cu.dic.l.si filius familias

De vaō te mesdoē hebbēde digniteit

Itē bi ghelike redenen die sone en mach noch en behoert te wesen bedinghet om dye officien oft digniteytē vandē vaō. ¶.li.iiij.cub.dic.l.ne cōtra iuris.et.l.patris noīe.

¶ Hoe datmen hem mach betrecken aen den schuldē van synen schuldenaer Capittel CCC.xliiij

D Aer nae soe volcht te sien hoe datmen hē mach betrecken aen den

sculden van sinen sculdenaer Soe weet dat of yemant voecht is ofte administrateer van yemant. nae dat hi niet en ontfanget van sinen meester Weet dat aen hem noch specialic aen sinen sculdenaer soe en mach hem niemant betreckē om die sculde vanden weese oft van sijn anđ meester. diese in bewaernisse heeft. C. li. iiij. xu. quando fiscus vel priuatus debito. debitoris sui conueni. po. l. propter es alienum.

¶ Gheobligiert oft verbonden te wesen aen den ghenen die daer ghecondempneert is

Ghi moecht weten dat oft ghebuert dat yemant een ander sculdich is. bi obligacie ot bi codempnacie op hē gegeuen. ende hi niet en heeft om aen te v̄halen: mer men is hem sculdich enighe sculden Weet dat die maniere van hem te betrecken aen sijn sculdenaers is dese. alsoe wel bi bescreuen recht als bi reden ende custume redelike Jerst is te weten dat of den sculednaer heeft enige ruerende goeden daermen hem aen betrecken mach Ten iersten soe moetmē betreckē aen die ruerende goeden. indien hi daer enighe heeft eñ indien hi gheen en heeft aen sinen erue indien hi enige heeft ende die vercopen ende exploitieren Ende of des niet. aenden sculden diemē hem sculdich is: eñ die schuldenaers doen v̄dachvaerden te houe. eñ die bedwingen te betalen. die welcke die bi bedwange dz mogen ende behoren te betalen Ende daer of brieue nemen. mits hueren crediteur betalende Ende of die principale sculdenaer geen ruerende goedē en heeft noch erue noch sculden. diemē hem schuldich is. als dan mach men spreken eñ v̄halen aen sijn lijf bi detencie van geuangenisse ende anders niet. noch daer te voten ten ware dat hi daer toe verbondē ware tot detencie vandē lichame: want als dan so valt daer detencie vā lichame C. li. iiij. xu. d. l. si in causa.

¶ Omme sculden de fisc. dat is vāden heere daermen onder woenachtich is.

Item bij dit recht moecht ghy weten. als dat om die sculde vanden heren daermen onđ woenachtich is. mogē genomē wesen eñ geexecuteert die schulde diemē dē sculdener sculdich is. tē ware bi alsoe dat den sculdenaer vandē sculdenaer die selue sculde missaket oft lochent. of ontkent. want als dan souden men die moeten betugen Eñ die reden waerom is dese dat den sculdenaer vandē sculdenare aendē fisc. niet geobligiert. noch verbondē en is. Noch isser een anđ recht die seit. dat eermen bedwingē mach den sculdenare vandē sculdenare. dat moete wesen indien dz den sculdenaer geē goeden en hadde. diemen wiste te vindē. C. li. iiij. xu. d. l. si debitum nō inficiant et. l. non prius ad eos

¶ Hoe die erfgenamē sijn gehouden oft niet gehoudē vanđ misdaet van hueren predecessoers of voeruaders

¶ Capit. CCC. xlv.

Ghi moecht weten dat die erfname is gehouden van sijnen voeruader. ten sij bi alsoe dat sijne voeruader daer om in houe betogen geweest hadde ende dat litiscontestacie daer af gedaen ware voer sijn doot Noch die erfnamen noch die nacomelingen en sijn daer aen niet gehouden noch an hem en behoret men aen hem niet te betrecken noch

te eysschen. Maer of ghedinghe of pley/
te daer af begonnen ware. ende litiscon/
testacie ghedaen binnē den leuenden ly/
ue vanden delinquant. Weet dat die erf
namen ende nacomelingen gehouden
sijn te antwoerden ende te procederen in
der sake: als hueren voeruader. ende dat
ghewijsde te betalen. na dat de erfnamē
hem erfnamen ghemaect hadden: hem
daer op te roepen te apprehenderen. of te
laten die excrementen C. li. iiij. xu. ex delic.
defunctis. in quantum et in quib. here. cō
ueniā. l. i.

¶ Van crime de lese maieste

¶ Nochtans willen die wijse
ende bescreuen recht. dat soe wie misdoet
ende sondicht teghens crime de lese ma/
ieste. hoe wel dat den delinquant doot sij
aen sijn goeden is daer om te keeren. eñ
aen sijn erfnamen. Hoe wel dat binnen
den leuendē liue vandē delinquant geen
proces daer af begonnen en ware. Item
sunt adhuc alij casus in quib⁹ tenet̄ quos
vide in glo. d. l. i.

¶ Van denonciacie van nieuwē wercke
ende vanden interdit of twist die daer af
geschyen mach

¶ Capittel CCC. xlvi.

Van denonciacie vā nyeu/
wen wercke: eñ v andē interdit oft
twist die daer af geschiet. mach ic v thoe/
nen bi ghene dz hier na volcht So weet
dz denōciacie vā nieuwē werc heeft stadt
so geringe als yemāt maect of doet ma/
ken nyeu werc in preiudicie vā and̄ Die
ghene die voelt dattz is in zij preiudicie:
machet verbiedē eñ denōcieren dz niet te
doē makē vā hē seluē sonder ander aucto
riteit dan vā hē seluē. eñ en behoeft geen
gracie vanden rechtē. noch cōmissie noch
sergant om des te doen So weet dz denō/
ciacie vā nieuwē wercke mach ghedaen
wordē bi drie wegē eñ manierē Dats te
weten die ierste manier bi cause eñ rede/
de natureele. gelijc als yemāt maect ende
beghint nieu werck daer ic op seggē wil
te wesen op mij erue. ic mach hē dz denū
cieren eñ latē weten. af te latē bi cause eñ
reden vā rechte grondelic ꝛc. Item dand̄
manier is bi cause eñ reden opēbaer. ge/
lijc als bi dē here vā een plecke oft vā een
stede v̄boden is te makē enige saken op/
ten erue vand̄ stede. Eñ yemāt daer bo/
uē maect enich nieu werc op die selue die
mi hinderlic is. Ic mach hē v̄bieden eñ
denoncierē te cesseren desen nieuwē werc
bi sake eñ reden vand̄ gemeinte. Itē die
derde manier is bi cause eñ reden de inē/
posite. gelijc als yemāt v̄cregē heeft ser/
uage op eens and̄s erue. eñ die gene diet
sculdich is makē wil nieu werc. tot preiu
dicie vandē seluen Ic salt v thoenen ende
seggen bi exēpel. ¶ Een exempel daer af

Ic heb huysinge leggēde naest
een ander. welke is van sulcker cōdicien
datse niet op ghetymmert en mach wor/
den hoger: om mi te benemen mij licht:
ende ofmen die op timmerē wil. ic mach
dat verbiedē bi denonciacie van nieuwē
wercke: bi sake ende redene van interpo
site. So weet dat dese denonciacie is vā
sulcker condicie ende van sulcker effecte:
soe geringhe als den ghene die hē voelt
ghelijc als voerscreuē is ghehindert. eñ
dat wort gewaer so mach hi comē op die
plecke daer mē maect eñ beghint dit nyeu
werc ende segghen hem lieden die hij al
daer vinden sal. het sij dat sij vandē volc/
ke sijn vanden ghenen dye des doet ma
ken ofte niet. het sij datter is den ghenen

die dat werck doet maken of niet. Ende behoert also te seggen aendē wercliedē ende assistens: die daer ghevondē sullen worden. ghi maect alhier nieuwe werck in mijn preiudicie Jc laet v weten. dz ghy aflaet te maken eñ desisteren gheheelijc ende vā tghene dat ghi daer af gemaect sult hebbē. ick make protestacie. dattet sij ontmaect eñ gerepareert. eñ dattet gebetert sij so verre als trechte goetdunckē dz behoren sal. Eñ behoert den ghene dyet denunciert te hebben eenē steen in sijn hant. eñ worpē die inden nieuwen wercke: in ghetughe van alsulcke denunciacie alsoe gedaen tot sulcken daghe. ende dattet ghedaen sij in gedenckenisse van assistens. Eñ ten is gheen doen anders te denuncieren aenden ghene die dat nieuwe werck laet maken ten sij dat hij daer niet tegenwoerdich en sij Eñ wel mogēt die wercliedē hem seggen. indient hem belieft. want indient daer na daer an yet ghewrocht ware. dat ware gheattempteert ende soude wesen in peyne eñ boeten de attemptas eñ vā misdaet. Maer moet dit werck gheheelic gecesseert wesen. ter tijt toe dat den ghene die dz werc doet maken. doet verdachuerden dē ghenen dyet belet voer den rechte. Te wetē waer omme hi ghedaen heeft sulcke nywe denunciacie. ¶ Ende sal die ghene die dat werck doet makē in deser saken eyscher wesen. ende die ghene diet verbiet possessoer vā sijnre denunciacie. twelcke is grote digniteyt int proces. Ende als dan die ghene diet verbiet als verwerer ende possessoer: sal sustineren ende onderhouden van denunciacie. eñ wat saken die hi heeft van des te doen. Maer nae sommighe. het is van noode dat dese denonciacie ghedaen sij binnēs

drie maens. dat dit voerscreuen werck begōnen is. Ende die sake gestelt te houē den proces daer af behoert gedaen te sijn binnen drie maenden. ten eynde dattet ghemaect ende volmaect sij: indient behoert ghemaect te wesen. of des niet. ende dat die proces niet en mach ghemaect ende voleynt wesen binnen dese drie maendē of den ghene die dat nieuwe werc maect begheert seggende. dat die proces is schinende langhe te dueren. ende alsoe dat werck dat van noode ende profitelijc is: soude mogen te nyete te gaen. ende alle tghene dat begonnen is. dat hij dz mits seker borghe volmaken mach. Weet dz den rechter mach daer toe voersien. dattet werck volmaect mach worden: mits ghevende souffissante caucie. indien dat hi ongelijc hadde van alle af te doen dat hi ghemaect soude hebben. ende weder setten inden iersten behoerliken state. eñ weder gheuen ende restitueren den ghene diet verbiet. die costen scaden ende interresten. metten boeten van nyeuwen wercke: bi hem begonnen ende gemaect ende anders en machet noch en behoertet ghedaen te wesen. Hoe weet dat dese denonciacie is van sulcker crachte datse in allen nieuwen wercke mach stadt nemen: wtghesett in servage van weghen ende paden. die daer bi comen. want alsdan moet men hē betrecken aendē rechten vanden wegen oft bi verlachte van nieuwicheyde. dye welcke daelt vanden rechte van denonciacie vā nieuwē wercke. ende en gebreect. noch en cesseert hoe wel dat dat nieuwe werck dat alsoe ghemaect wordt toebehoerde weese. furiose oft vtlandighe. ende dattet van gheenē node en ware. dattet werck cesseerde. eñ dat den weese. furiose. of vtlandighe hē

gheen epischer en macet ende daerme de de. dat si ghesondeert waren: om de epi schers te wesen tegens den ghene diet v biet Want gelijc als voerseit is. den ghe ne diet verbiet is v et werer en poessoer inder sake nae bescreuen recht. C. li. viij. eu. de oper. no. denuncia. l. i.

¶ Die maniere een iacht te maken. die welcke sake gheeft te vuolgen

¶ Capitel. CCC. xlvij.

Het is ghenoech geaccastu miert. nae usancie van waerliken houen. te maken een forme en iachte tot ghesichte. die sake heeft te veruolgen een geuangen of misdader. na dz hi gheuon den en angeleit soude wesen ond de iusti cie va daer dz hi veruolcht soude wesen. hoe wel dat hi liep ond ander heere ende iusticie Weet dat of hi als dan gheiacht en vuolcht wort promptement bide offici ren vande here daer af en onder wien dz hi op geheue ende angeleit soude hebbe geweest Die selue officiere mogent ver uolgen met goede exploit. soe dz sijt ghe uonden sullen hebbe: en vange ende ar resteren onder and iusticie of heerlicheit ende dat weder hebben bi oerloue en co sent vanden heere of rechter. onder wye dattet geuonden wesen soude. Ende oft ghebuerde dat bijden sergant ende offi cier vande here ond wien datz geuonde worde. ierst gearresteert wort na datz in veruolch ware sulc als voers is. dz de cu stumieren hiete. heete vuolch. so zij die v uolgers sculdich wed te hebbe en die ge uangen behoert he lieden wed gegeuen te wesen. indien dz sijt begheere. hoe wel dz die veruolgers vloren hadden die ghe sichte of niet. of dat si die hant daer an nz geset en hadde. wat het is wel te verstae dat die hant is daer op geset als om tege woerdicheit des misdaets: ne heet vor uolget met heete vuolge Item also mo get ghi wete van een gheuange die ont gaen is vand vangheniss. die vuolcht soude wesen vanden officiers ond wie hi ontgaen is Item also suldi noch wete van een gebanne die naden ban ghesie ware op de heerlicheit va sinen here daer hi af gebanne is: indien hi veruolcht wa re bide officiers vand heerlicheit. daer hi af gebanne ware. wat alle die sake voers sijn te verstaen. sake va tegenwoerdigen misdaet inde saken voerscreuen

¶ Exempel daer af

Het gebuerde dz een gehiete lo dewijc de muyseurint iaer. M. ccc. lxxx. gebannen was vand stede va doinic Al soe gebannen wesende. hi quam opt vri heit vand voers stede en wort gesie van den sergenten. de welcke liepen om he te vangen so lange dz si hem volchde inder heerlicheit des coninxs apur. en daer vi gen si hem en hebbe gebrocht ind stede va doinic Daer nae gebuerde dz de bael iu van tournesis die baeliu royale is: a die vanginge die op zij baeliuscap gedae geweest hadde. begerde aen de preuoest en gheswore vader seluer stede gherepa reert te wesen om den coninc vand van gingedie gedae geweest hadde in zij bail iuscap: en daer af hi beroest geweest had de sond reden. Die voers preuoest en ge sworen seggen ter contrarie: en dz hi nz be roest geweest en hadde bi eniger manie ren Wat bi huere serget de voers lopset geiacht en vuolcht geweest hadde met gesichte en mz heete vuolge va huer vri hede: tot daer toe. aldaer hi geuange ghe weest hadde bi huer sergente. en al in ye genwoerdicheit des misdaets. geiacht van huere iuredicie daer af hi was ende

is gebannen bi sijn misdaet Waer ōme
aengesien dattet was bi heete iachte ofte
veruolghe. daer en behoerde geen repa
racie Den voerscreuē baeliu seggende tē
contrarie. ende dz hoe wel dat si hem ver
uolcht eñ geiaecht hadden vand̃ vriheit
nae dat si hem geuangē eñ gearresteert
haddē vand̃ vriheit eñ in and̃ iurediccie
van daer so en waren sij hem nz sculdich
te betreckē. sond̃ die wete eñ licencie van
den rechter. ond̃ wyen sij hem geuōden
hadden. eñ sonder te begerē alsoe te mo-
gen doen Die voersē prevoest eñ geswo
ren repliceerdē. eñ seggende ter cōtrarie
eñ dz bi oerloue vandē proposant Want
hoe wel dat bidē properen volcke eñ ser-
genten der seluer baeliuscap geuangen
eñ geuondē geweest hadde. nae nz dattz
des geweest soude hebbē bi heete iachte
of veruolghe vandē sergentē vand̃ stadt
eñ met gesichte. soe soudement met redē
hē wed̃ gheuē. Waer om. zc. Op die ge
schillen soe wort geaccordeert tusschen den
partyen voerscreuē. dat die materie sou-
de wordē begeert optē rade vā parijs.
Die sake gheexposeert aendē rade. dat is
te weten mijn here des marez meesterpe
ter de ghoutsmit meester ian pompain-
court. eñ meester eustasse vandē steene.
Worde geradē dz hoe wel dz de sergentē
vand̃ stedē veruolchdē dē misdader met
heete iacht of veruolge. het was behoer
lic nae dz sij hē geuonden hadden ond̃ an
der iurediccie. dat sij hē ghehouden eñ be
waert haddē. ter tijt toe dat bidē here on
der wyen des gedaē eñ geuondē was eñ
dat sijt bi sijn wete wed̃ gebrocht hadden
wāt also soudemē beroeuē alle herē. om
te seggen wi hebbē et gedaē mz heete iach
te. ergo zc Eñ sonde tē ierstē den here also
beroeft wordē sond̃ kennis vā sake dz zee
re harde sake ware aendē iusticier. Ende

daerom worde gedelibereert biden rade
dat die sergentē wel mochtē hē gheuan-
gen hebbē op die heerlicheit vanden co-
ninc. mer sij en behoerdent niet vā daer
te betrecken. sond̃ die licencie vandē bael
iu ropale. die dz hem sculdich was wed̃
te gheuen ❡ Een ander gelijke exempel

Item ic sach een ander exempel
inden houe vandē coninc tot mare is tor
nesis. op die tijt gouuernoer mijn here tris
tran vanden bossche. Het gebuerde dat
een coopmā quā dingē side lakē eñ mer
cerie vā een mercenier vā dornic ende in
des dingende. heeft gestolē een side lakē
eñ heeftet gestekē ond̃ sinē mātel eñ dair
mede is de dief wech gegaē eñ quā tot or
chies een stede gelegē vier milē van dor-
nic So geringe als dē mercenier wort ge
ware vand̃ diefte. hi dede hē v̄uolgē bidē
sergentē vandē coninc. die altijt in heete
veruolge hē veruolchdē Eñ die dief gae-
de noch sijn wege hē vondē ind̃ voersē ste
de vā orchies Eñ aldaer ō dattz was on
der vlaenderē deden si hē vangē eñ arrest
teren met d̃ diefte op hē wesende. begerē-
de dz gecōsidereert. dz sijt mz heete iachte
veruolcht hebbē. dattz hē wed̃ gegeuen
eñ in handē geset soude wezē. om wed̃ te
brengē ter plaetse. daer hij die diefte ghe-
daen heeft. daer af hi v̄uolcht was mz he
te iacht. Die officierē vā orchies warē re
fuserende of weigerende hē wed̃ te geuē
seggeñ. dz si ierst die hant daer aē ghe set
hadden. ende hoe wel dat die sergantēn
ropalen dz seidē. so en haddē si nz die han
den daer op geset. eñ wel maecht zij. dz si
dickent dair af v̄lorē haddē die ghesichte
op die wech vā dornic tot orchies. waerō
dattet niet en was so heete iacht mz ghe-
sichte gecōtinueert v̄uolgende met roep
so en zij si des nz sculdich wed̃ te hebben.

Den procuruer vanden coninck seggen de ter contrarie. eñ dat des genoech was ende was waerdich bestellinge. mits dz dat veruolcht was met heete iacht ende veruolge. eñ dz of die gesichte daer af v̄-loren geweest hadt. so was des geweest bi hagen of boschagen ende niet van ver-choeuen of af te laten te veruolgen. ende die sayte was gedaen ond̄ den coninc in der iurediccie van tournesis daer af dat hi veruolcht was. Waerō dz hi sculdich was wed̄ gegeuē te sijn Die sake ghecomen inden rade tot rijsele. de welcke is reson vander voers̄ plecke van orchies. Het worde geseit dat die voers̄ gheuangen behoerde wed̄ gegeuē te sijn ende hi worde weder gebrocht inder gheuangenisse vandē conic tot dornic. eñ bidē bael iu ropale worde gewesen ghehangen te sijn om die voerscreuen dieste. eñ geexecuteert aenden gherecht ofte galghe tot mare.

¶ Een ander exempel in sulckē sake.

Een dief worde ghetaecht vā iolang met heete veruolge eñ met gesichte. hi spranc inder scelt ende heeft ouer geswommen tot ind̄ heerlich; vā blangue de welcke toebehoert den heere vā ligne die hi hout in hoghe iusticie van mortagne. eñ bi sijn sergenten worde hi geuāgen eñ getoeft Hoe wel dz die sergenten vandē coninc hē veruolchde met heeten iacht eñ veruolge. eñ met ghesichte roepende eñ segghende int luyde. hout den dief. Eñ als den dief allo getoeft was die sergenten eñ die ghene die volchdē quamen ter stont setten die hant aendē geuāgen. Den volcke eñ officiers van ligne ter cause vand̄ voers̄ plecke vā blangue seggende ter contrarie eñ dz si hē ierst gesien hadden Het wort geseit bi delibera-cie tot parijs. dat nae dattet volck vandē coninc of vandē heere. ond̄ wyen ghehe uen geweest soude hebbē met heete iacht te eñ met ghesichte. eñ altijt veruolcht met roepen: onderhoudende dz hē schuldich was te bliuen den geuangen eñ die kenuis vand̄ voers̄ sake

¶ Vanden ghenen die leenen hulpe ende bistant in cas van delict aen een misdader.

¶ Capittel CCC. xlviij.

Ohi moecht eñ sijt sculdich te weten. dz in cas vā delict d̄ den of leenē enigen bistant aendē misdad̄ eñ delinquant is allo veel waerdich als hāt dadighe. quia agētes et cōsentientes pari pena puniuntur So sach ic daer af comen op deser maniere ¶ Het gebuerde dat en poerter vā dornic gescil hadde eñ questie tegens een and̄ persone vand̄ stede van sinte amant. twelck is. iiij. milen van dornic Eñ soe dz die voers̄ borger vā dornic hē opsette bi hem eñ .xij. vriendē cōplices in deser sake te gaen halen ind̄ voerscreuen stede vā sinte amant den burger aldaer. dwelc was zijn viant Daer af ghebuerde dat om aldaer te gaen die voerscreuen vā dornic: om te stercker te wesen. hi leende aē sommige vā sinē vrienden aen deen knechtē eñ aē dand̄ paerdē Eñ als hi gecomē was ind̄ stede vā sint amant. hi dede inuasie eñ assault op sijn viant: eñ besprank sijn huys enschēde dz vuer. eñ daer warē sommige gequest vā der eenre side eñ vand̄ and̄ Dz gedaē dē procuruer vandē coninc hem daer af informeerde op die yypen vand̄ eenre side ende vand̄ and̄. eñ so vele dat daer om dz hi ghevonden heft. dat bi sommige aen den voerseiden van dornick gedaen ghe weest hadde cōmittacie int ghene dat hij

hem geleent hadden paerdē ende knech
ten. Die knechten worden v̓dachuaert
soe worden oec die meesters die des ghe
leent hadden. tegens den procuruier vā
den coninc: eñ tegens die partie. hoe wel
dat die meesters daer nz geweest en had
den dan om die hulpe eñ bistant die sij d̓
toe gedaen gedaen. Die verdachuaerde
daer op proposeerdē alibi. eñ dz zij knech
ten noch paerden geleent en hadden bij
geenre manieren. noch dz si wisten. wat
hi in meininge hadde te doen die ghene
diesijt geleent haddē. eñ daer toe wordē
sij ontfangen Eñ daer om dattet gevon
den wort dat sij nz geleent en haddē paer
den noch oeck knechten: sij wordē geab
solueert vand̓ impeticie eñ epsch vandē
procuruier vandē coninc eñ van ꝑtie.
Mer indien dz die wise seiden. dat sij niet
beuwycht en haddē huer alibi. si hadden
geweest te condēpneren als hantdadige
bid̓ leeninge. diemē hem aenseide gedaē
te hebbē aenden voerś delinquant. ⁊c

Watmen behoeft te doen om renuop te epschen — Capit. CCC. xlix

Ot renuop vandē houe te
houe te epschē. moechdi weten dat
men behoeft drie saken. dat is te seggen.
rechť aen wyen dz renuop geepscht wort
eñ diet doen mach. rechter of here. of per
sone voer hem. die zij subiect epschet we
der te hebben de welcke sulcke iusticie he
uet. als om te kennē vand̓ sake. daer den
subiect af is gheoccupeert indient sij van
den oversten vandē ghene die dz renuop
epschet Eñ eest voer rechť of here gebue
re. alsdan mach hijt epschē tot allē eyndē
Eñ dz derde poynt is dz den here subiect
begeert aē sinen heere dat renuop. Wāt
naden custumierē die gemiste in een vā
desen drie poynten. daer en soude gheen
renuop toebehoren. wāt of de subiect die
geoccupeert is. niet en hadde sinen here
diet begeerde. nēmermeer ten begeerte
vanden ondersate en soude dz renuop ge
schyen: wāt hi soude wesen sond̓ rechter:
dat die reden niet en gheheuget. dat que
relle sonder rechter sij Noch oic die heere
en heeft geen sake te renuoperē ten si dat
hi daer af versocht wort. Daer af schijn
ter: dat alle die drie pointen daer behoef
rich sijn: of and̓s ten sonde niet behoerlijc
gedaen sijn Nochtās willen eñige seggē
dat den heere wel epschen mach renuop
sonder dat sijn ondersate des begheert.
Wantet seer hart ware: of den subiect nz
begheren en woude als dz hij soude mo
gen doen preiudicie aē sinen here. als hē
te benemen sijn kēnis sonder scult. noch
hem alsoe te benemē sine iuredictie. So
sal ic u daer af thoenē een exempel.

Een exempel daer af

Het ghebuerde inden iare. M.
.ccc. lxxxv. dz de procuruier vā onse vrou
we gasthuyse te doernick: epschede seker
giften gemaect dē voerś gasthuse. bi wyl
len philips wyart in zij levenden live ge
geven Eñ dede daerō v̓dachuaerdē vo
re den gouuernoer d̓ voerś stede van doe
nic. die weduwe vandē sone vandē voer
screven philips. tē eyndē die ghifte te ge
crigen Die procuruier vand̓ stede om dz
de voerś weduwe ond̓sate was vanden
prevoest eñ gheswore dē der selver stede. be
gherde te hebbē dz rēuop voerdē ꝑvoest
eñ gesworē. Die ꝑcuruier vanden voer
screven gasthuyse. seggende ter contra
rie. ende dattet was cas ghepreuiligiert
daer af aenden coninck. dye welcke heeft
dye preuencie vanden testamenten: be
hoert de kennis toe te horē Eñ tē anderē

de voerś weduwe begeerdes nz dz noodlic
eñ behoerlic was te doen eñ te hebben.
Die procureer vander steden seggende.
dat vander kennisse vanden testamentē
die prevoest ende gesworē sijn in possessi
eñ ten anderen: ten is niet bekent vã een
testamēt te kennen van een lap of ghifte
want het en is niet datter gescil sij vandē
crachten vanden testamēt. oft houdē sal
of niet. dz die clerckē hietē de virib⁹ testa-
menti. daer of mogelic is. dz die coninc de
kennis hebbē soude. indiē men ierst daer
aē betreet. mer dese querelle en is nz dã ō
ghifte vã lap diemē bewijsē wil bidē testa
mēt. waerō. ꝛc. Eñ of de voerś weduwe
de welcke is subiect onder den voerś pre-
voest eñ gesworē bi huer simpelhede nz
en begeert gerenvoyeert te wesen. dz en
behoert nz te preiudicierē aendē voerś p-
voest eñ gesworen. dz daer om huer iusti
cie gehindert sal wezē. indē welckē geen
gebreec van rechte gevondē en is ꝛc. Alle
gesien het wort geseit bidē gouverneur.
dz daer af geen renvoy gedaē en soude zijn
Vandē procureur vand stede so wort daer
op geappelleert int plemēt. Die sake alds
gecomē. het wort gheseit bi arrest. dattet
qualic geappelleert geweest hadt bijden
prevoest eñ ghesworē vand stede: eñ wel
gewezē bidē voerś gouverneur. het wor
de geseit qualic geappelleert daer om dat
mē vandē testamēten mē hē ierst betrec-
ken mach aendē coninc. Item dz de here
souveraen eyschē mach dz renvoy vã zijn
subiect: sond dat den heere vã ypen dye
ondsate hout bi middel des eyschet. so sal
ic daer af thoenen een exempel

Exempel daer op.

Het gebuerde indē iare. M. ccc.
lxxix. dat een borger van doenic dede een
ander verdachvaerdē voer den baeliu vã
vermendoys. ter cause van seker rente
van coren. daer of die ypoteque. of daer
op versekert was: lach in vermendoys
ond den bisscop vã doenic tot wez. Den
borger vdachvaert hi was houdēde de-
se ypoteque van een heere subiect bi mid
del. eñ in souverainiteit vandē bisscop als
overste. eñ oec begeerde hi aendē voerś
bisscop dat hijt hem begeren soude Dat
renvoy geeyscht in recht den ierstē eys-
scher daer toe verweerde seggende. dz de
solempniteyt die toiē renvoy behoerde
en was nz bewaert in deser partie. Wāt
den heere van ypen dye sake cōvenable
gehoudē was: nz en eyschte renvoy. wa
re om. ꝛc. Die ptie seggeñ. ter contrarie.
eñ dat hi een heere hadde: als sijn souve-
rain of overste heere. eñ dat oft den heere
middele hē nz en woude porrē. daer ō en
soudet niet blivē. dz nae datter een heere
ende ondersate was die dz renvoy eysch-
te. daer dat wel bewaert was die ello vã
renvoy te eyschē Al gesien. het woert ghe
wesen bidē voerś baeliu. dz die voerscre
ven bisscop behoerde te hebben renvoy
vand sake vand siden vandē eyscher.
Worde daer af geappelleert int plement
die sake vandē appeel ghehoert int voer
screven plemēt Het worde geseit qualic
geappelleert eñ wel gewezē eñ worde de
voerscreven eyscher gecondempneert in
den costen ende inden boeten van quadē
appeel.

Datter geen renvoy toe en behoert in
dūe saken.

Het is te wetē dz bi dūe manierē
niet en behoert renvoy in sake hoe wel dz
den here eñ subiect dz begeerdē dz is te we
ten dz of dē subiect gevangē ware in tegē-
woerdichz des misdaets. daer of geen rē
voy en behoert of dz dē subiect vbonden

ware bi antwoerde in kennen of onken-
nen. of gelouende te antwoerden. oft ac-
cepterende recht bi peremptorie. maer
op declinatorie niet. eñ daer of geen ren-
uoy toe en behoert. Of dz die sake sulcke
ware als datter begeerde cas van resort
of sake daer af dat den rechter diet begeer
de niet en mochte die kennis hebbẽ. als
dan soe en behoert aldaer gheen renuoy.
¶ Van hem te verbinden bi antwoerdẽ
in waerliken houen heb ic gesien een sul
ke exempel in toecomende saken.

¶ Exempel

Het ghebuerde dat een ghehie-
ten dardompert dede dachuaerden voer
den gouuerneur vã doenic een borgher
gehieten nycole van hornut om sekeren
eysche peciniele die hi hẽ eyschede. Die
partye cõparanten in houe vañ side vã
den eyscher Worde den eysch open ghe-
daen voer rechte. eñ geconcludeert tẽ ey̆
de van betalinghe Vander side vanden
verweerer worde begheert. dat hoe wel
dat hij niet en wistet wat eysche hij hem
doen woude of meinde te doen. datz hij
dach hebben mochte daer op te weñ kee-
ren. en de raet vander side vanden voer-
screuen eyscher Worde geaccordeert den
dach tot. xxiiij. dagen om te antwoerdẽ
ende voert te gaen alst redene wesen sou
de Die voerscreuen de hornut accordeer
det simpelic ende lichtelijc den. xxiiij. da-
ghen. Ende die voerscreuen de hornut
quam vergeselscapt mettẽ procurier vã
der stede van doenick. daer of dat hij sub
iect was. ende begheerde dat renuoy. &c
Die voerscreuen darpõpert daer tegens
seyde: seggende dat daer geen renuoy en
behoerde. wãt alreede was die voersẽ de
hornut vbondẽ bij antwoerde want hij
dach voer hem geaccepteert hadde &c.

Den voerscreuen procurier seggende dz
of hi dach geaccepteert hadde: dz en was
gheen bande noch litiscontestacie inñ sa-
ke Mer ten was niet dan om te ãtwoer-
den. dan alst redelic wesen soude. eñ het
was was redene weñ te hebben dat ren-
uoy: eñ die kennis vañ sake. eñ dz sulc-
ke antwoerde niet en was verbande. die
hem verstekẽ soude van sijn declinatorie
die men van rechts wegẽ hem sculdich
was Eñ datz seer scarp eñ vreemde sake
ware: also beuangen te wesen eñ gebon
den met lichte woerdẽ Waer om &c. Op
dese register so worde gheseit eñ gewezẽ
dat daer af geen renuoy ghedaen en sou
de wesen. mer soude de sake aen hẽ bliuẽ
eñ aen sijn kẽnis. aengesien dat die voer
screuen de hornut dach hadde te ãtwoer
den bi sijn consente Vander side vanden
voerscreuen procurier vãder stede wor-
de daer af gheappelleert int parlement.
die sake gheuentileert vander eenre siden
ende vander ander. het wort geseit bi ar-
rest vanden parlement. dattet wel ghe-
wesen was biden voersẽ gouuerneur. eñ
qualic geappelleert biden voerscreuen p
curier Ende worde die voersẽ stede gecõ
dempneert inde boeten eñ inden costen.
ende die taxacie gereserueert. Ende dese
querelle neemt sonder twifel inder saken
aldaer den eysche open ghedaen is ghe-
weest biden eyscher: ende den verweerer
daer op dach gheaccepteert ende gheno-
men heeft te antwoerden op andere da-
ghen subsequent

¶ Vander restitucie interine
¶ Capittel. CCC.l.

VAn restitucie interine mo
get ghi weten. datz gesciet bi vier manie
rẽ van saken. dat is te verstaen dattet is

in saken van weesen. ghelijckerwijs als
dat cuysthunieren bevuyegen als daer dat-
tet gevonden ware. dat si bedrogen sijn
ende gelijc als die rubrike seit ende decla
reert vanden weesen inden iersten boec-
ke ghetekent bijden ghetale van. CC.
xviij. ¶ Die derde maniere is in allē sa
ken van vremdandigen. oft vanden ghenē
die in enigen anderen landen sijn: ands
dan daer si woenachtich sijn. daer dz ge
vonden wort: dat si bij huer vremdandichz
bedrogen souden wesen. Gelijckerwijs
als daer af geseit ende verclaert is inder
rubrike ende indē capittel vanden vremdan
digen. twelcke is inden iersten boeck. eñ
is ghetekent bijden ghetale van. CC.
xvi. ¶ Die derde maniere is in allen
saken ende vercopinghen. tusschen wat
personen dattet si: nae dat daer inne de-
ceptie of bedroch bevondē is gelijkerwijs
als in die rubrike van de vercopinge bre
der mencie ende declaracie daer af ghe-
maect is inden iersten boeck ghetekent
biden ghetale van. C. lxi. ¶ Ende mits
desen ouermits cortheit sal ick mi liden.
Want inden voerscreuen rubrike is daer
genoech getracteert ende mencie gema-
ket: nae datmen in waerliken houen dz
behoeft. ¶ Item van saken gedaen ten
ghebode van ander. vanden welkē ghe
tracteert is inden capittel ghetekent bi
den ghetale van CC. lxij. ¶ Hoe wil
ic breeder spreken. dan ick gedaen hebbe
Ende wederom weet. dat of ghi betaelt
hebt enighe penninghē bi castume van
borchtochte. daer in ghy verbonden sijt
ten ghebode van andere of begherte vā
andere voer wyen ghi borghe sijt. Weet
dat ghi actie hebt te recouuereren tghe-
ne dat ghi daer af betaelt sult hebben op
ten gene voer wyē ghi des betaelt hebt

bi actie van ghebode. twelc ghedaen is.
daer bi dat hij op v begheerde die borch-
tochte te doen. Codice. li. iiij. ti. manda.
l. cum ex causa

¶ Vanden procuruer van yemāt
te doen enighe costen

Ghi moecht weten dat of den
procuruer van yemant doet enige costē
of dat hi vandē sijnen leent exercerende
die sayte van procuracie voer sinen mee
ster. hi heeft actie van gebode te recouue-
reren die costē. die welcke die hi daer om
gedaen sal hebben opten ghene van wien
en dat hi procuruer is. hoe wel nochtās
dat hi die querellen verliest om sinē mee
ster. ten si bi alsoe dattet claerlic blijct eñ
openbaer is: dat den procuruer ghecom
mitteert heeft alsulcke vice. of negligen-
cie of sulcke quaetheit. of sulcke corruptie
dat bi alte grote simpelhede oft ignoran-
cie den procuruer ghelaten hadde verlie-
sen. dat goede recht van sinen meester.
Want alsdan en soude den voerscrevē p
curuer daer aen gheen verhael hebben:
Maer hi soude dz moeten beteren tegēs
sinen meester. ende soude gehouden we
sen vanden costen. scaden ende interestē
Codice libro. ii. iiij. dit. l. etiam si contra
riam.

¶ Borghe te stellen voer ander son
der begheerte vanden ghene daer hi bor
ghe voer wordt

¶ Item ende noch van ghebode
van borchtochte moecht ghi weten ende v
staen. dat oft ghebuerde dat yemant ye-
genwoerdich ware. daermē eyschte een
ander sinen vrient een somme vā gelde.
ende dat den ghene wyen mē des eysch-
te niet wel reet en ware des te ghewerē
te betalen ter stont, ende den ghene die ā

allso tegenwoerdich ware dat ghelovede
te gheuē ende te betalen voer den sculde-
naer:eñ bleve daer voer borge wt vrient
scap ende hoescheit.om dyen te houden
wt scade ende scande.eñ daer nae dē ghe
ne.die allo dat ghelt ghegheuen ende be
taelt sal hebben bij graciose hoechtochte:
woude weder hebben vanden gene vo-
re wyen dat hi des betaelt ende ghegheu-
uen hadde:tghene welcke hi alsoe voer
hem betaelt sal hebben.ende hi seide dat
hijt bi sinen wille betaelt hadde:sonder
dat hij hem des ghebeden.ende begeert
of gheloeft heeft weder te gheuen ꝛc.
Den anderē soude seggē ende antwoer-
den Ick hebbe des gedaen wt vrient
scappe ende hoescheit:ende om v vā sca-
de ende scande te bescutten Ende of ghy
des niet gheloeft en hebt wed̄ te betalen
ofte gheuen.nochtans soe hebbe ick des
voer v betaelt ende ghegheuen.om dat
ghi daer voer geen scade of scande en sou
det hebben.ende also ben ic daer om bor
ghe voer v ghewoedē in uwer tegēwoir
dicheit.ende voer v.ende in uwen name
sonder dat ghi daer tegens gheseit hebt:
maer v des was al swigende behagelijc
ende het ghenoechde v wel. Weet dꝫ dē
borghe die welcke die des alsoe ghedaen
heeft actie heeft van ghebode te recouue
reren tghene dat hi daer af betaelt eñ ge-
geuen heeft opten ghenen voer wien hij
des ghedaen heeft.niet tegenstaende. dꝫ
hi hem des niet versocht en heeft. Codi
ce libro.iiij.rubrica dicta.l.si fideiussor

Te leenē ofte betalen voer een ander
bij brieuen aen hem ghesonden ende ge
comen

Ende oft gebuerde dat yemāt
ghelt leent of betaelt biden ghebode dye
een ander hem doet.bi brieuen die hij hē
ghesent heeft:segghende Ick bidde v dꝫ
ghi mi leenen wilt dese.N.hondert pon
den.die welcke die ick hem sculdich ben.
Weet dat de gene dye allo leent ende be
taelt dat ghelt biden brieue die hem ghe-
sonden is:heeft dubbelde actie van gebo
de teghens den ghene die hem den brief
ghesent heeft.om weder te hebben tghe
ne dat hi hem gheloeft heeft tot sinen ge-
bode.ende teghens den ghene dien hi dꝫ
ghelt betaelt ende ghegeuen heeft.heeft
hi actie van leeninghe.welcke ghehietē
is ghebode van leenninge
Codice libro.iiij.rubrica dicta.l.si litte
ras eius.

Van leenninghe ghedaen om
weesen.

Item bij actie van ghebode
moechdi weten.dat so wie is doende die
saken van enigen weesen.ende vanden
sinen doechdeliken leent.ofte dat hij dat
van yemāt anders ontleent.hi eest scul-
dich ende behoertet weder te hebben op
die goeden vandē weesen.
Codice libro quarto rubrica dicta.l.si tibi
pupillorum

Van een procureur te laten eñ
te ghehengen enyghe saken van sijnen
meester bescadighen.

Item biden bescreuen rechte
moechdi weten ende verstaen.dat of dijn
procureur ghelaten heeft dijne sake be-
scadigen ofte argheren bij sijnen schulde
oft bi sijnre simpelhede.ende wetens.
Weet dat ghi actie hebt van ghebode te-
gens hem te recouuereren die scade.die
welcke ghi daer af geleden hebt C.li.iiij
.xu.dicta.l.cum per procuratorem

¶ Wt gheboden van borchtochte te treden of te gaen

Item ghi moecht weten dz den borghe die borghe is voer een ander. nz en mach wtreden vanden ghebode des borchtochts noch hem daer af verdragē: soe langhe dat den crediteur betaelt is. Ten ware bi also dat hi inder borchtochte alsoe treder: dat hi daer af verdragē soude wesen in sekerheit oft tot condicie aen den crediteur Ende also willent die rechten. C. li. iiij. rubrica dicta. l. si pro ea contra quam

¶ Vanden ghebode in faite vanden comanscappe

Ende oft yemant ware die een ander ghelt gheeft. om seker goeden ende comanscap te coepē Ende het gebuerde dat die des ontfangē heeft. niet en volbrenct. die ghebode hem gedaen. Weet dat hi gehoudē is te reintegreren die scade die den ghenē gehadt heeft. die tghelt gaf. bi gebreke vā nz volbrocht te hebbē die selue gebode: ten si dat hi sake heft vā excusatie seer rechtuaerdich ende redelike. Codice libro. iiij. ru. dicta. l. ad comparandas merces

¶ Vanden pericule dyer is ten gebode van anderen enighe sake te doē ꝛc.

Ghi moecht weten dat in geboden saken sijn twee periculē Dats te weten. pericule die penningen te verliesen. in eens anders sake Tander is vanden scade ende oneere diemen daer af hebbē mach die welck keert tot grote preiudicie nader sake. Want eens anders sake aen te nemē te doen: ende niet te doen. of qualic te doē valt in preiudicie vandē ghenē die dz gebot daer af heeft. Maer sijns selfs sake mach men doen tot sijns selfs pericule.

daer omme dat mē aen niemant en heeft rekeninghe te doen. C. li. iiij. ru. d. l. in re mandata. ¶ Item niet te min dat stipulacie die geteikent is indē iersten boecke. soe wel biden getale van. C. xxiiij. als biden ghetale van C. xxiiij. aldaer ic ghetracteert hebbe vanden stipulaciē Mer noch wil ic daer af breeder sprekē. dan ic gedaen hebbe Ende is te weten. dattet alsoe verstaē wesen wil die sake vā dit rechte. Dat is. dat die obligacie sonder stipulacie is naecte pactie: ende daer af gheen actie en spruyt. die dragē mach exceptie interine Mer als in obligacie. die een totten anderen doet stipulacie is. dat is te wetē dat den ghene diet verlijdet. eñ diet ontfanget daer beide tegenwoerdich zijn vore den rechter. tabellion. of notarisen of ander gecōmitteert: te ontfangē contracten gheloeften. eñ voerwaerdē: daer of men hem wil obligierē. ende brieuen daer op hebbē. Weet dat nae beschreuē recht mē moet. diet behoerlic doen wil: dat partyē daer toe tegēwoerdich sijn voer den ghenen diet ontfangē mach. eñ dat den ghenen diet hem obligiert: geloeft tghene dat hi hem voer verbint te betalen: indē wille vandē ghenen. aen wyen hi hem verbint. of tot seker daghe: ende dat die sake waer om dattet ghedaen wort verclaert ende begrepen sij: ende dattet geloeft sij te voldoen eñ te betalen bi trouwe: bidē vijften penninc: of bi peine: eñ dz den ghenē aen wien men hē verbijnt daer teghenwoerdich sij. of procureur ghemachticht voer hem. die dese obligacie ontfanct seggende alse. Dat ic u ghenē daer hi alsoe gescreuen is: ghi v obligiert tegens mij eñ geloeft des te houdē Eñ den tabellion of notarius of den ghene die die obligacie ontfanct: behoert des alse te doen ghe-

louen aenden ghenen die hē obligiert. eñ vraghen den ghene aen wien men hem obligiert: oft dat hē alsoe belieft eñ behaghet. die welc behoert tantwoerden ya. Eñ daer af behoert hi brieuen te eischen eñ te begheren: oft anders en is hi die nz schuldich te hebben. Want byden recht van stipulacie die een moet segghē. ghi gheloeft mi des te betalen: eñ dander behoert te segghen ya. oft andˀs stipulacye is onsouffisant. C. li. viij. ru. de cōtrahē daet mittēda stipulatione. l. si cum tuaz pecuniam

¶ Van obligacie sonder stipulacie Capittel CCC. li.

Naden verstāt vandē recht obligacie sonder stipulacie is een naecte sake: eñ en valt niet in seker actie. Eñ daer om oft die stipulacie is alsoe vaste datter gheen stipulacie en is. eñ dz deghene die hem obligiert daer gheloeuet bi trouwe eñ op peyne die sculde te betalen metten costen dpemen daer op doen soude bi ghebreke vā betalinghe/ eñ dat daer forme sy vā stipulacie. ghelijck als gheseit is inden capittel precedent Weet dat alsdan cesseert stipulacie eñ seker obligacie Eñ ist dattet niet inne en houdet alle haer punten. die obligacie is te nieute eñ van gheenre waerdē. eñ en valt nz in executie. Wāt die gheobligiert mach hē des berouwen ende sijn wille daer af weder keerē. Mer als daer stipulacie is hier is een seker sake: eñ dz ingenereert seker actie. Die andˀ simpele obligacie: en is niet dan naecte obligacie ende simpel woerden. dat dye ghene die hē obligiert mach wedˀroepen. C. li. viij. rub. dic. l. nuda pollicitatione Oec moet hoy weten. dat alle stipulacien bi wat woerden datse sijn ghedaen.: nae datse gedaē sijn bi consent interine vanden partyen daer teghē woerdich sondˀ decepcie.: sondˀ vreese constant. eñ tusschē partyē die hē obligieren moghen sijn te houdē Eñ en is gheen differencie vanden talen Wāt hoe wel dat die een vlaemsch spreect.: eñ dandˀ walsch. nae dat die consenten daer sijn. dat is waerdich eñ sal houden sondˀ wedˀroepen. C. li. iiij. ru. dic. l. omnes stipulationes

¶ Hier nae volghen die regulen van den recht eerst indē latijn eñ dan in duytsche Capittel CCC. lij.

Nae dat ic ghesept eñ berrekent hebbe mijn somme rurale.: Soe wil ick segghē tgheent dat ic hebbe horen segghen onsen heren eñ meesters vandē regulē van recht. dat die clercken hietē de regulis iuris: Eñ sijn int corte die welc ick segghen sal. alsoe als die doctoer die settede in latijne. eñ daer nae in duytsche. tgheent dat andˀwerf den leser daer op ghesien eñ ghethoont heeft. eñ daer om soe gheringhe als hi de sake horen sal. sijn wijsheit beuoelt de exposicie daer op

Beneficiū ecclesiasticuz non potest sine institutione canonica obtineri De se regule seit: dat beneficie ecclesiastique nz en mach obtinerē sondˀ institucie cano

Possessor male fidei nullo (nicque vnqz tempore prescribit. Dye regule sept: dat die possessoer van quader trouwe. bi ghenē tijt en verighet prescripcie

Sine possessione pscriptū non pcedit: Sondˀ possessie en mach pscripcye nz verchreghen sijn.

Peccatū non remittit nisi restituatur ablatum Dese regule seit: dat die sou

de niet en behoert vergheuen te werden ter tijt toe dattet voldaen is aen die ppe vander sake ghenomen.

Nemo ad impossibile obligatur

Niemant en mach hē v̄binden tot ō mogheliike saken dat die obligacie waer dich sij

Preuilegiū personale sequitur perso naz et extinguitur cum persona

Dese regule seit. dat die preuilegie v̄ creghē bi persone. volcht die persone. eñ verduijstert eñ expireert die selue perso ne gheexpireert.

Semel mal⁹. semp presumit malus Die regule seit. eens quaet gheuondē te wesen hi is ghepresumeert altijt sulck te wesen.

Ratū quis habere non potest qđ ipsi us noīe non est gestū. Die regule seit dat niemāt en behoert te hebbē die ghe koste voer behaech. die niet ghedaen oft ghetracteert en is in sijnen name

Ratihabitionē retro trahi. et manda to non est dubiū ↄparari Dese regule sept. dat tgheent dat in mijnen naē ghe daen is in mijnder absencie/is schuldich waerdich te wesen: wanneer als ict dair nae gheratifiert hebbe

Cū iura partiū sunt obscura: reo po tius fauēdum est q̄ actori Dese regu le sept: dat wanneer die rechten vanden partijē litigiās sijn obscure oft duijstere het behoert te wesen meer fauorable aē den v̄weerd dan aenden epscher

In iudicijs non est personarum acce ptio habenda

Dese regule sept: dattet den rechter niet toe en behoert te hebben eenighe fauoer vanden personen

Ignorancia facti non iuris excusat Dese regule sept. dat ignorancie der son de niet en excuseert

Cum quis in ius alteri⁹ succedit: iu stam ignorācie causam censet habere.

Dese regule seit: dat soe wanneer pe mant tredet in successien eñ recht vā ee nighē andere. het is gheseit rechtuaerdi ghe sake te hebbē van ignorancie

Odia restrigi fauores ↄuenit āpliari

Dese regule sept: het is den rechter be hoerlic te restringeren alle haten eñ am plieren fauoren

Decet concessum a prīcipe beneficiuȝ esse mansurum Dese regule sept. dat tet behoert vast te bliuē. die beneficie bp den prince pemant gheotrogeert

Indultum a iure beneficiū non est ali cui auferendum. Dese regule sept: dat tet tgheent dat met recht eens gedaē is: en behoert bi niemāt ondaen te wesen.

Non cōfirmatur tractu tēporis quod de iure ab initio non subsistit

Dese regule seit: dat bi langhen tijde soe en behoert recht v̄creghen te wesen. die vanden beghinsel int recht niet wel en is gheconfundeert.

Nō est sine culpa. qui rei que ad se nō pertinet se immiscet.

Dese regule sept dat hi niet en is son der schult. die hem onderwint van sakē die hem niet toe en behoeren

Nullus pluribus defensionibus vti prohibetur. Dese regule sept. het en behoert niet v̄boden te wesen iemāt om hem te helpē van veel v̄weeringhen eñ excepcien pertinenten inō sake.

Quod semel placuit amplius displi cere nō debet Dese regule sept. dattet tgheent dat pemāt eens beliest heeft: het en sal hē daer nae niet moghen ongelie uen oft wederroepen.

Nō debet aliqs alteri⁹ odio p̄grauari

Dese regule sept: dat npemant en be hoert te wesen om pemants anders hate

ghehindert oft vachtert

Sine culpa nisi subsit causa nō est ali quis puniendꝰ Dese regule seit dz son der schult eñ sond scinende sakē niemāt en behoert ghecorrigiert te wesen.

Si quis mādato iudicis aliquid fecit. dolo facere non videt. cū habeat parere necesse Dese regule seit. dat die gene die eenighe sake doet ten ghebode vādē rechter: het en scijnt niet dat hijt doet by fraude. aenghesien dat hi heeft te vschijnen voer dē rechter: eñ daer om en is hi niet schuldich daer af schade te lijden

Mora sua cuilibet est nociua

Dese regule seit. dat vtoeuen die eeni ghe doen in hair saken vā des in tijde nz te doen: keert hem tot preiudicie

Quod omnes tangit ab omnibꝰ debet approbari Dese regule seit. dattet ghheent dat een yeghelic aengaet. behoret bi eenē yeghelijken beuwycht te wesē.

In obscuris minimū est subsequendū

Die regule seit: dat in duysteren sakē behoert ghenomē te wesen die minste

Cū quis certus est.: vlteriꝰ certiorari non debet Dese regule seit. dat so wie in een sake eens vsekert is: het is gheen noot van hem meer te vsekeren.

Ea que fiunt a iudice si ad eius officium non spectāt: viribus non subsistunt

Die regule seit: dat die saken die ghedaen werdē bi een rechter niet aengaen de sijnre officie en sijn van geenre cracht te. eñ en sijn niet te houden

Scienti et consēcīti non est iniuria neqz dolus Dese regule seit. dat die sake niet ghehoudē en is voer iniurie die ghe schiet bi consent van beide partyen

Que a iure cōi exorbitāt. nequaqz ad consequentiā sunt trahenda Dese regule wil segghē. dat in dien dattet dē prince ghelieft yemāt te doen eenighe gracie dat hijt wel doen mach bi sijnre edelheit eñ hoecheit: daer om en mogheit andere niet betrecken in consequencie

Peccati venia non dat nisi correcto

Dese regule seit. dat die sonde niet vghenen en mach werden dan aendē ghecorrigierden eñ ghebetert.

Nō licet actori qd reo licitū non existit

Die regule seit oft die epscher epschet eenighe delay: alsoe wel toebehoert aen den verweerder oft meer

Mutare consiliū siue sententiā: quis non pt in alteriꝰ detrimentū Dese regule seyt. tgheent dat ghepasseert es by sentētie ten gesichte eñ wete vā partye: en behoert nz vandūt te sijn sond consent

Generi per speciē derogat Die regule seyt. dattet ghemeen recht eñ generale. dat een yeghelic bidē recht des volckes eñ biden recht vā natuerlike vriheде oft vcreghē vriheдē: haer derogueert dickēt bidē bande oft obligacie daer ymāt eenighe hem vbint bi sinen wille oft by sijnre mesdaet

Dolꝰ z fraus nemini debēt patrocinari

Dese regule seit. dat by dol noch bi barat oft loesheit. en behoert niemant patrocinari te vcrighen.

Plus sp in se continet qd est minus.

Die regule seit. dat die meiore partye begrijpt die minste deel.

Pro possessore habet qui dolo desiit possidere Dese regule seit. dat die gene behoert ghehoudē te wesen voer possessoer vandē gheepschte sake. die in tijden ghehadt heeft. hoe wel dat hijt bi dol wt sijnen handē ghelet heeft.

Utile p inutile nō debz viciari Dese regule seit. dat profijt bidē onprofijtelijt niet en behoert te wesen viciat oft gheschent

Ex eo non debet quis fructum consequi quod nisus extitit impugnare

Dese regule wil segghē. dat die gene niet en behoert te hebbē die profijt vanđ sake welc ŏwijt eñ weđseit die selue

Cum quid ꝓhibetur: oia prohibētur que sequunt̄ ex illo   Dese regule sept. dat soe wie ŏbiet eenighe sake te doē: hy ŏbiet alle tgheent. dat daer af mach vol ghen eñ oeck aencleuen

Pluralis locutio numero duoꝝ est cō senta.   Dese regule seit. dat pluraliteit van woerden behoert te wesen gheconsenteert inden ghetale van tween.

Imputari non debet ei ꝑ quē nō stat si non faciat qđ ꝑ eum fuerat faciēdum.

Die regule sept. dat aendē ghenen niz en behoert gheimputeert te wesen.: dye welc doet tgheent dat hi wel soude doen mogē indien hi woude nae dat hijt niet sculdich was te doē tē waer dz hē beliefdē

Accessorium sequitur principale

Dese regule seit. dat die accessore sculdich is te volghen die principale.

Qui tacet consentire videtur

Dese regule seit. die gene die swijcht het schijnt dat hi consenteert.

Is qui tacet nō confitetur. sed nec vtique negare videt̄.   Dese regule seit. dz die ghene die swijget dat hi niet en lijdet Mer het schijnt nochtans oeck dat hi niz gheheeliken en ontkent

Inspicim⁹ in obscuris qđ verisimilius vel qđ plerumqꝫ fieri consueuit

Dese regule seit. dat of wi belien in saken obscuren oft duyster saken. eñ twyfelachtighe saken: men behoert te nemē die meeste warachtighe ghelikenisse eñ dat gewoēlic is gheweest gedaen te sijn

Si quis succedit in alteri⁹. eo iure quo ille vti debebit   Dese regule seit. dz die ghene dye welc succedeert int recht van eenen anderen: hi en mach niet meer oft vorder dan die ghene en mochte doe hij noch in sijnen leuende liue was

Presumit̄ ignorancia vbi scientia nō probatur   Die regule seit: dat die gene ghehouden is voer simpel eñ ignorant die welck niet en is van sijnen versien

Locupletari non debet quis cū alteri⁹ iactura   Dese regule seit. dat niemant en behoert te rijcken vā eens anđs scade

In penis benignior est interpretatio facienda

Inden pinē te wijsen die alđ beste oft helichste wech is al daer te kiesen.

Actus legittimi non recipiūt cōdictionem neqꝫ diem:

Dit recht wil segghen. dattet tgheent dat bi ghemeen oft bescreuen recht rechtuaerdelic behoert ghedaen te wesen.: en mach niet wesen particulier accident: ghestelt in cōdicie impertinente. oft in delay van daghe oft van frustre excepcie.

Semel deo dedicatū non est ad vsus humanos transferendū   Dese regule seit. dattet tgheent dat eēs is gheuoecht totter kercken en behoert nēmermeer te wesen betoghē indē ghemenē vsancien

Non prestat impedimētum quod de iure non sortitur effectum

Dit recht seit. dat die sake gheen letsele oft hinđ en gheeft. die welc niet rechte niet en mach sorteren effect.

Cui licet qđ est pl⁹. licet qđ est minus.

Dese regule seit: dat die ghene die hē mach eñ behoert te helpen vanden meesten. Dats te segghen vanden maioer: mach hem eñ behoert te behelpen vanden minsten.

Qui prior est tpe: potior est in iure

Dese regule sept: dat die ghene die de outste is inden tijde. hy heeft die meeste recht inden actien.

Qui sentit onus: sentire debet commodum et econtra

Die gene die deelachtich is anden sai len: behoert te delen aenden prosijten eñ oec die contrarie

In re cõi melior est conditio phibētis

Dese regule seit. dat ind sake die ghe meen is tusschen sommighen die condicie vanden bewaerd is beter dan die condi cie vanden possessoer.

Contra illũ q legē dicere potuit: aper tius est interptatio faciēda Dese regu le seit. aendē ghenē is die interpretacie te doē: die welc seggē mach teghēs trecht.

Nō est obligatoriũ contra bonos mo res prestitum iuramentũ. Die regu le seit. dat de obligacie gedaē tegēs trech te eñ teghens goede sedē. hoe wel datter af gheswoten sy. en is niet te houden

Dolo facit q petit qd restituere opoꝫ eundē Dese regule seit. te ŭgheefs ar beit hi: die ghene die begheert pet twelc dat hi weder gheuen moet.

Non est in mora qui exceptione legi tima potest se tueri Dese regule sept. dat de ghene niet en behoert te wesen in ghebreke noch contumas: die hē ŭ wee ren mach bi rechtuaerdighe exrepcie

Quod ob graciã alicuius conceditur nō est in eius dispendiũ retorquendum.

Dese regule sept: dꝫ die beneficie oft p uilegie die eenige heeft. en behoert hem niet te keeren in preiudicie

Nullus ex concilio tenet: dũ tñ frau dulentum nō fuerit Dese regule sept om and te raden en is niet gehoudē: ten sy dat hijt wetens bedriechlijck doet.

Exceptionem obiciens. non videtur de intentione aduersarij confiteri.

Dese regule seit. dat hem te ŭweeren bi excepcie en is niet te bekennen peticie

Que contra ius facta sunt. debēt pro infectis haberi Die regule seit. dat die sake teghēs trecht gedaen. behoert gere puteert te wesen als onghedaen.

In pari cã vel delicto melior est condi tio possidentis Dese regule seit/ dat in ghelijke sake oft delict. die condicie van den possessoer is te ŭmoedē tbeste te sijn

Cum non stat per eum ad quem per tinet/ quominꝰ conditio impleatur habe ri debet perinde ac se impleta fuisset

Dese regule seit: dat die gedaen sake oft ghegeuen op condicie: behoert waer dich eñ ghehoudē te wesen tot condicie: nae dattet bi hē niet achter en blijft

Quod alicui suo noie non licet: nec a lieno licebit. Die regule sept: tgheene dat ic bij mp seluen van rechts weghen nꝫ en mach noch en behoer te doen noch oeck bp andere en mach ick. noch en be hoer ick dat te doen doen

In malis promissis fideꝫ non expedit obseruari Dese regule seit. dat in qua de beloften en elmē niet sculdich trouwe te houden

In alternatiuis debitoris est electio. et sufficit alteꝝ adimplere Dese regu le seit: dat oft bi eenige sijn. ij. sakē alena tiuemēt gheloeft: het is genoech deen te volbringē ten profijte vandē sculdenaer

Qui ad agendũ admittitur ad excipi endũ multomagis est admittendus

Die regule sept. dat die ghene die tot epsch ontfanclijck is bi sterker redenen behoert hij te wesen in verweeren.

Qui p aliũ facit p seipm facere videt.

Die ghene die bi een and eenige sake doet doē. het schijnt bi hē seluē gedaē te zijn

Factũ legittime retractari non debet licet p terea casus euenerit a quo non po terat inchoari Dese regule seit. dat eē sake eens behoerlic ghedaen. of daer na geboerde sake daer bi dat oft te doen wa re. dat niet gheschijen en soude. daer om niet en blijft ten si houdelic oft te houdē

Quod alicui gratiose conceditur. trahi
non debet ab alijs in exemplũ.
Dese regule sept. dat oft die prince ge
hieft een persone gracie te doen: daer om
soe pst niet dat een anđ dat keeren mach
in consequentie
Frustra quis sibi fidẽ seruari querit qui
fidem a se prestitam seruare recusat
Dese regule seit. die ghene eyschet on
behoerlijc. dat hem trou bewaert sy dye
de sijn niet bewaren en wil
Delictum psone non debet in ecclesie
detrimentum redundare.
Dese regule sept. dat die delict of mes
daet van een persone en behoert niet te
wesen noch te redunderen tot detrimen
te oft achterdeel der kercke
Ratõni congruit vt succedat in onere
qui substituit in honore. Dese regule
sept: het is sake consonant tot redene. dz
die ghene die gheconstitueert is tot eere
draecht die laste deser eere aengaende
In argumentũ trahi nequiũt que p
pter necessitatẽ aliquãdo sunt concessa.
Dese regule seit. tgheent dat bi custu
me van ghebreke ghescyet: en behoert
niet weder ghebracht te wesen in exẽple
noch in argument van ghelikenisse
Nemo potest plus iuris transferre in
aliũ: quã sibi competere dignoscitur.
Dese regule sept. dz niemãt en mach
een anđ transporteren oft opdragẽ meer
der recht dan hi heeft
In toto nõ est dubium ptem ↄtineri.
Die regule sept.: dattet gheen twyfel
en is die maioer en begrijpt die minoer
In gñali cõcessione veniũt ea q̃ quis
non esset verisimiliter in spẽ concessurꝰ.
Dese regule seit, tgheent dat bi enige
ghegheuẽ is of gheconcedeert int genera
le. en be hoert niet te begripẽ tgheent dz
specialic die ghifter niet en meẽde oft en
mochte gheuen
Qui contra iura mercatur. bonã fidem
presumitur non habere Die regule seit.
dat die ghene die teghens trechte maect
eenich contract: gheeft presumptie vã al
daer inne niet te hebbẽ gaede trouwe
Bona fides non patitur vt semel vt exa
ctum iterũ exagatur Dese regule seit: dz
goede trouwe oft reden niet en henghet
dat die sake eens ghedaen eñ volbracht
daer nae gheeyscht oft betoghen sy
Qđ vna via phibetur alicui. ad id alia
non debet admitti. Dese regule sept.
oft yemant eenighe sake v̓boden is: alle
die saken die vandẽ seluẽ spruyten oft aẽ
cleuen sijn hem oeck mede verboden
Contractus ex cõuentione legem ac
cipere dignoscuntur
Die regule seit. alle contractẽ gema
ket ter goeder trouwẽ behoẽ te draghen
vigoer van recht. Eñ die voerwaerden
die inden cõtracten sijn bewaert: sijn wa
rachtich als bescreuen rechte.
Dampnũ qđ quis sua culpa sentit: si
bi debet non alij imputari. Die scadẽ
die yemant bi sijnre sculde voelt oft dra
ghet dattet alleẽ toebehoert sond yemãt
anđs daer af te wesen gheimputeert.
Infamibꝰ porte nõ pateãt dignitatũ.
Die regule seit. dat acudẽ infamẽ oft
onteer niet open ghedaẽ en werden dye
portẽ der eere: mer sullẽ gewaert werdẽ
Certum est qđ is cõmittit in legẽ. qui
verba legis cõplecterens contra legis niti
tur voluntatẽ Dese regule seit: dattet
is seker sake. dat soe wes ghedaen is by
eenighe middele teghẽs dat bescreuen
recht nz waerdich en is Want bi yemãt
anđs en mach ic niet doen doẽ. tgeent dz
ic van mi seluen niet doen en mach.

Hier eynden die regulen vã rechte.

¶ Dit is die materie en̄ condicie van
den heren vandē parlement. en̄ hoe dat
sy hem behoren te ordineren.

Capittel. CCC.lij.

NAe dat die edel style vā
den parlement dats te weten
dat oft cōmissarisen gegheuē
sijn bidē parlemēt. die cōmissie gegeuē.
Onse herē behoiē te gaen op dye plecke
ter stōt met een clerc die si sculdich sijn te
nemē en̄ te hebbē met suspect aendē par
tyen: en̄ dat hi ghedaen heeft eedt solēp
nele ind' presencie vanden partyē en̄ ge
trouwelic vacieren ind' audicie en̄ den se
cret te heelen.: Itē die commissarisen
behoiē te nemē solarisen behoerlic. dats
te wetē: soe en behoren die twee cōmissa
risen van parlemēt niet te rijdē m; haer
familie en̄ haer clerc dā met. vi. paerdē.
en̄ elc paert metten rijder om. x. s̄. para
sijs. dat is. lx. s̄. des daghes. En̄ gheco
men ind' herberghe mits den clerc voer
screuen. behoren te vacieren ind' audicie
to tghesent die clerc voer sinen arbeyt vā
sijn scriuen te leueren franchijn behoert
te hebben bouen tgeent dat voerscreuē
is sdaechs vi. schellinc. dat si ind' audicie
vacieren sullen.: en̄ buyten die vacacien
ghelijck als heilighe daghen en̄ and' da
ghen dat si niet en besougnieren. en be
horen sy niet te hebben dan. lx. schellinc
voerscreuen. Item daer om en blijft
niet. dat die clerck vand' enqueste van te
grosseren die proches. en sal hebben sijn
salarisen bi die taxacie vandē cōmissari
sen Item vander ordinācie vandē ho
uen subiectē: moetmē hē bedraghen tot
die ordinācie vand' plecke.: en̄ sond'linge
nadē houe vandē parlemēt.: Wāt daer
nae dat die commissarisen te paerden re
dē en̄ om te bliuen lāgher dan enē dach
alleen. Het schijnt dat si behoren te heb
ben om yparrt en̄ meester. x. s̄. parasijs.
sdaechs als voerscreuen is. vanden par
lement.: mer met soe veel paerdē en sijn
sy niet schuldich te rijdē. Wāt het is ghe
noech in subiecte houe van een paert tot
een cōmissarijs. en̄ om die clerc vā subie
cte houe. als vandē clerc vād' ē cōmissari
sen. Want min en mach hi niet hebben

¶ Dit is dat ghetal vanden herē vā
den parlement: en̄ oec vanden enquestē

Capittel CCC.liiij.

DIe ghetale vanden heren
vanden parlemēt: behoert te we
sen naden ouden vsancie van. xxx. dats
te weten. xv. clercken. en̄. xv. leeken. son
der die vier presidenten.: daer af dye een
ghehieten is die eerste president. En̄ he
uet bi costume dusent pont te wedde des
iaers. En̄ die ander drye elck vijf hond'
pont des iaers. Ende alle die ander hee
ren vanden parlement hebben elck vijf
schellinc parasijs sdaechs. dat is te wetē
die daghē die sy setten: en̄ dander daghē
niet: Item daer is een camer die ghe
hieten is die camer vanden enquestē In
der welcke sijn. xl. heren byden ghetale
der seluer camere. dat is te weten xxiiij.
clercken en̄. xvi. waerlijcken. bi welcke
heren sijn gheuisiteert die processen. die
int recht vallen inden voerscreuen par
lement. ende die vanden subiect al daer
ghebracht werden om recht te hebben.
Ende desē camer is vanden enquestē in
een camer die ouer dat parlement is
En̄ sitten dese heren vanden enquesten
alle daghen. datmen vaciert inden rade
om te visiteren die processen ende die ar
resten daer op maken.: Ende dat gedaē
seynden sy weder dat proches ende dye

arrest bi hem daer op ghemaect in dander camer vandẽ parlement. eñ voorts en on derwindẽ sy hẽ niet.: noch en weten om wien dat si wijsen. noch en behoorẽ te arresteren. Eñ oft ghi wetẽ wilt bi een arrest ghegeuẽ vandẽ parlement bi wien datter gedaẽ is: of bi die camer vandẽ enquestẽ. oft bi die camer vandẽ parlemẽt Weet dat ghi dat sult weten. daer bi als die arrest sept. Per arrestum curie dat die proces gheuisiteert is gheweest bijden camer vanden enquesten.: eñ dat inden arrest sept. per iudiciũ curie dan heeft dat proces gheuisiteert gheweest bij der camer vandẽ parlemẽt sonder ghedraghẽ te wesen inder camer vandẽ enquestẽ. eñ bi tgeẽt dat voerscreuen is moechdi die maniere wetẽ. Hoe wijs ghehoertet dz een arrest coemt. per ordinationẽ curie.: Alsdan ist te weten.: datter es wanneer eenighe arrest oft appointement vandẽ houe vanden parlement. coemt bi ordinancie vandẽ heren vandẽ seluen parlement die ghescyiet op staende voet. dat is te weten vlus dat die sake ghedinget is eñ die herẽ daer af ter stont ordineren te ghenwoerdelijc. Item is te weten dz noch is een ander camer die ghehietẽ is die camer vandẽ requesten vandẽ palaise. eñ houden lyege eñ auditore vanden saken vandẽ officieren vanden coninck eñ setten aen die een syde vandẽ palayse. eñ behoren te wesen. viij. inden ghetale dats te weten vijf clercken eñ drie leekẽ. eñ van haer vonnisse mach gheappelleret wesen int parlement

Vanden boeten sulcke alsmen nae die vsancie vanden houe royale gewoẽlijck is tontfanghen te nemen eñ te heffen voerden coninck

Capittel CCC.lv.

Daer na volcht vandẽ boeten sulc als eenighe nae die vsancie vandẽ houe royale ghewoenlick sijn te nemẽ eñ te heffen voer den coninck. Eñ eerst soe wie valt in deffault vã verdachuaerdinge: ghedaen bi cõmissie eñ relacie vandẽ sergant. het si teghens dẽ procureur vandẽ coninc. oft het sy tegẽs partye gheconfirmeert metten exploicte van partye: als totten state vandẽ dage soe valt hi oeck in boetẽ teghens den coninc van. vi. schellinghen parasijs. Eñ hoe wel dat iemãt hem laet soe veel contumasseren: dat hi bi deffault ghecondẽpneert sy indẽ eysch. daer om en blijft hi en betaelt voer elcke deffaulte. x. schelling parasijs als voerschreuen is.

De mayn mise.

Item oft die verdachuaerdinghe is de main mise. alsdan is die deffault van. lx. schellinc parasijs van boeten. Eñ alsoe moechdijt verstaen int ghesept vanden saken hier nae volghende

Dats te weten. dat inder verdachuaerdinghe te sien interimeren een commissie vanden coninc. die daer ghebreckelijc valt en valt daer in gheen boeten.

Item so wie verdachuaert is tot cessiẽ en valt bi deffaulte in gheen ghebreke.

Item soe wie verdachuaert is te sien yemant setten in erue bi decrete. en valt bi deffaulte in gheen boeten

Item soe wie verdachuaert is in cas van sekerhede. en valt in ghenen boetẽ bij deffaulte. Ten waer bi alsoe dat dye verdachuaerdinghe verbondẽ waer in eenighe contracten: oft in eenighe gelosten: eñ dat die voerscreuẽ mandament. al daer mencie maecte. alsdan soe soudet vallen indẽ boetẽ vandẽ deffault. etc.

Van oppositie op executie.

¶ Item soe wie opposeert tot eenige executie. in dien hi daer af v̄ualt. hi v̄ualt indē boetē van. lx. scellinc parasijs: in diē dat obligacie oft ghelofte si op tgheent daermē hem om executerē wil op dat die executie gheschiet bi cōmissie.

¶ Te proposeren fayten contrarie

Itē soe wie proposeert in houe royale fayten contrarie in sake principale. Weet dat dye ghene die van sijnre faytē v̄ualt. v̄ualt inden boetē van. xx. s. parasijs. Eñ oft die sake contrarie waer bi fayten contrarien van partie aduerse dat is oeck. xx. s. parasijs om dye fayten contrarie van partye aduerse. eñ niet in ander saken dan inder sake principale.: Want in declinatoire noch in dilatoire en valt gheen boeten: ten waer dat bi de selue die principale sake vanð materie eyn dede: want alsdan om te v̄uallen vandē fayten contrarie daer op gheproposeert soude boeten vallen als voerscreuen es.

¶ Van beclachte van nyeuwichede.

¶ Item so wie verualt vā beclachte van nyeuwichede. Weet dat hi v̄ualt in. lx. schellinc parasijs van boetē eñ in dien daer fayten contrarie sijn gheproseert noch verualt den ghene: dier v̄ualt inden boeten van. xx. schellinghen Ende om die oppositie in dien de opposant v̄ualt vander opposicien. x. scellinc parasijs. eñ oft die partien v̄eenicht werden nae die sake gheproposeert: hoe wel dattet sy bi die licentie vandē houe soe is men die voerscreuen boeten schuldich.. mer het is elck vandē partyen die helfte vanden voerscreuen boeten. in dient soe verre is. dat liticontestacie gedaē si in beclachte van nyeuwichede. hoe wel datt ē gheen opposicie is.: soe en valt daer geē boete. mer nae liticontestacie die boeten voerscreuen sijn gheuallen.

¶ Van mise de fayt

¶ Oft yemant geset is bi mise de fayt. in ghifte van admissen Oft oz vrouwe oft ioncfrouwe gheset sy is hair donarie bi wise de fayt. Weet dat so wie daer teghens coemt: nae dat die mise es decrete. bi den rechter royale: hi verualt inden boeten van. lx. schellinc parasijs. eñ in opposicie. in dien al daer eenige is eñ in fayten contrarien in dien mē daer inne v̄ualt. Oft die rechter die de sententie gheeft niet en wijst vandē costen. oft dat hi die v̄gheet. Weet dat hi schuldich is van sijn propere die op te legghen tot iuste taux. aenden ghenen die de sententie voer hem ghehadt heeft

¶ Vanden paysen oft bestandē te breken

¶ Itē so wie proposeert in houe royale tegens eenigen pays enfrainte oft ghebroken oft vae somighe bestāt oft sekerhede die daer af verualt hy valt inden boeten van tsestich scellinghē parasijs.

¶ Vandē appeaulx vandē coninc

Item soe wie verualt inden appeaulx oft voertroepinghe vandē coninck. om elcke. xiiij. daghē. x. schellinc. dats om den derdē dach eñ xiiij. dach. lx schellinc parasijs. Mer de tierchame en spruyt niet voer dat die drie ghelede sijn eñ alsoe suldi v̄staen vandē. xiiij. dagen Eñ soe wie eer te rechte coemt: hi en verualt niet in eenighe vandē voerscreuen boeten dan van tgheen datter af ghedaē sy. eer hi te recht quame. ghelijc soe wie quame eer die tierchames geledē warē hi en soude niet v̄uallen in eenige boetē eñ diese alle drie liet ouergaen. eñ hi daer nae quame: hi soude betalē. x. schellinck

voer elcke. eñ alsoe vanden. xiiij. daghē
Eñ aenden sergant die de appeaulx ge-
daen: soude hebbē voer elc. xiiij. daghen
vijf. s. dat is om die drie. xxx. schellingē.
Eñ aendē clerc vandē houe om sijn regi
ster. x. s. dats te weten aendē baelpu. v.
schellinc eñ aendē clerc. v. schellinc

¶ Te calengieren oft aen te treckene eens anders erue

Itē soe wie kalengiert eens andꝰs erue in houe royale eñ hi daer af v
ualt teghēs den ghenē dier af geuonden
is in possessie. hi vualt in. lx. s. parasijs.
eñ pst leengoet in. x. pont parasijs

¶ Te veruallen van appeel.

Itē soe wie vualt vā appeel.
bi hē ghedaen. hi vualt in lx. s. van boe-
ten. het si dz hijt renūcieert ofte ondhout
eñ voert daer af vualt: of dat hi niet en v
heft oft en relieueert in behoerlijken tijt.

¶ Te comen teghens de sentencie

Item soe wie tegēns die sen
tencie coemt. appointement oft ordinā-
cie vandē rechter. hi vualt in. lx. scelling
parasijs van boeten. eñ daer toe is hi dz
sculdich te beteren a gayge ploye tegēs
den rechter.

¶ Te dinghē sonď adueu oft vesticħz

¶ Item oft een aduocaet din-
ghet sonder gheuestucht te wesen vandē
ghenen daer hi voer spreect. hi pst schul-
dich te beteren teghens den rechter.: eñ
daer toe valt hi indē boetē van twee ca-
poenen teghens den rechter

¶ Van brieuen te gheuen sonď datū.

¶ Item oft die clerc vandē ho
ue brieuen passeert sonder den datū. hy
valt inden boeten van twee capoenen.
Oft een sergant scrijft te houe. eñ in sijn-
re scriptie hi niet en set den datū vanden
daghe: hy vualt teghens den rechter in-
den boeten van twee capoenen

¶ Te messaken schulden die hem ge gheuen eñ betaelt sijn

¶ Item so wie messaect voer
recht eenighe penninghen die hem tan
deren tijden ghegheuen eñ betaelt ghe-
weest souden hebben: het sy bi depost bi
namptē: oft anders. in dien dat beuyocht
wert teghens hem. Weet dat hi verual
let inden boeten van tweewerf also veel
te weten van thien pont tournoich.
Item soe wient messaect vervalt inden
boeten van. xl. ponden

¶ Van te messaecken ghescrifte van sijnre hant

¶ Item soe wie messaect eeni
ghe sake schuldich te wesen dat blijcken
mochte bi ghescrifte van sijnre hant. eñ
dat teghens hē beuypcht waer dattet zijn
ghescrifte is. indien hy gheen betalinge
en thoende. oft thonen en mochte hi sou
de vuallen in dubbelde boeten te weten
van thien pont. xx.:

¶ Een schulde tweewerf te eyschen

Item oft yemant hem voirst
te eyschen voer recht teghēs andere eeni
ghe somme gheldes: daer hi hem af wil
doen executeren eñ bedwinghen. eñ dat
tet beuypcht mach wesen teghēs den ey
scher. dat hi self tanderen tijdē betaelt ge
weest hadde. Weet dat hi daer om vual
let inden boetē de quadruple. dat is voir
thien pont. xl. pont

¶ Te vcopen eens anders sake

Item soe wie vercoopt eens
anders sake sonder die wille vanden ge
ne wien dattet behoert toe te horen ende
daer af geschil is. Weet dat hijt sculdich
is te beteren van alsoe veel als dye sake
waerdich is ende die sake restitueren

Item eñ oft tsijns selfs sake waer:nae dat daer af gheschil wesen soude.hi verliest sijn heerlicheit eñ possessie

¶ Te onthouden sake espaue

¶ Item soe wye verliest sake espaue.eñ dat onthoudt tot sijn profijte: sonð dat te laten wetē aendē here onder wien des ghevondē is:eñ aen wie die sake espaue behoert toe te hoē bi sijn rechte signoirale. Weet dat hi vualt in dubbelde boetē vā also veel als de sake waerdich is:eñ alsoan die sake restitueren

¶ Vandē houe te scheidē sonð licēcie

Item soe wie wten houe sceidet sonð licencie na liticontestacie om pacificacie te doen of gedaen valt indē boeten van.lx.schellinc parasijs eñ en hout niet noch en is waerdich eenighe pacificacie die daer af ghedaen sy.

¶ Beesten te vinden in syne schade

Item van beesten gevondē in een anðs schade moetħdi weten.:dat boeten sulc sijn om beesten mit hoornen ghevonden in eens anders schade. indē verboden tijde.iij.schel.eñ om den calf. die der moeder volcht.vi.penninghen.

Item om den vole paert oft merye.ij schellinc. Itē om een verckē.vi.penninc Itē om eē weer oft scape.vij.pēninc Itē om een hoep gansen:alser nȝ meer en is dan.xvi.penninc.ende ofter meer waer.iij.schelling Eñ is te weten dattet al van sulcker prijse is:als die boeten vandē houe dair des gebuert:eñ in dien datse by nacht ghevondē waren in eens anðs scade:sy souden gheappliquiert wesen anden here eñ tot sinē wille. Mer die here soude gehouden wesen die schade Ende in dien dattet beestē waren die in bewaernissen sijn.den ghehelen hoop en waer niet meer schuldich dā een boete.

¶ Te menten voer oft nae die sonne

¶ Itē soe wie ghevondē wert voer oft nae der sonnen opganc ende ondergane. wt sinen velde dwerēde die oestmaent.hi vervalt inden boeten van.lx. schellinghen.eñ die sergant is dair af geloeft bi sinen eedt

¶ Vanden garwen te draghen

¶ Item soe wye ghevonden wert draghende eenighe garwen het sy coren haver.gheerst:oft anðs wtē campe daer dat ghewassen is voer oft na die sonne.hy vualt inden boeten.vā.lx.schellinghen:eñ tgheent dat hi draecht vloerē eñ gheappliquiert aendē sergant dye hez vanghet:eñ waert by nachte dat soude wesen op peyne van diefte.

¶ Van vruchten oft oest te nemen

¶ Item soe wie eenich oest in boemgaerden neemt:hy vervalt inden boeten van vijf schellinghen parasijs.: eñ die schade weder gheven.

¶ Te visschen in eens anders grafte oft vivere.

¶ Item soe wye ghevonden wert vysschende inden vyver oft grafte van een ander:hy vualt inden boetē vā tsestich schellinghen eñ de schade weder ghegeven Eñ in schependom xiiij.schelling. Eñ ysi bi nacht dat soude voer dief te ghehouden sijn

¶ Van quade herberghen ende van dobbel spel

¶ Item soe wie onderhoudet quade herberghe van gheechte volck.: vervalt inden boeten van.lx.schellinge Item soe wie hout dobbel spel.vervallet inden boeten van tsestich schellingen voerschreven

¶ Vanden beesten gaende in nyewē stoppelen

Item oft eenighe beestē ghevonden werden in nyeuwē stoppelē vā coren voer dē derden dach na dattet corē ghemedē is. weet dat die gene die de beesten toebehorē v̓valt indē boetē vā. lx. ß. eñ die sergant is daer af geloeft bij sinen eedt

¶ Te voghelen.

¶ Itē dat niemāt en voghelt nae entvoghelē voer alre heilighē dach op die boeten vā. lx. schellinc eñ die nettē verloren. Itē soe wie voghelt na partrisen hi v̓buert. x. pont. eñ die netten v̓loren. dats te weten dat in allen sakē voerscreuen ghevonden daer netten sijn v̓boden: die netten behoren den here toe.

¶ Van v̓boden wapen te draghen

¶ Itē soe wie ghevondē wert draghende v̓boden wapenen.: ghelijck als pseren eñ and̓ v̓boden wapenē: valt inden boetē van. lx. schellinck Itē so wie ghevonden wert draghende v̓bodē stocken ghelijck als pseren glavien oft loot oft dagghe. oft scharpe messen hi v̓valt indē boeten vā. lx. schellinc. Itē soe wie ghevondē wert draghēde handboghen oft stalē voetboghē ghespannē mettē pile daer op. hi v̓valt indē boetē vā. x. pōt. Eñ wāneer men schiet: om yemāt te beschadighē. dat is peyne arbitrale: als vā port darmes

¶ Een ander te slaen uit toerne

¶ Item soe wie yemant slaet met scharpe wapen oft and̓ wapē totten bloede. hi v̓valt inden boeten van. lx. ß. om die wapen.: eñ in and̓ boeten om dē bloede. Item soe wie yemant met eenighe wapen slaet sonder bloet. valt indē boeten van. lx. schellinc om die wapene eñ in een and̓ boete van vijf scellinc om den slach. Itē soe wie een and̓ slaet sond̓ wapen: als metter vuyst of met een stot sond̓ pser. v̓valt inden boetē van vijf. ß. indien nyet en bloet. oft dattet vel nz gescoert en sy. mer indien tvel ghescoert is. oft dattet bloet daer uit springhet: het valt inden boeten van lx. schellinc Item oft yemant een and̓ sloeghe in weghen ropalen. hoe wel dattet sonder bloetstortinghe oft sond̓ wapen ware: hi soude v̓vallen indē boetē van. lx. schellinge: Eñ in allen saken voerscreuē behoert v̓staē te wesen dat die iniurie behoert gebetert te wesen eñ gherestitueert aenden genē wient ghedaen is.

¶ Vander iniurie ghedaen met port darmes oft v̓gaderinghe.

¶ Item iniurie ghedaen met port darmes met oploop van huyse. eñ commocie vandē lande mit clocke slach met onbehoerlike v̓gaderinge. mz sauvegarde eufrainte. met wrakinghe / met verspijdinghe eñ v̓raet. alle sulcke mesdaden vallen ind̓ kennissen vandē rechter souverain. die dat ressort van iusticie heeft vandē lande Eñ dye boeten sijn te tareren eñ te ordineren tot arbitrage vā den rechter nae die mesdadē eñ faculteyten vanden delinquantē. eñ daer om en valt daer op gheen tax expres.

¶ Boeten op visscherien.

Daer nae volcht vandē visscherien: Hoe weet dat soe wie ghevonden wert visschende in viveren ropalen oft riviereN oft and̓ v̓boden wateren vā paeschen te bamisse toe. met nettē gehieten rez. valt indē boetē van. lx. schellinck eñ in anderen tijden mach men visschē. Itē soe wie ghevondē wert visscēde mitten traumel.: in wat tijde dattet is.: valt inden boeten van. lx. schellinghen

Item so wie geuonden wort visschende
bi nachte. veruaIt inden boeten van. lx.
scellingen. vā paesschē tot bamisse
¶ Item soe wie geuonden woet visschen
de vā sinte iansmisse mz nettē diemē hiet
muche. hi vualt indē boeten vā. lx. scelli
ghe ¶ Item soe wie geuondē wort
visschende op ses voeten nae den worpe
valt indē boeten van. lx. scellingen

¶ Item soe wie gheuonden woet steken
de nae palinge. in wat tide datter sij: valt
inden boeten vā. lx. scellingen. ¶ Itē
oft een visscher gheuonden woedt in een
riuiere. hebbende meer dan twee scep
kens. die valt inden boetē vā. lx. schellin
gen ende die sceepkens vloren eñ gecon
fisquiert. ¶ Item soe wie gheuonden
woet hebbende aē elc sceepkē meer dā. vi
netten die men hiet bars netten hi vualt
inden boetē vā. lx. scellingen. eñ hi vliest
dat surplus: mer cleine netten mach hij
wel meer hebbē ¶ Item so wie ge
uonden wort hebbende aen elck sceepkē
meer dan. viij. barlen eñ. l. vieuuins. hi
verualt indē boeten vā. lx. scellingen eñ
hi verliest dat surplus. ¶ Item so wie
geuonden woet. in wat tide datter sij vis
schende met anderē nettē dan hier na ge
screuen sijn Te weten die aldˀ cleinste. dat
ter een oude tournoys doer liden mach.
Eñ die alder grootste eenen groten tor
noys. valt indē boetē vā. lx. s. Eñ het is
te weten dz alle nettē daermen mede vis
schende geuondē woet tegēs den vbodē
die zijn vbuert. eñ alle de sceepkēs mede
dat is te verstaen. dattet zij enige netten
de welcke die andˀs wesen souden dā als
voerē is. wāt die seluen netten sijn schul
dich ende behoren verbrant te wesen bij
vonisse op dat niemant en werct in riuie
ren.

¶ Van den loop des waters.

Item soe wye beuonden woedt
benomen te hebben dye oude loop van
den wateren veruaIt inden boeten van
lx. scellinge

¶ Van wegen te maken

Item soe wie gheuonden woet
niet vermaert noch vheuē te hebbē we
gen holen eñ planckē binnē den tide die
daer toe staet hi vualt inden boetē vā. lx.
scellingen. eñ indē lande al daer mē din
get bi scepenē. xiiij. scellingen ¶ Item
soe wie niet besloten heeft die pleckē dye
sculdich sijn besloten te wesen binnen dē
tide die daer toe staet. hi vualt inden boe
ten van. lx. scellingen.

¶ Te ackeren op herwegen

Item soe wye gheuondē woedt
op gemeine wegen. eñ hi vanden wege
aen hem berecket of dat hi keert vander
aerden vandē wech op sijn lant. hi vual
let inden boeten vā. lx. scellinge.

¶ Van dat hout vandˀ boschaghen af te
houwen of wech te dragen

Item so wie dat geuondē wort
inden bossche af houwende enighe hout
valt inden boeten. van. xiiij. scellinge. in
allen landen daermē wijst bi scepenē. eñ
ist hout grof vā eens mans lencte of. vi.
voeten lancten. hi vualt inden boetē vā
lx scellinge ¶ Item soe wie geuonden
wort in eens heren lant of bossche dragen
de enige hout af gesneden. dat den heere
toebehoerde. weet dz hi vualt indē boetē
van. lx. scellinge Ten ware bi also dz die
ghene die also gheuonden ware dragen
de dat voerscreuen hout seggen woude,
dat hi dat hout in een andˀ bosch gehaelt
hadde. als dan soudet van node wesen te
brengen den ghene die dat hout dragen
soude metten houte ter plaetse. aldaer dz

hi seggen soude dz hijt ghehaelt heeft. eñ
tien of dat hout dat hij af gesneden heeft
te passe coemt op dz hout. daer hi seit dat-
ter afgesneden of af gehoudē is. eñ oft ui-
te passe en coemt. hi verualt inden boetē
voerscrevē. eñ die scade wedͤ gegeuen
¶ Item eñ oft gesaech de hout ware. dat
soudemen houdē voer diefte. ¶ Item
soe wie hē vordert gars te sniden in eens
anders lant. hi verualt inden boetē van
.v. scellinghen ende die scade weder ge-
geuen.

¶ Te sweren quade eede

Item soe wie sweert enigē qua
den eedt. dat die clercken hietē den leelikē
eedt. hi v̓ualt inden boetē vā .lx. scellinge

¶ Van leelike brieuen te senden tot
sijnre moeder

Item soe wye sendt sijnre moe-
der enige brieuen bi leelike of quade pro-
poest. valt indē boeten van .x. scellingen
na die oude custumē. Mer om dz den co
ninc keiser is in zijn lant. daerō mach hij dͤ
af makē eñ ordinerē tot sijnre beliefte. eñ
heeft daer op geordineert geset te wesen
drie dagen op die caeck. eñ daer na gebā-
nen van zijnre prouincien Weet dz na zij-
re edit ons reguleren moetē. of vā hem re-
missie hebbē. wāt gheen andͤ rechter en
mach daer tegens differerē. noch setten
minre boeten.

¶ Een ander reproche of leelichept
op te seggen

Item so wie ander opseit enige
reproche of leelicheit diffamatore. gelijc
als hem dief te hietē. moerdenaer valsch
eñ ongetrouwe. oft zijn trouwe gebroken
te hebbē. cōtrarie sinē heere. herese bug-
gere. eñ andͤ sakē daermen af ghediffa-
meert of onteert soude worden in rechte.
verualt inden boetē vā .lx. scellingen eñ
is sculdich met rechte in allē plechē daer
hi hem gediffameert heeft. te ontseggen
eñ dat in sijn hals halen. eñ dz hi hē houte
voer een man vā goede eñ vrie condicie.
eñ dat soe wes hi daer af geseit heeft con-
trarie sine eere. dat hi dz sondͤ sake geseyt
heeft vā hem eñ valschelike gelogen.

¶ Van eens anders beeste doot te
slaen.

Item soe wye eens beeste doot
slaet. eest onwetens hi is sculdich weder
te gheuē den prise vandͤ beeste/mits dye
interrest eñ scade. des is die beeste schul-
dich hem toe te horen. eñ dan so en vallē
daer geen boetē aendē heere Maer eest
gedaen wetens eñ m: verraet. alsdā val
len daer af .x. scellingen vā boetē. eñ den
prijse vandͤ beeste. dat is te wetē hi sal ge
houden wesen weder te gheuen alsoe ve
le als die beeste waerdich is. mits die in-
terrest ende boetē van pype nader sake:

¶ Vanden beeste vanden ge
buere eens anders gebuers
beeste doot te slaen

Jetm of die beest vanden eenen
ghebuere doot slaet een beeste van huer
gebuere. eest geuonden dat die beeste dy
er doot is den anderen ierste aengeuoch
ten heeft Weet dat alsdan vandē beeste
dyer doot is geen restitucie en valt. noch
en behoert. Mer of den beeste een ander
beeste dootslaet. sonder ierst aengeuoch
ten te wesen. den ghene die die beeste vo
re sijne hout of toebehoert die de andͤ bee
ste doot gheslagen heeft. nae dz die fayte
gedaen is. is sculdich ende behoert wedͤ
te gheuen den prijse vanden dodē beeste
met die interrest. ende nae en vallen an-
ders geen boeten. ¶ Item of die bees-
te soe quaet is. dat si totslaet. ghelijc als
die voelen ofte stieren. eñ die ghebueren

vreesden dat si daer af scade mochten lijden aen hueren beesten. Weet datter behoert geseit te wesen den ghenen diet toe behoert: dat hi sijn beeste so wel bewaert datter niemāt geen scade en doet. want indien datter na oper denonciacie penitant enige scade doet. dat soude wesen op sijn pericule eñ soude weder moetē geuē die scade. het sij datter aengewrochten is ofte niet. of dat huyse voer sijn ghout of niet

¶ Te copen enighe sake litigiose

Item soe wie copet enighe sake litigiose. dats te seggen enighe sake hangende in gedinge deen tegens den anderen. of den ghene diet coopt weet datz in gedinge is Weet dat hi sulincke boeten valt: als te verliesen den prise die dē coop bedragen soude hebbē. eñ die vercoper v̄liest die sake also vercocht. eñ dat blijft tē profite vandē heere indient int eynde vā der pleyte hē toegewesen wort. eñ indien hi verlieser is. hi is schuldich te v̄liesen al soe veel als die coop bedragen heeft.

¶ Van eens anders sake te nemen bij maniere van sayte

Item so wie hem vordert te nemen eens anđs sake bi maniere vā sayte. seggende redene te hebben vā des te doen. eñ nochtans dz hi des doet sonder recht Hoe wel dat hi seggē woude dz die saken aen hē verbonden sijn die hi alsoe nemen wil. nochtans na dz hi daer inne met sayte procedeert sonđ beneficie van rechte. hi vervalt inden boeten van quadruple. van alsoe veel als die sake waerdich is. die hij alsoe heeft willen nemen.

¶ Te vercopen een sake tot veel personen

Item die aen veel personen een sake vercoopt. die hi wel weet dz hi maer eens leueren en mach eñ tot een persone hi verualt inde boeten de quadruple vā alsoe veel als die coop bedraecht tot eenē persone.

¶ Sijnen schuldenaer te vangen met sayte.

Item soe wie hem vordert te vā gen ende te arresterē met sayte sinen sculdenaer: sonđ auctoriteit van rechte. eñ hē seluen recht Weet dat hi die sculde v̄liest ende den sculdenaer blijft daer af ontslagen eñ quijt. eñ daer toe moet hij beterē teghens den rechter van alsoe veel moneten als die sculde bedragen mach

¶ Item van eens anders erue te eyschen voer den gerechte

Item wie dat hem vordert tē eyschen voer rechte eens anđs erue. eñ hi daer af verualt. hi v̄ualt inden boeten van. x. ponden. eest leengoet. eñ eest eygen lant. lx. scellinge. Eñ of die ghene die dat erue gehoudē heeft. verualt. eñ dz beuonden wort dat hijt met onrecht beseté heeft. ende dat weygert te gheuen. hij v̄ualt inden boeten vā. xx. scellingen

¶ Van eens anđs beeste te besluten

Item so wie beslupt eens anđs beeste in wat plecke dattet sij. soe langhe datse doot is bi ghebreke of vā hongher of den ghene die dat ghedaen heeft. voer rechte daer om betogen wort. eñ hij dat ontkent. eñ tegens hem betuycht wort Weet dat biden ontkennē dat hij daer af doet. mits die interest eñ scade vā partye hi valt inden boetē vā tweewerf also vele als dye beeste waerdich is tegens den rechter Ende indien hi dz kent ghedaen te hebben. hij is vrij om die scade weđ te gheuen aen partie

¶ Van yemāt scade te doen mz wetēscap

Item so wie wetens een andere
scade doet. ende den ghene wpen die sca-
de gedaē is: hem beclaecht om restitucie
te hebben Of den ghene diet gedaen he-
uet: tsaȳte ontkent. hij valt in dubbelde
boeten van alsoe veel als die scade bedra
get eñ die scade wed gegeuen Eñ indien
hijt bekent. hi sal quijt gaen. mits die sca
de weder gheuende

¶ Vanden baeliu in sijn iurediccie te co-
pen enich lant om crisme.

Item of enige baeliu in sijn lāt
of iurediccie coopt enich lant oft possessie
om crisme. die hi ter cause van sijn officie
den vercoper aen doet Weet dat de coop
behoert te nieute te wesen. eñ dē v̄coper
behoert sijn goet weder te hebben. eñ dē
prijse vanden coop behoert genomen te
wesen voer den boeten opten cooper dat
is opten baeliu. diet alsoe met macht ge
cocht heeft. ende daer toe behoert hi ghe-
priueert te sijn van sijn officie. inden wil-
le van sinen ouersten. daer hij subiect af
is.

¶ Vanden rechter ghecorrumpeert

Item of die rechter oft dat ghe-
rechte geuondē wort gecorrumpeert eñ
dat hi delay doet ind̄ sake. by langer tijdt
dan redelijc is met rechte. Weet dat hijt
sculdich is te beteren in boeten arbitrare
eñ daer toe gepriueert te sijn vā sinē dien
ste Item oft geuonden wort dat den rech
ter geweest heeft bij corrupcie tegēs dat
warachtighe vonnisse vand̄ sake Weet
dat hi in boetē valt. dat is te wetē tghene
dat hi v̄liesen of verbuerē mach bidē cos-
tumen eñ ghewoentē vandē lande ende
daer toe gepriueert te wesen vā allē dien
sten perpetuelic. eñ die scade wed̄ te geuē
aenden bescadicht bi sijn sculde.

¶ Van aduocaet corrumpeert sond̄ ad-
uen of vestlicheit

Item of enige aduocaet gheuō-
den wort corrumpeert tegens die partie
voer wpen dat hi dinget. Weet dat hi v̄-
valt inden boetē arbitrale: eñ daer toe be
hoert hi te wesen gepriueert van allē ad-
uocatien eñ die scade weder te geuen aē
die partie gehindert. Item of een aduo-
caet int dingen niet getrouwelijc en wort hi
verualt indē boeten van. x. scellinge. oft
dat hi seit iniurie tegens partye aduerse
buten sijn termen. hi eest sculdich te bete-
ren promptement aendē rechter. eñ daer
toe soe verualt hi inden boetē van. xx. s.
eñ tot elckē manne vandē houe. x. scellin
ge. eñ eest inden houe vandē here cortier
daer en valt nz dā. xx. scelinge aendē heē

¶ Remanant te doen dachuaerdē voer een
ander heere dan voer sijns selfs

Item soe wye een and̄ doet dach
uaerden voer eenē anderē rechter vandē
verwerer. ten si bi preuilegie diemē heft
van des te doen. oft by cōmittimus daer
op gegeuen bidē prince. eest in eysch: den
eyscher v̄liest sinen eysch. eñ nēmermeer
en mach hi daer toe comē. eñ hi v̄valt in
den boetē vā also veel als hi eyschet. Eñ
of dē verwerer hē daer op laet v̄dachuaer
den: eñ hi sorteert iurediccie. hi sal v̄liesen
alsoe veel als den eysch bedraecht Eñ of
den rechtē die des doet aēneemt sulcke iu
rediccie: sond̄ cōmittimus vandē ouersten
hi valt indē boeten teghens den ouerstē.
daer om dattet is in edel materie

¶ Den aduocaet oft procuruer te dadin-
gen metter partie

Item of den aduocaet of procu-
ruer dadinget metter ptye oft aendeel te
hebbē aendē querelle die beleit. Weet dz
hi verualt inden boetē arbitraire ten dis-

cretie vandē rechtē na die sake. ten sarisfeyt vandē aduocaet oft procureur. ende daer toe behoert hi gepriueert te sijn van der officie. eñ die composeur daer in behoert des te beterē tot discretien vanden rechter.

¶ Vanden officier zijn goeden te vcopen.

¶ Item oft yemant officier is. van eniger steden of heerlichz om vreese dat hi ter cause vā sijn officie gehoudē is aender steden. daer hi officier af is. vcoopet sijne goeden oft setse yemāt in handē bedettelic Weet dat of den ghene diet coopet wel weet dat den ghene die vercoopt dat doet: om te scouwē eñ te verachteren trecht vanđ stede of vandē here daer hij officier af is: dē coop sal te niete wesen eñ hi valt indē boetē vā soe veel als de coop bedraecht die hi daer af gedaen heeft.

¶ Te ontkennen brieuē ghescreuen van sijn hant

Item weet als dz so wie brieuen die vā sijn hant gescreuē sijn missaect bi den welcken hi yemāt gheloeft heeft eni ghe somme gelts te gheuen of anđ sake. Wortet betuycht dattet hantgescrifte is vandē genē diet missaect hi vualt in boeten vā dubbelde gelofte

¶ Te herbeleren int coren in verboden tijde.

Item soe wye geuondē wort in den groene coren herbelerende in vbodē tijde hi valt inden boetē vā. v. scellinghe

¶ Van mis inden weghe te voeren

Item of int voeren enige misse yemāt dz misse indē wege stoute. Weet dat sonđ gracie des heren mē dat niet en mach opheffen op boeten van. lx. scellingen parisijs

¶ Van een edel man te misdoen

Item of een edel mā misbruyct boeten ciuile. die niet en is oft en behoert te wesen arbitrarie bi port vā wapene of sauuegaerde enfrainte of bi onbehoerlike vergaderinge. daer af den coninc eñ sijnen officieren behoert die kennis eñ aengeen anđ. hi en verbuert nz meer dā. xl. scellinge Eñ waert dz hi misdede ter cause vā zijn edel houdinge als vā zijn. leen eñ van sijnre iusticie. indien hi enich heeft. eñ van alle tghene dz daer af aencleeft of spruyt. eñ dye tot sijnre iusticie aengaet: alsdan misbruyct hi. lx. pont Ten sij dat hi hem te houe seggē eñ houdē wil voer kaerle of onedele: wāt als dā en soude hi vbueren dan lx. ß.

hoe wel dat hi tot dier tijt toe gehouden ware voer edel Eñ also eest gheuseert in wacrlike houē

¶ Vanden ongeldē diemē hiet vinages eñ pontenages. dat is gelijc straetgelt eñ brugge ghelt.

Item is te wetē dat dz recht van den gecōmitteerdē vandē oudē vinages eñ pontenages behoert gehoudē eñ bewaert te sijn op alle comāscap. eñ en behoert niemāt daer af vrij te wesen. ten sij dat hi daer af thoēt speciale priuilegie daer tegens. eñ soe wie die transgresseert metter betalinghe valt inden boetē vā. lx. ß.

¶ Vanden sout solder

Het is te wetē dz indē lāde daer die tribuyt vanden sout solder stadt heeft Niemāt en mach sout coopē. dan aendē solder vandē here. eñ soe wie ter cōtrarie doet. hi vualt inden boeten. die zijn daer toe geordineert eñ vliest daer toe dz sout.

¶ Van billoen te dragen

Item so wie geuondē wort dragende enich billoen in anderen weghen dan inden naesten wech vander munt

vanden heere ond' wpen dat hi gevondē
wort Weet dat allen billoen also gevon-
den is geappliquiert aendē here. eñ daer
toe den lichame vandē drager of vandē
ghene wpen dat gevonden toebehoren-
de. ende sijn goeden sijn inden ville van-
den heere: eñ aenden ghenē die hē houdē
ende exploitieren behoert toe dat vieren
deel vanden billoen

¶ Van sijn lant te vercopen

Item behoert lichtelic gewetē
te sijn dat soe wie sijn lant vercoopt of be
swaert. dē here behoert dz recht seignou
rale of heerlicheit. dat is den tienden pen
ninc vanden prise vand' vercopinge eest
erflic: eñ eest tot lijftocht. die helft vandē
tienden penninc Eñ ghi moecht wetē dz
escauges of mangelinghe vā erve equi-
polle tot vercopinghe. Alsoe doen mede
huwelike gaven. ten waer bi alsoe dz die
vader liet sinen outstē soen in vorderscap
sijns huwelics sijn leen. dat hem bij suc-
cessie na sijnre doot comē soude Eñ dz dē
vad' hem daer af doot maect ter stont vo-
re recht: want als dan en soude daer af nz
vallen dan versoeck aendē heere. die den
sone sculdich ware te betalen Eñ oft ghe
buerde dat yemāt obligierde of beswaer
de sijn lant of erve met lijftocht. of losren
ten. of indē wille vanden v'coper te lossē
binnen drie iaren. Weet dz als dan daer
gheen recht en valt vanden thiendē pen
ninc aendē heere te eyschē binnē die voer
screvē drie iarē: bid' redene. dz bidē custu-
me locale: mē mach dat lant oft erve wel
beswaren. den tijt vā drie iaren: sond' con
sent vanden heere. eñ niet meer Eñ dair
om terynden die drie iaren. wordet nz we-
der gerocht bidē vercoper. den heere he-
vet recht te eyschen sijn recht: welc recht
behoert genomen te wesen. int ghelt vā
den coop in afslach vanden vercoper

¶ Item de coper behoert te betalē tvech-
te vanden gerechte voer wien den coop
ghemaect eñ geleden is nae die custume
vander plecke metten rechte vandē bael
iu. oft meyer die de rechters vermanen.

¶ Ander boeten criminelen ende
niet capitalen

¶ Capittel CCC. lvi.

Ghesien vanden boeten cri-
minelen: soe volcht te sien vandē boe
ten criminelen. die perpetieren bi valscē
eedt te doen tot preiudicie van ander So
moechdi weten. dat so wie sweert eñ tuy
get bi valsche tugen. bi bede of ongelt: of
andere te hinderen. weet dat hi gehoudē
is vā boeten als vā valsche. dat is te we
ten geset te wesen op die caeck drie dagen
eñ ten derden dage hem teykenen inder
wanghe metten teyken der iusticie of vā
den heere Hoe wel dz die rechten canon
verbiedē dz niemāt geteikent en sij int aē
sichte die gescapen is naden gelijckenis
eñ beelde ons liefs heeren ihū xpi. maer
nae die custume locale wort dit gedaen.

¶ Te sweeren onbetamelic god eñ
sijn lieve moeder maria

¶ Item so wie sweert of spreect
onbetamelic van god eñ vand' heyliger
maget maria: valt inden boeten van ge
set te wesen drie dagen op die caeck. ende
aen sinen hals gehangen groote letterē
soe dat een yegelijc sien mach ende lesen
diet lesen can: die sake waer omme hij al
soe geset is op die caeck ende daer nae ge
bannen vander provincien ofte heerlic-
heyt

¶ Vanden coninc of van sinen heere on
betamelic te spreken.

Item soe wye vanden coninck

of van sinen here. of prince spreect onbetamelic bi forme van iniurie Weet dz hi verualt in peine vandē boeten. als ghesette wesen iij. dagen op die caeck: ende ten laetsten dach geteykent te wesen met ten teyken vanð iusticie ende gebannen vanð prouincie. ende daer toe in boeten ciuile arbitralic

Van toeuenaers eñ waerseggers.

Item eñ of yemāt geuonden wort gokelaer. toeuenaer of waersegger wesende. die anð lieden scade oft preiudicie gedaen heeft. bi sijn touerie of gokelerie. hi valt inden boeten van geset te wesen op die caeck. behangen mz grote letteren. soe dattet een yegelijc sien mach. ende lesen de sake waerom hi also aldaer geset is. ende int eynde behoert hi gheteikent te wesen of ghebarnt. nae dat die sake begheert

Te wesen suspect van diefte.

Item soe wie geuonden wort van diefte suspect. valt inden boeten vā gebannen te sijne drie iaren. eñ behoert daer om gepriueert te wesen van allē officien ende van allen poorterien. vā allen digniteyten. eñ gereputeert te wesen als infame. eñ hebben vloren die antwoerde te houe Item soe wie geuonden wort gestolen te hebbē die waerde vā. v. scellinghe eñ daer en bouē tott waerde vā. x. s. ij. penninc. valt indē boeten vā dz ore af te sniden. eñ gebannen om die ierste diefte. mer om die anderde is hi waerdich te hangen. Item soe wie steelt paert ofte merrie. of dat yser van een ploech of kerkelike goeden. oft yet wt sijns meesters huyse of oec yet wt den huyse van sinen waert daer hi geherbercht is om de ierst diefte in deser sake. het sij groot oft cleyne hi is waerdich te hangen. Item soe wye eens anðs kint steelt. hi valt nadē rechte inden boeten arbitrare. tot discretie van den rechter. eñ eest met crachte. daer toe is peyne capitale Item soe wie eens anders sake neemt met crachte hi vallet in peyne de quadruple vander waerde vāder sake.

Anderboeten die criminele sijn ende capitalen Capit CCC.lvij:

Hier nae volcht vandē boeten die criminelen eñ capitale sijn So is te weten dz so wie geuonden is gestolen te hebben die waerde vā. x. scellinc of daer en bouen bi diefte of furte. hi veruallt indē boetē crimineele eñ peyne capitale. als gehangē te wesen so dat hi doot ende verworghet sij Ende of den diefte mach gerestitueert sijn aen partye dat is men sculdich te doen of des niet. mē moet die scade liden. Wāt die rechtē en is niet gehoudē te restituerē die furte of diefte ten sij dz hijt aendē dief vindet ofte dat hijt bewijst in sijn bedriue

Een anð doot te slaen mz heetē moede.

Item soe wie dootslaet een anð bi hieten moede na custume locale na dz tet bi dage is. hi vualt inden boetē criminele eñ capitale. sulck als gehangē te wesen. so dz hi doot eñ geworget si. Eñ nae sommige pleckē op een rat eñ na sommige plecken al leuende bedoluē Eñ ist bij nachte hi behoert gesleept eñ gehangen te wesen totter doot. Yemant sijn goet opten wege te nemen

Item so wie eens goet indē wege neemt hoe wel dattz mettē luie nz mer daē en is eñ dz hi ī deser manierē nz meer genomē hadde dan. vi. pēninge. so valt hi in peine capitale. sulc als ghehangē te wesen ende geworget. ende die diefte weder ghegeuen aenden bescadicht. indien

datter geuonden wort mettē geuangen. of dat hijt bewijst inder heerlicheit vandē heere daer hi geuangen is

¶ Van moert te doen.

Item so wye dat geuōden wort moert gedaen te hebben het si bi dage of bi nachte. behoert gesleept te wesen. eñ gehangen totter doot

¶ Van yemant te doden met coude moede.

¶ Item soe wie een ander doot slaet met coudē moede gelijc als met verraet. of met verspijdinge. hi behoert ghehangen te sijn eñ gesleept totter doot.

¶ Een vrouwe te smiten die welcke dye kijnt draget.

Item soe wie een vrouwe slaet die kint draecht soe dat die vrucht vā haren lichame gedoot si. dat die wise hyetē Crimen de anchis. sulcke behorē gehangen ende gesleept te wesen totter doot

¶ Van een vrouwe te ontscaken die ongehuwelict is

Item soe wie ontscaket onghehuwelicte vrouwe sond den danc vā vader eñ moed of sond den danc vandē vriēden indien si geen vader of moed en hadde. eñ indien hi haer ind ontscakinge beslaept. behoert gesleept te wesen eñ ghehangen totter doot Eñ indien hi haer nz en beslaept. eñ brencse in behoudē stede. eñ eerbaer sond haer te beslapē ofte misdoen Weet dz hi behoert gebannē te sijn uuten lande eñ sijn goedē geset indē handen vanden heere eñ biden seluen ghereguert te wesen. ter tijt toe dat hi wed gecomen sal wesen tot obediencie vā iusticie. die vrouwe wed gebrocht sond misdoen eñ beteren die rapt bi hem also ghedaen Eñ indien hi des nz en doet. hi vliest sijn goet ende en mach noch en behoert hem mermeer enige sake te hebbē die vā ander vrouwe coemt. Eñ bi bescreuen redenē en mach hi haer niet hebben tot eenē wiue bi enige trouwe die waerdich sij

¶ Vanden magen te ghetugen die ontscakinghe

Of die magen vander vrouwe die ontscaect is ind ontscakinge consenterende sijn. eñ des thoenē. dat si daer om recht niet en veruolgen. eñ en doen geen diligentie weder te hebben die vrouwe. Weet dat sij vallen in boeten arbitrale voerden rechter ende priueren hē seluen daer bi vander successie die hem vā haer soude mogen comen.

¶ Yemant te beuichten op sijn goet

Item oft gebuerde dat yemant bi hem of bi sijn hulpers een and beuichte op sijn plecke ende misdoet eñ de ghene die aengeuochten sijn quetsen of slaē den ghenē die hem beuichten Weet dz bi bescreuen redenen sij dat niet en sijn sculdich te beteren aendē heere Mer die aenuichters vanden doden of gequeest van huer geselscappe. eñ vand doot oft quetsure also gedaen. behoren die aengeuochten vry eñ quijt te wesen. eñ men is hem noch sculdich te beteren datmen hem alsoe aengeuochten heeft eñ bescadicht oft op gelopen op huer plecke. op hair beste of huys.

¶ Vanden bewarer die ghevangen te laten gaen

¶ Item ghy moecht weten dat of die bewarer der geuangenissen bi sijn re scult yemāt laet ontgaen uuter geuangenisse: hi valt in sulcke pine eñ boeten als die geuangē die ontgaen is sculdich dich was te draghen. eest in ciuile. eñ eest in criminele inden boeten arbitrare van

den here wien die geuanghenisse toebe
hoert.hoe wel dat hi bi scerpheit des be-
screuē rechts behoert te sijn peyne de taliō

¶ Vā vraderie te vuolghē teghēs sy
nen here

Item soe wie vuolcht enich
verraet teghens sinen here oft teghens
sinen edelen state Weet dat hoe wel dat
tet vraet niet volbracht en si. Nochtans
willen die bescreuē rechtē dat die traitro
re vualt in alsulcke peyne als die vrader
selue sculdich waer te doen. in dien hi ge
houden waer biden rechter.

¶ Die siecken te belettē inō doot

¶ Itē soe wie yemant eenich
belet gheeft. dat werct indē wee vander
doot. oft dat hi belet yemant testament
te maken. bi weghe van lapte. valt indē
boeten arbitrale: eñ behoert gepriueert
te wesen van allē die successie vandē doo
de oft vanden ghifte die hi hē ghemaect
soude hebben in testament.

¶ Vanden ghenen die hem verdoen
oft doden

¶ Item ghi moecht wetē dat
die goeden vanden ghenen die hem ver
doen oft doden bi desperacie. sijn ghecō-
fisquiert aendē here onō wien datse sijn.
op dat die here alsulcke iurisdictie heeft:
dat hi vanō sake kennen mach daer om
dat hi alsoe gheuanghen gehoudē was
dye ghene die hē alsoe vdaen oft gedoot
heeft bi desperacie. Mer oft yemant by
siecte van hoofde oft van raserie dye her
op coemt hē despereert.: Weet dat daer
om niet en behoert dat lichaem geuoert
te sijn aen die iusticie: noch sijn goedē en
sijn niet vbuert oft gheconfisquiert. hoe
wel dat die custumieren daer af vserē ter
contrarie: eñ voeren dat lichaem tot exe
cutie vā iusticie eñ ɔfisquierē hair goedē

¶ Yemant te accuseren oft vroegen.
van cryme teghēs den here oft rechter

¶ Nae bescreuē recht soe wie
voer rechte accuseert yemant in sake vā
cryme. in dien dat hy geuondē wert val
sche wroegher int eynde vanden querel
le: hi vualt in peyne de taliō. dat is dz hy
behoert te draghen alsulcke peinen: als
die gheaccuseerden schuldich soude ghe-
weest hebbē te draghē. in diē hi vwonnē
geweest hadde. Eñ alsoe behoert dat ghe
houden te wesen met recht. ten waer die
moderacie die ghescheit vanden procu-
reurs van officie. die de conclusiē crymi
nelen doen. eñ partye ciuile. Mer na so
mige custumiers: soe wie vualt vā accu
sacie in cas vā cryme van simple partiē
deen teghens dandere. het sy bi ghebre-
ke van ghetnghen. het si dat bi sijnre be
liefde die vuolgher hem vdraecht van si
nen veruolghe by sinen eyghen wille.:
Die vuolgher in deser sake behoert ge-
bannen te wesen vanden lande oft van-
der stede: eñ behoert te gheuen die boetē
aenden here: eñ aen partye die costen.

¶ Syn vader oft moeder te doden

¶ Item soe wie doot slaet sijn
vader oft moeder. behoert ghecondem-
pneert te wesen te vliesen die erfnisse: soe
onbetamelic is die sonde: Eñ bi beschre-
uen recht. hi behoert geset te sijn in eenē
leerē sac. eñ met hē behoert te wesen een
gevuert oft gelibbet hane: een hont een
scymminckel. eñ een serpent. ende alsoe
ghewoypen inō zee. oft in die alō meeste
riuiere vanden lande. ten eynde dat dye
delinquant oft mesdaō vliesen mach he
mel aerde eñ lucht: wāt hi en is nz wair
dich te bliuen opter aerden oft inō lucht
C. l. ix. cu. de hijs q̄ paren. vel filios. l. i.:
Sed hec pena nō est in vsu scōm bal. ibi

Syn kint te doden

Item soe wie syn kint dodet schuldelick is van sulcker pine als voer screuen is vanden ghene dye sijn vader oft moeder dootslaet

Yemant leden oft lit af te houden.

Item soe wie yemãt af hout oft afneemt eenighe ledẽ oft lit. ghelijck als af te houden een hant oft voet. hi behoert te vliesen ghelijke ledẽ eñ daer toe vliest hi sijn huyscaet gheappliquiert aẽ den here/ Itẽ soe wie een andẽ vminiert vã sijn ledẽ. behoert te vliesen alle sijn huyscaet teghens den here wtgheseit die prouisie die de ghequeste daer af sculdich is te hebben. nae die faculteit eñ moghentheit vanden goeden.

Vanden mesdaet vanden weese.

Item oft gheboerde dat een weese is van sulcker outheit dat hi werẽ mach dat hy doet ende perpetreert sake waer om pine capitale daer af volghen soude. in dien hi gheen wese en waer Weet dat om sijnre ioncheit nz bliuẽ en sal; hi en sal draghẽ pine capitale om die redene. dat malicie oft subtijlh; daer suppleert. Maer in dien hi soe ionc eñ innocent waer dat hi nz en kende oft hi quaet oft goet dede. alsdan leit daer inne remedie van slagen: oft andẽ punicie naẽ outheit. Exempel. Het ghebuerde dat een knechtken van. xi. iaren speelde met een meysken van. iiij. iarẽ. oft daer omtrent. Dat meyskẽ spelẽde toech hez sijn capproẽ af eñ hi was scurft eñ was bescaẽt eñ toernych eñ suppleerde daer in malicie. Daer nae heeft hi geuondẽ dat meyskẽ buten den volcke int velt eñ heuet haer ghesłagẽ met eenẽ steen int houet soe dat sy doot bleef. So gheringhe als hi haer doot sach heeft hy haer wech ghesteken ten besten dat hi conde. Nz te min het wert vnomẽ dattet also gesciet was hi wert geuãgẽ Eñ daer om dat de sake groot was eñ twijfelachtich van so nughen om sijnre ioncheit. Hi wert gebracht int parlement. Alle ghesiẽ eñ dat hi die malicie daer in gesuppleert hadde het wert ghewesen dat hi gesleept eñ gehangẽ soude wesen/ eñ dit accordeert dat bescreuen recht. C. li. ij. rub. si aduersus delictũ. l. in criminalib;. Itẽ het is te wetẽ. dat oft een ionc mã die soe out is dz hi sculdich is te wetẽ oft hi quaet of goet doet bi redene van sijn outh; ghelijc als van xij. iarẽ eñ daer en bouẽ perpetreert sake oft crime capitale. bi bescreuẽ recht is te corrigieren naẽ sake eñ tot discretie vanden rechter. Eñ als vanẽ outheyde weet. dat oft hi van sulcker tijt is. dat hy mach bydẽ cracht van sijn lichaẽ ghedaẽ hebben crime capitale. om sijn outheit en behoertet niet te bliuen. hi en sal capitalic ghecorrigiert sijn. wãt die outh; en ontschuldicht die sonden niet. nae dat hi indẽ macht is van des te doen.

Te wesen zodomite.

Itẽ soe wye betuycht wert zodomijte. voer deerste reyse behoert hi te vliesen die cullen. om die anderde reyse behoert hi vliesen sijn lede oft vede. eñ om die derde reyse behoert hij vbrant te wesen.

Wech te nemen eenighe palen die ghestelt sijn met rechte

Item soe wie wech doet oft valschet eenighe palen die met recht geset sijn vliest alle sijn goeden eñ sijn gheconfisquiert aenden coninc oft aendẽ here hoghe iusticier eñ behoert ghebannẽ te wesen op die galghe eñ in sommige plecken vliest hi sijn lijf.

Yemant doot te slaen bi auontuer.

¶ Item soe wie een andere doot slaet bi cas van auentuere by bescreuen redenen en behoert hi daer om niet te vallen in peyne. op dat des alsoe ghewetē sy sekerlijc. Hoe wel dat die custumiers seggen dat in crime geen auontuere en valt/ten valt in peyne vandere doot oft inder remissie vanden prince.. En dat die bescreuen recht daer toe gheen pine en set blijct bi ¶ li.ix.tit.ad.l.corne.de sicca.l.i.et.l.en ij.

¶ Vanden dief te slaen stelende

¶ Item soe wie een dief slaet doot stelende. oft dat hi bi nacht coēt om te stelē. oft soe wie bi nacht coemt om dē man doot te slaen na bescreuē recht. hy en vualt in gheen peine. ¶ li.ix..tit.dic .l.si vt allegas ¶ Van saken die begherē gheteikent te wesen

¶ Item na bescreuē recht soe wie mesdoet in sakē waer om dat hy behoert geteykēt te wesen int aensicht als ghewoenlic is bi custume locale.: Weet dat nae voerscreuen recht niet en is geconcedeert de dessacieren of te mesmakē die facie gemaect naden beelde ons liefs heren mer behoert te hebben correcie equipolle. En nadē custumiers en inden lande al daermē vseert bi custume locale. die in sulcker sake ghebruyct. hi behoert ghestet te wesen.iij.daghen op die kake:en gheteykent te wesen met ter stede teiken al heet in syn wanghe. En alsoe vseertmen daer af nae custume vā waerlike houē. ¶.li.ix.tit.de pe.l.si quis in metallum

Van een vrouwe die hair mesbruyct

¶ Ghi moecht en sijt sculdich te weten. dat oft een wijf mesdoet:so dat set valt in pine capitale. sy pst schuldich te draghen:ghelijc als een man nader sake:mer in boeten ciuile:sy en vualt nyet dan in halue boeten. daer die man heele boeten gheuen soude:ghelijc als oft dye man mesbruycte boeten van.lx.scellinc dat wijf en soude niet meer mesbruykē dan.xxx.s.en van anderen boeten des ghelijcs. Itē dat wijf en behoert niet ghevanghen te wesen in yser noch in hout noch in eenighe vāghenisse dat haer lichaem hinderē mach oft haer memorie vliesen want sy weec en cranck sijn van naturē Mer si moghen wel ghestet sijn in brede vanghenisse nader sake:en met haer gheselscap diese bewaren. Want bi bescreuē recht. een wijf en behoert gheen vangenisse te hebbē dan bi forme wel bewaert te wesen bi iusticie. ¶.li.ix.rub.de custo. reo.auc̄ nouo iure

¶ Die constituciē royalen en ordinācien op die kapzē vandē iachtē vandē boschagē en foreestē int conincrijc en die riuierē royalē. Capit.ccc.lviij.

Hier nae volghen de constitucien vāden coninc en ordinācië opten kap ten vandē iachtē en visscherië soe wel indē boschagē en foresten vandē coninc als inden riuierē die indē termen sijn vandē conincrijc. daer af die kennisse af toebehoert optē kaptē vāden boskagē vandē waterē. vandē voghelen als reyghers. faisanen en alle anderē. Dwelc af die copie hier nae volcht. Ghegeuē onder zeghel van iacob die keiser meester en enquesteur vandē conincrijc vā vrancrijc. anno. M.ccc.lxxvij. gemaect bi instructie en ghebiet te houdē op die boetē gheē dat hier nae volghet. Eerst pst vboden. als datter nyemāt en sy die welck die hē vordēt te visschen indē riuierē voerē. blieken. snoeckē. baersen. carperē. ofte anderē visschē. ten si bi alsoe dat de voerseide visschen sijn vander lancte vanden lancsten

dinghen van eens mans hant. op die boe
ten van. lx. schellinc. Item dat niemant
en visschet inden voerscreuē riuieren pa
linghe die niet waerdich en is. vij. pēnīc
stercke munte. hi en werde weder inne ge
worpen op die boeten van. lx. schellinck

Item dat nyemant en vanghet indē
voerscreuen riuierē eenige vēdoises oft
gardons: van wat grote oft quātitept dz
si sijn: duerende den tijt van midmaerte
tot midmeye. om datter is indē tijde dat
sy werpen. Itē sijn ṽboden alle engie
nen oft netten met gaern ghemaect. dye
soe cleyn sijn. datter een penninck tour
noys ghemunte dair doer niet en moch
te inplatte. op die boeten van. lx. scellic
van midmeye tot bamisse toe Itē sijn ṽ
boden alle engynen oft netten gemaect
met stercken gaern: om te visschen inden
voersc̄ riuieren die soe dicht sijn datter eē
parasijs niet doerliden en mach van ba
misse tot paeschen toe. op dye boeten vā
lx. scellinc. Item sijn ṽboden alle instru
menten vā hout het sy coeue oft and̄. die
soe dicht sijn datmen dair doer niet stekē
en mach die hant. op die boetē van. lx. s̄
Item sijn ṽboden die bouceus oft coer
kens eñ and̄ instrumēten. die aēdē voer
screuen comen ṽ eenicht sijn. datmē dair
doer niet steken en mach den cleinē vin
gher: op die boeten van. lx. schellinghē.
Itē generalic sijn ṽboden alle netten eñ
engynen. hoedanich datse sijn vā gaern
oft van hout inden voerscreuen riuierē.
eñ des nachts daer laten van midmaer
te tot midmeye. Item die werckluden eñ
makers der seluer nettē. eñ die ṽcopers
vanden visschen teghens ende ouer die
voerscreuen ordinanciē vallen indē boe
ten van. lx. schellinghē. eñ de visch ende
netten alsoe ghevonden ter contrarie ge
appliquiert te wesen aenden coninc Itē
sy sijn sculdich te lesen die ṽboden visschē
in dyen sy eenighe ghevanghē hebben
eer si wt dat water sijn. Eñ in dien sy wt
dat water waren bevonden met ṽbodē
visschen. die ghene die daer mede bevon
den sullen wesen. vallen inden boetē vā
lx. schellinc. eñ die netten ṽbarnt in opē
baer plecke. Item is ṽbodē dat niemāt
van wat state dat hi sy en mach maken
noch hebben grafte chantepelure noch
anders. die mach oft sculdich is te wate
ren wt die selue riuierē.

¶ Die forme eñ maniere vandē iach
ten inden boschagen eñ foreesten vandē
coninctijc ende elders

Capittel CCC. lix.

Nae dat ghesept is vanden
visscherien eñ vandē netten daer toe be
horende. Daer nae volcht te sien eñ te to
nen die forme eñ maniere vander iachte
vanden boschagen eñ foresten vandē co
ninctijc en elders Soe is te weten dz die
edele moghē iaghen met hondē om ha
zen oft coninen.: op datter niet en sy met
netten oft and̄ engynen eñ buten gaer
den oft waranden. eñ grote beesten als
harten eñ and̄. Mer een edel mā mach
des doen met sulcke engynen oft netten
alst hem belieft butē gaerden Eñ in diē
hi gaerde hadde. daer so mochte hi in ia
ghen tot sijnre believe. Item is ṽboden
aenden onedelen. dat sy niet en voghelē
nae faisanen oft partrijsen met warne
ten datter sy. op die boeten van. lx. schel
linc. eñ die netten ṽloren. Wtghesept die
edele mannen eñ heren in haer heerlijc
heit eñ lant. al daer si hoghe iusticie heb
bē eñ warandē: ten si dzter si bi licēcie eñ
oerloue van hem in haer heerlicheydē eñ
de lant. Item alle edele mannen mo
ghen iaghen in haer lant eñ heerlicheit

om grote beesten. ende in haer gebuers
heerlicheit. in dien sy daer af macht heb-
ben eñ possessien. by hem ofte by haren
voersaters ende anders niet.
Itē baroenē herē of andꝰ iusticieren noch
andꝰ edel mannē eñ bi stercker reden on-
edele. en moghen noch en behoren te ia-
ghen buten harē warandē om wat bee-
sten dattet si nadꝰ sonnen nedꝰganc tot ha
ren opganc op die boetē. Itē dat niemāt
en mach vanghē noch iaghē wie hi si hi
si edel oft onedel met netten om reygerē
andꝰs dan met voghelen daer toe dienē-
de mer een baroen mach dat wel doē eñ
die boete daer af is. lx. pont parasys. Itē
en mach edel noch onedel vanghē eeni-
ghe duuē met wat engynē dattet si sondꝰ
te vuallen in boeten arbitrale: eñ die sca
de wedre te gheuen. Item niemāt en
mach noch en behoirt te vanghen noch
te soecken gibier met wat voghel dattet
si indē warandē vandē coninc op de boe
ten van. ix. ℔. noch oec dragen eenich ga
ren inden voerseiden waranden. om te
vanghē eenige coninen. hazē. noch andꝰ
voghelen. op te vuallen in die boetē ar-
bitrale. Itē is vboden dat gheen onedel
soe coen en sy in sijn huys te hebben en-
ginen noch gaern om grote beestē noch
cleyne te vanghē. faisanen noch partrij-
sen op die peine die nette te vliesen eñ ge
confisquiert te sijn aenden volcke vandē
coninc. diese eerst vinden sal. Itē is vbo-
den dat niemant dan pricen eñ baroenē
in haer heerlicheit vangē en mach noch
doen vangē met ghemeen enginē noch
netten. valcken. hastoers. laniers. tirce
let. laneret. ostoer. noch geerfaulx. ten sy
bi consente vanden seluen herē. wiē des
toebehoert eñ aēgaet. Eñ die voerš vo-
ghelē soe gheringhe als si ghevanghen
sijn behoren gebracht te sijn aendē voer-
seiden prince eñ baroenen. Eñ si beho-
ren te hebbē seker prijse om elckē vogel.
dats te weten om dē valc oft vandē geer
faulx. x. pont tournoys. vandē edel ter-
cilet oft ostoer vā elck. v. pont tournoys
vandē lanier. l. ℔. vandē laneret eñ ter-
celet eñ van ostoer voer elck. l. ℔. Itē
niemant en mach noch en behoert indē
boschagien eñ foreesten vandē coninc te
vangē eenich sperwaer indē nestē. noch
daer nae te voghelen in eenigher mani-
ren. op dye boeten van. lx. ℔. van elcken
voghel alsoe ghevanghē Itē oft die e
del man al vlieghende dē voghel vliest.
soe dat hy daer af vliest dat ghesichte. eñ
dat hijs niet vinden en mach. eñ een an
der die vint. die daer mede weet ofte wil
vliegē eñ die bewarē. hi macht wel doē
sondꝰ mesdaet. Eñ oft hi die vlore al vlie-
ghende doende dat hi sculdich waer. eñ
als toebehoert tot vlieghen des valckē.
hi en soude dair aen niet mesdoē noch in
boeten vallen: hoe wel dat dye here wiē
die valck eerst toebehoerde. dyē quame
wedꝰ halen. eñ dat hi wiste dat die ghene
diese alsoe ghevanghē hadde. heeft ghe
houdē eñ bewaert alsmē een valc schul-
dich is: eñ daer mede vlieghē. eñ dat hiē
int vlieghen vloren heeft. nae dattet inder
waerheit alsoe ghevondē waer hoe wel
noch dat die valc ghetepkent waer van
des heren teiken. Mer of die gene die dē
valck ghevondē hebben. als voerš is:
die vloren hade oft vcochte. oft dede wtē
lande dragē. soe dat hi niet en wiste waer
dat hy vuaren waer noch wien hebben
soude: hi waer die schuldich te beteren aē
den ghenē diē eerst toebehoerde bi der ar
bitrage vanden prince vandē lande. eñ
daer en behoert andꝰs gheen rechter. ten
waer dat sijs eens werden Eñ oft die ge
ne die dē valc gevondē hebbē soude als

voerscreuen is den valck ghegeuen had de een ander edel mā die voghelen houdē eñ vlieghē mach: so soude hi moetē noemen dē ghenē wien hijt ghegenē soude hebbē: eñ bringē den eyscher vandē valcke al daer: nae dat hi die teikē seggē soude: oft dat hi sekerlijc bewijsen eñ bethonen soude dattet hem toebehoert eñ dat hijt int vlieghē vloren heeft. hi yst schuldich weder te hebben vandē ghenē diet ghegeuē is biden recht van faucouerie. Eñ oft die valck storue indē bewaernisse vandē ghenē dyet alsoe ghevondē heeft als voersč is. eer hi die ontslaghē wert bi den recht van faucouuerie. eñ behoerlic daer af ontlast. hy moet daer af rekeninghe gheuē nae dattet in sijn bewaernis eñ handē geweest sal hebbē.: eñ dat des sekerlijc ghewetē sal sijn. Weet dat daer om niet en blijft die ghene diet alsoe ghevonden oft ghehadt heeft in bewaernis en moet segghē dat die valck hē af gestoruen is: niet teghenstaende eenighe goede bewaernisse die hi daer af heeft mogē doen. Eñ daer af in exempel te doen blijken dattet alsoe sy. tonēde die voeten vā den valcke. van synē vlogelen. eñ vandē staerte. eñ midts dien is hi daer af schuldich geuriet te wesen. Eñ die redē is dat men bidē teikē sculdich is te bekennē dē valck Want in dien t eenich teikē hadde het moeste in een vandē voerscreuen ledē wesen. eñ daer bi mach daer af die gerechte waerheit bliken.. Eñ in dien dat hi des alsoe niet en doet. hi yst sculdich te beteren tot arbitrage vanden prince.

Coppe vanden testament vanden copulеerdē van desen teghenwoerdighē boeck Capittel CCC lx

In nomine dñi. Amen: Weet een iegheliic dat iā bot tillier raedt des coninx vsekert. dat alle leuende creatueren eynden moetē eñ termineren van lijf ter doot. nyet wetende hoe noch wāneer. om te obuieren oste te scouwen dat ic niet begrepē en werde in testat noch inconfez der seluer doot. ende niet voersien vā testamēt eñ ordinancie van wterste wille. Hoe is dat ic in mijn volle memorie sinnē eñ vstant make eñ ordinere mijn testamēt ghifte eñ ordinancien vā wterste wille. bidē manieren hier nae volghende. Eerst ic loue eñ dancke gode mijn here. mijn schepper. van mijnre gheboerte. leuen lichaē eñ leden daer hi mi af vsien heeft. vandē vijf sinnen die hi mi gheleent heeft. eñ van alle die goeden daer hi mi af gheuoet eñ ghehouden heeft in mijn leuen. Daer nae biecht ic mi tot gode. sijn lieue moedē die maghet maria: eñ alle heilighē. vā alle die sondē eñ mesdaden daer ic binnen de mijn leuē inne gheuallē bin. eñ vanden welckē ick gheen biecht tanderen tiden gesproken hadde. eñ by penitēcie remiz eñ gheabsolueert. Biddende gode seere deuotelick. dat die mi vgheuen werden bekennende eñ ghenēde daer om bi waerachtich berouwe my sculdich eenwerf andwerf eñ derdewerf.: Eñ om satisfacie te doen. wil ic dat oft ghewetē is.: dz ic van yemants goet hebbe. dattet weder ghegeuen si. vandē goeden die van mi achter bliuen sullen. eñ oft ic yemāt mesdaen hebbe. ic bidde deuotelic dattet mi vgheuen sy. eñ oft mi yemāt mesdaē heuet ic vgheeft hē om gods willen. biddē de gode dat hi sijnre barmherticheit believe soe te doē eñ mi houden in sijnē gracien eñ visitacie ter doot toe.: Hoe dz int wterste vandē doot die ypāt geen macht

en heeft mi te tempterē noch te doē wyꝑ
selen van uwer genade. eñ misericordie
te hebben eñ te begheren: eñ int gelove
mijn leven eynden: eñ dye siele in sijnre
heyligher glorien ontfanghē Itē als
ic doot bin eñ gheerpireert .: ic bidde dat
van mi ter aerdē te doen ōbeir ꝟ bidē tij-
de van. rij. uren oft daer omtrēt. op dat-
men sien mach dat ic al gheerpireert bē
eñ alsdā gheset in een plat block. bedect
alleen met een slaeplaken. opt welck ter
stont ghemaect eñ gheset si een cruce vā
groene zooden van eerde lancs dat voir-
screven bloc. in memorie dat ic vā aerde
ghemaect bin eñ weđ aerde werden sal
eñ alsoe ghedraghen tottē grave toe. mꝫ
viij. arme menschē barvoets. in een tei-
ken dat ic naect quā. eñ naect soe gae ick
weđ wech .: Eñ alsmen coēt halen mijn
lichaē om ter aerdē te doen dat die pasto-
re daer si mettē twee capellanen. die gro-
te eñ cleyn coster ghecleet met koercledē
oft mit cappē naden tijt. die welc eer mijn
lichaē gegheven si om ter aerden te dra-
ghen singhen sullē mit lude sittende om-
trent den lichaē die. vij. psalmen penitē-
tialen metten anthiffenē eñ collecte daer
toe dienēde: eñ daer nae die letanien. seg-
ghende inder stede van ora pro nobis.
ora pro eo.

Ende dat ghedaen dat dat voerschre-
ven lichaem dan ghedraghen sy ter aer-
den met den voerscreven arme mensčē.
Die voerscreven pastoer capellanen eñ
clercken mede gaende singhende die of-
ficie diemen ghewoenlijck is over dē do-
den te singhen. Eñ achter den voerscre-
ven lichaem sullen gaen dye arme bur-
ghers om den lichaem te ghelepen ten
grave toe. Want anders nyemant en
wil ick noepen dan mijn executoers die-
ders altemael alsoe sullen doen doen.

Ende alsoe ghedraghen totten kerchof
gods eñ sinre bruche daer ick ter aerdē al-
soe ghedaen sal werden. inden hoec bu-
ten der kerckē thoren. daer mijn dochter
begraven was. daer ic ghecoren hebbe
mijn sepulture. biddende eñ begheren-
de aenden administratoers vanđ selver
kercken. dat sy mij dat alsoe gunnē wil-
len. Op welcken grave ende sepulture
den lichaem alsoe ghebracht. Die voer-
screven pastoer capellanen eñ costeren.
sullen lesen dese salmen vanden souter.
Quemadmodum desiderat cervus ad
fontes aquarum ita desiderat anima. ꝛc.
Ende die anthiffenen ende collecte daer
toe dienende voer den doden. mettē offi-
cien ghe accostumeert te doen totten be-
graven vanden dooden Eñ den voer-
screven lichaem begraven .: Hoe bidde
ick den voerscreven pastoer capellanen
eñ costeren. eñ den armen burgherē: eñ
den anderen die den voerscreven lichaē
draghen sullen. dat sy treden inder voer-
screven kercke mettē toortsen ende voer
den crucifixe. ende bidden gode van he-
melrijck voer mijn siele .: dat hy sijnder
heyligher gracien eñ ghenaden mi ver-
ghiffenisse verleēt wert eñ al daer oorlof
nemen sonder weder tottē huyse keeren

Tot welcken lichaem te draghen ghe-
lijck als voerscreven is: niet meer en sy
dā twee toortsen ter eeren eñ waerdichꝫ
vanden heylighen cruce. die daer mede
ghedraghen sal werden. nyet dat mijne
stinckende eñ vuyle lichaem des waer-
dich sy Hoe bidde ick dat die voerscre-
ven begravinghe ghescyet onder dye
vespere singhende inder memorie .: dat
onse lieve here ihesus christus die om ō-
sen wille eñ om onse redemptie sterven
woude. tot dier uren werde geset in sijn
heylighe sepulture

Item als ick begrauen bin gelijc als voerscreuē is ic wil eñ ordinere dat mijn obsequie ofte wtuaert ghedaen sy opten octaue van mynen ouerlijdē. bidē voerscreuen pastoer. capellanen dpake ende subdpake. beyde die clerckē. twee obseruanten. twee augustijnen. dye de voerscreuen wtuaert helpen singhen

Eñ dat op die selue morghenstont ghesonghen sijn vigelië. eñ daer nae terstont die misse beghinnen. Ende dat inder kercken ghemaect sy voerdē cruci fixe een coetse oft bedstede van stroode Eñ op dye selue ghemaect een hoochte van borden ghelijck een breet ende plat block. ghedect met een wit slaeplakē alleen. eñ aen dat hoechste eynde vand seluer hoechte ghemaect een cruce vā houte. breet eñ hoech. op welcken cruce ghe set sijn drye kaersen op elcken arm een. Ende elcke voerscreuen kaerse weghen de drie pont. eñ op welcker hoechte ghelept sal wesen een beelt van wasse. inder formen van eenen doden naecten man. vanden ghewichte van twintich pont. eñ omtrent de selue voerscreuen coetse ofte bedstede sullen wesen. xxxij. armer menschen sittende ende biddende gode voer mijn siele inder memorie dat wi in der ouderheden van xxxij. iaren comē sullen tenordeel gods. Eñ dat hy alsdan mi bi sijnre heiligher gracien setten wilt ten sijn dexter ofte rechter syde metten behouden ende salighen menschen Welcke arme menschen sullen wesen. die haer aelmissen nemen inder memorien dat wy gheen eyghen en hebbē. eñ dat wy in pinen onse leuen eyndē sullen moeten. Welcke arme menschen gaē sullen offeren elcke mensche draghende een kaerse van twaelf inden ponde. eñ een broot ende een penninck

Ende oec sullen al daer wesen vijf arme beghinen. die inden voers. obsequie gheordineert sullen sijn in memorie vā der maghet maria biddēde dat sy wesen wil intercesseresse oft middelaerster voer gode om mijn siele. Ende dat ghedaen: sal ghegeuen werden aenden ghemeenen armen drye rasieren cooreus in broode. int eynde vander misse. Eñ dat niet ghe luyt en sy in die begrauinge eñ wtuaert dan met twee die alre minste clocken vā der kercken. ghe considereert mijn cleyne fragiliteyt. tot welcken begrauinghe ick niet en wil bidden noch moeyē meer volcs dan voerscreuen is. die welck ghe loent sullen werden: so wel vanō begrauinghe als vander wtuaert tot discretie van mijn executoers Ick wil dat nae mijnre doot soe gheringhe alst moeghelijc is: begonnen sijn missen te doen cele breren voer mijn siele. bi eenen priestere die alre deuootste van conscientien die men vinden mach. de welcke lesen eñ celebreren sal alsoe veel missen van requiē elcken dach een als ick iarē gheleeft hebbe in memorie. eñ danckende gode van den iaren die hi my ghegeuen eñ verleent sal hebbē te leuē. Tot welcke missen bi een arm mensche geoffert si eē broot een penninck ende oeck mede een kaerse als voerscreuē is Welcke missen gedaē sullen werdē inō kerckē daer mijn lichame sal wesen begrauen Item te ordineren de lay testamentale Ick gheue dē pastoer van sinte brice. xx. schellinghen tournoys. teinden tsiaers dat ic aflivich wesen sal. Eñ daer mede sal hi ghehouden wesen minen name name alle sonnendaghe een iaer lanc als hi die ghebeden doet inder hoechmisse metten dodē te vmanē. Eñ of die pastoer wechghinc binnē tsiaers dz hi betaelt si nae aduenāt

Itē aenden groten coster. x. scellinc op cō-
dicie voerscreuen dese onder coster. iiij. s.
tournoys. dye graefmaker. viij. scellinc
tournoys Eñ voert vanden ghiften eñ
aelmissen die ick wil ghedaen hebbē int
particulaer oft vniūersael. Ick heb daer
af mijn meyninghe ṽclaert mijn execu-
toers: om daer af te doen tgheent dat ick
hem ghesiet hebbe Item om voert te di
sposeren eñ te ordineren vanden goedē.
die van mi bliuen sullē. Alle dat gheent
dat van mi bliuen sal: sal bliuen an mijn
lieue gheminde ghesellscap eñ echtscap al
haer leuen. soe wel huyscaet als erue. be
houden dat sijt niet ṽcopen noch belastē
en sal moghen. Mer sal daer mede ghe
houdē wesen te bewaren eñ te ondhou
den. te leeren eñ behoerlijc te regierē die
kinderen die van ons beyden bliuen sul
len ghelijc als een goede moeder toebe-
hoert. eñ dat die kinderē bi haren rade le
uen willen. eñ ter tijt toe dat sy biñ moe-
der biden vrienden eñ maghē eñ byden
executoers ghehuwelict sullen wesen.:
Eñ oft ghebuerde. dat mijn voerscreuē
echtscap weð huwelicte. ic wil dat eer sy
haer bruloft hout dat mijn voerscreuen
kinderen die alsdan leuen sullen moghē
hebbē eñ eysche deelinghe tegens haer
moeder in allen goeden. byð manieren
hier nae volghende. dats te weten Dat
iacob mijn sone voer wtnemē sal al mijn
harnasche. eñ. xx. pont parasijs om een
paert: als tot een edel man behoert. Itē
hi sal noch voer wt hebbē alle die artille-
rie harnasch eñ weere die nv is in mijn
poerte te ploych. eñ deselue poorte met
een paertstalle daer bi: om al daer te hou
den sijn gaen eñ comen tot sijnre ghelief
te. Eñ van dat ouerschot so wel erue als
huyscaet sullen gemaect werdē drye ho
pen bi rechtueerdighe inuentorie eñ bi-
den raedt vander voerschreuen moeder.
Van welcke drie hopen mijn voerschre-
uen kinderen hebbē sullē dye. ij. eñ haer
voers moeð dye derde. tot goetduncken
vandē voers vriendē eñ maghen. Wel
ṽstaende dat oft daer alsdā niet meer dā
een kint en waer leuende ten tijde vādē
voers huwelic. dat hi hebbē sal die twee
deel Eñ ysst bi alsoe dat mijn voers ghe-
sellinne niet weð en huwelict: sy sal ghe
bruycken haer leuē lanc alle die goeden
als voers is.: Ic wil eñ ordinere dat alle
die eruen van mijnre eñ haerð syde nae
haer doot bliuende: comen eñ eruen sul
len aen iacob minen eenighē sone in diē
hi alsdā leuēdich is. Eñ oft hi alsdā ghe-
huwelict waer oft geweest hadde: eñ hi
een witachtige sone hadde. soe wil ic dat
tet erst aen dē sone van minē voers sone,
op die tijt gestoruen. ende dat ander der
den deel aenden dochteren vanden voer
screuē iacob bi condicie dat die voers ia-
cob dese eruen alsoe op hē ghecomen als
voers is niet ṽcopen noch belastē en sal
Eñ in dien hi des woude doen. dz belof-
te sijn suster actie mach hebbē eñ sake al-
le die voers eruē te resumerē. eñ aē haer
als rechte erfnaem alleen eñ voer al vā
haer moeð eñ van mi geheelijc te nemē
Itē eñ om dē aendeel die ic meē die voer
seide belotte mijn dochter te doē. Ic ordi
nere: dz terstont dat haer voerseide moe
der afliuich is: iacob haer broeð. haer ge
houden eñ sculdich sal wesen te gheuē al
le iaers hondt eñ. x. rasieren coorens: sulc
als mijn molen vā froymōt wint eñ wt
gheeft. Itē ic ordinere noch. dat si hebbē
sal alle iaers lxvi. pōt tournois te nemē
eñ te heffen op tgheē datmē mi sculdich
is: soe wel vā pachte als vā rentē in dye
voers stede vā froymont. Eñ om dit te
volcomen/ te voldoen/ ende te betalen al

te iaers die voerschreuen belotte mijne
dochter. ic obligiere die voerscreuen mo
len eñ pachten mede. Eñ in dien dat dye
voerscreuen iacob niet en woude of wei
gherde te betalen alle iaers tgheent dat
voerscreuen is. Jc priuiere hē eñ vdrage
van alle die voerscreuē ghiftē. Alle welc
ke sakē voerscreuē ic wil testatere eñ ordi
nere als bi vigoer eñ cracht van testamē
te eñ ordinācie van wtersten wille datet
waerdich sy eñ equipolle bescreuē recht
ten propoest vanden sapseur oft maker
obsoebist vsancie eñ custume locale. dye
selue ordinancien te houdē. te bewaren.
eñ te obserueren byden genē die sake vā
mi hebbē. op die peyne te vliesen alle dz
ghene dat hē van my soude mogē comē
eñ eruen. Bidde eñ begeer aen allē rech
ters. dat sy in hulpe van rechte eñ volco
minghe van wterste wille aen mijn lie
ue echtscap. aen edelen oomē. die oomē
eñ maghē van mijn voerscreuē kinderē
dat sijt alsoe willē eñ doen bewarē eñ ob
serueren teghēs een yeghelijc wient be
hoert. Behoudēde aen mi volle macht:
vā desen mijn teghēwoerdige testamēt
het si in heel oft in deel. te wedroepen. tē
veranderē. te meerderē. eñ te minderen
het si bi codicille oft cedule vā mi gema
ket. oft bi anner in desen teghēwoerdigē
testamēt gheannereert .: Welcke saken
in dien ic die vandert ghemeerdt. oft ge
mindt hadde. daer eenich blijckē af wa
re. ick wil dattet hout eñ waerdich si als
die vigoer voerseit. Om welck voerscre
uen mijn teghenwoerdighe testament:
eñ ordinācie vandē wtersten wille voer
screuē te interineren eñ te settē tot execu
tie behoerlic. Jc neme. verclare. eñ kiese
mijn executoers. mijn lieue ghesellē eñ
echtschap. eñ mijn grote eñ ghetrouwe
vrienden ian delpij. eñ allaerd tibegos.

den welcken ic consentere eñ gheue vol
le macht eñ auctoriteit te doen eñ te vol
comen dese mijn tegenwoerdighe testa
ment. ten eersten dat si moghē eñ commē
vanden goeden die ic achterlatē sal. Eñ
welcke goeden om des te doen ic hē sette
in handen eñ opdraghe: sonder dz iemant
anders op mijn voirsē goeden doet eenige
prijsinghe of inuentorie van scependom
oft anders. Jck wil oec dat mijn voerscre
uen executoers sijn eñ bliuen sonder coste
oft scade in mijn voerscreuen testament
te interineren eñ totter executien te settē
oft te stellen. op dat vanden drien voersē
die twee daer in present sijn. eñ dat mijn
lyeue gesellscap eñ echtscap altijt daer af
die een si. Jc wederroepe eñ sette te niewte
alle anders ordinancien eñ testamentē: dye
ic hier voertijts ghemaect ghetestateert.
eñ gheordineert soud moghen hebben.
Welck mijn voerscreuen testament eñ
ordenācie van wterste wille. ic wil dattet
hout eñ waerdich sy. Eñ in ghetuyghe
vā desen: soe heb ic dit betuyghet eñ geue
sticht betuyghe eñ vestighe inder presencie
eñ teghenwoerdicheit vandē ghetuyghē
die welc die hier nae volghen. Dat is te
wetē. Jan vilain alias becquet clerc vā
den coninc oft vicart. Jan agnechyn Ja
cob du hamel sergent vanden coninck.:
eñ ian crieuecuer substituut vanden pro
cureur vandē coninc. Ghedaen getesta
teert eñ gheordineert den xvi. dach in se
ptember. Indē iare. M. CCCC. eñ. ij.
IVVS. DEO

Eñ hier mede soe eyndet dit teghē
woerdighe boecke ghehieten Somme
rurael. Dat welc geprint is Thantwer
pen.: Inden iare. M. CCCCC. eñ. iij.
den. xxv. dach. in Nouembri by mi Hē
ric Eckert van Homborch

